FONTES HISTORIAE DACO-ROMANAE

II

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

IZVOARELE
ISTORIEI
ROMÂNIEI
II

AUTORI: 2

ACADEMIA SCIENTIARUM SOCIALIUM ET POLITICARUM
INSTITUTUM ARCHAEOLOGICUM
INSTITUTUM STUDIORUM EUROPAE MERIDIONALIS-ORIENTALIS

FONTES HISTORIAE DACOROMANAE

II

Scriptores: 2

Ab anno CCC usque ad annum M

EDIDERUNT

HARALAMBIE MIHĂESCU, GHEORGHE ȘTEFAN,
RADU HÎNCU, VLADIMIR ILIESCU
| VIRGIL C. POPESCU |

IN AEDIBUS ACADEMIAE REIPUBLICAE SOCIALIS ROMANIAE
Bucurestiis — MCMLXX

ACADEMIA DE ŞTIINŢE SOCIALE ŞI POLITICE
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE
INSTITUTUL DE STUDII SUD-EST EUROPENE

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNIEI

II

Autori: 2

De la anul 300 pînă la anul 1000

PUBLICATE DE

HARALAMBIE MIHĂESCU, GHEORGHE ŞTEFAN,
RADU HÎNCU, VLADIMIR ILIESCU
VIRGIL C. POPESCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Bucureşti — 1970

Redactori responsabili: HARALAMBIE MIHĂESCU şi GHEORGHE ŞTEFAN
membri corespondenţi ai Academiei Republicii Socialiste România

Notele istorice: VLADIMIR ILIESCU

INTRODUCERE

Așteptat cu legitim interes, volumul de față se adresează tuturor oamenilor de cultură pe care îi interesează istoria țării noastre, elevi și studenți, profesori din învățămîntul mediu și chiar cercetători, cărora li se pun la îndemînă, în limbile originale și în traducere, extrase din izvoarele grecești și latinești. Lucrarea răspunde, așa dar, unor necesități imediate, cu atît mai mult cu cît unele ediții de texte sînt rare și chiar inaccesibile. Ea este cu atît mai binevenită cu cît se referă la una din perioadele cele mai frămîntate din istoria Daciei, perioadă care se întinde între retragerea autorităților romane din Dacia nord-dunăreană (271 e.n.) și a doua jumătate a secolului al X-lea, atunci cînd autoritatea Bizanțului se instaurează din nou la Dunăre de Jos și cînd românii încep să fie menționați în izvoare sub numele de vlahi.

Volumul înmănunchiază un număr însemnat de texte, care se referă, mai pe larg sau mai succint, la teritoriul actual al României cît și la zona limitrofă de la sud de Dunăre, cu care alcătuia *Romania* danubiană. În adevăr, societatea nord-dunăreană s-a dezvoltat în relații directe pe plan economic, etnografic, politic și spiritual cu provinciile latinofone din dreapta marelui fluviu. Istoria ei nu poate fi deci izolată de acest mare complex.

Lucrările excerptate sînt numeroase și variate. În această prezentare le-am clasificat în următoarele categorii: 1, izvoare *narative*, cele mai multe și de mai mare amploare; 2, lucrări de *caracter geografic* (itinerarii și liste administrative, cum sînt *Notitia Dignitatum*, *Synecdemos* (*călăuza*) lui Hierocles, *De aedificiis* a lui Procopius din Caesareea, *Cosmografia* anonimului din Ravenna; 3, extrase din *texte juridice (Corpus iuris civilis)*, din care s-a reprodus în întregime textul novellei a XI-a a lui Iustinian pentrucă ea cuprinde referințe directe și la teritoriul de la nord de Dunăre; 4, extrase din corespondența curiei papale cu împăratul din Constantinopol; 5, pasaje din *Acta Sanctorum* și din *Martyres Gothorum*, din care se desprind știrile cu privire la pătimirea lui Sava „gotul" și a lui Nichita, uciși cu prilejul prigoanei lui Athanaric împotriva creștinilor din „Gothia".

Autorii și-au dat osteneala să adune toate știrile din izvoarele latine și bizantine, laice și religioase. Avînd însă de cercetat un material foarte vast — să ne gîndim, de exemplu, la *Patrologia lui Migne* — nu este exclus ca unele informații să fi fost omise. Sperăm însă ca omisiunile să fie de importanță minoră.

1. *Izvoare literare* (narative). Lucrările istorice din secolele IV-VI, fie cele laice, fie cele creștine, conțin o serie de știri cu privire la regiunea de care ne ocupăm. Unele din ele se referă la epoci istorice anterioare. În adevăr, multe prezintă sub formă rezumativă istoria romană de la începuturile sale. De aceea ele sînt intitulate sugestiv *Breviaria*. Deși compuse tîrziu,

cele mai vechi către sfîrșitul secolului al IV-lea, ele sînt totuși importante datorită informațiilor uneori inedite pe care le cuprind. Faptul că abreviatorii au utilizat surse care n-au ajuns pînă la noi face ca lucrările lor să devină izvoare primare indispensabile. Ne referim la *Historia Augusta*, Eutropius *(Breviarium ab Urbe condita)*, Rufius Festus *(Breviarum rerum gestarum populi Romani)*, Sextus Aurelius Victor *(Liber de Caesaribus)*, iar în ce privește secolul al VI-lea la Iordanes, *Romana* și *Getica*, la Petrus Patricius și alții.

Istoriografia secolului al IV-lea nu strălucește prin originalitate. Ea s-a ridicat la un nivel comparabil secolelor anterioare numai prin opera lui Ammianus Marcelinus *(Rerum gestarum libri XXXI)*, din care nu ni s-au păstrat în legătură cu țara noastră decît capitolele privitoare la goți și la năvălirea hunilor.

Istoricilor de la finele secolului al IV-lea le datorăm și cele mai vechi informații cu privire la „părăsirea" *(amissio)* Daciei. Acest eveniment de o importanță excepțională pentru istoria poporului român și a romanității danubiene a provocat în istorigrafia modernă cunoscuta discuție în jurul problemei dacă în Dacia a rămas sau nu o populație romanică. De rezolvarea acestei chestiuni depinde întreaga problemă a locului de formare a poporului român. Or, deși nu mai puțin de șapte autori menționează retragerea romană din Dacia (Sextus Aurelius Victor, Eutropius, IX, 6 și IX, Rufius Festus VIII, Historia Augusta, *Aurelianus*, 39, 7, toți patru d'n secolul al IV-lea; Orosius, VII, 22,7, din secolul al V-lea; Iordanes, *Romana*, 217; Lexiconul lui Suidas (Suda), II, 2), textele sînt insuficiente pentru lămurirea acestei dificile probleme. Numai o examinare multilaterală pe baza tuturor categoriilor de izvoare, în primul rînd a datelor arheologice, poate duce la concluzii definitive.

Dar chiar în lumina textelor menționate, teoria despre o evacuare totală a provinciei nord-dunărene se dovedește greșită. Nici un izvor nu afirmă limpede acest lucru, iar descoperirile arheologice au început să dovedească deja continuitatea unor grupuri importante de populații autohtone, pe care însă izvoarele scrise nu le înregistrează. Această omisiune a istoriografiei antice tîrzii se cere explicată. Cauzele ei se găsesc în însuși modul cum se concepeau sarcinile istoriei în acea epocă. Pentru cei vechi obiectul istoriei este lumea romană și tot ce venea în atingere cu statul roman.

Odată cu retragerea autorităților și a armatei romane din Dacia Traiană, teritoriul acesteia a încetat de a face parte din Imperiul roman. El a devenit, din punctul de vedere al oficialității romane, un teritoriu barbar *(barbaricum)*, uneori denumit Gothia, Gepidia, Sclavinia, atunci cînd se cunoștea mai precis numele poporului dominant. Cînd însă scriitorii nu sînt exact lămuriți asupra originii stăpînitorilor, sau cînd o mai îndeaproape precizare nu prezintă un interes deosebit, locuitorii sînt desemnați ca „sarmați" sau mai frecvent „sciți", iar teritoriul numit „Sarmatia" și „Sciția".

Obiceiul de a se denumi locuitorii după numele teritoriului pe care locuiesc fără a se ține seama de originea lor etnică se aplică și la provinciile imperiului. Astfel locuitorii provinciei Sciția Minoră sînt numiți „*sciți*", ai Moesiei „moesi", ai Illyricului „illyri", după cum cei din „Gotia" erau „goți", cei din

„Gepidia" „gepizi" etc. Numai cînd se semnalează apariția unui nou grup etnic, cei proaspăt veniți sînt denumiți cu numele lor adevărate, pentru ca ulterior să fie încadrați și ei în vechile denumiri, cărturărești, de „sarmați", „sciți" etc.

Așadar, lipsa de știri despre anumite grupuri de populații, necunoscute autorilor romano-bizantini, și deținînd o poziție socială și economică inferioară, nu poate și nu trebuie să constituie un argument împotriva existenței lor. Altfel ar trebui să ne imaginăm că fiecare nouă dominație ar face *tabula rasa* din tot ce a fost înainte, ceea ce ar fi absurd și chiar irealizabil.

În sprijinul acestui punct de vedere se poate aduce cîteva pasaje din *Geticele* lui Jordanes relative la perioada stăpînirii hunilor:

a. În cap. 226 se spune: „Pornind prin urmare din provinciile Dacia și Pannonia, în care pe atunci locuiau hunii împreună cu diferite neamuri supuse lor *(cum diversis subditis nationibus)*; b. Cap. 260: Regele gepizilor Ardaric s-a ridicat cel dintîi împotriva fiilor lui Attila „indignat că atîtea neamuri sînt tratate ca niște sclavi fără valoare *(indignatus de tot gentibus velut vilissimorum mancipiorum condicione tractari)*". c. Acțiunea lui Ardaric ar fi adus fericire diferitelor populații, care erau, fără voia lor, „sclavii puterii hunilor *(qui Hunnorum regimini inviti famulabantur)*".

Rezultă așadar că sub dominația hunilor trăiau și alte grupuri etnice, supuse și tratate ca servi. Concluzia aceasta își găsește confirmare într-un izvor din secolul al V-lea, anume în *Ambasadele* lui Priscus Panites (vezi și G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, vol. VIII, București 1936).

Valoarea informațiilor lui Priscus este cu atît mai mare cu cît ele se datoresc unui martor ocular, ca unul care a făcut parte din ambasada condusă de Maximus în anul 448 la curtea lui Attila. Scriitor înzestrat cu spirit de observație și talent, el a întocmit o relatare plină de pitoresc, conținînd numeroase date geografice, etnografice și istorice.

Descriind călătoria sa prin Serdica (Sofia), Naissus, pînă la Dunăre, autorul notează distrugerile vizibile ale unei recente năvăliri hunice. Astfel la Naissus el notează: „am găsit orașul pustiit de locuitori și numai printre dărîmăturile locașurilor sfinte se mai întîmpla să găsim cîte un bolnav". Trecînd Dunărea cu niște monoxile ale barbarilor, după multe peripeții și discuții li s-a permis să călătorească spre reședința lui Attila. Aici călătoria a decurs în condiții bune, pe un drum neted de șes. Autorul menționează că a trecut peste mai multe rîuri navigabile, „dintre care cele mai mari, după Istru, erau așa numitele Drecon, apoi Tigas și Tifisas". Aceste trei hidronime au fost preluate apoi de Iordanes și de alții. Ele sînt numiri mai vechi, în nici un caz hunice, preluate de la populațiile autohtone.

Solii bizantini întîlnesc aici sate (κῶμαι) alcătuite din colibe (καλύβαι), din care li se aduceau provizii, mei în loc de grîu, și o băutură numită μέδος (mied) în loc de vin. Locuitorii acestor sate se aflau într-o stare de dependență față de niște stăpînitori huni. Priscus vorbește de un sat care avea de stăpînă pe una din soțiile lui Bleda și de altele stăpînite de Berichus, un alt membru de frunte al aristocrației hunice.

Este vorba, aşadar, de o populaţie agricolă, sedentară, care nu este de origine hună, nu prezintă nici o însemnătate politică, ci numai una economică, politica şi războiul intrînd în atribuţiile hunilor.

Putem vorbi de un fel de simbioză între hunii stăpînitori şi supuşii lor (sarmaţi, goţi, gepizi, fără îndoială şi grupuri romanice). Aceeaşi situaţie se reflectă şi în compoziţia anturajului lui Attila, descrisă cu un talent remarcabil de Priscus.

Ceea ce merită să fie reţinut, în ansamblu, este liniştea şi chiar relativa bunăstare care predomină în ţinuturile stăpînite de huni. Aşadar, invazia hunilor a fost distrugătoare numai în prima fază. Odată consolidată, dominaţia lor a devenit nu numai suportabilă, dar şi o garanţie pentru locuitorii căzuţi sub stăpînirea acestui popor de călăreţi.

Se observă de asemenea progresele realizate de societatea hunică datorită contactului cu civilizaţia romană. Curtea lui Attila, locuinţa lui Onegesius, baia construită de un prizonier originar din Sirmium sînt numai cîteva exemple. Putem adăuga şi faptul că există o cancelarie organizată, că la curtea lui Attila se vorbesc mai multe limbi. Despre aceasta Priscus scrie: „căci sciţii sînt *amestecaţi* şi pe lîngă limba lor barbară caută să vorbească sau limba hunilor, sau pe cea a goţilor sau a *ausonilor*, atunci cînd unii dintre dînşii au de a face cu romanii". Nu este locul să reluăm discuţia în legătură cu *ausonii* şi cu limba lor. Pentru noi este suficientă indicaţia lui Priscus că această limbă servea pentru înţelegerea cu *romanii* (ὅσοις αὐτῶν πρός Ρωμαίους ἐπιμιξία καὶ οὐ ῥαδίως τις ἑλλενίζει τῇ φωνῇ), iar nu cu bizantinii greci. Era deci o limbă romanică, probabil latina vorbită în zona romanizată din valea Dunării (Moesiile, Daciile, Pannonia care, împreună cu Dacia nord-dunăreană şi Sciţia Minoră, constituie teritoriul romanităţii danubiene).

Merită să ne oprim puţin asupra convorbirii, reală sau imaginară, între Priscus şi un grec întîlnit în capitala lui Attila. Acest grec stabilit la Viminacium, de unde ajunsese prizonier la huni, îşi răscumpărase libertatea, dar prefera să rămînă în teritoriul hunic: „deoarece străinii care rămîn la sciţi în urma războiului îşi petrec viaţa în linişte, fiecare se bucură de ceea ce are şi nu supără pe nimeni, iar în schimb nu este supărat de loc sau numai puţin". Acest episod dovedeşte că în timpul lui Attila existau la nord de Dunăre condiţii de viaţă uneori preferabile celor din imperiu. Este oarecum firesc. Imensul teritoriu asupra căruia se întindea stăpînirea hunilor, inclusiv Dacia, era numai controlat iar nu ocupat direct şi permanent. Controlul se exercita prin „vizite" şi expediţii de pedepsire împotriva celor ce nu-şi îndeplineau obligaţiile de supuşi. În Dacia intracarpatică nu s-au descoperit nici urme de aşezări hunice şi nici măcar morminte izolate. În schimb s-au găsit urmele unor sate aparţinînd autohtonilor, ca cele de la Bratei, în apropiere de Mediaş (săpături executate sub conducerea profesorului I. Nestor).

Aşadar, informaţiile literare cu privire la autohtoni sînt foarte reduse. În schimb cu privire la populaţiile migratoare ele sînt mult mai numeroase. Perioada dominaţiei goţilor se reflectă în numeroase izvoare literare. Din ansamblul lor reiese că virulenţa atacurilor gotice în imperiu a scăzut după înfrîngerea de la Naissus (269) şi cele din timpul lui Aurelian. Treptat în

regiunile răsăritene ale țării noastre s-au instalat vizigoții și taifalii, care au început să treacă la o viață sedentară, fiind puternic influențați de societatea locală. Intervențiile romane la nord de Dunăre și victoria lui Constantin cel tînăr din 332 i-au silit să păstreze pînă în 365 legături pașnice cu imperiul, încheindu-se un tratat *(foedus)*, avantajos atît pentru romani cît și pentru goți, după cum rezultă din istoria lui Ammianus Marcellinus ca și din Sozomenos *(Istoria contemporană*, I, 8, 8).

Prin acel tratat, goții ocupau un teritoriu care aparținea, cel puțin teoretic, *Romaniei*. Este de presupus, așadar, că populația autohtonă de pe teritoriul cedat goților se va fi bucurat de protecția împăratului din Constantinopol.

Caracterul relațiilor politice s-a schimbat începînd cu anul 365 din cauza ajutorului trimis de Athanaric lui Procopius împotriva lui Valens. Ammianus arată pe larg urmările acestei intervenții insolite în treburile interne ale imperiului, descriind expedițiile de pedepsire dintre anii 367 și 369 ale împăratului Valens încheiate printr-o pace de compromis.

Se vede, așadar, că în secolul al IV-lea influența romană asupra vizigoților a fost puternică pe plan economic, politic, cultural și ideologic. Pe plan economic Ammianus arată că una din cauzele care au silit pe Athanaric *(iudex potentissimus)* să încheie pace, a fost nevoia de a relua legăturile comerciale cu imperiul, deoarece întreruperea lor timp de trei ani a dus la mari dificultăți în aprovizionarea cu cele necesare.

În aceeași perioadă s-a răspîndit printre viziogoți creștinismul arian, datorită activității lui Ulfila (numit uneori și Urfila) „episcopul goților". Acest lucru a atras din partea lui Athanaric, rămas păgîn și antiroman, cunoscuta lui prigoană (una din temele de predilecție ale scriitorilor creștini). Atunci și-au găsit moartea de martiri Sava „gotul" și Niceta (vezi și relatările ample din *Martyres Gothorum*). Pătrunderea creștinismului a fost și una din cauzele divergențelor ivite între goții creștini, proromani, conduși de Fritigern și grupul păgîn a lui Athanaric.

Referiri se găsesc în cronica lui Eusebius, Vasile cel Mare, Epiphanios, Orosius, Philostorgius, Socrates Scholasticus, Sozomenos etc. Merită însă cea mai mare atenție *Epistula* lui Auxentius din Durostor *(de fide, vita et obitu Wulfilae)* elev al lui Ulfila și originar de la Dunăre. Auxentius a scris într-o limbă latină populară, limba vorbită de păstoriții săi. Lucrarea lui merită deci o și mai mare atenție. De asemenea știrea că Ulfila a predicat în limba gotică, greacă și latină dovedește că, în aria sa de păstorie, episcopul goților era nevoit să cunoască aceste trei limbi pe care să le utilizeze după împrejurări.

În afară de arianism, izvoarele vorbesc și despre schisma audienilor (Epiphanios, 70, 14, 5 etc.). Exilat în „Sciția", „Audios pătrunsese adînc acolo, în interiorul țării goților, a instruit pe mulți dintre goți în lucrurile credinței. Tot el a întemeiat în aceeași țară a goților și mînăstiri, în sînul cărora a înflorit regula călugărească... și o asceză deosebit de severă". De aici se vede influența culturală și ideologică exercitată prin intermediul creștinismului. De la același autor merită să fie reținută știrea că în „Gothia" existau nu numai audiani, ci și *creștini de ai noștri*. Prigoana regelui Hellenos

(?) ar fi fost „pricinuită de *ura împotriva romanilor*“, dar ea n-a reuşit să desfinţeze pe creştini. În adevăr, Epiphanios scrie (70, 15, 4): „şi cu toate că s-ar părea că au fost alungaţi de acolo toţi creştinii, *au rămas totuşi acolo unii oameni* credincioşi“. Asemenea afirmaţii ne dau dreptul să ne întrebăm dacă *ura împotriva romanilor* se îndrepta împotriva statului roman sau numai împotriva supuşilor romani ai goţilor.

Ammianus a descris cu măiestrie năvălirea hunilor şi urmările acesteia pentru goţi ca şi pentru imperiu: trecerea goţilor la sud de Dunăre, luptele cu romanii, bătălia nefastă pentru Valens de la Adrianopol (378) şi urmările pentru provinciile din Balcani.

În legătură cu personalitatea lui Valens, Ammianus Marcellinus a scos în evidenţă cu talent erorile, şovăirile şi primejdiile creiate de politica lui. Istoriografia antică în general, dar mai ales cea creştină, l-a judecat destul de aspru. Există însă şi excepţii, printre care lucrarea sofistului Themistios. Dintre discursurile acestuia, merită o atenţie deosebită *Oraţiunea* adresată lui Valens cu ocazia încheierii păcii cu Athanaric, eveniment la care autorul declară că a fost de faţă şi pe care îl consideră cea mai glorioasă faptă a împăratului.

Este, desigur, în acest discurs o exagerată apologie. Cercetătorul găseşte însă şi preţioase informaţii despre realităţile din provinciile de la Dunărea de jos (Moesia şi Sciţia Minoră) şi despre relaţiile cu goţii. În legătură cu relaţiile comerciale, Themistios arată că după pacea din 369 „negoţul şi pieţele comerciale, pe care aceia (goţii) în timpul păcii dinainte puteau să le aşeze cu cea mai mare libertate unde ar fi voit, acum nu mai erau lăsate la bunul lor plac“, iar mai jos: „cu toate că amîndouă neamurile aveau de cîştigat la fel din schimburile de mărfuri dintr-o parte şi cealaltă, (Valens) a stabilit tîrguri numai în două cetăţi aşezate lîngă fluviu“. Problema tîrgurilor de graniţă este una din cele mai dezbătute între barbari şi imperiu şi ar merita un studiu special. Pasajele citate din Themistios ar putea servi ca bază pentru abordarea problemei.

În legătură cu apărarea graniţei, autorul atribuie lui Valens meritul de a fi reorganizat-o din temelie: „malul fluviului este plin de fortăreţe, fortăreţele de soldaţi, soldaţii bine înarmaţi“. Împăratul ar fi curmat indisciplina de pînă la dînsul, cînd „comandanţii posturilor de pază şi căpitanii de unităţi erau mai mult negustori şi vînzători de sclavi, îngrijindu-se să cumpere şi să vîndă cît mai mult“, lucru care uşura atacurile de pradă *(latrocinia)* ale goţilor. Este vorba de una din racilele grave ale administraţiei provinciale, care, contrar optimismului lui Themistios, n-au fost curmate definitiv. Ele vor ieşi din nou la iveală cu prilejul refugiului goţilor la sud de Dunăre. Despre abuzurile autorităţilor locale în acea împrejurare ne-au lăsat pagini zguduitoare Ammianus Marcellinus şi, după el, Iordanes.

Themistios consideră că pacea lui Valens este adevăratul trofeu al său *(tropaion)* „nu din piatră, nici din aramă sau din aur şi care să aibă un loc fix... ci acest trofeu poate fi găsit (în inima) tuturor barbarilor şi tuturor romanilor“. Prin urmare, autorul nu se referă la un monument material ca cel de la Adamclisi, pe care o ipoteză mai veche îl atribuia lui Valens. Acest

tropaeum este pacea, pe care autorul o consideră de o valoare infinit mai mare.

Dintre istoricii secolului al V-lea reținem numele lui Sozomenos. În a sa *Istorie bisericească*, care cuprinde perioada dintre Constantin I și Theodosius II, găsim cîteva informații prețioase. Astfel în 1, 6, 1, vorbind de răspîndirea creștinismului la goți, el spune că acesta s-a difuzat la goți ca și la „cei care erau mai înainte vecini cu ei în jurul țărmurilor fluviului Istru", informație care merită să fie reținută. Cine erau mai înainte vecinii goților la care se referă autorul? Sarmați, carpi, daco-romani? Prilej de meditare și îndemn la adîncirea problemelor ne oferă și afirmația că sub influența creștinismului „ei (goții) s-au adaptat la o viață mai civilizată și mai bună". La fel afirmația că „ocazia de a primi învățătură creștină s-a ivit cu prilejul războaielor dintre romani și barbari conduse de Gallienus și de împărații de după dînsul" *(ibidem)*, deși după cunoștințele de pînă acum pare puțin probabilă.

Menționăm în mod deosebit știrile despre Scitia Minoră și despre capitala acesteia „Tomis, oraș mare și bogat...", despre episcopul Brettanion apărător al dogmei niceene, cu care populația se solidarizează împotriva lui Valens, adept al arianismului. Valens a trebuit să cedeze deoarece „vedea bine că sciții (= locuitorii provinciei Sciția Minoră) sînt supărați pentru exilarea episcopului și se temea să nu pună la cale o răscoală, știind că sînt viteji și prin poziția locurilor, *necesari lumii romane, fiind așezați ca un zid în fața presiunii barbarilor*" (*op. cit.*, VI, 21, 3, 5).

O altă personalitate a bisericii dobrogene favorabil prezentată de Sozomenos este episcopul Theotimos al Tomisului și al Sciției care se bucura de mare prestigiu chiar în ochii hunilor din jurul Istrului, fiind considerat de ei „dumnezeul romanilor" (*op. cit.*, VII, 26,6).

Una din cele mai valoroase lucrări istorice ale secolului al V-lea este Ἱστορία νέα (Istoria contemporană) a lui Zosimos. Ea cuprinde șase cărți care merg pînă la Theodosius II. Printre alte informații prețioase, Zosimos, IV, 34, ne-a transmis unica știre despre *carpodacai*: „Theodosius respinse pe sciri și pe carpodacai, amestecați cu hunii, și învingîndu-i în luptă îi sili să treacă Istrul și să se întoarcă la locurile lor". În *carpodacai* avem ultima mențiune a autohtonilor daci sau carpi, importantă prin aceea că la acea dată ei locuiau încă la nord de Dunăre și erau capabili să participe la o expediție în imperiu. De o însemnătate la fel de mare este amănuntul că, fiind respinși, ei *s-au întors la locurile lor*, dovadă de necontestat a continuității.

În sfîrșit Zosimos este unicul izvor asupra episodului luptei miliției orașului Tomis, condusă de Gerontius, contra federaților goți cantonați în apropierea orașului. Este unul din cele mai evidente exemple de inițiativă locală care se organizează peste și împotriva politicii imperiale (*op. cit.*, IV, 40).

Un alt eveniment de o mare rezonanță în istoriografia romano-bizantină a fost răscoala condusă de Vitalianus, numit scitul, după numele provinciei, dar sigur un romanic, fiind fiul lui Patriciolus.

*

Genul istoric a cunoscut o reînviorare sensibilă în secolul al VI-lea. Lucrările lui Iordanes, Procopius din Caesareea, Agathias, Pseudo-Caesarios, Petrus Patricius, Ioannes Laurentius Lydos, Ioannes Malalas, Menander Protector, Teofilact Simocata, Mauricius și alții conțin numeroase informații, mai ample sau mai sumare, despre regiunea care ne interesează.

Aprecierile asupra valorii lor literare sînt diferite. Ca izvoare însă ele trebuie să fie luate în considerare deoarece aduc informații importante asupra Daciei și ținuturilor limitrofe.

Un deosebit interes din acest punct de vedere îl prezintă lucrarea lui Iordanes, *De origine actibusque Getarum*, mai pe scurt *Getica*, la care am făcut referiri și mai sus. În afară de capitolele care privesc istoria dacilor, reproduse după Dio Crisostomul, sînt de luat în seamă o serie de date privind istoria, geografia și etnografia Daciei în perioada secolelor IV-VI. Ținînd seama că el a folosit ca lucrări de bază o istorie a goților scrisă de senatorul Magnus Aurelius Cassiodorus, alta a lui Ablavius, ambele pierdute, *Getica* lui Iordanes rămîne lucrarea fundamentală pentru istoria popoarelor germanice care s-au succedat pe teritoriul țării noastre: goți, vandali, gepizi etc. Desigur, opera trebuie folosită cu multă prudență, informațiile supuse unei confruntări critice și sistematice cu alte izvoare. În vechime Iordanes a fost foarte apreciat nu atît ca istoric cît pentru elementele de geografie cuprinse în opera lui. Anonimul Ravennat îl numește „cunoscutul cosmograf". Noi considerăm că trebuie să fie apreciat și ca istoric, îndeosebi pentru bogăția informației asupra populațiilor și evenimentelor de la nord de Dunăre.

Iordanes a fost depășit, dacă nu prin numărul informațiilor, prin soliditatea lor de Procopius din Caesareea, cel mai mare istoric al epocii lui Iustinian. Pentru țara noastră cel mai mare interes îl prezintă cartea III, cap. 14, din *De bello Gothico*, care se referă la organizarea social-economică a sclavinilor și anților, la obiceiurile și religia lor (VII, 14, 21, și urm.). În diferite capitole găsim înregistrate frecventele atacuri ale slavilor în provinciile de la sud la Dunăre, atacuri soldate cu mulțimi de robi care erau duși la nord de marele fluviu. Unul din cele mai interesante pasaje din opera sa *Despre războaie* este povestirea despre Chilbudios (VII, 14, 7—20, 14, 31—36).Acesta, după moartea generalului bizantin cu același nume, a voit să i se substituie. Înainte de a ajunge la Bizanț, falsul Chilbudios a fost întîlnit de generalul Narses care l-a demascat *„deși vorbea latinește* și învățase multe din apucăturile lui Chilbudios...". Chestiunea pe care o ridică afirmația lui Procopius este de a ști unde învățase latinește acel *ant* care trăise ca prizonier la *sclavini*, dar nu locuise în imperiu. Procopius nu și-a pus asemenea întrebare, ceea ce dovedește că limba latină continua să se vorbească la nord de Dunăre, servind probabil ca limbă de înțelegere între diversele grupuri etnice. Dar aceasta presupune existența unor grupuri romanice purtătoare și transmițătoare a limbii, alimentate cu prizonierii din imperiu trecuți de barbari dincolo de Dunăre (vezi și *Istoria secretă*, 21).

Deosebit de valoroasă este pentru noi lucrarea *De aedificiis*, scrisă între anii 558—560. Procopius descrie aici, pe provincii, lucrările de fortificare întreprinse sub Iustinian nu numai de-a lungul limesului dunărean, dar și în

interiorul Peninsulei Balcanice. Ceea ce ne interesează însă în mod deosebit este faptul că în sistemul fortificațiilor de la Dunărea inferioară apar și cîteva capete de pod din stînga fluviului, cu justificarea că era necesar ca fluviul să fie străjuit de ambele părți. Astfel de puncte întărite existau încă de mai înainte. Iustinian a procedat doar la reconstrucția lor. Procopius vorbește de trei fortificații: *Literata* „pe care oamenii de demult o numeau Lederata, în fața orașului Novae, pe celălalt mal (IV, 6, 3). Pe aceasta împăratul nostru a transformat-o într-o fortăreață mare și deosebit de întărită (IV, 6,4)", *Sucidava* (azi Celei), în fața fortăreței Palatiolum din Illyria (IV. 6, 32) și *Daphne*: „Cetatea Trasmarisca (Turtucaia). În fața ei, pe celălalt mal, împăratul roman Constantin construise odinioară, cu multă grijă, fortăreața numită Daphne. Cu trecerea timpului barbarii au distrus-o cu totul, iar împăratul Justinian a zidit-o din nou începînd din temelii" (IV. 7, 7—8).

În cadrul activității constructive a lui Justinian, Dobrogea, parte integrantă a Imperiului bizantin, s-a bucurat de o atenție și mai mare. Ea a primit construcții noi sau refaceri numeroase, spusele lui Procopius fiind confirmate prin săpături arheologice și descoperiri epigrafice și numismatice.

Din opera lui Petrus Patricius, și el un contemporan al lui Justinian, ni se păstrează unele știri interesante asupra războaielor lui Domițian și Traian cu Decebal. Reținem condițiile impuse de Traian prin pacea-armistițiu din 102, nicăieri mai limpede relatate decît de Petrus Patricius în fragmentul 5. De asemenea fragmentul 8, care cuprinde politica lui Tullius Menophilus de dezbinare a alianței carpo-gotice în timpul domniei lui Gordian.

Ioannes Malalas a scris o *Cronică* de la facerea lumii pînă la sfîrșitul domniei lui Justinian, cuprinzînd multe informații prețioase. Merită să ne rețină atenția relatarea răscoalei lui Vitalianus „tracul".

Opera lui Menander, o istorie a evenimentelor dintre 558 și 582, continuă pe Procopius și Agathias. Ca și aceștia, fiind el un cunoscător al legăturilor cu populațiile barbare ca unul care a îndeplinit înalte funcții la curte, Menander s-a preocupat de istoria epocii sale. De aceea, fără a avea o valoare literară deosebită, opera sa constituie unul din cele mai însemnate izvoare asupra legăturilor imperiului cu avarii și a conflictelor dintre longobarzi, avari și gepizi.

După distrugerea gepizilor și preluarea stăpînirii de către avari, Imperiul bizantin era tot mai mult atacat de dincolo de Dunăre, pe de o parte de avari, pe de alta de slavii coborîți în cîmpia Munteniei, ei înșiși supuși hanului Baian. Menander este singurul izvor care vorbește despre poziția sclavinilor din Muntenia față de han. La îndemnul bizantinilor are loc chiar o expediție a lui Baian împotriva sclavinilor, conduși de o căpetenie Daurentios sau Dauritas (48), care refuzaseră să plătească tribut hanului. Printre motivele ce l-au îndemnat pe Baian la acea expediție, Menander arată că hanul era convins „că va găsi în țara lor multe bogății deoarece ținuturile romanilor fuseseră pustiite în multe rînduri de sclavini, pe cînd pămîntul lor nu fusese călcat niciodată de alte neamuri".

Un lucru rezultă, în orice caz, anume că avarii se concentraseră în șesul Tisei și în pusta panonică, în timp ce în cîmpia Munteniei se instalaseră sclavinii.

Teofilact Simocata, autorul unor *Historiae* care continuă pe Menander Protector, s-a ocupat mai îndeaproape de evenimentele dintre anii 582 și 602. Este izvorul principal pentru perioada menționată și se caracterizează printr-o informație bogată, bazată pe documente, rapoarte și știri contemporane. Teofilact a relatat pe larg, în ordine cronologică, îndîrjita luptă dintre bizantini și avari, ajutați de slavi, pentru stăpînirea liniei Dunării, eforturile făcute de împăratul Mauricius pentru respingerea barbarilor dincolo de limesul Istrului. Năvălirile distrugătoare ale călăreților avari se abat asupra orașelor sud-dunărene. Sînt distruse Singidunum, Viminacium, Ratiaria, Bononia, Aquae, Dorostolo, Zaldapa, Tropaeum Traiani. Generalii bizantini trec și ei Dunărea (VI, 7) și surprind pe Ardagast, căpetenia unui trib sclavin, apoi pe Musokios. Cu acest prilej sînt menționate numele rîurilor *Ilivachia* (Ialomița?) (VI,8) și *Paspirios* (VI,9). Teritoriul în care a avut loc expediția este denumit getic (III,4), iar războiul este desemnat ca un război getic, Γετικὸς πόλεμος (VI.6). Bizantinii iau ofensiva și în Banat, unde obțin unele victorii asupra hanului avar la rîul Tisa. Totul se termină însă cu răscoala trupelor bizantine care pornesc asupra Constantinopolului, ucid pe Mauricius și proclamă împărat pe centurionul Focas. Bătălia pentru linia Dunării se încheia cu un eșec. Imperiul pierdea ținuturile dintre Haemus și Dunăre. Slavii se vor așeza în număr mare pe teritoriul evacuat.

În cursul luptelor din ultimul deceniu al secolului al VI-lea, s-a petrecut un episod care au suscitat discuții îndelungate. Este vorba de faimoasa întîmplare cu panica ce a cuprins oastea bizantină ca și pe avari la strigătul adresat unuia din oamenii din armata bizantină de *torna*, *torna*, făcîndu-l atent că bagajele de pe animalul de povară erau cadă să gata. Scotind aceste cuvinte un semnal de alarmă, fiecare repeta în *limba băștinașilor*: „torna, torna", adică întoarce-te, ca și cum ar fi fost semnalul unui pericol. Cuvintele sînt evident romanice. Cum autorul arată că ele sînt rostite în limba localnicilor din Balcani este evident că aceștia erau romanici. Episodul este reprodus și de Theophanes (*torna, torna, fratre)*. Unii au interpretat aceste cuvinte ca aparținînd terminologiei militare romane păstrată de bizantini. Alții însă consideră, ținînd seamă că acele cuvinte au fost strigate în limba localnicilor, că ele aparțin populației băștinașe rechiziționată pentru transporturile militare, deci unui civil care era și stăpînul animalului (δεσπότης τοῦ ζώου).

Începutului secolului al VII-lea îi aparține lucrarea *Strategicon*, atribuită unui Mauricius necunoscut. De aceea autorul mai este numit și Pseudo-Mauricius. În această lucrare întîlnim numeroase recomandări privitoare la tactica de urmat în luptele cu slavii și anții dela nord de Dunăre. Textul cuprinde însă și prețioase alte informații despre acele populații, despre economia lor: „au o mulțime de animale de tot felul și de roade (cereale) care zac în grămezi, mai ales mei și păring" (XI.5), despre firea și obiceiurile lor, arătînd că sînt blînzi și primitori de oaspeți (XI,3), că pe prizonieri nu-i țin sclavi la nesfîrșit ci îi lasă să aleagă, după dorința lor, fie să plătească o răscumpărare și să se întoarcă acasă, fie să rămînă la dînșii, slobozi și

prieteni (XI,4) etc. Lui Mauricius îi datorăm știrea că slavii locuiesc pe lîngă păduri și ape greu accesibile și că locuințele lor au mai multe ieșiri (XI.7).

Despre orînduirea lor politică, Mauricius notează că „au mulți regi (conducători) și nu se înțeleg între dînșii", împrejurare care îl face să recomande atragerea unora de partea bizantinilor (XI,30). Autorul recomandă, de asemenea, ca „prăzile să nu fie părăsite ci transportate la noi pe animale și corăbii; căci rîurile lor se varsă în Dunăre și căratul se face cu ușurință cu ajutorul corăbiilor" (XI, 32).

Textul *Strategiconului* cuprinde și alte multe informații prețioase, care își așteaptă o interpretare adecvată, materialist-istorică. Atrage atenția de pildă, capitolul 38, în care autorul arată că „așezările slavilor și anților sînt tot pe lîngă rîuri și se țin (se leagă) unele de altele, dar fără să fie la mare depărtare între ele... încît se întîmplă totdeauna că năvălirile împotriva lor se opresc în pragul acestor așezări și toată oastea se trudește acolo". Este vorba aici de uniuni de obști? Această părere exprimată de P.P.Panaitescu merită, fără îndoială, toată atenția.

Mai dificilă este interpretarea capitolului XI, 31. Aci se vorbește de existența la slavi a unor așa-ziși fugari romani. Autorul recomandă mare vigilență față de ei: „De așa-zișii fugari, trimiși să ne arate drumurile și să ne descopere pe cineva, trebuie să ne păzim cu străjnicie: *măcar că ei sînt romani, cu vremea au căpătat alte deprinderi, au uitat de ai lor* și sînt cu mai multă tragere de inimă față de dușmani".

Dificultatea stă în a înțelege sensul exact al cuvîntului *fugari*. Sînt ei niște locuitori din imperiu refugiați la slavi și pe care aceștia îi folosesc pentru a induce în eroare armata bizantină? Sau cumva sînt *romani originari de la nord de Dunăre*, deoarece „cu vremea au căpătat alte deprinderi", în cursul conviețuirii cu slavii? (Cf. interpretarea diferită a lui C. Daicoviciu în *Steaua* XXI, 5 — mai 1970). Problema rămîne deschisă.

*

Evenimentul cel mai de seamă petrecut la gurile Dunării în secolul al VII-lea a fost așezarea bulgarilor lui Isperuch (Asperuch) în ținutul numit *Oglos*, situat între Dunăre, Danapris și Danastris, urmată de expediția pe uscat și pe mare, organizată contra lor de împăratul Constantin al IV-lea și încheiată printr-un dezastru pentru bizantini. Reproducem din Theophanes, *Cronografia*, cîteva știri de o importanță deosebită:

1. „Împăratul Constantin a aflat că pe neașteptate un neam...s-a așezat în Oglu, *dincolo de Dunăre* (deci la nord de fluviu—*n. n.*) și, năvălind în ținuturile din apropierea Dunării, pustiesc țara stăpînită acum de ei, *dar aflată atunci sub oblăduirea creștinilor*". Două concluzii importante:. a. ținutul numit *Oglos* se afla la nord de Dunăre; b. Sciția minoră aparținea încă bizantinilor.

2. Debandada trupelor bizantine a avut ca urmare instalarea bulgarilor în Peninsula Balcanică. Iată textul lui Theophanes: „Bulgarii urmărindu-i pînă la Dunăre, au trecut-o și pe aceasta și *au mers pînă la așa-zisa Varna, lîngă Odessos*, și pînă în ținuturile aflate mai înlăuntru. Ei au găsit locuri situate în deplină siguranță și străjuite în spate de fluviul Dunărea, iar

în față și în lături de strîmtorile munților, de Marea Pontică și de neamurile învecinate ale sclavinilor, de așa-zisele șapte seminții care trecuseră din Dacia».

Conform acestui text, hanul bulgar *nu s-a oprit în nordul Dobrogei*, ci de-abia între Varna și Dunăre, în amonte de Durostor, regiune unde și-a stabilit tabăra la Pliska. Consecințele acestei interpretări rămîn să formeze obiectul unor studii speciale. Ea este numai o sugestie pentru o examinare mai amplă.

*

Migrația bulgarilor a fost ultima migrație din seria inaugurată de goți. Odată instalați în Peninsula Balcanică (680 e.n.), istoria bulgarilor se desfășoară în strînsă legătură cu Bizanțul. Teritoriul fostei Dacii și-a găsit liniștea binefăcătoare care a permis societății locale să se dezvolte într-un ritm lent, dar și într-un deplin anonimat. În istoriografia bizantină nu se scrie nimic despre populația din Dacia. Se vorbește despre o „Bulgaria de dincolo de Dunăre" *(Scriptor Incertus)*. Aflăm că în această așa zisă Bulgarie, hanul Crum ar fi exilat un număr însemnat de oameni de la Adrianopol. După mulți ani aceștia ar fi reușit să fie repatriați de împăratul Leon, care a trimis în acest scop corăbii pe Dunăre. Desigur este prea puțin pentru a trage concluzii asupra unei stăpîniri bulgare la nord de Dunăre și asupra relațiilor dintre populațiile de pe acel teritoriu și hanii bulgari.

Cronicarii bizantini au început să se intereseze din nou de ținutul Dunării inferioare prin secolul al X-lea, odată cu apariția altor popoare migratoare (pecenegi, maghiari), sau cu prilejul expediției lui Sviatoslav, cneazul Kievului, împotriva bulgarilor, cu instalarea acestuia în Balcani și războiul dus de Bizanț pentru alungarea lui.

În secolul al X-lea sînt de amintit lucrările învățatului împărat Constantin Porfirogenetul *(De administrando imperio, De thematibus, De caerimoniis)*, ale lui Theophanes Continuatus care continuă cronica lui Theophanes Confessor pentru evenimentele dintre 813 și 961, Leon Diaconul, a cărui *Istorie* ne-a păstrat într-o amplă relatare războiul bizantinilor cu Sviatoslav. Luptele hotărîtoare s-au dat la Durostor. Asediați de trupele de uscat și de flota venită pe Dunăre, rușii lui Sviatoslav, numiți de cronicar și *taurosciți*, au fost obligați să ceară pace. Împăratul Ioan Tzimiskes, care a condus în persoană acest război, a reinstaurat stăpînirea bizantină la gurile Dunării, a lăsat aci garnizoane și s-a întors la Bizanț cu trofee mărețe.

De aici înainte Dobrogea s-a dezvoltat în cadrul Imperiului bizantin, ca provincie a acestuia, sub numele de *Paristrion* sau *Paradunavon*.

2. *Lucrări de caracter geografic*. Cele mai multe din izvoarele narative conțin și elemente asupra geografiei regiunilor în care se petrec evenimentele povestite. Este suficient să menționăm *Geticele* lui Iordanes, în care geografia fizică și politică ocupă un loc foarte mare. De aceea Iordenes a fost socotit și chiar numit *Cosmographus ille*. Caracterul istoric în aceste lucrări predomină însă. Datele geografice oferă numai cadrul evenimentelor povestite.

Există însă unele lucrări al căror caracter geografic este evident. Amintim aci *Periplul* lui *Marcianus din Heraclaea Pontică*, care, descriind Sarmatia europeană, îi dă ca hotar meridional pe iazigii metanaşti pînă la începutul munţilor Carpaţi, numiţi aşa, iar nu Alpi ca la Iordanes (μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Καρπάθου ὄρους), apoi Dacia pînă la gurile fluviului Boristenes (ἔτι τῇ Δακίᾳ μέχρι τῶν Βορυσθένους τοῦ ποταμοῦ ἐκβολῶν).

O altă lucrare de caracter geografic o datorăm unui *Anonim* de pe la începutul secolului al VI-lea, compusă evident după izvoare mai vechi, în care se scrie: „În părţile cele mai de apus ale Sarmaţiei, spre miazăzi, dincolo de iazigii metanaşti, se află Dacia, care se mărgineşte cu Istrul; iar mai încolo, mai spre răsărit este Moesia inferioară, *care ocupă o bună parte din ţinutul de dincolo de Istru* şi tot ţărmul mării de la Boristene pînă la oraşul Mesembria" (11).

Chiar şi *Isidor episcop de Hispalis* (Sevilla), în opera sa *Etimologii*, compilînd din autorii mai vechi, scrie despre goţi(= geţi), despre daci că ar fi fost „soboles Gothorum", despre fluviul Danubius-Ister, despre „Dacia, ubi et Gothia" (XIV, 4,3), menţionînd că prima dintre provinciile prin care Dunărea separă *Barbaricum* de marea Mediterană este Moesia.

Oricît de încîlcite vor fi fost cunoştinţele acestor autori despre geografia şi etnografia unor regiuni pe care nu le-au cunoscut decît din cărţi, ele au dreptul să fie luate în considerare, fireşte cu toată prudenţa necesară.

De o valoare infinit mai mare sînt *Itinerariile.* Atenţia trebuie să fie reţinută în primul rînd de *Notitia Dignitatum,* un tabel oficial al demnităţilor civile şi militare, orînduite pe dioceze şi provincii, fiecare cu trupele şi locul de garnizoană al fiecărei unităţi. Compusă către anul 420, *Notitia Dignitatum* este împărţită în două mari părţi, una privind partea răsăriteană a imperiului *(Orientis)*, alta partea apuseană *(Occidentis)*. Din *Notitia Dignitatum* lipsesc numele unor localităţi importante, cum sînt acelea ale oraşelor de pe litoral sau din interiorul Sciţiei Minore, care nu aveau garnizoane militare. În schimb, comparînd-o cu *Itinerarium Antonini*, apar numiri noi de localităţi, toate aşezate pe limesul dunărean. Se mai observă că nici în Sciţia, nici în sectorul Moesiei Secunda nu este menţionată nici o garnizoană pe malul stîng al fluviului.

În schimb sub comanda ducelui Daciei Ripensis găsim garnizoane şi pe malul stîng. Astfel la Drobeta apare un detaşament de cavalerie al dalmaţilor *(cunueus equitum Dalmatarum Divitensium)* şi unul de infanterie auxiliară *(auxilium primorum Daciscorum)*. Atrage atenţia faptul că la *Transdrobeta* este menţionat un prefect al legiunii a XIII-a Gemina, care apare însă şi la *Zernis* (Dierna). În sfîrşit, (sub nr. XLII,39) la *Sucidava* staţiona un prefect al legiunii a V-a Macedonica.

Rezultă, aşadar, că în secolul al IV-lea erau deţinute ferm, de unităţi ale armatei Daciei Ripensis, cel puţin capetele de pod de la Drobeta (Turnu-Severin) şi Sucidava (Celei).

În ceea ce priveşte lista din lucrarea *Synecdemos* a lui *Hierocles*, redactată în anii 527—528, ea aşează localităţile după alte criterii, anume după importanţa lor civilă începînd cu oraşul de reşedinţă a guvernatorului. Astfel

pentru Scitia minoră lista începe cu Tomis (capitala provinciei). Urmează orașele de pe litoral, începînd de la sud (Dionysopolis, Akrai, Callatis), apoi cele de la nord (Istros și Constantiana). În ceea ce privește Constantiana, este greu de explicat de ce este așezată după Histria. Problema constituie încă obiectul unor cercetări în curs.

Hierocles a înregistrat și cîteva centre din interiorul Dobrogei (Zaldapa, Tropaeum), iar din nordul provinciei, Halmyris, care lipsesc din *Notitia Dignitatum*. În schimb, dintre localitățile de pe limes el a menționat numai pe cele mai însemnate (Axiopolis, Capidava, Carsos (Carsium), Troesmis, Noviodunum și Aegissos).

După același autor, Moesia Secunda avea numai șapte orașe: Marcianopolis — capitala provinciei, — Odessos, Dorostolos, Nicopolis, Novae, Appiaria și și Abrittus; Dacia Mediterranea cinci: Serdica (Sofia), Pautalia, Germae, Naissus și Remesiana, iar Dacia Ripensis tot cinci: Ratiaria, Bononia, Aquae, Castra Martis și Oescus.

În lista lui Hierocles nu mai apar Drobeta și Sucidava, fie din cauză că ele fuseseră pierdute, fie că autorul bizantin nu le considera ca orașe.

O listă de localități excepțional de bogată ne oferă lucrarea lui Procopius, *De aedificiis*. Criteriul după care s-a întocmit este altul. Procopius înregistrează toate localitățile, mari sau mici, în care s-au ridicat fortificații, fie și numai un turn de pază. De aceea nomenclatura acestor localități prezintă un interes excepțional pentru studiul toponimiei și al romanității orientale.

După Procopius, confirmat de Novella XI a lui Justinian sau de cercetările arheologice, opera de fortificare s-a întins și pe malul stîng al Dunării unde s-au reconstruit *Literata* (= Ledcrata, IV, 6, 3—4), Sucidava (IV, 6, 34—35), iar mai la răsărit, în fața localității Trasmarisca (Turtucaia) „împăratul roman Constantin construise odinioară cu multă grijă fortăreața numită Daphne (IV, 7, 7). Cu trecerea timpului barbarii au distrus-o cu totul, iar împăratul Justinian a zidit-o la loc din temelii" (IV. 7, 8).

Numele acestei fortificații s-a întîlnit și la Ammianus Marcellinus. Din textul acestuia ar rezulta că ea era situată pe malul drept al Dunării. Față de detaliile lui Procopius, înclinăm să-i dăm dreptate acestuia, deși pînă acum n-a fost identificată pe teren. În orice caz, din mai multe izvoare se deduce că împărații romano-binzantini au arătat mult interes față de teritoriul de la nord de Dunăre, considerîndu-l vremelnic ocupat de barbari.

Ultimul izvor geografic al perioadei este *Cosmografia anonimului din Ravenna*, numit și geograful Ravennat, compusă după așezarea bulgarilor în Balcani, adică după 680. Baza acesteia o constituie o lucrare mai veche, la care autorul a adăugat date din Orosius, Iordanes etc.

Lucrarea anonimului din Ravenna conține un număr impresionant de date, care n-au fost prelucrate din punctul de vedere al istoriei sud-estului Europei. O încercare parțială a făcut Al. Bărcăcilă (*Aurul Ardealului în prada avarică a lui Carol cel Mare*, în *Apulum*, I, 1939—1942, p. 203—227). Sînt însă insuficient lămurite o serie de probleme confuz expuse. Astfel autorul împarte Dacia în două: „Datia prima et secunda... patriae spatiosissimae". S-ar părea că el se referă la cele două Dacii sud-dunărene, dar faptul că în continuare adaugă: „care se numește și Gepidia, unde acum

locuiesc hunii numiți și avari" arată că e vorba de Dacia veche, la fel cu Iordanes, pe care chiar îl citează. Ca și acesta din urmă, anonimul Ravennat scrie că prin aceste „Dacorum patrias" curg între altele rîurile Tisia, Tibisia, Drica, Marisia, Arine, Gilpit, Gresia, toate situate în Dacia veche. Hotarul acesteia este încă neidentificatul *Flautasis (nam fluvius Flautasis finit patriam)*, după unii Oltul.

Nu s-a explicat încă de ce autorul atribuie cetățile din fosta Dacia Traiana, cu excepția celor din Banat și a Drobetei (IV, 7), Moesiei inferioare.

De un deosebit interes este informația despre așezarea bulgarilor în Balcani (IV, 6, 47). În adevăr, Ravennatul scrie: „Inter vero Tratiam vel Macedoniam et Mysiam inferiorem modo Bulgari habitant qui ex supra scripta Maiore Scythia egressi sunt", adică, în traducere „iar *între* Tracia sau Macedonia și Moesia inferioară locuiesc acum bulgarii, care au ieșit din Scitia Mare mai sus-amintită". Se poate deduce că protobulgarii conduși de Asparuh, trecînd Dunărea, nu s-au oprit în Sciția Minoră, ci s-au deplasat direct în zona Aboba-Pliska unde și-au instalat lagărul.

Am dat numai cîteva din informațiile acestui prețios izvor care merită mai mare atenție din partea istoricilor noștri.

3. *Izvoare juridice. Corpus iuris civilis* constituie una din cele mai valoroase surse ale istoriei. Hotărîrile împăraților adunate și codificate sub Iustinian sînt documente autentice fundamentale.

Unele dintre decretele și novellele acestei colecții se referă la toate provinciile imperiului, altele privesc direct una singură sau un grup de provincii. S-au inclus în volumul de față cîteva din aceste documente asupra cărora ținem să atragem atenția în mod special.

a. *Corpus iuris civilis* IV. 41, 2. Împăratul Marcianus comunică propretorului Constantinus interdicția de a se vinde barbarilor arme sau fier lucrat sau nelucrat sub sancțiunea confiscării bunurilor și pedepsei capitale, socotind că a contribui la înarmarea lor este „foarte vecin cu trădarea".

b. Decretul lui Zenon cu privire la dreptul fiecărui oraș de a avea episcopul său, cu excepția Sciției Minore unde bisericile sînt puse sub oblăduirea unui singur episcop, cel din Tomis (I, 3,35). Motivul este că „aceste prea sfinte biserici sînt zdruncinate fără întrerupere de incursiunile barbarilor ori de altfel sînt chinuite de sărăcie și nu pot fi ajutate în alt chip".

c. *Decretul* prin care bisericile din Odessos (Varna) și Tomis sînt îndemnate să vîndă imobile date de ctitori, în scopul răscumpărării prizonierilor de război (CXX, IX).

d. *Edictul XIII* (538—539) prin care unitățile militare sînt obligate să ajute pe agustali la încasarea dărilor. Sancțiunea pentru nerespectarea hotărîrii era confiscarea averii augustalilor, „iar unitatea militară în întregime va fi strămutată din țară *în ținuturile de dincolo de fluviul Istru sau Dunăre spre a sta de pază la hotarele de acolo*".

Un text oficial care confirmă existența dincolo de Dunăre a unui teritoriu făcînd parte din imperiu și apărat de trupe romane.

e. *Novella XI* (mai 535) cuprinde actul de întemeiere a arhiepiscopiei Iustiniana Prima avînd sub jurisdicția sa pe episcopii eparhiilor Dacia Mediterranea, Dacia Ripensis, Praevalis, Dardania, Moesia Superior și Pannonia Secunda.

Documentul are pentru istoria Daciei o importanță excepțională, deoarece autoritatea arhiepiscopului se exercită și asupra unor *civitates* situate la nord de Dunăre. Este suficient să reproducem paragraful 2 din actul lui Iustinian: „fiindcă cu ajutorul lui Dumnezeu, statul nostru s-a mărit, așa că *amîndouă malurile Dunării sînt populate acum cu cetăți de ale noastre* și atît Viminacium cît și Recidiva și Litterata, care se găsesc dincolo de Dunăre, au fost supuse din nou stăpînirii noastre". Odată cu reorganizarea eclesiastică, se procedează și la una civilă. La Iustiniana Prima se mută și prefectura care funcționase mai înainte la Sirmium, apoi se refugiase la Salonic. Așa dar, acele civitates de pe malul nordic al Dunării făceau parte atît administrativ cît și religios din *Imperiul de răsărit.*

4. Din corespondența curiei papale, apar în colecția de față o serie de *Epistole* schimbate între papa Hormisdas (514—525), împăratul Anastasius și Iustinian, în legătură cu frămîntările religioase din Sciția Minoră. Dosarul cuprinde și rapoartele unor delegați ai papei care au cercetat pricina. Interesează rolul acelor călugări sciți în luptele teologice de la începutul secolului al (VI-lea).

Semnalăm de asemenea epistola către *Valentinian, episcop* al Tomisului, adresată de Vigilius (papă între 537 și 555). Ea se referă la disputa teologică a celor *trei capitole* care împărțise clerul în două tabere.

5. Ultima categorie cuprinde extrase din colecțiile *Acta Sanctorum* și *Martyres Gothorum.* În legătură cu valoarea lor din punctul de vedere al informației istorice, ele pot fi privite cu oarecare suspiciune. În ansamblu ne ajută să ne dăm seama de intensitatea creștinismului din provinciile dunărene, din Pannonia pînă în Sciția Minoră. Aceste provincii au dat bisericii un număr mare de martiri. Uneori veracitatea celor scrise se verifică prin alte izvoare. S-ar putea urmări pasajele împrumutate de la autorii cunoscuți. Astfel conflictul dintre Valens și episcopul Brettanion al Tomisului este descris în ASS, ian. III 235 ca în autorii creștini. La fel despre Theotimus, cel venerat și de barbari și denumit de ei „zeul romanilor".

Uneori aflăm și amănunte inedite despre viața de toate zilele, despre existența unor villae lîngă Tomis aparținînd unor creștini, aceea a unui *Amandus religiosus vir*, unde a fost înmormîntat martirul Theogene (ASS ian. I, 133), aceea a lui Adamantus, unde a fost îngropat martirul Philus *(iuxta muros civitatis, in villa Adamanti fidelissimi viri)*, sau cea din localitatea *Ozobia*, în apropiere de Durostorum, unde au fost decapitați Maximus, Dada și Quintilianus.

Pătimirea Sf. Nichita *(Passio S. Nicetae)* este o relatare interesantă pentru o serie de amănunte despre activitatea acestuia și mediul în care și-a desfășurat-o pînă la moartea de martir.

*

Elaborat de un colectiv restrîns de filologi și istorici, volumul al II-lea din colecția *Fontes Historiae Dacoromanae — Izvoarele istoriei României* a fost conceput ca un instrument de lucru. De aceea materialul n-a fost împărțit pe probleme, ci prezentat în ordinea cronologică a autorilor excerptați. Considerăm de o mare utilitate indicele general alfabetic care va ușura elaborarea unor lucrări speciale. Căci, deși trăim în perioada revoluției tehnice, interesul pentru trecutul istoric n-a scăzut. Este de așteptat, așadar, ca apariția lucrării de față să corespundă acestui interes și să-l promoveze.

Prof. GH. ȘTEFAN
Membru corespondent al Academiei R. S. România

ABREVIERI

ASS	*Acta sanctorum...*, collegit Ioannes Bolandus, editio nova, curante Ioanne Carnandet, Paris-Bruxelles, 1845.
CIL	*Corpus inscriptionum Latinarum*, I-XVI, Berlin, 1862 —.
CSEL	*Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum*, Viena, 1866 —.
FHG	*Fragmenta Historicorum Graecorum...* indice plenissimo instruxerunt Car. et Theod. Mülleri. Vol. I-V, Paris, 1841—1870.
GGM	*Geographi Graeci Minores* e codicibus recognovit... Carolus Müllerus. Vol. I-V, Paris, 1855—1870.
GLM	*Geographi Latini Minores* recensuit A. Riese, Heilbronn, 1878.
HGM	*Historici Graeci Minores*, ed. G. Dindorf, vol. I-II, Leipzig, 1872 —.
IR	*Izvoare privind istoria României* [Fontes ad historiam Dacoromaniae pestinentes], vol. I (Vl. Iliescu, Virg. Popescu, Gh. Ştefan), Bucureşti, 1964.
MGH, AA	*Monumenta Germaniae Historica*, Auctores antiquissimi, Berlin, 1872 —.
MON. ANC.	*Monumentum Ancyranum*, texte établi et commenté par Gagé, Paris, 1952.
PG	*Patrologia Graeca*, ed. Migne, 140 volume, Paris, 1857—1865.
PL	*Patrologia Latina*, ed. Migne, 221 volume, Paris, 1844—1864.
RE	*Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, begründet von Pauly, neue Bearbeitung von Wissowa-Kroll u.a., Stuttagart, 1896 —.
SHA	*Scriptores historiae Augustae*, ed. E. Hohl, Leipzig, 1927, 1962[2].
SCIV	*Studii şi cercetări de istorie veche*, Bucureşti, 1950 —.
TP	*Tabula Peutingeriana*, în *Itineraria Romana. Römische Reisewege an der Tabula Peutingeriana dargestellt* von Konrad Miller, Stuttgart, 1916.

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNIEI

II

Autori: 2

I. ARNOBII

ADVERSUS NATIONES

I, 4... nam quod nobis obiectare consuestis bellorum frequentium causas, vastationes urbium... Germanorum et Scythicas inruptiones...

VI, 11. Ridetis temporibus priscis Persas fluvios coluisse, memorabilia ut indicant scripta, informem Arabas lapidem, acinacem Scythiae nationes...

I. ARNOBIUS

A activat la începutul sec. al IV-lea, fiind profesorul lui Lactantius. Mai întîi a fost retor la Sicca în Africa, apoi s-a creştinat şi între anii 304—310 a scris o lucrare în şapte cărţi, în care face apologia creştinismului şi combate politeismul păgîn.

Ediţia folosită: Arnobii *Adversus nationes libri VII*, rec. Augustus Refferscheid, Viena, 1875 (CSEL, vol. IV).

ÎMPOTRIVA PĂGÎNILOR

I, 4... căci în ceea ce priveşte reproşurile pe care obişnuiţi să ni le faceţi nouă [1], şi anume cauzele numeroaselor războaie, devastarea oraşelor [2] ..., invaziile germanilor [3] şi ale sciţilor [4]...

VI, 11. Rîdeţi că în vremurile de demult perşii se închinau fluviilor, după cum ne arată scrierile care cuprind lucruri vrednice de a fi amintite, arabii unei pietre informe, neamurile Sciţiei unei săbii[5] ...

---

[1] Adică creştinilor.

[2] În disputa ideologică dintre păgîni şi creştini, primii susţineau, între altele, că tot cortegiul de nenorociri care se abătuse asupra Imperiului roman în a doua jumătate a sec. al III-lea e.n. se datora creştinismului.

[3] Aluzie la neamurile germanice de pe Rin şi cursul superior al Dunării.

[4] Sub numele acesta se ascund triburile germanice, sarmatice şi ale dacilor liberi de la Dunărea-de-Jos (goţi, roxolani, alani, carpi etc.).

[5] Vezi Herodot, IV, 62 (cf. IR, p. 35).

II. L. CAECILII FIRMIANI LACTANTII

DE MORTIBUS PERSECUTORUM

IV,3. Nam profectus adversum Carpos, qui tum Daciam Moesiamque occupaverant, statimque circumventus a barbaris et cum magna exercitus parte deletus, ne sepultura quidem potuit honorari, sed exutus ac nudus, ut hostem dei oportebat, pabulum feris ac volucribus iacuit.

IX. 1. Alter vero Maximianus, quem sibi generum Diocletianus asciverat, non his duobus tantum quos tempora nostra senserunt, sed omnibus qui fuerunt malis peior. 2. Inerat huic bestiae naturalis barbaries et feritas a Romano sanguine aliena: non mirum, cum mater eius transdanubiana infestantibus Carpis in Daciam novam transiecto amne confugerat.

II. LACTANTIUS

S-a născut probabil în Africa în a doua jumătate a sec. al III-lea şi a murit în anul 325. A studiat cu Arnobius, iar mai tîrziu a fost chemat la Nicomedia de către împăratul Diocleţian ca profesor de limba latină. A îmbrăţişat creştinismul la o vîrstă înaintată. Dintre numeroasele sale scrieri, în parte pierdute, cea mai importantă este *Divinae institutiones*, în care face prima încercare de expunere sistematică a creştinismului. Datorită culturii clasice întinse şi stilului elegant, Lactantius a primit titlul de „Cicero al creştinilor" şi a fost considerat drept unul dintre autorii bisericeşti importanţi.

Ediţia folosită: L. Caecilii Firmiani Lactantii *De mortibus persecutorum*, ed. I. B. Pesenti, Paravia, Torino, 1934.

DESPRE FELUL ÎN CARE AU MURIT PRIGONITORII.[1]

IV, 3. Căci plecînd[2] împotriva carpilor[3], care ocupaseră atunci Dacia şi Moesia[4], a fost îndată înconjurat de către barbari şi nimicit[5] împreună cu o mare parte a armatei sale[6]; şi nu i s-a putut face nici măcar cinstea unei înmormîntări, ci dezbrăcat şi gol, cum se şi cuvenea unui duşman al lui Dumnezeu, a zăcut pe pămînt, servind drept hrană fiarelor şi păsărilor.

IX,1. Celălalt Maximianus[7], pe care Diocleţian şi-l alesese ca ginere, era mai rău nu numai decît aceştia doi[8] pe care i-au cunoscut vremurile noastre, dar chiar decît toţi cîţi au fost vreodată. 2. Această fiară avea o sălbăticie şi cruzime înnăscută, cu totul străină de sîngele roman: aceasta nu este de mirare, deoarece mama[9] sa, originară din regiunile de dincolo de Dunăre, cu prilejul invaziei[10] carpilor a trecut fluviul şi s-a refugiat în noua Dacie[11].

---

[1] Împăraţii romani care au persecutat pe creştini, de la Decius şi pînă la Maximinus Daia 251—314).

[2] Împăratul Decius (249—251).

[3] În realitate este vorba despre goţi, care năvăliseră în anul 250. Probabil însă că la acest atac au participat şi elemente carpice. De altfel la toate acţiunile din regiunile noastre este greu, de multe ori, să se stabilească exact rolul fiecăruia din aceste neamuri, care au atacat de nenumărate ori, separat sau împreună, regiunile de frontieră ale imperiului.

[4] Goţii pătrunseseră doar în Moesia, trecînd mai întîi prin Dobrogea.

[5] Dimpotrivă, între trupele lui Decius şi goţi au avut loc mai multe lupte, dintre care unele s-au soldat cu victoria romanilor, iar goţii se retrăgeau spre nord, urmăriţi de Decius, cînd s-a ajuns la lupta descrisă aici.

[6] Lupta s-a dat la Abrittus (Razgrad), în vara anului 251, în apropierea unor mlaştini.

[7] Galerius, în opoziţie cu Maximianus Herculius, colegul lui Diocleţian.

[8] Diocleţian şi Maximianus.

[9] Pe nume Romula (v. *Epit. de Caes.*, 40,16), o dacă romanizată, era originară probabil dintr-un sat de lîngă Serdica (Sofia), cf. Eutr., IX, 22,1.

[10] Aceasta a avut loc în anul 245, zdruncinînd puternic stăpînirea romană din Dacia. A fost nevoie de intervenţia împăratului Filip Arabul care, cu preţul unor mari eforturi, a reuşit să-i înfrîngă pe năvălitori în anul 247.

[11] Adică în Dacia cisdanubiană, creată ulterior de împăratul Aurelian.

XIII, 2. Quod edictum quidam etsi non recte, magno tamen animo deripuit et conscidit, cum irridens diceret victorias Gothorum et Sarmatarum propositas.

XVIII, 6. Iam fluxisse annos quindecim cum in Illyricum id est ad ripam Danubii relegatus cum gentibus barbaris luctaretur, cum alii intra laxiores et quietiores terras delicate imperarent.

XXIII, 5. Quae veteras adversus victos iure belli fecerant, et ille adversus Romano Romanisque subiectos facere ausus est, quia parentes eius censui subiugati fuerant, quem Traianus Daciis assidue rebellantibus poenae gratia victor imposuit.

XXVII, 9. Olim quidem ille ut nomen imperatoris acceperat, hostem se Romani nominis erat professus, cuius titulum immutari volebat, ut non Romanum imperium, sed Daciscum cognominaretur.

XXXVIII, 7. Nam fere nullus stipator in latere ei nisi ex gente eorum qui a Gothis tempore vicennalium terris suis pulsi Maximiano se tradiderant malo generis humani, ut illi barbarorum servitutem fugientes in Romanos dominarentur. 8. His satellitibus et protectoribus cinctus orientem ludibrio habuit.

XIII, 2. Un om oarecare, dînd dovadă de mult curaj, chiar dacă n-a procedat bine, a zmuls acest edict [12] și l-a făcut bucăți, spunînd în bătaie de joc că au fost afișate victoriile împotriva goților și sarmaților [13].

XVIII, 6. Au trecut [14] cincisprezece ani de cînd a fost surghiunit în Illyricum, adică pe malul Dunării [15], și de cînd se luptă cu neamurile barbare [16], în timp ce alții [17] au domnit în tihnă în regiuni mai liniștite și mai puțin încercate [18].

XXIII, 5. El [19] a îndrăznit să procedeze cu romanii și cu supușii lor la fel cum au procedat strămoșii noștri cu cei învinși, conform legilor războiului [20], deoarece părinții lui au fost supuși recensămîntului [21], pe care Traian, după ce i-a învins pe dacii care reluaseră [22] luptele cu încăpățînare, l-a introdus drept pedeapsă.

XXVII, 9. Odinioară, cînd primise titlul de împărat, el [23] a declarat că este dușmanul numelui de roman și că vrea să schimbe titulatura imperiului roman cu aceea de imperiu dacic [24].

XXXVIII, 7. Căci aproape toți însoțitorii din suita sa [25] proveneau din neamul [26] acelora care, atunci cînd s-au sărbătorit douăzeci de ani de domnie [27], au fost alungați de pe pămînturile lor de către goți [28] și s-au predat lui Maximianus [29], spre nenorocirea tuturor; și astfel, fugind de robia barbarilor, au ajuns stăpînii romanilor. 8. Avînd în jurul lui astfel de însoțitori și de apărători, el și-a bătut joc de tot Orientul [30].

---

[12] Este vorba despre edictul din 23 februarie 303, prin care se închideau bisericile.

[13] Probabil aluzie la campania din anul 289.

[14] Galerius se plîngea lui Diocleţian, care se gîndea în anul 305 să-şi numească urmaşii la imperiu.

[15] Galerius fusese numit Caesar de către Diocleţian la 1 martie 293 şi însărcinat cu administrarea Peninsulei Balcanice, inclusiv regiunile dunărene.

[16] În speţă iazigi, goţi şi carpi sau alte neamuri germanice şi sarmatice mai mici,ca herulii sau alanii.

[17] Adică însuşi Diocleţian, care conducea provinciile orientale, iar Maximianus Herculius şi Constantius Chlorus primiseră partea apuseană a imperiului.

[18] Cele mai numeroase şi grele atacuri îndreptate împotriva imperiului au avut loc la Dunărea-de-Jos, unde exista conglomeratul cel mai variat de neamuri războinice.

[19] Împăratul Galerius a ordonat în toamna anului 306 efectuarea unui recensămînt pentru stabilirea impozitelor (*capitatio*), de la care nu erau exceptaţi locuitorii oraşelor şi nici măcar cei din Roma.

[20] Teritoriile cucerite de romani deveneau proprietate de stat (*ager publicus*) pentru folosirea căreia se plătea un impozit.

[21] Probabil imediat după cucerire s-a procedat la un recensămînt al întregii provincii.

[22] O aluzie la repetatele lupte purtate de romani cu statul dac şi la tratatul încheiat cu Traian.

[23] Adică Galerius.

[24] Aluzie la originea dacă a împăratului, a cărui mamă venise din Dacia prin anii 245 — v. nota 9 şi *Epit. de Caes.*, 40,18.

[25] Este vorba despre împăratul Maximianus Daia (305—313).

[26] Ar putea fi vorba despre carpi sau o populaţie sarmatică.

[27] A lui Diocleţian, adică în anul 303 e.n.

[28] În cadrul procesului de extindere a stăpînirii goţilor în regiunile noastre, care are loc spre sfîrşitul sec. al III-lea.

[29] Adică lui Galerius.

[30] Pe care îl administra el.

III. EUSEBII

CHRONICON

ab Hieronymo in linguam Latinam conversum.

95 a, 4. Helm. Anno 657 a. Chr., XXXIII Olymp.
b Histrus civitas in Ponto condita.
123, 4. Helm. Ann. 335, 334, 333 a. Chr., CXI Olymp.
b Alexander adversum Illyrios et Thracos feliciter dimicans subversis Thebis in Persas arma corripuit.
125, 9. Helm. Anno 324 a. Chr. CXIVI Olymp.
b Lydiam et Thraciam et Hellespontum Lysimachus tenuit.
149,2. Helm. Anno 100 a. Chr., Olymp. CLXX.
a Thraces a Romanis victi.
152, 23. Helm. Anno 71 a. Chr., CLXXVII Olymp.
k M. Lucullus de Bessis triumphavit capta Cabyle et Tomis et ceteris vicinis urbibus.
158, 8. Helm. Anno 43 a. Chr., CLXXXIX Olymp.
d Ovidius Naso nascitur in Paelignis.
171, 23. Helm. Anno 17 p. Chr., CXCVIII Olymp.
g Ovidius poeta in exilio diem obiit et iuxta oppidum Tomos sepelitur.
180, 12. Helm. Anno 46 p. Chr., CCVI Olymp.
d Thracia huc usque regnata in provinciam redigitur.
188,5. Helm. Anno 74 p. Chr., CCXIII Olymp.
c Achaia Lycia Rhodos Byzantium Samus Thracia Cilicia Comma-

III. EUSEBIUS DIN CAESAREA

A trăit între anii 260—340 și a fost episcop în Cesareea Palestinei începînd din anul 313. În această calitate a luptat pentru unitatea bisericii și n-a aprobat condamnarea lui Arie. Cronica sa, intitulată Χρονικοὶ κανόνες, un soi de tabele cronologice de la facerea lumii și pînă la anul 303, a fost completată după moartea autorului, continuată pînă la anul 378 și tradusă în limba latină de Hieronymus. *Istoria bisericească*, scrisă în jurul anului 325, a fost tradusă în limba latină de Rufinus în anul 403 și continuată pînă în anul 395. Între anii 315 și 323 au luat naștere lucrările apologetice Εὐαγγελικὴ προπαρασκευή *(Praeparatio evangelica)* și Εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις *(Demonstratio evangelica)*. După moartea lui Constantin, autorul a alcătuit o *Viață a fericitului împărat Constantin*, la care a anexat și un elogiu pentru împăratul Constantin la treizeci de ani de domnie. A lăsat și alte scrieri cu caracter religios.

Edițiile folosite: *Eusebii Opera*, edd. I. H. Heikel, R. Helm, Th. Mommsen, K. Mras, Ed. Schwartz, Berlin — Leipzig, 1902—1956 *(Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte*, vol. III, IX, XI, XIV, XX, XXIII, XXIV, XLIII).

CRONICA

tradusă în limba latină de Hieronymus

95 a, 4 Helm. În anul 657 î. d. Chr., în timpul olimpiadei 33.
b A fost întemeiată[1] cetatea Histria în Pont.
123, 4 Helm. În anii 335, 334, 333 î.d. Chr., în timpul olimpiadei 111.
b După ce a luptat cu succes împotriva illyrilor și tracilor și a distrus Teba, Alexandru a luat armele împotriva perșilor.
125, 9 Helm. În anul 324 î.d.Chr., în timpul olimpiadei 114.
b Lisimah a stăpînit Lidia, Tracia și Helespontul.
149, 2 Helm. În anul 100 î.d.Chr., în timpul olimpiadei 170.
a Tracii au fost învinși de romani.
152, 23 Helm. În anul 71 î.d.Chr., în timpul olimpiadei 177.
k M. Lucullus a triumfat asupra bessilor, cucerind Cabyle, Tomis și celelalte orașe vecine.
158, 8, Helm. În anul 43 î.d. Chr., în timpul olimpiadei 189.
d Ovidius Naso se naște în ținutul pelignilor.
171, 23 Helm. În anul 17 d.Chr., în timpul olimpiadei 198.
g A murit în exil poetul Ovidius și este înmormîntat lîngă cetatea Tomis.
180, 12 Helm. În anul 46 d. Chr., în timpul olimpiadei 206.
d Tracia, care pînă acum avea regi, este prefăcută în provincie.
188, 5 Helm. În anul 74 d. Chr., în timpul olimpiadei 213.
c Ahaia, Licia, Rodos, Samos, Tracia[2], Cilicia, Commagene, care

[1] Este cronologia „lungă", v. IR, p. 171, n. 16.
[2] După Suetonius, *Vespasian*, 8.

gene, quae liberae antea et sub regibus amicis erant, in provincias redactae.

190, 15. Helm. Anno 86 p. Chr., CCXVI Olymp.
i Nasamones et Daci dimicantes adversum Romanos victi.

191, 9. Helm. Anno 90 p. Chr., CCXVII Olymp.
b Domitianus de Dacis et Germanis triumphavit.

194, 4. Helm. Anno 101 p. Chr., CCXX Olymp.
a Traianus de Dacis et Scythis triumphavit.

194, 5. Helm. Anno 102 p. Chr., CCXX Olymp.
b Traianus victo rege Decibalo Daciam fecit provinciam Hiberos Sauromatas Osroenos Arabas Bosforanos Colchos in fidem accepit...

198, 8. Helm. Anno 120 p. Chr., CCXXIV Olymp.
d Bellum contra Sauromatas gestum.

205, 15. Helm. Anno 168 p. Chr., CCXXXVI Olymp.
g Romani contra Germanos Marcomanos Quados Sarmatas Dacos dimicant.

220, 25. Helm. Anno 263 p. Chr., CCLX. Olymp.
i Graecia, Macedonia, Pontus, Asia depopulata per Gothos. Quadi et Sarmatae Pannonias occupaverunt.

221, 26. Helm. Anno 270 p. Chr., CCLXII Olymp.
k Claudius Gothos Illyricum et Macedoniam vastantes superat. Ob quae in curis clipeus ei aureus et in Capitolio statua aurea conlocata est.

225, 24. Helm. Anno 290 p. Chr., CCLVII Olymp.
g ...Galerius in Dacia haut longe a Serdica natus.

226, 8. Helm. Anno 295 p. Chr., CCLXVIII Olymp.
b Carporum et Basternorum gentes in Romanum solum translatae.

233, 6. Helm. Anno 332 p. Chr., CCLXXVII Olymp.
c Romani Gothos in Sarmatarum regione vicerunt.

233, 13. Helm. Anno 334 p. Chr., CCLXXVIII Olymp.
f Sarmatae Limigantes dominos suos, qui nunc Argaragantes vocantur, facta manu in Romanum solum expulerunt.

243, 2. Helm. Anno 363 p. Chr., CCLXXXV Olymp.
a Aemilianus ob ararum subversionem Dorostori a vicario incenditur.

245, 20. Helm. Anno 369 p. Chr., CCLXXXVII Olymp.
i A[i]thanaricus rex Gothorum in Christianos persecutione commota plurimos interficit et de propriis sedibus in Romanum solum expellit.

246, 18. Helm. Anno 372 p. Chr., CCLXXXVII Olymp.
f Probus praefectus Illyrici iniquissimis tributorum exactionibus ante provincias quas regebat, quam a barbaris vastarentur, evasit.

înainte erau libere și sub regi prieteni, au fost prefăcute în provincii.

190, 15 Helm. În anul 86 d. Chr., în timpul olimpiadei 216.
i Nasamonii și dacii, care luptau împotriva romanilor, au fost învinși.

191, 9 Helm. În anul 90 d. Chr., în timpul olimpiadei 217.
b Domițian a triumfat asupra dacilor și germanilor.

194, 4. Helm. În anul 101 d. Chr., în timpul olimpiadei 220.
a Traian a triumfat asupra dacilor și sciților[3].

194, 5 Helm. În anul 102 d. Chr., în timpul olimpiadei 220.
b După înfrîngerea regelui Decebal, Traian a transformat Dacia în provincie, a primit sub ocrotire credincioasă pe iberi, sarmați, osroeni, arabi, bosforani și pe colchi...

198, 8 Helm. În anul 120 d. Chr., în timpul olimpiadei 224.
(Romanii) au purtat un război împotriva sarmaților.

205, 15 Helm. În anul 162 d. Chr., în timpul olimpiadei 236.
g Romanii luptă împotriva germanilor, marcomanilor, cvazilor, sarmaților și dacilor.

220, 25 Helm. În anul 263 d. Chr., în timpul olimpiadei 260.
l Grecia, Macedonia, Pontul și Asia au fost pustiite de goți. Cvazii și sarmații au ocupat Pannoniile.

221, 26 Helm. În anul 270 d. Chr., în timpul olimpiadei 262.
k Claudius învinge pe goți care devastau Illyricum și Macedonia. Pentru acestea i s-au așezat în senat un scut și în Capitoliu o statuie de aur.

225, 24 Helm. În anul 290 d. Chr., în timpul olimpiadei 267.
g ...În Dacia, nu departe de Serdica, s-a născut Galerius.

226, 8 Helm. În anul 295 d. Chr., în timpul olimpiadei 268.
b Neamurile carpilor și bastarnilor au fost strămutate pe pămîntul roman.

233, 6 Helm. În anul 332 d. Chr., în timpul olimpiadei 277.
c Romanii au învins pe goți în ținutul sarmaților.

233, 13 Helm. În anul 334 d. Chr., în timpul olimpiadei 278.
f Sarmații limiganți, făcîndu-și o trupă, izgoniră în pămîntul roman pe stăpînii lor, care se numesc acum argaraganți.

243, 2 Helm. În anul 363 d. Chr., în timpul olimpiadei 285.
a Din cauza răsturnării altarelor, Aemilianus este ars la Durostorum de către guvernatorul diocezei.

245, 20 Helm. În anul 369 d. Chr., î timpul olimpiadei 287.
i Athanaric, regele goților, dezlănțuind o persecuție împotriva creștinilor, ucide foarte mulți și pe alții îi izgonește din locurile lor în pămîntul roman.

246, 18 Helm. În anul 372 d. Chr., în timpul olimpiadei 287.
f Probus, prefectul Illyricului, a distrus provinciile pe care le conducea prin perceperi de impozite foarte nedrepte, mai înainte de a fi pustiite de barbari.

---

[3] Știre unică reluată de Cassiodorus, cf. însă Iordanes, *Get.*, 101.

247, 21. Helm. Anno 375 p. Chr., CCLXXXVIII Olymp.

g Quia superiore anno Sarmatae Pannonias vastaverant, idem consules permansere.

248, 22. Helm. Anno 377 p. Chr., CCLXXXVIII Olymp.

h Gens Hunnorum Gothos vastat. Qui a Romanis sine armorum depositione suscepti per avaritiam Maximi ducis fame ad rebellandum coacti sunt.

249,1. Helm. Anno 377 p. Chr., CCLXXXIX.

a Superatis in congressione Romanis Gothi funduntur in Thracia.

249,6. Helm. Anno 378 p. Chr., CCLXXXIX Olymp.

c Lacrimabile bellum in Thracia. In quo deserente equitum praesidio Romanae legiones usque ad internecionem caesae sunt. Ipse imperator Valens, cum sagitta saucius fugeret, et ob dolorem nimium saepe equo laberetur, ad cuiusdam villulae casam deportatus est. Quo persequentibus barbaris et incensa domo sepultura quoque caruit.

247, 21 Helm. În anul 375 d. Chr., în timpul olimpiadei 288.
g Deoarece în anul precedent sarmații pustiiseră Pannoniile, au rămas aceiași consuli.

248, 22 Helm. În anul 377 d. Chr., în timpul olimpiadei 289.
h Neamul hunilor devastează teritoriul goților. Primiți de romani, fără să depună armele, aceștia au fost siliți să se răscoale, datorită lăcomiei comandantului Maximus.

249, 1 Helm. În anul 377 d. Chr., în timpul olimpiadei 289.
a După înfrîngerea romanilor în luptă, goții se împrăștie prin Tracia.

249, 6 Helm. În anul 378 d. Chr., în timpul olimpiadei 289.
c A avut loc un război jalnic în Tracia, în care, pierzînd sprijinul cavaleriei, legiunile romane au fost încercuite de goți și măcelărite pînă la nimicire. Însuși împăratul Valens —pe cînd fugea, rănit de o săgeată, și din cauza durerii prea mari cădea adesea de pe cal — a fost dus pînă la căsuța unei proprietăți oarecare de la țară. Urmărindu-l acolo barbarii și dînd foc casei, el a fost lipsit și de înmormîntare[4].

[4] Informațiile lui Eusebius sînt de obicei simple reluări seci din alte izvoare.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

III, 1 (vol. II, 188, 1—6 Schwartz)... τῶν δὲ ἱερῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀποστόλων τε καὶ μαθητῶν ἐφ' ἅπασαν κατασπαρέντων τὴν οἰκουμένην, Θωμᾶς μέν, ὡς ἡ παράδοσις περιέχει, τὴν Παρθίαν εἴληχεν, 'Ανδρείας δὲ τὴν Σκυθίαν...

VIII, 17,3 (vol. II, 790, 21 Schwartz). Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Γαλέριος Οὐαλέριος Μαξιμιανὸς ἀνίκητος Σεβαστός... Σαρματικὸς μέγιστος πεντάκις, Περσῶν μέγιστος δίς, Καρπῶν μέγιστος ἑξάκις...

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ

I, 4,7 (11)... ἱστοριοῦνται... Σκύθαι δὲ συγκατώρυττον ζῶντας, καὶ ἐπέσφαττον ταῖς πυραῖς οὓς ἠγάπων οἱ τεθνεῶτες μάλιστα.

IV, 16,9 (156). Φύλαρχος δὲ κοινῶς πάντας τοὺς Ἕλληνας, πρὶν ἐπὶ πολεμίους ἐξιέναι, ἀνθρωποκτονεῖν ἱστορεῖ. Καὶ παρίημι Θρᾶκας καὶ Σκύθας...

XIV, 7,7 (735). οὐ μέντοι ἀλλὰ οἵ γε παῖδες φόρτακες ἦσαν καὶ οὐ θατέρᾳ ληπτοί, οἷοι δὲ οὗτοι οἱ κωμῳδικοὶ Γέται καὶ Δακοὶ κἂν τῆς Δακικῆς λαλεῖν στωμυλήθρας κατεγλωττισμένοι.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

IV, 5,1 (I, 119 Heikel). Τί δέ με χρὴ λόγου πάρεργον ποιεῖσθαι, ὡς τὰ βάρβαρα φῦλα τῇ 'Ρωμαίων καθυπέταττεν ἀρχῇ, ὡς τὰ Σκυθῶν καὶ Σαυροματῶν γένη μήπω πρότερον δουλεύειν μεμαθηκότα πρῶτος αὐτὸς ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγε, δεσπότας ἡγεῖσθαι 'Ρωμαίους καὶ μὴ θέλοντας ἐπαναγκάσας. Σκύθαις μὲν γὰρ καὶ δασμοὺς οἱ πρόσθεν ἐτέλουν ἄρχοντες, 'Ρωμαῖοί τε βαρβάροις ἐδούλευον εἰσφοραῖς ἐτησίοις. 2. Οὐκ ἦν δ' ἄρα οὗτος βασιλεῖ φορητὸς ὁ λόγος, οὐδὲ τῷ νικήτῃ καλὸν ἐνομίζετο τὰ ἴσα τοῖς ἔμπροσθεν προσφέρειν, τῷ δ'αὐτοῦ ἐπιθαρσῶν σωτῆρι· τὸ νικητικὸν τρόπαιον καὶ τούτοις ἐπανατείνας, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ πάντας παρεστήσατο, ἄρτι μὲν τοὺς ἀφηνιῶντας στρατιωτικῇ σωφρονίσας χειρί, ἄρτι δὲ λογικαῖς πρεσβείαις τοὺς λοιποὺς ἡμερώσας, ἐξ ἀνόμου τε καὶ θηριώδους βίον ἐπὶ τὸ λογικὸν καὶ νόμιμον μεθαρμοσάμενος. Οὕτω δ'οὖν Σκῦθαι 'Ρωμαίοις ἔγνωσάν ποτε δουλεύειν.

IV, 6,1. Σαυρομάτας δ' αὐτὸς ὁ θεὸς ὑπὸ τοῖς Κωνσταντίνου ποσὶν ἤλαυνεν, ὧδέ πῃ τοὺς ἄνδρας βαρβαρικῷ φρονήματι γαυρουμένους χειρωσάμενος. Σκυ-

ISTORIA BISERICEASCĂ

III, 1 (vol. II, 188, 1—11 Schwartz)... Cînd sfinții apostoli și ucenici ai Mîntuitorului nostru s-au răspîndit în toată lumea, lui Toma i-a căzut la sorți, cum spune tradiția, Parthia, iar lui Andrei Sciția[5]...

VIII, 17, 3 (vol. II, 790, 21 Schwartz). Împăratul Caesar Galerius Valerius Maximianus Augustus... cel neînvins, *Sarmaticus maximus* de cinci ori, *Persicus maximus* de două ori, *Carpicus maximus* de șase ori[6]...

PREGĂTIRE EVANGELICĂ

I, 4, 7 (11)... Se povestește... că sciții îngropau împreună (cu morții) oameni vii și sugrumau pe ruguri pe aceia pe care cei morți îi iubiseră cel mai mult.

IV, 16, 9 (156). Phylarchos povestește că îndeobște toți elenii înainte de a porni împotriva dușmanilor aduceau jertfe omenești. Și-i trec cu vederea pe traci și pe sciți.

XIV, 7, 7 (735). Însă nu-i de mirare că sclavii lui erau necioplíți și nu puteau fi prinși în alt chip, cum se întîmplă și cu sclavii de prin comedii — geți și daci, niște flecari, deprinși să-și ascută limba și să spună glume din limba dacică[7].

VIAȚA ÎMPĂRATULUI CONSTANTIN

IV, 5, 1 (Heikel, I, 119). De ce să socotesc de prisos să adaug cum a supus cu totul stăpînirii romane triburile barbare, cum el cel dintîi a adus sub jug neamurile sciților[8] și sarmaților, nedeprinse mai înainte vreme să fie sclave? El le-a silit să-i socotească pe romani drept stăpîni, cu toate că nu voiau. Căci cîrmuitorii de mai înainte plăteau și tributuri sciților, iar romanii erau sclavii barbarilor, plătind dări an de an. 2. Dar gîndul că va trebui să facă și el astfel, împăratul nostru nu l-a putut îndura și a socotit că nu este un lucru vrednic de un învingător să plătească birurile pe care le plătiseră înaintașii săi, ci el prindea inimă și se încredea în mîntuitorul lui. Ridicînd trofeul de biruință și împotriva acestora, în scurtă vreme i-a supus pe toți. I-a cumințit pe loc, cu oștenii săi, pe acei care erau îndărătnici. Iar pe alții i-a îmblînzit prin solii iscusite, care știau să se folosească de meșteșugul vorbei, schimbînd felul lor de viață din nelegiut și bestial într-unul potrivit cu dreapta judecată și supus autorității legilor. Prin urmare, în chipul acesta, sciții au recunoscut atunci că sînt sclavii romanilor.

IV, 6, 1. Pe sarmați chiar Dumnezeu i-a zvîrlit sub picioarele lui Constantin, care în chipul acesta a supus niște oameni care erau plini de îngîm-

[5] Pentru problema aceasta v. IR, p. 717.
[6] Cf. supra.
[7] Cf. Menandru și Terențiu (v. IR, p. 135 și 159).
[8] Adică goții.

θῶν γὰρ αὐτοῖς ἐπαναστάντων τοὺς οἰκέτας ὥπλιζον οἱ δεσπόται πρὸς ἄμυναν τῶν πολεμίων. ἐπεὶ δ' ἐκράτουν οἱ δοῦλοι, κατὰ τῶν δεσποτῶν ἤραντο τὰς ἀσπίδας πάντας τε ἤλαυνον τῆς οἰκείας. 2. Οἱ δὲ λιμένα σωτηρίας οὐκ ἄλλον ἢ μόνον Κωνσταντῖνον εὕραντο, ὁ δὲ οἷα σώζειν εἰδὼς τούτους πάντας ὑπὸ τῇ Ῥωμαίων εἰσεδέχετο χώρᾳ, ἐν οἰκείοις τε κατέλεγε στρατοῖς τοὺς ἐπιτηδείους, τοῖς δ' ἄλλοις τῶν πρὸς τὴν ζωὴν εἵνεκα χώρας εἰς γεωργίαν διένεμεν, ὡς ἐπὶ καλῷ τὴν συμφορὰν αὐτοῖς ὁμολογεῖν γεγενῆσθαι Ῥωμαϊκῆς ἐλευθερίας ἀντὶ βαρβάρου θηριωδίας ἀπολαύνουσιν· οὕτω δὴ θεὸς αὐτῷ τὰς κατὰ πάντων ἐθνῶν ἐδωρεῖτο νίκας, ὡς καὶ ἑκοντὶ ἐθέλειν ὑποτάττεται αὐτῷ παντοῖα φῦλα βαρβάρων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΩ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩ

24,1 (Heikel, I, 190). Σὲ δὲ νῦν τὸν Δέκιον ἐρωτῶ, τὸν ἐπεμβαίνοντά ποτε τοῖς τῶν δικαίων πόνοις, τὸν τὴν ἐκκλησίαν μισήσαντα, τὸν ἐπιθέντα τιμωρίαν τοῖς ὁσίως βεβιωκόσι· τί δὴ νῦν πράσσεις μετὰ τὸν βίον; ποίαις δὲ καὶ πῶς δυστραπέλοις συνέχῃ περιστάσεσιν; ἔδειξε δὲ καὶ ὁ μεταξὺ τοῦ βίου καὶ τῆς τελευτῆς χρόνος τὴν σὴν εὐτυχίαν, ἡνίκα ἐν τοῖς Σκυθικοῖς πεδίοις πανστρατιᾷ πεσὼν τὸ περιβόητον Ῥωμαίων κράτος ἦγες τοῖς Γέταις εἰς καταφρόνησιν.

ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΚΟΣ

13,5 (Heikel, I, 273). Διὸ δὲ πᾶν εἶδος εἰδεχθῶν κνωδάλων καὶ παντοίων ζῴων γένη ἑρπετά τε ἰοβόλα καὶ θῆρας ἀγρίους θεοὺς προσειπεῖν οὐκ ἀπώκνησαν, Φοίνικες δὲ Μελκάθαρον καὶ Οὔσορον καὶ τινας ἄλλους ἀτιμοτέρους θνητοὺς πάλιν ἄνδρας θεοὺς ἀνηγόρευσαν...

13,8 (Heikel, I, 239). Κοινῶς δὲ πάντας Ἕλληνας, πρὶν ἐπὶ πολέμους ἐξιέναι, ἀνθρωποκτονεῖν ἡ ἱστορία διδάσκει, Θρᾶκες τε καὶ Σκύθας ὁμοίως.

fare barbară. Căci sciţii s-au ridicat împotriva lor, iar stăpînii şi-au înarmat sclavii, ca să se apere de vrăjmaşi[9]. După ce au dobîndit izbînda, sclavii au pornit să lupte împotriva stăpînilor şi i-au alungat pe toţi din patrie. 2. Aceştia n-au găsit alt liman al izbăvirii lor decît pe Constantin, care a ştiut să-i scape şi i-a primit pe toţi în ţara romanilor; pe cei potriviţi pentru aşa ceva i-a înrolat în rîndurile oştenilor săi obişnuiţi, iar celorlalţi, pentru a avea mijloace de trai, le-a împărţit pămînturi ca să le muncească, aşa încît au mărturisit chiar ei cum că nenorocirea le-a fost spre bine, fiindcă aveau parte de libertatea romană în locul sălbăticiei barbare. În felul acesta Dumnezeu i-a dăruit lui Constantin victorii asupra tuturor neamurilor, aşa încît voiau de bunăvoie să i se supună tot felul de triburi de-ale barbarilor.

CONSTANTIN CĂTRE SACRA ADUNARE

24, 1 (Heikel, I, 190). Te întreb acum pe tine, Decius, pe tine care cîndva te-ai înălţat prin chinurile celor drepţi, care ai urît biserica, care te-ai răzbunat împotriva celor care au vieţuit în sfinţenie: ce faci tu acum după ce viaţa ta s-a sfîrşit? Cum şi de ce împrejurări grele eşti copleşit? Fericirea ta ţi-au vădit-o şi timpul vieţii şi vremea care a urmat morţii tale, cînd ai căzut cu toată oştirea pe cîmpiile scitice, conducînd mult lăudatele trupe ale romanilor ca să lupte împotriva geţilor[10], în bătaie de joc.

CĂTRE CONSTANTIN, LA TREIZECI DE ANI

13, 5 (Heikel, I, 237). De aceea nu s-au sfiit să invoce ca pe nişte zeităţi tot felul de animale hidoase, tot soiul de tîrîtoare, jivine veninoase şi fiare sălbatice; fenicienii au numit zei pe Melcatharos şi Usoros şi pe alţi cîţiva şi mai nevrednici de acest nume, divinităţi care fuseseră cîndva oameni muritori...

13, 8 (Heikel, I, 239). Istoria ne arată că în genere toţi elenii, înainte de a porni împotriva duşmanilor, au ucis oameni, şi că tot aşa au făcut şi tracii şi sciţii.

---

[9] Aluzie la episodul limiganţi-argaraganţi, cf. supra.
[10] Adică goţilor.

IV. ΙΑΜΒΛΙΧΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΟΥ ΒΙΟΥ

XXX (173)... Ζαμόλξις γὰρ Θρᾶξ ὢν καὶ Πυθαγόρου δοῦλος γενόμενος καὶ τῶν λόγων τοῦ Πυθαγόρου διακούσας, ἀφεθεὶς ἐλεύθερος καὶ παραγενόμενος πρὸς τοὺς Γέτας, τούς τε νόμους αὐτοῖς ἔθηκε, καθάπερ καὶ ἐν ἀρχῇ δεδηλώκαμεν, καὶ πρὸς τὴν ἀνδρείαν τοὺς πολίτας παρεκάλεσε, τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι πείσας· ἔτι καὶ νῦν οἱ Γαλάται πάντες καὶ οἱ Τράλλεις καὶ οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων τοὺς αὐτῶν υἱοὺς πείθουσιν, ὡς οὐκ ἔστι φθαρῆναι τὴν ψυχήν, ἀλλὰ διαμένειν τῶν ἀποθανόντων, καὶ ὅτι τὸν θάνατον οὐ φοβητέον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς κινδύνους εὐρώστως ἑκτέον. καὶ ταῦτα παιδεύσας τοὺς Γέτας καὶ γράψας αὐτοῖς τοὺς νόμους μέγιστος τῶν θεῶν ἐστι παρ' αὐτοῖς.

IV. IAMBLICHOS

Filozoful grec neoplatonician Iamblichos s-a născut pe la 283 la Chalcis, în Coelesyria, şi a murit pe la anul 333. A fost principalul reprezentant al teoriei neoplatoniciene despre demoni, exercitînd o puternică influenţă atît asupra Academiei neoplatoniciene de la Florenţa, cît şi asupra ocultismului modern. Dintre lucrările păstrate sub numele său — numeroase altele s-au pierdut —, cea mai importantă este *Viaţa lui Pitagora*.

Ediţia folosită: Iamblichi, *Opera*, ed. L. Deubner, Teubner, Leipzig, 1937.

VIAŢA LUI PITAGORA

XXX (173)... Căci Zamolxis, de origine trac, fost sclav şi discipol al lui Pitagora, după ce a fost eliberat s-a întors la geţi, le-a întocmit legile cum am arătat la început şi a îndemnat la bărbăţie pe concetăţenii săi, convingîndu-i că sufletul este nemuritor. Chiar şi acum galatii toţi şi tralii şi mulţi dintre barbari învaţă pe copiii lor că nu este cu putinţă ca sufletul să piară, ci că el continuă să existe; şi că nu trebuie să se teamă de moarte, ci să înfrunte cu vitejie primejdiile. Şi pentru că a învăţat pe geţi aceste lucruri şi le-a scris legile este socotit la ei drept cel mai mare dintre zei[1].

[1] Cf. Herodot, IV, 95 (v. IR, p. 49).

V. EXPOSITIO TOTIUS MUNDI ET GENTIUM

LVII. Post ergo Italiam quas praetermisimus <provincias et> civitates dicamus: Moesiam et Daciam, provincias sibi quidem sufficientes, frigora autem magna habentes, quarum civitas magna Naissus dicitur. Deide Pannonia regio, terra dives in omnibus, fructibus quoque et iumentis et negotiis, ex parte et mancipiis. Et semper habitatio imperatorum est... Haec Pannonia regio. Quae adiacet trans flumen Danuvium, gens barbarorum Sarmatum est.

V. DESCRIEREA ÎNTREGULUI PAMÎNT ŞI A LOCUITORILOR SĂI

Lucrarea aparţine unui anonim de pe la mijlocul sec. al IV-lea (între anii 335—360). Autorul a folosit un model grecesc. Descrierea începe din Asia şi merge pînă în Spania, de unde se întoarce prin Africa pînă în Egipt. În ansamblu, ea trece în revistă resursele materiale ale imperiului din epoca aceea şi constituie o „geografie a comerţului" roman.

Ediţia folosită: *Expositio totius mundi et gentium*. Introduction, texte critique, traduction, notes et commentaire par Jean Rougé, Paris, 1967.

LVII. După Italia vom arăta provinciile şi oraşele pe care le-am trecut cu vederea: provinciile Moesia şi Dacia, care de bună seamă că se îndestulează singure, dar sînt bîntuite de mari friguri; oraşul lor cel mai important se numeşte Naissus. Apoi regiunea Pannoniei, ţară bogată în toate, în fructe, animale şi obiecte de negoţ, în parte şi sclavi. Şi totdeauna e reşedinţa împăraţilor... Aceasta e regiunea Pannoniei. Ceea ce se află alăturea, dincolo de fluviul Dunărea, e neamul barbar al sarmaţilor.

VI. SEXTI AURELI VICTORIS

DE VIRIS ILLUSTRIBUS URBIS ROMAE

79 ... Indi, Scythae, Sarmatae, Daci, quos non domuerat, dona miserunt.

DE CAESARIBUS.

1, 7. Felix adeo, ... ut Indi, Scythae, ... legatos mitterent orando foederi.

11, 4. Idcirco Dacis et Cattorum manu devictis, ... menses, ... e suo nomine alterum appellaverat.

13, 2. Hoc aegre clarior domi, seu militiae reperiretur. 3. Quippe primus aut solus etiam vires Romanas trans Istrum propagavit domitis in provinciam Dacorum pileatis† satisque* nationibus, Decibalo rege ac† Sardonios,** ... et inter ea iter conditum per feras gentes, quo facile ab usque Pontico mari in Galliam

---

* Satisque *op* capillatisque F. P. (Blätter f. d. bayer. Gymnasialschulw. 1888, p. 30) Sacisque *editt.* Iazygisque *Schott* aliisque *Mommsen* Sarmatisque? F. P.

** Decibalo *o* ac Dardaniis, Dardanis *vel* Sarmatis, Sauromatis *Schott* ac Sar ‹mizegetusa...› donios *Mommsen* Sardonio *Frise*

VI. SEXTUS AURELIUS VICTOR

S-a născut în Africa şi a jucat un rol important în viaţa publică, ocupînd funcţiile de *consularis Pannoniae secundae* în 361, *praefectus Urbi* în 389 şi *iudex sacrarum cognitionum* în timpul domniei împăratului Theodosius. În jurul anului 360 a redactat scrierea *Caesares*, în care a înfăţişat pe scurt vieţile împăraţilor romani de la August pînă la Constantius al II-lea, mort în anul 361. Sub numele lui s-au mai păstrat alte trei scrieri, şi anume: *Origo gentis Romanae*, *De viris illustribus urbis Romae* şi *Libellus de vita et moribus imperatorum*, în care sînt continuate biografiile împăraţilor pînă la Theodosius.

Ediţia folosită: Sexti Aureli Victoris *Liber de Caesaribus*, praecedunt *Origo gentis Romanae* et *Liber de viris illustribus urbis Romae*, subsequitur *Epitome de Caesaribus*, recensuit Fr. Pichlmayr. Editio stereotypa correctior editionis primae: addenda et corrigenda collegit et addiecit R. Gruendel, Teubner, Leipzig, 1966.

DESPRE BĂRBAŢII DE SEAMĂ AI ORAŞULUI ROMA

79. Inzii, sciţii, sarmaţii, dacii, pe care nu i-a supus[1], au trimis daruri.

DESPRE ÎMPĂRAŢI

1, 7. El[2] a fost atît de norocos, ... încît inzii, sciţii ... au trimis soli, ca să ceară încheierea unei alianţe.

11, 4. De aceea, după ce au fost învinşi dacii şi o trupă de catti, ... a denumit[3] după numele său cealaltă lună[4].

13, 2. Cu greu poate fi găsit cineva mai strălucit în timp de pace sau în timp de război. 3. Într-adevăr, el[5] ca primul sau chiar singurul a extins stăpînirea romană dincolo de Dunăre, supunînd şi transformînd într-o provincie romană pe daci, care purtau „pileus“[6],† şi numeroase neamuri[7], precum şi pe regele Decebal, ca şi pe sardoni[8] ... iar între timp s-a făcut printre neamurile sălbatice un drum pe care se merge uşor de la marea Neagră

[1,2] August. Cf. *Mon. Anc.*, V, 30—31. (v. IR, p. 269).

[3] Domiţian.

[4] Octombrie.

[5] Traian.

[6] Un fel de căciulă.

[7] Aşa dau manuscrisele. Editorii şi unii istorici au propus diferite nume de populaţii (ca de ex. iazigi, sarmaţi sau saci).

[8] În locul acestui nume necunoscut s-a propus a fi stat numele sarmaţilor sau al oraşului Sarmisegethuza.

permeatur. 4. Castra suspectioribus atque opportunis locis extructa, ponsque Danubio impositus, ac deductae coloniarum pleraeque.

29,2 ... per eos dies Lucio Prisco, qui Macedonas praesidatu regebat, delata dominatio Gothorum concursu, postquam direptis Thraciae plerisque illo pervenerant... 4. Decii, barbaros trans Danubium persectantes, Bruti* fraude cecidere exacto regni biennio. 5. Sed Deciorum mortem plerique illustrem ferunt; namque filium audacius congredientem cecidisse in acie: patrem autem, cum perculsi milites ad solandum imperatorem multa praefarentur, strenue dixisse detrimentum unius militis parum videri sibi. Ita refecto bello, cum impigre decertaret, interiisse pari modo.

33, 3 ... rem Romanam quasi naufragio dedit cum Salonino filio, cui honorem Caesaris contulerat, adeo uti Thraciam Gothi libere progressi, Macedonas Achaeosque et Asiae finitima occuparent: ... et amissa trans Istrum, quae Traianus quaesierat.

39, 43. Et interea caesi Marcomanni, Carporumque natio translata omnis in nostrum solum, cuius fere pars iam tum ab Aureliano erat.

41, 13. Et interea Gothorum Sarmatarumque stratae gentes; ... 18. Pons per Danuvium ductus; castra castellaque pluribus locis commode posita.

42, 21 ... genti Sarmatarum magno decore considens apud eos regem dedit.

* Abruti? *Gruter* in Abruto fr. c. *Anna* Abruti *Arntzen*

pînă în Galia. 4. În locurile mai periculoase și totodată potrivite au fost construite castele militare [9]; peste Dunăre s-a făcut un pod [10] și au fost înființate [11] multe colonii.

29, 2 ....în timpul acela puterea imperială i-a fost oferită lui Lucius Priscus, guvernatorul Macedoniei, cu ajutorul goților, care după ce au prădat cea mai mare parte a Macedoniei, ajunseseră acolo .... 4. Decii [12], urmărindu-i cu înfocare pe barbari dincolo de Dunăre, au căzut în luptă datorită vicleniei lui Brutus [13], după trecerea a doi ani de domnie [14]. 5. Cei mai mulți povestesc că moartea Deciilor a fost strălucită: căci ei spun că fiul avîntîndu-se prea tare a căzut în luptă: tatăl însă, în timp ce soldații mișcați ziceau multe pentru a-l mîngîia pe împărat, a spus cu bărbăție că pierderea unui singur soldat i se pare puțin lucru. Reluîndu-se astfel lupta, a murit în același fel, pe cînd se lupta cu vitejie [15].

33, 3 .... împreună cu fiul său Saloninus, căruia-i dăduse titlul de Caesar, el adus [16] statul roman aproape de marginea prăpastiei, astfel încît goții care înaintaseră nestingheriți prin Tracia au ocupat Macedonia, Achaia și ținuturile învecinate cu Asia: ... și fiind pierdute teritoriile [17] de dincolo de Dunăre pe care le cîștigase Traian.

39, 43. Și între timp marcomanii au fost distruși iar tot neamul carpilor [18] a fost mutat pe teritoriul nostru; o bună parte dintre aceștia se găsea aici încă de la Aurelian [19].

41, 13. Iar între timp neamurile goților și ale sarmaților au fost strivite [20]; ... 18. Peste Dunăre s-a făcut un pod [21]; în multe locuri au fost ridicate în mod adecvat castre și castele militare [22].

42, 21 ... oprindu-se la ei, el [23] a dat sarmaților un rege, ceea ce constituie o mare cinste.

---

[9] Cf. Balbus, p. 92. (v. IR, p. 474).
[10] Cf. Dio Cassius, LXVIII, 13,1 11. (v. IR, p. 693).
[11] Orașe care au primit dreptul de *colonia*: Apulum, Napoca, Sarmisegetuza.
[12] Împăratul Decius și fiul său.
[13] Probabil confuzie cu orașul Abrittus (Razgrad) în Bulgaria. (cf. Zosimos, I, 23).
[14] În 251 e.n.
[15] De fapt au fost două lupte; prima lîngă Beroia, a doua lîngă Abrittus. Cf. Iordanes, XVIII.
[16] Împăratul Gallienus.
[17] Adică Dacia; informația e greșită, dar e posibil. că s-a părăsit o parte a provinciei atunci.
[18] Între 295—297 au fost învinși de Galerius, cf. Eusebius, *Ist. bis.*, VIII, 17,3; Cons. Cpolit. (MGH, IX, 230, la anul 295); Eutr., IX, 25,2 și Orosius, VII, 25,12.
[19] În 272 carpii au fost învinși la Carsium și supraviețuitorii colonizați, cf. Amm. Marc., XXVII, 5.5.
[20] In anii 332 și 334 Constantin intervine la nord de Dunăre, cf. Anon. Val. 31 urm.
[21] În anul 328 se inaugurează podul dintre Oescus și Sucidava (Celei) în Oltenia.
[22] În 324 Constantin a început construcții militare la nord de Dunăre, instalîndu-se puternic în cetățile Drobeta (T. Severin), Sucidava (Celei) și Daphne (?).
[23] Constantius II trece Dunărea în 385 și impune sarmatilor limiganți pe argaragantul Zizais care trăise refugiat în imperiu, cf. Amm. Marc., XVII, 12,4—21.

LIBELLUS DE VITA ET MORIBUS IMPERATORUM.

1,7 ... Getarum populos Basternasque lacessitos bellis ad concordiam compulit ... 9. Ad hunc Indi, Scythae ... legatis cum donis miserunt.

2,9 ... Moesia a Dacis, Pannonia a Sarmatis, ... direptae sunt.

29, 3. In solo barbarico inter confusas turbas gurgite paludis submersus est, ita ut nec cadaver eius potuerit inveniri. Filius vero eius bello exstinctus est.

41, 13 ... Hic pontem in Danubio construxit.

41, 20. Hi singuli has partes regendas habuerunt ... Delmatius Thraciam Macedoniamque et Achaiam.

47, 3. Hic cum animadvertisset Thraciam Daciamque tanquam genitates terras possidentibus Gothis Taifalisque atque omni pernicie atrocioribus Hunnis et Alanis extremum periculum instare nomini Romano, accito ab Hispania Theodosio, ... imperium committit.

48, 5. Fuit autem Theodosius propagator reipublicae atque defensor eximius. Nam Hunnos et Gothos, qui eam sub Valente defatigassent, diversis proeliis vicit.

CARTE DESPRE VIAŢA ŞI MORAVURILE ÎMPĂRAŢILOR.[24]

1, 7 ... El a împins spre o înțelegere pe bastarni și neamurile getice care se sfîșiau în războaie[25] ... 9. La acesta inzii, sciți, ... au trimis soli cu daruri.

2, 9 ... Moesia a fost jefuită[26] de către daci, iar Pannonia de către sarmați.

29, 3. S-a înecat[27] în fundul unei mlaștine, pe pămînt barbar[28] printre mormane de leșuri, astfel încît nici cadavrul său n-a putut fi găsit. Iar fiul său a murit în război[29].

41, 13. Acesta[30] a construit un pod peste Dunăre[31].

41, 20. Aceștia au primit domnia unor părți ale imperiului ... Dalmatius[32], Tracia, Macedonia și Achaia.

47, 3. Acesta[33], după ce a văzut că cel mai mare pericol amenință statul roman, deoarece goții[34] și taifalii stăpîneau Tracia și Dacia ca pe niște pămînturi de baștină și cum hunii[35] și alanii erau mai răi decît toate nenorocirile, a chemat din Spania pe Theodosius ... i-a încredințat conducerea[36].

48, 5. Theodosius a fost însă un întregitor al statului și un excelent apărător al său. Căci pe huni și pe goți, care produseseră multe necazuri statului în timpul lui Valens, el i-a învins în diferite lupte[37].

---

[24] Lucrarea aceasta atribuită de tradiție lui Aurelius Victor, este cunoscută și citată în istoriografia modernă sub numele de *Epitome de Caesaribus*.

[25] August, cf. supra.

[26] Nici un alt izvor nu pomenește aceste presupuse lupte din timpul lui Tiberius.

[27] Împăratul Decius.

[28] Lîngă Abrittus, cf. supra.

[29] Cu puțin înainte, lîngă Nicopol.

[30] Constantin, cf. supra.

[31] Lîngă Celei (Sucidava).

[32] Nepotul lui Constantin fususe făcut Caesar în 334, cînd i s-a repartizat și o regiune a imperiului, ef. Anon. Vol. 35.

[33] Împăratul Gratianus.

[34] După lupta de la Adrianopol.

[35] Care declanșaseră mișcarea goților.

[36] În anul 378 e.n.

[37] Cu goții a încheiat o înțelegere lăsîndu-i în Balcani, iar hunii n-au trecut Dunărea în vremea sa.

VII. ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

ΚΑΙΣΑΡΕΣ

8... Εὐθέως οὖν ὁ Τραϊανὸς εἰσέρχετο, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ τρόπαια, τό τε Γετικὸν καὶ Παρθικόν.

19... Ἦρξατο οὖν ὁ Καῖσαρ ὡδί· » Ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν Κελτικῶν ὑπερμνήσθην, ἄρα τοῖς Γετικοῖς ἔργοις Ἀλεξάνδρου, τὴν τῆς Κελτικῆς ἀντιτάττομεν καθείρεσιν; Οὗτος ἅπαξα ἐπεραιώθη τὸν Ἴστρον· ἐγὼ δὲ δεύτερον τὸν Ῥῆνον...

21 «... Ὑπὸ δὲ τῶν ἐμφυλίων στάσεων τὴν Ῥώμην ὁρῶν εἰς ἔσχατον ἐλαύνουσαν πολλάκις κίνδυνον, οὕτω διεθέμην τὰ περὶ αὐτήν, ὥστε εἶναι δι' ὑμᾶς, ὦ θεοί, τὸ λοιπὸν ἀδαμαντίνην. Οὐ γὰρ ταῖς ἀμετρίοις ἐπιθυμίαις εἴκων, ἐπικτᾶσθαι πάντως αὐτῇ διενοήθην· ὅρια δὲ διττά, ὥσπερ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδεδομένα, Ἴστρον καὶ Εὐφράτην ποταμοὺς ἐθέμην. Εἶτα ὑποτάξας τὸ Σκυθῶν, καὶ Θρᾳκὸν ἔθνος, ἐπιμετρούντων ὑμῶν βασιλείας μοι τὸν χρόνον, οὐ πόλεμον ἄλλον ἐξ ἄλλου περιεσκόπουν. ἀλλὰ εἰς νομοθεσίαν, καὶ τῶν ἐκ τοῦ πολέμου συμφορῶν ἐπανόρθωσιν τὴν σχολὴν διετιθέμην...

22. Δίδοται τοίνυν μετὰ τοῦτον τῷ Τραϊανῷ τοῦ λέγειν ἐξουσία. Ὁ δέ, καίπερ δυνάμενος λέγειν (ὑπὸ ῥᾳθυμίας ἐπιτρέπειν γὰρ εἰώθει τὰ πολλὰ τῷ Σούρᾳ γράφειν ὑπὲρ αὐτοῦ) φθεγγόμενος μᾶλλον ἢ λέγων ἐπεδείκνυεν αὐτοῖς τότε Γετικὸν καὶ τὸ Παρθικὸν τρόπαιον. Ἠτιᾶτο δὲ τὸ γῆρας ὡς οὐκ ἐπιστρέψαν αὐτῷ τοῖς Παρθικοῖς πράγμασιν ἐπεξελθεῖν. Καὶ ὁ Σειληνός, «ἀλλ', ὦ μάταιε, ἔφη, εἴκοσι βεβασίλευκας ἔτη, Ἀλέξανδρος δὲ ουτοσὶ δώδεκα. Τί οὖν ἀφεὶς αἰτιᾶσθαι τὴν σαυτοῦ τρυφήν, τὴν τοῦ χρόνου μέμφῃ στενότητα; Παροξυνθεὶς οὖν ὑπὸ τοῦ σκώμματος (οὐδὲ γὰρ ἦν ἔξω τοῦ δύνασθαι ῥητορεύειν, ὑπὸ δὲ τῆς φιλοποσίας

VII. ÎMPARATUL IULIAN

Flavius Claudius Iulianus s-a născut în anul 331 e.n., a fost suspectat şi aproape proscris sub Constantius, a ajuns împărat în anul 361 şi a murit după doi ani de domnie, în anul 363, într-o expediţie contra perşilor. În copilărie i s-a impus fără voia lui educaţia creştină. S-a lepădat pe urmă de creştinism şi a luptat pentru restaurarea elenismului. Iulian a primit o educaţie retorică şi filozofică. Printre scrierile rămase de la el sînt trei discursuri oficiale (două Panegirice ale împăratului Constantius şi un Elogiu al împărătesei Eusebia), discursuri, imnuri în proză Regelui Soare şi Mamei Zeilor, scrierea în trei cărţi *Contra creştinilor,* din care au rămas fragmente, şi *Banchetul* sau *Saturnalele* sau *Cezarii* (Συμπόσιον ἢ κρόνια ἢ καίσαρες), în care judecă pe predecesorii săi, între alţii şi pe împăratul Traian. La aceste scrieri se mai adaugă o corespondenţă destul de întinsă.

Ediţia folosită: L'Empereur Julien, *Oeuvres complètes,* t.I,1 (1932), II, 2 (1924), éd. J. Bidez, „Les Belles Lettres", Paris; Juliani *Caesares,* ex. rec. Theoph. Christoph. Harles, Erlangae 1785.

ÎMPĂRAŢII

8 ... Îndată intră[1] Traian, purtînd pe umeri trofeele getice şi partice.

19 ... Caesar începu astfel: „ ... Dar fiindcă am amintit de celţi, putem oare compara faptele lui Alexandru la geţi[2] cu distrugerea ţării celţilor? Acesta a trecut Istrul o dată; eu (am trecut) Rinul de două ori ..."

21. „... Văzînd că Roma adeseori ajunsese într-o neînchipuit de mare primejdie din cauza războaielor civile, am cîrmuit-o astfel, încît cu ajutorul vostru, o zei, să fie în viitor tare ca fierul. Căci nu am plănuit pentru ea cucerirea Universului, cedînd dorinţelor nenumărate, ci i-am stabilit două hotare, cum au fost date de natură, fluviile Istru şi Eufrat. Apoi, după ce am supus neamul sciţilor şi al tracilor, nu m-am folosit de timpul pe care mi l-aţi stabilit pentru domnie ca să mă străduiesc a face să iasă un război din alt război, ci mi-am întrebuinţat răgazul pentru a da legi şi pentru a îndrepta nenorăcirile prilejuite de război ..."

22. După aceasta i se dă lui Traian putinţa de a vorbi. Acesta, cu toate că era priceput să cuvînteze, dar lenea îl făcea de obicei să încredinţeze lui Sura grija de a pune în scris pentru el cele mai multe, mai degrabă strigînd decît vorbind, începu să arate zeilor trofeele getice şi cele partice. Acuza bătrîneţea că nu i-a îngăduit să sfîrşească războiul cu parţii. Atunci Silenus: „Dar, îngîmfatule, zise, ai domnit douăzeci de ani şi Alexandru acesta de aici (a

---

[1] În adunarea zeilor şi a împăraţilor răposaţi.
[2] Cf. Arian, *Anab.,* I, 3—4, (IR, p. 583 urm.).

ἀμβλύτερος ἑαυτοῦ πολλάκις ἦν). Ἐγὼ δέ, εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, τὴν ἀρχὴν παραλαβὼν ναρκῶσαν ὥσπερ, καὶ διαλελυμένην, ὑπό τε τῆς οἴκοι πολὺν χρόνον ἐπικρατησάσης τυραννίδος, καὶ τῆς τῶν Γετῶν ὕβρεως, μόνος ὑπὲρ τὸν Ἴστρον ἐτόλμησα προσβάλλειν ἔθνη, καὶ τὸ Γετῶν ἔθνος ἐξεῖλον, οἳ τῶν πώποτε μαχιμώτατοι γεγόνασιν, οὐχ ὑπὸ ἀνδρείας μόνον τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ὧν ἔπεισεν αὐτοὺς ὁ τιμώμενος παρ' αὐτοῖς Ζάμολξις. Οὐ γὰρ ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ μετοικίζεσθαι νομίζοντες, ἑτοιμότερον αὐτὸ ποιοῦσιν, ἢ τὰς ἀποδημίας ὑπομένουσιν. Ἐπράχθη δέ μοι τὸ ἔργον τοῦτο ἐν ἐνιαυτοῖς εἴσω που πέντε. Πάντων δὲ ὅτι τῶν πρὸ ἐμοῦ γεγονότων αὐτοκρατόρων ὤφθην τοῖς ὑπηκόοις πρᾳότατος...»

24. Τῷ Κωνσταντίνῳ μετὰ τοῦτον λέγειν ἐπέτρεπον· «Ταύτῃ τούτων κρείττων, ἔφη, εἰμί· τοῦ Μακεδόνος μέν, ὅτι πρὸς Ῥωμαίους, καὶ τὰ Γερμανικὰ καὶ Σκυθικὰ γένη, καὶ οὐχὶ πρὸς τοὺς Ἀσιανοὺς βαρβάρους ἠγωνισάμην»... Τραϊανοῦ δὲ τοῖς μὲν κατὰ τῶν τυράννων ἀνδραγιαθήμασιν εἰκότως ἂν προτιμηθείην· τῷ δέ, ἣν οὗτος προεκτήσατο, χώραν ἀναλαβεῖν, ἴσος οὐκ ἂν ἀπεικότως νομιζοίμην εἰ μὴ καὶ μεῖζών ἐστι τὸ ἀνακτήσασθαι τοῦ κτήσασθαι.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΝ

5 (6 d)... Καὶ τὰ μὲν παλαιὰ τί δεῖ λέγειν, Κλαυδίου μνησθέντα, καὶ τῆς ἐκείνου ἐναργῆς παρέχειν καὶ γνώρισμα πᾶσι τεκμήρια, τῶν ἀγώνων πρὸς τοὺς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον οἰκοῦντας βαρβάρους ἀναμιμνήσκοντα;»

7 (9 c) «... Τὴν σὴν δὲ μητέρα,... καὶ πολλῶν αὐτοκρατόρων, οὐχὶ δὲ ἑνὸς μητέρα· ὧν ὁ μέν τις τῷ πατρὶ συγκατειργάσατο τὸν πρὸς τοὺς τυράννους πόλεμον, ὁ δὲ τὴν πρὸς τοὺς Γέτας ἡμῖν εἰρήνην τοῖς ὅπλοις κτατήσας ἀσφαλῆ παρεσκεθύασεν...»

24 (30 a) «... Ὅσα μὲν οὖν ἔτι τοῖς ἔργοις προσκαθήμενος, ὧν μικρῷ πρόσθεν ἐμνήσθην, περὶ τὴν Εὐρώπην διῴκησας, πρεσβείας πέμπων καὶ ἀναλίσκων χρήματα καὶ στρατόπεδα τὰ προσκαθήμενα τοῖς Σκύθαις ἐν Παονίᾳ ἐκπέμπων, τοῦ μὴ κρατηθῆναι τὸν πρεσβύτην ὑπὸ τοῦ τυράννου προνοῶν...»

ΕΥΣΕΒΙΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΔΟΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

3 (107 a). Πολλῶν δὲ ἀγαθῶν ἀνδρῶν γενομένων καὶ καταλιπόντων Ἑλληνικοῦ τρόπου μνημεῖα πάγκαλα, Φίλιππος καὶ ὁ τούτου παῖς διενεγκάτην πάντων, ὅσοι πάλαι Μακεδονίας καὶ Θράκης ἦρξαν, οἶμαι δὲ ἔγωγε καὶ ὅσοι Λυδῶν ἢ Μήδων καὶ Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων, πλὴν μόνου τοῦ Καμβύσου παιδός, ὃς ἐκ τῶν Μήδων ἐς Πέρσας τὴν βασιλείαν μετέστησεν. Ὁ μὲν γὰρ πρῶτος ἐπειράθη τὴν Μακεδόνων αὐξῆναι δύναμιν, καὶ τῆς Εὐρώπης τὰ πλεῖστα καταστρεψάμενος ὅρον ἐποιήσατο πρὸς ἕω μὲν καὶ πρὸς μεσημβρίαν τὴν θάλατταν, ἀπ' ἄρκτων δὲ οἶμαι τὸν Ἴστρον καὶ πρὸς ἑσπέραν τὸ Ὠρικὸν ἔθνος.

domnit) doisprezece. Pentru ce, așadar, în loc să învinuiești moliciunea ta învinuiești scurtimea vremii?" Mîniat de zeflemisire (căci nu era străin de retorică, dar faptul că-i plăcea să cam bea îi slăbea uneori puterea de a înțelege), zise: „Eu, Jupiter și zeilor, după ce am luat conducerea imperiului amorțit și descompus din cauza tiraniei care dăinuise mult la noi în țară, și din cauza silniciei geților, singur am cutezat să merg împotriva neamurilor care locuiesc dincolo de Istru și am nimicit[3] neamul geților, care au fost mai războinici decît oricare dintre oamenii ce au trăit cîndva — și aceasta nu numai datorită tăriei trupului lor, dar și pentru că îi convinsese să fie astfel slăvitul lor Zamolxis. Crezînd că nu mor, dar că își schimbă locuința, ei sînt mai porniți pe lupte, decît ar fi înclinați să întreprindă o călătorie. Am făcut această expediție în cinci ani. Dintre toți împărații de dinainte de mine, eu am fost socotit de supuși cel mai bînd" ...

24. După acesta, i se dădu cuvîntul lui Constantin ... „Iată de ce valorez, a spus el, mai mult decît aceștia; decît Alexandru Macedon, pentru că am luptat cu romanii și cu neamurile germane și scitice[4], nu cu barbarii din Asia ...", „prin faptele săvîrșite împotriva uzurpatorilor sînt mai presus decît Traian; și sînt fără îndoială egalul lui prin reluarea ținuturilor[5] pe care el le dobîndise mai înainte, dacă nu cumva valorează mai mult să recîștigi[6] un lucru decît să-l cîștigi".

ELOGIUL ÎMPĂRATULUI CONSTANTIUS

5 (6 d) ... Și ce mai e nevoie să vorbesc despre lucrurile vechi, să mai amintesc de Claudius și să arăt dovezile limpezi și cunoscute de toți ale valorii sale, pomenind de luptele împotriva barbarilor de peste Istru ... ?

7 (9 c) ... Mama ta ... a fost mama nu a unuia, ci a multor împărați. Dintre aceștia unul a ajutat pe tatăl tău în războiul împotriva tiranilor, altul[7], învingînd cu armele pe geți[8], ne-a făcut rost de o pace trainică ...

20 (30 a). „... Așadar ... cîte mai faci, pe lîngă ocupațiile pe care le-am amintit cu puțin mai înainte guvernînd Europa, trimițînd ambasade, ocupîndu-te de cheltuieli, expediind trupele în Pannonia împotriva sciților, avînd grijă ca bătrînul general să nu fie învins de tiran ... ".

ELOGIUL ÎMPĂRĂTESEI EUSEBIA

3 (107 a). Printre mulți bărbați care au fost de valoare și au lăsat frumoase amintiri ale geniului grec, Filip și fiul său i-au întrecut pe toți cîți au

[3] Această mare exagerare a realității istorice, ca să nu spunem născocire, se datorește caracterului satiric și de aceea retoric al operei, în care împărații sînt puși să-și exalte meritele, în timp ce Silenul îi batjocorește în același fel pentru defectele lor.

[4] Adică goții din nordul Dunării, cf. Anon. Val., 31 urm.

[5] Aluzie la Dacia.

[6] Realitatea indiscutabilă a extinderii autorității romane la nordul Dunării, după campania din 332, care indica poate și ambiții mai mari, este exagerată de autor, care deși păgîn militant, nu uită că este nepotul lui Constantin!

[7] Constantin *II*.

[8] Adică goții.

8 (279 c)... Καίτοι εἰ μὴ θριαμβεύειν ἐξῆν, ἀποφσάττειν τὸν πολέμιον κύριος ἦν καὶ μέντοι διὰ πάσης αὐτὸν ἄγων τῆς Κελτίδος ταῖς πόλεσιν ἐπιδεικνύειν καὶ ὥσπερ ἐντρυφᾶν τοῦ Χνοδομαρίου τάτε συμφοραῖς οὐδεὶς ἐκώλυε. Τούτων οὐδὲν ᾠήθην δεῖν πράττειν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Κωνστάντιον αὐτὸν εὐθέως ἀπέπεμψα, τότε ἀπὸ τῶν Κονάδων καὶ Σαυροματῶν ἀπανιόντα. Συνέβη τοίνυν, ἐμοῦ μὲν ἀγωνιασαμένου, ἐκείνου δὲ ὁδεύσαντος μόνον καὶ φιλίως ἐντυχόντος τοῖς παροικοῦσι τὸν Ἴστρον ἔθνεσιν, οὐχ ἡμᾶς, ἀλλ' ἐκεῖνον θριαμβεῦσαι.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

b) 73 [ep. 47] Θρᾳξίν

428c. Βασιλεῖ μὲν πρὸς κέρδος ὁρῶντι χαλεπὸν ἂν ὑμῶν ἐφάνη τὸ αἴτημα, καὶ οὐκ ἂν ᾠήθη δεῖν τὴν δημοσίαν εὐπορίαν καταβλάπτειν τῇ πρός τινας ἰδίᾳ χάριτι· ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οὐχ ὅτι πλεῖστα παρὰ τῶν ὑπηκόων ἀθροίζειν πεποιήμεθα σκοπόν, ἀλλ' ὅτι πλείστων ἀγαθῶν αὐτοῖς αἴτιοι γίνεσθαι, τοῦτο καὶ ὑμῖν ἀπολύσει τὰ ὀφλήματα. Ἀπολύσει δὲ οὐχ ἁπλῶς ἅπαντα, ἀλλὰ μερσθήσεται τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν εἰς ὑμᾶς, τὸ δὲ εἰς τὴν τῶν στρατιωτῶν χρείαν, ἐξ ἧς οιὐκ ἐλάχιστα καὶ αὐτοὶ δήπου φέρεσθε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀσφάλειαν. Τοιγαροῦν μέχρι μὲν τῆς τρίτης ἐπινεμήσεως, ἀφίεμεν ὑμῖν πάντα ὅσα ἐκ τοῦ φθάνοντος ἐλλείπει χρόνου, μετὰ ταῦτα δὲ εἰσοίσετε κατὰ τὸ εἰωθὸς ἕκαστα· ὑμῖν τε γὰρ δὴ ‹τὰ› ἀφιέμενα χάρις ἱκανή, καὶ ἡμῖν τῶν κοινῶν οὐκ ἀμελετέον. Περὶ τούτου καὶ τοῖς ἐπάρχοις ἐπέσταλται, ἵν' ἡ χάρις ὑμῖν εἰς ἔργον προχωρήσῃ. Ἐρρωμένους ὑμᾶς οἱ θεοὶ σώζοιεν τὸν ἅπαντα χρόνον.

89 b [291 b]. Ξένιον ὀνομάζομεν Δία, καὶ γιγνόμεθα τῶν Σκυθῶν κακοξενώτεροι.

94. Σκύθαι δὲ νῦν μὲν ἀτρεμοῦσιν, ἴσως δὲ οὐκ ἀτρεμήσουσιν.

condus odinioară Macedonia şi Tracia; cred că şi pe toţi cîţi i-au cîrmuit pe lidieni şi pe mezi, pe perşi şi pe asirieni, afară numai de fiul lui Cambise, care a strămutat cîrmuirea de la mezi la perşi. Căci el cel dintîi a încercat a spori puterea macedonenilor şi, supunînd cea mai mare parte din Europa, a făcut graniţă (a cuceririlor sale) marea la răsărit şi la miazăzi, Istrul, cred, la miazănoapte şi neamul oricilor la apus.

8 (279 c) ... Deşi nu aveam dreptul la onorurile triumfului, puteam totuşi să-l măcelăresc pe vrăjmaşul meu şi nimeni nu mă împiedica să-mi duc duşmanul prin toată Celţia, să-l arăt oraşelor şi să-mi bat joc de nenorocirile lui Chnodomarios. Am socotit că trebuie să nu fac niciuna din acestea, ci l-am trimis îndată la Constantius care se întorcea atunci de la cvazi şi de la sarmaţi. Şi aşa s-a făcut că, în ciuda faptului că eu luptasem, iar el a călătorit numai şi a fost primit prieteneşte de neamurile care locuiesc lîngă Istru, nu eu, ci el a repurtat triumful.

SCRISORI

b) 73 (ep. 47). Tracilor.

428 c. Cererea voastră ar părea ceva supărător, dacă aţi fi adresat-o unui împărat cu privirele aţintite spre cîştiguri şi dacă el ar crede că nu se cade să vatăme belşugul obştesc pentru a-şi arăta bunăvoinţa faţă doar de cîţiva. Dar cum noi ne-am propus ca ţintă nu să strîngem cît se poate mai mult de la supuşii noştrii, ci să fim pricina cît mai multor binefaceri pentru ei, acest principiu ne va face să vă iertăm şi vouă datoriile. Dar nu vor fi iertate absolut toate, ci suma urmează să fie împărţită (în două): o parte va fi binefacerea pe care s-o facem cu voi, alta (va servi) pentru nevoia soldaţilor, de pe urma căreia, fără îndoială, veţi avea (două) destul de însemnate avantaje: pacea şi securitatea. Aşadar pînă la a treia indicţiune[9] vă iertăm toate cîte rămîn din anii trecuţi; după aceea, însă, veţi achita fiecare contribuţie, potrivit obiceiului. Iertarea acestor datorii este o bunăvoinţă destul de mare faţă de voi şi nu trebuie să trecem cu vederea binele obştesc. Cît despre aceasta s-au trimis lămuriri şi prefecţilor, pentru ca binele pe care vrem să-l facem să ajungă faptă. Zeii să vă izbăvească întotdeauna şi să vă dea tărie.

89 b (291 b) Numim pe Zeus ospitalier şi sîntem mai neospitalieri şi decît sciţii!

94. Acum sciţii[10] stau fără să se agite, dar poate că nu vor mai rămîne tot astfel.

---

[9] Interval de 15 ani, folosit din anul 312 ca perioadă financiară şi cronologică.

[10] Termenul acesta „arhaic" servea pentru desemnarea goţilor de la nordul Dunării.

VIII. EUTROPI

BREVIARIUM AB URBE CONDITA

IV,6,1. Philippo, rege Macedoniae, mortuo, qui et adversus Romanos bellum gesserat, et postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius eius Perseus in Macedonia rebellavit, ingentibus copiis ad bellum paratis. 2. Nam adiutores habebat Cotyn, Thraciae regem, et Illyrici, Gentium nomine... 3. Dux Romanorum P. Licinius consul contra eum missus est, et a rege gravi proelio victus est.

IV, 24. Ab Urbe condita anno DCXXXV, C. Cato consul Scordiscis intulit bellum ignominioseque pugnavit.

IV, 25. C. Caecilio Metello et Cn. Carbone coss., duo Metelli fratres eodem die, alterum ex Sardinia, alterum ex Thracia triumphum egerunt.

IV,27,5, A M. Iunio Silano, collega Q. Metelli, Cimbri in Gallia; et a Minucio Rufo in Macedonia Scordisci et Triballi ... victi sunt.

V,7,1. Interim eo tempore Sylla etiam Dardanos, Scordiscos, Dalmatos et Moesos partim vicit, alios in fidem accepit.

VI,2,1. Ad Macedoniam missus est Appius Claudius post consulatum. Levia proelia habuit contra varias gentes, quae Rhodopam provinciam incolebant, atque ibi morbo mortuus est. 2. Missus ei succesor C. Scribonius Curio post consulatum; is Dardanos vicit et usque ad Danuvium penetravit; triumphumque meruit et intra triennium finem bello dedit.

VI,10. Alter autem Lucullus qui Macedoniam administrabat, Bessis primu- Romanorum intulit bellum, atque eos ingenti proelio in Haemo monte supes ravit, oppidum Uscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die, quo aggressus

VIII. EUTROPIUS

A luat parte la campania împotriva perşilor sub împăratul Iulian, iar la îndemnul împăratului Valens, al cărui *magister memoriae* era, a alcătuit în anul 369 o scurtă istorie romană *(Breviarium ab Urbe condita)*, în zece cărți, în care a expus faptele mai de seamă de la fondarea Romei pînă la moartea lui Iovian (364). A folosit îndeosebi pe Livius, Suetonius şi o cronică imperială cunoscută şi de Aurelius Victor, de *Historia Augusta* şi de *Epitome de Caesaribus*. Claritatea expunerii şi scurtimea au făcut din această scriere un manual comod şi căutat, tradus în greceşte şi copiat adeseori în cursul evului mediu.

Ediția folosită: Eutropi *Breviarium ab Urbe condita* recensuit H. Droysen, Berlin, 1879 (MGH,AA 2).

SCURTĂ ISTORIE DE LA ÎNTEMEIEREA ROMEI.

IV, 6,1. După moartea lui Filip, regele Macedoniei, care dusese război împotriva romanilor, iar apoi dăduse şi ajutor romanilor în contra lui Antiochus, s-a răsculat în Macedonia fiul său Perseus, avînd numeroase trupe pregătite pentru război. 2. Într-adevăr, el avea ca aliați pe Cotys, regele Traciei, şi pe cel al Illyriei, numit Gentius.. 3. Drept comandant al romanilor a fost trimis în contra sa consulul P. Licinius şi într-o luptă grea a fost învins de către rege.

IV, 24. În anul şase sute treizeci şi cinci [1] de la întemeierea Romei, consulul G. Cato i-a atacat pe scordisci şi a fost infrînt în mod ruşinos.

IV, 25. În timpul consulatului lui G. Caecilius Metellus şi a lui Gn. Carbo, cei doi frați Metelli au sărbătorit triumful în aceeaşi zi: unul asupra Sardiniei, iar celălalt asupra Traciei [2].

IV, 27,5. În Galia cimbrii au fost învinşi de către M. Iunius Silanus, colegul lui Q. Metellus, iar în Macedonia scordiscii şi tribalii au fost învinşi de către Minucius Rufus.

V, 7,1. Sylla, între timp, i-a învins în parte şi pe dardani, scordiscii dalmați şi moesi, iar pe ceilalți i-a primit în supunere.

VI, 2,1. După consulat, Appius Claudius a fost trimis în Macedonia. El a dus lupte uşoare împotriva diferitelor neamuri care locuiau în provincia Rhodope şi acolo a murit de boală. 2. Ca urmaş al lui a fost trimis C. Scribonius Curio, după ce a fost consul; acesta i-a învins pe dardani şi a pătruns pînă la Dunăre; el a dobîndit dreptul la un triumf şi în decurs de trei ani a terminat războiul.

VI, 10. Însă celălalt Lucullus, care administra Macedonia, a fost primul dintre romani care a dus război împotriva bessilor şi i-a învins într-o luptă mare pe muntele Haemus. Oraşul Uscudama, pe care îl locuiau bessii,

---

[1] Corespunde cu 118 î.e.n., dar datarea este greşită. În realitate lupta a avut loc în 114 î.e.n.

[2] Pentru toată expansiunea romană spre Dunărea-de-jos cf. Florus, I, 39 (v. IR, p. 521—523).

est, vicit, Cabylen cepit, usque Danuvium penetravit. Inde multas supra Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit; Calatim, Parthenopolim, Tomos, Histrum, Burziaonem cepit, belloque confecto, Romam rediit. Ambo tamen triumphaverunt.

VII, 9. Vicit autem proeliis Dacos...

VII, 10,1. Scythae, et Indi... munera et legatos ad eum miserunt.

VII, 19,4.... item Thraciam, Ciliciam... quae sub regibus amicis erant, in provinciarum formam redegit.

VII, 23,4. Expeditiones quattuor habuit: unam adversus Sarmatos, alteram adversus Cattos, duos adversum Dacos. De Dacis Cattisque duplicem triumphum egit; de Sarmatis solam lauream usurpavit. Multas tamen calamitates iisdem bellis passus est; nam in Sarmatia legio eius cum duce interfecta; et a Dacis Appius Sabinus consularis, et Cornelius Fuscus, praefectus praetorio, cum magnis exercitibus occisi sunt.

VIII, 2,1. Successit ei Ulpius Traianus... 2.... Daciam, Decibalo victo, subegit, provincia trans Danubios facta in his agris, quos nunc Taiphali et Victophali et Thervingi habent; ea provincia decies centena millia in circuitu tenet.

VIII, 6,1. Defuncto Traiano, Aelius Hadrianus creatus est princeps. ... 2.... et de Assyria ... revocavit exercitus ... Idem de Dacia facere conatum amici deterruerunt, ne multi cives Romani Barbaris traderentur, propterea quod Traianus, victa Dacia, ex toto orbe Romano infinitas eo copias hominum transtulerat ad agros et urbes colendas; Dacia enim diuturno bello Decibali viris fuerat exhausta.

VIII, 13,1. Ingenti ergo labore et moderatione, cum apud Carnuntum iugi triennio perseverasset, bellum Marcomannicum confecit, quod cum his Quadi, Vandali, Sarmatae, Suevi, atque omnis Barbaria commoverat. Multa hominum millia interfecit, ac, Pannoniis servitio liberatis, Romae rursus cum Commodo Antonino, filio suo, quem iam Caesarem fecerat, triumphavit.

IX, 4. Post hos Decius ... imperium sumpsit. Cum biennio ipse et filius eius imperassent, uterque in Barbarico interfecti sunt, et inter divos relati.

IX, 5. Sub his, Aemilianus in Moesia res novas molitus est:... Aemilianus obscurissime natus, obscurius imperavit, ac tertio mense exstinctus est.

el l-a luat cu asalt chiar în ziua în care îl atacase; a cucerit Cabyle şi a ajuns pînă la Dunăre. Apoi a atacat mai multe cetăţi aşezate de-a-lungul Pontului. Acolo a devastat Apollonia şi a cucerit Calatis, Parthenopolis, Tomis, Histria şi Burziaone[3]. După terminarea războiului s-a întors la Roma. Totuşi amîndoi au serbat un triumf.

VII, 9. Şi pe daci i-a învins[4] în mai multe lupte...

VII, 10, 1. Sciţii, inzii i-au trimis daruri şi solii.

VII, 19,4. De asemenea Tracia[5], Cilicia, ... care erau sub stăpînirea unor regi prieteni, le-a transformat în provincii romane.

VII, 23,4. El a întreprins patru expediţii: una împotriva sarmaţilor, cealaltă împotriva catiilor, iar două contra dacilor. Asupra dacilor şi catiilor a serbat un dublu triumf[6]; împotriva sarmaţilor a obţinut doar cununa de lauri. Totuşi a suferit multe înfrîngeri în aceste războaie; căci în Sarmaţia o legiune de a sa a fost nimicită împreună cu comandantul ei, iar consularul Appius Sabinius şi prefectul pretoriului Cornelius Fuscus au fost ucişi de daci împreună cu marile lor armate.

VIII, 2,1. I-a urmat la tron Ulpius Traianus, ... 2. ... învingînd pe Decebal el a supus Dacia şi a transformat în provincie romană ţinuturile de dincolo de Dunăre, pe care le stăpînesc acum taifalii, victofalii şi tervingii. Această provincie are o circumferinţă de un milion de paşi.

VIII, 6,1. După moartea lui Traian a fost făcut împărat Aelius Hadrianus 2. ... el a rechemat armatele din Asiria... A încercat să facă acelaşi lucru şi în Dacia, dar l-au oprit de la aceasta prietenii săi, ca nu cumva să fie daţi pe mîna barbarilor o mulţime de cetăţeni romani; deoarece Traian, după cucerirea Daciei, adusese o mulţime foarte mare de oameni din toate colţurile lumii romane pentru popularea oraşelor şi cultivarea ogoarelor: căci Dacia fusese secătuită[7] de bărbaţi în urma lungului război al lui Decebal.

VIII, 13,1. După ce a stat[8] neclintit lîngă Carnuntum timp de trei ani, fără întrerupere, cu multă trudă şi răbdare a terminat războiul cu marcomanii, pe care îl porniseră împreună cu aceştia şi cvazii, vandalii, sarmaţii, suebii şi toată lumea barbară. După ce a omorît mai multe mii de oameni şi a eliberat din sclavie pe locuitorii Pannoniei, el a serbat la Roma un nou triumf împreună cu fiul său Commodus Antoninus, pe care tocmai de curînd îl făcuse caesar.

IX, 4. După aceştia Decius ... a luat puterea imperială. După ce a dominat timp de doi ani cu fiul său, ambii au fost omorîţi pe teritoriul barbar[9] şi au fost trecuţi în rîndul zeilor.

---

[3] Probabil oraşul Bizone.

[4] Augustus. Cf. IR, p. 269—271.

[5] De fapt era provincie încă din vremea lui Claudius: acum sub Vespasian i s-a adăugat doar Bizanţul.

[6] În noiembrie 89. Pentru luptele lui Domiţian v. IR, p. 519.

[7] Exagerare retorică a autorului, care subliniază activitatea lui Traian — favorabil apreciat de tradiţia senatorială — în opoziţie cu Hadrian, care a fost criticat de cercurile senatoriale.

[8] Marcus Aurelius.

[9] Lîngă Abrittus (Razgrad). Cf. supra.

IX, 7. Gallienus quoque Romae a senatu Caesar est appellatus. ...

IX, 8, 2. Dacia, quae a Traiano ultra Danubium fuerat adiecta, amissa est. Graecia, Macedonia, Pontus, Asia vastata per Gothos. Pannonia a Sarmatis Quadisque populata est.

IX, 11,1. Claudiusque ei successit, .. 2. Hic Gothos, Illyricum Macedoniamque vastantes, ingenti proelio vicit.

IX, 13,1. Post eum, Aurelianus suscepit imperium, Dacia Ripensi oriundus: ... quoque Gothos strenuissime vicit, Romanam ditionem ad fines pristinos varia bellorum felicitate revocavit. ...

IX, 15, 1. ... Provinciam Daciam, quam Traianus ultra Danubium fecerat, intermisit, vastato omni Illyrico et Moesia, desperans eam posse retineri: abductosque Romanos ex urbibus et agris Daciae, in media Moesia collocavit; et est in dextra Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in laeva.

IX, 18. Post hunc, Carus est factus Augustus ... Sed dum bellum adversum Sarmatas gerit, nuntiato Persarum tumultu, ad Orientem profectus, res contra Persas nobiles gessit...

IX, 25,1. Mox tamen per Illyricum Moesiamque contractis copiis, rursus cum Narseo ... in Armenia Maiori pugnavit. ... 2. Varia deinceps et simul et viritim bella gesserunt, Carpis et Basternis subactis, Sarmatis victis, quarum nationum ingentes captivorum copias in Romanis finibus locaverunt.

X, 5. Constantinus tamen, ... Licinio bellum intulit, ... omnisque Dardania, Moesia, Macedonia potitus, numerosas provincias occupavit.

X, 7,1. Nam etiam Gothos, post civile bellum, varie profligavit, pace his ad postremum data, ingentemque apud barbaras gentes memoriam gratiae collocavit.

IX, 5. Sub domnia lor[10], Aemilianus s-a revoltat în Moesia: ... de origine obscură, acesta a avut o domnie şi mai puţin cunoscută şi a murit după trei luni.

IX, 7. Şi Gallienus a fost proclamat caesar de către senat la Roma ...

IX, 8,2. Dacia, pe care Traian o alipise imperiului dincolo de Dunăre, a fost pierdută. Grecia, Macedonia, Pontul, Asia au fost devastate de goţi. Pannonia a fost pustiită de către sarmaţi şi cvazi.

IX, 11,1. Lui i-a urmat Claudius... 2. Acesta, într-o bătălie mare, i-a învins pe goţii care devastau Illyria şi Macedonia.

IX. 13,1. După acesta a luat puterea imperială Aurelian, de loc din Dacia Ripensis;...acesta a învins cu multă vitejie pe goţi. Datorită diferitelor sale războaie norocoase, el a restabilit puterea romană în vechile ei hotare.

IX, 15,1. Deoarece toată Illyria şi Moesia erau devastate, şi nu mai spera să o mai poată păstra, el a golit[11] provincia Dacia, pe care o crease Traian dincolo de Dunăre. Romanii pe care i-a scos de pe ogoarele şi din oraşele Daciei i-a aşezat în partea de mijloc a Moesiei. Şi astfel provincia Dacia este acum în dreapta Dunării, pe cînd înainte fusese în stînga ei.

IX, 18. După acesta, Carus a fost făcut *Augustus*... Anunţîndu-se invazia perşilor, în timp ce el ducea războiul împotriva sarmaţilor, a plecat în Orient şi a săvîrşit fapte de arme strălucite contra perşilor.

IX, 25,1. Strîngînd pe dată trupe în Illyria şi Moesia, el[12] s-a luptat din nou ... cu Narses în Armenia Maior ... 2. Apoi ei[13] au purtat diferite războaie, atît împreună cît şi fiecare în parte, supunîndu-i pe carpi şi bastarni şi învingîndu-i pe sarmaţi. Din rîndul acestor neamuri au aşezat o mulţime foarte mare de prizonieri la graniţele imperiului.

X, 5. Totuşi Constantin ... a pornit cu război împotriva lui Licinius ... ; şi luînd în stăpînire toată Dardania, Moesia şi Macedonia, a ocupat numeroase provincii ...

X, 7,1. Căci şi pe goţi i-a bătut în diferite ocazii, după războiul civil, şi acordîndu-le în cele din urmă pacea, el şi-a asigurat în rîndul neamurilor barbare o recunoştinţă nemăsurată pentru binefacerile sale[14].

---

[10] A împăratului Gallus şi a fiului său Volusianus.

[11] Vrînd să salveze prestigiul roman şi totodată să nu diminueze figura lui Aurelian, care este lăudat de autor că a restabilit imperiul, Eutropius „lărgeşte" operaţia de evacuare a Daciei şi creiază astfel iluzia unei evacuări totale, la fel cum sub Traian vorbise de o colonizare integrală a Daciei. Şi astfel s'a creat o tradiţie greşită ce a fost preluată de Festus şi de HA şi pusă apoi în circulaţie. Cf. discuţia problemei la Vl. Iliescu, *Părăsirea Daciei în lumina izvoarelor literare*, SCIV, XXII, (1971), 2.

[12] Galerius.

[13] Diocleţian şi Galerius.

[14] După campania din anul 332 cf. supra Anon. Val., 31 urm.

IX. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ

1. (PG, XXV, 97, col. 248). Καὶ τρίτον ἐν τῇ μεγάλῃ συνόδῳ τῇ ἐν Σαρδικῇ συναχθείσῃ κατὰ πρόσταξιν τῶν θεοφιλεστάτων βασιλέων Κωνσταντίου (col. 249) καὶ Κώνσταντος· ἐν ᾗ καὶ οἱ καθ' ἡμῶν γενόμενοι καθῃρέθησαν ὡς συκοφάνται, τοῖς τε κριθεῖσιν ὑπὲρ ἡμῶν συνεψηφίσαντο μὲν ἐπίσκοποι πλείους τριακοσίων, ἐξ ἐπαρχιῶν... Γαλατίας, Δακίας, Μυσίας, Θρᾴκης, Δαρδανίας, Μακεδονίας, Ἠπείρων...

36. ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΡΔΙΚΗ ΣΥΝΑΧΘΕΙΣΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

(PG, XXV, col. 312) Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα ἀπὸ Ῥώμης, καὶ Σπανιῶν, Γαλλιῶν..., Μυσιῶν, Δακίας,... ἄλλης Δακίας, Θρᾴκης...

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΚΑΙ ΛΙΒΥΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΚΑΤΑ ΑΡΕΙΑΝΩΝ

(PG, XXV, col. 556—7) Εἰ μὲν οὖν παρὰ ὀρθοδόξων ἦν τὰ γραφόμενα, οἷα ἂν ἐγεγόνει παρὰ τοῦ... ἢ Σιλβέστρου καὶ Πρωτογένους τοῦ τῆς Δακίας..., οὐδὲν ἦν ἐν τοῖς γραφομένοις ὑποπτεύειν· ἄδολος γὰρ καὶ ἁπλοῦς ἐστιν ὁ τῶν ἀποστολικῶν ἀνδρῶν τρόπος.

HISTORIA ARIANORUM AD MONACHOS

28. (PG, XXV, 285, col. 725) Εἶτα βλέποντες τὴν πρὸς Ἀθανάσιον τῶν ἐπισκόπων συμφωνίαν τε καὶ εἰρήνην, πλείους δὲ ἦσαν υ', ἀπό τε τῆς μεγάλης Ῥώμης... ἔπειτα τοὺς ἀπὸ τῶν Παννονίων, καὶ Νωρίκου, καὶ Σισκίας, Δαλματίας τε καὶ Δαρδανίας, Δακίας τε καὶ Μυσίας, Μακεδονίας...

IX. ATANASIE DIN ALEXANDRIA

S-a născut pe la anul 295, a participat la sinodul de la Niceea din 323 şi a ajuns episcop de Alexandria în 328, post în care s-a menţinut cu întreruperi şi neplăceri pînă la moartea sa din anul 373. A stat un timp lîngă Constantius, în Illiria, şi a luat parte la sinodul din Serdica din anul 343 sau 344, fiind un înverşunat adversar al arianismului. A fost exilat în cîteva rînduri. Apologia împotriva arienilor a fost scrisă între anii 346—356, iar celelalte opere citate după anul 356.

Ediţia folosită: PG, vol. XXV-XXVIII, Paris, 1884—1887.

APOLOGIE ÎMPOTRIVA ARIANILOR

1. (PG, XXV, 97, col. 248). Şi a treia oară, la marele sinod adunat la Serdica [1], din porunca împăraţilor prea iubiţi de Dumnezeu Constantinus şi (col. 249) Constans; la acesta, cei ce se ridicaseră împotriva noastră au fost învinuiţi ca uneltitori necinstiţi, iar pentru cele judecate ca fiind în sprijinul nostru au votat peste trei sute de episcopi, din eparhiile... Galatiei Daciei, Moesiei, Traciei, Dardaniei, Macedoniei, Epirului...

36. SCRISOAREA SOBORULUI CARE S-A ÎNTRUNIT LA SERDICA

(PG, XXV, col. 312). Sfîntul sobor, întrunit prin harul lui Dumnezeu la Serdica, unde au venit din Roma, Spanii, Gallii..., Moesii, Dacia, ... cealaltă Dacie ..., Tracia ...

SCRISOARE ENCICLICĂ, ÎMPOTRIVA ARIENILOR, CĂTRE EPISCOPII EGIPTULUI ŞI A LIBIEI

(PG, XXV, col. 556-7). Dacă lucrurile aşternute în scris ar veni de la nişte drept-credincioşi, cum ar fi... ori Silvestru şi Protogenes din Dacia... nimic în cele scrise n-ar fi vrednic de bănuială. Căci felul de a fi al bărbaţilor apostolici este neprefăcut şi lipsit de vicleşuguri.

ISTORIA ARIENILOR

CĂTRE CĂLUGĂRI

28. (PG, XXV, 285, col. 725). Văzînd apoi înţelegerea şi liniştea episcopilor faţă de Atanasiu, deoarece erau peste cincizeci, din marea Romă... apoi cei din Pannonii, Noricum, Siscia, Dalmaţia şi Dardania, Dacia şi Moesia, Macedonia...

[1] Din anul 343.

X. RUFI FESTI

BREVIARUM RERUM GESTARUM POPULI ROMANI

VII...Dardanos et Moesiacos Curio pro consule subegit et primus Romanorum ducum ad Danuvium usque pervenit.

VIII ... Traianus Dacos sub rege Decibalo vicit et Daciam trans Danuvium in solo barbariae provinciam fecit, quae in circuitu habuit decies centena milia passuum ; sed sub Gallieno imperatore amissa est et per Aurelianum, translatis exinde Romanis, duae Daciae in regionibus Moesiae ac Dardaniae factae sunt.

IX... Saevissimi omnium gentium Thraces fuerunt... Saepe per eos Romanus est caesus exercitus. Marcus Didius vagantes Thracos repressit, Marcus Drusus intra fines proprios continuit, Minucius in Hebri fluminis glacie vastavit. Per Appium Claudium proconsule hi qui Rhodopam incolebant

X. RUFIUS FESTUS

Un *magister memoriae*, care i-a succedat lui Eutropius, fiind îndemnat de împăratul Valens, a întocmit în jurul anului 372 un rezumat al istoriei romane, cuprinzînd dezvoltarea imperiului și luptele din Răsărit pînă la Iovian. Drept izvoare au fost folosite probabil o *epitome* a lui Titus Livius și o istorie imperială anonimă întrebuințată și de Eutropius și Florus. În tradiția istoriografică această operă e cunoscută sub numele lui Rufius Festus.

Ediția folosită: Rufi Festi *Breviarium rerum gestarum populi Romani*, edidit W. Foerster, Viena, 1874.

SCURTĂ ISTORIE A POPORULUI ROMAN

VII ... Proconsulul Curio [1] i-a supus pe moesi și pe dardani, ajungînd cel dintîi dintre toți generalii romani pînă la Dunăre.

VIII. ... Traian i-a învins pe dacii lui Decebal și a transformat în provincie romană teritoriul Daciei de dincolo [2] de Dunăre; aceasta are de jur împrejur un milion de pași [3]; dar în timpul împăratului Gallienus [4] ea a fost pierdută, iar Aurelian, după ce i-a mutat de acolo pe romani [5], a creat două [6] Dacii în regiunea Moesiei și a Dardaniei.

IX ... Cei mai sălbatici dintre toate neamurile au fost tracii [7]... Adesea armata romană a fost măcelărită de către aceștia. Marcus Didius i-a respins [8] pe cînd rătăceau, Marcus Drusus [9] i-a înfrînt între propriile lor hotare, iar Minucius [10] a făcut prăpăd pe ghiața rîului Hebru. Cei care locuiau în munții Rhodope au fost învinși de proconsulul Appius Claudius...[11]

---

[1] C. Scribonius Curio, guvernatorul Macedoniei în anii 75—73 î.e.n., a atins Dunărea probabil în regiunea Banatului.

[2] În opoziție cu cea a lui Aurelian, aflată dincoace de Dunăre după optica romană.

[3] Aproximativ 1 500 km.

[4] Ca și Aurelius Victor (33,3), Eutropius (IX, 8,2), Orosius (VII, 22,7) și Iordanes (*Rom.*, 217), Festus vorbește de pierderea Daciei în timpul lui Gallienus.

[5] Autorul, care s-a inspirat și în alte locuri tot din Eutropius, nu face aici alceva decît să reproducă versiunea acestuia, v. Vl. Iliescu, *Părăsirea Daciei în lumina izvoarelor literare*, SCIV, 22 (1971), 2.

[6] Dacia Ripensis și Dacia Mediterranea. În realitate numai una singură; această „actualizare" se datorește autorului, cf. ibid.

[7] Cele ce urmează sînt redate după Florus, I, 39 *(Bellum Thracium)*. Pentru raporturile dintre geți și romani vezi R. Vulpe, „Dacia", N.S., IV (1961), p. 309—332.

[8] Titus Didius, guvernatorul Macedoniei din anul 101 î.e.n.

[9] Livius Drusus se luptă în anii 111—110 î.e.n.

[10] Minucius Rufus, guvernatorul Macedoniei, a respins atacurile scordiscilor și dacilor în anii 109—106 î.e.n.

[11] Claudius Pulcher a atins probabil delta Dunării, de care se apropiaseră iazigii în anii 78—76 î.e.n.

victi sunt. . . . Marcus Lucullus per Thracias cum Bessis primus conflixit. Ipsam caput gentis Thraciam vicit, Haeminontanos subegit... Supra Pontum positas civitates occupavit: Apolloniam, Calathum, Parthenopolim, Tomos, Histrum, ad Danuvium usque perveniens Romana Scythis arma monstravit. Ita dicioni rei publicae sex Thraciarum provinciae sunt adquisitae: Thracia, Haeminontus, Moesia Inferior, Scythia, Rhodopa, Europa, in qua nunc secundae arces Romani orbis sunt constitutae.

... Marcus Lucullus [12] cel dintîi s-a luptat cu besii în Tracia. A învins chiar și capitala întregului neam, Tracia, iar pe locuitorii din munții Haemus i-a supus. A ocupat orașele așezate de-a-lungul Pontului: Apollonia, Callatis, Parthenopolis, Tomis, Histria; ajungînd pînă la Dunăre, le-a arătat sciților armatele romane. În felul acesta stăpînirea romană a dobîndit cele șase [13] provincii ale Traciei [14], și anume: Tracia, Haeminontus, Moesia Inferioară, Sciția, Rhodope și Europa, în care a fost înălțată cea de a doua capitală a lumii romane.

---

[12] Terentius Varro Lucullus, guvernatorul Macedoniei în anii 72—71, îl combate pe Mithridates, regele Pontului, în regiunile noastre, sprijinind acțiunea fratelui său, celebrul Lucullus, care se lupta în Asia Mică împotriva lui Mithridates.

[13] Înfățișează situația din sec. IV e.n.

[14] Una din cele cinci dioceze ale prefecturei Orientului.

XI. ANONYMI VALESII

ORIGO CONSTANTINI IMPERATORIS

II, 3. Nam et in Sarmatas iuvenis equestris militans ferocem barbarum capillis tentis raptum ante pedes Galerii imperatoris adduxerat deinde Galerio mittente per paludem equo ingressus suo, viam ceteris fecit ad Sarmatas, ex quibus plurimis stratis Galerio victoriam reportavit.

III, 5 ... Galerius sibi Illyricum, Thracias et Bithyniam tenuit.

V, 13. Licinius itaque ex nova Dacia vilioris originis a Galerio factus imperator... 18 ... Licinio postulante et pollicente se imperata facturum... pax ab ambobus formata est, ut Licinius Orientem, Asiam, Thraciam, Moesiam, minorem Scythiam possideret. ... 21. Item cum Constantinus Thessalonica ‹e› esset, Gothi per neglectos limites eruperunt et vastata Thracia et Moesia praedas agere coeperunt tunc Constantini terrore et impetu repressi captivos

XI. ANONYMUS VALESII

În ediţia lui Ammianus Marcellinus, publicată la Paris în anul 1636, Henricus Valesianus a inclus şi două texte istorice inedite, păstrate într-un manuscris din secolul al IX-lea. Primul dintre ele relatează mai ales evenimentele din viaţa împăratului Constantin şi pare să reprezinte opera unui autor păgîn contemporan, din care ulterior s-a extras un rezumat. Cu ocazia prelucrării orgiginalului au fost adăugate sau chiar reproduse textual informaţii privitoare la creştini luate din Orosius. De altfel autorul rezumatului a utilizat, se pare, şi o altă istorie a împăraţilor romani, scrisă după moartea lui Constantin, de care s-au folosit şi Eutropius, Aurelius Victor şi Zosimos.

Ediţia folosită: *Excerpta Valesiana*, recensuit Jacques Moreau, Teubner, Leipzig, 1961.

ORIGINEA ÎMPĂRATULUI CONSTANTIN

II, 3. Astfel pe cînd tînărul[1] se lupta călare împotriva sarmaţilor[2] a apucat de păr pe un barbar fioros, l-a tîrît după sine şi l-a depus la picioarele împăratului[3]. Apoi, din ordinul lui Galerius, a intrat cu calul său în mlaştină şi a deschis drum celorlalţi oşteni care se îndreptau împotriva sarmaţilor; după ce mulţi dintre aceştia au fost ucişi, el s-a întors, aducînd lui Galerius izbînda.

III, 5 ... Galerius a păstrat pentru el Illyria, Tracia[4] şi Bitinia.

V, 13. Licinius era originar din Noua Dacia[5] şi se trăgea din oameni de rînd ... 18 ... Licinius cerea pace[6] şi promitea să îndeplinească cele cerute ... pacea a fost încheiată de către cei doi[7] cu condiţia ca Licinius să păstreze Orientul, Asia Mică, Tracia, Moesia şi Scythia Minor ... 21. Pe cînd Constantin se afla la Tesalonic, goţii au năvălit din nou peste *limes*[8], care fusese neglijat, şi după ce au devastat Tracia şi Moesia au început să strîngă prăzi. Atunci Constantin i-a atacat şi i-a respins: îngroziţi,

[1] Este vorba despre viitorul împărat Constantin.

[2] În timpul luptelor din anul 305.

[3] Adică a lui Galerius, care preluase de curînd succesiunea lui Diocleţian şi devenise Augustus.

[4] Din dioceza aceasta făcea parte şi provincia Scythia.

[5] Adică dioceza Dacia, compusă între altele din provinciile Dacia Ripensis şi Dacia Mediterranea.

[6] După bătălia de la Campus Ardiensis din toamna anului 314.

[7] Adică de Licinius şi Constantin. Cu această ocazie Licinius a cedat lui Constantin toată Illyria.

[8] În anul 323, profitînd probabil de reducerea efectivului trupelor de la Dunăre, pe care Licinius le concentra în vederea apropiatului conflict cu Constantin, goţii năvălesc sub conducerea lui Rausimond şi devastează dioceza Tracia.

illi impetrata pace reddiderunt, sed hoc Licinius contra fidem factum questus est, quod partes suas [ab] alio fuerint vindicatae... 27 ... deinde apud Chrysopolim Licinius [pugnavit] maxime auxiliantibus Gothis, quos Alicas regalis duxerat.

VI, 31. Deinde adversum Gothos bellum suscepit et implorantibus Sarmatis auxilium tulit ita per Constantinum Caesarem centum prope milia fame et frigore extincta sunt. tunc et obsides accepit, inter quos Ariarici regis filium. 32. Sic cum his pace firmata in Sarmatas versus est, qui dubiae fidei proba‹ba›ntur, sed servi Sarmatarum omnes adversum dominos rebellarunt, quos pulsos Constantinus libenter accepit et amplius trecenta milia hominum mixtae aetatis et sexus per Thraciam, Scythiam, Macedoniam Italiamque divisit.

34 ... mox Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes in ipso barbarico soli sinu, hoc est in Sarmatarum regione, delevit.

35 ... Dalmatianum, filium fratris sui Dalmati, Caesarem fecit. ... ripam Gothicam Dalmatius tuebatur.

ei au încheiat pace și au înapoiat prizonierii [9]. Licinius însă s-a plîns că apărarea teritoriului său de către altul constituie o încălcare a înțelegerii încheiate [10] ... 27 ... apoi [11] Licinius s-a luptat lîngă Chrysopolis, fiind ajutat foarte mult de către goții de sub comanda lui Alicas, care era de neam regesc.

VI, 31. Apoi a pornit războiul împotriva goților [12] și a acordat sarmaților [13] ajutorul pe care i-l ceruseră. Astfel ca urmare a operațiunilor militare conduse de cezarul Constantin [14] aproape o sută de mii de oameni au murit de frig și de foame. Atunci el a primit și ostateci, printre care și pe fiul regelui Ariaricus [15]. 32. După ce pacea cu goții a fost încheiată în aceste condiții [16], el s-a îndreptat împotriva sarmaților care dădeau dovadă de rea credință [17]. Sclavii sarmaților s-au răsculat [18] cu toții împotriva stăpînilor lor și i-au alungat. Constantin i-a primit pe aceștia cu plăcere și a răspîndit prin Tracia, Sciția, Macedonia și Italia peste trei de sute mii de oameni de diferite vîrste și sexe [19].

34 ... Imediat după aceea [20] a nimicit cele mai puternice și mai numeroase triburi ale goților chiar pe teritoriul barbarilor, și anume în regiunea sarmaților.

35 ... pe Dalmatianus, fiul fratelui său Dalmatius, l-a făcut cezar [21] ... Dalmatius păzea malul gotic [22].

---

[9] După Zosimos, (II, 21), Constantin i-ar fi urmărit pe goți și dincolo de Dunăre pînă în regiunile noastre.

[10] În anul 314, v. nota 7.

[11] La 18 septembrie 324 a avut loc bătălia decisivă de la Chrysopolis la care au participat și contingente de goți, veniți în ajutorul lui Licinius.

[12] La 12 aprilie 332 trupele romane care trecuseră Dunărea au învins în mod decisiv pe goți.

[13] Este vorba despre așa-numiții Sarmatae Argaragantes care își aveau domiciliul în Banat.

[14] Fiul împăratului, viitorul Constantin al II-lea.

[15] Acesta fusese înfrînt în luptele de atunci.

[16] În schimb goții au primit alimente și subsidii bănești.

[17] În realitate Constantin n-a intervenit în conflictul dintre cele două grupuri ostile și n-a mai trecut Dunărea.

[18] În anul 334 este vorba despre așa-numiții Sarmatae Limigantes, care căpătaseră arme cu ocazia luptelor cu goții, iar acum se întorceau împotriva stăpînilor lor. Pentru problema aceasta v. E. Chirilă, *Frămîntări la sarmați în secolul al IV-lea*, SCIV, II, 2, 1951, p. 183 și urm.

[19] Cifra este evident exagerată, mai ales că o parte a argaraganților n-a trecut în imperiu, ci s-a retras spre nord, la victuali.

[20] Pasajul se găsește și la Orosius, VII, 28,29.

[21] În anul 335.

[22] În intenția lui Constantin era ca imperiul să fie împărțit după moartea sa între cei patru *caesares*, și anume între cei trei fii ai săi și nepotul său Flavius Dalmatius. În cadrul repartiției proiectate, acestuia îi revenea aproape întreaga peninsulă Balcanică, cu excepția diocezei Dacia, v. *Epit.*, *de Caes.*, 41,20. Denumirea de „mal gotic" dată regiunilor de la Dunărea-de-Jos arată importanța, respectiv, primejdia pe care o reprezentau pentru Imperiul roman triburile gotice.

XII. RUFI FESTI AVIENI

Descriptio orbis terrae

435 Quin et Danubium produnt secreta repente
barbara, sed discors tamen est natura fluento.
Abnoba mons Istro pater est, cadit Abnobae hiatu
flumen; in eos autem convertitur axes
Euxinoque sale provolvitur: ora per aequor
440 quinque vomunt amnem, qua se procul insula Peuce
exserit. Hinc rigidi qua spirant flabra aquilonis
Sarmata, Germani, Geta , Bastarnaeque feroces
Dacorumque tenent populi, tenet acer Alanus,
incola Taurisci Scytha litoris...

456 Hae gentes Istrum, qua se plaga dura Bostis
porrigit, incumbunt. Medii de parte diei
per dumosorum reptantes dorsa iugorum
Gerrhae habitant. Gerrhas attingunt oppida late
460 Norica, et immodicae rursum loca pinguia glebae
Pannonia exercet. Borean subit altior agro
Moesus, et extento post tergum cespite Thracas
plurimus excedit. Tunc ipsi maxima Thraces
vomere sollicitant curvo loca...
720 Si quis laeva dehinc Euxini marmora sulcet,
ora Borysthenii qua fluminis in mare vergunt,
e regione procul spectabit culmina Leuces:
Leuce cana iugum, Leuce sedes animarum;
nam post fata virum semper versarier illio
725 insontes aiunt animas, ubi concava vasto
cedit in autra sinu rupes, ubi saxa dehiscunt
molibus exesis, et curvo fornice pendent.
Haec sunt dona piis: sic illos Iuppiter imis
exemit tenebris, Erebi sic inscia virtus.

XII. RUFIUS FESTUS AVIENUS

S-a născut la Volsinii în Etruria şi a fost proconsul în Africa în anul 366 şi următorii. S-a dedicat poeziei didactice, a tradus în latineşte *Fenomenele* lui Aratos (315—239 î.e.n.), a dat o descriere în senari iambici a ţărmului maritim *(Ora maritima)* şi a parafrazat, în 1394 hexametri latineşti, opera de geografie intitulată *Periegesis* a lui Dionysios din Alexandria, sub titlul *Descrierea pămîntului (Descriptio orbis terrae)*. Nefiind originale, ştirile sale servesc doar ca mijloc de verificare a lucrării mai vechi a lui Dionysios, de pe la mijlocul sec. al II e.n.

Ediţia folosită: GGM, II, pp. 177—189.

DESCRIEREA PĂMÎNTULUI [1]

(435). Din năprasnicele întunecimi barbare izvorăşte şi Dunărea; totuşi acest fluviu are o natură deosebită (de cea a Rinului). Tatăl Istrului este muntele Abnoba, căci fluviul izvorăşte dintr-o deschizătură a Abnobei. El se îndreaptă spre răsărit şi se varsă în pontul Euxin; îşi scurge apele în mare prin cinci guri, (440) unde se înalţă de departe insula Peuce. De aici înainte, pe unde şuieră suflarea acvilonului îngheţat, stăpînesc sarmaţii, germanii, getul, fioroşii bastarni şi neamurile dacilor, stăpîneşte aprigul alan şi scitul, locuitor al ţărmului tauric...

(456). Acestea sînt neamurile care locuiesc lîngă Istru, cît se întinde ţinutul aspru al (constelaţiei) Boarului. În partea de miazăzi, tîrîndu-se pe spinările crestelor acoperite cu tufişuri, locuiesc gerii. Pe geri îi mărginesc pe un spaţiu larg cetăţile norice, (460) apoi îşi munceşte pămînturile grase, cu sol nespus de bun, Pannonia. Moesul, aflat mai sus cu ogorul său, se mişcă în apropiere de Boreas şi îi depăşeşte mult pe traci, pe o fîşie întinsă, în spatele lor. Apoi tracii înşişi lucrează cu plugul încovoiat ţinuturi foarte mari ... (720) Dacă, de aici, brăzdează cineva marmora apelor din stînga Euxinului, pe unde se întind spre mare braţele fluviului Borysthenes, va vedea de departe înălţimile (insulei) Leuce: Leuce, albă prin stîncile ei; Leuce, lăcaşul sufletelor; deoarece se zice că sălăşluiesc aici în veşnicie, după moarte, sufletele nevinovate ale eroilor, în locul unde stînca scobită formează un golf enorm şi unde bolovanii despicaţi şi roşi de ape atîrnă de bolta aplecată. Acestea sînt daruri pentru cei pioşi: Jupiter i-a scos astfel din adîncimile întunerecului; în chipul acesta virtutea nu conoaşte moartea.

Pentru comparaţia cu modelul grec cf. IR, p. 529.

XIII. OPTATUS MILEVITANUS

II, 1. Ergo ecclesia una est... eam tu, frater Parmeniane, apud vos solos esse dixisti... Ergo ut in particula Africae, in angulo parvae regionis apud vos esse possit, apud nos in alia parte Africae non erit? In Hispaniis, in Gallia, in Italia, ubi vos non estis, non erit? Si apud vos tantummodo esse vultis, in tribus Pannoniis, in Dacia, Moesia, Thracia, Achaia, Macedonia et in tota Graecia, ubi vos non estis, non erit?

XIII. OPTATUS DIN MILEVE

A fost episcop de Mileve, în Numidia, între anii 360—380. La început păgîn, apoi prelat al bisericii oficiale, l-a combătut pe Parmenianus, urmaşul lui Donatus pe scaunul episcopal din Cartagina. Cartea sa, intitulată *De schismate Donatistarum adversus Parmenianum*, a fost scrisă între anii 363—376.

Ediţia folosită: *S. Optati Milevitani libri VII*, rec. Carolus Zange, Viena, 1893 (CSEL, vol. 26).

II, 1. Aşadar biserica e una singură... Tu, frate Parmenianus, ai zis că ea e numai la voi... Dar dacă poate fi la voi, într-o părticică a Africii, în ungherul unui ţinut mititel, la noi, în altă parte a Africii, ea nu e? În Spanii, în Gallia, în Italia, unde nu sînteţi voi, ea nu e? Dacă ţineţi să fie numai la voi, atunci în cele trei Pannonii, în Dacia, Moesia, Tracia, Achaia, Macedonia şi în toate Grecia, unde nu sînteţi voi, ea nu e?

XIV. ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ Η΄.

Πενταετηρικός

110 B, C... ἀλλὰ κᾳκεῖνον, ὡς ἔοικε, τὸν αὐτοκράτορα παρελήλυθας, ὃς ἐπειδὴ τάχιστα ἧκεν εἰς τὴν ἀρχήν, καλέσας ὃν μάλιστα ἀπεχθανόμενον ᾔδει· «Θάρσει, φησίν, ὦ βέλτιστε· οὐ γὰρ ἕξεις χαλεπὸν ἐχθρὸν ἐκ τῆς σήμερον». Καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ ῥήματι οὐχ ἧττον ἀοίδικος οὗτος ὁ βασιλεύς, ἢ τῇ Δεκεβάλου σφαγῇ, καὶ ταῖς Παρτικαῖς νίκαις, καὶ Γερμανοῖς ὑπακούουσι· μείζων γάρ, ὡς ἔοικε, νίκη βασιλεῖ Ῥωμαίων, τὸν θυμὸν ὑποκύπτοντα ἔχειν τῷ λόγῳ, ἢ τοὺς βαρβάρους τοῖς στρατιώταις. οὐδὲ γὰρ ἡ Γετῶν ἐκδρομὴ τοσοῦτον εἰργάσατο τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, ὅσον ἡ Νέρωνος ἐμπληξία καὶ ἡ Δομετιανοῦ μελαγχολία.

ΛΟΓΟΣ Θ΄.

Προτρεπτικὸς Οὐαλεντιάνῳ νέῳ

121 A, B. Ἐπὶ δὲ ἐν ἀγκάλαις περιφερόμενος, συστρατεύεις τῷ πατρὶ καὶ συστρατηγεῖς. Καὶ τρέφει σε οὐκ ἐν θαλάμοις κατακοιμίζων, οὐδὲ δημῷ προβάτων καὶ μυελῷ, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῷ Ἴστρῳ, ἐν τοῖς χειμῶσι τοῖς Σκυθικοῖς, τὰ αὐτὰ καὶ σιτία σιτούμενον καὶ ποτὰ πίνοντα τῷ πατρὶ καὶ τοῖς στρατιώταις.

XIV. THEMISTIOS

Themistios, cel mai influent sofist din sec. al IV-lea, originar din Paflagonia, a trăit cam între anii 317—388. Deşi păgîn, a putut deschide o şcoală la Constantinopol şi s-a bucurat de multă trecere pe lîngă diferiţii împăraţi, ajungînd chiar preceptorul viitorului împărat Arcadius, după ce fusese proconsul şi prefect al Constantinopolului în anii 359 şi 384. De la el ne-au rămas o culegere de comentarii la unele opere ale lui Aristotel şi o colecţie de discursuri, care cuprinde atît pe cele oficiale, de aparat, ţinute în faţa împăratului, cît şi altele cu subiecte morale.

Ediţia folosită: Themistii *Opera*, ed. L. Dindorf, Leipzig, 1832.

DISCURSUL VIII

Pronunțat la cinci ani (de domnie a împăratului Valens [1])

110 B, C... Dar, pe cît îmi pare, tu l-ai întrecut și pe împărat [2], care odată ajuns la domnie, l-a chemat la el pe omul despre care știa că-i este cel mai mare vrăjmaș și i-a zis: „Nu fi tulburat, prea bunule, începînd cu ziua de astăzi nu vei mai avea un dușman aprig". Și pentru cele spuse, acest împărat nu este mai puțin pe buzele tuturor, decît pentru că i-a pricinuit moartea lui Decebal, pentru că a biruit neamul parților și pentru faptul că germanii au ajuns să-i dea ascultare. Într-adevăr, pare că mai mare biruință a avut atunci împăratul romanilor, cînd a făcut să se plece pornirea sa mînioasă în fața dreptei judecăți, decît să se încline barbarii în fața ostașilor săi. De bună seamă, nici incursiunile geților n-au adus atîta vătămare imperiului roman cît sminteala lui Nero ori faptele cele nebunești ale lui Domițian [3].

DISCURSUL IX

Cuvîntare de îndemn pentru Valentinian cel Tînăr [4]

121 A, B. Fiind purtat încă în brațe, mergi în expediție cu tatăl tău și cîrmuiești oștile împreună cu acesta. El te crește, nu culcîndu-te într-o încăpere de dormit, nici hrănindu-te cu grăsime de oaie și cu măduvă, ci ducîndu-te la Istru, în iernile scitice, unde te hrănești la fel ca și tatăl tău și bei aceleași băuturi pe care le bea el și ostașii.

[1] La 28 martie 368 împăratul se găsea la Marcianopolis, în tabăra de iarnă a expediţiei contra goţilor din anii 367—369.

[2] E vorba de Traian.

[3] Autorul repetă punctul de vedere senatorial, aşa cum s-a reflectat în istoriografia romană.

[4] Discursul a fost ţinut la 1 ianuarie 369 la Marcianopolis sau poate a fost numai trimis acolo. El a fost prilejuit de preluarea de către fiul împăratului, în vîrstă de 3 ani, a primului său consulat.

ΛΟΓΟΣ Ι'

Ἐπὶ εἰρήνης, Οὐάλεντι

132 C, D. Καλὸν μὲν οὖν καὶ τὸ περαιοῦσθαι τὸν Ἴστρον σὺν τῇ τοῦ πολέμου παρασκευῇ καὶ δὶς ἐφεξῆς ἀνάστατον ποιῆσαι τὴν πολεμίαν, σταθμοῖς τόσοις καὶ τόσοις, ὅσοις οὐδὲ πρεσβεύοντες πώποτε προελθεῖν ἐθαῤῥήσαμεν. ἀλλ' εἰ καὶ σεμνὰ ταῦτα καὶ γενναῖα, ἐν λίαν ὀλίγοις ὑπάρξοντα τῶν πώποτε αὐτοκρατόρων, ἀλλ' ὅταν ἐννοήσωμεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἧς ἐγενόμην αὐτόπτης τότε τῆς τε Ξέρξου σχεδίας, ἐφ' ἧς διεβίβασε σὺν τῇ στρατιᾷ τὸν Ἑλλήσποντον, φαίνεται ἀμείνων ἡ μία ναῦς, ἐφ' ᾗ ὁ βασιλεὺς τὰς σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ τῆς γεφύρας τῆς ἀνακομιζούσης τὸν πόλεμον ἡ ἀναδιδοῦσα ὁλκὰς τὴν εἰρήνην· ἐγὼ παρατάξεις μὲν οὐ τεθέαμαι Σκυθικάς, ἐκκλησίαν φόβου καὶ στρατηγὸν Ῥωμαίων ἐπιτάττοντα Σκυθῶν βασιλεῦσι· καὶ ἀλαλαγμοῦ μὲν οὐκ ἀκήκοα βαρβαρικοῦ, θρήνων δὲ καὶ ὀδυρμῶν καὶ δεήσεων καὶ φωνῆς αἰχμαλώτοις μᾶλλον ἢ σπευδομένοις πρεπούσης· ὑφ' ὧν ἐπεκλάσθη τις ἂν καὶ ἀδάμαντος στερεώτερος. ἀλλὰ βασιλεὺς τῶν μὲν βαρβάρων πολλοὺς ἀνέστρεψεν εἰς τοὐπίσω πρεσβείας ἀπράκτους, τὴν δὲ ἡμετέραν κατῃδεάθη καί, ὡς ἔοικεν, ὑπὲρ Σκυθῶν ὑμεῖς ἐχειρονήσατε φιλοσοφίαν, τὴν μόνην θείαν τε οὖσαν καὶ δίκαιον θυμὸν καταπραΰνειν.

133—140... Ἴστρος δὲ ἐπὶ πολέμῳ μὲν βασιλέως περαιουμένου ἐζεύγνυτο ἄκων, σπένδεσθαι δὲ μέλλοντι συμπροεθυμεῖτο καὶ γαλήνην ἐθελοντὴς ὑπεστρώννυε ταῖς τὴν εἰρήνην πρυτανευούσαις τριήρεσιν· ἐσάλευον μὲν οὖν ὥσπερ ἐν ὅρμῳ τῷ ῥείθρῳ· καὶ ἔδοξας ἂν ἐῤῥιζῶσθαι τὰς ναῦς ταῖς ἀγκύραις· εὐθὺς μὲν ἐκ προοιμίων ὅτι συνεχώρει τὰ σφέτερα αὐτοῖς καρποῦσθαι δῆλον ἐποίει, προσχὼν μὲν πλησίον, ἀποβῆναι δὴ μὴ θελήσας· οἱ δὲ ἐξεκέχυντο ἀγεληδὸν ἐπὶ τῆς ὄχθης ἥμεροι καὶ χειροήθεις, πλῆθος οὐ ῥητὸν ἀριθμῷ· τότε δὴ πρῶτον θαίοις μυριάδες τοσαῦται Σκυθῶν ἄνευ φροντίδος δρώμενοι.

Ὦ μάκαρ Ἀτρείδη, μοιρηγενές, ὀλβιόδαιμον,

εἶπεν ἂν τις ἀπιδὼν τηνικαῦτα εἰς ἄμφω τὰς ἠϊόνας τοῦ ποταμοῦ, τὴν μὲν ἀστράπτουσαν τοῖς στρατιώταις ἐν κόσμῳ τὰ δρώμενα θεωμένοις, μετὰ φρονήματος καὶ ἡσυχίας· τὴν δὲ ὁμάδο σαν ϱυμμιγοῦς, ἐπὶ γῆς ἐῤῥιμένων τῶν ἱκετῶν, μᾶλλον

DISCURSUL X
Despre pace, adresat lui Valens [5]

132 C, D. Este o împrejurare cu totul neobişnuită şi aceea că ai trecut Istrul pregătit pentru război şi ai pustiit de două ori [6], într-un scurt răstimp, țara duşmană , mergînd atîta loc pînă unde niciodată n-au îndrăznit să ajungă solii noştri. Dar oricît de mărețe şi de alese sînt aceste fapte, pe care foarte puțini împărați le-au săvîrşit vreodată, cînd îmi vine în minte ziua aceea al cărei martor ocular mi-a fost dat să fiu, atunci o corabie, şi anume aceea în care împăratul a încheiat tratatul, îmi pare mai vrednică de admirație decît podul lui Xerxes, mulțumită căruia acest stăpînitor a trecut cu armata Hellespontul; nava care a adus pacea îmi pare mai glorioasă decît podul care a transportat războiul. Eu n-am văzut oştiri scitice [7] rînduite pentru luptă, însă am văzut o adunare plină de teamă, un sfat cuprins de groază şi un cîrmuitor de oşti romane poruncind regilor sciți. Eu n-am auzit strigăte de război de-ale barbarilor, ci bocete, plînsete, rugăminți şi un glas care le stătea bine mai de grabă unor captivi, decît unor oameni care încheiau un tratat.[8] Iată, de bună seamă, ceea ce ar fi înmuiat inima de piatră a cuiva pe care nimic n-ar fi putut să-l înduplece. Dar împăratul a trimis la ei acasă pe mulți soli care nu obținuseră nimic, în timp ce solia voastră [9] a respectat-o. Şi, pe cît pare, solia pentru sciți voi ați încredințat-o filozofiei, singura care este divină şi în stare, pe drept cuvînt, să îmblînzească mînia.

133—140 ... Istrul fără voia lui şi-a văzut unite malurile printr-un pod [10], atunci cînd împăratul a trecut pe celălalt mal pentru a se război. Voind să încheie un tratat de pace, fluviul l-a sprijinit şi a aşternut o apă liniştită înaintea triremelor care duceau solia păcii. Ele se legănau pe valuri ca şi cum s-ar fi aflat într-un port. Ai fi zis că navele au prins rădăcini cu ancorele lor. Chiar de la început a cunoscut, venind el în apropierea lor, că se învoieşte ca ei să se bucure de acele lucruri de care aveau dreptul să se bucure, dar n-a hotărît ca soldații să se îmbarce. Oastea se revărsa totuşi în cete mari pe mal, ca oameni blînzi şi blajini. Numărul lor era negrăit de mare, atîtea zeci de mii de sciți erau priviți (de romani) întîia oară fără nicio teamă.

„Fericitule Atride, născut pentru o soartă norocoasă" [11], ar fi putut zice atunci cine ar fi privit malurile fluviului: unul strălucind de soldați care priveau cu semeție şi în linişte cele ce se petreceau; celălalt plin de o mulțime învălmăşită de oameni care se rugau, aruncîndu-se la pămînt. S-ar fi putut spune că tu eşti mai fericit decît Agamemnon, deoarece pe acela îl fericeau doar acei pe care el îi conducea, pe cîtă vreme tu ai fost socotit astfel

---

[5] Pronunțat la Constantinopol, la sfîrşitul lui ianuarie sau în februarie 370, după încheierea păcii cu goții. Pentru tot discursul v. I. Barnea, *Themistios despre Scythia Minor*, SCIV, XVIII (1967), 4, p. 563—574.

[6] În anii 367 şi 369. cf. Amm. Marc. *XXVII*, 5 şi Zosimos IV, 10 urm.

[7] În realitate gotice.

[8] Pentru nevoile genului şi ca să facă plăcere împăratului, Themistios exagerează.

[9] În text era „noastră", propusă de Petavius.

[10] Probabil podul de vase de lîngă Noviodunum, din anul 369.

[11] Homer, *Iliada*, III, 182.

δὲ εἶπεν ἂν σε καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὀλβιώτερον· ὁ μὲν γὰρ οἷς ἦγε μόνον ἐμακαρίζετο, σὺ δὲ καὶ οἷς εἶχες καὶ οἷς συνεχώρεις.

Ἕτερος μὲν οὖν τῆς πρὸς Ἕλληνας ναυμαχίας οὔτε θεατὴς ἦν ἀνδρεῖος, ἀλλ' ἐκάθητο ὑπὸ σκηνῇ, χρυσῷ σκιαζόμενος ὀρόφῳ· μαλακίας μᾶλλον ἢ πλούτου σημεῖον· βασιλεὺς δὲ καὶ ἐν ταῖς σπονδαῖς ἐπεδείκνυτο τὴν καρτηρίαν, ἣν οὐκ ἂν ἤνεγκαν πολεμούμενοι· ἐφ' ἡλίῳ στὰς ἐπὶ τῆς νεώς, ἡνίκα μάλιστα ἑαυτοῦ φλογωδέστερος ἦν, ἐπὶ ταὐτοῦ σχήματος, ἐξ ἕω μέχρι δείλης ὀψίας· καταβὰς δὲ ὑπὲρ τῶν δικαίων εἰς ἀγῶνα πρὸς τοὺς βαρβάρους, νίκην ἐνίκα σεμνοτέραν καθ' ἑαυτόν, ἧς οὐδεὶς ἔτι κοινωνὸς ἦν, οὐ στρατηγός, οὐ ταξίαρχος, οὐχ ὁπλίτης· ἀλλ' ἐγὼ πάλαι μὲν τὴν ἀγχίνοιαν μόνον ἐτεθαυμάκειν, ᾗ χρόμενον εἰς τὰ πράγματα καθεώρων καὶ φύσεως ᾤμην κατόρθωμα εἶναι, αὐτοφυῆ βασιλέα δημιουργούσης· δεινότητα δὲ τοσαύτην καὶ βάθους ὁμοῦ διανοίας καὶ δρόμον ῥημάτων κεκραμένον καταπλέξει εὐμενείᾳ, οὐδὲ ἐν ῥήτορι τοῦτο ἔργον ποιουμένῳ ῥᾳδίως κατεῖδον· ὥστε μοι μικρὸς ἐφαίνετο ὁ Περικλῆς καὶ ὁ τὸν Περικλέα τεθαυμακώς, ὅτι καὶ θαρσοῦντας Ἀθηναίους λέγων κατέπλησσεν εἰς τὸ φοβεῖσθαι καὶ δεδελότας εἰς τὸ θαρσεῖν ἀντικαθίστη.

Αἰσθανόμεθα οὖν πρὸς τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως τὰ αὐτὰ τῶν βαρβάρων πασχόντων, ἃ πάσχειν οὐδὲν ἦν θαυμαστὸν ὑπὸ τοῦ δεινοτάτου τῶν τότε ῥητόρων τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἀθηναίους· καίτοιγε προήγορον εἶχον οὐδετέρᾳ ληπτόν, οὐδὲ ὥσπερ γλώττῃ βάρβατον, οὕτω δὲ καὶ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῷ συνεῖναι μᾶλλον σοφώτερον ἢ ἐν τοῖς ὅπλοις· οὕτω γοῦν τὴν μὲν τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν ἀπαξιοῖ, τὴν τοῦ δικαστοῦ δὲ ἀγαπᾷ. ὡς ἐκεῖνο μὲν δυνάμεως πρόορημα, τὸ μὲν σοφίας· ἀλλ' ἐφάνη δὴ τότε λίαν τοῦ δικάζειν αὐτὸ τὸ δικάζεσθαι χαλεπώτερον, καὶ διελέγχθη γελοῖος ῥήτωρ ὁ κριτὴς ἄριστος εἶναι πεπιστευκώς· τοσοῦτον γὰρ αὐτοῦ τῇ δεινότητι περιῆν, ὥστε τὸν συνήγορον τοῖς βαρβάροις ὕποπτον ποιῆσαι, καὶ καταστῆσαι τοῦ μετὰ ὅπλων ἀγῶνος τὸν διὰ τῶν λόγων αὐτῷ χαλεπώτερον· ἀλλ' ὅμως καταβαλών, εἶτα ἀνίστη καὶ χεῖρα ὤρεγε θορυβουμένῳ, καὶ φίλον ὑπὸ μάρτυσιν ἐποιεῖτο τοῖς ἀδικεῖσθαι πεπιστευκόσι. τοῦτο δὲ ἦν διαλύοντος τὴν ταραχήν, εἰς ἣν κατέστησεν· ἀπῄει οὖν λίαν ἀγαπετῶς, τοῖς ἐναντίοις πάθεσι κατειλεμμένος, θαρσῶν ἅμα καὶ δεδοικώς, περιφρονῶν τοὺς ἀρχομένους καὶ ὑφορώμενος· οἷς μὲν διελέγχθη καταπεπτωκὼς τὴν ψυχήν, οἷς δὲ ἔτυχε τῶν σπονδῶν, ἀπαυθαδιαζόμενος· ἦν οὖν θέαμα ἰδεῖν ἄπιστον, καὶ διὰ πολλοῦ συμβεβηκός, διδόντας τὴν εἰρήνην Ῥωμαίους, οὐκ ὠνουμένους· οὐδεὶς εἶδε χρυσίον ἀπαριθμούμενον τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἀργύρου τάλαντα τόσα καὶ τόσα, οὐκ ἐσθῆτος ναῦς γεμιζομένας, οὐχ ἃ πρότερον ὑπομένοντες διετελοῦμεν, βαρυτέραν τῶν

şi de acei pe care îi aveai în puterea ta şi de oamenii a căror nedreptate o treceai cu vederea.

Acela nu era nici măcar un privitor cu simţăminte bărbăteşti al unei lupte de corăbii împotriva elenilor; ci el a stat în cort, la umbra unui acoperiş de aur, ceea ce mai degrabă era un semn al moliciunii decît al bogăţiei. Împăratul însă, chiar şi la încheierea tratatului, vădea tăria pe care n-ar fi avut-o cei care se luptă în război. El a stat în corabie în bătaia soarelui, în culmea arşiţei, din zorii zilei pînă seara tîrziu, fără să-şi schimbe înfăţişarea. Coborînd din corabie şi luptîndu-se cu barbarii pentru apărarea dreptăţii, a dobîndit o mai strălucită izbîndă prin el însuşi, iar la această biruinţă nu mai era nimeni părtaş, nici conducător de oaste, nici căpitan de ceată, nici oştean. Dar la împărat admirasem cuminţenia pe care vedeam că o arăta în cele întreprinse şi eram de părere că am de-a face cu o fericită înclinare pe care i-o dăduse Firea, care-l înzestrase cu însuşiri înnăscute. O mare agerime a minţii, o adîncime a cugetării şi un fel de a vorbi curgător; el ştia să înspăimînte şi să fie blînd; iar asemenea lucruri n-am putut vedea nici chiar la un orator, care-şi dă osteneala să fie aşa, fiindcă meseria i-o cere. Astfel Pericle şi cel care l-a admirat, pentru că, prin felul lui de a cuvînta, băga spaima în atenieni, cînd erau prea îndrăzneţi, şi îi făcea să aibă din nou îndrăzneală, cînd erau înfricoşaţi, aceia (în comparaţie cu el) îmi par mici.

Aşadar putem vedea că barbarii erau mişcaţi de cuvîntarea împăratului, tot aşa precum elenii şi atenienii, ceea ce nu trebuie să ne uimească, erau mişcaţi de cel mai iscusit orator din vremea lor. Şi totuşi ei aveau un susţinător al lor care nu putea fi biruit oricum şi a cărui inteligenţă era barbară, cum îi era limba. Iscusinţa lui în a gîndi şi a pătrunde lucrurile era mai mare decît în a săvîrşi fapte de arme. Astfel el nu punea nici un preţ pe titlul de rege şi era mulţumit cu acela de judecător [12]. Într-adevăr, prima denumire este una care arată putere, în schimb aceasta din urmă vădeşte înţelepciune. Atunci s-a dovedit în adevăr că este mult mai greu să susţii un proces decît să împarţi dreptate şi acela care credea că este cel mai bun judecător a fost dovedit că este un orator ridicol. Atît de mult îl întrecea (împăratul) în elocinţă, încît a făcut ca barbarii să-l privească pe apărătorul lor cu bănuială, deoarece i-a pricinuit o luptă cu vorbele mai grea decît una cu armele. Totuşi, după ce l-a doborît, l-a ridicat, a întins mîna deznădăjduitului şi l-a făcut prieten al său în faţa aceloraşi martori care fuseseră încredinţaţi că suferiseră o nedreptate. Aceasta era calitatea celui care ştia să alunge turburarea pe care o stîrnise. Pleca deci foarte mulţumit, stăpînit de simţăminte potrivnice, încrezător şi totodată plin de teamă. El îşi dispreţuia supuşii şi era bănuitor faţă de ei, îşi pierduse încrederea în sine, deznădăjduit, pentru că fusese biruit cu vorba; dar era şi semeţ, pentru că obţinuse tratatul. Putea fi văzută atunci o privelişte cu totul uimitoare şi multă vreme nemaiîntîlnită: romanii acordau pacea şi nu o cumpărau. Nimeni n-a văzut cum număram duşmanilor aurul, nici atîţia şi atîţia talanţi de argint, nici corăbii încărcate cu haine, nici suferinţe îndurate mai înainte, cînd ne bucuram de o pace care era mai

[12] Regele goţilor (Athanaric) purta titlul de „judecător", denumire care apare şi la Ammianus Marcellinus *XXVII*, 5,6, *(Iudex potentissimus)*. Cf. R. Vulpe, „Swiatowit", XXIV (1964), p. 313–318.

καταδρομῶν ἐκκαρπούμενοι τὴν ἡσυχίαν, καὶ φόρον ἐτήσιον φέροντες, οὗ τὸ ἔργον οὐκ αἰσχυνόμενοι, τοὔνομα ἐξηρνούμεθα· βασιλεὺς δὲ καίτοι μεγαλοδωρότατος ὤν, ὅμως τηνικαῦτα οὐκ ᾐσχύνθη φειδωλότατος νομισθῆναι, ὅς γε καὶ τὸ σύνηθες αὐτῶν σιτηρέσιον παρῃρεῖτο, καὶ ἀντὶ τῶν τοσῶνδε τῶν πρότερον κομιζομένων, μόλις ἑνὶ συνεχώρει, τῷ πρὸς τὴν γλῶτταν διακονοῦντι· ὡς οὐδὲν μᾶλλον τοῦ ἔργου Σκύθαις ἢ Ῥωμαίοις προσήκοντος· οὕτω δὲ διὰ πάντων ἐφιλονείκησε δῆλον ποιῆσαι οὐκ ἀγαπάσας αὐτὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ φεισάμενος τῶν βαρβάρων· ὥστε οὐδὲ τὰς ἐμπορίας αὐτοῖς, οὐδὲ τὰς ἀγοράς, ἃς ἐπὶ τῆς προτέρας εἰρήνης ἐπ' ἀδείας εἶχον ὅποι βούλοιντο ποιεῖσθαι, νῦν ἐπ' ἐξουσίας ἔχειν ἀφῆκεν.

'Αλλὰ καίτοι τοῦ κέρδους ὑπάρχοντος κοινοῦ τοῖς ἔθνεσιν ἀμφοτέροις ἐκ τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐν χρείᾳ συναλλαγμάτων· δύο μόνας πόλεις τῷ ποταμῷ προσωκισμένων ἐμπόρια κατεσκευάσατο τοῦτο δὲ ἦν ἅμα μὲν σημεῖον τὰ πάντα ἐπιτάττοντα τοῖς βαρβάροις τὰς σπονδὰς ποιεῖσθαι ἅμα δὲ πρόνοια τοῦ κακουργοῦντας ἧττον λανθάνειν, ἀποκεκλεισμένης αὐτοῖς εἰς τὰ ὡρισμένα χωρία τῆς ἐπιμιξίας· γινώσκει γάρ, οἶμαι, σώζειν τοὺς βαρβάρους δυνάμεως ἔχων, τὴν φύσιν δὲ αὐτῶν ἀμείβειν οὐχ οἷός τε ὤν· ὥστε ἀφήρητο αὐτῶν τὴν ῥᾳστώνην τῆς ἀπιστίας· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τῶν φρουρίων τὰ μὲν ᾠκοδόμησεν ἐκ καινῆς, τὰ δὲ ἀνέστησε κατατετριμμένα, τοῖς δὲ προσέθηκε τὸ ἐνδέον, ὕψους μὲν ᾗ χθαμαλώτερον ἦν, πάχους δὲ ὅπου τούτου προσέδει, ὕδατος δὲ ἀφθονίαν, ᾗ ταύτῃ πρότερον ἐπιέζετο, τροφῶν δὲ θησαυροὺς ἁπανταχοῦ καὶ λιμένας τῆς γειτνιώσης θαλάσσης, καὶ στρατιώτας ἐκ καταλόγου, καὶ φρουροὺς τὸν ἀριθμὸν οὐ ψευδομένους· καὶ ὅπλα, καὶ βέλη, καὶ μηχανήματα, ἅπαντα εἰς τὸ ἔσχατον ἐξητασμένα· τέως μὲν γὰρ ἐκ τῆς περὶ τὰς φρουρὰς ὀλιγωρέσεως ἐπεπιστεύκεισαν οἱ πολέμιοι ἐπ' αὐτοῖς ἀτεχνῶς κεῖσθαι, καὶ τὸν πόλεμον, καὶ τὴν εἰρήνην· ὁρῶντες τοὺς μὲν στρατιώτας οὐ μόνον ἀνόπλους, ἀλλὰ καὶ ἀχίτωνας τοὺς πολλούς, καὶ ταῖς ψυχαῖς, καὶ τοῖς σώμασι καταπεπτωκότας· φρουράρχας καὶ ταξιάρχας, ἐμπόρους μᾶλλον καὶ τῶν ἀνδραπόδων καπήλους, οἷς τοῦτο μόνον ἔργον προσέκειτο, πλεῖστα μὲν ὠνήσασθαι, πλεῖστα δὲ καὶ ἀπεμπολῆσαι τῶν φυλάκων δὲ ἐλαττοῦσθαι τὸν ἀριθμόν, ὅπως ἂν γένοιτο κέρδος αὐτοῖς ἡ μισθοφορὰ τῶν ἐκλειπόντων· ταῦτα δὲ τὰ φρούρια κατερρυηκότα, γυμνὰ καὶ ἀνθρώπων καὶ ὅπλων· ταῦτ' οὖν ὁρῶντες, οὐκ ἀπεικότως ἐφρόνουν ἑαυτοὺς εἶναι ἀμείνους αὐτῶν ἐκδρομῶν. κἂν ἄρα δοκῇ τὸν ἐκ τοῦ προφανοῦς πόλεμον τέως δυσωπεῖσθαι, ἀλλὰ τόγε κλωπεύειν αὐτοῖς ἐπ' ἀδείας καθεστηκέναι· διεσπείροντο ἁπανταχόσε τῆς ὄχθης οὐ καθ' ἕνα καὶ δύο μόνον ἀλλ' ἤδη καὶ κατὰ λόγους καὶ οὐλαμούς, λῃσταὶ δῆθεν, οὐ στρατιῶται, φώρια τὰ λάφυρα ὀνομάζοντες. ἀλλ' οὐ νῦν· ἀλλ' ἄνωθεν μέχρι θαλάττης δόξαις ἂν

împovărătoare decît invaziile și plăteam anual tribut. Deși ne rușinam de această împrejurare, nu spuneam că este vorba de un bir [13]. Măcar că era foarte darnic, împăratul nu s-a rușinat atunci să fie socotit foarte econom. El a oprit aprovizionarea lor obișnuită și, în loc de atîtea lucruri care mai înainte erau duse la ei, împăratul abia i-a îngăduit să se aprovizioneze astfel numai unuia, de care se slujise drept tîlmaci; iar acesta o făcea sub cuvînt că cheltuiala îi privea mai mult pe sciți decît pe romani. În chipul acesta s-a străduit să arate în totul că el nu era atît de dornic de pace, ci voia doar să cruțe pe barbari, încît negoțul și piețele comerciale, pe care aceia în timpul păcii dinainte puteau să le așeze cu cea mai mare libertate oriunde ar fi voit, acum nu mai erau lăsate la bunul lor plac [14].

Cu toate că amîndouă neamurile aveau de cîștigat la fel din schimburile de mărfuri dintr-o parte și cealaltă a stabilit piețe numai în două cetăți așezate lîngă fluviu [15]. Acesta era un semn că încheia tratatul de pace impunînd barbarilor toate condițiile și, totodată, era o măsură de prevedere ca, în împrejurarea că ei ar face vreun rău, să nu se mai poată ascunde, deoarece negoțul le era limitat la o anumită regiune. El știe, cred, că poate să salveze pe barbari, dar nu poate să le schimbe firea; deci le-a smuls orice înlesnire de a fi perfizi. Iată, prin urmare, pentru ce a clădit unele întărituri din nou și pe altele, care erau stricate, le-a refăcut [16], iar altora le-a mai adăugat ce le trebuia: le-a înălțat, acolo unde erau prea joase, a făcut ziduri mai groase în părțile unde era nevoie și a adus apă peste tot, acolo unde mai înainte era mare lipsă; a mai făcut și magazii pretutindeni și porturi la marea vecină; a adus soldați după liste și un număr însemnat de gărzi; a adus arme, săgeți și mașini de război, toate puse la încercare cu cea mai mare grijă. Căci pînă acum, din pricină că posturile de pază erau neglijate, dușmanii crezuseră că războiul și pacea sînt în mîna lor. Ei băgau de seamă că soldații sînt nu numai neînarmați, dar că o mare parte din ei sînt fără tunici și prăbușiți trupește și sufletește. Comandanții posturilor de pază și căpitanii de unități erau mai mult negustori și vînzători de sclavi, îngrijindu-se să cumpere și să vîndă cît mai mult. Numărul paznicilor se micșora și ei aveau de cîștigat de pe urma acestei situații. Întăriturile se găseau năruite, fără oameni și fără arme. Văzînd acestea dușmanii se gîndeau mulțumiți, și pe drept cuvînt, că vor fi superiori prin năvăliri. Cu toate că nu îndrăzneau încă să pornească pe față un război, puteau totuși să prade pe furiș fără nicio teamă. Se răspîndeau în toate părțile pe mal, nu cîte unul sau doi, ci în întocmiri și cete de hoți, nu de soldați, și numeau furturile lor pradă de război. Acum însă nu mai este așa. Din ținuturile de sus și pînă la mare ai crede că s-a întins un zid trainic ca oțelul. Cu asemenea fortificații și arme și cu sprijinul unor asemenea os-

---

[13] Înainte goții primeau stipendii.

[14] De fapt barbarii aveau mai mult de cîștigat de pe urma comerțului cu imperiul, deoarece primeau produse finite, în special arme și articole de fier, în schimbul produselor naturale livrate de ei.

[15] Probabil la capetele de pod de pe malul stîng al Dunării.

[16] În timpul cît a stat Valens la Dunărea-de-Jos, s-au executat importante lucrări de construcție și de reparații ale drumurilor. Lucrul acesta reiese și din mărturiile epigrafice, cum e cazul inscripției de la Gîrliciu (CIL, III, 7 494) și al stîlpilor miliari de la Miriștea și Rasova (CIL, III 12 518 și 3 755).

τεῖχος ἀδαμάντινον ἐληλάσθαι· τοιαύτῳ καταπεπύκνοται χαρακώματι φρουρίων, ὅπλων, στρατιωτῶν. Ἵνα γὰρ τἄλλα περῶ, ἓν ἐξαρκεῖ τεκμήριον ἐκλογίσασθαι τῆς περὶ ταῦτα ἐπιμελείας. ἐρῶ δὲ οὐκ ἀκοὴν ἀλλοτρίαν ἀλλ' ὧν αὐτὸς γέγονα θεατής· ἴστε δήπου τοῦτο ὅσοι γεγόνατε ἐπὶ τῆς χώρας ἐκείνης, ἣ καλλίστη μέν ἐστι τῆς Σκυθικῆς τῆς ὑπηκόου. ἥκιστα δὲ ἀσφαλὴς πρὸς τοὺς βαρβάρους, οὐκ ἄθρου διαῤῥέοντος αὐτὴν τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ἀναπεφυρμένου τῇ γῇ, καὶ τενάγους κόλπον ποιοῦντος εἰσέχοντα ἐπιπολὺ τῆς ἠπείρου, οὔτε ναυσὶν ὄντα πλωτόν, οὔτε βατὸν πορευσίμοις· αὕτη τοίνυν ἡ χώρα τέως μὲν ὁρμητήριον καθειστήκει ταῖς ἐκδρομαῖς τῶν πολεμίων, στρατῷ μὲν ἀθρόῳ καὶ προφανεῖ μὴ θαῤῥούντων διὰ τὸ πρόσχημα τῆς εἰρήνης, κλωπείας δὲ καὶ κακουργίας ἐν τοῖς μονήρεσι πλοίοις ποιούμενοι, καὶ ναυλοχοῦντες περὶ τὰς νησῖδας, ἐνέπιπτον ἐξαίφνης τοῖς προσοικοῦσιν· εἶτα ἐν ὅσῳ συνῃσθάνοντο οἱ φρουροὶ πόῤῥωθεν ἀλλήλων ἀφεστηκότες, καταδραμόντες ὅσα τε ἦν οἷον, ἐγκατεδεύοντο τῷ ποταμῷ· τοὐντεῦθεν δὲ ἄπορον ἦν τὸ διώκειν, μήτε πλεῖν μήτε βαδίζειν συγχωροῦντος αὐτοῖς τοῦ τενάγους· καὶ τὸ πρᾶγμα οὐκ ἦν ἄνεκτον, ἐν ὀφθαλμοῖς λεηλατεῖσθαι ἀμηχανοῦντας πρὸς τὴν ἐιμωρίαν.

Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὔτε πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τόπου δυσμήχανος ἦν· ἀλλ' ἐξευρὼν τῆς γῆς ἐκεῖνης λεπτὴν ταινίαν ἐς τὸ τέναγος προσιοῦσαν, καὶ τελευτῶσαν εἰς ὄχθον ὑψηλόν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ πέριξ ἄποπτον ἦν, ἐπετείχισε φρούριον ἐκ καινῆς, ἀμυδροῖς τείχεσιν ἀκολουθήσας, ἃ τῶν πρότερόν τις αὐτοκρατόρων διὰ μὲν τὸ χρήσιμον κατεβάλετο, πρὸς δὲ τὴν δυσχέρειαν ἀπεῖπεν· ὅπου γὰρ οὐ λίθος πλησίον, οὐ πλίνθος ὀπτή, οὐ κονία μετὰ ῥαστώνης, ἀλλὰ σκευαγωγεῖν ἅπαντα χρὴ σταδίους τόσους καὶ τόσους μυριάσιν ὑποζυγίων, τίς οὐκ ἂν συνέγνω τοῖς ἀποστᾶσιν ὡς ἀμηχάνου τῆς ἐπινοίας; βασιλεὺς δὲ ἐνίκα τὴν Ἀμφίονος μουσικήν, ἣν ἐκεῖνος εἰς τὸν τειχισμὸν τῶν Θηβῶν ἐνεδείξατο. Εἶπες ἂν αὐτομάτους μὲν φέρεσθαι τοὺς λίθους, αὐτομάτην δὲ τὴν πλίνθον, τεκτόνων δὲ ἄνευ καὶ λιθολόγων ἀνιέναι τὸ ἐπιτείχισμα τοσαύτη μὲν ἡ τῶν στρατιωτῶν εὐπείθεια, τοσαύτη δὲ ἡ τῶν χαλεπῶν εὐκολία. κατανείμας γὰρ εἰς ἅπαντας τὴν φροντίδα, καὶ μηδὲν μέρος συγχωρήσας τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ δύναμιν πιεσθῆναι, ἀλλ' ὥσπερ φορτίον τὸ ἔργον εἰς μικρὰ διελών, οὐκ εἴασεν οὐδ' ὁντιανοῦν αἰσθέσθαι τοῦ ἄχθους, τῷ πάντας μερίτας ποιῆσαι, καὶ πρῶτόν γε ἑαυτὸν ἐκ τοῦ πλείονος: ἆρα πιστεύσητε ἄν μοι ὅτι μηδὲ τῶν κατευναστῶν ἀπέσχετο, μηδὲ προκοίτων· ἀλλὰ κἀκεῖνοι συνεισήνεγκαν μέτρον ὡρισμένον κεράμου συντετριμμένου; ἐγὼ δέ τέως ἐθαύμαζον τὸν Ἀλκίφρονος Δημοσθένην τοῦ προτειχίσματος τῆς Σφακτη-

tași a fost întărită toată provincia. Ca să las la o parte toate celelalte, e deajuns să dau o singură dovadă de grija sa pentru toate acestea. Nu voi spune ce am aflat din auzite de la alții, ci fapte la care am fost martor ocular. Cei care ați fost în acea regiune, cea mai frumoasă din Sciția [17] supusă imperiului, știți că e foarte puțin asigurată împotriva barbarilor, deoarece fluviul care o străbate nu are un curs continuu, ci este amestecat cu uscatul și formează un golf mlăștinos și nenavigabil care adîncește mult, pe unde nici piciorul nu poate păși. Această regiune fusese înainte un fel de ascunziș de unde porneau atacurile lor; îndrăznind să năvălească în cete și pe față, fiindcă pacea, care era doar de formă, îi oprea, ei săvîrșeau furturi și nelegiuiri, în bărci cu un singur rînd de vîsle; stăteau la pîndă în luntrile lor ascunși în ostroave și năvăleau fără de veste peste localnicii din apropiere. Apoi, pînă să afle garnizoanele, așezate departe unele de altele, făceau incursiuni cum puteau și se cufundau în fluviu. Din acel moment nu mai putea să-i urmărească nimeni pentru că, prin mlaștină, nu pătrundea nici luntrea și nici piciorul nu era în stare a păși. Era ceva de nesuportat să se săvîrșească jafuri în văzul tuturor, fără ca înfăptuitorii să poată fi pedepsiți.

Împăratul nu s-a lăsat lipsit de mijloace în fața naturii locului. Descoperind o limbă de pămînt îngustă și mică ce înainta în mlaștină și se sfîrșea la o colină înaltă, de pe care se putea vedea întreg ținutul de jur împrejur, a înălțat din nou o fortăreață [18], luîndu-se după niște urme greu de deslușit ale unor ziduri, pe care unul din împărații de mai înainte le durase, avînd în minte această așezare prielnică, dar lăsîndu-se păgubaș din pricina greutăților. Cînd nu se găsește în apropiere nici piatră, nici cărămidă arsă și cînd nu se poate aduce ușor nici nisip, ci toate trebuie cărate cu nenumărate vite de la o depărtare de mai multe stadii, cine n-ar fi iertat pe cei care au renunțat la acest plan, ca și cum ar fi fost cu neputință de adus la îndeplinire? Împăratul însă a biruit cînturile lui Amfion [19], pe care acesta le-a arătat cu prilejul înălțării zidurilor Tebei. Ai fi zis că pietrele și cărămizile se rostogoleau singure și că fortificația se înălța fără arhitecți și pietrari. Atît de mare era supunerea soldaților și ușurința cu care erau învinse greutățile. Împărțind tuturor grija ce-o avea și nelăsînd nicio parte din armată să fie împovărată peste puteri, ci distribuind lucrul în părți mici, (împăratul) n-a îngăduit ca vreunul să simtă greutatea acestei lucrări, făcîndu-i părtași la ea pe toți și, înainte de toate, luînd el însuși parte într-o mai mare măsură decît alții la muncă. Mă veți crede că el nu s-a ținut departe nici de sclavii care slujeau în odaia de dormit, nici de cei care stăteau de pază în fața ei, ci și aceștia și-au dat o anumită osteneală la sfărîmatul cărămizii? Mai înainte eu admiram pe Demostene [20], fiul lui Alcifron [21], pentru fortificația

---

[17] Scythia Minor, adică Dobrogea.

[18] Pasajul acesta și mențiunea, ceva mai departe, a unui trofeu au fost folosite în sprijinul unei eventuale datări tîrzii a monumentului de la Adamclissi.

[19] Personaj legendar despre care se povestea că a înălțat zidurile Tebei cu ajutorul muzicii, prin aceea că atrăgea pietrele prin forța cîntecului lirei sale.

[20] Generalul atenian care, în timpul războiului peloponeziac, a înconjurat și a făcut prizonieri pe hopliții spartani debarcați pe insula Sfacteria.

[21] În realitate era fiul lui Alcisthenes, v. Tucidide, III, 91.

ρίας, ὅτι τοῖς στρατιώταις οὕτως ἐχρήσατο εὐηκόοις, ὥστε δι' ἀπορίαν σκευῶν, τὸν πηλὸν φέρειν ἐπὶ τῶν νώτων, ὀπίσω τὼ χεῖρε συμπλέκοντας, ἀνθρώπους οὐ πλεῖν ἢ χιλίους, καὶ τούτοις ἐρέτας μᾶλλον ἢ ὁπλίτας, ὑπὸ χειμῶνος ἀπειλημμένους, θριγκίον οὐ τεῖχος κατασκευάζοντας· ὅπου δὲ ταξίαρχοι καὶ στρατηγοὶ ἀχθοφορεῖν οὐ παρῃτοῦντο πῶς ἄν τις ἀγάσαιτο πρὸς ἀξίαν, ἢ τὸν παιδεύσαντα οὕτως, ἢ τοὺς οὕτω πεπαιδευμένους;

Καὶ νῦν παρατέταται μὲν ἡ εἰρήνη διὰ πάντων σχεδὸν τῶν μεθορίων, παρατέταται δὲ ἡ τοῦ πολέμου παρασκευή. Οἶδε γὰρ βασιλεὺς ὡς ἐκεῖνοι μάλιστα ἀληθεύουσιν ὅσοι πρὸς τὸν πόλεμον ἠυτρεπισμένοι· γέμει δὲ ἡ μὲν ὄχθη φρουρίων, τὰ δὲ φρούρια στρατιωτῶν, οἱ στρατιῶται δὲ ὅπλων, τὰ δὲ ὅπλα κάλλους ἅμα καὶ ἀσφαλείας· καὶ τρυφὴ μὲν ἐξελήλαται τῶν καταλόγων, περιουσία δὲ ἀντεισῆκται τῶν ἀναγκαίων· δι' ἣν οἱ φρουροῦντες οὐκ ἀναγκάζονται ἀντὶ τῶν βαρβάρων πολεμεῖν τοῖς ὑπηκόοις, κᾳκείνων μὲν ἀπέχεσθαι διὰ τὰς σπονδάς, φέρειν δὲ καὶ ἄγειν τοὺς γεωργοῦντας διὰ τὴν ἔνδειαν· ἀλλ' ἀντέστραπται οὐκ οἶδ' ὅπως τοῖς στρατιώταις πρὸς τὴν εἰωθυῖαν τάξιν ὁ φόβος καὶ ἡ θαρσύτης· καταφρονοῦσι μὲν γὰρ τῶν βαρβάρων, ὑπερδεδοίκασι δὲ τοὺς γεωργοὺς καὶ τὸ παρ' ἐκείνων μέμψιν ὑπομεῖναι, φοβερώτερον αὐτοῖς, ἢ μυριάδες Σκυθῶν ἐπιοῦσαι. οὕτω καὶ ἔξωθεν καὶ ἔνδοθεν ἡμᾶς εἰρήνη κατέχει, τοὺς πολεμίους μὲν ὁ τῶν ὅπλων φόβος, τοὺς στρατιώτας δὲ ὁ τῶν νόμων. διείργει δὲ Σκύθας Ῥωμαίων οὐ ποταμός, οὐ τέναγος, οὐ θριγγία· ταῦτα μὲν γὰρ ἄν τις καὶ διακόψειε, καὶ διαπλεύσειε, καὶ ὑπερβαίη· ἀλλὰ φόβος ὃν οὐδεὶς πώποτε ὑπερέβη,* καταδεέστερα εἶναι πεπιστευκώς. καὶ τρόπαιον ἕστηκε ταύτης τῆς νίκης, οὐκ ἐκ λίθου πεποιημένον, οὐδὲ χαλκοῦν ἢ χρυσοῦν, πεπηγὸς ἐφ' ἑνὸς χωρίου· ἀλλ' ἅπασι μὲν βαρβάροις, ἅπασι δὲ Ῥωμαίοις ἐνδιαιτώμενον. καὶ τοῦτο ἀνέστησεν βασιλεὺς οὐ πλήθει φόνων καὶ τραυμάτων, οὐδὲ σωροῖς νεκρῶν ἀδιηγήτων, ἀλλὰ μόνῃ τῇ προσεδρίᾳ καὶ τῇ καρτερίᾳ

Ἦν τις ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων πύκτης ἀνήρ, Μελαγκόμας ὄνομα αὐτῷ, κάλλιστός τε καὶ μέγιστος, καὶ τὴν τέχνην εὐδοκιμώτατος, οὗ καὶ τὸν Τίτον φασὶν ἐραστὴν γενέσθαι τὸν αὐτοκράτορα. οὗτος οὐδένα πώποτε τρώσας, οὐδὲ πατάξας, μόνῃ τῇ στάσει, καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἀνατάσει πάντας ἀπέκναιε τοὺς ἀντιπάλους. ἀπήεσαν οὖν τῇ μὲν φειδοῖ χαίροντες, τῆς δὲ παρασκευῆς ἡττημένοι τοῦτο καὶ πρὸς τὸν βασιλέα νῦν πεπόνθασιν οἱ πολέμιοι. νενίκηνται γὰρ ἄνευ παρατάξεως, καὶ πεπτώκασιν ἄνευ τοῦ στῆναι· οὐ γὰρ τοῖς σώμασιν ἥττηνται, οὐδὲ τοῖς ὅπλοις, ὑφ' ὧν καὶ οἱ βελτίους πολλάκις ἐλαττοῦνται τῶν φαυλοτέρων ἀλλὰ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ διανοίᾳ, καὶ τῷ πολὺ χείρους εἶναι πεισθῆναι. οὔκουν

din Sfacteria, fiindcă se putuse sluji de niște ostași atît de ascultători încît, cum nu aveau vase de nici un fel, aduceau lutul pe spinare, ținînd mîinile împreunate la spate. Nu erau mai mult de o mie de oameni și aceștia mai degrabă vîslași decît hopliți, surprinși de iarnă; și ei construiau o întăritură cu gard, și un zid. Cînd centurionii și generalii nu se dădeau la o parte de la căratul poverilor, cine să se mai minuneze cum se cuvine în fața celui care și-a învățat supușii în chipul acesta, sau în fața celor care au înțeles să primească o astfel de învățătură?

Acum pacea domnește aproape pe toată întinderea granițelor (imperiului), dar s-au ivit peste tot și pregătiri de război. Căci împăratul știe că trăiesc în pace cu adevărat mai ales aceia care s-au pregătit pentru război [22]; malul (fluviului) este plin de fortărețe, fortărețele de soldați, soldații de arme, armele de frumusețe și de tărie. Din listele în legătură cu serviciul militar tot ceea ce este legat de viața de huzur a fost îndepărtat; s-a introdus în schimb belșugul celor trebuitoare, datorită căruia gărzile din forțărețe nu sînt nevoite ca în locul barbarilor să poarte război cu supușii și să nu se atingă de aceia, pentru că așa le cere tratatul, dar să-i jefuiască pe agricultori, din pricina lipsei. Nu știm cum s-au întors la soldați, printr-o rînduială neobișnuită înainte, teama și îndrăzneala. Într-adevăr, ei îi disprețuiesc pe barbari, dar se tem de agricultori, și ca să înfrunte dojana lor este lucru mai cumplit decît să vadă năvălind zeci de mii de sciți. Astfel, afară și înăuntru, domnește la noi pacea: pe dușmani îi stăpînește teama de armele noastre, iar pe soldați teama de legi. Pe sciți nu-i desparte de romani un fluviu, nu-i despart mlaștinile, nici întăriturile, căci pe acestea ar putea oricine să le strice, să le străbată cu bărcile și să treacă peste ele, ci teama, peste care n-a trecut niciodată nimeni, cînd a crezut că este inferior. (Împăratul) a înălțat un trofeu [23] pentru această victorie, alcătuit nu din piatră, nici din aramă sau din aur și care să aibă un loc fix, ci acest trofeu poate fi găsit la toți barbarii și la toți romanii. Și l-a ridicat, nu prin mulțimea morților și răniților, nici prin grămezi de leșuri neînchipuit de mari, ci numai prin stăruință și tărie sufletească.

Era pe vremea străbunilor noștri un luptător cu pumnul, numit Melancomas, foarte frumos, voinic și vestit în meșteșugul său. Se povestea că se îndrăgostise de el chiar și împăratul Titus. Acest atlet, fără să rănească vreodată pe cineva, fără să lovească, obosea pe toți potrivnicii săi numai prin poziția pe care o lua și datorită felului în care știa să-și miște amenințător brațele. Aceștia plecau, așadar, bucurîndu-se de cruțare, dar învinși de însușirile și pregătirea lui. Așa ceva au simțit acum și dușmanii în fața împăratului. Au fost biruiți fără armată și s-au prăbușit fără să fi dat piept cu acela, căci au fost învinși nu datorită trupelor, ori cu armele, prin care și acei care sînt mai puternici adeseori sînt biruiți de cei mai slabi, ci prin chibzuială și înțelepciune

[22] Aluzie la binecunoscutul dicton: „Si vis pacem, para bellum".

[23] Pornind de la aceste două pasaje, N. Iorga (în „Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice", s. III, t. XVII, 1936, p. 206—207) atribuie lui Valens construirea monumentului de la Adamclissi. Argumentele arheologice par să infirme această ipoteză. Nici interpretarea izvorului literar nu o îndreptățește, deoarece în pasajul de mai sus trofeul amintit este luat în sens figurat și nu în cel material, de monument în cinstea unei victorii. Vezi o exprimare similară în discursul XIX.

περίεστιν αὐτοῖς ἢ κλέμμα στρατηγῶν αἰτιάσασθαι, ἢ ἐνέδραν, ἢ δυσχωρίαν, ἢ τὸ ἀδοκήτοις ἐπιπεσεῖν, ἃ δίδωσιν ἐλπίδα τοῖς ἡττημένοις τοῦ πάλιν ἐκ τῆς ἴσης ἀναμαχέσασθαι. ἀλλὰ καὶ χρόνον προσλαβόντες εἰς παρασκευὴν καὶ πόλεμον νόμιμον καὶ προφανῆ πολεμούμενοι, οὐκ ἤνεγκαν τὴν προβολὴν τοῦ βασιλέως, ἢ προβαλλόμενος ἐν τρισὶν ὅλοις ἐνιαυτοῖς, ἀπειτεῖν ἠνάγκασε τοὺς δειλαίους· ἐν οἷς οὔτε χειμῶνος ἀντεπελθεῖν, οὔτε θέρους ἀντιστῆναι τολμήσαντες, δὶς καθ' ἕκαστον ἔτος ἡττῶντο.

Καὶ νῦν περίεστιν ἡμῖν οὐ τοὺς νεκροὺς ἀριθμεῖν, ὅσων κρείττους γεγόναμεν, ἀλλὰ τοὺς ζῶντας· οὐδὲ κεκρατηκέναι μέν, οὓς δὲ ἐκρατήσαμεν μὴ ἔχειν· οὕτω γίνονται κρείττους ἄνθρωποι ἀνθρώπων· ἐκείνως δὲ, ἄρκτων καὶ συῶν καὶ παρδάλεων· καίτοιγε ἐκείνων σπέρμα κυνηγετοῦντες ὑπολιμπάνομεν· ὁ δ' ἐξαίρων παντελῶς, ἀλιτήριος τῆς ἄγρας νομίζεται· εἶτα θηρίων μὲν τῶν ἀγριωτάτων ἃ διείργει πρὸς ἡμᾶς οὐκ Ἴστρος, οὐδὲ Ῥῆνος, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτή, φειδὼ ποιούμεθα, ὅπως ἂν τῷ γένει σώζοιτο καὶ διαμένοι, καὶ δυσχεραίνομεν ἐξῃρημένων ἐκ Λιβύης μὲν ἐλεφάντων, ἐκ Θετταλίας δὲ λεόντων, ἐκ δὲ τῶν ἑλῶν τῶν περὶ τὸν Νεῖλον, τῶν ἵππων τῶν ποταμίων· ἔθνος δὲ ἀνθρώπων, καὶ εἰ πάνυ φαίη τις βαρβάρων, ἀλλὰ ἀνθρώπων, ἐπτηχός, ὑποκύπτον, ἐφ' ἡμῶν κεῖσθαι ὁμολογοῦν, οὐ θαυμασόμεθα τὸν μὴ παντελῶς ἐξελόντα, ἀλλὰ περιποιήσαντα καὶ φεισάμενον; τίνα οὖν ἐπικαλεῖσθαι μάλιστα Γοτθικὸν προσήκει; δι' ὅν εἰσι Γότθοι καὶ σώζονται, ἢ δι' ὅν οὐκέτ' ἂν ἦσαν, εἰ προείλετο;

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄

Δεκατηρικὸς ἢ περὶ τῶν πρεπόντων λόγων τῷ βασιλεῖ.

P. 146 A... Ἢ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ἐφ' ὅτου μᾶλλον ἤνθησάν τε, καὶ ἐξέλαμψαν οὗτοι οἱ λόγοι, οἵγε συμπερινοστοῦσι τῷ βασιλεῖ, καθάπερ συστρατιῶται, καὶ τίμιοι δι' αὐτόν, καὶ αἰδοῖοι οὐ Ῥωμαίοις μόνον, καὶ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ βαρβάροις. ὁ γοῦν Σκύθης, ἢ Γέτης ἐκεῖνος δυνάστης, ὃν σὺ παρακινήσαντα

și mulțumită împrejurării că ei s-au încredințat de a fi cu mult mai prejos. Prin urmare, ei nu pot să se plîngă de vreo înșelătorie de-a comandanților ori de vre-o cursă, sau de dificultatea locurilor, ori de vreun atac neașteptat. Toate acestea dau învinșilor speranța că vor lupta de la egal la egal. Măcar că ei au avut vreme să se pregătească și li se vestise un război fățiș, totuși n-au putut ține piept destoiniciei împăratului în a întări și apăra hotarele; arătîndu-le vrednicia timp de trei ani întregi , a silit pe nefericiții aceia să se deznădăjduiască. În această vreme cu toate că n-au îndrăznit să năvălească iarna, nici să se împotrivească vara, au fost biruiți an de an de două ori [24].

Și acum ne rămîne să numărăm nu morții celor pe care i-am biruit, ci oamenii vii; și nu s-a întîmplat ca cei pe care i-am învins să nu-i avem în stăpînirea noastră. În acest fel trebuie să-i biruie unii oameni pe alți oameni; în chipul celălalt sînt biruiți mistreții și panterele. Și totuși puii acestora îi lăsăm în urma noastră cînd pornim la vînat; iar dacă cineva îi nimicește, este socotit o pacoste pentru vînătoare. Apoi fiarele cele mai sălbatice, pe care le separă de noi nu Istrul, nici Rinul, ci natura însăși, noi le cruțăm, ca să fie salvat și să dăinuie neamul lor. Și ne pare rău că au fost nimiciți elefanții din Africa, leii din Tesalia și hipopotamii din mlaștinele de pe lîngă Nil. Oare ne vom admira pe cel care nu a nimicit, ci a salvat și a cruțat un neam întreg de oameni, chiar dacă cineva ar susține că sînt barbari, căci și aceștia sînt oameni, neam doborît la pămînt, supus, mărturisind că se află în stăpînirea noastră? Așadar cine se cade să fie numit „Goticul"? Cel datorită căruia goții [25] sînt neatinși și sînt salvați, ori unul datorită căruia n-ar mai exista, dacă mai înainte vreme ar fi putut să-i biruie?

DISCURSUL XI

Cuvîntare ținută la zece ani sau despre cele ce se cer spuse împăratului [26]

P. 146 A ... Ar putea oare să numească cineva pe vreunul, în timpul domniei căruia să fi înflorit și strălucit mai mult aceste discipline, care acum înfloresc și însoțesc pe împărat ca niște tovarăși de oaste, cinstite datorită lui și slăvite nu numai la romani și la eleni, dar și la barbari? Cîrmuitorul acela scit sau căpetenia getică [27] pe care tu ai înspăimîntat-o, cînd s-a răsvrătit — iar după ce l-ai înspăimîntat pe omul acela, l-ai chemat la tine și l-ai îmbăr-

---

[24] Într-adevăr, în campania din anul 367 goții s-au retras în munți, iar în anul următor nu s-au dat lupte, deoarece romanii n-au putut trece Dunărea din cauza inundațiilor; în sfîrșit, în anul 369 greuthungii au fost învinși.

[25] Aici autorul părăsește tradiția literară și ține seama de realitățile istorice de care a luat cunoștință, mai ales că neamul germanic al goților era bine cunoscut de romani de peste un secol.

[26] Discursul acesta a fost ținut în Antiohia, la 28 martie 383.

[27] E vorba de Athanaric. Confuzia dintre geți și goți, făcută de mulți autori tîrzii, s-a datorit atît asemănării formale a celor două nume cît și teritoriului pe care l-au ocupat cele două neamuri.

κατεπλήξω, καὶ καταπλήξαντα ἀνεκαλέσω, σύν σοι περαιουμένην φιλοσοφίαν, καὶ συνδιαιτῶσαν αὐτῷ τὰς σπονδὰς καὶ τὴν εἰρήνην...

P. 148 D. Καὶ τὴν περὶ ταῦτα διάκρισιν οὐκ ἐπὶ τῶν ἰδίων μόνον ὁρῶμεν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κοινῶν ἐπιδεικνύμενον τὸν βασιλέα. ἐπεὶ διὰ τί Σκύθαις μὲν ξυγχωρεῖ τὴν εἰρήνην· Περσῶν δὲ ἀφαιρεῖται; βάρβαρα μὲν γὰρ τὰ φῦλα ἄμφω, καὶ οὐκ εὐμενῆ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. ἀλλὰ τὸ μὲν θυμῶδές τε καὶ ἀνόητον· τό δὲ ἐπίβουλόν τε καὶ δολερόν...

ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄

P. 179 C. Οὔκουν σοι, ὦ πολυτίμητον θρέμμα Ῥωμύλου, Γρατιανὸν ἀποζευκτέον Ῥωμύλου, δι᾽ ὃν τέθηλε καὶ ἀνέδραμε καὶ ἐπανήκει τῇ μεγάλη βουλῇ τὰ σεμνά ἐκεῖνα ὀνόματα καὶ αἱ περικλεεῖς ἐπονυμίαι. εἶτα εἰ Κάμιλλος ἀναστείλας τὴν ἐπιδρομὴν Γαλατῶν δεύτερος οἰκιστὴς ἐνομίσθη, τί ἄν τις τώδε ἐπονομάζοι τὼ αὐτοκράτορε, τὼ ἀναστέλλοντε μὲν Γερμανούς, φοβεῖτον δὲ Ἀχαιμενίδας, Γέτας δὲ ἐξαιρεῖτον, καὶ Σαυρομάτας· λαμπράν τε εἰρήνην παρασχόντε ἐξ ἄκρας εἰς ἄκραν διὰ πάντων τῶν μεταξὺ τεταγμένων...

ΛΟΓΟΣ ΙΔ΄

Πρεσβευτικὸς εἰς Θεοδόσιον αὐτοκράτορα.

P. 181 A—D... ἀνθ᾽ ἁπάντων ἡμῖν γέγονας εἷς ἀνήρ. ἀντὶ πάντων εἰς σὲ ὁρῶμεν· ἀντὶ Δακῶν, ἀντὶ Θρᾳκῶν, ἀντὶ Ἰλλυριῶν, ἀνθ᾽ ὁπλιτῶν, ἀντὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς, ὁπόση σκιᾶς ἀθροώτερον ἠφανίσθη· καὶ προτροπάδην ἐλαύνομεν οἱ τέως καὶ διωκόμενοι· διὰ τὰς περὶ σοῦ λειπομένας ἡμῖν ἐλπίδας ἑστήκαμεν, ἀναπνέομεν, ἐφέξειν ἤδη Σκύθαις πιστεύομεν τὸν δρόμον τῆς εὐπραγίας, καὶ

bătat — a privit cu respect filozofia care trecea dincolo, alături de tine, tratatul încheiat cu el și pacea [28] ...

P. 148 D. Vedem că împăratul dă dovadă de o atare cumințenie nu numai în judecarea treburilor unor particulari, dar și în hotărîrile ce le ia pentru binele obștesc. Într-adevăr, pentru ce oare le acordă sciților pacea, pe cîtă vreme perșilor [29] le-o refuză? Căci amîndouă neamurile sînt barbare și n-au gînduri bune pentru imperiul roman. Dar unul este iute la mînie și fără judecată, în schimb celălalt știe să întindă curse și să înșele...

DISCURSUL XIII [30]

P. 179 C. Deci voi, preaslăvite odrasle ale lui Romulus, nu trebuie să despărțiți de Romulus pe Gratianus [31], datorită căruia înfloresc, sînt readuse și redate mărețului senat [32] acele nume vrednice de toată cinstirea și vestite titluri. Apoi dacă și Camillus a fost socotit al doilea întemeietor al Romei, pentru că a respins năvălirea galilor, ce nume s-ar putea da acestor doi împărați, care au respins pe germani, au îngrozit pe achemenizi [33], au biruit pe geți și pe sarmați [34] și au statornicit o pace strălucită din culme în culme la toate popoarele din ținuturile aflate între ele...

DISCURSUL XIV
Ținut cu prilejul soliei trimise la împăratul Teodosiu [35]

P. 181 A—D ... Tu, un singur bărbat, prețuiești pentru noi cît toți; privim la tine, în loc la toți ceilalți: decît să fim la daci [36], la traci, la iliri, la ostași și la orice unealtă de război, care au fost șterse de pe fața pămîntului, mai repede ca o umbră. Acum alungăm și-i punem să fugă învălmășiți pe cei care nu de mult ne urmăreau. Datorită nădejdilor pe care le avem în tine, stăm, respirăm, sîntem încredințați că vom opri pe sciți din goana lor

---

[28] Urmează o lacună în text.
[29] Perșii ocupaseră Armenia, iar Valens începuse pregătirile de război împotriva lor.
[30] Ținut în fața senatului din Roma în anul 377.
[31] Fiul lui Valentinianus a domnit între anii 375—383, în partea de apus a Imperiului roman.
[32] Aluzie la politica de favorizare a senatului, pe care Gratianus, în opoziție cu tatăl său Valentinianus, a inițiat-o la preluarea domniei.
[33] Numele familiei domnitoare a perșilor ajunsese să fie folosit ca sinonim cu numele poporului însuși.
[34] Probabil sarmații din Pannonia, care la sfîrșitul lui 375, în unire cu cvazii, începuseră luptele contra romanilor.
[35] Discursul a fost ținut la Tesalonic la începutul anului 379, pentru a-l felicita pe Teodosiu, care fusese de curînd (19 ianuarie) proclamat de Gratianus ca împărat al părții răsăritene a imperiului.
[36] Este o aluzie la trupele romane compuse din diferite contingente etnice sau la locuitori ai imperiului din provincii de mult romanizate, care au luptat contra goților la Adrianopol. În cazul de față trebuie să fie vorba de trupe din provincia Dacia Ripensis sau de enumerarea unor populații odinioasă celebre pentru vitejia lor și care au dat mult de furcă romanilor.

σβέσειν τὴν ἐπινεμομένην τὰ πάντα πυρκαϊάν· ἣν οὐκ ἔστησεν Αἷμος, οὐ Θρᾳκῶν ὅρια, καὶ Ἰλλυριῶν, δυσπόρευτα καὶ ὁδοιπόρῳ· ἀλλὰ νῦν ἐπανήκει μὲν τοῖς ἱππεῦσιν, ἐπανήκει δὲ τοῖς ὁπλίταις τὰ φρονήματα· ποιεῖς δὲ ἤδη καὶ τοὺς γεωργοὺς φοβεροὺς τοῖς βαρβάροις· καὶ τοὺς μεταλλέας, καὶ τὸν χρυσὸν ἀφέντας κελεύεις τὸν σίδηρον καταλαμβάνειν. καὶ στρατὸς οὗτος ἄγευστος ἡδυπατείας, ἤδη συνεῤῥύηκεν ἐθελοντὴς ἐκ πόνων κτᾶσθαι τὰ ἀγαθὰ πεπαιδευμένος· οὐκ ἦν μῦθος ποιητικός, τάραχον ἐμβαλεῖν τὸν Ἀχιλλέα καὶ ἐμβήσαντα μόνον τοῖς βαρβάροις τέως νικῶσιν. Εἰ γὰρ οὔπω πρὸς τοὺς ἀλιτηρίους παραταξάμενος, τῷ πλησίον αὐλίζεσθαι μόνον καὶ ἐφορμεῖν, ἐνεκόψας αὐτῶν τὴν αὐτάδειαν· τί παθεῖν εἰκὸς τοὺς κάκιστα ἀπολουμένους, ὅταν ἴδωσι πάλλοντα τὸ δόρυ, καὶ τὴν ἀσπίδα νωμῶντα, καὶ τῆς κόρυθος τήν ἀστραπὴν ἐγγύθι λαμπομένην;

Δύο δὲ ὀφειλούσης σοι τῆς πόλεως Κωνσταντίνου στεφάνους, τόν τε ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς εὐνοίας· τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ πλούτου στέφανον εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ καλλίπολις εὐτρεπίζεται, καθ' ἣν ἀναδήσει λαμπρῶς ἐπανήκοντα τροπαιοφόρον ἀπὸ τῶν δυσωνύμων βαρβάρων· τὸν δὲ ἀπὸ τῆς εὐνοίας, ὃν προσήκει φιλοσοφίᾳ διακονεῖν, οἴκοι τε ἀκέραιον διαφυλάττει, καὶ προὔπεμψεν ὅμως ἐνθάδε καὶ τοῖς διδοῦσιν ἀληθινῶς, καὶ τῷ λαμβάνοντι κεχαρισμένως.

P. 182 B—C. προήγαγεν δέ σε εἰς τὴν ἁλουργίδα, οὐκ ἀγχιοτεία γένους, ἀλλ' ἀρετῆς ὑπεροχή. οὐδὲ οἰκειότητος ἐγγύτης, ἀλλὰ ῥώμης ἀπόδειξις καὶ ἀνδρίας. καὶ σοφῶς Γρατιανός, καὶ πολιᾶς, οὐ νεότητος ἐπαξίως, ὅτι μὴ τὸν οἰκειότατον ἄριστον, ἀλλὰ τὸν ἄριστον οἰκειότατον ὑπέλαβε. καῖ καλῶς ἑαυτοῦ πεποίηται ψῆφον, ἣν προλαβὼν ὁ καιρὸς ἐψηφίζετο. οὕτω καὶ τὸν Θεβαῖον Ἐπαμεινώνδαν στρατευόμενον ἐν τοῖς ὁπλίταις ἐκάλεσεν ὁ δῆμος εἰς στρατηγόν· ἐξ ἐκείνου δὲ καί σε ἐκάλουν ἐπὶ τὴν βασιλείαν Ῥωμαῖοι ἐξότου Σαυρομάτας λυττῶντας, καὶ τὴν πρὸς τῷ ποταμῷ γῆν ἅπασαν ἐπιδραμόντας, μόνος ἀνέστειλας, ὑποστὰς σὺν ὀλίγῃ δυνάμει καὶ οὐδὲ ταύτῃ ἐξειλεγμένῃ.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄

Εἰς Θεοδόσιον· τίς ἡ βασιλευκωτάτη τῶν ἀρετῶν;

P. 185 B. Ἕως οὖν οὔπτω καιρὸς ἀναστήσαντι τὴν φάλλαγγα, καὶ τοὺς οὐλαμούς, βοηδρομεῖν ἐπὶ Σκύθας τοὺς ἀλιτηρίους· καὶ ἡνίκα ὁ δεῖμός τε καὶ ὁ φόβος σχολὴν ἄγετον διὰ τὴν ὥραν καὶ μέλλεσθαι τῷ Ἄρει τέως οὐκ εὐμαρές·

după bunăstare şi succese şi vom stinge incendiul ce mistuie totul şi pe care nu l-a oprit nici Haemus-ul, nici hotarele tracilor şi ale ilirilor, greu de trecut chiar pentru un călător [37]. Ci acum călăreţilor şi pedestraşilor le-a revenit curajul. Tu faci chiar şi pe agricultori să înspăimînte pe barbari; minerilor le porunceşti să arunce aurul şi să pună mîna pe fier. Şi această armată, care nu ştia ce este moleşirea, învaţă să-şi agonisească bunurile cu trudă, s-a adunat de bunăvoie. Nu era născocirea poeţilor împrejurarea că Ahile i-a umplut de spaimă pe barbari şi că singur a pătruns în mijlocul lor, măcar că pînă atunci fuseseră învingători. Căci dacă n-ai dus încă armata împotriva acestor oameni blestemaţi, punînd în apropierea lor străji, le-ai smuls cel puţin semeţia şi încrederea în ei înşişi. Aceşti nenorociţi care vor pieri rău de tot, cît trebuie să sufere cînd te văd agitînd lancea, mişcînd scutul şi cînd îţi văd coiful cum scînteie în apropierea lor?

Cetatea lui Constantin îţi datorează două coroane: una din aur [38], iar alta pe care o alcătuiesc bunăvoinţa şi dragostea cetăţenilor faţă de tine. Coroana cea foarte costisitoare ţi-o ţine pregătită frumosul oraş pentru ziua în care te va încorona, întors biruitor de la blestemaţii de barbari. Cealaltă, alcătuită din bunăvoinţă şi dragoste, pe care se cuvine să ţi-o ofere filozofia, ţi-o păstrează acasă neatinsă şi a trimis-o aici cu sinceritate, în numele celor care ţi-o dăruiesc, pentru a-l bucura pe omul care trebuie s-o primească.

P. 182. B—C. Te-au făcut să ajungi la haina de purpură nu legăturile de rudenie, ci superioritatea virtuţii, nu o înrudire apropiată, ci dovada tăriei şi bărbăţiei. Gratianus a procedat înţelept şi ca un om cu părul cărunt, nu aşa cum face un tînăr, socotindu-l cel mai apropiat de el pe cel mai bun şi nu cel mai bun pe cel din apropierea lui [39]. Şi bine a făcut întărind şi el alegerea pe care timpul o făcuse mai înainte. Astfel şi pe tebanul Epaminonda l-a chemat poporul la conducerea armatei, pe cînd lupta în rîndurile hopliţilor. Tot de la oaste te-au chemat şi pe tine romanii la domnie, după ce ai alungat singur pe sarmaţii [40] turbaţi, care cutreierau şi pustiau tot ţinutul de lîngă fluviu, luptînd împotriva lor cu o armată mică şi nealcătuită din soldaţi aleşi.

DISCURSUL XV

Către Theodosius [41], care este virtutea regală cea mai mare.

P. 185 B. Pînă cînd nu este încă timpul de a porni oştirea şi pîlcurile de călăreţi pentru a merge cu ele împotriva blestemaţilor de sciţi şi cînd Spaima şi Groaza stau cu braţele încrucişate datorită anotimpului şi nu e lesnicios

---

[37] După victoria de la Adrianopol, goţii s-au revărsat peste toată Peninsula Balcanică ajungînd pînă sub zidurile Constantinopolului.

[38] Cea de împărat.

[39] Contrar aşteptărilor, în locul lui Valens mort în lupta de la Adrianopol, Gratianus l-a ales ca împărat pe Theodosius, fiul generalului Theodosius, executat la Cartagina, în anul 376, din ordinul său.

[40] Aceştia năvăliseră în Moesia.

[41] Discursul a fost ţinut în faţa senatului din Constantinopol la 19 ianuarie 381, cînd se împlineau 3 ani de la preluarea puterii de către Theodosius.

αἱ Μοῦσαι εἰσαγέτωσάν τῷ βασιλεῖ τὸν χορόν, συμπαραβαλοῦσαι εἰς τὴν χορείαν τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν τὸν Ἀπόλλω.

P. 193 D... θεοὶ γὰρ δοτῆρες ἐάων· καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου αὐτοῖς κοινωνῶν, ἐν τῷ αὐτῶν χορῷ ἐγγραφήσῃ· καὶ πᾶσαι ἔσονταί σοι ἐκεῖθεν αἱ ἐπωνυμίαι· ὁ σωτήρ, ὁ πολιεύς, ὁ ξένιος, ὁ ἱκέσιος, τοῦ Γερμανικοῦ ὑψηλοτέρα ὀνόματα καὶ τοῦ Σαρματικοῦ. ἥξουσι μὲν καὶ αὗται αἱ ἐπιῤῥήσεις οὐκ εἰς μακράν· ἀλλ' ἥξουσί σοι σὺν τῷ Δείμῳ καὶ τῇ Ἐνυοῖ, δαίμοσι χθονίοις καὶ ἐπὶ γῆς διαιτομένοις, οὓς ἀναγκαίους ποιεῖ κάκη ἀνθρώπων· ἐν οὐρανῷ δὲ οὔτε Δεῖμος, οὔτε Ἐνυώ· οὔτε μὲν κυδαιμός, οὔτε κῆρες.

P. 198 A. ὥσπερ αὐτοὶ οἱ Λάκωνες τετρακόσιοι ὄντες, οὐκ εἶξαν μυριάσι βαρβάρων ἀναριθμήτοις· οὐ Λούκουλλος Τιγράνῃ, οὐδὲ ἱππάρχων Σαυρωμάτοις.

ΛΟΓΟΣ Ις΄

Χαριστήριος τῷ αὐτοκράτορι ὑπὲρ εἰρήνης καὶ τῆς ὑπατείας τοῦ στρατηγοῦ Σατορνίνου.

P. 206 C... ἐγὼ δέ, ἅτε εἰρήνης ὢν ἐραστὴς καὶ λόγων εἰρηνικῶν καὶ ἀθορύβων, ἐπὶ τούτους καὶ βαδιοῦμαι, σμικρὰ πρῶτον ὑπομνήσας, ὅπως ἂν αἴσθοισθε μᾶλλον ἐξ οἵων εἰς οἷα τῇ βασιλέως προμηθείᾳ μετεληλύθαμεν· μετὰ γὰρ τὴν ἀδιήγητον τῶν ἐπὶ Ἴστρῳ κακῶν ἰλιάδα, καὶ τῆς ἀτόπου φλογὸς τὴν ἐπιδρομήν, οὔπω βασιλέως τοῖς Ῥωμαίων πράγμασιν ἐφεστηκότος, ἀνηρπασμένων μὲν Θρᾳκῶν, ἀνηρπασμένων δὲ Ἰλλυριῶν, στρατοπέδων δὲ ὁλοκλήρων ἀφαινισθέντων, ὥσπερ σκιᾶς· οὐκ ἀντισχόντων δέ, οὐκ ὀρῶν ἀδιαβάτων, οὐ ποταμῶν ἀπεράτων, οὐ δυσχοριῶν ἀδιοδεύτων· ἀλλὰ καὶ συνελθούσης ἐπὶ τοὺς βαρβάρους τὰ τελευταία σχεδὸν ἁπάσης γῆς καὶ θαλάττης, καὶ περιστάντων αὐτοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν Κελτῶν, Ἀσσυριῶν, Ἀρμενίων, Λιβύων, Ἰβήρων, ὅσοι Ῥωμαίων προβέβληνται, ἐξ ἐσχάτων εἰς ἔσχατα γῆς· τούτων ἁπάντων αὐτοὺς περιστάντων, τότε ἄριστα πράττειν ἐδόξαμεν, ὅτε μηδὲν προσπεπόνθαμεν χαλεπώτερον.

lucru să înălțăm cîntece și să dănțuim în cinstea lui Ares. Muzele să înfățișeze împăratului cotul lor și să se însoțească în dănțuirea lor cu cel care le este conducător: Apolo.

P. 193 D ... Desigur zeii (sînt numiți) dăruitorii lucrurilor bune și cum ești și tu părtaș cu ei la lucrarea lor, vei fi înscris și tu în ceata lor și, prin urmare, vei purta toate denumirile: salvatorul, scutul cetăților, ospitalierul, ocrotitorul celor care se roagă, nume ce sînt mai presus decît titlurile *Germanicus* sau *Sarmaticus* [42]. Aceste denumiri îți vor veni nu peste multă vreme. Dar, împreună cu ele, vor sosi Spaima și Enyo [43], zeițe subpămîntene care își fac veacul pe pămînt, deoarece răutatea oamenilor le face trebuincioase. În cer, însă, nu-și au locul nici Spaima, nici Enyo; nici vălmășagul luptelor și nici zeițele morții.

P. 198 A. Precum lacedemonienii, în număr de patru sute, n-au cedat trupelor nenumărate de barbari, [44], nici Lucullus n-a dat înapoi în fața lui Tigranes, [45], și nici tu în fața sarmaților, fiind în fruntea cavaleriei [46].

DISCURSUL XVI

Cuvîntare prin care i se arată împăratului recunoștință pentru pacea încheiată și pentru consulatul acordat generalului Saturninus [47].

P. 206 C... Eu, ca unul care iubește pacea și cuvintele pașnice și care nu prilejuiesc tulburare, mă voi îndrepta spre acest fel de a cuvînta după ce mai întîi am să amintesc unele împrejurări. Astfel, vă veți da seama mai bine de la ce stare am pornit, ca să ajungem cum sîntem, datorită prevederii împăratului. Căci după acea cumplită „Iliadă" de nenorociri de la Istru și după pustiirea pricinuită de acest cu totul neobișnuit incendiu [48], cînd împăratul nu era încă în fruntea treburilor romane, au fost prădați tracii, au fost prădați ilirii și au fost spulberate armate întregi, ca și cum ar fi fost o umbră; n-au oprit năvala vrășmașilor nici munți de nestrăbătut, nici fluvii pe care nu le poți trece, nici asprimea locurilor; ci s-au adunat împotriva barbarilor — în cele din urmă — aproape întregul pămînt și întreaga mare și i-au împresurat de pretutindeni: celți, asirieni, armeni, libieni, iberi, toți cîți și-au pus pieptul să apere imperiul roman, de la o margine pînă la alta a pămîntului. După ce toți aceștia i-au împresurat, am fost încredințați că o ducem cît se poate de bine, de vreme ce barbarii nu ne cășunează un neajuns mai mare.

---

[42] Pentru victoriile împăratului contra goților și a sarmaților. Vezi nota 40.

[43] Zeița războiului, care în mitologia greacă era socotită ca făcînd parte din anturajul lui Ares, în calitate de fiică, mamă sau soră.

[44] Aluzie la lupta de la Termopile.

[45] În lupta de la Tigranocerta din anul 69 î.e.n., regele Armeniei ar fi avut — după tradiția romană — o armată de douăzeci de ori mai numeroasă decît cea a romanilor.

[46] Pe cînd era comandantul armatei din Moesia.

[47] Discursul a fost pronunțat în senatul din Constantinopol în ianuarie 383, în prezența împăratului, cu prilejul preluării consulatului de către prietenul autorului, Flavius Saturninus: după trei ani de lupte, acesta încheiase celebra înțelegere cu vizigoții la 3 octombrie 382.

[48] Aluzie la consecințele dezastruoase ale bătăliei de la Adrianopol pentru toată Peninsula Balcanică.

Ἐπὶ τούτοις οὖν προσκρούσμασι, καὶ τηλικούτοις, ἀνατετραμμένων σχεδὸν ἁπάντων τὰς γνώμας, καὶ στρατηγῶν, καὶ στρατιωτῶν, καὶ σκοπούντων εἰς ὅ, τι τὸ κακὸν τοῦτο ἐκβήσεται, κωλύειν δὲ οὐδενὸς ἐγχειροῦντος, καλεῖ μὲν ὁ θεὸς εἰς προστασίαν τὸν μόνον οἷόν τε ἀντισχεῖν τοιούτῳ κατακλυσμῷ δυσπραγίας· κηρύττει δὲ Γρατιανὸς τὴν ἄνωθεν ψῆφον· δέχεται δέ γῆ, καὶ θάλασσα τὴν ἀνάῤῥησιν ἀντὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων, καὶ ἀγαθῶν οἰωνισμάτων... καὶ πάντα μὲν ἔθνη χειροῦται· πάντα δὲ ἥμερα καθίστησιν ἐξ ἀγρίων· εἴκει δὲ αὐτῇ μόνῃ καὶ ὅπλα, καὶ τόξα, καὶ ἵπποι, καὶ αὐθάδεια Σκυθική, καὶ τόλμα Ἀλανῶν, καὶ ἀπόνοια Μασσαγετῶν.

P. 208 D... καὶ αὐτίκα ἀπήει τεθαῤῥηκώς· οὐ φάλαγγος πεζῶν ἑπομένης, οὐδ' ἱππικῶν λόχων παραπεμπόντων, οὐδὲ πέντε ὑποστρατήγους ἐφελκόμενος· ἀλλὰ μόνον τοῖς βασιλέως παραγγέλμασιν πεφραγμένος, καὶ τούτοις προπομποῖς χρώμενος, καὶ παραπομποῖς· οὐκοῦν οὐδὲ ἐδέησεν αὐτῷ χρόνου πρὸς ταύτην τὴν νίκην· ἀλλὰ φανέντι μόνον καὶ προδείξαντι τὴν τοῦ πέμψαντος εὐμένειαν, ὑπέκυπτε μὲν εὐθὺς ἡ θαρσύτης Σκυθῶν, ἐξεκόπτετο δὲ ἡ τόλμα, συνεστέλλετο δὲ ὁ θυμός, ἐξέπιπτε δὲ ὁ σίδηρος ἑκόντι ταῖν χεροῖν· εἵποντο δὲ ἄγοντι πρὸς βασιλέα, καθάπερ ἐν πομπῇ καὶ πανηγύρει, αἰσχυνόμενοι τὴν γῆν, εἰς ἣν πρότερον ἐπαρῴνησαν, καὶ φειδόμενοι τῶν λειψάνων, ὡς ἱερῶν, μόνας ἐπιφερούμενοι τὰς μαχαίρας, ἃς ἔμελλον βασιλεῖ προσοίσειν ἀνθ' ἱκετηρίας· τὰ δὲ ἄλλα γυμνοὶ καὶ εἰρηνικοὶ ἡττήμενοι ταῖς γνώμαις, οὐχὶ τοῖς σώμασι.

P. 210 D. Ἀλλ' ἰδοὺ τὸ ἔχθιστον ὄνομα Σκύθαι, ὅπως νῦν ἀγαπητόν· πῶς νῦν κεχαρισμένον· πῶς νῦν προσήγορον· συμπανηγυρίζουσιν ἡμῖν τὴν τοῦ στρατηγοῦ πανήγυριν, ὑφ' οὗ καλῶς ποιοῦντες ἑάλωσαν· καὶ συνεορτάζουσιν τὰ καθ' ἑαυτῶν ἐπινίκια· εἰ δὲ μὴ πρόῤῥιζοι παντελῶς ἀπολώλασιν, οὐ χρὴ δυσχεραίνειν· λόγου γάρ, καὶ φιλανθρωπίας αἱ νῖκαι τοιαῦται, οὐκ ἀνελεῖν, ἀλλὰ βελτίους ποιῆσαι τοὺς λελυπηκότας· ἔστω γὰρ ὅτι καὶ τὸ ἀνελεῖν ἦν ἐν ῥαστώνῃ, καὶ δρᾶσαι πάντα ὑπῆρξεν ἂν ἡμῖν, ἀντιπαθεῖν δὲ μηδ' ὁτιοῦν· καί τοι γε ἐκ τῶν πολλάκις συμβεβηκότων, οὐ ταῦτα ἦν ἀκόλουθα, καὶ εἰκότα· ἀλλ' ὅπερ εἶπον, ἔστω καὶ τοῦτο κεῖσθαι ἡμῖν ἐπ' ἐξουσίας· πρότερον οὖν βέλτιον, νεκρῶν ἐμπλῆσαι τὴν Θρᾴκην ἢ γεωργῶν; καὶ τάφων ἀποδεῖξαι μεστήν, ἢ ἀνθρώπων; καί βαδίζειν δι' ἀγρίας, ἢ δι' εἰργασμένης; καὶ ἀριθμεῖν τοὺς πεφονευμένους, ἢ τοὺς ἀροῦντας; μετοικίζειν εἴ τύχῃ Φρύγας, καὶ Βιθυνούς, ἢ συνοικίζειν οὓς κεχειρώμεθα; ἀκούω παρὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀφικνουμένων, ὅτι μεταποιοῦσι τὸν σίδηρον ἐκ τῶν ξιφῶν, καὶ τῶν θωράκων, εἰς δικέλλας νῦν, καὶ δρεπάνας· καὶ τὸν Ἄρην πόῤῥωθεν ἀσπαζόμενοι, προσεύχονται Δήμητρι καὶ Διονύσῳ.

Loviţi în felul acesta şi atît de mult, deznădăjduiseră aproape toţi, comandanţi şi ostaşi, gîndindu-ne cu îngrijorare unde să ajungă nenorocirea care ne lovise, deoarece nu se găsea nimeni care să încerce să o împiedice; atunci divinitatea chemă la conducerea statului pe singurul om în stare să înfrunte acest potop de necazuri. Gratianus promulgă acest decret ceresc [49], iar pămîntul şi marea au primit această proclamare ca o nădejde într-un viitor mai bun şi ca o fericită proorocire. El a supus toate neamurile; numai înaintea lui se dau înapoi arme şi arcuri şi cai şi trufia scitică şi îndrăzneala alanilor şi desperarea masageţilor.

P. 208 D... Şi îndată el a plecat plin de încredere. Nu-l urmau trupe de pedestraşi, nici pîlcuri de călăreţi şi nu ducea cu sine cinci ajutoare de comandant, fiind doar întărit de sfaturile împăratului şi avînd numai asemenea străjeri înaintea sa şi o astfel de escortă. De îndată ce se ivi şi arătă bunăvoinţă celui care-l trimisese, îndrăzneala sciţilor s-a plecat, cutezanţa a fost înlăturată şi nimicită, mînia înăbuşită şi fierul căzu de la sine din mîinile lor. Cînd i-a dus la împărat, l-au urmat ca şi cum ar fi fost vorba de un triumf sau ca la o serbare, păşind cu respect pe acel pămînt pe care mai înainte îl dispreţuiseră şi îl prădaseră, ferindu-se de cele ce mai rămăseseră în urma prădăciunilor făcute de ei, ca şi cum ar fi avut de-a face cu nişte lucruri sfinte; purtau doar săbiile lor puţin încovoiate pe care trebuiau să le ofere împăratului în loc de ramuri de măslin [50]; alminteri goi şi paşnici, cu sufletele învinse, nu cu trupurile [51].

P. 210 D. Dar iată numele cel mai urît — „sciţii", — cîtă plăcere ne face acum, cît ne înveseleşte şi cum ne-am obişnuit cu el! Ei prăznuiesc împreună cu noi serbarea în cinstea comandantului care i-a învins spre norocul lor şi serbează împreună cu noi triumful repurtat asupra lor. Iar dacă nu au fost nimiciţi toţi, nu trebuie să fie nicio supărare, căci biruinţele obţinute prin convingere şi bunătate nu se cade să-i nimicească, ci ele trebuie să-i facă mai buni pe acei care au pricinuit necazuri. Admit că ar fi fost uşor pentru noi să-i omorîm şi să le facem orice, fără ca noi să avem de suferit ceva din partea lor, cu toate că, din cele ce s-au întîmplat adesea, nu acestea trebuiau să urmeze şi era potrivit să se întîmple. Dar, aşa cum am spus-o, să presupunem că acesta era în putinţa noastră. Oare ar fi fost mai bine să umplem Tracia cu morţi decît cu agricultori? Să o facem să fie plină de gropi, decît de oameni? Să umblăm prin ea ca printr-un ţinut sălbatic, ori printr-unul cultivat? Să numărăm în ea leşurile celor ucişi, ori să-i numărăm pe plugari? Să strămutăm în ea, dacă avea să se ivească prilejul, frigieni, bitini, ori să lăsăm să locuiască acolo cei pe care i-au biruit? Aud de la acei care vin de acolo că aceia prefac în sape şi coase fierul săbiilor şi al platoşelor; că pe Ares îl salută de departe, dar se închină zeiţei Demeter şi lui Dionysos [52].

---

[49] Prin acest decret îl numea pe Theodosius împărat al părţii răsăritene a Imperiului roman, după moartea lui Valens.

[50] Cum obişnuiau să poarte rugătorii.

[51] Acordul din 3 octombrie 383 marca sfîrşitul luptelor cu goţii, acordîndu-le titlul de federaţi şi permisiunea de a se stabili între Dunăre şi Balcani.

[52] Care simbolizau agricultura şi viticultura.

P. 211 D... οὕτω καὶ Σκύθας ὀψώμεθα ὀλίγου χρόνου· νῦν μὲν γὰρ ἔτι τὰ προσκούσματα αὐτῶν νέα· ληψόμεθα δ' οὖν οὐκ εἰς μακρὰν ὁμοσπόνδους, ὁμοτραπέζους, ὁμοῦ στρατευομένους, ὁμοῦ λειτουργοῦντας· εἰ δὲ ἀνήρηντο ἄρδην, πρὸς Θρᾳξὶ καὶ Σκύθας ἐζημιώθημεν.

P. 212 D... ἂν ταῦτα ἐκπονῶμεν, ἂν ταῦτα πλείω ποιῶμεν· ὥσπερ Σκυθῶν ἐκραθήσαμεν ἀναιμωτί, καὶ ἀδακρυτί, οὕτω καὶ Πέρσας οὐκ εἰς μακρὰν προσαξόμεθα.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ΄

'Επὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου· εἰῤῥήθη δὲ ἐν τῇ συγκλήτῳ.

P. 229 B... τοῦτο ἐγὼ τὸ τρόπαιον λαμπρότερον ὑπολαμβάνω τοῦ Σκυθικοῦ. καίτοι κᾀκεῖνο ἤγειρας μόνος καὶ ἄνευ τῶν ὅπλων...

P. 211 D... Aşa vom vedea nu peste mult timp şi pe sciţi [53]. Căci acum loviturile lor sînt încă proaspete, dar în scurtă vreme îi vom avea prieteni, comeseni, tovarăşi de arme, părtaşi la funcţiile publice [54]. Dacă ar fi fost nimiciţi toţi, pînă la unul, pe lîngă traci am fi pierdut şi pe sciţi.

P. 212 D... Dacă ne vom strădui să facem acestea, dacă vom săvîrşi mai des acestea — după cum am învins pe sciţi fără lacrimi şi fără sînge,— vom aduce în curînd şi pe perşi să dea ascultare autorităţii noastre [55].

DISCURSUL XIX

Despre omenia împăratului Theodosius; rostit în senat [56].

P. 229 B... Pe acest trofeu îl socotesc cu mult mai strălucit decît pe cel scitic [57], cu toate că şi pe acela l-ai înălţat singur, fără ajutorul armelor...

[53] La fel s-a întîmplat cu celţii din Asia Mică (Galatia), faţă de care romanii se purtaseră cu blîndeţe, după ce nu fuseseră în stare să-i supună cu forţa.

[54] Această prevestire s-a adeverit cu totul în următoarele două decenii în care timp „pericolul gotic" din interior era să coste scump pe romani (vezi episodul cu Gainas).

[55] Cu perşii Theodosius a ajuns la un acord avantajos pentru romani, probabil în anul 387: Armenia a fost împărţită în două zone de influenţă.

[56] Discursul a fost pronunţat la Constantinopol, în prezenţa împăratului, la începutul anului 386.

[57] Aluzie la încheierea înţelegerii cu goţii din anul 383.

XV. PANEGYRICI LATINI

II (10). MAMERTINI

PANEGYRICUS MAXIMIANO AUGUSTO DICTUS

II, 4. An quemadmodum educatus institutusque sis praedicabo in illo limite, illa fortissimarum sede legionum, inter discursus strenuae iuventutis et armorum sonitus tuis vagitibus obstrepentes? 5. ... An tuos res gestas enumerare conabor... 6. Ibo scilicet virtutis tuae vestigiis colligendis per totum Histri limitem...

XV. PANEGIRICII LATINI

Această culegere cuprinde douăsprezece discursuri encomiastice adresate unor împăraţi romani. Cu excepţia primului discurs, scris de Plinius cel Tînăr şi pronunţat în faţa împăratului Traian în anul 100, toate celelalte au fost întocmite şi ţinute de retori din Gallia. Numai pentru şase dintre ele cunoaştem numele autorilor şi data, iar pentru celelalte numai data pronunţării, şi anume: II şi III (în cinstea lui Maximianus de Mamertinus, 21 aprilie 289 şi 21 iulie 291); IV (în onoarea lui Constantius, 1 martie 297); V (discursul lui Eumenius pentru restaurarea şcolilor din Autun, primăvara anului 298); VI (în cinstea lui Maximianus şi Constantin, la 31 martie 307); VII (panegiricul lui Constantin, din anul 310); VIII (discurs de mulţumire lui Constantin, din anul 312); IX (panegiricul lui Constantin, din anul 313); X (panegiricul lui Constantin de Nazarius, din 1 martie 321); XI (discurs de mulţumire lui Iulian de Claudius Mamertinus, din 1 ianuarie 362); XII (panegiricul lui Theodosius de Latinius Pacatus Drepanius, din iunie-septembrie 389). Informaţiile istorice sînt copleşite de laude exagerate la adresa împăraţilor.

Ediţia folosită: *Panégyriques Latins*. Texte établi et traduit par Edouard Galletier, vol. I-IV, Les Belles Lettres, Paris, 1949—1955.

II (10). MAMERTINUS

PANEGIRIC ROSTIT[1] ÎN CINSTEA ÎMPĂRATULUI MAXIMIANUS[2]

II,4. Oare voi lăuda eu felul în care ai fost crescut şi educat la acea frontieră[3] unde se află cele mai viteze[4] legiuni, în mijlocul forfotei unui tineret neobosit şi al zăngănitului de arme care acoperea scîncetele tale? 5.... Oare voi încerca să înşir faptele tale de arme... 6. Ca să caut urmele lăsate de vitejia ta voi merge eu, de pildă, dealungul limesului dunărean[5]...

---

[1] Probabil la 21 aprilie 289 e.n. în oraşul Trèves din Galia.

[2] Este vorba despre împăratul Maximianus, Herculius care la 1 aprilie 286 e.n. a fost asociat la imperiu de către Diocletianus.

[3] Adică a Dunării-de-Jos; Maximianus se născuse lîngă Sirmium.

[4] Aluzie la activitatea de restaurare a Imperiului roman, pe care au desfăşurat-o „împăraţii ilirieni", originari din aceste regiuni, în a doua jumătate a sec. al III-lea.

[5] Probabil o aluzie la faptele de arme săvîrşite de Maximianus în tinereţe, cînd a participat la expediţiile lui Aurelianus, printre care se numără şi cea dela Dunărea-de-Jos împotriva carpilor şi a dacilor liberi. (cf. Dessau, ILS, 971).

III (11). MAMERTINI

GENETHLIACUS MAXIMIANO AUGUSTO DICTUS

V, 4. ... omitto Sarmatiae vastationem...

VII, 1. Laurea illa de victis accolentibus Syriam nationibus et illa Raetica et illa Sarmatica te, Maximiane, fecerunt pio gaudio triumphare.

XVI, 1. ... Sarmaticas vestras et Raeticas et transrhenanas expeditiones furore percitae in semet imitentur.

XVII, 1. Furit in viscere sua gens effrena Maurorum, Gothi Burgundos penitus excidunt rursumque pro victis armantur Alamanni itemque Tervingi, pars alia Gothorum, adiuncta manu Taifalorum adversum Vandalos Gipedesque concurrunt.

IV (8). INCERTI

PANEGYRICUS CONSTANTIO CAESARI DICTUS

III, 3. Partho quippe ultra Tigrim redacto, Dacia restituta, porrectis usque ad Danuvii caput Germaniae Raetiaeque limitibus...

III (11). MAMERTINUS

PANEGIRIC ROSTIT[6] ÎN CINSTEA ANIVERSĂRII[7] ÎMPĂRATULUI MAXIMIANUS

V, 4. ... las la o parte devastarea Sarmaţiei[8].

VII, 1. Laurii culeşi cu ocazia victoriilor împotriva neamurilor[9] care se învecinează cu Siria şi a expediţiilor din Raetia[10] şi Sarmatia[11], te-au făcut, o Maximianus, să te bucuri şi tu de triumf, aşa cum se cuvine unui frate.

XVI, 1 ... împinse de furie, neamurile barbare[12] repetă împotriva lor înşişi expediţiile pe care le-aţi întreprins în Sarmaţia[13], Raetia[14] şi dincolo de Rin[15].

XVII, 1. Neamul neînfrînat al maurilor îşi revarsă furia împotriva propriei sale persoane, goţii îi distrug cu totul pe burgunzi, iar pentru apărarea celor învinşi se înarmează din nou alamanii şi tervingii; o altă parte a goţilor, la care s-a adăugat şi o ceată de taifali, năvălesc împotriva vandalilor şi gepizilor[16].

IV (8). ANONIM

PANEGIRIC ROSTIT[17] ÎN CINSTEA CAESARULUI CONSTANTIUS

III, 3. Căci de vreme ce parţii[18] au fost alungaţi dincolo de Tigru, provincia Dacia restabilită[19], iar hotarele Germaniei şi Reţiei împinse pînă la izvoarele Dunării[20]...

---

[6] Probabil la 21 iulie 291 e.n. tot în oraşul Trèves din Galia.

[7] Este vorba, probabil, nu despre ziua de naştere a împăratului, ci despre aniversarea zilei în care cei doi împăraţi, Diocletianus şi Maximinus, au luat titlurile de *Iovius* şi *Herculius*.

[8] Campania lui Diocletianus în contra sarmaţilor, care a avut loc probabil în vara şi toamna anului 289 e.n.

[9] Expediţia contra saracenilor, din primăvara anului 290. În cele ce urmează autorul enumeră victoriile ambilor împăraţi: Diocletianus şi Maximianus.

[10] Luptele din Raetia din toamna anului 288.

[11] V. nota 8.

[12] Autorul spusese că, la toate frontierele, barbarii începuseră să se lupte între ei, spre norocul Imperiului roman, v. şi pasajul următor.

[13] V. nota 8.

[14] V. nota 10.

[15] Aluzie la campaniile contra alanilor şi francilor din anul 287 e.n.

[16] În realitate se pare că gepizii, care locuiau probabil pe cursul superior al Tisei, în alianţă cu vandalii, au încercat fără succes să ocupe regiuni din ţara noastră, deţinute atunci de goţi.

[17] Probabil la 1 martie 297 e.n., în faţa lui Constantius Chlorus.

[18] Este probabil o aluzie la impunerea pe tronul Armeniei a lui Tiridates III, prietenul romanilor.

[19] Nu se poate şti exact dacă este vorba despre Dacia Ripensis sau de una din exagerările atît de frecvente la panegirici, care în cazul de faţă se datoresc victoriilor obţinute împotriva sarmaţilor, goţilor şi carpilor. (cf. Imp. Iul., *Împăraţii*, 24, care atribuie acelaşi lucru şi împăratului Constantin).

[20] Luptele împotriva alamanilor, din anul 287 e.n.

V, 1. Adoratae sint igitur mihi Sarmaticae expeditiones quibus illa gens prope omnis exstincta est et paene cum solo nomine relicta quo serviat; 2. ... contenta sit voce gloriae suae etiam proxima illa ruina Carporum...

X, 2. Tunc enim sive incuria rerum sive quadam inclinatione fatorum omnibus fere membris erat truncata respublica; tunc se nimium et Parthus extulerat et Palmyrenus aequaverat. ...amissa Raetia, Noricum Pannoniaeque vastatae... 4. Nunc vero toto orbe terrarum non modo qua Romanus fuerat virtute vestra recepto, sed etiam qua hostilis edomito, cum totiens proculcata esset Alamannia, totiens obstricta Sarmatia, Iuthungi Quadi Carpi totiens profligati, summitente se Gotho pace poscenda...

V (9). EUMENI

PRO RESTAURANDIS SCHOLIS ORATIO

XVIII, 4. Nam quid ego alarum et cohortium castra percenseam toto Rheni et Histri et Eufratae limite restituta?

V, 1. Se cuvine doar să amintesc expedițiile împotriva sarmaților[21], cînd neamul acela a fost nimicit aproape cu totul și n-a rămas decît doar cu numele, cu care să fie sclav; 2. ... să se mulțumească cu menționea gloriei sale și dezastrul foarte de curînd al carpilor[22]...

X, 2. Căci atunci[23], fie datorită lipsei de grijă pentru treburile publice, fie datorită unei schimbări a soartei, statul roman fusese ciuntit de aproape toate mădularele sale; pe atunci ridicaseră prea mult capul atît parții[24] cît și locuitorii Palmirei[25], care se făcuseră la fel de semeți,... fusese pierdută Raetia[26], Noricul[27] și Pannoniile pustiite[28]... 4. Acum însă, prin vitejia ta, în întreaga lume nu numai că a fost recucerit ceea ce aparținuse romanilor, dar au fost supuse și pămînturile dușmanilor. După ce de atîtea ori a fost călcată în picioare Alamania, de atîtea ori înlănțuită Sarmația[29] și de atîtea ori măcelăriți iutungii, cvazii și carpii[30], iar goții s-au umilit să ceară pace[31].

V (9). EUMENIUS

CUVÎNTAREA[32] PENTRU REFACEREA ȘCOLILOR[33]

XVIII, 4. Dar pentru ce să mai înșir taberele atîtor ale și cohorte care au fost refăcute[34] dealungul întregii granițe a Rinului, Istrului și Eufratului?

---

[21] Aluzie la luptele din anul 2.92 e.n., cînd, probabil, a avut loc o a doua campanie contra sarmaților.

[22] Este vorba despre luptele din anii 295—297 e.n. purtate de Galerius împotriva carpilor.

[23] În vremea împăratului Gallienus, cînd s-au abătut atîtea nenorociri peste Imperiul roman. Autorul pune în antiteză înfrîngerile din trecut cu victoriile obținute de împărații contemporani.

[24] Înfrîngerea suferită de romani, cînd însuși împăratul Valerianus, tatăl lui Gallienus, a fost făcut prizonier în anul 260.

[25] Profitînd de criza generală a imperiului, Palmira a reușit multă vreme (258—272) să se împotrivească încercărilor de recucerire ale romanilor.

[26] În anul 258 alamanii au invadat provincia, ajungînd pînă în Italia. Probabil atunci a fost evacuat limesul dunărean.

[27] Nici această provincie n-a fost pierdută, ci doar devastată.

[28] Tot în vremea împăratului Gallienus, în anii 258—260. De remarcat aici nemenționerea pierderii Daciei de aceeaș tradiție ostilă împăratului (cf. însă Aur. Vict. 33,3)

[29] V. nota 21.

[30] V. nota 22.

[31] V. nota 8.

[32] A fost rostită în orașul Autun, în primăvara anului 298 e.n., în prezența guvernatorului Galiei.

[33] Orașul, care fusese devastat în anul 269 și începuse de curînd să fie reconstruit, poseda o școală celebră, a cărei faimă depășise de secole hotarele Galiei. Eumenius, care fusese numit director, cere reclădirea integrală a școlii, oferind pentru aceasta și veniturile sale.

[34] În cadrul acțiunii generale de consolidare și refacere a Imperiului roman, desfășurată de cei patru împărați din tetrahie.

VII (6) INCERTI

PANEGYRICUS CONSTANTINO AUGUSTO DICTUS

II, 2. Ab illo enim divo Claudio manat in te avita cognatio qui Romani imperii solutam et perditam disciplinam primus reformavit immanesque Gothorum copias Ponti faucibus et Histri ore proruptas terra marique delevit, utinam diuturnior recreator hominum quam maturior deorum comes.

XII (2). LATINI PACATI DREPANI

PANEGYRICUS THEODOSIO AUGUSTO DICTUS

V, 2. Quid, inquam, faciam? Quae Rhenus aut Vahalis vidit aggrediar? Iam se mihi Sarmatica caede sanguineus Hister obiciet... 4. ... ipse Sarmaticus... diceretur.

X, 2. Vix tecta Hispana succeseras, iam Sarmaticis tabernaculis tegebaris; vix emerita arma suspenderas, iam hosti armatus instabas; vix Hiberum tuum videras, iam Histro praetendebas.

XI, 4. ... Nescis me tibi tuisque descrescere? quicquid atterit Gothus, quicquid rapit Hunus, quicquid aufert Halanus, id olim desiderabit Arcadius. Perdidi infortunata Pannonias, lugeo funus Illyrici, specto excidium Galliarum... 6. ...cum... finibus Traianus augeret.

VII (6) ANONIM

PANEGIRIC ROSTIT[35] ÎN CINSTEA ÎMPĂRATULUI CONSTANTIN

II, 2. Căci tu încă din strămoşi te înrudeşti cu divinul Claudius[36], care a restabilit cel dintîi disciplina dispărută cu totul din imperiul roman şi a nimicit, pe mare şi pe uscat[37], cetele uriaşe ale goţilor, care se revărsaseră prin strîmtorile Pontului şi gurile Istrului. O dacă ar fi continuat mai mult timp să rămînă binefăcătorul omenirii[38], decît să devină prea de vreme tovarăş zeilor[39].

XII (2). LATINIUS PACATUS DREPANIUS

PANEGIRIC ROSTIT[40] ÎN CINSTEA ÎMPĂRATULUI TEODOSIU

V, 2. Mă întreb ce să fac? Să vorbesc[41] despre ceea ce a văzut Rinul[42] sau rîul Waal? Îndată îmi va apărea în faţă Istrul înroşit de sîngele sarmaţilor[43]... 4... el ar purta titlul de „învingător al sarmaţilor"...

X, 2. Nici nu apucaseşi bine să intri în casa ta din Spania şi te şi adăposteai în corturile din Sarmaţia[44]. Abia îţi atîrnai armele, după terminarea unei campanii, că şi urmăreai cu ele pe duşman. Abia apucaseşi să-ţi vezi Hebrul, că îţi şi întindeai tabăra pe malurile Istrului.

XI, 4.... Nu ştii[45] că eu slăbesc spre paguba ta şi a copiilor tăi? Tot ce nimiceşte gotul, ce-mi răpeşte hunul, ce ia cu sine alanul îi va lipsi într-o zi lui Arcadius[46]. Nefericita de mine am pierdut Pannoniile, plîng pe mormîntul Illyriei[47], asist la ruina Gallilor[48]...6. ...cînd... Traian îmi mărea hotarele[49].

---

[35] La sfîrşitul lui iulie 310 în oraşul Trèves.
[36] Este vorba despre Claudius II Goticul (268—270).
[37] Flota goţilor a fost distrusă în Mediterana răsăriteană, iar grosul forţelor, care cuprindea şi femei şi copii, a fost nimicit la Naissus în 269.
[38] Atît contemporanii cît şi urmaşii şi-au dat seama despre marea importanţă a victoriei de la Naissus pentru salvarea Imperiului roman.
[39] După moarte împăraţii romani erau trecuţi în rîndul zeilor.
[40] La Roma, în faţa împăratului, în vara anului 389.
[41] Autorul enumeră faptele de arme ale tatălui împăratului, care fusese „magister militum".
[42] Cu ocazia campaniilor contra francilor, care au avut loc probabil după întoarcerea lui Theodosius din Bretania, în anul 369.
[43] Nu se poate stabili exact data acestor lupte.
[44] De fapt luptele cu sarmaţii au avut loc la sudul Dunării, în Pannonia, spre sfîrşitul anului 378.
[45] Astfel s-a adresat statul roman (presupune autorul) lui Theodosius, care refuza să primească funcţia de împărat.
[46] Fiul mai mare al împăratului, care i-a şi urmat la domnie în 395.
[47] După înfrîngerea de la Adrianopol din anul 378, toate aceste provincii au fost inundate de barbari.
[48] Ameninţate de alamani.
[49] Aluzie la cuceririle din Dacia şi Mesopotamia.

XXII, 3. Dicamne ego receptos servitum Gothos castris tuis militem, terris sufficere cultorem?... dicam interdictum Scythis Tanain et imbelles arcus etiam fugientis Albani?

XXXII, 3. ... Qua tua benignitate pellectae omnes Scythicae nationes tantis examinibus confluebant ut quem remiseras tuis barbaris videreris imperasse dilectum. 4. O res digna memoratu! Ibat sub ducibus vexillisque Romanis hostis aliquando Romanus et signa, contra quae steterat, sequebatur urbesque Pannoniae, quas inimica dudum populatione vacuaverat, miles impleverat. Gothus ille et Hunus et Halanus respondebat ad nomen et alternabat excubias et notari infrequens verebatur.

XXXIII, 4. ... Illos leviumque populorum cultor Nilus emiserat; hos... ingentium corporum durator Hister effuderat.

XXII, 3. Spune-voi oare că spre a ne sluji, au fost primiți [50] goții în imperiu, oferind soldați armatei și brațe de muncă agriculturii?... Spune-voi oare că fluviul Tanais a fost interzis sciților [51] sau vorbi-voi despre arcurile neputincioase ale albanilor care fug chiar?

XXXII, 3.... Atrase de această bunăvoință a ta toate neamurile scitice [52] se revărsau de pretutindeni în roiuri atît de mari, încît se părea că recrutarea, de care i-ai dispensat pe ai tăi [53], ai impus-o barbarilor. 4. O, lucru vrednic de a fi amintit! Foștii dușmani ai romanilor mărșăluiau sub comandanți și steaguri romane; ei urmau steagurile împotriva cărora luptaseră, iar orașele Pannoniei pe care le goliseră de curînd printr-o devastare nemiloasă, le-au umplut cu soldații lor. Goții, hunii și alanii răspundeau la apel, schimbau gărzile și se temeau să nu fie mustrați pentru neglijență.

XXXIII, 4. ... Pe aceia [54] îi trimisese Nilul care hrănește populații molatice..., pe aceștia [55]... îi revărsase Istrul care obișnuiește să învîrtoșeze trupuri uriașe.

---

[50] După înțelegerea din anul 382, prin care erau primiți în calitate de federați, între Dunăre și Balcani.

[51] La data aceasta nu se mai poate vorbi despre sciți, iar despre o influență a imperiului în acele regiuni nici atît.

[52] Este vorba despre numeroasele contingente gotice care au participat la campania contra lui Maximus.

[53] Procesul de barbarizare al armatei romane, care începuse de mult, marchează o etapă decisivă în timpul lui Theodosius cel Mare.

[54] Adică trupele lui Antonius. Autorul face o paralelă între două armate romane compuse din soldați străini, în speță armatele lui Antonius și ale lui Theodosius.

[55] Trupele lui Theodosius.

XVI. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΕ'

(PG, XXXII, col. 612—613). Πρὸς πολλὰς τὰς διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἣν πρώτην καὶ μόνην κατηξίωσεν ἡμῖν ἡ εὐγένειά σου διαπέμψασθαι, ἐγγεγραμμένας κατηγορίας ἀπορῶ ἀπολογήσασθαι... Τοὺς ἐπὶ Σκυθίαν ἀπαίροντας ἐντεῦθεν μέχρι σήμερον οὐκ ἐγνωρίσαμεν· ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐκ τῆς οἰκίας ὑπέμνησαν ἡμᾶς, ὥστε προσειπεῖν σε δι' αὐτῶν· καίτοι πάνυ διὰ σπουδῆς τιθεμένους ἐπὶ πάσης προσφέγγεσθαί σου τὴν τιμιότητα. Ἐπιλαθέσθαι δέ σου ἐν προσευχαῖς ἀδύνατον, εἰ μὴ πρότερον τοῦ ἔργου ἡμῶν ἐπιλαθώμεθα, εἰς ὃ ἔταξεν ἡμᾶς ὁ Κύριος... Αὐτὸς δὲ ὅσα ποιεῖς ἀγαθά, σεαυτῷ θησαυρίζεις· καὶ ἣν παρέχῃ ἀνάπαυσιν τοῖς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου διωκομένοις, ταύτην σεαυτῷ ἐν ἡμέρᾳ τῆς μισθαποδοσίας προετοιμάζεις. Καλῶς δὲ ποιήσεις, ἐὰν καὶ λείπανα μαρτύρων τῇ πατρίδι ἐκπέμψῃς· εἴπερ, ὡς ἐπέστειλας ἡμῖν, ὁ ἐκεῖ διωγμὸς ποιεῖ καὶ νῦν μάρτυρος τῷ Κυρίῳ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΔ'

ΑΣΧΟΛΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

(PG, XXXII, col. 636). Πλὴν ἀλλ' ὅτι αἱ ψυχαὶ ἡμῶν πρὸς τὴν παλαιὰν ἐκείνην μακαριότητα ἐπανῆλθον, ἐπειδὴ γράμματα μὲν ἦλθεν ἐκ τῆς μακρόθεν, ἀνθοῦντα τῷ τῆς ἀγάπης κάλλει, μάρτυς δὲ ἡμῖν ἐπεδήμησεν ἐκ τῶν ἐπέκεινα Ἴστρου βαρβάρων, δι' ἑαυτοῦ κηρύσσων τῆς ἐκεῖ πολιτευομένης πίστεως τὴν ἀκρίβειαν. Τίς ἂν τὴν ἐπὶ τούτοις εὐφροσύνην τῶν ψυχῶν ἡμῶν διηγήσαιτο. Τίς ἂν ἐπινοηθείη δύναμις λόγου ἐναργῶς ἐξαγγεῖλαι τὴν ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας ἡμῶν διάθεσιν δυναμένη; Ὅτε μέντοι εἴδομεν τὸν ἀθλητήν, ἐμακαρίσαμεν αὐτοῦ τὸν ἀλείπτην· ὃς παρὰ τῷ δικαίῳ κριτῇ τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον καὶ αὐτὸς ἀπολήψεται, πολλοὺς εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἐπιρρώσας ἀγῶνα.

XVI. VASILE CEL MARE

ARHIEPISCOP DIN CAESAREA CAPADOCIEI

Vasile cel Mare, episcopul Cesareei din Capodocia, s-a născut în acest oraş în 329 şi a murit în 379. A fost, la Constantinopol, elevul renumitului profesor de retorică Libanios, coleg cu viitorul împărat Iulian Apostatul şi cu Grigorie din Nazianz. În afară de felurite scrieri cu caracter didactic, de la Vasile cel Mare ni s-a păstrat o preţioasă corespondenţă.

Ediţia folosită: PG, vol. 32.

SCRISOAREA CLV

CĂTRE SORANUS, COMANDANTUL MILITAR AL SCIŢIEI MICI

(PG, XXXII, col. 612—613). Mă aflu în încurcătură, cum trebuie să mă dezvinovăţesc pentru multele lucruri de care mă cerţi în prima şi singura scrisoare pe care Înălţimea Ta ai binevoit să mi-o trimiţi... Pînă astăzi, nu am putut să găsesc pe cineva care să plece de la noi, în Sciţia. Nu mi s-a pomenit nici despre vreun om din casa ta, care să fi venit aici, ca să mă îndrept către tine prin mijlocirea lui. Totuşi am toată rîvna, ori de cîte ori mi se iveşte prilejul, să te salut, Preaslăvite. Îmi este cu neputinţă să uit de tine în rugăciunile mele, afară doar dacă aş putea înainte să uit de slujba ce trebuie să îndeplinesc şi la care Domnul m-a orînduit... Tu, însă, cîte fapte bune săvîrşeşti, tot atîtea lucruri de mare preţ aduni, ca într-o vistierie. Uşurarea pe care o prilejuieşti celor prigoniţi, pentru numele Domnului, e ceva pregătit de tine, din vreme, pentru ziua răsplăţilor. Vei face un lucru bun dacă vei trimite în patrie moaştele mucenicilor [1]. După cum ne scrii, prigoana de acolo dă şi acum la iveală mărturisitori ai Domnului.

SCRISOAREA CLXIV

CĂTRE ASCHOLIOS, EPISCOPUL DIN TESALONIC

(PG, XXXII, col. 636). Numai că sufletele noastre s-au dus îndărăt, spre trecut, gîndindu-se la acea veche fericire, cînd ne-au sosit — de pe un meleag îndepărtat — nişte scrisori care înfloreau de frumuseţea iubirii. Ni se iveşte un mucenic, venit la noi din mijlocul barbarilor de dincolo de Istru şi ne face cunoscută, prin însăşi viaţa lui, străşnicia credinţei pe care o trăiesc oamenii acolo. Cine ar putea să înfăţişeze bucuria sufletelor noastre la citirea acestor lucruri? Ce meşteşug al vorbei s-ar putea afla, care să vestească limpede starea lăuntrică a inimii noastre? Cînd l-am văzut pe atlet, l-am numit fericit pe învăţătorul lui. Şi acesta va dobîndi, în faţa dreptului judecător, cununa dreptăţii, întrucît pe mulţi i-a întărit pentru lupta ce trebuiau s-o dea, din iubire de Dumnezeu.

---

[1] Decedaţi în cursul persecuţiei lui Athanarich din anul 372, cînd a murit şi Sava Gotul la 12 aprilie (cf. *Faptele apostolilor*, infra p. 711—715)

XVII. ΛΙΒΑΝΙΟΥ

ΛΟΓΟΙ

Επιτάφιος ἐπὶ Ἰουλιανῷ

XVIII, 290 (Foerster II, 364). Σκύθαι δὲ καὶ Σαυρομάται καὶ Κελτοὶ καὶ πᾶν ὅσον βάρβαρον ἠγάπα ζῆν ἐν σπονδαῖς, αὖθις τὰ ξίφη θήξαντες ἐπιστρατεύουσι, διαπλέουσι, ἀπειλοῦσι, δρῶσι, διώκοντες αἱροῦσι, διωκόμενοι κρατοῦσιν, ὥσπερ οἰκέται πονηροὶ δεσπότου τετελευτηκότος ὀρφανοῖς ἐπανιστάμενοι.

Περὶ τῆς τιμωρίας Ἰουλιανοῦ

XXIV, 12 (Foerster II, 519). Διέβησαν τὸν Ἴστρον Σαυρομάται τὴν ἄρρηκτον στρατιὰν τοῦ πρεσβυτέρου μὴ δείσαντες, κατέσυραν ἀνθοῦν τοῖς ἅπασιν ἔθνος τὸ Ἰλλυριῶν, μετήνεγκαν εἰς τὴν αὐτῶν μεγάλην εὐδαιμονίαν, ἔργον χρόνου μακροῦ.

XXIV, 15 (Foerster II, 521). Τὰ δὲ τελευταῖα ταῦτα πῶς οὐ σαφῶς κακοδαιμονώντων; ἀπόλωλεν ἡμῖν ἔθνη πέντε καὶ εἴκοσι τῶν μὲν ἔξω τειχῶν ἡρπασμένων, τῶν δὲ εἴσω πάντα φαγόντων, οἷς οὐδὲ ταφῆναι τῷ λιμῷ τεθνεῶσιν ὑπῆρξεν, ἀλλ' ἀνάγοντες αὐτοὺς οἱ προσήκοντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀφίεσαν γυμνοὺς φέρεσθαι τοὺς ταλαιπώρους κάτω. 16. Τοιαῦτα ἐκώμασαν οἱ Σκύθαι φρίττοντες ἀεὶ πρὸς τὴν ἀκοὴν τῆς Ῥωμαίων περὶ τὸν πόλεμον τέχνης.

XXIV, 30 (Foerster II, 527). Οἱ γὰρ βαρεῖς οὗτοι καὶ τοῖς τὴν Ῥώμην οἰκοῦσιν αὐτὴν ἐπιστήσαντες φόβους καὶ ταῦτα οὕτω πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχοντες σύμβουλοι καθίστανταί σοι τῆς περὶ τὴν τιμωρίαν ἐπιμελείας, ἧς γενομένης οὐκέθ' ὑβριοῦσιν οἱ Σκύθαι.

XVII. LIBANIOS

S-a născut în Antiohia în anul 314 şi a murit în 393. A studiat în patria sa, apoi la Atena şi a deschis o şcoală de retorică la Constantinopol. Fiind nevoit să plece de acolo, a stat un timp la Niceea, cinci ani în Nicomedia, apoi din nou în Constantinopol şi, în sfîrşit, restul vieţii în Antiohia. S-a bucurat de mare trecere atît sub împăratul Iulian cît şi sub alţi împăraţi. A fost un duşman al creştinismului. A lăsat foarte multe scrieri, între altele, 64 de discursuri, o viaţă a lui Demostene, cu observaţii asupra discursurilor sale politice, şi o corespondenţă întinsă cu diferite personalităţi ale timpului.

Ediţia folosită: Libanii *Opera*, recensuit R. Foerster. vol. 1—12, Teubner, Leipzig, 1903—1927.

CUVÎNTARI

CUVÎNTARE LA MORMÎNT PENTRU IULIAN

XVIII, 290 (Foerster II, 364). Sciţii, sarmaţii, celţii şi toţi barbarii care doreau să trăiască pe temeiul unor înţelegeri de pace îşi ascut săbiile din nou şi pornesc cu oşti la război. Ei străbat mări, rostesc ameninţări şi sînt oamenii faptelor. Cînd urmăresc, biruie, iar cînd sînt urmăriţi, ies învingători, asemenea unor sclavi răi care — la moartea stăpînului — se ridică împotriva copiilor acestuia, rămaşi orfani.

DESPRE RĂZBUNAREA LUI IULIAN

XXIV, 12 (Foerster II, 519). Sarmaţii trecură Istrul, fără să se teamă de oastea nebiruită a celui mai în vîrstă, porniră să facă silnicii şi jafuri la neamul înfloritor în toate al ilirilor şi aducînd în ţara lor o mare bogăţie, pentru care ilirii trudiseră îndelungă vreme.

XXIV, 15 (Foerster II, 521). Aceste întîmplări din ultima vreme, cum am putea spune că nu sînt, fără doar şi poate, înfăptuirile unor blestemaţi? Am pierdut douăzeci şi cinci de neamuri, care ne-au fost smulse în afara zidurilor; iar cele din lăuntrul lor mîncau totul şi nici nu le-a venit în gînd să-i îngroape pe cei morţi de foame. Rudele lor îi urcau goi pe zid, de unde-i aruncau jos pentru ca nenorociţii aceştia să fie duşi de acolo. 16. Aşa şi-au bătut joc de noi sciţii, care totdeauna tremurau numai cînd auzeau de priceperea noastră în treburile războiului.

XXIV, 30 (Foerster II, 527). Aceşti oameni au înspăimîntat chiar şi pe locuitorii Romei şi măcar că se află la o depărtare de multe zile de drum, au ajuns sfetnicii tăi cît priveşte grija de a pedepsi. Iar cînd pedepsirea va avea loc, sciţii nu vor mai face silnicii.

Βασιλικὸς εἰς Κωνστάντιον καὶ Κώνσταντα

LIX, 89 (Foerster IV, 252). Ἴσμεν ἅπαντες τοῦθ' ὅτι τήν δε τὴν μερίδα τῆς βασιλείας δύο τὰ μέγιστα τῶν βαρβάρων ἔθνη περιπτύσσεται, ἔνθεν μὲν ὑπὲρ Ἴστρου Σκύθαι κεχυμένοι, ἑτέρωθεν δὲ Περσῶν πολυανθρωπία διοχλοῦσα· τούτων τοίνυν οἱ μὲν θρασυνόμενοι πράττουσιν οὐδέν, οἱ δὲ οὐδὲ κινοῦνται τὴν ἀρχήν· τίς οὖν οὕτω ῥᾴθυμος ἢ νωθρός, ὅστις οὐκ ἂν ἥδιστα ζητήσειεν οὕτω παραδόξου πράγματος φύσιν, τί ποτε ἔστιν ὁ Σκύθας τοὺς φονικωτάτους καὶ τοὺς Ἄρει τετελεσμένους καὶ δυστύχημα τὴν ἡσυχίαν εἰρήνην μὲν ἔπεισεν ἀγαπῆσαι, καταθέσθαι δὲ τὰ ὅπλα καὶ βασιλέα τὸν ἡμέτερον ἐν ἴσῳ τοῖς οἰκείοις ἄγειν καίτοι πολὺ μὲν ἀπηρτημένου Ἴστρου, τὰς δὲ δυνάμεις ἐφ' ἑτέροις τάττοντα; 90 ... γνοίη δ' ἄν τις, εἰ παραθείη τῇ νῦν ἀπὸ Σκυθῶν ἀδείᾳ τὰς προτέρας καταδρομάς, πρὸς ἃς ἀντιβλέπειν μὲν οὐκ ἐξῆν, μιᾶς δὲ εὐχῆς τυγχάνουσιν ἐγίγνετο σῴζεσθαι· αὕτη δὲ ἦν μὴ παγῆναι βέβαιον ἐν Ἴστρῳ κρύσταλλον, ὥστε καὶ ἐπελθεῖν ὑπάρχειν ... 92. Ἐξῆλθε στρατόπεδον Σκυθικὸν τῇ μὲν Ῥωμαίων χειρὶ συμβαλούμενον, τῇ δὲ δυνάμει Περσῶν ἀντιταξόμενον καὶ τὴν μὲν τούτων ἀρχὴν φυλάξον ἀκίνητον, τὴν δὲ ἐκείνων δυναστείαν συγκαταλῦσον. Καὶ τὸ ἔτι μεῖζον, οὐ γὰρ ὅσον ἀφοσιώσασθαι τὴν ἔξοδον ἐποιήσαντο οὐδὲ ἐπὶ τῆς χρείας ἐθελοκακοῦντες ὤφθησαν οὐδὲ προσιόντας ἰδόντες βάρβαροι βαρβάρους ὑπὸ τῆς ὄψεως ἀμείψαντες τὴν γνώμην εὐθὺς μετετάξαντο ... ἀλλ' ὥσπερ ὑπὲρ τῆς οἰκείας ἀγωνιζόμενοι τῇ προθυμίᾳ τῶν ἔργων οὐδὲν τῶν κεκληκότων διήλλαξαν. 93. Καὶ τούτων οὐ τὰς ἐκείνων φύσεις, τὴν δὲ βασιλέως αἰτιατέον σοφίαν, ὃς ἀντὶ μὲν ἀπίστων πιστοὺς κατέστησεν, ἀντὶ δὲ ἀτάκτων εὐπειθεῖς, ἀντὶ δὲ παλιμβόλων βεβαίους, ἀντὶ δὲ πολεμίων συμμάχους, ἑνὶ δὲ βουλεύματι κατά τε Περσῶν ἐπορίσατο προσθήκην καὶ τῆς Σκυθικῆς οὐ μικρὸν μέρος ἐκένωσε καὶ τοὺς συνημμένους τῇ προσηγορίᾳ ταῖς γνώμαις ἐξεπολέμωσεν, ὥστ' ἔμοιγε μὴ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν κρίσιν, πότερον ἐπ' ἀνδρίᾳ πλέον ἢ σοφίᾳ γνώμης ἄξιος θαυμάσαι.

ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΔΕΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

VII, 5 (Foerster VIII, 622). Ὡς δὲ οὐκ ἤκουον τούτων οἱ Ἀθηναῖοι, βοήθειαν τοῖς Καρδιανοῖς ἔπεμψεν. Ἐφ' οἷς ἀγανακτήσας ὁ Διοπείθης τοῦ Φιλίππου περὶ τὴν μεσόγειαν, τὴν ἄνω Θρᾴκην, πολεμοῦντος πρὸς τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα τὴν παράλιον Θρᾴκην ὑπήκοον οὖσαν τοῦ Μακεδόνος κατέδραμε καὶ ἐπόρθησε καὶ ἔφθη πρὶν Φίλιππον ἐπανελθεῖν ἀναχωρήσας εἰς τὴν Χερρόνησον καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ γενόμενος.

CUVÎNTARE PENTRU ÎMPĂRAŢII CONSTANTIUS ŞI CONSTANS.

LIX, 89 (Foerster, IV, 252). Cunoaştem cu toţii faptul că lîngă această parte a împărăţiei se află de jur împrejur două dintre neamurile cele mai mari ale barbarilor: de o parte sciţii răzleţiţi dincolo de Istru, de cealaltă parte mulţimea mare de perşi care ne pricinuiesc atîtea supărări. Dintre aceştia, cei din urmă sînt cutezători, dar nu săvîrşesc încă nimic, pe cîtă vreme ceilalţi nici n-au făcut începutul. Cine e atît de uşuratic ori de nepăsător să nu cerceteze cu cea mai mare plăcere firea unui fapt atît de neobişnuit: ce lucru anume i-a înduplecat pe sciţi, cei mai sîngeroşi dintre oameni, înclinaţi numai spre zeul Ares şi socotind liniştea drept o nenorocire, să îndrăgească pacea, să lase jos armele şi să-l socoată pe împăratul nostru asemenea cu oamenii lor, măcar că se află departe de Istru şi-şi rînduieşte oştile împotriva altora? 90 ... Îşi dă seama cineva, dacă pune alături liniştea pe care ne-o dau acum[1] sciţii cu năvălirile lor dinainte vreme, cărora nu ne putem împotrivi, ci se întîmpla că scăpam numai rugîndu-ne să nu îngheţe bine Istrul, ca să nu se poată trece peste el? ... 92. S-a ivit cîndva o oaste a sciţilor care a dat ajutor trupelor romane spre a lupta împotriva puterii perşilor, lăsînd neatinsă împărăţia romanilor, dar zdrobindu-i pe aceia. Şi iată acum ceva şi mai însemnat: ei au făcut această expediţie nu pentru a-şi îndeplini o îndatorire la care-i silea jurămîntul, şi nici n-au fost observaţi că pricinuiesc rele în mod voit din cauza unei necesităţi. Au văzut înaintînd spre ei pe barbari, şi — cu toate că ei înşişi sînt barbari — au rămas la hotărîrea pe care o luaseră, fără să treacă îndată de partea lor... S-au luptat ca pentru ţara lor şi nu s-au clintit din loc din rîvna de a îndeplini cele pentru care fuseseră chemaţi. 93. Iar pricina acestor fapte trebuie căutată nu în însuşirile lor fireşti, ci în înţelepciunea împăratului, care a făcut din nişte oameni în care nu aveai încredere, oameni pe care te buteai bizui, din oameni lipsiţi de rînduială a făcut ascultători, din şovăielnici şi înşelători nişte fiinţe de nădejde, din duşmani, aliaţi; mulţumită unei singure hotărîri şi-a pus la îndemînă un sprijin împotriva perşilor şi a golit o bună parte a Sciţiei, învrăjbind sufletele celor uniţi între ei prin nume, încît nu mi-i uşor să judec, dacă e vrednic să-l admir mai mult pentru bărbăţia lui decît pentru înţelepciunea hotărîrii sale.

REZUMATE[2] LA DISCURSURILE LUI DEMOSTENE

VII, 5 (Foerster VIII, 622). Neţinînd seama de ceea ce li se spusese, atenienii trimiseră ajutor cardianilor. La acestea Diopeithes[3], supărat pe Filip, care lupta în interiorul ţării, în Tracia de Sus, împotriva regelui odrisilor, alergă pe lîngă mare, în Tracia de sub ascultarea macedoneanului, o pustii şi înainte de a sosi Filip, se retrase în Chersones şi se puse la adăpost.

[1] După victoriile lui Constantin din 322 (cf. supra Anon. Val., 31 urm.) goţii au stat liniştiţi, colaborînd chiar cu imperiul.

[2] Întocmite în anii 350—360, pe baza lui Caecilius, întemeietorul aticismului, au servit mai tîrziu ca introducere la ediţiile lui Demostene.

[3] Strateg atenian care a căutat să împiedice cucerirea Traciei de către Filip II în anii 342—341 î.e.n.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

125. Πρισκιανῷ (α. 359/360)

(Foerster X, 126). 1. Ἐγώ σε τὸ μὲν πρῶτον ἀκούων πρὸς αὐτὸν ἥκειν τὸν Ἴστρον, οὗ βασιλεὺς τὰ ὅπλα δείξας ἐστόρεσε τὸ φρόνημα τῶν Σκυθῶν, οὐκ ἐπέστελλον, οὐ γὰρ ἦν ὁ κομιῶν ἐκεῖσε. 2. εἶθ' ἡμῖν ὁμοῦ πρός τε τὴν Μεγάλην ἐπανήκειν ἠγγέλου πόλιν καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχειν τὴν οὐκέτι μικράν.

636. Ἀνατολίῳ (α. 361)

(Foerster X, 583). 1. Οἷα τετόλμηται οὐ περὶ τὸν Ἴστρον ἐγγὺς Σκυθῶν, οὐδὲ ἐν τοῖς ἐσχάτοις Λιβύης, ἀλλ' ἐν Φοινίκῃ, τῷ πάντων ἡμερωτάτῳ χωρίῳ...

793. Θεμιστίῳ (α. 362/363)

(Foerster X, 713). 2. Καίτοι τοῦτό γε μὴ ὅτι τῶν παρὰ σοί τις τραφέντων οἰκετῶν, ἀλλ' οὐδ' ἂν Ἴστρος ἐκεῖνος ὁ παρὰ τῶν βαρβάρων ἔπαθεν...

SCRISORI

125. LUI PRISCIANUS (a. 359/60)

(Foerster X, 126). 1. Aflînd mai întîi că ai ajuns pînă la Istru, unde împăratul și-a arătat oștile și a doborît[4] la pămînt mîndria sciților, nu ți-am trimis scrisoare, căci nu era cine s-o ducă acolo. 2. Apoi ni s-a adus vestea că sosești în Cetatea cea Mare și că ai primit o dregătorie destul de însemnată.

636. LUI ANATOLIUS (a. 361)

(Foerster X, 583). Asemenea fapte cutezătoare sînt săvîrșite nu în apropierea Istrului, lîngă sciți și nici în ținuturile cele mai îndepărtate de noi ale Libiei, ci în Fenicia, țara cea mai civilizată dintre toate...

793. LUI THEMISTIOS (a. 362/63)

(Foerster X, 713). 2. Și aceasta n-a pătimit-o vreun sclav crescut în casa ta, ci n-a avut parte de asemenea necazuri nici Istrul de lîngă barbari...

[4] Aluzie la luptele de la Dunăre din anii 357—358 (cf. Amm. Marc., XVII, 12 urm.).

XVIII. SCRIPTORES HISTORIAE AUGUSTAE

I, pg. 4, *Hadrian.* 2, 3. Post h‹a›ec in inferiorem Moesiam translatus extremis iam Domitiani[s] temporibus. 4. Ibi a mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperisse...

pg. 5, *Hadrian.* 3, 2. Post quaesturam acta senatus curavit atque ad bellum Dac‹ic›um Traianum familiarius prosecutus est... 6. Secunda expeditione Dacica Traianus eum primae legioni Minerviae praeposuit secumque duxit; quando quidem multa egregia eius facta claruerunt... 9. legatus postea pr‹a›etorius in Pannoniam inferiorem missus Sarmatos compressit, disciplinam militarem tenuit, procuratores latius evagantes coercuit.

pg. 7, *Hadrian.* 5, 2. Nam deficientibus his nationibus Traianus subegerat, Mauri lacessebant, Sarmat‹a›e bellum inferebant...

pg. 8—9, *Hadrian*, 6, 6. Audito dein tumultu Sarmotorum et Roxalanorum praemissis exercitibus Moesiam petit. 7. Marcium Turbonem post Mauretaniam praefecturae infulis ornatum Pannoniae Daciaeque ad tempus

XVIII. SCRIITORII ISTORIEI ÎMPĂRAȚILOR

Colecția aceasta cuprinde viețile împăraților romani de la Hadrian și pînă la Dioclețian (177—284). Despre autorii ei, în număr de șase, nu știm nimic și e aproape sigur că nici n-au existat, iar toată colecția a fost scrisă de unul singur. Tradiția ne-a transmis cele treizeci de biografii cu următoarele nume de autori: Aelius Spartianus, Aelius Lampridius, Iulius Capitolinus, Vulcacius Gallicanus, Trebellio Pollio și Flavius Vopiscus. Despre data redactării au fost emise mai multe teorii: probabil colecția a fost scrisă de un autor de inspirație păgînă cîndva după anul 394, după modelul biografiilor lui Suetonius, cu defectele, dar fără calitățile acestuia. Cu toate neajunsurile ei, colecția cuprinde informații prețioase, mai ales pentru sec. al III-lea, și merită să fie luată în seamă.

Ediția folosită: *Scriptores Historiae Augustae*, edidit Ernestus Hohl, vol. I-II. Editio stereotypa correctior addenda et corrigenda adiecerunt Ch. Samberger et W. Seyfarth, Teubner, Leipzig, 1965.

I, pg. 4, *Hadrian*. 2, 3. După acestea Hadrian a fost mutat [1] în Moesia Inferioară, în ultimii ani ai lui Domițian. 4. Acolo se spune că a aflat de la un astrolog următoarele despre viitoarea sa domnie...

pg. 5, *Hadrian*. 3, 2. După questură [2] el a avut în grijă [3] arhiva senatului și l-a însoțit pe Traian în războiul [4] cu dacii, în calitate de prieten mai apropiat... 6. În timpul celei de a doua expediții, Traian l-a pus în fruntea legiunii întîia Minerva și l-a luat cu el; cu care prilej s-au făcut cunoscute multe fapte minunate de ale sale... 9. După aceea [5] a fost trimis în Pannonia Inferioară ca *legatus pro praetore* și i-a zdrobit pe sarmați [6]. A menținut disciplina militară și a înfrînat pe procuratorii care întreceau prea mult măsura.

pg. 7, *Hadrian*. 5, 2. Căci, de vreme ce [7] s-au revoltat neamurile pe care le supusese Traian, maurii îi hărțuiau pe romani, iar sarmații duceau împotriva lor războiu...

pg. 8—9, *Hadrian*. 6, 6. Apoi, aflînd de năvala sarmaților și a roxolanilor, a plecat [8] în Moesia, după ce și-a trimis înainte armatele. 7. Pentru un scurt timp [9] a pus în fruntea Pannoniei și a Daciei pe Marcius Turbo, care

---

[1] În anul 95 devine tribun al legiunii a V-a Macedonica.

[2] În anul 101.

[3] *Ab actis* în anii 103—104.

[4] Unde a și fost decorat de două ori (CIL, III, 550).

[5] În anul 107.

[6] Iazigii din cîmpia Tisei nemulțumiți că Traian nu le înapoiase niște teritorii (probabil apusul Banatului) dăruite lor odinioară de Decebal, cf. Dio Cassius, LXVIII, 10,3.

[7] După moartea lui Traian, survenită la 11 august 117 ,respectiv la urcarea pe tron a lui Hadrian.

[8] La sfîrșitul anului 117 vine în Dacia.

[9] În anii 118—119, cînd Dacia este împărțită în Superior și Inferior.

praefecit. 8. Cum rege Roxalanorum, qui de imminutis stipendiis querebatur, cognito negotio pacem conposuit... 7, 3... Romam venit Dacia Turboni credita, titulo Aegyptiacae praefecturae, quo plus auctoritatis haberet, ornato[s]...

pg. 17, *Hadrian*, 16, 3. Floro poetae scribenti ad se:

Ego nolo Ca e›sar esse,
ambulare per Brittanos,
‹ *latitare per...* ›
Scythicas pati ‹*p*›ruinas

rescripsit...

pg. 39—40, *Anton. Pius*. 5, 4. Per legatos suos plurima bella gessit... nam... et Germanos et Dacos et multas gentes atque Iud‹a›eos rebellantes contudit per praesides ac legatos.

pg. 59, *M. Ant. Phil.* 14, 1. Profecti sunt tamen paludati ambo imperatores et Victualis et Marcomannis cuncta turbantibus, aliis etiam gentibus, quae pulsae superioribus barbaris fugerant, nisi reciperentur, bellum inferentibus. 2. Nec parum profuit ista profectio, cum Aquileiam usque venissent...

pg. 62, *M. Ant. Phil.* 17, 3. Pannonias ergo Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, simul etiam Quadis exstinctis servitio liberavit et Romae cum Commodo, quem iam Caesarem fecerat, filio ut diximus suo, triumphavit.

pg. 66, *M. Ant. Phil.* 22, 1. Gentes omnes Illyrici limite usque in Galliam conspiraverant, ut Marcomanni, Varistae, Hermunduri et Quadi, Suevi, Sarmat‹a›e, Lucringes et Burei. hi aliique cum Victualis, Sosibes, Sicobotes, Roxolani, Basternae, Halani, Peucini, Costoboci.

pg. 88, *Avid. Cass.* 4, 6. Cum exercitum duceret, et inscio ipso manus auxiliaria centurionibus suis auctoribus tria milia Sarmatarum neglegentius agentum in Danuvii ripis occidissent et cum praeda iugenti ad eum redissent...

fusese onorat cu insignele de prefect [10] după evenimentele din Mauretania [11]. 8. După ce a aflat pricina, el [12] a încheiat pace cu regele roxolanilor, care se plîngea de micșorarea subvențiilor [13] bănești. 7, 3... El a venit [14] la Roma după ce i-a încredințat Dacia lui Turbo, care a primit titlul de prefect al Egiptului, ca să se bucure de mai multă autoritate...

pg. 17, *Hadrian*. 16, 3. Poetului Florus [15], care îi adresa aceste versuri: Eu nu doresc să fiu împărat. / Nu vreau să umblu printre locuitorii Britaniei / Nu caut să stau ascuns... / Nu vreau să suport gerurile din Sciția / el i-a răspuns...

pg. 32—40, *Anton. Pius*, 5, 4. Cele mai multe războaie le-a purtat prin legații săi. Căci... pe germani, pe daci [16] și multe neamuri, ca și pe iudeii care s-au răsculat, el i-a zdrobit prin guvernatori și legați.

pg. 59, *M. Ant. Phil.* 14, 1. Totuși, îmbrăcați în haine de oștean amîndoi [17] împărații au plecat la război, de vreme ce și victualii și marcomanii dezorganizau totul provocînd stricăciuni, și chiar și alte neamuri, care fugiseră, împinse fiind de barbarii susnumiți, și atacau [18], dacă nu erau primite în imperiu. 2. Și nu de mic folos a fost plecarea împăraților, după ce au ajuns pînă la Aquileia.

pg. 62, *M. Ant. Phil.* 17, 3. După ce a eliberat Pannonia din sclavie prin distrugerea marcomanilor, sarmaților, vandalilor și totodată a cvazilor, el a triumfat [19] la Roma, împreună cu fiul său Commodus, pe care îl făcuse caesar [20], după cum am spus-o.

pg. 66, *M. Ant. Phil*, 22, 1. Toate neamurile, începînd de la granița Illyriei și pînă în Gallia, au conspirat [21] împotriva imperiului, cum ar fi marcomanii, variștii, hermundurii și cvazii, suevii, sarmații, lacringii și burii; aceștia și alții împreună cu victualii, sosibii, sicobiții, roxolanii, bastarnii, alanii, peucinii, costobocii.

pg. 88, *Avid. Cass.* 4, 6. Pe cînd își ducea [22] trupele în campanie, un detașament de trupe auxiliare, din îndemnul centurionilor săi și fără ca el să știe, au ucis trei mii de sarmați care trăiau în mod imprudent, fără măsuri de pază, pe malurile Dunării, și s-au întors la el cu o pradă uriașă...

---

[10] Probabil al Egiptului.

[11] Unde reprimase revolta localnicilor.

[12] Hadrian.

[13] Pe care le acordase Traian.

[14] La 9 iulie 118.

[15] În ultimul timp se înclină spre o identificare a poetului cu autorul istoriei romane.

[16] Nu se poate ști dacă este o aluzie la luptele din 143, atestate de Aelius Aristides (*Or.*, XXVI, 70) și Polyainos (*Strat.*, VI, praf.) sau de cele din 157—158 e.n., despre care avem indicații vagi doar prin tezaure monetare îngropate și inscripții în curtea legiunii XIII Gemina (CIL, III, 1161).

[17] Marcus Aurelius și fratele său Verus.

[18] În anul 167 încep atacurile la Dunăre, combinate în Dacia și cu oarecare mișcări ale populației locale. În cursul luptelor din anul 170 cade și guvernatorul provinciei M. Claudius Fronto (CIL, VI, 13377).

[19] La 27 noiembrie 176.

[20] La 12 octombrie 166.

[21] E posibil ca marea mișcare să fi fost provocată de coborîrea goților de la Marea Baltică la Marea Neagră.

[22] În anul 175.

pg. 103, *Comm. Ant.* 6, 1. Eo tempore in Sarmatia res bene gestas per alios duces in filium suum Perennis referebat.

pg. 109, *Comm. Ant.* 13, 5. Victi sunt sub eo tamen, cum ille sic viceret, per legatos Mauri, victi Daci, Pannoniae quoque compositae, ‹et› Brittania, in Germania et in Dacia imperium eius recusantibus provincialibus; 6. Quae omnia ista per duces sedata sunt.

pg. 115—116, *Pert.* 2, 1. Bello Parthico industria sua promeritus in Brittaniam translatus est ac retentus. 2. post in Moesia rexit alam ... 4. Inde ad ducenum sestertiorum stipendium translatus in Daciam suspectusque a Marco quorundam apparatibus remotus est... 10. Cassiano motu compositu e Syria ad Danubii tutelam profectus est atque inde Moesiae utriusque, mox Daciae regimen accepit. 11. bene gestis his provinciis Syriam meruit.

pg. 187, *Ant. Car.* 5, 4. dein ad orientem profectionem parans omisso itinere in Daciam resedit.

pg. 192, *Ant. Car.* 10, 6. Cum Germanici et Parthici et Arabici et Alamannici nomen adscriberet (nam Alamannorum gentem devicerat), Helvius Pertinax, filius Pertinacis, dicitur ioco dixisse: „adde, si placet, etiam Geticus Maximus", quod Getam occiderat fratrem et Gothi Getae dicerentur, quos ille, dum ad orientem transit, tumultuariis proeliis devicerat.

II, pg. 3, *Maxim.* 1,5. hic de vico Threiciae vicino barbaris, barbaro etiam patre et matre genitus, quorum alter e Gothia, alter ex Alanis genitus esse perhibetur.

pg. 5, *Maxim.* 4, 4 ... sub Macrino... a militia desiit et in Thracia in vico, ubi genitus fuerat, possessiones comparavit ac semper cum Gothis commercia exercuit. Amatus est autem unice a Getis quasi eorum civis. 5. Halani quicumque ad ripam venerunt, amicum eum donis vicissim recurrentibus adprobabant.

pg. 103, *Comm. Anton*. 6,1. În vremea aceea Perennis [23] a făcut să treacă drept ale fiului său victoriile obținute în Sarmatia datorită altor comandanți [24].

pg. 109, *Comm. Anton*, 13, 5. Deși el trăia astfel, totuși în vremea lui maurii au fost învinși prin legați, au fost învinși dacii și chiar și provinciile Pannonia au fost pacificate. În Britania, în Germania și în Dacia locuitorii provinciilor se împotriveau [25] stăpînirii sale. 6. Toate acestea au fost potolite de către generali.

pg. 115—116, *Pert*. 2, 1. Dovedindu-se vrednic în războiul cu parții, datorită iscusinței sale, el a fost mutat în Britania și reținut acolo. 2. Pe urmă a comandat în Moesia o unitate de cavalerie... 4. Apoi, mutat fiind în Dacia, într-un post de 200 000 de sesterți [26], el a fost bănuit de Marcus [27] și îndepărtat, datorită unor mașinații... 10. După ce a fost liniștită revolta lui Cassius, el a plecat din Syria să asigure paza Dunării și mai întîi a primit conducerea[28] celor două Moesii, iar pe dată și pe aceea a Daciei [29]. 11. Achitîndu-se bine de aceste însărcinări, el a primit Siria.

pg. 187, *Ant. Car*. 5, 4. Apoi, pe cînd făcea pregătiri pentru expediția spre răsărit, el a părăsit itinerariul și a zăbovit [30] în Dacia.

pg. 192, *Ant. Car*. 10, 6. Pe cînd primea numele de Germanicus, de Parthicus, de Arabicus și de Alamannicus (căci învinsese neamul alamanilor), se zice că Helvius Pertinax, fiul lui Pertinax, a spus în bătaie de joc: „Adaugă, dacă îți face plăcere, și pe acela de Geticus Maximus", deoarece el [31] ucise pe fratele său Geta, iar goții pe care, pe cînd se îndreptau [32] spre orient, îi învinsese în niște lupte neașteptate, sunt numiți și geți.

II, pg. 3, *Maxim*. 1, 5. Acesta [33], originar dintr-un sat din Tracia, învecinat cu barbarii, s-a născut din părinți barbari și ei, dintre care, se spune că, unul era din țara goților [34], iar celalt se trăgea din alani.

pg. 5, *Maxim*. 4, 4. Sub împăratul Macrinus [35]... el a părăsit armata și cumpărînd proprietăți în Tracia, în satul în care se născuse, a făcut tot timpul comerț cu goții. A fost iubit cu totul deosebit de către geți[36], ca un cetățean de al lor. Alanii care veneau la malul Dunării își manifestau prietenia față de el și la rîndul lor se întorceau și ei cu daruri.

---

[23] Favoritul împăratului și prefectul pretoriului Tigidius Perennis.

[24] Probabil o aluzie la activitatea lui Clodius Albinus și Pescennius Niger la granițele Daciei (cf. Dio Cassius, LXXII, 8,2).

[25] Ca procurator.

[26] Un sesterț valora un sfert de dinar.

[27] Marcus Aurelius.

[28] Vezi A. Stein, *Die Legaten von Moesien*, Budapest, 1940.

[29] Vezi A. Stein, *Die Reichsbeamten von Dazien*, Budapest, 1944.

[30] În anul 214 (cf. Dio Cassius, LXXVII, 16,7 și Herodian, IV, 8,1), cînd vizitează probabil Porolissum unde cere ostateci de la dacii liberi (Dio Cassius, LXXVIII, 27,5).

[31] Caracalla.

[32] Deci în timpul șederii sale în Dacia. Luptele cu goții, la această dată, par neverosimile. E posibil să fie vorba despre un anacronism al operei de față, în care sînt menționate multe acțiuni ale goților.

[33] Maximinus Thrax.

[34] Adică din Dacia.

[35] În anii 217—218 e.n.

[36] Adică goți. Originea sa germanică este o născocire a autorului, respinsă de cercetarea recentă.

pg. 13, *Maxim.* 13, 3. pacata Germania Sirmium venit, Sarmatis inferre bellum parans atque animo concipiens usque ad Oceanum septentrionales partes in Romanam ditionem redigere...

pg. 49, *Gord.* 26, 4. fecit i[n]ter ‹in› Moesiam atque in ipso procinctu, quidquid hostium in Thraciis fuit, delevit, fugavit, expulit atque summovit.

pg. 70, *Max. et Balb.* 16, 3. Sub his pugnatum est a Carpis contra Moesos. 3. fuit et Scythici belli principium, fuit et Histriae excidium eo tempore, ut autem Dexippus dicit, Histricae civitatis.

pg. 85, *Gall.* 5, 6... Gothoru‹m pars›..., occupatis T‹h›raciis Macedoniam vastaverunt.

pg. 92, *Gall.* 13, 6. inter haec Scythae per Euxinum navigantes, Histrum ingressi multa gravia in solo Romano fecerunt quibus compertis Gallienus Cleodamum et Athenaeum Byzantios instaurandis urbibus muniendisque praefecit, pugnatumque est circa Pontum, et a Byzantiis ducibus victi sunt barbari. 7. Veneriano item duce navali bello Gothi superati sunt, cum ipse Venerianus militari[s] perit morte 8. Atque inde Cyzicum et Asiam, deinceps Achaiam omnem vastarunt et ab Atheniensibus duce Dexippo, scriptore horum temporum victi sunt. Unde pulsi per Epirum, Macedoniam, Moesiam pervagati sunt. 9. Gallienus interea vix excitatus publicis malis Gothis vagantibus per Illyricum occurrit et fortuito plurimos interemit. quo comperto Scythae facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. 10. omnes inde Scythas Marcianus varia bellorum fortuna..., quae omnes Scythas ad rebellionem excitarunt.

pg. 13, *Maxim.* 13,3. După ce a fost pacificată Germania, el a venit la Sirmium, pregătindu-se de război împotriva sarmaților [37] și avînd de gînd să aducă sub puterea romană părțile de miază-noapte pînă la Ocean.

pg. 49, *Gord.* 26, 4. El [38] călătorea spre Moesia și fiind gata de luptă, pe dușmanii care se aflau în Tracia i-a distrus, fugărit, alungat și supus.

pg. 70, *Max. și Balb.* 16, 3. Sub aceștia [39] carpii s-au luptat împotriva moesilor [40]. Tot atunci a avut loc și începutul războiului cu scitii [41] și distrugerea[42] Histriei, sau după cum spune Dexippus[43], a cetății histriene.

pg. 85, *Gall,* 5, 6... o parte a goților... au devastat Macedonia, după ce au ocupat Tracia [44].

pg. 92, *Gall.* 13, 6. Între timp sciții, navigînd prin Pontul Euxin, au intrat pe Dunăre și au făcut multe nenorociri pe teritoriul roman. Aflînd aceste lucruri Gallienus a însărcinat pe bizantinii Cleodamus și Athenaeus să aibă grijă de repararea și întărirea orașelor [45]. Lupta s-a dat în regiunea Pontului și barbarii au fost învinși de comandanții bizantini. 7. Goții au fost învinși într-o luptă navală în care era comandant și Venerianus, care a pierit el însuși în luptă. 8. Iar pe urmă ei [46] au devastat Cyzicul și Asia, apoi întreaga Achaie și au fost învinși de către atenieni sub conducerea lui Dexippus [47], istoricul acestor vremuri. Fiind respinși de aici au rătăcit prin Epir, Macedonia și Moesia. 9. Între timp Gallienus, cu greu smuls din inactivitate de nenorocirile statului [48], în timp ce goții rătăceau prin Illyria, a sosit și a ucis din întîmplare pe mai mulți dintre ei. Aflîndu-se de aceasta, sciții au făcut întărituri din carele lor și au încercat să fugă peste muntele Gessace. 10. Apoi Marcianus pe toți sciții... cu rezultate schimbătoare..., care au ațîțat la răscoală pe toți sciții [49].

---

[37] În anii 235—236 e.n. au loc lupte cu dacii liberi, care sînt învinși.

[38] Gordianus III se afla în anul 242 în drum spre perși, cînd a survenit invazia carpilor. Aceștia erau nemulțumiți că nu primiseră subsidii din partea guvernatorului Moesiei (cf. Petrus Patricius, fragm. 8), la fel ca goții, cu care invadaseră împreună Moesia Inferioară (cf. infra *Max. et Balb,* 16,3) în anul 238.

[39] În anul 238.

[40] Adică a locuitorilor din provincia Moesia Inferioară.

[41] Aici, ca și în cele ce urmează, sub sciți trebuie să înțelegem goți.

[42] În realitate cetatea pare să fi continuat să existe și după această dată, cum ne sugerează unele indicații epigrafice (vezi E. Doruțiu, *Zur Frage des Zeitpunktes der Zerstörung Histrias im* 3. *Jh. u. Z.*, în „Studii Clasice", VI (1964). Probabil că de abia cu ocazia invaziei goților din anii 258—269 va fi distrusă Histria.

[43] Istoric atenian de la mijlocul sec. al III-lea e.n., autor al unei istorii a luptelor cu goții.

[44] În anul 262 e.n. goții se revarsă atît în Asia, cît și în Balcani pe mare și probabil și pe uscat.

[45] De această acțiune, din ultimii ani de domnie a lui Gallienus, par să fi beneficiat orașele Histria și Tomis.

[46] În anul 267.

[47] Vezi nota 43.

[48] Biograful este deosebit de ostil împăratului.

[49] În realitate Gallienus i-a învins pe heruli pe rîul Nestos, în anul 268 ,iar regele acestora Naulobatus a devenit prizonier roman (cf. Zosimos, I, 40, 1 și Synkellos, p. 717), dar revolta l-a obligat să plece în Italia.

pg. 99, *Gall.* 21 (3), 5. ... cum constet... et post decennalia Gothos ab eo victos...

pg. 107, *Tyr. trig. Ingenuus.* 9, 1. Tusco et Basso coss... Ingenuus, qui Pannonias tunc regebat, a Moesiacis legionibus imperator est dictus, ceteris Pannoniarum volentibus, neque in quoquam melius consultum rei p. a militibus videbatur quam quod instantibus Sarmatis creatus est imperator, qui fessis rebus mederi sua virtute potuisset . . . 3. sed Gallienus... denique Ingenuum conflictu habito vicit eoque occiso in omnes Moesiacos tum milites ‹quam› cives asperrime s‹a›evit.

pg. 108—9, *Tyr. trig. Regilianus.* 10,1 . Regilianus denique in Illyrico ducatum gerens imperator est factus auctoribus imperii Moesis, qui cum Ingenuo fuerant ante superati, in quorum parentes graviter Gallienus saevierat. 2. Hic tamen multa fortiter contra Sarmatas gessit, sed auctoribus Roxolanis consentientibusque militibus et timore provincialium, ne iterum Gallienus graviora faceret, interemptus est.

... 8. Fuit, quod negari non potest, vir in re militari semper probatus et Gallieno iam ante suspectus, quod dignus videretur imperio, gentis Daciae, Decibali ipsius, ut fertur, adfinis.

pg. 126, *Tyr. trig. Celsus.* 29, 1. Occupatis partibus Gallicanis, orientalibus, quin etiam Ponti, Traciarum et Illyrici, dum Gallienus propinatur...

pg. 133, *Tyr. trig. Censorinus.* 33, 1. ... extra ordinem quoque legatione Persica functus, etiam Sarmatica.

pg. 137—8, *Claud.* 6, 1... illi Gothi, qui evaserant eo tempore, quo illos Marcianus est persecutus, quosque Claudius emitti non siverat, ne [qu]id fieret, quod effectum est, omnes gentes suorum ad Romanas incitaverunt praedas. 2. denique Scytharum populi, Peuci, Grutungi, Austrogoti, Tervingi, Visi, Gipedes, Celtae etiam et Heruli, praedae cupiditate in Romanum solum inruperunt illic pleraque vastarunt, dum aliis occupatus est Claudius dumque se ad id bellum, quod confecit, imperatori[a]e instruit,... 5. armatorum trecenti viginti milia fuerunt...

pg. 99, *Gall.* 21(3). 5. E sigur că... şi după decenalii[50] goţii au fost înfrînţi de dînşii[51].

pg. 107, *Cei treizeci de tirani*: *Ingenuus*, 9, 1. În timpul consulatului lui Tuscus şi Bassus[52]... Ingenuus, care conducea pe atunci provinciile Pannonia, a fost proclamat împărat de către legiunile din Moesia, dîndu-şi asentimentul şi cele din Pannonia. Se părea că niciodată soldaţii n-au îngrijit mai bine de stat decît atunci, cînd, deoarece sarmaţii erau ameninţători, a fost făcut împărat unul care cu vitejia sa ar fi putut să însănătoşească statul sleit de puteri... 3. Gallienus însă... în cele din urmă, dîndu-se lupta[53], l-a învins pe Ingenuus şi după moartea acestuia s-a purtat cu mare cruzime faţă de toţi locuitorii Moesiei, atît militari cît şi civili.

pg. 108—9, *Cei treizeci de tirani*: *Regilianus*. 10, 1. În sfîrşit Regilianus, care îndeplinea funcţia de comandant militar în Illyria, a fost făcut împărat. Autorii acestei fapte au fost locuitorii din Moesia, care fuseseră învinşi împreună cu Ingenuus şi faţă de rudele cărora Gallienus se purtase cu cruzime. 2. Acesta totuşi a purtat cu vitejie multe lupte împotriva sarmaţilor. A fost însă omorît de roxolani cu consimţămîntul soldaţilor şi fiindu-le şi provincialilor frică ca nu cumva Gallienus să facă din nou un măcel.

....8 Nu se poate nega că el totdeauna a fost un bărbat priceput în treburile militare şi suspect lui Gallienus încă de mai înainte, deoarece se părea că e demn de domnie. Se spune că el era de neam dacic, fiind chiar rudă cu însuşi Decebal[54].

pg. 126, *Cei treizeci dierani*. *Celsus*. 29, 1. În timp ce Gallienus petrecea ...au fost ocupate regiunile Galliei, cele orientale şi chiar ale Orientului, ale Traciei şi Illyriei.

pg. 133, *Cei treizeci de tirani*. *Censorinus*[55]. 33, 1... în mod extraordinar a îndeplinit şi funcţia de sol în Persia şi chiar în Sarmaţia.

pg. 137—8, *Claudius*, 6... Goţii aceia care au scăpat cînd i-a urmărit Marcianus[56] şi pe care Claudius n-a lăsat să-i scape, ca să nu se mai întîmple ceea ce s-a întîmplat, au aţîţat toate neamurile lor, chemîndu-i la prada romană. 2. În cele din urmă diferitele neamuri ale sciţilor, peucii, grutungii, ostrogoţii, tervingii, vizii, gepizii, chiar şi ceilalţi şi herulii, din dorinţa de a prăda, au năvălit[57] pe teritoriul roman şi au devastat aici multe, în timp ce Claudius era ocupat cu altele şi în timp ce el se pregătea ca un împărat pentru acest război pe care l-a şi terminat[58]. 5... Au fost 320 000 de oameni înarmaţi.

---

[50] Sărbătorite în anul 262.
[51] Valerianus şi Gallienus. În realitate primul căzuse prizonier la perşi încă din 259.
[52] În anul 258.
[53] Lîngă Mursa.
[54] Ultimul rege dac.
[55] A domnit doar şapte zile în anul 269.
[56] General al lui Gallienus, care se luptase cu goţii, cu cîţiva ani în urmă.
[57] Mişcarea a început în anul 268 şi a continuat în primăvara anului 269. Pe drum au încercat, zadarnic, să cucerească oraşele Tomis şi Marcianopolis, cf. Zosimos, I, 42.
[58] Prin celebra bătălie de la Naissus.

pg. 146, *Claud.* 15, 2... dux factus est et dux totius Illyrici. Habet in potestatem Thracios, Moesos, Dalmatos, Pannonios, Dacos exercitus.

pg. 147, *Claud* . 17, 3, quaeso, igitur, mi Venuste, si mihi fidem exhibes, ut eum facias a Grato et Herenniano placari, nescientibus hoc militibus Daciscianis, qui iam s‹a›eviunt, ne graviter re<m> ferant.

pg. 153, *Aurel*, 6, 3. privatim huius multa extant egregia facinora nam erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis praesidiariis solus adtrivit.

pg. 158—9, *Aurel*, 13, 1. Cum consedisset Valerianus Augustus in thermis apud Byzantium... adsidentibus Nummio Tusco Consule ordinario... adsidentibus etiam a parte laeva Avulnio Saturnino Scythici limitis duce... et Ulpicio Crinito duce Illyriciani limitis et Thracici... dixit: 2. „gratias tibi agit, Aureliane, res p., quod eam a Gothorum potestate liberasti".

pg. 161—2, *Aurel.* 17, 1. extat epistula... 2. ... Gothi oppugnandi sunt, Gothi a Thraciis amovendi, eorum enim plerique Haeminontium Europamque vexant, qui te pugnante fugerunt. 3. omnes Illyricianos totumque limitem in tua potestate constituo... 18, 2. Idem Aurelianus contra Suebos et Sarmatos isdem temporibus vehementissime dimicavit ac florentissimam victoriam rettulit.

pg. 166, *Aurel.* 22, 2. multa in itinere ac magna bellorum genera confecit. nam in Thraciis et in Illyrico occurrentes barbaros vicit, Gothorum quin etiam ducem Cannaban sive Cannabanden cum quinque milibus hominum trans Danuvium interemit.

pg. 171—2, *Aurel.* 30, 4. Pacato igitur oriente in Europam Aurelianus redit victor illic Carporum copias adflixit, et, cum illum Carpicum senatus absentem vocasset...

pg. 174, *Aurel.* 33, 3. fuit alius currus quattuor cervis iunctus, qui fuisse dicitur regis Gothorum... 4. praecesserunt... praeter captivos gentium barbarum... Gothi, Halani Roxolani, Sarmatae, ... 34, 1. ductae sunt et decem

pg. 146, *Claudius.* 15, 2 ... „A fost făcut general şi comandant militar al Illyriei [59]. El are sub puterea sa armatele din Tracia, Moesia, Dalmaţia, Pannonia, Dacia..."

pg. 147, *Claudius* 17, 3. „Te rog [60] deci, Venustus al meu, dacă îmi păstrezi credinţă, ai grijă ca el [61] să fie îmblînzit de către Gratus şi Herennianus, fără însă ca soldaţii din Dacia să afle de aceasta, ca nu cumva ei, fiind furioşi, să ia în nume de rău acest lucru".

pg. 153, *Aurel.* 6, 3. Se cunosc multe fapte strălucite ale acestuia, înainte de a deveni împărat şi anume; el singur, cu trei sute de soldaţi din gardă, a nimicit pe sarmaţii care năvăliseră în Illyria.

pg. 158—9, *Aurel.* 13, 1. Pe cînd împăratul Valerianus şedea în terme, la Bizanţ, ... avîndu-l alături pe Nummius Tuscus, consul ordinar [62]..., avînd în partea stîngă pe Avulnius Saturninus, comandantul limesului scitic [63] ... şi pe Ulpicius Crinitus, comandantul limesului illiric şi tracic... el a spus: 2. „Statul îţi aduce mulţumiri, deoarece l-ai eliberat de sub puterea goţilor" [64].

pg. 161—2, *Aurel.* 17, 1. Există o scrisoare [65]... „2... Goţii trebuie atacaţi, goţii trebuie alungaţi [66] din Tracia. Căci mulţi dintre acei care, dînd lupta cu tine, au fugit, devastează Aemimontul şi Europa. 3. Pun sub puterea ta toate armatele din Tracia şi din Illiria şi tot limesul respectiv...". Acelaşi Aurelian s-a luptat cu mare bărbăţie, tot în vremea aceea, împotriva suebilor şi sarmaţilor şi a repurtat o victorie strălucită.

pg. 166, *Aurel.* 22,2. Pe drum [67] a terminat multe şi mari războaie şi anume, în Tracia şi Illyria el i-a învins pe barbarii [68] care i-au ieşit în cale. Ba chiar a ucis pe Cannaba sau Cannabandes, comandantul goţilor, împreună cu cinci mii de goţi, dincolo de Dunăre.

pg. 171—2, *Aurel.* 30, 4. Deci după pacificarea Orientului, Aurelian s-a întors victorios în Europa şi aici a sfărîmat trupele carpilor [69] şi fiindcă senatul i-a dat lui în lipsă titlul de Carpicus...

pg. 174, *Aurel.* 33, 4. A fost un alt car la care erau înhămaţi patru cerbi şi despre care se spune că aparţinuseră regelui goţilor... 4. înaintea [70] sa mergeau, în afară de neamurile barbare, goţi, alani, roxolani, sarmaţi....

[59] Adică al întregii peninsule Balcanice.

[60] Gallienus, auzind că generalul Claudius este supărat de felul de viaţă al împăratului, se adresează în scris unui prieten de al său.

[61] Claudius.

[62] În anul 258.

[63] Adică din Dobrogea.

[64] Trebuie să fie vorba de una din numeroasele acţiuni ale goţilor invadatori, probabil în regiunile dobrogene.

[65] Din partea împăratului Claudius către Aurelian. Probabil tot o născocire, ca şi celelalte documente citate de HA.

[66] Aurelian a fost şeful cavaleriei romane mobile, nou creiate, participînd cu succes la luptele contra goţilor din Moesia şi mai ales la marea bătălie de la Naissus, din anul 262.

[67] Spre Palmyra.

[68] În anul 271 goţii au invadat din nou Dobrogea şi Tracia, cf. Eutr., IX, 13, 1; Oros., VII, 23,4.

[69] În anul 273 e.n. bătălia s-a dat lîngă Carsium. Unii supravieţuitori au fost colonizaţi în Dobrogea, cf. Amm. Marc., XXVII, 5,5.

[70] În timpul triumfului.

mulieres, quas virili habitu pugnantes inter Gothos ceperat, cum multae essent interemptae, quas de Amazonum genere titulus indicabat.

pg. 178—9, *Aurel.* 39, 7. cum vastatum Illyricum ac Moesiam deperditam videret, provinciam Transdanuviana‹m› Daciam a Traiano constitutam sublato exercitu et provincialibus reliquit, desperans eam posse retineri, abductosque ex ea populos in Moesia conlocavit appellavitque suam Daciam quae nunc duas Moesias dividit.

pg. 211, *Prob.* 11, 6. tum adclamatum est: „Probe Auguste... 9. tu Gothicus, tu Sarmaticus..."

pg. 212, *Prob.* 12,3. enimvero quae mundi pars est, quam ille non vincendo didicerit... 4. iam vero quid Sarmatas loquor, quid Gothos, quid Parthos ac Persas atque omnem Ponticum tractum.

pg. 215, *Prob.* 16, 2. in Illyrico Sarmatas ceterasque gentes ita contudit, ut prope sine bello cuncta reciperet, quae illi diriguerant. 3. tetendit deinde iter per Thracias atque omnes Geticos populos fama rerum territos et antiqui nominis potentia pressos aut in deditionem aut amicitiam recepit.

pg. 216, *Prob.* 18, 1. Facta igitur pace cum Persis ad Thracias redit et centum milia Basternarum in solo Romano constituit, qui omnes fidem servarunt. 2. sed cum et ex aliis gentibus plerosque pariter transtulisset, id est ex Gipedis, Grauthungis et Vandulis, illi omnes fidem fregerunt et occupato bellis tyrannicis Probo per totum paene orbem pedibus et navigando vagati sunt nec parum molestiae Romanae gloriae intulerunt. 3. Quos quidem ille diversis vicibus variisque victoriis oppressit, paucis domum cum gloria redeuntibus, quod Probi evasissent manus.

pg. 240, *Car.* 9, 4. Bonum principem fuisse Carum cum multa indicant tum illud etiam, quod, statim est adeptus imperium, Sarmatas adeo morte Probi feroces, ut invasuros se non solum Illyricum sed Thracias quoque Italiamque minarentur, ita scienter bella partiendo contudit, ut paucissimis diebus Pannonias securitate donaverit occisis Sarmatarum sedecim milibus, captis diversi sexus viginti milibus.

34,1. Erau duse şi zece femei, pe care le prinsese în haine bărbăteşti, luptînd în rîndurile goţilor, după ce multe, pe care inscripţiile [71] le arăta ca făcînd parte din neamul amazoanelor, fuseseră ucise.

pg. 178—9, *Aurel*, 39, 7. Văzînd că Illyria a fost devastată, iar Moesia pierdută şi nemaisperînd să mai poată păstra Dacia transdunăreană, provincia care o creease Traian, el a părăsit-o [72] şi a retras armata şi pe provinciali. Populaţiile pe care le-a scos dintr-însa le-a aşezat în Moesia şi a numit-o „Dacia sa“, provincia [73] care acuma desparte cele două Moesii [74].

pg. 211, *Prob.* 11, 6. Atunci s-au produs aclamaţii: „Probus Augustus... tu învingătorul goţilor, tu învingătorul sarmaţilor...“

pg. 212, *Prob.* 12, 3. Căci care este acea parte a lumii pe care el să n-o fi cunoscut prin victorii?.. 4. Ce să mai vorbesc despre sarmaţi, despre goţi, despre parţi şi perşi şi despre toată regiunea Pontului?

pg. 215, *Prob.* 16, 2. În Illyria el i-a lovit aşa de vîrtos pe sarmaţi şi pe celelalte neamuri, încît aproape fără nici o luptă a recucerit toate pe care le cotropiseră ei. 3. Apoi [75] şi-a îndreptat drumul prin Tracia şi a primit ca supuşi sau prieteni toate populaţiile gotice care erau îngrozite de cele aflate şi copleşite de puterea vechiului renume.

pg. 216, *Prob.* 18, 1. Încheind prin urmare pace cu perşii, el s-a întors în Tracia şi a aşezat pe pămîntul roman 100 000 de bastarni, care toţi au păstrat credinţă. 2. Însă, după ce a adus tot atît de mulţi şi din alte neamuri, adică dintre gepizi, grutungi şi vandali, toţi aceştia au călcat [76] jurămîntul de credinţă şi au colindat aproape toată [77] lumea romană, pe apă şi pe uscat, deoarece Probus era ocupat cu războaie contra uzurpatorilor şi nu mică a fost paguba pricinuită renumelui roman. 3. Pe aceştia el i-a strivit prin multe victorii în diferite rînduri: doar puţini s-au întors acasă cu gloria de a fi scăpat din mîinile lui Probus.

pg. 240, *Car.* 9, 4. Multe lucruri arată că a fost un bun împărat Carus, dar mai ales, îndată ce a dobîndit puterea, el i-a zdrobit [78] pe sarmaţii care deveniseră atît de îndrăzneţi prin moartea lui Probus, încît aveau de gînd nu numai să năvălească în Illyria, dar ameninţau Tracia şi chiar Italia. El a dus aşa de iscusit luptele cu dînşii încît, în puţine zile, a redat siguranţa provinciilor Pannonia, totdată fiind ucişi 16 00 de sarmaţi şi prinşi 20 000 de bărbaţi şi femei.

---

[71] De pe tăbliţele cu faptele generalului victorios.

[72] În anul 271. Informaţia aceasta reprezintă o simplă preluare a relatării lui Eutropius IX, 15,1 — cu care seamănă foarte mult şi lingvistic — fără nici o valoare istorică proprie. Pentru toată problema v. Vl. Iliescu, *Părăsirea Daciei în lumina izvoarelor literare*, SCIV, XXII (1971), 2.

[73] Dacia Ripensis, de mai tîrziu.

[74] Superioară şi Inferioară.

[75] Tot în anul 278.

[76] Aceştia, fiind aşezaţi în Dobrogea, au jefuit regiunile învecinate.

[77] Poate un ecou al aventurii grupului de franci, care a trecut prin Marea Neagră şi Mediterană, întorcîndu-se acasă prin Atlantic, cf. Zosimos, I, 71.

[78] In anul 282, cf. şi Eutr., IX, 18,1.

XIX. AUXENTI DUROSTORENSIS

EPISTULA DE FIDE, VITA ET OBITU ULFILAE

Nam et ad orientem perrexisse memoratos episcopos cum Ulfila episcopo ad comitatum Theodosi imperatoris, epistula *declarat Auxenti episkopi Dorostorensis, ibique imperatorem adisse adque eis promissum fuisse concilium. Erat quidem Ulfila conversacione episkopus satis p . . . eloquio* valde decorus, vere confessor Cristi, doctor pietatis et predicator veritatis...

Haec et his similia exsequente quadraginta annis in epicopatu gloriose florens apostolica gratia grecam et latinam et goticam linguam sine intermissione in una et sola eclesia Cristi predicavit...

Et haec omnia de divinis scribturis eum dixisse et nos describsisse, qui legit, intellegat; qui et ipsis tribus linguis plures tractatus et multas interpretationes volentibus ad utilitatem et ad aedificationem, sibi ad aeternam memoriam et mercedem post se dereliquid.

Quem condigne laudare non sufficio et penitus tacere non audeo, cui plus omnium ego sum debitor, quantum et amplius in me laboravit, qui me a prima aetate mea a parentibus meis discipulum suscepit et sacras litteras docuit et veritatem manifestavit et per misericordiam dei et gratiam Cristi et carnaliter et spiritaliter ut filium suum in fide educavit.

Hic dei providentia et Cristi misericordia propter multorum salutem in gente Gothorum de lectore triginta annorum episkopus est ordinatus, ut non solum esset heres dei et conheres Cristi, sed et in hoc per gratiam Cristi imitator Cristi et sanctorum eius, ut quemadmodum sanctus David triginta annorum rex et profeta est constitutus, ut regeret et doceret populum dei et filios Hisdrael, ita et iste beatus tamquam profeta est manifestatus et sacerdos Cristi ordinatus, ut regeret et corrigeret, [et] doceret et aedificaret gentem Gothorum, quod et

XIX. AUXENTIUS DIN DUROSTOR

A fost probabil un localnic din rîndurile populației romanizate de la Dunărea-de-Jos și către anul 380 a ajuns episcop de Durostor, după ce mai înainte trăise un timp în stînga Dunării ca ucenic al episcopului Vulfila. Între anii 381—397 a compus o *Scrisoare despre credința, viața și moartea lui Ulfila*, într-o limbă latină simplă și destul de corectă.

Ediția folosită: Fr. Kaufmann, *Aus der Schule des Wulfila*: *Auxenti Dorostorensis epistula de fide, vita et obitu Wulfilae im Zusammenhang mit der Dissertatio Maximini contra Ambrosium*, Strassburg, 1899, p. 74—76 (Texte und Untersuchungen zur altgermanischen Religionsgeschichte, Texte, 1).

SCRISOARE DESPRE CREDINȚA, VIAȚA ȘI MOARTEA LUI ULFILA

Căci amintiții episcopi, împreună cu episcopul Ulfila, s-au îndreptat și înspre răsărit, la curtea împăratului Theodosius, așa cum *arată limpede scrisoarea lui Auxentius, episcopul Durostorului*; *iar acolo s-au dus la împărat, care le-a făgăduit convocarea unui sinod.*

Și era Ulfila un episcop cu o viață ... *și o vorbă* ... foarte aleasă, drept credincios al lui Hristos, dascăl întru sfințenie și propovăduitor al adevărului. ....

Săvîrșind acestea și altele asemenea și strălucind cu glorie timp de 40 de ani în episcopat, a propovăduit, prin harul apostolic, fără întrerupere, în limba greacă, latină[1] și gotică, în una și singura biserică a lui Hristos ...

Cine citește toate acestea să știe că el le-a spus, după sfintele scripturi, iar noi numai le-am așezat în scris. A mai lăsat în urma sa, în aceste trei limbi, mai multe tratate și o mulțime de comentarii, ca să fie, pentru cei ce vor voi, spre folosință și zidire sufletească, iar pentru sine veșnică amintire și răsplată.

A-l lăuda, după cuviință, nu sînt în stare; nu îndrăznesc însă nici să-l trec cu totul sub tăcere, căci îi sînt dator mai mult decît oricui, pentru cîtă osteneală, mereu sporită, și-a dat cu mine; el m-a luat de la părinți, ca ucenic, din fragedă copilărie, m-a învățat sfînta scriptură, mi-a descoperit adevărul și cu mila lui Dumnezeu și harul lui Hristos m-a crescut în credință atît trupește cît și sufletește, întocmai ca pe un fiu al său.

Prin pronia dumnezeiască și mila lui Hristos, din diac el a fost rînduit la 30 de ani episcop peste neamul goților, spre mîntuirea multora, ca să fie nu numai moștenitor al lui Dumnezeu și împreună moștenitor cu Hristos, ci, și în această privință, prin harul lui Hristos, urmaș al lui Hristos și al sfinților lui. Căci după cum sfîntul David a fost așezat la 30 de ani rege și profet, ca să conducă și să învețe poporul lui Dumnezeu și pe fiii lui Israel, tot astfel și acest fericit s-a arătat profet și a fost rînduit preot al lui Hristos, să conducă

[1] Predica în trei limbi și mai ales în cea latină atestă prezența în continuare a unei populații de limbă latină la nordul Dunării.

deo volente et Cristo aucsiliante per ministerium ipsius admirabiliter est adimpletum...

Quemadmodum dominus et deus noster Iesus Cristus, filius dei, triginta annorum secundum carnem constitutus et baptizatus coepit evangelium predicare et animas hominum pascere, ita et iste sanctus ipsius Cristi dispositione et ordinatione /et/ in fame et penuria predicationis indifferenter agentem ipsam gentem Gothorum secundum evangelicam et apostolicam et profeticam regulam emendavit et vibere docuit et cristianos vere cristianos esse manifestavit et multiplicavit.

Ubi et ex invidia et operatione inimici thunc ab inreligioso et sacrilego iudice Gothorum tyrannico terrore in varbarico cristia*norum* persecutio est excitata, ut satanas, qui male facere cupiebat, nolens facere bene, ut, quos desiderabat prevaricatores *facere* et desertores, Cristo opitulante et propugnante fierent martyres et confessores, *ut* persecutor confunderetur et qui persecutionem patiebantur coronarentur, ut his qui temtabat vincere victus erubesceret et qui temtabantur victores gauderent.

Ubi et post multorum servorum et ancillarum Cristi gloriosum martyrium imminente vehementer ipsa persecutione co*m*pletis septem annis tantummodo in episkopatu /supradictus/ sanctissimus vir beatus Ulfila cum grandi populo confessorum de varbarico pulsus in solo Romanie, at hinc beate memorie Constantio principe, honorifice est susceptus, ut sicuti deus per Moysem de potentia et violentia Faraonis et Egyptiorum po*pulum* suum liberavit et per mare transire fecit et sibi servire providit, ita et persepe dictum deus confessores sancti fili sui unigeniti de varbarico liberavit et per Danubium transire fecit et in montibus secundum sanctorum imitationem sibi servire.

Degens cum suo populo in solo Romaniae absque illis septem annis triginta et tribus annis veritatem predicavit [ut] et in hoc quorum sanctorum imitator erat *continua*vit quadraginta annorum spatium et tempus, ut multis...

Q*ui* cum pr*ece*pto *imperiali* co*m*plexis quadraginta annis ad Constantinopolitanam urbem ad disputationem *qui*dem contra Pn*euma*tomacos perrexit...

Considerare modo oportet meritum viri qui ad hoc duce domino obit Constantinopolim, immo vero Cristianopolim, ut sanctus et inmaculatus sacerdos Cristi a sanctis et consacerdotibus, a dignis dignus digne in tanta‹m› multitudine‹m› cristianorum, pro meritis suis mire et gloriose honoraretur.

şi să îndrepteze, să învețe şi să zidească sufleteşte neamul goților, ceea ce s-a şi împlinit minunat prin lucrarea sa cu voia lui Dumnezeu şi ajutorul lui Hristos ...

După cum Domnul şi Dumnezeul nostru Isus Hristos, fiul lui Dumnezeu, după ce s-a întrupat şi botezat, tot la 30 de ani a început să predice şi să păstorească sufletele oamenilor, tot aşa şi acest sfînt, prin hotărîrea şi rînduiala lui Hristos însuşi, a îndreptat, după îndreptarul evangelic, apostolic şi profetic neamul goților care sălăşluia fără deosebire, în foamea şi sărăcia propovăduirii, învățîndu-i cum să trăiască şi arătîndu-le fără preget cum să fie creştinii cu adevărat creştini.

Acolo, şi din cauza răutății şi prin uneltirea vrăjmaşului, s-a pornit atunci pe pămîntul barbar, cu o furie tiranică, o persecuție[2] a creştinilor din partea necredinciosului şi nelegiuitului jude[3] al goților. S-a întîmplat că satana, care dorea să facă rău, să facă, fără să vrea, bine; ca aceia, pe care el dorea să-i facă sperjuri şi apostați, să ajungă, cu ajutorul şi sprijinul lui Hristos, mucenici şi mărturisitori; ca persecutorul să ajungă de ruşine, iar cei care sufereau persecuția să fie încoronați; ca cel care căuta să învingă, fiind învins, să se ruşineze de aceasta, iar cei care erau încercați să se bucure ca învingători.

Şi bîntuind acolo cu furie persecuția, după pătimirea glorioasă a multor slujitori şi slujitoare ale lui Hristos şi după împlinirea a 7 ani de episcopat [4], pomenitul bărbat, prea sfîntul şi fericitul Ulfila, fiind izgonit cu o mare mulțime de credincioşi din ținutul barbar pe pămîntul romanilor, a fost primit cu cinste de împăratul Constantius, de fericită pomenire pînă acum. Şi astfel, după cum Dumnezeu a scăpat, prin Moise, pe poporul său din stăpînirea şi furia faraonului şi a egiptenilor, l-a făcut să treacă marea şi s-a îngrijit să-i slujească lui, tot astfel, prin adesea pomenitul (Ulfila), Dumnezeu a scăpat din pămîntul barbar pe cei care mărturiseau pe sfîntul său fiu, unul născut, l-a făcut să treacă[5] Dunărea şi să-i slujească[6] în munți, după pilda sfinților.

Trăind cu poporul său în pămîntul romanilor, el a predicat în afară de cei 7 ani, încă 33 de ani adevărul, încît şi în această privință a urmat răstimpul de 40 de ani al acelor sfinți pe care îi avea ca pildă. ....

Împlinindu-se 40 de ani, el a ajuns din ordinul împăratului în oraşul Constantinopol, ca să lupte împotriva pneumatomahilor. ....

Trebuie deci să se țină seama de meritul acestui bărbat, care a murit la Constantinopol, am putea spune la Creştinopol, după planul Domnului, pentru ca acest sfînt şi nepătat preot al lui Hristos să fie slăvit cu cinste şi strălucire, după meritele sale, de către sfinții săi frați întru preoție, adică vrednic fiind, cu vrednicie, de către cei vrednici, într-o atît de mare mulțime de creştini.

---

[2] După unii autori, în anul 355 regele Athanarich a dezlănțuit o primă persecuție a creştinilor.

[3] Cf. Amm. Marc. XXVII, 5,6 şi R. Vulpe, *Le titre de iudex porté par Athanaric*, „Swiatowit", XXIV (1962), Varşovia, p. 313—318.

[4] Apostolatul lui Ulfila se plasează de obicei între anii 341—348.

[5] Împreună cu o parte din creştinii de la nordul Dunării.

[6] Ca episcopi la Nicopolis ad Istrum (Nikiup), atît pentru *Gothi Minores* de aici, cît şi pentru populația locală, cf. Iord. *Get.*, 267.

XX. ΟΡΦΕΩΣ

ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΑ

70—71 Ἀλλ' ὅτε δὴ συνάγειρεν ἀγακλειτοὺς βασιλῆας,
Θρᾴκην εἰς εὔπωλον ἐπείγετο δίος Ἰήσων...

1059—1062 Καὶ ῥα πανημερίῃσι πονεύμενοι εἰρεσίῃσιν,
Μαιώτας πρώτους ἀφικάνομεν ἁβροχίτωνας·
ἠδὲ Γελωνὸν ἔθνος, Βαθυάγρων τ' ἄπλετα φῦλα,
Σαυρομάτας τε, Γέτας...

1372 ἔνθεν δ'ὁρμηθεὶς ἐσύθην χιονώδεα Θρῄκην...

XX. ARGONAUTICELE ORFICE

Poezia orfică a avut ca fundament îndeosebi mitul lui Orfeu şi s-a manifestat în forme foarte variate pînă în epoca lui Iustinian. Argonauticele orfice sînt o poemă în 1376 de hexametri dactilici, în care cîntăreţul Orfeu povesteşte expediţia lui Iason şi încercările sale de a se întoarce în patrie. Subiectul e aproape la fel ca în Argonauticele lui Apollonius din Rodos, în afară de cîteva divergenţe în redarea călătoriilor la întoarcere. Analiza stilului a demonstrat că autorul anonim al acestei poeme a trăit în a doua jumătate a sec. al IV-lea.

Ediţia folosită: *Orphica*, edidit E. Abel, Leipzig, 1885.

70—71 Dar cînd a adunat pe prea vestiţii regi,
divinul Iason merse în grabă în Tracia
cea bogată în cai...
1059—1062 Osteniţi, după ce vîsliseră toată ziua,
ajunseră întîi la meoţii cei cu haine moi şi la neamul
gelonilor, la triburile nenumărate ale bathyagrilor [1],
la sarmaţi, la geţi...
1372 De acolo [2] mă îndreptai spre Tracia cea acoperită cu zăpadă...

---

[1] Bathyagri însemnează „cu ogoare largi", v. Herodot, IV, 27.
[2] De la capul Tenar, despre care e vorba în versurile precedente.

XXI. AMMIANI MARCELLINI

RERUM GESTARUM LIBRI XXXI

XX, 8, 1. Haec eo anno inter Tigrim gesta sunt et Euphraten. Quae cum frequentibus nuntiis didicisset Constantius, metuens expeditiones Parthicas, hiemem apud Constantinopolim agens, inpensiore cura limitem instruebat eoum omni apparatu bellorum, armaque et tirocinia cogens, legionesque augens iuventutis validae supplementis, quarum statariae pugnae per orientales saepius eminuere procinctus, auxilia super his Scytharum poscebat, mercede vel gratia, ut adulto vere profectus e Thraciis loca suspecta protinus occuparet.

XXII, 8, 42. In medio autem spatio arcus, quod prolixae rotunditatis esse praediximus, quodque expedito viatori diebus conficitur quindecim, Europaei sunt Halani et Costobocae gentesque Scytharum innumerae, quae porriguntur ad usque terras sine cognita fine distentas. quarum pars exigua frugibus alitur, residuae omnes palantes per solitudines vastas, nec stivam aliquando nec sementem expertas, sed squalentes et pruinosas, ferarum taetro ritu vescuntur, eisque caritates et habitacula vilesque suppellectiles plaustris inpositae sunt

XXI. AMMIANUS MARCELLINUS

S-a născut la Antiohia în anul 330 şi a murit la Roma cam pe la anul 400 e.n. Ca ofiţer în armata romană a călătorit în Gallia, provinciile balcanice şi în Orient. Opera lui cuprindea treizeci şi una de cărţi şi zugrăvea evenimentele dintre anii 96—378. Nu ni s-au păstrat decît cărţile XIV — XXXI, cu evenimentele dintre anii 353—378. Lucrarea lui Ammianus e cea mai vrednică şi reprezentativă continuare a lui Tacitus. Autorul caută să pună în lumină virtuţile populaţiilor primitive în contrast izbitor cu decăderea şi desfrîul din capitala Imperiului roman. Ammianus este un maestru al caracterizărilor clare, deşi stilul său este greoi şi plin de grecisme.

Ediţia folosită: Ammiani Marcellini *Rerum gestarum libri qui supersunt*, recensuit rhythmiceque distinxit Carolus U. Clark adiuvantibus Ludovico Traube et Guilelmo Heraeo. Editio altera ex editione anni MCMX et anni MCMV lucis ope expressa. Vol. I (libri XIV-XXV), vol. II, pars I (libri XXIV-XXXI), Weidmann, Berlin, 1963.

ISTORIA ROMANĂ ÎN 31 DE CĂRŢI

ÎMPĂRATUL CONSTANTIUS CERE AJUTOR DE LA GOŢI

XX, 8,1. Acestea s-au întîmplat în acel an între Tigru şi Eufrat. Aflînd despre ele prin numeroşi vestitori şi fiindu-i teamă de năvălirile parţilor, Constantius, în timp ce-şi petrecea iarna la Constantinopol, luă măsuri din ce în ce mai grijulii, să întărească hotarul de răsărit cu toate cele trebuitoare pentru război. Strîngînd arme şi recruţi şi sporindu-şi legiunile cu adaosurile unui tineret sănătos, care se distinsese deseori în rîndurile luptelor înverşunate din orient, el mai cerea în afară de acestea ajutoare de la sciţi cu plată sau prin înţelegere, pentru ca, în toiul primăverii, pornind din Tracia, să poată apăra cît mai repede locurile primejduite.

DESCRIEREA PONTULUI EUXIN ŞI A POPULAŢIILOR ÎNVECINATE

XXII, 8, 42. Iar în spaţiul de la mijloc al arcului, care are rotunjime impunătoare, cum am mai spus, putînd fi străbătut de un călător încercat în cincisprezece zile, se află alanii europeni, costobocii şi numeroase triburi scitice răsfirate pînă în ţinuturi îndepărtate fără să li se ştie de capăt. Numai o mică parte din ele se hrăneşte cu cereale, iar celelalte rătăcesc prin locuri pustii, care n-au cunoscut niciodată plugul sau sămînţa, fiind înapoiate şi îngheţate. Aceste triburi trăiesc după chipul ruşinos al animalelor sălbatice, ţinîndu-şi fiinţele lor scumpe, sălaşurile şi obiectele de întrebuin-

corticibus tectis, et cum placuerit, sine obstaculo migrant, eodem carpenta quo libuerit convolventes.

43. Cum autem ad alium portuosum ambitum fuerit ventum, qui arcus figuram determinat ultimam, Peuce prominet insula, quam circumcolunt Trogodytae et Peuci minoresque aliae gentes, et Histros quondam potentissima civitas, et Tomi et Apollonia et Anchialos et Odessos, aliae praeterea multae, quas litora continent Thraciarum. 44. Amnis vero Danubius oriens prope Rauracos montesque confines limitibus Raeticis, per latiorem orbem praetentus ac sexaginta navigabilis paene *omnes* recipiens fluvios, septem ostiis per hoc Scythicum litus erumpit in mare. 45. Quorum primum est Peuce insula supra dicta, ut interpretata sunt vocabula Graeco sermone, secundum Naracustoma, tertium Calonstoma, quartum Pseudostomon; nam Borionstoma ac deinde Stenostoma longe minora sunt ceteris; septimum caenosum et palustri specie nigrum. 46. Omnis autem circumfluo ambitu Pontus et nebulosus est et dulcior aequorum ceteris et vadosus, quod et concrescat aer ex umorum spiramine saepe densetus, et inruentium undarum magnitudine temperatur, et consurgit in brevia dorsuosa, limum glebasque adgerente multitudine circumvenientium fluentorum. 47. Et constat ab ultimis nostri finibus maris, agminatim ad hunc secessum pariendi gratia petere pisces, ut aquarum suavitate salubrius fetus educant, in receptaculis cavis (*quae* sunt ibi densissima), securi voracium beluarum: nihil enim in Ponto huius modi aliquando est visum, praeter innoxios delfinas et paucos. 48. Quidquid autem eiusdem Pontici sinus aquilone caeditur et pruinis, ita perstringitur gelu, ut nec amnium cursus subtervolvi credantur, nec per infidum et labile solum gressus hominis possit vel iumenti firmari, quod vitium numquam mare sincerum, sed permixtum aquis amnicis temptat.

XXIV, 3, 9. Animabat autem Iulianus exercitum, cum non per caritates, set per inchoatas negotiorum magnitudines deieraret adsidue: „Sic sub iugum mitteret Persas, ita quassatum recrearet orbem Romanum", ut Traianus fertur aliquotiens iurando dicta consuesse firmare: „Sic in provinciarum speciem redactam videam Daciam, sic pontibus Histrum et Euphratem superem", et similia plura.

XXVI, 4, 5. Hoc tempore velut per universum orbem Romanum, bellicum canentibus bucinis, excitae gentes saevissimae, limites sibi proximos persultabant. Gallias Raetiasque simul Alamanni populabantur; Sarmatae

țare primitive în căruțe acoperite cu scoarțe de copac, iar cînd socotesc potrivit, se pun în mișcare fără nici o piedică, mînîndu-și căruțele unde vreau.

43. Dacă ajungi însă în dreptul celuilalt ținut cu porturi care încheie ultima parte a arcului, ți se arată insula Peuce în jurul căreia locuiesc troglodiții, peucinii și alte neamuri mai mici, apoi Tomi, Apollonia, Anchialos, Odessos și încă alte multe orașe de pe țărmurile Traciei. 44. Iar fluviul Dunărea, izvorînd aproape de rauraci dintr-un munte vecin cu hotarele Raetiei, străbate o întindere mare și după ce primește șasezeci de afluenți, aproape toți navigabili, se varsă în mare prin șase guri pe acest țărm scitic. 45. Dintre acestea prima este Peuce cu insula amintită mai sus, așa cum au fost tîlcuite cuvintele în limba grecească, a doua Naracustoma, a treia Calonstoma, a patra Pseudostoma; căci Borionstoma și apoi Stenostoma sînt mai domoale ca celelalte; a șaptea este încă și mai mîloasă, avînd o culoare întunecată asemenea unei mlaștini. 46. De jur împrejur, pe marginile sale, Pontul este acoperit peste tot cu negură, fiind mai dulce ca celelalte mări de acest fel și puțin adînc. Din evaporarea apelor se înalță deseori un aer des și greu, dar marea se liniștește din pricina mulțimii de rîuri care curg într-însa, ridicînd bancuri de nisip scurte, deoarece numărul mare de fluvii venite din jur aduc cu ele nămol și mototoale de materii organice. 47. Și se știe că înspre acest loc retras se îndreaptă din cele mai îndepărtate regiuni ale mării noastre gloate de pești spre a depune ouă și a-și crește puii în ape dulci și mai sănătoase, în limanuri adînci (care aici sînt foarte dese) la adăpost de lăcomia animalelor vătămătoare: căci în Pont nu s-a văzut nicicînd ceva asemănător în afară de cîțiva delfini neprimejdioși. 48 În acest sîn al Pontului tot ce cade sub biciul crivățului și zăpezilor îngheață în așa măsură încît nu-ți vine să crezi că apele rîurilor curg pe dedesubt și în mersul lor, omul sau animalul abia se poate ține pe picioare, pășind pe un pămînt înșelător și fugar; dar neajunsul acesta nu încearcă niciodată marea adevărată, ci numai pe cea amestecată cu apa din rîuri.

TRAIAN ȘI IULIAN.

XXIV, 3,9. Iar Iulian își îmbărbăta oastea, jurînd necontenit nu pe ființe scumpe, ci pe întreprinderile mărețe pe care le începea: „Așa să pot eu pune sub jug pe perși, așa să însănătoșesc din nou imperiul roman care suferă“, cum se zice că Traian avea uneori obiceiul să-și lege cuvintele prin jurămînt: „Așa să văd eu supusă Dacia în rîndurile provinciilor, așa să trec peste poduri Istrul și Eufratul“, și multe altele la fel.

GOȚII DEVASTEAZĂ TRACIA

XXVI, 4, 5. În acest timp aproape în toată lumea romană sunau trîmbițe de război și neamurile cele mai sălbatice, stîrnite din locurile lor, treceau hotarele care erau mai aproape de ele. Alamanii pustiau în aceeași

Pannonias et Quadi; Picti Saxonesque et Scotti et Attacotti Brittannos aerumnis vexavere continuis; Austoriani Mauricaeque aliae gentes Africam solito acrius incursabant; Thracias et... diripiebant praedatorii globi Gothorum.

XXVI, 6, 11. Consumpta hieme festinans ad Syriam Valens, iamque fines Bithynorum ingressus, docetur relationibus ducum gentem Gothorum ea tempestate intactam ideoque saevissimam conspirantem in unum ad pervadenda parari conlimitia Thraciarum: hocque cognito, ut inpraepedite ipse pergeret quo tendebat, sufficiens equitum adiumentum et peditum mitti iussit ad loca, in quibus barbarici timebantur excursus.

XXVII, 4, 1. Dum aguntur ante dicta per Gallias et Italiam, novi per Thracias exciti sunt procinctus. Valens enim ut consulto placuerat fratri, cuius regebatur arbitrio, arma concussit in Gothos ratione iusta permotus, quod auxilia misere Procopio civilia bella coeptanti. Ergo convenit pauca super harum origine regionum et situ transcurrere per brevem excessum. 2. Erat Thraciarum descriptio facilis, si veteres concinerent stili, quorum obscura varietas, quoniam opus veritatem professum non iuvat, sufficiet ea, quae vidisse meminimus, expedire. 3. Has terras immensa quondam camporum placiditate aggerumque altitudine fuisse porrectas, Homeri perennis auctoritas docet, aquilonem et zefyrum ventos exinde flare fingentis, quod aut fabulosum est, aut tractus antehac diffusi latissime, destinatique nationibus feris, cuncti Thraciarum vocabulo consebantur. 4. Et partem earum habitavere Scordisci, longe nunc ab isdem provinciis disparati, saevi quondam et truces et, ut antiquitas docet, hostiis captivorum Bellonae litantes et Marti, humanumque sanguinem in ossibus capitum cavis bibentes avidius, quorum asperitate post multiplices pugnarum aerumnas saepe res Romana vexata postremo omnem amisit exercitum cum rectore. 5. Sed, ut nunc cernimus, eadem loca formata in cornuti sideris modum effingunt theatri faciem speciosam. Cuius in summitate occidentali, montibus praeruptis densetae, Succorum patescunt angustiae, Thracias dirimentes et Daciam. 6. Partem vero sinistram, arctois obnoxiam stellis, Haemimontanae celsitudines claudunt et Hister, qua Romanum caespitem lambit, urbibus multis et castris contiguus et castellis. 7. Per dextrum, quod australe est, latus scopuli tenduntur Rhodopes, unde eoum iubar exsurgit, finitur in fretum; cui undosius ab Euxino ponto labenti, pergentique fluctibus reciprocis ad Aegaeum, discidium panditur terrarum angustum. 8. Ex angulo tamen orientali Macedonicis

vreme Gallia şi Raetia, sarmaţii şi cvazii Pannonia; picţii, saxonii, scoţii şi attacoţii tulburau neîncetat pe britani; austorianii şi alte neamuri maure hărţuiau mai aprig ca de obicei Africa, iar pîlcuri prădalnice de goţi devastau Tracia.

XXVI, 6.,11. La sfîrşitul iernii, grăbindu-se să ajungă în Siria, Valens pătrunde în ţara bitinilor. El află din rapoartele comandanţilor că neamul goţilor, pe atunci încă neatins şi deci grozav de crud, s-au înţeles cu toţii pînă la unul să pregătească o năvală în ţinuturile de lîngă hotarele Traciei. Cunoscînd acest lucru, pentru a putea înainta nestingherit pe drumul ce pornise, el dădu poruncă să se trimită ajutoare îndestulătoare de călăreţi şi soldaţi pedeştri înspre locurile în care exista teama de atacurile barbarilor.

POPULAŢIILE DIN TRACIA ŞI ORAŞELE MAI DE SEAMĂ

XXVII, 4,1. Pe cînd cele arătate mai sus se petreceau în Gallia şi Italia, în Tracia izbucniră noi războaie. Căci, ascultînd de sfatul fratelui său, de care era condus, Valens ridică armele împotriva goţilor, avînd un motiv temeinic, deoarece aceştia trimisiseră ajutoare lui Procopius, care iscase luptele civile. Deci se cuvine să spun cîteva cuvinte, într-o scurtă digresiune, despre originea şi aşezarea geografică a acestor ţinuturi. 2. Descrierea Traciei ar fi uşoară, dacă scrierile celor vechi s-ar potrivi între ele, dar neorînduiala lor încîlcită nu ne îngăduie să aflăm adevărul pe care ni-l făgăduiesc. De aceea ne vom mulţumi să arătăm ceea ce ne amintim că am văzut noi înşine. 3. Ţinuturile acestea se întindeau odinioară pînă în depărtări nesfîrşite sub înfăţişarea unor cîmpii domoale şi munţi înalţi, spune slova nemuritoare şi plină de înţelepciune a lui Homer, care-şi închipuia că de acolo suflau crivăţul şi zefirul. Acestea sau sînt o legendă, sau înainte vreme toate întinderile fără sfîrşit locuite de neamuri sălbatice erau cunoscute sub numele de Tracia. 4. O parte din ele era locuită de scordisci, despărţiţi acum departe de aceste provincii, odinioară sălbatici şi plini de cruzime, cum ne spun cei din vechime, sacrificînd Bellonei şi lui Marte pe prizonieri şi bînd cu lăcomie sînge omenesc în tigve de om. Asprimea lor a prilejuit multe griji şi încăierări romanilor, care în cele din urmă pierdură o armată întreagă împreună cu comandantul ei. 5. Dar, după cum ni se arată astăzi, locurile acestea rînduite în forma unui corn de lună au înfăţişarea unui frumos amfiteatru. Pe înălţimile lui de la apus, înghesuit între munţi prăpăstioşi, se deschide defileul succilor, care desparte Tracia de Dacia. 6. Partea din stînga, aflată sub straja stelelor de la miazănoapte, este cuprinsă între înălţimile muntelui Haemus şi Istru, unde acesta trece prin pămînt roman şi are lîngă el un număr mare de oraşe, de castre şi întărituri. 7. Pe latura dreaptă dinspre miazăzi se întind înălţimile munţilor Rhodope, care, în partea unde răsare luceafărul de dimineaţă, ajung pînă la mare. În locurile în care apele acestei mări se scurg în valuri puternice spre marea Egee şi întîlnesc apele potrivnice, se află o deschizătură îngustă de pămînt. 8. Iar în colţul de răsărit se leagă cu hotarele Macedoniei prin drumuri

iungitur conlimitiis per artas praecipitesque vias, quae cognominantur Acontisma: cui proxima Arethusa cursualis est statio, in qua visitur Euripidis sepulcrum, tragoediarum sublimitate conspicui, et Stagira, ubi Aristotelem, ut Tullius ait, fundentem aureum flumen accipimus natum. 9. Haec quoque priscis temporibus loca barbari tenuere, morum sermonumque varietate dissimiles. E quibus praeter alios ut inmaniter efferati memorantur Odrysae, ita humanum fundere sanguinem adsueti, ut cum hostium copia non daretur, ipsi inter epulas post cibi satietatem et potus suis velut alienis corporibus imprimerent ferrum.

10. Verum aucta re publica, dum consulare vigeret imperium, has gentes antehac semper indomitas vagantesque sine cultu vel legibus, Marcus Didius ingenti destinatione repressit, Drusus intra fines continuit proprios, Minucius prope amnem Hebrum a celsis Odrysarum montibus fluentem, superatas proelio stravit, post quos residui ab Appio Claudio proconsule sunt infesta concertatione deleti. Oppida enim in Bosporo sita et Propontide classes optinuere Romanae. 11. Advenit post hos imperator Lucullus, qui cum durissima gente Bessorum conflixit omnium primus eodemque impetu Haemimontanos acriter resistentes oppressit. Quo imminente Thraciae omnes in dicionem veterum transiere nostrorum, hocque modo post procinctus ancipites rei publicae sex provinciae sunt quaesitae. 12. Inter quas prima ex fronte, quae Illyriis est confinis, Thracia speciali nomine appellatur: quam Philippopolis, Eumolpias vetus, et Beroea amplae civitates exornant. Post hanc Haemimontanus Hadrianopolim habet, quae dicebatur Uscudama, et Anchialon, civitates magnas. Dein Mysia, ubi Marcianopolis est, a sorore Traiani principis ita cognominata, et Dorostorus et Nicopolis et Odessus, iuxtaque Scythia, in qua celebriora sunt aliis oppida Dionysopolis et Tomi et Calatis... 14. Constat autem, ut vulgavere rumores adsidui, omnes paene agrestes, qui per regiones praedictas montium circumcolunt altitudines, salubritate virium et praerogativa quadam vitae longius propagandae nos anteire, idque inde contingere arbitrantur, quod conluvione ciborum abstinent... calidis et perenni viriditate roris asperginibus gelidis corpora constrignente, aurae purioris dulcedine potiuntur, radiosque solis suapte natura vitales primi omnium sentiunt nullis adhuc maculis rerum humanarum infectos.

XXVII, 5, 1. Procopio superato in Frygia internarumque dissensionum materia consopita, Victor magister equitum ad Gothos est missus cogniturus aperte, quam ob causam gens amica Romanis foederibusque longae pacis obstricta armorum dederat adminicula bellum principibus legitimis

strîmte și prăpăstioase, cunoscute sub numele de Acontisma; în apropiere se găsește stația de cursă Arethusa, unde se vede mormîntul lui Euripide, cunoscut prin tragediile sale sublime, și Stagira, unde știm că s-a născut Aristotel, care, potrivit cuvintelor lui Cicero, scoate din gura sa un fluviu de aur. 9. Și aceste locuri au fost stăpînite în timpurile vechi de către barbari, deosebiți între ei prin obiceiuri și limbă. Dintre aceștia, printre altii, cei mai sălbatici, se crede că au fost odrysii, atît de obișnuiți să verse sînge de om, încît atunci cînd nu aveau prilejul să aibă în fața lor dușmani, în timpul ospețelor, după îndestulare cu mîncare și băutură, își împlîntau fierul armelor în trupurile semenilor lor ca în niște străini. 10. Dar după ce statul roman s-a mărit, pe vremea cînd era în floare puterea consulară, neamurile acestea, mai înainte totdeauna nesupuse și rătăcind din loc în loc fără rînduială și legi, au fost respinse după multă stăruință de către Marcus Didius, apoi închise între granițele lor proprii de către Drusus, iar mai în urmă înfrînte și răpuse în luptă de către Minucius lîngă rîul Hebru, care curge din munții cei înalți ai odrysilor; după aceștia cei rămași au fost nimiciți într-o încăierare sîngeroasă de către proconsulul Appius Claudius, iar orașele așezate în Bospor și Propontida au fost cucerite de flotele romane. 11. După aceștia a venit generalul Lucullus, care s-a războit cel dintîi cu neamul neînduplecat al bessilor și a răpus în aceeași luptă și pe haemimontani, care i s-au împotrivit cu înverșunare. Sub amenințarea lui, toate provinciile tracice au trecut în stăpînirea strămoșilor noștri și în chipul acesta, după mai multe încăierări cu sfîrșit îndoielnic, au fost adăugate statului roman șase provincii. 12. Între ele, cea din capăt, învecinată cu illyrii, poartă numele special de Tracia și are drept podoabe cetăți mărețe ca Filippopolis, vechea Eumolpias și Beroea. După aceasta Haemimontul are Adrianopolis, care se numea altădată Uscudama, și Anchialos, cetăți mari. Apoi Moesia, unde se află Marcianopolis, poreclit astfel după numelele surorii împăratului Traian, apoi Durostorus, Nicopolis și Odessus, iar în dreptul lor este Scythia, în care orașele mai de seamă sînt, între altele, Dionysopolis, Tomi și Calatis ... 14. Se știe, după cum s-a aflat din necontenite zvonuri, că mai toți țăranii care locuiesc în ținuturile de munte, pe înălțimile pomenite mai sus, ne întrec pe noi în privința deplinătății puterilor trupești și a privilegiului unei vieți mai îndelungate, iar lucrul acesta, cred ei, stă în legătură cu faptul că nu se îmbuibă cu necurățenia mîncărurilor calde, ci, mereu în puterea vîrstei, își răcoresc trupurile cu stropii reci de rouă, sînt stăpîni pe dulceața unui aer mai curat și simt înaintea tuturor razele soarelui dădător de viață, rămînînd pînă acum neatinși de relele civilizației umane.

ÎMPĂRATUL VALENS POARTĂ RĂZBOI CU GOȚII

XXVII, 5, 1. După înfrîngerea lui Procopius în Frigia și după încetarea pricinilor de neînțelegeri lăuntrice, a fost trimis la goți Victor, comandant de cavalerie, spre a cunoaște în mod nemijlocit din ce motive neamul acesta, prieten cu romanii și legat cu ei prin tratate de pace îndelungată, dăduse sprijin de arme omului care iscase război împotriva unor împărați legitimi.

inferenti. Qui ut factum firma defensione purgarent, litteras eiusdem obtulere Procopii, ut generis Constantiniani propinquo imperium sibi debitum sumpsisse commemorantis, veniaque dignum adserentes errorem. 2. Quibus eodem referente Victore conpertis Valens parvi ducens excusationem vanissimam, in eos signa commovit, motus adventantis iam praescios, et pubiscente vere quaesito in unum exercitu, prope Dafnen nomine munimentum est castra metatus, ponteque contabulato supra navium foros flumen transgressus est Histrum resistentibus nullis. 3. Iamque sublatus fiducia cum ultro citroque discurrens nullum inveniret, quem superare poterat vel terrere: omnes enim formidine perciti militis cum apparatu ambitioso propinquantis, montes petivere Serrorum arduos et inaccessos nici perquam gnaris. 4. Ne igitur aestate omni consumpta sine ullo remearet effectu, Arintheo magistro peditum misso cum praedatoriis globis familiarum rapuit partem, quae antequam ad dirupta venirent et flexuosa capi potuerunt per plana camporum errantes. Hocque tantum, quod fors dederat, impetrato redit cum suis innoxius nec inlato gravi vulnere nec accepto. 5. Anno secuto ingredi terras hostiles pari alacritate conatus fusius Danubii gurgitibus vagatis impeditus mansit immobilis prope Carporum vicum stativis castris, ad usque autumnum locatis emensum. Unde quia nihil agi potuit dirimente magnitudine fluentorum, Marcianopolim ad hiberna discessit.

6. Simili pertinacia tertio quoque anno per Novidunum navibus ad transmittendum amnem conexis, perrupto barbarico, continuatis itineribus longius agentes Greuthungos bellicosam gentem adgressus est, postque leviora certamina Athanaricum ea tempestate iudicem potentissimum ausum resistere cum manu, quam sibi crediderit abundare, extremorum metu coegit in fugam, ipseque cum omnibus suis Marcianopolim redivit ad hiemem agendam, ut in illis tractibus, habilem. 7. Aderant post diversos triennii casus finiendi belli materiae tempestivae: prima quod ex principis diuturna permansione metus augebatur hostilis; dein quod conmerciis vetitis ultima necessariorum inopia barbari stringebantur, adeo ut legatos supplices saepe mittentes venialem poscerant pacem. 8. Quibus imperator rudis quidem, verum spectator adhuc aequissimus rerum, antequam adulationum perniciosis inlecebris captus rem publicam funeribus perpetuo deflendis adfligeret, in commune consultans pacem oportere decrevit. 9. Missique vicissim Victor et Arintheus, qui tunc equestrem militiam curabant et pedestrem cum propositis condicionibus adsentiri Gothos docuissent litteris veris, praestituitur conponendae paci conveniens locus. Et quoniam

Pentru a-şi dezvinovăţi fapta printr-o apărare temeinică, aceştia îi înfăţişară o scrisoare a lui Procopius însuşi, care arată că şi-a însuşit o stăpînire ce i se cuvenea de drept ca unei rude apropiate a dinastiei lui Constantin şi ziceau că a fost o greşală care se cuvine să fie trecută cu vederea. 2. Avînd ştire despre aceasta din raportul lui Victor, Valens a dat puţină crezare cuvintelor lor deşarte şi a pornit cu armele împotriva goţilor, care ştiau dinainte ce trebuia să se întîmple, şi la începutul primăverii, după ce şi-a strîns la un loc armata şi şi-a măsurat loc de tabără lîngă fortăreaţa numită Dafne, el a făcut un pod de vase şi a trecut fluviul Istru, fără să întîlnească nici o împotrivire. 3. Era plin de încredere în sine, deoarece în drumurile sale încoace şi încolo nu găsea pe cineva care să-l poată înfrînge sau înspăimînta, căci toţi localnicii, cuprinşi de groază la apropierea unor armate cu înfăţişare arătoasă, se retrăseseră în munţii cei înalţi ai Serilor, cu neputinţă de străbătut pentru cine nu-i cunoştea bine. 4. Dar după ce a trecut toată vara, pentru a nu se întoarce fără nici o ispravă, trimiţînd pe Arintheus, comandant de pedestrime, împreună cu cîteva cete prădalnice, a răpit o parte din familiile şi sclavii celor care rătăceau pe întinsul cîmpiilor şi puteau fi prinşi înainte de a ajunge în văgăunile întortochiate ale munţilor. Şi mulţumit cu atît cît i-a dat întîmplarea, s-a întors apoi nevătămat împreună cu ai săi, fără să pricinuiască cuiva rană grea, dar şi fără să primească. 5. În anul următor, încercînd să intre iarăşi cu aceeaşi grabă în ţinuturile duşmanului, a fost împiedicat de umflarea apelor Dunării şi a rămas pe loc în apropiere de Satul carpilor, dînd poruncă să i se măsoare pînă spre toamnă o tabără de vară. De acolo, neputînd face nimic din pricina mărimii apelor, s-a dus în tabăra de iarnă de la Marcianopolis.

6. Cu aceeaşi încăpăţînare a pornit şi în anul al treilea, legînd pod de vase lîngă Noviodunum spre a trece rîul, apoi, năvălind în ţinuturile barbarilor şi mişcîndu-se în marşuri neîntrerupte pînă departe, s-a năpustit asupra tribului războinic al greuthungilor. După cîteva încăierări uşoare, deoarece Atharicus, pe atunci un şef foarte puternic, avusese îndrăzneala să-i stea în cale cu o mînă de oameni socotiţi de el că sînt mai mulţi decît trebuie şi de teama pieirii i-a pus pe fugă; apoi el însuşi, împreună cu toti ai săi, s-a întors la Marcianopolis pentru a-şi petrece iarna, care faţă de ţinuturile acelea este acolo destul de domoală. 7. După întîmplări de tot felul petrecute în cei trei ani, s-au ivit prilejuri potrivite de a se pune capăt războiului: mai întîi pentru că rămînerea acolo necurmată a împăratului sporea teama duşmanilor şi în al doilea rînd, pentru faptul că împiedicarea comerţului îi strîmtora pe barbari cu amarnică lipsă de cele trebuitoare, aşa că ei trimiteau neconterit soli cu rugămintea să ceară o pace prin care să fie iertaţi. 8. Împăratul s-a arătat puţin înţelegător, dar fiind pe atunci un observator foarte cumpănit al împrejurărilor, într-un timp cînd nu era încă prins în mrejele primejdioase ale linguşirilor şi nu lovea încă statul cu pierderi pe care trebuie să le plîngi veşnic, a tinut sfat obştesc şi a hotărît că ar fi bine să le acorde pace. 9. Au fost trimişi pe rînd Victor şi Arientheus, care comandau pe atunci cavaleria şi pedestrimea, şi arătînd ei prin scrisori vrednice de crezare că goţii sînt gata să primească condiţiile propuse, aleg dinainte un loc potrivit pentru a pune la cale pacea. Dar,

adserebat Athanaricus sub timenda execratione iuris iurandi se esse obstrictum, mandatisque prohibitum patris ne solum calcaret aliquando Romanorum, et adigi non poterat, indecorumque erat et vile ad eum imperatorem transire; recte noscentibus placuit navibus remigio directis in medium flumen quae vehebant cum armigeris principem, gentisque iudicem inde cum suis, foederari, ut statutum est, pacem. 10. Hocque conposito et acceptis obsidibus Valens Constantinopolim redit, ubi postea Athanaricus proximorum factione genitalibus terris expulsus, fatali sorte decessit et ambitiosis exsequiis ritu sepultus est nostro.

XXVIII, 1, 5. Maximinus regens quondam Romae vicariam praefecturam, apud Sopianas Valeriae oppidum obscurissime natus est, patre tabulario praesidialis officii, orto a posteritate Carporum, quos antiquis excitos sedibus Diocletianus transtulit in Pannoniam.

XXX. 2, 8. Haecque, ut statuerat, maturata confestim nec emendari potuerunt nec vindicari, quia rem Romanam alius circumsteterat metus, totius Gothiae Thracias licentius perrumpentes: quae funera tunc explicari poterunt carptim, si ad ea quoque venerimus.

XXXI, 1, 1. Inter haec Fortunae volucris rota, adversa prosperis semper alternans, Bellonam furiis in societatem adscitis armabat maestosque transtulit ad orientem eventus, quos adventare praesagiorum fides clara movebat et portentorum. 2. Post multa enim, quae vates auguresque praedixere veridice, resultabant canes ululantibus lupis, et querulum quoddam nocturnae volucres tinniebant et flebile, et squalidi solis exortus hebetabant matutinos diei candores, et Antiochiae per rixas tumultusque vulgares id in consuetudinem venerat, ut quisquis vim se pati existimaret „vivus ardeat Valens" licentius clamitaret, vocesque praeconum audiebantur adsidue mandantium congeri ligna ad Valentini lavacri succensionem, studio ipsius principis conditi. 3. Quae hunc illi inpendere exitum vitae, modo non aperte loquendo monstrabant. Super his larvale simulacrum Armeniae regis, et miserabiles umbrae paulo ante in negotio Theodori caesorum, per quietem stridendo carmina quaedam neniarum horrenda, multos diris terroribus agitabant. 4. Vagula gurgulione consecto exanimis visa est iacens,

pentru că Athanaric spunea că era legat prin blestemul înfricoşat al jurămîntului şi oprit de poruncile tatălui său să calce vreodată pămîntul romanilor, iar pentru împărat se dovedea neplăcut şi nevrednic să treacă la el, s-a hotărît de către cei care cunoşteau bine lucrurile să se ducă tratativele de pace pe vase împinse de vîslaşi, în mijlocul rîului, unde se afla împăratul cu oameni înarmaţi, iar şeful tribului sta pe alte vase împreună cu ai săi. 10. Căzînd la învoială şi primind ostateci, Valens s-a întors la Constantinopol, unde mai tîrziu Athanaric, gonit din pămînturile de baştină de către o conjuraţie a celor din jurul său, a murit dintr-o întîmplare nenorocită şi a fost înmormîntat cu pompă mare, după obiceiurile de la noi.

OBÎRŞIA LUI MAXIMINUS

XXVIII, 1,5. Maximinus, fost cîndva locţiitor de prefect la Roma, s-a născut dintr-un neam de jos la Sopianae, oraş în provincia Valeria. Tatăl său era arhivar în cancelaria garnizoanei şi se trăgea din urmaşii carpilor, pe care Diocleţian, văzîndu-i stîrniţi din locurile lor vechi, îi strămutase în Pannonia.

FRICA DE GOŢI

XXX, 2, 8. Iar acestea, precum hotărîse, deşi cereau mare grabă, n-au putut fi nici îndreptate, nici răzbunate, deoarece statul roman se afla împresurat de altă primejdie: teama de goţii de pretutindeni, care pătrundeau cu îndrăzneală tot mai sporită în Tracia. Dar nenorocirile acestea vor fi povestite mai pe larg atunci cînd vom ajunge la ele.

SEMNE PREVESTITOARE DESPRE DEZASTRUL DE LA ADRIANOPOL

XXXI, 1, 1. Între timp roata sorţii schimbătoare, care aduce pe rînd cînd fericire, cînd nefericire, a pus armele în mîinile zeiţei Bellona şi, chemînd în tovărăşia ei furiile, a strămutat în răsărit întîmplările nenorocite, iar sosirea lor a fost vestită de mărturia limpede a prezicerilor şi minunilor. 2. Căci pe lîngă cîte preziceau cu temei de adevăr profeţii şi augurii, cîinii săreau şi urlau ca lupii, păsările de noapte scoteau ţipete plîngăreţe şi jalnice, răsăritul palid al soarelui întuneca strălucirea dimineţii, iar în Antiohia, în vremea frămîntărilor şi tulburărilor populare, ajunsese obicei ca toti cîţi se credeau năpăstuiţi să strige cu obrăznicie: „Să ardă de viu Valens". Deseori se auzeau glasuri de crainici cerînd să se adune lemne pentru a da foc băii lui Valens, ridicată la stăruinţa împăratului însuşi. 3. Toate acestea arătau cu tîlcul lor ascuns că aşa avea să-i fie în curînd sfîrşitul. Pe lîngă acestea, chipul de mort al regelui Armeniei şi umbrele vrednice de milă ale celor ucişi cu puţin mai înainte în afacerea lui Theodorus, scîrşnind în linştea nopţii blesteme şi bocete pline de groază, îi cutremurau pe mulţi cu o spaimă cumplită. 4. O pasăre rătăcitoare, cu gîtlejul tăiat, a fost vă-

cuius mors publicorum funerum aerumnas indicabat amplas et pervulgatas. Denique cum Chalcedonos subverterentur veteres muri, ut apud Constantinopolim aedificaretur lavacrum, ordine resoluto saxorum in quadrato lapide, qui structura latebat in media, hi Graeci versus incisi reperti sunt, futura plene pandentes:

5. ἀλλ' ὁπόταν νύμφαι δροσεραὶ κατὰ ἄστυ χορείῃ
τερπόμεναι στρωφῶνται εὐστεφέας κατ' ἀγυιάς,
καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ,
δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
Ἴστρον καλλιρόοιο πόρον περάοντα σὺν αἰχμῇ,
καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώρην καὶ Μυσίδα γαίην,
Παιονίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν
αὐτοῦ καὶ βιότοιο τέλος καὶ δῆριν ἐφέξει.

XXXI, 2,1. Totius autem sementem exitii et cladum originem diversarum, quas Martius furor incendio insolito miscendo cuncta concivit, hanc comperimus causam. Hunorum gens monumentis veteribus leviter nota ultra paludes Maeoticas glacialem oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit. 2. Ubi quoniam ab ipsis nascendi primitiis infantum ferro sulcantur altius genae, ut pilorum vigor tempestivus emergens conrugatis cicatricibus hebetetur, senescunt imberbes absque ulla venustate, spadonibus similes, conpactis omnes firmisque membris et opimis cervicibus, prodigiose deformes et pandi, ut bipedes existimes bestias vel quales in conmarginandis pontibus effigiati stipites dolantur incompte. 3. In hominum autem figura licet insuavi ita victu sunt asperi, ut neque igni neque saporatis indigeant cibis, sed radicibus herbarum agrestium et semicruda cuiusvis pecoris carne vescantur, quam inter femora sua equorumque terga subsertam fotu calefaciunt brevi. 4. Aedificiis nullis umquam tecti, sed haec velut ab usu communi discreta sepulcra declinant. Nec enim apud eos vel arundine fastigatum reperiri tugurium potest. Sed vagi montes peragrantes et silvas, pruinas famen sitimque perferre ab incunabulis adsuescunt. Peregre tecta nisi adigente maxima necessitate non subeunt: nec enim apud eos se tutos existimant esse sub tectis... 5. Indumentis operiuntur linteis vel ex pellibus silvestrium murum consarcinatis; nec alia illis domestica vestis est, alia forensis, sed semel obsoleti coloris tunica collo inserta non ante deponitur aut mutatur quam diuturna carie in pannulos difluxerit defrustata. 6. Galeris incurvis capita tegunt, hirsuta crura coriis munientes haedinis, eorumque calcei formulis nullis aptati vetant incedere gressibus liberis. Qua causa ad pedestres parum adcommodati sunt pugnas, verum equis prope adfixi, duris quidem sed deformibus, et muliebriter isdem non numquam insidentes funguntur muneribus consuetis. Ex ipsis quivis in hac natione pernox et perdius emit et vendit, cibumque sumit et potum, et inclinatus cervici angustae iumenti in altum soporem ad usque varietatem effunditur somniorum. 7. Et deliberatione super rebus proposita seriis, hoc habitu omnes in

zută zăcînd la pămînt fără suflare, iar pieirea ei vestea primejdiile unor nenorociri de mare întindere. În sfîrşit, cînd s-au dărîmat nişte ziduri vechi din Chalcedonia spre a se construi o baie la Constantinopol, dîndu-se la o parte un rînd de pietre, pe o lespede pătrată tăinuită în mijlocul zidăriei s-au găsit săpate următoarele stihuri greceşti, care arătau pe larg ce avea să se întîmple: 5. „Cînd vor dănţui prin oraş, pe uliţele împrejmuite, nimfe vesele, pline de rouă, şi cînd se va înălţa zidul nefericit al băiei, atunci veţi vedea venind spre voi mii şi mii de oameni rînduiţi în triburi, care, încercînd cu armele lor să treacă peste Istrul cu ape frumoase, vor pustii ţara sciţilor şi pămîntul moesilor şi ajungînd în Pannonia, cu nădejdi nebuneşti, vor pune acolo un sfîrşit şi vieţii şi luptei".

LOCURILE ŞI OBICEIURILE HUNILOR ŞI ALTOR NEAMURI

XXXI, 2, 1. Sămînţa întregului dezastru şi începutul nenorocirilor de tot felul pe care le-a pricinuit furia lui Marte, învălmăşind totul într-un pîrjol general, am aflat că au următoarea pricină. Neamul hunilor, puţin cunoscut în vechile monumente istorice, locuieşte dincolo de mlaştinile Maeotice, în preajma oceanului Îngheţat, şi întrece orice măsură a sălbăticiei. 2. La ei, chiar în primele zile de la naştere, copiilor li se brăzdează adînc obrajii cu fierul, pentru ca nimicindu-se din timp rădăcina părului, să se acopere cu cicatrici şi zbîrcituri. Încît îmbătrînesc fără barbă şi fără pic de frumuseţe, întocmai ca eunucii, cu mădulare butucănoase şi vînjoase, cu cefe groase şi cu înfăţişare monstruoasă care te înspăimîntă şi te face să crezi că sînt animale cu două picioare sau momîi cioplite în chip grosolan, aşezate la marginea podurilor. 3. Pe lîngă neplăcuta lor înfăţişare omenească, mai sînt şi grozav de înapoiaţi, aşa încît nici nu simt nevoia focului sau a mîncării gătite, ci se hrănesc cu rădăcini de ierburi sălbatice şi cu carne de animale de tot soiul, pe jumătate crude, pe care o încălzesc puţin, aşezînd-o între picioarele lor şi spinarea cailor. 4. Nu sălăşluiesc niciodată în case, şi se feresc de ele ca de nişte morminte oprite folosinţei obşteşti. Nu-i cu putinţă să găseşti la ei nici măcar o colibă ţuguiată de trestie, ci în rătăcirile lor prin munţi şi păduri se obişnuiesc din leagăn să îndure frigul, foamea şi setea. Cînd se duc la străini, nu intră în case decît siliţi de o nevoie mare, căci nu se cred la adăpost sub acoperişuri .... 5. Se îmbracă cu veşminte de in sau blănuri cusute din piei de şobolani sălbatici şi nu au o haină pentru casă şi alta pentru ieşirea în public, ci odată îmbrăcată, cămaşa de culoare murdară nu mai este lepădată sau schimbată decît atunci cînd e sfîrtecată în bucăţi de atîta purtat şi îi curg peticele. 6. Îşi pun pe cap căciuli aplecate într-o parte, iar pulpele păroase şi le ocrotesc cu piei de capră. Neavînd o formă potrivită, încălţămintea lor îi împiedică să meargă cum trebuie. De aceea sînt prea puţin deprinşi cu luptele pe jos şi ţintuiţi aproape pe caii lor vînjoşi şi urîţi, stînd pe ei uneori ca femeile, îşi săvîrşesc de acolo toate treburile obişnuite. Stînd călare, fiecare bărbat din neamul acesta, atît ziua cît şi noaptea, cumpără şi vinde, bea şi mănîncă, şi tolănit pe ceafa strîmtă a animalului cade în somn adînc şi are tot soiul de visuri. 7. Cînd

commune consultant. Aguntur autem nulla severitate regali, set tumultuario primatum ductu contenti perrumpunt quicquid inciderit. 8. Et pugnant non numquam lacessiti, sed ineuntes proelia cuneatim variis vocibus sonantibus torvum. Utque ad pernicitatem sunt leves et repentini, ita subito de industria dispersi incessunt, ut incomposita acie cum caede vasta discurrunt, nec invadentes vallum nec castra inimica pilantes prae nimia rapiditate cernuntur. 9. Eoque omnium acerrimos facile dixeris bellatores, quod procul missilibus telis, acutis ossibus pro spiculorum acumine arte mira coagmentatis, et distinctis... comminus ferro sine sui respectu confligunt, hostisque dum mucronum noxias observant, contortis laciniis inligant, ut laqueatis resistentium membris equitandi vel gradiendi adimant facultatem. 10. Nemo apud eos arat nec stivam aliquando contingit. Omnes enim sine sedibus fixis, absque lare vel lege aut ritu stabili dispalantur, semper fugientium similes, cum carpentis, in quibus habitant: ubi coniuges taetra illis vestimenta contexunt et coeunt cum maritis et pariunt et ad usque pubertatem nutriunt pueros. Nullusque apud eos interrogatus, respondere unde oritur potest, alibi conceptus, natusque procul, et longius educatus. 11. Per indutias infidi inconstantes ad omnem auram incidentis spei novae perquam mobiles, totum furori incitatissimo tribuentes. Inconsultorum animalium ritu, quid honestum inhonestumque sit penitus ignorantes, flexiloqui et obscuri, nullius religionis vel superstitionis reverentia aliquando districti, auri cupidine inmensa flagrantes, adeo permutabiles et irasci faciles, ut eodem aliquotiens die a sociis nullo inritante saepe desciscant, itidemque propitientur nemine leniente. 12. Hoc expeditum indomitumque hominum genus, externa praedandi, aviditate flagrans inmani, per rapinas finitimorum grassatum et caedes ad usque Halanos pervenit, veteres Massagetas, qui unde sint vel quas incolant terras, quoniam huc res prolapsa est, consentaneum est demonstrare, geografica perplexitate monstrata, quae diu multa luda... et varia, tandem repperit veritatis interna... 13. Abundans aquarum Hister advenarum magnitudine fluenti Sauromatas praetermeat ad usque amnem Tanaim pertinentes, qui Asiam terminat ab Europa. Hoc transito in inmensum extentas Scythiae solitudines Halani inhabitant, ex montium appellatione cognominati, paulatimque nationes conterminas crebritate victoriarum adtritas ad gentilitatem sui vocabuli traxerunt, ut Persae. 14. Inter hos Nervi mediterranea incolunt loca, vicini verticibus celsis, quos praeruptos geluque torpentes aquilones adstringunt. Post quos Vidini sunt et Geloni perquam feri, qui detractis peremptorum hostium cutibus indumenta sibi equisque tegmina conficiunt

se rînduieşte o adunare pentru treburi de seamă, tot în chipul acesta ţin ei cu toţii *sfat* împreună. Şi nu sînt stăpîniţi de autoritatea aspră a unui rege, ci se mulţumesc cu conducerea zgomotoasă a şefilor şi iau hotărîri pripite în tot ce li se întîmplă. 8. Uneori se luptă cînd sînt hărţuiţi, şi la începutul bătăliilor năvălesc în pîlcuri în formă de unghi scoţînd tot felul de ţipete înspăimîntătoare. Şi pe cît sînt de uşuratici şi gata de fugă, pe atît de repede se răsfiră după o anumită rînduială şi dau năvală din nou sau se retrag la întîmplare, pricinuind un măcel întins, iar cînd atacă întăriturile şi jefuiesc tabăra duşmanilor, nici nu se văd de iute ce se mişcă. 9. De aceea poţi spune lesne că sînt luptătorii cei mai aprigi dintre toţi, deoarece, de departe, se luptă cu suliţele pe care le aruncă, avînd la vîrf oase ascuţite, potrivite şi fixate cu dibăcie ..., iar de aproape lovesc cu sabia fără să se mai gîndească la ei înşişi şi în timp ce se feresc de loviturile fierului, învăluiesc pe duşman într-o reţea de fire întortochiate şi împiedicîndu-l în împotrivirea lui, îi răpesc orice putinţă de a se mişca cu caii sau pe jos. 10. La dînşii nimeni nu ară şi nici nu pune vreodată mîna pe plug; căci toţi umblă de colo pînă colo fără sălaşuri statornice, fără cămin şi fără lege, fără un trai regulat, totdeauna ca nişte fugari, împreună cu căruţele în care locuiesc. În ele soţiile le ţes veşmintele şi se împreunează cu bărbaţii, acolo îşi nasc şi-şi cresc copii pînă ce se fac mari. La ei, cînd e cineva întrebat, nimeni nu poate spune de unde se trage, deoarece a fost conceput într-un loc, s-a născut în alt loc şi apoi a crescut în altă parte. 11. Cînd pun capăt luptei în urma unor tratative, sînt nestatornici şi lipsiţi de credinţă şi peste măsură de schimbători la orice adiere de nădejde nouă, săvîrşindu-le pe toate cu o furie nemaimpomenit de pătimaşă. Asemenea animalelor necuvîntătoare, nu-şi dau seama în nici un chip de cinste şi necinste, vorbesc cu două înţelesuri şi cu dedesubturi, nu-s legaţi niciodată de teama unei religii sau superstiţii, ci aprinşi numai de o nemărginită lăcomie pentru aur, se arată atît de capricioşi şi de uşuratici la mînie, încît de multe ori, în aceeaşi zi, desfac o alianţă şi tot atunci o leagă din nou, fără să fie nevoie de cuvîntul împăciuitor al cuiva. 12. Acest neam de oameni, pornit şi fără frîu, fiind cuprins de o poftă fără margini de a prăda pe alţii, s-a năpustit să-i jefuiască şi să-i măcelărească pe vecini şi a ajuns pînă la alani, massageţii de odinioară. În privinţa acestora, de unde sînt şi în ce ţinuturi locuiesc, de vreme ce am ajuns cu povestirea pînă la ei, se cade să spunem câteva cuvinte şi să spulberăm confuzia de cunoştinţi geografice ce a stăpînit un timp, sub diferite forme, şi şi-a găsit în sfîrşit un temei de adevăr... 13. După ce primeşte un mare număr de afluenţi însemnaţi, Istrul curge pe lîngă sauromaţi, care se întind pînă la rîul Tanais, hotar între Asia şi Europa. Dincolo de el, în pustiurile fără de sfîrşit ale Sciţiei, locuiesc alanii porecliţi astfel după numele unor munţi. Zdrobind pe încetul populaţiile învecinate, după mai multe victorii, le-au alăturat la neamul lor, dîndu-le propriul lor nume, întocmai cum au făcut şi perşii 14. Între aceştia, în ţinuturile de la mijloc, locuiesc neurii, în apropierea unor munţi înalţi, acoperiţi cu gheţuri şi prăpăstioşi, pe care vînturile de la miazănoapte îi fac de nepătruns. După ei sînt vidinii şi gelonii peste măsură de cruzi, deoarece jupoaie pielea duşmanilor ucişi şi-şi fac din ea îmbrăcăminte sau pături

bellatoria. Gelonis Agathyrsi conlimitant, interstincti colore caeruleo corpora simul et crines, et humiles quidem minutis atque raris, nobiles vero latius fucatis et densioribus notis.

XXXI, 3, 1. Igitur Huni pervasis Halanorum regionibus quos Greuthungis confines Tanaitas consuetudo nominavit, interfectisque multis et spoliatis, reliquos sibi concordandi fide pacta iunxerunt, eisque adhibitis confidentius Ermenrichi late patentes et uberes pagos repentino impetu perruperunt, bellicosissimi regis et per multa variaque fortiter facta vicinis nationibus formidati. 2. Qui vi subitae procellae perculsus, quamvis manere fundatus et stabilis diu conatus est, inpendentium tamen diritatem augente vulgatius fama, magnorum discriminum metum voluntaria morte sedavit. 3. Cuius post obitum rex Vithimiris creatus restitit aliquantisper Halanis, Hunis aliis fretus, quos mercede sociaverat partibus suis. Verum post multas quas pertulit clades, animam effudit in proelio, vi superatus armorum. Cuius parvi filii Viderichi nomine curam susceptam Alatheus tuebatur et Safrax, duces exerciti et firmitate pectorum noti, qui cum tempore arto praeventi abiecissent fiduciam repugnandi, cautius discedentes ad amnem Danastium pervenerunt, inter Histrum et Borysthenen per camporum ampla spatia diffluentem. 4. Haec ita praeter spem accidisse doctus Athanaricus, Thervingorum iudex (in quem, ut ante relatum est, ob auxilia missa Procopio dudum Valens commoverat signa) stare gradu fixo temptabat, surrecturus in vires, si ipse quoque lacesseretur, ut ceteri. 5. Castris denique prope Danastii margines ac Greuthungorum vallo longius oportune metatis, Munderichum ducem postea limitis per Arabiam, cum Lagarimano et optimatibus aliis ad usque vicensimum lapidem misit, hostium speculaturos adventum, ipse aciem nullo turbante interim struens. 6. Verum longe aliter, quam rebatur, evenit. Huni enim, ut sunt in coniectura sagaces, multitudinem esse longius aliquam suspicati, praetermissis quos viderant, in quietem tamquam nullo obstante conpositis, rumpente noctis tenebras luna vado fluminis penetrato, in quod erat potissimum elegerunt, et veriti ne praecursorius index procul agentes absterreat, Athanaricum ipsum ictu petivere veloci. 7. Eumque stupentem ad impetum primum, amissis quibusdam suorum, coegerunt ad effugia properare montium praeruptorum. Qua rei novitate maioreque venturi pavore constrictus, a superciliis Gerasi fluminis ad usque Danubium, Taifalorum terras praestringens, muros altius erigebat: hac lorica diligentia celeri consummata, in tuto locandam securitatem suam existimans et salutem. 8. Dum-

pentru cai, necesare la lupte. În hotar cu gelonii se află agatirșii, care-și vopsesc trupul și părul de culoare albastră; oamenii de jos au semne mai puține și mai mici, iar nobilii mai mășcate, mai arătoase și mai dese.

HUNII NĂVĂLESC ÎN ȚINUTURILE GOȚILOR

XXI, 3, 1. Deci năvălind în ținuturile alanilor, care la hotarele greuthungilor se numesc de obicei tanaiți, hunii au măcelărit și jefuit pe mulți dintre ei, iar pe ceilalți și i-au legat printr-un pact de credință. Ajutați de ei și avînd mai multă îndrăzneală, au năvălit apoi pe neașteptate în satele răsfirate și îmbelșugate ale lui Ermenrih, un rege foarte războinic, care după mai multe fapte de vitejie schimbătoare, băgase groaza în populațiile învecinate. 2. Înspăimîntat de puterea acestei furtuni năprasnice, el a îndrăznit mult timp să se țină pe loc și să se împotrivească, dar răspîndindu-se tot mai multe zvonuri despre grozăviile ce-l așteptau, și-a liniștit frica de mulțimea primejdiilor printr-o moarte voluntară. 3. După pieirea lui a fost ales rege Vithimer, iar acesta s-a împotrivit un timp alanilor, fiind ajutat de către ceilalți huni pe care-i cîștigase cu bani, dar suferind mai multe înfrîngeri, a murit în luptă, răpus de puterea armelor. Tutela fiului său mititel Viderich a fost luată de Alatheus și Safrax, comandanți încercați și cunoscuți prin vitejia lor. Deoarece nu aveau încredere că se vor putea apăra într-o împrejurare atît de neprielnică, ei s-au retras cu multă băgare de seamă și au ajuns pînă la rîul Danastium, care curge pe întinderile largi ale cîmpurilor dintre Istru și Borysthene. 4. Aflînd de cele întîmplate astfel peste așteptările sale, șeful thervingilor, Athanarich (împotriva căruia, precum am spus mai sus, Valens tocmai pornise cu armata sa, pentru faptul că trimisese ajutoare lui Procopius) făcea încercări să rămînă pe loc, cu gîndul de a se ridica cu toate puterile, dacă va fi și el atacat ca ceilalți. 5 Apoi, măsurînd la timp potrivit, loc de tabără lîngă țărmurile rîului Danastium și valul greuthungilor, a trimis pe Munderich, mai tîrziu comandant al frontierei din Arabia, împreună cu Lagariman și alți nobili pînă la miliarul al douăzecelea pentru a pîndi sosirea dușmanilor, iar el însuși, netulburat de nimeni, făcea în acest timp pregătiri de război. 6. Dar lucrurile s-au petrecut cu totul altfel decît socotea el. Căci hunii cum sînt ei iscusiți în presupuneri, avînd bănuiala că grosul oștirii se află ceva mai departe, s-au strecurat pe lîngă cei din fața ochilor lor și adunîndu-se în liniște, deoarece nu li se împotrivea nimeni, pe cînd ieșea luna din nori, au trecut rîul prin vad, în locul cel mai potrivit, de teamă ca vreo iscoadă trimisă înainte să nu-i înfricoșeze pe cei care se aflau în treabă mai încolo, apoi au izbit cu o lovitură năprasnică pe însuși Atanarich. 7. Înspăimîntîndu-l de la primul atac, deoarece cîțiva dintre ai săi și-au găsit moartea, l-au silit să se retragă în grabă în prăpăstiile munților. Silit de această împrejurare neașteptată și fiindu-i teamă de primejdia mai mare care se apropia, el a început să ridice ziduri înalte de la malurile rîului Gerasus pînă la Dunăre, spintecînd în două ținuturile taifalilor. Săvîrșind la timp și cu grijă această întăritură de pămînt, el credea că-și pune la adăpost liniștea și viața. 8.

que efficax opera suscitatur, Huni passibus eum citis urgebant et iam oppresserant adventantes, ni gravati praedarum onere destitissent. Fama tamen late serpente per Gothorum reliquas gentes, quod invisitatum antehac hominum genus, ut turbo montibus celsis, ex abdito sinu coortum adposita quaeque convellit et modo ruinae corrumpit: populi pars maior, quae Athanaricum attenuata necessariorum penuria deseruerat, quaeritabat domicilium remotum ab omni notitia barbarorum, diuque deliberans, quas eligeret sedes, cogitavit Thraciae receptaculum, genuina ratione sibi conveniens, quod et caespitis est feracissimi et amplitudine fluentorum Histri distinguitur ab arvis patentibus iam peregrini fulminibus Martis: hocque idem residui velut mente cogitavere communi.

XXXI, 4, 1. Itaque duce Alavivo ripas occupavere Danubii, missisque oratoribus ad Valentem, suscipi se humili prece poscebant, et quiete victuros se pollicentes et daturos, si res flagitasset, auxilia. 2. Dum aguntur haec in externis, novos maioresque solitis casus versare gentes arctoas, rumores terribiles diffuderunt: per omne quicquid ad Pontum a Marcomannis praetenditur et Quadis, multitudinem barbaram abditarum nationum vi subita sedibus pulsam circa flumen Histrum vagari cum caritatibus suis disseminantes. 3. Quae res aspernanter a nostris inter initia ipsa accepta est hanc ob causam, quod illis tractibus non nisi peracta aut sopita audiri procul agentibus consueverant bella. 4. Verum pubiscente iam fide gestorum cui robur adventus gentilium addiderat legatorum, precibus et obtestatione petentium, citra flumen suscipi plebem extorrem: negotium laetitiae fuit potius quam timori, eruditis adulatoribus in maius fortunam principis extollentibus, quod ex ultimis terris tot tirocinia trahens, ei nec opinanti offeret, ut conlatis in unum suis et alienigenis viribus, invictum haberet exercitum, et pro militari supplemento, quod provinciatim annuum pendebatur, thesauris accederet auri cumulus magnus. 5. Hacque spe mittuntur diversi, qui cum vehiculis plebem transferant truculentam. Et navabatur opera diligens, nequi Romanam rem eversurus relinqueretur, vel quassatus morbo letali. Proinde permissu imperatoris transeundi Danubium copiam colendique adepti Thraciae partes, transfretabantur in dies et noctes, navibus ratibusque et cavatis arborum alveis agminatim inpositi, atque per amnem longe omnium difficillimum imbriumque crebritate tunc auctum ob densitatem nimiam contra ictus aquarum nitentes quidam, et natare conati, hausti sunt plures. 6. Ita turbido instantium studio orbis Romani pernicies ducebatur. Illud

În timp ce dădea zor lucrării, hunii se apropiau cu pași repezi și i-ar fi zdrobit în mersul lor dacă n-ar fi fost stingheriți de greutatea prăzilor cu care erau încărcați. Dar un zvon se furișa cu stăruință printre celelalte triburi ale goților, cum că un neam de oameni necunoscut pînă atunci, izbucnind dintr-un fund tainic de lume întocmai ca un uragan pornit din nămeții unor munți înalți, zdrobește și aruncă totul la pămînt în calea sa. O parte mai însemnată a populației, care părăsise pe Atanarich din pricina lipsei din ce în ce mai mari de alimente, căuta un sălaș retras de ochii barbarilor și chibzuind mult timp ce loc să-și aleagă, s-au gîndit să se retragă în Tracia, potrivită pentru ei din două motive: are un pămînt foarte roditor cu iarbă și se află despărțită prin apele cele mari ale Dunării de șesurile care stau deschise fulgerelor zeului Marte, ajuns acum neprielnic. La fel au chibzuit și ceilalți goți, ca într-un singur gînd.

GOȚII TREC ISTRUL ÎN TRACIA

XXXI, 4, 1. Așadar, avînd șef pe Alavivus, goții au ocupat malurile Dunării și au trimis soli la Valens, cerîndu-i cu umilință să fie primiți în imperiu, făgăduindu-i că vor trăi în pace și vor da la nevoie ajutoare. 2. În timp ce se petreceau aceste lucruri la hotare, s-au răspîndit zvonuri înspăimîntătoare despre noi primejdii, mai grozave decît cele obișnuite, anume că neamurile de la miazănoapte se află în mișcare și că, pe întreaga întindere de la marcomani și cvazi pînă în Pont, un mare număr de populații barbare necunoscute, fiind izgonite din lăcașurile lor de o putere neașteptată, rătăcesc lîngă fluviul Istru, răsfirați ici și colo împreună cu ființele lor scumpe. 3. La început, vestea a fost primită cu neîncredere de către ai noștri, pentru faptul că în părțile acelea oamenii din depărtare află despre războaie abia după ce s-au terminat sau după ce au fost potolite. 4. Dar încrederea în cele petrecute creștea mereu și a fost întărită mai pe urmă de sosirea unor soli străini, care cereau cu rugăminte stăruitoare ca mulțimea cea fugară să fie primită dincoace de fluviu. Treaba se arăta mai degrabă un prilej de bucurie decît de teamă și lingușitori iscusiți ridicau în slavă norocul împăratului, care avea să primească din ținuturi îndepărtate, fără să se fi gîndit la așa ceva, atîția soldați destoinici încît, unindu-și puterile sale cu cele din afară, putea să-și făurească o armată de neînvins, iar ajutorul militar plătit anual de provincii urma să arunce în tezaurul statului o importantă sumă de bani. 5. Hrăniți cu astfel de nădejdi, ei au trimis tot felul de oameni pentru a strămuta dincoace, în corăbii, mulțimea aceea sălbatică. Ei se străduiau cu grijă să nu fie lăsat dincolo nici unul dintre cei care aveau să distrugă mai tîrziu statul roman, chiar dacă ar fi fost atins de o boală ucigătoare. Avînd deci îngăduința împăratului să treacă Dunărea și să lucreze ogoarele din părțile Traciei, ei se luptau cu valurile ziua și noaptea, îngrămădiți în corăbii, bărci sau trunchiuri de copaci scobiți, plutind pe un fluviu care e atît de greu de trecut și care atunci era umflat din pricina ploilor dese. Siliți de îmbulzeala prea mare și de împrejurarea că trebuiau să meargă împotriva valurilor, unii au încercat să înoate, dar mulți dintre ei au fost înghițiți de ape. 6. Atît de pornit

sane neque obscurum est neque incertum, infaustos transvehendi barbaram plebem ministros, numerum eius conprehendere calculo saepe temptantes, conquievisse frustratos,

„quem qui scire velit“,

ut eminentissimus memorat vates,

„Libyci velit aequoris idem
discere, quam multae zefyro truduntur harenae“.

7. Resipiscant tandem memoriae veteres, Medicas acies ductantes ad Graeciam: quae dum Hellespontiacos pontes, et discidio quodam fabrili, mare sub imo Athonis pede quaesitum exponunt et turmatim apud Doriscum exercitus recensitos, concordante omni posteritate, ut fabulosae sunt lectae. 8. Nam postquam innumerae gentium multitudines per provincias circumfusae, pandentesque se in spatia ampla camporum, regiones omnes et cuncta opplevere montium iuga, fides quoque vetustatis recenti documento firmata est. Et primus cum Alavivo suscipitur Fritigernus, quibus et alimenta pro tempore et subigendos agros tribui statuerat imperator.

9. Per id tempus nostri limitis reseratis obicibus atque, ut Aetnaeas favillas armatorum agmina diffundente barbaria, cum difficiles necessitatum articuli correctores rei militaris poscerent aliquos claritudine gestarum rerum notissimos; quasi laevo quodam numine deligente in unum quaesiti potestatibus praefuere castrensibus homines maculosi: quibus Lupicinus antistabat et Maximus, alter per Thracias comes, dux alter exitiosus, ambo aemulae temeritatis. 10. Quorum insidiatrix aviditas materia malorum omnium fuit. Nam, ut alia, omittamus, quae memorati vel certe sinentibus isdem, alii perditis rationibus, in commeantes peregrinos adhuc innoxios deliquerunt, illud dicebatur, quod nec apud sui periculi iudices, absolvere ulla poterat venia, triste et inauditum. 11. Cum traducti barbari victus inopia vexarentur, turpe commercium duces invisissimi cogitarunt, et quantos undique insatiabilitas colligere potuit canes, pro singulis dederunt mancipiis, inter quae ducti sunt optimatum... 12. Per hos dies interea etiam Vithericus Greuthungorum rex cum Alatheo et Safrace, quorum arbitrio regebatur, itemque Farnobio, propinquans Histri marginibus, ut simili susciperetur humanitate, obsecravit imperatorem legatis propere missis. 13. Quibus, ut communi rei conducere videbatur, repudiatis, et quid capesserent anxiis, Athanarichus paria pertimescens abscessit, memor Valentem dudum cum foederaretur concordia despexisse, adfirmantem se religione devinctum, ne calcaret solum aliquando Romanum, hacque causatione principem firmare pacem in medio flumine coegisse: quam simultatem veritus ut adhuc durantem, ad Caucalandensem locum altitudine silvarum inaccessum et montium cum suis omnibus declinavit, Sarmatis inde extrusis.

era zelul celor care se grăbeau să ducă la pieire lumea romană! Într-adevăr, un lucru rămîne neîndoielnic de ştiut de toată lumea, că nefericiţii slujbaşi care au fost însărcinaţi cu trecerea mulţimii barbare, făcînd de mai multe ori încercarea să o numere, s-au oprit încurcaţi, deoarece după cum glăsuieşte un mare poet: „Cine ar dori să-i afle numărul e asemenea celui care ar vrea să ştie cît nisip suflă vîntul în pustiul Libiei". 7. În sfîrşit, ar trebui să trezim la viaţă amintiri cu privire la armatele persane aduse în Grecia: după ce au ocupat Helespontul şi au despicat marea, cu anumită măiestrie, ele s-au îndreptat pe jos spre ţărmul muntos şi au fost trecute în revistă şi numărate cu grămada la Doriskos, dar întreaga posteritate a socotit aceste cifre drept fabuloase. 8. Dar acum, cînd mulţimi fără număr se revărsau în provincii, răspîndindu-se pe întinderile largi ale cîmpurilor, buna credinţă a antichităţii capătă întărirea unei dovezi noi. Şi cel dintîi care e primit împreună cu Alavivus este Fritigern, iar împăratul a dat poruncă să le pună la îndemînă, pentru un timp, alimente şi să le împărţească ogoare de semănătură.

9. În timpul acesta, cînd izvoarele hotarelor noastre erau deschise şi cînd barbarii îşi revărsau gloatele lor înarmate întocmai ca cenuşa fierbinte a vulcanului Etna, cînd împrejurările grele cereau conducători de oşti încercaţi şi cunoscuţi bine prin faima faptelor lor din trecut, ca şi cum o divinitate răuvoitoare i-ar fi ales pînă la unul, se aflau în fruntea armatelor noastre nişte oameni pătaţi, iar între ei un loc de seamă îl aveau Lupicinus şi Maximus, unul însoţitorul trupelor din Tracia, iar celălalt comandant fără noroc, însă amîndoi la fel de îndrăzneţi şi lipsiţi de judecată. 10. Lăcomia lor neruşinată a fost sămînţa tuturor nenorocirilor. Căci, ca să trecem cu vederea alte greşeli săvîrşite de ei sau de alţii cu îngăduinţa lor, despre care s-a pierdut urma, faţă de nişte străini pînă atunci nevinovaţi, vom pomeni numai de întîmplarea aceea tristă şi nemaiauzită, pe care judecătorii nici în propria lor cauză n-ar fi putut s-o scape de învinuire. 11. Deoarece barbarii, trecuţi dincoace, sufereau de lipsă de hrană, ticăloşii de comandanţi s-au gîndit la un comerţ ruşinos şi în nesăturarea lor au strîns de pretutindeni cîini şi i-au vîndut, primind în schimb cîte un sclav, între care au fost şi copii de nobili.... 12. În aceste zile s-a apropiat între timp de malurile Dunării şi Vithericus, regele greuthungilor, împreună cu Alatheus şi Safrax, care îl stăpîneau cu autoritatea lor, aşişderea şi cu Farnobius, şi au trimis în grabă soli la împărat cu rugăminte stăruitoare să-i primească şi pe dînşii în imperiu cu aceeaşi îngăduinţă. 13. Ei au fost respinşi, deoarece aşa părea că cer interesele statului, şi nu ştiau ce să facă, iar Athanarich, de teamă să nu i se întîmple la fel, s-a retras şi el amintindu-şi că odinioară, în timpul unor tratative, respinsese propunerile lui Valens sub motivul că ar fi legat prin jurămînt să nu calce niciodată pe pămîntul roman şi cu acest pretext silise pe împărat să semneze pacea în mijlocul fluviului. Aşadar fiindu-i teamă că această duşmănie durează încă, el s-a retras împreună cu toţi ai săi într-un loc din Caucaland, greu de pătruns din pricina pădurilor şi munţilor înalţi, după ce a izgonit de acolo pe sarmaţi.

XXXI, 5, 1. At vero Thervingi, iam dudum transire permissi, prope ripas etiam tum vagabantur, duplici impedimento adstricti, quod ducum dissimulatione perniciosa, nec victui congruis sunt adiuti, et tenebantur consulto nefandis nundinandi commerciis. 2. Quo intellecto ad perfidiam instantium malorum subsidium vertendi mussabant, et Lupicinus ne iam deficerent pertimescens, eos admotis militibus adigebat ocius proficisci. 3. Id tempus oportunum nancti Greuthungi, cum alibi militibus occupatis, navigia ultro citroque discurrere solita, transgressum eorum prohibentia quiescere perspexissent, ratibus transiere male contextis castraque a Fritigerno locavere longissime. 4. At ille genuina praevidendi sollertia venturos muniens casus, ut et imperiis oboediret et regibus validis iungeretur, incidis segnius Marcianopolim tarde pervenit itineribus lentis. Ubi aliud accessit atrocius, quod arsuras in commune exitium faces furiales accendit. 5. Alavivo et Fritigerno ad convivium conrogatis, Lupicinus ab oppidi moenibus barbaram plebem opposito milite procul arcebat, introire ad comparanda victui necessaria, ut dicioni nostrae obnoxiam et concordem, per preces adsidue postulantem, ortisque maioribus iurgiis inter habitatores et vetitos ad usque necessitatem pugnandi est ventum. Efferatique acrius barbari, cum necessitudines hostiliter rapi sentirent, spoliarunt interfectam militum magnam... 6. Quae accidisse idem Lupicinus latenti nuntio doctus, dum in nepotali mensa ludicris concrepantibus, diu discumbens vino marcebat et somno, futuri coniciens exitum, satellites omnes, qui pro praetorio, honoris et tutelae causa, duces praestolabantur, occidit. 7. Hocque populus qui muros obsidebat dolenter accepto, ad vindictam detentorum regum, ut opinabatur, paulatim augescens, multa minabatur et saeva. Utque erat Fritigernus expediti consilii, veritus ne teneretur obsidis vice cum ceteris, exclamavit, graviore pugnandum exitio, ni ipse ad leniendum vulgus sineretur exire cum sociis, quod arbitratum humanitatis specie ductores suos occisos, in tumultum exarsit. Hocque impetrato egressi omnes exceptique cum plausu et gaudiis, ascensis equis evolarunt, moturi incitamenta diversa bellorum. 8. Haec ubi fama, rumorum nutrix maligna, dispersit, urebatur dimicandi studio Thervingorum natio omnis et inter metuenda multa periculorumque praevia maximorum, vexillis de more sublatis, auditisque triste sonantibus classicis, iam turmae praedatoriae concursabant, pilando villas et incedendo vastisque cladibus quicquid inveniri poterat permiscentes. 9. Adversus quos Lupicinus properatione tumultuaria coactis militibus temere magis quam consulte progressus, in nono ab urbe miliario stetit pa-

GOȚII ZDROBESC ARMATA LUI LUPICINUS

XXXI, 5, 1. Iar thervingii, cărora li se îngăduise de mult să treacă fluviul, mai rătăceau încă pe lîngă maluri, fiind împiedicați de două motive, anume prefăcătoria plină de primejdii a comandanților, care nu-i ajutaseră cu cele trebuitoare pentru hrană, și opreliștea anume pusă la cale a unor tîrguieli necinstite. 2. Înțelegînd acest lucru, ei au început să murmure împotriva ticăloșiei relelor ce-i amenințau, iar Lupicinus, de teama unei revolte, îi silea cu ajutorul soldaților săi să plece mai departe. 3. Folosind un moment potrivit, în clipa cînd au băgat de seamă că soldații sînt ocupați și vasele (care aveau obiceiul să umble încoace și încolo spre a le opri trecerea) stau nemișcate, thervingii au trecut rîul pe niște bărci legate la repezeală și și-au așezat tabăra la o mare depărtare de Fritigern. 4. Iar acesta, cu iscusința lui înnăscută, căutînd scut împotriva întîmplărilor din viitor, pentru a putea fi și ascultător față de împărat și legat de regi puternici, a înaintat încet și după marșuri domoale a ajuns într-un tîrziu la Marcianopolis. Aici s-a petrecut altă grozăvie și mai mare, care a aprins torțele purtate de furii și și-a îndreptat focul spre pieirea tuturor. 5. Alavivus și Fritigern au fost poftiți la un ospăț, iar Lupicinus, cu ajutorul soldaților, oprea departe de zidurile orașului plebea barbară, împiedicînd-o să intre și să-și cumpere cele trebuitoare pentru trai. Aceasta, ca una ce era supusă ascultării noastre, se arăta liniștită și înțelegătoare, cerînd mereu voie, cu rugăminți, dar iscîndu-se certuri tot mai aprinse între localnici și cei împiedicați, au ajuns pînă la nevoia de a se lua la bătaie. Înfuriați din ce în ce mai mult, deoarece vedeau că li se răpesc în chip dușmănos rudele, barbarii au despuiat și ucis o mare mulțime de soldați... 6. Despre această întîmplare Lupicinus a aflat printr-un vestitor tainic, pe cînd sta la masă ca un desfrînat, în mijlocul glumelor, și era toropit de vin și de somn de pe urma chefului îndelungat; bănuind sfîrșitul apropiat, el a ucis toate sentinelele, care așteptau pe comandanți în fața casei în semn de cinste sau pentru a-i ocroti. 7. Cînd a aflat cu durere despre aceasta, poporul care asalta zidurile a început să se adune cu încetul spre a răzbuna, cum se spunea, pe regii ținuți acolo cu sila, și împrăștia o grozăvie de sudălmi amenințătoare. Cum Fritigern era un om iute în hotărîri, de frică să nu fie oprit ca ostatec împreună cu ceilalți a strigat cu glas tare că vor trebui să înfrunte o mare primejdie, dacă nu capătă îngăduință să se ducă el însuși, împreună cu tovarășii săi, să domolească mulțimea, care s-a răsculat socotind că șefii ei au fost uciși sub pretextul unui ospăț. După ce li s-a dat voie, ei au ieșit cu toții, fiind primiți cu aplauze de bucurie, și, încălecînd pe cai, au pornit în zbor să pună la cale tot felul de îndemnuri la război. 8. Cînd faima, hrănitoare răutăcioasă a zvonurilor, a răspîndit această veste, tot neamul thervingilor ardea de dorința de a se bate și cu toate că se temeau de multe lucruri, avînd de înfruntat primejdiile cele mai mari, ei au ridicat după obiceiul lor steagurile și ascultînd glasul jalnic al trîmbițelor, s-au răsfirat în cete de pradă, alergînd în toate părțile, jefuind și incendiind gospodăriile de la țară și învăluind într-un pîrjol fără sfîrșit tot ce puteau întîlni în cale. 9. Împotriva lor, în mijlocul unei învălmășeli pripite, Lupicinus a strîns un număr de soldați

ratus ad decernendum. Barbarique hoc contemplato globos inrupere nostrorum incauti, et parmas oppositis corporibus inlidendo, obvios hastis perforabant et gladiis, furoreque urgente cruento et tribuni et pleraque pars armatorum periere, signis ereptis, praeter ducem infaustum, qui ad id solum intentus, ut confligentibus aliis proriperet ipse semet in fugam, urbem cursu concito petit. Post quae hostes armis induti Romanis, nullo vetante per varia grassabantur.

15. Duobus navium milibus, perrupto Bosporo et litoribus Propontidis, Scythicarum gentium catervae transgressae, ediderunt quidem acerbas terra marique strages; sed amissa suorum parte maxima reverterunt. 16. Ceciderunt dimicando cum barbaris imperatores Decii pater et filius. Obsessae Pamphyliae civitates, insulae populatae conplures, inflammata Macedonia omnis, diu multitudo Thessalonicam circumsedit itidemque Cyzicum. Anchialos capta et tempore eodem Nicopolis, quam indicium victoriae contra Dacos Traianus condidit imperator...

XXXI, 6, 1. Hoc gestorum textu circumlato nuntiis densis Sueridus et Colias, Gothorum optimates, cum populis suis longe ante suscepti et curare apud Hadrianopolim hiberna dispositi, salutem suam ducentes antiquissimam omnium, otiosis animis accidentia cuncta contuebantur. 2. Verum imperatoris litteris repente perlatis, quibus transire iusserunt in Hellespontum, viaticum cibos biduique dilationem tribui sibi sine tumore poscebant. Quod civitatis magistratus ferens indigne (succensebat enim isdem ob rem suam in suburbanis vastatam), imam plebem omnem cum Fabricensibus, quorum illic ampla est multitudo, productam in eorum armavit exitium, iussisque bellicum canere bucinis, ni abirent ocius, ut statutum est, pericula omnibus minabatur extrema. 3. Quo malo praeter spem Gothi perculsi et concito quam considerato civium adsultu perterriti steterunt inmobiles, laceratique ad ultimum detestatione atque conviciis et temptati missilium iactibus raris, ad defectionem erupere confessam, et caesis plurimis quos impetus deceperat petulantior, aversisque residuis et telorum varietate confixis (habitu iam Romano cadaveribus spoliatis armati) viso propius Fritigerno, iunxerunt semet ut morigeri socii urbemque clausam obsidionalibus aerumnis urgebant. In qua difficultate diutius positi, passim et promiscue ruebant, eminensque aliquorum audacia peribat inulta, multique

și a înaintat, mai mult orbește decît cu băgare de seamă, pînă la miliarul al noulea de la oraș pregătindu-se de luptă. Văzînd acest lucru, barbarii au tăbărît asupra pîlcurilor neprevăzătoare ale soldaților noștri și, ținîndu-și scuturile în dreptul corpurilor, străpungeau cu lăncile și săbiile pe toți cei care le ieșeau înainte. Iscîndu-se o încăierare năprasnică, i-au răpus și pe tribuni și o bună parte din ostași, răpindu-le steagurile, în afară de nefericitul comandant, care cu gîndul numai la chipul cum ar putea scăpa cu fuga din mijlocul măcelului, a luat-o la goană spre oraș. După toate acestea dușmanii au încins armele romanilor și au pornit din nou să jefuiască, fără opreliște, pe unde se nimerea...

15. Năvălind cu două mii de corăbii în Bospor și străbătînd țărmurile Propontidei, un număr de triburi scitice ne-au pricinuit pagube îngrozitoare pe uscat și pe mare, dar după ce au pierdut o bună parte dintre ai lor, s-au întors pe urmă de unde au venit. 16. Au căzut luptînd împotriva barbarilor împărații Decius, tatăl și fiul. Au fost asaltate toate cetățile din Pamfilia, au fost pustiite mai multe insule, a fost incendiată toată Macedonia și mulțimea a împresurat mult timp Salonicul și Cyzicul. A fost cuprins Anchialos în aceeași vreme cu orașul Nicopolis, care a fost întemeiat de Traian în amintirea victoriei sale împotriva dacilor.

ALȚI GOȚI SE ALĂTURĂ LUI FRITIGERN

XXXI, 6, 1. Țesătura aceasta de întîmplări s-a răspîndit pretutindeni prin tot felul de zvonuri. Sueridus și Colias, fruntașii goților, care fuseseră primiți cu mult mai înainte împreună cu populațiile lor și se pregăteau să-și petreacă iarna la Adrianopol, se gîndeau înainte de toate la interesele lor proprii și priveau cu ochi liniștiți la tot ce se întîmpla. 2. Dar cînd li s-a adus pe neașteptate o scrisoare din partea împăratului, care le poruncea să treacă Helespontul, ei cereau fără îngîmfare să li se dea merinde de drum și o amînare de două zile. Acest lucru a fost socotit drept o insultă de către cîrmuitorii cetății, care erau supărați din pricina jafurilor făcute de goți în avuția lor proprie din preajma orașului și au înarmat împotriva lor tot poporul de jos împreună cu muncitorii din ateliere, care se află acolo în număr mare. După ce-au poruncit să sune trîmbițele de luptă, ei amenințau pe toți cu primejdiile cele mai strașnice, dacă nu pleacă mai iute, așa cum se hotărîse. 3. Loviți pe neașteptate de această nenorocire și îngroziți de asaltul grăbit și necugetat al cetățenilor, goții au rămas în nemișcare, dar văzîndu-se încolțiți din cale afară de strigătele pline de ură și de ocară și hărțuiți de sulițele aruncate din cînd în cînd asupra lor, ei au dezlănțuit o răscoală pe față, omorînd pe foarte mulți dintre cei prinși în iureșul învălmășelii și fugărind pe ceilalți. Apoi, strîngînd tot felul de arme (deoarece, după obiceiul romanilor, i-au despuiat de arme pe cei uciși), s-au unit cu Fritigern, pe care l-au zărit în apropiere, și ca niște tovarăși ascultători s-au năpustit împreună asupra orașului împrejmuit cu mijloace tehnice de apărare. Aflîndu-se mai multă vreme în această situație anevoioasă, ei alergau în toate părțile de-a valma și cîțiva mai îndrăzneți au murit fără să mai poată fi răzbunați, iar mulți au pierit în urma săgeților primite sau a loviturilor de pietre arun-

sagittis et rotatis per fundas lapidibus interibant. 4. Tunc Fritigernus frustra cum tot cladibus conluctari, homines ignaros obsidendi contemplans, relicta ibi manu sufficienti, abire negotio inperfecto suasit, pacem sibi esse cum parietibus memorans, suadensque ut populandas opimas regiones et uberes, absque discrimine ullo, vacuas praesidiis etiam tum adorerentur. 5. Laudato regis consilio, quem cogitatorum norant fore socium efficacem, per Thraciarum latus omne dispersi caute gradiebantur, dediticiis vel captivis vicos uberes ostendentibus, eos praecipue, ubi alimentorum reperiri satias dicebatur, eo maxime adiumento praeter genuinam erecti fiduciam, quod confluebat ad eos in dies ex eadem gente multitudo..., dudum a mercatoribus venundati, adiectis plurimis quos primo transgressu necati inedia, vino exili vel panis frustis mutavere vilissimis. 6. Quibus accessere sequendarum auri venarum periti non pauci, vectigalium perferre posse non sufficientes sarcinas graves, susceptique libenti consensione cunctorum, magno usui isdem fuere ignota peragrantibus loca, conditoria frugum occulta et latebras hominum et receptacula secretiora monstrando. 7. Nec quicquam nisi inaccessum et devium praeentibus isdem mansit intactum. Sine distantia enim aetatis vel sexus, caedibus incendiorumque magnitudine cuncta flagrabant, abstractisque ab ipso uberum suctu parvulis et necatis, raptae sunt matres et viduatae maritis coniuges ante oculos caesis, et puberes adultique pueri per parentum cadavera tracti sunt. 8. Senes denique multi, ad satietatem vixisse clamantes, post amissas opes cum speciosis feminis, manibus post terga contortis, defletisque gentilium favillis saedium ducebantur extorres.

XXXI, 7, 1. Haec ex Thraciis magno maerore accepta, Valentem principem in sollicitudines varias distraxerunt. Et confestim Victore magistro equitum misso ad Persas, ut super Armeniae statu pro captu rerum conponeret inpendentium, ipse Antiochia protinus egressurus, ut Constantinopolim interim peteret, Profuturum praemisit et Traianum, ambo rectores, anhelantes quidem altius, sed inbellis. 2. Qui cum ad loca venissent, ubi particulatim perque furta magis et latrocinia, multitudo minui deberet hostiiis, ad id quod erat perniciosum, intempestive conversi, legiones ab Armenia ductas opposuere vesanum adhuc spirantibus barbaris, opere quidem Martio saepe recte conpertas, sed inpares plebi inmensae, quae celsorum iuga montium occuparat et campos. 3. Hi numeri nondum experti quid cum desperatione rabies valeret indomita, trusos hostes ultra Haemi montis abscisos

cate de praştii. 4. Atunci Fritigern şi-a dat seama că lupta era zădarnică şi cu multe pierderi, deoarece oamenii săi nu se pricepeau la asediu şi, după ce a lăsat acolo un număr îndestulător de ostaşi, i-a sfătuit pe ceilalţi să se îndepărteze fără să ducă lucrul pînă la capăt, spunîndu-le să facă pace cu zidurile şi îndemnîndu-i să atace şi să pustiască fără alegere regiunile roditoare şi îmbelşugate din jur, care în acel timp erau lipsite de apărare. 5. Ei au primit cu plăcere sfatul regelui, pe care-l ştiau ca pe un vrednic tovarăş în astfel de fapte, au pornit cu băgare de seamă şi s-au răspîndit prin toate ţinuturile Traciei, în timp ce prizonierii sau supuşii romani le arătau satele bogate, mai ales acelea despre care se spunea că au alimente din belşug. În afară de încrederea lor înăscută, ei mai erau ajutaţi îndeosebi de faptul că, zi de zi, se aduna la dînşii o mulţime de fugari din neamul lor, vînduţi odinioară ca sclavi de către negustori, iar acestora li se adăuga un mare număr dintre aceia care trecuseră mai înainte, în urma lipsei de hrană, cînd fuseseră schimbaţi pentru un strop de vin sau cîteva firimituri de pîine neagră. 6. Pe lîngă aceştia s-au alăturat mulţi muncitori din minele de aur, care nu mai puteau îndura sarcinile grele ale dărilor. Ei au fost primiţi cu bucurie, cu învoirea tuturor, şi le-au fost de mare folos în cutreierarea unor ţinuturi necunoscute, arătîndu-le hambarele cu grîne ascunse, adăposturile oamenilor şi ascunzişurile lor tainice. 7. Avînd deci călăuze, nimic nu le-a scăpat neatins, afară doar de locurile greu de pătruns, care se aflau departe de drumuri, Căci, fără să mai facă o alegere între vîrste sau sex, ei le-au cuprins pe toate într-un măcel şi pîrjol fără margini: copilaşii micuţi erau smulşi chiar de la sînul mamei lor şi ucişi, mamele erau răpite, soţiile văduvite, fiindu-le măcelăriţi soţii sub ochii lor, băieţii mai mari şi mai vîrstnici erau tîrîţi peste trupurile neînsufleţite ale părinţilor. 8. În sfîrşit, un mare număr de bătrîni, care strigau că au trăit destul, după ce şi-au pierdut averile, împreună cu femeile lor distinse, cu mîinile legate la spate, plîngîndu-şi cenuşa părinţilor şi a rudelor, erau duşi între străini, departe de căminurile lor.

LUPTA DE LA AD SALICES

XXXI, 7, 1. Aceste ştiri venite din Tracia l-au întristat mult pe împăratul Valens, pricinuindu-i tot felul de griji. El s-a grăbit să trimită îndată la perşi pe comandantul de cavalerie Victor spre a mijloci o împăcare, pe măsura împrejurărilor, cu privire la situaţia din Germania, iar el însuşi avea de gînd să plece în curînd din Antiohia spre a se duce la Constantinopol; a trimis înainte pe Profuturus şi Traianus, doi comandanţi cu ambiţii mari, dar fără pricepere la războaie. 2. Ajungînd aceştia în locurile, unde, din pricina furturilor şi a jafurilor, ar fi trebuit îndeosebi să fie împuţinată mulţimea duşmanilor, s-au apucat pe negîndite de o treabă plină de primejdii, anume au rînduit în faţa barbarilor, spumegînd încă de mînie, legiunile aduse din Armenia. Acestea de multe ori dăduseră dovadă de vrednicie în slujba lui Marte, dar nu erau pe măsura unei mulţimi atît de numeroase, care pusese stăpînire pe înălţimile munţilor şi pe cîmpii. 3. Generalii romani nu şi-au dat seama cîtă putere este în stare să dezlănţuie o furie nestăvilită ajunsă pînă la disperare şi lovind pe duşman l-au împins dincolo de stîncile prăpăstioase

scopulos faucibus inpegere praeruptis, ut in barbaros locis et in solis, nusquam reperiens exitum, diuturna consumeret fames et operirentur ipsi Frigeridum ducem, cum Pannonicis et transalpinis auxiliis adventantem, quem petitu Valentis Gratianus ire disposuit in procinctum, laturum suppetias his qui ad ultimum vexabantur exitium. 4. Post quem Richomeres, domesticorum tunc comes, imperatu eiusdem Gratiani motus e Galliis, properavit ad Thracias, ductans cohortes aliquas nomine tenus, quarum pars pleraque descruerat, ut iactavere quidam, Merobaudis suasu, veriti ne destitutae adminiculis Galliae vastarentur licenter, Rheno perrupto. 5. Verum articulorum dolore Frigerido praepedito, vel certe, ut obtrectatores finxere malivoli, morbum causante, ne ferventibus proeliis interesset, universos regens ex communi sententia, Richomeres Profuturo sociatur et Traiano, tendentibus prope oppidum Salices: unde haut longo spatio separatum vulgus inaestimabile barbarorum, ad orbis rotundi figuram multitudine digesta plaustrorum, tamquam intramuranis cohibitum spatiis, otio fruebatur et ubertate praedarum. 6. Praevia igitur spe meliorum, Romani duces, si fors copiam attulisset, ausuri aliquid gloriosum, Gothos quicquid molirentur, sagaciter observabant: id scilicet praestruentes ut, si aliorsum castra movissent, quod fecere creberrime, terga ultimorum adorti, plures perfoderent contis magnamque spoliorum averterent partem. 7. Hoc intellecto hostes vel transfugarum indiciis docti, per quos nihil latebat incognitum, in eodem loco diu manserunt: sed oppositi exercitus metu praestricti aliorumque militum, quos affluere iam sperabant: tessera data gentili, per diversa prope diffusas accivere vastatorias manus, quae iussis optimatum acceptis statimque incensi malleoli, ad carraginem, quam ita ipsi appellant, aliti velocitate regressae incentivum audendi maiora popularibus addiderunt. 8. Nihil post haec inter partes praeter indutias laxatum est breves. Reversis enim his quos necessitas evocarat, plebs omnis intra saeptorum ambitum etiam tum contrusa, inmaniter fremens, animisque concita truculentis, experiri postrema discrimina, nec principibus gentis, qui aderant, renuentibus, cruditate festinabat. Et quoniam haec sole agebantur extremo noxque adventans ad quietem invitos retinebat et maestos, capto per otium cibo, somni manserunt expertes. 9. Contra Romani his cognitis ipsi quoque exsomnes verebantur hostes et male sanos eorum ductores ut rabidas feras: eventum licet ancipitem, ut numero satis inferiores, prosperum tamen ob iustiorem sui causam mentibus exspectantes inpavidis. 10. Candente itaque protinus die, signo ad arma capienda ex utraque parte per lituos dato, barbari postquam inter eos et more iuratum est, tumulosos locos adpetere temptaverunt, quo exinde per proclive rotarum modo obvios impetu convolverent acriore. Hocque viso, ad suos quisque manipulos properans miles, stabili gradu

ale muntelui Haemus, ocupînd strîmtorile înguste și înalte pentru ca barbarii, închiși în locuri înguste, negăsind nicăieri ieșire, să moară acolo pe încetul de foame, iar ei înșiși să aștepte pe generalul Frigeridus, care venea cu ajutoare din Pannonia și de peste Alpi, căci la cererea lui Valens, acesta primise ordin din partea lui Gratianus să se îndrepte spre cîmpul de luptă pentru a da un sprijin celor care se aflau într-o primejdie de moarte. 4. În urma lui se afla Richomeres, pe atunci comandant al gărzilor imperiale, care pornise din Gallia la porunca aceluiași Gratianus și se grăbea să ajungă în Tracia împreună cu cîteva cohorte, numai cu numele, căci cea mai mare parte a lor dezertase (după cum spun unii cu îngîmfare) la îndemnul lui Merobaudes, căruia îi era teamă că în lipsa unei ocrotiri Gallia va fi pustiită în voie de către cei de peste Rin. 5. Dar Frigeridus era împiedicat de dureri la încheieturi sau poate (cum au scornit cu răutate unii bîrfitori) căuta anume pricină de boală spre a nu lua parte la aceste lupte grozave. De aceea în urma unei hotărîri comune i-a condus pe toți Richomeres, care s-a unit cu Profuturus și Traianus în apropiere de orașul Salices. Nu departe de acolo se afla mulțimea fără număr a barbarilor, îndărătul unui număr mare de căruțe orînduite în formă de cerc, stînd închiși, ca într-o cetate și desfătîndu-se în liniște cu prada lor cea bogată. 6. Deci avînd drept călăuză nădejdea unui succes, dacă o întîmplare fericită i-ar putea dărui din plin, și cu îndrăzneala unei victorii strălucite, comandanții romani priveau cu luare aminte la tot ce săvîrșeau goții, gîndinsu-de că dacă dușmanii și-ar strămuta tabăra în altă parte, cum au făcut în multe rînduri, să-i lovească din spate pe cei mai din urmă, să străpungă un număr dintre ei și să le ia îndărăt o mare parte din pradă. 7. Pricepînd acest lucru sau aflîndu-l din spusele fugarilor, cărora nimic nu le rămînea ascuns, dușmanii au stat mai multă vreme în același loc, dar temîndu-se de armata din fața lor și de alți oșteni care puteau să mai vie, au dat semnalul gentilic și au chemat la ei cetele de pradă răspîndite în toate părțile. Acestea, aflînd de poruncile șefilor în clipa cînd s-au aruncat în sus săgeți aprinse au pornit cu iuțeala zborului de pasăre spre *carrago* (așa își numesc ei tabăra) și au aprins în inimile tovarășilor lor focul îndrăznelii pentru fapte mai mărețe. 8. De acum înainte între cele două părți nu mai putea fi decît un scurt armistițiu. Căci după întoarcerea celor mînați de nevoia prăzilor, toată mulțimea îngrămădită în cercul de metereze al carelor a pornit să strige cu cruzime în gura mare, ispitind inimile lor nebunești să încerce o răfuială hotărîtoare, în timp ce șefii de trib, care se aflau de față, nu arătau nici o împotrivire. Și deoarece lucrurile acestea se petreceau la asfințitul soarelui, iar căderea nopții îi țintuia pe loc împotriva voinții lor, mîncînd în liniște, au rămas întristați, fără a-i cuprinde somnul. 9. Romanii, aflînd despre acestea, n-au putut nici ei să închidă ochii, căci se temeau de dușmani și de șefii lor smintiți ca niște fiare sălbatice și așteptau cu încredere deznodămîntul, într-adevăr îndoielnic, pentru că ei se aflau mai puțini la număr, dar totuși prielnic deoarece cauza lor era mai dreaptă. 10. Cînd s-a luminat de ziuă, după ce din amîndouă părțile trîmbițele au dat semnalul de luptă, barbarii au făcut între ei un jurămînt, după obiceiul lor, și au încercat să se urce pe locurile mai înalte spre a se avînta de acolo întocmai ca niște roți, într-un atac năvalnic, asupra celor care le-ar sta împotrivă. Văzînd aceasta, fiecare din soldații noștri s-a

consistens nec vagabatur nec relictis ordinibus procursabat. 11. Ergo ubi utrimque acies cautius incedentes, gressu steterunt immobili, torvitate mutua bellatores luminibus se contuebantur obliquis. Et Romani quidem voce undique Martia concinentes, a minore solita ad maiorem protolli, quam gentilitate appellant barritum, vires validas erigebant. Barbari vero maiorem laudes clamoribus stridebant inconditis, interque varios sermonis dissoni strepitus leviora proelia temptabantur. 12. Iamque verrutis et missilibus aliis utrimque semet eminus lacessentes ad conferendas coiere minaciter manus, et scutis in testudinum formam coagmentatis pes cum pede conlatus est. Barbarique ut reparabiles semper et celeres, ingentes clavas in nostros conicientes ambustas mucronesque acrius resistentium pectoribus inlidentes, sinistrum cornu perrumpunt: quod inclinatum subsidialis robustissimus globus, e propinquo latere fortiter excitus, haerente iam morte cervicibus sustentavit. 13. Fervente igitur densis caedibus proelio, in confertos quisque promptior ruens, ritu grandinis undique volitantibus telis oppetebat et gladiis, et sequebantur equites hinc inde fugientium occipitia lacertis ingentibus praecidentes et terga, itidemque altrinsecus pedites, lapsorum timore impeditorum, secando suffragines. 14. Et um omnia caesorum corporibus opplerentur, iacebant inter eos quidam semianimes, spem vitae inaniter usurpando, alii glande fundis excussa vel harundinibus armatis ferro confixi, quorundam capita per medium frontis et verticis mucrone distincta in utrumque humerum magno cum horrore pendebant. 15. Et pertinaci concertatione nondum lassatae, aequo Marte partes semet altrinsecus adflictabant, nec de rigore genuino quidquam remittebant, dum vires animorum alacritas excitaret. Diremit tamen interneciva certamina cedens vespero dies et cunctis qua quisque potuit, inconposite discedentibus, residui omnes repetunt tentoria tristiores. 16. Humatis denique pro locorum et temporis ratione, honoratis quibusdam inter defunctos, reliqua peremptorum corpora dirae volucres consumpserunt, adsuetae illo tempore cadaveribus pasci, ut indicant nunc usque albentes ossibus campi. Constat tamen in numero longe minore Romanos, cum copiosa multitudine conluctatos, funerea multa perpessos: non tamen sine deflendis aerumnis exagitasse barbaram plebem.

XXXI, 8, 1. His casibus proeliorum ita luctuose finitis, nostri proximos Marcianopoleos petivere secessus. Gothi intra vehiculorum anfractus sponte sua contrusi numquam exinde per dies septem egredi vel videri sunt ausi, ideoque oportunitatem milites nancti, inmensas alias barbarorum catervas Haemimontanas angustias clauserunt aggerum obiectu celsorum,

dus în grabă la manipulul său și-a luat locul ce i se cuvenea și pe urmă n-a mai alergat încoace și încolo și nici nu și-a mai părăsit rîndurile. 11. Înaintînd de o parte și de alta cu băgare de seamă, luptătorii s-au oprit față în față și se uitau unii la alții cu răutate și priviri amenințătoare. Înălțînd de pretutindeni o melodie războinică, mai întîi mai slabă, apoi tot mai puternică, romanii cîntau împreună un cîntec cunoscut sub numele străin de *barritus*, sporindu-și astfel puterea și bărbăția, iar barbarii scoteau în neorînduială strigăte de slavă în cinstea strămoșilor lor și în mijlocul unui vacarm de graiuri încîlcite încercau să se prindă în cîteva lupte mai ușoare. 12. Ei s-au hărțuit mai întîi din depărtare, aruncînd săgeți și suliți, apoi s-au strîns amenințător într-o încăierare mînă în mînă, apărîndu-se cu scuturile lor rînduite în forma unor carapace de broască țestoasă și așezînd picior lîngă picior. Barbarii puteau să-și întregească mereu pierderile, erau sprinteni și aruncau peste ai noștri bucăți mari de lemne aprinse, îndreptîndu-și tăișul armelor spre piepturile celor care luptau cu mai multă înverșunare. Flancul nostru stîng a fost străpuns și a început să se clatine, dar o unitate auxiliară destul de puternică s-a desprins cu bărbăție din flancul vecin și i-a dat un sprijin în primejdia lui de moarte. 13. Lupta s-a încins, prefăcîndu-se în măceluri dese, și fiecare se arunca grăbit în învălmășeală înfruntînd săbiile și sulițele, care curgeau din toate părțile ca o grindină. Călăreții urmăreau pe fugari, spintecîndu-le cu brațul lor vînjos ceafa și spinarea, iar soldații pedeștri, pe de altă parte, tăiau picioarele celor care cădeau și erau împiedicați în mersul lor din pricina spaimei. 14. Cînd pămîntul s-a acoperit peste tot cu trupurile celor morți, mai zăcea printre ei cîte unul pe jumătate mort, nutrind încă nădejdea de a scăpa cu viață: unii erau loviți cu glonțul aruncat de praștii sau de fierul săgeților, iar alții aveau capetele despicate prin mijlocul frunții sau prin creștet, atîrnîndu-i într-o parte și alta a umerilor și pricinuind spaimă mare. 15. Și lupta îndărătnică n-a contenit de loc, deoarece amîndouă părțile se războiau cu aceeași rîvnă și nici una nu slăbea în vlaga ei firească atîta timp cît puterile îi erau înviorate de căldura inimilor. Totuși sosirea nopții a pus capăt luptelor ucigătoare și ei s-au retras cu toții în neorînduială, fiecare pe unde a putut, iar supraviețuitorii s-au îndreptat pretutindeni spre corturi, copleșiți de amărăciune. 16. La sfîrșit au îngropat cu cinste, după loc și împrejurări, pe cîțiva dintre cei morți, iar trupurile celorlalți căzuți au fost mîncate de păsările sălbatice, după cum ne arată și pînă în ziua de azi cîmpurile înălbite de oase. Totuși se știe că romanii, fiind în număr mult mai mic și avînd de luptat cu o mulțime numeroasă, au suferit pierderi mari: căci înfruntarea plebei barbare nu s-a putut înfăptui fără lacrimi și nenorociri.

GOȚII PUSTIESC TRACIA

XXXI, 8, 1. Cînd au luat sfîrșit într-un chip atît de jalnic aceste întîmplări războinice, soldații noștri s-au retras la Marcianopolis, adăpostul cel mai apropiat. Goții s-au adunat de bunăvoie în metererezele lor de căruțe și timp de șapte zile n-au mai îndrăznit nici o clipă să iasă de acolo sau măcar să se facă văzuți; de aceea soldații au folosit acest prilej și au închis în strîmtorile muntelui Haemus numeroase alte pîlcuri de barbari, ridicînd

hac spe nimirum, ut inter Histrum et solitudines perniciosa hostium multitudo conpacta nullosque reperiens exitus periret inedia, cunctis utilibus ad vivendum in civitates validas conportatis, quarum nullam etiam tum circumsedere conati sunt, haec et similia machinari penitus ignorantes. 2. Post quae repetivit Gallias Richomeres, ob maiorem proeliorum fremitum qui sperabatur, inde adminicula perducturus. Haec Gratiano quater et Merobaude consulibus agebantur anno in autumnum vergente. 3.. Inter quae Valens audito lugubri bellorum direptionumque eventu, Saturninum equestris exercitus ad tempus cura commissa, suppetias Traiano ferentem misit et Profuturo. 4. Forteque isdem diebus per Scythiae regiones et Moesiae, omnibus quae poterant mandi, consumptis, feritate urgente pariter et inopia, erumpere barbari molibus magnis ardebant. Hocque saepe temtato, cum obruerentur vigore nostrorum, per asperitates scruposas valide resistentium, adacti necessitate postrema, Hunorum et Halanorum aliquos ad societatem spe praedarum ingentium adsciverunt. 5. Quo cognito Saturninus (iam enim aderat et praetenturas stationesque disponebat agrarias) paulatim conligens suos, digredi parabat consilio non absurdo: ne subita multitudo, ut amnis inmani impulsu undarum obicibus ruptis emissus, convelleret levi negotio cunctos, suspecta loca acutius observantes. 6. Deinde post reseratas angustias abitumque militis tempestivum, incomposite, qua quisque clausorum potuit, nullo vetante turbandis incubuit rebus: et vastabundi omnes per latitudines Thraciae pandebantur impune, ab ipsis tractibus quos praetermeat Hister, exorsi, ad usque Rhodopen et fretum, quod immensa disterminat maria, rapinis et caedibus sanguineque et incendiis et liberorum corporum corruptelis omnia foedissime permiscentes. 7. Tunc erat spectare cum gemitu facta visuque praedira, attonitas metu feminas flagris concrepantibus agitari, fetibus gravidas adhuc immaturis, antequam prodirent in lucem, impia tolerantibus multa; implicatos alios matribus parvulos et puberum audire lamenta puellarumque nobilium, quarum stringebat fera captivitas manus. 8. Post quae adulta virginitas castitasque nuptarum ore abiecto flens ultima ducebatur, mox profanandum pudorem optans morte, licet cruciabili, praevenire. Inter quae cum beluae ritu traheretur ingenuus paulo ante dives et liber, de te Fortuna ut inclementi querebatur et caeca, quae eum puncto temporis brevi opibus exutum et dulcedine caritatum domoque extorrem, quam concidisse vidit in cinerem et ruinas, aut lacerandum membratim, aut serviturum sub verberibus et tormentis crudo devovisti victori. 9. Barbari tamen, velut diffractis caveis bestiae, per Thraciarum amplitudines fusius incitati, oppidum petivere nomine Dibaltum, ubi tribunum Scutariorum Barzimeren inventum cum suis, Cornutisque et aliis peditum numeris castra ponentem adsiliunt, eruditum pulvere militari

împotriva lor zăgazuri înalte, fără îndoială cu nădejdea că mulțimea dușmanilor aducători de primejdii, aflîndu-se îngrădită între Istru și locuri pustii și negăsind nicio ieșire, va pieri de foame, deoarece cele de trebuință pentru trai fuseseră duse în cetățile întărite, din care ei nici atunci n-au cutezat să atace vreuna, fiind cu totul nepricepuți în întreprinderile războinice de acest fel. 2. Apoi Richomeres a plecat în Gallia, în urma unui zvon stăruitor că se pregătesc alte războaie, cu nădejdea să aducă de acolo ajutoare. Evenimentele acestea s-au petrecut în anul cînd Gratianus a fost consul pentru a patra oară, împreună cu Merobaudes, către toamnă. 3. Între timp Valens a aflat de sfîrșitul trist al războaielor și distrugerilor și a trimis în sprijinul lui Traianus și Profuturus pe Saturninus, încredințîndu-i în mod vremelnic conducerea cavaleriei. 4. Întîmplător, tot în aceleași zile, prin părțile Sciției și ale Moesiei mîncînd tot ce putea fi mîncat și împinși din spate de cruzime și lipsuri, barbarii ardeau de dorința de a scăpa dinlăuntrul zăgazurilor celor mari. Ei au încercat acest lucru de mai multe ori, dar au fost înfrînți de energia soldaților noștri care se împotriveau cu îndîrjire pe înălțimile aspre ale stîncilor ascuțite. În cele din urmă s-au văzut siliți de împrejurări să cheme în tovărășia lor pe unii dintre huni și alani, în nădejdea unor prăzi bogate. 5. Cînd a auzit despre toate acestea, Saturninus, care tocmai se afla de față și rînduia posturile și gărzile de pe cîmp, i-a adunat cu încetul pe ai săi și se pregătea să plece, din motive foarte întemeiate. El se temea ca nu cumva mulțimea înfuriată, asemenea unui fluviu care sub greutatea apelor rupe stăvilarele, să-i arunce cu ușurință la o parte pe toți cei care străjuiau cu grijă locurile amenințate. 6. Apoi, după deschiderea strîmtorilor și după plecarea la timp a soldaților, ei s-au năpustit în neorînduială, fiecare pe unde a putut, nefiind împiedicați de nimeni și s-au dat la jafuri. Pustiind peste tot fără nici o primejdie au împînzit cîmpiile Traciei, pornind din părțile de unde curge Istrul și pînă în Rhodope și la strîmtoarea care desparte mările cele mari. Ei le-au amestecat pe toate de-a valma în chipul cel mai rușinos, săvîrșind omoruri, furturi, vărsare de sînge, incendii și pîngărind trupurile cetățenilor liberi. 7. Atunci puteai să vezi lucruri înspăimîntătoare pentru auz și văz, femei înnebunite de groază mînate cu lovituri de bici, purtînd în pîntecele lor făpturi încă necoapte, care trebuiau să îndure o mulțime de nelegiuiri înainte de a se naște; aveai prilejul să auzi scîncetul copiilor mici, ținîndu-se strîns de poala mamelor lor sau plînsetele băieților mai vîrstnici și ale copilelor, duse cu mîinile încătușate într-o sălbatică sclavie. 8. În urma lor erau tîrîte tinere fete și soții credincioase, care-și plîngeau (cu ochii în pămînt) nenorocirea fără margini, și-și doreau mai degrabă moartea decît profanarea cinstei. Între ele, împins ca un animal, cetățeanul pînă de curînd bogat și liber, te blestema pe tine, Soartă nemiloasă și oarbă, care l-ai despuiat, într-o clipă, de averi, i-ai luat mîngîierea ființelor dragi, l-ai alungat din casa prefăcută, sub ochii săi, în cenușă și ruină și l-ai lăsat pradă unui învingător sălbatic spre a fi sfîrtecat în bucăți sau pentru a-i sluji ca sclav sub lovituri și în chinuri. 9. Iar barbarii, asemenea unor fiare sălbatice, au izbucnit în larg pe întinsurile acelor locuri și s-au îndreptat spre orașul cu numele Dibaltum, unde l-au găsit pe tribunul scutierilor, Barzimeres, împreună cu soldații săi, cornuții și alte unități de pedestrime, pe cînd își așeza tabăra, și au năpă-

rectorem. 10. Qui confestim, ut adigebat necessitas instantis exitii, iussa canere bellicum tuba, lateribus firmatis prorupit, cum promptis adcinctis ad proelium; fortiterque resistendo pari pugnandi sorte discessisset, ni eum equitum adcursus complurium anhelum circumvenisset et fessum. Et ita cecidit interfectis barbarorum non paucis, quorum clades copiarum magnitudo celabat.

XXXI, 9, 1. Re in hunc modum peracta, Gothi quid postea molirentur incerti, quaeritabant Frigeridum, tamquam obicem validum, ubi repererint, excisuri: et cultiori victu somnoque parumper adsumpto, eum sequebantur ut ferae: docti quod Gratiani monitu reversus in Thracias, et prope Beroeam vallo metato, eventus rerum speculabatur ancipites. 2. Et hi quidem ad patrandum propositum discursione rapida maturabant. Ille vero regendi conservandique militis non ignarus, id quod cogitatum est suspicatus, vel exploratorum relatione, quos miserat, aperte instructus, per montium celsa silvarumque densitates ad Illyricum redit, erectus prosperitate nimia, quam ei fors obtulit insperata. 3. Repedando enim congregatosque in cuneos sensim progrediens, Gothorum optimatem Farnobium cum vastatoriis globis vagantem licentius occupavit, ducentemque Taifalos nuper in societatem adhibitos: qui, si dignum est dici, nostris ignotarum gentium terrore dispersis, transiere flumen direpturi vacua defensoribus loca. 4. Eorum catervis subito visis certare comminus dux cautissimus parans adortusque nationis utriusque grassatores minantes etiam tum acerbas... trucidasset omnes ad unum, ut ne nuntius quidem cladis post appareret, ni cum aliis multis perempto Farnobio metuendo antehac incensore turbarum, obtestatus prece impensa superstitibus pepercisset, vivosque omnes circa Mutinam Regiumque et Parmam, Italica oppida, rura culturos exterminavit. 5. Hanc Taifalorum gentem ... ac turpem obscenae vitae flagitiis ita accepimus mersam, ut apud eos nefandi concubitus foedere copulentur maribus puberes, aetatis viriditatem in eorum pollutis usibus consumpturi. Porro siqui iam adultus aprum exceperit solus vel interemerit ursum immanem, conluvione liberatur incesti.

XXXI, 11, 1. His forte diebus Valens tandem excitus Antiochia, longitudine viarum emensa venit Constantinopolim, ubi moratus paucissimos dies seditioneque popularium levi pulsatus, Sebastiano paulo ante ab Italia,

dit asupra acestui conducător deprins cu greutățile războiului. 10. El a dat ordin într-o clipă (cum era nevoie într-o primejdie amenințătoare) să sune cornul de război, a întărit flancurile și s-a avîntat în luptă, alături de niște soldați pregătiți să se apere: s-a împotrivit cu bărbăție, și ar fi scăpat din încăierare cu obraz curat, dacă n-ar fi fost împresurat de iureșul mai multor călăreți, pe cînd abia mai sufla și era sleit de puteri. Și astfel a căzut după ce a ucis mulți barbari, a căror înfrîngere a rămas neștiută din pricina mulțimii gloatelor lor.

FRIGERIDUS OMOARĂ PE FARNOBIUS CU MULȚI GOȚI

XXXI, 9, 1. După ce s-a încheiat lupta în felul acesta, goții nu știau ce să mai înceapă și-l căutau pe Frigeridus, ca pe un vrăjmaș de seamă, spre a-l zdrobi, unde-l vor găsi; și după ce au mîncat ceva mai bine și au dormit puțintel, s-au pus pe urma lui, ca niște fiare. Ei au aflat că s-ar fi întors în Tracia, la îndemnul lui Gratianus, și-și măsura un loc de apărare lîngă Beroea, așteptînd cu nehotărîre desfășurarea evenimentelor. 2. De aceea se grăbeau să-și ducă repede la îndeplinire planul lor. Dar Frigeridus nu era un om nepriceput în conducerea și protejarea soldaților săi și, bănuindu-le gîndurile sau aflîndu-le pe față din spusele iscoadelor trimise la ei, s-a întors peste înălțimile munților și prin desimea pădurilor în Illyricum, îmbărbătat de un succes mare, pe care i l-a dat o întîmplare neașteptată. 3. Căci pe cînd se retrăgea, înaintînd pe nesimțite cu trupele rînduite în formă de unghi ascuțit, a dat peste șeful goților, Farnobius, care rătăcea în voie cu cetele sale de pradă și ducea cu sine pe taifali, care fuseseră primiți nu de mult în tovărășia lor. Acești taifali, dacă merită să mai spun, în timpul cînd ai noștri erau împrăștiați de spaima populațiilor necunoscute, au trecut fluviul pentru a jefui locurile lipsite de apărare. 4. Cînd a zărit pe neașteptat cetele lor, comandantul s-a pregătit cu cea mai mare grijă să dea lupta de aproape și s-a repezit asupra banditilor din cele două triburi, care și atunci ne mai amenințau cu grozăviile lor; și i-ar fi măcelărit pe toți pînă la unul, așa fel încît să nu supraviețuiască nici un vestitor al înfrîngerii, dacă după pieirea multora din ei și a lui Farnobius, pînă atunci un temut ațîțător de tulburări, nu ar fi fost rugat cu o stăruință fără margini să-i cruțe pe cei rămași în viață. El i-a dus pe toți cei vii în Italia în jurul orașelor Mutina, Regium și Parma, spre a lucra ogoarele. 5. Am auzit că neamul taifalilor s-a cufundat atît de rușinos în desfrîu și viață nelegiuită, încît la ei, după obicei criminal, se împreunează tineri nevîrstnici cu bărbați spre a-și irosi vlaga tinereții într-o conviețuire scîrboasă. Dar cînd un tînăr mai în vîrstă prinde singur un mistreț sau ucide un urs mare, el scapă de murdăria pîngăririi.

ZDROBIREA GOȚILOR LA BEROEA

XXXI, 11, 1. Din întîmplare, în aceste zile a pornit în sfîrșit și Valens din Antiohia și, după un drum lung, a sosit la Constantinopol, unde a stat numai cîteva zile și a potolit o ușoară răscoală populară. Puțin mai înainte

ut petierat, misso, vigilantiae notae ductori, pedestris exercitus cura commissa, quem regebat antea Traianus: ipse ad Melanthiada villam Caesarianam profectus, militem stipendio fovebat et alimentis et blanda crebritate sermonum. 2. Unde cum itinere edicto per tesseram Nicen venisset, quae statio ita cognominatur, relatione speculatorum didicit refertos opima barbaros praeda a Rhodopes tractibus prope Hadrianopolim revertisse: qui motu imperatoris cum abundanti milite cognito, popularibus iungere se festinant, circa Beroeam et Nicopolim agentibus praesidiis fixis: atque ilico ut oblatae occasionis maturitas postulabat, cum trecentenis militibus per singulos numeros lectis, Sebastianus properare dispositus est, conducens rebus publicis aliquid, ut promittebat, acturus. 3. Qui itineribus celeratis, conspectus prope Hadrianopolim, obseratis vi portis iuxta adire prohibebatur: veritis defensoribus ne captus ab hoste veniret et subornatus atque contingeret aliquid in civitatis perniciem, quale per Actum acciderat comitem, quo per fraudem a Magnentiacis militibus capto claustra patefacta sunt Alpium Iuliarum. 4. Agnitus tamen licet sero Sebastianus et urbem introire permissus, cibo et quiete curatis pro copia, quos ductabat, secuta luce impetu clandestino erupit vesperaque incedente Gothorum vastatorios cuneos prope flumen Hebrum subito visos paulisper opertus aggeribus et frutectis, obscura nocte suspensis passibus inconpositos adgressus est, adeoque prostravit, ut praeter paucos quos morte velocitas exemerat pedum, interirent reliqui omnes, praedamque retraxit innumeram, quam nec civitas cepit nec planities lata camporum. 5. Qua causa percitus Fritigernus et extimescens, ne dux, ut saepe audierat, impetrabilis dispersos licenter suorum globos raptuique intentos consumeret, improvisos adoriens: revocatis omnibus prope Cabylen oppidum cito discessit, ut agentes in regionibus patulis nec inedia, nec occultis vexarentur insidiis.

6. Dum haec aguntur in Thraciis, Gratianus docto litteris patruo, qua industria superaverit Alamannos, pedestri itinere, praemissis inpedimentis et sarcinis, ipse cum expeditiore militum manu permeato Danubio, delatus Bononiam, Sirmium introiit, et quadriduum ibi moratus per idem flumen ad Martis castra descendit, febribus intervallatis adflictus: in quo tractu Halanorum impetu repentino temptatus amisit sequentium paucos.

XXXI, 12, 1. Isdemque diebus exagitatus ratione gemina Valens, quod Lentienses conpererat superatos, quodque Sebastianus subinde scribens, facta dictis exaggerabat, e Melanthiade signa commovit, aequiperare facinore quodam egregio aduliscentem properans filium fratris, cuius virtuti-

fusese trimis din Italia Sebastianus, la cererea sa, un conducător stăruitor și încercat, căruia i-a fost dată în seamă armata pedestră, comandată pînă atunci de Traianus. Împăratul s-a dus la moșia imperială de la Melanthias, unde căuta să-și apropie soldații prin bani, alimente și numeroase cuvîntări măgulitoare. 2. De acolo a dat ordin de plecare și a venit la Nice, un loc de staționare care poartă într-adevăr acest nume. Din spusele iscoadelor a fost informat că barbarii, încărcați cu prăzi bogate, s-au întors din ținuturile Rhodope, lîngă Adrianopol. Ei aflaseră de mișcările împăratului și a mulțimii soldaților săi și se pregăteau să se unească cu cei din neamul lor care erau cantonați lîngă Beroea și Nicopolis. Și numai decît a fost rînduit să plece în grabă Sebastianus, cum cerea înțelepciunea împrejurărilor de față, împreună cu cîte trei sute de soldați aleși din fiecare unitate, spre a săvîrși ceva de seamă în folosul obștesc, cum făgăduia el. 3. A ajuns în marșuri grăbite lîngă Adrianopol, dar a fost împiedicat să intre înlăuntru, deoarece porțile erau zăvorîte, iar apărătorii se temeau să nu vie cumva de la dușmani un prizonier travestit și să pricinuiască o primejdie pentru cetate, cum se întîmplase cu comitele Actus, care fusese prins de soldații lui Magnentius și deschisese prin vicleșug strîmtorile Alpilor Iulieni. 4. Sebastianus a fost totuși recunoscut, deși cam tîrziu, și i s-a îngăduit să intre în oraș. După ce și-a hrănit și odihnit cu îndestulare oamenii de sub comanda sa, a ieșit a doua zi în taină și spre seară a zărit deodată lîngă rîul Hebru cetele prădalnice ale goților, rînduite în formă de unghi ascuțit. Furișîndu-se prin șanțuri și tufișuri și înaintînd cu pas ușor, i-a izbit pe neașteptate în întunericul nopții și i-a zdrobit în așa fel încît numai puțini au putut scăpa de la moarte cu iuțeala picioarelor, iar toți ceilalți au pierit; și a luat de la ei o pradă fără număr, pe care n-o încăpea nici cetatea și nici șesul larg al cîmpurilor. 5. Acest lucru l-a zguduit pe Fritigernus, care se temea ca nu cumva comandantul acesta neînvins, cum auzise deseori, să-i nimicească cetele împrăștiate la întîmplare, cu gîndul numai la jafuri, dînd împotriva lor atacuri neașteptate; de aceea i-a chemat pe toți lîngă orașul Cabyle, și apoi s-a îndepărtat în grabă, spre a opera în ținuturi deschise, lipsite de primejdia înfometării și a capcanelor ascunse.

6. Pe cînd se petreceau acestea în Tracia, Gratianus l-a înștiințat printr-o scrisoare pe unchiul său Valens cu cîtă iscusință i-a biruit pe alamani, apoi mergînd pe jos, după ce a trimis înainte proviziile și bagajele, a trecut Dunărea împreună cu o mînă de soldați ușor înarmați, a ajuns în Bononia și a intrat în Sirmium, unde a rămas patru zile. După aceea a coborît la vale pe același fluviu pînă la „Castrele lui Marte", în timp ce suferea de friguri intermitente: în drumul acesta a fost lovit pe neașteptate de un atac al alanilor și a pierdut din însoțitorii săi.

VALENS HOTĂRĂȘTE LUPTA ÎNAINTE DE A SOSI GRATIANUS

XXXI, 12, 1. Tot în zilele acelea Valens era mîhnit din două motive: de vestea înfrîngerii lentienilor și de faptul că Sebastianus îi scria des și copleșea faptele cu vorbe. El a pornit din Melanthias cu dorința de a se ridica printr-o faptă strălucită pînă la înălțimea tînărului fiu al fratelui său,

bus urebatur: ducebatque multiplices copias nec contemnendas nec segnes, quippe etiam veteranos isdem iunxerat plurimos, inter quos et honoratiores alii et Traianus recinctus est, paulo ante magister armorum. 2. Et quoniam exploratione sollicita cognitum est cogitare hostes fortibus praesidiis itinera claudere, per quae commeatus necessarii portabantur, occursum est huic conatui conpetenter, ad retinendas oportunitates angustiarum, quae prope erant, peditibus sagittariis et equitum turma citius missa. 3. Triduoque proximo cum barbari gradu incederent leni et metuentes eruptionem per devia, quindecim milibus passuum a civitate stationem peterant Nicen (incertum quo errore), procursatoribus omnem illam multitudinis partem, quam viderant, in numero decem milium esse firmantibus, imperator procaci quodam calore perculsus isdem occurrere festinabat. 4. Proinde agmine quadrato incedens prope suburbanum Hadrianopoleos venit, ubi vallo sudibus fossaque firmato, Gratianum impatienter operiens, Richomerem comitem domesticorum suscepit, ab eodem imperatore praemissum cum litteris, ipsum quoque venturum mox indicantibus. 5. Quarum textu oratus, ut praestolaretur paulisper periculorum participem, neve abruptis discriminibus temere semet committeret solum, adhibitis in consilium potestatibus variis, quid facto opus esset deliberabat. 6. Et cum Sebastiano auctore quidam protinus eundum ad certamen urgerent, Victor nomine magister equitum, Sarmata, sed cunctator et cautus, eadem sentientibus multis imperii socium exspectari censebat, ut incrementis exercitus Gallicani adscitis opprimeretur levius tumor barbaricus flammans. 7. Vicit tamen funesta principis destinatio et adulabilis quorundam sententia regiorum, qui ne paene iam partae victoriae (ut opinabantur) consors fieret Gratianus, properari cursu celeri suadebant. 8. Et dum necessaria parabantur ad decernendum, Christiani ritus presbyter, ut ipsi appellant, missus a Fritigerno legatus cum aliis humilibus venit ad principis castra, susceptusque leniter eiusdem ductoris obtulit scripta petentis propalam ut sibi suisque, quos extorres patriis laribus rapidi ferarum gentium exegere discursus, habitanda Thracia sola cum pecore omni concederentur et frugibus: hoc impetrato spondentis perpetuam pacem. 9. Praeter haec idem Christianus, ut conscorius arcanorum et fidus, secretas alias eiusdem regis obtulit litteras, qui astu et ludificandi varietate nimium sollers docebat Valentem, quasi mox amicus futurus et socius, aliter se popularium saevitiam mollire non posse vel ad condiciones rei Romanae profuturas allicere, nisi subinde armatum isdem iuxta monstraret exercitum et timore imperatorii nominis intentato, eos a pernicioso pugnandi revocaret ardore. Et legati quidem ut ambigui frustra habiti discesserunt. 10. Exoriente vero aurora diei, quem quintum Iduum Augustarum numerus ostendit annalis, signa praepropere commoventur, inpedimentis et sarcinis

ale cărui însușiri îl mistuiau de invidie: și ducea cu sine o mulțime de trupe vrednice și disciplinate, deoarece adăugase și un număr mare de veterani, iar printre cei mai de vază fusese înrolat și Traianus, fost pînă nu de mult instructor militar. 2. Şi deoarece aflase prin iscoade iscusite că dușmanii se gîndesc să-i închidă cu gărzi puternice drumurile de legătură pe unde se aduceau cele necesare pentru hrană, a preîntîmpinat cu grijă această încercare și a trimis în grabă arcași pedeștri și un escadron de călăreți spre a ține în stăpînirea lor poziția prielnică a strîmtorilor care se aflau în apropiere. 3. După trei zile barbarii au început să înainteze cu pas domol, de teama unui atac în locuri necunoscute și s-au îndreptat spre stațiunea Nice, la cincisprezece mii de pași de oraș. Nu se știe bine prin ce greșeală, cercetașii trimiși înaintea lor au adus vestea că partea aceea a mulțimii pe care o văzuseră, nu numără în întregime mai mult de zece mii de oameni, și împăratul era îndemnat de o dorință nebunească să le iasă repede în întîmpinare. 4. De aceea a înaintat în formația de luptă în careu, și a venit pînă aproape de suburbiile Adrianopolului, unde a înălțat un val de apărare, cu țăruși și șanț. În timp ce aștepta cu nerăbdare pe Gratianus, a primit pe Richomeres, comandant al gărzilor imperiale, trimis înainte de către același împărat cu o scrisoare în care arăta că va sosi și el însuși în curînd. 5. În textul scrisorii era rugat să mai aștepte puțin pe tovarășul său de primejdii și să nu se expună orbește, el singur, unor încercări neașteptate. Valens a chemat la sfat diferiți înalți demnitari deliberînd asupra celor ce trebuiau făcute. 6. La îndemnul lui Sebastianus, unii stăruiau să pornească în grabă la luptă, iar Victor, comandantul cavaleriei, un sarmat de baștină, însă cumpănit și prevăzător, împreună cu mulți alții care gîndeau la fel, credeau că ar fi mai bine să-l aștepte pe tovarășul său de domnie spre a primi întăririle armatei din Gallia și a frînge mai lesne furia înflăcărată a barbarilor. 7. A biruit totuși încăpățînarea fatală a împăratului și părerea lingușitoare a unor curteni care-l sfătuiau să se grăbească cît mai repede spre nu a îngădui lui Gratianus să se facă părtașul unei victorii aproape cîștigate, cum socoteau ei. 8. Şi pe cînd se pregăteau cele de trebuință pentru luptă, a venit în tabăra împăratului un preot de rit creștin, cum spun ei, trimis de Fritigernus ca sol, împreună cu alți oameni de rînd, și a fost primit cu blîndețe. Acesta a dus o scrisoare din partea șefului său în care cerea pe față, pentru sine și pentru ai săi, goniți din căminurile părintești de invazia neașteptată a unor neamuri sălbatice, să li se îngăduie să locuiască în Tracia și să pună stăpînire pe toate animalele și roadele de acolo: dacă dobîndesc acest lucru, îi făgăduiesc o pace veșnică. 9. Apoi același creștin, în calitatea sa de părtaș credincios al tainelor, i-a dat și o altă scrisoare din partea regelui său. Cu viclenie prefăcută și iscusință în felul rafinat de a-și bate joc, acesta arăta lui Valens, oarecum prietenul și tovarășul său din viitor, că el nu poate îmblînzi în alt chip cruzimea oamenilor săi și nici nu este în stare să-i facă să primească condiții prielnice pentru romani, dacă împăratul nu-și arată mai des armata spre a-i înspăimînta cu numele său și a-i abate de la pofta primejdioasă de a se război. Dar solii au fost primiți cu neîncredere, ca nepotriviți, și au plecat fără răspuns. 10. În zorii zilei a cincea înainte de idele lunii august, cum indică numărul anilor, ei pornesc pe neașteptate, lăsîndu-și lucrurile mai grele și proviziile lîngă zidurile

prope Hadrianopoleos muros cum legionum tutela congrua conlocatis. Thesauri enim et principalis fortunae insignia cetera cum praefecto et consistorianis ambitu moenium tenebantur. 11. Decursis itaque viarum spatiis confragosis, cum in medium torridus procederet dies, octava tandem hora hostium carpenta cernuntur, quae ad speciem rotunditatis detornatae digestaque, exploratorum relatione adfirmabantur. Atque, ut mos est, ululante barbara plebe ferum et triste, Romani duces aciem struxere; et anteposito dextro cornu equitum primo, peditatus pars maxima subsidebat. 12. Cornu autem equitum laevum, disiectis adhuc per itinera plurimis, summa difficultate conductum properabat passibus citis. Dumque idem cornu nullo etiam tum interturbante extenditur, horrendo fragore sibilantibus armis pulsuque minaci acutorum territi barbari, quoniam pars eorum cum Alatheo et Safrace procul agens et accita nondum venerat, oraturos pacem misere legatos. 13. Eorum dum vilitatem despicit imperator, ut firma fierent paciscenda, optimates poscens idoneos mitti; illi de industria cunctabantur, ut inter fallaces indutias equites sui redirent, quos adfore iam sperabant: et miles fervore calefactus aestivo, siccis faucibus conmarceret relucente amplitudine camporum incendiis, quos lignis nutrimentisque aridis subditis, ut hoc fieret idem, hostes urebant. Cui malo aliud quoque accedebat exitiale quod homines et iumenta cruciabat inedia gravis. 14. Inter quae Fritigernus callidus futuri coniector Martemque pertimiscens ancipitem, velut caduceatorem unum e plebe suo misit arbitrio, petens nobiles quosdam et electos ad se prope diem obsides mitti, inpavidus ipse minimi litare laturus et necessaria. 15. Laudato probatoque formidati ducis proposito, tribunus Aequitius, cui tunc erat cura palatii credita, Valentis propinquus, adsentientibus cunctis ire pignoris loco mature disponitur. Quo renitente, quia semel captus ab hostibus lapsusque a Dibalto, verebatur eorum inrationabiles motus, Richomeres se sponte obtulit propria, ireque promiserat libens, pulchrum hoc quoque facinus et viro convenire existimans forti: iamque pergebat indicia dignitatis et natalium... 16. Eo ad vallum hostile tendente, sagittarii et scutarii, quos Bacurius Hiberus quidam tunc regebat et Cassio, avidius impetu calenti progressi iamque adversis conexi ut inmatura proruperant, ita inerti discessu prrimordia belli foedarunt. 17. Hocque inpedimento conatus intempestivi et Richomeris alacritas fracta est, nusquam ire permissi, et equitatus Gothorum cum Alatheo reversus et Safrace, Halanorum manu permixta, ut fulmen prope montes celsos excussus, quoscumque adcursu veloci invenire comminus potuit, incitata caede turbavit.

Adrianopolului, sub paza îndestulătoare a legiunilor. Căci tezaurele și celelalte forme de bogății mai de seamă erau ținute în interiorul cetății, împreună cu prefectul și sfetnicii civili. 11. Străbătînd locuri și drumuri grele, în toiul arșiței de vară, după opt ceasuri zăresc în sfîrșit carele dușmanilor întoarse și rînduite în formă de cerc, cum s-a aflat din spusele iscoadelor. Ca de obicei, gloata barbară urla un cîntec sălbatic și jalnic. Comandanții romani și-au alcătuit linia de bătaie, așezînd în primele rînduri flancul drept al cavaleriei, sprijinit de o mare parte a infanteriei. 12. Iar flancul stîng al cavaleriei, din care mulți se aflau încă împrăștiați pe drumuri și erau adunați cu multă greutate se grăbea în galop spre linia de luptă. În timp ce flancul acesta este rînduit la locul său, fără să fie tulburat de nimeni, barbarii se înspăimîntă de zgomotul îngrozitor al armelor și de loviturile amenințătoare ale scuturilor și trimit soli să ceară pace, mai ales că o parte dintre ei împreună cu Alatheus și Safrax se aflau departe și încă nu veniseră, deși fuseseră chemați. 13 Împăratul privește cu dispreț spre îmbrăcămintea lor simplă și cere să i se trimită oameni mai potriviți și mai cu vază, spre a putea încheia o pace temeinică, dar ei întîrziau într-adins cu tărăgăneli înșelătoare, așteptînd să le vină călăreții, și trăgeau nădejde că aceștia vor sosi în curînd. În zăduful arșiței de vară soldații noștri se ofileau cu gîtlejurile arse de sete, iar pe întinsurile cîmpiilor ardeau focurile aprinse de dușmani care strînseră în acest scop lemne și materiale uscate. Pe lîngă această nenorocire se mai adăuga alta mai grozavă, deoarece oamenii și animalele sufereau din pricina lipsei de mîncare. 14. Între timp Fritigernus, care cu șiretenia lui bănuia ce avea să se întîmple și se temea de sfîrșitul îndoielnic al războiului, a trimis pe răspunderea sa un sol din popor spre a cere să i se dea în grabă cîțiva nobili de seamă ca ostateci, spunînd că el va înfrunta cu bărbăție amenințările soldaților și toate cele necesare. 15. Ei primesc cu laude propunerea acestui comandant temut, și, cu învoirea tuturor, iau repede hotărîrea să fie trimis ca ostatec tribunul Aequitius, care pe atunci avea în seamă răspunderea pentru curtea împăratului, deoarece era rudă cu Valens. Acesta s-a împotrivit, spunînd că într-un rînd fusese prins de dușmani și scăpase cu fuga de la Dibaltum, și acum se temea de capriciile lor nesocotite. Richomeres s-a înfățișat atunci de bunăvoie și a făgăduit că se va duce cu plăcere, deoarece socotea că este o faptă frumoasă și vrednică de un bărbat viteaz, iar acum urma să dea o dovadă de vrednicie și de obîrșie nobilă... 16. Pe cînd se îndrepta spre lagărul dușmanilor, a fost înfruntat de arcașii și scutierii de sub comanda iberului Bacurius și a lui Cassius. În avîntul lor aprins aceștia au înaintat prea mult și s-au ciocnit cu vrăjmașii, așa că, pe cît de pripit fusese atacul, pe atît de anevoioasă era retragerea și făceau de rușine începuturile războiului. 17. Faptul acesta a zădărnicit încercările de împăcare și a frînt devotamentul lui Richomeres, care nu mai putea înainta. Călărimea goților împreună cu Alatheus și Safrax s-a întors și, ca un fulger iscat în munți înalți, s-a năpustit cu măcel năpraznic peste toți cîți au putut întîlni în cale, în fuga lor năvalnică.

XXXI, 13,1. Cumque arma ex latere omni concuterentur et tela, lituosque Bellona luctuosos in clades Romanos solito inmanius furens, cedentes nostri multis interclamantibus restiterunt et proelium flammarum ritu adcrescens terrebat militum animos confixis quibusdam rotatis ictibus iaculorum et sagittarum. 2. Deinde conlisae in modum rostratarum navium acies trudentesque se vicissim, undarum specie motibus sunt reciprocis iactitatae. Et quia sinistrum cornu ad usque plaustra ipsa accessit, ultra, siqui tulissent suppetias, processurum: a reliquo equitatu desertum, multitudine hostili urgente ac si ruina aggeris magni oppressum atque deiectum est: steterunt inprotecti pedites, ita concatervatis manipulis, ut vix mucronem exerere aut manus reducere quisquam posset. Nec iam obiectu pulveris caelum patere potuit ad prospectum, clamoribus resultans horrificis. Qua causa tela undique mortem vibrantia destinata cadebant et noxia, quod nec provideri poterant nec caveri. 3. Verum ubi effusi inmensis agminibus barbari iumenta conterebant et viros, et neque ad receptum confertis ordinibus laxari usquam poterat locus, et evadendi copiam constipatio densior adimebat: nostri quoque ultimo cadendi contemptu, occursantes receptis gladiis obtruncabant, et mutuis securium ictibus galeae perfringebantur atque loricae. 4. Videreque licebat celsum ferocia barbarum, genis stridore constrictis, succiso poplite aut abscisa ferro dextera vel confosso latere inter ipsa quoque mortis confinia, minaciter circumferentem oculos truces: ruinaque confligentium mutua humi corporibus statis campi peremptis impleti sunt, et morientium gemitus profundisque vulneribus transfixorum cum timore audiebantur ingenti. 5. In hoc tanto tamque confusae rei tumultu exhausti labore et periculis pedites, cum deinceps vires illis neque mentes suppeterent ad consilium, diffractis hastarum plerisque conlisione adsidua, gladiis contenti destrictis in confertas hostium turmas se immergebant, salutis inmemores, circumspectantes ademptum esse omne evadendi suffugium. 6. Et quia humus rivis operta sanguineis gressus labiles evertebat, conabantur modis omnibus vitam inpendere non inultam: adeo magno animorum robore oppositi incumbentibus, ut etiam telis quidam propriis interirent. Atra denique cruoris facie omnia conturbante et, quocumque se inflexerant oculi, acervis caesorum adgestis, exanimata cadavera sine parsimonia calcabantur. 7. Solque sublimior decurso Leone ad domicilium caelestis Virginis transiens, Romanos magis attenuatos inedia sitique confectos etiam armorum gravantibus sarcinis exurebat. Ad ultimum incumbente barbarorum pondere acies inclinatae nostrorum, quod solum postremis malis habuere subsidium, incondite qua quisque poterat, vertuntur in pedes.

GOȚII ÎNVING PE ROMANI, IAR VALENS ESTE UCIS

XXXI, 13,1. În timp ce armele și sulițele zăngăneau de o parte și de alta și zeița Bellona, mai furioasă ca de obicei, suna din trîmbițele ei jalnice pentru pieirea romanilor, soldații noștri s-au retras puțin; dar, după ce au ridicat multe strigăte de îmbărbătare ei s-au oprit pe loc și bătălia s-a aprins din nou ca o flacără în creștere, băgînd groaza în inimile soldaților, deoarece mai mulți dintre ei fuseseră atinși de loviturile ucigătoare ale sulițelor și săgeților. 2. Apoi cele două fronturi s-au izbit unul de altul ca niște corăbii cu cioc și s-au prăvălit de o parte și de alta, mișcîndu-se încoace îi încolo ca valurile mării. Flancul nostru stîng a înaintat pînă la carele dușmane și ar fi mers chiar mai departe, dacă ar fi primit ajutoare. Dar el a fost părăsit de restul cavaleriei și sub apăsarea mulțimii vrăjmașilor a fost strivit și aruncat înapoi, cum s-ar prăbuși la pămînt un zăgaz înalt. Soldații noștri au rămas descoperiți, iar manipulele stăteau așa de îngrămădite unul în altul, încît nimeni nu-și putea scoate sabia sau mișca mîinile. Praful făcea cu neputință vederea cerului, care răsuna de strigăte îngrozitoare. Sulițele aducătoare de moarte cădeau vîjîind din toate părțile și ele nu dădeau greș și nici nu crutau pe nimeni, deoarece nu era cu putință să te aperi sau să te ferești. 3. Dar cînd barbarii au început să se reverse în puhoaie nesfîrșite, măcelărind bărbați și dobitoace, și nimeni nu găsea nicăieri un loc de retragere din pricina îngrămădirii trupelor, iar înghesuiala tot mai strînsă făcea cu neputință orice ieșire, soldații noștri au fost cuprinși și ei de ultimul dispreț pentru moarte și ucideau cu sabia în mînă pe oricine le ieșea în cale, iar coifurile și zalele săreau în bucăți de pe urma loviturilor de topoare. 4. Puteai să-l vezi pe barbarul mîndru de cruzimea sa, răcnind de durere cu sprîncenele încruntate, cu piciorul sfărîmat sau cu mîna dreaptă tăiată de sabie ori cu șoldul străpuns și în pragul morții, cum arunca în jur priviri amenințătoare și sălbatice. Datorită prăpădului luptătorilor cîmpurile s-au umplut cu trupurile celor căzuți și, cu spaimă cumplită, se auzeau gemetele celor care mureau sau care fuseseră sfîrtecați de răni adînci. 5. În învălmășeala aceasta furtunoasă, soldații noștri erau istoviți de oboseală și de primedjii, deoarece nu mai rămăsese în ei niciun pic de vlagă sau de minte pentru a lua vreo hotărîre. Multe sulițe li se rupseseră în mîini din pricina îmbulzelii nemaipomenite, și ei trebuiau să se mulțumească cu săbiile, afundîndu-se în grămada deasă a dușmanilor, fără să se mai gîndească la viață, deoarece știau că li se răpise orice putință de scăpare. 6. Și deoarece pămîntul era acoperit cu rîuri de sînge și le aluneca sub picioare, ei căutau în toate chipurile să nu-și dea viața în zadar și puneau atîta patimă împotriva celor ce le ieșeau în cale, încît mulți dintre ei au pierit de propriile lor arme. Măcelul cu chipul său negru răscolise peste tot, și oriunde îți îndreptai ochii zăceau grămezi de oameni uciși, iar trupurile lor neînsuflețite erau călcate în picioare fără nici o milă. 7. În înălțimi, soarele străbătuse prin constelația Leului și se afla acum în sălașul Fecioarei cerești, dogorind mai ales pe romani, care erau istoviți de foame, arși de sete și striviți de povara grea a armelor. În cele din urmă frontul nostru s-a sfărîmat sub apăsarea barbarilor și singurul mod de scăpare din mijlocul nenorocirilor era acela de a se strecura cu fuga, fiecare pe unde putea.

8. Dumque omnes dispersi per ignotos tramites cedunt, imperator diris pavoribus circumsaeptus paulatimque insiliens funerum moles, ad Lancearios confugit et Mattiarios: qui, dum multitudo tolerabatur hostilis, fixis corporibus steterant inconcussi. Eoque viso Traianus exclamàt spem omnem absumptam, ni desertus ab armigeris princeps saltim adventicio tegeretur auxilio. 9. Hocque audito Victor nomine comes Batavos in subsidiis locatos haut procul ad imperatoris praesidium raptim cogere properans cum invenire neminem posset, gradiens retro discessit, parique modo Richomeres periculo semet exemit et Saturninus. 10. Sequebantur itaque furore ex oculis lucente barbari nostros, iam linquente venarum calore torpentes: quorum aliqui percussoribus cadebant incertis, non nulli ponderibus solis urgentium obruti ictuque suorum aliqui trucidati: nec enim saepe renitentibus cedebatur aut parcebat cedentibus quisquam. 11. Super his obstruebant itinera iacentes multi semineces, cruciatus vulnerum inconferentes, cum quibus aggeres quoque equorum constrati cadaveribus campos implerunt. Diremit haec numquam pensabilia damna, quae magno rebus stetere Romanis, nullos splendore lunari nox fulgens. 12. Primaque caligine tenebrarum inter gregarios imperator, ut opinari dabatur (neque enim vidisse se quisquam vel praesto fuisse adseveravit) sagitta perniciose saucius ruit, spirituque mox consumpto decessit, nec postea repertus est usquam. Hostium enim paucis spoliandi gratia mortuos per ea loca diu versatis, nullus fugatorum vel accolarum illuc adire est ausus. 13. Simili clade Caesarem accepimus Decium dimicantem cum barbaris acriter, equi lapsu prostratum, quem ferventem retinere non valuit, abiectumque in paludem nec emergere potuisse nec inveniri. 14. Alii dicunt Valentem animam non exhalasse confestim, sed cum candidatis et spadonibus paucis prope ad agrestem casam relatum secunda contignatione fabre munitam, dum fovetur manibus imperitis, circumsessum ab hostibus, qui esset ignorantibus, dedecore captivitatis exemptum. 15. Cum enim oppessulatas ianuas perrumpere conati qui secuti sunt, a parte pensili domus sagittis incesserentur, ne per moras inexpedibiles populandi amitterent copiam, congestis stipulae fascibus et lignorum, flammaque supposita, aedificium cum hominibus torruerunt. 16. Unde quidam de candidatis per fenestram lapsus captusque a barbaris prodidit factum et eos maerore adflixit, magna gloria defraudatos, quod Romanae rei rectorem non cepere superstitem. Is ipse iuvenis occulte postea reversus ad nostros haec ita accidisse narravit...

8. În vreme ce toți se împrăștie și se retrag pe drumuri necunoscute, împăratul este cuprins de o spaimă cumplită. El sare cu încetul peste grămezile de cadavre și fuge la lăncieri și la *mattiari*, care stătuseră nemișcați și nevătămați tot timpul cît fuseseră lăsați în pace de către mulțimea vrăjmașă. Cum îl vede, Traianus îi spune cu glas tare că orice nădejde e spulberată dacă împăratul rămîne părăsit de armată și nu găsește cel puțin un sprijin la trupele auxiliare. 9. La auzul acestor cuvinte, comitele Victor aleargă în grabă să-i adune repede pe batavi, care fuseseră așezați nu departe de acolo spre a sluji drept rezervă pentru ocrotirea împăratului, dar nu găsește pe nimeni și se strecoară în spatelele frontului, îndepărtîndu-se. Tot în chipul acesta a scăpat de primdejdie și Richomeres, împreună cu Saturninus. 10. Deci barbarii, ai căror ochi scăpărau de mînie, îi urmăreau pe soldații noștri, istoviți din pricina scurgerii sîngelui din vine. Unii cădeau de lovituri întîmplătoare, alții se prăvăleau sub povara celor care îi împingeau din urmă, iar alții erau măcelăriți de armele tovarășilor lor, căci nu se fereau din fața soldaților care se impotriveau din cînd în cînd și nici nu-i cruțau pe cei care se găseau în retragere. 11. Pe lîngă acesta, o mare mulțime de răniți, pe jumătate morți, plîngînd în chinuri, împiedicau drumurile, iar alături de ei zăceau mormane de cai uciși, care umpleau cîmpurile cu trupurile lor. Dezastrul acesta fără putință de îndreptare în viitor și care a cumpănit greu în treburile statului roman a fost întrerupt de căderea nopții, deoarece lipsea cu totul strălucirea luminii lunii. 12. Cînd s-a întins pentru prima oară bezna întunericului, împăratul se afla printre soldații de rînd, după cum era de bănuit (căci nimeni n-a spus că l-ar fi văzut sau că s-ar fi nimerit în apropiere) și a căzut rănit greu de o săgeată, apoi și-a pierdut repede simțirea și a murit, fără să mai poate fi găsit nicăeri. Căci cîțiva dușmani au stăruit mult timp în acele locuri spre a jefui pe cei morți și nimeni dintre fugari sau dintre localnici n-a avut îndrăzneala să se ducă acolo. 13. De o astfel de nenorocire știm că a avut parte și împăratul Decius, pe cînd se lupta bărbătește împotriva barbarilor: el s-a prăvălit de pe cal, deoarece n-a fost în stare să-i stăpînească furia și a căzut într-o mlaștină, de unde n-a mai putut ieși și nici n-a fost cu putință să fie găsit. 14. Unii spun că Valens nu și-a dat sufletul în clipa aceea, ci s-a dus împreună cu cîțiva candidați și eunuci la o casă țărănească din apropiere, clădită cu gust la două rînduri, și în timp ce se afla în îngrijirea unor mîini nepricepute, a fost împresurat de dușmani, care nu știau cine este, și a scăpat astfel de rușinea de a cădea prizonier. 15. Căci urmăritorii au căutat să sfarme ușile zăvorîte cu lacăte, dar au fost întîmpinați cu lovituri de săgeți, aruncate de sus, de pe cerdacul casei, și pentru a nu fi întîrziați fără rost de la prilejul de a jefui, ei au adunat la un loc grămezi de trestie și de lemne, le-au dat foc și au aprins casa împreună cu oamenii dintr-însa. 16. Unul dintre candidați s-a strecurat pe fereastră și a căzut în mîinile barbarilor. El le-a povestit faptul, iar ei s-au întristat, văzîndu-se lipsiți de marea glorie de a fi prins pe conducătorul statului roman. Tînărul acesta s-a întors mai tîrziu pe ascuns la ai noștri și le-a istorisit cele întîmplate.

XXXI, 16, 3. At Gothi Hunis Halanisque permixti nimium bellicosis et fortibus, rerumque asperarum difficultatibus induratis, quos miris praemiorum inlecebris sibi sociarat sollertia Fritigerni, fixis iuxta Perinthum castris, ipsam quidem urbem cladum memores pristinarum nec adire nec temptare sunt ausi, agros vero fertiles late distentos et longe ad extremam vastavere penuriam cultoribus caesis aut captis.

GOŢII SE ALIAZĂ CU HUNII ŞI ALANII

XXI, 16, 3. Goţii s-au unit cu hunii şi cu alanii, care erau foarte războinici şi îndrăzneţi, căliţi în greutăţile vieţii lor aspre. Ei fuseseră cîştigaţi cu momelile unor prăzi minunate prin iscusinţa lui Fritigernus. Apoi şi-au aşezat tabăra lîngă Perinthus, dar n-au mai avut îndrăzneala nici să se apropie şi nici să cucerească oraşul deoarece îşi aduceau aminte de neizbînda lor din trecut. În schimb au pustiit în lung şi în lat, pînă la cea din urmă colibă, ogoarele pline de roade şi au ucis sau dus în robie pe locuitori.

XXII. MACROBII

SATURNALIA.

I, 11, 32. Caesar Augustus in Germania et Illyrico cohortes libertinorum complures legit, quas voluntarias appellavit. 33. Ac ne putes haec in nostra tantum contigisse re publica, Borysthenitae obpugnante Zopyrione servis liberatis dataque civitate peregrinis et factis tabulis novis, hostem sustinere potuerunt.

XXII. MACROBIUS

A trăit în jurul anului 400 şi a alcătuit un comentar erudit la opera lui Cicero *(Somnium Scipionis)*, dar lucrarea sa de căpetenie este *Saturnalia*, în care a cules informaţii de tot felul asupra trecutului. A desfăşurat şi o bogată activitate de gramatic.

Ediţia folosită: *Saturnalia*, edidit Iacobus Willis, Teubner, Leipzig, 1963.

SATURNALE

I, 11, 32. Împăratul August a strîns în Germania şi în Illyricum mai multe cohorte de sclavi liberaţi pe care le-a numit cohorte de voluntari. 33. Şi să nu crezi că acest lucru s-a întîmplat numai în statul nostru. În vremea asediului lui Zopyrion, borysteniţii au eliberat sclavii, au dat drept de cetăţenie străinilor, au iertat datoriile şi au putut să ţină piept duşmanului [1].

[1] Aluzie la asediul Olbiei de către Zopyrion, guvernatorul macedonean al Traciei (inclusiv Dobrogea), cîndva în anii 333 — 330 î.e.n., v. Vl. Iliescu, *Expediţia strategului Zopyrion la Dunărea-de-jos*, „Pontica", IV (1971).

XXIII. CLAUDII CLAUDIANI

I. PANEGYRICUS DICTUS PROBINO ET OLYBRIO CONSULIBUS.

133 ... pro te quascumque per oras
Ibimus et nulla sub tempestate timentes
Solstitio Meroen, bruma temptabimus Histrum.

III. IN RUFINUM LIBER PRIMUS.

Sic avidus praedo iam non per singula saevit.
Sed sceptris inferre minas omnique perempto
Milite Romanas ardet prosternere vires,
Iamque Getas Histrumque movet Scythiamque receptat
Auxilio traditque suas hostibus armis
Relliquias. Mixtis descendit Sarmata Dacis
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes caesamque libens Maeotin Alanus
Membraque qui ferris gaudet pinxisse Gelonus,
Rufino collecta manus. Vetat ille domare
Innectitque moras et congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas stravisset dextra catervas,
Ulta ducis socii letum, parsque una maneret
Debilior facilisque capi, tunc impius ille
Proditor imperii coniuratusque Getarum

XXIII. CLAUDIUS CLAUDIANUS

S-a născut în Alexandria din Egipt, a scris în tinerețe versuri grecești, apoi în anul 394 a venit la Roma și și-a continuat activitatea poetică în limba latină. În anul 395 a compus un imn de laudă pentru consulii Probinus și Olybrius (*Panegyricus dictus Probino et Olybrio consulibus)*, apoi s-a mutat la Mediolanum (Milano) și și-a pus talentul în slujba lui Stilicho. A ajuns pînă la demnitatea de *tribunus et notarius*. Principalele sale poezii au apărut între anii 396 și 404. Ele sînt fie imnuri de slavă în cinstea celui de al treilea (anul 396) și al patrulea consulat (anul 398) al împăratului Honorius, fie invective împotriva lui Rufinus (anul 396), fie proslăviri ale faptelor de arme săvîrșite de Stilicho împotriva lui Alarich *(De bello Gothico*, anul 402).

Ediția folosită: Claudii Claudiani *Opera*, edidit Theodorus Birt, Berlin, 1892 (MGH, AA, X).

I. IMN DE SLAVĂ ÎN CINSTEA CONSULILOR PROBINUS și OLYBRIUS.

(133) ... pentru tine vom merge pe orice meleaguri și nu ne vom înspăimînta de anotimpuri: vom înfrunta la solstițiu Meroe și pe timpul brumelor Istrul.

III. ÎMPOTRIVA LUI RUFINUS[1], CARTEA ÎNTÎI.

(305). Așa a prădat pretutindeni lacomul tîlhar. Dar el ardea de nerăbdare să-și impună sceptrul și să arunce la pămînt oștile romane spre a le nimici pînă la ultimul om. Acuma punea în mișcare pe geți[2] și pe cei de la Istru, primea ajutoare de la sciți și lăsa în mîinile dușmanilor rămășițele oștilor sale (310). Între timp cobora spre noi sarmatul împreună cu dacii, masagetul îndrăzneț (care răpune animalele spre a-și face cupe de băut), alanul (care bea apă din mlaștina Meotică) și gelonul (care se bucură cînd își tatuiază mădularele cu sabia): iată oastea strînsă de Rufinus. El nu admitea să-i liniștească, (315) tărăgăna și amîna pentru timpuri mai potrivite. Cînd mîna ta[3] dreaptă a strivit cetele getice, a răzbunat moartea conducătorului[4] de oști care te însoțea; și pentrucă mai rămăsese numai un pîlc bicisnic și ușor de prins, trădătorul cel fără de lege al împărăției, înțeles cu geții, (320) a

---

[1] Personaj important la curtea din Constantinopol între 382—395.

[2] Toate numele de populații vechi reprezintă o manieră savantă de exprimare pentru noile realități etnice de la Dunărea-de-Jos, de către un scriitor de cabinet din Italia.

[3] A lui Stilicho.

[4] Din Tracia, pe nume Promotus, ucis în luptele cu bastarnii, din 391 e.n. (cf. Zosimos, IV, 51).

320 Distulit instantes cluso principe pugnas
Hunorum laturus opem, quos adfore bello
Norat et invisis mox se coniungere castris.

V. IN RUFINUM LIBER SECUNDUS.

45 Nam plaga Pannoniae miserandaque moenia Thracium
Arvaque Mysorum iam nulli flebile damnum,
Sed cursus sollemnis erat campusque furori
48 Expositus, sensumque malis detraxerat usus.

VII. PANEGYRICUS DE TERTIO CONSULATU HONORII AUGUSTI.

22 Reptasti per scuta puer, regumque recentes
Exuviae tibi ludus erant, primusque solebas
Aspera complecti torvum post proelia patrem
25 Signa triumphato quotiens flexisset ab Histro
Arctoa de strage calens, et poscere partem
De spoliis, Scythicos arcus aut rapta Gelonis
28 Cingula vel iaculum Daci vel frena Suebi...
147 Odrysium pariter Getico foedavimus Hebrum
Sanguine, Sarmaticas pariter prostravimus alas
Riphaeaque simul fessos porreximus artus
150 In glacie stanteque rota sulcavimus Histrum...

VIII. PANEGYRICUS DE QUARTO CONSULATU HONORII AUGUSTI

Nam cum barbaries penitus commota gementem
50 Inruerat Rhodopen et mixto turbine gentes
Iam deserta suas in nos transfunderat Arctos,
Danuvii totae vomerent cum proelia ripae,
Cum Geticis ingens premeretur Mysia plaustris
Flavaque Bistonios operirent agmina campos,
55 Omnibus adflictis et vel labentibus ictu
Vel prope casuris: unus tot funera contra
Restitit extinxitque faces agrisque colones
Reddidit et leti rapuit de faucibus urbes.

XX. DE BELLO GOTHICO

601 Altius haud umquam toto descendimus ense
In iugulum Scythiae, tanta nec clade superbum
603 Contudimus Tanain vel cornua fregimus Histri.

amînat luptele, care se apropiau și l-a izolat pe împărat, spre a putea da ajutor hunilor, căci știa că aceștia vor intra în luptă și vor da mîna încurînd cu oastea dușmană.

V. ÎMPOTRIVA LUI RUFINUS, A DOUA CARTE.

(45) Căci ținutul Panoniei, zidurile nefericite ale tracilor și ogoarele moesilor nu mai erau o primejdie de temut pentru nimeni, ci doar o înaintare solemnă și un cîmp expus furiei, iar relele întreceau orice măsură.

VII. IMN DE LAUDĂ ÎN CINSTEA CELUI DE AL TREILEA CONSULAT AL ÎMPĂRATULUI HONORIUS.

(22) Cînd erai copil te tîrai pe scuturi, iar prăzile proaspete ale regilor îți slujeau la jocuri. Aveai obiceiul să fii primul care își îmbrățișa părintele încruntat după lupte, cînd se întorcea biruitor de la miazănoapte cu steagurile aflate la Istru, încă aprins de învălmășală, și-i cereai o parte din prăzile cucerite: arcuri scitice, cingători răpite de la geloni, sulița unui dac sau frîele unui sueb... (147). De asemenea am pătat cu sînge getic[5] Hebrul odrizic, am zdrobit rîndurile călăreților sarmatici, ne-am întins mădularele obosite pe zăpezile rifeice și am brăzdat cu roțile carelor noastre Istrul înghețat...

VIII. IMN DE LAUDĂ ÎN CINSTEA CELUI DE AL PATRULEA CONSULAT AL ÎMPĂRATULUI HONORIUS

Cînd barbarii porniți din adîncuri (50) năvăleau în Rodope, care gemea, cînd nordul deșertat de oameni își vărsa năvalnic neamurile asupra noastră, cînd toate țărmurile Dunării iscau războaie, cînd Moesia imensă era călcată de carele getice, cînd cetele blonde acopereau cîmpurile bistonilor (55) și cînd toți cădeau copleșiți sub lovituri sau se aflau aproape să cadă, atunci unul[6] singur a înfruntat toate aceste nenorociri, a stins făcliile pustiirii, i-a întors pe țărani la oile lor și a smuls orașele din gîtlejul morții.

XX. RĂZBOIUL CU GOȚII

(601) Niciodată n-am pătruns mai adînc, cu toată sabia, în gîtlejul Sciției, n-am lovit cu atîta distrugere mîndrul Tanais sau n-am frînt brațele Istrului.

[5] Probabil o aluzie la luptele lui Theodosius cu goții din anul 391, la care ar fi participat și Stilicho.
[6] Același Stilicho.

XXIV. ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ ΗΡΑΚΛΕΩΤΟΥ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ

II, 31 (GGM,II, p.555). Ἔστι δὲ ὁ Δανούβιος ἀρχόμενος μὲν μεγέθους α ἶτα β', καὶ ἑξῆς μεγέθους γ', ἀμείβων καὶ τὸ ὄνομα καὶ Ἴστρος καλούμενος.

II, 38 (GGM,II,p.558). Ἡ ἐν τῇ Εὐρώπῃ Σαρματία περιορίζεται ἀπὸ μὲν ἄρκτων τῷ τε Σαρματικῷ ὠκεανῷ κατὰ τὸν Οὐενδικὸν κόλπον, καὶ μέρει τῆς ἀγνώστου γῆς, ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν τῶν τε [ἀπὸ τοῦ Καρκινίτου ποταμοῦ] ἰσθμῶν καὶ τῇ Βύκῃ λίμνῃ, καὶ τῷ μέρει τῆς Μαιώτιδος λίμνης μέχρι τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ, καὶ ἐφεξῆς αὐτῷ [τῷ] Τανάϊδι ποταμῷ, καὶ ἔτι τῷ ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ ἐπὶ τὴν ἄγνωστον γῆν· ἀπὸ δὲ δυσμῶν τῶν τε Οὐϊστούλᾳ ποταμῷ καὶ τῇ Γερμανίᾳ τῇ μεγάλῃ μετὰ τὰ Σαρματικὰ ὄρη, καὶ αὐτοῖς τοῖς ὄρεσι· ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τοῖς Ἰάζυξι τοῖς Μετανάσταις ἀπὸ τοῦ νοτίου τῶν Σαρματικῶν ὀρῶν πέρατος μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Καρπάθου ὄρους, καὶ ἔτι τῇ Δακίᾳ μέχρι τῶν Βορυσθένους τοῦ ποταμοῦ ἐκβολῶν, καὶ τῇ ἀπὸ τῇ τούτου τοῦ Εὐξείνου Πόντου παραλίῳ μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Καρκινίτου κόλπου.

XXIV. MARCIANUS DIN HERCLEEA PONTICĂ

A trăit între 250 şi 450 şi a alcătuit un *Periplu* după geograful Artemidor din Efes din sec. al II-lea, un *Periplu al mării exterioare* (o completare la lucrarea precedentă) şi o Epitomă a *Periplului* lui Menip din sec. I î.e.n. Deşi indirecte, cunoştinţele sale geografice sînt bogate şi variate.

Ediţia folosită: C. Müller, GGM, II, p. 515—576.

PERIPLU

II, 31 (GGM II, p. 555). Dunărea are la început o lărgime de o măsură, apoi de două şi după aceea de trei; ea îşi schimbă şi numele şi se cheamă Istru.

II, 38 (GGM, II, 558). Sarmaţia europeană se mărgineşte la miazănoapte cu oceanul sarmatic, dinspre golful vendic, şi cu o parte a pămîntului necunoscut; la răsărit [dinspre rîul Carcinit] cu strîmtorile, cu mlaştina Byce şi cu o parte a mlaştinei Meotice pînă la fluviul Tanais şi în continuare cu fluviul Tanais, apoi de la izvoarele fluviului Tanais pînă la pămîntul necunoscut; la apus cu rîul Vistula, cu Germania mare, iar după munţii Sarmatici cu înşişi munţii Sarmatici; la miazăzi cu iazigii metanaşti, din spatele munţilor Sarmatici şi pînă la începutul munţilor Carpaţi, cu Dacia pînă la gurile fluviului Boristene şi de aici cu ţărmul Pontului Euxin pînă în fundul golfului Carcinit.

XXV. ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΟΓΔΟΗΚΟΝΤΑ

3,10. Ἔπειτα δὲ ἀκινάκην σέβοντες οἵ τε τῶν Σκυθῶν Σαυρομάται, Ὀδρυσόν τε τῶν Θρᾳκῶν προπάτορα, ἐξ οὗ τό γένος κατάγεται Φρυγῶν· ὅθεν καὶ Θρᾷκες ἀπὸ τοῦ Θήρας ἐπίκλην τοῦ ἐν τῇ πυργοποιΐᾳ γεγενημένων καλοῦνται.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΑΥΔΙΑΝΩΝ

70,1,1. Αὐδιανοὶ εἴτ' οὖν Ὠδιανοί, τάγμα εἰσίν. Οὗτοι δὲ ἐν μοναστηρίοις τὴν κατοίκησιν κέκτηνται, ἀναχωροῦντες ἐν ἐρημίαις τε καὶ πλησιαίτερον πόλεων ἐν προαστείοις τε καὶ ὅπου τὰς ἑαυτῶν μονὰς ἤτοι μάνδρας ἔχουσιν. Οὗτος ὁ Αὔδιος τούτων ἀρχηγὸς γεγένηται ἐν χρόνοις Ἀρείου, ὁπηνίκα συνεκροτήθη κατὰ Ἀρείου ἡ σύνοδος τῶν αὐτὸν καθελόντων. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τῆς Μέσης τῶν ποταμῶν ὁρμώμενος, 2. διαφανής τις κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα...

14,5. Ὑπέστη δὲ καὶ ἐξορίαν αὐτὸς ὁ γέρων Αὔδιος, εἰς τὰ μέρη τῆς Σκυθίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐξορισθείς· διὰ ‹γὰρ› τὸ ἀφηνιάζειν λαούς, ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῷ βασιλεῖ ἀνηνέχθη· ἐκεῖ δὲ μάλιστα διατρίβων (χρόνον ἐτῶν οὐχ ἔχω λέγειν) καὶ εἰς τὰ πρόσω βαίνων καὶ εἰς τὰ ἐσώτατα τῆς Γοτθίας, πολλοὺς τῶν Γοτθῶν κατήχησεν ἀφ' οὗπερ καὶ μοναστήρια ἐν τῇ αὐτῇ Γοτθίᾳ ἐγένετο καὶ πολιτεία καὶ παρθενία τε καὶ ἄσκησις οὐχ ἡ τυχοῦσα. 6. Ἔστι γὰρ τῷ ὄντι τοῦτο τὸ τάγμα πάνυ* ἐν ἀναστροφῇ θαυμαστῇ καὶ τὰ πάντα αὐτῶν ἐν τοῖς αὐτῶν μοναστηρίοις καλῶς φέρεται...

15,2. Πολλοὶ δὲ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν γεγόνασι σὺν αὐτοῖς τε καὶ μετ' αὐτὸν τοῦ τάγματος αὐτοῦ ἐπίσκοποι, Οὐράνιός τις τῆς Μέσης τῶν ποταμῶν

XXV. EPIPHANIOS

S-a născut la Eleutheropolis în Palestina puțin după anul 310, a fost episcop de Salamina și a murit în anul 403. A trăit un timp ca monah în Egipt, iar în 367 a fost episcop de Constantia în Cipru. Opera sa principală *Impotriva celor optzeci de erezii* a fost publicată între anii 374—377. Cartea sa *Despre măsuri și greutăți* a apărut în 392, iar altă lucrare a sa *Despre cele douăsprezece pietre prețioase* ni s-a păstrat în întregime numai într-o traducere georgiană, iar în parte, jumătate într-o traducere armeană și jumătate într-una latină.

Ediția folosită: Epiphanii *Opera*, ed. K. Hohl, I-III, Berlin 1915—1933 *(Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte*, 25, 31, 37).

ÎMPOTRIVA CELOR OPTZECI DE EREZII

3, 10. Apoi, dintre sciți, sarmații venerează o sabie încovoiată, precum și pe Odrysos, strămoșul tracilor; de la acesta se trage neamul frigienilor, după cum și tracii își au numele de la Theras, care s-a născut la zidirea turnului.

DESPRE SCHISMA AUDIANILOR

70, 1, 1, Audianii sau odianii, cum li se mai spune, sînt o tagmă. Aceștia locuiesc în mănăstiri și trăiesc retrași de societatea celorlalți oameni avînd așezările lor prin pustietăți ori în apropierea orașelor, sau prin suburbii, sau chiar prin alte locuri pe unde obișnuiesc să-și facă sălașurile sau așezările lor cele îngrădite. Întemeietorul acestei secte a fost Audios, care a trăit pe vremea lui Arius, cam pe atunci cînd se adunase împotriva lui Arius sinodul[1] care l-a condamnat. Obîrșia omului acesta era în Mesopotamia, 2. fiind în patria lui Audios un om vestit...

14, 5. Același bătrîn Audios a fost surghiunit, iar împăratul[2] l-a trimis prin părțile Sciției[3], fiindcă făcea să se răzvrătească multă lume. Episcopii îl acuzaseră de lucrul acesta la împărat. Și pe cînd Audios se afla acum de o bucată de vreme în Sciția (n-aș putea să spun de cîți ani) și pătrunsese adînc[4] acolo, în interiorul țării goților, i-a instruit pe mulți dintre goți în lucrurile credinței. Tot el a întemeiat în aceeași țară a goților și mănăstiri, în sînul cărora a înflorit regula călugărească, deprinderea de a trăi în feciorie și o asceză deosebit de severă. 6. Fără îndoială, felul de viață al comunităților audiane este cu totul vrednic de admirație. Și orice faptă care se petrece în mănăstirile audianilor este frumoasă....

15, 2. După moartea lui Audios, s-au alăturat ucenicilor acestuia, intrînd în tagma audianilor, unii episcopi, printre care a fost și un anume

---

[1] Din Niceea în anul 325 e. n.
[2] Constantius II.
[3] Mici (Dobrogea).
[4] Dincolo de Dunăre.

καὶ ἀπὸ τῆς Γοτθίας δὲ ἔσχε τινάς, καὶ κατέστησε αὐτοὺς ἐπισκόπους. ἀλλὰ καὶ Σιλουανός τις καὶ ἄλλοι τινές, ὧν συμβέβηκέ τινάς τοῦ βίου παύσασθαι, μάλιστα Οὐράνιον. Ηὔχει γὰρ οὗτος ἀνὰ μέσον ‹τοῦ› τοιούτου τάγματος. 3. Μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν τούτων, Οὐρανίου καὶ Σιλουανοῦ τοῦ ἐκ Γοτθίας τελευτὴν πολλοὶ διελύθησαν, καὶ εἰς ὀλίγον ἦλθε τὸ τούτων σύστημα, ἔν τε τοῖς μέρεσι Χαλκίδος τῆς πρὸς Ἀντιοχείας, καὶ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Εὐφράτου. 4. Καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς Γοτθίας ἐδιώχθησαν οἱ πλείους, οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐκεῖ Χριστιανοί, διωγμοῦ μεγάλου ἐνστάντος ὑπὸ βασιλέως Ἕλληνος, δεινοῦ τε γενομένου καὶ πρὸς ζῆλον τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων εἶναι Χριστιανούς, τὸ πᾶν γένος τῶν Χριστιανῶν ἀπ' ἐκείνων ἀπελάσαντος. οὐ λείπει δὲ ῥίζα σοφίας, οὐδὲ φύτευμα πίστεως, ἀλλὰ καὶ εἰ δοκοῦσι πάντες ἀπηλάσθαι, πάντως εἰσὶν ἐκεῖθεν ‹πιστοὶ› ἄνθρωποι· οὐκ ἐγχωρεῖ γὰρ λεῖψαι τὴν πηγὴν τῆς πίστεως. 5. Πολλοὶ οὖν ἀναχωρήσαντες τῶν αὐτῶν Αὐδιανῶν τῆς Γοτθίας καὶ ‹ἕως› τῶν ἡμετέρων μερῶν ἐνταῦθα ἐλθόντες παροικοῦσι ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἐτῶν τεσσάρων...

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

10,3. Ἐν μὲν γὰρ τῇ Μηδίᾳ ἓξ αἱρέσεις πάλιν λέγονται εἶναι διάφοροι· ἐν δὲ τῇ Αἰθιοπίδι ὅσαι, παρὰ Πέρσαις τε, ἢ ἐν τῇ Παρθίᾳ ἢ Ἐλαμίτιδι ἢ Κασπίᾳ ἢ Γερμανῶν χώρᾳ, ἢ Σαρματίᾳ ἢ ὁπόσοι ἐν τοῖς Δαύνισιν... ἢ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι, ‹πόσαι› νόμων τε διαφοραὶ καὶ φιλοσοφιῶν καὶ αἱρέσεων καὶ διαφορῶν ἄμετρον πλῆθος.

DE XII GEMMIS

CCXLIV, 36. Inveniuntur autem lapides isti in interiore barbarie Scytharum. Scythiam vero soliti sunt veteres appellare cunctam septemtrionalem plagam, ubi sunt Gothi et Dauni, Venni quoque et Arii usque ad Germanorum Amazonumque regionem.

Uranios din Mesopotamia. Acesta i-a atras de partea sa şi pe cîţiva inşi din ţara goţilor pe care i-a sfinţit episcopi. (S-au mai alăturat) şi alţi episcopi, printre care Silvanus, dintre care s-a întîmplat să moară unii. A murit şi cel mai de seamă dintre toţi episcopii, Uranios, care se bucura de un mare renume în sînul acelei tagme. 3. Iar după moartea episcopilor Uranios şi Silvanus din ţara goţilor, mulţi s-au despărţit de schisma lui Audios şi comunitatea audianilor ajunse foarte mică, (limitîndu-se) la părţile cetăţii Chalcis de lîngă Antiohia şi la regiunea Eufratului. 5. Întra-adevăr, din Gothia cei mai mulţi audiani au fost alungaţi[5], ba chiar şi creştinii de-ai noştri care se aflau pe acolo, fiindcă se iscase prigoana regelui Hellenos. Această prigoană a fost aprigă şi îngrozitoare, pricinuită de ura împotriva romanilor. Întrucît împăraţii romanilor erau creştini, el a voit să îndepărteze de acolo orice ar fi putut să însemne neam creştinesc. Dar nu poate să fie nimicită rădăcina înţelepciunii şi planta credinţei. Şi cu toate că s-ar părea că au fost alungaţi de acolo toţi creştinii, au rămas totuşi acolo unii oameni credincioşi. Căci nu poate seca izvorul credinţei. 5. Aşadar, mulţi audiani s-au retras din ţara goţilor şi au venit pînă în regiunile noastre, unde locuiesc din timpul acela, de patru ani...

EXPUNEREA CREDINŢEI

10, 3. Se mai spune că în Media sînt şase secte deosebite şi cîte nu-s în Etiopia, la perşi, sau în Parţia, în Elamitis, în Caspia, în ţara germanilor sau în Sarmaţia, ori cîte nu-s la dauni... sau la alte neamuri? Atîtea deosebiri de legi, filozofii, secte şi o mulţime nesfîrşită de diferenţe.

DESPRE CELE DOUĂSPREZECE PIETRE PREŢIOASE

CCXLIV, 36. Iar pietrele acestea se găsesc în interiorul ţinutului barbar al sciţilor. Cei vechi au obişnuit să numească Sciţie toată partea dinspre miazănoapte, unde sînt goţi şi dauni, venni şi arii, pînă în regiunea germanilor şi amazoanelor.

[5] In timpul prigoanei lui Athanarich din anii 370.

XXVI. PONTII MEROPII PAULINI NOLANI

EPISTOLAE

SEVERO FRATRI UNANIMO

XXIX, 14. Non tuli, frater, ut te ista nesciret. ut gratiam in te dei plenius nosceret, tuo te illi magis quam meo sermone patefeci. Martinum enim nostrum illi studiosissimae talium historiarum ipse recitavi quo genere te et venerabili episcopo atque doctissimo Nicetae, qui ex Dacia Romanis merito admirandus advenerat, et plurimis dei sanctis in veritate non magis tui praedicator quam mei iactans revelavi.

CARMEN XVII

DE REDITU NICETAE

sive

DE DACIA

17 Ibis Arctoos procul usque Dacos...
141 ... ut olim
Tobiae Medis, ita prosequendo
ipse Nicetae comes usque Dacos
144 angelus adsit.
193 Tu Philippeos Macetum per agros,
per Stobitanam gradieris urbem,
195 ibis et Scupos patriae propinquos
Dardanus hospes.

XXVI. PAULINUS DIN NOLA

S-a născut în anul 353 la Burdigala (azi Bordeaux), în Gallia, a fost elevul lui Ausonius, apoi înalt demnitar de stat şi a trecut la creştinism în anul 391. A activat cîtva timp ca preot în Barcelona, apoi în anul 394 a trecut la Nola, în Italia, unde a ajuns episcop în anul 409. A scris 51 de scrisori şi un număr de poezii în care a slăvit, între alţii, pe martirul Felix şi pe Nicetas, episcop de Remesiana, în Dacia mediterranea, cu care s-a întîlnit de două ori, în anii 398 şi 402.

Ediţia folosită: Meropii Paulini Nolani *Opera*. Pars I: *Epistulae*; pars II: *Carmina*, rec. Wilhelm von Hartel, Viena, 1894 (CSEL, vol. 29—30).

SCRISORI

FRATELUI DE O CREDINŢĂ CU MINE SEVERUS

XXIX, 14. N-am îndurat, frate, să te ocolească această scrisoare: ca să cunoască în tine mai din plin harul lui Dumnezeu, te-am descoperit ei mai curînd prin cuvintele tale decît prin ale mele; căci fiind foarte doritoare de asemenea întîmplări, i-am recitat chiar eu pe Martinus al nostru. În chipul acesta te-am dat în vileag venerabilului episcop şi prea învăţatului Nicetas, care a sosit din Dacia şi pe bună dreptate e vrednic de admiraţia romanilor, fiind atît crainicul tău întru adevăr, pe lîngă mulţi oameni sfinţi ai lui Dumnezeu, cît şi proslăvitorul meu.

POEMUL XVII

DESPRE ÎNTOARCEREA LUI NICETAS

sau

DESPRE DACIA

17. Vei merge departe pînă la dacii de la miazănoapte...
141 ... Ca odinioară lui Tobias printre mezi, aşa să-l însoţească
şi să-i fie călăuză pînă la daci chiar îngerul..
193 Vei păşi prin ogoarele filipice ale macedonienilor,
şi prin cetatea Stobi,
195 vei merge şi la Scupi, vecină cu patria ta,
ca oaspete în Dardania.

O quibus iam tunc resonabit illa
gaudiis tellus, ubi tu rigentes
edoces Christo fera colla miti
subdere gentes!

Quaque Riphaeis Boreas in oris
adligat densis fluvios pruinis,
hic gelu mentes rigidas superno
igne resolvis.

Nam simul terris animisque duri
et sua Bessi nive duriores
nunc oves facti duce te gregantur
pacis in aulam.

Quasque cervices dare servituti
semper a bello indomiti negarunt,
nunc iugo veri domini subactos
sternere gaudent.

Nunc magis dives pretio laboris
Bessus exultat; quod humi manuque
ante quaerebat, modo mente caelo
conligit aurum.

O vices rerum! bene versa forma!
Invii montes prius et cruenti
nunc tegunt versos monachis latrones
pacis alumnos.

Sanguinis quondam, modo terra vitae est,
vertitur caelo pia vis latronum,
et favet Christus supera occupanti
regna rapinae.

Mos ubi quondam fuerat ferarum,
nunc ibi ritus viget angelorum,
et latet iustus quibus ipse latro
vixit in antris.

Praeda fit sanctis vetus ille praedo,
et gemit versis homicida damnis,
iure nudatus spoliante Christo
criminis armis . . .

Avios saltus, iuga vasta lustras,
dum viam quaeris, sterilemque silvam
mentis incultae superans in agros
vertis opimos.

O! De cîte bucurii va răsuna atunci
pămîntul acela, unde
vei învăța neamurile aspre să-și supună
sălbaticele grumazuri blîndului Hristos!

Acolo unde Boreas, în ținuturile ripheice[1],
înțepenește fluviile cu ghețuri dese,
tu vei dezgheța cu focul (credinței)
mințile înțepenite de gheața de deasupra.

Căci iată bessii, năpraznici prin pămînturile
și sufletele lor și mai asprii ca zăpezile,
au ajuns acum ca niște oi și sub îndrumarea ta
se îmbulzesc spre locașul păcii.

Grumazurile pe care, mereu neînfrînți de război,
au respins să le supună sclaviei,
le pun acum cu bucurie sub
jugul adevăratului stăpîn.

Acum bessul mai bogat prin valoarea muncii sale
se înalță; aurul pe care-l căuta
înainte cu mîna în pămînt,
îl culege acuma cu mintea din cer.

O ce schimbare a lucrurilor! Ce înfățișare bine rînduită!
Munții inaccesibili mai înainte și sălbateci
ocrotesc acum tîlhari prefăcuți în monahi,
fii ai păcii.

Odinioară pămînt al sîngelui, acum e al vieții,
puterea plină de credință a hoților se îndreaptă spre cer,
iar Hristos e alături de tîlharii
care au în stăpînire împărăția din înălțimi.

Unde era odată nărav de fiare,
înfloresc acum rînduieli de îngeri,
iar omul drept trăiește retras în peșterile
în care a sălășuit cîndva tîlharul.

Răufăcătorul de odinioară ajunge pradă sfinților,
iar ucigașul se căiește de pagubele pricinuite,
dezbrăcat cu adevărat de armele fărădelegii,
de care l-a despoiat Hristos...

241 Tu străbați codri neumblați, culmi întinse,
și cauți drumul; înfrîngi pădurea stearpă
a minții inculte și o prefaci
în ogoare roditoare.

[1] Adică departe la nordul Dunării.

Te patrem dicit plaga tota Boreae,
ad tuos fatus Scytha mitigatur
et sui discors fera te magistro
pectora ponit.

Et Getae currunt et uterque Dacus,
qui colit terrae medio vel ille
divitis multo bove pilleatus
accola ripae.

Toate ţinuturile de la miazănoapte[2] îţi zic tată,
la cuvintele tale scitul se îmblînzeşte,
se desprinde din el însuşi şi sub îndrumarea ta
îşi părăseşte gîndurile sălbatice.

Aleargă şi geţii[3] şi dacii din cele două ţinuturi[4]:
cel care lucrează pămîntul în ţinutul de la mijloc[5] sau
cel cu căciulă şi boi mulţi, locuitor al
ţărmului[6] îmbelşugat.

[2] Adică de la nordul Dunării.
[3] Probabil aluzie la vizigoţii din Dacia mediterranea, la care Niceta avea mare trecere.
[4] Cele două Dacii.
[5] Aluzie la Dacia mediterranea.
[6] Aluzie la Dacia Ripensis.

XXVII. ΣΥΝΕΣΙΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ

ΠΕΡΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

XV, 17... 'Αλλ' ἐκεῖνοί γε οὐκ ἀποτειχίζοντες τὴν οἰκίαν, εἶργον οὔτε τοὺς 'Ασιανούς, οὔτε τοὺς Εὐρωπαίους βαρβάρους, ἀλλ' οἷς ἐποίουν, ἐκείνους ἐνουθέτουν τὴν σφετέραν ἀποτειχίζειν θαμὰ διαβαίνοντες τὸν Εὐφράτην ἐπὶ τὸν Παρθυαῖον, τὸν δὲ Ἴστρον ἐπὶ τὸν Γέτην τε καὶ Μασσαγέτην· οἱ δ'οὖν ἕτερα ἀντὶ τούτων ὀνόματα θέμενοι, ἕτεροι δ' αὐτῶν καὶ τὰ πρόσωπα τέχνῃ παραποιήσαντες, ἵνα δὴ δοκοίη γένος ἄλλο νέον τε καὶ ἀλλόκοτον ἐκφῦναι τῆς γῆς, δεδίττονται ὑμᾶς ἀντιδιαβαίνοντες, καὶ μεσθὸν εἰρήνης ἀξιοῦσι πράττεσθαι.

XXI, 15 A. Σκύθας δὲ τούτους Ἡρόδοτός τε φησὶ καὶ ἡμεῖς ὁρῶμεν κατεχομένους ἅπαντας ὑπὸ νόσου θηλείας· οὗτοι γάρ εἰσιν, ἀφ' ὧν οἱ πανταχοῦ δοῦλοι, οἱ μηδέποτε γῆς ἐγκρατεῖς, δι' οὓς ἡ Σκυθῶν ἐρημία πεπαρομίασται, φεύγοντες ἀεὶ τὴν οἰκείαν· οὓς ἐξ ἠθέων τῶν σφετέρων, φασίν οἱ τὰ παλαιὰ παραδόντες, B. Κιμμέριοί τε ἀνέστησαν πρότερον, καὶ αὖθις ἕτεροι, καὶ αἱ γυναῖκές ποτε, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ ὁ Μακεδών, ὑφ, ὧν τῶν μὲν εἰς τοὺς εἴσω, τῶν δὲ εἰς τοὺς ἔξω προὐχώρησαν· καὶ οὐ παύονταί γε, ἕως ἂν ὦσι τοῖς καταντικρὺ παρὰ τῶν ἐλαυνόντων ἀντιδιδόμενοι, ἀλλ' ὅταν ἐμπέσωσιν ἄφνω τοῖς οὐ προσδεχομένοις, ἐπὶ χρόνον ταράττουσιν, ὥσπερ 'Ασσυρίους πάλαι καὶ Μήδους καὶ Παλαιστίνους· καὶ τὸ νῦν δὴ τοῦτο, παρ' ἡμᾶς οὐ πολεμησείοντες ἦλθον, ἀλλ' ἱκε-

XXVII. SYNESIOS

Synesios din Cyrene, filozof păgîn, apoi creştin, s-a născut pe la anul 370 e.n. şi a fost elevul Hypatiei. A făcut călătorii, apoi s-a retras la Cyrene. Înainte de a primi botezul, a fost propus ca episcop în Ptolemais. A murit în anul 413 e.n. Afară de scrisori, a lăsat diverse tratate, o scriere filozofică intitulată *Dion*, omilii, discursuri şi 10 imnuri. În scrierea *De regno* (Περὶ βασιλείας) biciuieşte moravurile de la curtea împăraţilor şi se arată îngrijorat de influenţa şi puterea la care ajunseseră goţii în Imperiul roman. *De providentia sive Aegyptius* (Περὶ προνοίας ἢ Αἰγύπτιος) este scrisă în mare parte în mod alegoric şi arată indirect starea Imperiului roman în timpul lui Arcadius.

Ediţia folosită: Synesii Cyrenensis *Hymni* et *Opuscula*, recensuit Nicola Terzaghi, I-II, Romae, 1945.

CUVÎNTARE ÎN FAŢA ÎMPĂRATULUI

DESPRE DOMNIE

XV, 17... Dar aceia n-aveau nevoie a-şi întări casa pentru a-i respinge pe barbarii sosiţi din Asia sau din Europa. Doar prin isprăvile lor atrăgeau atenţia vrăjmaşului şi o fortificau pe a lor. Treceau deseori Eufratul, ca să lupte împotriva parţilor, sau Istrul, ca să-i atace pe geţi şi massageţi. Dar iată că aceştia din urmă, care obişnuiesc să-şi pună alt nume, ba chiar unii dintre ei îşi schimbă trăsăturile feţei printr-o anume dibăcie, ca să pară că s-a născut din pămînt un neam nou şi îngrozitor, aceştia vă înspăimîntă astăzi. Ei trec Istrul şi cer plată pentru pacea pe care ne-o îngăduie.

XXI, 15 A. Herodot spune, iar noi vedem că aceşti sciţi sînt toţi cuprinşi de o boală femeiască, căci sciţii sînt aceia de la care se recrutează pretutindeni sclavi. Ei nu stăpînesc niciodată pămînt şi au îndreptăţit expresia proverbială „pustiul sciţilor", deoarece fug mereu de pămîntul pe care-l au. De pe meleagurile lor, cum ne-o spun acei care istorisesc întîmplările foarte demult, B. cei dintîi care i-au alungat au fost cimerienii, apoi amazoanele, mai apoi părinţii noştri, şi, în cele din urmă, macedonenii[1]. Fiind alungaţi de aceştia, au fugit: de unii retrăgîndu-se la popoarele din interior, iar de alţii la cele din afara Sciţiei. Şi nu contenesc cu fuga atîta timp cît acei care-i urmăresc îi aruncă la vecinii lor, întîmplîndu-se ca năvălirile acestea, la care nici nu te aştepţi, să pricinuiască, pentru o vreme, tulburarea, tot aşa cum au făcut

[1] Printr-o asimilare a goţilor cu geţii şi cu sciţii — fenomen care are loc în vremea autorului şi se manifestă din plin mai tîrziu, ca de pildă la Iordanes (cf. infra) — autorul aminteşte luptele acestora, făcînd însă unele confuzii grave.

:εύσοντες, ἐπειδὴ πάλιν ἀνίσταντο· C. μαλακωτέροις δὲ ἐντύχοντες, οὐ τοῖς ὅπλοις Ῥωμαίων, ἀλλὰ τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ ἴσως ἔδει πρὸς ἱκέτας, γένος ἀμαθὲς τὸ εἰκὸς ἀπεδίδου, καὶ ἐθρασύνετο, καὶ ἠγνωμόνει τὴν εὐεργεσίαν, ὑπὲρ οὗ πατρὶ τῷ σῷ δίκας ἐπ' αὐτοὺς ὡπλισμένῳ διδόντες, αὖθις ἦσαν οἰκτροὶ καὶ ἱκέται σὺν γυναιξὶν ἐκάθιζον· ὁ δὲ τῷ πολέμῳ νικῶν ἐλέῳ παρὰ πλεῖστον ἡττᾶτο· καὶ ἀνίστη τῆς ἱκετείας, καὶ συμμάχους ἐποίει, καὶ πολιτείας ἠξίου, καὶ μετεδίδου γερῶν, καὶ γῆς τι ἐδόσατο τοῖς παλαμναίοις Ῥωμαϊκῆς, D. ἀνὴρ τῷ μεγαλόφρονι καὶ γενναίῳ τῆς φύσεως ἐπὶ τὸ πρᾶον χρησάμενος· ἀλλ' ἀρετῆς γε τὸ βάρβαρον οὐ ξυνίησιν· ἀρξάμενοι γὰρ ἐκεῖθεν τὸ μέχρι τοῦδε καταγελῶσιν ἡμῶν, εἰδότες ὧν τε ἦσαν ἄξιοι παρ' ἡμῶν, ὧν τε ἠξιώθησαν· τό τε κλέος τοῦτο γείτοσιν αὐτῶν ἤδη τὴν ἐφ' ἡμᾶς ὡδοποίησε· καὶ τινες ἐκφοιτῶσιν ἱπποτοξόται ξένοι παρὰ τοὺς ῥᾳδίους ἀνθρώπους, φιλοφροσύνην αἰτοῦντες παράδειγμα ἐκείνους τοὺς χείρους ποιούμενοι.

ΦΑΛΑΚΡΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

XIII, 77 A... Εἰ δὲ χαλεπὸν μὲν ὁδὸν προελέσθαι διὰ τοσούτων ἐθνῶν ὑπερόριον, οὐχ ὅσιον δὲ οὐδὲ λίθῳ πατάξαι νεκροῦ κεφαλήν, Ἡροδότῳ δὲ ἀπιστεῖς, οὐκοῦν οἰκέται κἀμοὶ καὶ συχνοῖς ἄλλοις εἰσὶν ἐν ἄστει Σκύθαι καὶ Σκυθικῶς ἀνεικότες τὰς κόμας.

odinioară asirienii, mezii şi locuitorii Palestinei. Iar acum au venit la noi nu ca să ne facă război, ci rugători, fiindcă se găsesc în cursul unei emigrări. C. Au avut de-a face cu o primire mai blîndă şi n-au cunoscut armele romanilor. Ne-am purtat aşa cum era potrivit cu nişte rugători. Dar acest neam rudimentar ne-a dat în schimb ce era firesc să ne aşteptăm de la el: s-a semeţit şi a dovedit nerecunoştinţă faţă de binefăcătorii săi. Din cauza aceasta, cînd au fost pedepsiţi de tatăl tău, care a pornit cu oaste împotriva lor, erau nenorociţi şi aveau atitudinea unor cerşetori, împreună cu soţiile lor. Cel care era învingător în război a fost însă cu totul biruit de milă. Le-a spus rugătorilor să se ridice, i-a făcut aliaţi, i-a onorat cu dreptul de cetate, le-a împărţit magistraturi şi a dat acestor ticăloşi o parte din pămîntul roman[2], D. ca un om care folosea mărinimia şi nobleţea firii pentru îmblînzire. Dar barbarii nu pricep ce înseamnă virtute. Începînd de atunci pînă în ziua de astăzi ne iau în rîs, întrucît îşi dau seama ce meritau să pătimească din partea noastră şi de ce binefaceri i-am învrednicit. Ducîndu-se vestea de cele petrecute, vecinii lor au fost atraşi să pornească spre noi. Unii străini, călăreţi arcaşi[3], emigrează şi vin la nişte oameni îngăduitori, cerîndu-ne prietenia şi avînd în faţa ochilor minţii drept pildă această nefericită împrejurare.

ELOGIUL PLEŞUVIEI

XIII, 77 A... Dacă ţi se pare că e greu să întreprinzi un drum în străinătate pe la atîtea neamuri şi nu e îngăduit să loveşti cu o piatră capul unui mort, n-ai încredere în Herodot. Trebuie să ştii că şi eu şi numeroşi alţii din cetate avem sclavi cu părul lung, după obiceiul scitic.

---

[2] Aluzie la înţelegerea dintre Theodosius cel Mare şi goţi, din anul 382.
[3] Aluzie la huni.

XXVIII. EUSEBI HIERONYMI

EPISTOLAE

LX, 16 (XXII, 344, col. 599) Horret animus temporum nostrorum ruinas persequi. Viginti et eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim et Alpes Iulias quotidie Romanus sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessaliam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctasque Pannonias Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt.

CVII, 2 (XXII, 679, col. 870). De India, Perside, Aethiopia monachorum quotidie turbas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius, Hunni discunt Psalterium, Scythae fervent frigora calore fidei: Getarum rutilus et flavus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria.

LIBER DE VIRIBUS ILLUSTRIBUS

CXXXI (XXIII, 152, col. 754 A—755 A). Theotimus, Scythiae Tomorum episcopus, in morem dialogorum et veteris eloquentiae breves commaticosque tractatus edidit. Audio eum et alia scribere.

XXVIII. HIERONYMUS

S-a născut pe la anul 345 în localitatea Stridon, la granița dintre Dalmația și Pannonia, a studiat la Roma, iar după anul 386 s-a retras în singurătate monahală la Betleem în Palestina, unde a murit în anul 420. A fost unul dintre cei mai erudiți și mai activi părinți ai bisericii creștine, a tradus biblia în limba latină (așanumita *Vulgata*), a continuat cronica lui Eusebius din Cesareea și a redactat numeroase lucrări teologice. De la el ne-a rămas și o colecție de scrisori, care cuprind informații prețioase pentru cunoașterea epocii.

Ediția folosită: Eusebii Hieronymi *Epistolae*, recensuit Isidorus Hilberg, I-III, Viena, 1910—1918 (CSEL, vol. 54—56).

SCRISORI

LX, 16 (XXII, 344, col. 599). Mă îngrozesc la gîndul că trebuie să enumăr distrugerile din vremea mea. De peste douăzeci de ani [1] între Constantinopol și Alpii Iulici se varsă zilnic sîngele romanilor. Goții, sarmații, cvazii, alanii, hunii, vandalii și marcomanii devastează, jefuiesc și pradă Sciția, Tracia, Macedonia, Dardania, Dacia, Tesalia, Alania, Epirul, Dalmația și toate Pannoniile.

CVII, 2 (XXII, 679, col. 870). Zilnic primim cete de călugări din India, Persia și Etiopia. Armenii și-au aruncat tolbele, hunii învață psaltirea, clima rece a Sciției se încinge de dogoarea credinței, armata roșcată și blondă a geților [2] înconjoară corturile bisericilor.

CARTE DESPRE BĂRBAȚII CELEBRI

CXXXI (XXII, 952, col. 754 A—755 A). Teotim[3], episcopul (orașului) Tomis din Sciția, a scos scurte tratate sub forma unor dialoguri și în stilul vechii elocințe. Aud că el scrie și alte lucruri.

---

[1] Scrisoarea datează din anul 403 și se referă la ultimele două decenii ale sec. al IV-lea, după invazia hunilor și așezarea goților în Balcani.

[2] Între anii 392—400, cînd creștinarea goților făcuse mari progrese.

[3] Celebrul propovăduitor al creștinismului în rîndurile hunilor, cf. Sozomenos, VII, 26.

XXIX. PAULI OROSII

HISTORIARUM ADVERSUM PAGANOS LIBRI VII.

I, 2, 52. Incipit a montibus Riphaeis ac flumine Tanai Moeotisque paludibus quae sunt ad orientem, per litus septentrionalis oceani usque ad Galliam Belgicam et flumen Rhenum quod est ab occasu descendens, deinde usque ad Danuvium quem et Histrum vocant, qui est a meridie et ad orientem directus Ponto accipitur; 53. ab oriente Alania est, im medio Dacia ubi et Gothia, deinde Germania est ubi plurimam partem Suebi tenent; quorum omnium sunt gentes LIV. 54. Nunc quidquid Danuvius a barbarico ad mare Nostrum secludit expediam. 55. Moesia ab oriente habet ostia fluminis Danuvii, ab euro Thraciam, a meridie Macedoniam, ab Africo Dalmatiam, ab occasu Histriam, a circio Pannoniam, a septentrione Danuvium. 56. Thracia habet ab oriente Propontidis et civitatem Constantinopolim quae Byzantium prius dicta est, a septentrione partem Dalmatiae et sinum Euxini ponti, ab occasu et Africo Macedoniam, a meridie Aegaeum mare.

I, 16,2. Modo autem Getae illi qui et nunc Gothi, quos Alexander evitandos pronuntiavit, Pyrrhus exhorruit, Caesar etiam declinavit, relictis vacuefactisque sedibus suis ac totis viribus toti Romanas ingressi provincias simulque ad terorem diu ostentati societatem. 3. Romani foederis precibus sperant, quam armis vindicare potuissent; exiguae habitationis sedem non

XXIX OROSIUS

Este originar din Spania şi s-a născut spre sfîrşitul sec. al IV-lea. A fost creştin şi a scris la îndemnul lui Aurelius Augustinus, pe care îl vizitase în 413, o lucrare intitulată *Istorii împotriva păgînilor*. Lucrarea acesta, făcută după cronica lui Hieronymus, urmăreşte să respingă acuzaţia păgînilor că datorită creştinismului se abat atîtea nenorociri asupra contemporanilor, arătînd că totdeauna au existat calamităţi, poate şi mai mari, iar creştinismul, dimpotrivă, aduce o alinare pentru nenorociri. A folosit în special pe Hieronymus, iar pentru istoria romană s-a condus după un rezumat din Titus Livius; a mai utilizat şi pe ceilalţi istorici romani ca Florus, Tacitus, Suetonius, Eutropius etc. Orosius a scris şi lucrări teologice, neinteresante din punct de vedere istoric.

Ediţia folosită: *Historiarum adversus paganos libri septem*, recensuit Carolus Zangenmeister, Viena, 1883 (CSEL, V).

ISTORII ÎMPOTRIVA PĂGÎNILOR ÎN ŞAPTE CARŢI.

I, 2, 52. [Europa] începe de la munţii Rifei, de la fluviul Tanais şi de la lacul Meotic, care se află spre răsărit; coboară de-a lungul ţărmului Oceanului de Nord pînă în Gallia Belgica şi pînă la fluviul Rin, care se află la apus, apoi pînă la Dunăre, numită şi Istru, care se află la miazăzi şi care, îndreptîndu-se spre răsărit, se varsă în Pont. 53. La răsărit se găseşte Alania, la mijloc Dacia unde e şi Goţia, apoi se află Germania, din care cea mai mare parte este ocupată de suebi; toţi aceştia sînt în total cincizeci şi patru de neamuri. 54. Acum voi arăta tot ceea ce Dunărea desparte de lumea barbarilor pînă la Marea Noastră [1]. 55. Moesia are [ca hotare] dinspre răsărit gurile Dunării, dinspre sud-est Tracia, dinspre miazăzi Macedonia, dinspre sud-vest Dalmaţia, dinspre apus Istria, dinspre nord-vest Pannonia şi dinspre miazănoapte Dunărea. 56. Tracia are [ca hotare] dinspre răsărit golful Propontidei şi cetatea Constantinopol, care mai înainte s-a numit Bizanţ, dinspre nord o parte din Dalmaţia şi golful Pontului Euxin, dinspre apus şi sud-vest Macedonia, dinspre miazăzi marea Egee.

I, 16, 2. De curînd geţii aceia, care acum sînt [numiţi] goţi şi despre care Alexandru [2] declarase că trebuie să te fereşti, de care Pyrrhus se îngrozise şi pe care şi Caesar i-a evitat, după ce şi-au golit locuinţele şi le-au părăsit, au intrat în bloc, cu toate forţele lor, în provinciile romane şi totodată, deşi mult timp inspiraseră doar groază, au nădăjduit totuşi să [dobîndească], prin rugăminţi de la romani 3. un tratat de prietenie pe care l-ar fi putut

[1] Marea Mediterană.

[2] Cel Mare. Anacronismul se datoreşte confundării goţilor cu sciţii. Pyrrhus este confundat cu Lisimah, care s-a luptat cu geţii lui Dromichaites, iar Caesar se pregătise de război contra dacilor.

ex sua electione sed nostro iudicio rogant, quibus subiecta et patente universa terra praesumere, quam esset libitum, liberum fuit; semet ipsos ad tuitionem Romani regni offerunt, quos solos invicta regna timuerunt.

II, 8, 4. Darius itaque,.... consensu omnium rex creatus est qui postquam Assyrios ac Babylonam a Persarum regno deficientem bello recuperavit, Antyro, regi Scytharum, hac vel maxime causa bellum intulit, quod filiae eius petitas sibi nuptias non obtinuisset. 5. magna scilicet necessitas, pro unius libidine hominis septingenta milia virorum periculo mortis exponi. incredibili quippe apparatu cum septingentis milibus armatorum Scythiam ingressus, non facientibus iustae pugnae potestatem, insuper repentinis incursibus extrema copiarum dilacerantibus, 6. metuens ne sibi reditus interrupto ponte Histri fluminis necaretur, amissis octoginta milibus bellatorum trepidus, refugit, quamvis hunc amissorum numerum inter damna non duxerit, et, quem habendum vix quisquam ambire ausus esset, perditum ille non sensit.

III, 13, 4... Ad Scythiam quoque cum Alexandro filio praedandi intentione pertransit. 5. Scythis tunc Atheas regnabat: qui cum Histrianorum bello premeretur, auxilium a Philippo per Apollonienses petiit, sed continuo Histrianorum rege mortuo et belli metu et auxiliorum necessitate liberatus pactionem foederis cum Philippo habitam dissolvit. 6. Philippus dimissa obsidione Byzantii Scythicum bellum totis viribus adgreditur commissoque proelio cum Scythae et numero et virtute praestarent Philippi fraude vincuntur. 7. in ea pugna XX milia puerorum ac feminarum Scythicae gentis capta, pecorum magna copia abducta, auri atque argenti nihil repertum: nam et ea res primo fidem inopiae Scythicae dedit viginti milia nobilium equarum sufficiendo generi in Macedoniam missa. 8. Sed revertenti Philippo Triballi bello obviant: in quo ita Philippus in femore vulneratus est, ut per corpus eius equus interficeretur. cum omnes occisum putarent, in fugam versi praedam amiserunt.

III, 18, 1. Tunc bellum... Zopyrionis praefecti in Scythia gerebatur... 4. Zopyrion vero praefectus Ponti adunato triginta milium exercitu Scythis bellum inferre ausus et usque ad internecionem caesus funditus cum omnibus copiis suis abrasus est.

cere cu armele; rugîndu-ne ei nu cer un loc modest pentru a se așeza, nu la alegerea lor, ci după aprecierea noastră deși aveau posibilitatea să-și aleagă de la început orice loc le-ar fi plăcut, de vreme ce tot pămîntul era stăpînit de ei și le stătea la dispoziție; ei[3] singurii de care s-au temut monarhii neînvinse, s-au oferit chiar pentru paza imperiului roman.

II, 8, 4. Darius prin urmare... a fost ales rege prin consensul tuturor. După ce a cucerit prin război Asiria și Babilonul care se desprinsese din regatul perșilor, a dus război contra lui Antyrus[4], regele sciților, mai ales din cauză că nu obținuse în căsătorie pe fiica acestuia. 5. Este negreșit o mare calamitate ca șapte sute de mii de bărbați să fie expuși primejdiei de a muri pentru pofta unui singur om. Într-adevăr, după niște pregătiri de necrezut, [Darius] a intrat în Sciția cu șapte sute de mii. Deoarece [dușmanii] nu-i dădeau posibilitatea unei lupte adevărate și pe deasupra îi mai și hărțuiau și ariergărzile prin incursiuni neașteptate, 6. Darius s-a temut să nu-i fie luată posibilitatea de reîntoarcere, în caz că s-ar distruge podul de peste fluviul Istru, a fugit înapoi, și, după ce a pierdut opt sute de mii de războinici, a fugit înapoi, tremurînd de frică, deși n-a socotit ca o pagubă numărul acesta [mare] de oameni pierduți și n-a resimțit ca o pierdere [mulțimea de oameni] pe care cu greu cineva ar fi putut să încerce s-o aibă.

III, 13, 4... [Filip], împreună cu fiul său Alexandru a trecut[5] și în spre Sciția, cu intenția de a o prăda. 5. Peste sciți domnea atunci Atheas, care fiindcă era strîmtorat de războiul cu istrienii, a cerut ajutor de la Filip prin mijlocirea apolloniaților. Între timp însă regele istrienilor a murit, iar Atheas, scăpînd de teama războiului și de nevoia ajutoarelor, a stricat înțelegerea pe care o avea prin tratatul cu Filip. 6. Părăsind asediul Bizanțului, Filip pornește cu toate forțele la război împotriva sciților. Aceștia deși erau superiori și ca număr și ca vitejie, sînt totuși înfrînți de Filip prin înșelăciune. 7. În lupta aceea au fost prinși douăzeci de mii de copii și de femei de neam scitic, a fost luată o mare mulțime de vite, dar nu s-a găsit deloc aur și argint; și lucrul acesta, în primul rînd, a făcut să fie crezută sărăcia sciților. Douăzeci de mii de iepe de rasă au fost trimise în Macedonia pentru regenerarea [rasei de cai]. 8. Însă pe cînd Filip se întorcea, tribalii i-au ieșit în cale cu război; în [lupta] aceasta Filip a fost astfel rănit la coapsă încît, [trecîndu-i] arma prin corp, i-a fost omorît calul. Deoarece toți îl socoteau mort, luînd-o la fugă, au pierdut prada.

III, 18, 1 Atunci se ducea și războiul... guvernatorului Zopyrion[6] din Sciția. 4. Zopyrion însă, guvernatorul Pontului, după ce a strîns o armată de treizeci de mii de soldați, a îndrăznit să pornească război contra sciților, și, fiind bătut cu desăvîrșire, a fost ras de pe suprafața pămîntului împreună cu toate trupele sale.

---

[3] Vizigoții lui Alarich.

[4] Probabil Idanthyrsos. Relatarea după Iustinus, II, 5, 8–13. Pentru toate pasajele v. IR la Iustinus.

[5] Cf. Iust., IX, 1 și 2. Pentru toată problematica v. Vl. Iliescu în *Actes pr. cong. ét. Balk.*, II, Sofia, 1970, p. 171–176.

[6] Cf. Iust. XII, 2, 16 (v. și p. 165).

III, 23, 10. Thracia et regiones Pontici maris Lysimacho,... data... 52. Lysimachus cum Dori regis Thracum infestissimo bello urgueretur, adversus Demetrium pugnare non potuit.

IV, 20, 34. Lepido et Mucio consulibus Basternarum gens ferocissima auctore Perseo Philippi fili praedarum sollicitata et transeundi Histri fluminis facultate sine ulla pugna vel aliquo hoste deleta est. nam tunc forte Danuvius, qui et Hister, crassa glacie superstratus pedestrem facile transitum patiebatur. 35. itaque cum improvide toto et maximo simul agmine inaestimabilis hominum vel equorum multitudo transiret, enormitate ponderis et concussione gradentium concrepans gelu et glacialis crusta dissiluit universumque agmen, quod diu sustinuerat, mediis gurgitibus victa tandem et conminuta destituit atque eodem rursus fragmentis inpedientibus superducta summersit. pauci ex omni populo per utramque ripam vix concisis visceribus evaserunt. 36. P. Liciino Crasso C. Cassio Longino consulibus Macedonicum bellum gestum est,.... Perseum et Macedonas secuti sunt Thraces cum rege Cotye et universi cum rege Gentio Illyrii.

V, 18, 30. Isdem temporibus rex Sothimus cum magnis Thracum auxiliis Graeciam ingressus cunctos Macedoniae fines depopulatus est tandemque a C. Sentio praetore superatus redire in regnum coactus est.

VI, 3, 4. At vero M. Lucullus, qui Curioni in Macedonia successerat, totam Bessorum gentem bello adpetitam in deditionem recepit.

VI, 21, 14. Norici Illyri Pannoni Dalmatae Moesi Thraces et Daci Sarmatae plurimique et maximi Germaniae populi per diversos duces vel superati vel repressi vel etiam obiectu maximorum fluminum, Rheni Danuviique, seclusi sunt... 19. Interea Caesarem apud Tarraconem citerioris Hispaniae urbem legati Indorum et Scytharum toto Orbe transmisso tandem ibi invenerunt,... 20... ita hunc apud Hispaniam in Occidentis ultimo supllex cum gentilico munere eous Indus et Scytha boreus oravit.

VI, 22, 1... Iani portas tertio ipse tunc clausit. 22... nec prius umquam nisi sub extrema senectute Augusti pulsatae Atheniensium seditione et Dacorum commotione patuerunt.

III, 23, 10. Tracia și regiunile mării Pontice i-au fost date... lui Lysimachus[7].... 52. Lysimychus, deoarece era strîmtorat de un război înverșunat cu Dorus[8], regele tracilor, nu a putut lupta contra lui Demetrius.

IV, 20, 34. Pe vremea consulatului lui Lepidus și Mucius, neamul foarte sălbatic al bastarnilor, fiind pus în mișcare, la îndemnul lui Perseus, fiul lui Filip, de speranța unor prăzi și de posibilitatea de a trece Dunărea, a fost distrus fără nici o luptă și fără vreun dușman. Căci din întîmplare Dunărea, care se numește și Istru, permitea atunci o trecere ușoară [pe jos] din cauza [stratului] de gheață groasă cu care era acoperită. 35. Așa că, pe cînd trecea o mulțime nenumărată de oameni și de cai, mergînd cu toții împreună, în mod neprevăzător, și formînd o singură coloană uriașă, din pricina greutății enorme și a loviturilor pașilor celor ce mergeau, gheața a pîrîit și coaja de gheață a crăpat. Nemaiputînd să reziste, în cele din urmă [gheața] s-a desfăcut în bucăți și a lăsat pradă adîncimii undelor toată coloana pe care o susținuse multă vreme. Iar pe cei care ieșiseră din nou la suprafață, deoarece erau împiedicați de sfărîmături, i-a înecat. Din întreg neamul puțini au scăpat pe cele două maluri, cu măruntaiele zdrobite[9]. 36. În timpul consulatului lui P. Licinius Crassus și C. Cassius Longinus a avut loc războiul macedonic,... pe Perseus și pe macedonieni i-au urmat tracii cu regele Cotys și toți illyrii cu regele Gentius.

V, 18, 30. Tot în aceeași vreme[10] regele Sothimus a năvălit în Grecia, cu multe trupe de traci, a pustiit toate regiunile Macedoniei și în cele din urmă a fost învins de pretorul C. Sentius și silit să se înapoieze în regatul său[11].

VI, 3, 4. Iar Lucullus, care îi urmase lui Curio ca [guvernator] al Macedoniei, a atacat cu război tot neamul bessilor și i-a primit în supunere[12].

VI, 21, 14. Noricii, illyrii, pannonii, dalmații, moesii, tracii și dacii, sarmații și cele mai multe și mai mari neamuri din Germania au fost învinși fie respinși de către diferiți generali sau au fost chiar despărțiți [de imperiu] prin fluvii foarte mari, ca Rinul și Dunărea, care stau în fața lor... 19. Între timp, trimișii inzilor și ai sciților, după ce au străbătut toată lumea, l-au găsit însfîrșit pe Caesar[13] acolo, la Taraco, un oraș din Spania Citerior,... 20... astfel în Spania, la capătul Occidentului, l-au rugat, implorîndu-l cu daruri din partea neamurilor lor, indienii de la răsărit și sciții de la miazănoapte.

VI, 22, 1... El însuși a închis atunci pentru a treia oară porțile templului lui Ianus. 22... și nici n-au mai stat deschise decît atunci cînd Augustus era la adînci bătrînețe, cînd au fost lovite[14] de revolta atenienilor și de mișcarea dacilor.

---

[7] Cf. Iust. XIII, 4 16.
[8] Greșeală de manuscris pentru Dromichaites, cf. Iust. XVI, 1, 19.
[9] Cf. Livius, XLI, 18–19 (v. IR, p. 559–561).
[10] În jurul anului 90 î.e.n.
[11] Cf. Livius, Periochae, LXXVI.
[12] Cf. Livius, Periochae, XCVII.
[13] Augustus. Cf. Florus IV, 12.
[14] Pentru a fi deschise.

VII, 9, 10... Thracia Cilicia Commagene tunc primum redactae in provincias. Romanis iudicibus legisbusque paruerunt.

VII, 10, 3. Bellum adversus Germanos et Dacos per legatos gessit pari rei publicae pernicie, cum et in Urbe ipse senatum populumque laniaret et foris male circumactum exercitum adsidua hostes caede conficerent. 4. nam quanta fuerint Diurpanei Dacorum regis cum Fusco duce proelia quantaeque Romanorum clades, longo textu evolverem, nisi Cornelius Tacitus, qui hanc historiam diligentissime contexuit...5. Domitianus tamen pravissima elatus iactantia sub nomine superatorum hostium de extinctis legionibus triumphavit.

VII, 12, 2. ... Trans Danuvium multas gentes subegit.

VII, 13, 3.... Bellum contra Sauromatas gessit et vicit.

VII, 22, 7. Graecia Macedonia Pontus Asia Gothorum inundatione deletur; nam Dacia trans Danuvium in perpetuum aufertur; Quadi et Sarmatae Pannonias depopulantur.

VII, 23, 4. Expeditione in Danuvium suscepta Gothos magnis proeliis profligavit dicionemque Romanam antiquis terminis statuit.

VII, 25, 11. ... Reversus Mesopotamiam a Diocletiano plurimo honore susceptus est. 12. postea per eosdem duces strenue adversus Carpos Basternasque pugnatum est. Sarmatas deinde vicerunt; quorum copiosissimam captivam multitudinem per Romanorum finium dispersere praesidia.

VII, 28, 29. Mox Gothorum fortissimas et copiosissimas gentes in ipso barbarici soli sinu, hoc est in Sarmatarum regione, delevit.

VII, 32, 9. Praeterea Athanaricus rex Gothorum Christianos in gente sua crudelissime persecutus, plurimos barbarorum ob fidem interfectos ad coronam martyrii sublimavit, quorum tamen plurimi in Romanum solum non trepidi, velut ad hostes, sed certi, quia ad fratres, pro Christi confessione fugerunt... 14. Anno autem undecimo imperii sui Valentinianus, cum Sarmatae sese per Pannonias diffudissent easque vastarent, bellum in eos parans apud Brigitionem oppidum subita effusione sanguinis, quod Graece apoplexis vocatur, suffocatus et mortuus est.

VII, 9, 10... Tracia, Cilicia, Commagene au fost transformate atunci[15] pentru prima oară în provincii [romane] şi au ascultat de magistraţii şi de legile romanilor.

VII, 10, 3. Războiul contra germanilor şi a dacilor a fost dus de locţiitorii săi într-un mod tot atît de nenorocit pentru stat precum şi el[16], la Roma, decima senatul şi poporul, iar la hotare, armata, rău condusă, era distrusă de duşmani prin măceluri necontenite. 4. Căci cît de mari au fost luptele lui Durpaneus, regele dacilor, cu generalul Fuscus, şi cît de mari dezastrele romanilor, le-aş enumera, într-o înşirare lungă, dacă Cornelius Tacitus, care a tratat în mod organic şi cu foarte mare exactitate aceste evenimente istorice... 5. Totuşi Domiţian, umflat de cea mai nebunească vanitate, sub pretextul înfrîngerii duşmanilor triumfa, [de fapt,] pentru legiunile distruse.

VII, 12, 2.... [Traian] a supus multe neamuri dincolo de Dunăre.

VII, 13, 3.... [Hadrian] a purtat război împotriva sarmaţilor şi a ieşit învingător.

VII, 22, 7. Grecia, Macedonia, Pontul, Asia sînt inundate şi distruse de năvala goţilor; iar Dacia de peste Dunăre este răpită pentru totdeauna; cvazii şi marcomanii pustiesc Pannoniile[17].

VII, 23, 4. [Aurelian], întreprinzînd o expediţie la Dunăre, i-a bătut zdravăn pe goţi, în lupte mari, şi a restabilit stăpînirea romană în vechile ei hotare.

VII, 25, 11... Reîntorcîndu-se[18] în Mesopotamia [Galerius] a fost primit cu cele mai mari onoruri de către Diocleţian. 12. Imediat după aceasta, aceiaşi comandanţi au dus cu enegie lupte împotriva carpilor şi bastarnilor. Apoi i-au învins pe sarmaţi; pe un foarte mare număr de prizonieri dintre aceştia i-au răspîndit de-a lungul posturilor de pază de la frontierele romane.

VII, 28, 29. [Constantin] a nimicit[19], imediat după aceea, pe cele mai viteze şi mai mari neamuri de goţi, chiar în mijlocul ţinutului barbarilor, adică în regiunea sarmaţilor.

VII, 32, 9. În afară de aceasta, Athanaric, regele goţilor, persecutîndu-i[20] într-un mod foarte crud pe creştinii din neamul său, pe mulţi dintre aceşti barbari, ucişi pentru credinţa lor, i-a înălţat la rangul de martiri. Totuşi cei mai mulţi dintre ei, pentru credinţa în Hristos, au fugit pe pămîntul roman, fără să tremure de frică, ca şi cum [ar trece] la duşmani, ci cu încredere, deoarece [mergeau] la nişte fraţi... 14. Însă Valentinianus, în al unsprezecelea an al domniei sale, pe cînd se pregătea de război contra sarmaţilor care se răspîndiseră prin Pannonii şi le pustiau, a fost sufocat de o vărsare de sînge, care pe greceşte se numeşte apoplexie, şi a murit[21] în oraşul Brigetio.

---

15 Pe vremea lui Vespasian. În realitate Tracia a fost anexată în anul 46, iar o parte a Ciliciei încă din timpul republicei. Cf. Hieron. 2097.

16 Domiţian.

17 Sub Gallienus. Pentru problematica părăsirii Daciei cf. Eutr., IX, 8 şi 15 (supra p. 39).

18 Cf. Eutr., IX, 25.

19 Cf. Eutr., X, 8.

20 Cf. Hieron., 2385

21 Cf. Hieron,. 2391.

VII, 33, 9. Tertio decimo autem anno imperii Valentis, hoc est parvo tempore postea quam Valens per totum Orientem ecclesiarum lacerationes sanctorumque caedes egerat, radix illa miseriarum nostrarum copiosissimis simul frutices germinavit. 10. siquidem gens Hunorum, diu inaccessis seclusa montibus, repentina rabie percita exarsit in Gothos eosque passim conturbatos ab antiquis sedibus expulit. Gothi transito Danuvio fugientes a Valente sine ulla foederis pactione suscepti ne arma quidem, quo tutius barbaris crederetur, tradidere Romanis. 11. deinde propter intolerabilem avaritiam Maximi ducis fame et iniuriis adacti in arma surgentes, victo Valentis exerciu per Thraciam sese, miscentes simul omnia caedibus incendiis rapinisque, fuderunt.. 13. Itaque quinto decimo imperii sui anno lacrimabile illud bellum in Thracia cum Gothis iam tunc exercitatione virum rerumque abundantia instructissimis gessit ubi primo statim impetu Gothorum perturbatae Romanorum equitum turmae nuda peditum deseruere praesidia. 14. mox legiones peditum undique equitatu hostium cinctae ac primum nubibus sagittarum obrutae, deinde, cum amentes metu sparsim per devia cogerentur, funditus caesae gladiis insequentum contisque perierunt. 15. ipse imperator cum sagitta saucius versusque in fugam aegre in cuiusdam villulae casam deportatus lateret, ab insequentibus hostibus deprehensus, subiecto igne consumptus est et, quo magis testimonium punitionis eius et divinae indignationis terribili posteris esset exemplo, etiam communi caruit sepultura... 19. Gothi antea per legatos supplices poposcerant, ut illis episcopi, a quibus regulam Christianae fidei discerent, mitterentur. Valens imperator exitiabili pravitate doctores Ariani dogmatis misit. Gothi primae fidei rudimento quod accepere tenuerunt.

VII, 34, 5. Itaque Theodosius... maximas illas Scythicas gentes formidatasque cunctis maioribus... hoc est Alanos, Hunos et Gothos, incunctanter adgressus magnis multisque proeliis vicit.

VII, 33, 9. În al treisprezecelea an al domniei lui Valens[22], adică puțin timp după ce Valens făcuse prăpăd în sînul bisericilor creștine din tot Orientul și omorîse mulți sfinți, totodată și rădăcina nenorocirilor noastre a dat roade foarte îmbelșugate. 10. Căci neamul hunilor, multă vreme închis în munți în care era greu de pătruns, împinși de o furie neașteptată, s-au aprins împotriva goților și, răvășindu-i, i-au alungat din vechile lor așezări. Goții, trecînd în fugă Dunărea, au fost primiți de Valens, fără nici un pact de alianță și nici armele nu le-au predat romanilor, ca să li se dea mai ușor crezare. 11. Apoi din pricina lăcomiei insuportabile a comandantului Maximus, împinși de foame și nedreptăți, s-au răsculat cu armele în mîini, și, după ce au învins armata lui Valens, s-au răspîndit prin Tracia, răvășind toate prin omoruri, incendii și jafuri... 13. Astfel, în al treisprezecelea an al domniei sale, [Valens] a dus în Tracia acel război nenorocit[23] cu goții, care atunci erau foarte bine pregătiți, datorită antrenamentului trupelor și a mulțimii mijloacelor [disponibile]. Îndată ce, de la primul atac al goților, escadroanele romane au fost dezorganizate, ele au lăsat dezgolită apărarea pedestrimii. 14. Imediat legiunile de pedestrași au fost înconjurate din toate părțile și mai întîi au fost acoperite cu o ploaie de săgeți; apoi, pe cînd împrăștiate și înnebunite de spaimă erau împinse pe drumuri lăuntrice, au fost măcelărite de săbiile și sulițele următorilor și au pierit cu totul. 15. Însuși împăratul, pe cînd se ascundea într-o colibă de pe o moșioară, rănit de o săgeată și pus pe fugă, a fost prins de dușmanii care îl urmăreau și a ars în [flăcările] focului pus de aceștia. Și ca să fie și mai mare dovada pedepsei sale și un exemplu teribil al mîniei divine, pentru urmași, [împăratul] a fost lipsit de obșteasca înmormîntare, ...19. Goții au cerut mai înainte, implorînd pe soli, să li se trimeată episcopi, de la care să învețe principiile credinței creștine. Împăratul Valens, datorită perversității[24] sale aducătoare de nenorociri, a trimis pe propagatorii învățăturii lui Arius. Iar goții au păstrat elementele primei credințe pe care au primit-o la început.

VII, 34, 5. Astfel Theodosius... pe acele foarte mari neamuri scitice, temute de toți predecesorii... adică alanii, hunii și goții, atacîndu-i fără întîrziere, i-a învins în multe și mari lupte.

---

22 Cf. Hieron,. 2393

23 Bătălia de la Adrianopol din 378, cf. Hieron., 2395.

24 Deoarece ca mulți oameni simpli (soldați și barbari) era arian.

XXX. IOANNIS CASSIANI

CONLATIONES XXIV.

XXIV, 1, 2—3. Igitur ad hunc Abraham impugnationem cogitationum anxia confessione detulimus, qua ad repetendam provinciam nostram atque ad revisendas parentes cotidianis animae aestibus urguebamur... tunc praeterea ipsorum locorum, in quibus erat maioribus nostris avita possessio, ipsarumque amoenitas iucunda regionum oculos pingebatur, quam grate et congrue solitudinis spatiis tenderetur, ita ut non solum delectare monachum possent secreta silvarum, sed etim maxima victus praebere conpendia.

XXX. IOANNES CASSIANUS

S-a născut probabil în provincia Scythia Minor pe la anul 360, şi-a desăvîrşit formaţia religioasă într-o mănăstire din Bethleem, a trăit zece ani printre călugării din Egipt, a mers apoi la Constantinopol şi la Roma, iar pe la anul 415 a întemeiat o mănăstire în Marsilia. A murit între anii 430—435. Dintre operele sale cea mai însemnată este intitulată *Douăzeci şi patru de convorbiri cu părinţii*, cuprinzînd convorbiri, în cea mai mare parte imaginare, cu anahoreţii cei mai de seamă din Egipt.

Ediţia folosită: Joannis Cassiani *Opera*, recensuit Michael Petschenig, Viena, 1886 (CSEL, vol. 13 şi 17).

DOUĂZECI ȘI PATRU DE CONVORBIRI

XXIV, 1, 2—3. Așadar într-o mărturisire neliniștită am istorisit acestui Abraham năvala gîndurilor noastre, de care eram împinși, cu dogorelile din fiecare zi ale inimii, să ne întoarcem în provincia noastră și să revedem părinții... Apoi se zugrăvea înaintea ochilor poziția locurilor înseși, în care era moșia străbună a strămoșilor noștri și frumusețea încîntătoare a ținuturilor, cît de plăcut se întindea întocmai ca spațiile unei pustietăți, astfel încît puteau nu numai să desfate pe un călugăr singurătățile pădurilor[1], ci să-i ofere și o foarte mare mană de hrană.

[1] Menţiunea aceasta confirmă existenţa unor întinse păduri dobrogene în antichitate.

XXXI. ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

II, 5. Ὅτι Οὐρφίλαν φησὶ τοὺς χρόνους ἐκ τῶν πέραν Ἴστρου Σκυθῶν (οὓς οἱ μὲν πάλαι Γέτας, οἱ δὲ νῦν Γότθους καλοῦσι) πολὺν εἰς τὴν Ῥωμαίων διαβιβάσαι λαόν, δι' εὐσέβειαν ἐκ τῶν οἰκείων ἠθῶν ἐλαθέντας. χριστιανίσαι δὲ τὸ ἔθνος τρόπῳ τοιῷδε. βασιλεύοντος Οὐαλεριανοῦ καὶ Γαλλιήνου, μοῖρα Σκυθῶν βαρεῖα τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου διέβησαν εἰς τὴν Ῥωμαίων καὶ πολλὴν μὲν κατέδραμον τῆς Εὐρώπης. διαβάντες δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν τήν τε Γαλατίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἐπῆλθον καὶ πολλοὺς ἔλαβον αἰχμαλώτους ἄλλους τε καὶ τῶν κατειλεγμένων τῷ κλήρῳ, καὶ μετὰ πολλῆς λείας ἀπεκομίσθηκαν οἴκαδε. ὁ δὲ αἰχμάλωτος καὶ εὐσεβὴς ὅμιλος, συναναστραφέντες τοῖς βαρβάροις, οὐκ ὀλίγους τε αὐτῶν εἰς τὸ εὐσεβὲς μετεποίησαν καὶ τὰ Χριστιανῶν φρονεῖν ἀντὶ τῆς Ἑλληνίδος δόξης παρεσκεύασαν. ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας γεγόνεσαν καὶ οἱ Οὐρφίλα πρόγονοι, Καππαδόκαι μὲν γένος, πόλεως δὲ πλησίον Παρνασσοῦ, ἐκ κώμης δὲ Σαδαγολθινὰ καλουμένης. ὁ τοίνυν Οὐρφίλας οὗτος κθηγήσατο τῆς ἐξόδου εὐσεβῶν, ἐπίσκοπος αὐτῶν πρῶτος καταστάς. κατέστη δὲ ὧδε· Παρὰ τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος τοῦ ἔθνους ἐπὶ τῶν Κωνσταντίνου χρόνων εἰς πρεσβείαν σὺν ἄλλοις ἀποσταλείς (καὶ γὰρ καὶ τὰ τῇδε βάρβαρα ἔθνη ὑποκέκλιτο τῷ βασιλεῖ), ὑπὸ Εὐσεβίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων χειροτονεῖται τῶν ἐν τῇ Γετικῇ Χριστιανιζόντων· καὶ τά τε ἄλλα αὐτῶν ἐπεμελεῖτο καὶ γραμμάτων αὐτοῖς οἰκείων εὑρετὴς καταστάς, μετέφρασεν εἰς τὴν αὐτῶν φωνὴν τὰς γραφὰς ἁπάσας, πλήν γε δὴ τῶν Βασιλειῶν, ἅτε τῶν μὲν πολέμων ἱστορίαν ἐχουσῶν, τοῦ τε ἔθνους ὄντος φιλοπολέμου καὶ δεομένου μᾶλλον χαλινοῦ τῆς ἐπὶ τὰς μάχας ὁρμῆς, ἀλλ'

XXXI. PHILOSTORGIOS

Philostorgios s-a născut pe la anul 368 în Barissos din Capadocia Secunda, fiind fiul eunomianului Carterios. Din Capadocia a venit la Constantinopol și a murit după anul 425. Philostorgios a scris o *Istorie bisericească* în două părți, fiecare parte cuprinzînd cîte 6 cărți, deci în total 12 cărți. Se întindea de la începutul arianismului (anul 300) pînă în anul 423 și, după Photios, avea drept obiect principal glorificarea arianismului, folosind ca izvor opera istorică a lui Eunapios. Din această operă a rămas rezumatul făcut de Photios (*Bibl.*, 40).

Ediția folosită: Philostorgius, *Kirchengeschichte*, herausgegeben von Dr. Joseph Bidez, Leipzig, 1913. *(Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte)*.

ISTORIA BISERICEASCĂ

II, 5. (Philostorgios) spune că în timpul acesta Urfilas, unul din sciții de dincolo de Istru (pe care cei vechi îi numeau geți, iar cei de acum îi numesc goți), a trecut în teritoriul roman o mare mulțime de oameni, izgoniți din lăcașurile părintești din cauza credinței lor[1]. Neamul acesta a trecut la creștinism în chipul următor. Pe cînd domneau Valerianus și Gallienus, o mare parte din sciții de dincolo de Istru au trecut în teritoriul romanilor și au pustiit prin incursiunile lor o bună parte din teritoriul Europei. Apoi trecînd în Asia, au năvălit în Galatia și Capadocia, au luat mulți prizonieri, printre alții și clerici și s-au întors acasă cu multă pradă. Acești prizonieri și oameni cucernici, trăind împreună cu barbarii, au convertit mulți din ei la adevărata credință și i-au convins să îmbrățișeze religia în locul credinței păgîne. Din numărul acestor prizonieri au făcut parte și strămoșii lui Urfilas, capadocieni de neam, născuți în apropierea orașului Parnassos, într-un sat numit Sadagolthina. Deci acest Urfilas a fost conducătorul emigrării acestor oameni cucernici, fiind orînduit primul lor episcop; el a fost pus episcop în felul acesta. Fiind trimis de conducătorul neamului gotic în timpul lui Constantin în delegație împreună cu alții (căci și neamurile barbare din această parte ascultau[2] de împărat), fu hirotonit de Eusebius și de episcopii care erau împreună cu el ca episcop al creștinilor din țara getică. El avea grijă și de celelalte treburi ale lor și făcînd litere proprii pentru ei, a tradus în limba lor toată scriptura, afară de cărțile regilor, pentru că ele cuprind

[1] Aluzie la persecuția regelui got Athanarich de prin anul 350.

[2] Constantin a dus o politică activă pe malul stîng al Dunării, de aceea după încheierea păcii din 332, goții au stat liniștiți. Astfel au fost creiate și premisele externe pentru dezvoltarea creștinismului la goții din regiunile noastre.

οὐχὶ τοῦ πρὸς ταῦτα παροξύνοντος. ὅπερ ἰσχὺν ἔχειν ταῦτα ποιεῖν, σεβάσμιά τε μάλιστα νομιζόμενα καὶ πρὸς τὴν τοῦ θείου θεραπείαν τοὺς πειθομένους καταριθμίζοντα. ἱδρύσατο δ' ὁ βασιλεὺς τὸν αὐτόμολον τοῦτον λαὸν περὶ τὰ τῆς Μυσίας χωρία ὡς ἑκάστῳ φίλον ἦν. καὶ τὸν Οὐρφίλαν διὰ πλείστης ἦγε τιμῆς ὡς καὶ πολλάκις «ὁ ἐφ' ἡμῶν Μωσῆς» λέγειν περὶ αὐτοῦ. λίαν δὲ οὗτος τὸν ἄνδρα θειάζει, καὶ τῆς αἱρετικῆς αὐτοῦ δόξης ἐραστὴν αὐτόν τε καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀναγράφει.

III, 24... Αἱ μὲν Ἰούλιαι Ἄλπεις τὰς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας διορίζουσι τῶν Ἰλλυριῶν· αἱ δὲ Σούκεις μεταξὺ τῆς Δακίας εἰσὶ καὶ τῆς Θρᾴκης, ἃς καὶ καταλαβεῖν ἐπειγόμενος Οὐετερανίων τὴν ὑπόνοιαν τῆς ἐπαναστάσεως παρέσχε Κωνσταντίῳ.

IV, 2. Τὸ μέντοι γε βάρος τῆς ἀρχῆς ὑπολογιζόμενος ὁ Κωνστάντιος καὶ ὡς οὐχ οἷός τε εἴη μόνος φέρειν, Ἰουλιανὸν τὸν ἀδελφὸν Γάλλου τῆς Ἰωνίας μεταπεμψάμενος χειροτονεῖ Καίσαρα, Ἑλένην αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν εἰς γυναῖκα κατεγγυησάμενος... 3. Αὐτὸς δὲ ἐν Σερμίῳ παραγενόμενος διῆγεν.

VII, 6 α. Suidas s. v. Λεόντιος· Λεόντιος Τριπόλεως τῆς Λυδίας ἐπίσκοπος, Μυσὸς τὸ γένος τῶν πρὸς τῷ Ἴστρῳ κατῳκημένων, οὓς ἀγχιμάχους Ὅμηρος καλεῖ. τὸν τοιοῦτον Λεόντιον προσεταιρίζεται ὁ κακόφρων Φιλοστόργιος ἐν τῇ βίβλῳ αὐτοῦ ὡς ὁμόφρονα τῆς Ἀρειανικῆς αὐτοῦ κακοφροσύνης.

VIII, 8... Ἐπιβὰς δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει, κοινωνὸν μὲν τῆς βασιλείας τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα ποιεῖται· συμπαραλαβὼν δ' αὐτὸν μέχρι Σερμίου, ἐπὶ τὴν Ἑσπέραν ἀπαίρει. ἐν δὲ τῷ Σερμίῳ τὰ τῆς βασιλείας πρὸς αὐτὸν διανειμάμενος ὁπόσα εἰς κόσμον καὶ τὴν ἄλλην ἐτέλει θεραπείαν, τὸν μὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποπέμπει, τῆς Ἑώας μοῖραν ἐγχειρίσας ὅσης ὁ Κωνστάντιος ἐπῆρχεν, αὐτὸς δὲ τὰς λοιπὰς δύο τὰς κατὰ Δύσιν ἀποκληρωσάμενος τῆς Ἑσπέρας ἐβασίλευσε πάσης.

IX, 17. Ὅτι οἱ πέραν τοῦ Ἴστρου Σκύθαι, τῶν Οὔνων αὐτοῖς ἐπιστρατευσάντων, ἀνάστατοι γεγόνασι, καὶ πρὸς τὴν Ῥωμαίων γῆν πρὸς φιλίαν ἐπεραιώθησαν. εἶεν διὰν οἱ Οὖννοι οὓς οἱ παλαιοὶ Νεβροὺς ἐπωνόμαζον, καὶ παρὰ τὰ Ῥιπαῖα κατῳκήμενοι ὄρη, ἐξ ὧν ὁ Τάναϊς εἰς τὴν Μαιώτιδα λίμνην κατασυρόμενος τὸ ῥεῖθρον ἐκδίδωσιν. Οἱ δέ γε Σκύθαι, μεταναστάντες, ἀπὸ τοῦ μέτριοι τὰ πρῶτα εἶναι τοῖς Ῥωμαίοις εἰς τὸ λῃστεύειν ἐτράποντο. εἶτα καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον εἵλοντο. Οὐάλης δὲ ταῦτα πεφυσμένος ἐξ Ἀντιοχείας ἀπαίρει, καὶ κατὰ Κωνσταντινούπολιν γεγονὼς ἐπὶ Θρᾴκην ἐλαύνει. καὶ μάχῃ συμπλακεὶς τοῖς βαρβάροις καὶ πολλοὺς ἀποβαλὼν ἀνὰ κράτος φεύγει. καὶ πάσῃ συσχεθεὶς ἀμηχανίᾳ καὶ ἀπορίᾳ, ἔν τινι τῶν κατὰ ἀγροὺς οἰκημάτων χόρτον φέροντι σὺν ὀλίγοις τοῖς ἑπομένοις κατακρύπτει ἑαυτόν. οἱ δὲ βάρβαροι καταδιώκοντες, ὥσπερ τὰ ἄλλα τῶν ἐν ποσὶν, οὕτω καὶ τὸ οἴκημα πυρὸς δαπάνην ἐντίθεντο, οὐδεμίαν παρὰ τοῦ βασιλέως λαβόντες ὑπόνοιαν. Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἠφάνισται, τὸ πλεῖστόν τε καὶ κράτιστον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς συναποκειράμενος· οἱ δὲ βάρβαροι πᾶσαν ἀδεῶς τὴν Θρᾴκην ἐληΐζοντο, Φριτιγέρνους αὐτοὺς ἄγοντος· ὁ δὲ Γρατιανὸς ἐκόψατο μὲν τὸν θεῖον, ἐδρήνησεν δὲ τὴν Ῥωμαίων συμφοράν.

istoria războaielor, iar neamul acesta este războinic și e nevoie mai de grabă de o înfrînare a pornirii lor spre războaie și nu de un imbold către acestea. Aceste cărți au puterea de a da un imbold, fiindcă sînt socotite sfinte și formează sufletele credincioșilor pentru adorarea lui Dumnezeu. Împăratul a așezat în părțile Moesiei această mulțime de transfugi, care cum a vrut; pe Urfilas îl avea în cea mai mare cinste, încît adesea, vorbind despre el, îi zicea „Moise din timpul nostru". (Philostorgius) proslăvește foarte mult pe acest om și scrie că atît el cît și cei de sub conducerea lui au fost adepții credinței sale eretice [3].

III, 24. Alpii Iulii despart Galliile și Italia de illyri, iar Alpii Sucei (Succi) sînt între Dacia și Tracia; deoarece Vetranio [4] se grăbea să-i ocupe, a trezit lui Constantius bănuiala unei răzvrătiri.

IV, 2. Gîndindu-se la greutatea conducerii și socotind că nu poate să o ducă singur Constantius a chemat din Ionia pe Iulian, fratele lui Gallus, l-a numit caesar și i-a dat de soție pe sora sa Elena... 3. Apoi el s-a dus la Sirmium și a stat acolo.

VII, 6 a Suidas la cuvîntul Leontios:

Leontios, episcop al Tripolis-ului din Lidia, moesian de neam, din cei care locuiesc lîngă Istru și pe care Homer îi numește anhimahi (care luptă de aproape). Pe acest Leontios îl face tovarăș smintitul de Philostorgios în cartea a șaptea a *Istoriei* sale, ca devotat, ca și el, al nebuniei sale ariane.

VIII, 8... Venind [5] în Constantinopol, face asociat la domnie pe fratele său Valens. După ce l-a luat cu sine pînă la Sirmium, a plecat în părțile Apusului. Din Sirmium, după ce a împărțit cu acesta cele ale domniei, cîte fac parte din onoruri și escortă, îl trimite la Constantinopol, dîndu-i partea din răsărit pe care o condusese Constantius. El însuși a luat celelalte două părți dinspre apus și a domnit peste tot Occidentul.

IX, 17. Cînd hunii au pornit cu război [6] împotriva sciților de peste Istru, aceștia au fost alungați din locurile lor și au trecut în teritoriul romanilor ca prieteni. Se pare că sînt hunii pe care cei vechi îi numeau neuri și care s-au așezat lîngă munții Ripaei, de unde izvorăște fluviul Tanais, care se varsă în Lacul Meotic. Trecînd (în teritoriul roman), după ce s-au purtat la început cum se cuvine față de romani, sciții s-au dedat la jafuri; pe urmă au pornit un război fără să-l declare. Aflînd acestea, Valens a plecat din Antiohia. După ce a venit la Constantinopol, a mers în Tracia. Cînd a dat lupta [7] cu barbarii și a pierdut mulți oameni, a fugit din toate puterile. Fiind copleșit de nevoi și neștiind ce să facă, s-a ascuns împreună cu puținii care-l urmau într-o colibă țărănească, unde era fîn. Barbarii care-l urmăreau au dat pradă focului și coliba, ca tot ceea ce găseau în calea lor, fără să bănuiască ceva despre împărat. Așa a murit Valens, pierzînd totodată cea mai mare și cea mai puternică parte a imperiului roman. Barbarii au prădat fără teamă Tracia, conduși de Fritigern. Gratianus a jelit pe unchiul său și a deplîns nenorocirea romanilor.

---

[3] Adică adepți ai arianismului.
[4] General din Pannonia care se proclamă împărat la Mursa. în martie 350.
[5] Valentinianus în martie 364
[6] În anul 375.
[7] În anul 378 la Adrianopol.

X, 6. Ὅτι Θεοδόσιος ὁ βασιλεύς, εὑρών τινας τῶν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ τὰ Εὐνομίου στέργοντας, τούτους μὲν τοῦ παλατίου ἐλαύνει· τὸν δὲ Εὐνόμιον ἐκ τῆς Καλχηδόνος τὴν ταχίστην τοὺς ἁρπασαμένους ἐκπέμπει, καὶ πρὸς τὴν Ἁλμυρίδα φυγάδα ποιεῖν ἐγκελεύεται. Τὸ δὲ χωρίον τῆς ἐν Εὐρώπῃ Μυσίας ἐστίν, ἐν χώρᾳ τοῦ Ἴστρου διακείμενον. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἁλμυρὶς κρυσταλλωθέντος τοῦ Ἴστρου ὑπὸ τῶν διαβάντων αὐτὸν βαρβάρων ἁλίσκεται...

XI, 8. Ὅτι τῶν Οὔννων, φησίν, οἱ μὲν τῆς ἐκτὸς Ἴστρου Σκυθίας τὴν πολλὴν χειρωσάμενοι καὶ διαφθείραντες πρότερον, ἔπειτα παγέντα τὸν ποταμὸν διαβάντες, ἀθρόως εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήλασαν, καὶ κατὰ πᾶσαν ἀναχθέντες τὴν Θρᾴκην... Ἐξ οὗ Γαϊνᾶς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπογνοὺς εἰς τὰ τῆς Θρᾴκης ἀνωτέρω φεύγει. καί τινες τῶν Οὔννων οὐ πολλοῦ διαρρυέντος χρόνου ἐπελθόντες αὐτὸν ἀναιροῦσι, καὶ ἡ κεφαλὴ ταριχευθεῖσα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκομίσθη.

X, 6. Aflînd că unii din slujitorii dormitorului său urmau învățătura lui Eunomios [8], împăratul Teodosius îi alungă din palat. Cît privește pe Eunomios, trimise oameni să-l ridice cît mai degrabă din Chalcedon și porunci să fie surghiunit la Halmyris. Acesta este un loc al Mysiei din Europa situat în ținutul Istrului. Dar Halmyris fu luat de barbari, care trecură Istrul, cînd acesta îngheță...

XI, 8. (Philostorgios) spune că hunii ocupaseră mai întîi o mare parte din Sciția de peste Istru și o distruseră, pe urmă au trecut fluviul cînd a înghețat și au năvălit în teritoriul roman. După ce s-au răspîndit prin toată Tracia, au prădat întreaga Europă... Descurajîndu-se, Gainas [9] fuge în părțile de sus ale Traciei. Nu după mult timp niște huni l-au atacat și l-au omorît.[10] Capul său a fost îmbălsămat și adus la Constantinopol.

[8] Doctrinar arian de observanță strictă, temporar episcop de Cyzic, a murit în exil la Halmyris.

[9] Fostul comandant suprem al armatei bizantine a încercat o confruntare militară cu imperiul, dar e înfrînt de compatriotul său got Fravitas, în anul 400.

[10] Cam pe lîngă Dunăre, cf. Zosimos, V, 18.

XXXII. NOTITIA DIGNITATUM OMNIUM, TAM CIVILIUM QUAM MILITARIUM, IN PARTIBUS ORIENTIS

(p. 2) Or.I, 38 Duces tredecim...
51 Per Thracias duo...
52 Moesiae secunde.
(p. 3) 53 Scythiae.
54 Per Illyricum II...
55 Daciae ripensis
56 Moesiae primae
57 Consulares XV:
....
71 Per Thracias II:
....
73 Thraciae...
74 Per Illyricum III
....
77 Daciae mediterraneae
....
79 Praesides XL:
....
(p. 4) 112 Per Thracias quatuor
....
115 Moesiae secundae
116 Scythiae.
117 Per Illyricum octo:
....
(p.5) 121 Daciae ripensis
122 Moesiae primae

XXXII. NOTITIA DIGNITATUM

E o listă a funcţiilor din tot Imperiul roman, aşezate în ordinea rangurilor. Ea mai enumera trupele şi funcţionarii subalterni ai fiecărui demnitar, arătînd totodată şi insignele de pe respectivele decrete de numire în funcţiune. Data redactării e foarte controversată, din cauza numeroaselor urme de îndreptări, şi probabil cade în primul sfert al sec. al V-lea. Organizarea Orientului, partea care ne priveşte direct, prezintă situaţia imediat de după domnia lui Constantin.

Ediţia folosită: *Notitia Dignitatum* accedunt notitia urbis Constantinopolitanae et laterculi provinciarum, edidit Otto Seeck, Berlin, 1876.

LISTA TUTUROR FUNCŢIILOR, ATÎT A CELOR CIVILE CÎT ŞI A CELOR MILITARE ÎN PĂRŢILE RASARITENE ALE IMPERIULUI

(p. 2) Or. I, 38 Treisprezece comandanţi militari[1].

. . . .

51 Doi în Tracia...
52 Unul al Moesiei secunde
(p. 3) 53 Unul al Sciţiei[2].
54 Doi în Illyria.
55 Unul al Daciei Ripensis.
56 Unul al Moesiei prime.
57 Cincisprezece guvernatori de rang consular.

. . . .

71 Doi în Tracia

. . . .

73 A Traciei
74 Trei în Illyria.

. . . .

77 Unul al Daciei mediteranee

. . . .

79 Patruzeci de guvernatori simpli
(p. 4) 112 Patru în Tracia.

. . . .

115 Unul al Moesiei secunde.
116 Unul al Sciţiei.
117 Opt în Illyria.

. . . .

(p. 5) 121 Unul al Daciei Ripensis.
122 Unul al Moesiei prime.

---

[1] In provinciile de graniţă unde apărau frontiera (limes). Ei sint enumeraţi, ca şi ceilalţi funcţionari, pe dioceze şi provincii.

[2] Adică al Dobrogei.

Or. II, 1 sub dispositione viri illustris praefecti praetorio per Orientem sunt dioeceses infrascriptae... 6 Thracia 7 Provinciae 8 Orientis quindecim: (p. 7) 52 Thraciae sex:... 57 Moesia secunda 58 Scythia.
(două figuri femenine reprezentînd Macedonia și Dacia)

(p. 9) Or. III, 4 Sub dispositione viri illustris praefecti praetorio per Illyricum sunt dioeceses infrascriptae:...
6 Dacia.
(p. 10) 14 Provinciae Daciae quinque:
15 Dacia mediterranea
16 Dacia ripensis
17 Moesia prima
18 Dardania
19 Praevalitana et pars Macedoniae salutaris.

(p. 13) Or. V, 26 Sub dispositione viri illustris magistri militum praesentalis...27 Vexillationes palatinae quinque: 31 Comites Taifali

(p. 17) Or. VI, 26 Sub dispositione viri illustris magistri militum praesentalis: ... 41 Legiones palatinae sex:... 43 Daci. 44 Scythae. 48 Auxilia palatina decem et septem:... (p. 18) 60 Thraces. 61 Tervingi.

(p. 25) Or. VIII, 45 Constantini Dafnenses. 46 Balistari Dafnenses.

(p. 35) Or. XIII, 4 Sub dispositione viri illustris Comitis sacrarum largitionum: 5 Comites largitionum per omnes dioceses. 6 Comites commerciorum: ... 8 per Moesiam, Scythiam et Pontum

(p. 56) Or. XXVI, 9 Sub dispositione viri spectabilis vicarii dioceseos Thraciarum provinciae infrascriptae... (p. 57) 14 Moesia secunda. 15 Scythia.

(p. 59) Or. XXVIII, 13 Sub dispositione viri spectabilis comitis rei militaris per Aegyptum. 26 Ala septima Sarmatarum, Scenas Mandrorum.

(p. 70) Or. XXXIII, 15 Sub dispositione viri spectabilis ducis Syriae et Eufratensis Syriae: ... 23 Praefectus legionis quartae Scythicae, Oresa... 29 Et quae de minore laterculo emittuntur: ... 32 Cohors prima Gothorum, Helela, 33 Cohors prima Ulpia Dacorum, Claudiana.

(p. 84) Or. XXXVIII, 10 Sub dispositione viri spectabilis ducis Armeniae... 23 Ala prima Ulpia Dacorum, Suissa.

(p. 86) Or. XXXIX, 1 Dux Scythiae. 11 Sub dispositione viri spectabilis ducis Scythiae: 12 Cuneus equitum scutariorum, Sacidava. 13 Cuneus equitum Solensium, Capidava. (p. 87) 14 Cuneus equitum stablesianorum, Cii. 15 Cuneus equitum Stablesianorum, Bireo. 16. Cuneus equitum catafractariorum, Arubio. 17. Cuneus equitum armigerorum, Aegissos. 18 Cuneus equitum Arcadum, Talamonio. 19 Auxiliares: 20 Milites nauclarii, Flaviana. 21 Milites superventores, Axiupoli. 22 Milites Scythici, Carso. 23 Milites secundi Con-

(p. 5) Or. II, 1 Sub ordinele ilustrului prefect al pretoriului din Orient se află diocezele mai jos înşirate...6. Tracia. 7. Provinciile 8 Cincisprezece în Orient.

(p. 7) 52 Şase în Tracia... 57 Moesia secunda 58 Sciţia

(p. 9) Or. III, 4 Sub ordinele ilustrului prefect al pretoriului din Jllyria se află diocezele mai jos amintite... 6. Dacia. (p. 10) 14 Cinci provincii ale Daciei: 15 Dacia mediteranee 16 Dacia ripensis 17 Moesia prima 18 Dardania 19 Prevalitana şi o parte a Macedoniei salutare.

(p. 13) Or. V, 26 Sub ordinele ilustrului *magister militum praesentalis*[3] se află: 27 Cinci detaşamente palatine... 31 Însoţitorii taifali[4].

(p. 17) Or. VI, 26 Sub ordinele ilustrului *magister militum praesentalis* se află: 41 Şase legiuni palatine... 43 daci 44 sciţi[5]... 48 Şaptesprezece unităţi auxiliare palatine: ...(p. 18) 60 traci 61 tervingi[6].

(p. 25). Or. VIII, 45 Legiunea Constantiniana-Dafne 46 Aruncători cu praştia din Dafne...

(p. 35) Or. XIII, 4, Sub ordinele ilustrului vistiernic al tezaurului public se află: 5 vistiernici ai tezaurului în toate diocezele 6 vistiernici ai vămilor: ... 8 în Moesia, Sciţia şi Pont.

(p. 56). Or. XXVI, 9 Sub ordinele onorabilului vicar al diocezei tracice se află provinciile mai jos înşirate... (p. 57) 14 Moesia secunda 15 Sciţia.

(p. 59) Or. XXVIII, 13 Sub ordinele respectabilului conducător militar din Egipt. 26 Escadronul al şaptelea de sarmaţi la Scenas Mandrorum.

(p. 70) Or. XXXIII, 15 Sub ordinele onorabilului comandant al Siriei şi al Siriei Eufratice se află... 23 Prefectul legiunii a cincea scitice la Oresa... 29 şi (funcţiile) acelea care sînt emise din lista mică:... 32 Cohorta întîia de goţi la Helela. 33 Cohorta întîia de daci la Claudiana.

(p. 84) Or. XXXVIII, 10 Sub ordinele onorabilului comandant al Armeniei... 23 Escadronul Ulpius al dacilor, la Suessa.

(p. 86) Or. XXXIX, 1 Comandantul militar al Sciţiei. 11 Sub ordinele onorabilului comandant al Sciţiei se află: 12 Escadronul de cavalerie al scutierilor la Sacidava[7]. 13 Escadronul de cavalerie al solensilor la Capidava. (p. 87) 14 Escadronul de cavalerie al stablesianilor la Cius 15 Escadronul de cavalerie al stablesianilor la Beroe. 16 Escadronul de cavalerie cuirasată la Arrubium. 17 Escadronul de cavalerie grea la Aegyssus. 18 Escadronul de cavalerie arcadiană la Talamonium[8]. 19 Trupe auxiliare: 20 Soldaţi ai marinei la Flaviana[9]. 21 Soldaţi uşor înarmaţi la Axiopolis. 22. Soldaţi din

---

[3] Şeful suprem al armatei.

[4] O ramură a vizigoţilor.

[5] Ca şi la daci este vorba despre soldaţi originari din respectivele provincii.

[6] Adică vizigoţi.

[7] Probabil Topalu, la 20 km de Carsium (Hîrşova). Cf. „Studii Clasice", V (1963), p. 305—306.

[8] Probabil Preslava, jud. Tulcea.

[9] Probabil Mîrleanu, jud. Constanţa.

stantini, Trosmis. 24 Milites Scythici, Dirigothia. 25 Milites primi Constantiani, Novioduro. 26 Milites quinti Constantiani, Salsovia. 27 Milites primi Gratianenses, Gratiana. 28 Item legiones riparienses: 29 Praefectus legionis secundae Herculi[an]ae, Trosmis. 30 Praefectus ripae legionis secundae Herculiae cohortis quintae pedaturae inferioris, Axiupoli. 31 Praefectus ripae legionis secundae Herculiae cohortis quintae pedaturae inferioris, Iprosmis 32 Praefectus legionis primae Joviae, Novioduno. 33 Praefectus ripae legionis primae Ioviae cohortis quintae pedaturae superioris, Novioduno (p. 88) 34 Praefectus ripae legionis primae Ioviae cohortis quintae pedaturae inferioris, Accisso. 35 Praefectus ripae legionis primae Ioviae cohortis... et secundae Herculiae musculorum Scythicorum et classis, Inplateypegiis. 36 Officium autem habet ita: 37 Principem de eodem officio, qui completa militia adorat protector. 38 Numerarios et adiuntores eorum. 39 Commentariensem. 40 Adiutorem. 41 A libellis sive subscribendarium. 42 Exceptores et ceteros officiales. 43 Dux Scythiae V.

(p. 89) Or. XL, 1 Dux Moesiae Secundae... 10 Sub dispositione viri spectabilis ducis Moesiae secundae. (p. 90)... 17 Cuneus equitum stablesianorum, Sucidava. 18 Auxiliares:... 21 Milites Dacisci, Mediolana. 23 Milites Novenses, Transmariscae. ... 24 Milites primi Moesiaci Candidiana. 25 Milites Moesiaci Teglicio 26 Milites quarti Constantiani, Durostoro 27 Milites Cimbriani, Cimbrianis 28 Milites nauclarii Altinenses, Altino. 29 Item legiones riparenses:..

(p. 91) 33 Praefectus legionis undecimae Claudiae, Durostoro. 34 Praefectus ripae legionis undecimae Claudinae cohortis quintae pedaturae superioris, Transmariscae. 35 Praefectus ripae legionis undecimae Claudiae cohortis quintae pedaturae inferioris, Transmariscae. 36 Praefectus navium amnicarum et militum ibidem deputatorum.

(p. 95) Or. XLII, 1. Dux Daciae ripensis. ... 12 Sub dispositione viri spectabilis ducis Daciae ripensis: ... (p. 96) 16 Cuneus equitum Dalmatarum Divitensium, Drobeta ... 22 Auxiliares: 23 Auxilium Miliarensium, Transalba [Daciae]. 24 Auxilium primorum Daciscorum, Drobeta. ... 28 Auxilium secundorum Daciscorum, Burgo Zono. 29 Praefectus militum exploratorum, Transdiernis. 30 Item legiones... 35 Praefectus legionis tertiae decimae, geminae, Transdrobeta. (p. 97) 37 Praefectus legionis tertiaedecimae geminae, Zernis... 39 Praefectus legionis quintae Macedonicae, Sucidava. ... 42 Praefectus classis Histricae, Aegetae.

(p. 130) Oc. VI, 41 Sub dispositione viri illustris comitis et magistri equitum praesentalis:... 53 Vexillationes comitatenses... 59 Equites Honoriani Taifali iuniores.

(p. 140) Oc. VII, 166 Intra Gallias cum viro illustri comite et magistro equitum Galliarum. ... 172 Equites Honoriani Iuniores. (p. 142), 199 Intra Brittanias cum viro spectabili comite Brittaniarum. .. 205 Equites Taifali.

(p. 209) Oc. XL, 17 Sub dispositione viri spectabilis ducis Brittaniarum: ... (p. 211) ... 44 Tribunus cohortis primae Aeliae Dacorum Amboglanna... (p. 212) 54 Cuneus Sarmatorum, Bremetenraco.

(p. 215) Oc. XLII, 1 Item praepositurae magistri militum praesentalis a parte peditum.

Sciția la Carsium. 23. Soldați din unitatea a doua a împăratului Constantius la Troesmis. 24. Soldați din Sciția la Dinogeția. 25 Soldați din prima unitate a împăratului Constantius la Noviodunum. 26 Soldați din unitatea a cincea a împăratului Constantius la Salsovia. 27 Soldați din prima unitate a împăratului Gratianus la Gratiana[10]. 28 De asemenea legiunile de frontieră: 29 Prefectul legiunii a doua herculea la Troesmis[11]. 30 Prefectul țărmului, comandant al celor cinci cohorte ale legiunii a doua Herculea din pedatura[12] de sus, la Axiopolis. 31 Prefectul țărmului, comandant al celor cinci cohorte ale legiunii a doua Herculea din pedatura de jos, la Troesmis. 32 Prefectul legiunii întîia Iovia, la Noviodunum. 33 Prefectul țărmului, comandant al celor cinci cohorte ale legiunii întîia Iovia din pedatura de sus, la Noviodunum (p. 88) 34 Prefectul țărmului, comandant al celor cinci cohorte ale legiunii întîia din pedatura de sus, la Aegyssus. 35 Prefectul țărmului, ... comandant al bărcilor scitice ale legiunilor întîia Iovia și a doua Herculea și al flotei, la Plateypegia[13]. 36 Are următorul personal de serviciu: 37. Pe șeful acestui serviciu, după ce și-a terminat serviciul, se închină împăratului în calitate de protector. 38. Contabili și ajutoarele lor. 39. Un secretar. 40. Un ajutor. 41. Un conțopist sau scrib. 42. Stenografi și alți funcționari. 43. Comandantul militar al Sciției (are drept la cinci călătorii pe cheltuiala statului).

(p. 89) Or. XL, 1 Comandantul militar al Moesiei Secunde. 10 Sub ordinele onorabilului comandant al Moesiei Secunde se află: (p. 90) 17 Detașamentul de cavalerie al stablesianilor la Sucidava[14]. 18 Trupe auxiliare:... 21. Soldați din Dacia la Mediolana... 23 Soldați din Novae la Transmarisca. 24. Soldați din unitatea întîia din Moesia la Candidiana. 25. Soldați din Moesia la Tegulicium. 26. Soldați din unitatea a patra a împăratului Constantius la Durostorum. 27. Soldați din Cimbriana la Cimbriana[15]. 28. Soldați ai marinei, din Altinum, la Altinum[16]. 29. De asemenea legiunile de frontieră:...

(p. 91) 33. Prefectul legiunii a unsprezecea Claudia la Durostorum. 34. Prefectul țărmului, comandant al celor cinci cohorte ale legiunii a unsprezecea Claudia din pedatura de sus, la Transmarisca. 35. Prefectul țărmului, comandant al celor cinci cohorte ale legiunii a unsprezecea Claudia din pedatura de jos, la Durostorum. 36. Prefect al corăbiilor fluviale și al soldaților detașați într-acolo.

(p. 95) Or. XLII, 1 Comandantul militar al Daciei Ripensis.... 12 Sub ordinele onorabilului comandant al Daciei Ripensis se află: (p. 96) 16 Detașamentul de cavalerie al dalmaților divitensi la

[10] Probabil undeva în deltă.

[11] În *Itin. Ant.* (cf. IR, p. 747, nr. 9) localizarea celor două noi legiuni dobrogene este inversă, fiind probabil greșită.

[12] Inițial porțiune de zid, devenind prin extensiune sector al limes-ului roman de apărare.

[13] Adică „bărci cu fundul plat" (cf. „Studii Clasice", VII (1965), p. 330—332), situată undeva în deltă.

[14] Probabil Pîrjoaia, jud. Constanța.

[15] Probabil Bugeac, jud. Constanța.

[16] Probabil Oltina, jud. Constanța.

(p. 217) 45 Item in provincia Italia: (p. 218) 46 Praefectus Sarmatarum gentilium Apuliae et Calabriae 47 Praefectus Sarmatarum gentilium per Brittios et Lucaniam. 48 Item inprovincia Italia meditarranea: [Praefectus Sarmatarum gentilium Apuliae et Calabriae] 50 [Praefectus Sarmatarum gentilium per Brutios et Lucaniam]. 51 Praefectus Sarmatarum gentilium, Foro Fulviensi 52 Praefectus Sarmatarum gentilium, Opittergii. 53 Praefectus Sarmatarum gentilium, Patavio. 54 Praefectus Sarmatarum gentilium. ... 55 Praefectus Sarmatarum gentilium, Cremonae. 56 Praefectus Sarmatarum gentilium, Taurinis. 57 Praefectus Sarmatarum gentilium, Aquis sive Tertona. 58 Praefectus Sarmatarum gentilium, Novariae. 59 Praefectus Sarmatarum gentilium, Vercellis. 60 Praefectus Sarmatarum gentilium, Regionis Samnitis. 61 Praefectus Sarmatarum gentilium, Bononiae in Aemilia. 62 Praefectus Sarmatarum gentilium, Quadrati et Eporizio. (p. 219) 63 Praefectus Sarmatarum gentilium, (in Liguria) Pollentia. 64 in Gallia: 65 Praefectus Sarmatarum et Taifalorum gentilium, Pictavis [in Gallia]. 66 Praefectus Sarmatarum gentilium, a Chora Parisios usque. 67 Praefectus Sarmatarum gentilium, inter Renos et Tambianos provinciae Belgicae Secundae. 68 Praefectus Sarmatarum gentilium, per tractum Rodunensem et Alaunorum. 69 Praefectus Sarmatarum gentilium, Lingonas. 70 Praefectus Sarmatarum gentilium...

Drobeta.... 22 Trupe auxiliare: 23 Detașamentul de infanterie al miliarensilor la Transalba[17] (în Dacia). 24 Detașamentul întîi de infanterie al dacilor la Drobeta... 28 Detașamentul al doilea de infanterie al dacilor la castelul Zanes[18]. 29 Prefectul unității de cercetași la Transdierna. 30 De asemenea legiunile: 35 Prefectul legiunii a treisprezecea Gemina la Transdrobeta... (p. 97) 37 Prefectul legiunii a treisprezecea Gemina la Dierna... 39 Prefectul legiunii a cincea Macedonica la Sucidava[19]... 42 Prefectul flotei dunărene la Egeta.

(p. 130) Oc. VI, 41 Sub ordinele ilustrului comes și *magister equitum praesentalis*:... 53 Unitățile de cavalerie de însoțire... 59 Călăreții iuniori de neam taifalic ai împăratului Honorius.

(p. 140) Oc. VII, 166 În Gallia, împreună cu ilustrul *comes* și *magister* al cavaleriei din Gallia... 172 Călăreții iuniori ai împăratului Honorius. (p. 142) 199 in Bretania, împreună cu onorabilul comandant militar al Bretaniei... 205 Călăreții taifali.

(p. 209) Oc. XL, 17 Sub ordinele onorabilului comandant militar al Bretaniei... (p. 211)... 44 Tribunul cohortei întîia *Aelia* de daci la Amboglans... (p. 212) 54 Detașamentul (de cavalerie) al sarmaților la Bremeteracum.

(p. 215) Oc. XLII, 1. De asemenea sub ordinele lui *magister militum praesentalis* de călăreți.

(p. 217) 45 De asemenea în provincia Italia: (p. 218) 46 Prefectul geților sarmați din Apulia și Calabria 47 Prefectul gentililor sarmați din Brittium și Lucania. 48 De asemenea în provincia Italia-de-Mijloc: 40 Prefectul gentililor de neam sarmatic în Apulia și Calabria. 50 Prefectul gentililor de neam sarmat (așezați) în Brutium și Lucania. 51. Prefectul gentililor de neam sarmat, la Forum Fulviense, 52. Prefectul gentililor sarmați, la Opitergia. 53 Prefectul gentililor sarmați la Patavium. 54 Prefectul gentililor sarmatici... 55 Prefectul gentililor sarmatici, la Cremona. 56 Prefectul gentililor de neam sarmatic, la Taurini. 57 Prefectul gentililor de neam sarmatic, la Aquae sau Tortona. 58 Prefectul gentililor de neam sarmatic, la Novaria. 59. Prefectul gentililor de neam sarmatic, la Vercellae. 60 Prefectul gentililor de neam sarmatic, în regiunea samnită. 61 Prefectul gentililor de neam sarmatic, la Bononia în Aemilia. 62 Prefectul gentililor de neam sarmatic, la Quadratae și Eporedia. (p. 219), 63 Prefectul gentililor de neam sarmatic, la Pollentia (în Liguria). 64 În Gallia: 65 Prefectul gentililor sarmatici și taifali, la Pictavi (în Gallia). 66 Prefectul gentililor sarmatici de la Chora pînă la Paris. 67 Prefectul gentililor sarmați dintre Remi și Ambiani în provincia Belgica Secunda. 68 Prefectul gentililor sarmați din districtul Roduna și Velavis. 68 Prefectul gentililor sarmați, la Lingonae. 70 Prefectul gentililor sarmați la...

[17], [18] Localități neidentificate.
[19] Celei, jud. Olt. A nu se sonfunda cu localitatea din Dobrogea, cf. supra.

XXXIII. AURELII AUGUSTINI

DE CIVITATE DEI

XVIII, 52 . . . Nisi forte non est persecutio computanda, quando rex Gothorum in ipsa Gothia persecutus est Christianos crudelitate mirabili, cum ibi non essent nisi catholici, quorum plurimi martyrio coronati sunt, sicut a quibusdam fratribus, qui tunc illic pueri fuerant et se ista uidisse incunctanter recordabantur, audivimus?

XXXIII. AUGUSTINUS

Aurelius Augustinus s-a născut în anul 354 la Tagaste, în Numidia. A studiat retorica, apoi a profesat elocința la Cartagina și la Milano. După ce s-a convertit la creștinism, s-a întors în Africa și a fost numit episcop de Hippona, unde a murit în anul 430 în timpul asedierii acestui oraș de către vandali. Augustinus a lăsat un mare număr de scrieri dintre care cele mai cunoscute sînt *Confessiones*, cu numeroase informații despre viața și gîndurile autorului și *De civitate Dei libri XXII*, operă de apărare a creștinismului, ale cărei concepții filozofice asupra lumii au devenit doctrina oficială a bisericii catolice.

Ediție folosită: Aurelii Augustini *De civitate Dei*, ed. F. Dombart, Viena, 1899—1900 (CSEL, vol. 30).

CETATEA LUI DUMNEZEU

XVIII, 52... Numai dacă nu ar trebui să fie socotită prigoană (aceea) cînd regele goților [1] a prigonit chiar în Goția pe creștini [2] cu o cruzime uimitoare, deși acolo nu erau decît catolici [3], dintre care cei mai mulți au fost încoronați cu martiriu, după cum am auzit de la niște frați, care atunci erau acolo copii și își aminteau fără șovăială că văzuseră aceste întîmplări?

---

[1] Athanaric, regele vizigoților.

[2] Cam prin anul 350 o mare parte dintre goții creștini au trecut Dunărea, refugiindu-se în Imperiul roman.

[3] Adică cei care recunoșteau doctrina oficială a bisericii în opoziție cu arienii. În realitate, printre goți a fost predominantă forma ariană a creștinismului.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

II, 20, 3. Κηρύσσεται οὖν αὖθις οἰκουμενικὴ σύνοδος ὡς ἐπὶ τὴν Σαρδικήν, πόλις δὲ αὕτη 'Ιλλυριῶν, γνώμῃ τῶν δυεῖν βασιλέων, τοῦ μὲν διὰ γραμμάτων αἰτήσαντος, τοῦ δὲ τῆς 'Εῴας ἑτοίμως ὑπακούσαντος. 4. 'Ενδέκατον ἔτος ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς τῶν δύο Αὐγούστων, ὕπατοι δὲ ἦσαν 'Ρουφῖνος καὶ Εὐσέβιος, ὅτε ἡ ἐν Σαρδικῇ συνεκροτήθη σύνοδος. 5. 'Εκ μὲν οὖν τῶν ἑσπερίων μερῶν, περὶ τοὺς τριακοσίους συνῆλθον ἐπίσκοποι, ὥς φησιν 'Αθανάσιος· ἐκ δὲ τῶν ἑῴων, ἑβδομήκοντα ἓξ μόνον ὁ Σαβῖνός φησὶν, ἐν οἷς κατηριθμεῖτο καὶ 'Ισχύρας ὁ τοῦ Μαρεώτου ἐπίσκοπος, ὃν οἱ καθελόντες 'Αθανάσιον, εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς δὲ τῆς χώρας χειροτονοῦσι... 7. 'Ως οὖν συνῆλθον ἐν τῇ Σαρδικῇ, οἱ μὲν ἀνατολικοὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἑσπερίων ἐλθεῖν οὐκ ἐβούλοντο φάσκοντες μὴ ἄλλως εἰς λόγους ἐλθεῖν, εἰ μὴ τοὺς περὶ 'Αθανάσιον καὶ Παῦλον ἐξελάσωσι τοῦ συλλόγου. 8. 'Ως δὲ Πρωτογένης ὁ Σαρδικῆς ἐπίσκοπος, καὶ "Οσιος ὁ Καρδούβης, πόλις δὲ αὕτη τῆς 'Ισπανίας ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, οὐκ ἠνείχοντο μὴ παρεῖναι τοὺς περὶ Παῦλον καὶ 'Αθανάσιον, ἀπεχώρουν εὐθέως. 9. Καὶ γενόμενοι ἐν τῇ Φιλίππου πόλει τῆς Θρᾴκης, ἰδίαζον ποιοῦντες συνέδριον, καὶ φανερῶς λοιπὸν τὸ μὲν ὁμοούσιον ἀναθεματίζουσι... 10. Οἱ δὲ ἐν Σαρδικῇ, πρῶτον μὲν τούτων ἐρήμην κατεψηφίσαντο. ἔπειτα τοὺς κατηγόρους 'Αθανασίου τῆς ἀξίας ἀφείλοντο...

II, 29,1. Τότε δὴ καὶ Φωτεινὸς ὁ τῆς ἐκεῖ 'Εκκλησίας προεστηκὼς τὸ παρευρεθὲν αὐτῷ δόγμα φανερώτερον ἐξεθρύλει· διὸ ταραχῆς ἐκ τούτου γενομένης, ὁ βασιλεὺς σύνοδον ἐπισκόπων ἐν τῷ Σιρμάῳ γενέσθαι ἐκέλευσε. 2. Συνέλθον οὖν ἐκεῖ τῶν μὲν ἀνατολικῶν Μάρκος ὁ 'Αρεθούσιος... 3. Τῶν δὲ δυτικῶν, Ουάλης Μουρσῶν... 4. Οὗτοι μετὰ τὴν ὑπατείαν Σεργίου καὶ Νιγριανοῦ, καθ' ὃν

XXXIV. SOCRATES SCOLASTICUL

S-a născut la Constantinopol în anul 380, a fost avocat *(scholasticus)* şi a murit după anul 439. A scris o istorie bisericească, tratînd evenimentele dintre anii 305 şi 439. Ea cuprinde şapte cărţi, dispuse cronologic, pe domnii: I. Constantin (305—337), II. Constantius (337—361), III. Iulian şi Iovian (361—364, IV. Valens (364—378), V. Theodosius I (379—395), VI. Arcadius (395—408), VII. Theodosius II (408—439). Autorul a căutat să fie imparţial şi în bună parte a izbutit. Lucrarea lui a fost folosită de contemporanul şi concetăţianul său Sozomenos.

Ediţia folosită: Socratis Scholastici *Ecclesiastica Historia*, ediderunt R. Hussey-W. Bright, I-III, Oxford, 1893.

ISTORIA BISERICEASCĂ

II, 20, 3. Fu convocat deci iarăşi un sinod ecumenic în Sardica [1], oraş din Illyria, prin voinţa celor doi împăraţi, dintre care unul îl ceruse prin scrisori, iar altul, cel al Răsăritului, se arătase binevoitor. 4. Era al unsprezecelea an de la moartea tatălui [2] celor doi auguşti, iar consuli erau Rufinus şi Eusebius, cînd s-a întrunit sinodul în Sardica. 5. Aşadar din părţile apusene se adunară cam trei sute de episcopi, după cum spune Atanasius; din cele răsăritene însă numai şaptezeci şi şase, spune Sabinus, printre care se număra şi Ischyras, episcopul Mareotei: cei care îl depuseseră pe Atanasius îl hirotonisiră pe acesta ca episcop al acestui ţinut. ...7. Cînd se adunară deci în Sardica, răsăritenii nu voiră să vină în faţa apusenilor, spunînd că nu vor sta de vorbă, dacă nu vor alunga din adunare pe Atanasius şi pe Paul. 8. Cum însă, Protogenes, episcopul Sardicei şi Hosius al Cordubei, oraş în Spania, cum s-a spus mai înainte, nu îngăduiau ca Paul şi Atanasius să nu fie de faţă, răsăritenii se retraseră îndată. 9. Şi mergînd în Philipopolis din Tracia, ţinură sinod separat şi condamnară pe faţă termenul ὁμοούσιον (consubstanţial). ...10. Cei din Sardica mai întîi îi condamnară pe aceştia în lipsă, apoi depuseră din demnitate pe acuzatorii lui Atanasius...

II, 29, 1. Atunci şi Photeinos, căpetenia bisericii de acolo [3], predica şi mai pe faţă doctrina născocită de el. Producîndu-se tulburare din această pricină, împăratul [4] porunci să se ţină în Sirmium un sinod al episcopilor. 2. Se adunară deci acolo dintre răsăriteni, Marcus din Arethusa... 3. Dintre apuseni, Valens al Mursei. ... 4. Aceştia se adunară deci în Sirmium după

[1] În anul 347.
[2] Împăratul Constantin.
[3] În Sirmium.
[4] Împăratul Constanţiu.

ἐνιαυτὸν διὰ τοὺς ἐκ τῶν πολέμων θορύβους οὐδεὶς ὕπατος τὰς συνήθεις ὑπατείας ἐπετέλεσε, συνελθόντες δὲ ἐν Σιρμίῳ, καὶ τὸν Φωτεινὸν τὸ δόγμα Σαβελλίου τοῦ Λίβυος καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως φρονοῦντα φωράσαντες, καθεῖλον εὐθύς.

IV, 31,1. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεύς, Σαυροματῶν ἐπεξελθόντων τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, ἐπ' αὐτοὺς ἐχώρει μετὰ πλείστης παρασκευῆς. 2. Ταύτην οὐκ ἤνεγκαν τὴν παρασκευὴν ἀκούσαντες οἱ βάρβαροι· ἀλλὰ πρεσβευσάμενοι πρὸς αὐτὸν ᾐτοῦντο ἐπὶ συνθήκαις εἰρήνης τυχεῖν. 3. Τῶν πρέσβεων δὲ εἰσελθόντων, καὶ φανέντων οὐκ ἀξιοπρεπῶν, ἠρώτησεν εἰ τοιοῦτοι Σαυρομάται πάντες εἰσίν. 4. Ἀποκριναμένων δὲ τῶν πρέσβεων τοὺς ἀρίστους Σαυροματῶν ἥκειν πρὸς αὐτόν, πληροῦται θυμοῦ Οὐαλεντινιανὸς καὶ μέγα βοῶν ἔλεγε· κακῶς πράττειν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν περιελθοῦσαν εἰς αὐτόν, ὅπου τοιοῦτο γένος τῶν βαρβάρων εὐτελὲς οὐκ ἀγαπᾷ παρ' ἑαυτῷ μένειν σωζόμενον, ἀλλ' ὅπλα αἱρεῖται, καὶ Ῥωμαίων ὅρους πατεῖ καὶ εἰς πόλεμον θρασύνεται. 5. Καὶ τοσοῦτον ἐν τῇ βοῇ διασπαράξας ἔτυχεν ἑαυτόν, ὥστε πᾶσαν μὲν ἀναστομωθῆναι φλέβα, πᾶσάν τε ἀρτηρίαν διαρραγῆναι· καὶ οὕτως αἵματος ἐκδοθέντος, τελευτᾷ ἐν φρουρίῳ ᾧ προσωνυμία Βεργιτίων, μετὰ τὴν ὑπατείαν Γρατιανοῦ τὸ τρίτον καὶ Ἐκοιτίου περὶ τὴν ἑπτακαιδεκάτην τοῦ Νοεμβρίου μηνός.

IV, 33, 1. Οἱ πέραν τοῦ Ἴστρου βάρβαροι οἱ καλούμενοι Γότθοι, ἐμφύλιον πρὸς ἑαυτοὺς κινήσαντες πόλεμον, εἰς δύο μέρη ἐτμήθησαν. ὧν τοῦ ἑνὸς ἡγεῖτο Φριτιγέρνης, τοῦ δὲ ἑτέρου, Ἀθανάριχος. 2. Ἐπικρατεστέρου δὲ τοῦ Ἀθαναρίχου φανέντος, Φριτιγέρνης προσφεύγει Ῥωμαίοις, καὶ τὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν. 3. Γνωρίζεται ταῦτα τῷ βασιλέι Οὐαλέντι· καὶ κελεύει τοὺς ἐνυδρωμένους κατὰ τὴν Θρᾴκην στρατιώτας βοηθεῖν τοὺς βαρβάροις· κατὰ βαρβάρων στρατεύουσι καὶ ποιοῦνται νίκην κατὰ Ἀθαναρίχου πέραν τοῦ Ἴστρου, τοὺς πολεμίους εἰς φυγὴν τρέψαντες. 4. Αὕτη πρόφασις γέγονε, τοῦ Χριστιανοὺς γενέσθαι τῶν βαρβάρων πολλούς· ὁ γὰρ Φριτιγέρνης χάριν ἀποδιδοὺς ὧν εὐεργετεῖτο, τὴν θρησκείαν τοῦ βασιλέως ἠσπάζετο, καὶ τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖν προετρέπετο. 5. Διὸ καὶ μέχρι νῦν πλείους οἱ Γότθοι τῆς Ἀριανῆς θρησκείας ὄντες τυγχάνουσι, τότε διὰ τὸν βασιλέα ταύτῃ προσθέμενοι. 6. Τότε δὲ καὶ Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος, γράμματα ἐφεῦρε Γοτθικά· καὶ τὰς θείας Γραφὰς εἰς τὴν Γότθων μεταβαλών, τοὺς βαρβάρους μανθάνειν τὰ θεῖα λόγια παρεσκεύασεν. 7. Ἐπειδὴ δὲ Οὐλφίλας οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Φριτιγέρνην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ Ἀθανάριχον ταττομένους βαρβάρους τὸν χριστιανισμὸν ἐξεδίδασκεν, ὁ Ἀθανάριχος, ὡς παραχαρατομένης τῆς πατρῴου θρησκείας, πολλοὺς τῶν χριστιανιζόντων τιμωρίαις ὑπέβαλλεν· ὥστε γενέσθαι μάρτυρας τηνικαῦτα βαρβάρους ἀρειονίζοντας.

IV, 34, 1. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ βάρβαροι φιλίαν πρὸς ἀλλήλους σπεισάμενοι, αὖθις ὑφ' ἑτέρων βαρβάρων γειτνιαζόντων αὐτοῖς, τῶν καλουμένων Οὖν-

consulatul lui Sergius și al lui Nigrianus, an în care din pricina tulburărilor produse de războaie niciun consul n-a îndeplinit obișnuita funcție de consulat; și aflînd că Photeinos urma doctrina lui Sabellios și a lui Paul din Samosata, îl depuseră îndată.

IV, 31, 1. După aceea, deoarece sarmații năvăliseră în ținutul romanilor, împăratul [5] porni împotriva lor cu foarte multe trupe. 2. Auzind barbarii despre această expediție, nu putură să o suporte fără neliniște, ci trimițînd soli la ei, cerură pace cu unele condiții. 3. Cînd delegații veniră înăuntru, deoarece nu păreau a fi oameni măreți, împăratul întrebă dacă toți sarmații sînt așa. 4. Cînd solii răspunseră că au venit la el cei mai nobili dintre sarmați, Valentinianus se umplu de mînie și, strigînd tare, zise că nefericit este Imperiul romanilor de sub conducerea sa, cînd un neam de barbari așa de nimic nu se mulțumește să rămînă la el acasă fără nici o primejdie, ci ia armele, calcă hotarele romanilor și cutează să facă război. 5. Și atît de mult s-a frămîntat strigînd, încît s-au deschis toate venele și s-au rupt toate arterele. Și astfel podidindu-l sîngele, muri în portul ce se numește Brigetio, după consulatul al treilea al lui Gratianus și al lui Equitius [6], în ziua a șaptesprezecea a lunii noiembrie.

IV, 33, 1. Barbarii de dincolo de Istru, numiți goți, punînd în mișcare un război între triburile lor, s-au împărțit în două tabere: pe una dintre ele o conducea Fritigern, iar pe cealaltă Athanarich. 2. Tabăra lui Athanarich s-a dovedit mai puternică și Fritigern a fugit la romani și le-a cerut ajutor împotriva rivalului său. 3. Lucrurile acestea au fost aduse la cunoștința împăratului Valens; el a poruncit soldaților staționați în Tracia să dea ajutor barbarilor care se aflau în luptă cu barbarii. Ei au obținut o victorie împotriva lui Athanarich, dincolo de Istru, punînd pe fugă pe dușmani. 4. Acest prilej a fost un pretext că mulți dintre barbari s-au făcut creștini. Căci vrînd să mulțumească pentru binele ce i s-a făcut, Fritigern a îmbrățișat credința împăratului, silindu-i și pe cei de sub ascultarea sa să facă acest lucru. 5. De aceea și pînă în ziua de azi mulți goți sînt de credință ariană[7], alăturîndu-se atunci acesteia din cauza împăratului. 6. În acel timp și Ulfilas, episcopul goților, a inventat literele gotice și, după ce a tălmăcit scrierile sfinte în limba goților, s-a pregătit să-i învețe pe barbari învățăturile divine. 7. Deoarece Ulfilas propovăduia creștinismul nu numai printre barbarii de sub ascultarea lui Fritigern, ci și printre cei aflați sub ascultarea lui Athanarich, acesta (Athanarich) și-a văzut primejduită credința strămoșească și a supus răzbunărilor sale pe mulți dintre cei care se creștinau. Astfel barbarii, adepți ai lui Arius, au ajuns atunci martiri.

IV, 34, 1. Nu mult timp după aceea barbarii au legat între ei prietenie și au fost înfrînți [8] de alți barbari, vecini cu ei, de așa numiții huni. Și fiind

---

[5] Valentinianus s-a deplasat în Pannonia împotriva cvazilor și sarmaților.
[6] Anul 375.
[7] Erezia aceasta, propovăduită la începutul sec. IV e.n. de Arius din Alexandria († 336), neagă consubstanțialitatea și deci și egalitatea celor trei elemente ale trinității.
[8] În anul 375.

νων καταπολεμηθέντες, καὶ τῆς ἰδίας ἐξελαθέντες χώρας, εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν καταφεύγουσι, δουλεύειν τῷ βασιλεῖ συντιθέμενοι, καὶ τοῦτο πράττειν ὅπερ κἂν ὁ Ῥωμαίων προστάξεις βασιλεύς. 2. Ταῦτα εἰς γνῶσιν ἥκει τοῦ Οὐάλεντος· καὶ μηδὲν προϊδόμενος, κελεύει τοὺς ἱκετεύοντας οἴκτου τυχεῖν, πρὸς ἓν τοῦτο μόνον οἰκτίρμων γενόμενος. 3. Ἀφορίζαι οὖν αὐτοῖς τὰ μέρη τῆς Θρᾴκης, εὐτυχεῖν τὰ μάλιστα ἐπὶ τούτῳ νομίσας· ἐλογίζετο δὲ ὡς εἴη ἕτοιμον καὶ εὐτρεπὲς κτησάνμενος κατὰ πολεμίων στράτευμα. 4. Ἤλπιζε γὰρ βαρβάρους Ῥωμαίων φοβεροτέρους ἔσεσθαι φύλακας· καὶ διὰ τοῦτο ἠμέλει τοῦ λοιποῦ τοὺς Ῥωμαίων στρατιώτας αὐξῆναι.

V, 10, 3... Θείᾳ γάρ τινι προνοίᾳ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τὰ βαρβάρων ἔθνη αὐτῷ ὑπετάττετο. 4. Ἐν οἷς καὶ Ἀθανάριχος ὁ τῶν Γότθων ἀρχηγὸς ὑπήκοον ἑαυτὸν ἅμα τῷ οἰκείῳ πλήθει παρέσχεν, ὃς καὶ εὐθὺς ἐν Κωνσταντίνου πόλει τὸν βίον κατέστρεψεν.

VII, 36, 18. Πολύκαρπος ἀπὸ Σεξανταπρίστων τῆς Μυσίας μετηνέχθη εἰς Νικόπολιν τῆς Θρᾴκης. 19. Ἱερόφιλος ἀπὸ Τραπεζουπόλεως τῆς Φρυγίας μετηνέχθη εἰς Πλωτινούπολιν τῆς Θρᾴκης.

izgoniți din țara lor, s-au refugiat în pămîntul romanilor, învoindu-se să slujească împăratului [9] și să facă tot ce va porunci împăratul romanilor. 2. Acestea au ajuns la cunoștința lui Valens; și neprevăzînd nimic, a poruncit să-i întîmpine cu milă pe cei ce-l rugau, devenind milostiv numai pentru acest singur lucru. 3. El le-a hotărnicit deci părțile Traciei și s-a socotit foarte fericit pentru această faptă. 4. Credea că va dobîndi o oaste pregătită și instruită împotriva dușmanilor; căci trăgea nădejde că barbarii vor fi păzitori mai aprigi (ai granițelor) decît romanii și de aceea nu s-a mai îngrijit pe urmă să sporească numărul soldaților romani.

V, 10, 3 ... căci printr-o providență divină, tot în acel timp, i [10] s-au supus neamurile barbarilor. 4. Între acestea și Athanarich, conducătorul goților; și i s-a închinat împreună cu toată mulțimea sa. El și-a sfîrșit viața îndată după aceea, la Constantinopol [11].

VII, 36, 18. Polycarpos fu transferat [12] de la Sexantaprista din Moesia la Nicopolis din Tracia. Hierophilos fu transferat de la Trapezopolis din Frigia la Plotinopolis din Tracia

[9] Lui Valens în anul 376.

[10] Lui Teodosie cel Mare.

[11] Fostul dușman al imperiului a intrat în Constantinopol în ianuarie 381 și a murit cam după o lună.

[12] În anul 432.

XXXV. ΣΑΛΑΜΑΝΟΥ ΕΡΜΕΙΟΥ ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

I, 6,5. Οἱ γὰρ Ἀργοναῦται τὸν Αἰήτην φεύγοντες οὐ τὸν αὐτὸν πλοῦν ἐν τῇ ἐπανόδῳ ἐποιήσαντο· περαιωθέντες δὲ τὴν ὑπὲρ Σκύθας θάλασσαν διὰ τῶν τῇδε ποταμῶν ἀφίκοντο εἰς Ἰταλῶν ὅρια...

I, 6, 6. Μετὰ δὲ τὴν περὶ Κιβάλλας μάχην Δαρδανοί τε καὶ Μακεδόνες καὶ ὅσοι περὶ τὸν Ἴστρον οἰκοῦσιν, ἥ τε καλουμένη Ἑλλὰς καὶ πᾶν τὸ Ἰλλυριῶν ἔθνος ὑπὸ Κωνσταντῖνον ἐγένοντο.

I, 8, 8. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ καὶ μετὰ τὸν πρὸς Λικίνιον πόλεμον ἐπιτευκτικὸς ἐγένετο ἐν ταῖς κατὰ τῶν ἀλλοφύλλων μάχαις, ὡς καὶ Σαυροματῶν κρατῆσαι καὶ τῶν καλουμένων Γότθων, καὶ τὸ τελευταῖον ἐν μέρει χάριτος σπείσασθαι πρὸς αὐτούς. 9. τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος ᾤκει μὲν τότε πέραν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ, μαχιμώτατον δὲ τυγχάνον καὶ πλήθει καὶ μεγέθει σωμάτων ἐν ὅπλοις ἀεὶ παρεσκευασμένον τῶν μὲν ἄλλων βαρβάρων ἐκράτει, μόνους δὲ Ῥωμαίους ἀνταγωνιστὰς εἶχεν.

II, 6, 1. Ἤδη γὰρ τά τε ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον φῦλα ἐχριστιάνιζον, Κελτοί τε καὶ οἱ Γαλατῶν ἔνδον τελευταῖοι τὸν Ὠκεανὸν προσοικοῦσι, καὶ Γότθοι, καὶ ὅσοι τούτοις ὅμοροι τὸ πρὶν ἦσαν ἀμφὶ τὰς ὄχθας Ἴστρου ποταμοῦ, πάλαι μετασχόντες τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον καὶ λογικὸν μεθηρμόσαντο. 2. πᾶσι δὲ βαρβάροις σχεδὸν πρόφασις συνέβη πρεσβεύειν τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν οἱ γενόμενοι κατὰ καιρὸν πόλεμοι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς ἀλλοφύλοις ἐπὶ τῆς Γαλλιήνου ἡγεμονίας καὶ τῶν μετ' αὐτὸν βασιλέων.

III, 12, 3. Καθεῖλον δὲ τῆς ἐπισκοπῆς Θεόδωρον τὸν Θρᾴκα καὶ Νάρκισσον τὸν Εἰρηνοπόλεως ἐπίσκοπον καὶ Ἀκάκιον τὸν Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης

XXXV. SOZOMENOS

Salamanos Hermeias Sozomenos s-a născut în satul Bethelia, lîngă Gaza, în Palestina, şi a fost avocat la Constantinopol. Între anii 443 şi 450 a compus o *Istorie bisericească*, sprijinindu-se pe opera contemporanului său Socrates şi ocupîndu-se cu evenimentele dintre anii 324—421, pe care le-a rînduit în nouă cărţi, după domnii, şi anume: I-II, Constantin; III-IV, fiii lui Constantin; V, Iulian; VI, Iovianus, Valentinianus şi Valens; VII, Gratianus, Valentinianus II, Thodosius; VIII, Arcadius şi Honorius; IX, Theodosius II. Opera sa nu este o simplă copie a lucrării lui Socrates, ci foloseşte materiale proprii, apare destul de critică şi are o valoare documentară însemnată.

Ediţia folosită: Sozomenus, *Kirchengeschichte*, herausgegeben... von Joseph Bidez, eingeleitet, zum Druck besorgt und mit Registern versehen von Gunther Christian Hansen, Berlin 1960, *(Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte)*.

ISTORIA BISERICEASCĂ

I, 6, 5. Argonauţii, fugind de Aietes, n-au făcut aceeaşi cale la întoarcere, ci trecînd marea scitică au ajuns prin fluviile[1] din acele părţi la hotarele Italiei....

I, 6, 6. După lupta de la Cibala[2], dardanii, macedonenii, toţi cîţi locuiesc pe lîngă Istru, Grecia şi tot neamul illyrilor, au devenit supuşi lui Constantin.

I, 8, 8. După războiul împotriva lui Licinius a ajuns[3] atît de norocos şi de fericit în luptele cu barbarii, încît a învins şi pe sarmaţi şi pe aşa numiţii goţi, şi în cele din urmă a încheiat cu ei un tratat avantajos. Acest neam locuia pe atunci dincolo de fluviul Istru: fiind foarte războinic, şi prin mulţime şi prin mărimea corpurilor, şi totdeauna pregătit în arme, învingea pe ceilaţi bărbari şi numai pe romani îi avea potrivnici.

II, 6, 1. Căci se creştinau şi triburile din jurul Rinului, celţii şi cei mai depărtaţi dintre galli, locuind în interior spre Ocean, şi goţii şi cei care erau mai înainte vecini cu ei în jurul ţărmurilor fluviului Istru; împărtăşind de mai înainte credinţa în Hristos, ei s-au adaptat la o viaţă mai civilizată şi mai bună. Aproape pentru toţi barbarii s-a ivit ocazia de a primi învăţătura creştină cu prilejul războaielor ivite la timpul potrivit între romani şi barbari, sub conducerea lui Gallienus şi a împăraţilor de după dînsul.

III, 12, 3. Depuseră[4] din funcţia de episcop pe Teodor tracul, pe Narcissus, episcop în Eirenopolis, pe Acacius al Cesareei Palestinei, pe Meno-

[1] Adică pe Dunăre. Pentru toată legenda cf. IR, p. 397, n. 2.
[2] În anul 314.
[3] Constantin cel Mare.
[4] Cei din Răsărit pe cei din Apus.

καὶ Μηνόφαντον τὸν Ἐφέσου καὶ Οὐρσάκιον τὸν Σιγγιδώνου τῆς Μυσίας καὶ Οὐάλεντα τὸν Μουρσῶν τῆς Παννονίας καὶ Γεώργιον τὸν Λαοδικείας, εἰ καὶ μὴ τῇ συνόδῳ ταύτῃ παρεγένετο σὺν τοῖς ἀπὸ τῆς ἕω ἐπισκόποις.

IV, 6, 1. Ἐν τούτῳ δὲ Φωτεινὸς τὴν ἐν Σιρμίῳ ἐκκλησίαν ἐπιτροπεύων, ἤδη πρότερον καινῆς αἱρέσεως εἰσηγητὴς γενόμενος, ἔτι τοῦ βασιλέως ἐνδημοῦντος ἐνθάδε ἀναφανδὸν τῷ οἰκείῳ συνίστατο δόγματι... 4. ὁ βασιλεὺς... ἐν δὲ τῷ τότε ἐν Σιρίμῳ διατρίβων σύνοδον συνεκάλεσε.

IV, 6,6. Ἐπεὶ οὖν ἐν Σιρμίῳ συνῆλθον... τὸν μὲν Φωτεινὸν καθεῖλον ὡς τὰ Σαβελλίου καὶ Παύλου τοῦ Σαμοσάτεως φρονοῦντα.

IV, 24, 1. Οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀκάκιον ἐπιμείναντές τινα χρόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει μετεκαλέσαντο τοὺς ἐν Βιθυνίας ἐπισκόπους, ἐν οἷς ἦν καὶ Μάρις ὁ Χαλκηδόνος καὶ Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων.

VI, 21, 2. Ὡς ἔοικε γάρ, εἰ συνέβη ἀνδρείους τὰς ἐκκλησίας ἰθύνειν, οὐ μετεβάλλοντο τῆς προτέρας δόξης τὰ πλήθη. 3. ἀμέλει τοι καὶ Σκύθας λόγος διὰ ταύτην αἰτίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεῖναι πίστεως· τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος πολλὰς μὲν ἔχει καὶ πόλεις καὶ κώμας καὶ φρούρια, μητρόπολις δέ ἐστι Τόμις, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων παράλιος, ἐξ εὐωνύμων εἰσπλέοντι τὸν Εὔξεινον καλούμενον πόντον. εἰσέτι δὲ καὶ νῦν ἔθος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ τοῦ παντὸς ἔθνους ἕνα τὰς ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν· κατὰ δὴ τὸν παρόντα καιρὸν ἐπετρόπευε τούτων Βρεττανίων. 4. Καὶ Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ἧκεν εἰς Τόμιν· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφίκετο καὶ ὡς εἰώθει ἔπειθεν αὐτὸν κοινωνεῖν τοῖς τῆς ἐναντίας αἱρέσεως, ἀνδρείως μάλα πρὸς τὸν κρατοῦντα παρρησιασάμενος περὶ τοῦ δόγματος τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων, ἀπέλιπεν αὐτὸν καὶ εἰς ἑτέραν ἦλθεν ἐκκλησίαν, καὶ ὁ λαὸς ἀπηκολούθησε· 5. σχεδὸν γὰρ πᾶσα ἡ πόλις συνελύθεσαν βασιλέα τε ὀψόμενοι καὶ νεώτερον ἔσεσθαί τι προσδοκήσαντες· ἀπολειφθεὶς δὲ Οὐάλης σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν χαλεπῶς ἤνεγκε τὴν ὕβριν, καὶ συλληφθέντα Βρεττανίωνα εἰς ὑπερορίαν ἄγεσθαι προσέταξε καὶ οὐκ εἰς μακρὰν αὖθις ἐπανάγεσθαι ἐπέτρεψε. 6. χαλεπαίνοντας γὰρ ὡς οἶμαι πρὸς τὴν φυγὴν τοῦ ἐπισκόπου ἰδὼν τοὺς Σκύθας ἐδεδίει, μή τι νεωτερίσωσιν, ἀνδρείους τε ἐπιστάμενος καὶ τῇ θέσει τῶν τόπων ἀναγκαίους τῇ Ῥωμαίων οἰκουμένῃ καὶ τῶν κατὰ τόδε τὸ κλίμα βαρβάρων προβεβλημένους. Βρεττανίων μὲν οὖν ὧδε κρείττων ἀνεφάνη τῆς τοῦ κρατοῦντος σπουδῆς, ἀνὴρ τά τε ἄλλα ἀγαθὸς καὶ ἐπὶ βίου ἀρετῇ ἐπίσημος, ὡς καὶ αὐτοὶ Σκύθαι μαρτυροῦσιν.

VI, 36, 1. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ᾗπερ ἂν ἑκάστῳ δοκῇ σκοπείτω τε καὶ λεγέτω. Καταδραμόντων δὲ Σαυροματῶν χωρία τινὰ τῆς πρὸς δύσιν ἀρχομένης ἐπεστράτευσε τούτοις Οὐαλεντινιανός. 2. οἱ δὲ τῆς στρατιᾶς τὸ πλῆθος καὶ τὴν παρασκευὴν ἀκούσαντες, πρέσβεις πέμψαντες εἰρήνην ᾔτουν· ἰδὼν δὲ τούτους, εἰ τοιοῦτοι Σαυρομάται πάντες εἰσὶν ἐπυνθάνετο· τῶν δὲ τοὺς ἀρίστους παρεῖναι καὶ πρεσβεύεσθαι φησάντων ἐμπίπλαται ὀργῆς, 3. καὶ μέγα κεκραγὼς ἦ δεινὰ τοὺς ὑπηκόους ὑπομένειν ἔφη καὶ τὴν Ῥωμαίων δυσπραγεῖν ἀρχὴν εἰς αὐτὸν περιστᾶσαν, εἰ Σαυρομάται, βάρβαρον ἔθνος ὧν ἄριστοι οὗτοι, οὐκ ἀγαπῶσιν ἐφ' ἑαυτῶν μένοντες ζῆν, ἀλλ' ἐπιβῆναι τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀρχομένης ἐθάρρησαν

phantos al Efesului, pe Ursacius al Singidunului din Moesia, pe Valens al Mursei din Pannonia şi pe George al Laodiceei, cu toate că nu venise la acest sinod cu episcopii din răsărit.

IV, 6, 1. În această vreme, Photeinos, care era conducătorul bisericii în Sirmium şi fusese chiar mai dinainte autorul unei noi erezii, îşi arătă pe faţă părerea, pe cînd împăratul zăbovea încă acolo... 4. Împăratul, care se afla atunci în Sirmium, convocă un sinod.

IV, 6, 6. Aşadar după ce se adunară (episcopii) în Sirmium... depuseră pe Photeinos, ca unul care gîndea la fel cu Sabellios şi cu Paul din Samosata.

IV, 24, 1. Partizanii lui Acacius rămînînd cîtva timp în Constantinopol, chemară pe episcopii din Bitinia; între aceştia era şi Marius calcedoneanul şi Ulfila (episcopul) goţilor.

VI, 21, 2. Căci, precum se pare, dacă se întîmpla că bisericile erau conduse bine de oameni îndrăzneţi, mulţimile nu-şi schimbau credinţa de mai înainte. 3. Fără îndoială, se spune că din această pricină şi sciţii[5] au rămas la vechea lor credinţă. Neamul acesta are multe oraşe, sate şi cetăţi. Capitala este Tomis, oraş mare şi bogat, pe ţărmul mării, pe malul stîng pentru cine pluteşte cu corabia în Pontul numit Euxin. Şi pînă în ziua de azi stăpîneşte acolo vechiul obicei ca bisericile întregului neam să aibă un singur episcop. În timpul acela le oblăduia Brettanion, 5. şi împăratul Valens a venit în Tomis. Intrînd în biserică şi îndemnîndu-l, cum obişnuia el, să se unească cu cei din secta potrivnică, Brettanion a discutat cu mult curaj în faţa stăpînitorului despre dogma de la sinodul din Niceea, apoi l-a părăsit şi s-a dus în altă biserică, iar poporul l-a însoţit. 5. Şi se adunase aproape tot oraşul spre a-l vedea pe împărat, bănuind că se va întîmpla ceva deosebit. Părăsit acolo, împreună cu cei din jurul său, Valens a îndurat cu greu această înfruntare. Şi prinzîndu-l pe Brettanion, a poruncit să-l ducă în exil, iar nu mult după aceea a dat ordin să fie adus din nou (la locul său). 6. Căci după cum cred eu, vedea bine că sciţii sînt supăraţi pentru exilarea episcopului şi se temea să nu pună la cale o răscoală, ştiind că sînt viteji, şi prin poziţia locurilor, necesari lumii romane, fiind aşezaţi ca un zid în faţa presiunii barbarilor. În acest chip Brettanion s-a arătat mai puternic decît zelul stăpînitorului: era de altfel un bărbat destoinic şi renumit prin virtutea vieţii sale, după cum mărturisesc şi sciţii înşişi.

VI, 36, 1. Dar despre acestea să se uite şi să spună fiecare cum crede. Năvălind sarmaţii în nişte ţinuturi dinspre apus ale imperiului, Valentinianus a pornit cu armata împotriva lor. 2. După ce auziră aceştia de mulţimea armatei şi de pregătirile făcute, trimiseră soli şi cereau pace. Văzîndu-i, a întrebat dacă toţi sarmaţii sînt la fel. După ce-i răspunseră că sînt de faţă ca soli cei mai de seamă (din neamul lor), s-a implut de mînie. 3. Şi a început să strige în gura mare, spunînd: „Grozave lucruri îi aşteaptă pe supuşii mei, iar stăpînirea romană ajunsă pînă la mine este greu încercată, dacă sarmaţii, acest neam barbar, din care cei mai de seamă sînt cei de faţă, nu doresc să rămînă să trăiască în ţinuturile lor, ci cutează să năvălească în împărăţia

[5] Adică locuitorii Sciţiei Mici (Dobrogea).

καὶ πολεμεῖν ὅλως πρὸς Ῥωμαίους φαντάζονται. 4. ἐπὶ πολὺ δὲ χαλεπαίνοντος καὶ τοιάδε βοῶντος, ὑπὸ ἀμέτρου διατάσεως σπαραχθέντων αὐτῷ τῶν ἔνδον, φλὲψ ἅμα καὶ ἀρτηρία ἐρράγη, καὶ ἀναδοθέντος αἵματος ἐν φρουρίῳ τινὶ τῆς Γαλλίας ἐτελεύτησε τὸν βίον

VI, 37, 2. Γότθοι γάρ, οἳ δὴ πέραν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ τὸ πρὶν ᾤκουν καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ἐκράτουν, ἐξελαθέντες παρὰ τῶν καλουμένων Οὔννων εἰς τοὺς Ῥωμαίων ὅρους ἐπεραιώθησαν. 3. τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, ὥς φασιν, ἄγνωστον ἦν πρὸ τοῦ Θρᾳξὶ τοῖς παρὰ τὸν Ἴστρον, καὶ Γότθοις αὐτοῖς, ἐλάνθανον δὲ προοικοῦντες ἀλλήλοις, καθότι λίμνης μεγίστης ἐν μέσῳ κειμένης ἕκαστοι τέλος εἶναι ξηρᾶς ᾤοντο τὴν καθ' αὐτοὺς οἰκουμένην, μετὰ τοῦτο δὲ θάλασσαν καὶ ὕδωρ ἀπέραντον· συμβὰν δὲ βοῦν οἰστροπλῆγα διαδραμεῖν τὴν λίμνην ἐπηκολούθησε βούκολος, καὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν θεασάμενος, ἤγγειλε τοῖς ὁμοφύλοις. 4. ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ἔλαφος διαφυγοῦσά τισι τῶν Οὔννων θηρῶσιν ἐπέδειξε τήνδε τὴν ὁδόν, ἐξ ἐπιπολῆς καλυπτομένην τοῖς ὕδασι· τοὺς δὲ τότε μὲν ὑποστρέψαι θαυμάσαντας τὴν χώραν ἀέρι μετριωτέρῳ καὶ γεωργίᾳ ἥμερον οὖσαν καὶ τῷ κρατοῦντι τοῦ ἔθνους ἀγγεῖλαι ἃ ἐθεάσαντο. 5. δι' ὀλίγων δὲ τὰ πρῶτα καταστῆναι εἰς πεῖραν τοῖς Γότθοις, μετὰ δὲ ταῦτα πασσυδὶ ἐπιστρατεῦσαι καὶ μάχῃ κρατῆσαι καὶ πᾶσαν τὴν αὐτῶν γῆν κατασχεῖν· τοὺς δὲ διωκομένους τὸν ποταμὸν περαιωθῆναι, καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίων ὅρους διαβάντας πρέσβεις πέμψαι πρὸς βασιλέα, συμμάχους ἔσεσθαι τοῦ λοιποῦ σφᾶς ὑπισχνουμένους, καὶ δεομένους συγχωρεῖν αὐτοῖς ᾗ βούλεται κατοικεῖν. 6. Ταύτης δὲ τῆς πρεσβείας ἄρξαι Οὐλφίλαν τὸν τοῦ ἔθνους ἐπίσκοπον· κατὰ γνώμην δὲ αὐτοῖς προχωρησάσης ἐπιτραπῆναι ἀνὰ τὴν Θρᾴκην οἰκεῖν

VI, 37, 8... Οὐλφίλας τὰ μὲν γὰρ πρῶτα οὐδὲν διεφέρετο πρὸς τὴν καθόλου ἐκκλησίαν, ἐπὶ δὲ τῆς Κωνσταντίου βασιλείας ἀπερισκέπτως οἶμαι μετασχὼν τοῖς ἀμφὶ Εὐδόξιον καὶ Ἀκάκιον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου διέμεινε κοινωνῶν τοῖς ἱερεῦσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων· 9. ὡς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίκετο, λέγεται διαλεχθέντων αὐτῷ περὶ τοῦ δόγματος τῶν προεστώτων τῆς Ἀρειανῆς αἱρέσεως καὶ τὴν πρεσβείαν αὐτῷ συμπράξειν πρὸς βασιλέα ὑποσχομένων, εἰ ὁμοίως αὐτοῖς δοξάζοι, βιασθεὶς ὑπὸ τῆς χρείας ἢ καὶ ἀληθῶς νομίσας ἄμεινον οὕτω περὶ θεοῦ φρονεῖν, τοῖς Ἀρείου κοινωνῆσαι καὶ αὐτὸν καὶ πᾶν τὸ φῦλον ἀποτεμεῖν τῆς καθόλου ἐκκλησίας... 11. πρῶτος δὲ γραμμάτων αὐτοῖς εὑρετὴς ἐγένετο καὶ εἰς τὴν οἰκείαν φωνὴν μετέφρασε τὰς ἱερὰς βίβλους· καθότι μὲν οὖν ὡς ἐπίπαν οἱ παρὰ τὸν Ἴστρον βάρβαροι τὰ Ἀρείου φρονοῦσι, πρόφασις ἥδε.

VII, 9, 5. Καὶ ὁ βασιλεύς... νόμον ἔθετο... παραδοθῆναι δὲ τὰς πανταχῇ ἐκκλησίας τοῖς... μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολογοῦσι θεότητα... 6. τούτοις δὲ εἶναι τοὺς κοινωνοῦντας... ἐν ταῖς περὶ Θρᾴκην καὶ Σκυθίαν πόλεσι Τερεντίῳ τῷ Τομέων καὶ Μαρτυρίῳ τῷ Μαρκιανουπόλεως. 7. τούτους γὰρ καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ἐπήνεσεν ἰδὼν καὶ συγγενόμενος, καὶ δόξα ἀγαθὴ περὶ αὐτῶν ἐκράτει ὡς τὰς ἐκκλησίας εὐσεβῶς ἀγόντων...

mea și chiar își închipuie să poarte război cu romanii". 4. Supărîndu-se grozav și strigînd astfel de vorbe, de prea multă încordare i-a plesnit diafragma; în același timp i s-a rupt o venă și o arteră. Podidindu-l sîngele, și-a sfîrșit viața într-o fortăreață din Galia[6]....

VI, 37, 2. Căci goții, care locuiau mai înainte dincolo de Istru și erau stăpîni peste ceilalți barbari, fiind izgoniți de așa-numiții huni au trecut în hotarele romanilor. 3. După cum se spune, acest neam era necunoscut mai înainte tracilor de lîngă Istru și chiar goților înșiși. Nu se cunoșteau, deși locuiau unii lîngă alții, pentru că la mijloc se afla un lac foarte mare, și fiecare credea că pămîntul locuit de ei înșiși era la capătul uscatului, iar dincolo (se întindea) marea și o apă fără de sfîrșit. Întîmplîndu-se să treacă prin lac un bou înțepat de un tăun, a fost urmărit de un bouar. Văzînd pămîntul de dincolo, el le-a dat de știre celor de un neam cu dînsul. 4. Iar alții spun că acest drum, tăinuit la suprafață de ape, le-ar fi fost arătat de un cerb, pe cînd era urmărit de cîțiva huni, care îl vînau. Venind pe urmele lui, s-au minunat de țara din fața lor, cu un climat mai temperat și prielnic pentru agricultură. Ei au anunțat, pe stăpînul neamului lor de cele ce-au văzut. 5. La început au trecut dincolo, la goți, cu puțini (oameni înarmați), după aceea au pornit la luptă cu toată armata, i-au înfrînt și au ocupat tot pămîntul lor. Cei urmăriți au traversat fluviul și după ce au ajuns în ținuturile romanilor, au trimis soli la împărat, făgăduindu-i că îi vor fi aliați pentru restul timpului și cerînd să le îngăduie să se așeze, unde vrea el. 6. Această solie era condusă de Ulfila, episcopul acelui neam. Desfășurîndu-se lucrurile după cum au socotit ei, s-au îndreptat să se așeze în Tracia...

VI, 37, 8. ... Ulfila... la început nu se deosebea în privința credinței cu nimic de biserica universală. Deși în timpul domniei lui Constantius luase parte din imprudență, după cum cred, la sinodul din Constantinopol cu Eudoxius și Acacius, a rămas mai departe în comuniune cu episcopii care susțineau hotărîrile părinților adunați în Niceea. 9. Cînd însă a venit în Constantinopol, se spune că fruntașii sectei ariane au discutat cu el despre credință și au făgăduit că-i vor da ajutor în delegația sa la împărat, dacă va crede la fel ca ei, iar el, fie silit de nevoie, fie că a socotit în adevăr că e mai bine să gîndească astfel despre divinitate, s-a întovărășit cu adepții lui Arius și s-a despărțit pe sine și tot neamul său de biserica universală... 11. El cel dintîi a fost la goți autorul literilor și a tradus în limba patriei sale sfintele cărți. Așadar aceasta a fost cauza că în general barbarii de lîngă Istru urmează credința lui Arius.

VII, 9, 5. Împăratul...a făcut o lege[7]... ca pretutindeni să se încredințeze bisericile... celor care mărturisesc... una și aceeași divinitate... 6. Și (a stabilit) că aceștia sînt cei care comunică... în orașele din Tracia și din Sciția, cu Terentius (episcop) al Tomisului și cu Martyrios al Marcianopolisului. 7. Căci pe de o parte împăratul însuși i-a aprobat pe aceștia cînd i-a văzut și a vorbit cu ei, pe de altă parte se răspîndea faima bună despre ei că își conduceau cu evlavie bisericile.

---

[6] A murit la Brigettio, în Pannonia, în anul 375.
[7] Theodosius în anul 381 la sinodul din Constantinopol.

VII, 19, 2. Οὐ γὰρ δὴ τὰς αὐτὰς παραδόσεις περὶ πάντα ὁμοίας, κἂν ὁμόδοξοι εἶεν, ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις εὑρεῖν ἔστι· ἀμέλει Σκῦθαι πολλαὶ πόλεις ὄντες ἕνα πάντες ἐπίσκοπον ἔχουσιν...

VII, 26, 6. Ἐν τούτῳ δὲ Τόμεως καὶ τῆς ἄλλης Σκυθίας τὴν ἐκκλησίαν ἐπετρόπευε Θεότιμος Σκύθης, ἀνὴρ ἐν φιλοσοφίᾳ τραφείς· ὃν ἀγάμενοι τῆς ἀρετῆς οἱ παρὰ τὸν Ἴστρον Οὖννοι βάρβαροι θεὸν Ῥωμαίων ὠνόμαζον· καὶ γὰρ δὴ καὶ θείων ἐπ' αὐτῷ πραγμάτων ἐπειράθησαν. 7. λέγεται γοῦν ὡς ὁδεύοντί ποτε παρὰ τὴν ἐνθάδε βαρβάρων γῆν ὑπήντοντο ἐναντίαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπὶ Τόμιν ἐλαύνοντες· ὀλοφυρομένων δὲ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὡς αὐτίκα ἀπολουμένων ἀποβὰς τοῦ ἵππου ηὔξατο οἱ δὲ βάρβαροι μήτε αὐτὸν μήτε τοὺς ἑπομένους ἢ τοὺς ἵππους ὧν ἀπέβησαν θεασάμενοι παρέδραμον. 8. ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἐπιόντες ἐκακούργουν τοὺς Σκύθας φύσει θηριώδεις ὄντας εἰς ἡμερότητα μετέβαλλεν ἑστιῶν τε καὶ δώροις φιλοφρονούμενος· ἐντεῦθεν δὲ βάρβαρος ἀνὴρ ὑπολαβὼν εὔπορον εἶναι ἐπεβούλευσεν αὐτὸν ἑλεῖν· καὶ βρόχον παρασκευάσας, ἀσπίδι ἐπερειδόμενος, ὥσπερ εἰώθει τοῖς πολεμίοις διαλεγόμενος, ἀνασχὼν τὴν δεξιὰν ἀκοντίζειν ἐπ' αὐτὸν τὸ σχοινίον ἔμελλεν ὡς πρὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἑλκύσων· ἅμα δὲ τῇ ἐπιχειρήσει ἀνατεταμένη ἡ χεὶρ πρὸς τὸν ἀέρα δέδετο, καὶ οὐ πρότερον ὁ βάρβαρος τῶν ἀοράτων ἠφείθη δεσμῶν, εἰ μὴ τῶν ἄλλων ἀντιβαλούντων ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν θεὸν ἱκέτευσε Θεότιμος. 9. φασὶ δὲ κομήτην αὐτὸν διαμεῖναι καθ' ὃ σχῆμα φιλοσοφεῖν ἀρξάμενος ἐπετήδευσε, λιτὸν δὲ τὴν δίαιταν, τροφῆς δὲ οὐ τὸν αὐτόν, ἀλλὰ ἐν τῷ πεινῆν ἢ διψῆν τὸν καιρὸν ὁρίσαι· φιλοσόφου γὰρ ἦν, οἶμαι, καὶ τούτοις πρὸς χρείαν, οὐ διὰ ῥᾳστώνην εἴκειν.

VII 114, 8. Θεότιμος δὲ ὁ Σκυθίας ἐπίσκοπος καὶ ἄντικρυς Ἐπιφανίου καθήψατο· οὔτε γὰρ ἔφη ὅσιον εἶναι τὸν πάλαι τετελευτηκότα ὑβρίζειν οὔτε βλασφημίας ἐκτὸς τὴν τῶν παλαιοτέρων διαβάλλειν κρίσιν καὶ τὰ παρ' ἐκείνων δεδοκιμασμένα ἀθετεῖν...

VIII, 25, 1. Περὶ δὲ τοῦτὸν τὸν χρόνον, ὡς ἐπίπαν συνενεχθὲν εὑρεῖν ἔστιν ἐν ταῖς τῶν ἱερέων διχονοίαις, καὶ τὰ κοινὰ θορύβων καὶ ταραχῆς ἐπειράθη· καὶ Οὖννοι μὲν τὸν Ἴστρον περαιωθέντες τοὺς Θρᾴκας ἐδῄουν...

IX, 5, 1. Κατὰ ταὐτὸν δὲ συνέβη καὶ Οὔννους στρατοπεδευομένους ἐν Θρᾴκῃ, μήτε πολεμοῦντός του μήτε διώκοντος, αἰσχρῶς ὑποστρέψαι, τοὺς πλείους ἀποβαλόντας· ἐπεὶ γὰρ Οὔλδης ὁ ἡγούμενος τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον βαρβάρων πλείστην ἔχων στρατιὰν ἐπεραιώθη τὸν ποταμόν, ἐν τοῖς Θρᾳκῶν ὅροις ἐστρατοπεδεύετο. 2. Καὶ Καστραμάρτις πόλιν τῆς Μυσίας προδοσίᾳ ἑλὼν ἐντεῦθεν τὴν ἄλλην Θρᾴκην κατέτρεχε καὶ σπονδὰς θέσθαι πρὸς Ῥωμαίους ὑπὸ ἀλαζονείας οὐκ ἠνείχετο. διαλεγομένου δὲ αὐτῷ περὶ εἰρήνης τοῦ ὑπάρχου τῶν Θρᾳκίων στρατευμάτων, ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ἐπιδείξας οὐ χαλεπὸν αὐτῷ ἔφη, ἣν βούληται, πᾶσαν ἣν ἐφορᾷ γῆν καταστέψασθαι. 3. τεραπευομένου δὲ τοιάδε καὶ δασμὸν ὅσον ἐβούλετο ἐπιτάττοντος καὶ ἐπὶ τούτοις συντίθεσθαι Ῥωμαίοις εἰρήνην

VII, 19, 2. Căci nu se găsesc aceleaşi tradiţii despre toate la fel în toate bisericile, deşi sînt de aceeaşi credinţă. Fără îndoială, cu toate că sînt multe oraşe, toţi sciţii au un singur episcop...

VII, 26, 6. În acest timp biserica din Tomis şi din restul Sciţiei era condusă de scitul Theotimos, un bărbat crescut în dragostea de înţelepciune. Admirîndu-l pentru virtutea lui, barbarii huni din jurul Istrului îl numiau dumnezeul romanilor. Căci fură puşi la încercare de fapte divine din partea lui. 7. Se spune că mergînd el odată pe lîngă pămîntul barbarilor de acolo, îl întîlniră pe acelaşi drum, în înaintarea lor spre Tomis. Cei din jurul său se văitau că vor pieri încurînd, dar el s-a dat jos de pe cal şi a început să se roage. Barbarii nu l-au zărit nici pe el, nici pe însoţitorii săi şi nici.caii de pe care descălecaseră, ci au trecut înainte pe alături. 8. Deoarece (barbarii) năvăleau adeseori şi făceau stricăciuni sciţilor, fiind sălbatici din fire, i-a abătut spre blîndeţă, ospătîndu-i şi atrăgîndu-i cu daruri. De aceea, bănuind că e bogat, un bărbat barbar a încercat să-l ia prizoner. Şi pregătindu-şi o funie cu laţ, s-a sprijinit în scut, cum obişnuia cînd stătea de vorbă cu duşmanii, a ridicat mîna dreaptă şi a vrut să arunce laţul asupra lui, spre a-l trage spre sine şi spre cei de un neam cu el. Odată cu această încercare şi-a ridicat braţul în aer, dar i-a rămas încătuşat. Şi barbarul n-a fost eliberat din cătuşele nevăzute, pînă cînd ceilalţi barbari n-au intervenit, iar Theotimos s-a rugat lui Dumnezeu pentru el. 9. Se spune că a rămas cu părul lung, după modul cum era atunci cînd a început să se ocupe cu filozofia. Traiul îi era modest, iar timpul cinei şi-l fixa nu tot la aceeaşi oră, ci cînd îi era foame sau sete. Căci era, după părerea mea, faptă de filozof să cedeze şi acestora după nevoie, şi nu după bunul plac.

VIII, 14, 8. Theotimos, episcopul Sciţiei, l-a dojenit pe faţă şi pe Epiphanios [8]. Căci, spunea el, nu-i admis să-l insulţi pe cineva care a murit de mult; nici să respingi judecata celor mai vechi fără ocară şi să condamni cele aprobate de ei.

VIII, 25, 1. În acest timp [9], după cum aflăm că s-a întîmplat în neînţelegerile dintre preoţi, tot aşa şi treburile obşteşti au fost puse la încercare de turburări şi dezordini. Iar hunii trecînd peste Istru, îi prădau pe traci...

IX, 5, 1. Tot în acel timp s-a întîmplat că şi hunii, care se aşezaseră cu tabăra în Tracia, fără ca el să-i atace sau să-i urmărească, pierzînd pe cei mai mulţi dintre ei, s-au retras în chip ruşinos. Căci Uldis, conducătorul barbarilor din preajma Istrului, a trecut fluviul cu o armată numeroasă şi şi-a aşezat tabăra la hotarele Traciei. 2. Luînd prin trădare oraşul Castra Martis din Moesia, a năvălit de acolo în restul Traciei şi, din îngîmfare, nu se învrednicia să stabilească o înţelegere cu romanii. Pe cînd comandantul trupelor din Tracia stătea de vorbă cu dînsul despre pace, el a arătat spre soare, care tocmai răsărea, şi a spus că i-ar fi uşor, dacă ar vrea, să răpună tot pămîntul, pe care-l vede (soarele). 3. Pe cînd se mîndrea cu astfel de ameninţări şi cerea un tribut după cum voia, spunînd că numai în astfel de condiţii poate să se înţeleagă cu romanii, să facă pace sau să continue războiul, şi

[8] Un propovăduitor al arianismului.
[9] Cînd Stilico trăia, bucurîndu-se de trecerea la curtea din Ravenna.

ἥχειν ἢ πόλεμον περιμένειν, ἀμηχάνου τε τοῦ πράγματος ὄντος, ἐπέδειξεν ὁ θεὸς ἣν ἔχει προμήθειαν περὶ τὴν παροῦσαν βασιλείαν. 4. οὐκ εἰς μακρὰν γὰρ λόγοι πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Οὔλδην οἰκείους καὶ λοχαγοὺς ἐγένοντο περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας καὶ τῆς τοῦ βασιλέως φιλανθρωπίας, ὁποίων τε καὶ ὅσων ἀξιοῖ γέρων τοὺς ἀρίστους καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας· οὐκ ἀθεεὶ δὲ τούτων εἰς ἔρωτα καταστάντες Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐστρατοπεδεύοντο ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένους. 5. ὁ δὲ Οὔλδης πρὸς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ μόλις διεσώθη πολλοὺς ἀποβαλών, ἄρδην δὲ τοὺς καλουμένους Σκιρούς (ἔθνος δὲ τοῦτο βάρβαρον ἱκανῶς πολυάνθρωπον πρὶν τοιᾶδε περιπεσεῖν συμφορᾷ)...

fiind o situaţie încurcată, iată că Dumnezeu a arătat cîtă grijă prevăzătoare poartă faţă de acest imperiu. 4. Căci nu după mult timp avură loc discutii ale prietenilor apropiaţi şi comandanţilor din jurul lui Uldes cu privire la statul roman şi dragostea de oameni a împăratului: cu cîte daruri de seamă cinsteşte el pe bărbaţii aleşi şi vrednici. Îndrăgind deci aceste lucruri dintr-un îndemn divin, ei fugiră la romani şi împreună cu dînşii se aliară şi cei de sub conducerea lor. 5. Uldis[10] s-a salvat cu greutate în părţile de dincolo de fluviu, pierzînd pe mulţi dintre ai săi, iar pe aşa-numiţii sciri i-a pierdut cu desăvîrşire (acest neam barbar era foarte numeros înainte de a fi căzut într-o asemenea nenorocire)....

[10] Este conducătorul hun care, exercitînd autoritatea sa la Dunăre, l-a ucis şi pe gotul fugar Gainas (cf. Zosimos, V, 18 urm.).

XXXVI. ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

II, 4, 6... Ὁ Κωνστάντιος προσέταξεν εἰς τὴν Σαρδικήν (Ἰλλυρικὴ δὲ αὕτη πόλις, τοῦ Δακῶν ἔθνους μητρόπολις) καὶ τοὺς τῆς Ἑῴας καὶ τοὺς τῆς Ἑσπέρας συνδραμεῖν ἐπισκόπους.

II, 7, 1. Εἰς δὲ τὴν Σαρδικὴν πεντήκοντα μὲν καὶ διακόσιοι συνῆλθον ἀρχιερεῖς, ὡς διδάσκει τὰ παλαιὰ διηγήματα.

II, 8, 1. «Ἡ ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα ἀπό τε Ῥώμης καὶ Σπανίων καὶ Γαλλίων, Ἰταλίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀφρικῆς, Σαρδανίας, Παννονίας, Μυσίας, Δακίας, Δαρδανίας, ἄλλης Δακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, Ἠπείρου, Θρᾴκης, Ῥοδόπης, Ἀσίας... 28. Εἰσὶ δὲ τούτων (scil. τῶν κατηγορηθέντων καὶ ἐκβληθέντων διὰ τὴν Ἀρείου αἵρεσιν)... Οὐρσάκιος ἀπὸ Σιγγιδούνου τῆς Μυσίας, Οὐάλης ἀπὸ Μυρσοῦ τῆς Παννονίας... 33. Τοὺς δὲ περὶ Θεοδόσιον τὸν ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς Εὐρώπης... καὶ Οὐρσάκιον· ἀπὸ Σιγγιδούνου τῆς Μυσίας καὶ Οὐάλεντα τὸν ἀπὸ Μυρσῶν τῆς Παννονίας... παμψηφεὶ καθεῖλεν ἡ ἁγία σύνοδος ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς...»

III, 7, 5. Ἐν Δοροστόλῳ δέ (πόλις δὲ αὕτη τῆς Θρᾴκης ἐπίσημος) Αἰμιλιανὸς ὁ νικήφορος ἀγωνιστὴς ὑπὸ Καπετωλίνου τοῦ τῆς Θρᾴκης ἁπάσης ἄρχοντος παρεδόθη πυρί.

IV, 3, 8. «Γίγνωσκε, θεοφιλέστατε Αὔγουστε[1], ὅτι αὕτη[2] μέν ἐστιν ἡ ἐξ αἰῶνος κηρυττομένη, ταύτην δὲ ὡμολόγησαν οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες πατέρες καὶ ταύτῃ σύμψηφοι τυγχάνουσι πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον ἐκκλησίαι, αἵτε κατὰ τὴν Σπα-

1 scil. Αὔγουστος Ἰοβιανός.
2 Ἡ ἐν Νικαίᾳ παρὰ τῶν πατέρων ὁμολογηθεῖσα πίστις.

XXXVI. THEODORETOS DIN CYROS.

S-a născut în Antiohia pe la 393 și a primit învățătură în școlile mănăstirești de acolo. Probabil că a fost ucenicul lui Teodor de Mopsuestia și colegul lui Nestorios și al lui Ioan din Antiohia. În anul 423 a fost făcut episcop de Cyros, un orășel în Siria eufratică. Adversar al lui Ciril din Alexandria, bănuit de nestorianism, el a fost aspru persecutat de monofiziți, depus în anul 449 și exilat. Sinodul din Calcedonia din anul 451 l-a readus în postul său. A murit pe la 466. Apologet și polemist, exeget și istoric, Theodoretos a lăsat multe lucrări, printre care o *Istorie bisericească* și opera *Terapeutice (Graecarum affectionum curatio)*, în douăsprezece cărți.

Edițiile folosite: Theodoret, *Kirchengeschichte*, herausgegeben von Léon Parmentier. Zweite Auflage, bearbeitet... von Felix Scheidweiler. Berlin, 1954; Théodoret de Cyr, *Thérapeutique des maladies helléniques*, texte et traduction par P. Canivet, Paris 1958, vol. I-II (*Sources chrétiennes*, 58).

ISTORIA BISERICEASCĂ

II, 4, 6... Constantius porunci ca episcopii, atît cei din Răsărit cît și cei din Apus să se adune în Sardica (oraș illyric, metropolă a neamului dacilor).

II, 7, 1. La Sardica s-au adunat două sute cincizeci de arhierei, după cum arată vechile izvoare.

II, 8, 1. „Sfîntul sinod, întrunit cu voia lui Dumnezeu în Sardica, din Roma, Spanii, Gallii, Italia, Campania, Calabria, Africa, Sardinia, Pannonia, Mysia, Dacia, Dardania, cealaltă Dacie, Macedonia, Tesalia, Ahaia, Epir, Tracia, Rodope, Asia... 28. Dintre aceștia (adică dintre cei acuzați și alungați din pricina ereziei lui Arius) sînt... Ursacius din Singidunum în Mysia, Valens din Myrsos în Pannonia... 33. Pe Teodor din Heracleea Europei și pe cei împreună cu el, ... pe Ursacius din Singidunum în Mysia și pe Valens dih Myrsos, Pannonia... sfîntul sinod i-a dat jos din episcopat cu unanimitate de voturi".

III, 7, 5. În Dorostolum (oraș însemnat al Traciei) atletul victorios Aemilianus[1] a fost dat pradă focului unui rug de către Capitolinus, conducătorul întregii Tracii.

IV, 3, 8. „Află Auguste[2] prea iubit de Dumnezeu, că aceasta este (credința) cea propovăduită din veac, pe aceasta au mărturisit-o părinții care s-au întrunit în Niceea și cu aceasta sînt de acord toate bisericile din tot

[1] În realitate un soldat care distrusese statuile și altarele păgîne în anul 362.

[2] Împăratul Iovianus, căruia îi este adresată această scrisoare de către Atanasie și alți episcopi.

νίαν καὶ Βρεττανίαν καὶ Γαλλίας, καὶ τῆς Ἰταλίας πάσης καὶ Δαλματίας, Δακίας τε καὶ Μυσίας...»

IV, 12, 1... Ὁ γὰρ Βάλης τὴν βασιλείαν παραλαβὼν τοῖς ἀποστολικοῖς τὰ πρῶτα δόγμασιν ἐσκοπεῖτο. τῶν δὲ Γότθων τὸν Ἴστρον διαβάντων καὶ τὴν Θρᾴκην ληϊζομένων, στρατιάν τε συναθροῖσαι καὶ στρατεῦσαι κατ' αὐτῶν ἐβουλεύσατο.

IV, 14, 7. Ὁ δὲ (scil.. Εὐσέβιος)... ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἀπῆρεν.

IV, 15, 11. Ὁ δέ θεῖος Εὐσέβιος παρὰ τὸν Ἴστρον διῆγε, τῶν Γότθων τὴν Θρᾴκην ληϊζομένων καὶ τὰς πόλεις πολιορκούντων, ὡς τὰ παρ' ἐκείνου γραφέντα δηλοῖ.

IV, 35, 1. Καὶ Βετρανίων δέ, παντοδαπῇ μὲν λαμπρυνόμενος ἀρετῇ, πάσης δὲ τῆς Σκυθίας τὰς πόλεις ἀρχιερατικῶς ἰθύνειν πεπιστευμένος, ἐπύρσευσέ τε τῷ ζήλῳ τὸ φρὸνημα καὶ τὴν τῶν δογμάτων διαφθορὰν καὶ τὰς κατὰ τῶν ἁγίων παρανομίας τοῦ Βάλεντος ἤλεγξε, καὶ μετὰ τοῦ θειοτάτου Δαβὶδ ἐβόα· «ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σοῦ ἐναντίον βασιλέων καὶ οὐκ ἠσχυνόμην» (Psalm. CXVIII, 46).

IV, 37, 1... Ὅτι τὸν Ἴστρον διαβάντες πρὸς τὸν Βάλεντα τὴν εἰρήνην ἐσπείσαντο, τηνικαῦτα παρῶν Εὐδόξιος ὁ δυσώνυμος ὑπέθετο τῷ βασιλεῖ πεῖσαί οἱ κοινωνῆσαι τοὺς Γότθους· πάλαι γὰρ τὰς τῆς θεογνωσίας ἀκτίνας δεξάμενοι τοῖς ἀποστολικοῖς ἐνετρέφοντο δόγμασι. 2. «βεβαιότερον γάρ», ἔφη, «τὸ κοινὸν τοῦ φρονήματος τὴν εἰρήνην ἐργάσεται». ταύτην ἐπαινέσας τὴν γνώμην ὁ Βάλης προὔτεινε τοῖς ἐκείνων ἡγεμόσι τῶν δογμάτων τὴν συμφωνίαν· οἱ δὲ οὐκ ἀνέξεσθαι ἔλεγον τὴν πατρῴαν καταλείψειν διδασκαλίαν. 3. κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον Οὐλφίλας αὐτῶν ἐπίσκοπος ἦν, ᾧ μάλα ἐπείθοντο, καὶ τοὺς ἐκείνου λόγους ἀκινήτους ὑπελάμβανον νόμους· τούτου καὶ λόγοις κατακηλήσας Εὐδόξιος καὶ χρήμασι δελεάσας, πεῖσαι παρεσκεύασε τοὺς βαρβάρους τὴν βασιλέως κοινωνίαν ἀσπάσασθαι.

V, 5, 2...Ὁ δὲ (Θεοδόσιος) τῇ πίστει φραξάμενος θαρσαλέως ἐξώρμησε· καὶ τῆς Θρᾴκης ἐπιβὰς καὶ τοὺς βαρβάρους θεασάμενος ὁμόσε χωροῦντας, ἔταξε τὴν στρατιὰν ὡς εἰς μάχην· ἀψιμαχίας δὲ γενομένης, οὐκ ἐνεγκόντες ἐκεῖνοι τὴν ἐπιβολὴν τὴν τάξιν κατέλιπον· 3. τῆς δὲ τροπῆς γενομένης, οἱ μὲν ἔφευγον, οἱ δὲ κατὰ κράτος ἐδίωκον· πολὺς δὲ φόνος τῶν βαρβάρων ἐγένετο οὐ μόνον γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἐκτείνοντο. 4. οὕτω δὲ τῶν πλείστων ἀναιρεθέντων, ὀλίγων δὲ τῶν λαθεῖν δυνηθέντων διαβάντων τὸν Ἴστρον, εὐθὺς ὁ ἄριστος στρατηγός, ἣν εἶχε στρατιὰν ἐν ταῖς πελαζούσαις πόλεσι διελών, αὐτὸς πρὸς τὸν βασιλέα Γρατιανὸν κατὰ τάχος ἐλαύνων ἀφίκετο, τῶν οἰκείων τροπαίων γενόμενος ἄγγελος.

V, 30, 1. Ὁρῶν δὲ καὶ τὸν Σκυθικὸν ὅμιλον ὑπὸ τῆς Ἀρειανικῆς θηρευθέντα σαγήνης, ἀντεμηχανήσατο καὶ αὐτὸς καὶ πόρον ἄγρας ἐξεῦρεν· ὁμογλώττους γὰρ ἐκείνοις πρεσβευτέρους καὶ διακόνους καὶ τοὺς τὰ θεῖα ὑπαναγινώσκοντες λόγια προβαλλόμενος, μίαν τούτοις ἀπένειμεν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τούτων πολλοὺς τῶν πλανωμένων ἐθήρευσεν. 2. αὐτός τε γὰρ θαμινὰ ἐκεῖσε φριτῶν διελέγετο, ἑρμηνευτῇ χρώμενος τῷ ἑκατέραν γλῶτταν ἐπισταμένῳ τινί· καὶ τοὺς λέγειν ἐπισταμένους τοῦτο παρεσκεύαζε δρᾶν. ταῦτα μὲν οὖν ἔνδον ἐν τῇ πόλει διετέλει ποιῶν καὶ πολλοὺς τῶν ἐξηπατημένων ἐζώγρει, τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων ἐπιδεικνὺς τὴν ἀλήθειαν.

locul, cele din Spania, Britania, Gallia, Italia toată, Dalmaţia, Dacia şi Mysia..."

IV, 12, 1... Căci Valens, luînd domnia, la început se deosebea prin respectarea dogmelor apostolice. Cînd goţii trecură Istrul şi prădară Tracia, hotărî să adune o armată şi să pornească în expediţie împotriva lor.

IV, 14, 7. Iar (Eusebius).... plecă spre Istros.

IV, 15, 11. Iar dumnezeiescul Eusebius şedea la Istros, în vreme ce goţii jefuiau Tracia şi asediau oraşele, cum arată scrierile lui.

IV, 35, 1. Dar şi Bretanion, care strălucea prin tot felul de virtuţi şi care conducea ca episcop oraşele întregii Sciţii, şi-a înflăcărat inima de zel şi a combătut stricarea învăţăturilor şi nelegiuirilor lui Valens împotriva sfinţilor, şi striga cu prea dumnezeiescul David: „Grăiam întru mărturiile tale înaintea împăraţilor şi nu mă ruşinam" *(Psalm.* 118, 46*)*.

IV, 37, 1. ... Pe vremea cînd, după ce trecuseră Istrul, încheiaseră un tratat de pace cu Valens, Eudoxius cel cu faimă rea, care era de faţă, propuse împăratului să convingă pe goţi de a se întovărăşi cu el. Căci primind de mult razele cunoaşterii lui Dumnezeu, ei se hrăneau cu învăţăturile apostolice. 2. „În adevăr, zise el, comunitatea de gîndire va face pacea mai solidă". Lăudînd această părere, Valens propuse conducătorilor acelora să consimtă la adoptarea dogmelor. Aceştia însă spuseră că nu vor putea suporta să lepede învătătura străbună. 3. În vremea aceea episcopul lor era Ulfilas, în care aveau multă încredere şi ale cărui vorbe le socoteau legi nestrămutate. Vrăjindu-l cu vorbe şi momindu-l cu bani, Eudoxius îl făcu să convingă pe barbari de a îmbrăţişa comunitatea împăratului [3].

V, 5, 2. ... Iar Theodosius, întărit prin încrederea acordată, porni cu hotărîre. Mergînd în Tracia şi văzînd pe duşmani înaintînd împotrivă, rîndui armata ca pentru luptă. După ce începu hărţuiala, aceia, neputînd suporta atacul, părăsiră rîndurile. 3. Cînd începu fuga, unii fugeau, iar ceilalţi îi urmăreau din răsputeri. Fu un mare măcel de barbari; căci erau omorîţi nu numai de romani, ci şi de loviturile pe care şi le pricinuiau unii altora în învălmăşeală. 4. Şi astfel, după ce fură ucişi cei mai mulţi şi numai puţini putură să scape trecînd Istrul, viteazul general, împărţi prin oraşele din apropiere armata pe care o avea, iar el plecă şi sosi îndată la împăratul Gratianus, devenind vestitor al propriilor sale trofee.

V, 30, 1. Văzînd [4] mulţimea sciţilor pescuită de năvodul arian, născoci şi el mijloace pentru a lupta împotrivă şi găsi o cale de pescuit. Punînd înainte preoţii care vorbeau aceeaşi limbă ca şi aceia, diaconi şi pe cei care citeau dumnezeieştile proorociri, le dădu o singură biserică, şi prin ei captivă pe mulţi dintre cei care erau rătăciţi 2. El însuşi, venind des acolo [5], rostea cuvîntări avînd ca tîlmaci pe unul care cunoştea amîndouă limbile; şi pe cei care ştiau să cuvînteze, îi punea să facă acelaşi lucru. Acestea făcea deci înăuntru în oraş şi captiva pe mulţi dintre cei care fuseseră înşelaţi, arătînd adevărul predicilor apostolice.

[3] Adică arianismul.

[4] Ioan Hrisostomul.

[5] În biserica „coloniei" gotice din Constantinopol, unde veneau şi goţi din regiunile noastre, stabilindu-se în felul acesta un contact cu comunităţile creştine din nordul Dunării.

V, 31, 1. Μαθὼν δέ τινας τῶν νομάδων Σκυθῶν παρὰ τὸν Ἴστρον ἐσκηνημένους διψῆν μὲν τῆς σωτηρίας, ἐστερῆσθαι δὲ τοῦ τὸ νᾶμα προσφέροντος. ἐπεζήτησεν ἄνδρας τὴν ἀποστολικὴν φιλοπονίαν ἐζηλωκότας, καὶ τούτους ἐκείνοις ἐπέστησεν. 2. ἐγὼ δέ τοι καὶ γράμμασιν ἐντετύχηκα παρ' αὐτοῦ γραφεῖσι πρὸς Λεόντιον τὸν Ἀγκύρας ἐπίσκοπον, δι' ὧν καὶ τῶν Σκυθῶν ἐδήλωσε τὴν μεταβολὴν καὶ πεμφθῆναί οἱ ἄνδρας πρὸς τὴν τούτων ποδηγίαν ἐπιτηδείους ἠξίωσεν.

V, 32, 6...«Ἀλλ' ἔχεις», ἔφη (Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος), «μείζους τῶν πόνων τὰς ἀντιδόσεις· στρατηγός τε γὰρ εἶ καὶ τῆς ὑπατικῆς ἠξιώθης στολῆς, 7. καὶ χρή σε σκοπῆσαι τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γεγένησαι νῦν, καὶ τίς μὲν ἡ προτέρα πενία, τίς δὲ ἡ παροῦσα περιουσία, καὶ ὁποίοις μὲν ἐσθήμασιν ἐκέχρησο πρὶν διαβῆναι τὸν Ἴστρον, ὁποῖα δὲ νῦν περιβέβληται»... 8. τοῖσδε χρώμενος λόγοις ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος ἀπεστόμισε τὸν Γαϊνὰν καὶ σιγὴν ἠνάγκασε. χρόνου δὲ διελθόντος τὴν πάλαι μελετηθεῖσαν ἐκεῖνος ἐγύμνωσε τὴν τυραννίδα, καὶ τὴν στρατιὰν ἐν τῇ Θράκῃ συναγαγὼν ἐληΐζετό τε καὶ ἐδῄου τὰ πλεῖστα.

V, 37, 4. Καὶ γὰρ ἡνίκα Ῥωΐλας, Σκυθῶν τῶν Νομάδων ἡγούμενος, τόν τε Ἴστρον διέβη μετὰ στρατιᾶς ὅτι μάλιστα πλείστης καὶ τὴν Θρᾴκην ἐδῄου καὶ ἐληΐζετο καὶ τὴν βασιλίδα πόλιν πολιορκήσειν τε καὶ αὐτοβοεὶ αἱρήσειν καὶ ἀνάστατον ἠπείλει ποιήσειν, σκηπτοῖς ἄνωθεν· ὁ Θεὸς καὶ πρηστῆρσι βαλὼν καὶ αὐτὸν κατέφλεξε, καὶ τὴν στρατιὰν κατανάλωσεν ἅπασαν.

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ

I, 25...Καὶ γὰρ δὴ καὶ Ζάμολξιν τὸν Θρᾶκα καὶ Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθην ἐπὶ σοφίᾳ θαυμάζετε...

II, 73...Τοὺς μὲν γὰρ Αἰθιόπας μέλανας καὶ σιμοὺς γράφειν ἔφησε τοὺς οἰκείους θεούς, ὁποῖοι δὴ καὶ αὐτοὶ πεφύκασι, τοὺς δέ γε Θρᾷκας γλαυκούς τε ἐρυθρούς

IX, 36... Οὐκέτι δ' οὔτε Ὑρκανοὶ οὔτε Κάσπιοι τοὺς κύνας τοῖς τῶν τεθνεώτων ἐκτρέφουσι σώμασιν, οὔτε Σκύθαι τοῖς τετελευτηκόσι συγκατορύττουσι ζῶντας, οὓς ἠγάπων ἐκεῖνοι.

V, 31, 1. Aflînd că unii dintre sciții[6] nomazi care își așezaseră sălașurile lîngă Istru erau însetați de mîntuire, dar nu aveau pe nimeni care să le ofere izvorul, căută oameni zeloși întru munca .postolică și îi puse mai mari peste aceia. 2. Eu am citit și scrisori scrise de acesta (Ioan Hrisostom) lui Leontios, episcopul Ancyrei, prin care a arătat convertirea sciților și a cerut să-i trimită oameni potriviți pentru călăuzirea acestora.

V, 32, 6... „Dar ai, zise el (Ioan Hrisostom), răsplătiri mai mari decît strădaniile tale; căci ești general și ai fost cinstit cu haină de consul; și trebuie să te gîndești ce erai odinioară și ce ai ajuns acum, care era sărăcia dinainte și care este belșugul prezent, ce fel de haine avuseseși înainte de a trece Istrul și ce fel de veșminte ai îmbrăcat acum..." ... 8. Spunînd aceste vorbe, învățătorul lumii (Ioan Hrisostom) astupă gura lui Gainas[7] și îl sili să tacă.

După ce trecu însă un timp, acela arătă pe față tirania la care se dedase mai demult și, adunînd armată în Tracia, începu să jefuiască și să pustiască cele mai multe locuri.

V, 37, 4. Cînd Roilas, conducătorul sciților nomazi, a trecut Istrul cu o armată foarte numeroasă și pustia și jefuia Tracia și amenința că va asedia orașul împărătesc, că îl va cuceri pe dată și-l va ruina, Dumnezeu, aruncînd din cer fulgere și trăsnete, l-a prăpădit și pe el și a nimicit toată armata.

TERAPEUTICE

I, 25... Pe Zamolxis tracul și pe Anaharsis scitul îl admirați pentru înțelepciune....

II, 73... Spuse că etiopienii descriau pe zeii lor negri și cu nasul cîrn, așa cum sînt și ei din fire; tracii însă îi reprezintă măslinii și roscați...[8]

IX, 36... Nici hyrcanii nici caspii nu mai hrănesc cîinii cu trupurile celor morți, nici sciții[9] nu mai îngroapă împreună cu răposații și oameni vii pe care îi iubeau aceia.

[6] Probabil hunii, cărora în anul 399 le-au fost trimiși misionari.

[7] General roman de origine gotică, care, după o carieră strălucită, a fost nevoit să se refugieze în anul 400 în stînga Dunării, unde a fost ucis de huni.

[8] Cf. Clemens din Alexandria, VIII, 4, p. 302 (IR, p. 639).

[9] Cf. Herodot, IV, 71 (IR, p. 41).

XXXVII. ΕΥΝΑΠΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ Η ΜΕΤΑ ΔΕΞΙΠΠΟΝ

Fragm. 22, tom. I, pg. 226. Ὅτι τῷ Ἰουλιανῷ ἤκμαζεν ὁ πρὸς Πέρσας πόλεμος, τάς τε Σκυθικὰς κινήσεις ὥσπερ ἐν κωφῷ ἔτι κύματι συνετίθει πόρρωθεν ἢ θεοκλυτῶν ἢ λογιζόμενος· λέγει οὖν ἐπιστέλλων· «Σκύθαι δὲ νῦν μὲν ἀτρεμοῦσιν, ἴσως δὲ οὐκ ἀτρεμήσουσιν». ἐς τοσόνδε ἐξικνεῖτο χρόνον ἡ τῶν μελλόντων αὐτῷ πρόνοια [Exc. de sent. (cod. p. 286, 171), p. 260 Mai, 68-69 Niebuhr].

Fragm. 37, tom. I, pg 233—234. Ὅτι τῷ βασιλεῖ Οὐάλεντι ἡσυχίαν ἀπὸ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ὀθνείων ἄγοντι τὸ ἐπίλεκτον ἀγγέλλεται τῶν Σκυθῶν στράτευμα πλησίον ἤδη που τυγχάνειν, οὓς ὁ Προκόπιος ἐς συμμαχίαν ἐξεκεκλήσει παρὰ τοῦ Σκυθῶν βασιλέως. γαύρους εἶναι τὰ φρονήματα ἔλεγον τοὺς προσιόντας καὶ περιφρονητικοὺς τῶν ὁρωμένων ‹Ῥωμαίων›, ὀλιγώρους τε πρὸς τὸ ἀκόλαστον μεθ' ὕβρεως καὶ πολὺ τὸ ἀγέρωχον καὶ θερμὸν ἐπὶ πᾶσιν ἔχονται. Ὁ δὲ βασιλεὺς συντόμως αὐτοὺς ἀποτεμῶν τῆς ἐπὶ Σκύθαις ὑποστροφῆς κατεῖχεν ἐντὸς ἀρκύων, καὶ τὰ ὅπλα παραδοῦναι κελεύσας· οἱ δὲ ἔδοσαν τὴν τῆς γνώμης ὑπεροψίαν μέχρι τοῦ κινῆσαι τὰς κώμας ἐπιδειξάμενοι. διασπείρας οὖν αὐτοὺς κατὰ τὰς πόλεις ἐν ἀδέσμῳ κατεῖχε φρουρᾷ, καὶ καταφρόνησιν ἐπεποιεῖτο τοῖς θεωμένοις αὐτῶν τὰ σώματα πρός τε μῆκος ἀρχεῖον ἐλαυνόμενα καὶ βαρυτέρα τοῖς ποσί, κατά τε τὸ μέσον διεσφιγμένα, ἧπερ φησιν Ἀριστοτέλης τὰ ἔντομα· δεχόμενοι δ' οὖν ἐς τὰς οἰκίας οἱ τὰς πόλεις οἰκοῦντες καὶ πειρώμενοι τῆς ἀσθενίας, τὴν ἑαυτῶν ἐξαπάτην γελᾶν ἠναγκάζοντο. τούτους ἀπῄτει τοὺς ὁ Σκυθῶν βασιλεύς. καὶ ἦν τὸ πρᾶγμα δριμὺ καὶ πρὸς τοῦ δικαίου λόγου οὐκ εὐδιαίτητον ὁ μὲν γὰρ ἔφασκε βασιλεῖ δεδωκέναι κατὰ συμμαχίαν καὶ ὅρκους· ὁ δὲ ἀπέφασκε Βασιλέα μὴ τυγχάνειν καὶ αὐτὸν οὐκ ὀμωμοκέναι. ἐκείνου δὲ προστιθέντος τὸν Ἰουλιανόν, καὶ ὅτι διὰ τὴν ἐκείνου ἐδεδώκει συγγένειαν, καὶ τὰ τῶν πρέσβεων ἀξιώματα προστιθέντος, ὁ βασιλεὺς ἀντεφώνει, τούς τε πρέσβεις ἔχειν τὴν δίκην καὶ τοὺς παρόντας ὡς πολεμίους κατέχεσθαι, πολεμίῳ πρὸς συμμαχίαν ἥκοντας. ἐκ τούτων δὲ τῶν προφάσεων ὁ Σκυθικὸς ἀνεγείρετο πόλεμος, τῷ μὲν ἀξιώματι

XXXVII. EUNAPIOS DIN SARDES

A trăit în a doua jumătate a sec. al IV-lea la Atena, fiind retor şi medic, şi a scris o cronică a evenimentelor dintre 270 şi 404, intitulată *Menţiuni istorice* (Ἱστορικαὶ ὑποδείξεις), din care s-au păstrat numai fragmente. A fost un duşman înverşunat al creştinismului şi un admirator al împăratului Iulian. A avut părinţi săraci, dar a reuşit să-şi facă o educaţie temeinică şi multilaterală. În opera sa istorică, a continuat pe Dexip. N-a folosit izvoare de prima mînă şi a păcătuit în scrisul său prin abuzul de retorică.

Ediţia folosită: L. Dindorf, HGM, I, p. 205—274, Teubner, Leipzig, 1870.

ISTORIA DUPĂ DEXIP

Fragm. 22, tom. I, pg. 226. Pe cînd războiul cu perşii era în toi, Iulian a presimţit de departe mişcările sciţilor, ca o furtună înainte de a izbucni, fie din îndemnul unui zeu, fie datorită minţii sale. El spune într-o scrisoare: „Sciţii sînt acum liniştiţi, dar poate nu vor sta fără să se agite". Previziunea unor lucruri care aveau să i se întîmple se raporta la un timp atît de îndepărtat. [Extrase din „Cugetări" (cod. p. 286, 171), p. 260 Mai, 68—69 Niebuhr].

Fragm. 37, tom. I, pg. 233—234. Pe cînd Valens avea parte de linişte înlăuntrul şi în afara graniţelor, i s-a adus ştirea că este undeva în apropiere o armată alcătuită din sciţii pe care îi chemase în ajutor Procopius[1], cerîndu-i regelui sciţilor. Se spunea că ei erau plini de semeţie faţă de cei pe care-i întîlneau şi dispreţuitori a tot ceea ce vedeau, pentru că puţin le păsa de nedreptăţi într-o vreme cînd nu exista pentru ei pedeapsă; în toate arătau silnicie, multă îngînfare şi patimă. Împăratul le-a tăiat repede retragerea înspre sciţi — parcă i-ar fi ţinut într-o plasă — şi le-a dat poruncă să depună armele. Ei le-au depus, dar şi-au vădit lipsa de respect prin aceea că au răsculat satele. După ce i-a împrăştiat prin oraşe, i-a lăsat sub o supraveghere îngăduitoare. Trupurile lor stîrneau nedumerirea şi dispreţul privitorilor, deoarece erau prea înalte, prea greoaie faţă de picioarele lor şi prea subţiri la mijloc, întocmai ca nişte insecte, după cum se exprimă Aristotel. Locuitorii din oraşe i-au primit în case şi, dîndu-şi seama că au de-a face cu nişte slăbănogi, s-au văzut siliţi să rîdă de felul cum se păcăliseră. Regele[2] sciţilor îi cerea pe aceşti oameni destoinici ai săi. Chestiunea era spinoasă şi nu se putea lua uşor o hotărîre cuminte şi dreaptă. Regele susţinea că ei au fost trimişi în ajutorul împăratului (Procopius), potrivit alianţei şi jurămintelor, pe cîtă vreme împăratul spunea că cel căruia îi fuseseră trimişi n-a fost împărat, iar el însuşi nu s-a legat prin nici un jurămînt. Regele mai folosea argumentul cu Iulian, că el i-a dat trupele datorită legăturii de rudenie, şi atrăgea luarea aminte asupra demnităţii solilor. Împăratul răspundea că solii vor fi pedepsiţi, iar cei care se află de faţă sînt socotiţi duşmani, deoarece

[1] Uzurpator care, sprijinindu-se şi pe unităţi gotice, s-a ridicat în 365 împotriva împăratului Valens (Cf. Amm. Marc., XXVI, 5 — 10).

[2] Athanarich, regele vizigoţilor.

τῶν συνόντων ἐθνῶν καὶ τοῖς μεγέθεσι τῶν παρασκευῶν ἐπὶ μέγα προβήσεσθαι καὶ χωρήσειν πολυτρόπων συμφορῶν καὶ ἀτεκμάρτου τύχης προσδοκηθείς, τῇ τοῦ βασιλέως ὀξύτητι καὶ προνοίᾳ κατενεχθεὶς ἐπὶ τὸ σταθερὸν καὶ ἀσφαλέστερον [Exc. de legat., p. 18-19, Par., 46-48,, Niebuhr]

Fragm. 42, tom. I, pag 237—238. Ὅτι τῶν Σκυθῶν ἡττηθέντων καὶ ὑπὸ τῶν Οὔννων ἀναιρεθέντων καὶ ἄρδην ἀπολλυμένων ‹τὸ πλῆθος›, οἱ μὲν ἐγκαταλαμβανόμενοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις διεφθείτοντο, καὶ οὐδεμία φειδὼ τῆς περὶ τοὺς φόνους ἦν ὠμότητος τὸ δὲ συναλισθὲν καὶ πρὸς φυγὴν πλῆθος μὲν οὐ πολὺ τῶν εἴκοεσ μυριάδων ἀποδέουσαι συνῆλθον ἐς τὸ μάχιμον ἀκμαζούσας. κινηθέντες καὶ ταῖς ἰδχθαις ἐπιστάντες χεῖράς τε εἴρεγον πόρρωθεν μετ' ὀλοφυρμῶν καὶ βοῆς καὶ προέινον κετηρίας, ἐπιτραφῆναι τὴν διάβασιν παρακαλοῦντες καὶ τὴν σφῶν συμφορὰν ὀδυρόμενοι καὶ προσθήκην τῇ συμμαχίᾳ παρέξειν ἐπαγγελλόμενοι. οἱ δὲ ταῖς ὄχθαις ἐπιτεταγμένοι Ῥωμαίων οὐδὲν ἔφασαν πράξειν ἄνευ βασιλέως γνώμης. Ἐντεῦθεν ἀναφέρεται μὲν ἐπὶ τὸν βασιλέα ἡ γνῶσις. πολλῆς δὲ ἀντιλογίας γενομένης καὶ πολλῶν ἐφ' ἑκάτερα γνωμῶν ἐν τῷ βασιλικῷ συλλόγῳ ῥηθεισῶν, ἔδοξε τῷ βασιλεῖ. καὶ γὰρ ὑπῆν τι ζηλοτυπίας αὐτῷ πρὸς τοὺς συμβασιλεύοντας, οἵ παῖδες μὲν ἦσαν ἀδελφοί. καὶ γέγραπται οὕτω πρότερον. τὴν βασιλείαν δὲ διῃρέσθαι κατὰ σφᾶς ἐδόκουν, τὴν διανομὴν οὐκ ἀνενεγκόντες ἐπὶ τὸ θεῖον. τούτων δὴ ἕνεκα, καὶ ὡς μεγάλῃ προσθήκῃ τὸ Ῥωμαϊκὸν αὐξήσων, δεχθῆναι κελεύει τοὺς ἄνδρας τὰ ὅπλα καταθεμένους. πρὶν δὲ τῶν διάβασιν ἐκ βασιλέως ἐπιτραπῆναι, Σκυθῶν, οἱ τολμηρότατοι καὶ αὐτάδεις βιάσασθαι τὸν πόρον ἔγνωσαν, καὶ βιαζόμενοι κατεκόπησαν. οἱ δὲ διαφθείραντες τὸν ἀποδασμὸν τοῦτον τῆς τε ἀρχῆς παρελύθησαν καὶ τοῖς σώμασιν ἐκινδύνευσαν, ὅτι πολεμίως διεφθείρον· οἵ τε παραδυναστεύοντες βασιλεῖ καὶ δυνάμενοι μέγιστον κατεγέλων αὐτῶν τὸ φιλοπόλεμον καὶ στρατηγικόν, πολιτικοὺς δὲ οὐκ ἔφασαν εἶναι. ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς ἐξ Ἀντιοχείας ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὴν ἀχρεῖον ἡλικίαν πρῶτον ὑποδεξαμένοις καὶ παραπέμψασιν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν, καὶ ταύτην ἐς ὁμηρείαν ἀσφαλῶς κατέχουσιν, ἐπιστῆναι ταῖς ὄχθαις, καὶ μὴ πρότερον τοὺς μαχίμους δέξασθαι διαβαίνοντας, μηδὲ τὰ πλοῖα παρασχεῖν ἐς τὴν περαίωσιν, εἰ μὴ τὰ ὅπλα καταθέμενοι γυμνοὶ διαβαίνοιεν. οἱ δὲ ταῦτα ἐπιτραπέντες, ὁ μὲν ἐκ τῶν διαβεβηκότων ἤρα παιδαρίου τινὸς λευκοῦ καὶ χαρίεντος τὴν ὄψιν, ὁ δὲ ἥλω γυναικὸς εὐπροσώπου τῶν αἰχμαλώτων, ὃς δὲ ἦν αἰχμάλωτος ὑπὸ παρθένου, τοὺς δὲ τὸ μέγεθος κατεῖχε τῶν δώρων, τά τε λινᾶ ὑφάσματα καὶ τὸ τῶν στρωμάτων ἐπ' ἀμφότερα θυσανοειδές. ἕκαστος δὲ ἁπλῶς αὐτῶν ὑπελάμβανε καὶ τὴν οἰκίαν καταπλήσειν οἰκετῶν καὶ τὰ χωρία βοηλατῶν καὶ τὴν ἐρωτικὴν λύτταν τῆς περὶ ταῦτα ἐξουσίας. νικηθέντες δὲ ὑπὸ τούτων νίκην αἰσχίστην καὶ παρανομωτάτην, ὥσπερ τινὰς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας παλαιοὺς μετὰ τῶν ὅπλων ἐδέξαντο. οἱ δὲ τοσοῦτον ἀκοντὶι πρᾶγμα διαπεπραγμένοι καὶ τὴν οἴκοι συμφορὰν εὐτυχήσαντες, οἵγε ἀντὶ τῆς Σκυθῶν ἐρημίας καὶ τοῦ βαράθρου τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ἀπελάμβανον. εὐθὺς πολὺ τὸ βάρβαρον ἐν τῷ παρασπόνδῳ καὶ ἀπίστῳ δίεφαινον. ἡ μὲν γὰρ ἄχρηστος ἡλικία προλαβοῦσα κατὰ τὴν διάβασιν μετὰ

s-au dus să dea sprijin unui duşman. Din aceste neînţelegeri s-a iscat războiul cu sciţii, care prin vrednicia neamurilor părtaşe la el şi prin mărimea pregătirilor era de aşteptat să se întindă mult şi să se desfăşoare cu tot felul de întîmplări şi cu o soartă nehotorîtă. Dar prin agerimea prevăzătoare a împăratului a fost dus la bun sfîrşit fără nici o primejdie. [Extr. din „Soliile", p. 18—19, Par., 46—48, Niebuhr].

Fragm. 42, tom. I, pg. 237—238. Sciţii au fost înfrînţi şi măcelăriţi de către huni şi aproape nimiciţi, iar cei prinşi au fost ucişi împreună cu femeile şi copiii lor. Şi nu era nicio măsură în cruzime şi omoruri. Mulţimea care s-a strîns la un loc, pornind să fugă, număra aproape două sute de mii, în afară de bărbaţii în puterea vîrstei care se adunaseră pentru luptă. Deci după ce au fost înfrînţi, ei stăteau pe malul Dunării şi întindeau de departe mîini rugătoare, cerînd prin strigăte jalnice îndurare, ca să poată trece dincoace. Ei îşi plîngeau soarta şi făgăduiau că vor da ajutor în războaie. Romanii, ale căror trupe se aflau orînduite pe tărm, au răspuns că nu pot face nimic fără ştiinţa împăratului. De aceea a fost încunoştiinţat împăratul. În sfatul împărătesc, s-a vorbit mult în contradictoriu şi s-au adus o mulţime de argumente în sprijinul celor două păreri. Iar împăratul s-a hotărît să-i primească. Într-adevăr, el îşi pizmuia oarecum părtaşii la domnie, anume fiii fratelui său, cum am mai spus-o. Aceştia socotiseră de bine să împartă domnia între ei, la împărţeală nemaiţinînd seamă de unchiul lor. Din pricina lor şi pentru a spori cu mult puterea romanilor, împăratul a dat poruncă să-i primească, numai să depună mai întîi armele. Dar înainte ca el să fi îngăduit trecerea, sciţii mai îndrăzneţi şi mai obraznici au hotărît să treacă cu sila, însă au fost înfrînţi. Acei care au nimicit această parte a sciţilor au fost îndepărtaţi de la comandă şi erau în primejdia de a fi executaţi, pentrucă omorîseră duşmani. Iar cei care se bucurau de trecere pe lîngă împărat şi aveau multă putere îşi băteau joc de ei, spunîndu-le că se pricep la război şi strategie, dar nu înţeleg nimic în politică. Iar împăratul le-a trimis vorbă din Antiohia să-i primească mai întîi pe tinerii nepotriviţi încă pentru arme, să-i dea în seama stăpînirii romane şi să-i păstreze sub pază ca ostateci; să stea de strajă pe ţărm şi să nu îngăduie trecerea bărbaţilor înarmaţi şi nici să nu le pună la îndemînă bărci, pînă nu părăsesc armele şi trec neînarmaţi. Dar între cei rînduiţi pentru această treabă s-a iscat tulburare. Unul se lăcomea cînd vedea un tînăr frumos şi cu pielea albă, altul se înduioşa de femeia chipeşă a prinşilor de război, altul se lăsa cucerit de o fecioară, iar altul era copleşit de mulţimea darurilor. Este vorba de ţesături de in şi covoare cu ciucuri de ambele părţi. Fiecare se gîndea doar cum să-şi umple casa cu sclavi şi păşunile cu păstori, sau cum să-şi astîmpere setea de plăceri, pentru că o puteau face. Biruiţi, aşadar, printr-o înfrîngere ruşinoasă, care vădea foarte marea lor nelegiuire, i-au primit împreună cu armele, ca pe nişte vechi binefăcători şi izbăvitori. Iar aceia au dobîndit fără luptă un lucru de mare preţ. Şi nenorocirea de la ei de acasă le adusese fericirea, deoarece în locul părăginei şi a pieirii din Sciţia, ei primiseră acum cîrmuirea romană. În curînd apucăturile lor barbare se arătară în călcarea cuvîntului dat şi a jurămîntului. Cei care nu luptau au fost trecuţi în grabă, cu multă grijă a celor care chibzuiseră astfel, şi au fost răspîndiţi prin diferite ţinuturi. Puteau fi văzuţi

βαθείας σπουδῆς καὶ φροντίδος τῶν ταῦτα βεβουλευμένων ἐς τὰ ἔθνη κατεχεῖτο καὶ διεσπείρετο. οἰκέται δὲ καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες ἐκείνων, οἱ μὲν βασιλικὰ παράσημα ἔχοντες, τὰς δὲ ἦν ἁβροτέρας ὁρᾶν ἢ κατὰ αἰχμάλωτον. παῖδες δὲ αὐτῶν καὶ τὸ γενετικὸν πρός τε τὴν εὐκρασίαν τῶν ἀέρων ἀνέδραμον καὶ παρὰ τὴν ἡλικίαν ἥβησαν, καὶ πολὺ τὸ ἐπιφυόμενον ἦν πολέμιον γένος. οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ μῦθοι λέγουσι περὶ τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Κολχίδα, δρακοντείων ὀδόντων κατασπαρέντων, ἐν ὅπλοις ἅμα τῷ σπόρῳ τοὺς ἄνδρας ἀναπάλλεσθαι· ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς χρόνος καὶ τὸν μῦθον τοῦτον ἐς φῶς καὶ ἔργον συνήγαγε καὶ ὀφθῆναι κατηνάγκασεν. οὐ γὰρ ἔφθασαν τοῦ Σκυθικοῦ γένους ἐς τὴν ἐπικράτειαν τὴν Ῥωμαϊκὴν οἱ παῖδες ὥσπερ ὀδόντες διασπαρέντες καὶ πάντα ἦν μεστὰ θυμοῦ καὶ μανίας καὶ φόνων, ἀνελθόντων αὐτῶν ἐς ἡλικίαν μάχιμον παρὰ τὸν χρόνον· τὸ δὲ ἀκμάζον τῆς Σκυθικῆς ἀλκῆς καὶ γενναιότητος, τοῖς ὑποδεξαμένοις ἀντὶ τῶν ἐκβεβληκότων ἐς ἐπανάστασιν εὐθὺς ἐγερθὲν καὶ μαχόμενον, πολὺ δεινότερα καὶ τραγικώτερα συνετόλμησεν ὧν ἔπαθεν. ἡ μὲν γὰρ Θρᾴκη πᾶσα καὶ ἡ συνεγὴς αὐτῇ χώρα Μακεδονία καὶ Θετταλία τοιαύτη τίς ἐστι καὶ οὕτω πολυάνθρωπον εὐδαίμονά τε ἅμα καὶ εὔανδρον, ἡ τῶν Σκυθῶν ἄπιστος καὶ παράλογος ἐπανάστασις ἐξαπιναίως καὶ παραχρῆμα τῆς διαβάσεως συντολμηθεῖσα καὶ ἀνοιδήσασα κατεστόρεσεν ἐν τοσόνδε καὶ καθημάξευε ταῖς συμφοραῖς ὥστε χρυσὸν ἀποδειχθῆναι πρὸς τὰ Θρᾴκια πάθη τὴν Μυσῶν παροιμιώδη λείαν· δόξαν δ' αὐτοῖς στασιάζειν, ἀξιομάχου μὴ παρούσης δυνάμεως ἐς ἄμυναν, τῷ τε πλήθει πρὸς ἀνθρώπους ἀφυλάκτους καὶ ἀνόπλους ἐφάνησαν φοβειρώτατοι καὶ τῷ φοινικοτάτῳ πρὸς τὸ κρατούμενον πάντα ἀνδρῶν ἐχήρωσαν· περιειστήκει δὲ ἐς ἴσον λόγον καὶ Σκύθας Οὔννων μὴ φέρειν ὄνομα καὶ Ῥωμαίους Σκυθῶν. πόλεις γοῦν εὐαρίθμητοι καὶ ὀλίγαι τινὲς διεσώθησαν καὶ ἔτι σῴζονται τειχῶν ἕνεκεν καὶ οἰκοδομημάτων· ἡ δὲ χώρα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπανάλωται, καὶ ἔστιν ἀνίκητον καὶ ἄβατον διὰ τὸν πόλεμον. βασιλεὺς δὲ ἐπειδὴ τούτων ἐπύθετο τῶν ἀδιηγήτων κακῶν, πρὸς μὲν τοὺς Πέρσας ἀναγκαίαν εἰρήνην συνθέμενος, ἑαυτῷ δὲ πολεμήσας ἐπὶ μεταγνώσει τῆς ὑποδοχῆς, τῷ θυμῷ τε ὑπερέζεσε καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐντείνων ἑαυτὸν προκαταπέμπει τὸ Σαρακηνῶν ἱππικόν, ὡς ἀντισχῆσον τοῖς βαρβάροις. ἤδη γὰρ καὶ τὴν Κωνσταντίνου πόλιν κατέτρεχον, καὶ τείχεσιν ἠνώχλουν περικαθημένοι, πόλεμόν τε οὐδὲν ὁρῶντες ἐς ἀντίπαλον μάχην καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐς πᾶσαν ὕβριν ὠλισθηκότες. ὃ δὴ καὶ περιφανῶς ἔδοξε κάλλιστα στρατηγῆσαι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἡ τύχη [Exc. de legat., p. 19-21, Par., 48-52, Niebuhr].

Fragm. 43, tom I, pag. 235. Ὁ δὲ βασιλεὺς τούτους δεξάμενος κτήματά τε αὐτοῖς καὶ χώραν ἐπένειμε, καὶ προβόλους τε ὑπελάμβανε γενναίους καὶ ἀδαμαντίνους ἔχειν πρὸς τὰς ἐκείνῃ τῶν Οὔννων ἐμβολάς. [Suidas s. v. Πρόβολος]

Fragm. 46, tom. I, pag.. 242. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Οὐάλης κατὰ τὸν καιρὸν ἡνίκα οἱ Σκύθαι καὶ Μακεδονίαν ἐπέτρεχον παρελθὼν ἐς τὴν πόλιν τὰς πανταχόθεν δυνάμεις συνήγειρεν, ὡς μέγα τι καὶ παράδοξον ἐργασόμενος.

Fragm. 50, tom. I, pag.. 245. Ὅτι οἱ Νικοπολῖται τῶν ἄλλων Θρᾳκῶν κατεγέλασαν, οἳ τῷ φόβῳ τῆς βασιλείας τὰ δεινὰ ἔπασχον, τὸ μὲν βοηθῆσον ἀεὶ δι' ἐλπίδος λεπτῆς εἰκάζοντες, τὸ δὲ τῶν κινδύνων ἑστηκὸς πείρᾳ καὶ ὄψει διὰ μαλακίαν ὑπο-

sclavii, femeile și copiii lor: aceștia purtau insigne regești, iar femeile se înfățișau mai delicate decît pot fi prizonierele. Copiii și sclavii alergau în aer curat, creșteau voinici și mișuna pretutindeni neamul dușmanilor. Poveștile de demult ne spun că în Beoția și Colhida au fost semănați dinți de balaur, iar din sămînță au crescut bărbați înarmați. Întîmplările din timpul nostru au aruncat lumină asupra acestui mit și l-au făcut să fie înțeles. Nu apucase bine să fie svîrlită sămînța neamului scitic în imperiul roman, asemenea dinților de balaur, că au și pornit să se umple toate de furie, de nebunie și de măceluri din pricina acestor copii care erau buni pentru luptă înainte de vreme. Înflorirea puterii și vredniciei sciților i-a îndemnat repede la răscoală și luptă, mai degrabă împotriva celor care i-au primit decît împotriva celor de unde veniseră și ei au îndrăznit lucruri cu mult mai groaznice și mai tragice decît cele pe care le înduraseră. Într-adevăr, întreaga Tracie și tot ținutul vecin, Macedonia și Tesalia, erau atît de înfloritoare și atît de lăudate, încît cuvintele ne lipsesc pentru a le descrie. Aceasta ajunsese deci atît de îmbelșugată, atît de plină de lume și dăruită cu atîți bărbați destoinici, cînd iată că răscoala trădătoare și nebunească a sciților, pornită pe neașteptate și răspîndită repede, de îndată ce aceștia au trecut fluviul, a cuprins-o și a învăluit-o în așa fel în vălmășagul nenorocirilor, încît față de suferințele tracilor și prăzile proverbiale ale moesilor puteau fi socotite drept floare la ureche. Ei au găsit cu cale să se răzvrătească într-o vreme cînd lipseau trupele de apărare și cînd mulțimea lor părea înspăimîntătoare pentru niște cetățeni lipsiți de apărare și fără arme, iar omorurile săvîrșite de ei în ținuturi biruite goliră țara de oameni. Se ajunsese pînă acolo încît tot atît de înspăimîntați erau romanii de teamă la auzul numelui sciților ca și sciții la auzul numelui de huni. Cele cîteva orașe de acolo, care pot fi numărate pe degete, s-au salvat și se mai salvează încă îndărătul zidurilor și a întăriturilor; țarinele au fost însă, în mare parte, pierdute și sînt acum pustii și părăsite din pricina războiului. Cînd a putut afla de aceste cumplite nenorociri, împăratul a încheiat o pace silită cu perșii, s-a învinovățit groaznic pe sine că făcuse greșala să-i primească și, nespus de înfuriat, a pornit la luptă, trimițînd înainte călărimea saracenilor spre a se împotrivi barbarilor. Căci aceștia ajunseseră pînă la Constantinopol și se pregăteau să se urce pe ziduri, după ce-l împresuraseră, mai ales că nu vedeau în preajma lor nici un dușman care să-i oprească, iar inimile lor erau gata pentru orice fărădelege. De aceea este lucru vădit că în clipa aceea norocul a cîrmuit bine oștile romanilor. [Extrase din *Soliile*, p. 19—21 Par., 48—52 Niebuhr].

Fragm. 43, tom. I, pg. 235. După ce i-au primit pe aceștia, împăratul le-a împărțit vite și pămînt și a crezut că are în ei un sprijin temeinic și tare ca oțelul, împotriva năvălirilor hunilor. [Suidas, s. v. Πρόβολος „sprijin"].

Fragm. 46, tom. I, pg. 242. În timpul năvalei sciților în Macedonia, împăratul Valens se înapoia în capitală și adună forțe armate de pretutindeni, încredințat că va săvîrși un lucru mare și uimitor.

Fragm. 50, tom. I, pg. 245. Locuitorii din Nicopolis rîdeau de ceilalți traci care suferiseră lucruri groaznice de teama împăratului. Ei nutreau mereu slaba lor nădejde că vor fi ajutați, privind cum îi amenință nenorocirile, aceasta din pricina moliciunii lor, și făcînd chiar experiența lor. Căci ei nu așteptau să li se

μένοντες. οὔτε γοῦν αὐτοὶ φρουράν τινα στρατιωτικὴν πεμφθήσεσθαι προσεδόκησαν οὔτε ἐν ἑτέροις ἔθεντο τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ τῶν μὴ δυναμένων ἑαυτοῖς ἀμύνειν περιφρονήσαντες ἐς ἐλευθερίαν ἐπικίνδυνον ἀπέστησαν.

Ὅτι ἐπὶ Θεοδοσίου οἱ βάρβαροι τὴν Θρᾴκην ἐδήωσαν κατὰ μικρόν. Exc. de sent. (cod. p. 284), p. 274 Mai, 79 Niebuhr].

Fragm. 55, tom. I, pag. 248. Φυλαὶ μὲν γὰρ τῶν πολεμίων τὴν ἀρχὴν διεβεβήκεσαν ἄπειροι, καὶ πλείους ἐπιδιέβαινον, οὐδενὸς κωλύοντος· ἀλλ' ἐν τοσούτοις καιροῖς κέρδος αὐτοῖς ἐδόκει γνήσιον τὸ δωροδοκεῖσθαι παρὰ τῶν πολεμίων. εἶχε δὲ ἑκάστη φυλὴ ἱερά τε οἴκοθεν τὰ πάτρια συνεφελκομένη καὶ ἱερέας τούτων καὶ ἱερείας· ἀλλὰ στεγανή τις ἦν λίαν καὶ ἀδαμάντινος ἡ περὶ ταῦτα σιωπὴ καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐχεμυθία, ἡ δέ ἐς τὸ φανερὸν προσποίησις καὶ πλάσις ἐς τὴν τῶν πολεμίων ἀπάτην διηρτυμένη. καί τινας ὡς ἐπισκόπους αὐτῶν ἐς τὸ θαυμαζόμενον σχῆμα καταστολίσαντες καὶ περικρύψαντες, καὶ πολλῆς αὐτοῖς τῆς ἀλώπεκος ἐπιχέαντες, ἐς τὸ μέσον προηφίεσαν, πανταχοῦ τὸ ἀφύλακτον διὰ τῶν καταφρονουμένων ὅρκων παρ' ἐκείνοις, παρὰ δὲ τοῖς βασιλεῦσι σφόδρα φυλαττομένων, ὑποτρέχοντες καὶ κατασκευάζοντες· ἦν δὲ καὶ τῶν καλουμένων μαναχῶν παρ' αὐτοῖς γένος, κατὰ μίμησιν τῶν παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐπιτετηδευμένων οὐδὲν ἐχούσης τῆς μίμεσεως πραγματῶδες καὶ δύσκολον, ἀλλὰ ἐξήρκει φαιὰ ἱμάτια σύρουσι καὶ χιτώνια πονηροῖς τε εἶναι καὶ πιστεύεσθαι. καὶ τοῦτο ὀξέως συνεῖδον οἱ βάρβαροι τὸ θαυμαζόμενον παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ῥᾳδίως ἐς παραγωγὴν ἐπιτηδεύσαντες· ἐπεὶ τά γε ἄλλα μετὰ βαθήτητος καὶ σκέπης ὅτι μάλιστα στεγανωτάτης τῶν ἀπορρήτων τὰ παρὰ σφίσιν ἱερὰ γεννικῶς τε καὶ ἀδόλως φυλάττοντες ‹διετέλουν›. οὕτω ἐχόντων τούτων, ὅμως ἐς τοσαύτην ἄνοιαν ἐξεπεπτώκεσαν ὥστε συμπεπεῖσθαι σαφῶς καὶ ἀμάχως τοὺς δοκοῦντας νοῦν ἔχειν ὅτι Χριστιανοί τε εἰσι καὶ πάσαις ταῖς τελεαῖς ἀνέχοντες [Exc. de sent. (cod. p. 228, 319), p. 277—278 Mai, 82—83 Niebuhr].

Fragm. 60,tom. I,pag. 251. Ὅτι ἐπὶ Θεοδοσίου χρόνους τῆς βασιλείας τὸ τῶν Σκυθῶν ἔθνος ἐξελαυνόμενοι τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Οὔννων διεβεβήκεσαν τῶν φυλῶν ἡγεμόνες, ἀξιώματι καὶ γένει προήκοντες. οὗτοι ταῖς τιμαῖς τοῦ βασιλέως ἐξωγκωμένοι καὶ πάντα ἐφ' ἑαυτοῖς ὁρῶντες κείμενα, στάσιν ἐν ἀλλήλοις οὐ μικρὰν ἤγειραν, οἱ μὲν ἀγαπᾶν καὶ δέχεσθαι τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν κελεύοντες, οἱ δὲ τὸν οἴκοι γεγονότα φυλάττειν ὅρκον αὐτοῖς καὶ μὴ παραβαίνειν ἐκείνας τὰς συνθήκας. αὗται δὲ ἦσαν ἀσεβέστατον καὶ βαρβαρικὸν ἦθος ἐς ὠμότητα παρατρέχουσαι, παντὶ τρόπῳ Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύειν καὶ πάσῃ μηχανῇ καὶ δόλῳ τοὺς ὑποδεξαμένους ἀδικεῖν, κἂν τὰ μέγιστα ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχωσιν, ὡς ἂν τῆς ἐκείνων ἁπάσης χώρας ἐγκρατεῖς γένωνται. περὶ τούτου μὲν οὖν ἦν αὐτοῖς ἡ στάσις, καὶ διανεμηθέντες ἀπερράγησαν, οἱ μὲν τὰ χείρωπροθέμενοι τῆς βουλῆς, οἱ δὲ τὶ εὐσεβέστερα, ἐπικρύπτοντες δὲ ἑκατέρα στάσις τὴν πρόφασιν τῆς ὀργῆς ὅμως. ὁ καὶ βασιλεὺς τιμῶν οὐκ ἔληγεν, ἀλλ' ὁμοτραπέζους εἶχε καὶ ὁμοσκήνους, καὶ πολὺ τὸ φιλόδωρον ἐς αὐτοὺς ἦν· οὐδαμοῦ γὰρ ἐξεφέρετο καὶ παρεγυμνοῦτο τὰ τῆς φιλονεικίας.

atribuie o garnizoană militară și nici nu puneau nădejdea salvării lor în alții. Disprețuind ceea ce putea să-i ocrotească, au preferat o libertate plină de primejdii.

Pe timpul lui Theodosius barbarii pustiau Tracia încetul cu încetul. [Extr. din „Cugetări" (cod. p. 284), p. 274 Mai, 79 Niebuhr].

Fragm. 55, tom. I, pg. 248. Nesfîrșite triburi de dușmani trecuseră la început fluviul; și mai multe treceau fără să fie împiedicate de nimeni. Întradevăr, în mijlocul atîtor primejdii, ai noștri socoteau un cîștig, în toată puterea cuvîntului, să primească daruri de la dușmani. Fiecare trib aducea cu sine în căruțe odoarele sfinte strămoșești luate de acasă împreună cu preoții și preotesele lor. Dar în jurul acestora domnea o tăcere adîncă și de nepătruns, o discreție potrivită misterelor; de fapt, nu era decît prefăcătorie, pentru a lua ochii, un vicleșug spre a înșela pe dușmani. După ce cu grijă și în ascuns au îmbrăcat pe cîțiva dintre ei ca episcopi, în haine care trezeau uimirea și i-au ținut ascunși, strecurîndu-le în suflete multă viclenie, ei i-au scos apoi la iveală și pretutindeni căutau și se străduiau să descopere partea noastră slabă, întrucît la ei jurămintele sfinte sînt călcate în picioare, pe cîtă vreme împărații noștri le păzeau cu sfințenie. Era printre ei și un soi de așa-ziși monahi, care fuseseră rînduiți să-i imite pe monahii dușmanilor. Nu-și dădeau prea multă osteneală pentru această imitație, și aceasta nu era un lucru greu de realizat, pentru că era de ajuns ca ei să îmbrace și să tîrască pe pămînt haine lungi de culoare închisă, dar în fundul sufletului rămîneau mai departe niște nelegiuiți. Barbarii își dădeau seama, cu o mare pătrundere, că romanii prețuiesc și admiră acest lucru. Și ei erau obișnuiți să-l facă pentru a înșela. De altminteri își păstrau în mare taină, ferindu-se cît se poate mai mult, vechile lor obiceiuri sacre, pe care le țineau cu bărbăție și credință. Astfel stăteau lucrurile, iar ai noștri au mers atît de departe cu prostia, încît s-au lăsat înduplecați pe deplin și fără multă greutate, chiar și oamenii cu mintea întreagă, închipuindu-și că aceia sînt creștini și s-au pătruns de toate tainele acestei religii. [Estr. din „Cugetări" (cod. 128, 319), p. 277—278 Mai, 82—83 Niebuhr].

Fragm. 60, tom. I, pg. 251. În primii ani ai domniei lui Theodosius[3] un neam scitic a fost izgonit din ținuturile sale de către huni și a trecut fluviul împreună cu șefii săi de triburi, care erau mai ascultați și de neam mai bun. Aceștia au început să se înfumureze din pricina cinstei pe care le-o arăta împăratul, văzînd că toate atîrnă de ei și au stîrnit printre ai lor o mare răscoală. Unii îndemnau la dragoste și supunere în fața prosperității din imperiu alții însă le cereau să-și păstreze jurămîntul făcut acasă și să nu treacă peste acele înțelegeri. Iar ei se înțeleseră să facă lucruri cît se poate de criminale și întreceau în cruzime chiar și legea morală a barbarilor: erau hotărîți să le întindă romanilor capcane în orice chip, prin tot felul de vicleșuguri, chiar dacă ar avea parte de la ei de cele mai vechi binefaceri, numai și numai să pună stăpînire pe întreaga lor țară. Acestea au fost temeiurile răzvrătirii și ei s-au despărțit în două tabere: unii erau hotărîți să facă lucruri josnice, iar alții înclinau pentru mai multă cucernicie. Dar fiecare își ascundea justificarea pornirii mînioase. Împăratul n-a încetat să-i cinstească, îi avea împreună cu el la masă și în cort și era foarte darnic cu dînșii. Căci nicăieri nu se dădeau în vileag și nu se arătau în toată goliciunea lor gîndurile dușmănase pe care le nutreau.

[3] În realitate în ultimii ani ai lui Valens.

XXXVIII. ΠΡΙΣΚΟΥ
ΠΕΡΙ ΠΡΕΣΒΕΩΝ ῬΩΜΑΙΩΝ ΠΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΡΙΣΚΟΥ ῬΗΤΟΡΟΣ ΚΑΙ ΣΟΦΙΣΤΟΥ ΤΗΣ ΓΟΤΘΙΚΗΣ

(p. 121 De Boor) 1 Ὅτι Ῥοῦα βασιλεύοντος Οὔννων, Ἀμιλζούροις καὶ Ἰτιμάροις καὶ Τούνσουρσι καὶ Βοΐσκοις καὶ ἑτέροις ἔθνεσι προσοικοῦσι τὸν Ἴστρον καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων ὁμαιχμίαν κατατυγγάνουσιν ἐς μάχην ἐλθεῖν προῃρημένος ἐκπέμπει Ἤσλαν εἰωθότα ἐπὶ τοῖς διαφόροις αὐτῷ τε καὶ Ῥωμαίοις διακονεῖσθαι, λύειν τὴν προϋπάρχουσαν εἰρήνην ἀπειλῶν, εἰ μή γε πάντας τοὺς παρὰ σφᾶς καταφυγόντας ἐκδοῖεν. βουλευομένων δὲ Ῥωμαίων στεῖλαι πρεσβείαν παρὰ τοὺς Οὔννους, πρεσβεύειν μὲν ἤθελον Πλίνθας καὶ Διονύσιος, Πλίνθας μὲν τοῦ Σκυθικοῦ, Διονύσιος δὲ τοῦ Θρᾳκίου γένους, ἀμφότεροι δὲ στρατοπέδων ἡγούμενοι καὶ ἄρξαντες τὴν ὕπατον παρὰ Ῥωμαίοις ἀρχήν. ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει Ἤσλαν παρὰ τὸν Ῥοῦαν ἀφικνεῖσθαι πρότερον τῆς ἐκπεμφθησομένης πρεσβείας, συνεκπέμπει Πλίνθας Σηγγίλαχον, ἄνδρα τῶν ἐπιτηδείων πεῖσαι τὸν Ῥοῦαν αὐτῷ καὶ μὴ ἑτέροις Ῥωμαίων ἐς λόγους ἐλθεῖν. τελευτήσαντος δὲ Ῥοῦα, καὶ περιστάσης τῆς Οὔννων βασιλείας ἐς Ἀττήλαν καὶ Βλήδαν, ἐδόκει τῇ Ῥωμαίων βουλῇ Πλίνθαν πρεσβεύεσθαι παρ' αὐτούς. καὶ κυρωθείσης ἐπ' αὐτῷ παρὰ βασιλέως ψήφου, ἐβούλετο καὶ Ἐπιγένην ὁ Πλίνθας συμπρεσβεύειν αὐτῷ ὡς μεγίστην ἐπὶ σοφίᾳ δόξαν ἐπιφερόμενον καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχοντα τοῦ κοιαίστορος. χειροτονίας δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ γενομένης, ἄμφω ἐπὶ τὴν πρεσβείαν ἐξώρμησαν καὶ παραγίνονται ἐς Μάργον (ἡ δὲ πόλις τῶν ἐν Ἰλλυρίᾳ Μυσῶν πρὸς τῷ Ἴστρῳ κειμένη ποτε ᾧ ἀντικρὺ Κωνσταντίας φρουρίου κατὰ τὴν ἑτέραν ὄχθην διακειμένου), εἰς ἣν καὶ

XXXVIII. PRISCUS PANITES

Priscus s-a născut în orașul Panion (de aici și numele său) din Tracia, pe țărmul Propontidei, nu departe de Heraclea. La unii autori el poartă porecla „Tracul". A trăit la Constantinopol și în anul 448 a luat parte la o solie trimisă la curtea lui Attila, regele hunilor, de împăratul bizantin Theodosius al II-lea. Cu acest prilej a trecut și prin țara noastră. Apoi, între anii 448 și 453, a întreprins alte călătorii importante în slujba diplomației bizantine. A scris o *Istorie a Bizanțului* (și evenimentele în legătură cu Attila) și o *Istorie a goților*, începînd cu întîmplările din anul 433. Fragmente din aceste opere s-au păstrat în excerptele făcute în timpul împăratului Constantin Porfirogenetul din sec. al X-lea.

Ediția folosită: *Excerpta de legationibus*, edidit Carolus De Boor, Berlin, 1903, p. 121—155, 575—591.

DESPRE SOLIILE ROMANILOR LA CEI DE ALT NEAM.

FRAGMENTE DIN ISTORIA GOȚILOR A RETORULUI ȘI FILOZOFULUI PRISCUS

(p. 121 De Boor) 1. Cînd Rua, regele hunilor, și-a pus în gînd [1] să pornească război împotriva amilzurilor, itimarilor, tonosurilor, boiscilor și a altor neamuri care locuiau lîngă Dunăre și se grăbiseră să facă alianță de arme cu romanii, l-a trimis pe Esla, care de obicei îndeplinea slujba de mijlocitor în neînțelegerile dintre el și romani, pentru a le spune că va rupe numaidecît învoiala de pace pusă la cale între dînșii, dacă nu-i dau înapoi toți fugarii adăpostiți la ei. Romanii au luat hotărîrea să trimită o solie la huni și au încuviințat să se ducă la ei Plinthas, de neam scitic, și Dionysios, de neam tracic, amîndoi comandanți de armată, care avuseseră la romani demnitatea de consuli. Deoarece a crezut că Esla va ajunge la Rua înainte de a sosi acolo solia lor, Plinthas l-a trimis împreună cu Esla pe Singilachos, unul din prietenii săi apropiați, spre a-l îndupleca pe Rua să nu înceapă tratative cu nimeni altul dintre romani decît cu el însuși. Dar Rua a încetat din viață, iar domnia peste huni a trecut asupra lui Attila, de aceea senatul roman a socotit nimerit să trimită la ei pe Plinthas. După ce hotărîrea aceasta a fost aprobată de împărat, Plinthas a dorit să-l ia cu sine pe Epigenes, un bărbat cunoscut prin marea sa înțelepciune și care avea demnitatea de quaestor. Cînd li s-a dat cuvenita îngăduință, ei au pornit amîndoi în solie și au ajuns pînă la Margus, oraș așezat în Illyria moesilor, lîngă rîul Istru, în fața cetății Constantia de pe malul celălalt al fluviului, unde se adunaseră

[1] În anul 433.

οἱ βασίλειοι συνήεσαν Σκύθαι. καὶ τὴν σύνοδον ἔξω τῆς πόλεως (p. 122 De Boor) ἐποιοῦντο ἐπιβεβηκότες ἵππων· οὐ γὰρ ἐδόκει τοῖς βαρβάροις ἀποβᾶσι λογοποιεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς Ῥωμαίων πρέσβεις τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας προνοουμένους ἀπὸ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἐς ταὐτὸν τοῖς Σκύθαις ἐλθεῖν, πρὸς τὸ μὴ τοὺς μὲν ἀφ' ἵππων, τοὺς δὲ πεζοὺς διαλέγεσθαι.***τοὺς ἀπὸ τῆς Σκυθικῆς καταφεύγοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη πεφευγότας σὺν καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις Ῥωμαίοις τοῖς ἄνευ λύτρων ἐς τὰ σφέτερα ἀφιγμένοις ἐκδίδασθαι, εἰ μή γε ὑπὲρ ἑκάστου πεφευγότος τοῖς κατὰ πόλεμον κτησαμένοις ὀκτὼ δοθεῖεν χρυσοῖ· ἔθνει δὲ βαρβάρῳ μὴ συμμαχεῖν Ῥωμαίους πρὸς Οὔννους αἱρουμένους πόλεμον· εἶναι δὲ καὶ τὰς πανηγύρεις ἰσονόμους καὶ ἀκινδύνους Ῥωμαίοις τε καὶ Οὔννοις· φυλάττεσθαι δὲ καὶ διαμένειν τὰς συνθήκας ἑπτακοσίων λιτρῶν χρυσίου ἔτους ἑκάστου τελουμένων παρὰ Ῥωμαίων τοῖς βασιλείοις Σκύθαις. πρότερον δὲ πεντήκοντα καὶ τριακόσιαι αἱ τοῦ τέλους ἐτύγχανον οὖσαι. ἐπὶ τούτοις ἐσπένδοντο Ῥωμαῖοι τε καὶ Οὖννοι καὶ πάτριον ὅρκον ὀμόσαντες ἐς τὰ ἀμφότερα ἐπανήεσαν. οἱ δὲ παρὰ Ῥωμαίους καταφυγόντες ἐξεδόθησαν βαρβάροις, ἐν οἷς καὶ παῖδες Μάμα καὶ Ἀτακὰμ τοῦ βασιλείου γένους, οὓς ἐν Καρσῷ φρουρίῳ Θρᾳκίῳ οἱ παρειληφότες ἐσταύρωσαν δίκας αὐτοὺς πραττόμενοι τῆς φυγῆς. Οἱ δὲ περὶ Ἀττήλαν καὶ Βλήδαν τὴν εἰρήνην πρὸς Ῥωμαίους θέμενοι διεξήεσαν τὰ ἐν τῇ Σκυθικῇ ἔθνη χειρούμενοι καὶ πόλεμον πρὸς Σορόσγους συνεστήσαντο.

2. Ὅτι Θεοδόσιος ἔπεμπε Σηνάτορα ἄνδρα ὑπατικὸν παρὰ τὸν Ἀττήλαν πρεσβευσόμενον. ὁ οὐδὲ τὸ τοῦ πρεσβευτοῦ ἔχων ὄνομα ἐθάρρησε πεζὸς παρὰ τοὺς Οὔννους ἀφικέσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Πόντον καὶ τὴν Ὀδυσσηνῶν ἔπλευσε πόλιν, ἐν ᾗ καὶ Θεόδουλος στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς διέτριβεν.

3. Ὅτι τοῦ Χρυσαφίου τοῦ εὐνούχου παραινέσαντος Ἐδέκωνι ἀνελεῖν τὸν Ἀττήλαν, ἐδόκει τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ μαγίστρῳ Μαρτιαλίῳ βουλευομένοις τῶν προκειμένων πέρι μὴ μόνον Βιγίλαν, ἀλλὰ καὶ Μαξιμῖνον ἐκπέμπειν πρεσβευόμενον παρὰ τὸν Ἀττήλαν, καὶ Βιγίλαν μὲν τῷ φαινομένῳ τὴν τοῦ ἑρμηνέως ἐπέχοντα (p. 123 De Boor) τάξιν πράττειν ἅπερ Ἐδέκωνι δοκεῖ, τὸν δὲ Μαξιμῖνον μηδὲν τῶν αὐτοῖς βουλευθέντων ἐπιστάμενον τὰ βασιλέως ἀποδιδόναι γράμματα. ἀντεγέγραπτο δὲ τῶν πρεσβευομένων ἀνδρῶν ἕνεκα ὡς ὁ μὲν Βιγίλας ἑρμηνεύς, ὁ δὲ Μαξιμῖνος μείζονος ἤπερ ὁ Βιγίλας ἀξίας γένους τε περιφανοῦς καὶ ἐπιτήδειος ἐς τὰ μάλιστα βασιλεῖ, ἔπειτα ὡς οὐ δεῖ παρασαλεύοντα τὰς σπονδὰς τῇ Ῥωμαίων ἐμβατεύειν γῇ, φυγάδας δὲ μετὰ τοὺς ἤδη ἐκδοθέντας ἑπτακαίδεκα ἐπέσταλκέν οἱ, ὡς ἑτέρων οὐκ ὄντων. καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἐν τοῖς γράμμασιν. φράζειν δὲ τὸν Μαξιμῖνον ἀπὸ στόματος τῷ Ἀττήλᾳ μὴ χρῆναι αἰτεῖν πρέσβεις μεγίστης ἀξίας παρ' αὐτὸν διαβῆναι· τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτοῦ προγόνων οὐδὲ ἐπὶ ἑτέρων τῶν ἀρξάντων τῆς Σκυθικῆς γενέσθαι, ἀλλὰ πρεσβεύσασθει τόν τε ἐπιτυχόντα στρατιώτην καὶ ἀγγελιαφόρον. εἰς δὲ τὸ διευκρινῆσαι τὰ ἀμφιβαλλόμενα ἐδόκει πέμπειν Ὀνηγήσιον παρὰ Ῥωμαίους· μὴ οἷόν τε γὰρ αὐτὸν Σερδικῆς δῃωθείσης σὺν ὑπατικῷ ἀνδρὶ ἐς αὐτὴν προϊέναι· ἐπὶ ταύτην τὴν πρεσβείαν

sciții[2] regali. Ei s-au întîlnit în afara orașului (p. 122 De Boor) și au venit călări. Barbarii n-au vrut să discute decît de pe cai, așa încît solii romani au socotit nimerit să vină în fața sciților în aceeași ținută, deoarece nu se cuvenea ca unii să vorbească de pe cai, iar alții de jos... Și s-au înțeles ca pe viitor, romanii, nu numai să nu primească fugari sciți, ci să-i înapoieze și pe cei care fugiseră mai înainte, împreună cu prizonerii romani sosiți acasă fără să fi plătit prețul răscumpărării, sau să dea pentru fiecare prizonier de război cîte opt monede de aur; romanii să nu încheie alianțe militare cu nici un neam barbar care s-ar afla în război cu hunii, iar tîrgurile să fie deschise deopotrivă și fără primejdie atît pentru romani cît și pentru huni. Aceste tratate să fie păzite și să rămînă în vigoare, iar romanii să plătească sciților regali un tribut anual de șapte sute de livre aur. Mai înainte fuseseră numai treisute cincizei de livre aur[3]. În aceste condiții au încheiat pace hunii și romanii, și ambele părți au depus jurămîntul de credință, fiecare după obiceiul patriei sale și apoi s-au despărțit. Fugarii care se aflau la romani au fost înapoiați barbarilor, între ei și copiii Mama și Atacam de neam regesc, pe care i-au primit în cetatea Carsus din Tracia și i-au ucis pe cruce drept pedeapsă pentru fuga lor. Oamenii lui Attila și Bleda au pus la cale pacea cu romanii și apoi au pornit să subjuge triburile scitice și au început război împotriva sorosgilor[4].

2. Theodosius a trimis ca sol la Attila pe Senator, fost consul. Cu toate că purta titlul de sol, acesta n-a îndrăznit să se ducă la huni pe uscat, ci a a călătorit cu corabia prin Pont pînă în orașul odessenilor, unde fusese trimis și se afla încă comandant Theodulos.

3. După ce eunucul Chrysaphius l-a îndemnat pe Edecon să-l omoare pe Attila, împăratul Theodosius și magistrul Martialius s-au sfătuit cu privire la aceste măsuri și s-au hotărît să-l trimită în solie la Attila nu numai pe Vigila, ci și pe Maximinus. Pe motiv că era tîlmaci, (p. 123 De Boor) Vigila urma să ducă la îndeplinre ceea ce socotea nimerit Edecon, iar Maximinus, care habar n-avea de ceea ce se punea la cale, trebuia să înmîneze scrisoarea împăratului. În ea se scria despre soli, anume că Vigila este interpret, iar Maximinus are un rang mai înalt decît Vigila, că se trage dintr-o familie nobilă și că este prieten bun cu împăratul. Apoi a mai adăugat că Attila nu trebuie să calce tratatele și nici să pătrundă pe pămîntul roman. „Iar pe lîngă fugarii pe care ți-am dat mai înainte, ți-am trimis acum alți șaptesprezece, dar nu deopotrivă cu ceilalți". Acestea erau cuprinse în scrisoare, iar Maximinus urma să-i spună din gură lui Attila că n-ar trebui să pretindă să i se trimită soli cu mai multă vază, deoarece „lucrul acesta n-a fost cerut nici de strămoșii tăi și nici de ceilalți regi ai Sciției, ci a putut merge ca sol oricare soldat sau crainic". Iar pentru a discuta neînțelegerile dintre ei crede că ar fi potrivit să fie trimis la romani Onegesius, căci el însuși nu se poate duce la Serdica numai cu un fost consul, mai ales că orașul a fost distrus.

[2] E vorba de huni; autorii bizantini denumesc noile populații barbare cu numele populațiilor care ocupaseră odinioară aceleași regiuni.
[3] Livra are 327 grame.
[4] Trib din nordul Dunării.

ἐκλιπαρήσας πείθει με Μαξιμῖνος αὐτῷ συναπᾶραι. Καὶ δῆτα ἅμα τοῖς βαρβάροις ἐχόμενοι τῆς ὁδοῦ ἐς Σερδικὴν ἀφικνούμεθα τρισκαίδεκα ὁδὸν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τῆς Κωνσταντίνου ἀπέχουσαν· ἐν ᾗ καταλύσαντες καλῶς ἔχειν ἡγησάμεθα ἐπὶ ἑστίαν Ἐδέκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ βαρβάρους καλεῖν. πρόβατα οὖν καὶ βόας ἀποδομένων τῶν ἐπιχωρίων ἡμῖν, κατασφάξαντες ἠριστοποιούμεθα. καὶ παρὰ τὸν τοῦ συμποσίου καιρὸν τῶν μὲν βαρβάρων τῶν Ἀττήλαν, ἡμῶν δὲ τὸν βασιλέα θαυμαζόντων, ὁ Βιγίλας ἔφη ὡς οὐκ εἴη θεὸν καὶ ἄνθρωπον δίκαια συγκρίνειν, ἄνθρωπον μὲν τὸν Ἀττήλαν, θεὸν δὲ τὸν Θεοδόσιον λέγων. ἤσχαλλον οὖν οἱ Οὖννοι καὶ κατὰ μικρὸν ὑποθερμαινόμενοι ἐχαλέπαινον. ἡμῶν δὲ ἐς ἕτερα τρεψάντων τὸν λόγον καὶ φιλοφροσύνῃ τὸν σφῶν αὐτῶν καταπραϋνάντων θυμόν, μετὰ τὸ δεῖπνον ὡς διανέστηκεν, δώροις ὁ Μαξιμῖνος Ἐδέκωνα καὶ Ὀρέστην ἐθεράπευσε σηρικοῖς ἐσθήμασι καὶ λίθοις Ἰνδικοῖς. ἀναμείνας δὲ τὴν Ἐδέκωνος Ὀρέστης ἀναχώρησιν πρὸς τὸν Μαξιμῖνον φράζει, ὡς σοφός τε εἴη καὶ ἄριστος μὴ δμοια σὺν τοῖς ἀμφὶ τὰ βασίλεια πλημμελήσας· χωρὶς γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ δεῖπνον τὸν Ἐδέκωνα καλοῦντες δώροις ἐτίμων. ἀπόρου δὲ τοῦ λόγου ὡς μηδὲν (p. 124 De Boor) ἐπισταμένοις φανέντος, καὶ ἀνερωτήσασιν ὅπως καὶ κατὰ ποῖον καιρὸν περιῶπται μὲν αὐτός, τετίμηται δὲ ὁ Ἐδέκων, οὐδὲν ἀποκρινάμενος ἐξῆλθεν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὡς ἐβαδίζομεν, φέρομεν ἐπὶ Βιγίλαν ἅπερ ἡμῖν Ὀρέστης εἰρήκει· ὃς δὲ ἐκεῖνον ἔλεγεν μὴ δεῖν χαλεπαίνειν ὡς τῶν αὐτῶν Ἐδέκωνι μὴ τυγχάνοντα. αὐτὸν μὲν γὰρ ὀπάονά τε καὶ ὑπογραφέα εἶναι Ἀττήλα, Ἐδέκωνα δὲ τὰ κατὰ πόλεμον ἄριστον καὶ τοῦ Οὔννου γένους ἀναβεβηκέναι τὸν Ὀρέστην πολύ. ταῦτα εἰπὼν καὶ τῷ Ἐδέκωνι ἰδιολογησάμενος ἔφασκεν ὕστερον πρὸς ἡμᾶς, εἴτε ἀληθιζόμενος εἴτε ὑποκρινόμενος, ὡς εἴποι μὲν αὐτῷ τὰ εἰρημένα, μόγις δὲ αὐτὸν καταπραῦναι τραπέντα ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν εἰς ὀργήν. ἀφικομενοι δὲ ἐς Ναϊσσὸν ἔρημον μὲν εὕρομεν ἀνθρώπων τὴν πόλιν ὡς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀνατραπεῖσαν, ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς καταλύμασι τῶν ὑπὸ νόσων κατεχομένων τινὲς ἐτύγχανον ὄντες μικρὸν δὲ ἄνω τοῦ ποταμοῦ ἐν καθαρῷ καταλύσαντες (σύμπαντας γὰρ τὰ ἐπὶ τήν ὄχθην ὀστέων ἦν πλέα τῶν ἐν πολέμῳ ἀναιρεθέντων) τῇ ἐπαύριον πρὸς Ἀγίνθεον τὸν ἐν Ἰλλυριοῖς ταγμάτων ἡγούμενον ἀφικόμεθα οὐ πόρρω ὄντα τῆς Ναϊσσοῦ, ἐφ' ᾧ τὰ παρὰ βασιλέως ἀγγεῖλαι καὶ τοὺς φυγάδα παραλαβεῖν· τοὺς γὰρ ε̇ τῶν ις περὶ ὧν Ἀττήλᾳ ἐγέγρωτο, αὐτὸν ἔρει παραδιδόναι. ἤλθομεν οὖν ἐς λόγους καὶ τοὺς έ φυγάδας παραδοῦναι αὐτόν τοῖς Οὔννοις παρεσκευάσαμεν οὓς φιλοφρονησάμενος σὺν ἡμῖν ἀπέπεμψεν διανυκτεύσαντες δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Ναίσσοῦ τὴς πορείαν ποιησάμενοι ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν ἔς τι χωρίον ἐσβάλλομεν συνηρεφές, καμπὰς δὴ καὶ ἑλιγμοὺς καὶ περιαγωγάς πολλὰς ἔχον. ἐν ὧπερ τῆς ἡμέρς διαφανούς, οἰομένοις ἐπὶ δυσμὰς πορεύεσθαι ‹ἡ› τοῦ ἡλίου ἀνατολὴ κατεναντίον ὤφθη, ὥστε τοὺς ἀπείρως ἔχοντας τῆς τοῦ χωρίου θέσεως ἀναβοῆσαι, οἷα δὴ τοῦ ἡλίου τὸν ἐναντίαν ποιουμένου πορείαν καὶ ἕτερα παρὰ τὰ καθεστῶτα σημαίνοντος· ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ τόπου ἀνωμαλίας ἐπὶ ἀνατολὰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἔβλεπε τῆς ὁδοῦ. μετὰ δὲ τὴν δυσχωρίαν (p. 125 De Boor) ἐν πεδίῳ καὶ αὐτῷ ὑλώδει παραγινόμεθα. ἐντεῦθεν βάρβαροι πορθμεῖς ἐν σκάφεσι μονοξύλοις, ἅπερ αὐτοὶ δένδρα ἐκτέμνοντες καὶ διαγλύφοντες κατα-

Maximinus a stăruit pe lîngă mine [Prescus Panaites] şi m-a înduplecat să-l însoţesc în această solie. Am avut de străbătut acelaşi drum împreună cu barbarii şi am ajuns pînă la Serdica, la o depărtare de treisprezece zile de la Constantinopol pentru un bărbat bine echipat. Aici am poposit şi am găsit nimerit să-l poftim la masă pe Edecon împreună cu barbarii care îl însoţiau. Localnicii ne-au pus la îndemînă oi şi boi, pe care i-am tăiat şi am pregătit un ospăţ. În timpul ospăţului barbarii au închinat şi adus laude în cinstea lui Attila, iar ai noştri în cinstea împăratului. Vigila a spus că nu este drept să fie slăviţi în aceeaşi măsură un zeu şi un om, şi l-a numit pe Attila om, iar pe Theodosius zeu. Hunii s-au tulburat numaidecît şi nu le-a trebuit mult să se aprindă de mînie, iar noi am căutat să schimbăm vorba şi i-am potolit cu cuvinte măgulitoare, apoi ne-am ridicat de la masă, iar Maximinus i-a cinstit cu daruri pe Edecon şi Oreste, dîndu-le haine de mătase şi pietre scumpe din India. Oreste a aşteptat pînă ce s-a îndepărtat Edecon, apoi i-a spus lui Maximinus că omul înţelept şi cinstit nu face greşeli cum s-a întîmplat cu slujitorii împăratului, care l-au trecut cu vederea pe el şi l-au poftit la masă pe Edecon, apoi l-au cinstit cu daruri. Ei n-au priceput tîlcul cuvintelor sale, (p. 124 De Boor) deoarece nu ştiau ce se întîmplase, şi l-au întrebat cum şi în ce împrejurare a fost trecut cu vederea, iar Edecon a fost la loc de cinste, dar Oreste n-a răspuns nici un cuvînt şi s-a îndepărtat. În ziua următoare, pe cînd călătoream împreună, i-am împărtăşit lui Vigila ceea ce îmi spusese Oreste. El mi-a răspuns că Oreste n-ar trebui să se supere pentru faptul că n-a fost preţuit la fel ca Edecon, deoarece Oreste este tovarăş de arme şi secretar al lui Attila, pe cînd Edecon este cel mai iscusit în treburile războiului, se trage dintr-o familie de huni şi îl întrece cu mult pe Oreste. După aceste cuvinte i s-a adresat lui Edecon în graiul lui părintesc, apoi ne-a împărtăşit şi nouă, fie că a spus adevărul sau l-a ascuns, că i-a tălmăcit cele vorbite de noi şi că numai cu greu i-a putut potoli mînia pentru vorbele lui Oreste. Am ajuns la Naissus şi am găsit oraşul pustiu de locuitori, deoarece fusese distrus de duşmani, şi numai printre dărîmăturile sfinte se mai întîmpla să întîlnim cîte un bolnav. Puţin mai sus de rîu am descălecat pe un loc curat, deoarece toate locurile de pe malurile apei erau pline de oasele celor care căzuseră în lupte. A doua zi am ajuns la Agintheus, conducătorul armatelor din Illyria, nu departe de Naissus, şi am luat de la el fugarii, după cum ne poruncise împăratul, căci trebuia să ne dea cinci fugari din cei şaptesprezece, de cîţi scrisese lui Attila. Aşadar am intrat în vorbă cu el şi am primit cinci fugari care trebuiau daţi hunilor. El i-a mîngîiat şi i-a trimis cu noi. După ce am înnoptat acolo, ne-am îndreptat de la hotarele Naissului spre fluviul Istru şi am ajuns într-o vale strîmtă, cu numeroase cotituri, depresiuni şi coline. Cînd s-a luminat de ziuă, am vrut să ne îndreptăm spre apus, dar ni s-a părut că vedem răsăritul soarelui în partea opusă, ne-am dezorientat în privinţa aşezării locului şi am strigat că soarele şi-a schimbat mersul şi arată altă stare de lucruri. Necunoaşterea locului ne făcea să credem că acea parte a drumului e spre răsărit. Apoi dintr-o regiune plină de dealuri (p. 125 De Boor) am ajuns într-o cîmpie împădurită. Acolo ne-au primit luntraşi barbari în bărci monoxile făcute din trunchiuri de copaci, tăiate şi scobite de ei înşişi. Ei ne-au trecut dincolo de rîu, cu toate că

σκευάζουσιν, ἐδέχοντο ἡμᾶς καὶ διεπόρθμευον τὸν ποταμόν, οὐχ ἡμῶν ἕνεκα παρασκευασάμενοι, ἀλλὰ διαπορθμεύσαντες πλῆθος βαρβαρικόν, ὅπερ ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδόν ἀπηντήκει, οἷα δὴ βουλομένου ὡς ἐπὶ θήραν 'Αττήλα διαβαίνειν ἐς τὴν 'Ρωμαίων γῆν. τοῦτο δὲ ἦν πολέμου παρασκευὴν ποιουμένῳ τῷ βασιλείῳ Σκύθῃ, προφάσει τοῦ μὴ πάντας αὐτῷ τοὺς φυγάδας δεδόσθαι. Περαιωθέντες δὲ τὸν Ἴστρον καὶ σὺν τοῖς βαρβάροις ὡς ο' πορευθέντες σταδίους ἐν πεδίῳ τινὶ ἐπιμένειν ἠναγκάσθημεν, ὥστε τοὺς ἀμφὶ τὸν 'Εδέκωνα τῷ 'Αττήλᾳ γενέσθαι τῆς ἡμετέρας ἀφίξεως μηνυτάς. καταμεινάντων δὲ σὺν ἡμῖν καὶ τῶν ξεναγησάντων ἡμᾶς βαρβάρων, ἀμφὶ δείλην ὀψίαν δεῖπνον ἡμῶν αἱρουμένων, κρότος ἵππων ὡς ἡμᾶς ἐρχομένων ἠκούετο, καὶ δὴ ἄνδρες β' Σκύθαι παρεγίνοντο ὡς τὸν 'Αττήλαν ἡμᾶς ἀπιέναι παρακελευόμενοι. ἡμῶν δὲ πρότερον ἐπὶ τὸ δεῖπνον αὐτοὺς ἐλθεῖν αἰτησάντων, ἀποβάντες τῶν ἵππων εὐωχήθησαν καὶ ἡμῖν τῆς ὁδοῦ τῇ ὑστεραίᾳ ἡγήσαντο. παραγενομένων δὲ ὡς τοῦ 'Αττήλα σκηνὰς ἀμφὶ θ' τῆς ἡμέρας ὥρᾳ (πολλαί δὲ αὗται ἐτύγχανον εἶναι) ἐπί τε λόφου τινὸς σκηνοποιῆσαι βουληθέντων, οἱ ἐπιτυχόντες διεκώλυσαν βάρβαροι, ὡς τῆς 'Αττήλα ἐν χθαμαλῷ ἐπαρχούσης σκηνῆς. καταλυσάντων δὲ ὅπου τοῖς Σκύθαις ἐδόκει, 'Εδέκων καὶ 'Ορέστης καὶ Σκόττας καὶ ἕτεροι τῶν ἐν αὐτοῖς λογάδων ἧκον ἀνερωτῶντες τίνων τυχεῖν ἐσπουδακότες τὴν πρεσβείαν ποιούμεθα. ἡμῶν δὲ τὴν ἄλογον ἀποθαυμαζόντων ἐρώτησιν καὶ ἐς ἀλλήλους ὁρώντων, διετέλουν πρὸς ὄχλου τῆς ἀποκρίσεως ἕνεκα γινόμενοι εἰπόντων δὲ 'Αττήλᾳ καὶ οὐκ ἑτέροις λέγειν βασιλέα παρακελεύσασθαι, χαλεπήνας ὁ Σκόττας ἀπεκρίνατο τοῦ σφῶν αὐτῶν ἡγουμένου ἐπίταγμα εἶναι· οὐ γὰρ ἂν πολυπραγμοσύνῃ σφετέρᾳ παρ' ἡμᾶς ἐληλυθέναι. φησάντων δὲ μὴ τοῦτον ἐπὶ τοῖς πρέσβεσι κεῖσθαι τὸν νόμον, ὥστε μὴ ἐντυγχάνοντας μηδὲ ἐς ὄψιν ἐρχομένους παρ' οὓς ἐστάλησαν δι' ἑτέρων ἀνακρίνεσθαι ὧν ἕνεκα πρεσβεύοιντο, καὶ τοῦτο μηδὲ αὐτοὺς ἀγνοεῖν Σκύθας θαμινὰ παρὰ βασιλέα πρεσβευομένους· χρῆναι δὲ τῶν ἴσων κυρεῖν· μὴ γὰρ ἄλλως τὰ τῆς πρεσβείας ἐρεῖν· ὡς τὸν 'Αττήλαν ἀνέζευξαν· καὶ αὖθις ἐπανῆκον 'Εδέκωνος χωρὶς καὶ ἅπαντα, (p. 126 De Boor) περὶ ὧν ἐπρεσβευόμεθα, ἔλεγον προστάττοντες τὴν ταχίστην ἀπιέναι, εἰ μὴ ἕτερα φράζειν ἔχοιμεν. ἐπὶ δὲ τοῖς λεχθεῖσι πλέον ἐπαποροῦντες (οὐ γὰρ ἦν ἐφικτὸν γινώσκειν, ὅπως ἔκδηλα ἐγεγόνει τὰ ἐν παραβύστῳ δεδογμένα βασιλεῖ) συμφέρειν ἡγούμεθα μηδὲν περὶ τῆς πρεσβείας ἀποκρίνεσθαι, εἰ μὴ τῆς παρὰ τὸν 'Αττήλαν εἰσόδου τύχοιμεν. διὸ ἐφάσκομεν, εἴτε τὰ εἰρημένα τοῖς Σκύθαις εἴτε καὶ ἕτερα ἥκομεν πρεσβευόμενοι, τοῦ σφῶν αὐτῶν ἡγουμένου τὴν πεῦσιν εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἄλλοις τούτου χάριν διαλεχθήσεσθαι· οἱ δὲ ἡμᾶς παραχρῆμα ἀναχωρεῖν προσέταττον. ἐν παρασκευῇ δὲ τῆς ὁδοῦ γενομένους τῆς ἀποκρίσεως ἡμᾶς ὁ Βιγίλας κατεμέμφετο, ἐπὶ ψεύδει ἁλῶναι ἄμεινον λέγων ἢ ἀπράκτους ἀναχωρεῖν. εἰ γὰρ ἐς λόγους τῷ 'Αττήλᾳ ἔτυχον, φησίν, ἐληλυθώς, ἐπεπείκειν ῥᾳδίως ἂν αὐτὸν τῆς πρὸς 'Ρωμαίους ἀποστῆναι διαφορᾶς, οἷα δὴ ἐπιτήδειος αὐτῷ ἐν τῇ κατὰ 'Ανατόλιον πρεσβείᾳ γενόμενος. ταῦτα † εὔνουν αὐτῷ τὸν 'Εδέκωνα ὑπάρχειν ἔφασκεν, ὥστε λόγῳ τῆς πρεσβείας καὶ τῶν ὁπωσοῦν εἴτε ἀληθῶς εἴτε ψευδῶς ῥηθησομένων προφάσεως τυχεῖν ἐπὶ τῷ βουλεύσασθαι περὶ τῶν αὐτοῖς κατὰ 'Αττήλα δεδογμένων, καὶ ὅπως τὸ χρυσίον,

nu se pregătiseră pentru noi, ci pentru a transporta mulțimea barbară, pe care am întîlnit-o în cale, deoarece Attila își pusese în gînd să treacă la vînătoare pe teritoriul roman, dar de fapt regele scit făcea pregătiri de război sub pretext că nu-i fuseseră restituiți toți fugarii. După ce am trecut Istrul și am străbătut împreună cu barbarii un drum de aproape șaptezeci de stadii [5], am fost nevoiți să ne oprim într-o cîmpine pînă cînd Edecon l-a înștiințat pe Attila despre sosirea noastră. Împreună cu noi au rămas și cîțiva barbari care ne serveau drept călăuze. Către seară tocmai luam masa, cînd am auzit zgomot de cai ce se apropiau de noi. Au sosit doi bărbați sciți care ne-au poruncit să ne ducem la Attila. Noi i-am poftit să stea mai întîi cu noi la masă, iar ei au descălecat și s-au ospătat, iar a doua zi ne-au condus pe drum. Pe la ora a noua din zi am ajuns la corturile lui Attila (căci el avea mai multe) și am vrut să ne așezăm cortul pe o movilă, dar barbarii ieșiți în calea noastră ne-au oprit, deoarece cortul lui Attila era așezat într-o vale. Deci am așezat cortul acolo unde au voit sciții și au venit la noi Edecon, Oreste, Scotta [6] împreună cu alți fruntași sciți și ne-au întrebat pentru ce treburi ne-am ostenit cu solia noastră. Noi ne-am mirat de această întrebare neobișnuită și am început să ne uităm unul la altul, iar ei au stăruit să primească un răspuns. Noi le-am declarat că avem poruncă de la împărat să stăm de vorbă cu Attila și nu cu alții, dar Scotta s-a supărat și ne-a spus că este ordinul șefului său și că n-a venit la noi de capul său. Noi am răspuns că nu este aceasta rînduiala solilor de a-și împărtăși misiunea prin alții fără să dea ochii cu cei la care au fost trimiși; că despre acest lucru au cunoștință și sciții care au venit adeseori în solie la împărat; că trebuie să se petreacă la fel și cu noi și că nu ne vom arăta misiunea noastră în altă formă. Ei s-au dus la Attila și s-au întors apoi din nou, dar fără Edecon, și ne-au dezvăluit toate amănuntele (p. 126 De Boor) pentru care veniserăm în solie, poruncindu-ne să ne îndepărtăm fără întîrziere, dacă nu mai avem altceva de adăugat. La aceste vorbe am rămas și mai nedumeriți, căci nu puteam pricepe cum de au fost date la iveală toate planurile ascunse ale împăratului. Deci am socotit că este mai bine să nu răspundem nimic în privința soliei noastre, dacă nu ni se dă putința să ajungem la Attila. De aceea le-am spus că, fie că am venit în solie pentru ceea ce au spus sciții, fie pentru alte lucruri, numai regele lor are dreptul să știe și noi nu vom sta de vorbă cu nimeni altcineva, sub nici un motiv. Dar ei ne-au poruncit să plecăm numaidecît. Pe cînd făceam pregătirile de drum, Vigila ne-a mustrat pentru răspunsul nostru, spunînd că ar fi fost mai bine să fi fost prinși cu o minciună, decît să ne întoarcem acasă fără nici un rezultat. El adăugă: „Dacă aș fi putut sta de vorbă cu Attila, l-aș fi înduplecat cu ușurință să înceteze neînțelegerile cu romanii, deoarece eu i-am fost de folos și în timpul soliei la Anatolius". Apoi a spus că Edecon îi este binevoitor, că își pune nădejdi în această solie și în cuvintele ei, fie ele adevărate ori false, și că va reuși să-și ducă la îndeplinire planurile împotriva lui Attila și să dea banii, despre care Edecon spusese că are nevoie spre a fi

[5] Aproximativ 12,5 km. Se pare că au trecut Dunărea în apropiere de Baziaș.
[6] Fratele lui Onegesius și om de încredere al lui Attila.

οὗπερ ἔφασκε δεῖσθαι ὁ Ἐδέκων, κομίσαι τὸ διανεμηθησόμενον † ταττομένοις ἀνδράσι. προδεδομένος δὲ ἐλελήθει. ὁ γὰρ Ἐδέκων, εἴτε δόλῳ ὑποσχόμενος εἴτε καὶ τὸν Ὀρέστην εὐλαβηθείς, μὴ ἐς τὸν Ἀττήλαν ἀγάγοι ἅπερ ἡμῖν ἐν τῇ Σερδικῇ μετὰ τὴν ἑστίασιν εἰρήκει, ἐν αἰτίᾳ ποιούμενος τὸ χωρὶς αὐτοῦ βασιλεῖ καὶ τῷ εὐνούχῳ ἐς λόγους αὐτὸν ἐληλυθέναι καταμηνύει τὴν μελετηθεῖσαν αὐτῷ ἐπιβουλὴν καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ἐκπεμφθησομένου χρυσίου, ἐκλέγει δὲ καὶ ἐφ' οἷς τὴν πρεσβείαν ἐποιούμεθα. τῶν δὲ φορτίων ἤδη τοῖς ὑποζυγίοις ἐπιτεθέντων, καὶ ἀνάγκῃ τὴν πορείαν κατὰ τὸν τῆς νυκτὸς καιρὸν ποιεῖσθαι πειρώμενοι, μετεξέτεροι τῶν βαρβάρων παραγενόμενοι ἐπιμεῖναι ἡμᾶς τοῦ καιροῦ χάριν παρακελεύσασθαι τὸν Ἀττήλαν ἔλεγον. ἐν αὐτῷ οὖν τῷ χωρίῳ, ὅθεν καὶ διανέστημεν, ἧκον ἡμῖν βοῦν ἄγοντές τινες καὶ ποταμίους ἰχθύας παρὰ τοῦ Ἀττήλα διαπεμφθέντας. δειπνήσαντες οὖν ἐς ὕπνον τράπημεν. ἡμέρας δὲ (p. 127 De Boor) γενομένης ᾠόμεθα μὲν ἥμερόν τι καὶ πρᾶον παρὰ τοῦ βαρβάρου μηνυθήσεσθαι· ὁ δὲ πάλιν τοὺς αὐτοὺς ἔπεμπε παρακελευόμενος ἀπιέναι, εἰ μὴ ἔχοιμέν τι παρὰ τὰ αὐτοῖς ἐγνωσμένα λέγειν. οὐδὲν οὖν ἀποκρινάμενοι πρὸς τὴν ὁδὸν παρασκευαζόμεθα, καίπερ τοῦ Βιγίλα διαφιλονεικοῦντος λέγειν εἶναι καὶ ἕτερα ἡμῖν ῥηθησόμενα. ἐν πολλῇ δὲ κατηφείᾳ τὸν Μαξιμῖνον ἰδών, παραλαβὼν Ῥουστίκιον ἐξεπιστάμενον τὴν βαρβάρων φωνὴν (ὃς σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὴν Σκυθικὴν ἐληλύθει οὐ τῆς πρεσβείας ἕνεκα, ἀλλὰ κατὰ πρᾶξίν τινα πρὸς Κωνστάντιον, ὅν, Ἰταλιώτην ὄντα ὑπογραφέα Ἀττήλᾳ ἀπεστάλκει Ἀέτιος ὁ τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων στρατηγός) παρὰ τὸν Σκότταν ἀφικνούμενος (οὐ γὰρ Ὀνηγήσιος τηνικαῦτα παρῆν) καὶ αὐτὸν προσειπὼν ὑπὸ ἑρμηνεῖ τῷ Ῥουστικίῳ ἔλεγον δῶρα πλεῖστα παρὰ τοῦ Μαξιμίνου λήψεσθαι, εἴπερ αὐτὸν τῆς παρὰ τὸν Ἀττήλαν εἰσόδου παρασκευάσοι τυχεῖν. τὴν γὰρ αὐτοῦ πρεσβείαν οὐ μόνον Ῥωμαίοις καὶ Οὔννοις συνοίσειν, ἀλλὰ καὶ Ὀνηγησίῳ, ὃν παρ' αὐτὸν βασιλεὺς ἰέναι βούλεται, καὶ τὰ τοῖς ἔθνεσι διευκρινῆσαι ἀμφίβολα· ἀφικόμενον δὲ μεγίστων τεύξεσθαι δωρεῶν. χρῆναι οὖν μὴ παρόντος Ὀνηγησίου ἡμῖν, μᾶλλον δὲ τἀδελφῷ ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ συναγωνίζεσθαι πράξει. πείθεσθαι δὲ καὶ αὐτῷ τὸν Ἀττήλαν μεμαθηκέναι ἔλεγον· οὐκ ἐν ἀκοῇ δὲ ἔσεσθαι βεβαίως τὰ κατ' αὐτόν, εἰ μή γε πείρᾳ τὴν αὐτοῦ γνοίημεν δύναμιν. ὃς δὲ ὑπολαβὼν μηκέτι ἀμφιβόλους εἶναι ἔφη τοῦ καὶ αὐτὸν ἴσα τῷ ἀδελφῷ παρὰ Ἀττήλᾳ λέγειν τε καὶ πράτττειν· καὶ παραχρῆμα τὸν ἵππον ἀναβὰς ἐπὶ τὴν Ἀττήλα διήλασε σκηνήν. πρὸς δὲ τὸν Μαξιμῖνον ἐπανελθὼν ἀλύοντα ἅμα τῷ Βιγίλᾳ καὶ διαπορούμενον ἐπὶ τοῖς καθεστῶσιν ἔλεγον ἅ τε τῷ Σκόττᾳ διείλεγμαι καὶ ἅπερ παρ' αὐτοῦ ἠκηκόειν, καὶ ὡς δεῖ τὰ τῷ βαρβάρῳ δοθησόμενα παρασκευάζειν δῶρα καὶ τὰ αὐτῷ παρ' ἡμῶν ῥηθησόμενα ἀναλογίζεσθαι. ἀμφότεροι οὖν ἀναπηδήσαντες (ἐπὶ γὰρ τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς πόας κεῖσθαι σφᾶς συνέβαινεν) ἐπῄνεσάν τε τὴν πρᾶξιν καὶ τοὺς ἤδη μετὰ τῶν ὑποζυγίων ἐξορμήσαντας ἀνεκάλουν καὶ διεσκέψαντο, ὅπως τε προσείποιεν τὸν Ἀττήλαν καὶ ὅπως αὐτῷ τά τε βασιλέως δῶρα δοῖεν καὶ ἅπερ αὐτῷ ὁ Μαξιμῖνος ἐκόμιζεν. ἀμφὶ δὲ ταῦτα πονουμένους διὰ τοῦ Σκόττα ὁ Ἀττήλας μετεπέμψατο, καὶ δῆτα ἐς τὴν ἐκείνου παραγινόμεθα (p. 128 De Boor) ὑμὸ βαρβαρικοῦ κύκλῳ φρουρουμένην πλήθους. ὡς δὲ εἰσόδον ἐτύχομεν, εὕρομεν ἐπὶ ξυλίνου δίφρου τὸν Ἀττήλαν καθήμενον

împărţiţi bărbaţilor însărcinaţi cu această treabă. El nu ştia însă că fusese trădat. Căci Edecon, fie din viclenie, fie pentru faptul că a vrut să se ferească şi de Oreste, de teamă să nu ajungă pînă la urechile lui Attila vorbele rostite de noi după prînzul din Serdica şi să-i arunce vina că a stat de vorbă cu împăratul şi cu eunucul fără să fie şi el de faţă, i-a descoperit lui Attila cursa pregătită şi cîţi bani au fost trimişi, apoi i-a dat de ştire şi despre ceea ce voia să trateze solia noastră. După ce ne-am pregătit animalele de povară şi eram gata să pornim la drum chiar în timpul nopţii, fără voia noastră, au venit spre noi cîţiva barbari care ne-au spus că din pricina vremei nepotrivite Attila a dat ordin să mai rămînem. Tot pe locul unde ne pregăteam de plecare au sosit alţii, care ne-au adus un bou şi peşti de rîu trimişi din partea lui Attila. Deci am mîncat şi apoi ne-am dus la culcare. Cînd s-a făcut ziuă (p. 127 De Boor) am socotit că barbarul s-a mai îmblînzit şi a devenit mai înţelegător, dar el i-a trimis din nou pe aceiaşi oameni şi ne-a poruncit să plecăm, dacă nu avem altceva de spus în afară de cele cunoscute pînă acum. N-am dat nici un răspuns şi ne-am pregătit de drum, cu toate că Vigila căuta să ne înduplece să spunem că mai avem şi alte lucruri de adăugat. Văzînd eu că Maximinus era foarte mîhnit şi abătut, .l-am luat la o parte pe Rusticius, care cunoştea limba barbarilor şi sosise în Sciţia împreună cu noi, dar nu în solia noastră, ci într-o afacere pe lîngă Constantius. Rusticius era din Italia şi fusese trimis lui Attila ca secretar de către Aetius, comandantul romanilor din apus. M-am dus împreună cu el la Scotta, deoarece în clipa aceea Onegesius nu era de faţă, şi i-am spus prin mijlocirea interpretului Rusticius că va primi daruri mari din partea lui Maximinus dacă-i va înlesni să pătrundă pînă la Attila. Căci solia sa va fi de folos nu numai romanilor şi hunilor, ci şi lui Onegesius, pe care împăratul ar dori să-l vadă venind la el ca sol spre a sta de vorbă asupra neînţelegerilor dintre cele două popoare, deci se va întoarce de acolo încărcat cu daruri mari. Deoarece Onegesius nu era de faţă, ar fi bine să ne dea el o mînă de ajutor într-o împrejurare atît de însemnată, mai ales pentru fratele său. I-am spus că, după cîte ştiu eu, Attila are nădejde şi în el, dar încă nu sînt încredinţat pe deplin de cele auzite, dacă nu vom încerca prin fapte puterea sa pe lîngă dînsul. El mi-a luat-o înainte şi mi-a mărturisit că nu poate fi pic de îndoială cum că el se bucură de aceeaşi trecere pe lîngă Attila ca şi fratele său, atît în vorbe cît şi în fapte. Apoi a încălecat în grabă şi s-a îndreptat spre cortul lui Attila, iar eu m-am întors la Maximinus, care stătea mîhnit alături de Vigila şi nu ştia ce să facă în aceste împrejurări grele. I-am împărtăşit cele vorbite cu Scotta şi ce am auzit de la el şi i-am spus să pregătească daruri pentru barbar şi să se gîndească bine la cele vorbite de noi. Ei s-au ridicat amîndoi în picioare, căci stăteau tolăniţi la pămînt pe o pajişte, au lăudat fapta mea şi i-au chemat înapoi pe cei care porniseră la drum împreună cu animalele de povară. Apoi au chibzuit cum să se adreseze lui Attila şi cum să-i înfăţişeze darurile trimise de împărat şi cele aduse de către Maximinus. Pe cînd ne chinuiam cu aceste gînduri, am fost chemaţi la Attila prin mijlocirea lui Scotta. Deci ne-am dus la cortul lui, (p. 128 De Boor) care era păzit din toate părţile de o sumedenie de barbari. Cînd am intrat înlăuntru, l-am găsit pe Attila stînd într-un

στάντων δὲ ἡμῶν μικρὸν ἀπωτέρω τοῦ θρόνου, προσελθὼν ὁ Μαξιμῖνος ἠσπάσατο τὸν βάρβαρον, τά τε παρὰ βασιλέως γράμματα δοὺς ἔλεγεν ὡς σῶν εἶναι αὐτὸν καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν εὔχεσθαι βασιλεύς. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ἔσεσθαι Ῥωμαίοις ἅπερ αὐτῷ βούλοντο. καὶ ἐπὶ τὸν Βιγίλαν εὐθὺς τρέπει τὸν λόγον θηρίον ἀναιδὲς ἀποκαλῶν, ὅτον χάριν παρ' αὐτὸν ἐλθεῖν ἠθέλησεν ἐπιστάμενος τά τε αὐτῷ καὶ Ἀνατολίῳ ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ δόξαντα, ὡς εἴρητο μὴ πρότερον πρέσβεις παρ' αὐτὸν ἐλθεῖν πρὶν ἢ πάντες οἱ φυγάδες ἐκδοθεῖεν βαρβάροις. τοῦ δὲ φήσαντος ὡς ἐκ τοῦ Σκυθικοῦ γένους παρὰ Ῥωμαίοις οὐκ εἴη φυγάς, τοὺς γὰρ ὄντας ἐκδεδόσθαι, χαλεπήνας μᾶλλον καὶ αὐτῶν πλεῖστα λοιδορησάμενος μετὰ βοῆς ἔλεγεν ὡς αὐτὸν ἀνασκολοπίσας πρὸς βορὰν οἰωνοῖς ἐδεδώκει ἄν, εἰ μή γε τῷ τῆς πρεσβείας θεσμῷ λυμαίνεσθαι ἐδόκει, καὶ ταύτην αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἀναιδείᾳ καὶ τῇ τῶν λόγων ἰταμότητι ἐπιθεῖναι δίκην· φυγάδας γὰρ τοῦ σφετέρου ἔθνους παρὰ Ῥωμαίοις εἶναι πολλούς, ὧν ἐκέλευε τὰ ὀνόματα ἐγγεγραμμένα χάρτῃ τοὺς ὑπογραφέας ἀναγινώσκειν. ὡς δὲ διεξῆλθον ἅπαντας, προσέταττε μηδὲν μελλήσαντα ἀπιέναι· συμπέμψειν δὲ αὐτῷ καὶ Ἤσλαν Ῥωμαίοις λέξοντα πάντας τοὺς παρὰ σφίσι καταφυγόντας βαρβάρους ἀπὸ τῶν Καρπιλεόνος χρόνων, ὃς ὡμήρευσε παρ' αὐτῷ παῖς ὢν Ἀετίου τοῦ ἐν τῇ ἑσπέρᾳ Ῥωμαίων στρατηγοῦ, ἐκπέμψαι παρ' αὐτόν. μὴ γὰρ συγχωρήσειν τοὺς σφετέρους θεράποντας ἀντίον αὐτοῦ ἐς μάχην ἰέναι, καίπερ μὴ δυναμένους ὠφελεῖν τοὺς τὴν φυλακὴν αὐτοῖς τῆς οἰκείας ἐπιτρέψαντας γῆς, τίνα γὰρ πόλιν ἢ ποῖον φρούριον σεσῶσθαι, ἔλεγεν, ὑπ' ἐκείνων, οὗπερ αὐτὸς ποιῆσαι τὴν αἵρεσιν ὥρμησεν; ἀπαγγείλαντας δὲ τὰ αὐτῷ περὶ τῶν φυγάδων δεδογμένα αὖθις ἐπανήκειν μηνύοντας, πότερον αὐτοὺς ἐκδιδόναι βούλονται ἢ τὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἀναδέχονται πόλεμον. παρακελευσάμενος δὲ πρότερον καὶ τὸν Μαξιμῖνον (p. 129 De Boor) ἐπιμένειν, ὡς δι' αὐτοῦ περὶ τῶν γεγραμμένων ἀποκρινούμενος βασιλεῖ, ἐπέτρεπε τὰ δῶρα δόντας, ἅπερ ὁ Μαξιμῖνος ἔφερεν, ὑπεξιέναι. δόντες τοίνυν καὶ ἐπανιόντες ἐς τὴν σκηνὴν ἑκάστου τῶν λεχθέντων πέρι ἰδιολογούμεθα. καὶ Βιγίλα θαυμάζοντος, ὅπως πάλαι αὐτῷ πρεσβευομένῳ ἤπιός τε καὶ πρᾶος νομισθεὶς τότε χαλεπῶς ἐλοιδορήσατο, ἔλεγον, μήποτέ τινες τῶν βαρβάρων τῶν ἐν Σερδικῇ ἑστιαθέντων σὺν ἡμῖν δυσμενῆ αὐτῷ τὸν Ἀττήλαν παρασκεύασαν ἀπαγγείλαντες, ὡς θεὸν μὲν τὸν Ῥωμαίων ἐκάλει βασιλέα, ἄνθρωπον δὲ τὸν Ἀττήλαν. τοῦτον τὸν λόγον ὁ Μαξιμῖνος ὡς πιθανὸν ἐδέχετο οἷα δὴ ἀμέτοχος ὢν τῆς συνωμοσίας, ἣν κατὰ τοῦ βαρβάρου ὁ εὐνοῦχος ἐποιήσατο. ὁ δὲ Βιγίλας ἀμφίβολός τε ἦν καὶ ἐμοὶ ἐδόκει προφάσεως ἀπορεῖν, δι' ἣν αὐτῷ ὁ Ἀττήλας ἐλοιδορήσατο οὔτε γὰρ τὰ ἐν Σερδικῇ, ὡς ὕστερον ἡμῖν διηγεῖτο, οὔτε τὰ τῆς ἐπιβουλῆς εἰρῆσθαι τῷ Ἀττήλᾳ ἐνόμιζεν, μηδενὸς μὲν ἑτέρου τῶν ἐκ τοῦ πλήθους διὰ τὸν ἐπικρατοῦντα κατὰ πάντων φόβον ἐς λόγους αὐτῷ θαρροῦντος ἐλθεῖν, Ἐδέκωνος δὲ πάντως ἐκεμυθήσαντος διά τε τοὺς ὅρκους καὶ τὴν ἀδηλίαν τοῦ πράγματος, μήποτε καὶ αὐτός, ὡς τοιούτων μέτοχος λόγων,

jilț de lemn. Ne-am oprit ceva mai departe de tron, iar Maximinus a înaintat și l-a salutat pe barbar, apoi i-a dat scrisoarea împăratului și i-a spus că împăratul se închină de sănătate pentru el și pentru ai săi. Attila a răspuns că dorește romanilor ceea ce-i doresc și ei lui [7]. Apoi repede și-a îndreptat vorba către Vigila și l-a numit bestie nerușinată, pentru că a îndrăznit să se înfățișeze înaintea sa, deși știe bine ce gîndesc despre pace atît el cît și Anatolius; deci ar fi făcut mai bine să nu vină în solie la dînsul înainte de a fi fost înmînați barbarilor toți fugarii. Vigila a răspuns că n-a mai rămas nici un fugar de neam scitic la romani, deoarece toți au fost trimiși înapoi, dar Attila s-a înfuriat și mai grozav și a început să-l ocărască în fel și chip și să strige la el că ar trebui să-l lege de stîlp și să-l lase să fie sfîrtecat de păsările răpitoare, însă se gîndește că prin această pedepsire a nerușinării și îndrăznelii în cuvinte ar călca în picioare legile soliei. El a adăugat că la romani se mai află încă mulți fugari, apoi a poruncit secretarilor săi să le citească numele, scrise pe o listă. După ce au fost citite toate numele, a dat ordin ca Vigila să plece numaidecît. Împreună cu dînsul a fost trimis și Esla spre a vesti pe romani că sînt datori să înapoieze toți barbarii pripășiți la ei de pe timpul lui Carpilio, fiul lui Aetius, comandantul romanilor din apus. Acest Carpilio fusese trimis la el ca ostatec. Căci Attila nu mai poate îngădui ca slugile sale să intre în luptă împotriva sa, deși ei nu pot să fie de folos nici măcar celor care le-au încredințat paza pămîntului din care se hrănesc. Căci ce oraș sau care fortăreață fost-au ei în stare să apere (a continuat el) din cele pe care și-a pus el ochiul și a pornit să le cucerească? Iar după ce vor vesti împăratului poruncile sale privitoare la fugari să se întoarcă din nou și să se arate dacă sînt hotărîți să înapoieze fugarii sau primesc să facă război. Dar a poruncit ca mai întîi Maximinus (p. 129 De Boor) să mai aștepte puțin spre a primi răspuns la scrisorile împăratului și i-a cerut darurile. I le-am dat. Ne-am întors apoi în cortul nostru și am început să vorbim despre toate cele întîmplate. Vigila se întreba plin de mirare, cum se face că în timpul soliei sale din rîndul trecut Attila s-a arătat blînd și mărinimos, iar acum l-a copleșit cu insulte. Eu i-am spus că mă tem că unii dintre barbarii care au luat masa alături de noi la Serdica l-au supărat pe Attila, deoarece i-au adus știrea că Vigila l-a numit pe împăratul romanilor zeu, iar pe Attila om. Această bănuială a mea a fost găsită întemeiată de către Maximinus, care nu luase parte la conspirația pusă la cale de către eunuc împotriva barbarului. Dar Vigila continua să fie nedumerit și părea că nu bănuiește pricina pentru care a fost certat atît de aspru de Attila. După cum mi-a mărturisit mai tîrziu, el credea că nu a putut ajunge pînă la urechile lui Attila nici cuvintele rostite la Serdica și nici amănuntele în legătură cu conjurația, deoarece niciunul dintre oamenii din gloata lui Attila nu îndrăznea să intre în vorbă cu el, din cauza fricii care-i stăpînea pe toți, iar Edecon își dă toată osteneală să păstreze taina, atît din pricina jurămîntului său cît și pentru a nu scăpa vreun amănunt în legătură cu această faptă, deoarece el luase parte la înțelegerea secretă și descoperirea vinovăției sale i-ar fi adus pedeapsa cu moartea. Pe cînd ne aflam într-o asemenea încurcătură, a sosit

[7] De observat răspunsul cu două înțelesuri al lui Attila.

ἐπιτήδειος νομισθεὶς θάνατον ὑφέξει ζημίαν. ἐν τοιαύτῃ οὖν ἀμφιβολίᾳ τυγχάνουσιν ἐπιστὰς Ἐδέκων καὶ τὸν Βιγίλαν ἔξω τῆς ἡμετέρας ἀπαγαγὼν συνόδου ὑποκρινάμενός τε ἀληθίζεσθαι τῶν αὐτοῖς βεβουλευμένων ἕνεκα καὶ τὸ χρυσίον κομισθῆναι παρακελευσάμενος τὸ δοθησόμενον τοῖς ἅμα αὐτῷ περὶ τὴν πρᾶξιν ἐλευσομένοις ἀνεχώρει. πολυπραγμονοῦντας δὲ τίνες οἱ τοῦ Ἐδέκωνος πρὸς αὐτὸν λόγοι ἀπατᾶν ἔσπευδεν ἠπατημένος αὐτός, καὶ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν ἀποκρυψάμενος ἔφασκε παρ' αὐτοῦ Ἐδέκωνος εἰρῆσθαι ὡς καὶ εὐτῷ ὁ Ἀττήλας περὶ τῶν φυγάδων χαλεπαίνοι· ἔδει γὰρ ἢ πάντας ἀπολαβεῖν ἢ πρέσβεις ἐκ τῆς μεγίστης ἐξουσίας ἀφικέσθαι πρὸς αὐτόν· ταῦτα διαλεγομένοις παραγενόμενοί τινες τοῦ Ἀττήλα ἔλεγον μήτε Βιγίλαν μήτε ἡμᾶς Ῥωμαῖον αἰχμάλωτον ἢ βάρβαρον ἀνδράποδον ἢ ἵππους ἢ ἕτερόν τι πλὴν τῶν (p. 130 De Boor) εἰς τροφὴν ὠνεῖσθαι, ἄχρις ὅτου τὰ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Οὔννων ἀμφίβολα διακριθείη. σεσοφισμένως δὲ ταῦτα καὶ κατὰ τέχνην ἐγένετο τῷ βαρβάρῳ ὥστε τὸν μὲν Βιγίλαν ῥᾳδίως ἐπὶ τῇ κατ' αὐτοῦ ἁλῶναι πράξει ἀποροῦντα αἰτίας, ἐφ' ᾗπερ τὸ χρυσίον κομίζοι, ἡμᾶς δὲ προφάσει ἀποκρίσεως ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ δοθησομένης Ὀνηγήσιον ἀπεκδέξασθαι τὰ δῶρα κομιούμενον, ἅπερ ἡμεῖς τε διδόναι ἐβουλόμεθα καὶ βασιλεὺς ἀπεστάλκει. συνέβαινε γὰρ αὐτὸν σὺν τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν Ἀττήλα παίδων ἐς τὸ τῶν Ἀκατίρων ἔθνος ἐστάλθαι, ὅ ἐστι Σκυθικὸν ἔθνος, παρέστη δὲ τῷ Ἀττήλᾳ ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. πολλῶν κατὰ φῦλα καὶ γένη ἀρχόντων τοῦ ἔθνους, Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ἐκπέμπει δῶρα, ὥστε ὁμονοίᾳ σφετέρᾳ ἀπαγορεῦσαι μὲν τῇ τοῦ Ἀττήλα συμμαχίᾳ, τὴν δὲ πρὸς Ῥωμαίους εἰρήνην ἀσπάζεσθαι. ὁ δὲ τὰ δῶρα ἀποκομίζων οὐ κατὰ τάξιν ἑκάστῳ τῶν βασιλέων τοῦ ἔθνους δίδωσιν, ὥστε τὸν Κουρίδαχον πρεσβύτερον ὄντα τῇ ἀρχῇ τὰ δῶρα δεξάμενον δεύτερον, οἷα δὴ περιοφθέντα καὶ τῶν σφετέρων στερηθέντα γερῶν, ἐπικαλέσασθαι τὸν Ἀττήλαν κατὰ τῶν συμβασιλευόντων, τὸν δὲ μὴ μελλήσαντα πολλὴν ἐκπέμψαι δύναμιν, καὶ τοὺς μὲν ἀνελόντα, τοὺς δὲ παραστησάμενον καλεῖν τὸν Κουρίδαχον τῶν νικητηρίων μεθέξοντα. τὸν δὲ ἐπιβουλὴν ὑποτοπήσαντα εἰπεῖν ὡς χαλεπὸν ἀνθρώπῳ ἐλθεῖν ἐς ὄψιν θεοῦ· εἰ γὰρ οὐδὲ τὸν τοῦ ἡλίου δίσκον ἀτενῶς ἔστιν ἰδεῖν, πῶς τὸν μέγιστον τῶν θεῶν ἀπαθῶς τις ὄψοιτο; οὕτω μὲν οὖν ὁ Κουρίδαχος ἔμεινεν ἐπὶ τοῖς σφετέροις καὶ διεφύλαξε τὴν ἀρχήν, τοῦ λοιποῦ παντὸς τοῦ Ἀκατίρων ἔθνους τῷ Ἀττήλᾳ παραστάντος· οὗπερ ἔθνους βασιλέα τὸν πρεσβύτερον τῶν παίδων καταστῆσαι βουλόμενος Ὀνηγήσιον ἐπὶ ταύτην ἐκπέμπει τὴν πρᾶξιν. διὸ δὴ καὶ ἡμᾶς, ὡς εἴρηται, ἐπικεῖναι παρακελευσάμενος τὸν Βιγίλαν διαφῆκεν ἅμα Ἤσλᾳ προφάσει μὲν τῶν φυγάδων ἐς τὴν Ῥωμαίων διαβησόμενον, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τῷ Ἐδέκωνι τὸ χρυσίον κομιοῦντα.

Τοῦ δὲ Βιγίλα ἐξορμήσαντος, μίαν μετὰ τὴν ἐκείνου ἀναχώρησιν ἡμέραν ἐπικείναντες τῇ ὑστεραίᾳ ἐπὶ τὰ ἀρκτικώτερα τῆς χώρας σὺν Ἀττήλᾳ ἐπορεύθημεν, καὶ ἄχρι τινὸς τῷ βαρβάρῳ συμπροελθόντες (p. 131 De Boor) ἑτέραν ὁδὸν ἐτράπημεν, τῶν ξεναγούντων ἡμᾶς Σκυθῶν τοῦτο ποιεῖν παρακελευσαμέ-

Edecon. El l-a luat pe Vigila mai la o parte din mijlocul adunării noastre (căci se prefăcea că vrea să-i spună adevărul în privința planului pus la cale) și l-a rugat să-i aducă aurul necesar să fie împărțit celor care urmau să săvîrșească această treabă. Apoi a plecat. Cîțiva dintre noi am căutat să-l descoasem mai cu de-amănuntul pe Vigila în legătură cu cele vorbite cu Edecon, dar el a vrut să ne înșele, fiind și el însuși înșelat. Vigila ne-a ascuns motivul adevărat, spunîndu-ne că Edecon i-a împărtășit amănuntul că Attila este supărat și pe dînsul din pricina fugarilor, deoarece ar fi trebuit să fie predați toți și să vină la dînsul soli de rangul cel mai înalt. În timp ce stăteam de vorbă, au sosit cîțiva oameni din partea lui Attila, care n-au spus că nici Vigila și nici noi nu avem voie să cumpărăm vreun prizonier roman, vreun sclav barbar, cai sau orice alt lucru în afară de cele trebuitoare (p. 130 De Boor) pentru hrană, pînă cînd nu vor fi judecate neînțelegerile dintre romani și huni. Barbarul a spus toate acestea cu șiretenie și cu tîlc spre a-l prinde mai ușor pe Vigila asupra faptului, deoarece Vigila nu avea nici un motiv să aducă aur. Față de noi s-a prefăcut că este dator cu un răspuns la solia noastră și ne-a poruncit să-l așteptăm pe Onegesius spre a-i înmîna darurile pe care am dori să i le dăm noi sau cele trimise de împărat. Se întîmplase că Onegesius, împreună cu fiul cel mai mare al lui Attila, fuseseră trimiși la acatiri [8], un neam scitic căzut în stăpînirea lui Attila din următoarea pricină. Acest neam era condus de mai mulți șefi, pe triburi și ginți. Împăratul Theodosius le-a trimis daruri spre a-i deslipi din alianța cu Attila și a-i atrage în alianță cu romanii. Purtătorul acestor daruri nu le-a împărțit după rînduială fiecăruia dintre regii acestui neam. Astfel Curidachus, deși era mai vechi în domnie, a primit daruri de rangul al doilea, s-a simțit ofensat și lipsit de daruri și a chemat în ajutor pe Attila împotriva celorlalți regi. Attila n-a stat mult la îndoială și a trimis o armată mare, care i-a zdrobit pe unii din ei, iar pe alții i-a subjugat. Apoi l-a chemat la sine pe Curidachus spre a împărți cele cîștigate în luptă. Dar de frică să nu cadă într-o cursă acesta a răspuns că este lucru anevoios pentru un om să vie în fața unui zeu, căci dacă nu este cu putință ca cineva să privească discul soarelui, cu ochii deschiși, cum ar fi în stare să se uite, fără vătămare, la cel mai mare dintre zei. Astfel Curidachus a rămas în ținuturile sale și și-a păstrat domnia, iar partea cealaltă a neamului acatirilor a căzut sub stăpînirea lui Attila. Peste acest neam a vrut să pună rege pe fiul său cel mai mare [9] și l-a trimis pentru această treabă pe Onegesius. De aceea ne-a poruncit și nouă să mai așteptăm, cum am spus mai sus; iar pe Vigila l-a trimis la romani împreună cu Esla, sub pretext să ceară îpe fugari, dar în realitate pentru a aduce aurul lui Edecon.

După plecarea lui Vigila am rămas acolo numai o singură zi de la despărțirea de el, iar a doua zi ne-am dus împreună cu Attila în ținuturile dinspre miazănoapte ale țării. După ce am mers pînă la un punct împreună cu barbarul, (p. 131 De Boor) ne-am îndreptat apoi pe alt drum, deoarece sciții care ne însoțeau ne-au poruncit să facem astfel, iar Attila s-a oprit într-un

[8] Probabil o populație din bazinul inferior al fluviului Volga.
[9] El se numea Ellac.

νων, ὡς τοῦ Ἀττήλα ἐς κώμην τινὰ παρεσομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Ἐσκὰμ ἐβούλετο, πλείστας μὲν ἔχων γαμετάς, ἀγόμενος δὲ καὶ ταύτην κατὰ νόμον τὸν Σκυθικόν. ἐνθένδε ἐπορευόμεθα ὁδὸν ὁμαλὴν ἐν πεδίῳ κειμένην ναυσιπόροις τε προσεβάλομεν ποταμοῖς, ὧν οἱ μέγιστοι μετὰ τὸν Ἴστρον ὅ τε Δρήκων λεγόμενος καὶ ὁ Τίγας καὶ ὁ Τιφήσας ἦν. καὶ τούτους μὲν ἐπεραιώθημεν τοῖς μονοξύλοις πλοίοις, οἷς οἱ προσοικοῦντες τοὺς ποταμοὺς κέχρηνται, τοὺς δὲ λοιποὺς ταῖς σχεδίαις διεπλεύσαμεν, ἃς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν οἱ βάρβαροι διὰ τοὺς λιμνάζοντας φέρουσι τόπους. ἐχορηγοῦντο δὲ ἡμῖν κατὰ κώμας τροφαί, ἀντὶ μὲν σίτου κέγχρος, ἀντὶ δὲ οἴνου ὁ μέδος ἐπιχωρίως καλούμενος. ἐκομίζοντο δὲ καὶ οἱ ἑπόμενοι ἡμῖν ὑπηρέται κέγχρον καὶ τὸ ἐκ κριθῶν χορηγούμενοι πόμα. κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτό. μακρὰν δὲ ἀνύσαντες ὁδὸν περὶ δείλην ὀψίαν κατεσκηνώσαμεν πρὸς λίμνῃ τινὶ πότιμον ὕδωρ ἐχούσῃ, ὅπερ οἱ τῆς πλησίον ὑδρεύοντο κώμης. πνεῦμα δὲ καὶ θύελλα ἐξαπίνης διαναστᾶσα μετὰ βροντῶν καὶ συχνῶν ἀστραπῶν καὶ ὄμβρου πολλοῦ οὐ μόνον ἡμῶν ἀνέτρεψε τὴν σκηνήν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατασκευὴν σύμπασαν ἐς τὸ ὕδωρ ἐκύλισε τῆς λίμνης. ὑπὸ δὲ τῆς κρατούσης τὸν ἀέρα ταραχῆς καὶ τοῦ συμβάντος δειματωθέντες τὸ χωρίον ἀπελείπομεν καὶ ἀλλήλων χωριζόμεθα, ὡς ἐν σκότῳ καὶ ὑετῷ, τραπέντες ὁδόν, ἣν αὐτῷ ῥᾳδίαν ἕκαστος ἔσεσθαι ᾤετο. ἐς δὲ τὰς καλύβας τῆς κώμης παραγενόμενοι (τὴν αὐτὴν δὲ πάντες διαφόρως ἐτράπημεν) ἐς ταὐτὸν συνήειμεν καὶ τῶν ἀπολειπομένων σὺν βοῇ τὴν ζήτησιν ἐποιούμεθα. ἐκπηδήσαντες δὲ οἱ Σκύθαι διὰ τὸν θόρυβον τοὺς καλάμους, οἷς πρὸς τῷ πορὶ κέχρηνται, ἀνέκαιον φῶς ἐργαζόμενοι, καὶ ἀνηρώτων ὅτι βουλόμενοι κεκράγαμεν. τῶν δὲ σὺν ἡμῖν βαρβάρων ἀποκριναμένων ὡς διὰ τὸν χειμῶνα ταραττόμεθα, πρὸς σφᾶς τε αὐτοὺς καλοῦντες ὑπεδέχοντο καὶ ἀλέαν παρεῖχον καλάμους πλείστους ἐναύοντες. τῆς δὲ ἐν τῇ κώμῃ ἀρχούσης γυναικὸς (μία δὲ αὕτη τῶν Βλήθα γυναικῶν ἐγεγόνει) τροφὰς ἡμῖν διαπεμψαμένης καὶ ἐπὶ συνουσίᾳ γυναῖκας εὐτρεπεῖ ς(Σκυθικὴ δὲ αὕτη τιμή). τὰς μὲν γυναῖκας ἐκ τῶν προκειμένων ἐδωδίμων φιλοφρονησάμενοι, τῇ πρὸς αὐτὰς ὁμιλίᾳ ἀπογορεύσαντες, ἐγκαταμείναντες δὲ ταῖς καλύβαις ἅμα ἡμέρᾳ ἐς τὴν τῶν σκενῶν ἐτράπημεν ἀναζήτησιν, καὶ σύμπαντα εὑρηκότες, τὰ μὲν ἐν τῷ χωρίῳ, οὗπερ ἐν τῇ προτεραίᾳ καταλύσαντες ἐτύχομεν, τὰ δὲ καὶ πρὸς τῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης, τὰ δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι, ἀνελάβομεν καὶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐν τῇ κώμῃ διετρίψαμεν ἅπαντα διατερσαίνοντες· ὅ τε γὰρ χειμὼν ἐπέπαυτο καὶ λαμπρὸς ἥλιος ἦν. ἐπιμεληθέντες δὲ καὶ τῶν ἵππων καὶ τῶν λοιπῶν ὑποζυγίων παρὰ τὴν βασιλίδα ἀφικόμεθα, καὶ αὐτὴν ἀσπασάμενοι καὶ δώροις ἀμειψάμενοι, τρισί τε ἀργυραῖς φιάλαις καὶ ἐρυθροῖς δέρμασι καὶ τῷ ἐξ Ἰνδίας πεπέρει καὶ τῷ καρπῷ τῶν φοινικῶν καὶ ἑτέροις τραγήμασι διὰ τὸ μὴ ἐπιχωριάζειν τοῖς βαρβάροις οὖσι τιμίοις, ὑπέξιμεν εὐξάμενοι αὐτῇ ἀγαθὰ τῆς ξενίας πέρι. ἡμερῶν δὲ ζ' ὁδὸν ἀνύσαντες ἐν κώμῃ τινὶ ἐπεμείναμεν, τῶν ξεναγούντων παρακελευσαμένων Σκυθῶν, οἷα δὴ τοῦ Ἀττήλα ἐς αὐτὴν ἐμβαλοῦντος τὴν ὁδὸν καὶ ἡμῶν κατόπιν αὐτοῦ πορεύεσθαι ὀφειλόντων. ἔνθα δὴ ‹ἐνε›τυγχάνομεν ἀνδράσι τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων καὶ αὐτοῖς παρὰ τὸν Ἀττήλαν πρεσβευομένοις· ὧν Ῥωμύλος ἦν, ἀνὴρ τῇ τοῦ κόμητος ἀξίᾳ τετιμημένος, καὶ Προμοῦτος τῆς Νωρικῶν ἄρχων χώρας καὶ Ῥωμανὸς στρατιωτικοῦ τάγματος ἡγεμών. συνῆν δὲ αὐτοῖς Κωνστάντιος, ὃν απεστάλκει Ἀέτιος παρὰ τὸν Ἄττηλαν ὑπογραφέως χάριν, καὶ Τατοῦλος ὁ Ὀρέστου πατὴρ τοῦ μετὰ Ἐδέκωνος, οὐ τῆς πρεσβείας ἕνεκα, ἀλλὰ οἰκειότητος χάριν ἅμα σφίσιν αὐτοῖς τὴν πορείαν ποιούμενοι, Κωνστάντιος μὲν διὰ ‹τὴν ἐν› ταῖς Ἰταλίαις προϋπάρξασαν πρὸς τοὺς ἄνδρας γνῶσιν, Τατοῦλους δὲ

sat, unde voia să se însoare cu fata lui Escam, căci deşi avea mai multe soţii, o lua şi pe aceasta, după obiceiul scitic. De acolo am călătorit pe un drum neted, aşezat într-o cîmpie, şi am trecut peste mai multe rîuri navigabile, dintre care cele mai mari, după Istru, erau aşa-numitul Drecon, apoi Tigas şi Tifisas. Pe acestea le-am trecut în bărci monoxile, de care se foloseau locuitorii de pe malurile rîurilor, iar pe celelalte le-am trecut pe plute, pe care barbarii le poartă în căruţe, deoarece locurile sînt mlăştinoase. Prin sate ni se aducea de mîncare, şi anume, în loc de grîu, mei, iar în loc de vin, mied, după cum îl numesc localnicii. Slujitorii care ne însoţeau aveau şi ei mei şi o băutură preparată din orz. Barbarii o numesc camos. După ce am străbătut un drum lung, spre scăpătat ne-am aşezat cortul lîngă un lac, care avea apă bună de băut, de unde veneau să se adape locuitorii din satul vecin. Un vînt şi o furtună năprasnică, iscată pe neaşteptate şi însoţită de tunete, fulgere mari şi de ploaie puternică ne-au răvăşit cortul şi ne-au rostogolit în apa lacului tot ce am pregătit noi acolo. Îngroziţi de tulburarea ce domnea în aer şi de ceea ce se întîmplase, am părăsit locul acela, ne-am despărţit unii de alţii din pricina întunericului şi a ploii şi am apucat pe unde i s-a părut fiecăruia mai lesnicios. Cînd am ajuns la colibele din sat (căci toţi ne-am îndreptat spre acesta pe diferite căi) ne-am întîlnit la un loc şi am început să-i chemăm prin strigăte pe cei care rămăseseră în urmă. La strigătele noastre sciţii au ieşit afară din locuinţele lor, au aprins trestii, de care se folosesc pentru foc, au făcut lumină şi ne-au întrebat dacă avem nevoie de ceva, de facem atîta gălăgie. Însoţitorii noştri barbari au răspuns că ne-am speriat din pricina furtunii. Atunci sciţii ne-au poftit la dînşii, ne-au primit şi ne-au dat adăpost şi au aprins mai multe trestii. Stăpîna satului era una din soţiile lui Bleda. Ea ne-a trimis hrană şi femei frumoase pentru culcare (la sciţi aceasta este un semn de cinste). Noi le-am poftit pe femei să mănînce din mîncările aduse, dar ne-am ferit să ne atingem de ele. Am rămas în aceste bordeie şi la ivirea zilei ne-am dus să ne căutăm lucrurile. Le-am găsit pe toate, pe unele în locul unde poposiserăm cu o zi mai înainte, pe altele pe malul lacului, iar pe celelalte le-am pescuit din lac. În ziua aceea am stat în sat şi ne-am uscat lucrurile, căci furtuna încetase şi era un soare strălucitor. Ne-am îngrijit de cai şi de celelalte vite de povară, apoi ne-am dus să salutăm pe regină şi s-o cinstim cu daruri: trei cupe de argint, piei vopsite în roşu, piper din India, curmale şi diferite alte delicatese exotice care erau foarte preţuite de către barbari. I-am urat tot binele pentru ospitalitate şi am plecat. După ce am mers cale de şapte zile, ne-am oprit într-un sat, deoarece aşa ne-au poruncit însoţitorii noştri sciţi: Attila avea să vină şi el pe acelaşi drum şi noi trebuia să-l însoţim din urmă. Aici ne-am întîlnit cu bărbaţi veniţi din partea romanilor apuseni în solie la Attila. Între ei se aflau Romulus, ridicat la demnitatea de comite, apoi Promutus, prefectul provinciei Noricum şi Romanus, comandantul unei unităţi militare. Împreună cu ei mai erau şi Constantius, pe care îl trimisese Aetius lui Attila să-i fie secretar, şi Tatulus, tatăl lui Oreste, care îl însoţea pe Edecon; aceştia nu făceau parte din solie, ci veniseră ca prieteni şi străbătuseră drumul în tovărăşie, deoarece Constantius avusese o demnitate în ţinuturile Italiei şi îi cunoştea, iar Tatulus le era rudă, căci fiul său Oreste luase în căsătorie

διὰ συγγένειαν· ὁ γὰρ αὐτοῦ παῖς Ὀρέστης Ῥωμύλου θυγατέρα ἐγεγαμήκει.**** ἀπὸ Παταβίωνος τῆς ἐν Νωρικῷ πόλεως ἐπρεσβεύοντο ἐκμειλιττόμενοι τὸν Ἀττήλαν ἐκδοθῆναι αὐτῷ βουλόμενον Σιλβανόν, † ἀρμίου τραπέζης κατὰ τὴν Ῥώμην προεστῶτα, ὡς φιάλας χρυσᾶς παρὰ Κωνσταντίου δεξάμενον, ὃς ἐκ Γαλατῶν μὲν τῶν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ ὡρμᾶτο, ἀπέσταλτο δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ Ἀττήλαν τε καὶ Βλήδαν, ὥσπερ ὁ μετ' αὐτὸν Κωνστάντιος, (p. 133 De Boor) ὑπογραφέως χάριν. κατὰ δὲ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ὑπὸ Σκυθῶν ἐν τῇ Παιόνων ἐπολιορκεῖτο τὸ Σίρμιον, τὰς φιάλας παρὰ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου ἐδέξατο ἐφ' ᾧ αὐτὸν λύσασθαι, εἴγε περιόντος εἁτοῦ ἁλῶναι τὴν πόλιν συμβαίη, ἢ ἀναιρεθέντος ὠνήσασθαι τοὺς αἰχμαλώτους ἀπαγομένους τῶν ἀστῶν. ὁ δὲ Κωνστάντιος μετὰ τὸν τῆς πόλεως ἀνδραποδισμὸν ὀλιγωρήσας τῶν συνθηκῶν ἐς τὴν Ῥώμην κατὰ πρᾶξίν τινα παραγίνεται καὶ κομίζεται παρὰ τοῦ Σιλβανοῦ χρυσίον τὰς φιάλας δούς, ὥστε ῥητοῦ χρόνου ἐντὸς ἢ ἀποδόντα τὸ ἐκδανεισθὲν χρυσίον ἀναλαβεῖν τὰ ἐνέχυρα, ἢ αὐτοῖς τὸν Σιλβανὸν ἐς ὅ τι βούλοιτο χρήσασθαι. τοῦτον δὴ τὸν Κωνστάντιον ἐν ὑποψίᾳ προδοσίας ποιησάμενοι Ἀττήλας τε καὶ Βλήδας ἀνεσταύρωσαν· μετὰ δὲ χρόνον τῷ Ἀττήλᾳ ὡς τὰ περὶ τῶν φιαλῶν ἐμηνύθη, ἐκδοθῆναι αὐτῷ τὸν Σιλβανὸν οἷα δὴ φῶρα τῶν αὐτοῦ γενόμενον ἐβούλετο. πρέσβεις τοίνυν παρὰ Ἀετίου καὶ τοῦ βασιλεύοντος τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων ἐστάλησαν ἐροῦντες ὡς χρήστης Σιλβανὸς Κωνσταντίου γενόμενος τὰς φιάλας ἐνέχυρα καὶ οὐ φώρια λαβὼν ἔχοι, καὶ ὡς ταύτας ἀργυρίου χάριν ἱερεῦσι καὶ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ἀπέδοτο· οὔτε γὰρ θέμις ἀνθρώποις εἰς σφετέραν διακονίαν κεχρῆσθαι ἐκπώμασιν ἀνατεθεῖσι θεῷ. εἰ οὖν μὴ τῆς εὐλόγου προφάσεως καὶ εὐλαβείᾳ τοῦ θείου ἀποσταίη τοῦ τὰς φιάλας αἰτεῖν, ἐκπέμπειν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν χρυσίον τὸν Σιλβανὸν παραιτουμένους· οὐ γὰρ ἐκδώσειν ἄνθρωπον ἀδικοῦντα οὐθέν. καὶ αὕτη μὲν αἰτία τῆς τῶν ἀνδρῶν πρεσβείας, καὶ παρείποντο ὅ τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀποπέμψοι σφᾶς ὁ βάρβαρος. ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὖν ὁδοῦ γενόμενοι, προπορευθῆναι αὐτὸν ἀναμείναντες σὺν τῷ παντὶ ἐπηκολουθήσαμεν πλήθει· καὶ ποταμούς τινας διαβάντες ἐν μεγίστῃ παρεγινόμεθα κώμῃ, ἐν ᾗ τὰ τοῦ Ἀττήλα οἰκήματα περιφανέστερα τῶν ἁπανταχοῦ εἶναι ἐλέγετο ξύλοις τε καὶ σανίσιν εὐξέστοις ἡρμοσμένα καὶ περιβόλῳ ξυλίνῳ κυκλούμενα οὐ πρὸς ἀσφάλειαν, ἀλλὰ πρὸς εὐπρέπειαν συλλαμβάνοντι. μετὰ δὲ τὰ τοῦ βασιλέως ἦν τὰ τοῦ Ὀνηγησίου διαπρεπῆ καὶ περίβολον μὲν ἐκ ξύλων καὶ αὐτὰ ἔχοντα, οὐχ ὁμοίως δὲ ὥσπερ ὁ Ἀττήλα (p. 134 De Boor) πύργοις ἐκοσμεῖτο. βαλανεῖον δὲ ἦν οὐ πόρρω τοῦ περιβόλου, ὅπερ Ὀνηγήσιος μετὰ τὸν Ἀττήλαν παρὰ Σκύθαις ἰσχύων μέγα ᾠκοδόμει λίθους ἐκ τῆς Παιόνων διακομίσας γῆς· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ λίθος οὐ δένδρον παρὰ τοῖς ἐκεῖνο τὸ μέρος οἰκοῦσι βαρβάροις ἐστίν, ἀλλὰ ἐπεισάκτῳ τῇ ὕλῃ κέχρηνται ταύτῃ. ὁ δὲ ἀρχιτέκτων τοῦ βαλανείου ἀπὸ τοῦ Σιρμίου αἰχμάλωτος ἀχθείς, μισθὸν τοῦ εὑρέματος ἐλευθερίαν λήψεσθαι προσδοκῶν ἔλαθε μείζονι πόνῳ περιπεσὼν τῆς παρὰ Σκύθαις δουλείας· βαλανέα γὰρ αὐτὸν Ὀνηγήσιος κατέστησεν, καὶ λουομένῳ αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν διηκονεῖτο. ἐν ταύτῃ τῇ κώμῃ εἰσιόντα Ἀττήλαν ἀπήντων κόραι στοιχηδὸν προπορευόμεναι ὑπὸ ὀθόναις λεπταῖς τε καὶ λευκαῖς ἐπὶ πολὺ ἐς μῆκος παρατεινούσαις, ὥστε ὑπὸ μιᾷ ἑκάστῃ ὀθόνῃ ἀνεχομένῃ ταῖς χερσὶ τῶν παρ' ἑκάτερα γυναικῶν κόρας ζ ἢ καὶ πλείους βαδιζούσας (ἦσαν δὲ πολλαὶ τοιαῦται τῶν γυναικῶν ὑπὸ ταῖς ὀθόναις τάξεις) ᾄδειν ᾄσματα Σκυθικά. πλησίον δὲ τῶν Ὀνηγησίου οἰκημάτων γενόμενον (δι' αὐτῶν γὰρ ἡ ἐπὶ τὰ βασίλεια ἦγεν ὁδός) ὑπεξελθοῦσα ἡ τοῦ Ὀνηγησίου γαμετὴ μετὰ πλήθους θερα-

pe fiica lui Romulus... Dinspre Patavio, oraş în Noricum, veneau soli să-l îmbuneze pe Attila, care voia să-i fie predat Silvanus, prefectul mesei de la curtea din Roma, deoarece acest Silvanus primise nişte cupe de aur de la Constantius, care îşi trăgea originea dintre galaţii din apus şi fusese trimis, ca şi celălalt Constantius, (p. 133 De Boor) ca secretar pe lîngă Attila şi Bleda. În timpul cînd sciţii împresurau cetatea Sirmium din Pannonia, acest Constantius primise de la episcopul din cetate nişte cupe de aur, cu preţul cărora urma să fie răscumpărat episcopul, dacă s-ar fi întîmplat ca cetatea să fie cucerită şi el să fi scăpat cu viaţă; iar dacă ar fi murit, să fie răscumpăraţi alţi cetăţeni luaţi în sclavie. Dar după căderea cetăţii în robie, lui Constantius puţin i-a păsat de învoială: el a plecat la Roma pentru treburile sale şi a dat acele cupe lui Silvanus, primind pentru ele bani. Ei s-au înţeles că, dacă într-un anumit timp, ar restitui banii împrumutaţi, Constantius să primească înapoi cupele, iar de nu, Silvanus să le folosească cum i-ar plăcea. Pe acest Constantius, căzut în bănuiala de trădare, Attila şi Bleda l-au răstignit pe cruce. După un timp a ajuns la urechile lui Attila întîmplarea cu cupele şi acesta pretindea să-i fie dat pe mînă Silvanus, un hoţ al lucrurilor sale. De aceea era trimisă o solie din partea lui Aetius şi a împăratului romanilor occidentali ca să spună lui Attila că vasele au fost lăsate amanet de Constantius lui Silvanus, ca creditor, şi că le avea, nu pentrucă le furase, ci le vindea pe bani preoţilor doritori să le cumpere; că nu se cade ca oamenii să folosească pentru ei nişte vase consacrate lui Dumnezeu. Deci, dacă un motiv atît de just şi frica de divinitate nu-l împiedică să ceară acele cupe, ei vor trimite în locul lor bani; iar pe Silvanus îl vor păstra la dînşii, căci nu vor preda un om care n-a greşit cu nimic. Acesta era scopul soliei şi urma ca aceasta să se întoarcă acasă, după ce ar fi primit răspunsul de la Attila. Deoarece am ajuns pe acelaşi drum, am aşteptat pînă ce a trecut Attila înainte şi apoi am mers împreună cu toată mulţimea. După ce am trecut cîteva rîuri, am sosit într-un sat foarte mare unde se spunea că se află cea mai strălucită dintre toate locuinţele lui Attila, construită din bîrne şi scînduri frumos poleite şi bine încheiate şi înconjurată cu o împrejmuire de lemn, pusă de frumuseţe, nu pentru întăritură. După locuinţa regelui se găsea locuinţa lui Onegesius, împodobită şi aceasta cu o împrejmuire de lemn de jur împrejur, dar nu era înfrumuseţată cu turnuri la fel ca cea a lui Attila (p. 134 De Boor). Nu departe de împrejmuire era o baie, construită de Onegesius, cel mai bogat dintre sciţi după Attila, cu piatră adusă din ţara peonilor, deoarece la barbarii din părţile acelea nu se găseşte piatră şi lemn, ci se folosesc de material adus de aiurea. Arhitectul băii fusese luat ca prizonier din Sirmium şi a crezut că pentru invenţia lui va primi ca răsplată libertatea, dar a căzut apoi într-o suferinţă şi mai grea decît sclavia la sciţi, căci a fost făcut băieşul lui Onegesius şi trebuia să-l slujească pe el şi pe cei din jurul său, ori de cîte ori veneau la baie. La intrarea în acest sat, lui Attila i-au ieşit în întîmpinare fete tinere, mergînd într-o anumită rînduială şi fiind acoperite cu voaluri subţiri şi albe, pe care le ţineau în sus aşa că sub fiecare voal, ţinut sus de mîinile femeilor de pe delături, mergeau şapte sau mai multe fete. Erau multe şiruri de femei sub voaluri şi cîntau cîntece scitice. Cînd Attila a ajuns aproape de casa lui Onegesius, deoarece drumul spre

πόντων, τῶν μὲν ὄψα, τῶν δὲ καὶ οἶνον φερόντων (μεγίστη δὲ αὕτη παρὰ Σκύθαις ἐστὶ τιμή) ἠσπάζετό τε καὶ ἠξίου μεταλαβεῖν ὧν αὐτῷ φιλοφρονουμένη ἐκόμισεν. ὃς δὲ ἐπιτηδείου ἀνδρὸς χαριζόμενος γαμετῇ ἤσθιεν ἐπὶ τοῦ ἵππου ἥμενος, τῶν παρεπομένων τὸν πίνακα (ἀργύρεος δὲ ἦν οὗτος) ἐς ὕψος ἀράντων βαρβάρων. ἀπογευσάμενος δὲ καὶ τῆς προσενεχθείσης αὐτῷ κύλικος ἐς τὰ βασίλεια ἐχώρει ὄντα τῶν ἄλλων ὑπέρτερα καὶ ἐν ὑψηλῷ διακείμενα χωρίῳ. ἡμεῖς δὲ ἐν τοῖς Ὀνηγησίου, ἐκείνου παρακελευσαμένου, ἐγκατεμείναμεν· ἐπανεληλύθει γὰρ σὺν τῷ Ἀττήλα παιδί. ἠριστοποιησάμεθα ‹δὲ›, δεξιωσαμένης ἡμᾶς τῆς τε γαμετῆς καὶ τῶν κατὰ γένος αὐτῷ διαφερόντων· αὐτὸς γὰρ τῷ Ἀττήλᾳ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τότε πρῶτον ἐς ὄψιν ἐλθὼν καὶ αὐτῷ τὰ ἐπὶ τῇ πράξει, ἐφ' ἣν ἔσταλτο, ἀπαγγέλλων καὶ τὸ πάθος τὸ τῷ Ἀττήλᾳ παιδὶ συνεχθέν (τὴν γὰρ δεξιὰν χεῖρα ἐξολισθήσας κατέαξεν) συνευωχεῖσθαι ἡμῖν οὐκ ἦγε σχολήν· μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἀπολιπόντες τὰ τοῦ Ὀνηγησίου οἰκήματα πλησίον τῶν Ἀττήλα κατεσκηνώσαμεν ἐπιτραπέντες, ὥστε καιροῦ καλοῦντος ἢ παρὰ τὸν (p. 135 De Boor) Ἀττήλαν ἐσιέναι τὸν Μαξιμῖνον ἤγουν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀμφ' αὐτόν ἐς λόγους ἰέναι ὀφείλοντα μὴ πολλῷ κεχωρίσθαι διαστήματι. διαγαγόντων δὲ ἡμῶν ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν ᾧπερ κατελύσαμεν χωρίῳ, ὑποφαινούσης ἡμέρας ὁ Μαξιμῖνος στέλλει με παρὰ τὸν Ὀνηγήσιον τὰ δῶρα δώσοντα, ἅ τε αὐτὸς ἐδίδου, ἅ τε βασιλεὺς ἀπεστάλκει, καὶ ὅπως γνοίη οἷ βούλεται αὐτῷ καὶ ὁπότε ἐς λόγους ἐλθεῖν. παραγενόμενος δὲ ἅμα τοῖς κακίζουσιν αὐτῷ ὑπηρέταις προσεκαρτέρουν, ἔτι τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ἄχρις ὅτου τις ὑπεξελθὼν τὴν ἡμετέραν μηνύσειεν ἄφιξιν.

Διατρίβοντι δέ μοι καὶ περιπάτους ποιουμένῳ πρὸ τοῦ περιβόλου τῶν οἰκημάτων προσελθών τις, ὃν βάρβαρον ἐκ τῆς Σκυθικῆς ᾠήθην εἶναι στολῆς, Ἑλληνικῇ ἀσπάζεταί με φωνῇ, χαῖρε προσειπών, ὥστε με θαυμάζειν ὅτι γε δὴ ἑλληνίζει Σκύθης ἀνήρ. ξύγκλυδες γὰρ ὄντες πρὸς τῇ σφετέρᾳ βαρβάρῳ γλώσσῃ ζηλοῦσιν ἢ τὴν Οὔννων ἢ τὴν Γότθον ἢ καὶ τὴν Αὐσονίων, ὅσοις αὐτῶν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιμιξία καὶ οὐ ῥαδίως τις σφῶν ἑλληνίζει τῇ φωνῇ, πλὴν ὧν ἀπήγαγον αἰχμαλώτων ἀπὸ τῆς Θρᾳκίας καὶ Ἰλλυρίδος παράλου. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν γνώριμοι τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἐτύγχανον ἔκ τε τῶν διερρωγότων ἐνδυμάτων καὶ τοῦ αὐχμοῦ τῆς κεφαλῆς ὡς ἐς τὴν χείρονα μεταπεσόντες τύχην· οὗτος δὲ τρυφῶντι ἐῴκει Σκύθῃ εὐείμων τε ὢν καὶ ἀποκειράμενος τὴν κεφαλὴν περιτρόχαλα. ἀντασπασάμενος δὲ ἀνηρώτων τίς ὢν καὶ πόθεν ἐς τὴν βάρβαρον παρῆλθε γῆν καὶ βίον ἀναιρεῖται Σκυθικόν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅ τι βουλόμενος ταῦτα γνῶναι ἐσπούδακα. ἐγὼ δὲ ἔφην αἰτίαν πολυπραγμοσύνης εἶναι μοι τὴν Ἑλλήνων φωνήν· τότε δὴ γελάσας ἔλεγε Γραικὸς μὲν εἶναι τὸ γένος, κατ' ἐμπορίαν δὲ εἰς τὸ Βιμινάκιον, ἐληλυθέναι τὴν πρὸς τῷ Ἴστρῳ ποταμῷ Μυσῶν πόλιν. πλεῖστον δὲ ἐν αὐτῇ διατρῖψαι χρόνον καὶ γυναῖκα γήμασθαι ζάπλουτον. τὴν δὲ ἐντεῦθεν εὐπραγίαν ἐκδύσασθαι ὑπὸ τοῖς βαρβάροις τῆς πόλεως γενομένης, καὶ διὰ τὸν ὑπάρξαντα πλοῦτον αὐτῷ Ὀνηγησίῳ ἐν τῇ τῶν λαφύρων προκριθῆναι διανομῇ· τοὺς γὰρ ἁλόντας ἀπὸ τῶν εὐπόρων μετὰ τὸν Ἀττήλαν (p. 136 De Boor) ἐκκρίτους εἶχον οἱ τῶν Σκυθῶν λογάδες διὰ τὸ ἐπὶ πλείστοις διατίθεσθαι. ἀριστεύσαντα δὲ ἐν ταῖς ὕστερον πρὸς Ῥωμαίους μάχαις καὶ τὸ τῶν Ἀκατίρων ἔθνος, δόντα τῷ βαρβάρῳ δεσπότῃ κατὰ τὸν παρὰ Σκύθαις νόμον τὰ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτῷ κτηθέντα

palatul regelui trecea pe la el, i-a ieşit înainte soţia lui Onegesius împreună cu o mulţime de sclave. Unele aduceau bucate, altele vin, căci aceasta este cea mai mare cinste la sciţi. Ea l-a salutat şi l-a rugat să mănînce din ceea ce adusese cu atîta bunăvoinţă. Attila a mulţumit soţiei prietenului său şi a gustat din mîncări stînd călare, iar barbarii ce-l însoţeau i-au ridicat în sus tava, care era de argint. După ce a gustat şi din cupa ce i s-a întins, a mers la palatul său, mai arătos ca celelalte case şi aşezat pe un loc mai înalt. Noi am rămas în casa lui Onegesius, cum ne-a poruncit el, căci acesta se întorsese însoţit de fiul lui Attila. Am fost ospătaţi şi primiţi foarte bine de către soţia lui Onegesius şi de alte persoane de neam ales. Onegesius n-a avut răgaz să ia masa cu noi, căci atunci dăduse mai întîi ochii cu Attila, după întoarcere, şi trebuia să-i anunţe cele săvîrşite în misiunea sa, precum şi nenorocirea întîmplată fiului lui Attila, care căzuse şi îşi rupsese mîna dreaptă. După prînz, am părăsit casa lui Onegesius şi ne-am aşezat corturile în apropiere de palatul lui Attila, pentru ca Maximinus să nu fie la mare depărtare de Attila (p. 135 De Boor), fie că s-ar duce să-l vadă, fie că ar trebui să stea de vorbă cu ceilalţi sfetnici ai acestuia. Noaptea aceea am petrecut-o în locul unde am descălecat, iar cînd s-a făcut ziuă am fost trimis de către Maximinus la Onegesius să-i prezint darurile aduse de el şi cele trimise de împărat şi să aflu dacă vrea să stea de vorbă cu Maximinus, şi unde anume. Am sosit acolo împreună cu oamenii care ne duceau darurile şi am găsit porţile închise, încît a trebuit să aştept pînă a ieşit cineva să anunţe sosirea noastră.

Îmi petreceam timpul plimbîndu-mă în faţa împrejmuirii palatului, cînd mi-a ieşit în cale un om pe care după îmbrăcămintea sa scitică l-am crezut un barbar. Dar el m-a salutat în limba grecească, spunîndu-mi: „Fiţi binevenit!“, iar eu am răspuns mirat că un scit vorbeşte greceşte. Căci sciţii sînt amestecaţi şi pe lîngă limba lor barbară caută să vorbească sau limba hunilor sau a goţilor sau a ausonilor, atunci cînd unii dintre dînşii au de-a face cu romanii. Şi nu lesne vorbeşte cineva dintre ei greceşte, decît doar cei care au fost luaţi prizonieri din Tracia sau de pe ţărmul Illyriei. Dar aceştia, cînd sînt întîlniţi din întîmplare, pot fi recunoscuţi după hainele lor zdrenţuite şi după capul lor neîngrijit şi se vede că au căzut într-o soartă mai rea. Dar omul meu semăna cu un scit bogat, era frumos îmbrăcat şi avea capul tuns de jur împrejur. I-am răspuns la salut şi l-am întrebat cine e şi de unde a venit în ţinutul barbarilor, alegîndu-şi traiul scitic. El a vrut să afle de ce caut eu să ştiu toate acestea, iar eu i-am spus că pricina nedumeririi mele este faptul că el vorbeşte greceşte. Atunci el a zîmbit şi mi-a spus că este grec de origine, că a venit să facă comerţ la Viminacium, oraş al moesilor la Dunărea-de-Jos, că acolo a stat mult timp şi s-a căsătorit cu o femeie foarte bogată. Dar traiul îmbelşugat de acolo a luat sfîrşit odată cu căderea oraşului sub barbari, cînd din pricina bogăţiei sale a fost împărţit ca lot de pradă, lui Onegesius, deoarece prizonierii mai înstăriţi, după ce şi-i alege Attila, (p. 136 De Boor) sînt daţi nobililor sciţi, pentru că au o situaţie mai înaltă. Mai pe urmă s-a distins în luptele cu romanii şi cu neamul acatirilor, a dat stăpînului său barbar tot cîştigul de război, potrivit legii sciţilor, şi a dobîndit libertatea. Apoi s-a căsătorit cu o femeie barbară

ἐλευθερίας τυχεῖν. γυναῖκα δὲ γήμασθαι βάρβαρον, εἶναι τε αὐτῷ παίδας· καὶ Ὀνηγησίῳ τραπέζης κοινωνοῦντα ἀμείνονα τοῦ προτέρου τὸν παρόντα βίον ἡγεῖσθαι. τοὺς μὲν γὰρ παρὰ Σκύθαις μετὰ τὸν πόλεμον ἐν ἀπραγμοσύνῃ διατελεῖν, ἑκάστου τῶν παρόντων ἀπολαύοντος καὶ οὐδαμῶς ἢ ὀλίγα ἐνοχλοῦντος ἢ ἐνοχλουμένου, τοὺς μέντοι παρὰ Ῥωμαίοις ἐν μὲν πολέμῳ ῥᾳδίως ἀναλίσκεσθαι εἰς ἑτέρους τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας ἔχοντας, ὡς πάντων διὰ τοὺς τυράννους μὴ χρωμένων ὅπλοις· καὶ τῶν χρωμένων δὲ σφαλερωτέρα ἡ τῶν στρατηγῶν κακία μὴ ὑφισταμένων τὸν πόλεμον. ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ ὀδυνηρότερα ὑπάρχειν τὰ συμβαίνοντα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κακῶν διά τε τὴν βαρυτάτην εἴσπραξιν τῶν δασμῶν καὶ τὰς ἐκ τῶν πονηρῶν βλάβας, τῶν νόμων οὐ κατὰ πάντων κειμένων, ἀλλὰ εἰ μὲν ὁ παραβαίνων τὸν θεσμὸν τῶν πλουτούντων εἴη, ἔστι τῆς ἀδικίας αὐτὸν μὴ διδόναι δίκας· εἰ δὲ πένης εἴη, οὐκ ἐπιστάμενος χρῆσθαι πράγμασιν ὑπομένει τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου ζημίαν, εἴπερ μὴ πρὸ τῆς κρίσεως ἀπολείποι τὸν βίον, μακροῦ ἐπὶ ταῖς δίκαις παρατεινομένου χρόνου καὶ πλείστων ἐκδαπανωμένων χρημάτων· ὅπερ τῶν πάντων ἀνιαρότατον εἴη, ἐπὶ μισθῷ τῶν ἀπὸ τοῦ νόμου τυγχάνειν. οὐδὲ γὰρ τῷ ἀδικουμένῳ τις δικαστήριον παραδώσει, εἰ μή τι ἀργύριον τῷ τε δικαστῇ καὶ τοῖς ἐκείνῳ διακονουμένοις κατάθοιτο. τοιαῦτα καὶ πλεῖστα ἕτερα προτιθέντος, ὑπολαβὼν ἔφασκον πράως αὐτὸν καὶ τὰ ἐξ ἐμοῦ ἀκούειν. καὶ δὴ ἔλεγον ὡς οἱ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας εὑρεταὶ σοφοί τε καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες, ὥστε τὰ πράγματα τηνάλλως μὴ φέρεσθαι, τοὺς μὲν τῶν νόμων εἶναι φύλακας, τοὺς δὲ ποιεῖσθαι τῶν ὅπλων ἐπιμέλειαν ἔταξαν καὶ τὰς πολεμικὰς μελέτας ἀσκεῖν, πρὸς μηδὲν ἕτερον ἐπαγομένους ἢ ὥστε εἶναι πρὸς μάχην ἑτοίμους καὶ ὡς ἐπὶ τὴν συνήθη γυμνασίαν θαρροῦντας (p. 137 De Boor) ἐπὶ τὸν πόλεμον ἰέναι, προαναλωθέντος αὐτοῖς διὰ τῆς μελέτης τοῦ φόβου· τοὺς δὲ προσκειμένους τῇ γεωργίᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῆς γῆς ἑαυτούς τε καὶ τοὺς ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἀγωνιζομένους τρέφειν ἔταξαν τὸ στρατιωτικὸν εἰσπραττομένους σιτηρέσιον. ἄλλους δὲ τῶν ἀδικουμένων προνοεῖν, καὶ τοὺς μὲν τοῦ δικαίου προΐστασθαι ὑπὲρ τῶν δι' ἀσθένειαν φύσεως μὴ οἵων τε ὄντων τὰ σφέτερα προΐσχεσθαι δίκαια, τοὺς δὲ δικάζοντας φυλάττειν ἅπερ ὁ νόμος βούλεται· μὴ ἐστερῆσθαι δὲ φροντίδος μηδὲ τῶν παραστάντων τοῖς δικασταῖς, ἀλλὰ κἀκείνων εἶναι τοὺς πρόνοιαν ποιησομένους, ὅπως τοῦ τε δικαίου τεύξοιτο ὁ τῆς τῶν δικαστῶν. τυχὼν κρίσεως καὶ ὁ ἀδικεῖν νομισθεὶς μὴ εἰσπραχθείη πλέον ἤπερ ἡ δικαστὴ βούλεται ψῆφος. εἰ γὰρ μὴ ὑπάρχον οἱ ταῦτα ἐν φροντίδι ποιούμενοι, ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἑτέρας δίκης ἐγίνετο ἂν πρόφασις, ἢ τοῦ νενικηκότος χαλεπώτερον ἐπεξιόντος, ἢ τοῦ τὴν χείρονα ἀπενεγκαμένου τῇ ἀδίκῳ ἐπιμένοντος γνώμῃ. εἶναι δὲ καὶ τούτοις τεταγμένον ἀργύριον παρὰ τῶν τὰς δίκας ἀγωνιζομένων, ὡς παρὰ τῶν γεωργῶν τοῖς ὁπλίταις. ἢ οὐχ ὅσιον τὸν ἐπικουροῦντα τρέφειν καὶ τῆς εὐνοίας ἀμείβεσθαι; ὥσπερ ἀγαθὸν ἱππεῖ μὲν ἡ τοῦ ἵππου κομιδή, ἀγαθὸν δὲ βουκόλῳ ἡ τῶν βοῶν καὶ θηρατῇ ἡ τῶν κυνῶν ἐπιμέλεια, καὶ τῶν ἄλλων ὧν πρὸς σφετέραν φυλακήν τε καὶ ὠφέλειαν ἔχουσιν ἄνθρωποι, ὁπότε τὴν δαπάνην τὴν ἐπὶ τῇ δίκῃ γενομένην ἁλόντες ἐκτίνουσιν, ἀνατιθέντες ἀδικίᾳ σφετέρᾳ καὶ οὐχ ἑτέρῳ τὴν βλάβην. τὸν δὲ ἐπὶ ταῖς δίκαις μακρότερον, ἂν οὕτω τύχοι, χρόνον τῆς τοῦ δικαίου προνοίας γίνεσθαι χάριν, ὥστε μὴ σχεδιάζοντας τοὺς δικαστὰς τῆς ἀκριβείας διαμαρτεῖν λογιζομένους ἄμεινον εἶναι ὀψὲ πέρας ἐπιτεθῆναι δίκῃ ἢ ἐσπουδακότας μὴ μόνον ἄνθρωπον ἀδικεῖν, ἀλλὰ εἰς ‹τὸν› τοῦ δικαίου εὑρετὴν θεὸν πλημμελεῖν.

şi acum are copii. Ia masa împreună cu Onegesius şi socoate starea de acum mai bună decît cea de mai înainte, deoarece străinii care rămîn la sciţi în urma războiului îşi petrec viaţa în linişte, fiecare se bucură de ceea ce are şi nu supără pe nimeni, dar în schimb nu este supărat de loc sau numai puţin. Cei care trăiesc în ţinuturile romanilor se prăpădesc uşor în timp de război, căci nădejdile lor de scăpare sînt la alţii şi n-au voie să se folosească de arme din cauza stăpînilor asupritori; iar cei care au arme sînt şi mai nenorociţi din pricina răutăţii comandanţilor, care se feresc să înfrunte greutăţile războiului. În timp de pace îndură suferinţi şi mai neplăcute decît nenorocirile războiului, deoarece se găsesc sub apăsarea birurilor grele şi a nedreptăţilor pricinuite de cei răi, pentru că legile nu sînt deopotrivă pentru toţi; ci dacă le calcă unul dintre cei bogaţi, are putinţa să scape nepedepsit, iar dacă este cineva sărac şi nu ştie cum să se apere, suferă asprimea legii, dacă nu cumva moare înainte de a se da sentinţa, deoarece judecăţile ţin timp îndelungat şi cer cheltuieli foarte mari. Mai trist ca orice este faptul că legea ţi-o poţi dobîndi cu bani. Căci cel nedreptăţit nu poate ajunge la judecată, dacă nu dă ceva bani judecătorului şi slujbaşilor din jurul său. În timp ce înşira el toate acestea şi alte multe de acest fel, l-am întrerupt şi l-am rugat să fie drăguţ şi să asculte şi cuvintele mele. Şi i-am arătat că întemeietorii statului roman au fost oameni înţelepţi şi cinstiţi şi n-au îngăduit ca treburile obşteşti să meargă alandala, ci i-au rînduit pe unii ca păzitori ai legilor, iar altora le-au făcut grija armelor şi îndeletnicirea cu treburile războiului, fără să fie puşi la altă muncă decît să se pregătească de luptă, să facă exerciţiile trebuitoare (p. 137 De Boor) şi să se ducă la război întăriţi sufleteşte şi fără teamă. Pe alţii i-au rînduit să se îndeletnicească cu agricultura şi cu munca pămîntului spre a agonisi hrană pentru sine şi pentru cei care luptă pentru dînşii. Au ales apoi pe alţii să se îngrijească de cei nedreptăţiţi şi să apere drepturile celor care nu se pot apăra singuri din pricina firii lor slabe, iar pe judecători i-au lăsat să apere voinţa legii. N-au uitat nici de cei care asistă pe judecători şi le-au dat în seamă grija de a face ca sentinţa judecătorilor să fie îndeplinită şi, în caz că ar fi judecată nedreaptă, să se execute numai hotărîrea tribunalului şi nimic mai mult. Căci dacă n-ar exista oameni care să se îngrijească de toate acestea, un proces ar putea fi un motiv pentru alt proces, fie că cel ce a cîştigat ar cere mai mult, fie că condamnatul ar stărui în părerea sa greşită. De aceea pentru toţi aceştia s-a stabilit o taxă de judecată, după cum s-a hotărît ca ţăranii să plătească dări pentru militari. Nu se cuvine oare să-l hrăneşti pe cel care te apără şi să-l răsplăteşti pentru bunăvoinţa lui? După cum este bine ca un călăreţ să se îngrijească de calul său, ca un păstor să-şi vadă de vite şi un vînător să-şi hrănească bine cîinii şi toate celelalte vietăţi pe care oamenii le ţin în paza şi spre folosul lor. Cînd cei care pierd un proces plătesc cheltuieli de judecată, nu dau bani pentru altceva decît pentru faptul că pricina lor a fost nedreaptă. Cît priveşte prelungirea la nesfîrşit a proceselor, cînd ea într-adevăr se întîmplă, se face în interesul dreptăţii, pentru ca judecătorii să nu acţioneze în pripă şi să greşească în hotărîrile lor, deoarece e mai bine ca judecătorii să cerceteze cu luare aminte şi să amîne pronunţarea sentinţei, decît să rînduiască în grabă o judecată nedreaptă nu numai faţă de

κεῖσθαι δὲ τοὺς νόμους κατὰ πάντων, ὥστε αὐτοῖς καὶ βασιλέα πείθεσθαι, καὶ οὐχ, ὃ τῇ αὐτοῦ ἔνεστι κατηγορίᾳ, ὅτι γε δή οἱ εὔποροι τοὺς πένητας ἀκινδύνως βιάζοιντο, εἰ μή γε διαλαθών τις φύγοι τὴν δίκην. ὅπερ οὐκ ἐπὶ τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ πενήτων εὕροι τις ἄν. πλημμελοῦντες γὰρ οὐδὲ αὐτοὶ ἀπορίᾳ ἐλέγχων δοῖεν δίκας. καὶ τοῦτο παρὰ (p. 138 De Boor) πᾶσι καὶ οὐ παρὰ Ῥωμαίοις μόνον συμβαῖνόν ἐστιν. χάριν δὲ ὁμολογεῖν τῇ τύχῃ ἐπὶ τῇ αὐτῷ ὑπαρξάσῃ ἐλευθερίᾳ, καὶ μὴ τῷ ἐπὶ πόλεμον ἐξάγοντι δεσπότῃ, ὥστε αὐτὸν δι' ἀπειρίαν ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναιρεθῆναι ἢ φεύφοντα ὑπὸ τοῦ κρησαμένου κολάζεσθαι. ἄμεινον δὲ καὶ τοῖς οἰκέταις διατελοῦσι Ῥωμαῖοι χρώμενοι. πατέρων γὰρ ἢ διδασκάλων ἐς αὐτοὺς ἔργα ἐπιδεικνύντες, ἐφ' ᾧ τῶν φαύλων ἀπεχομένους μετιέναι ἅπερ αὐτοῖς καλὰ νενόμισται, σωφρονίζουσι σφᾶς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ὥσπερ τοὺς οἰκείους παῖδας· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ αὐτοῖς θάνατον, ὥσπερ Σκύθαις, ἐπάγειν θέμις. ἐλευθερίας δὲ τρόποι παρ' αὐτοῖς πλεῖστοι, ἣν οὐ μόνον περιόντες ἀλλὰ καὶ τελευτῶντες χαρίζονται διατάττοντες κατὰ τῆς περιουσίας ἂν βούλονται τρόπον, καὶ νόμος ἐστὶν ὅπερ ἕκαστος τελευτῶν περὶ τῶν προσηκόντων βουλεύσοιτο. καὶ ὃς δακρύσας ἔφη ὡς οἱ μὲν νόμοι καλοὶ καὶ ἡ πολιτεία Ῥωμαίων ἀγαθή, οἱ δὲ ἄρχοντες οὐχ ὅμοια τοῖς πάλαι φρονοῦντες αὐτὴν διαλυμαίνονται.

Ταῦτα διαλεγομένων ἡμῶν, προσελθών τις τῶν ἔνδοθεν ἀνοίγει τὰς θύρας τοῦ περιβόλου. ἐγὼ δὲ προσδρακὼν ἐπυθόμην ὅ τι πράττων Ὀνηγήσιος τυγχάνοι. ἀπαγγεῖλαι γὰρ αὐτῷ με βούλεσθαί τι παρὰ τοῦ ‹παρὰ› Ῥωμαίων ἥκοντος πρεσβευτοῦ. ὃς δὲ ἀπεκρίνατο αὐτῷ μοι ἐντεύξεσθαι μικρὸν ἀναμείναντι· μέλλειν γὰρ αὐτὸν ὑπεξιέναι. Καὶ δὴ οὐ πολλοῦ διαγενομένου χρόνου, ὡς προϊόντα εἶδον, προσελθὼν ἔλεγον ὡς ὁ Ῥωμαίων αὐτὸν ἀσπάζεται πρεσβευτής, καὶ δῶρα ἐξ αὐτοῦ ἥκω φέρων σὺν καὶ τῷ παρὰ βασιλέως πεμφθέντι χρυσίῳ. ἐσπουδακότι δὲ ἐς λόγους ἐλθεῖν οἷ καὶ πότε βούλεται διαλέγεσθαι. ὃς δὲ τό τε χρυσίον τά τε δῶρα ἐκέλευσε τοὺς προσήκοντας δέξασθαι, ἐμὲ δὲ ἀπαγγέλλειν Μαξιμίνῳ ὡς ἥξοι αὐτίκα παρ' αὐτόν. ἐμήνυον τοίνυν ἐπανελθὼν τὸν Ὀνηγήσιον παραγίνεσθαι· καὶ εὐθὺς ἧκεν ἐς τὴν σκηνήν. προσειπὼν δὲ τὸν Μαξιμῖνον ἔφασκε χάριν ὁμολογεῖν ὑπὲρ τῶν δώρων αὐτῷ τε καὶ βασιλεῖ καὶ ἀνηρώτα ὅ τι λέγειν βουλόμενος αὐτὸν μετεπέμψατο. ὁ δὲ ἔφασκεν ἥκειν καιρὸν ὥστε Ὀνηγήσιον μεῖζον ἐν ἀνθρώποις ἕξειν κλέος, εἴπερ παρὰ βασιλέα ἐθλὼν διευκρινήσει τὰ ἀμφίβολα τῇ σφετέρᾳ συνέσει καὶ ὁμόνοιαν Ῥωμαίοις καὶ (p. 139 De Boor) Οὔννοις καταστήσεται. γενήσεται γὰρ ἐνθένδε οὐ μόνον τοῖς ἔνθεσιν ἀμφοτέροις συμφέρον, ἀλλὰ καὶ τῷ σφετέρῳ οἴκῳ ἀγαθὰ παρέξει πολλά, ἐπιτήδειος ἐς ἀεὶ αὐτός τε καὶ οἱ αὐτοῦ παῖδες βασιλεῖ τε καὶ τῷ ἐκείνου ἐσόμενοι γένει. ὁ δὴ Ὀνηγήσιος ἔφη· «καὶ τί ποιοῦντες κεχαρισμένως βασιλεῖ ἢ ὅπως παρ' αὐτοῦ τὰ ἀμφίβολα λαθείη»; ἀποκριναμένου δὲ ὡς διαβὰς μὲν εἰς τὴν Ῥωμαίων βασιλεῖ τὴν χάριν καταθήσει, διεκρινήσει δὲ τὰ ἀμφίβολα τὰς αἰτίας διερευνῶν καὶ ταύτας κατὰ ‹τὸν› τῆς εἰρήνης λύων θεσμόν, ἔφασκεν ἐκεῖνα ἐρεῖν βασιλεῖ τε καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτόν, ἅπερ Ἀττήλας βούλεται. «ἢ οἴεσθαι, ἔφη, Ῥωμαίους τοσοῦτον ἐκλιπαρήσειν αὐτὸν ὥστε καταπροδοῦναι δεσπότην καὶ ἀνατροφῆς τῆς παρὰ Σκύθαις καὶ γαμετῶν καὶ παίδων καταλιγωρήσειν, μὴ μείζοντα δὲ ἡγεῖσθαι τὴν παρὰ Ἀττήλᾳ δουλείαν τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις πλούτου; συνοίσειν δὲ ἐπιμένοντα τῇ οἰκείᾳ τὸν

oameni, ci și față de Dumnezeu, ocrotitorul dreptății. Căci legile sînt făcute pentru toată lumea, așa că de ele ascultă chiar și împăratul. Iar cît privește învinuirea că cei mari îi silnicesc fără primejdie pe cei săraci, nu știu dacă mai e cineva care rămîne nedescoperit și scapă de pedeapsă. Lucrul acesta se întîmplă nu numai celor bogați, ci și celor săraci, căci dacă greșesc, nu pot scăpa de pedeapsă. Acestea se petrec pretutindeni (p. 138 De Boor), nu numai la romani. Faptul că și-a dobîndit libertatea îl datorește întîmplării, iar nu stăpînului care l-a prins în război, căci putea să fie ucis de către dușmani din pricina nepriceperii sale sau pedepsit de către cel care îl prindea, în caz de fugă. Romanii se poartă mai bine cu sclavii care ajung în mîinile lor, căci față de ei urmează povața părinților și educatorilor, îi feresc de rele, îi fac părtași la lucruri bune și-i păzesc de greșeli, ca pe proprii lor copii. Nu este îngăduit să fie pedepsiți cu moartea, ca la sciți, iar mijloace de eliberare sînt foarte multe și se folosesc de ele nu numai atîta timp cît trăiesc, ci și în preajma morții, deoarece dispun de avuția lor așa cum le place. Și rămîne lege ceea ce fiecare hotărăște asupra avutului său înainte de a muri. El mi-a răspuns atunci cu lacrimi în ochi că statul și legile romane sînt bune, numai conducătorii nu mai sînt înțelepți ca altădată și le-au stricat.

Pe cînd stăteam astfel de vorbă a venit cineva dinlăuntru și ne-a deschis porțile împrejmuirii. Eu am alergat repede la dînsul și l-am întrebat ce face Onegesius, deoarece doresc să-i dau o veste din partea solului roman sosit de curînd. El mi-a răspuns că voi avea prilejul să-l întîlnesc, dacă mai aștept puțin, căci e pe cale să iasă. Nu mult timp după aceea l-am văzut ieșind și m-am dus să-l vestesc că solul romanilor îi trimite salutări, iar eu am venit să-i aduc daruri din partea lui împreună cu aurul dăruit de împărat. Solul ar dori să stea de vorbă cu dînsul, unde și cînd va crede de cuviință Onegesius. Acesta a poruncit însoțitorilor săi să ia în primire aurul și darurile și m-a rugat să-l anunț pe Maximinus că vine îndată la dînsul. Eu m-am întors și l-am vestit că sosește Onegesius și într-adevăr a venit în cort, s-a adresat lui Maximinus și i-a spus că-i mulțumește lui și împăratului pentru daruri, apoi l-a întrebat ce are de gînd să-i spună de a trimis după dînsul. Acesta i-a răspuns că a venit timpul ca Onegesius să poată dobîndi o mare glorie între oameni, dacă se hotărăște să se ducă la împărat și să descurce neînțelegerile ivite între romani (p. 139 De Boor) și huni, rînduind între ei pace și unire. Din acestea ar urma nu numai un mare folos pentru amîndouă neamurile, ci și pentru propria lui casă, căci ar dobîndi avuții mari, și ar ajunge pe veci, împreună cu copiii săi, prieten al împăratului și al celor din familia împărătească. Atunci Onegesius l-a întrebat ce trebuie să facă spre a mulțumi pe împărat și cum ar putea el să descurce toate aceste neînțelegeri? Maximinus i-a răspuns că, dacă trece la romani, va dobîndi recunoștința împăratului și va dezlega neînțelegerile, cercetînd cu de-amănuntul pricinile spre a le soluționa în raport cu condițiile de pace. Onegesius a răspuns că va împărtăși împăratului și sfetnicilor săi ceea ce dorește. El a spus: „Își închipuie oare romanii că ar putea să-l momească pînă într-atît, încît să-și părăsească stăpînul, să-și bată joc de educația sa din Sciția, de soțiile și de copiii săi și să nu dorească mai curînd robia la Attila decît bogăția la romani? De altfel, dacă va rămîne acasă, îi va putea sluji mai

τοῦ δεσπότου καταπραΰνειν θυμόν, ἐφ' οἷς αὐτὸν ὀργίζεσθαι κατὰ Ῥωμαίων συμβαίνει, ἢ παρὰ σφᾶς ἐλθόντα αἰτίᾳ ὑπάγεσθαι ἕτερα ἥπερ ἐκείνῳ δοκεῖ διαπραξάμενον». ταῦτα εἰρηκὼς κἀμὲ ποιεῖσθαι τὴν πρὸς αὐτὸν εἰσηγησάμενος ἔντευξιν περὶ ὧν πυνθάνεσθαι αὐτοῦ βουλόμεθα, (οὐ γὰρ τῷ Μαξιμίνῳ ὡς ἐν ἀξίᾳ τελοῦντι ἡ συνεχὴς πρόσοδος ἦν εὐπρεπής) ἀνεχώρει. ἐγὼ δὲ τῇ ὑστεραίᾳ ἐς τὸν Ἀττήλα περίβολον ἀφικνοῦμαι δῶρα τῇ αἰτοῦ κομίζων γαμετῇ, (Κρέκα δὲ ὄνομα αὐτῇ) ἐξ ἧς αὐτῷ παῖδες ἐγεγόνεισαν τρεῖς, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἦρχε τῶν Ἀκατίρων καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν τῶν νεμομένων τὴν πρὸς τῷ Πόντῳ Σκυθικήν. ἔνδον δὲ τοῦ περιβόλου πλεῖστα ἐτύγχανεν οἰκήματα, τὰ μὲν ἐκ σανίδων ἐγγλύφων καὶ ἡρμοσμένων εἰς εὐπρέπειαν, τὰ δὲ ἐκ λύγων κεκαθερμένων καὶ πρὸς εὐθύτητα ἐπεξεσμένων, ἐμβεβλημένων δὲ ξύλοις ‹κύκλους› ἀποτελοῦσιν· οἱ δὲ κύκλοι ἐκ τοῦ ἐδάφους ἀρχόμενοι ἐς ὕψος (p. 140 De Boor) ἀνέβαινον μετρίως. ἐνταῦθα τῆς Ἀττήλα ἐνδιαιτωμένης γαμετῆς, διὰ τῶν πρὸς τῇ θύρᾳ βαρβάρων ἔτυχον εἰσόδου καὶ αὐτὴν ἐπὶ στρώματος μαλακοῦ κειμένην κατέλαβον, τοῖς εκ τῆς ἐρέας πιλωτοῖς τοῦ ἐδάφους σκεπομένου, ὥστε ἐπ' αὐτῶν βαδίζειν. περιεῖπε δὲ αὐτὴν θεραπόντων πλῆθος κύκλῳ. καὶ θεράπαιναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀντικρὺ αὐτῆς καθήμεναι ὀθόνας τινὰς χρώμασι διεποίκιλλον ἐπιβληθησομένας πρὸς κόσμον ἐσθημάτων βαρβαρικῶν. προσελθὼν τοίνυν καὶ τὰ δῶρα μετὰ τὸν ἀσπασμὸν δοὺς ὑπεξῄειν καὶ ἐπὶ τὰ ἕτερα ἐβάδιζον οἰκήματα, ἐν οἷς διατρίβειν τὸν Ἀττήλαν ἐτύγχανεν, ἀπεκδεχόμενος ὁπότε ὑπεξέλθοι Ὀνηγήσιος. ἤδη γὰρ ἀπὸ τῶν αὐτοῦ οἰκημάτων ἐξεληλύθει καὶ ἔνδον ἦν. μεταξὺ δὲ τοῦ παντὸς ἱστάμενος πλήθους (γνώριμός τε γὰρ ὢν τοῖς Ἀττήλα φρουροῖς καὶ τοῖς παρεπομένοις αὐτῷ βαρβάροις ὑπ' οὐδενὸς διεκωλυόμην) εἶδον πλῆθος πορευόμενον καὶ θροῦν καὶ θόρυβον περὶ τὸν τόπον γενόμενον, ὡς τοῦ Ἀττήλα ὑπεξιόντος. προῄει δὲ τοῦ οἰκήματος βαδίζων σοβαρῶς τῇδε κἀκεῖ περιβλεπόμενος. ὡς δὲ ὑπεξελθὼν σὺν τῷ Ὀνηγησίῳ ἔστη πρὸ τοῦ οἰκήματος (πολλοὶ δὲ τῶν ἀμφισβητήσεις πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων προσῄεσαν καὶ τὴν αὐτοῦ κρίσιν ἐδέχοντο), εἶτα ἐπανῄει ὡς τὸ οἴκημα καὶ πρέσβεις παρ' αὐτὸν ἥκοντας βαρβάρους ἐδέχετο.

Ἐμοὶ δὲ ἐπεκδεχομένῳ τὸν Ὀνηγήσιον Ῥωμύλος καὶ Προμοῦτος καὶ Ῥωμανὸς οἱ ἐξ Ἰταλίας ἐλθόντες παρὰ τὸν Ἀττήλαν πρέσβεις τῶν φιαλῶν ἕνεκα τῶν χρυσῶν, συμπαρόντος αὐτοῖς καὶ Ῥουστικίου τοῦ κατὰ Κωνστάντιον, καὶ Κωνσταντιώλου, ἀνδρὸς ἐκ τῆς Παιόνων χώρας τῆς ὑπὸ Ἀττήλα ταττομένης, ἐς λόγους ἦλθον καὶ ἀνηρώτων, πότερον διηφείθημεν ἢ ἐπιμένειν ἀναγκαζόμεθα. καὶ ἐμοῦ φήσαντος, ὡς τούτου χάριν πευσόμενος τοῦ Ὀνηγησίου τοῖς περιβόλοις προσκαρτερῶ, καὶ ἀντερωτήσαντος, ‹εἰ› αὐτοῖς ὁ Ἀττήλας ἥμερόν τι καὶ πρᾶον περὶ τῆς πρεσβείας ἀπεκρίνατο, ἔλεγον μηδαμῶς κατατρέπεσθαι τῆς γνώμης, ἀλλὰ πόλεμον καταγγέλλειν, εἰ μή γε αὐτῷ Σιλβανὸς ἢ τὰ ἐκπώματα πεμφθείη. ἀποθαυμαζόντων δὲ ἡμῶν τῆς ἀπονοίας τὸν βάρβαρον, ὑπολαβὼν ὁ Ῥωμύλος, πρεσβευτὴς ἀνὴρ καὶ πολλῶν πραγμάτων ἔμπειρος, ἔλεγε τὴν αὐτοῦ μεγίστην τύχην καὶ τὴν ἐκ τῆς τύχης δύναμιν ἐξαίρειν (p. 141 De Boor) αὐτόν, ὥστε μὴ ἀνέχεσθαι δικαίων λόγων, εἰ μὴ πρὸς αὐτοῦ νομίσῃ ὑπάρχειν αὐτούς.οὔπω γὰρ τῶν πώποτε τῆς Σκυθικῆς ἢ καὶ ἑτέρας ἀρξάντων γῆς τοσαῦτα ἐν ὀλίγῳ κατεπράχθη, ὥστε καὶ τῶν ἐν τῷ Ὠκεανῷ νήσων ἄρχειν καὶ πρὸς πάσῃ τῇ Σκυθικῇ καὶ Ῥωμαίους ἔχειν ἐς φόρου ἀπαγωγήν. ἐφιέμενον δὲ πρὸς τοῖς παροῦσι πλειόνων καὶ ἐπὶ μεῖζον αὔξοντα τὴν ἀρχὴν καὶ ἐς Πέρσας ἐπιέναι βούλεσθαι.

ușor, deoarece va potoli mînia stăpînului său împotriva romanilor, cînd acesta se va supăra pe ei, decît dacă se va duce la romani și va fi învinovățit că a săvîrșit lucruri împotriva dorinței lui Attila". După ce spus aceste cuvinte mi-a dat voie să-i arăt și eu ce dorim să mai aflăm de la dînsul, deoarece Maximinus îndeplinea o însărcinare oficială și nu putea pătrunde la el oricînd în chip nestingherit. Apoi Onegesius a plecat. A doua zi m-am înfățișat la reședința lui Attila și am dus daruri soției sale, care se numea Creca. De la aceasta avea trei copii, dintre care cel mai mare domnea peste acatiri și peste celelalte neamuri ce locuiesc în Sciția pînă la mare. Înlăuntrul împrejmuirii se aflau mai multe clădiri, unele făcute din scînduri sculptate și potrivite cu îndemînare, altele din bîrne curate și cioplite cu măiestrie în lungime, cu canatele așezate pe butuci în formă de cerc, însă acești butuci, luați de jos în sus, (p. 140 De Boor) nu erau prea mari. Înlăuntru locuia soția permanentă a lui Attila și am aflat intrarea la ea cu ajutorul barbarilor care erau lîngă ușă. Pe ea am găsit-o stînd jos pe o pătură moale, iar locul era acoperit cu covoare de lînă, pe care se putea călca. În jurul ei se aflau o mulțime de sclave, iar cele care stăteau jos, în față, brodau niște țesături în diferite culori, pe care barbarii le purtau ca podoabe peste hainele lor. Am pășit spre dînsa și i-am dat darurile, după un salut prietenesc, apoi am ieșit și m-am dus pe la alte case, unde avea obiceiul să petreacă Attila, așteptînd să iasă Onegesius, căci venise și el de la locuința sa și se afla înlăuntru. Pe cînd stăteam în mijlocul unei mulțimi mari (căci eram cunoscut de paznicii lui Attila și de barbarii care îl însoțeau și nu mă oprea nimeni), am văzut multă lume care se îngrămădea, alerga și făcea gălăgie pe locul unde trebuia să iasă Attila. El a ieșit din casă pășind măreț și privind cu ochii în toate părțile, apoi s-a oprit împreună cu Onegesius în fața palatului. Aici se aflau adunați mulți din cei care aveau neînțelegeri între ei și urmau să primească judecata lui. Apoi a intrat în casă și a primit pe solii barbari veniți la dînsul.

Pe cînd așteptam în neliniște pe Onegesius, m-au întîmpinat Romulus, Promutus și Romanus, care sosiseră la Attila ca soli din Italia în legătură cu vasele de aur, fiind de față și Rusticius din partea lui Constantius, și Constantiolus, un bărbat din țara paionilor, aflată sub supunerea lui Attila. Ei au intrat în vorbă cu mine și m-au întrebat dacă plecăm sau avem poruncă să mai rămînem. Eu le-am răspuns că tocmai de aceea aștept pe Onegesius înlăuntrul împrejmuirii spre a afla noutăți de la dînsul, apoi i-am întrebat și eu dacă au primit răspuns prielnic și binevoitor din partea lui Attila cu privire la solia lor. Ei mi-au spus că el nu vrea cu niciun preț să-și schimbe părerea, ci amenință cu război, dacă nu-i este predat Silvanus sau nu i se trimit vasele de aur. Noi ne-am mirat de îngîmfarea barbarului, iar Romulus, un bărbat care luase parte la multe solii și știa multe lucruri, ne-a spus că Attila a avut mare noroc, iar norocul i-a adus puterea, (p. 141 De Boor) și de atunci nu mai poate suferi să i se spună adevărul în față, decît în măsura în care cuvintele se potrivesc cu interesele sale. Căci niciunul dintre conducătorii din Sciția sau din altă parte a lumii n-a săvîrșit atîtea fapte mari într-un timp așa de scurt, încît și-a întins stăpînirea peste insulele Oceanului și toată Sciția și rîvnește să aibă un venit din

τῶν δὲ ἐν ἡμῖν τινος πυθομένου, ποίαν ὁδὸν τραπείς ἐς Πέρσας ἐλθεῖν δυνήσεται, ἔλεγεν ὁ Ῥωμύλος μὴ πολλῷ διαστήματι τὴν Μήδων ἀφεστάνει τῆς Σκυθικῆς· οὐδὲ γὰρ Οὔννους ἀπείρους τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶναι, ἀλλὰ πάλαι ἐς αὐτὴν ἐμβεβληκέναι, λιμοῦ τε τὴν χώραν κρατήσαντος, καὶ Ῥωμαίων διὰ τὸν τότε συνιστάμενον πόλεμον μὴ συμβαλλόντων. παρεληλυθέναι δὲ ἐς τὴν Μήδων τόν τε Βασὶχ καὶ Κουρσὶχ τοὺς ὕστερον ἐς τὴν Ῥώμην ἐληλυθότας εἰς ὁμαιχμίαν, ἄνδρας τῶν βασιλείων Σκυθῶν καὶ πολλοῦ πλήθους ἄρχοντας. καὶ τοὺς διαβεβηκότας λέγειν ὡς ἔρημον ἐπελθόντες χώραν καὶ λίμνην τινὰ περαιωθέντες, ἣν ὁ Ῥωμύλος τὴν Μαιῶτιν εἶναι ᾤετο, πεντεκαίδεκα διαγενομένων ἡμερῶν ὄρη τινὰ ὑπερβάντες ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσέβαλον. ληιζομένοις δὲ καὶ τὴν γῆν κατατρέχουσι πλῆθος Περσικὸν ἐπελθὸν τὸν σφῶν ὑπερκείμενον ἀέρα πλῆσαι βελῶν, ὥστε σφᾶς δέει τοῦ κατασχόντος κινδύνου ἀναχωρῆσαι εἰς τοὐπίσω καὶ τὰ ὄρη ἐπεξελθεῖν ὀλίγην ἄγοντας λείαν. ἡ γὰρ πλείστη ὑπὸ τῶν Μήδων ἀφήρητο. εὐλαβουμήνους δὲ τὴν τῶν πολεμίων δίωξιν ἑτέραν τραπῆναι ὁδόν, καὶ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ὑφάλου πέτρας ἀναπεμπομένην φλόγα ἐκεῖθεν πορευθέντας ἡμερῶν ὀλίγων ὁδὸν εἰς τὰ οἰκεῖα ἀφικέσθαι καὶ γνῶναι οὐ πολλῷ διαστήματι τῶν Μήδων ἀφεστάναι τὴν Σκυθικήν. τὸν οὖν Ἀττήλαν ἐπ' αὐτὴν ἰέναι βουλόμενον οὐ πονήσειν πολλὰ οὔτε μακρὰν ἀνύσειν ὁδόν, ὥστε καὶ Μήδους καὶ Πάρθους καὶ Πέρσας παραστήσεσθαι καὶ ἀναγκάσειν ἐλθεῖν ἐς φόρου ἀπαγωγήν. παρεῖναι γὰρ αὐτῷ μάχιμον δύναμιν, ἣν οὐδὲν ἔθνος ὑποστήσεται. ἡμῶν (p. 142 De Boor) δὲ κατὰ Περσῶν ἐλθεῖν αὐτὸν ἐπευξαμένων καὶ ἐπ' ἐκείνους τρέψαι τὸν πόλεμον, ὁ Κωνσταντίολος ἔλεγε δεδιέναι μήποτε καὶ Πέρσας ῥᾳδίως παραστησάμενος ἀντὶ φίλου δεσπότης ἐπανήξει. νῦν μὲν γὰρ τὸ χρύσιον κομίζεσθαι παρ' αὐτῶν τῆς ἀξίας ἕνεκα. εἰ δὲ καὶ Πάρθους καὶ Μήδους καὶ Πέρσας παραστήσοιτο, οὐκ ἔτι Ῥωμαίων ἀνέξεσθαι τὸν αὐτοῦ νοσφιζομένων ἀρχήν, ἀλλὰ θεράποντας περιφανῶς ἡγησάμενον χαλεπώτερα ἐπιτάξειν καὶ οὐκ ἀνεκτὰ ἐκείνοις ἐπιτάγματα. ἦν δ' ‹ἡ› ἀξία, ἧς ὁ Κωνσταντίολος ἐπεμνήσθη, στρατηγοῦ Ῥωμαίων, ἧς χάριν ὁ Ἀττήλας παρὰ βασιλέως ἐδέδεκτο τὸ τοῦ φόρου ἐπικαλύπτοντος ὄνομα, ὥστε αὐτῷ σινηρεσίου προφάσει τοῦ τοῖς στρατηγοῖς χορηγουμένου τὰς συντάξεις ἐκπέμπεσθαι, ἔλεγεν οὖ μετὰ Μήδους καὶ Πάρθους καὶ Πέρσας τοῦτο τὸ ὄνομα, ὅπερ αὐτὸν βούλονται Ῥωμαῖοι καλεῖν, καὶ τὴν ἀξίαν, ᾗ αὐτὸν τετιμηκέναι νομίζουσιν, ἀποσεισάμενον ἀναγκάσειν σφᾶς ἀντὶ στρατηγοῦ βασιλέα προσαγορεύειν, ἤδη γᾶρ καὶ χαλεπαίνοντα ἐλθεῖν ὡς ἐκεῖνο μέν οἱ αὐτοῦ θεράποντές εἰσι στρατηγοί, αὐτῷ δὲ οἱ τοῖς βασιλεύουσι Ῥωμαίων ὁμότιμοι. ἔσεσθαι δὲ οὐκ εἰς μακρὰν τῆς παρούσης αὐτῷ δυνάμεως αὔξησιν· σημαίνειν καὶ τοῦτο τὸν θεὸν τὸ τοῦ Ἄρεος ἀναφήναντα ξίφος, ὅπερ ὂν ἱερὸν καὶ παρὰ τῶν Σκυθικῶν βασιλέων τιμώμενον, οἷα δὴ τῷ ἐφόρῳ τῶν πολέμων ἀνακείμενον, ἐν τοῖς πάλαι ἀφανισθῆναι χρόνοις, εἶτα διὰ βόος εὑρεθῆναι.

tributul luat de la romani. El nu se mulțumește numai cu atîta, ci vrea mai mult și caută să-și mărească puterea printr-o năvală împotriva perșilor. Cineva dintre noi întrebînd ce drum s-ar face ca să poată merge la perși, Romulus răspunse că mezii nu sînt la o mare depărtare de sciți și că hunii cunosc bine acest drum, deoarece s-au dus odată pînă la ei, în timpul unei foamete care le cuprinsese țara și cînd romanii, din cauza războaielor ce purtau, nu i-au putut ataca. Deci hunii au năvălit și au pătruns pînă în țara mezilor, și anume Basichos și Carsichos, urmași ai unor regi sciți, care domneau peste mai multe neamuri și mai tîrziu veniseră la Roma pentru o alianță de arme. Aceștia au spus că mergînd tot înainte au călătorit printr-o regiune pustie și au trecut un lac, pe care Romulus credea a fi fost lacul Meotic; și apoi, după un drum de cincisprezece zile, au suit niște munți și au coborît în Media. Pe cînd devastau țara și făceau prăzi, le-a ieșit în cale o mare mulțime de perși, care au umplut aerul de săgeți, încît au trebuit să se tragă înapoi, din pricina primejdiei ce-i amenința. Trecînd prin munți, au pierdut o parte din prada cîștigată, deoarece cea mai mare parte le-a fost luată de mezi. Ferindu-se de un atac al dușmanului, apucară pe alt drum și mergînd ei prin locuri unde piatra de mare scoate flăcări, au ajuns acasă peste cîteva zile. De aici se vede că nu-i mare depărtare de la mezi pînă în Sciția. Deci, dacă Attila ar dori să intre între în ceastă țară, n-ar fi prea greu și nu s-ar osteni prea mult pe drum spre a ataca pe mezi, parți și perși și să ajungă să-i silească să plătească tribut, deoarece are o armată căreia nici un popor nu-i poate rezista. Noi (p. 142 De Boor) am arătat că am dori ca Attila să pornească împotriva perșilor și să strămute războiul în altă parte, dar Constantiolus ne-a spus că ar trebui să ne temem ca nu cumva Attila să învingă cu ușurință pe perși și apoi să se întoarcă spre noi ca stăpîn, și nu ca prieten. Căci în clipa de față romanii îi trimit aur pentru rangul său; însă cînd va răpune pe parți, mezi și perși, Attila nu va mai îngădui să se facă o deosebire între împărăția romanilor și ținuturile sale, ci îi va socoti pe față drept sclavii săi și va așeza pentru ei rînduieili mai aspre și cu neputință de îndurat. Rangul, despre care pomenise Constantiolus, era titlul de comandant roman pe care Attila îl primise de la împărat sub forma unui tribut camuflat, adică i se trimitea o sumă anumită sub cuvînt că comandanții romani sînt răsplătiți cu un salar. Așadar, stăruia Constantiolus după ce va zdrobi pe parți, mezi și perși, Attila va privi cu dispreț spre acest titlu de comandant, cum țin să-l numească romanii, va respinge demnitatea pe care ei socotesc că-i fac o cinste și îi va sili să i se adreseze cu titlul de împărat nu cu cel de comandant. Căci Attila spunea cu îngîmfare că comandanții nu sînt decît niște sclavi și numai împărații romani ar putea să se măsoare în cinste cu dînsul. Dar va veni în curînd timpul cînd puterea sa va spori și mai mult, iar semne în privința aceasta i-a arătat chiar Dumnezeu, prin faptul că i-a scos la iveală sabia lui Ares. Aceasta trecea drept un obicet sacru și era venerată de către regii sciți, deoarece se afla în protecția zeului războaielor. Ea s-a ivit în timpuri mai îndepărtate și a fost găsită prin mijlocirea unei junce.

Καὶ ἑκάστου λέγειν τι περὶ τῶν καθεστώτων βουλομένου, Ὀνηγησίου ὑπεξελθόντος, παρ' αὐτὸν ἤλθομεν καὶ ἐπειρώμεθα περὶ τῶν ἐσπουδασμένων μανθάνειν. ὁ δέ τισι πρότερον βαρβάροις διαλεχθεὶς πυθέσθαι με παρὰ Μαξιμίνου ἐπέτρεπε, τίνα Ῥωμαῖοι ἄνδρα τῶν ὑπατικῶν παρὰ τὸν Ἀττήλαν πρεσβευόμενον στέλλουσιν. ὡς δὲ παρελθὼν ἐς τὴν σκηνὴν ἔφραζον ἅπερ εἰρητό μοι, καὶ ὅ τι δεῖ λέγειν ὧν χάριν ὁ βάρβαρος ἡμῶν ἐπύθετο ἅμα τῷ Μαξιμίνῳ βουλευσάμενος ἐπανῆλθον ὡς τὸν Ὀνηγήσιον, λέγων ὡς ἐθέλουσι μὲν Ῥωμαῖοι αὐτὸν παρὰ σφᾶς ἐλθόντα τῶν ἀμφιβόλων ἕνεκα διαλέγεσθαι, εἰ δὲ τούτου διαμάρτοιεν ἐκπέμψειν (p. 143 De Boor) βασιλέα ὃν βούλεται πρεσβευσόμενον. καὶ εὐθὺς μετιέναι με τὸν Μαξιμῖνον παρεκελεύσατο, καὶ ἥκοντα αὐτὸν ἦγε παρὰ τὸν Ἀττήλαν. καὶ μικρὸν ὕστερον ὑπεξελθὼν ὁ Μαξιμῖνος ἔλεγεν ἐθέλειν τὸν βάρβαρον Νόμον ἢ Ἀνατόλιον ἢ Σενάτορα πρεσβεύεσθαι. μὴ γὰρ ἂν ἄλλον παρὰ τοὺς εἰρημένους δέξασθαι. καὶ ὡς αὐτοῦ ἀποκριναμένου μὴ χρῆναι ἐπὶ τὴν πρεσβείαν τοὺς ἄνδρας καλοῦντα ὑπόπτους καθιστᾶν βασιλεῖ, εἰρηκέναι τὸν Ἀττήλαν, εἰ μὴ ἕλοιντο ποιεῖν ἃ βούλεται, ὅπλοις τὰ ἀμφίβολα διακριθήσεσθαι. ἐπανελθόντων δὲ ἡμῶν ἐς τὴν σκηνήν, Τατοῦλος ὁ τοῦ Ὀρέστου πατὴρ ἧκε λέγων ὡς ἀμφοτέρους ὑμᾶς Ἀττήλας ἐπὶ τὸ συμπόσιον παρακαλεῖ· γενήσεσθαι δὲ αὐτὸ περὶ θ' τῆς ἡμέρας. ὡς δὲ τὸν καιρὸν ἐφυλάξαμεν καὶ ἐπὶ τὸ δεῖπνον κληθέντες παρεγενόμεθα ἡμεῖς τε καὶ οἱ τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων πρέσβεις, ἔστημεν ἐπὶ τοῦ ὀδοῦ ἀντία Ἀττήλα. καὶ κύλικα οἱ οἰνοχόοι κατὰ τὸ ἐπιχώριον ἐπέδοσαν ἔθνος, ὡς καὶ ἡμᾶς πρὸ τῆς ἕδρας ἐπεύξασθαι. οὗ δὴ γενομένου, τῆς κύλικος ἀπογευσάμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους ἤλθομεν, οὗ ἔδει καθεσθέντας δειπνεῖν. πρὸς δὲ τοῖς τοίχοις τοῦ οἰκήματος πάντες ὑπῆρχον οἱ δίφροι ἐξ ἑκατέρας πλευρᾶς. ἐν μεσωτάτῳ δὲ ἧστο ἐπὶ κλίνης ὁ Ἀττήλας, ἑτέρας ἐξόπισθεν κλίνης ὑπαρχούσης αὐτῷ, μεθ' ἣν βαθμοί τινες ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἀνῆγον εὐνὴν καλυπτομένην ὀθόναις καὶ ποικίλοις παραπετάσμασι κόσμου χάριν καθάπερ ἐπὶ τῶν γαμούντων Ἕλληνές τε καὶ Ῥωμαῖοι κατασκευάζουσιν. καὶ πρώτην μὲν ἐνόμιζον τῶν δειπνούντων τάξιν τὴν ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἀττήλα, δευτέραν δὲ τὴν εὐώνυμον, ἐν ᾗ ἐτυγχάνομεν ὄντες, προκαθεσθέντος ἡμῶν Βερίχου παρὰ Σκύθαις εὐγεγονότος ἀνδρός. ὁ γὰρ Ὀνηγήσιος ἐπὶ δίφρου ἧστο ἐν δεξιᾷ τῆς τοῦ βασιλέως κλίνης. ἀντικρὺ δὲ τοῦ Ὀνηγησίου ἐπὶ δίφρου ἐκαθέζοντο δύο τῶν Ἀττήλα παίδων· ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἐπὶ τῆς ἐκείνου ἧστο κλίνης, οὐκ ἐγγύς, ἀλλ' ἐπ' ἄκρου, αἰδοῖ τοῦ πατρὸς βλέπων ἐς γῆν. πάντων δὲ ἐν κόσμῳ καθεστώτων, παρελθὼν οἰνοχόος τῷ Ἀττήλα οἴνου κισσίβιον ἐπιδίδωσιν. δεξάμενος δὲ τὸν τῇ τάξει πρῶτον ἠσπάζετο. ὁ δὲ τῷ ἀσπασμῷ τιμηθεὶς διανίστατο· καὶ οὐ πρότερον ἵζησαι θέμις ἦν, πρὶν ἢ τῷ οἰνοχόῳ ἀπογευσάμενος ἢ καὶ ἐκπιὼν ἀπέδωκε τὸ κισσύβιον. καθεσθέντα δὲ αὐτὸν τῷ ‹αὐτῷ› (p. 144 De Boor) τρόπῳ οἱ παρόντες ἐτίμων δεχόμενοι τὰς κύλικας καὶ μετὰ τὸν ἀσπασμὸν ἀπογεύμενοι. ἑκάστῳ δὲ εἷς οἰνοχόος παρῆν, ὃν ἔδει κατὰ στοῖχον εἰσιέναι, τοῦ Ἀττήλα οἰνοχόου ὑπεξιόντος. τιμηθέντος

Pe cînd fiecare dintre noi se pregătea să spună cîte ceva în legătură cu cele vorbite mai sus, a ieşit Onegesius, iar noi ne-am îndreptat spre dînsul şi am căutat să ne informăm despre misiunea noastră. La început, el a schimbat cîteva cuvinte cu unul din barbari, apoi s-a întors spre mine şi m-a rugat să-l întreb pe Maximinus următoarele: pe care dintre foştii consuli vor trimite romanii ca sol pe lîngă Attila? Eu m-am dus în cort şi i-am împărtăşit lui Maximinus ceea ce mi se spusese, apoi m-am sfătuit cu el în privinţa răspunsului ce urma să fie dat la întrebarea pusă de barbar şi m-am întors la Onegesius, pe care l-am înştiinţat că romanii ar fi bucuroşi să vie el însuşi să stea de vorbă asupra neînţelegerilor ivite între cele două părţi, iar dacă încercarea aceasta va da greş, (p. 143 De Boor) atunci împăratul va trimite ca sol pe cine va crede de cuviinţă. Atunci Onegesius mi-a poruncit să-l chem în grabă pe Maximinus, care a sosit numaidecît şi a fost condus în faţa lui Attila. Nu mult după aceea Maximinus s-a întors şi mi-a spus că barbarul doreşte ca soli pe Nomus, Anatolius sau Senator; că, în afară de cei amintiţi, nu va primi pe nimeni altul; că, după ce i s-a răspuns că aceşti oameni au fost bănuiţi de complicitate şi nu pot face parte din solie, Attila a adăugat că dacă nu vor face aşa cum doreşte el, atunci neînţelegerile vor trebui soluţionate pe calea armelor. După ce ne-am întors în cort, a sosit tatăl lui Oreste şi ne-a adus ştirea că Attila ne pofteşte pe amîndoi la un banchet, care va avea loc pe la ora a noua din zi [10]. Noi am păzit ceasul ce ni s-a rînduit şi am sosit ca oaspeţi la masă împreună cu solii romanilor din apus, oprindu-ne drept în faţa lui Attila. Paharnicii ne-au întins cîte o cupă, după obiceiul locului, spre a închina şi noi, înainte de a lua loc pe scaune. Am făcut întocmai, adică am gustat din pahare, apoi ne-am îndreptat spre scaunele pe care trebuia să ne aşezăm şi să mîncăm la masă. Toate aceste jilţuri erau aşezate lîngă pereţii casei, de o parte şi de alta. Drept la mijloc, pe un pat, stătea Attila, în spatele său se afla alt pat, iar alături de el erau cîteva trepte ce duceau la acest pat. Acesta era acoperit cu ţesături de pînză şi cu covoare de diferite culori, cum sînt acela ge care grecii şi romanii le folosesc la nunţi. Cel dintîi rang de cinste pentru meseni era socotit cel din dreapta lui Attila, iar cel din partea stîngă venea în al doilea rînd. Din întîmplare, în acesta ne aflam şi noi, iar în fruntea noastră era Berich, un bărbat de seamă printre sciţi. Onegesius stătea pe un jilţ, în dreapta patului ocupat de rege, iar în faţa lui Onegesius au luat loc pe un jilţ doi dintre copiii lui Attila. Căci cel mai în vîrstă stătea pe tronul lui Attila, însă nu aproape de el, ci la o margine, cu ochii lăsaţi în pămînt, din sfială faţă de tatăl său. Cînd s-au aşezat cu toţii la locurile lor, după rînduiala cuvenită, a venit un paharnic în faţa lui Attila şi i-a întins o cupă de vin. Attila a luat-o în mîini şi a închinat în cinstea celui dintîi oaspe din rînd cu dînsul. Cel onorat cu această închinare s-a ridicat în picioare; şi nu era cuviincios să se aşeze la locul său înainte de a gusta sau de a goli cupa, înapoind-o paharnicului. Apoi Attila s-a aşezat pe pat, (p. 144 De Boor) iar cei de faţă i-au închinat paharele în acelaşi chip, adică le primeau de la paharnic şi gustau din ele, după ce închinau. Pentru fiecare persoană venea cîte un pahar-

[10] Este aproximativ ora 3 după amiază.

δὲ καὶ τοῦ δευτέρου καὶ τῶν ἑξῆς, καὶ ἡμᾶς τοῖς ἴσοις ὁ Ἀττήλας ἐδεξιώσατο κατὰ τὴν τῶν θάκων τάξιν. ᾧ δὴ ἀσπασμῷ πάντων τιμηθέντων, ὑπεξήεσαν μὲν οἱ οἰνοχόοι, τράπεζαι δὲ μετὰ τὴν τοῦ Ἀττήλα παρετίθεντο κατὰ τρεῖς καὶ τέτταρας ἄνδρας ἢ καὶ πλείους· ὅθεν ἕκαστος οἷός τε ἦν τῶν τῇ μαγίδι ἐπιτιθεμένων μεταλαβεῖν μὴ ὑπεξιὼν τῆς τῶν θρόνων τάξεως. καὶ πρῶτος εἰσῄει ὁ τοῦ Ἀττήλα ὑπηρέτης κρεῶν πλήρη πίνακα φέρων, καὶ οἱ πᾶσι διακονούμενοι μετ' αὐτὸν σῖτον καὶ ὄψα ταῖς τραπέζαις ἐπέθεσαν. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἄλλοις βαρβάροις καὶ ἡμῖν πολυτελῆ δεῖπνα κατεσκεύαστο κύκλοις ἐπικείμενα ἀργυροῖς, τῷ δὲ Ἀττήλᾳ ἐπὶ τοῦ ξυλίνου πίνακος ἦν οὐδὲν πλέον κρεῶν. μέτριον δὲ ἑαυτὸν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐδείκνυ, τοῖς γὰρ τῆς εὐωχίας ἀνδράσι κύλικες χρυσαῖ τε καὶ ἀργυραῖ ἐπείδοντο. τὸ δὲ αὐτοῦ ἔκπωμα ξύλινον ἦν. λιτὴ δὲ αὐτῷ καὶ ἡ ἐσθὴς ἐτύγχανεν οὖσα μηδὲν τῶν ἄλλων πλὴν τοῦ καθαρὰ εἶναι διαφυλάττουσα καὶ οὔτε τὸ παρηωρεμένον αὐτῶ ξίφος οὔτε οἱ τῶν βαρβαρικῶν ὑποδαμάτων δεσμοὶ οὔτε τὸ ἵππου οἱ χαλινὸν ὥσπερ τῶν ἄλλων Σκυθῶν, χρυσῶ ἢ λίθοι ἤ τινι τῶν τιμίων ἐκοσμεῖτο, τῶν δὲ ὄψων τῶν ἐν τοῖς πρώτοις πίναξιν ἐπιτεθέντων ἀναλωθέντων, πάντες διανέστημεν, καὶ οὐ πρότερον ἐπὶ τὸν δίφρον ἀναστὰς ἦλθεν, πρὶν ἢ κατὰ νὴν προτέραν τάξιν ἕκαστος τὴν ἐπιδιδομένην αὐτῷ οἴνου πλήρη ἐξέπιε κύλικα τὸν Ἀττήλαν σῶν εἶναι ἐπευξάμενος καὶ τοῦτον τιμηθέντος αὐτοῦ τὸν τρόπον ἐκαθέθημεν, καὶ δεύτερος ἑκάστῃ τραπέζῃ ἐπετίθετο πίναξ ἕτερα ἔχων ἐδώδιμα. ὡς δὲ καὶ αὐτοῦ οἱ πάντες μετέλαβον, καὶ τῷ αὐτῷ ἐξαναστάντες τρόπῳ αὖθις ἐκπιόντες ἐκαθέσθησαν, ἐπιγενομένης ἑσπέρας δᾶδες ἀνήφθησαν, δύο δὲ ἀντικρὺ τοῦ Ἀττήλα παρελθόντες βάρβαροι ᾄσματα πεποιημένα ἔλεγον νίκαν αὐτοῦ καί τὰς κατὰ πόλεμον ᾄδοντες ἀρετάς. ἐς οὓς οἱ τῆς εὐωχίας ἀπέβλεπον, καὶ οἱ μὲν ἥδοντο τοῖς ποιήμασιν, οἱ δὲ τῶν πολέμων ἀναμιμνησκόμενοι διηγείροντο τοῖς φρονήμασιν, ἄλλοι δὲ ἐχώρουν ἐς δάκρυα, ὧν ὑπὸ τοῦ χρόνου ἠσθένει τὸ σῶμα καὶ (p. 145 De Boor) ἡσυχάζειν ὁ θυμὸς ἠναγκάζετ μετὰ δὲ τὰ ᾄσματα Σκύθης τις παρελθὼν φρενοβλαβὴς ἀλλοκότα καὶ παράσημα καὶ οὐδὲν ὑγιὲς φθεγγόμενος ἐς γέλωτα πάντας παρεσκεύασε παρελθεῖν. μεθ' ὃν ὑπεισῆλθε Ζέρκων ὁ Μαυρούσιος. ὁ γὰρ Ἐδέκων αὐτὸν παρὰ τὸν Ἀττήλαν ἐλθεῖν παρέπεισαν ὡς τῇ ἐκείνου σπουδῇ τὴν γεμετὴν ἀποληψόμενον, ἣν κατὰ τῆν τῶν βορβάρων εἰλήφει χώραν τῷ Βλήδᾳ περισπούδαστος ὤν, ἀπολελοίπει δὲ αὐτὴν ἐν τῆ Σκυθικῇ παρὰ τοῦ Ἀττήλα δῶρον Ἀετίῳ πεμφθείς. ἀλλὰ τῆς μὲν τοιαύτης διήμαρτεν ἐλπίδος, τοῦ Ἀττήλα χαλεπήναντος, ὅτι γε δὴ ἐς τὴν αὐτὴν ἐπανῆλθεν· τότε δὲ διὰ τὸν τῆς εὐωχίας καιρὸν παρελθὼν τῷ τε εἴδει καὶ τοῖς ἐσθήμασι καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς συγκεχυμένως παρ' αὐτοῦ προφερομένοις ῥήμασι (τῇ γὰρ Αὐσονίων τὴν τῶν Οὔννων καὶ τὴν τῶν Γότθων παραμιγνὺς γλῶτταν) ἀώρτας διέχεε καὶ ἐς ἄσβεστον ὁρμῆσαι γέλωτα παρεσκεύασε πλὴν Ἀττήλα. αὐτὸς γὰρ ἔμενεν ἀστεμφὴς καὶ τὸ εἶδος ἀμετάτρεπτος καὶ οὐδὲν οὔτε λέγων οὔτεποιῶν γέλωτος ἐχόμενον ἐφαίνετο, πλὴν ὅτι τὸν νεώτατον τῶν παίδων (Ἠρνᾶς δὲ ὄνομα τούτῳ) εἰσιόντα καὶ παρεστῶτα εἷλκε τῆς παρειᾶς γαληνοῖς ἀποβλέπων ὄμμασι πρὸς αὐτόν. ἐμοῦ δὲ θαυμάζοντος, ὅπως τῶν μὲν ἄλλων παίδων ὀλιγω-

nic, care trebuia să intre pe rînd, după ce ieşea paharnicul lui Attila. Deci Attila a închinat pentru al doilea şi pentru ceilalţi, apoi ne-a onorat şi pe noi în acelaşi chip, după ordinea scaunelor. Cînd toţi au fost cinstiţi cu închinarea ce li se cuvenea, paharnicii s-au retras, şi pe urmă au fost aşezate mesele, dincolo de masa lui Attila, fiind cîte una pentru trei patru bărbaţi sau chiar mai mulţi, aşa fel încît fiecare putea lua din bucate stînd la locul său, fără să iasă din rîndul scaunelor. Mai întîi a intrat sclavul lui Attila, aducînd o tavă plină de cărnuri; în urma lui, sclavii tuturor celorlalţi meseni au pus pe mese pîine şi bucate. Pentru ceilalţi barbari şi pentru noi au fost pregătite mîncări alese, servite pe farfurii de argint, însă lui Attila i s-a adus o tavă simplă, de lemn, pe care nu era nimic altceva decît carne. De altfel, el s-a arătat cumpătat şi în toate celelalte, deoarece pentru ceilalţi bărbaţi s-au dat cupe de aur şi de argint, pe cînd paharul său era de lemn. Simplă îi era şi îmbrăcămintea, căci nu se îngrijea de nimic altceva decît să fie curată. Şi nu se deosebeau întru nimic, nici sabia, nici legăturile încălţămintei sale barbare şi nici frîul calului său, care nu avea podoabe de aur, pietre scumpe sau alte lucruri de preţ, ca al celorlalţi sciţi. După ce am gustat din mîncările servite pe primele tăvi, ne-am ridicat cu toţii în picioare; şi nimeni nu s-a întors să se aşeze la locul său mai înainte de a fi golit cupa de vin ce i s-a oferit, păstrînd ordinea de la început şi închinînd în sănătatea lui Attila. După ce l-am cinstit în acest chip, ne-am aşezat la locurile noastre. Pe fiecare masă a fost adusă a doua tavă, cu alte bucate. Sfîrşind de mîncat şi din acestea, ne-am ridicat iarăşi în picioare, în acelaşi chip, am golit paharele şi apoi ne-am aşezat din nou. Deoarece între timp se făcuse seară, au fost aprinse faclele, iar doi barbari au înaintat pînă în faţa lui Attila şi au recitat versuri, alcătuite de ei, în care cîntau biruinţele şi vitejia lui Attila în timpul războiului. Mesenii îşi întoarseră privirile spre dînsul. Unii admirau stihurile, alţii erau înduioşaţi în sufletele lor de amintirea războaielor, iar alţii izbucneau în lacrimi, deoarece îşi aveau trupurile slăbite din pricina vîrstei şi (p. 145 De Boor) erau siliţi, fără voia lor, să ducă o viaţă liniştită. După stihuri şi cîntări a venit un scit pocit la gură, care spunea tot felul de glume şi ciudăţenii şi nici o vorbă la locul ei, încît ne-a făcut pe toţi să rîdem cu hohote. După dînsul a intrat Zercon din Mauretania. Acesta fusese îndemnat de Edecon să se întoarcă la Attila, pentru ca la stăruinţa acestuia să-i fie dată înapoi soţia pe o care luase în timpul cînd se afla sub scutul lui Bleda, în ţara barbarilor. Zercon îşi lăsase această soţie în Sciţia, atunci cînd fusese trimis de către Attila ca sclav în dar lui Aetius. Zercon a fost înşelat în nădejdile sale, deoarece Attila s-a supărat că s-a întors la dînsa. Deci Zercon a folosit acest prilej al ospăţului şi-a schimonosit figura, îmbrăcămintea şi vocea pe măsura cuvintelor ce rostea, amestecînd limba ausonilor cu a hunilor şi goţilor, şi i-a umplut pe toţi de veselie, făcîndu-i să izbucnească într-un rîs care nu mai contenea. Numai Attila a rămas neclintit, cu faţa neschimbată şi n-a arătat nici un semn de veselie, nici prin cuvinte, nici prin gesturi, decît că a mîngîiat pe obraz şi a privit cu ochi dulci pe cel mai mic dintre copiii săi, anume Ernas, în clipa cînd acesta a intrat şi s-a apropiat de dînsul. Eu m-am întrebat plin de mirare de ce nesocoteşte Attila pe ceilalţi fii ai săi, iar pe acesta îl

ροίη, πρὸς δὲ ἐκεῖνον ἔχει τὸν νοῦν, ὁ παρακαθήμενος βάρβαρος συνιεὶς τῆς Αὐσονίων φωνῆς καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ μοι ῥηθησομένων μηδὲν ἐκλέγειν προειπὼν ἔφασκε τοὺς μάντεις τῷ 'Αττήλᾳ προηγορευκέναι τὸ μὲν αὐτοῦ πεσεῖσθαι γένος, ὑπὸ δὲ τοῦ παιδὸς ἀναστήσεσθαι τούτου. ὡς δὲ ἐν τῷ συμποσίῳ εἷλκον τὴν νύκτα, ὑπεξήλθομεν ἐπὶ πολὺ μὴ βουληθέντες τῷ πότῳ προσκαρτερεῖν.

Ἡμέρας δὲ γενομένης ἐπὶ τὸν 'Ονηγήσιον ἤλθομεν χρῆναι ἡμᾶς διαφεθῆναι λέγοντες καὶ μὴ τηνάλλως τρίβειν τὸν χρόνον. καὶ ὃς ἔφη ἐθέλειν καὶ τὸν 'Αττήλαν ἀποπέμπειν ἡμᾶς. καὶ μικρὸν διαλιπὼν ἅμα τοῖς λογάσιν ἐβουλεύετο περὶ τῶν 'Αττήλᾳ δεδογμένων καὶ τὰ βασιλεῖ ἀποδοθησόμενα συνέταττε γράμματα, ὑπογραφέων αὐτῷ παρόντων καὶ 'Ρουστικίου, ἀνδρὸς ὁρμωμένου μὲν ἐκ τῆς ἄνω Μυσίας, ἁλόντος δὲ ἐν τῷ πολέμῳ καὶ διὰ λόγων ἀρετὴν τῷ βαρβάρῳ ἐπὶ τῇ τῶν γραμμάτων διαπονουμένου συντάξει. ὡς δὲ ἐκ τῆς συνόδου διανέστη, ἐδεήθημεν αὐτοῦ περὶ λύσεως τῆς Σύλλου γαμετῆς (p. 146 De Boor) καὶ τῶν ἐκείνης παίδων ἐν τῇ 'Ρατιαρίας ἀνδραποδισθέντων ἁλώσει. καὶ πρὸς μὲν τὴν αὐτῶν οὐκ ἀπηγόρευσε λύσιν, ἐπὶ πολλοῖς δὲ σφᾶς ἐβούλετο χρήμασιν ἀπεμπολᾶν. ἡμῶν δὲ ἐλεεῖν αὐτοὺς τῆς τύχης ἱκετευσάντων τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν λογιζόμενον, διέβη τε πρὸς τὸν 'Αττήλαν, καὶ τὴν μὲν γυναῖκα ἐπὶ πεντακοσίοις διαφῆκε χρυσοῖς, τοὺς δὲ παῖδας δῶρον ἔπεμπε βασιλεῖ. ἐν τούτῳ δὲ καὶ Κρέκα ἡ τοῦ 'Αττήλα γαμετὴ παρὰ 'Αδάμει τῶν αὐτῆς πραγμάτων τὴν ἐπιτροπὴν ἔχοντι δειπνεῖν ἡμᾶς παρεκάλει. Καὶ παρ' αὐτὸν ἐλθόντες ἅμα τισὶ ἐκ τοῦ ἔθνους λογάδων φιλοφροσύνης ἐτύχομεν· ἐδεξιοῦτο γὰρ ἡμᾶς μειλιγίοις τε λόγοις καὶ τῇ τῶν ἐδωδίμων παρασκευῇ. Καὶ ἕκαστος τῶν παρόντων Σκυθικῇ φιλοτιμίᾳ κύλικα ἡμῖν πλήρη διανιστάμενος ἐδίδου καὶ τὸν ἐκπιόντα περιβαλὼν καὶ φλήσας ταύτην ἐδέχετο. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἐλθόντες ἐς ὕπνον ἐτράπημεν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἐπὶ συμπόσιον αὖθις ἡμᾶς 'Αττήλας ἐκάλει, καὶ τῷ προτέρῳ τρόπῳ παρά τε αὐτὸν εἰσήλθομεν καὶ ἐς τὴν εὐωχίαν ἐτράπημεν. συνέβαινε δὲ ἐπὶ τῆς κλίνης ἅμα αὐτῷ μὴ τὸν πρεσβύτερον τῶν παίδων ἧσθαι, ἀλλὰ γὰρ 'Ωηβάρσιον θεῖον αὐτῷ τυγχάνοντα πρὸς πατρός. παρὰ πᾶν δὲ τὸ συμπόσιον λόγοις φιλοφρονούμενος φράζειν ἡμᾶς βασιλεῖ παρεκελεύετο τῷ Κωνσταντίῳ, ὃς αὐτῷ παρὰ 'Αετίου ἀπέσταλτο ὑπογραφέως χάριν, διδόναι ἣν αὐτῷ γυναῖκα ὑπέσχετο. παρὰ γὰρ τὸν βασιλέα Θεοδόσιον ἅμα τοῖς σταλεῖσι παρὰ τοῦ 'Αττήλα πρέσβεσιν ἀφικόμενος ὁ Κωνστάντιος τὴν εἰρήνην 'Ρωμαίοις καὶ Σκύθαις ἔφησεν ἐπὶ μακρὸν φυλάττεσθαι χρόνον παρασκευάσειν, ἂν αὐτῷ γυναῖκα εὔπορον δοίη. καὶ πρὸς τοῦτο ἐπένευσε βασιλεὺς καὶ Σατορνίλου περιουσίᾳ καὶ γένει κοσμουμένου θυγατέρα εἰρήκει δώσειν. τὸν δὲ Σατορνίλον ἀνῃρήκει 'Αθηναῒς ἡ καὶ Εὐδοκία· ἀμφοτέροις γὰρ ἐκαλεῖτο τοῖς ὀνόμασιν. ἐς ἔργον δὲ τὴν αὐτοῦ οὐ συνεχώρησεν ἀχθῆναι ὑπόσχεσιν Ζήνων ὑπατικὸς ἀνὴρ καὶ πολλὴν ἀμφ' αὐτὸν ἔχων 'Ισαύρων δύναμιν, μεθ' ἧς καὶ τὴν Κωνσταντίνου κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν φυλάττειν ἐπετέτραπτο. τότε δὴ τῶν ἐν τῇ ἕῳ στρατιωτικῶν ἄρχων ταγμάτων ὑπεξάγει τοῦ φρουρίου τὴν κόρην καὶ 'Ρούφῳ τινι ἑνὶ τῶν ἐπιτηδείων κατεγγυᾶ. ταύτης δὲ ἀφῃρημένης, ὁ Κωνστάντιος ἐδεῖτο τοῦ βαρβάρου ἐνυβρισμένων αὐτὸν μὴ περιορᾶσθαι (p. 147 De Boor), ἀλλὰ ἢ τὴν ἀφαιρεθεῖσαν ἢ καὶ ἄλλην αὐτῷ δίδοσθαι γαμετὴν τοσαύτην φερνὴν εἰσοίσουσαν. παρὰ τὸν τοῦ δείπνου τοίνυν καιρὸν ὁ βάρβαρος λέγειν τῷ βασιλεύοντι τὸν Μαξιμῖνον ἐκέλευε μὴ χρῆναι τῆς

are mai mult la inimă, dar barbarul care stătea lîngă mine și care înțelegea limba ausonilor atrăgîndu-mi luarea aminte să nu destăinuiesc nimic din cele ce-mi împărtășește, mi-a spus că niște ghicitori ar fi prezis lui Attila că neamul său va cădea, însă va fi restabilit de acest copil al său. Deoarece ospățul s-a prelungit pînă tîrziu noaptea, noi ne-am restras și n-am stăruit mult la băutură.

Cînd s-a făcut ziuă, ne-am dus la Onegesius și i-am spus că ar trebui să ne dea drumul pentru a nu mai pierde vremea degeaba. El ne-a răspuns că aceasta este și dorința sa și că Attila a hotărît să plecăm. Apoi a ținut îndată sfat cu privire la hotărîrea lui Attila și a alcătuit o scrisoare ce trebuia dată împăratului, fiind de față secretarii și Rusticius, un bărbat originar din Moesia superioară, care fusese luat prizonier în război și pentru știința sa de carte fusese rînduit de către barbar în fruntea slujbașilor însărcinați cu alcătuirea scrisorilor. După ce a ieșit de la sfat, ne-am rugat de Onegesius pentru punerea în libertate a soției lui Sylla (p. 146 De Boor) și a copiilor ei, care fuseseră luați ca sclavi cu prilejul cuceririi orașului Ratiaria. El nu s-a împotrivit în privința eliberării lor, dar voia numai ca ei să fie răscumpărați cu bani mulți. Noi am stăruit cu rugămințile, i-am arătat că ei au căzut prizonieri numai printr-o întîmplare și i-am amintit de starea lor strălucită din trecut. El s-a dus la Attila și a eliberat-o pe femeie pentru cinci sute de monede de aur, iar pe copii i-a trimis în dar împăratului. Între timp ne-a poftit la masă și Creca, soția lui Attila, în casa lui Adamis, care era supraveghetorul treburilor ei casnice. Ne-am dus la dînsul împreună cu mai mulți fruntași sciți și am găsit acolo destulă bunăvoință, deoarece ne-au primit cu vorbe plăcute și cu mîncări alese. Fiecare din cei de față se scula în picioare și, cu ambiția specifică a scitului de a se arăta darnic, ne întindea paharul plin și-l lua înapoi, după ce îmbrățișa și săruta pe cel care îl golise. După ospăț ne-am dus în cort și ne-am culcat. A doua zi Attila ne-a chemat din nou la masă, iar noi ne-am înfățișat în aceeași ordine, ca mai înainte, și am început să ne ospătăm. Pe pat, alături de dînsul, nu se mai afla de data aceasta fiul cel mai mare, ci Oebarsios, unchiul său după tată. În tot timpul ospățului, Attila a stăruit pe lîngă noi cu cuvinte măgulitoare să spunem împăratului să-i dea lui Constantius care îi fusese trimis de Aetius ca secretar, soția făgăduită. Acest Constantius, sosise la împăratul Teodosius împreună cu solii lui Attila și făgăduise să caute să păstreze mult timp pacea dintre romani și sciți, dacă i se va da de soție o femeie bogată. Împăratul a primit și i-a spus că îi va da de soție pe fiica lui Satornilos, un bărbat de seamă atît prin averea cît și prin neamul său. Dar acest Satornilos a fost ucis de soția împăratului, anume Athenais sau Eudocia, căci era cunoscută sub două nume, și împăratul n-a putut să-și țină făgăduiala din pricina lui Zenon, un fost consul. Acesta se sprijinea pe un număr mare de isauri, cu care avusese prilejul să apere Constantinopolul în timp de război și era atunci comandantul armatelor din răsărit. El a scos-o pe fată din închisoare și a dat-o în căsătorie unui oarecare Rufus, o rudă a sa. Deci fiindu-i răpită această fată, Constantius se ruga de barbar să nu-l lase batjocorit, ci să i se dea fata răpită sau altă soție cu zestre. De aceea, în tot timpul ospățului, barbarul stăruia pe lîngă Maximinus să spună împăratului că nu trebuie să-l înșele

ἐξ αὐτοῦ τὸν Κωνστάντιον ἐλπίδος διαμαρτεῖν. οὔτε γὰρ βασιλεῖ † τὸ ψεύδεσθαι. ταῦτα δὲ ὁ Ἀττήλας ἐνετέλλετο, ὑποσχομένου Κωνσταντίου χρήματα δώσειν, εἰ τῶν ζαπλούτων αὐτῷ παρὰ Ῥωμαίοις κατεγγυηθείη γυνή.

Τοῦ δὲ συμποσίου ὑπεξελθόντες μετὰ τὴν νύκτα ἡμερῶν διαγενομένων τριῶν διηφείθημεν δώροις τοῖς προσήκουσι τιμηθέντες. ἔπεμπε δὲ ὁ Ἀττήλας καὶ Βέριχον τὸν ἡμῶν ἐν τῷ συμποσίῳ προκαθεσθέντα ἄνδρα τῶν λογάδων καὶ πολλῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ κωμῶν ἄρχοντα παρὰ βασιλέα πρεσβευσόμενον, ἄλλως τε καὶ αὐτόν, οἷα δὴ πρέσβιν, † παρὰ Ῥωμαίων δέξασθαι. ποιουμένων δὲ ἡμῶν τὴν πορείαν καὶ πρὸ κώμῃ καταλυσάντων τινί, ἥλω Σκύθης ἀνὴρ κατασκοπῆς ἕνεκα ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐς τὴν βάρβαρον διαβεβηκὼς χώραν· καὶ αὐτὸν Ἀττήλας ἀνασκολοπισθῆναι παρεκελεύσατο. τῇ δὲ ἐπιούσῃ δι' ἑτέρων κωμῶν πορευομένων ἡμῶν, ἄνδρες β΄ τῶν παρὰ Σκύθαις δουλευόντων ἤγοντο ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένω ὡς τοὺς κατὰ πόλεμον ἀνελόντες δεσπότας. καὶ ἐπὶ ξύλων β΄ κεραίας ἐχόντων ἀμφοῖν τὰς κεφαλὰς ἐμβαλόντες ἀνεσταύρωσαν ἐφ' ὅσον δὲ τὴν Σκυθικὴν διεξῄειμεν, ὁ Βέριχος ἐκοινώνει τε ἡμῖν τῆς ὁδοῦ καὶ ἡσυχός τις καὶ ἐπιτήδειος ἐνομίζετο ὡς δὲ τὸν Ἴστρον ἐπεραιώθημεν, ἐν ἐχθροῦ ἡμῖν ἐγένετο μοίρᾳ διά τινας ἑώλους προφάσεις ἐκ τῶν θεραπόντων συνενεχθείσας καὶ πρότερον μὲν τὸν ἵππον ἀφείλετο, ᾧ τὸν Μαξιμῖνον δωρησάμενος ἦν. ὁ γὰρ Ἀττήλας πάντας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν λογάδας παρεκελεύσατο δώροις τὸν Μαξιμῖνον φιλοφρονήσασθαι, καὶ ἕκαστος ἐπεπόμφει ἵππον αὐτῷ, μεθ' ὧν καὶ ὁ Βέριχος. ὀλίγους δὲ λαβὼν τοὺς ἄλλους ἀπέπεμπε τὸ σῶφρον δηλῶσαι ἐκ τῆς μετριότητος ἐσπουδακώς. τοῦτον οὖν ἀφείλετο τὸν ἵππον καὶ οὔτε συνοδοιπορεῖν οὔτε συνεστιᾶσθαι ἠνέσχετο· ὥστε ἡμῖν ἐν τῇ βαρβάρων χώρᾳ γενόμενον σύμβουλον ἐς τοῦτο προελθεῖν. καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῆς Φιλίππου ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν τὴν πορείαν ἐποιησάμεθα. ἐν (p. 148 De Boor) ᾗ διαναπαυσάμενοι ἐς λόγους ἤλθομεν τῷ Βερίχῳ καὶ αὐτὸν τῆς πρὸς ἡμᾶς σιωπῆς κατεμεμψάμεθα, ὅτι γε δὴ ὀργίζεται οὐκ ἀδικοῦσιν οὐδέν. θεραπεύσαντες οὖν αὐτὸν καὶ ἐπὶ ἑστίασιν καλέσαντες ἐξωρμήσαμεν. καὶ τῷ Βιγίλᾳ ἐν τῇ ὁδῷ ἀπαντήσαντες ἐπὶ τὴν Σκυθικὴν ἐπαναζευγνύντι καὶ τὰ παρὰ Ἀττήλα ἡμῖν τῆς ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ ἀποκρίσεως εἰρημένα ἀφηγησάμενοι τῆς ἐπανόδου εἰχόμεθα. ὡς δὲ ἐς τὴν Κωνσταντίνου παρεγενόμεθα, μεταβεβλῆσθαι μὲν ᾤόμεθα τὸν Βέριχον τῆς ὀργῆς· ὃς δὲ τῆς ἀγρίας οὐκ ἐπελέληστο φύσεως, ἀλλ' ἐς διαφορὰς ἐχώρει καὶ ἐν κατηγορίᾳ ἐποιεῖτο τὸν Μαξιμῖνον, ὡς ἔφησεν εἰς τὴν Σκυθικὴν διαβὰς τὸν Ἀρεόβινδον καὶ τὸν Ἄσπαρα ἄνδρας στρατηγοὺς μηδεμίαν παρὰ βασιλεῖ ἔχειν μοῖραν, καὶ ὡς ἐν ὀλιγωρίᾳ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐποιήσατο τὴν βαρβαρικὴν ἐλέγξας κουφότητα.

ΛΟΓΟΣ Δ

Ἀναζεύξαντα δὲ τὸν Βιγίλαν εἰς τὴν Σκυθικὴν καὶ ἐν οἷς τὸν Ἀττήλαν τόποις διατρίβειν συνέβαινεν ἀφικόμενον περιστάντες εἶχον οἱ πρὸς τοῦτο παρεσκευασμένοι βάρβαροι καὶ τὰ χρήματα, ἅπερ τῷ Ἐδέκωνι ἐκόμιζεν, ἀφείλοντο. ὡς δὲ καὶ αὐτὸν παρὰ τὸν Ἀττήλαν ἦγον, καὶ ἀνηρωτάτο, ὅτου χάριν τοσοῦτον φέροι χρυσίον, ἔφη οἰκείας τε καὶ τῶν παρεπομένων προνοίας ἕνεκα, ὥστε μὴ ἐνδείᾳ τροφῶν ἢ ἵππων σπάνει ἢ καὶ τῶν φορτηγῶν ὑποζυγίων ὑπὸ τῆς μακρᾶς ἐκδαπανηθέντων ὁδοῦ διαμαρτεῖν τῆς περὶ τῆς πρεσβείας σπουδῆς· παρεσκευάσθαι

pe Constantius în nădejdea sa, căci nu se cade unui împărat să-şi calce cuvîntul... Attila făcea toate acestea pentru motivul că Constantius făgăduise să-i dea bani, dacă va reuşi să ia în căsătorie o femeie bogată de la romani.

Am ieşit de la ospăţ la sfîrşitul nopţii şi după trei zile am fost lăsaţi să plecăm, fiind cinstiţi cu daruri potrivite. Attila l-a trimis cu noi ca însoţitor pe Berich, care şezuse la ospăţ în faţa noastră şi era unul dintre fruntaşi. El avea în stăpînire mai multe sate[11] din Sciţia şi mergea în solie la împărat, fie pertru a duce ştiri, fie numai pentru a primi daruri de la romani. În timp ce călătoream şi ne pregăteam să poposim lîngă un sat, a fost prins un scit, care venise în ţara barbarilor ca spion trimis de romani. Attila a poruncit să fie ucis prin răstignire. În ziua următoare am trecut prin alte sate şi am văzut doi bărbaţi, care fuseseră făcuţi sclavi de către sciţi şi erau purtaţi cu mîinile legate la spate, pentru că îşi omorîseră stăpînii căpătaţi în timp de război. Sciţii le-au vîrît capetele în două lemne despicate şi i-au răstignit pe cruce. Berich ne-a însoţit tot timpul cît am mers prin teritoriul scitic, arătîndu-se blînd şi prietenos cu noi, dar după ce am trecut Istrul s-a supărat din pricina unor pretinse neînţelegeri iscate între sclavi. Mai întîi, el şi-a luat înapoi calul pe care îl dăduse în dar lui Maximinus. Căci Attila poruncise ca toţi fruntaşii sciţi de pe lîngă sine să-l cinstească pe Maximinus cu daruri, şi fiecare din ei îi trimisese cîte un cal, între care şi Berich. Dar Maximinus a oprit numai cîţiva, iar pe ceilalţi i-a trimis îndărăt, dorind să facă dovadă de cuminţenie şi măsură. Deci Berich şi-a luat calul înapoi şi n-a mai vrut să călătorească şi să ia masa împreună cu noi. Aşadar semnul ospitalităţii ce ni s-a arătat în ţara barbarilor a mers numai pînă în acest loc. De aici înainte am călătorit prin Philippopolis pînă la Adrianopol. În acest oraş am poposit şi am căutat să intrăm în vorbă cu Berich. Am trimis să-l întrebe în legătură cu tăcerea sa faţă de noi, deoarece nu-i făcusem nici un rău şi el nu avea nici un motiv să se supere. L-am liniştit şi l-am poftit la masă, apoi am plecat mai departe. Pe drum ne-am întîlnit cu Vigila, care se ducea în Sciţia, şi i-am împărtăşit cele spuse de Attila ca răspuns la solia noastră, pe urmă ne-am văzut de drum. Cînd am sosit la Constantinopol, am socotit că Berich a uitat de supărare, dar el n-a lepădat firea sa de sălbatic, ci a trecut la certuri, învinuindu-l pe Maximinus că la întoarcerea sa din Sciţia ar fi spus că Areobind şi Aspar, conducători de oşti, n-ar avea nici o trecere înaintea împăratului, că ar fi nesocotit faptele lor şi ar fi vorbit cu dispreţ de uşurinţa barbarilor

CARTEA A PATRA

La întoarcerea lui Vigila şi sosirea sa în locurile în care se afla Attila, i-au ieşit în întîmpinare barbari anume pregătiţi pentru aceasta, l-au înconjurat şi i-au luat banii aduşi pentru Edecon. Fiind condus în faţa lui Attila şi întrebat de ce a avut atîţia bani, el a răspuns că din prea multă grijă

11 Această situaţie (cf. şi supra despre una din văduvele lui Bleda) atestă pe de o parte existenţa unei populaţii sedentare (romanice şi alte elemente prehune), care menţinea o producţie agricolă necesră şi hunilor nomazi, iar pe de altă parte indică, ca formă de organizare, comunitatea sau obştea sătească.

δὲ αὐτῷ καὶ ἐς αἰχμαλώτων ὠνήν, πολλῶν κατὰ τὴν Ῥωμαίων δεηθέντων αὐτοῦ τοὺς σφίσι προσήκοντας λύσασθαι. καὶ ὁ Ἀττήλας· «ἀλλ' οὔτι, ἔφη, σὺ πονηρὸν θηρίον, τὸν Βιγίλαν λέγων, τὴν δίκην σοφιζόμενος λήσεις, οὐδὲ ἔσται σοι πρόφασις ἱκανὴ εἰς τὸ τὴν κόλασιν διαφυγεῖν, μείζονος μὲν τῆς σῆς δαπάνης παρασκευῆς σοι χρημάτων ὑπαρχούσης, καὶ τῶν ὑπὸ σοῦ ἵππων καὶ ὑποζυγίων ὠνηθησομένων, καὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων λύσεως, ἣν σὺν Μαξιμίνῳ παρ' ἐμὲ ἀφικομένῳ ποιεῖν ἀπηγόρευσα». ταῦτα (p. 149 De Boor) εἰπὼν τὸν υἱὸν (ἦν δὲ καὶ τῷ Βιγίλᾳ τότε πρῶτον εἰς τὴν βαρβάρων ἠκολουθηκὼς χώραν) ξίφει καταβληθῆναι παρεκελεύσατο, εἰ μὴ φθάσας εἴποι, ὅτῳ τὰ χρήματα καὶ δι' ἣν αἰτίαν κομίζει· ὁ δὲ ὡς ἐθεάσατο τὸν παῖδα ἐπὶ θάνατον στείχοντα, ἐς δάκρυά τε καὶ ὀλοφυρμοὺς ἐτράπη καὶ ἀνεβόα τὴν δίκην ἐπ' αὐτὸν φέρειν τὸ ξίφος, οὐκ ἐπὶ τὸν νέον τὸν ἀδικοῦντα οὐδέν· καὶ μηδὲν μελλήσας τά τε αὐτῷ Ἐδέκωνι καὶ τῷ εὐνούχῳ καὶ τῷ βασιλεῖ μελετηθέντα ἔλεγεν, συνεχῶς δὲ ἐς ἱκεσίας τρεπόμενος, ὥστε αὐτὸν μὲν ἀναιρεθῆναι, διαφεθῆναι δὲ τὸν παῖδα· γνοὺς δὲ ὁ Ἀττήλας ἀπὸ τῶν Ἐδέκωνι εἰρημένων μηδὲν διεψεῦσθαι τὸν Βιγίλαν ἐν δεσμοῖς εἶναι προσέτατεν, οὐ πρότερον λύσειν ἀπειλήσας, πρὶν ἢ τὸν παῖδα ἐκπέμψας ἑτέρας αὐτῷ ν' χρυσίου λίτρας ὑπὲρ τῶν σφετέρων κομίσοι λύτρων· καὶ ὁ μὲν ἐδέδετο, ὁ δὲ ἐς τὴν Ῥωμαίων ἐπανῄει· ἔπεμπε δὲ καὶ Ὀρέστην καὶ Ἦσλαν ὁ Ἀττήλας ἐς τὴν Κωνσταντίνου.

4. Ὅτι ὑπ' ἀμφοτέρων Ἀττήλα τε καὶ Ζήνωνος αἰτούμενος ὁ Χρυσάφιος ἐν ἀγωνίᾳ καθεστήκει· πάντων δὲ αὐτῷ εὔνοιάν τε καὶ σπουδὴν συνεισφερόντων, ἐδόκει παρὰ τὸν Ἀττήλαν πρεσβεύεσθαι· Ἀνατόλιον καὶ Νόμονι τὸν μὲν Ἀνατόλιον τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἄρχοντα τελῶν καὶ τὰς συνθήκας τῆς ἐκείνου εἰρήνης προθέμενον, τὸν δὲ Νόμον τὴν τοῦ μαγίστρου ἀρχὴν ἄρξαντα καὶ ἐν τοῖς πατρικίους σὺν ἐκείνῳ καταλεγόμενον, οἳ δὴ τὰς ἀρχὰς ἀναβεβήκασι πάσας· συνεπέμπετο δὲ Ἀνατολίῳ Νόμος οὐ διὰ μέγεθος τῆς τύχης μόνον, ἀλλὰ ὡς καὶ τῷ Χρυσαφίῳ εὔνους ὢν καὶ φιλοτιμίᾳ τοῦ βαρβάρου περισόμενος· ὅτι γὰρ μάλιστα προσῆν αὐτῷ τὸ μὴ φείδεσθαι χρημάτων τὸ παρὸν διαθεῖναι ἐσπουδακότι· καὶ οὗτοι μὲν ἐστέλλοντο τὸν Ἀττήλαν ἀπάξοντες τῆς ὀργῆς καὶ τὴν εἰρήνην ἐπὶ ταῖς συντάξεσι διαφυλάττειν πείσοντες, λέξοντες δὲ καὶ ὡς τῷ Κωνσταντίῳ κατεγγυηθήσεται γυνὴ οὐ μείων τῆς Σατορνίλου γένει τε καὶ περιουσίᾳ· ἐκείνην γὰρ μὴ βεβουλῆσθαι, ἀλλ' ἑτέρῳ κατὰ νόμον γήμασθαι· οὐ γὰρ θέμις παρὰ Ῥωμαίοις ἄκουσαν γυναῖκα κατεγγυᾶσθαι ἀνδρὶ ἔπεμπε δὲ καὶ ὁ εὐνοῦχος τῷ βαρβάρῳ χρυσίον ὥστε αὐτὸν μειλιχθέντα ἀπαχθῆναι τοῦ θυμοῦ.

(p. 150 De Boor) 5. Ὅτι οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀνατόλιον καὶ Νόμον τὸν Ἴστρον περαιωθέντες ἄχρις τοῦ Δρέγκωνος λεγομένου ποταμοῦ ἐς τὴν Σκυθικὴν διέβησαν· αἰδοῖ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ὁ Ἀττήλας ὥστε μὴ τῷ τῆς ὁδοῦ ἐπιτρίβεσθαι διαστήματι ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο ἔντευξιν καὶ πρῶτον μὲν ὑπερηφάνως διαλεχθεὶς ὑπήχθη τῷ πλήθει τῶν δώρων, καὶ λόγοις προσηνέσι μαλαχθεὶς

față de nevoile sale și ale însoțitorilor săi, pentru ca lipsa hranei, numărul prea mic de cai sau alte animale de povară, care ar fi pierit pe drum din pricina unei călătorii așa de îndelungate, să nu împiedice bunul mers al soliei sale. Apoi a mai strîns bani pentru răscumpărarea prizonierilor, deoarece mulți romani l-au rugat să le răscumpere rudele, care au căzut în mîinile sciților. Dar Attila și-a îndreptat vorba spre Vigila și i-a răspuns: „Bestie ticăloasă, tu nu vei putea fugi de judecată prin niciun fel de șiretenie și nu vei găsi pe lume pretext întemeiat ca să scapi de pedeapsă, căci suma este prea mare pentru cheltuiala pe care trebuia s-o faci cu cumpărarea cailor și a altor animale de povară sau cu răscumpărarea prizonierilor. De altfel eu m-am împotrivit acestei răscumpărări, pe care voia s-o facă Maximinus, atunci cînd a venit la mine". Spunînd (p. 149 De Boor) aceste cuvinte a dat ordin ca fiul lui Vigila, care venea pentru prima oară ca însoțitor în țara barbarilor, să fie ucis cu sabia, dacă tatăl său nu va spune numaidecît pentru cine și din ce pricină a adus atîția bani. Cînd și-a văzut copilul osîndit la moarte, Vigila a izbucnit în hohote de plîns și a început să strige că el este acela care ar trebui să sufere pedeapsa tăierii cu sabia, iar nu un tînăr care n-a făcut nici un rău nimănui. Apoi n-a stat mult pe gînduri și a destăinuit tot ce pusese la cale cu Edecon, cu eunucul și cu împăratul, rugîndu-l mereu să-l ucidă pe dînsul și să-l lase pe băiat în pace. Attila și-a dat seama din spusele lui Edecon că Vigila n-a mințit în nici un chip, de aceea a poruncit să fie pus în lanțuri și l-a amenințat că nu-l va libera decît în clipa cînd fiul său va aduce alte cincizeci de livre de aur pentru răscumpărarea lor. Așadar Vigila a fost aruncat în lanțuri, iar fiul său s-a întors la romani. Împreună cu dînsul, Attila a mai trimis la Constantinopol pe Oreste și pe Esla.

4. Fiind acuzat din două părți, și de Attila și de Zenon, Chrysaphius se afla în primejdia de a fi condamnat. Dar simpatiile și bunăvoința tuturor erau pentru el și s-a hotărît să se trimeată o solie la Attila, în frunte cu Anatolius și Nomus: Anatolius ca unul care îndeplinea pe lîngă împărat serviciul de conducător de oști și propusese lui Attila condițiile de pace, iar Nomus ca unul care avea demnitatea de *magister* și fusese ales, împreună cu Anatolius, între *patricii*, cinste care întrecea pe toate celelalte. Împreună cu Anatolius a fost trimis și Nomus, nu numai pentru situația sa înaltă, ci și pentrucă era binevoitor față de Chrysaphius și avea, din pricina demnității sale, o mare trecere pe lîngă barbar; căci el nu cruța nici o cheltuială cînd își punea în gînd să ducă ceva la îndeplinire. Aceștia fuseseră trimiși la Attila ca să-i potolească supărarea și să-l înduplece să păzească hotărîrile luate, apoi să-i comunice în același timp că lui Constantius i se va da în căsătorie o femeie nu mai prejos decît fiica lui Saturninus, atît ca neam cît și ca avere. Aceasta se măritase de bunăvoie cu altul și potrivit legilor romane nu este îngăduit la romani ca o femeie să fie măritată cu un bărbat fără voia ei. În același timp a trimis și eunucul bani barbarului, ca să-l îndulcească și să-i potolească supărarea.

(p. 150 De Boor) 5. Anatolius, Nomus și însoțitorii lor au trecut Istrul și au pătruns în țara sciților pînă la rîul numit Drencon. Atunci Attila s-a rușinat de acești barbați, să nu se ostenească prea mult cu lungimea drumului și a venit să-i întîmpine în ținutul acela. La început le-a grăit cu îngîmfare,

φυλάττειν τὴν εἰρήνην ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ἐπώμνυτο συνθήκαις, ἀναχωρεῖν δὲ καὶ τῆς τῷ Ἴστρῳ ὁριζομένης Ῥωμαίων γῆς καὶ τοῦ πράγματα ἔτι παρέχειν περὶ φυγάδων βασιλεῖ, εἰ μή γε Ῥωμαῖοι αὖθις ἑτέρους καταφεύγοντας παρ' αὐτοῦ δέξοιντο. ἠφίει δὲ καὶ Βιγίλαν τὰς ν' τοῦ χρυσοῦ λίτρας δεξάμενος· ταύτας γὰρ αὐτῷ ἐκεκομίκει ὁ παῖς σὺν τοῖς πρέσβεσιν ἐς τὴν Σκυθικὴν διαβάς· καὶ αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων ἀφῆκε πλείστους Ἀνατολίῳ καὶ Νόμῳ χαριζόμενος. δωρησάμενος δὲ καὶ ἵππους αὐτοῖς καὶ θηρίων δορὰς, αἷς οἱ βασίλειοι κοσμοῦνται Σκύθαι, ἀπέπεμπε συμπέμψας καὶ τὸν Κωνστάντιον ὥστε αὐτῷ βασιλέα ἐς ἔργον ἀγαγεῖν τὴν ὑπόσχεσιν· ὡς δὲ ἐπανῆλθον οἱ πρέσβεις καὶ ἅπαντα τά τε παρ' αὐτῶν τά τε παρὰ τοῦ βαρβάρου διεξῆλθον, κατεγγυᾶται τῷ Κωνσταντίῳ γυνὴ γαμετὴ Ἀρματίου γενομένη καιδὸς Πλίνθου τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις στρατηγήσαντος καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν ἄρξαντος· συνεβεβήκει δὲ τὸν Ἀρμάτον ἐς τὴν Λιβύων διαβάντα ἐπὶ τῇ πρὸς Αὐσοριανοὺς μάχῃ εὐημερῆσαι μὲν ἐν τῷ πρὸς ἐκείνους πολέμῳ, νοσήσαντα δὲ τελευτῆσαι τὸν βίον. οὗ δὴ τὴν γαμετὴν καὶ γένει καὶ περιουσίᾳ διαπρέπουσαν ἔπεισαν ὁ βασιλεὺς τῷ Κωνσταντίῳ γήμασθαι. οὕτω καὶ τῶν πρὸς Ἀττήλαν λυθέντων διαφόρων, ὁ Θεοδόσιος ἐδεδίει μήποτε καὶ Ζήνων τυραννίδι ἐπιθήσεται.

6. Ὅτι τοῦ Ἀττήλα ‹τὸν› παρὰ Θεοδοσίου τεταγμένον φόρον ζητοῦντος ἢ πόλεμον ἀπειλοῦντος, τῶν Ῥωμαίων στέλλειν παρ' αὐτὸν πρέσβεις ἀποκριναμένων, Ἀπολλώνιος ἐπέμπετο, οὗπερ ὁ ἀδελφὸς τὴν Σατορνίλου γεγαμήκει θυγατέρα, ἣν ὁ Θεοδόσιος ἐβούλετο Κωνσταντίῳ κατεγγυᾶν, Ζήνων δὲ Ῥούφῳ ἐδεδώκει πρὸς (p. 151 De Boor) γάμον· τότε δὲ ἐξ ἀνθρώπων ἐγεγόνει. τοῦ Ζήνωνος οὖν τῶν ἐπιτηδείων ὁ Ἀπολλώνιος γεγονὼς καὶ τὴν στρατηγίδα λαχὼν ἀρχὴν παρὰ τὸν Ἀττήλαν ἐπέμπετο πρεσβευσόμενος, καὶ τὸν μὲν Ἴστρον ἐπεραιοῦτο, οὐκ ἔτυχε δὲ τῆς πρὸς τὸν βάρβαρον προσόδου. ἐν ὀργῇ γὰρ ἐκεῖνος ποιούμενος τὸ μὴ κεκομίσθαι τοὺς φόρους, οὓς ἔλεγεν αὐτῷ παρὰ τῶν βελτιόνων καὶ βασιλικωτέρων τετάχθαι, οὐδὲ τὸν πρεσβευσάμενον ἐδέχετο τοῦ πέμψαντος κατολιγωρῶν· ὁ δὲ Ἀπολλώνιος ἀνδρὸς ἔργον κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν φαίνεται διαπραξάμενος· τοῦ γὰρ Ἀττήλα μὴ προσιεμένου τὴν αὐτοῦ πρεσβείαν μηδὲ ἐς λόγους αὐτῷ ἐλθεῖν βουλομένου, παρακελευομένου δὲ πέμπειν ἅπερ αὐτῷ ἐκ βασιλέως δῶρα ἐκόμιζεν, καὶ θάνατον ἀπειλοῦντος, εἰ μὴ δοίη, ἔφησεν· «οὐκ αἰτεῖν προσῆκε Σκύθαις ἅπερ αὐτοῖς ἔξεστιν ἢ δῶρα ἢ σκῦλα λαβεῖν, παραδηλῶν δῶρα μὲν αὐτοῖς δοθήσεσθαι, εἰ αὐτὸν προσδέξοιντο πρεσβευόμενον, σκῦλα δέ, εἰ ἀνελόντες ἀφέλοιντο»· οὕτω μὲν οὖν ἄπρακτος ἐπανῆει.

9. (p. 152 De Boor). Ὅτι τοῦ Βαλάμερος τοῦ Σκύθου παρασπονδήσαντος καὶ πολλὰς πόλεις δῃωσαμένου καὶ χώρας Ῥωμαϊκάς, ἔπεμπον πὰρ αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πρέσβεις, οἳ αὐτῷ τοῦ νεωτερισμοῦ κατεμέμφοντο, καὶ ὥστε μὴ αὖθις τὴν χώραν καταδραμεῖν τ' λίτρας φέρειν αὐτῷ ἑκάστου ἔτους ἔταξαν· σπάνει γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἔφραξε πρὸς πόλεμον τὸ οἰκεῖον διαναστῆναι πλῆθος.

dar mai pe urmă s-a lăsat biruit de mulțimea darurilor și copleșit de cuvintele măgulitoare, încît le-a făcut jurămînt că va păstra pacea în aceleași condiții ca și pînă atunci, că se va retrage de pe teritoriul roman care se mărginește cu Istrul și nu va mai pricinui nicio supărare împăratului în privința fugarilor, dacă și romanii vor înceta de a mai primi alți fugari sosiți de la dînsul. L-a eliberat și pe Vigila, după ce a primit cele cincizeci de livre de aur aduse de fiul acestuia, care sosise în Sciția odată cu solii. A mai slobozit apoi în cinstea lui Anatolius și Nomus, dar fără preț de răscumpărare, mai mulți prizonieri de război, dăruindu-le cai și blănuri de animale, cu care se împodobesc sciții de neam regesc. Împreună cu ei l-a trimis și pe Constantius, pentru ca împăratul să-și ducă la îndeplinire făgăduiala făcută acestuia. După ce solii s-au întors și au povestit tot ce le spusese barbarul, i-a fost dată ca nevastă lui Constantius o fostă soție a lui Armatius, fiul lui Plinthas, un fost general roman care avusese rang de consul. Se întîmplase ca acest Armatius să plece în Libia, într-o luptă împotriva ausorianilor, unde s-a războit cu succes, dar s-a îmbolnăvit și a încetat din viață. Soția acestuia, o femeie cu trecere pentru neamul și averea ei, a fost sfătuită de împărat să ia de bărbat pe Constantius. Astfel au fost înlăturate neînțelegerile cu Attila, dar Theodosius se temea să nu fie înlăturat de către Zenon, care putea pune mîna pe domnie.

6. Cînd Attila cerea tributul stabilit cu împăratul Theodosius și amenința că în caz contrar va porni cu război și cînd romanii au răspuns solilor lui că-l vor plăti, a fost trimis în solie Apollonius, fratele celui care luase în căsătorie pe fiica lui Saturnilus, și pe care Teodosiu o făgăduise lui Constanțiu, iar Zenon o dăduse de soție lui Rufus, mort în timpul acela. Deci a fost trimis ca sol la Attila Apollonius, unul dintre prietenii lui Zenon, (p. 151 De Boor) care fusese învestit cu demnitatea de comandant de armată. Dar, el după ce a trecut Dunărea, n-a fost primit de Attila, căci acesta, furios că nu i se adusese tributul ce zicea că i-a fost fixat de cei mai buni și mai nobili bărbați, a refuzat să primească delegatul, spre batjocura celui care îl trimisese. Se pare însă că Apollonius s-a achitat deplin de misisunea sa în această împrejurare, căci, deși Attila nu i-a recunosut delegația și n-a voit să stea de vorbă cu el, i-a poruncit totuși să-i trimeată darurile aduse din partea împăratului, amenințîndu-l cu moartea, dacă nu i le-ar da. Apollonius însă răspunse: „Nu se cade ca sciții să-mi ceară ceea ce am adus ca daruri sau să mi le ia ca pradă", arătînd că „voi da darurile, dacă mă primește ca sol, iar ca pradă, numai dacă mi le ia și mă ucide". Și așa s-a întors înapoi fără nici o ispravă.

9. (p. 152 De Boor). Doarece Valamerus[6] din Sciția călcase tratatele și pustiise mai multe cetăți și ținuturi romane, au trimis la el romanii o solie ca să se plîngă de revolta lui și, pentruca să nu mai facă în viitor prădăciuni în țara lor, au stabilit să-i plătească în fiecare an cîte trei sute de livre de aur. El afirma că numai din lipsă de cele trebuitoare porniseră gloatele sciților această răscoală internă.

---

[12] Valamerus sau Valamir, regele goților și tatăl lui Teodoric, s-a răsculat în anul 461 împotriva romanilor, deși goții erau aliași *(foederati)*.

ΠΕΡΙ ΠΡΕΣΒΕΩΝ ΕΘΝΩΝ ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Ἐκ τῆς ἱστορίας Πρίσκου ῥήτορος

1 (p. 575 De Boor). Ὅτι τῶν Σκυθῶν κατὰ τὸν τῆς πανηγύρεως καιρὸν καταστρατηγησάντων Ῥωμαίους καὶ πολλοὺς ἀνελόντων, οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέστελλον πρὸς τοὺς Σκύθας ἐν αἰτίᾳ σφᾶς ποιούμενοι τῆς τοῦ φρουρίου αἱρέσεως ἕνεκεν καὶ τῆς τῶν σπονδῶν ὀλιγωρίας. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὡς οὐκ ἀρξάμενοι ἀλλ' ἀμυνόμενοι ταῦτα δράσειαν· τὸν γὰρ τῆς Μάργου ἐπίσκοπον εἰς τὴν αὐτῶν διαβεβηκότα γῆν καὶ διερευνησάμενον τὰς παρὰ σφίσι βασιλείους θήκας σεσυληκέναι τοὺς ἀποκειμένους θησαυρούς· καὶ εἰ μὴ τοῦτον ἐκδοῖεν, ἐκδοῖεν δὲ καὶ τοὺς φυγάδας κατὰ τὰ ὑποκείμενα (εἶναι γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις πλείστους) τὸν πόλεμον ἐπάξειν. Ῥωμαίων δὲ τὴν αἰτίαν οὐκ ἀληθῆ φαμένων εἶναι, ἐν τοῖς σφετέροις λόγοις τὸ πιστὸν οἱ βάρβαροι θέμενοι κρίσεως μὲν τῶν ἀμφιβόλων κατωλιγώρουν, πρὸς πόλεμον δὲ ἐτράπησαν, καὶ περαιωθέντες τὸν Ἴστρον πόλει καὶ φρούρια πλεῖστα ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἐκάκωσαν. ἐν οἷς καὶ τὸ Βιμινάκιον εἷλον· πόλις δὲ αὕτη τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς Μυσῶν. ὧν γινομένων, καί τινων λογοποιούντων ὡς ὁ τῆς Μάργου ἐπίσκοπος ἐκδοθείη, ὥστε μὴ ἑνὸς ἀνδρὸς πέρι τῷ παντὶ Ῥωμαίων τὸν ἐκ τοῦ πολέμου ἐπαχθῆναι κίνδυνον, ὑποτοπήσας ὁ ἄνθρωπος ἐκδοθήσεσθαι, λαθὼν τοὺς ἐν τῷ ἄστει πρὸς τοὺς πολεμίους (p. 576 De Boor) παραγίνεται καὶ αὐτοῖς παραδώσειν ὑπισχνεῖται τὴν πόλιν, εἴ γε ἐπιεικές τι οἱ τῶν Σκυθῶν βουλεύσαιντο βασιλεῖς. οἱ δὲ ἔφασαν πάντα ποιήσειν τὰ ἀγαθά, εἰ τὴν αὐτοῦ ἄγοι ἐς ἔργον ὑπόσχεσιν· δεξιῶν τε καὶ ὅρκων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις δοθέντων, μετὰ βαρβαρικῆς πολυπληθίας ἐς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπάνεισι γῆν καὶ ταύτην προλοκίσας ἀντικρὺ τῆς ὄχθης νυκτὸς διανίστησιν ἐκ συνθήματος καὶ ὑπὸ τοῖς ἀντιπάλοις τὴν πόλιν ποιεῖ· δῃωθείσης δὲ τῆς Μάργου τὸν τοῦτον, ἐπὶ μεῖζον ηὐξήθη τὰ τῶν βαρβάρων πράγματα.

2. Ὅτι ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ βασιλέως Ἀττήλας ὁ τῶν Οὔννων βασιλεὺς τὸν οἰκεῖον στρατὸν ἀγείρας γράμματα στέλλει παρὰ τὸν βασιλέα τῶν τε φυγάδων καὶ τῶν φόρων πέρι, ὅσοι προφάσει τοῦδε τοῦ πολέμου οὐκ ἐδέδοντο, τὴν ταχίστην οἱ ἐκπέμπεσθαι παρακελευόμενος συντάξεως δὲ ἕνεκα † μέλλοντος φόρου παρ' αὐτὸν πρέσβεις τοὺς διαλεξομένους ἀφικνεῖσθαι, ὡς, εἰ μελλήσειαν ἢ πρὸς πόλεμον ὁρμήσειαν, οὐδὲ αὐτὸν ἔτι ἐθέλοντα τὸ Σκυθικὸν ἐφέξειν πλῆθος. ταῦτα ἀναγνόντες οἱ ἀμφὶ τὰ βασίλεια οὐδαμῶς τοὺς παρὰ σφᾶς καταφυγόντας ἐκδώσειν ἔφασαν, ἀλλὰ σὺν ἐκείνοις τὸν πόλεμον ὑποστήσεσθαι, πέμψειν δὲ πρέσβεις τοὺς τὰ διάφορα λύσοντας· ὡς δὲ τῷ Ἀττήλᾳ τὰ δεδογμένα Ῥωμαίοις ἠγγέλλετο, ἐν ὀργῇ τὸ πρᾶγμα ποιούμενος τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐδῄου γῆν, καὶ φρούρια τινα καθελὼν τῇ Ῥατιαρίᾳ προσέβαλε μεγίστῃ καὶ πολυανθρώπῳ.

3. Ὅτι μετὰ τὴν ἐν Χερρονήσῳ Ῥωμαίων πρὸς Οὔννους ἐγίνοντο καὶ αἱ συμβάσεις, Ἀνατολίου πρεσβευσαμένου. Καὶ ἐπὶ τοῖσδε ἐσπένδοντο, ὅπως ἐκδοθεῖεν μὲν τοῖς Οὔννοις οἱ φυγάδες, καὶ ἓξ χιλιάδες χρυσίου λιτρῶν ὑπὲρ τῶν πάλαι συντάξεων δοθεῖεν αὐτοῖς φόρον δὲ ἔτους ἑκάστου δισχιλίων καὶ ἑκατὸν λίτρας χρυσοῦ σφίσι τεταγμένον εἶναι· ὑπὲρ δὲ αἰχμαλώτων Ῥωμαίος

DESPRE SOLIILE NEAMURILOR LA ROMANI. DIN ISTORIA RETORULUI PRISCUS

1 (p. 575 De Boor). În timp ce se aflau adunați [13] la tîrg pentru vînzări și cumpărături, sciții au tăbărît cu oastea asupra romanilor și i-au măcelărit pe mulți. Romanii au trimis o solie la sciți spre a-i învinui de cucerirea fortăreței și nesocotirea tratatelor. Aceștia au răspuns că au făcut acestea nu pentru a începe războiul, ci pentru a se răzbuna, deoarece episcopul din Margus a trecut în ținutul lor, a căutat unde se află averile regilor și a prădat tezaurele ascunse. Dacă nu-l dau pe acesta și dacă nu le predau fugarii, potrivit învoielii (căci sînt foarte mulți la romani), atunci ei vor porni cu război. Romanii au declarat că motivul nu este întemeiat, iar barbarii au stăruit să creadă în spusele lor proprii și n-au avut grijă să înceapă discuții cu privire la neînțelegerile dintre dînșii, așa că au pornit cu război. Ei au trecut Istrul și au pricinuit stricăciuni în multe orașe și cetăți de pe țărmul fluviului. Între altele au luat orașul Viminacium, din Illyria locuită de moesi. După întîmplările acestea, mulți erau de părere să-l predea pe episcop pentru a nu se isca primejdie de război pentru toți romanii din pricina unui singur om. Dar el a bănuit că va fi predat și s-a ascuns de cei din cetate, apoi a trecut la barbari (p. 575 De Boor) și le-a făgăduit că le va preda cetatea, dacă regii sciților vor vrea să fie îngăduitori cu dînsul. Ei au spus că-i vor face toate înlesnirile, dacă va duce la bun sfîrșit ceea ce a făgăduit. Și-au dat mîna și și-au întărit cuvintele prin jurămînt, apoi acesta s-a întors pe pămîntul romanilor cu o mare mulțime de barbari, pe care i-a așezat într-un loc tainic pe malul din față și la un semn anumit a ieșit noaptea din ascunzișuri și a dat orașul pe mîna dușmanilor. În chipul acesta Margus a fost jefuit și pustiit, iar puterea barbarilor a sporit și mai mult.

2. Sub împăratul Theodosius cel Tînăr [14], Attila regele hunilor, și-a adunat o armată dintre ai săi, a trimis împăratului scrisori cu privire la fugari și tributuri și i-a poruncit să-i trimită cît mai repede tot ce i se datorește cu prilejul acestui război. În vederea stabilirii tributului pentru viitor, să vină la el soli pentru trative; iar dacă vor amîna sau se vor pregăti de război, să știe că nici el nu va mai ține pe loc mulțimea sciților. După ce au citit acestea, cei din jurul împăratului au declarat că nu vor preda niciodată pe fugarii adăpostiți la ei, ci vor duce război împreună cu dînșii, dar vor trimite soli pentru înlăturarea neînțelegerilor. Cînd i s-a anunțat lui Attila hotărîrea romanilor, s-a înfuriat și a început să pustiască pămîntul roman, a distrus cîteva fortărețe și a pătruns în Ratiaria, un oraș foarte mare și cu populație numeroasă.

3. După lupta din Chersones [15], romanii au încheiat pace cu hunii prin mijlocirea solului lor Anatolius, și s-au învoit asupra următoarelor: să li se înapoieze hunilor fugarii, să li se plătească pentru tributul de mai înainte șase mii de livre aur, iar tributul din viitor să fie de două mii și o sută pe an; pentru fiecare prizonier roman care va fugi și se va întoarce în patria

[13] În anul 442.
[14] În anul 442.
[15] Din anul 447.

φεύγοντος καὶ ἐς τὴν σφετέραν γῆν ἄνευ λύτρων διαβαίνοντος δώδεκα χρυσοῦς εἶναι ἀποτίμησιν, μὴ καταβάλλοντας δὲ τοὺς ὑποδεχομένους ἐκδιδόναι τὸν φεύγοντα μηδένα δὲ βάρβαρον Ῥωμαίους κατὰ σφᾶς φεύγοντα δέχεσθαι. ταύτας προσεποιοῦντο (p. 577 De Boor) μὲν ἐθελονταὶ Ῥωμαῖοι τὰς συνθήκας τίθεσθαι, ἀνάγκῃ δὲ ὑπερβάλλοντι δέει, ὅπερ κατεῖχε τοὺς σφῶν ἄρχοντας, πᾶν ἐπίταγμα καίπερ ὂν χαλεπὸν τυχεῖν τῆς εἰρήνης ἐσπουδακότες ἠσμένιζον, καὶ τὴν τῶν φόρων σύνταξιν βαρυτάτην οὖσαν προσίεντο, τῶν χρημάτων αὐτοῖς καὶ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν οὐκ εἰς δέον ἐκδεδαπανημένων, ἀλλὰ περὶ θέας ἀτόπους καὶ φιλοτιμίας οὐκ εὐλόγους καὶ ἡδονὰς καὶ δαπάνας ἀνειμένας, ἃς οὐδεὶς τῶν εὖ φρονούντων οὐδὲ ἐν εὐπραγίαις ὑποσταίη, μήτι γε δὴ οἱ τῶν ὅπλων ὀλιγωρήσαντες, ὥστε μὴ μόνον Σκύθαις, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς λοιποῖς βαρβάροις τοῖς παροικοῦσι τὴν Ῥωμαίων ὑπακούειν ἐς φόρου ἀπαγωγήν· τούτων τῶν συντάξεων καὶ τῶν χρημάτων πέρι, ἅπερ ἔδει τοῖς Οὔννοις ἐκπέμπεσθαι, συνεισφέρειν πάντας ἠνάγκασαν δασμὸν εἰσπραττομένους καὶ τοὺς κατὰ χρόνον τινὰ τὸν βαρυτάτην κουφισθέντας τῆς γῆς ἀποτίμησιν εἴτε δικαστῶν κρίσει εἴτε βασιλέων φιλοτιμίαις συνεισέφερον δὲ ῥητὸν χρυσίον καὶ οἱ ἐν τῇ γερουσίᾳ ἀναγεγραμμένοι ὑπὲρ τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας. καὶ ἦν πολλοῖς ἡ λαμπρὰ τύχη βίου μεταβολὴ ἐσεπράττοντο γὰρ μετὰ αἰκισμῶν ἅπερ ἕκαστον ἀπεγράψαντο οἱ παρὰ βασιλέως τοῦτο ποιεῖν ἐπιτεταγμένοι, ὥστε τὸν κόσμον τῶν γυναικῶν καὶ τὰ ἄπιπλα τοὺς πάλαι εὐδαίμονας προτιθέναι ἐν ἀγορᾷ. τοῦτο μὲν μετὰ τὸν πόλεμον τὸ κακὸν Ῥωμαίους ἐδέξατο, ὥστε πολλοὺς ἢ ἀποκαρτερήσαντας ἢ βρόχον ἀψαμένους τὸν βίον ἀπολιπεῖν. τότε δὲ ἐκ τοῦ παραχρῆμα τῶν θησαυρῶν ἐξαντληθέντων, τό τε χρυσίον καὶ οἱ φυγάδες ἐπέμποντο, Σκόττα ἐπὶ ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀφιγμένου ὧν πλείστους Ῥωμαῖοι ἀπέκτειναν ἀπειθοῦντας πρὸς τὴν ἔκδοσιν, ἐν οἷς καὶ τῶν βασιλικῶν ὑπῆρχον Σκυθῶν, οἳ ὑπὸ Ἀττήλᾳ τάττεσθαι ἀνηνάμενοι παρὰ Ῥωμαίους ἀφίκοντο· τοῖς δὲ αὐτοῦ ὁ Ἀττήλας προστιθεὶς ἐπιτάγμασι καὶ Ἀσημουντίους ἐκέλευσεν ἐκδιδόναι ὅσους αἰχμαλώτους ὑπῆρχον ἔχοντες εἴτε Ῥωμαίους εἴτε βαρβάρους. Ἀσημοῦς δὲ ἐστι φρούριον καρτερόν, οὐ πολὺ μὲν ἀπέχον τῆς Ἰλλυρίδος, τῷ δὲ Θρᾳκίῳ προσκείμενον μέρει· ὅπερ οἱ ἐνοικοῦντες ἄνδρες πολλὰ δεινὰ τοὺς ἐχθροὺς εἰργάσαντο, οὐκ ἀπὸ τειχῶν ἀμυνόμενοι, ἀλλ' ἔξω τῆς τάφρου μάχας ὑφιστάμενοι πρός τε ἄπειρον πλῆθος καὶ στρατηγοὺς μέγιστον παρὰ Σκύθαις ἔχοντας κλέος, ὥστε τοὺς μὲν Οὔννους ἀπορρεύσαντας τοῦ φρουρίου (p. 578 De Boor) ὑπαναχωρῆσαι, τοὺς δὲ ἐπεκτρέχοντας καὶ περαιτέρω τῶν οἰκείων γινομένους, ἡνίκα ἀπήγγελλον αὐτοῖς οἱ σκοποὶ διιέναι τοὺς πολεμίους λείαν Ῥωμαϊκὴν ἀπάγοντας, ἀδοκήτοις τε ἐμπίπτειν καὶ σφέτερα τὰ ἐκείνων ποιεῖσθαι λάφυρα, πλήθει μὲν λειπομένους τῶν ἀντιπολεμούντων, ἀρετῇ δὲ καὶ ῥώμῃ διαφέροντας πλείστους τοίνυν οἱ Ἀσημούντιοι ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ Σκύθας μὲν ἀπέκτειναν, Ῥωμαίους δὲ ἠλευθέρωσαν, τοὺς δὲ καὶ ἀποδράσαντας τῶν ἐναντίων ἐδέξαντο. οὐκ ἀπάγειν οὖν ἔφη ὁ Ἀττήλας τὸν στρατὸν οὐδὲ ἐπικυροῦν τὰς τῆς εἰρήνης συνθήκας, εἰ μὴ ἐκδοθεῖεν οἱ παρ' ἐκείνους καταφυγόντες Ῥωμαῖοι ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δοθεῖεν ἀποτιμήσεις ,ἀφεθείησαν δὲ καὶ οἱ παρὰ Ἀσημουντίων ἀπαχθέντες αἰχμάλωτοι βάρβαροι. ἀντιλέγειν δὲ αὐτῷ ὡς οὐχ οἷός τε ἦν οὔτε Ἀνατόλιος πρεσβευόμενος οὔτε Θεόδουλος ὁ τῶν στρατιωτικῶν κατὰ τὸ Θρᾴκιον ταγμάτων ἡγούμενος, (οὔτε γὰρ ἔπειθον οὔτε τὰ εὔλογα προτείνοντες, τοῦ μὲν βαρβάρου τεθαρρηκότος καὶ προχείρως ἐς τὰ ὅπλα ὁρμῶντος, αὐτῶν δὲ κατεπτηχότων διὰ τὰ προϋπάρξαντα) γράμματα παρὰ τοὺς Ἀσημουντίους

sa fără a plăti prețul răscumpărării, să fie rînduită o amendă de douăsprezece monede de aur; iar dacă nu vor plăti, atunci acei care îl vor primi pe p.izonier să fie sili*i să-l înapoieze; romanii să nu îngăduie în mijlocul lor nici un fugar barbar. Ai noştri se prefăceau (p. 577 De Boor) că au primit aceste condiții de bunăvoie, dar la strîmtoare şi de frică conducătorii erau bucuroşi de orice condiții cît de grele numai să fie lăsați în pace şi nu s-ar fi dat înapoi de la plata celui mai apăsător tribut. Căci ei își iroseau banii lor proprii și comorile regilor pe lucruri fără folos, pe spectacole nebuneşti, ambiții deşarte şi risipă neînfrînată, aşa cum nici un om cu mintea întreagă n-ar fi făcut nici în timp de belşug, iar aceştia au avut atît de puțină grijă de arme, încît au ajuns să plătească tribut nu numai sciților, ci şi celorlalți barbari vecini cu romanii. Pentru contribuțiile şi banii care trebuiau trimişi hunilor, împăratul a fost silit să-i strîngă în chingi pe toți, şi pe cei supuşi la dări şi pe cei uşurați pentru o bucată de vreme de gloaba cea mai grea din pricina sarcinilor pămîntului şi pe cei care stăpîneau pe temeiul unei sentințe judecătoreşti sau din dărnicia împăraților. Au dat aur pînă şi cei care fuseseră înscrişi în senat ca răsplată pentru vrednicia lor, ceea ce pentru mulți a fost o prefacere a vieții lor de strălucire de altădată. Iar banii ceruți fiecăruia erau adunați cu asprime şi sudalmă de către oamenii împăratului însărcinați cu această îndeletnicire, aşa că fericiții de altă dată îşi scoteau la vînzare în piață podoabele soțiilor şi mobila din casă. Nenorocirea pricinuită de război i-a învăluit în aşa chip pe romani încît mulți din ei şi-au pus capăt vieții prin foame sau cu ştreangul legat de gît. Atunci s-au spulberat pe neaşteptate comorile şi au fost trimişi la sciți fugarii şi aurul, deoarece Scotta sosise pentru această treabă, iar mulți dintre cei care nu se lăsau să fie înapoiați au fost ucişi de către romani. Între ei se aflau cîțiva sciți regali, care nu voiseră să rămînă sub ascultarea lui Attila şi fugiseră la romani. Pe lîngă aceste condiții Attila a dat poruncă asimunților să-i predea prizonierii pe care îi aveau la ei, fie romani, fie barbari. Asimus este o cetate întărită nu departe de Illyria, aşezată în partea Traciei. Locuitorii ei au pricinuit multe pierderi duşmanilor, cu toate că nu se apărau înlăuntrul zidurilor, ci ieşeau la luptă în afara şanțurilor, înfruntînd o mulțime nenumărată, iar conducătorii lor aveau mare faimă la sciți, aşa că hunii n-au fost în stare să cucerească cetatea (p. 578 De Boor) şi s-au îndepărtat. Iar aceia rătăceau departe de casele şi rudele lor şi în clipa cînd aflau prin observatorii lor că duşmanii se pregătesc de plecare şi sînt încărcați cu prăzi de la romani, îi atacau pe neaşteptate şi le răpeau chiverniseala, măcar că erau mai puțini la număr decît potrivnicii lor, dar îi întreceau prin bărbăție şi putere. Aşadar asimunții au ucis mulți sciți în acest război, au scăpat de la robie mulți romani şi au primit în mijlocul lor pe fugarii veniți de la duşmani. De aceea Attila a răspuns că nu-şi va duce armata de acolo şi nici nu va recunoaşte condițiile de pace dacă nu-i vor fi predați romanii care s-au adăpostit la asimunți sau nu i se va plăti pentru ei prețul răscumpărării şi dacă nu i se vor înmîna prizonierii barbari luați de către aceia. N-a mai putut spune nimic împotrivă nici solul Anatolius şi nici Theodulos, comandantul oştilor din Tracia, căci n-ar fi fost în stare să-l înduplece sau să aducă argumente valabile, mai ales că barbarul era îndrăzneț şi gata să pună mîinile pe arme, iar ei deznădăjduiți din pri-

ἔστελλον ἢ ἐκδιδόναι τοὺς παρ' αὐτοὺς καταφυγόντας αἰχμαλώτους Ῥωμαίους, ἢ ὑπὲρ ἑκάστου δώδεκα τιθέναι χρυσοῦς, διαφεθῆναι δὲ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Οὔννους· οἱ δὲ τὰ αὐτοῖς ἐπεσταλμένα ἀναγνόντες ἔφασαν τοὺς μὲν παρ αὐτοὺς καταφυγόντας Ῥωμαίους ἀφεῖναι ἐπ' ἐλευθερίᾳ. Σκύθας δὲ ὅσους αἰχμαλώτους ἔλαβον ἀνῃρηκέναι, δύο δὲ συλλαβόντας ἔχειν διὰ τὸ καὶ τοὺς πολεμίους μετὰ τὴν γενομένην ἐπὶ χρόνον πολιορκίαν ἐξ ἐνέδρας ἐπιθεμένους τῶν πρὸ τοῦ ρουρίου νεμόντων παίδων ἁρπάσαι τινάς, οὓς εἰ μὴ ἀπολάμβοιεν, οὐδὲ σφᾶς τοὺς νόμῳ πολέμου κτηθέντας ἀποδώσειν. ταῦτα ἀπαγγειλάντων τῶν παρὰ τοὺς Ἀσημουντίους ἀφιγμένων, τῷ τε Σκυθῶν βασιλεῖ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἄρχουσιν ἐδόκει μὲν ἀναζητεῖσθαι οὓς οἱ Ἀσημούντιοι ἔφασαν ἡρπᾶσθαι παῖδας, οὐδενὸς δὲ φανέντος, οἱ παρὰ τοῖς Ἀσημουντίοις βάρβαροι ἀπεδόθησαν, πίστεις τῶν Σκυθῶν δόντων ὡς παρ' αὐτοῖς οἱ παῖδες οὐκ εἴησαν. ἐπωμνύοντο δὲ καὶ οἱ Ἀσημούντιοι, ὡς οἱ παρὰ σφᾶς καταφυγόντες Ῥωμαῖοι ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἀφείθησαν. ὤμνυον δὲ παρὰ σφίσιν ὄντων Ῥωμαίων· οὐ γὰρ ἐπιόρκον ᾤοντο ὅρκον ὀμνύναι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐκ τοῦ σφετέρου γένους ἀνδρῶν.

(p. 579 De Boor) 4. Ὅτι γενομένων τῶν σπονδῶν Ἀττήλας αὖθις παρὰ τοὺς ἑῴους ἔπεμψε πρέσβεις φυγάδων αἰτῶν. οἱ δὲ τοὺς πρεσβευομένους δεξάμενοι καὶ πλείστοις δώροις θεραπεύσαντες ἀνέπεμψαν φυγάδας μὴ ἔχειν φήσαντες. ὁ δὲ πάλιν ἑτέρους ἔπεμψαν. χρηματισαμένων δὲ καὶ αὐτῶν, τρίτη παρεγένετο πρεσβεία, καὶ τετάρτη μετ' αὐτήν. ὁ γὰρ βάρβαρος ἐς τὴν Ῥωμαίων ἀφορῶν φιλοτιμίαν, ἣν ἐποιοῦντο εὐλαβείᾳ τοῦ μὴ παραβαθῆναι τὰς σπονδάς, ὅσους τῶν ἐπιτηδείων εὖ ποιεῖν ἐβούλετο ἔπεμπε παρ' αὐτούς, αἰτίας τε ἀναπλάττων καὶ προφάσεις ἐφευρίσκων κενάς. οἱ δὲ παντὶ ὑπήκουον ἐπιτάγματι καὶ δεσπότου ἡγοῦντο τὸ πρόσταγμα, ὅπερ ἂν ἐκεῖνος παρεκελεύσατο. οὐ γὰρ μόνον τὸν πρὸς αὐτὸν ἀνελέσθαι πόλεμον εὐλαβοῦντο, ἀλλὰ καὶ Παρθυαίους ἐν παρασκευῇ τυγχάνοντας ἐδεδίεσαν καὶ Βανδίλους τὰ κατὰ θάλασσαν ταράττοντας καὶ Ἰσαύρους πρὸς τὴν λῃστείαν διανισταμένους καὶ Σαρακηνοὺς τῆς αὐτῶν ἐπικρατείας τὴν ἕω κατατρέχοντας καὶ τὰ Αἰθιοπικὰ ἔθνη συνιστάμενα. διὸ δὴ τεταπεινωμένοι τὸν μὲν Ἀττήλαν ἐθεράπευον, πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ ἔθνη ἐπειρῶντο παρατάττεσθαι δυνάμεις τε ἀθροίζοντες καὶ στρατηγοὺς χειροτονοῦντες.

5. Ὅτι καὶ αὖθις Ἐδέκων ἧκε πρέσβις, ἀνὴρ Σκύθης μέγιστα κατὰ πόλεμον ἔργα διαπραξάμενος, σὺν Ὀρέστῃ, ὃς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γένους ὢν ᾤκει τὴν πρὸς τῷ Σάῳ ποταμῷ Παιόνων χώραν τῷ βαρβάρῳ κατὰ τὰς Ἀετίου στρατηγοῦ τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων συνθήκας ὑπακούουσαν. οὗτος ὁ Ἐδέκων ἐς τὰ βασίλεια παρελθὼν ἀπεδίδου τὰ παρὰ Ἀττήλα γράμματα, ἐν οἷς ἐποιεῖτο τοὺς Ῥωμαίους ἐν αἰτίᾳ τῶν φυγάδων πέρι. ἀνθ' ὧν ἠπείλει ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρεῖν, εἰ μὴ ἀποδοθεῖεν αὐτῷ καὶ ἀφέξονται Ῥωμαῖοι τὴν δοριάλωτον ἀροῦντες· εἶναι δὲ μῆκος μὲν αὐτῆς κατὰ τὸ ῥεῦμα τοῦ Ἴστρου ἀπὸ τῆς Παιόνων ἄχρι Νοβῶν τῶν Θρᾳκίων, τὸ δὲ βάθος πέντε ἡμερῶν ὁδόν· καὶ τὴν ἀγορὰν τὴν ἐν Ἰλλυριοῖς μὴ πρὸς τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ γίνεσθαι, ὥσπερ καὶ πάλαι, ἀλλ' ἐν Ναϊσσῷ, ἣν ὅριον ὡς

cina înfrîngerii suferite. De aceea au trimis o scrisoare asimunților cu următorul cuprins: sau predau prizonierii romani aflați la ei, sau plătesc pentru fiecare cîte douăsprezece monede de aur și slobozesc prizonierii huni. După ce au citit scrisoarea trimisă, asimunții au răspuns că romanii fugiți la ei au fost puși în libertate, iar sciții prinși în luptă au fost uciși, dar mai au doi din ei, deoarece și dușmanii, după ce au întrerupt asediul și au stat cîtva timp la pîndă, au răpit niște copii care pășteau turmele în fața cetății: dacă nu le dau înapoi copiii, nici ei nu-i vor slobozi pe cei prinși după legea războiului. Acesta a fost răspunsul sosit de la asimunți, iar regele sciților și comandanții romani au socotit nimerit să fie căutați copiii despre care se spunea că au fost răpiți. Deoarece nici unul din ei n-a ieșit la iveală, au fost sloboziți barbarii la asimunți, după ce sciții și-au dat cuvînt de cinste că acești copii nu se află la ei. S-au jurat și asimunții că romanii fugiți la dînșii au fost lăsați în libertate. Ei au mărturisit cu jurămînt, cu toate că romanii se aflau încă la dînșii, căci n-au ținut seama că și-au călcat jurămîntul, dacă i-au putut scăpa pe cei din neamul lor.

(p. 579 De Boor) 4. După ce s-a încheiat pacea [16], Attila a trimis iarăși o solie la romanii din răsărit ca să ceară fugarii. Romanii primeau solii, îi încărcau cu numeroase daruri și îi trimeteau înapoi spunînd că nu există la ei fugari. Attila trimise atunci din nou altă solie. După ce romanii o încărcau cu bani și pe aceasta, apărea în urmă a treia solie și a patra. Căci Attila lua în bătaie de joc dărnicia romanilor, la care aceștia recurgeau cu bunăvoință, numai și numai să nu calce barbarii tratatul de pace; iar Attila, pe care dintre rudele sale voia s-o îmbogățească, o trimitea la romani, născocind mereu noi motive și plăzmuind tot felul de pretexte. Aceștia se supuneau tuturor cererilor sale și-i împlineau toate poruncile ca unui stăpîn, după placul lui, căci romanii aveau motive nu numai să fugă de războiul cu Attila, ci se temeau și de parți, care se pregăteau de luptă, și de vandali, care pustiau ținuturile maritime, și de isauri, care făceau jafuri, și de saraceni, care făceau incursiuni și devastau ținuturile din răsărit, și de neamurile din Etiopia, care se răsculaseră. De aceea erau înfrînți sufletește și căutau să se apropie de Attila, iar în fața celorlalte popoare încercau să reziste, strîngînd oștiri și alegînd conducători de armate.

5. Și a sosit din nou [17] solul Edecon, un scit care săvîrșise fapte mari de război, împreună cu Orestes. Acesta era de neam roman și locuia în ținutul pannonic, lîngă rîul Sava, care se află acum în stăpînirea barbarilor pe temeiul înțelegerii încheiate cu Aetius, comandantul romanilor din apus. Acest Edecon a pătruns în palatul împăratului și i-a înfățișat o scrisoare din partea lui Attila, în care îi învinuia pe romani pentru fugari și-i amenința că va pune mîna pe arme dacă nu-i vor fi restituiți și nu vor fi îndepărtați pe viitor din imperiu romanii care erau puși să cultive pămîntul cucerit de el. Acest pămînt se întindea de-a lungul Istrului din Pannonia pînă la Novae în Tracia și avea o lățime cale de cinci zile. Iar tîrgul din ținutul illyrilor nu mai voia să fie pe malul

[16] În anul 447.

[17] În anul 448. Și din pasajul acesta reiese existența unei populații (romanice în principal) de agricultori sedentari în regiunile dominate de huni, care aveau nevoie de respectivii și de aceea îi revendicau.

ἐπ' αὐτοῦ δῃωθεῖσαν τῆς Σκυθῶν καὶ Ῥωμαίων ἐτίθετο γῆς, πέντε ἡμερῶν ὁδὸν εὐζώνῳ ἀνδρὶ τοῦ Ἴστρου ἀπέχουσαν ποταμοῦ· πρέσβεις δὲ ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ἀφικνεῖσθαι τοὺς περὶ τῶν ἀμφιβόλων διαλεξομένους, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ τῶν ὑπατικῶν ἀνδρῶν τοὺς μεγίστους· οὓς εἰ ἐκπέμπειν εὐλαβηθεῖεν, αὐτὸν δεξόμενον σφᾶς ἐς τὴν (p. 580 De Boor) Σερδικὴν διαβήσεσθαι. τούτων ἀναγνωσθέντων βασιλεῖ τῶν γραμμάτων, ὡς ὑπεξῆλθεν ὁ Ἐδέκων σὺν τῷ Βιγίλᾳ ἑρμηνεύσαντι ὅσαπερ ὁ βάρβαρος ἀπὸ στόματος ἔφρασε τῶν Ἀττήλᾳ δεδογμένων, καὶ ἐς ἑτέρους οἴκους παρεγένετο, ὥστε αὐτὸν Χρυσαφίῳ τῷ βασιλέως ὑπασπιστῇ οἷα δὴ τὰ μέγιστα δυναμένῳ ἐς ὄψιν ἐλθεῖν, ἀπεθαύμασε τὴν τῶν βασιλείων οἴκων περιφάνειαν. Βιγίλας δέ, ὡς τῷ Χρυσαφίῳ ἐς λόγους ἦλθεν ὁ βάρβαρος, ἔλεγεν ἑρμηνεύων, ὡς ἐπαινοίη ὁ Ἐδέκων τὰ βασίλεια καὶ τὸν παρὰ σφίσι μακαρίζοι πλοῦτον· ὁ δὲ Χρυσάφιος ἔφασκεν ἔσεσθαι καὶ αὐτὸν οἴκων τε χρυσοστέγων καὶ πλούτου κύριον, εἴ γε περιίδοι μὲν τὰ παρὰ Σκύθαις, ἕλοιτο δὲ τὰ Ῥωμαίων. τοῦ δὲ ἀποκριναμένου ὡς τὸν ἑτέρου δεσπότου θεράποντα ἄνευ τοῦ κυρίου οὐ θέμις τοῦτο ποιεῖν, ἐπυνθάνετο ὁ εὐνοῦχος εἴ γε ἀκώλυτος αὐτῷ ἡ παρὰ τὸν Ἀττήλαν εἴη εἴσοδος καὶ δύναμιν παρὰ Σκύθαις ἔχει τινά. τοῦ δὲ ἀποκριναμένου ὡς καὶ ἐπιτήδειος εἴη τῷ Ἀττήλᾳ καὶ τὴν αὐτοῦ ἅμα τοῖς εἰς τοῦτο ἀποκεκριμένοις λογάσιν ἐμπιστεύεται φυλακήν, (ἐκ διαδοχῆς γὰρ κατὰ ῥητὰς ἡμέρας ἕκαστον αὐτῶν ἔλεγε μεθ' ὅπλων φυλάττειν τὸν Ἀττήλαν) ἔφασκεν ὁ εὐνοῦχος, εἴπερ πίστεις δέξοιτο, μέγιστα αἰτῷ ἐρεῖν ἀγαθά· δεῖσθαι δὲ σχολῆς· ταύτην δὲ αὐτῷ ὑπάρχειν, εἴ γε παρ' αὐτὸν ἐπὶ δεῖπνον ἔλθοι χωρὶς Ὀρέστου καὶ τῶν ἄλλων συμπρεσβευτῶν. ὑποσχόμενος δὲ τοῦτο ποιεῖν, ἐπὶ τὴν ἑστίασιν πρὸς τὸν εὐνοῦχον παραγενόμενος, καὶ ὑπὸ τῷ Βιγίλᾳ ἑρμηνεῖ δεξιὰς καὶ ὅρκους ἔδοσαν, ὁ μὲν εὐνοῦχος ὡς οὐκ ἐπὶ κακῷ τῷ Ἐδέκωνι, ἀλλ' ἐπὶ μεγίστοις ἀγαθοῖς τοὺς λόγους ποιήσοιτο, ὁ δὲ ὡς οὐκ ἐξείποι τὰ αὐτῷ ῥηθησόμενα, εἰ καὶ μὴ πέρατος κυρήσοι. τότε δὴ ὁ εὐνοῦχος ἔλεγε τῷ Ἐδέκωνι, εἰ διαβὰς ἐς τὴν Σκυθικὴν ἀνέλοι τὸν Ἀττήλαν καὶ παρὰ Ῥωμαίους ἥξει, ἔσεσθαι αὐτῷ βίον εὐδαίμονα καὶ πλοῦτον μέγιστον· τοῦ δὲ ὑποσχομένου καὶ φήσαντος ἐπὶ τῇ πράξει δεῖσθαι χρημάτων, οὐ πολλῶν, δέ, ἀλλὰ πεντήκοντα λιτρῶν χρυσίου δοθησομένων τῷ ὑπ' αὐτὸν τελοῦντι πλήθει, ὥστε αὐτῷ τελείως συνεργῆσαι πρὸς τὴν ἐπίθεσιν, καὶ τοῦ εὐνούχου τὸ χρυσίον παραχρῆμα δώσειν ὑποσχομένου, ἔλεγεν ὁ βάρβαρος ἀποπέμπεσθαι μὲν αὐτὸν ἀπαγγελοῦντα τῷ Ἀττήλᾳ περὶ τῆς πρεσβείας, συμπέμπεσθαι δ' αὐτῷ Βιγίλαν τὴν παρὰ τοῦ Ἀττήλα ἐπὶ τοῖς φυγάσιν ἀπόκρισιν δεξόμενον. δι' αὐτοῦ (p. 581 De Boor) γὰρ περὶ τοῦ αὐτοῦ χρυσίου μηνύσειν, καὶ ὃν τρόπον τοῦτο ἐκπεμφθήσεται. ἀπεληλυθότα γάρ, ὥσπερ καὶ τοὺς ἄλλους, πολυπραγμονήσειν τὸν Ἀττήλαν, τίς τε αὐτῷ δωρεὰ καὶ ὁπόσα παρὰ Ῥωμαίων δέδοται χρήματα· μὴ οἷόν τε δὲ ταῦτα ἀποκρύπτειν διὰ τοὺς συμπορευομένους. ἔδοξε δὴ τῷ εὐνούχῳ οὗ λέγειν, καὶ τῆς γνώμης τὸν βάρβαρον ἀποδεξάμενος ἀποπέμπει μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἐπὶ βασιλέα φέρει τὴν βουλήν· ὃς Μαρτιάλιον τὴν τοῦ μαγίστρου διέποντα ἀρχὴν προσμεταπεμψάμενος ἔλεγε τὰς πρὸς τὸν βάρβαρον συνθήκας· ἀνάγκῃ δὲ ἐθάρρει τὸ τῆς ἀρχῆς· πασῶν γὰρ τῶν βασιλέως βουλῶν ὁ μάγιστρός ἐστι κοινωνός, οἷα δὴ τῶν τε ἀγγελιαφόρων καὶ ἑρμηνέων καὶ στρατιωτῶν τῶν ἀμφὶ τὴν βασιλέως φυλακὴν ὑπ' αὐτὸν ταττομένων. ἐδόκει δὲ αὐτοῖς

Dunării, ca mai înainte, ci la Naissus, care fusese distrus de el și ajunsese loc de frontieră între țara sciților și a romanilor, la o depărtare de fluviul Istru cale de cinci zile pentru un bărbat destoinic. El a mai poruncit ca soliile să vină la dînsul să discute neînțelegerile, dar să nu fie alcătuite din oameni la întîmplare, ci din consularii cei mai de seamă; iar dacă se vor teme să-i trimită, se va duce el însuși să-i întîmpine la (p. 580 De Boor) Serdica. După ce a citit această scrisoare în fața împăratului, Edecon s-a retras împreună cu Vigila, care trebuia să tălmăcească din gură ceea ce voise să spună Attila. Ei au trecut prin preajma celorlalte palate și au ajuns în fața casei lui Chrysaphius, spătarul împăratului, care se bucura de multă trecere; și s-au minunat mult de strălucirea acestor palate. Barbarul a intrat în vorbă cu Chrysaphius, iar Vigila i-a tălmăcit cuvintele și i-a spus că Edecon laudă mult palatele împărătești și-i fericește pe romani pentru bogăția lor. Chrysaphius i-a spus atunci că și el ar putea avea asemenea palate cu acoperișuri de aur și asemenea bogăție, dacă i-ar părăsi pe sciți și ar veni la romani. Edecon însă i-a răspuns că nu se cuvine ca un sclav să facă acest lucru fără voia stăpînului său. Atunci eunucul l-a întrebat dacă are intrare liberă la Attila și dacă se bucură de oarecare trecere la sciți. Edecon i-a răspuns că este rudă cu Attila și că el împreună cu alți cîțiva fruntași mai vrednici au în seamă paza regelui căci pe rînd, în anumite zile, fiecare din ei îl păzesc pe Attila cu armele în mîini. Eunucul i-a spus că, dacă și-ar da cuvîntul de credință, ar ajunge la o mare fericire, dar că este nevoie de liniște; iar pe aceasta ar putea s-o aibă dacă vine la dînsul la masă fără Oreste și ceilalți tovarăși de solie. Edecon i-a făgăduit că va face întocmai, iar în timpul mesei a venit la eunuc, și prin mijlocirea tîlmaciului s-au învoit si s-au legat prin jurămînt ca eunucul să lucreze, nu în paguba, ci spre binele cel mai deplin al lui Edecon, iar acesta să nu scape niciun cuvînt despre cele puse la cale între dînșii, chiar dacă nu-și putea atinge țelul propus. Eunucul i-a spus lui Edecon că dacă se duce în Sciția și-l suprimă pe Attila, se poate întoarce la romani spre a trăi o viață fericită în mijlocul unor mari bogății. Edecon i-a făgăduit că se va duce și a adăugat că pentru treaba aceasta are nevoie de bani, nu mulți, ci doar cincizeci de livre de aur, spre a fi împărțite oamenilor care-l vor ajuta să îndeplinească această sarcină. Eunucul i-a făgăduit să-i dea banii imediat, iar barbarul i-a răspuns că trebuie să fie lăsat să plece pentru a raporta lui Attila rezultatele misiunii sale, iar împreună cu dînsul să fie trimis Vigila spre a primi de la Attila răspunsul cu privire la fugari. Prin acesta (p. 581 De Boor) îl va înștiința de bani și de modul cum să fie trimiși, căci la întoarcerea acasă va fi cercetat cu de-amănuntul în fața lui Attila atît el cît și ceilalți, pentru a se ști ce fel și cît de multe daruri au primit de la romani și lucrul acesta nu poate fi ascuns din pricina tovarășilor săi de solie. Eunucul a găsit că barbarul are dreptate, și-a însușit punctul său de vedere, i-a dat drumul îndată după masă și s-a dus să vestească pe împărat de această învoială. Acesta a trimis să-l cheme pe Martialius care îndeplinea slujba de *magister officiorum* și i-a împărtășit înțelegerea pusă la cale cu barbarul. Căci era nevoie să știe și dînsul deoarece magistrul lua parte la toate planurile împăratului și avea în seamă secretarii, interpreții și soldații din garda imperială. Ei s-au sfătuit în privința celor

βουλευομένοις τῶν προκειμένων πέρι μὴ μόνον Βιγίλαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ Μαξιμῖνον ἐκπέμπειν πρεσβευόμενον παρὰ τὸν Ἀττήλαν.

6. Ὅτι φωραθέντα τὸν Βιγίλαν ἐπιβουλευόμενον τῷ Ἀττήλᾳ, καὶ τοῦ χρυσίου τὰς ἑκατὸν λίτρας τὰς παρὰ τοῦ Χρυσαφίου τοῦ εὐνούχου σταλείσας ἀφελομένου, παρευθὺ ἔπεμπεν Ὀρέστην καὶ Ἧσλαν ὁ Ἀττήλας ἐς τὴν Κωνσταντίνου ἐντειλάμενος τὸν μὲν Ὀρέστην τὸ βαλλάντιον, ἐν ᾧπερ ἐμβεβλήκει Βιγίλας τὸ χρυσίον ‹τὸ› Ἐδέκωνι δοθησόμενον, τῷ σφετέρῳ περιθέντα τραχήλῳ ἐλθεῖν τε παρὰ βασιλέα καὶ αὐτῷ ἐπιδείξαντα καὶ τῷ εὐνούχῳ ἀνερωτᾶν, εἴ γε αὐτὸ ἐπιγινώσκοιεν, τὸν δὲ Ἧσλαν λέγειν ἀπὸ στόματος εὖ μὲν γεγονότος εἶναι πατρὸς τὸν Θεοδόσιον παῖδα, εὖ δὲ καὶ αὐτὸν φόντα καὶ τὸν πατέρα Μουνδίουχον διαδεξάμενον διαφυλάξαι τὴν εὐγένειαν· ταύτης δὲ τὸν Θεοδόσιον ἐκπεμπτωκότα δουλεύειν αὐτῷ τὴν τοῦ φόρου ἀπαγωγὴν ὑφιστάμενον· οὐ δίκαιον οὖν ποιεῖ τῷ βελτίονι καὶ ὃν αὐτῷ ἡ τύχη δεσπότην ἀνέδειξεν ὡς πονηρὸς οἰκέτης λαθριδίως ἐπιτιθέμενος· οὐ λύσειν οὖν τὴν αἰτίαν ἔφη τῶν ἐς αὐτὸν ἡμαρτημένων, εἰ μή γε τὸν εὐνοῦχον ἐκπέμψοι πρὸς κόλασιν· καὶ οὗτοι μὲν ἐπὶ τοῖσδε ἐς τὴν Κωνσταντίνου παρεγένοντο· συνηνέχθη δὲ τὸν Χρυσάφιον ἐξαιτεῖσθαι καὶ παρὰ Ζήνωνος. Μαξιμίνου γὰρ εἰρηκέναι τὸν Ἀττήλαν ἀπαγγείλαντος χρῆναι βασιλέα πληγοῦν τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τῷ Κωνσταντίῳ τὴν (p. 582 De Boor) γυναῖκα διδόναι, ἣν οὐδαμῶς παρὰ τὴν ἐκείνου βουλὴν ἑτέρῳ κατεγγυηθῆναι οἷόν τε ἦν (ἢ γὰρ ἂν ὁ τολμήσας ἐκδεδώκει δίκας, ἢ τοιαῦτα τὰ βησιλέως ἐστίν, ὥστε μηδὲ τῶν σφετέρων κρατεῖν οἰκετῶν, καθ' ὧν συμμαχίαν, εἴ γε βούλοιτο, ἕτοιμον εἶναι παρασχεῖν) ἐδήχθη τε ὁ Θεοδόσιος τὸν θυμὸν καὶ δημοσίαν τὴν τῆς κόρης οὐσίαν ποιεῖ.

7. Ὅτι ὡς ἠγγέλθη τῷ Ἀττήλᾳ τὸν Μαρκιανὸν ἐς τὰ κατὰ τὴν ἕω Ῥωμαϊκὰ παρεληλυθέναι βασίλεια μετὰ τὴν Θεοδοσίου τελευτήν, ἠγγέλθη δὲ αὐτῷ καὶ τὰ τῆς Ὀνωρίας πέρι γεγενημένα, πρὸς μὲν τὸν κρατοῦντα τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων ἔστελλε τοὺς διαλεξομένους μηδὲν Ὀνωρίαν πλημμελεῖσθαι, ἣν ἑαυτῷ πρὸς γάμον κατενεγύησε· τιμωρήσειεν γὰρ αὐτῇ, εἰ μὴ καὶ τὰ τῆς βασιλείας ἀπολάβῃ σκῆπτρα. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἑῴους Ῥωμαίους τῶν ταχθέντων φόρων ἕνεκα. ἀπράκτων δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν αὐτοῦ ἐπανελθόντων πρέσβεων· οἱ μὲν γὰρ τῆς ἑσπέρας ἀπεκρίναντο Ὀνωρίαν αὐτῷ ἐς γάμον ἐλθεῖν μήτε δύνασθαι ἐκδεδομένην ἀνδρὶ σκῆπτρον δὲ αὐτῇ μὴ ὀφείλεσθαι. οὐ γὰρ θηλειῶν, ἀλλὰ ἀρρένων ἡ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας ἀρχή. οἱ δὲ τῆς ἕω ἔφασαν οὐχ ὑποστήσεσθαι τὴν τοῦ φόρου ἀπαγωγήν, ἣν ὁ Θεοδόσιος ἔταξαν· καὶ ἡσυχάζοντι μὲν δῶρα δώσειν, πόλεμον δὲ ἀπειλοῦντι ὅπλα καὶ ἄνδρας ἐπάξειν τῆς αὐτοῦ μὴ λειπομένους δυνάμεως. ἐμερίζετο οὖν τὴν γνώμην καὶ διηπόρει ποίοις πρότερον ἐπιθήσεται, καὶ ἔχειν αὐτῷ ἐδόκει καλῶς τέως ἐπὶ τὸν μείζονα τρέπεσθαι πόλεμον καὶ ἐς τὴν ἑσπέραν στρατευεσθαι, τῆς μάχης αὐτῷ μὴ μόνον πρὸς Ἰταλιώτας, ἀλλὰ καὶ πρὸς Γότθους καὶ Φράγγους ἐσομένης, πρὸς μὲν Ἰταλιώτας ὥστε τὴν Ὀνωρίαν μετὰ τῶν χρημάτων λαβεῖν, πρὸς δὲ Γότθους χάριν Γεζερίχῳ κατατιθέμενον.

8. Ὅτι τῷ Ἀττήλᾳ ἦν τοῦ πρὸς Φράγγους πολέμου πρόφασις ἡ τοῦ σφῶν βασιλέως τελευτὴ καὶ ἡ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐκείνου παίδων διαφορά, τοῦ πρεσβυτέρου

necesare și-au crezut că e bine să-l trimită nu numai pe Vigila, ci și pe Maximinus spre a se duce în solie la Attila.

6. Avînd dovezi că Vigila îi întinde curse, Attila a luat cele o sută de livre de aur aduse din partea eunucului Chrysaphius și a trimis repede la Constantinopol pe Oreste și pe Vigila (fiul), poruncind lui Oreste să poarte la gît punga în care Vigila (tatăl) băgase aurul de dat lui Edecon, să meargă înaintea împăratului și, după ce-i va arăta punga, să întrebe pe eunuc dacă o cunoaște. Iar Esla să-i spună din gură că Theodosius este fiul unui părinte de neam nobil, dar că și el (Attila) e fiu de nobil și că tatăl său Mundiuchos a păstrat o nobleță moștenită; dar că Theodosius a decăzut din această nobleță, ajungînd să-i fie sclav, deoarece îi plătește tribut. De aceea nu-i just ca unuia mai bun decît el și pe care soarta i l-a dat ca stăpîn să-i întindă curse pe ascuns, întocmai ca un sclav de rînd, și că nu va înceta de a-l învinovăți pînă ce nu-i va trimite pe eunuc ca să-l pedepsească. Cu aceste însărcinări ajunseră ei la Constantinopol. S-a întîmplat însă ca Chrysaphius să fie reclamat în același timp și de Zenon. Căci Maximinus anunțase că Attila spusese că împăratul trebuie să-și țină cuvîntul și să dea lui Constantius (p. 582 De Boor) soția, care nicidecum nu putea să se mărite cu altul fără voia împăratului; căci sau ar fi trebuit să fie pedepsit cel care ar fi îndrăznit să facă așa ceva, sau că împăratul a decăzut pînă într-atît, încît nu-și mai poate stăpîni supușii; iar dacă ar dori să lupte împotriva lor, el (Attila) e gata să-i dea ajutor. Theodosius nu și-a arătat supărarea, dar a confiscat averea fetei.

7. Cînd i s-a vestit lui Attila că după moartea lui Theodosius a ajuns la domnia romanilor orientali Marcianus și cînd i s-a făcut cunoscut ceea ce se întîmplase cu Honoria, a trimis o solie la împăratul romanilor occidentali ca să-i spună că nu se făcuse nicio greșeală din partea Honoriei [18], care-i fusese destinată ca soție și că el îi va da ajutor, dacă nu i se va încredința ei sceptrul împărăției: Attila a trimis soli și la romanii orientali pentru tributurile stabilite. Dar soliile s-au întors fără rezultate din amîndouă părțile. Cel din fruntea Imperiului din apus răspunse că nu-i posibil ca Honoria să-l ia de bărbat, deoarece acum era măritată cu alt bărbat. În același timp îi spunea că ei nu i se cuvine nicidecum sceptrul, deoarece la romani domnia e dată bărbaților, nu femeilor. Iar cei din răsărit răspunseră că nu admit plata tributului stabilit de Theodosius; dar dacă va sta liniștit, va primi daruri. În caz că îi vor amenința cu război, îi vor opune arme și bărbați nu mai prejos decît puterea lui. El stătea la îndoială și nu știa pe ce cale să apuce mai întîi. În cele din urmă socoti că e mai bine să pornească război și să lupte în apus, trebuind să se războiască nu numai cu italienii, ci și cu goții și francii: împotriva celor din Italia pentru ca să ia pe Honoria cu toate bogățiile ei, iar împotriva goților ca să facă pe placul lui Genserih.

8. Pentru începerea războiului cu francii Attila a găsit pretext moartea regelui acestora și cearta pentru domnie a fiilor lui. Cel mai mare a găsit cu cale să ceară ajutorul lui Attila, iar cel mai mic pe cel al lui Aetius.

[18] Honoria era sora lui Valentinianus al III-lea și fusese exilată pentru purtările ei. Ea s-a logodit cu Attila în 444. Mai pe urmă a fost arestată și trimisă lui Theodosius al II-lea la Constantinopol.

μὲν 'Αττήλαν, τοῦ δὲ νεωτέρου 'Αέτιον ἐπὶ συμμαχίᾳ ἐπάγεσθαι ἐγνωκότος· ὃν κατὰ τὴν 'Ρώμην εἴδομεν πρεσβευόμενον μήπω ἰούλου ἀρχόμενον, ξανθὸν τὴν κόμην τοῖς αὐτοῦ περικεχυμένην διὰ μέγεθος ὤμοις. θετὸν δὲ αὐτὸν ὁ 'Αέτιος ποιησάμενος παῖδα καὶ πλεῖστα δῶρα τοὺς ἅμα τῷ βασιλεύοντι ἐπὶ φιλίᾳ τε καὶ ὁμαιχμίᾳ ἀπέπεμψεν. τούτων ἕνεκα ὁ (p. 583 De Boor) 'Αττήλας τὴν ἐκστρατείαν ποιούμενος αὖθις τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἄνδρας ἐς τὴν 'Ιταλίαν ἔπεμπεν ὥστε τὴν 'Ονωρίαν ἐκδιδόναι· εἶναι γὰρ αὐτῷ ἡρμοσμένην πρὸς γάμον, τεκμήριον ποιούμενος τὸν παρ' αὐτῆς πεμφθέντα δακτύλιον, ὃν καὶ ἐπιδειχθησόμενον ἐστάλκει· παραχωρεῖν δὲ αὐτῷ τὸν Βαλεντινιανὸν καὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς βασιλείας μέρους, ὡς καὶ τῆς 'Ονωρίας διαδεξαμένης μὲν παρὰ πατρὸς τὴν ἀρχήν, ταύτης δὲ τῇ τοῦ ἀδελφοῦ ἀφαιρεθεῖσαν πλεονεξίᾳ ὡς δὲ οἱ ἑσπέριοι 'Ρωμαῖοι τῆς προτέρας ἐχόμενοι γνώμης πρὸς οὐδὲν τῶν αὐτῷ δεδογμένων ὑπήκουον, εἴχετο μᾶλλον τῆς τοῦ πολέμου παρασκευῆς πᾶν τὸ τῶν μαχίμων ἀγείρων πλῆθος.

9. "Οτι ὁ 'Αττήλας μετὰ τὸ τὴν 'Ιταλίαν ἀνδραποδίσασθαι ἐπὶ τὰ σφέτερα ἀναζεύξας τοῖς κρατοῦσι τῶν ἑῴων 'Ρωμαίων πόλεμον καὶ ἀνδραποδισμὸν τῆς χώρας κατήγγελλεν, ὡς μὴ ἐκπεμφθέντος τοῦ παρὰ Θεοδοσίου τεταγμένου φόρου.

10. "Οτι 'Αρδαβούριος ὁ τοῦ "Ασπαρος Σαρακηνοῖς ἐπολέμει κατὰ τὴν Δαμασκόν· καὶ ἐκεῖσε παραγενομένου Μαξιμίνου τοῦ στρατηγοῦ καὶ Πρίσκου τοῦ συγγραφέως, εὗρον αὐτὸν τοῖς Σαρακηνῶν πρέσβεσι περὶ εἰρήνης διαλεγόμενον.

(p. 587 De Boor) 17. "Οτι Σκίροι καὶ Γότθοι ἐς πόλεμον συνελθόντες καὶ διαχωρισθέντες ἀμφότεροι πρὸς συμμάχων μετάκλησιν παρεσκευάζοντα· ἐν οἷς καὶ παρὰ τοὺς ἑῴους 'Ρωμαίους ἦλθον. καὶ "Ασπαρ μὲν ἡγεῖτο μηδετέροις συμμαχεῖν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Λέων ἐβούλετο Σκίροις ἐπικουρεῖν· καὶ δὴ γράμματα πρὸς τὸν ἐν 'Ιλλυριοῖς στρατηγὸν ἔπεμπεν ἐντελλόμενος σφίσι κατὰ τῶν Γότθων βοήθειαν τὴν προσήκουσαν πέμπειν.

18. "Οτι ἧκε κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον παρὰ τῶν 'Αττήλα παίδων ὡς τὸν βασιλέα Λέοντα βρεσβεία τὰς αἰτίας διαλύουσα τῆς προϋπαρξάσης διαφορᾶς, καὶ ὡς χρὴ αὐτοὺς ἐπὶ εἰρήνῃ σπένδεσθαι καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος παρὰ τὸν "Ιστρον ἐς ταὐτὸν ἰόντας (p. 588 De Boor) 'Ρωμαίους προτιθέναι ἀγορὰν καὶ ἀντιλαμβάνειν, ὧν ἂν δεόμενοι τύχοιεν. καὶ ἡ μὲν σφῶν αὐτῶν πρεσβεία ἐν τοῖσδε οὖσα ἄπρακτος ἐπανήει. οὐ γὰρ ἐδόκει τῷ βασιλεύοντι Οὔννους τῶν 'Ρωμαϊκῶν συμβολαίων μετέχειν πολλὰ τὴν αὐτοῦ κακώσαντας γῆν· οἱ δὲ τοῦ 'Αττήλα παῖδες τὴν ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ ἀπόκρισιν δεξάμενοι πρὸς σφᾶς διεφέροντο· ὁ μὲν γὰρ Δεγγιζίχ, ἀπράκτων ἐπανελθόντων τῶν πρέσβεων, πόλεμον 'Ρωμαίοις ἐπάγειν ἐβούλετο, ὁ δὲ 'Ηρνὰχ πρὸς ταύτην ἀπηγόρευε τὴν παρασκευήν, ὡς τῶν κατὰ χώραν ἀπαγόντων αὐτὸν πολέμων.

20. "Οτι Δεγγεζὶχ πόλεμον ἐπὶ 'Ρωμαίους ἐπενεγκόντος καὶ τῇ τοῦ "Ιστρου ὄχθῃ προσκαρτεροῦντος, τοῦτο μαθὼν ὁ 'Αναγάστης ὁ 'Ορνιγίσκλου (αὐτὸς γὰρ εἶχε τὴν πρὸς τῷ Θρακίῳ μέρει τοῦ ποταμοῦ φυλακήν) ἐκ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐκπέμψας ἐπυνθάνετο ὅτι βουλόμενοι πρὸς μάχην παρασκευάζονται· ὁ δὲ Δεγγιζὶχ τοῦ 'Αναγάστου κατολιγωρήσας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντας ἀπράκτους ἠφίει, παρὰ δὲ τὸν βασιλέα τοὺς διαλεξομένους ἔστελλεν, ὡς, εἰ μὴ γῆν καὶ χρή-

Pe cel mai mic l-am văzut în solie la Roma, un băiat încă fără barbă şi cu părul bălai, care îi cădea în bucle mari pe umeri. Aetius l-a adoptat ca fiu, l-a încărcat cu nenumărate daruri, atît el cît şi împăratul, şi l-a lăsat să plece, după ce şi-l făcuse prieten şi aliat. De aceea Attila era hotărît să înceapă războiul şi trimise din nou soli în Italia, care cereau să-i dea pe Honoria; căci aceasta îi fusese destinată ca soţie şi făcuse dovadă despre intenţia ei cu inelul pe care i-l dăruise şi pe care Attila îl trimitea să-l arate. În acelaşi timp cerea lui Valentinianus să-i dea jumătate din împărăţie, deoarece şi Honoria trebuia să primească o parte din domnie de la părintele ei, iar partea aceasta îi fusese răpită de lăcomia fratelui ei. Dar romanii occidentali persistau în părerea lor de mai înainte şi nu dădură ascultare cererilor lui Attila. Acesta începu pregătiri mari şi îşi strînse toată mulţimea gata de luptă.

9. După ce pustii Italia [19] se întoarse acasă şi vesti că va porni cu război împotriva împăraţilor romanilor orientali, fiindcă nu i se plătise tributul fixat de Theodosius.

10. Ardaburios, fiul lui Aspar, s-a luptat cu succes la Damasc împotriva saracenilor. Cînd ajunseră acolo comandantul Maximinus împreună cu scriitorul Priscus, se întîlniră cu Ardaburios şi tratară ca soli condiţiile păcii.

(p. 587 De Boor) 17. Scirii şi goţii au purtat război între ei apoi s-au retras şi unii şi alţii şi se pregăteau să facă o alianţă de arme. În acest scop ei alergară şi la romanii din răsărit. Aspar socotea că nu trebuie să dea ajutor nici unora nici altora, dar împăratul Leon voia să ajute pe sciri.[20] De aceea el trimise o scrisoare prefectului din Illyria şi-i porunci să expedieze trupe de ajutor necesare împotriva goţilor.

18. Tot în timpul acesta a sosit la împăratul Leon o solie din partea fiilor lui Attila, care îi cereau să înlăture pricinile neînţelegerii din trecut, să încheie pace şi să rînduiască, după vechiul obicei, un tîrg lîngă Istru, la care să poată veni (p. 588 De Boor) şi romanii să-şi cumpere cele trebuitoare. Solia a avut acest ţel, dar s-a înapoiat fără niciun rezultat, deoarece împăratul credea că n-ar fi nimerit ca hunii să aibă întîlnire cu romanii, după ce le-au pustiit atît de mult ţara. Primind acest răspuns adus de soli, fiii lui Attila au început să se certe şi s-au despărţit unul de altul. Căci la vestea că solii s-au întors fără niciun rezultat, Dengizih a vrut să pornească cu război împotriva romanilor, dar Irnah s-a împotrivit acestor pregătiri, deoarece era împiedecat de războaiele iscate în ţara sa.

20. Dengizih a pornit cu război împotriva romanilor şi s-a oprit un timp pe malul Istrului. Lucrul acesta a fost aflat de fiul lui Arnigisclus,[21] căci acesta avea în seamă paza fluviului dinspre ţinutul Traciei. El a alcătuit o solie cu oameni din jurul său şi a trimis-o să vadă ce doresc duşmanii de se pregătesc de luptă. Dengizih n-a dat nici o însemnătate solilor trimişi de Anagast [22], fiul lui Ornigisclus, şi i-a lăsat să plece fără răspuns, dar a trimis la împărat

[19] În anul 452.

[20] În anul 466. După destrămarea imperiului lui Attila (454) au devenit federaţi, aşezîndu-se în Scythia Minor şi Moesia Inferior (cf. Iord., *Get.*, 265).

[21] În anul 466. General roman ucis de Attila în 447 la Utus (Vid) în Dacia Ripensis (cf. *Chron. Pasc.*, p. 586).

22 Comandatul Traciei, care învinge şi ucide ulterior pe Dengizih (cf., Marc Com. a. 469).

ματα αὐτῷ τε καὶ τῷ ἑπομένῳ δοίη στρατῷ, πόλεμον ἐπάξει· τῶν δὲ παρ' ἐκείνου πρέσβεων ἐς τὰ βασίλεια ἀφικομένων καὶ τὰ αὐτοῖς ἐνταλθέντα ἀπαγγειλάντων, ἀπεκρίνατο βασιλεὺς ἑτοίμως ἔχειν πάντα ποιεῖν, εἴ γε ὑπακουσόμενοι αὐτῷ παραγένωνται· χαίρειν γὰρ τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπὶ συμμαχίᾳ ἀφικνουμένοι.

(p. 589 De Boor) 21. Ὅτι Ἀναγάστου καὶ Βασιλίσκου καὶ Ὀστρουῒ καὶ ἄλλων τινῶν στρατηγῶν Ῥωμαίων τοὺς Γότθους ἔς τινα κοῖλον χῶρον συγκλεισάντων καὶ πολιορκούντων, λιμῷ τε πιεζομένων τῶν Σκυθῶν σπάνει τῶν ἐπιτηδείων, πρεσβείαν παρὰ τοὺς Ῥωμαίους ποιήσασθαι, ὥστε αὐτοὺς εἰ ἐνδιδόασι γενομένους γῆν ὑπακούειν αὐτῶν ἐς ὅ τι θέλοιεν· τῶν δὲ ἐπὶ βασιλέα τὴν ἐκείνην φέρειν ἀποκριναμένων πρεσβείαν, καὶ τῶν βαρβάρων τοῦ λιμοῦ πέρι σφᾶς θέσθαι ἐθέλειν τὰς συμβάσεις φαμένων καὶ μὴ οἵους τε εἶναι μακρὰς ποιεῖσθαι ἀνακωχάς, βουλευόμενοι οἱ τὰς Ῥωμαϊκας τάξεις διέποντες τροφὰς χορηγήσειν αὐτοῖς ὑπέσχοντο ἄχρι τῆς βασιλέως ἐπιτροπῆς, εἴ γε σφᾶς αὐτοὺς διέλοιεν ὥσπερ καὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν διακέκριται πλῆθος· ἔσεσθαι γὰρ αὐτῶν ῥᾳδίως οὕτως ἐπιμέλειαν, ἐς τοὺς κληρουμένους καὶ οὐκ εἰς πάντας ἀποβλεπόντων τῶν στρατηγῶν, οἵπερ ἐς φιλοτιμίαν ὁρῶντες πρὸς τὴν αὐτῶν πάντως ἁμιλληθήσονται κομιδὴν· τῶν δὲ Σκυθῶν τοὺς ἀπαγγελθέντας διὰ τῶν πρέσβεων προσδεξαμένων λόγους καὶ ἐς τοσαύτας σφᾶς αὐτοὺς ταξάντων μοίρας, ἐς ὁσάσπερ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι διεκέκριντο, Χελχάλ, τοῦ Οὕννων γένους ἀνήρ, καὶ ὑποστράτηγος τῶν διεπόντων τὰ Ἄσπαρος τάγματα, παρὰ τὴν ἐπιλαχοῦσαν αὐτοῖς βαρβαικὴν μοῖραν ἐλθὼν καὶ τῶν Γότθων (πλείονες δὲ τῶν ἄλλων ὑπῆρχον) μεταπεμψάμενος τοὺς λογάδας τοιῶνδε ἐποιήσατο λόγων ἀρχήν, ὡς δώσει μὲν αὐτοῖς γῆν ὁ βασιλεύς, οὐκ εἰς σφετέραν δὲ αὐτῶν ὄνησιν, ἀλλὰ τοῖς ἐν σφίσιν Οὕννους. τούτους γὰρ ὀλιγώρως γεηπονίας ἔχοντας δίκην λύκων τὰς αὐτῶν ἐπιόντας διαρπάζεσθαι τροφάς, ὥστε θεραπόντων τάξιν ἐπέχοντας τῆς ἐκείνων ἕνεκα ταλαιπωρεῖσθαι τροφῆς, καίπερ ἐς ἀεί ποτε τοῖς Οὕννοις τοῦ Γότθων γένους ἀσπόνδου διαμείναντος, καὶ ἐκ προγόνων τὴν αὐτῶν ἀποφυγεῖν ὁμαιχμίαν ὀμοσαμένων, ἐφ' ᾧ καὶ ὅρκων πατρίων πρὸς τῇ τῶν οἰκείων στερήσει καταφρονεῖν· αὐτὸν δέ, εἰ καὶ τὸ Οὕννων αὐχεῖ γένος, δικαιοσύνης πόθῳ τάδε πρὸς αὐτοὺς εἰπόντα δεδωκέναι περὶ τοῦ πρακτέου βουλήν· ἐπὶ τούτοις οἱ Γότθοι διαταραχθέντες καὶ εὐνοίᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς ταῦτα τὸν Χελχὰλ εἰρηκέναι νομίσαντες, τοὺς ἐν αὐτοῖς, Οὕννους συστάντες διεχειρίζοντο· (p. 590 De Boor) καὶ μάχη καρτερὰ ἀμφοτέρον συνίστατο τῶν ἐθνῶν ἐκ συνθήματος. ὁ Ἄσπαρ πυθόμενος, ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ τῶν λοιπῶν στρατοπέδων ἡγεμόνες μετὰ τῶν οἰκείων πυραταξάμενοι τὸν ἐπιτυχόντα τῶν βαρβάρων ἀνήρουν. τοῦ δὲ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης οἱ Σκύθαι λαβόντες ἔννοιαν σφᾶς τε ἐνεκαλοῦντο καὶ ἐς χεῖρας τοῖς Ῥωμαίοις ἐχώρουν· ἀλλ' οἱ μὲν Ἄσπαρος τὴν σφίσιν ἐπιλαχοῦσαν ἔφθασαν ἀναλώσαντες μοῖραν, τοῖς δὲ λοιποῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀκίνδυνος ἡ μάχη ἐγένετο, τῶν βαρβάρων καρτερῶς ἀγωνισαμένων, ὥστε τοὺς ἐξ αὐτῶν ὑπολειφθέντας τάς τε Ῥωμαϊκὰς τάξεις διώσασθαι καὶ τῇδε τὴν πολιορκίαν διαφυγεῖν.

o solie, formată din bărbați aleși, să-l înștiințeze că va începe război dacă împăratul nu va da pămînt și bani armatei sale și lui însuși. Solii au sosit la curtea împărătească și au comunicat ceea ce li se poruncise, iar împăratul le-a răspuns că este gata să facă orice, dacă ei se hotărăsc să treacă de partea sa, deoarece se bucură cînd dușmanii ajung să-i fie aliați.

(p. 589 De Boor) 21. Anagast, Basilisc, Ostrui și alți cîțiva generali romani i-au îngrămădit și închis pe goți într-o înfundătură [23]. Sciții sufereau de foame, deoarece lipseau alimentele și din această pricină au trimis o solie la romani să le dea de știre că se supun la orice ar dori ei, dacă le dau pămînt, după ce se predau. Romanii au răspuns că vor împărtăși dorința lor împăratului, dar barbarii, strîmtorați de foame, le-au spus că ar dori să hotărască cei de la fața locului condițiile înțelegerii, căci nu mai sînt în stare să îndure amînări lungi. Atunci conducătorii trupelor romane s-au sfătuit între ei și le-au făgăduit să le aducă hrană, pînă ce împăratul va lua o hotărîre, dacă se despart în grupe, așa cum și armata romană este despărțită în grupe. Căci în felul acesta se vor aproviziona mai ușor, deoarece comandanții vor avea grijă de oamenii rînduiți pe grupe, iar nu de toată mulțimea la un loc, și-și vor da silința să se întreacă între ei, îngrijind fiecare mai mult de unitatea sa. Sciții au primit condițiile arătate de soli și s-au despărțit în tot atîtea grupe cîte aveau și romanii. Atunci Helhal, un bărbat de neam hunic care ocupa locul al doilea între comandanții trupelor lui Aspar, s-a dus la grupa de barbari căzută în lotul oamenilor săi, a chemat la sine pe fruntașii goților, mai numeroși decît ceilalți și a început să le vorbească în chipul următor: împăratul le va da pămînt, dar nu în folosul lor, ci al hunilor, care se află printre ei, deoarece aceștia disprețuesc munca cîmpului și răpesc roadele goților, întocmai ca niște lupi, așa că goții se află în stare de sclavi și muncesc pentru îndestularea altora, deși niciodată n-a fost încheiat un contract între huni și goți în privința aceasta, iar strămoșii goților s-au legat cu jurămînt să se ferească de orice alianță cu hunii; așadar, în afară de faptul că sînt despuiați, calcă în picioare și jurămintele părintești; el se mîndrește că este hun, dar spune toate acestea din dragoste pentru dreptate și le dă doar un sfat, adică ce anume le rămîne de făcut. La auzul acestor cuvinte goții s-au tulburat, deoarece socoteau că el le vorbise din milă față de dînșii, și au ucis pe hunii aflați în rîndurile lor (p. 590 De Boor). Ca la un semn, s-a încins atunci o luptă aprigă între cele două populații. Aspar și ceilalți comandanți au aflat de această întîmplare, au rînduit trupele în ordine de bătaie și au început să-i căsăpească pe barbarii întîlniți în cale. Sciții și-au dat seama numaidecît că au fost păcăliți cu viclenie, s-au strîns la un loc și au ridicat armele împotriva romanilor. Oamenii lui Aspar au măcelărit toată grupa de barbari căzută în lotul lor, dar ceilalți comandanți au fost nevoiți să înfrunte primejdiile luptei, deoarece barbarii se luptau vitejește, așa că cei rămași în viață au reușit să străpungă șirurile romanilor și au scăpat de încercuire.

---

[23] În anul 467.

XXXIX. ΖΟΣΙΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΝΕΑ

I, 20. Τούτῳ δὲ βεβαίως ἕξειν τὴν ἀρχὴν οἰηθεὶς αὐτὸς ἐπὶ Κάρπους ἐστράτευεν ἤδη τὰ περὶ τοῦ Ἴστρου ληϊσαμένους· μάχης δὲ γενομένης οὐκ ἐνεγκόντες οἱ βάρβαροι τὴν προσβολήν, εἴς τι φρούριον συμφυγόντες ἐν πολιορκίᾳ καθίσταντο· θεασάμενοι δὲ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἄλλους ἄλλῃ διασπαρέντας αὖθις συνειλεγμένους, ἅμα τε ἀνεθάρρησαν καὶ ὑπεξελθόντες τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ συνέπιπτον. οὐχ ὑποστάντες δὲ τὴν τῶν Μαυρουσίων ὁρμὴν λόγους περὶ σπονδῶν ἐποιήσαντο, οὓς ὁ Φίλιππος ῥᾷον θέμενος ἀνεχώρει· πολλῶν δὲ κατὰ ταὐτὸν ἐμπεσουσῶν ταραχῶν τοῖς πράγμασι, τὰ μὲν κατὰ τὴν ἑῴαν ταῖς τῶν φόρων εἰσπράξεσι καὶ τῷ Πρίσκου, ἄρχειν τῶν ἐκεῖσε καθεσταμένου ἐθνῶν, ἀφόρητον ἅπασιν εἶναι βαρουόμενα, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ νεωτερίζειν τραπέντα, τὸν Ἰωταπιανὸν παρήγαγον εἰς τὴν τῶν ὅλων ἀρχήν, τὰ δὲ Μυσῶν τάγματα καὶ Παιόνων Μαρῖνον.

I, 23. Τῶν δὲ πραγμάτων διὰ τὴν Φιλίππου περὶ πάντα ἐκμέλειαν ταραχῆς πληρωθέντων, Σκύθαι τὸν Τάναϊν διαβάντες ἐληΐζοντο τὰ περὶ τὴν Θρᾴκην χωρία· οἷς ἐπεξελθὼν Δέκιος καὶ ἐν πάσαις κρατήσας ταῖς μάχαις, παρεχόμενος δὲ καὶ τῆς λείας, ἣν ἔτυχον εἰληφότες, ἀποκλείειν αὐτοῖς ἐπειρᾶτο τὴν οἴκαδε ἀναχώρησιν, διαφθεῖραι πανωλεθρίᾳ διανοούμενος, ὡς ἂν μὴ καὶ αὖθις ἑαυτοὺς συναγαγόντες ἐπέχθοιεν. Γάλλον δὴ ἐπιστήσας τῇ τοῦ Τανάϊδος ὄχθῃ μετὰ δυνάμεως ἀγκούσης αὐτὸς τοῖς λειπομένοις ἐπῆει. χωρούντων δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κατὰ νοῦν, εἰς τὸ νεωτερίζειν ὁ Γάλλος τραπεὶς ἐπικηρυκεύεται πρὸς τοὺς βαρβάρους,

XXXIX. ZOSIMOS

Zosimos a trăit la mijlocul sec. al V-lea, sub Theodosius- al II-lea și sub succesorii săi. Opera sa poartă titlul: Νέα ἱστορία, „Istorie contemporană", și cuprinde șase cărți. Cartea I e un rezumat al istoriei Imperiului roman de la August pînă la Diocletian. Ea trebuie considerată ca o introducere la opera propriu-zisă, în care Zosimos își propune să descrie evenimentele din sec. al IV-lea și din timpul său. Cărțile II—IV merg de la moartea lui Diocletian la aceea a lui Theodosius, în 395. Cărțile a V-a și a VI-a descriu domnia lui Arcadius și primii ani ai lui Theodosius al II-lea. Lucrarea lui Zosimos este una din cele mai bune opere istorice din ultima perioadă a literaturii grecești clasice.

Ediția folosită: Zosimi Comitis et exadvocati fisci *Historia nova*, ed. L. Mendelssohn, Leipzig, 1887.

ISTORIE CONTEMPORANĂ

I, 20. Socotind că în felul acesta își va vedea întărită domnia, Filip [1] a pornit cu oaste împotriva carpilor, care acum pustiau meleagurile de lîngă Istru. Și, avînd loc o bătălie, barbarii n-au îndurat atacul, ci au fugit într-o cetate, unde au fost împresurați. Văzînd că, aceia dintre ei care se împrăștiaseră în toate părțile se strîng laolaltă, au prins inimă. Ei năvăliră afară din cetate și pe negîndite se năpustiră asupra oștirii romane. Dar neputînd ține piept atacului maurilor, ei propuseră o înțelegere pe care Filip a primit-o ușor. Apoi aceasta s-a retras. Tot atunci s-au iscat mari tulburări, din pricină că părțile dinspre răsărit ale imperiului nu puteau îndura birurile grele și împilările guvernatorului de acolo, Priscus, pe care nimeni nu-l suferea; legiunile s-au gîndit să se răzvrătească și l-au ales împărat pe Iotapianus, iar legiunile din Moesia și Pannonia l-au ales pe Marinus.

I, 23. Situația fiind foarte tulbure, deoarece Filip era în orice plin de nepăsare, sciții au trecut fluviul Tanais și au prădat localitățile din Tracia. Decius [2] porni împotriva lor și-i învinse în toate luptele, luîndu-le și prada pe care o cuceriseră. El încercă apoi să le taie retragerea spre țara lor, plănuind să-i nimicească cu desăvîrșire, pentru ca să nu se mai adune din nou și să pornească la atac. Și iată, deci, pentru ce l-a pus pe Gallus să stea pe țărmul fluviului Tanais cu trupe care puteau face față împrejurării; iar el, împreună cu restul armatei, a înaintat împotriva dușmanului. Deoarece treburile îi mergeau după cum dorea, Gallus hotărî să se răzvrătească și trimise soli

[1] Filip Arabul începe luptele către sfîrșitul lui 245, reușind în 247 să restabilească situația, lucru pentru care a primit în 248 titlul de Carpicus Maximus.

[2] Senatorul Decius ucise pe Filip Arabul în bătălia de lîngă Verona în anul 249, și fu proclamat împărat de soldații săi. El pieri în marea bătălie contra goților, din Moesia, în anul 251. Deși se vorbește de Don (Tanais) trebuie să înțelegem Dunărea.

κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ Δεκίου παρακαλῶν· ἀσκευέστατα δὲ τὸ προσταχθὲν δεξαμένων, ὁ Γάλλος μὲν τῆς ἐπὶ τῇ τοῦ Ταναΐδος ὄχθῃ φυλακῆς εἴχετο, οἱ δὲ βάρβαροι διεχόντες αὐτοὺς τριχῇ διέταξαν ἄν τινι τόπῳ τὴν πρώτην μοῖραν, οὗ προβέβλητο τέλμα. τοῦ Δεκίου δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτῶν διαφθείραντος, τὸ δεύτερον ἐπεγένετο τάγμα· τραπέντος δὲ καὶ τούτου, ἐκ τοῦ τρίτου τάγματος ὀλίγοι πλησίον τοῦ τέλματος ἐπεφάνησαν· τοῦ δὲ Γάλλου διὰ τοῦ τέλματος ἐπ' αὐτοὺς ὁρμῆσαι τῷ Δεκίῳ σημήναντος, ἀγνοίᾳ τῶν τόπων ἀπερισκέπτως ἐπελθών, ἐμπαγείς τε ἅμα τῇ σὺν αὐτῷ δυνάμει τῷ πηλῷ καὶ πανταχόθεν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀκοντιζόμενος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ διεφθάρη, διαφυγεῖν οὐδενὸς δυνηθέντος. Δεκίῳ μὲν οὖν ἄριστα βεβασιλευκότι τέλος τοσόνδε συνέβη. 24. παρελθόντος δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Γάλλου, καὶ συναυαδείξαντος ἑαυτῷ τὸν παῖδα Οὐολουσιανὸν βασιλέα, μόνον τε οὐχὶ βοῶντος ὡς ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτοῦ Δέκιος μετὰ τοῦ στρατεύματος διεφθάρη, τὰ τῆς εὐημερίας τῶν βαρβάρων αὔξην ἐλάμβανεν· οὐ γὰρ μόνον ἐπανεχθεῖν αὐτοῖς εἰς τὰ οἰκεῖα ξυνεχώρει μετὰ τῆς λείας ὁ Γάλλος, ἀλλὰ καὶ χρημάτων τι μέτρον ἔτους ἑκάστου χορηγεῖν ὑπέσχετο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, οἳ μάλιστα, τῶν εὐπατριδῶν ἦσαν, ἐνεδίδου κατ' ἐξουσίαν ἀπάγειν, ὧν οἱ πλείους ἐκ τῆς ἐν Θράκῃ Φιλιππουπόλεως ἁλούσης ἔτυχον εἰλημμένοι.

25. Ταῦτα οὖν οὕτως ὁ Γάλλος διῳκηκὼς εἰς τὴν Ῥωμην ἀφίκετο, μέγα φρονῶν ἐπὶ τεθείσῃ πρὸς τοὺς βαρβάρους εἰρήνῃ.

I, 26. Ἐκμελῶς δὲ τοῦ Γάλλου τὴν ἀρχὴν μεταχειριζομένου, Σκύθαι πρῶτον μὲν τὰ πλησιόχωρα σφίσι συνετάραττον ἔθνη, προϊόντες δὲ ὁδῷ καὶ τὰ μέχρι θαλάττης αὐτῆς ἐληΐζοντο, ὥστε μηδὲ ἓν ἔθνος Ῥωμαίοις ὑπήκοον ἀπόρθητον ὑπὸ τούτων καταλειφθῆναι, πᾶσαν δὲ ὡς εἰπεῖν ἀτείχιστον πόλιν καὶ τῶν ὠχυρωμένων τείχεσι τὰς πλείους ἁλῶναι. οὐχ ἧττον δὲ τοῦ πανταχόθεν ἐπιβρίσαντος πολέμου καὶ ὁ λοιμὸς πόλεσί τε καὶ κώμαις ἐπιγενόμενος, εἴ τι λελειμμένον ἦν ἀνθρώπειον γένος, διέφθειρεν, οὔπω πρότερον ἐν τοῖς φθάσασι χρόνοις τοσαύτην ἀνθρώπων ἀπώλειαν ἐργασάμενος.

I, 27. Ἐν τούτοις δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, καὶ τῶν κρατούντων οὐδαμῶς οἵων τε ὄντων ἀμῦναι τῷ πολιτεύματι, πάντα δὲ τὰ τῆς Ῥώμης ἔξω περιορώντων, αὖθις Γότθοι καὶ Βορανοὶ καὶ Οὐρουγοῦνδοι καὶ Κάρποι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐληΐζοντο πόλεις, εἴ τι περιλελειμμένου ἦν οἰκειούμενοι.

I, 28. Τῶν δὲ Σκυθῶν ὅσον ἦν τῆς Εὐρώπης ἐν ἀδείᾳ πολλῇ νεμομένων, ἤδη δὲ καὶ διαβάντων εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰ μέχρι Καππαδοκίας καὶ Πεσινοῦντος καὶ Ἐφέσου ληϊσαμένων, Αἰμιλιανὸς Παιονικῶν ἡγούμενος τάξεων, ἀτόλμους ὄντας τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν στρατιώτας ἀντιστῆναι τῇ τῶν βαρβάρων εὐημερίᾳ παρα-

la barbari, îndemnîndu-i să ia parte şi aceştia la uneltirea lui împotriva lui Decius [3]. Barbarii au primit foarte bucuroşi îndemnul. Gallus era ocupat cu paza ţărmului rîului Tanais; iar barbarii se împărţiră în trei cete, aşezînd prima din ele într-un anume loc, ocrotit din faţă de o mlaştină. După ce Decius a omorît pe cei mai mulţi din ei, s-a ivit cea de-a două ceată. Şi aceasta a trebuit s-o ia la fugă şi apăru în apropiere de mlaştină un mic număr de barbari dintr-a treia ceată. Atunci Gallus îi dădu de ştire lui Decius să străbată mlaştina şi să-i atace pe aceia. Decius porni la atac în chip nesăbuit şi fără să cunoască locurile, se înfundă cu oastea în noroi şi pieri împreună cu ai lui, lovit din toate părţile de lăncile barbarilor. Şi nimeni n-a putut scăpa. Acesta a fost sfîrşitul lui Decius, a cărui cîrmuire s-a dovedit cît se poate de bună. A urmat la domnie Gallus [4], care a proclamat ca cezar pe fiul său Volusianus: şi mai că nu striga în gura mare că datorită planului său perfid pieri Decius împreună cu oastea lui. Iar barbarilor le mergea din ce în ce mai bine. Într-adevăr, Gallus nu numai că le îngăduia să se întoarcă în ţară împreună cu prada, ci le mai făgăduia să le dea în fiecare an o anumită sumă de bani. Le-a permis să ia cu ei, după cum le va fi voia, chiar şi pe cei mai nobili dintre prizonieri; cei mai mulţi dintre aceştia fuseseră prinşi cu prilejul cuceririi oraşului Philippopolis din Tracia.

25. După ce şi-a rînduit treburile în felul acesta Gallus a sosit la Roma; şi se fălea cu pacea pe care o încheiase cu barbarii.

I, 26. Gallus fiind foarte nepăsător cu treburile imperiului, sciţii au prilejuit mai întîi multe neplăceri populaţiilor învecinate cu ei; după aceea, au înaintat şi au pornit la jafuri pe un teritoriu care se întindea pînă la mare şi astfel nici un neam din cele supuse romanilor n-a scăpat de pustiirile lor. Aproape toate oraşele neînconjurate de ziduri şi o mare parte din cele întărite au fost cucerite. Nu mai puţin decît războiul, care copleşea imperiul din toate părţile, ciuma abătută asupra oraşelor şi satelor nimicea ce mai rămăsese din omenire. În vremurile de mai înainte ea nu pricinuise niciodată atîta pustiire printre oameni.

I, 27. În timp ce situaţia era aceasta şi stăpînitorii nu erau în stare cîtuşi de puţin să vină în ajutorul statului şi nu le păsa de ceea ce se afla în afară de Roma, goţii, boranii, urugunzii şi carpii [5] începură să prade din nou oraşele din Europa, punînd mîna pe ce mai rămăsese.

I, 28. În timp ce sciţii stăpîneau netulburaţi toată partea din Europa pe care o ocupaseră, ba chiar trecuseră şi în Asia şi prădau teritoriile pînă la Capadocia, Pesinus şi Efes, Aemilianus [6], comandantul legiunilor din Pannonia, după ce îmbărbătă pe cît putu pe soldaţii de sub comanda sa, care nu cutezau

[3] Tradiţia istorică păstrată, care este filosenatorială, favorizează pe senatorul Decius, în opoziţie cu alţi împăraţi antisenatoriali.

[4] După moartea lui Decius, armata recunoscu ca împărat pe unul din comandanţii ei, Gallus, în anul 251.

[5] Acţiunea aceasta are loc in iarna anului 253. În principiu goţii sînt amintiţi sub numele arhaizant de sciţi. Se pare însă că autorul nu prea deosebeşte bine diferitele neamuri, de vreme ce în altă parte (I, 42) spune că goţii împreună cu herulii şi cu peucinii sînt diferiţi de sciţi.

[6] Unul din generalii lui Gallus, maurul Aemilianus, fu proclamat împărat de către soldaţii acestuia. Gallus porni contra lui, dar fu ucis de proprii lui soldaţi (253). După patru luni Aemilianus avu aceeaşi soartă.

θαρσύνας ὡς οἷός τε ἦν, καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἀξιώματος ἀναμνήσας, ἐπῆει τοῖς εὑρεθεῖσιν ἐκεῖσε βαρβάροις ἀπροσδοκήτως. καὶ τοὺς πολλοὺς ἀνελών, ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἐκείνων γῆν τοὺς στρατιώτας διαβιβάσας καὶ παραδόξως πᾶν τὸ προσπεσὸν διαφθείρας, παρὰ πᾶσάν τε ἐλπίδα τὰ Ῥωμαίοις ὑπήκοα τῆς ἐκείνων μανίας ἐλευθερώσας, αἱρεῖται παρὰ τῶν τῇδε στρατιωτῶν αὐτοκράτωρ.

I,29. Σκυθῶν δὲ ἐξ ἠθῶν ἀναστάντων καὶ Μαρκομανῶν πρὸς τούτοις ἐξ ἐφόδου τὰ πρόσοικα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ χωρία λεηλατούντων.

I,30. Τοῖς δὲ τὰ περὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ τὴν Ἑλλάδα προθυμουμένοις ληΐσασθαι τοὺς στρατηγοὺς ἅμα τοῖς ἐκεῖσε στρατεύμασιν ἔταξε διαπολεμεῖν.

I,31. Βορανοὶ δὲ καὶ Γότθοι καὶ Κάρποι καὶ Οὐρουγοῦνδοι (γένη δὲ ταῦτα περὶ τὸν Ἴστρον οἰκοῦντα) μέρος οὐδὲν τῆς Ἰταλίας ἢ τῆς Ἰλλυρίδος καταλιπόντες ἀδήωτον διελέχουν, οὐδενὸς ἀνθισταμένου, πάντα ἐπινεμόμενοι. Βορανοὶ δὲ καὶ τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβάσεως ἐπειροῦντο, καὶ ῥᾷόν γε κατεπράξαντο ταύτην διὰ τῶν οἰκούντων τὸν Βόσπορον, δέει μᾶλλον ἢ γνώμῃ πλοῖά τε δεδωκότων καὶ ἡγησαμένων τῆς διαβάσεως.

I,34. Τῶν δὲ ὁμορούντων Σκυθῶν θεασαμένων τὸν πλοῦτον ὃν ἐπηγάγοντο, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθόντων τοῦ δρᾶσαι τὰ παραπλήσια, πλοῖα μὲν κατεσκευάζετο, τῶν συνόντων αὐτοῖς αἰχμαλώτων ἢ ἄλλως κατ' ἐμπορίαν ἐπιμιγνυμένων ὑπουργησάντων εἰς τὴν τούτων δημουργίαν, τὸν αὐτὸν δὲ τοῖς Βορανοῖς τρόπον ποιήσασθαι τὸν ἔκπλοον οὐκ ἔγνωσαν ὡς μακρὸν ὄντα καὶ δύσκολον καὶ διὰ τόπων ἤδη πεπορθημένων· ἀναμείναντες δὲ τὸν χειμῶνα, τὸν Εὔξεινον Πόντον ἐν ἀριστερᾷ καταλειπόντες, τῆς πεζῆς δυνάμεως αὐτοῖς διὰ τῶν ἠϊόνων κατὰ τὸ παρεῖκον συμπαραθεούσης, Ἴστρον καὶ Τομέα καὶ Ἀγχίαλον κατὰ τὸ δεξιὸν παραμείναντες μέρος ἐπὶ τὴν Φιλεατίναν ἔβησαν λίμνην, ἣ κατὰ δολικὰς τροπὰς Βυζαντίου πρὸς τῷ Πόντῳ διάκειται· γνόντες δὲ τοὺς ταύτης ἁλιέας ἐν τοῖς ἕλεσι τοῖς ἐπικειμένοις τῇ λίμνῃ μετὰ τῶν ὄντων αὐτοῖς πλοίων ἀποκρυβέντας, ὁμολογίᾳ παραστησάμενοι καὶ τὴν πεζὴν δύναμιν ἐμβιβάσαντες ἐπὶ τὴν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Χαλκηδόνος ἐλώρουν διάβασιν· οὔσης δὲ φυλακῆς ἐν τῇ αὐτῇ Χαλκηδόνι καὶ μέχρι τοῦ ἱεροῦ τοῦ πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου πολλῷ τοὺς ἐπιοῦντας ὑπεραιρούσης, οἱ μὲν τῶν στρατιωτῶν ἀνεχώρησαν ὑπαντῆσαι δέθεν τῷ πεμφθέντι παρὰ βασιλέως ἡγεμόνι βουλόμενοι, οἱ δὲ εἰς τοσοῦτον κατέστησαν δέος, ὥστε ἅμα τῇ ἀκοῇ προτροπάδην φυγεῖν. οὗ δὴ γενομένου ἅμα τε ἐπεραιώθησαν οἱ βάρβαροι, καὶ Χαρκηδόνα μηδένος ἀντιστάντος ἑλόντες χρημάτων καὶ ὅπλων καὶ ἄλλης ὅτι πλείστης ἀποσκευῆς γεγόνασιν ἐγκρατεῖς.

I,37. Σκύθαι δὲ ὁμογνωμονήσαντες καὶ ἐκ παντὸς ἔθνους τε καὶ γένους εἰς ἓν συνελθόντες τήν τε Ἰλλυρίδα μοίρᾳ τινὶ σφῶν ἐληΐζοντο καὶ τὰς ἐν ταύτῃ πόλεως ἐπόρθουν... Ἐν ἐσχάτῳ δὲ καὶ τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς πραγμάτων ἐκ τῆς τῶν Σκυθῶν ἐφόδου διακειμένων καὶ πάσης τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους ἀρχῆς ἐς τὸ μηκέτι λοιπὸν εἶναι σαλενομένης, λοιμὸς ἐπιβρίσας ταῖς πόλεσιν, οἷος οὔπω πρότερον ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ συνέβη, τὰς μὲν ἀπὸ τῶν βαρβάρων συμφορὰς μετριωτέρας ἀπέφηνε, τοῖς δὲ τῇ νόσῳ κατειλημμένοις εὐδαιμονίζειν ἑαυτοὺς ἐδίδου καὶ τὰς ἑαλωκυίας ἤδη πόλεις, ἀνδρῶν παντάπασι γενομένας ἐρήμους.

I,42. Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν χρόνον Σκυθῶν οἱ περιλειφθέντες, ἐκ τῶν προλαξουσῶν ἐπαρθέντες ἐφόδων, Ἐρούλους καὶ Πεύκας καὶ Γότθους παραλαβόντες

să se împotrivească barbarilor norocoşi, şi amintindu-le de vrednicia poporului roman, porni pe neaşteptate să lupte cu barbarii care se găseau acolo. Măcelărind o bună parte din ei, trecu în corăbii pe ostaşii săi pe pămîntul acelora, nimici în chip uimitor pe toţi aceia pe care-i întîlnea şi, împotriva oricărei aşteptări, eliberînd teritoriile supuse romanilor de nebunia barbarilor, fu ales împărat de către soldaţii de acolo.

I, 29. Sciţii îşi părăsiseră meleagurile lor şi, în afară de aceştia, mai atacau şi prădau ţinuturile învecinate cu Imperiul roman şi marcomanii.

I, 30. Cu acele (neamuri germanice) care căutau să prade Italia, Illyria şi Elada, Gallienus porunci să poarte război comandanţii armatelor din acele locuri.

I, 31. Boranii, goţii, carpii şi urugunzii (neamurile acestea locuiesc lîngă Istru) nu lăsau nicio parte a Italiei sau a Illyriei scutită de continue pustiiri şi jefuiau totul, fără a fi împiedicaţi de nimeni. Boranii încercară să treacă şi în Asia şi izbutiră cu uşurinţă, mulţumită ajutorului dat de locuitorii Bosforului, care le puneau la îndemînă corăbii, mai degrabă de frică decît de bunăvoie; şi le slujeau drept călăuze la trecere.

I, 34. Cînd sciţii vecini cu ei văzură bogăţiile pe care aceştia le aduceau, fură cuprinşi de dorinţa[7] de a face şi ei la fel. Îşi pregătiră corăbii, la construirea cărora se folosiră de prizonierii pe care-i aveau, precum şi de oamenii aflaţi la ei pentru negoţ. Însă nu voiră să întreprindă călătoria pe mare aşa cum făcuseră boranii, întrucît era lungă şi anevoioasă şi prin locuri pustiite; ci aşteptară iarna şi, lăsînd Pontul Euxin la stînga, în timp ce pedestrimea lor alerga de-a lungul ţărmului, ţinîndu-se de ei pe cît puteau, ei trecură pe lîngă Histria, Tomis şi Anchialos, lăsîndu-le la dreapta lor, şi au ajuns la lacul Phileatina, care se află lîngă Pont, la apus de Bizanţ. După ce au aflat că pescarii de acolo stau ascunşi cu bărcile lor în bălţile din preajma lacului, s-au învoit cu aceştia, şi-au îmbarcat trupele pedestre şi au pornit să treacă prin strîmtoarea dintre Bizanţ şi Calcedon. Era o garnizoană în Calcedon, care păzea pînă la templul de lîngă gura Pontului Euxin. Măcar că era cu mult mai puternică decît barbarii care soseau, o parte a soldaţilor se retrase sub pretext că vor să-l întîmpine pe comandantul trimis de împărat. Alţii fură cuprinşi de o panică atît de mare, încît, îndată ce auziră că vin barbarii o rupseră la fugă. În urma acestui fapt, barbarii abia trecură fluviul că şi cuceriră Calcedonul, fără ca nimeni să li se împotrivească, punînd mîna pe averi, pe arme şi pe o imensă cantitate de alte lucruri.

I, 37. Sciţii se uniră între ei şi adunîndu-se laolaltă din toate neamurile şi triburile, o parte din ei pustii Illyria, prădînd oraşele din ea... În timp ce şi-n Illyria situaţia ajunsese la disperare din cauza năvălirii sciţilor şi întreg Imperiul roman se clătina ca pentru o prăbuşire definitivă, s-a abătut asupra oraşelor o ciumă, cum nu se mai ivise niciodată şi care a întrecut calamităţile pricinuite de barbari; iar pe cei cuprinşi de boală îi făcu să se fericească pe ei şi oraşele cucerite, care deveniseră cu desăvîrşire pustii.

I, 42. În acel timp sciţii supravieţuitori, încurajaţi de năvălirile dinainte, se uniră cu herulii, cu peucii şi cu goţii şi, adunîndu-se lîngă fluviul Ty-

[7] În primăvara anului 258. De aici rezultă că la acea dată Histria încă nu fusese distrusă (cf. Dexippos fr. 20, în IR, p. 733).

καὶ περὶ τὸν Τύραν ποταμὸν ἀθροισθέντες, ὃς εἰς τὸν Πόντον εἰσβάλλει, ναυπηγησάμενοι πλοῖα ἑξακισχίλια καὶ τούτοις ἐμβιβάσαντες δύο καὶ τριάκοντα μυριάδας, ἄραντες διὰ τοῦ Πόντου, Τομεῖ μὲν τειχήρει πόλει προσβαλόντες ἀπεκρούσθησαν, προελθόντες δὲ καὶ ἐπὶ Μαρκιανούπολιν, ἣ Μυσίας ἐστίν, ἀναβάντες καὶ ταύτης διαμαρτόντες, ἔπλεον ἐπὶ τὸ πρόσω, κατὰ πρύμναν τὸν ἄνεμον ἔχοντες· ἐπεὶ δὲ τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος κατέλαβον, τότε δὴ τῶν νεῶν τό πλῆθος ἐνεγκεῖν τὴν τοῦ ῥοῦ ταχυτῆτα μὴ δυνάμενον ἀλλήλοις τὰ πλοῖα προσήραττε, καὶ ἐφέρετο τὰ σκάφη σὺν οὐδενὶ κόσμῳ τῶν κυβερνητῶν μεθιέντων τοὺς οἴακας, ὥστε τὰς μὲν καταδῦναι αὐτάνδρους, τινὰς δὲ καὶ ἀνδρῶν ἐρήμους ὀκεῖλαι, πλήθους πολλοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ πλοίων ἀπολομένου.

I,48. Αὐρηλιανὸς δὲ κρατυνάμενος τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης ἐλάσας ἐπὶ τὴν Ἀκυληΐαν ἐχώρει κἀκεῖθεν ἤλαυνεν ἐπὶ τὰ Παιόνων ἔθνη, τούτοις τοὺς Σκύθας μαθὼν ἐπιθέσθαι. πέμψας δὲ σκόπους ἀπεγγέλλοντας εἰσαγαγεῖν εἰς τὰς πόλεις συτία καὶ ζῷα καὶ πᾶν ὅτι οὖν τοὺς ἐναντίους ἔμελλεν ὠφελλήσειν, ταύτῃ τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς λιμὸν αὔξειν διενοεῖτο· περαιωθέντων δὲ τῶν βαρβάρων καὶ μάχης ἐν τῇ Παιονίᾳ γενομένης ἰσοπαλοῦς, νὺξ ἐπιγενομένη τὴν νίκην ἀμφήριστον ἀμφοτέρους πεποίηκεν· ἐν δὲ τῇ νυκτὶ τὸν ποταμὸν οἱ βάρβαροι διαβάντες ἅμα ἡμέρᾳ περὶ σπονδῶν ἐπεκηρυκεύοντο.

I,71. Βαστάρνας δέ, Σκυθινὸν ἔθνος, ὑποπεσόντας αὐτῷ προσέμενος (ὁ Πρόβος) κατῴκισε Θρᾳκίοις χωρίοις· καὶ διετέλεσαν τοῖς Ῥωμαίων βιοτεύοντες νόμοις.

II,21. Κωνσταντῖνος δὲ πυθόμενος Σαυρομάτας τῇ Μαιώτιδι προσοικοῦντας λίμνῃ, ναυσὶ διαβάντας τὸν Ἴστρον, τὴν οὖσαν ὑπ' αὐτῷ ληΐζεσθαι χώραν, ἦγεν ἐπ' αὐτοὺς τὰ στρατόπεδα· συναντησάντων δὲ καὶ τῶν βαρβάρῳν αὐτῷ, μετὰ Ῥαυσιμόδου τοῦ σφῶν βασιλεύοντος, τὴν ἀρχὴν οἱ Σαυρομάται προσέβαλλον πόλει φρουρὰν ἀρκοῦσαν ἐχούσῃ, ἧς τὸ μὲν ἀπὸ γῆς ἀνατρέχον εἰς ὕψος τοῦ τείχους ἐκ λίθων ᾠκοδόμητο, τὸ δὲ ἀνωτέρω ξύλινον ἦν. οἰηθέντες τοίνυν οἱ Σαυρομάται ῥᾶστα τὴν πόλιν αἱρήσειν, εἰ τοῦ τείχους ὅσον ξύλινον ἦν καταφλέξαιεν, πῦρ τε προσῆγον καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ τείχους ἐτόξευον· ἐπεὶ δὲ οἱ ἐφεστῶτες τοῖς τείχεσι βέλεσί τε καὶ λίθοις τοὺς βαρβάρους ἐξ ὑπερδεξιῶν βάλλοντες ἔκτεινον, ἀπαντήσας Κωνσταντῖνος καὶ κατὰ νώτου τοῖς βαρβάροις ἐπιπεσὼν πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ πλείους ἐξώγρησεν, ὥστε τοὺς λειπομένους φυγεῖν. Ῥαυσίμοδος δὲ τὸ πολὺ μέρος ἀποβαλὼν τῆς δυνάμεως, ἐς τὰς ναῦς ἐμβὰς ἐπεραιοῦτο τὸν Ἴστρον, διανοούμενος καὶ αὖθις τὴν Ῥωμαίων ληΐζεσθαι χώραν· ὅπερ ἀκούσας ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεκολούθει, τὸν Ἴστρον καὶ αὐτὸς διαβάς, καὶ συμφυγοῦσι πρός τινα λόφον ὕλας ἔχοντα πυκνὰς ἐπιτίθεται, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, ἐν οἷς καὶ Ῥαυσίμοδον αὐτόν, πολλοὺς δὲ ζωγρίας ἑλὼν τὸ περιλειφθὲν πλῆθος χεῖρας ἀνατεῖναν ἐδέξατο, καὶ μετὰ πλήθους αἰχμαλώτων ἐπανήει πρὸς τὰ βασίλεια.

22. Διανείμας δὲ τούτους ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐχώρει.

II,31. (Ὁ Κωνσταντῖνος) διετέλεσε πόλεμον οὐδένα κατωρθωκώς· ἐπελθόντων δὲ Θαϊφάλων, Σκυθικοῦ γένους, ἱππεῦσι πεντηκοσίοις, οὐ μόνον οὐκ ἀντε-

ras, care se varsă în Pont, construiră şase mii[8] de corăbii şi, îmbarcînd în ele 320 000 de oameni, porniră pe mare şi atacară Tomis, oraş întărit cu ziduri. Au fost, însă respinşi. Ei înaintară şi ajunseră la Marcianopolis, oraş din Moesia. Dar nu izbutiră să-l cucerească nici pe acesta şi navigară mai departe, avînd vîntul dinspre spatele corăbiilor. Dar cînd au ajuns la strîmtoarea Propontidei, deoarece mulţimea corăbiilor nu putea îndura iuţeala curentului, vasele se ciocniră între ele şi bărcile fură tîrîte în dezordine, deoarece cîrmacii nu mai erau în stare a mînui cîrmele; în felul acesta unele se scufundară cu oameni cu tot, iar altele ajunseră pe ţărm goale, pierzîndu-se un mare număr de oameni şi de vase.

I, 48. După ce-şi întări domnia, Aurelian plecă din Roma şi înaintă spre Aquileia. Iar de acolo a pornit-o spre neamurile din Pannonia, căci aflase cum că sciţii le vor ataca. El trimise iscoade ca să spună acelor neamuri să transporte în oraş proviziile, animalele şi tot ce putea folosi duşmanilor, socotind să le sporească în felul acesta foametea care-i bîntuia. După ce barbarii trecură fluviul, se dădu o luptă nedecisă în Pannonia. Venind noaptea, această împrejurare a făcut că ambele părţi s-au pretins biruitoare. În cursul nopţii barbarii au trecut înapoi fluviul. La ivirea zorilor au trimis soli ca să trateze pacea.

I, 71. (Probus)[9] primi pe bastarni, un neam scit care i se supusese, şi-i aşeză în Tracia, unde le dădu ogoare. Ei trăiră apoi tot timpul după legile romane.

II, 21. Cînd Constantin[10] află că sarmaţii care locuiesc lîngă lacul Meotic au trecutul Istrul cu corăbiile şi pustiesc teritoriul de sub stăpînirea sa, porni cu trupele împotriva lor. La rîndul lor şi barbarii, împreună cu regele lor Rausimodus, plecară ca să-i iasă înainte. Mai întîi sarmaţii au atacat un oraş, care avea o pază bună. Partea inferioară a zidului său era din piatră, iar cea superioară din lemn. Sarmaţii, crezînd că vor putea cuceri foarte uşor oraşul dacă ar incendia partea de lemn a zidului, aduseră foc şi aruncară săgeţi asupra celor de pe zid. Dar aceştia, de la înălţimea lor, care le era prielnică, îi omorîră pe barbari cu arme de aruncat şi cu pietre. Între timp a sosit şi Constantin, care i-a atacat pe barbari din spate, a ucis o mare parte din ei şi a aprins de vii pe cei mai mulţi. Ceilalţi au fugit. Rausimodus, care pierduse cea mai mare parte a trupelor sale, se îmbarcă în corăbii şi trecu Istrul, cu gîndul de a mai pustii şi-n viitor teritoriul roman. Aflînd aceasta, Constantin îl urmări, trecu şi el Istrul şi atacă pe fugari lîngă o colină acoperită de păduri dese. Acolo ucise o mulţime din ei, printre care şi pe Rausimodus, iar pe mulţi îi luă prizonieri. Restul întinseră mîinile în semn de supunere şi fură primiţi ca supuşi de către Constantin, care se întoarse la reşedinţa sa cu o mulţime de prizonieri.

22. După ce-i distribui prin oraşe, se îndreptă spre Tesalonic.

II, 31. Ca un om care izbîndeşte, (Constantin) n-a mai făcut niciun război. Cînd năvăliră taifalii, un neam scit, cu cinci sute de călăreţi, nu numai

---

[8] În primăvara anului 269 are loc cea mai mare invazie, probabil cu două mii de corăbii (cf. HA, *Cl.*, 8) şi trupe pe uscat, care a trecut prin Dobrogea.

[9] Probus a stabilit în Tracia o sută de mii de bastarni în anul 280 (cf. şi HA, *Pr.*, 18, 1).

[10] Constantin cel Mare fiind în conflict cu Licinius în 323, vizigoţii profită de ocazie pentru a ataca. Contraofensiva romană se termină în Muntenia (cf. *Anon. Val.*, 21).

τάξατο τούτοις, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως ἀποβαλὼν καὶ τὰ μέχρι τοῦ χάρακος αὐτοὺς ληϊζομένους ἰδὼν ἀγαπητῶς ἀποδρὰς διεσώθη.

III,1. Ὁ Κωνστάντιος... θεώμενος... Κουάδους δὲ καὶ Σαυρομάτας ἐπὶ πολλῆς ἀδείας Παιονίαν κατατρέχοντας καὶ τὴν ἀνωτέρω Μυσίαν...

2... Ταύτῃ τὰ κατὰ Ἰουλιανὸν διαθεὶς ὁ Κωνστάντιος αὐτὸς μὲν ἐπὶ Παιονίαν καὶ Μυσίαν ἐχώρει, κἀνταῦθα τὰ περὶ Κουάδους καὶ Σαυρομάτας οἰκονομήσας ἐπὶ τὴν ἑῴαν ἐτρέπετο.

IV,7. Τούτῳ τῷ προτερήματι Προκόπιος ἐπαρθεὶς δυνάμεις τε κατὰ βραχὺ περιεποιεῖτο καὶ ἦν ἤδη κατὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἀξιόμαχος τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων τε γὰρ τάγματα καὶ βαρβάρων αὐτῷ πλῆθος προσετίθετο...

Ἤδη δὲ τῶν ἐπιφανῶν τινὰς ἔστελλε πρὸς τὸν ἔχοντα τὴν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν ἐπικράτειαν. ὁ δὲ κυρίους ἀκμάζοντας ἔπεμπε συμμάχους αὐτῷ· καὶ ἄλλα δὲ βάρβαρα ἔθνη συνήει μεθέξοντα τῆς ἐγχειρήσεως.

IV,10... μοίρας τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν τὰ Ῥωμαίων ὅρια ταραττούσης· ἐφ' οὓς δύναμιν ἀρκοῦσαν ἐκπέμψας τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω πορείας ἀνεῖχε, καὶ τὰ ὅπλα παραδοῦναι συναγκάσας διένειμε ταῖς παρὰ τὸν Ἴστρον αὐτοῦ πόλεσιν, ἐν ἀδέσμῳ φρουρεῖσθαι παρακελευσάμενος φυλακῇ· οὗτοι δὲ ἦσαν οὓς ὁ τῶν Σκυθῶν ἡγούμενος ἔτυχε Προκοπίῳ συμμάχους ἐκπέμψας· ἐπεὶ οὖν τούτους ἀφεθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπῄτει κατὰ πρεσβείαν τοῦ τότε κρατοῦντος αὐτοὺς φήσας ἐκπεπομφέναι, πρὸς οὐδὲν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης ὑπήκουε· μήτε γὰρ πρὸς αὐτὸν τούτους ἐστάλθαι ἔλεγε, μήτε φιλίους ὄντας ἀλλὰ πολεμίους ἁλῶναι· αὕτη τὸν Σκυθικὸν πόλεμον ἀνερρίπισεν ἡ αἰτία· διανοουμένους δὲ αὐτοὺς ἐπιέναι τοῖς Ῥωμαίων ὁρίοις αἰθόμενος ὁ βασιλεύς, καὶ πρὸς αὐτὸ ἤδη συνειλεγμένους ἅπαντας σὺν ὀξύτητι πάσῃ, τὸ μὲν στρατόπεδον τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἴστρου συμπαρατείνας, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῆς Μαρκιανουπόλεως, ἣ μεγίστη τῶν ἐν Θρᾴκῃ πόλεών ἐστι, διατρίβων, τῆς τε τῶν στρατιωτῶν ἐν ὅπλοις ἀσκήσεως ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο καὶ μάλιστα τοῦ μηδεμίαν αὐτοῖς ἐπιλεῖψαι τροφήν· ὕπαρχον μὲν οὖν τῆς αὐλῆς Αὐξόνιον ἀπεδείκνυ, Σαλούστιον ταύτης διὰ τὸ γῆρας ἀφείς, ἤδη δεύτερον ταύτην μεταχειρισάμενον τὴν ἀρχήν. Αὐξόνιος δέ, καίπερ ἐνεστῶτος οὕτω μεγάλου πολέμου, περί τε τὴν τῶν εἰσφορῶν εἴσπραξιν δίκαιος ἦν, οὐδένα βαρύνεσθαι παρὰ τὸ καθῆκον καὶ ὀφειλόμενον ἀνεχόμενος, καὶ ὁλκάδων πλήθει τὴν στρατιωτικὴν σίτησιν διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἴστρου παραδιδούς, κἀντεῦθεν διὰ τῶν ποταμίων πλοίων ταῖς ἐπικειμέναις τῷ ποταμῷ πόλεσιν ἐναποκθέμενος, ὥστε ἐξ ἑτοίμου γενέσθαι τῷ στρατοπέδῳ τὴν χορηγίαν.

11. Τούτων δὲ οὕτω χειμῶνος ὄντος ἔτι διῳκημένων, ἔαρος ἀρχομένου τῆς Μαρκιανουπόλεως ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἅμα τοῖς εἰς τὸν Ἴστρον φυλάττουσι στρατιώταις περαιωθεὶς ἐν τῇ πολεμίᾳ τοῖς βαρβάροις ἐπῄει· τῶν δὲ στῆναι πρὸς μάχην σταδίαν οὐ θαρρησάντων, ἐγκεκρυμμένων δὲ τοῖς ἕλεσι καὶ ἐκ τούτων λαθραίας ποιουμένων ἐπιδρομάς, τοῖς μὲν στρατιώταις κατὰ χώραν ἐπέταττε

că nu li se împotrivi, dar pierzînd şi cea mai mare parte din oştire şi privind cum prădau duşmanii pînă la întăritura de pari a lagărului, îşi căută scăparea prin fugă.

III, 1. Constantius [11] ... văzînd ... că cvazii şi sarmaţii cutreieră în deplină libertate Pannonia şi Moesia superioară...

2. ... După ce a pus la cale în felul acesta treburile privitoare la Iulian, Constantius plecă în Pannonia şi-n Moesia. Acolo potoli pe cvazi şi pe sarmaţi şi apoi se-ndreptă spre Orient.

IV, 7. Încurajat de acest succes, Procopius [12] strînse în jurul său puţin cîte puţin trupe, şi după părerea multora era acum în stare să poarte război cu (cei doi) împăraţi [13]; căci veneau la el şi legiuni romane şi o mulţime de barbari...

El trimise acum şi pe unii oameni cu vază la conducătorul sciţilor de peste Istru. Acesta îi trimise ca aliaţi zece mii de oameni în plină putere. Şi alte neamuri barbare veneau la el, ca să ia parte la expediţie.

IV, 10. ... O ceată de sciţi de dincolo de Istru încălcase hotarele romane. Valens trimise împotriva lor o oaste destul de bună, le opri înaintarea şi îi constrînse să se predea; după aceea îi distribui în oraşele de pe lîngă Istru, dînd poruncă să fie ţinuţi sub pază, dară fără lanţuri. Aceştia erau aceia pe care conducătorul sciţilor îi trimisese ca aliaţi lui Procopius. El ceru împăratului să-i elibereze, spunînd c-au fost trimişi, în baza unei solii, acelui care avea conducerea pe atunci; dar împăratul Valens nici nu voia să audă de aşa ceva, spunînd că ei n-au fost trimişi la el şi că au fost prinşi nu ca prieteni, ci ca duşmani. Aceasta a fost cauza care a aprins războiul cu sciţii. Prinzînd de veste că ei plănuiesc să treacă hotarele imperiului roman şi că-n acest scop s-au şi adunat toţi în cea mai mare grabă, împăratul îşi aşează armata de-a lungul Istrului; iar el însuşi rămase în Marcianopolis, cel mai mare oraş din Tracia, avînd grijă ca soldaţii să se instruiască în mînuirea armelor şi mai ales să fie cît se poate de bine aprovizionaţi. De aceea el numi ca prefect al pretoriului pe Auxonius, liberînd de această însărcinare, din cauza bătrîneţii, pe Sallustius, care exercitase această magistratură de două ori. Deşi ameninţa un război atît de mare, Auxonius se purta cu dreptate în strîngerea dărilor şi nu îngăduia ca cineva să fie împovărat mai mult decît se cuvenea şi decît era dator. El avea grijă ca aprovizionarea armatei să se facă cu un mare număr de corăbii de transport prin Pontul Euxin la gurile Istrului, şi de acolo cu ajutorul vaselor fluviale să fie depozitată în oraşele de pe ţărmul fluviului, astfel încît armata să se poată aproviziona îndată.

11. După ce fură luate aceste măsuri în timpul iernii, la începutul primăverii împăratul porni [14] din Marcianopolis împreună cu soldaţii care păzeau Istrul, trecu fluviul în ţara duşmană şi se îndreptă contra barbarilor. Deoarece aceştia nu îndrăzneau să i se împotrivească în luptă făţişă, ci stăteau ascunşi prin bălţi, de unde dădeau atacuri pe furiş, împăratul porunci soldaţilor să rămînă unde se aflau: el adună pe toţi sclavii şi pe toţi aceia care aveau

[11] Constantius poartă lupte la Dunăre în 357—358, (cf. Amm. Marc., XVII, 12 urm).

[12] Uzurpator popular în dioceza Traciei, înfrînt şi ucis în 366 (cf. Amm. Marc., XXVI, 10, 4).

[13] Împăraţii Valens (în Orient) şi fratele său Valentinianus (în Occident).

[14] In anii 367—369 are loc războiul contra goţilor (cf. Amm. Marc., XXVII, 5).

μένειν, ὅσον δὲ ἦν οἰκετικὸν συναγαγών, καὶ ὅσον μέντοι τὴν τῆς ἀποσκευῆς ἐπετέτραπτο φυλακήν, ῥητόν τι χρυσίον ὑπισχνεῖτο δωρεῖσθαι τῷ βαρβάρου φέροντι κεφαλήν· εὐθὺς οὖν ἅπαντες ἐπηρμένοι τῇ τοῦ κέρδους ἐλπίδι, ταῖς ὕλαις καὶ τοῖς ἕλεσιν εἰσδυόμενοι τούς τε προσπίπτοντας ἀναιροῦντες, ἐπιδεικνύντες τε τῶν κατασφαλλομένων τὰς κεφαλὰς τὸ ταχθὲν ἐκομίζοντο· πολλοῦ δὲ πλήθους τούτου τὸν τρόπον ἀπολομένου, περὶ σπονδῶν οἱ λελειμμένοι τοῦ βασιλέως ἐδέοντο· τοῦ δὲ οὐκ ἀποσεισαμένου τὴν αἴτησιν, ἐγίνοντο σπονδαὶ μὴ καταισχύνουσαι τὴν Ῥωμαίων ἀξίωσιν· ἐδόκει γὰρ Ῥωμαίους μὲν ἔχειν μετὰ πάσης ἀσφαλείας ὅσα πρότερον εἶχον, βαρβάρους τε ἀπέγνωστο μὴ περαιοῦσθαι μηδὲ ὅλως ποτὲ τοῖς Ῥωμαίων ἐπιβαίνειν ὁρίους· ταύτην ποιησάμενος τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφικνεῖται...

IV,20. Τούτων δὲ ὄντων ἐν τούτοις, φῦλόν τι βάρβαρον τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθινοῖς ἔθνεσιν ἐπανέστη, πρότερον μὲν οὐκ ἐγνωσμένον, τότε δὲ ἐξαίφνης ἀναφανέν. Οὔννους δὲ τούτους ἐκάλουν, εἴτε βασιλείους αὐτοὺς ὀνομάζειν προσήκει Σκύθας, εἴτε οὓς Ἡρόδοτός φησι παροικεῖν τὸν Ἴστρον σιμοὺς καὶ ἀσθενέας ἀνθρώπους, εἴτε ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διέβησαν· καὶ τοῦτο γὰρ εὗρον ἱστορημένον ὡς ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ταναΐδος καταφερομένης ἰλύος ὁ Κιμμέριος ἀπογνωσθεὶς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πεζῇ διαβῆναι. παρελθόντες δὲ ὅμως τοῖς ἵπποις καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ οἷς ἐπεφέροντο, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον κατῳκημένοις ἐπῄεσαν Σκύθαις, μάχην μὲν σταδίαν οὔτε δυνάμενοι τὸ παράπαν οὔτε εἰδότες ἐπαγαγεῖν (πῶς γὰρ οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἷοί τε ὄντες ἑδραίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ κατεύδοντες), περιελάσεσι δὲ καὶ ἐκδρομαῖς καὶ εὐκαίροις ἀναχωρήσεσιν, ἐκ τῶν ἵππων κατατοξεύοντες, ἄπειρον τῶν Σκυθῶν εἰργάσαντο φόνον· τοῦτο συνεχῶς ποιοῦντες εἰς τοῦτο τὸ Σκυθικὸν περιέστησαν τύχης ὥστε τοὺς περιλελειμμένους, ὧν εἶχον ἐκστάντες οἰκήσεων, ἐκδοῦναι μὲν τοῖς Οὔννοις ταύτας οἰκεῖν, αὐτοὶ δὲ φεύγοντες ἐπὶ τὴν ἀντιπέρας ὄχθην διαβῆναι τοῦ Ἴστρου, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείναντες ἱκετεύειν δεχθῆναι παρὰ βασιλέως, ὑπισχνεῖσθαί τε πληρώσειν ἔργον αὐτῷ συμμάχων πιστῶν καὶ βεβαίων τῶν δὲ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἴστρου πόλεις φρουρεῖν τεταγμένων εἰς τὴν τοῦ βασιλεύοντος γνώμην ἀναβαλλομένων τὰ περὶ τούτου, δέχεσθαι τούτους Οὐάλης ἐπέτρεπε πρότερον ἀποθεμένους τὰ ὅπλα· τῶν δὲ ταξιάρχων, καὶ ὅσοι στρατιωτῶν ἡγεμονίαν εἶχον, διαβάντων μὲν ἐφ' ᾧτε ὅπλων δίχα τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια διαπέμψαι, μηδενὸς δὲ γενομένου ἑτέρου πλὴν γυναικῶν εὐπρωσώπων ἐπιλογῆς καὶ παίδων ὡραίων εἰς αἰσχρότητα θήρας ἢ οἰκετῶν ἢ γεωργῶν κτήσεως, οἷς τισὶ μόνοις προσχόντες τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς κοινὸν ὄφελος ἔφερον ὑπερεῖδον, ὥστε ἀμέλει μετὰ τῶν ὅπλων ἔλαθον οἱ πλείους περαιωθέντες· καὶ ἅμα τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους γῆς ἐπιβάντες οὔτε ἱκεσιῶν οὔτε ὅρκων ἐμνήσθηκαν, ἀλλ' ἡ Θρᾴκη τε ἅπασα καὶ ἡ Παιονία καὶ τὰ μέχρι Μακεδονίας καὶ Θετταλίας ἐπληροῦντο βαρβάρων τὰ προσπεσόντα ληϊζομένων.

IV,25. Πλήθους δὲ πολλοῦ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Σκυθῶν, Γότθων λέγω καὶ Ταϊφάλων καὶ ὅσα τούτοις ἦν ὁμοδίαιτα πρότερον ἔθνη, περαιωθέντων καὶ ταῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οὔσαις πόλεσιν ἐνοχλεῖν ἀναγκαζομένων διὰ τὸ πλῆθος Οὔννων τὰ παρ' αὐτῶν οἰκούμενα κατασχεῖν, ὁ μὲν βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐς πόλεμον πανστρατιᾷ παρεσκευάζετο.

sarcina de a păzi bagajele și le făgădui că va da o sumă anumită în aur celui care-i va aduce capul unui barbar. Îndată toți, înflăcărați de speranța cîștigului, pătrunseră în păduri și-n bălți, uciseră pe cei pe care-i întîlneau în cale și arătînd capetele celor măcelăriți primiră suma fixată. În felul acesta pieriră foarte mulți. Atunci cei rămași în viață îl rugară pe împărat să le acorde pacea. Împăratul nu le respinse cererea și astfel se încheie o pace care nu știrbea prestigiul romanilor. Prin ea se hotăra ca aceștia să stăpînească în deplină siguranță tot ce posedaseră mai înainte; iar barbarilor li se interzise de a mai trece fluviul și de a încălca hotarele imperiului. După ce încheie această pace, (Valens) se duse la Constantinopol...

IV, 20. În timp ce aceia erau ocupați cu aceste treburi, un neam barbar atacă triburile scite de peste Istru. Neamul acela nu fusese cunoscut mai înainte, ci apăru atunci deodată. Lumea le spunea huni, fie că-i nimerit să fie numiți sciți regali, fie că sînt aceia despre care Herodot spune că locuiau lîngă Istru, niște oameni cîrni și neputincioși, fie că au trecut din Asia în Europa. Căci am găsit în istorie și aceasta, că Bosforul cimerian, transformat în teren solid de mîlul cărat de Tanais, le-a dat putință de a trece pe jos din Asia în Europa. Așadar, plecînd cu caii, cu femeile și cu copiii lor și cu ceea ce duceau cu ei, năvăliră peste sciți care locuiau dincolo de Istru. Ei nu erau în stare să lupte pe jos și nici măcar nu cunoșteau acest fel de luptă (nici n-aveau cum, deoarece ei nu puteau să-și sprijine picioarele pe pămînt, ci își petreceau viața pe cai, pe care și dormeau); ei alergau de ici colo, se repezeau sau se retrăgeau la timp și aruncau cu lăncile de pe cai și făceau un măcel imens printre sciți. Procedînd mereu așa, ei aduseră pe sciți pînă acolo, încît supraviețuitorii își părăsiră locuințele și, lăsîndu-le hunilor să le locuiască ei, se refugiară pe celălalt țărm al Istrului. Acolo, ridicară mîinile și se rugară să fie primiți de împărat, făgăduind că-i vor fi aliați credincioși și siguri. Cei puși să păzească orașele de pe Istru amînară această chestiune pînă ce va fi hotărît asupra ei împăratul. Valens permise ca ei să fie primiți, după ce vor fi depus mai întîi armele. Ce-i drept, comandanții legiunilor și șefii soldaților îi trecură pe barbari pe teritoriul roman cu condiția să nu aibă arme cu ei; dar comandanții nu făceau altceva decît să aleagă femeile frumoase și să umble după copii chipeși, cu intenții urîte, sau să adune sclavi și muncitori de pămînt. Preocupați numai de aceasta, ei neglijară celelalte chestiuni, care se refereau la binele obștesc, astfel încît cei mai mulți barbari trecură neobservați cu armele lor. De îndată ce puseră piciorul pe teritoriul roman,[15] aceștia nu-și mai amintiră nici de rugăminți, nici de jurăminte; și toată Tracia, Pannonia și ținuturile pînă la Macedonia și Tesalia se umplură de barbari, care jefuiau tot ce întîlneau.

IV, 25. Deoarece o mare mulțime de sciți de dincolo de Istru, vreau să spun goți și taifali și alte neamuri, care mai înainte trăiau împreună cu ei, trecură fluviul și erau siliți să pricinuiască neplăceri orașelor de sub stăpînire romană din cauză că țara le fusese ocupată de huni, împăratul Theodosius se pregăti de război cu toate trupele sale.

IV, 30. Văzînd că armata sa s-a redus mult, împăratul Theodosius dădu barbarilor de peste Istru putința de a veni la el, dacă vor, și le promise că-i

[15] Goții trec Dunărea, probabil pe la Silistra, în anul 376 (cf. Amm. Marc. XXXI, 4).

IV,30. Ὁ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος παρὰ πολὺ ἐλαττωθὲν τὸ στρατιωτικὸν θεασάμενος, ἐφῆκε τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον βαρβάρων τοῖς βουλομένοις ὡς αὐτὸν ἰέναι, τοὺς αὐτομόλους ἐντάττειν τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασιν ὑπισχνούμενος· οἱ δὲ τὸ σύνθημα τοῦτο δεξάμενοι ᾖεσάν τε ὡς αὐτὸν καὶ ἀνεμίγνυντο τοῖς στρατιώταις, γνώμην ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, εἰ πλείους γένοιντο, ῥᾷον ἐπιθέσθαι τοῖς πράγμασι καὶ κρατήσειν ἁπάντων· ἰδὼν δὲ τὸ πλῆθος τῶν αὐτομόλων ὁ βασιλεὺς ἤδη τὸ τῶν αὐτόθι στρατιωτῶν ὑπεραῖρον, ἐν νῷ τε βαλόμενος ὡς καθέξει τις αὐτοὺς ἕτερόν τι παρὰ τὰ συντεθειμένα φρονήσαντας, ἄμεινον ᾠήθη μέρος τι τούτων τοῖς στρατευομένοις κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἀναμῖξαι, μέρος δὲ τῶν τὰ ἐκεῖσε τάγματα πληρούντων ὡς ἑαυτὸν ἀγαγεῖν.

IV,34. Σκύρους γὰρ καὶ Καρποδάκας Οὔννοις ἀναμεμιγμένους ἠμύνατο (ὁ Θεοδόσιος), καὶ ἐλαττωθέντας τῇ μάχῃ περαιωθῆναι τὸν Ἴστρον καὶ τὰ οἰκεῖα καταλαβεῖν συνηνάγκασεν.

IV,35. Πρόμωτος δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν κατὰ Θρᾴκην πεζῶν Οἰδοθέῳ, δύναμιν συναγαγόντι πλείστην οὐ μόνον ἐκ τῶν Ἴστρῳ προσοίκων ἐθνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πορρωτάτω που καὶ ἀγνώστων, καὶ ἐπελθόντι στρατιᾷ καὶ περαιουμένῳ τὸν ποταμόν, ἀπαντήσας πεζῇ τε καὶ ποταμίαις ναυσὶ τοσοῦτον εἰργάσατο φόνον ὥστε καὶ τὸν ποταμὸν πλησθῆναι νεκρῶν καὶ τοὺς ἐν γῇ πεσόντας μὴ ῥᾳδίως ἀριθμηθῆναι.

IV,38. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔθνος τι Σκυθικὸν ὑππὲρ τὸν Ἴστρον ἐφάνη πᾶσιν ἄγνωστον τοῖς ἐκεῖσε νομάσιν· ἐκάλουν δὲ Γροθίγγους αὐτοὺς οἱ ταύτῃ βάρβαροι· πλῆθος τοίνυν ὄντες καὶ ὡπλισμένοι κατὰ τὸ δέον, καὶ προσέτι γε ῥώμῃ διαφέροντες, ῥᾷστα διαδραμόντες τοὺς ἐν μέσῳ βαρβάρους παρ' αὐτὴν ἐληλύθασι τοῦ Ἴστρου τὴν ὄχθην, καὶ τὴν διάβασιν αὐτοῖς ᾔτουν ἐπιτραπῆναι τοῦ ποταμοῦ. Πρόμωτος δὲ τὴν τῶν ἐκεῖσε στρατοπέδων ἐπιτετραμμένος ἀρχήν, συμπαρατείνας ἐπὶ μήγιστον τῇ ἠϊόνι τοῦ ποταμοῦ τὰ στρατόπεδα τὴν πάροδον τοῖς βαρβάροις ἀπέκλειε· ταῦτα δὲ πράττων καὶ ἐφ' ἑτέραν ὁδὸν ἦλθε τοιάνδε· συγκαλέσας τῶν αἰσθανομένων τῆς ἐκείνων διαλέκτου τινάς, οἷς μάλιστα ἐγνώκει τὰ τοιαῦτα θαρρεῖν, ἐπὶ προδοσίᾳ καθεῖναι λόγους τοῖς βαρβάροις τούτοις ἀφίησιν οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ δοθῆναι τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἁδρὸν ᾔτουν μισθόν· τῶν δὲ βαρβάρων πρὸς τὸ τοῦ μισθοῦ πλῆθος ἀρκεῖν οὐ φησάντων, πίστιν τοῖς οἰκείοις λόγοις ἐμποιοῦντες οἱ ἐσταλμένοι παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῖς ἐξ ἀρχῆς προταθεῖσιν ἐπέμενον, σμικρῦναι κατά τι τὸ κέρδος οὐκ ἀνελόμενοι· συνδραμόντων δὲ εἴς τι ποσὸν ἀμφοτέτων, ἐγίνοντο μὲν ἐν παραβύστῳ περὶ προδοσίας συνθῆναι, καὶ συνεδόκει μέρος μέν τι τοῦ μισθοῦ παραχρῆμα κομίσασθαι τοὺς προδότας, τὸ δὲ λειπόμενον τῷ καιρῷ φυλάξαι τῆς νίκης· ἐπεὶ δὲ καὶ ὅπως ἀρθῆναι τὰ σημεῖα ἔδει καὶ τὸν καιρὸν ἔταξαν καθ' ὃν ἐχρῆν τὰς προδοσίας εἰς ἔργον ἐλθεῖν, ἀπαγγέλλουσι τῷ στρατηγῷ τὸ συγκείμενον, καὶ ὡς νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ βάρβαροι μέλλοιεν ἔργου τε ἅπτεσθαι καὶ τὴν διάβασιν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποιεῖσθαι στρατεύματος. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι τὸ τῆς δυνάμεως ἀκματότατον πλήθει μονοξύλων ἐμβιβάσαντες ἔταξαν πρῶτον διαβῆναι καὶ τοῖς στρατιώταις ἔτι καθεύδουσιν ἐπελθεῖν, εἶτα ἐπὶ τούτοις τοὺς ἐν ἰσχύϊ μέσην ἔχοντας τάξιν, ὡς ἂν τοῖς πρώτοις ἤδη τῆς ἐπιθέσεως ἀρξαμένοις συνεπιλάβοιντο, καὶ οὕτως ἑξῆς τὴν ἄχρηστον ἅπασαν ἡλικίαν, ἐπὶ κατωρθωμένοις ἤδη πράγμασιν ὡραΐζεσθαι μέλλουσαν.

39. Ὁ δὲ στρατηγὸς Πρόμωτος ἐκ τῶν ἐπὶ προδοσίᾳ σταλέντων ἅπαντα ταῦτα προδιδαχθεὶς πρὸς τὰ τοῖς βαρβάροις σκεφθέντα παρεσκευάζετο, τὰς ναῦς

va încorpora în rîndurile armatei. Aceia primiră învoiala, veniră la el și se amestecară cu soldații, socotind că dacă numărul lor va crește, vor putea să atace mai ușor imperiul și vor ajunge stăpîni pe întrega împărăție. Dar văzînd că numărul transfugilor întrecea de acum pe acela al soldațiilor de acolo și gîndindu-se cum va putea cineva să-i țină în frîu, în caz că ar plănui ceva contra acordului, împăratul socoti că-i mai bine să contopească o parte din ei cu acei care făceau serviciul militar în Egipt, iar o parte din acei care alcătuiau legiunile de acolo s-o aducă la el.

IV, 34. Theodosius respinse pe sciri și pe carpodaci [16bis], amestecați cu huni, și învingîndu-i în luptă îi sili să se treacă Istrul și să întoarcă în locurile lor.

IV. 35. Începînd cu pedestrimea și cu corăbiile fluviale cînd îl văzură pe Odotheus, care strînsese oaste foarte multă nu numai dintre neamurile care locuiau lîngă Istru, dar și dintre cele mai îndepărtate și necunoscute și care acum sosise cu armata și trecea fluviul. Promotus comandantul pedeștrilor din Tracia, făcu un măcel atît de mare între ei, încît fluviul se umplu de cadavre, iar cei căzuți pe uscat cu greu se puteau număra [17].

IV, 38. Cam în acel timp apăru dincolo de Istru un neam scit, necunoscut tuturor păstorilor de acolo; barbarii localnici îl numeau greutungi. Fiind în mare număr și bine înarmați, și pe lîngă aceasta distingîndu-se prin forță, ei, străbătură foarte ușor teritoriul barbarilor și ajungînd la malul Istrului cerură voie să treacă fluviul. Dar Promotus, căruia îi fusese încredințată comanda trupelor de acolo, înșiră oastea cît putu mai departe de-a lungul țărmului, închizînd barbarilor trecerea. Totodată el recurse la următoarea stratagemă: chemă la sine pe cîțiva care înțelegeau graiul acelora și în care avea o încredere deosebită pentru așa ceva și-i trimise să intre în tratative cu barbarii ca să trădeze pe romani. Trimișii pretinseră în schimbul predării comandantului roman și al trupelor o sumă enormă. La obiecțiunea barbarilor că nu sînt în stare să plătească o sumă atît de mare, trimișii comandantului, ca să facă vorbele lor și mai de crezut, insistară asupra ofertei lor inițiale, neacceptînd nici o reducere din cîștig. Căzîndu-se de acord de ambele părți cu privire la sumă, se încheie un pact secret relativ la trădare și se învoiră ca trădătorii să primească o parte din preț pe loc, iar restul să fie rezervat pentru momentul victoriei. După ce stabiliră modul în care trebuia să se dea semnalul și timpul în care să aibă loc trădarea, trimișii raportară comandantului învoiala încheiată și-i spuseră că în noaptea următoare barbar aveau să întreprindă acțiunea lor și să efectuieze trecerea împotriva armatei romane. Barbarii îmbarcară într-un mare număr de luntre floarea forțelor lor și hotărîră ca aceștia să treacă cei dintîi și să-i atace pe soldați în timpul somnului; apoi trebuiau să vină cei care ocupau un loc intermediar în ceea ce privește puterea, pentru a da ajutor celor dintîi, după ce vor fi început de acum atacul; la urmă aveau să vină toți aceia care nu erau buni (de luptă) și aveau să se arate după ce lucrurile se vor fi terminat cu bine.

16bis In anul 381. Mențiunea această unică arată înrudirea strînsă între cele două ramuri etnice.

17 Evenimentele acestea au avut loc în toamna lui 386, cînd și Theodosius a venit în Dobrogea (cf. Consularia Constantinopolitana a. 386 și Marc. Com. a. 386).

ἀντιπρώρους στήσας ἀλλήλαις, καὶ τὸ μὲν βάθος πλοίοις τρισὶ πληρώσας, φροντίσας δὲ μήκους ὅτι μάλιστα πλείονος ἐπὶ σταδίους εἴκοσι τοῦ ποταμοῦ τὸν ἠϊόνα κατέλαβε, τοῖς ἐναντίοις ἐπὶ τοῦτο τὴν διάβασιν ἀποκλείων, τοῖς δὲ λοιποῖς ἁπαντῶν μονοξύλοις ἤδη διαβαίνειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οἷς ἐνετύγχανε καταδύων· ἀσελήνου δὲ τῆς νυκτὸς οὔσης ἀγνοοῦντες οἱ βάρβαροι τὴν τῶν Ῥωμαίων παρασκευὴν ἔργου τε ἥπτοντο καὶ σιγῇ καὶ ἡσυχίᾳ πολλῇ τοῖς μονοξύλοις ἐνέβαινον, ἀγνοεῖν πάντῃ τὰ βεβουλευμένα τοὺς Ῥωμαίους ἡγούμενοι· τῶν δὲ σημείων ἀρθέντων οἱ τὴν προδοσίαν μηχανησάμενοι, τῷ στρατηγῷ προμηνύσαντες ἕκαστα καὶ ἁρμοσάμενοι τῇ τῶν πολεμίων παρασκευῇ, ταῖς τε ναυσὶ μεγάλαις οὔσαις καὶ εἰρεσίᾳ καρτερωτάτῃ· χρωμέναις ἐνέπλεον καὶ τὰ προστυγχάνοντα πάντα κατέδυον, οὐδενὸς τῶν ἀποπιπτόντων διὰ τὸ τῆς πανοπλίας βάρος οἵου τε γενομένου σωθῆναι· τὰ δὲ τοὺς ταῖς ναυσὶ περιπλέοντας διαφυγόντα μονόξυλα, καὶ τοῖς εἰς μῆκος ἡγμένοις πλοίοις περισόντα, παντὶ τῷ προσπεσόντι βαλλόμενα σὺν αὐτοῖς ἀπώλετο τοῖς ἀνδράσιν, οὐδενὸς ὑπερβῆναι τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίων διάφραγμα δυνηθέντος· φόνου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ οἷος οὔπω πρότερον ἐν ναυμαχίᾳ συνέβη, σωμάτων μὲν ὁ ποταμὸς ἐπληροῦτο καὶ ὅπλων ὅσα φύσιν εἶχεν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος αἰωρεῖσθαι, εἰ δὲ πού τινες οἷοί τε γεγόνασι διαβῆναι νηλόμενοι, τοῖς περὶ τὴν ἠϊόνα τοῦ ποταμοῦ παροῦσι ἐμπεσόντες ἀπώλοντο· τοῦ δὲ ἀκμάζοντος παντὸς ἐν τοῖς βαρβάροις διαφθαρέντος, ἐπὶ τὴν λείαν ἐχώρουν οἱ στρατιῶται, παιδάρια μὲν ἀπάγοντες καὶ γύναια, καὶ τῆς ἀποσκευῆς γενόμενοι κύριοι· τότε δὴ καὶ ὁ στρατηγὸς Πρόμωτος οὐ πόρρω πού τὸν βασιλέα Θεοδόσιον ὄντα μετακαλέσας ἐποιεῖτο μάρτυτα τοῦ κατορθώματος· ὁ δὲ τῶν αἰχμαλώτων τὸ πλῆθος καὶ τὸν ὄγκον τῶν λαφύρων τεθεαμένος ἀνῆκέ τε τοὺς αἰχμαλώτους ἀδέτους καὶ δωρεαῖς ἐφιλοφρονεῖτο, διὰ τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας εἰς τὸ αὐτομολῆσαι προτρέπων, καὶ ἄλλως εἰς τὸν κατὰ Μαξίμου συνοίσοντάς οἱ πόλεμον.

IV, 40. Πόλις ἔστιν ἐν τῇ κατὰ Θρᾴκην Σκυθίᾳ Τομεὺς ὀνομαζομένη· τῶν ἐνιδρυμένων ταύτῃ στρατιωτῶν ἡγεῖτο Γερόντιος, ἀνὴρ καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν χρείαν ἀρκῶν· ἦσαν δὲ πρὸ ταύτης πόλεως ὑπὸ βασιλέως ἀριστίνδην ἐνστάντες βάρβαροι, τῇ τε τῶν σωμάτων ἀνατρέχοντες εὐφυΐᾳ καὶ ἀνδρίᾳ πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντες· οὗτοι καὶ σιτήσεων ὑπὲρ τοὺς στρατιώτας καὶ ἄλλων παρὰ βασιλέως ἠξιωμένοι δωρεῶν οὐκ εὐνοίᾳ τὰς εἰς αὐτοὺς ἀμείβεσθαι διενοοῦντο τιμάς, ἀλλὰ τῇ εἰς τὸν ἄρχοντα ὑπεροψίᾳ καὶ τῇ περὶ τοὺς στρατιώτας καταφρονήσει· ταύτης αὐτῶν αἰσθανόμενος τῆς προαιρέσεως ὁ Γερόντιος, καὶ ὡς ἐγχειρῆσαι διανοοῦνται τῇ πόλει καὶ συνταράξαι τὰ καθεστῶτα κοινοῦνται τῶν στρατιωτῶν τοῖς φρονήσει μάλιστα διαφέρουσιν, ἐπεξελθεῖν τῇ τῶν βαρβάρων ἀσελγείᾳ καὶ ὕβρει βουλόμενος· ὡς δὲ διὰ δειλίαν ἑώρα ὀκνοῦντας καὶ αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν βαρβάρων δεδιότας, ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα καὶ τῶν ὑπασπιστῶν σφόδρα εὐαρυθμέτους, παντὶ τῷ τῶν βαρβάρων ἀντετάττετο πλήθει, καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας ἀπήντα, τῶν στρατιωτῶν ἢ καθευδόντων ἔτι καὶ τῷ ὄκνῳ πεπεδημένων, ἢ πρὸς τὸ τεῖχος ἀναδραμόντων καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων· τοῖς δὲ βαρβάροις ἐπῄει γελᾶν τὴν τοῦ Γεροντίου παραφροσύνην, καὶ θανατᾶν οἰό-

39. Comandantul trupelor, Promotus, fiind informat de toate acestea de către cei trimişi să trateze trădarea, luă măsuri pentru a spulbera planurile barbarilor. El aşeză corăbiile proră contra proră pe o lăţime de trei vase, şi căutînd ca ele să fie înşirate pe o întindere cît mai mare, ocupă ţărmul fluviului pe o lungime de douăzeci de stadii [18], barînd trecerea duşmanilor pe această porţiune; cu restul corăbiilor el ieşi înaintea luntrelor care încercau să treacă şi scufundă pe cele pe care le întîlni. Cum noaptea era fără lună, barbarii nu ştiau de pregătirile romanilor, de aceea se apucară de treabă în tăcere şi într-o linişte deplină se îmbarcară în luntre, crezînd că romanii nu cunosc cele puse la cale. Cînd se dădu semnalul, cei care puseră la cale planul trădării îl înştiinţară din timp pe comandant de tot ce se petrece. Romanii se apropiară de duşmani, porniră contra lor cu corăbiile, care erau mari şi vîsleau fără ca nimeni dintre cei care cădeau în apă să se poată salva, din cauza greutăţii armelor. Luntrele care scăpară de cei care cutreierau cu corăbiile şi care dădură peste vasele înşirate de-a lungul ţărmului fură lovite cu tot ce le cădea romanilor în mînă şi se scufundară cu oameni cu tot, fără ca nimeni să poată trece peste barajul de vase al romanilor. Măcelul fu mare, cum nu se mai întîmplase niciodată în vre-o bătălie navală, astfel, încît fluviul se umplu de cadavre şi de arme care prin natura lor puteau să plutească deasupra apei. Cei care izbutiră să treacă fluviul înot dădură de vasele înşirate de-a lungul ţărmului fluviului şi pieriră. După ce floarea oştirii barbare fu distrusă în întregime, soldaţii se îndreptară spre pradă, luară cu ei copiii şi femeile şi se făcură stăpîni pe bagaje. Atunci comandantul Promotus îl chemă pe împăratul Theodosius, care se afla în apropiere, şi-l făcu martor al izbînzii. Văzînd mulţimea celor prinşi şi cantitatea prăzii, acesta dădu drumul prizonierilor şi le oferi cu bunătate daruri, determinîndu-i prin omenia sa să treacă de partea lui, mai ales că aveau să-i fie de folos în războiul contra lui Maximus [19].

IV, 40. Este un oraş în Sciţia tracă cu numele Tomis. Comandantul soldaţilor aflaţi în el era Gerontius, bărbat destoinic, de o forţă fizică excepţională şi apt pentru orice ispravă de război. În afara acestui oraş fuseseră aşezaţi de împărat barbarii cei mai valoroşi, înalţi de statură şi întrecînd cu mult prin vitejie pe ceilalţi. Aceştia erau aprovizionaţi mai bine decît soldaţii (romani) şi primeau dela împărat şi alte daruri. Cu toate acestea ei nu se gîndeau să răsplătească cinstea ce li se dădea prin bunăvoinţă, ci nesocoteau comandantul şi dispreţuiau soldaţii. Văzînd această purtare a lor şi că plănuiesc ceva împotriva oraşului şi vor să stîrnească tulburări Gerontius se hotărî să pedepsească insolenţa şi abuzurile barbarilor şi împărtăşi planul celor mai pricepuţi dintre soldaţii săi. Observînd însă că ei şovăiesc din cauza fricii şi că se tem pînă şi de mişcările barbarilor, luă armele şi împreună cu un număr redus de însoţitori, se hotărî să se împotrivească întregii mulţimi a barbarilor; el deschise porţile şi înaintă, în timp ce soldaţii încă mai dormeau sau stăteau împietriţi de frică sau alergau pe ziduri şi priveau la cele ce se întîmplă. Barbarii începură să rîdă de nebunia lui Gerontius şi, crezînd că omul şi-a pus în gînd să moară, trimiseră contra lui pe cei mai voinici dintre ei. Acela însă apucă de îndată scutul şi încărierîndu-se

[18] Un stadiu = 177,6 m.
[19] Uzurpator din Britania, împotriva căruia s-a dus lupta de abia în primăvara lui 388.

μενοι τὸν ἄνθρωπον ἔπεμπτον αὐτῷ τοὺς ἐν ἑαυτοῖς ἑλκῇ διαφέροντας· ὁ δὲ τῷ πρῶτον ἐπελθόντι συμπληκεὶς καὶ τὴν ἀσπίδα συντόμως χειρίσας ἐμάχετο καρτερῶς, ἄχρις ὅτε τῶν ὑπασπιστῶν τις, ἰδὼν συμπεπλεγμένους αὐτοὺς ἀλλήλοις, ἀπέκοψε τῷ ξίφει τοῦ βαρβάρου τὸν ὦμον καὶ τοῦ ἵππου κατήγαγε. καταπλαγέντων δὲ τῶν βαρβάρων τὸ τοῦ ἀνδρεῖόν τε ἅμα καὶ θαρραλέον, ἅμα τε ὁ Γερόντιος ἄλλοις τῶν πολεμίων ἐπῄει, καὶ θεωροῦντες οἱ ἐκ τοῦ τείχους τὰ πραττόμενα παρὰ τοῦ σφῶν στρατηγοῦντος ἀνεμνήστησαν τοῦ Ῥωμαίων ὀνόματος καὶ ἐπεξελθόντες ἤδη καταπεπληγμένους τοὺς ἐκπεσόντας κατέσφαξαν· τοὺς δὲ ἀποδράντας ἐδέχετο παρὰ Χριστιανῶν τιμώμενον οἰκοδόμημα, νομιζόμενον ἄσυλον· ὁ μὲν οὖν Γερόντιος τῶν ἐπηρτημένων τὸν Σκυθίαν ἐλευθερώσας κινδύνων, καὶ τῶν ἐπαναστάντων αὐτῇ βαρβάρων ἀνδρίας ὑπερβολῇ καὶ μεγαλοψυχίᾳ κρατήσας, τὰς παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἀμοιβὰς προσεδέχετο. Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς οὐ μετρίως ἀγανακτήσας ὅτι βάρβαροι τοσαύτης ἠξιουμένοι παρ' αὐτοῦ τιμῆς ἀνῃρέθησαν, εἰ καὶ τοῖς πράγμασιν ἔτυχον λυμηνάμενοι, συναρπάζει τε τὸν Γερόντιον παραχρῆμα καὶ λόγον τῆς ὑπὲρ Ῥωμαίων ἀριστείας ἀπῄτει· τοῦ δὲ καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων αὐτῶν ἐπανάστασιν ἀπελέγχοντος, διεξιόντος τε τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὴν τῶν οἰκητόρων ἀπώλειαν, τούτων μὲν οὐδενὶ προσεῖχεν ὁ βασιλεύς, ἐνίστατο δὲ τῷ μὴ διὰ τὸ κοινῇ λυσοτελὲς ἀλλ' ἐπιθυμίᾳ τῶν παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδωρημένων, ὡς ἂν μὴ ἐλεγχθείη ταῦτα κερδάνας, ἐκποδὼν αὐτοὺς ἐθελῆσαι ποιῆσαι τοῦ δὲ καὶ ταῦτα τῷ δημοσίῳ λέγοντος πεπομφέναι μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναίρεσιν (ἦν δὲ περιαυχένια χρυσᾶ παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδομένα πρὸς κόσμον), μόλις ἣν εἶχε διανείμας τοῖς εὐνούχοις οὐσίαν οἷός τε γέγονε τῶν περιεστώτων ἐξαιρηθῆναι κινδύνων, ἄξια τῆς εἰ Ῥωμαίους εὐνοίας ἐκτίσας τὰ ἐπίχειρα.

V,21. Γαΐνας δὲ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως μέρος ἀποβαλὼν ᾗπερ εἴρηται, μετὰ τῶν λειπομένων ἐπὶ τὸν Ἴσρεον ἀπέτρεχε, πεπορθημένηνδὲ τὴν Θρᾴκην ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων εὑρών, τὰ δὲ ἐν ποσὶ ληιζόμενος· δεδιὼς δὲ μή ποτε στρατόπεδον ἕτερον Ῥωμαικὸν ἐπακολουθῆσαν ἐπίθοιτο τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις οὐ πολλοῖς οὖσιν, οὐκ ἔξω τε ὑποψίας ἔχων τοὺς ἑπομένους αὐτῷ Ῥωμαίους, ἐκείνους μὲν οὐ προϊδομένους τὸ βούλευμα πάντας ἀπέκτεινεν, ἅμα δὲ τοῖς βαρβάροις ἐπεραιώθη τὸν Ἴστρον, εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν διανοούμενος, αὐτόθι δὲ τοῦ λοιποῦ βιοτεύειν.

22. Ἀλλ' ὁ μὲν Γαΐνης ἐν τούτοις ἦν· Οὔλδης δὲ ὁ τὴν Οὔννων ἔχων κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡγεμονίαν, οὐκ ἀσφαλὲς ἡγησάμενος εἶναι βαρβάρῳ στρατόπεδον οἰκεῖον ἔχοντι συγχωρῆσαι πέραν τοῦ Ἴστρου τὸν οἴκησιν ἔχειν, ἅμα δὲ καὶ τῷ Ῥωμαίων οἰόμενος βασιλεῖ χαριεῖσθαι τοῦτον ἀποδιώκων, εἰς μάχην αὐτῷ καταστῆναι παρεσκευάζετο καὶ συναγαγὼν τὴν δύναμιν ἀντετάττετο. καὶ Γαΐνης δὲ οὔτε πρὸς Ῥωμαίους ἐπανελθεῖν ἔτι δυνάμενος οὔτε ἄλλως τὴν ἀπειλουμένην ἔφοδου διαφυγεῖν, ὁπλίσας τοὺς σὺν αὐτῷ τοῖς Οὔννοις ἀήντα· συμπλακέντων δὲ τῶν στρατοπέδων οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀλλήλοις, ἀντέσχε μὲν εἴς τινας μάχας ἡ Γαΐνου μερίς, ἐπειδὴ δὲ πολλοί τε ἐξ αὐτῶν ἔπεσον, ἀνῃρέθη καὶ αὐτὸς Γαΐνης, καρτερῶς καὶ γενναίως ἀγωνισάμενος.

Τοῦ πολέμου τῇ Γαΐνου τελευτῇ πέρας λαβόντος, Οὔλδης ὁ τῶν Οὔννων ἡγούμενος τὴν τούτου κεφαλὴν Ἀρκαδίῳ τῷ βασιλεῖ πέμψας δωρεῶν ἠξιοῦτο καὶ ἐπὶ τούτοις σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους ἐτίθετο.

cu primul care-l atacă se luptă vitejește, pînă ce unul din însoțitorii săi, văzîndu-i încleștați, tăie cu paloșul umărul barbarului și-l doborî de pe cal. În timp ce barbarii priveau cu uimire vitejia și îndrăzneala sa, Gerontius se îndreptă contra altor dușmani. Văzînd ceea ce făcea comandantul lor, cei de pe ziduri își aduseră aminte de numele lor de romani, năvăliră afară din oraș, atacară pe barbarii îngroziți și-i măcelăriră. Cei care scăpară se refugiară într-o clădire a creștinilor cu drep de azil. Gerontius, care liberase Sciția de primejdia ce o pîndea și învinsese pe barbarii care atacau prin deosebita sa vitetejie și măreție de suflet, se aștepta acum să-și primească răsplata de la împărat. Dar, în loc de aceasta, Theodosius, foarte indignat că au fost omorîți barbari pe care el îi cinstise atît de mult, chiar dacă făcuseră rău statului, puse să-l prindă îndată pe Gerontius și-i ceru socoteală pentru că luptase apărînd cauza romanilor. Cînd Gerontius dădu pe față răzvrătirea lor împotriva romanilor și relată jafurile comise de ei și omorîrea barbarilor, împăratul nu dădu nicio atenție spuselor lui, ci stărui să-i afirme că el a căutat să-i înlăture nu în interesul obștesc, ci din dorința de a pune mîna pe darurile ce li le dăduse împăratul, spre a nu fi dovedit (de ei) că și le-a însușit. Gerontius însă spuse că după uciderea lor el a trimis și acele daruri tezaurului (ele constau din coliere de aur, ce le fusese dăruite de împărat spre a se împodobi cu ele); și numai cu multă greutate putu să scape de primejdia ce-l amenința, împărțind întreaga sa avere eunucilor. Astfel fu răsplătit Gerontius pentru devotamentul său față de statul roman [20].

V, 21. Pierzînd, după cum am spus, cea mai mare parte din oștire, Gainas [21] se retrase în fugă spre Istru, cu cei rămași, găsind Tracia pustiită în urma invaziilor anterioare și jefuind tot ce întîlnea în cale. Temîndu-se însă ca nu cumva vreo altă armată romană să-l urmărească și să atace pebarb arii, nu tocmai numeroși, care erau cu el, și fiindu-i suspecți romanii care-l urmau, îi omorî pe toți, înainte ca ei să prevadă ce are de gînd, și trecu Istrul împreună cu barbarii, cu intenția de a se întoarce acasă și de a trăi pe viitor acolo.

22. În timp ce Gainas era ocupat cu aceste treburi, Uldes, care pe atunci era căpetenia hunilor, socotind că nu e prudent să lase ca un barbar avînd armată proprie să locuiască dincolo de Istru și crezînd totodată că va face un serviciu împăratului roman alungîndu-l pe Gainas, se pregăti pentru a da lupta cu el și adunîndu-și oștirea o întocmi în linie de bătaie în fața dușmanului. Gainas nu se mai putea întoarce la romani, nici nu putea să evite atacul ce-l amenința. Deci își înarmă pe ai săi și porni împotriva hunilor. Armatele se încăieraseră între ele nu odată, ci de mai multe ori, și oastea lui Gainas rezistă în cîteva lupte; dar, după ce căzură mulți din ei, fu ucis și Gainas, care se luptase vitejește.

Terminîndu-se războiul prin moartea lui Gainas, Uldes, căpetenia hunilor, trimise capul aceluia împăratului Arcadius. Împăratul îl cinsti cu daruri, iar Uldes [22] încheie după aceea un tratat cu romanii.

---

[20] Episodul acesta a avut loc tot prin anul 386 (cf. I. Stoian, *Tomitana*, p. 51–53)

[21] Fost comandant suprem al armatei care fuge din Constantinopol în anul 400 (cf. Theodoretos 5,32 și Sozomenos 8,4).

[22] Este primul conducător hunic cunoscut, care exercita controlul asupra unor regiuni de pe teritoriul nostru.

XL. SIBYLLAE TIBURTINAE ORACULUM

P. 16 (Alexander). Θρᾴκη ἐρημωθήσεται ὑπὸ βαρβάρων προδοσίᾳ τῶν Ῥωμαίων καὶ διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν φιλαργυρίαν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναστήσεται Μαρκιανὸς καὶ γενήσονται πόλεμοι.

P. 16 (Alexander). Θρᾴκη ἐρημωθήσεται καὶ οὐκ ἔστιν ὁ διοικῶν ἢ ὁ διατάσσων τὴν Ῥωμανίαν.

XL. ORACOLUL SIBILEI TIBURTINE

Textul oracolului Sibilei tiburtine face parte din literatura apocaliptică bizantină. Relatarea a fost începută între anii 378—390, dar reînnoită și prelucrată în așa fel încît sub forma actuală pare să fi fost scrisă între anii 502 și 506 în apropiere de Heliopolis (azi Baalbek), la nord de Damasc, în Siria. Știrile sale pot fi controlate cu ajutorul izvoarelor istorice.

Ediția folosită: Paul I. Alepander, *The Oracle of Baalbek. The Tiburtine Sibyl in greek dress*, Dumbarton Oaks, 1967, p. 16—17.

P. 16. Tracia va fi pustiită de către barbari [1] prin trădarea romanilor și din pricina prea multei lor arghirofilii. După aceea se va scula Marcianus[2] și vor fi războaie.

P. 17. Tracia va fi pustiită [3] și nu va fi cine să conducă și să cîrmuiască împărăția romană.

---

[1] Aluzie la năvălirile hunilor în sudul Dunării în anii 408, 422, 434, 440, 441, 443 și 447.

[2] Marcianus, împărat între anii 450—457.

[3] Pustiirea Traciei de către Teoderic cel Sașiu (Theodericus Strabo) între anii 471—473, sub împăratul Leon I.

XLI. ΑΙΝΕΙΟΥ ΓΑΖΑΙΟΥ

ΦΕΟΩΡΑSΤΟΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑSΙΑΣ ΨΥΧΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑSΤΑΣΕΩΣ ΣΩΜΑΤΩΝ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

(P G, LXXXV, 940). Οἰκοῦσι τὴν Θρᾴκην οἱ Γέται δὲ ποταμῷ Ἴστρος παροικοῦντες, οἱ δὲ τὸν Πυθαγόρου θεράποντα (Ζάλμοξις ἦν), φυγάδα γενόμενον, καὶ τὴν τοῦ δεσπότου φιλοσοφίαν ὑποκρινόμενον, μόνον θεὸν ἄγουσι. Καὶ τοὺς καλοὺς, καὶ βελτίστους ἀποσφάττοντες αὐτῶν, ἀθανατίζουσιν, ὡς οἴονται.

XLI. ENEA DIN GAZA.

Enea din Gaza a trăit la sfîrşitul sec. al V-lea şi la începutul sec. al VI-lea şi a fost unul dintre cei mai vestiţi maeştri ai şcoalei retorice din Gaza, unde şi-a desfăşurat îndeosebi activitatea. A fost elevul neoplatonicului Hierocles din Alexandria, a cărui influenţă se resimte în scrierile sale, deşi era creştin. A murit îndată după anul 518. De la el a rămas un dialog intitulat *Teofrast* şi 25 de scrisori adresate prietenilor şi elevilor săi.

Ediţia folosită: PG, LXXXV.

TEOFRAST

sau

DESPRE NEMURIREA SUFLETELOR ŞI ÎNVIEREA TRUPURILOR

DIALOG

(PG. LXXXV, 940). Locuiesc în Tracia, pe lîngă fluviul Istru, geții, care socotesc ca unic zeu pe servitorul lui Pitagora (Zalmoxis). Acesta a fost fugar și a profesat filozofia stăpînului său. Geții sugrumă pe cei mai frumoși și mai buni dintre ei și îi fac astfel nemuritori, după părerea lor.[1]

---

[1] Cf Herodot, IV, 94 – 95 (IR, p. 49).

XLII. HORMISDAE PAPAE

EPISTOLAE

(107)

1. Victor Anastasius, pius, felix, inclytus, triumphator, semper Augustus Hormisdae sanctissimo ac religioso arhiepiscopo et patriarchae.

Beatitudini vestrae non putamus ignotum, quod pro temporis qualitate loquendum atque tacendum etiam divinae scripturae provida est admonitione dispositum. exactum proinde silentii tempus incitamenta nobis loquendi concessit atque ideo opportunum esse perspeximus, quae apud nos sub religionis specie commoventur auditui vestro committere. 2. Ante hoc siquidem duritia eorum, quibus episcopatus, quem nunc geritis, erat sollicitudo commissa, temporare nos a transmittendis faciebat epistolis, nunc autem currens de vobis suavis opinio, ad memoriam nostram bonitatem paternae affectionis adduxit, ut illa requiramus quae deus et salvator noster sanctos apostolos divino sermone docuit, ac maxime beatum Petrum, in quo fortitudinem ecclesiae suae constituit. His igitur praefatis initiis hartamur, 3. ut ad ea, quae de Scythiae partibus mota sunt, unde et concilium fieri convenire perspeximus, mediatorem se apostolatus vester faciat, ut contentionibus amputatis unitas sanctae restituatur ecclesiae. nobis autem omnia optata praestantur, 4. si orationibus vestris et frequenti paginarum allocutione nostri memores

XLII. PAPA HORMISDAS

A fost papă între anii 514—523, a participat activ la aplanarea conflictelor în sînul bisericii și a purtat o corespondență susținută cu autoritățile răsăritene, în special cu prilejul neînțelegerilor religioase din Scythia Minor din timpul răscoalei lui Vitalianus.

Ediția folosită: *Epistulae imperatorum pontificum aliorum inde ab anno CCCLXVII usque ad a. DLIII datae. Avellana quae dicitur collectio,* recensuit Otto Guenther, pars II, Leipzig, 1898 (CSEL, XXXV, 2).

SCRISORI

(107)

1. Anastasius cel victorios, evlavios, fericit, vestit, triumfător, pururea august, prea sfințitului și religiosului arhiepiscop și patriarh Hormisdas.

Credem că fericirea voastră știe, potrivit chiar înțeleptului îndemn al sfintei scripturi, că trebuie să vorbești sau să taci, după împrejurări. Încheindu-se deci perioada tăcerii [1], ne-a venit îndemnul de a vorbi [2]. Și de aceea am socotit că este rimerit să aducem la cunoștința voastră tulburările care au loc la noi sub pretexte [3] religioase. 2. Căci înainte de aceasta, grija ce o aveți de treburile grele ale episcopatului pe care îl conduceți ne făcea să ne reținem și să nu trimitem nicio scrisoare. Acum însă, circulînd despre voi un zvon plăcut, ne-a făcut să ne gîndim la bunătatea dragostei părintești, ca să căutăm ceea ce Dumnezeul și Mîntuitorul nostru i-a învățat pe sfinții apostoli prin divinele-i cuvinte și mai ales pe Petru, pe care a întemeiat tăria bisericii sale. După ce am spus mai întîi aceste lucruri, 3. invităm pe sfinția voastră apostolică să fiți arbitru în tulburările care au pornit din Sciția [4] — de aceea cred că e bine să se țină și un sinod [5] —, ca, punîndu-se capăt certurilor, să se restabilească unitatea sfintei biserici [6]. Nouă însă ne sînt împlinite toate dorințele, 4. dacă în rugăciunile voastre și în scrisori vă veți aminti de noi. Dată în ajunul ideilor lui ianuarie[7] la Constantinopol și primită în

---

[1] Împăratul Anastasius făgăduise că va convoca un sinod la Heraclea. Papa a răspuns prin mai multe scrisori, cu intermitență.
[2] În disputa între Anastasius și papă.
[3] Luptele religioase aveau de fapt o bază politică.
[4] Dobrogea de azi.
[5] La Heraclea pontică.
[6] Din Răsărit și Apus.
[7] La 12 ianuarie.

fueritis. Data pridie idus Ian. Constantinopoli, et accepta Anthemio et Florentio vv. cc. conss. V. Kal. April. per Patricium.

(109)

ANASTASIUS AUGUSTUS HORMISDAE PAPAE

1. Omnibus negotiis divinae res praeponendae sunt; deo enim omnipotente propitio rem publicam et conservandam et meliorandam esse confidimus. 2. quia igitur dubitationes quaedam de orthodoxa religione in Scythiae partibus videntur esse commotae, id specialiter clementiae nostrae placuit, ut venerabilis synodus in Heracleotana civitate provinciae Europae celebretur, quatenus concordantibus animis et omni veritate discussa vera fides nostra omni orbi terrarumque manifestius innotescat, ut deinceps nulla possit esse dubitatio, vel discordia. 3. quapropter sanctitas tua cum quibus sibi placuerit reverendissimis episcopis, quos de ecclesiis sub sui sacerdotii cura constitutis idoneos et instructos erga orthodoxam religionem esse probaverit, ad praedictam Heracleotanam civitatem intra diem Kalendarum Iuliarum venire dignetur. Data V Kal. Ian. Constantinopoli Senatore v.c. conss. Accepta prid. Idus Maias Florentio v.c. cons.

(187)

DOMNO SANCTO MERITIS BEATISSIMO ET APOSTOLICO DOMNO PATRI PAPAE HORMISDAE IUSTINIANUS.

... 2. Sed quoniam comperimus quosdam nomine monachos quibus magis discordia studio est quam caritas et pax dei, cupientes quaedam perturbare ad angelum vestrum hinc descendentes iter arripuisse: quos beatitudo vestra praesentibus scriptis causam livoris eorum cognoscens ita, ut merentur, suscipere et a se longe pellere dign tur, quoniam vaniloquia ipsorum festinantium novitates introducere in ecclesia, quod neque quattor synodi venerabiles neque sancti Leonis papae epistolae continere noscuntur,

timpul consulatului prea străluciţilor bărbaţi Anthemius şi Florentius [8], în ziua a cincea înainte de calendele lunii aprilie [9] de către Patricius.

(109)

ÎMPĂRATUL ANASTASIUS CĂTRE PAPA HORMISDAS

1. Lucrurile divine trebuie puse mai presus de toate celelalte; căci cu ajutorul atotputernicului Dumnezeu sîntem încredinţaţi că statul poate fi menţinut şi întărit. 2. Aşadar, pentru că, după cum se pare, în părţile Sciţiei s-au manifestat unele îndoieli despre dreapta credinţă [10], clemenţa noastră a hotărît în primul rînd să se ţină un sinod preacucernic în cetatea Heracleea [11] din provincia Europei, pentru ca, împăcîndu-se inimile şi cercetîndu-se cu atenţie tot adevărul, credinţa noastră cea adevărată să se facă mai limpede cunoscută întregii lumi, ca pe urmă să nu mai poată fi nici o îndoială sau discordie. 3. De aceea sfinţia ta, împreună cu prea cucernicii episcopi, pe care îi vei găsi de cuviinţă — cei din comunităţile bisericeşti date în grija scaunului tău şi despre care ai dovadă că sînt potriviţi şi instruiţi în cele ale dreptei credinţe — să binevoiască să vină la susnumita cetate Heracleea în ziua calendelor lunii iulie [12]. Dată în ziua a cincea înainte de calendele lunii ianuarie [13] la Constantinopol, consul fiind prea strălucitul bărbat Senator. Primită în ajunul idelor lunii mai [14], consul fiind prea strălucitorul bărbat Florentius.

(187)

SFÎNTULUI, PREA FERICITULUI PRIN MERITELE SALE ŞI APOSTOLICULUI STĂPÎN, PĂRINTELUI PAPĂ HORMISDAS, IUSTINIAN

...2. Dar fiindcă am aflat că unii din tagma monahilor [15], care se preocupă mai mult de vrajbă decît de dragostea şi pacea lui Dumnezeu, dorind să provoace unele tulburări [16], au plecat de aici şi şi-au luat drumul către îngerul vostru, fericirea voastră, cunoscînd prin prezenta scrisoare cauza răutăţii lor, să binevoiască a-i primi aşa cum merită şi a-i alunga departe de sine. Aceasta şi fiindcă trăncănelile acestora care se grăbesc să introducă inovaţii în biserică, despre care se ştie că nu sînt cuprinse nici în venerabilele patru sinoade şi nici în scrisorile sfîntului papă Leon [17], se

[8] În anul 515.
[9] La 25 februarie.
[10] Papa voia să fie arbitru între Anastasius şi episcopii din Dobrogea.
[11] În Pontul Euxin.
[12] La 1 iulie.
[13] La 28 decembrie 514.
[14] La 14 mai 515.
[15] Monahii din Dobrogea.
[16] În înţelegere cu Vitalianus, un general din Dobrogea, care se răsculase contra lui Anastasios (cf Marc.Com. a. 514).
[17] Papă între anii 440 şi 461.

in omni loco turbas excitare videntur: 3. quam etiam ob rem et a viris reverentissimis episcopis et diaconibus directis ab apostolatu vestro ad nos angelus vester destinare dignetur et ipsos digna correctione perculsos, ut superius dictum est, pellere iubeat. ergo hoc petimus, ut, sicut supra dictum est, ipsos huiusmodi litteras per eumdem portitorem ad nos dirigere magnopere praecipiat. sunt autem nomine eorum Achilles, Iohannes, Leontius et Mauritius. 4. haec nostra est maxima sollicitudinis causa, ne unitas, quam vester labor oratioque perfecit, per inquietos homines dissipetur...

(188)

IUSTINIANUS AD HORMISDAM.

1. ... Iterum Eulogium. ... direximus... 2. ... Quidam asserunt Christum filium dei dominum nostrum pro nostra salute carne crucifixum unum de trinitate debere praedicari. quod si suscipiendum sit, paterna provisione reverentia vestra cautissimo suo rescripto quid sequi, quidve super hoc evitare debeamus, nos certiorare dignetur,... 4. Quia vero dictum est Scythicos monachos hac ratione ad sedem vestram accessisse pro traditione patrum et ordine regularum praebito eis responso nihil formidante ad nos cum vestris litteris iubete remittere; quarum etiam exemplaria consignata praedicto viro strenuo Eulogio dari praecipite. haec omnia ideo petimus vos disponere cautius, ut ne locus mendacio vel insidiis detur...

(189)

HORMISDA JUSTINIANO ILLUSTRI.

1. Eulogio v.c. filio nostro deferente litteras celsitudinis vestrae suscepimus eoque remeante debitum persolventes salutationis officium significamus Scyth‹ic›os monachos allegasse plurima, quae nos relinquere indiscussa non possumus; sed legatorum nostrorum deo iuvante sustinemus adventum. 8. pro qua re eos in Urbe credimus retinendos, a qua nec ipsi ordinatione dissentiunt. amplitudinem tamen vestram retinere confidimus, quod de ipsis nobis praeterito tempore litteris destinatis scripserit. in quorum allegationibus, cum legatis remeantibus competentur fuerimus instructi, si quid reprehensione dignum cognitio nostra repper‹er›it, necesse est ut circa eos teneamus ecclesiasticam disciplinam. 3. Victorem praeterea, qui diaconi habere perhibetur officium, cuius fidem hi ipsi monachi vehementer accusant, vel alios, qui perversas forsitan obiciunt quaestiones, ordinatione domini filii nostri cle-

pare că ațîță în tot locul mulțimile. 3. De aceea, îngerul vostru să binevoiască a hotărî și din partea prea respectabililor episcopi și diaconi trimiși de apostolatul vostru la noi și să poruncească să alunge pe acești (monahi) scuturați cu o dojană binemeritată, după cum s-a spus mai sus. Prin urmare, noi cerem ca, așa cum s-a spus mai sus, să ni se trimită neîntîrziat prin același purtător chiar o scrisoare de acest fel. Iar numele acestora sînt: Ahile, Ioan, Leontius și Mauricius. 4. Ceea ce ne îngrijorează cel mai mult este ca nu cumva unitatea, pe care au realizat-o osteneala și rugăciunea voastră, să fie destrămată de niște oameni care turbură totul.

(188)

IUSTINIAN CĂTRE HORMISDAS

1 ... Am trimis din nou pe Eulogius... 2... Unii afirmă că Hristos, fiul lui Dumnezeu, domnul nostru, fiind crucificat cu trupul pentru mîntuirea noastră, trebuie predicat (că a fost crucificat) doar unul din treime. Dacă ar trebui admis acest lucru reverența voastră să binevoiască a ne înștiința, cu părintească prevedere prin prea înțeleptul său răspuns, ce trebuie să urmărim sau de ce să ne ferim în această privință... 4. Dar fiindcă s-a spus că monahii sciți au venit la reședința voastră pentru acest motiv, potrivit tradiției părinților bisericești și conform regulelor monahale, după ce li se va da un răspuns care să nu-i înfricoșeze cîtuși de puțin, porunciți să-i trimeată înapoi la noi cu o scrisoare din partea voastră. Iar copia acestei scrisori poruncește să fie pecetluită și dată lui Eulogius, bărbatul de ispravă mai sus amintit. Noi cerem să faceți toate acestea cu multă prevedere ca să nu se dea loc la minciuni sau la vicleșuguri...

(189)

HORMISDAS CĂTRE ILUSTRUL IUSTINIAN.

1. Am primit scrisoarea înălțimii voastre pe care a adus-o fiul nostru, prea strălucitul Eulogius, iar cu ocazia întoarcerii acestuia, după ce am transmis salutările de rigoare, facem cunoscut că monahii sciți au afirmat foarte multe lucruri pe care noi nu putem să le lăsăm nedezlegate și cu ajutorul lui Dumnezeu așteptăm sosirea delegaților noștri. 2. De aceea credem că ei trebuie reținuți la Roma, dispoziție cu care chiar și ei sînt de acord. Sîntem încredințați că măria voastră își amin teș eceea ce a scris cu privire la ei în scrisoarea destinată nouă. În privința afirmațiilor acestora, după ce ne vom fi informat în mod corespunzător la întoarcerea delegaților, dacă cercetarea noastră va găsi ceva demn de mustrare este necesar să păstrăm față de ei disciplina bisericească. 3. Pe lîngă acestea, Victor, care se spune că are funcția de diacon și a cărui credință acești monahi o acuză cu tărie sau alții care ridică poate controverse diabolice, din ordinul domnului și fiu-

mentissimi imperatoris ad urbem vobis suggerentibus dirigantur, ut universas allegationes de quibus contendunt, nos possimus agnoscere.

(190)

HORMISDA JUSTINIANO VIRO ILLUSTRI.

... 3. Praeterea monachos, quos venisse Romam significastis litteris vestris, ad propria mox voluimus reverti; sed quia sub testificatione potentiae divinae dicebant per insidias in itinere paratas vitae sese sustinere posse discrimen, nolentes redire Constantinopolim passi non sumus violenter expelli. quapropter necesse habuimus venientibus legatis nostris inquirere, qua re vera faciente causa inter eos fuerit commota discordia... 5. ... Data IV Nonas Septb. Eutharico cons.

(216)

SUGGESTIO DIOSCORI DIACONI.

4. Nunc, etsi post labores, etsi post intentiones plures, Antiochena ecclesia ordinata est: electus quidam Paulus est nomine presbyter Constantinopolitanae ecclesiae...

5. et quia ista aguntur et in his quotidie proficit ecclesia, insidiator antiquus excitavit monachos de Scythia, qui de domo magistri militum Vitaliani sunt, omnium Christianorum votis adversarios, quorum inquietudo non parvas moras generavit unitati ecclesiarum, et magnopere de praedictae ecclesiae Antiochenae ordinatione. 6. isti monachi inter quos est et Leontius, qui se dicit parentem esse magistri militum, Romam festinant sperantes aliquanta capitula a beatitudine vestra confirmari. est in ipsis inter caetera, ubi volunt dicere unum de trinitate crucifixum, quod est nec in sanctis synodis dictum nec in epistolis sancti papae Leonis nec in consuetudine ecclesiastica. 2. quod si permittitur fieri, mihi videtur dissensiones et scandala non mediocria nasci inter ecclesias... 10. ... Data III. Kal. Iul. Constantinopoli.

(217)

SUGGESTIO GERMANI ET IOHANNIS EPISCOPORUM FELICIS ET DIOSCORI DIACONORUM ET BLANDI PRESBYTERI.

4. Post multas afflictiones et paene in tres menses a patribus protracta certamina piisimus imperator sua auctoritate Paulum nomine presbyterum de ecclesia Constantinopolitana elegit episcopum fieri in ecclesia Antiochena,

lui nostru, prea blîndului împărat, şi la îndemnul vostru, să fie trimişi la Roma, ca noi să putem cunoaşte toate afirmaţiile pentru care se ceartă.

(190)

HORMISDAS CĂTRE PREASTRĂLUCITUL IUSTINIAN.

... 3. Pe lîngă acestea, monahii despre care ne-aţi făcut cunoscut în scrisoarea vostră că au venit la Roma au voit să se întoarcă îndată la locurile lor. Dar fiindcă, luînd pe Dumnezeu ca martor ziceau că viaţa lor ar putea fi în primejdie din cauza curselor puse pentru ei pe drum şi nu voiau să se întoarcă la Constantinopol, n-am îngăduit să fie alungaţi cu forţa. De aceea am socotit necesar ca la venirea delegaţilor noştri să cercetăm care a fost într-adevăr cauza de s-a iscat vrajba între ei... 5. ... Dată în ziua a patra înainte de nonele lui septembrie [18] în timpul consulului Eutarichus.

(216)

RAPORTUL DIACONULUI DIOSCORUS.

... 4. Acum, deşi după cazne, deşi după multe încordări, biserica din Antiohia a fost pusă în ordine, căci a fost ales un preot cu numele Paul din biserica constantinopolitană... 5. Şi pentrucă este vorba despre acestea şi biserica face zilnic progrese în privinţa aceasta, un vechi uneltitor a aţîţat pe monahii din Sciţia, care sînt din familia conducătorului de oşti Vitalianus, potrivnici dorinţelor tuturor creştinilor, a căror tulburare a creat mari piedici unităţii bisericilor, mai ales cu privire la alegerea (episcopului) sus-pomenitei biserici din Antiohia. 6. Aceşti monahi, între care este şi Leontius, care zice că este rudă cu Vitalianus, se grăbesc să vină la Roma, sperînd să fie confirmate de nefericirea voastră cîteva capitole. Între acestea este, printre altele, (un punct) unde vor să spună că doar unul singur din Treime a fost crucificat; acest lucru n-a fost spus nici în sfintele sinoade, nici în scrisorile papei Leon, nici în tradiţia bisericească. Dacă se îngăduie să se facă aceasta, mi se pare că se vor naşte neînţelegeri şi scandaluri mari între biserici... 10... Dată în ziua a treia înainte de calendele lui iulie, la Constantinopol.

(217)

RAPORTUL EPISCOPILOR GERMANUS ŞI IOHANNES, A DIACONILOR FELIX ŞI DIOSCORUS ŞI A PREOTULUI BLANDUS.

4. După multe mîhniri şi lupte duse de părinţii bisericeşti aproape trei luni, prea piosul împărat, prin autoritatea sa, a ales un preot cu numele Paul din biserica constantinopolitană să fie episcop în biserica antiohiană, spu-

[18] Anul 517.

dicens inter alia et hoc testimonium de ipso, quia duobus annis in Antiochia positus non mediocriter resistebat Severo haeretico... 5. harum tamen tribulationum provisores et socii et unitatis ecclesiarum impedimenta monachi de Scythia fuerunt: qui postea ‹quam› hic defecerunt adsignati ab omnibus nihil pacificum cogitare, ad beatitudinem vestram cucurrerunt, sperantes subripere, et per litteras vestrae sedis suas intentiones confirmare. 6. isti de sua provincia episcopos accusant, inter quos est Paternus Tomitanae civitatis antistes. petitiones obtulerunt, et coacti piissimi principis et domini Vitaliani magistri militum iussione frequenter ad audientiam causae convenimus, non quasi volentes in his negotiis nos occupare, quia nobis sunt ante oculos beatitudinis vestrae praecepta... 7. et quia nobis diu laborantibus et illis nullam suscipientibus rationem nihil proficiebat, in quo tenebamus, clementissimus imperator in conventu publico, ubi et nos interesse iussit, Paternum praedictum episcopum et magnificum virum Vitalianum reduxit ad gratiam; accusatores quoque eius suo praecepit episcopo supplicare. monachi vero cum similiter ad concordiam quaererentur, fuga lapsi maluerunt de civitate discedere quam ad concordiam pervenire. 8. magnopere praedicti monachi ad Italiam venientes, aliquanta capitula proponere habent, inter quae et „unum de trinitate crucifixum" continetur, sperantes ita confirmari ex auctoritate beatitudinis vestrae. sicut et in aliis litteris significavimus, et modo hoc dicimus, ut nulla novitas a sede apostolica scribatur, quia et nos ante imperatorem et ante senatus haec indicavimus, dicentes: 9. „extra synodos quattuor, extra espistolas papae Leonis nec dicimus nec admittimus; quidquid non continetur in praedictis synodis aut quod non est scriptum a papa Leone, non suscipimus, quia si voluerit dominus noster qualemvis novitatem scribere, peius erit istud initium quam illud, quod factum est per Eutychetem... 10. Nobis quod visum est, scripsimus: in vestra potestate est deliberare, quod vobis deus imperaverit, quoniam hoc illi nituntur asserere eo modo sibi satisfacere cupientes, ut ita profiteamur et dicamus unum de trinitate passum esse, quod nec patres nec synodi dixerunt. 11. ista ideo per singula exposuimus, ne illorum subtilitas glorietur in nostra simplicitate: propter istas novas suas intentiones Vitaliano magnifico viro subripuerunt et talia vindicare et pro talibus rebus contra nos, quaecunque potuit, impedimenta afferre, cuius immutationem omnis nobiscum deflet ecclesia. 12. quapropter rogamus, ut consueta cautela et qua solet domnus noster vigilantia cogitetis, et quomodo suscipiendi sint, qui a nobis taliter recesserunt et a nostra fuerunt communione seiuncti, et quid eis respondeatur vel quomodo eorum capitula repellantur, quia eos omnes Constantinopolitana catholica exhorret ecclesia. Data III Kal. Iulias Constantinopoli.

nînd despre el, între altele, și această mărturie că, fiind pus doi ani în Antiohia, nu puțin a rezistat ereticului Severus..... 5. Totuși provocatorii și complicii acestor frămîntări și cei care au pus piedici unității bisericești au fost monahii din Sciția, care, după ce aici s-au îndepărtat de la dreapta credință, fiind înfierați de toți, că nu se gîndesc la lucruri care aduc pacea, au alergat la fericirea voastră, sperînd să se strecoare și să întărească părerile lor printr-o scrisoare a reședinței voastre. 6. Aceștia acuză pe episcopii din provincia lor, printre care se află Paternus, episcopul din cetatea Tomis. Au prezentat cereri și siliți de porunca prea piosului principe și stăpîn Vitalianus, conducătorul de oști, ne-am adunat adesea pentru judecarea pricinii, nu ca și cum am fi voit să ne preocupăm de aceste treburi, ci fiindcă avem în fața ochilor învățăturile fericirii voastre... 7. Și fiindcă nici noi, care ne-am ostenit multă vreme, nici ei, care nu acceptau niciun argument, nu înregistram vreun progres al părerilor la care țineam, prea bunul împărat a adus la împăcare pe susnumitul episcop și pe slăvitul bărbat Vitalianus, într-o adunare publică, unde a poruncit să fim și noi de față; a sfătuit și pe acuzatorii episcopului să se roage de acesta. Monahii însă, fiindcă li se cerea să se împace, fugind, au preferat să plece din cetate, decît să ajungă la împăcare. Sus-numiții monahi, venind în Italia au de propus cîteva capitole, printre care este cuprins și (acela) că „unul din Treime a fost crucificat", sperînd astfel să fie confirmat de autoritatea fericirii voastre, după cum am semnalat și în altă scrisoare; și acum spunem aceasta pentru ca nicio inovație să nu fie scrisă de reședința apostolică, fiindcă și noi, înaintea împăratului și înaintea senatului, am arătat acestea spunînd: „În afară de cele patru sinoade, în afară de scrisorile papei Leon, nici nu spunem, nici nu admitem nimic; orice nu este cuprins în susnumitele sinoade, sau ce nu a fost scris de papa Leon, nu primim; fiindcă dacă va voi stăpînul nostru să scrie vreo inovație, va fi mai rău acest început decît cel făcut de Eutyches"... 10. Am scris ceea ce ni s-a părut nouă; stă în puterea voastră să deliberați ce vă va fi poruncit Dumnezeu, fiindcă ei încearcă să afirme aceasta, dorind să li se dea satisfacție în acest chip, ca astfel să mărturisim și să spunem că unul din Treime a pătimit; ceea ce n-au spus nici părinții bisericești, nici sinoadele. 11. De aceea am expus acestea una cîte una, ca nu cumva subtilitatea lor să se laude față de simplitatea noastră. Din pricina acestor noi păreri ale lor au determinat cu viclenie pe strălucitul Vitalianus să apere astfel de lucruri și din cauza lor să ne aducă orice piedici a putut. Schimbarea lui o deplînge împreună cu noi toată biserica. 12. De aceea vă rugăm să cugetați cu obișnuita grijă și cu luarea aminte, pe care o are de obicei stăpînul nostru, cum trebuie să fie primiți cei care au plecat în felul acesta de la noi și s-au separat de comunitatea noastră, sau că fie respinse capitolele lor; fiindcă biserica catolică din Constantinopol se îngrozește de toți aceștia. Dată în ziua a treia înainte de calendele lui iulie, în Constantinopol.

(224)

ITEM SUGGESTIO DIOSCORI DIACONI.

Per Eulogium v.c. litteras beatitudinis vestrae suscepimus, in quibus significastis intentionem monachorum Scythicorum et quomodo visum fuerit apostolatui vestro episcopo Constantinopolitano causam delegare, ut ipse inter eos et qui ab eis impetuntur audiret...3... convenimus in domum episcopi ut, inter eos intentio quae vertebatur, agnosceremus. 4. praedictus episcopus synodum Chalcedonensem protulit... Scythae e contra inchoaverunt dicere „addatur et unus de trinitate!" nos e contra diximus „quod non est in quattuor conciliis definitum nec in epistolis beati papae Leonis , nos nec dicere possumus nec addere". 5. Displicuit hoc dictum... 7. isti tamen Scythae sciat beatitudo vestra quia omnes accipientes synodum Chalcedonensem Nestorianos dicunt dicentes „non sufficit synodus contra Nestorium" et sic debere synodum suscipere, quomodo ipsi exposuerint. qui homines quales sunt et quales intentiones habent et quid volunt in fide catholica introducere, cum dei adiutorio manifestatum est omnibus catholicis... 11. Maxentius tamen quod sub abbatis vocabula dixit se congregationem habere, si interrogetur aut cum quibus monachis vixit aut in quo monasterio aut sub quo abbate monachus factus est, dicere non potest. similiter et si de Achille dicere voluero, rem faciam supervacuam; cui sufficit: semper latere propter conscientiam suam ab omnibus catholicis damnatam. Dazta Id. Octobr. Eutarico cons. Accepta XV Kal. Decembr. cons. ss.

(227)

HORMISDA GERMANO ET JOHANNI EPISCOPIS ET BLANDO PRESBYTERO.

6. De personis Scytharum monachorum vir illustris Iustinianus nobis scripsit, quarum exemplaria litterarum fraternitati vestrae direximus. qui cum nollent sustinere vestrae dilectionis adventum et observationum moras se dicerent ferre non posse , tentaverunt clam de urbe discedere. quos tamen nos fecimus sollicitius custodiri, ea, quae de vobis contraria dixerunt, volontes agnoscere, ut, cum reversi de propitio fueritis, eorum error rationabilibus adhortationibus corrigatur. Data III Non. Decembr. Eutaricho v.c. cons.

(231)

HORMISDA POSSESSORI EPISCOPO.

6. Ubi non variae temptationis aculei? quales per hunc fere iugem annum quorundam Scytharum, qui monachos praeferebant specie non veritate, professione non opere, subtili tectas calliditate versutias et sub religionis

(224)

TOT UN RAPORT AL DIACONULUI DIOSCORUS.

Am primit prin strălucitul Eulogius scrisoarea fericirii voastre, în care aţi arătat monahilor sciţi şi cum a socotit de cuviinţă apostolatul vostru să încredinţeze pricina episcopului din Constantinopol, pentru ca el însuşi să hotărască între aceştia şi cei care sînt acuzaţi de ei... 3.... Ne-am adunat în casa episcopului, ca să cunoaştem încordarea care era între ei. 4. Sus-numitul episcop a expus hotărîrile sinodului din Chalcedon... Sciţii, dimpotrivă, au început să zică: „Să se adauge şi unul din Treime". Noi, dimpotrivă, am zis: „Ce nu a fost hotărît la cele patru sinoade, nici în scrisorile fericitului papă Leon, noi nu putem nici să spunem nici să adăogăm". 5. Le-au displăcut aceste vorbe... 7. Totuşi fericirea voastră să ştie că aceşti sciţi numesc nestorieni pe toţi care admit sinodul chalcedonian, spunînd: „Nu este îndeajuns sinodul împotriva lui Nestorius" şi astfel trebuie să admită sinodul cum l-au expus ei înşişi. Aceşti oameni, ce fel sînt, ce fel de intenţii au şi ce vor să introducă în credinţa catolică, s-a făcut cunoscut tuturor catolicilor cu ajutorul lui Dumnezeu,.... 11. Iar Maxentius, care zice că are, în calitate de stareţ, o congregaţie, dacă este întrebat cu care monahi a trăit, sau în care mănăstire, sau sub care stareţ a devenit monah, nu poate răspunde. De asemenea, dacă aş voi să vorbesc şi despre ceva de prisos; pentru acesta este de ajuns că se ascunde întotdeauna din pricina conştiinţei sale condamnată de toţi catolicii. Dată la idele lui octombrie, consul fiind Eutharicus. Primită în ziua a cinsprezecea înainte de calendele lui decembrie, consul fiind cel pomenit mai sus.

(227)

HORMISDAS CĂTRE EPISCOPII GERMANUS ŞI IOHANNES ŞI CATRE PREOTUL BLANDUS.

6. Ilustrul Iustinian ne-a scris despre persoana monahilor sciţi — copia acestei scrisori am trimis-o frăţiei voastre — care,fiindcă nu vor să înfrunte sosirea voastră şi spun că nu pot să amîne respectarea regulelor religioase, au încercat să plece pe ascuns din oraş. Noi am făcut să fie păziţi mai cu grijă, voind să cunoaştem cele ce le-au spus împotriva voastră ca, atunci cînd vă veţi întoarce, cu ajutorul lui Dumnezeu, greşeala lor să fie îndreptată prin îndemnuri bine chibzuite. Dată în ziua a treia înainte de nonele lui decembrie, consul fiind prea vestitul bărbat Eutarichus.

(231)

HORMISDA CĂTRE EPISCOPUL POSSESSOR.

6. Unde nu (sînt) imbolduri cu felurite ispite? Cum în acest an am îndurat aproape continuu vicleniile ascunse de o şiretenie subtilă ale unor şciţi, care se dădeau drept monahi prin aparenţă, fără să fie în realitate,

obtentu famularitia odiis suis venena pertulimus studentes eos ab interno vulnere medicabilis patientiae moderamine sanare, beati Pauli monita non tacentes: „Noli verbis contendere; ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium'. 7. sed quando virus quod viscera penetrarit evellitur? quando corda male sibi credula veritatis obtemperant institutis? quando induit obedientiae humilitatem opinionibus suis vallata superbia? quando acquiescunt paci contentionum studiis adsueti, sola certamina amantes de religione captare et mandata neglegere? 8. nunquam apud eos caritas nova commendata praecepta, nunquam pax dominico relicta discessu: una pertinacis cura propositi rationi velle imperare, non cedere; contemptores auctoritatum veterum, novarum cupidi quaestionum; solam putantes scientiae rectam viam qualibet concepta facilitate sententiam; eo usque tumoris elati, ut ad arbitrium suum utriusque orbis putent inclinandum esse iudicum, nec in numero fidelium deputantes sequaces traditionis paternae, si suae viderint cedere nolle sententiae; docti crimina serere, obtrectationum venena componere, integrum ecclesiae corpus odisse, seditiones instruere, invidiam concitare et pro obedientia, equae in coenobiis principatum regularis obtinet disciplinae, obstinationem pertinacis amare superbiae.

9. non illos potuimus monitis, non mansuetudine, non auctoritate comprimere. In publicum usque prodiere conventum ad concussionem quietis circa regum etiam statuas inclamantes, et nisi fidelis populi constantia restitisset, per diabolicae semina nefanda zizaniae apud illos dissensionem et discordian commovissent, per quos adiutorio dei de regionibus eorum est pulsa dissensio. sero probavimus prophetica apostolum voce dixisse in novissimis diebus instare tempora periculosa et fore homiens sui tantum amatores, habentes formam pietatis, virtutem autem eius abnegantes, itaque esse vitandos. 10. haec ideo dilectionis vestrae indicanda sub occasione credidimus, ne, si illuc fuerint forte delati, ignorantes, quemadmodum se in Romana urbe tractaverint, sub aliqua verborum simulatione deciperent. ... 15. Data Id. Aug. Rusticio v. c. cons.

prin vorbe, nu prin fapte, și am suportat otrăvurile care sub pretextul religiei slujesc urii lor, căutînd ca să-i vindecăm de rana lăuntrică prin îndrumarea răbdării tămăduitoare, netrecînd sub tăcere îndemnurile fericitului Pavel: „Nu te lupta în cuvinte; căci la nimic nu este folositor, fără numai la surparea ascultătorilor". 7. Dar cînd este smulsă otrava care a pătruns în rărunchi? Cînd ascultă de învățăturile adevărului inimile care nu se încred în ele înseși? Cînd îmbracă umilința supunerii trufia împrejmuită cu părerile sale? Cînd se liniștesc și doresc pace acei care sînt obișnuiți să se dedea la certuri, plăcîndu-le numai să caute lupte pentru religie și să neglijeze sarcinile? 8. La aceștia n-a fost niciodată dragoste pentru o povață nouă, n-a fost menținută niciodată pacea după plecarea stăpînului; una singură a fost grija planului încăpățînat, să caute să poruncească rațiunii, nu să i se supună; disprețuitori ai autorităților vechi, doritori de probleme noi; socotind drept singură cale dreaptă a științei o părere făcută cu oarecare ușurință. Pînă la atîta îngîmfare au ajuns, încît socotesc că judecata lumii din amîndouă părțile trebuie să se încline la voia lor, nici nu socotesc în numărul credincioșilor pe cei care urmează tradiția părintească, dacă văd că nu voiesc să cedeze părerii lor; învățați să semene acuzații, să prepare otrăvurile ponegririlor, să urască corpul întreg al bisericii, să ațîțe invazia și în loc de supunere, care deține în chinovii primul rang al disciplinii canonice, să le placă îndărătnicia trufiei încăpățînate.

9. Pe aceștia noi n-am putut să-i oprim nici prin sfaturi, nici cu blîndețea nici cu forța.[19] Au mers pînă în adunarea publică, îndemnînd lumea la tulburarea liniștii chiar în jurul statuilor regilor. Și dacă statornicia poporului credincios n-ar fi rezistat, prin nelegiuitele semințe ale diabolicei zizanii ar fi ațîțat la ei neînțelegere și vrajbă; prin care, cu ajutorul lui Dumnezeu, a fost îndepărtată neînțelegerea acestora cu privire la religie. Am dovedit tîrziu că s-a spus, prin glasul profetic al apostolilor, că în zilele din urmă se apropie vremuri primejdioase și vor fi oameni iubitori de sine numai avînd înfățișarea evlaviei, negînd însă virtutea acesteia; așadar trebuie să fie evitați. 10. De aceea am crezut că acestea trebuie să fie arătate iubirii voastre ca nu cumva, dacă ei se vor fi dus poate acolo, neștiind cum s-au purtat în orașul roman, să înșele cu vorbe prefăcute... 15. Dată la idele lui august, consul fiind prea strălucitul bărbat Rusticius.

---

[19] Mișcarea antimonofizită a călugărilor din Dobrogea sprijină opoziția politico-militară a lui Vitalianus contra lui Anastasios susținător al monofiziților (cf. V. Gh. Sibiescu, *Călugării sciți*, Sibiu, 1936).

XLIII ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΕΘΝΙΚΑ

Ἀ γ ά θ υ ρ σ ο ι, ἔθνος ἐνδοτέρω τοῦ Αἵμου· κέκληνται δὲ ἢ [ἀπ'] Ἀγαθύρσου τοῦ Ἡρακλέους, ἤ, ὡς Πείσανδρος, ἀπὸ τῶν θύρσων τοῦ Διονύσου. ὁ τόνος βαρύς· τὰ εἰς -σος ὑπὲρ δύο συλλαβὰς ἔχοντα τὴν πρὸ τέλος εἰς ἀμετάβολον λήγουσαν βαρύνεται, Μάγαρσος, πόλις Κιλικίας, Μαίμαρσος, πόλις Ἴστρων· οὕτως Ἀγάθυρσος, καὶ κύριον καὶ ἐθνικὸν. λέγονται καί Ἀγαθύρσιοι κτητικῶς ἢ ἐθνικῶς.

Ἀ χ ί λ λ ε ι ο ς δ ρ ό μ ο ς, νῆσος μετὰ τὴν Ταυρικήν. ἔστι καὶ νῆσος Ἀχίλλεια, ὡς δ' ἔνιοι Λευκή.

Β α σ τ ά ρ ν α ι, ἔθνος ὑπὲρ τὸν Ἴστρον οἰκοῦν.

Β ι ζ ώ ν η, πόλις Ποντική. τὸ ἐθνικὸν ἠδύνὸτο Βιζωναῖος ἢ Βιζωνίτης. ἔστι δὲ Βιζώνιος ὡς Παλλήνιος.

Β ύ β α ι, πόλις κατὰ Πευκετίους τὸ ἐθνικὰν Βυβαῖος εἰσὶ δ' ἔθνος Θρακικόν· τὸ ἐθνικὸν Βύξαι, ὡς Λοκροὶ καὶ Δελφοί.

Γ ε τ ί α, ἡ χώρα τῶν Γετῶν. Γέτης γὰρ τὸ ἐθνικόν, οὐ τὸ κύριον· ἔστι δὲ Θρᾳκικὸν ἔθνος. ἔστι καὶ θηλυκῶς Γέτις· Οὕτως γὰρ ἐκαλεῖτο ἡ γυνὴ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου. Καὶ κτητικῶς λέγεται Γετικός, ἀφ' οὗ Κρίτωνος Γετικὰ· καὶ θηλυκὸν Γετική. νόμοι δὲ Γετῶν τὸ ἐπισφάζειν τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ καὶ ὅταν ἐπικηρυκεύωνται κιθαρίζειν. Ἀρριανὸς δὲ Γετηνοὺς αὐτούς φησι.

XLIII. ŞTEFAN DIN BIZANŢ

A trăit în Bizanţ în prima jumătate a sec. al VI-lea şi în jurul anului 520 a alcătuit un lexicon de nume de popoare, intitulat Ἐθνικά. Autorul nu călătorise mult şi avea cunoştinţe geografice limitate. Opera sa a fost rezultatul unei munci de compilaţie şi ne-a fost transmisă numai într-un rezumat al lui Hermolaos de pe la anul 700.

Ediţia folosită: Stephanii Byzantii *Ethnicorum quae supersunt*, ex recen sione Augusti Meinekii, Berlin, 1849 (Graz, 1958).

(LEXICON DE) NUME DE POPOARE

Agatirşii, un neam dincolo de Haemus. Sînt numiţi aşa fie de la Agathyrsos, fiul lui Heracles, fie, fupă cum susţine Peisandros [1], de la thyrsii [2] lui Dionysos. Accentul e grav. Cuvintele în σος de peste două silabe, sfîrşind înainte de terminaţie într-un sunet care nu se schimbă [3], se pronunţă cu accent grav: Magarsos, oraş în Cilicia, Maimorsos, oraş al istrilor. La fel Agathyrsos, nume propriu şi nume etnic. Sînt numiţi şi agathyrsioi, cu valoare de adjectiv posesiv sau de nume etnic.

Cursa lui Ahile, insulă dincolo de Taurida. Există şi o insulă a lui Ahile. Unii îi spun Leuce.

bastarnii, un neam care locuieşte dincolo de Istru.

Bizone, oraş pontic. Numele etnic poate fi Byzonaios sau Bizonites; dar e Bizonios ca Pallenios.

Bybai, oraş dincolo de peuceţi. Numele etnic Bybaios. E un neam tracic. Etnicul Byzai, ca şi Locroi sau Delphoi.

Geţia, ţara geţilor. Căci get e nume etnic, nu nume de persoană. E un neam tracic. Există şi la feminin getă, căci astfel se numea soţia lui Filip, fiul lui Amyntas [4]. Ca adjectiv posesiv se zice getic, de unde *Getica* lui Criton [5]. Şi la feminin getică. Obiceiurile geţilor: înjunghie soţia (pe mormîntul) bărbatului şi cîntă din citeră cînd merg în solie. Arian îi numeşte geteni.

---

[1] Peisandros din Rodos, poet epic din sec. al VI-lea î.e.n., autorul unei epopei despre Heracles. Cf. şi Herodot, IV, 10 (I R, p. 27).

[2] Thyrsos (θύρσος), un baston lung înfăşurat la vîrf cu viţă de vie.

[3] Literele κ, μ, ν, ρ (de pildă, în verbul ἀγγέλλω) nu se schimbă la viitor.

[4] Probabil aluzie la Meda, fiica regelui get Kothelas (cf. Iord. Get., 65).

[5] Criton, medic sub împăratul Traian, a scris o carte despre războaiele acestuia împotriva dacilor, intitulată *Getica*.

Γότθοι, ἔθνος πάλαι οἰκῆσαν ἐντὸς τῆς Μαιώτιδος, ὕστερον δὲ τὴν ἐντὸς Θρᾴκην μετανέστησαν, ὡς εἴρηταί μοι ἐν τοῖς Βυζαντιακοῖς. μέμνηται τούτων ὁ Φωκαεὺς Παρθένιος.

Δάαι, Σκυθικὸν ἔθνος· εἰσὶ δὲ νομάδες· λέγονται καὶ Δάσαι μετὰ τοῦ σ.

Δακία, χώρα πλησίον Βορυσθένους· οἱ Δάκοι, οὓς καλοῦμεν Δάους. «Γέτας γὰρ τοὺς πρὸς τὸν Πόντον κεκλιμένους καὶ τὴν ἕω, Δάους δὲ τοὺς πρὸς τἀναντία πρὸς Γερμανίαν καὶ τὰς τοῦ Ἴστρου πηγάς». Καὶ παρ' Ἀττικοῖς δὲ τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνόματα Δάοι καὶ Γέται.

Δάνουβις ἢ Δάνουσις, Ἴστρος ὁ ποταμός, πάλαι Ματόας καλούμενος. συμφορᾶς δὲ τοῖς Σκύθαις ἐπιπεσούσης οὕτως ἐκλήθη. Ματόας δὲ λέγεται ἐς τὴν Ἑλληνίδα γλῶσσαν ἄσινος. ὅτι πολλάκις περαιούμενοι οὐδὲν ἐπεπόνθεισαν· ὁ δὲ Δάνουσις ἑρμηνεύεται ὅς τοῦ ἁμαρτεῖν ἔχων αἰτίαν.

Ἐλευθεραί, πόλις Βοιωτίας...ἔστι καὶ ἄλλη ἐπὶ τῷ Ἴστρῳ ποταμῷ ἐν τῷ Πόντῳ, διὰ τὸ φυγόντας Αἰήτην τοὺς περὶ Ἰάσονα ἐκεῖ τοῦ φόβου ἐλευθερωθῆναι.

Θρᾴκη, [ἀπὸ Θρᾳκὸς βασιλέως τοῦ πάλαι ἐν αὐτοῖς τελευτήσαντος ἢ] ἀπὸ Θρᾴκης νύμφης Τιτανίδος, ἀφ' ἧς καὶ Κρόνου Δόλογκος· ἔστι δὲ ἡ Θρᾴκη χώρα, ἣ Πέρκη ἐκαλεῖτο καὶ Ἀρία· τὸ ἐθνικὸν Θρᾷξ καὶ Θρᾷσσα. καὶ Θρᾷττα ἀττικῶς, καὶ ἡ ἀπὸ Θρᾴκης δούλη καὶ εἶδος ἰχθύος καὶ ὀρνέου· τὸ θηλυκὸν Θρᾳκία ἀπὸ τοῦ Θρᾴκιος καὶ Θρᾴκιον· τὸ δὲ Θρᾳΐκιος λέγεται καὶ διὰ μακροῦ τοῦ ι...τὸ ἐθνικόν φασι καὶ Θρήικες· Καὶ θηλυκῶς Θρήισσα· καὶ θρᾳκιστὶ τὸ ἐπίρρημα, ὡς ἀπὸ τοῦ θρᾳκίζω.

Ἴστρος, πόλις Κρήτης...δευτέρα πόλις Ἴστρος ἐν τῷ Πόντῳ· τὸ ἐθνικὸν Ἴστριος καὶ Ἰστριεύς· Ἀῤῥιανὸς δὲ Ἰστρίαν ὡς Ὀλβίαν αὐτήν φησι. τὸ ἐθνικὸν ταύτης Ἰστριανὸς ὡς Ὀλβιανός, καὶ κατὰ τροπὴν Ἰστριηνὸς λιμὴν καὶ Ἰστριανίς, θηλυκώς.

Κάλλατις, πολίχνιον ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Πόντου, Στράβων ἑβδόμῃ· ὡς κάλαθος εὑρέθη ἐοικῶς τοῖς Θεσμοφοριακοῖς. ὁ πολίτης Καλλατιανός, ὡς Τραλλιανός, Σαρδιανός· ἀφ' οὗ Ἴστρος Καλλατιανὸς περὶ τραγῳδίας γράψας καλὸν βιβλίον· ἔοικε δ' εἶναι ἀπὸ τοῦ Καλλατία ὡς Ὀλβιανός, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς Ἰωνικῆς γενικῆς γέγονε τῆς Καλλάτιος.

Κρόβυζοι, ἔθνος πρὸς νότου ἀνέμου τοῦ Ἴστρου. Ἑκαταῖος Εὐρώπῃ· ἐξ ὧν Κροβυζικὴ ἡ γῆ.

Νικωνία, πόλις ἐν τῷ Πόντῳ πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἴστρου. Στράβων ἑβδόμῃ· τὸ ἐθνικὸν Νικωνιάτης, ὡς Ῥιθυμνιάτης.

Goţii, un neam care a locuit mai înainte lîngă (Lacul) Moetic, dar mai tîrziu s-a strămutat în interiorul Traciei, după cum am spus în cele privitoare la Bizanţ. Îi aminteşte şi Parthenios[6] din Phokaia.

daai, neam scitic; sînt nomazi. Sînt numiţi şi dasai, cu *s*.

Dacia, ţară aproape de Boristene. Dacii, pe care îi numim dai, „căci geţi (îi numim) pe cei care locuiesc înspre Pont şi spre răsărit, iar dai pe cei din partea opusă, înspre Germania şi izvoarele Istrului". Există şi la atici numele de sclavi Daos şi Geta.[7]

Danubis sau *Danusis*, fluviul Istru, numit odinioară Matoas. A fost numit astfel în urma unei nenorociri întîmplate sciţilor. Matoas se numeşte în limba elină nevătămător, deoarece au trecut de multe ori peste el şi n-au suferit nicio vătămare. Iar Danusis înseamnă în traducere aproximativ „avînd motiv a greşi".

Eleutherai, oraş în Boeţia ... este şi altul pe fluviul Istru, în Pont, numit aşa deoarece tovarăşii lui Iason, fugind de Aietes, au foest eliberaţi acolo de frică.

Tracia, [de la regele Trac, care a murit odinioară la ei, sau] de la nimfa Traca, fiică de titan, din care (descinde) şi Doloncos, fiul lui Cronos. Există ţara tracilor, care se numea Perce şi A r i a . Numele etnic: trac şi thrassa sau thratta în limba atică (Acest nume din urmă înseamnă) şi sclavă din Tracia sau o specie de peşte şi de pasăre. Femininul: tracă, de la trac. Se mai spune şi t h r a i k i o s , cu *i* sonor ... iar numele etnic şi *Threikes*; şi la femi- *Threissa*, iar ca adverb *thrakisti* (ca tracii), ca de la *thrakizo* (mă port ca tracii).

Istros, oraş în Creta ... al doilea oraş Istros (se află) în Pont. Numele etnic e Istrios şi Istrieus (istrian). Arian[8] îl numeşte *Istria*, ca Olbia. Etnicul acestuia e Istrianos, ca Olbianos. Şi, cu schimbare, (se zice) lacul Istrienos, iar la feminin Istriana.

Callatis, orăşel pe ţărmul Pontului: Strabon, în cartea a şaptea. Cică în el s-a găsit un coşuleţ[9] asemănător cu cele de la Thesmophorii. Cetăţeanul (se numeşte) calatian, ca trallian, sardian; de aici Istros[10] Calatinul, care a scris o frumoasă carte despre tragedie. Pare a fi de la Callatia, ca Olbianos (de la Olbia); dacă nu s-a născut cumva de la genitivul ionic Callatios.

crobyzi, neam la sud de Istru. Hecateus[11], în (opera) sa *Europa*. De aici pămîntul crobyzic.

Niconia, oraş în Pont la gurile Istrului. Strabon, în cartea a şaptea[12]. Numele etnic e niconiat, ca rhitymniat.

---

[6] Poet elegiac şi prozator din secolul I î.e.n. de la care au rămas numai fragmente. Este o confuzie deoarece la data acea ei nu erau încă cunoscuţi·

[7] Cf. Menandru şi Terenţiu (I R, p. 135 şi 159).

[8] Cf. *Periplus Ponti Euxini*, 24,2 (I R, p. 533)

[9] În original: Kalathos, „coş, coşuleţ". Etimologie bazată pe o simplă asemănare de nume.

[10] Autor de altfel e necunoscut: nu ni s-a păstrat de la el nimic.

[11] Hecateus din Milet a trăit aproximativ între anii 550—470 î.e.n., cf. I R, p. 9.

[12] Strabon, VII, 3, 16.

Ὀ δ ρ υ σ α ι, ἔθνος Θρᾴκης. Στράβων ἑβδόμῃ· λέγεται Ὀδρύσιος καὶ Ὀδρυσία καὶ Ὀδρυσίδαι καὶ Ὀδρυσιάδες θηλυκῶς καὶ Ὀδρυσίς. ἔστι καὶ Ὄδρυσα πόλις αὐτῶν, [ἣ] καὶ Ὀδρυσία λέγεται· καὶ Ὀδρύσης λέγεται καὶ Ὀδρυσίτης.

Π ε ύ κ η, νῆσος ἐν τῷ Ἴστρῳ. οἱ οἰκήτορες Πευκηνοί.

Π ό ν τ ο ς, ἰδικῶς ὁ Εὔξεινος· τὸ ἐθνικὸν Πόντιος καὶ Ποντία καὶ Ποντιάς, καὶ τὸ κτητικὸν Ποντικός.

Σ α ῖ ξ α ι, ἔθνος παρὰ τῷ Ἴστρῳ.

Σ α ρ μ ά τ α ι, ἔθνος Σκυθικόν· ἡ χώρα αὐτῶν Σαρματία καὶ Σαρματικὸν ὄρος.

Σ κ ύ θ α ι, ἔθνος Θρᾴκιον· ἐκαλοῦντο δὲ πρότερον Νομαῖοι. Σκύθαι δὲ ἀπὸ Σκύθου παιδὸς Ἡρακλέους. τινὲς δὲ ἀπὸ τοῦ σκύζεσθαι· ὀργιλώτατοι γάρ. Σκυθία τοίνον καὶ Σκύθαι καὶ Σκυθικοὶ καὶ Σκυθικὰ λέγεται καὶ Σκυθική· ἔστι καὶ ὑποδήματος εἶδος, ὡς Περσικαί. Καὶ Σκυθίη καὶ «Σκύθης ὅμιλος» καὶ «Σκύθην ἐς οἶμον» καὶ «Σκύθης σίδηρος». ὅθεν τὸ ἀποσκυθίσαι τὸ τῷ σιδήρῳ τὰς τρίχας τεμεῖν. ἡ κλητικὴ Σκύθα ἐστίν, ὡς Πέρσα, ἔστι δὲ Σκύθη· καὶ Σκυθὶς τὸ θηλυκόν, καὶ Σκύθαιναν, ὡς κηρίκαιναν, καὶ σκυθίζειν.

Σ κ υ μ ν ι ά δ α ι, ἔθνος σὺν Γέταις. Εὔδοξος τετάρτῃ γῆς περιόδου «Σκυμνιάδαι καὶ Γέται».

Τ ο μ ε ύ ς, πόλις πρὸς τῇ Ὀδησσῷ. Στράβων ἑβδόμῃ· ὠνομάσθη δὲ οὕτως διὰ τὸ Ἄψυρτον τοῦ Αἰήτου υἱὸν ὑπὸ Μηδείας καὶ Ἰάσονος ἐν τῇ φυγῇ ἐκεῖ κατατμηθῆναι...ὁ πολίτης Τομίτης, καὶ Τομῖτις τὸ θηλυκόν· ὤφειλε δὲ ὡς Ἀταρνείτης διὰ διφθόγγου γράφεσθαι.

Τ ρ α υ σ ο ί, πόλις Κελτοῦς· ἔθνος οὓς οἱ Ἕλληνες Ἀγαθύρσους ὀνομάζουσι.

odrysi, neam din Tracia. Strabon, în cartea a şaptea. Se spune Odrysios, Odrysia, şi Odrysidai, iar la feminin Odrysiadas şi Odrysis. Este şi un oraş al lor: Odrysa, căruia i se zice şi Odrysia. Se zice şi odrys şi odrysit.

Peuce, insulă în Istru. Locuitorii ei (se numesc) peucini.

Pontul, în mod precis Euxin. Numele etnic e Pontios, Pontia şi Pontias, iar adjectivul posesiv e pontic.

saixai, neam lîngă Istru.

sarmaţi, neam scitic. Ţara lor (se numeşte) Sarmaţia, şi Muntele Sarmatic [13].

sciţi, neam tracic. Mai înainte se numeau nomai; iar sciţi (li se zice) de la Scytes, copilul lui Heracles. Unii (cred că) de la scyzesthai, „a se supăra", căci sînt foarte supărăcioşi. Se zice deci Scythia, sciţi, scitici, scitică şi (ţara) scitică. Există şi un soi de încălţăminte, ca (sandalele) persane. Iar Scythie (înseamnă şi) „adunătură, mulţime scită", (se zice) şi „în ţara scită" şi „fier scitic". De unde aposcythiasai (înseamnă) „a tăia cu fierul". Vocativul e „Scytha", ca „Persa", dar există şi „Scythe". Şi femininul „Scythis" şi „Scythaina", ca „Cericaina", şi scythizein „a trăi ca sciţii".

scymniazii, neam (care locuieşte) împreună cu geţii. Eudoxos,[14] în cartea a patra (a lucrării sale) *Înconjurul pămîntului*, spune: „Scymniazii şi geţii".

Tomeus, oraş lîngă Odessos. Strabon, în cartea a şaptea. Numit astfel din cauză că acolo a fost tăiat Apsyrt, fiul lui Aietes, de către Medea şi Iason, pe cînd fugeau[15] ... Cetăţeanului i se zice tomitan, la feminin tomitană. Ar trebui să se scrie cu diftong, ca atarneit.

Trausii, oraş al celţilor [16]. Neam pe care elenii îl numesc agatirşi.

---

[13] Carpaţii de la izvoarele Vistulei şi pînă la Dunăre.
[14] Corăbier vestit din Cizic, care la finele sec. II î. e. n- a făcut călătorii importante.
[15] Pentru această legendă v. Bibl. Apol. I, 143 (I R, p. 465).
[16] „Al celţilor", după unele manuscrise, iar după altele „al geţilor"

XLIV. ΑΝΟΝΥΜΟΥ

ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΕΝ ΕΠΙΤΟΜΗ

11 (GGM, II, 496—497). Καὶ ἔστιν ὑπὸ μὲν τὰ δυτικώτατα τῆς Σαρματίας ἐπὶ νότον κατιοῦσα μετὰ τοὺς Ἰάζυγας τοὺς Μετανάστας ἡ Δακία, ὁριζομένη τῷ Ἴστρῳ, ὑπὸ δὲ τὰ λοιπὰ καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑποβέβληται ἡ κάτω Μυσία· ἐπιλαμβάνει δὲ καὶ αὕτη συχνόν τι καὶ τῆς ὑπὲρ τὸν Ἴστρον χώρας, τήν τε παράλιον κατέχει πᾶσαν ὅση ἐστὶν ἀπὸ Βορυσθένους ἐπὶ Μεσημβρίαν πόλιν.

30 (GGM, II, 502). Τῶν δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ πρωτεύοι μὲν ἂν εἰκότως ὁ Ἴστρος, ὃς φερόμενος ἀπὸ τῶν πρὸς δύσιν τόπων τοσαῦτά τε διερχόμενος ἔθνη καὶ τόπους ἐκδίδωσιν εἰς τὸν Πόντον. ἑξῆς δὲ μέγιστοι Βορυσθένης, Οὐιστούλας, Τάναϊς, Ῥῆνος.

41 (GGM, II, 505). Τοῦ δὲ Πόντου ἀπὸ Τόμων ἐπὶ τὰς τοῦ Φάσιδος ἐκβολὰς μῆκος μὲν στάδια ϛσ', μίλια ωκϛ', πλάτος δὲ τὸ ἀπὸ Φαναγορίας τῆς ἐν Βοσπόρῳ ἐπὶ τὰς τοῦ Ἅλυος ἐκβολάς, ἧπερ καὶ πλατύτατός ἐστιν ὁ Πόντος, στάδια βυ', μίλια τκ'.

XLIV. ANONIM

Scrierea anonimă *Expunere a geografiei pe scurt* a fost alcătuită probabil la începutul sec. al VI-lea după izvoare mai vechi, ca Eratostene, Strabo, Ptolemeu sau Agathemeros (din sec. al V-lea).

Ediţia folosită: C. Müller, GGM, II, 494—511, Paris, 1861.

EXPUNERE A GEOGRAFIEI PE SCURT

11 (GGM, II, 496—497). În părţile cele mai de apus ale Sarmaţiei, spre miazăzi, dincolo de iazigii metanaşti, se află Dacia, care se mărgineşte cu Istrul; iar mai încolo, mai spre răsărit, este Moesia inferioară, care ocupă o bună parte din ţinutul de dincolo de Istru şi tot ţărmul mării de la Boristene pînă la oraşul Mesembria.[1]

30 (GGM, II, 502). Dintre rîurile europene, cel mai mare este fără îndoială Istrul, care vine din ţinuturile de la apus, străbate o mulţime de neamuri şi locuri şi se varsă în Pont; cele mai mari rîuri după el sînt: Boristene, Vistula, Tanais şi Rinul.

41 (GGM, II, 505). Lungimea Pontului Euxin de la Tomis pînă la gurile rîului Phasis este de şase mii de stadii,[2] sau opt sute de mii de paşi.[3] Lăţimea de la Phanagoria, din ţinutul Bosporan, pînă la vărsarea rîului Alys, unde Pontul este cel mai lat, este de două mii patru sute de stadii sau trei sute douăzeci de mii de paşi.

---

[1] Această situaţie reprezintă maxima extensiune a zonei de dominaţie romană din sec. II e. n.

[2] Un stadin reprezintă aproximativ 180 m.

[3] Un pas (dublu) = 1,5 m.

XLV. MAGNI FELICIS ENNODII

PANEGYRICUS DICTUS CLEMENTISSIMO REGI THEODERICO

II, 9. Non tibi ignotus est algor Scythiae...

V, 19. Sed quid faciam, cui fecunda actuum tuorum seges occurrit, ubi universa eligentem superant? Nescio quas aristas horreis inferam, quas relinquam. Stat ante oculos meos Bulgarum ductor libertatem dextera tua adserente prostratus, nec exstinctus, ne periret monumentis, nec intactus, ne viveret adrogatiae, in gente indomita domesticus astipulator superfuturus roboris tui; qui si sufficiens leto vulnus excepisset, personam viceras; quod in luce susbtitit, submisit originem. 20. Haec est natio, cuius ante te fuit omne quod voluit, in qua titulos obtinuit, qui emit adversariorum sanguine dignitatem, apud quam campus est vulgator natalium (nam cuius plus rubuerunt tela luctamine, ille putatus est sine ambage sublimior), quam ante dimicationem tuam non contigit agnovisse resistentem, quae prolixis temporibus solo bella consummavit excursu. 21. Hos non montanae strues, non fluminum obiectio, non negati egestas alimenti in artum necessitatis lege continuit, dum credunt satis esse ad delicias equini pecoris lac potare. Quis ferat adversarium, qui pernicis iumenti beneficio currit et pascitur? 22. Quid quod et illis animalibus indicunt studiose famis patientiam, per quas esuriem vitare didicerunt? Quemadmodum fit, ut ieiunae cornipedis sessor visceribus cibos extrahat, quos illa ne conderet, diligentia instruente prospexit? His ante mundus pervius esse credebatur: nunc illam sibi tantum orbis partem interclusam aestimant, quam tueris.

VII, 28. Inter haec, quae tibi cum glacie aut ardore cesserunt, unam certaminis tui lineam summotenus libet attingere. Ulca fluvius est tutela

XLV. ENNODIUS

Magnus Felix Ennodius s-a născut în anul 473 şi a fost episcop de Ticinum (Pavia) între anii 514—521. În anii 515 şi 517 a condus două solii diplomatice la Constantinopol ca trimis al papalităţii. A dobîndit o bună cultură clasică, însă scrierile lui au un stil preţios şi artificial. A lăsat două vieţi de sfinţi, declamaţii, controverse, poezii, o autobiografie, 297 de scrisori, precum şi un *Panegiric adresat regelui Theoderic cel Mare* (473—526).

Ediţia folosită: Magni Felicis Ennodii *Opera*, ed. F. Vogel, Berlin, 1885 (MGH, AA, vol. VII).

PANEGIRIC ROSTIT ÎN FAŢA PREA BLÎNDULUI REGE THEODERIC

II, 9. Nu-ţi este necunoscut frigul aspru al Sciţiei ...

V, 19. Dar ce să fac eu, care am în faţă recolta bogată a faptelor tale, cînd toate întrec puterea culegătorului? Nu ştiu ce spice să duc în hambare şi pe care să le las. Înaintea ochilor mei stă conducătorul bulgarilor,[1] culcat la pămînt, în timp ce libertatea lui se află în mîna ta; şi nu e mort, ca să nu piară între morminte, dar nici nevătămat, ca să nu trăiască în trufie, ci în mijlocul neamului său nesupus să rămînă ca un martor, la faţa locului, al puterii tale. Dacă o rană mortală lar fi ucis, ai fi învins un individ; dar prin faptul că a rămas în viaţă, el şi-a înjosit originea sa. 20. Acesta este un neam care, înainte de tine, a avut tot ce a vrut; un neam la care obţine titluri cel care şi-a cumpărat nobleţea cu sîngele adversarilor şi la care cîmpul de luptă face cunoscut neamul, căci acela, ale cărui arme s-au înroşit mai mult în luptă, a fost socotit, fără să existe îndoială, cel mai glorios. (Un neam) căruia, înainte de lupta cu tine, nu i s-a întîmplat să întîlnească pe cineva care să-i reziste şi care multă vreme termina războaiele numai prin simple năvăliri. 21. Pe aceştia nu i-au pus în încurcătură — ceea ce nimeni un poate evita — nici şirurile de munţi, nici apele întîlnite în cale şi nici lipsa hranei, atîta vreme cît socotesc că li-e de ajuns, pentru desfătarea lor, să bea lapte de iapă. Cine ar putea să înfrunte un adversar care aleargă şi se hrăneşte cu ajutorul animalului său iute? 22. Ce să mai zicem despre faptul că au avut grijă să obişnuiască cu foamea animalele cu ajutorul cărora ei ştiu să scape de foame? Cum se face de scoate călăreţul din ugerul iepei nemîncate alimentul de care — dînd dovadă de prevedere — a avut grijă ca ea să nu-l ascundă? Aceşti oameni credeau înainte că toată lumea le este deschisă; acum socotesc că le este închisă doar acea parte a lumii pe care o ocroteşti tu[2].

VII, 28. Dintre expediţiile pe care le-ai condus pe frig sau pe arşiţă, vreau să ating pe scurt un singur aspect al luptelor tale. Rîul Ulca este ocrotitorul

---

1 Este prima menţiune a „bulgarilor" la Dunărea de Jos în 480 e. n.

2 Regele ostrogot a respins din Moesia Inferior pe nomazii chemaţi de împăratul Zenon (cf. şi Ioan din Antiohia, FHG, V, p. 27).

Gepidarum, quae vice aggerum munit audaces et in iugorum morem latus provinciae quibusdam muris amplectitur nullo ariete frustrandis. Ad hunc te callis tui rigor adduxit, ubi pro legatis et gratiae postulatione, obsistendi anima gens diu invicta properavit, cum pene cohortes tuas ante inimicos famis necessitas obsideret. 29. Dic, quaeso, clementissime domine, quid praeter te spei erat residuum in populo arenae aut sideribus comparando? Instantibus Gepidis, amne pestilentia iter, quod declinasset fugiens, contra nudatos vagina gladios transvolasti. nullius inscii mersa coeno haesere vestigia, nullus vitae prodigus periculum ignarus incurrit... 33... extemplo Gepidarum versa condicio est; palantes visi sunt mutata sorte victores... 34. Caesa est multitudo adversaria, donec paucos eriperet nox vicina... Haec de innumeris actibus in ordinem digesta sufficiant. 35. Transeo Sarmatas cum statione migrantes, et plebem conflictuum numeratam sileo et de tropaeis.

XII, 60. Sirmiensium civitas olim limes Italiae fuit, in qua seniores domini excubabant, ne coacervata illinc finitimarum vulnera gentium in Romanum corpus excurrerent. Haec postea per regentium neglectum in Gepidarum iura concessit, unde cottidiana insultatio et incomposita legationum frequentia mittebatur. 61. Urebant animum principis dolosi blandimenta commenti et circa alios Gepidas, quorum ductor est Gunderith, intempestiva Traserici familiaritas ... 62. Postquam tamen liquido Traserici patuere commenta, Gothorum nobilissimos Pitzia, Herduic et pubem nullis adhuc dedicatam proeliis destinasti, ut si oblatis pactionibus adquiesceret, semel invasa locorum potiretur arbitrio. Sed usus inconstantis felicitati tuae obsecutus est: fugit sponte aliena et sine impulsu exercitus tui deseruit quod debebat. Continuo Pitzia, qui et de te eventus utiles sumpserat et conciliorum momenta librabat, non adquisitam esse terram credidit, sed refusam, nec rapinis ut lucrativa populatus est, sed dispensationibus servavit ut propria. 63. Quibus ibi ordinationem moderantibus per foederati Mundonis adtrectationem Graecia est professa discordiam, secum Bulgares suos in tutela deducendo, quibus inter Martios conflictus castelli vice usa minitatur. 64. Tunc Mundo credens ad praesidium sufficere, si cohortes tuae quid pateretur agnoscerent, pernicibus nuntiis periculi sui fidem commisit, qui ante defensores inire pro partibus suis conspexit certamina, quam moliri didicisset. ut tamen eminus Pitzia indomitam Bulgarum iuventutem speculatus est, ardentes adolescentium impetus potioribus verborum armavit incendiis... 66... Continuo ut advolet ater nimbus tectis crepitantibus procellarum mugire discursu, sic se praecipitem plebs Martis inmiscuit. incerta diu conflictus lance titubavit, dum par ex utroque latere pugnandi surrexisset asperitas. Concurrebant duae nationes, quibus nunquam inter gladios fuga subvenerat. Mi-

gepizilor, care apără ca o întăritură pe cei îndrăzneți și înconjoară o parte a provinciei, în chip de munți, cu un fel de ziduri, ce nu pot fi dărîmate de nici un berbec. La acesta te-a adus asprimea drumului tău, și unde, în loc de soli care să ceară iertare, să găsea un neam neînvins de multă vreme, care a alergat în grabă cu gîndul să se împotrivească. În timpul acesta cohortele tale aproape că erau asediate de foame înainte de a fi atacate de dușmani. 29. Spune, prea bunule stăpîn, afară de tine, ce rămășiță de speranță mai era la un popor ce poate fi comparat cu nisipul sau cu stelele? Cînd amenințau gepizii, rîul și molima ai străbătut ca în sbor împotriva săbiilor scoase din teacă, drumul care cotea mult. N-au rămas cufundate în noroi urmele unui neștiutor și nici nu s-a expus primejdiei un necunoscător care-și jertfea viața ... 33..... Deodată s-a schimbat situația gepizilor, iar după schimbarea sorților învingătorii au fost văzuți fugind în dezordine ... 34. A fost ucisă mulțimea de dușmani, pînă cînd noaptea apropiată a scăpat pe cîțiva ... Dar fie de ajuns cîte am spus despre nenumăratele fapte rînduite în ordinea lor. 35. Las la o parte pe sarmații care merg din loc în loc cu așezările lor, trec sub tăcere mulțimea nenumărată a luptelor și nu mai vorbesc de trofee.

XII, 60. Cetatea sirmienilor a fost odinioară hotarul Italiei. În ea împărații de mai înainte vegheau ca loviturile unite ale neamurilor vecine să nu se reverse peste trupul romanilor. Pe urmă, din pricina unor conducători neglijenți, aceasta a trecut în stăpînirea gepizilor[3]; de acolo erau trimise zilnic insulte și o mulțime de solii, fără nicio socoteală. 61. Usturau sufletul principelui lingușirile viclene și născocite ale lui Traseric și intimitatea inoportună a acestuia față de alți gepizi, al căror conducător era Gunderith. ...62. Totuși, după ce planurile lui Trasericus au fost desvăluite, ai ales pe cei mai nobili goți, Pitzia, Herduic și un tineret încă nepărtaș la nicio luptă, în scopul ca, dacă ar fi mulțumit de condițiile oferite, să conducă după voia sa aceste locuri pe care le ocupase. Dar caracterul său nestatornic a făcut pe placul fericirii tale: a fugit din inițiativă străină și fără o lovitură din partea armatei tale a părăsit ceeace datora. Îndată Pitzia, care obținuse rezultate bune pentru tine și cîntărea bine importanța hotărîrilor, a socotit că nu este un ținut nou dobîndit, ci doar unul restituit; și de aceea nu l-a pustiit cu jafuri ca pe un lucru din care trebuie scos un cîștig, ci l-a păstrat ca pe un pămînt propriu care urmează să fie împărțit. 63. Pe cînd trimișii tăi organizau teritoriul acela, Grecia și-a făcut cunoscută dușmănia prin molestarea aliatului tău Mundo, aducînd cu sine pe bulgarii săi ca sprijin; cu aceștia amenință în timpul ciocnirillor războinice, folosindu-i ca pe o fortăreață. 64. Atunci Mundo, crezînd că este de ajuns pentru siguranța sa dacă cohortele tale vor cunoaște ce-i aștepta, a încredințat unor vestitori iuți secretul primejdiei în care se afla; el a considerat că apărătorii vin în ajutorul său, înainte de a fi pornită lupta. Iar Pitzia, cînd a văzut de departe tineretul neîmblînzit al bulgarilor, a întărit elanul înflăcărat al tinerilor săi cu focul și mai puternic al cuvintelor ... 66... Îndată au alergat toți din toate părțile, cum răsună de obicei o ploaie năprasnică pe acoperișurile ce trosnesc; așa s-a amestecat în grabă mulțimea războinicilor.

[3] După victoria din 454 contra hunilor gepizii au reprezentat forța dominantă în Panonia și Dacia. Apoi devin federați ai imperiului sub Marcian, după care ocupă orașul Simium, important nod strategic.

ratae sunt mutuo sui similes inveniri et in humano genere vel Gothos resistentem videre vel Bulgares. 67. Interea dum anceps esset fortuna certaminis et pinnatae mortes sibi aethera vindicarent, superavit nostri memoria principis, dum agerent, ut singulorum apud eum merita campus assereret. Versa est in fugam natio punita gravius, quod evasit. Tellus excita tremuit concussione cornipedum, cum ingenti lamentatione properabant, postquam viderunt non esse se dubios de salute... 68. Quid strages militum revolvam et Sabiniani ducis abitionem turpissimam?... 69. ... Interea ad limitem suum Romana regna remearunt: dicta more veterum praecepta Sirmiensibus. De suis per civinitatem tuam dubitant qui hactenus nostra tenuerunt.

Balanța luptei nu s-a înclinat multă vreme în nicio parte, deoarece se manifesta o dorință de luptă la fel de aprigă din amîndouă părțile. Se luptau două neamuri cărora nu li se întîmplase niciodată să fugă în timpul bătăliei. Au fost uimite amîndouă neamurile că au întîlnit pe cineva care le aseamănă și că văd pe acest pămînt oameni care le rezistă, cum sînt goții și bulgarii. 67. În această vreme, pe cînd soarta luptei era nehotărîtă, iar moartea înaripată stăpînea tot văzduhul, a învins amintirea regelui nostru, care a făcut pe fiecare să lupte în așa fel încît să aibe cîmpul de luptă drept martor al meritelor față de rege. A fost pus pe fugă neamul și pedepsiți aspru chiar cei care au scăpat. Pămîntul a tremurat sub loviturile copitelor cailor. Dușmanii alergau în grabă, văitîndu-se cumplit, după ce au văzut că nu le mai rămîne nicio scăpare[4] .... 68. Ce să mai povestesc măcelul soldaților și retragerea foarte rușinoasă a comandatului Sabinianus? ... 69. ... Între timp stăpînirea romană a a revenit la granițele sale; celor din Sirmium li s-a dat dispoziții după obiceiul străbunilor. Cei care pînă acum stăpîneau pămînturile noastre nu mai sînt singuri pe ale lor, din cauza vecinătății tale.

[4] În 504 goții cuceresc pentru treizeci de ani de la gepizi regiunea Sirmium și Singidunum.

XLVI. ΙΕΡΟΚΛΕΟΥΣ

ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ

631 3 Κωνσταντινούπολις. Εἰσὶν αἱ πᾶσαι ἐπαρχίαι καὶ πόλεις αἱ ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων διοικούμεναι τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπαρχίαι ξδʹ, πόλεις λεʹ, ὡς ὑποτέτακται...

636 1 Μυσία βʹ. εʹ. Ἐπαρχία Μυσίας, ὑπὸ ἡγεμόνα, πόλεις ζʹ.
2 Μαρκιανούπολις
3 Ὀδησσός
4 Δορόστολος
5 Νικόπολις
6 Νόβαι
7 Ἀππιαρία
8 Ἄβριττος
9 Σκυθίας ςʹ. Ἐπαρχία Σκυθίας, ὑπὸ ἡγεμόνα πόλεις ιεʹ.

637 1 Τόμις
2 Διονυσόπολις
3 Ἄκραι
4 Κάλλατις
5 Ἴστρος
6 Κωνσταντιανά
7 Ζέλδεπα
8 Τρόπαιον
9 Ἀξιούπολις
10 Καπίδαβα
11 Κάρσος
12 Τρόσμις

XLVI. HIEROCLES

A trăit în prima jumătate a sec. al VI-lea și în anii 527—528 a alcătuit un *Synecdemus* („Ghid de călătorie"), un indice istorico-geografic al provinciilor și orașelor din Imperiul roman de răsărit. A folosit material oficial și a dorit să înfățișeze un tablou al împărțirii geografice civile, nu bisericești. Mai tîrziu, autorul a fost utilizat de către Constantin Porfirogenetul, care îl numește „gramaticul".

Ediția folosită: *Le Synekdèmos d'Hieroklès et l'opuscule géographique de Georges de Chypre*, texte, introduction, commentaire et cartes par Ernest Honigmann, Bruxelles, 1939 (*Corpus Bruxellense Historiae Byzantinae. Forma Imperii Byzantini*, fasc. 1).

631 1 HIEROCLES

GHID DE CĂLĂTORIE

3 Constantinopol. Toate provinciile și orașele aflate sub administrația împăratului romanilor din Constantinopol sînt 64 de provincii și 935 de orașe, după cum apar rînduite mai jos....

636 1 Moesia secunda. 5. Provincia Moesia, sub un guvernator, 7 orașe
2 Marcianopolis
3 Odessos
4 Durostorum
5 Nicopolis
6 Novae
7 Appiaria
8 Abrittos
9 Scythia. 6. Provincia Scythia, sub un guvernator, 15 orașe
637 1 Tomis
2 Dionysopolis
3 Akrai
4 Callatis
5 Istros
6 Constantiana
7 Zeldepa
8 Tropaeum
9 Axiopolis
10 Capidava
11 Carsium
12 Troesmis

13 Νοβιόδουνον
14 Αἴγισσος
15 Ἁλμυρίς
654 2 Δακία μεσόγειος. ιδʹ. Ἐπαρχία Δακίας μεσογίου, ὑπὸ κονσουλάριον, πόλεις εʹ.
3 Σαρδική
4 Παυταλία
5 Γερμαί
6 Ναϊσσός
7 Ῥεμεσιανά
655 1 Παραποταμία Δακία. ιεʹ. Ἐπαρχία..., ὑπὸ κονοδυλάριον, πόλεις εʹ.
2 Ῥατιαρία
3 Βονωνία
4 Ἄκυες
5 Κάστρα Μάρτις
6 Οἶσκος.

13 Noviodunum
14 Aegissos
15 Halmyris
654 2 Dacia mediterranea. 14. Provincia Dacia interioară, sub un consular, 5 orașe.
3 Sardica
4 Pautalia
5 Germae
6 Naissus
7 Remesiana
655 1 Dacia ripensis. 15. Provincia... sub un consular, 5 orașe.
2 Ratiaria
3 Bononia
4 Aquae
5 Castra Martis
6 Oescus

XLVI. ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΧΡΟΝΙΚΗ

150. Ὅτι ἐπὶ Γάλλου καὶ Βουλουσιανοῦ Αἰμιλιανὸς ὁ τῆς Μυσίας ἔπαρχος καινοτομεῖν ἐπεβάλετο, αὐτῷ τε τὴν βασιλείαν ἐκ προγόνων ἁρμόττειν φιλονεικῶν, καὶ τῆς Ῥωμαίων βουλῆς μεγίστης κατηγορίας ποιούμενος· ἐφ' οὗ οἱ τῆς Ῥωμαίων προστατοῦντες ἐξουσίας, μεγίστῳ πλήθει στρατεύσαντες, ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπιβουλευθέντες διεφθάρησαν, οὔπω τρίτον ἐνιαυτὸν ἐν τῇ προστασίᾳ τῶν κοινῶν διατετελεκότες, οὐδέ τι λαμπρὸν ἢ βασιλείας ἄξιον κατειργασμένοι, ἐν μνήμῃ δὲ μόνῃ τῶν βασιλέων γενόμενοι. Ὅ γε μὲν Αἰμιλιανὸς ἐπιπηδήσας τῇ ἀρχῇ κατὰ τὴν Σκυθῶν χώραν καὶ τὴν ἐπὶ Ῥώμην ἄφιξιν προθυμούμενος, τετάρτῳ μηνὶ ἐπὶ τυραννίδος προδιεφθάρη τε καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἠφάνισται [*Exc. de ins., p.* 57].

151. Γάλλου βασιλεύσαντος, ιε' ἔτη (μῆνας?) ἐκράτησε λοιμός, κινηθεὶς ἀπὸ Αἰθιοπίας ἕως τῆς δύσεως· μετεδίδοτο δὲ ἀπὸ ἱματίων καὶ ψιλῆς θέας· καὶ οἱ Σκύθαι περάσαντες τὸν Ἴστρον ἔλαβον φ' πόλεις [*Exc. Salm., p.* 397].

171. Κωνσταντῖνος ὁ μέγας λίθους πολυτελεῖς πέμψας τοῖς πέρας Ἴστρου ἔθνεσιν, ἐπέγραψε· «Τῷ μείζονι δῶρον». Τοῦτο γέγονεν αὐτοῖς αἴτιον ἀπωλείας [*Exc. Salm., p.* 398].

214 e. (1). Ὅτι συνεκύκα κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὰ κατὰ τὴν Θρᾴκην Βιταλιανός, ἀνθρωπίσκος βραχὺς καὶ τραυλὸς τὴν φωνὴν καὶ τὰς ἄκρας τοῖν βλεφάροιν ὑποκεκαυμένος, υἱὸς ὢν Πατρικιόλου, πατρίδα ἐσχηκότος Ζάλδαβα τῆς κάτω Μυσίας πόλισμα βραχύ. Οὗτος ἐπειδὴ τὰ πολλὰ συνδιατρίβων τοῖς Οὔννοις ἑτοιμότερος πρὸς ἀπόνοιαν ἠγγέλθη τῷ βασιλεῖ (ἀφαιρεθεὶς γὰρ σιτήσεως δημοσίας τῶν καλουμένων φοιδερατικῶν ἀνώνων), εἰσηγεῖται τοῖς τὰ περὶ Σκυθίαν

XLVII. IOAN DIN ANTIOHIA

A trăit în prima jumătate a sec. al VI-lea și a compilat o cronică romană în optsprezece cărți, după Dio Cassius, Eutropius, Herodianus, Priscus și alții, ajungînd pînă la anul 527. A judecat evenimentele istorice după chipul cum au fost sau nu prielnice patriei sale Antiohia și a scris în limba poporului.

Ediția folosită: C. Müller, FHG, IV, p. 535—622 și V, pt. 1, p. 27—38.

CRONICA

150. Sub Gallus și Volusianus, guvernatorul Moesiei numit Aemilianus a uneltit o răscoală [1] sub cuvînt că domnia i se cuvinea lui din strămoși și aducea învinuiri grele senatului roman. În urma acestui fapt conducătorii romanilor au pornit la luptă cu o mulțime nenumărată, dar au fost striviți de soldații lor proprii, care s-au revoltat. Aceștia nici după trei ani n-au fost în stare să fie stăpîni pe treburile obștești și n-au săvîrșit ceva de seamă și vrednic de domnie, ci au rămas numai în amintirea împăraților. Aemilianus a pus mîna pe stăpînire și s-a gîndit să pornească împotriva țării sciților și să ajungă pînă la Roma, dar după patru luni de domnie despotică a fost nimicit și a dispărut din rîndurile oamenilor. [Extr. din „Trădari viclene", p. 57]

151. În timpul domniei lui Gallus, timp de 15 ani (luni?) a bîntuit o ciumă cumplită, care a pornit din Etiopia și s-a întins pînă în apus. Ea se transmitea prin îmbrăcăminte sau numai din simplă privire. Sciții au trecut Dunărea [2] și au cucerit cinci sute de orașe . [Exc. Salm., p. 397]

171. Constantin cel Mare a trimis [3] pietre prețioase triburilor de dincolo de Dunăre cu următoarea inscripție: „Dar pentru cel mai viteaz". Aceste daruri au fost pentru ei prilej de pieire. [Exc. Salm., p. 398].

214 e. (1). Tot pe atunci [4], Tracia a fost răvășită de către Vitalianus, un omuleț scund, bîlbîit și pîrlit la vîrfurile pleoapelor, feciorul lui Patriciolus, originar din Zaldapa, un mic orășel din Moesia inferioară. Acesta a dat mulțimea de partea hunilor, avînd înclinări spre fapte nesocotite și a fost denunțat împăratului, care i-a luat banii publici destinați întreținerii așa zișilor federați (*foederati*). Dar el și-a înfiripat unități militare cu oamenii care umpleau Sciția și Tracia: aceștia erau nemulțumiți de ai lor și suferеau pentru faptul că conducerea o avea Hypatius. Pe aceștia i-a convins ușor, deoarece era cel dintîi comandant peste niște nelegiuiți înnebuniți de îndrăzneală. Vitalianus a ucis pe adjuncții comandantului, anume Constantinus Lidianul și Celearinus,

[1] În anul 253.
[2] În anul 252.
[3] În anul 315.
[4] În anul 514. Cf. Marc. Com. a. 514.

καὶ Θρᾴκην πληροῦσι τάγματα, δυσχεραίνουσι μὲν καὶ ἐξ ἑαυτῶν ἐφ' οἷς ἔπασχον πρὸς τοῦ τὴν στρατηγίαν ἔχοντος Ὑπατίου, καὶ δὴ πείθει ῥᾳδίως τῷ πρῶτος ἄρξαι τῶν παρανομωτάτων καὶ ἐπέκεινα τόλμης· τοὺς γὰρ τῷ στρατηγῷ παρεδρεύοντας Κωνσταντῖνον τινα ἐκ Λυδίας καὶ Κελεαρῖνον φονεύσας, ἔτι καὶ Μαξέντιον τὸν τοῦ καλουμένου Δουκός, τὴν Μυσῶν ἐπιτετραμμένου ἀρχήν, διαφθείρει, καὶ [τὸν] τῷ στρατηγῷ σύμπνουν καὶ εἰς ἅπαντα κεχαρισμένον Καρῖνον συσχῶν... Πείσας οὖν ἐκ τούτων ἅπαντας βλέπειν εἰς αὐτόν, συναθροίσας ἀμφὶ τὰς ν' χιλιάδας πολεμικῶν τε καὶ ἀγροίκων ἀνδρῶν, τῇ Κωνσταντίνου προσάγειν ἠγγέλλετο... (10). Πληρῶν δὲ Βιταλιανὸς τοῖς Οὔννοις ὃν ὑπέσχετο πορισμὸν τῶν χρημάτων, ἀποδίδοσθαι αὐτοῖς τοὺς ἁλόντας ἐφῆκεν καὶ τόν τε Ἄλαθαρ ἀπελυτρώσατο καὶ Εὐσίγνιον ἄλλους τε συχνούς· τὸν δὲ Ὑπάτιον ὁ Βιταλιανὸς κομιδῆς ἠξίου τῆς δεούσης, ὡς ἐπὶ ὠνίῳ μεγάλῳ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ τιθέμενος λόγον· καὶ τὸ λοιπὸν συνεσκεύαστο μὲν ἅπαντα τὰ ἐν Σκύθαις καὶ Μυσοῖς φρούρια τε καὶ πόλεις, πάντες δὲ αὐτὸν ἐδεδίεσαν καὶ βασιλέα προσεδόκων *[Exc. de insid.*, frgm. 214].

217. Λογισάμενος Ἰουστινιανὸς τὴν δαπάνην τῶν τοσούτων χιλιάδων δεῖν ἔκρινε μᾶλλον δι' ὀλίγων δώρων συμβάλλειν ἀλλήλοις τοὺς τῶν ἐθνῶν ἄρχοντας, ἵνα τοὺς μὲν μήτε τοσαῦτα δαπανᾶ εἰς τὸν στρατὸν μητ' ὀχλεῖται πέμπων κατ' αὐτῶν, ἐκεῖνοι δὲ ἀλλήλοις αἰτία φθορᾶς γίνοιντο, ὃ δῆτα τέως ἐπὶ τοῖς ἐκεῖθεν τοῦ Ἴστρου Οὔννοις ἐποίησεν. Ἔγραψε γὰρ πρὸς ἕνα τῶν ἀρχόντων, ὅτι «Τῷ κρείττονι ὑμῶν πέπομφα δῶρα· καὶ ἐγὼ μὲν σὲ ῥιόμενος εἶναι τὸν κρείττονα διὰ σὲ τοῦτο ἔγραψα, ἕτερος δέ τις ἀφείλετο ταῦτα βίᾳ λέγων ἐκεῖνος εἶναι κρείττων. Σπούδασον οὖν ὅτι σὺ πάντων ὑπερέχεις, καὶ λάβε τὰ ἀφαιρεθέντα τιμωρησάμενος αὐτὸν κατὰ λόγον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ποιήσῃς, εὔδηλον ὅτι ἔστιν ὁ μείζων, καὶ πάντων ἡμεῖς ἐκείνῳ προσκεισόμεθα, καὶ σὺ στερηθήσῃ τοσούτων.» Ταῦτα μαθὼν ὁ Οὖννος ἐκράτησε πόλεμον κατὰ τῶν ὁμοεθνῶν. Καὶ οὕτως ἐπὶ πολὺ μαχόμενα ταῦτα τὰ ἔθνη ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλοντο *[Cod. Vatican.]*.

218. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τῆς βασιλέως σὺν Οὔννοις ἑπτακισχιλίοις διαβὰς τὸν Ἴστρον Ζαβεργὰν ἐγγὺς τῆς Βασιλίδος ἔφθασε λεηλατῶν τὰ μεταξύ, ἅτε μὴ στρατιᾶς που φρουρούσης· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων [εἰς] ἑξακοσίας καὶ τεσσαράκοντα πέντε χιλιάδας μαχίμων ἀνδρῶν ὁ τῶν Ῥωμαίων ἐκορυφοῦτο στρατός. Ἰουστινιανὸς δὲ μόλις ἐς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα περιέστησεν· ὥστε μηδὲ δύνασθαι ἐξαρκεῖν ἐν τῇ Λαζικῇ καὶ Ἀρμενίᾳ καὶ Λιβύῃ καὶ Γότθοις καὶ Ἰταλίᾳ [Cod. Vatican].

l-a omorît pe Maxentius, fiul numitului Dux, însărcinat cu conducerea moesilor și l-a băgat la închisoare pe Carinus, care se înțelesese cu comandantul și era iubit în toate ... După ce i-a ademenit pe toți prin mijloace de acest fel să-și întoarcă privirile spre dînsul, a strîns aproape 50 000 de războinici și țărani și a dat de știre că se îndreaptă spre Constantinopol ....10. Vitalianus a împlinit numărul de bani și de lucruri prețioase pe care le-a făgăduit hunilor, a trimis vorbă că le dă înapoi prizonierii și i-a răscumpărat pe Alathar, Eusignius și pe mulți alții. Iar pe Hypatius l-a întîmpinat cu toată grija cuvenită și l-a cinstit ca pe o marfă de mare preț. Apoi s-au luat toate măsurile printre sciți și moesi, în cetăți și în orașe; toți îi știau de frică și i se închinau ca unui împărat. (Extr. din „Trădări viclene", fg. 214).

217. Făcîndu-și socoteală că trebuie să cheltuiască atîtea mii, Iustinian a găsit mai nimerit să-i învrăjbească pe șefii barbarilor cu cîteva daruri neînsemnate și să-i ridice pe unii împotriva celorlalți, spre a nu mai face atîtea cheltuieli cu armata, chinuindu-se s-o trimită la dînșii, ci să-și pricinuiască el înșiși pieirea. De aceea a trimis vorbă hunilor[5] de dincolo de Istru și a scris unuia din șefi în felul acesta: „Trimit daruri celui mai puternic dintre voi și cred că tu ești cel mai puternic, de aceea îți scriu ție, căci un altul ar căuta să-și cîștige această cinste cu forța, spre a se spune despre dînsul că este cel mai puternic. Așadar grăbește-te să-i întreci pe toți, ia-ți înapoi ceea ce ți-a fost luat de altul și răzbună-te pe el așa cum se cuvine. Dacă nu faci așa, dai dovadă că el e mai tare și noi ne îndreptăm privirile spre dînsul, iar tu vei fi lipsit de asemenea daruri". Auzind aceste cuvinte, hunul a pornit la luptă împotriva tovarășilor de același neam cu dînsul și astfel triburile acestea s-au războit multă vreme între ele și s-au nimicit unele pe altele [Cod. Vatican].

218. Sub împăratul Iustinian, Zabergan[6] a trecut Istrul împreună cu 7 000 de huni și a ajuns repede pînă aproape de capitala imperiului, pustiind ținuturile străbătute, deoarece n-a întîlnit în drum nici o armată de pază. Înainte de dînsul oștirea împăraților avea pînă la 645 000 de bărbați luptători, dar Iustinian n-a trecut de 150 000, încît abia mai putea face față amenințărilor ivite în țara lazilor, în Armenia, în Libia, în părțile stăpînite de goți și în Italia. [Cod. Vatican].

---

[5] Împotriva cutrigurilor Justinian i-a ațîțat pe utrigurii de sub conducerea lui Sandilih, ceea ce a dus pînă la urmă la distrugerea ambelor ramuri hunice. Cf Agathias V, și Menander Protector, 1.

[6] În martie 559 e.n. hanul cutrigurilor ajunge pînă la porțile Constantinopolului. Cu această ocazie a suferit mult atît Dobrogea cît și peninsula Balcanică.

XLVIII. MARCELLINI COMITIS

CHRONICON

379. VII. Indictione. Consulatu Ausonii et Olybrii.

2. Halanos, Hunnos, Gothos, gentes Scythicas magnis multisque proeliis vicit.

380. VIII. Gratiani Augusti V et Theodosii Augusti ... nam his consulibus Theodosius Magnus postquam de Scyticis gentibus triumphavit.

381. VIII. Eucherii et Syagrii.

2. Athanaricus, rex Gothorum, cum quo Theodosius imperator foedus paepigerat, Constantinopolim mense Ianuario venit eodem mense morbo periit.

382. X. Antonii et Syagrii.

2. Eodem anno universa gens Gothorum Athanarico rege suo defuncto Romano sese imperio dedit mense Octobrio.

XLVIII. MARCELLINUS COMES

Originar din Illyria, a trăit la Constantinopol în prima jumătate a sec. al VI-lea. A fost secretarul lui Iustinian pînă la urcarea acestuia pe tron, iar după aceea a devenit preot. A lăsat o *Cronică* destul de îngrijită, care se ocupă numai de Imperiul roman de răsărit și cuprinde perioada dintre anii 379—534. Această cronică a fost continuată, probabil de altcineva, pînă la anul 548. Deși calificată de autorul ei drept *opus rusticum*, opera sa e bine scrisă și conține informații prețioase, mai ales pentru evenimentele din sec. al VI-lea.

Ediția folosită: *Chronica minora saec. IV, V, VI, VII*, edidit Theodorus Mommsen, vol. II, Berlin, 1894 (MGH, AA, XI, partea 1, p. 60—108).

CRONICA

379. (indicțiunea [1] a șaptea). În timpul consulatului lui Ausonius și Olybrius

2. i-a învins [2] în multe și mari lupte pe alani, huni și goți, care sînt neamuri scitice [3].

380. (indicțiunea a opta). În timpul celui de-al cincilea consulat al împăratului Gratianus și al primului consulat al împăratului Theodosius .... căci în timpul consulatului acestora Theodosius cel Mare după ce a învins neamurile scitice [4].

381. (indicțiunea a opta). În timpul consulatului lui Eucherius și Syagrius

2. regele goților Athanaric, cu care împăratul Theodosius încheiase un tratat, a venit la Constantinopol în luna ianuarie și a murit de boală în aceeași lună [5].

382. (indicțiunea a zecea). În timpul consulatului lui Antonius și Syagrius.

2. În același an tot neamul goților, după moartea regelui său Athanaric, s-a supus Imperiului roman în luna octombrie [6].

---

[1] Era intervalul de 15 ani dintre două recensăminte fiscale. Sistemul acesta, introdus de Dioclețian, a fost folosit și la datarea diferitelor acte.

[2] Theodosius cel Mare, v. Orosius, VII, 34,5.

[3] Ca și alți autori tîrzii, Marcellinus clasifică diferitele neamuri barbare după locul lor de apariție, dîndu-le numele populațiilor care au locuit în antichitate în acele locuri.

[4] Adică pe goții care se răspîndiseră în toată Pensinsula Balcanică, după lupta de la Adrianopol, v. Orosius, VII, 34,6.

[5] El venea din Transilvania, unde se retrăsese din calea hunilor, împreună cu partizanii săi, în timp ce grosul populației trecuse Dunărea sub conducerea lui Fritigern. V. Orosius, VII, 34,6.

6. Celebra înțelegere încheiată cu goții, prin care aceștia deveneau federați, n-a avut nicio legătură cu moartea regelui fugar, v. Orosius, VII, 34,7.

386. XIV. Honorii Caesaris et Euodii.

1. Invasam princeps Theodosius ab hostibus Thraciam vindecavit victorque cum Arcadio filio suo urbem ingressus est.

401. XIV. Vincenti et Fravitae.

2. Maris Pontici superficies et gelu frenata, ita per triginta dies soluta tandem glacies instar montium per Propontidem superne portata decurreret.

422. V. Honorii XIII et Theodosii X.

3. Hunni Thraciam vastaverunt.

441. IX. Cyri solius.

1. Persae, Saraceni, Tzani, Isauri, Hunni finibus suis eggresi Romanorum sola vastaverunt.

3. Hunnorum reges numerosis suorum cum milibus Illyricum irruerunt Naisum Singidunum aliasque civitates oppidaque Illyrici plurima exciderunt.

442. X. Eudoxii et Dioscuri.

2. Bleda et Attila fratres multarumque gentium reges Illyrium Thraciamque depopulati sunt.

447. XV. Ardaburis et Calepii.

2. Ingens bellum et priore maius per Attilam regem nostris inflictum paene totam Europam excisis invasisque civitatibus atque castellis conrasit.

4. Attila rex usque ad Thermopolim infestus advenit.

5. Arnigisclus magister militiae in ripense Dacia iuxta Uttum amnem ab Attila rege viriliter pugnans plurimis hostium interemptis occisus est.

469. VII. Zenonis et Marciani.

386. (indicțiunea a patrusprezecea). În timpul consulatului cezarului Honorius și a lui Evodius.

1. Împăratul Theodosius a apărat Tracia, care fusese cotropită de dușmani [7], și s-a întors victorios în capitală, împreună cu fiul său Arcadius [8].

401. (indicțiunea a patrusprezecea). În timpul consulatului lui Vicentius și Fravita.

2. Suprafața Pontului Euxin a înghețat atît de tare din cauza gerului, încît, după ce s-a topit, timp de treizeci de zile au plutit adevărați munți de gheață pe întinsul Propontidei [9].

422. (a cincea indicțiune). În timpul consulatului lui Theodosius pentru a treisprezecea oară, și a lui Theodosius pentru a zecea oară.

3. Hunii [10] au devastat Tracia.

441. (a opta indicțiune). În timpul consulatului lui Cyrus singur.

1. Perșii, saracenii, țanii [11], isaurienii și hunii [12] din hotarele lor, au devastat pămînturile ronanilor.

3. Regii hunilor [13] au năvălit [14] în Illyria cu numeroase trupe și au devastat Naissus, Singidunum și alte cetăți precum și numeroase localități din Illyria.

442. (a zecea indicțiune). În timpul consulatului lui Eudoxius și Dioscurus.

2. Frații Bleda și Attila, rege peste multe neamuri, au devastat [15] Illyria și Tracia.

447. (indicțiunea a cinsprezecea). În timpul consulatului lui Ardabur și Calepus.

2. Războiul îngrozitor, pornit [16] de regele Attila împotriva noastră, și care a fost mai crîncen decît cel anterior [17], a ruinat aproape întreaga Europă,[18] orașele și cetățile ei fiind atacate și devastate.

4. Regele Attila a ajuns cu pustiirile sale pînă la Termopile [19].

5. Comandantul Arnigisclus [20] luptîndu-se vitejește în Dacia Ripensis, lîngă rîul Utus, a fost ucis de regele Attila, după ce omorîse mulți dușmani.

469. (indicțiunea a șaptea). În timpul consulatului lui Zeno și Marcianus.

---

[7] Aluzie la invazia grupului condus de Odotheus, v. Orosius, VII, 34,9; Zosimos, V, 35; 38 și Claudian, *De quarto consulatu Honorii*, vv. 623—636.

[8] Viitorul împărat (395—408).

[9] Adică Marea de Marmara.

[10] Este prima din seria marilor invazii menționate de izvoare.

[11] Populație din Caucaz.

[12] Profitînd de situația grea a imperiului, atacat pe mai multe fronturi, hunii încep marele atac în Balcani.

[13] Atila și Bleda.

[14] Deoarece bizantinii refuzaseră să predea niște fugari din ținuturile stăpînite de huni.

[15] Se pare că între timp intervenise un armistițiu de un an care n-a fost însă respectat.

[16] Este vorba despre al doilea război pe care l-a pornit, de astă dată, Atila singur, după asasinarea fratelui său.

[17] Care se încheiase prin pacea din anul 443.

[18] Adică Peninsula Balcanică.

[19] De fapt după lupta mai jos menționată.

[20] Un got care comanda armata din Tracia.

1. His consulibus caput Degezicis Hunnorum regis Attilae filii Constantinopolim adlatum est.

483. VI. Fausti solius.

Idem Theodoricus rex Gothorum Zenonis Augusti munificentiis paene pacatus magisterque praesentis militiae factus, consul quoque designatus creditam sibi Ripensis Daciae partem Moesiaeque inferioris cum suis satellitibus pro tempore tenuit.

493. I. Eusebii et Albini.

2. Iulianus magister militiae nocturno proelio pugnans Scythico ferro in Thracia confossus interiit.

499. VII. Iohannis Gibbi solius.

1. Aristus Illyricianae ductor militiae cum quindecim milibus armatorum et cum quingentis viginti plaustris armis ad proeliandum necessariis oneratis contra Bulgares Thraciam vastantes profectus est. Bellum iuxta Tzurtam fluvium consertum, ubi plus quam quattuor milia nostrorum aut in fuga aut in praecipitio ripae fluminis interempta sunt. Ibi Illyriciana virtus militum periit, Nicostrato, Innocentio, Tanco et Aquilino comitibus interfectis.

502. X. Probi et Avieni.

1. Consueta gens Bulgarorum depraedatam saepe Thraciam, nullo Romanorum milite resistente, iterum devastata est.

505. XIII. Sabiniani et Theodosi.

Idem Sabinianus Sabiniani Magni filius ductorque militiae delegatus contra Mundonem arma construxit. Decem milia armatorum sibimet adscitorum plaustraque armis atque commeatibus secum trahens pugnaturus accesit. Commissoque at Horreo Margo proelio multis suorum militibus in hoc conflictu perditis et in Margo flumine enecatis, amissis praeterea plaustris in castellum, quod Nato dicitur, cum paucis fugit. Tanta in hoc lamentabili bello spes militum cecidit, ut quantum apud mortales nequaquam potuerit reparari.

514. VII. Senatoris solius.

Vitalianus Scytha, adsumpta Romanorum equitum peditumque plus quam sexagenta armatorum in triduo congregatorum, in locum qui Septimus

1. În timpul consulatului acestora a fost adus la Constantinopol capul lui Degezic [21], fiul lui Attila, regele hunilor.

483. (indicţiunea a şaptea). În timpul consulatului lui Faustus singur. Acelaşi [22] Teodoric, rege al goţilor, aproape îmbunat de dărnicia [23] împăratului Zenon, după ce a fost numit comandant suprem al armatei şi i s-a acordat consulatul pentru anul următor, a stăpînit o parte din teritoriul Daciei Ripensis şi al Moesiei Inferior.

493. (prima indicţiune). În timpul consulatului lui Eusebius, pentru a doua oară şi a lui Albinus.

2. Comandantul Iulianus s-a luptat şi a murit în Tracia, fiind străpuns de o armă scitică [25] în timpul unei ciocniri din timpul nopţii.

499.(indicţiunea a şaptea). În timpul consulatului lui Ioan Gibbus singur.

1. Aristus, comandantul armatei din Illyria, a plecat cu cincisprezece mii de ostaşi şi cu cinci sute douăzeci de care, încărcate cu armele necesare pentru război, să se lupte împotriva bulgarilor care devastau Tracia. Lupta s-a dat lîngă rîul Tzurta [26], unde au fost ucişi peste patru mii de ostaşi ai noştri, pe cînd fugeau sau cînd s-au aruncat de pe malul înalt al apei. Acolo a pierit floarea armatei din Illyria, printre care şi comandanţii Nicostratus, Innocentius, Tancus şi Aquilinus.

502. (indicţiunea a zecea). În timpul consulatului lui Probus şi Avienus.

1. Ca de obicei neamul bulgarilor a devastat din nou Tracia, care fusese adesea prădată fără ca nici un ostaş roman să se opună.

505. (indicţiunea a treisprezecea). În timpul consulatului lui Sabinianus şi Theodorus.

Acelaşi Sabianianus, fiul lui Sabinianus cel Mare şi comandant al armatei din Illyria, fiind trimis împotriva getului [27] Mundo, a strîns forţe armate. Ducînd cu el zece mii de soldaţi aleşi [28] şi care cu arme şi hrană a pornit la luptă. Pierzînd în bătălia de lîngă Horreum Margi mulţi soldaţi — unii dintre ei înecaţi în rîul Margus [29] — şi carele pe deasupra, el s-a refugiat cu putini oameni în cetăţuia numită Nato [30]. Atît de mult a scăzut moralul soldaţilor în lupta aceasta, încît niciun om n-ar fi putut să-l ridice.

514. (indicţiunea a şaptea). În timpul consulatului lui Senator singur.

1. Scitul [31] Vitalianus, strîngînd [32] în trei zile peste şasezeci de mii de ostaşi romani, călăreţi şi pedeştraşi, a venit pînă la localitatea Septimus [33],

---

[21] Acesta invadase de mai multe ori Tracia, pînă cînd comandantul trupelor bizantine Anagastas l-a înfrînt şi ucis.

[22] Spre deosebire de omonimul său Teodoric Strabon.

[23] După ce se luptase cu el şi devastase Tesalia şi Macedonia.

[24] Pînă la plecarea în Italia, la sfîrşitul anului 488.

[25] Este vorba despre bulgari, care încep acum şirul lor de invazii în Peninsula Balcanică.

[26] Rîul acesta n-a putut fi identificat.

[27] Este vorba despre celelbrul conducător gepid care însoţise pe Teodoric în Italia, iar acum se întoarcea în Moesia, în fruntea unei trupe heterogene, cu care făcea prădăciuni.

[28] Compuse din federaţi bulgari.

[29] Adică Morava.

[30] N-a putut fi identificat.

[31] Originar din Scythia Minor.

[32] În calitatea sa de *comes foederatorum* al unităţilor de bulgari.

[33] Situată la şapte mile de capitală.

dicitur advenit ibique castra metatus est, dispositisque a mari in mare suorum ordinibus ipse ad usque portam, quae aurea dicitur, sine ullius accesit dispendio, scilicet pro orthodoxorum se fide proque Macedonio urbis episcopo incassum ab Anastasio principe exulato Constantinopolim accessisse assurens. Porro Anastasii simulationibus atque periuriis per Theodorum internuntium inlectus atque inlusus octavo die quam urbem accesserat remeavit.

2. Hinc Odyssum Moesiae civitatem Vitalianus pernoctans astu ingressus est.

3. Cyrillum lenocinantem magis quam strenuum militiae ductorem inter duas paelices Vitalianus repperit dormientem, eum abstractum mox cultro Getico iugulavit hostemque se Anastasio Caesari palam aperteque exhibuit.

515. VIII. Anthemii et Florentii.

2. Idem Vitalianus eidem Anastasio imperatori immanior factus est inimicus praemissis quippe suorum equitibus armatisque naviculis sinistro sibi litore decurrentibus ipse peditum armis stipatus Systhenense praedium ingressus est totiusque loci palatium habuit mansionem. Missi ad Vitalianum a Caesare senatores qui pacis cum eo leges componerat; nongenta pondo auri, exceptis regalibus muneribus, pro pretio tunc accepit Hypatii, iam mille centum auri libris cum Uranio captiva sibi a suis in Sozopoli oblatis. Magister militum Vitalianus per Thracias factus Hypatium, quem captivum catenatumque apud Acres castellum tenebat, reversus suo remisit avunculo.

516. X. Petri solius.

unde şi-a aşezat tabăra. Aşezîndu-şi unităţile sale de la o mare la cealaltă, a venit fără pierderi pînă la aşa-numită Poartă de Aur [34]. El pretindea fireşte că a venit la Constantinopol din cauza dreptei credinţe [35] şi a episcopului din Constantinopol, Macedoniu , exilat pe nedrept de împăratul Anastasius. Fiind apoi momit şi înşelat de prefăcătoriile şi jurămintele false ale lui Anastasius, transmise prin intermediul lui Teodor, după opt zile de la sosirea sa în împrejurimile capitalei, Vitalianus s-a întors înapoi [37].

2. Apoi Vitalianus a intrat [38] printr-o şiretenie, în timpul nopţii, în cetatea Odessos din Moesia.

3. Pe Ciril [39], care era mai curînd un afemeiat decît un comandant destoinic, Vitalianus l-a surprins dormind între două concubine. Tîrîndu-l afară l-a omorît imediat cu un pumnal getic [40] şi s-a arătat astfel pe faţă şi în văzul tuturor ca duşman al împăratului Anastasius [41].

515. (indicţiunea a opta). În timpul consulatului lui Antemius şi Florentius.

2. Acelaşi Vitalianus [42] a devenit [43] un duşman şi mai înverşunat al împăratului Anastasius: căci a trimis înainte pe călăreţii săi, iar corăbii înarmate pluteau de-a lungul ţărmului stîng, în timp ce el, însoţit de pedestraşi, a intrat pe domeniul Systhene şi a folosit ca tabără clădirile de acolo. Împăratul a trimis la Vitalianus senatorii, care să stabilească cu acesta condiţiile păcii. Ca preţ de răscumpărare [44] pentru Hypatius el a primit atunci nouă sute de livre aur, care îi fuseseră oferite de ostaşii săi [46], împreună cu Uranius la Sozopolis. Vitalianus a fost numit comandant al trupelor din Tracia, iar după ce s-a întors, l-a înapoiat bunicului său [47] pe Hypatius, pe care îl ţinea legat în lanţuri, ca prizonier, în fortăreaţa Acres [48].

516. (indicţiunea a noua). În timpul consulatului lui Petrus singur.

---

[34] Este poarta de sud a zidului lui Theodosius.

[35] Vitalianus se ridicase în numele dreptei credinţe, în speţă a conciliului din Chalcedon împotriva împăratului şi a anturajului său monofizit.

[36] Care ocupa funcţia de *saccellarius*.

[37] Adică în Moesia, în urma promisiunilor făcute de împărat.

[38] Ostilităţile reîncepuseră, deoarece împăratul Anastasius trimise în urmărirea lui Vitalianus pe Ciril.

[39] Aceasta deţine funcţia de *magister militum per Thracias*.

[40] Adică hunic, căci Ciril a fost ucis de comandatul hun Tarrach.

[41] Senatul l-a declarat inamic public pe Vitalianus.

[42] După ce a învins şi o armată condusă de nepotul împăratului, anume Hypatius, şi l-a făcut prizonier pe acesta.

[43] Aşezat la Marea de Marmara.

[44] V. nota 42.

[45] Care fuseseră trimişi ca sumă de răscumpărare pentru Hypatius.

[46] Cu ocazia ocupării unei mari părţi din Tracia ei au surprins şi pe funcţionarii trimişi să-i remită banii lui Vitalianus.

[47] Adică împăratului.

[48] Este vorba despre celebra fortăreaţă Tirizis, de la capul Caliacra, care avea o poziţie inexpugnabilă.

1. Mutata fide Anastasius imperator Vitaliano succenset eidemque Rufinum destinat successorem.

517. X. Anastasii et Agapiti.
Duae tunc Macedoniae Thessaliaque vastatae et usque Thermopylas veteremque Epirum Getae equites depraedati sunt. Mille tunc librarum auri denarios per Paulum Anastasius imperator pro redimendis Romanis captivis Iohanni praefecto Illyrici misit; deficiente pretio vel inclusi suis cum domunculis captivi Romani incensi sunt vel pro muris clausarum urbium trucidati.

CONTINUATIO EDITIONIS SECUNDAE

A

519. (XII). Iustini Aug. et Eutharici.
3. (T). Vitalianus Scytha Iustini principis pietate ad rem publicam revocatus Constantinopolim ingressus est septimoque receptionis suae magister militum ordinatus.

B

3. (S.). Vitalianus Scytha urbem data accepta fide acitus ingreditur statimque magister militum ordinatus.

520. XIII. Vitaliani et Rustici.
Vitalianus consul septimo mense consulatus sui sedecim vulneribus confossus, in Palatio cum Celeriano et Paulo satellitibus suis interfectus est.

530. (VIII). Lampadii et Orestis.
Mundo Illyricianae utriusque militiae ductor dudum Getis Illyricum discursantibus primus omnium Romanorum ducum incubuit eosque haut paucis

1. Călcîndu-şi cuvîntul dat [49] împăratul Anastasius s-a mîniat împotriva lui Vitalianus şi i-a numit ca succesor pe Rufinus [50].

517. (indicţiunea a zecea). În timpul consulatului lui Constantius şi Agapitus.

Atunci au fost devastate cele două Macedonii şi Tesalia, iar călăreţi geţi [51] au ajuns, prădînd, pînă la Termopile şi în vechiul Epir. Împăratul Anastasius a trimis atunci, prin intermediul lui Paulus, o mie de livre de dinari de aur lui Ioan guvernatorul Illyriei, ca să răscumpere pe prizonierii romani. Deoarece banii aceştia n-au fost suficienţi, prizonierii romani au fost arşi împreună cu căsuţele lor sau omorîţi în faţa porţilor închise ale oraşelor.

CONTINUAREA EDIŢIEI A DOUA

A

519. (a douăsprezecea indicţiune). În timpul consulatului împăratului Iustinian şi a lui Eutharicus.

3. (T). Scitul Vitalianus, fiind rechemat la conducerea treburilor statului prin bunăvoinţa împăratului Justin, a venit la Constantinopol şi a fost numit comandant al armatei, în ziua a şaptea de la sosirea sa [52].

B

3. (S.) Scitul Vitalianus, după ce a fost chemat şi de ambele părţi s-au făcut jurăminte [53], a venit în capitală unde a fost numit imediat comandant al armatei.

520. (indicţiunea a treisprezecea). În timpul consulatului lui Vitalianus şi Rusticus.

În luna a şaptea a consulatului său, consulul Vitalianus a fost străpuns de şasesprezece lovituri şi ucis în palatul imperial, împreună cu însoţitorii săi Celerianus şi Paulus [54].

530. (indicţiunea a opta). În timpul consulatului lui Lampadius şi Orestes.

Mundus, comandantul cavaleriei şi infanteriei [55] din Illyria, cel dintîi dintre toţi comandanţii romani a atacat pe geţii [56] care de mult timp cutreie-

---

[49] Deoarece împăratul nu-şi respectase angajamentele, în toamna lui 515, Vitalianus s-a răsculat pentru a treia oară, dar flota lui a fost arsă, iar armata de uscat înfrîntă. După victorie împăratul i-a retras comanda din Tracia.

[50] Este posibil să fie vorba despre cunoscutul ginere al lui Ioan Scitul.

[51] Bulgari sau slavi.

[52] În cadrul politicii de reprimare a monofizitismului şi de împăcare cu papa de la Roma, Justin ajunsese la o înţelegere cu Vitalianus deja în anul 518, cînd l-a numit *magister militum praesentalis*.

[53] Prin ea se garanta buna credinţă şi integritatea corporală.

[54] Din ordinul lui Iustinian.

[55] În anul 529 Mundus intrase în serviciul bizantinilor şi fusese numit *magister militum per Illyricum*.

[56] În realitate este vorba probabil despre slavi.

eorum interemptis fugavit. His autem deinde consulibus idem dux audaciae suae secundus in Thraciam quoque advolans praedantes eam Bulgares felicior pugnans cecidit, quingentis eorum in proelio trucidatis.

ADDITAMENTUM

535. (XIII). Belisarii solius.

3. Tzitta patricius in Mysia cum hoste Bulgarum congrediens ad Istrum superior invenitur.

rau Illyria şi i-a pus pe fugă după ce a omorît pe mulţi dintre ei. Mai tîrziu însă, tot în timpul acestor consuli, acelaşi comandant a venit ca vîntul în Tracia, împins de curajul său, şi s-a luptat cu succes împotriva bulgarilor care jefuiau acolo. După ce a ucis cinci sute de duşmani a căzut şi el în luptă [57].

ADAOS

535. (indicţiunea a şasesprezecea). În timpul lui Belisarius singur.

3. Patricianul Sitta [58] s-a ciocnit cu duşmanii bulgari lîngă rîul Istru din Moesia şi a ieşit învingător.

---

[57] Autorul face o confuzie, deoarece Mundus a căzut de abia în primăvara lui 536, în lupta care s-a dat lîngă Salonae împotriva ostrogoţilor.

[58] Era *magister militum praesentalis* şi cumnatul împărătesei Teodora.

XLIX. CORPUS IURIS CIVILIS

DIGESTA IUSTINIANI AUGUSTI

XXXVIII, 17, 1, 3. Interdum et in servitute quaesito erit concedenda hereditas legitima, veluti si post moram fideicommissariae libertati matris suae factum natus sit certe si post manumissionem matris fuerit natus, licet in servitute conceptus, ad legitimam eius hereditatem admittetur sed et si apud hostes conceptus a captiva procreatus cum ea rediit, secundum rescriptum imperatoris nostri et divi patris eius ad Ovinium Tertullum poterit ex hoc senatus consulto admitti quasi vulgo quaesitus.

XLVIII, 19, 43. Paulus libro primo responsorum. Imperator Antoninus Aurelio Atiliano rescripsit: „Praeses ultra administrationis suae tempus interdicere alicui arte sua uti non potest". Idem respondit eum, qui suo admisso decurionum honorem amisit, non posse in poenis evitandis decurionis filii honorem vindicare.

XLVIII, 22, 7, 14. Quibusdam tamen praesidibus, ut multis provinciis interdicere possint, indultum est: ut praesidibus Syriarum, sed et Daciarum.

XLIX, 15, 9. Ulpianus libro quarto ad legem Iuliam et Papiam. Apud hostes susceptus filius si postliminio redierit, filii iura habet: habere enim eum postliminium nulla dubitatio est post rescriptum imperatoris Antonini et divi patris eius ad Ovinium Tertullum praesidem provinciae Mysiae inferioris.

XLIX. CORPUS IURIS CIVILIS

La începutul domniei împăratului Iustinian (527—565) a fost instituită o comisie de jurisconsulți, sub conducerea lui Tribonianus, care a adunat, clasificat, comentat și editat izvoarele dreptului roman. Ansamblul acestor legi este cunoscut azi sub numele de *Corpus iuris civilis*. Din el fac parte următoarele culegeri, care au ieșit pe rînd între anii 529 și 534: *Digesta seu pandectae*, în cincizeci de cărți; *Institutiones sive elementa*, în patru cărți; *Codex Iustinianus*, în douăsprezece cărți. La acestea s-a adăugat ulterior culegerea legilor noi, promulgate în timpul domniei lui Iustinian, numite *Novellae* (în total 168, plus 13 edicte). Unele dispoziții judiciare conțin informații prețioase de natură istorică.

Edițiile folosite: *Institutiones*, recognovit Paulus Krueger; *Digesta*, recognovit Theodorus Mommsen, retractavit Paulus Krueger, ed. a 20-a, 1968; *Digesta Iustiniani Augusti*, recognovit, adsumpta in operis societatem Paulo Kruegero, ed a 2-a vol. 1—2, 1962—1963; *Codex Justinianus*, recognovit et retractavit Paulus Krueger, ed a 17-a, 1968; *Novellae*, recognovit Rudolfus Schoell, opus Schoellii morte interceptum absolvit Guilelmus Kroll, ed. a 9-a, 1968, Weidmann, Berlin.

DIGESTELE ÎMPĂRATULUI IUSTINIAN

XXXVIII, 17, 1, 3. Cîteodată și celui revendicat în stare de sclavie va trebui să-i acordăm o moștenire legitimă, de pildă dacă s-a născut într-un timp după ce mama a obținut libertatea. Desigur, dacă s-a născut după slobozirea mamei din sclavie, chiar dacă a fost conceput în sclavie, el va fi admis la moștenirea legitimă a mamei sale. Chiar dacă a fost conceput și născut la dușmani de către o captivă, cînd aceasta se va întoarce, după rescriptul împăratului nostru și al divinului său tată către Ovinius Tertullus, va putea fi admis, cu această hotărîre a senatului, ca unul revendicat în mod public.

XLVIII, 19, 43. Paulus în cartea întîi a *Răspunsurilor*. Împăratul Antoninus a răspuns lui Aurelius Atilianus: „Un conducător (de provincie) nu poate să interzică cuiva, folosind autoritatea sa dincolo de limita de timp a administrației sale“. Tot el a răspuns că cel care a pierdut, după plecarea sa, onoarea decurională, nu poate revendica, pentru evitarea pedepselor, onoarea decurională a fiului său.

XLVIII 22, 7, 14. Totuși unor conducători de provincii le-a fost acordat dreptul de interdicție pentru mai multe provincii, de pildă conducătorilor Siriilor, dar și ale Daciilor.

XLIX, 15, 9. Ulpian în cartea a patra, la legea Iulia și Papia. Fiul născut la dușamni, dacă se întoarce la vatră, are drepturile fiului (legitim): că are acest drept după întoarcerea la vatra părintească nu există nicio îndoială după rescriptul împăratului Antoninus și al divinului său tată către Ovinius Tertullus, guvernator al provinciei Moesia Inferioară.

CODEX IUSTINIANUS

I,3,35(36). [Αὐτοκράτωρ Ζήνων Α.]...Πᾶσαν πόλιν εἴτε ἀνανεωθεῖσαν κατὰ τοὺς προλαβόντας χρόνους εἴτε οὐκ οὖσαν μὲν πρότερον, διὰ δὲ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἀποδειχθεῖσαν πόλιν ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου ἀχώριστον καὶ ἴδιον τὸν ἐπιμελησόμενον τῶν κατ' αὐτὴν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπίσκοπον θεσπίζομεν· μηδενὶ παντάπασιν οὔσης ἀδείας δι' οἱουδήποτε τρόπου, μηδὲ μὴν διὰ θείας βασιλικῆς κελεύσεως ἀφαιρεῖσθαι πόλιν οἱανδήποτε τοῦ τῆς ἰδιαζούσης ἐπισκοπῆς ἢ καὶ τῆς ἀφορισθείσης αὐτῇ περιοικίδος ἢ ἄλλου τινὸς δικαίου καὶ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἢ καὶ ἄλλως ὁπωσδήποτε πόλεσιν ἑτέραις ὑποτελῆ ποιεῖν. 1 Τοῦ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῦντος καὶ ποιεῖν πειρωμένου ἢ τῶν ἤδη ἀνανεωθεισῶν πόλεων ἢ καὶ τῶν πολισθέντων τόπων ἢ μετὰ ταῦτα τυχὸν ἀναεουμένων ἢ πολιζομένων τὸ τῆς ἰδιαζούσης ἐπισκοπῆς ἀφαιρεῖσθαι δίκαιον ἢ ἄλλο τι παραιρεῖσθαι τῶν παρασχεθέντων ἢ καὶ παρασχεθησομένων αὐταῖς προνομίων μὴ μόνον ἡ ἐπιχείρησις ἔστω μεταία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τοῖς κοινῶς καὶ ἰδίᾳ λυσιτελοῦσιν ἑκάστῳ μαχόμενος ἀτιμωθεὶς τῶν ὄντων γυμνούσθω· τῶν αὐτῶν κρατούντων ἐπιτιμίων καὶ κατὰ τοῦ καθὼς προείρηται ἐπιχειροῦντος καὶ διὰ βασιλικῆς τοιοῦτόν τι πράττειν ἀντιφωνήσεως. 2. Ταῦτα δὲ γενικῶς διατάξαντες καὶ εἰς νοῦν εἰληφότες τὴν κατάστασιν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τῶν διακειμένων ὑπὸ Τόμιν τῆς τῶν Σκυθῶν ἐπαρχίας καὶ ὅτι οὐκ ἐγχωρεῖ τὰς αὐτὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας συνεχέσι βαρβάρων ἐπιδρομαῖς καταβλαπτομένας ἢ καὶ ἄλλως πῶς πενίᾳ συζώσας ἑτέρως διασώζεσθαι, εἰ μὴ διὰ τῆς τοῦ θεοφιλοῦς ἐπισκόπου Τόμεως, ἥτις ἐστὶ καὶ τοῦ ἔθνους μητρόπολις, τυγχάνοιεν προμηθείας, θεσπίζομεν ὑπεξαιρεῖσθαι τῆς παρούσης θείας νομοθεσίας καὶ μηδαμῶς αὐτὰς ὑπάγεσθαι τῇ ταύτης ἀνάγκῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οἰκείου σχήματος μένειν.

I,5,12,17. Ἔννοιαν μέντοι λαμβάνοντες, ὅτι Γότθους πολλάκις τοῖς καθωσιωμένοις ἐγγράφομεν φοιδεράτοις, οἷς οὔτε ἡ φύσις οὔτε ὁ φθάσας βίος τοὺς τοιούτους ἐνέθηκε λόγους, συγχωρῆσαί τι τῆς ἀκριβείας αὐτοῖς συνείδομεν καὶ γινομένων ἀνέχεσθαι φοιδεράτων καὶ τιμωμένων, ὃν ἂν ἡμῖν παρασταίη τρόπον [anno 527].

IV, 41, 1. *Imppp. Valentinianus Valens et Gratianus AAA. ad Theodotum magistrum militum.* Ad barbaricum transferendi vini et olei et liquaminis nullam quisquam habeat facultatem ne gustu quidem causa aut usus commerciorum [annis 370—375].

2. *Imp. Marcianus A. Constantino pp.* Nemo alienigenis barbaris cuiuscumque gentis ad hanc urbem sacratissimam sub legationis specie vel sub quocumque alio colore venietibus aut in diversis aliis civitatibus vel locis loricas et scuta et arcus sagittas et spathas et gladios vel alterius cuiuscumque generis arma audeat venumdare, mulla prorsus isdem tela, nihil, penitus ferri vel facti iam vel adhuc infecti ab aliquo distrahatur. perniciosum namque Romano imperio et proditioni proximum est barbaros, quos indigere convenit, telis eos, ut validiores reddantur, instruere.1. Si quis autem aliquid armorum genus quarumcumque nationum barbaris alienigenis contra pietatis nostre interdicta ubicumque vendiderit, bona eius universa capitalem poenam subire decernimus [annis 455—457].

CODICELE LUI JUSTINIAN

I, 3, 35 (36) (Împăratul Zenon augustul) ... Decidem ca fiecare oraş, fie reconstruit în anii trecuţi sau inexistent mai înainte, dar deţinînd acest drept prin bunăvoinţă împărătească, să aibă în orice caz un episcop deosebit şi propriu care să se îngrijească de treburile bisericeşti. Nimănui să nu-i fie îngăduit în niciun chip, şi nici măcar prin poruncă împărătească, să priveze un oraş de episcopia sa propie sau de teritoriul care i-a fost atribuit sau de oricare alt drept şi să-l facă dependent în această privinţă sau în oricare alta de alte oraşe. 1. Cel care va face sau va încerca să facă ceva împotrivă, fie în oraşele reconstruite, fie în locurile cu drepturi orăşeneşti sau destinate să fie renovate şi promovate în viitor, şi le va lipsi de privilegiul episcopiei proprii sau le va lua vreun alt drept din cele acordate sau acordabile de acum înainte, acela să fie zădărnicit în încercarea sa; dar nu numai atîta, ci şi cel care luptă împotriva fiecărei hotărîri de folos obştesc şi privat să fie lipsit cu ruşire de lucrurile sale. Aceleaşi pedepse să fie date şi celui care va îndrăzni să facă ceva asemănător prin rescript imperial, cum am arătat mai înainte. 2. Toate acestea le-am hotărît în general, dar am avut înainte şi situaţia preasfintelor biserici aflate sub oblăduirea oraşului Tomis din eparhia sciţilor, pentru faptul că aceste preasfinte biserici sînt zdruncinate fără întrerupere de incursiunile barbarilor, ori de altfel sînt chinuite de sărăcie şi nu pot fi ajutate în alt chip, decît prin mijlocirea iubitorului de Dumnezeu episcop din Tomis, care este şi oraşul de reşedinţă civilă: hotărîm ca acestea să fie scoase de sub prevederile prezentei largi şi să nu fie deloc supuse constrîngerii ei, ci să rămînă cu organizare proprie.

I, 5, 12, 17. Ţinînd seama de faptul că pe goţii i-am înscris de multe ori în rîndurile aliaţilor credincioşi, cărora nici natura şi nici viaţa trăită de ei nu le-a impus asemenea gînduri, am hotărît să le acordăm oarecare clemenţă, spre a deveni aliaţi preţuiţi, în chipul cum ni se cuvine (anul 527).

IV, 41, 1, *Auguştii împăraţi Valentinianus, Valens şi Gratianus către Theodotus, comandant militar.* Nimeni să nu aibă dreptul de a transporta în ţinuturile barbarilor vin, ulei şi băuturi, nici măcar de gust sau măcar pentru destinaţii comerciale (anii 370—375).

2. *Împăratul Marcianus augustul căte propretorul Constantinus.* Barbarilor din afară, de orice neam, care vin în această preasfîntă cetate în chip de soli sau în oricare altă misiune, ori în deosebite alte oraşe şi locuri, nimeni să nu cuteze a le vinde zale, scuturi, arcuri, săgeţi, săbii sau orice alt soi de arme şi nici un fel de proiectile şi să nu fie înstrăinată de către cineva nici măcar o bucată de fier, lucrat sau încă nelucrat; căci e lucru vătămător pentru împărăţia romană şi foarte vecin cu trădarea ca să înzestrăm pe barbari cu arme, de care se cade să ducă lipsă, spre a-i face mai puternici. 1. Dacă va vinde cineva în orice loc un anumit soi de arme barbarilor străini, de orice neam ar fi, împotriva poruncilor pietăţii noastre, hotărîm să-i fie confiscate imediat toate bunurile şi să fie date fiscului, iar el însuşi să fie supus pedepsei capitale (anii 455—457).

X,27,2,10(3). Imp. Anastasius A. Matroniano pp... Ἀλλὰ ταῦτα χωρὶς τῆς Θρᾳκικῆς διοικήσεως νενομοθέτηται. ἐν Θρᾴκῃ γάρ, ἐπειδὴ οὐκ εἰς ὁλόκληρον εἰσφέρεται τὰ δημόσια, διὰ τὸ προφάσει τῶν βαρβαρικῶν ἐφόδων ἐλαττωθῆναι τοὺς γεωργοὺς καὶ μὴ ἀρκεῖν τὴν ἐν εἴδεσι συντέλειαν τοῖς κατ' αὐτὴν ἱδρυμένοις στρατιώταις, καὶ πάντων μᾶλλον ἀποτρέφεσθαι εἰς αὐτὴν στρατιωτικὰ τάγματα ἀνάγκη ἐστὶ συνεχὴς πάνυ γίνεσθαι, ἐπειδὴ μὴ ἐνδέχεται δίχα συνωνῆς ἀποτρέφεσθαι τοὺς ἐν αὐτῇ στρατιώτας· ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ διοικήσει ἡ μέχρι σήμερον κρατείτω συνήθεια, ὑποκειμένων καὶ τῶν ἐμπόρων τῇ συνηθείᾳ, πρότερον μέντοι καὶ τοῖς συντελεσταῖς καῖ τοῖς ἐμπόροις καταβαλλομένου τοῦ τῆς συνωνῆς χρυσίου ἐν εὐστάθμοις νομίσμασι καὶ ὀβρύζοις, καὶ οὕτως αὐτῶν ἀπαιτουμένων ἀδιαστρόφως καὶ ἀζημίως τὸ εἶδος εἰσφέρειν, τοῦ δὲ ταῦτα παραβαίνοντος τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκειμένου. 11. Βέλτιον γὰρ ἀντὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἐμπορείας μᾶλλον τοῖς στρατιώταις καὶ τοὺς ἐμπόρους χορηγεῖν τὰς ἀναγκαίας αὐτῶν ἀποτροφάς. 12(4) Ἐὰν δέ ποτε διά τινας πόλεις μὴ ἐχούσας σιτωνικὰ χρήματα μήτε ἑτέρωθεν εὐπορούσας ἀνάγκη γέγονε συνωνὴν ποιήσασθαι, ἐξέστω μὲν τοῖς ἄρχουσι ταύτην ποιεῖν, ἐν μόνῃ δὲ τῇ ἐνορίᾳ τῆς πόλεως τῆς τοῦ σίτου δεομένης καὶ ἐν τοῖς αὐτῆς ὁρίοις, καὶ κατὰ τὰ ἐν τοῖς τόποις κρατοῦντα κατὰ καιρόν τιμήματα· τοῦτο δὲ παραφυλαττέτωσαν καὶ οἱ πατέρες τῶν πόλεων καὶ πᾶς ἕτερος τῆς συνωνῆς προνοούμενος.

XI 52 (51), 1. Impp Theodosius Arcadius et Honorius AAA. Rufino pp. Per universam dioecesim Thraciarum sublato in perpetuum humanas capitationis censu iugatio tantum terrena solvatur. 1. Et ne forte colonis tributariae sortis nexibus absolutis vagandi et quo libuerit recedendi facultas permissa videatur, ipsi quidem originario iure teneantur, et licet condicione videantur ingenui, servi tamen terrae ipsius cui nati sunt aestimentur nec recedendi quo velint aut permutandi loca habeant facultatem, sed possessor eorum iure utatur et patroni sollicitudine et domini potestate. 2. Si quis vero alienum colonum suscipiendum retinendumve crediderit, duas auri libras ei cogatur exsolvere, cuius agros transfuga cultore vacuaverit, ita at eundem cum omni peculio suo et agnatione restituat.

XI, 54 (53), 1. Impp. Leo et Anthemius AA. Nicostrato pp. Orientis. Si quis post hanc nostri numinis, sanctionem in fraudem circumscriptionemque publicae functionis ad patrocinim cuiuscumque confugerit, id, quod huius rei gratia geritur sub praetextu donationis vel venditionis seu conductionis aut cuiuslibet alterius contractus, nullam habeat firmitatem: tabellionibus, qui talia instrumenta efficere ausi fuerint, bonorum proscriptione plectendis, qui tamen scientes ausi fuerint huiusmodi instrumenta conscribere: vicis etiam vel possessionibus ad patrocinia confugi entium publico vindicandis. 1. Eae autem personae, quae contra publicam commoditatem in clien: elam suam suscepisse collatores detectae fuerint, nobiliores quidem centum librarum auri condemnationem subire cogentur, mediocris vero fortunae facultatum suarum amissione plectentur: eadem poena multandis etiam his, qui intercedentes ministerium suum huiusmodi nefariis actibus improba mente praebuerint.

2. Quam formam ex eo quidem tempore, quod sacra constitutio a divae memoriae Marciano promulgata continet, id est in Thracia quidem diocesi

X, 27, 2, 10 (3). Împăratul Anastasius augustul către propretorul Matronianus....Dar acestea au fost rînduite în afara diecezei Tracia, căci în Tracia dăjdile nu sînt oferite în întregime, deoarece numărul agricultorilor s-a micșorat din cauza năvălirilor barbare, şi nu ajunge contribuția în natură pentru oştenii aflaţi în ea; şi mai mult ca oridunde, pentru hrănirea unităţilor militare din ea, e nevoie să o strîngem cu multă grijă, deoarece nu putem hrăni soldații de acolo fără să facem și cumpărături. Aşadar în această dieceză să rămînă în vigoare obiceiul de pînă acuma, căruia i-au fost supuşi şi negustorii, dar atît strîngătorilor de dăjdi cît şi negustorilor să li se dea mai întîi aur curat în monedă bine cîntărită pentru cumpărături, şi numai aşa să li se ceară să-şi aducă contribuţia, fără înconjur şi teamă, iar cel care calcă aceste hotărîri să fie supus la aceeași pedeapsă. 11. Căci e mai bine ca în loc de negoț privat să aducă şi negustorii cele de trebuinţă pentru nevoile soldaţilor. 12 (4) Cînd însă în anumite oraşe, care n-au bani pentru grîne şi nici alte mijloace, se iveşte nevoia de a face cumpărături, să le fie îngăduit conducătorilor să facă acest lucru, dar numai în oraşul care are nevoie şi în cuprinsul hotarelor sale, şi numai cu preţurile în vigoare în locurile respective şi în timpul acela. Acest lucru să-l păzească şi senatorii oraşelor şi oricine va avea grijă de cumpărătură.

XI, 52 (51), 1. *Auguştii împăraţi Theodosius, Arcadius şi Honorius către propretorul Rufinus.* În toată dieceza Traciilor a fost înlăturată pentru totdeauna darea pe cap de om şi se aplică numai darea pentru pămînt. 1. Şi pentru ca muncitorilor de pămînt, eliberaţi de obligaţia unui tribut, să nu li se pară că le este îngăduit să rătăcească şi să se retragă unde vor, să fie constrînşi prin dreptul de la origine: deşi, prin condiţia lor, par liberi, să fie totuşi socotiţi ca sclavii pămîntului pe care s-au născut şi să nu aibă libertatea de a se retrage unde vor sau de a-şi schimba locurile, iar proprietarul lor să aibă şi drept de patronaj şi putere de stăpîn. 2. Dacă însă cineva va socoti nimerit să primească sau să reţină la el un muncitor de pămînt venit de aiurea, să fie silit să plătească două livre de aur aceluia care a fost lipsit de un lucrător al ogoarelor sale, şi apoi să-l restituie împreună cu tot cîştigul şi neamul său.

XI. 54 (53), 1. *Auguştii împăraţi Leo şi Anthemius către Nicostratus, propretorul Orientului.* Dacă, după această hotărîre a sacrei noastre autorităţi, va căuta cineva să recurgă la patronajul cuiva, pentru a înşela şi scăpa de slujbaşii publici, atunci lucrul obţinut în urma acestui fapt, sub formă de daruri, vînzare, închiriere sau oricare altă înţelegere, să nu aibă nici o valabilitate: notarii care vor îndrăzni să facă asemenea acte să fie supuşi prescripţiei bunurilor, şi anume cei care vor cuteza să scrie cu bună ştiinţă astfel de documente, iar satele sau posesiunile care recurg la patronaje să fie revendicate de către autorităţile publice. 1. Iar persoanele care vor fi descoperite că au primit fugari în clientela lor, în detrimentul binelui obştesc: cei nobili să fie siliţi să plătească o condamnare de o sută de livre aur, iar cei de mijloc să fie pedepsiţi cu pierderea averilor; cu aceeaşi pedeapsă să fie înfruntaţi şi cei care în mod necinstit se pun în slujba unor fapte nelegiuite în felul acesta.

2. Hotărîm ca legea de faţă să aibă valoare şi să fie aplicată din momentul marcat în decretul sacru promulgat de către Marcianus, cel de sfîntă amintire, adică în dieceza Tracia de acum treizeci de

abhinc annis triginta, hoc est a consulatu Aetii iterum et Sigisbuldi, in Orientali vero et Aegyptiaca et Pontica et Asiana diocesi viginti acto, hoc est a consulatu Cyri valere atque exsecutioni mandari praecipimus. *D. K. Sept. Anthemio A. II. cons.* [anno 468].

XII, 39, (40), 2. Imppp. Valens Gratianus et Valentinianus AAA. Modesto pp. Provinciae Thraciarum per viginti iuga seu capita conferant vestem: Scythia et Mysia in triginta iugis seu capitibus interim annua soilutione dependant: per Aegyptum et Orientis partes in triginta terrenis iugis, per Asianam vero et Ponticam dioecesim ad eundem numerum in capitibus seu iugis annuae vestis collatio dependatur... *D. V. id. Aug. Hierapoli Gratiano A. IV et Merobaude vc. conss.* [anno 377].

IUSTINIANI NOVELLAE

VIII Notitia. Γνῶσις τῆς παρ' ἑκάστης τῶν ὑποτεταγμένων ἀρχῶν ὀφειλούσης παρέχεσθαι λόγῳ συνηθειῶν ποσότητος, [παρὰ] τῶν τὰς ἀρχὰς ἐχόντων οὐδενὸς τολμῶντος παρὰ τὰ προγεγραμμένα οὔτε λαβεῖν ούτε δοῦναί τι πλέον...
Καὶ ὅσαι ἀρχαὶ ὑπατικαὶ ἤτοι κονσουλάριαι...

47. 'Από τοῦ ἄρχοντος Μυσίας δευτέρας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ',
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε',
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ',
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς'.

48. 'Από τοῦ ἄρχοντος Σκυθίας οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισί τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ', τῶ πρικικηρίω τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε', τῷ αὐτοῦ βοηθῶ νομ. γ', τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς'. Dat. XII. k. Mai CP Belisario (v. c.) cons. (a. 536).

XI. *De privilegiis archiepiscopi Primae Iustinianae.* Idem A. Catelliano viro beatissimo archiepiscopo Primae Iustinianae.

Multis et variis modis nostram patriam augere cupientes, in qua prima deus praestitit nobis ad hunc mundum quem ipse condidit venire, et circa sacerdotalem censuram eam volumus maximis incrementis ampliare: ut Primae Iutinianae patriae nostrae pro tempore sacrosanctus antistes non solum metropolitanus, sed etiam arhiepissopus fiat, et certae provinciae sub eius sint auctoritate, id est tam ipsa mediteranea Dacia quam Dacia ripensis nec non Mysia prima et Dardania et Praevalitana provincia et secunda Macedonia et pars secundae Pannoniae, quae in Bacensi est civitate. 1. Cum enim in antiquis temporibus Sirmii praefectura fuerat constituta, ibique omne fuerrat Illyrici fastigium tam in civilibus quam in episcopalibus causis, postea autem Attilanis temporibus eiusdem locis devastatis Apraeemius praefectus

ani, și anume de la consulatul lui Aetius pentru a doua oară și al lui Sigisbuld, iar în dieceza orientală, în Egipt, în Pont, și în Asia de acum douăzeci și opt de ani, și anume de la consulatul lui Cyrus. *Dată la calendele lunii septembrie sub consulatul augustului Anthemius pentru a doua oară.* (anul 468).

XII, 39 (40), 2. *Augușții împărați Valens, Gratianus și Valentinianus către propretorul Modestus.* Provinciile Traciilor să strîngă îmbrăcăminte pe douăzeci de jugăre sau capete; Sciția și Moesia să plătească o dare anuală pe treizeci de jugăre sau capete; în Egipt și în părțile Orientului să se dea o contribuție anuală în îmbrăcăminte pe treizeci de jugăre de pămînt, iar în diecezele Asia și Pont pe același număr de capete sau de jugăre... *Dată cu cinci zile înainte de idele lunii august în Hierapolis sub consulatul augustului Gratianus pentru a patra oară și a strălucitului Merobaud* (anul 377).

NOVELELE LUI IUSTINIAN

VIII. Notă. Înștiințare despre sumele care, potrivit obiceiului, se cuvin a fi luate de către fiecare din demnitățile subalterne. Nimeni dintre cei care dețin demnități să nu cuteze a lua și a da mai mult decît sumele prescrise...

Demnitățile consulare...

47. De către conducătorul din Moesia secunda în felul acesta: celor trei onorați *chartularii* din *sacrum cubiculum* 9 *nomismata*, lui *primicerius* ai străluciților tribuni notari 15 *nomismata*, ajutorului său 3 *nomismata*, orînduirii preavestiților eparhi după dispoziții speciale 36 *nomismata*.

48. De către conducătorul Sciției în felul acesta: onoraților trei *chartulari* din *sacrul cubiculum* 9 *nomismata*, lui *primicerius* al străluciților tribuni notari 15 *nomismata*, ajutorului acestuia 3 *nomismata*, orînduirii preavestiților eparhi după dispoziții speciale 36 *nomismata*. Dată cu șaptesprezece zile înainte de calendele lunii mai în timpul consulatului vestitului bărbat Belisarius (anul 535).

XI. *Despre privilegiile arhiepiscopului din Prima Iustiniana.* Același (împărat) către A. Catellianus, prea fericitul bărbat arhiepiscop al Primei Iustiniana.

Dorind să ridic prin multe și deosebite căi patria mea, în care dumnezeu mi-a hărăzit să viu întîi în această lume, pe care a creat-o el însuși, vreau ca în privința supravegherii sacerdotale s-o măresc cu cele mai înalte demnități, în așa fel ca sfințitul episcop de acuma din Prima Iustiniana a patriei mele să devină nu numai mitropolit, ci și arhiepiscop; și să se afle sub oblăduirea sa anumite provincii, adică atît Dacia mediteraneană însăși cît și Dacia ripensis, Moesia prima, Dardania, provincia Praevalitana, Macedonia secunda și partea din Pannonia secunda, care se află în civitas Bacensis. 1. Căci în timpurile vechi prefectura fusese rînduită la Sirmium și acolo unde se aflase cea mai înaltă autoritate a Illyricului, atît pentru pricinile civile cît și pentru cele episcopale. Dar după aceea, în vremurile lui Attila, cînd localitățile de acolo fuseseră pustiite și Apraeemius, prefectul pretoriului, venise ca refu-

praeterio de Sirmiana civitate in Thessalonicum profugus venerat, tunc ipsam praefecturam et sacerdotalis honor secutus est, et Thessalonicensis episcopus non sua autoritate, sed sub umbra praefecturae meruit aliquam praerogativam.

2. Cum igitur in praesenti deo auctore ita nostra respublica aucta est, ut utraque ripa Danubii iam nostris civitatibus frequentaretur, et tam Viminacium quam Recidiva et Litterata, quae trans Danubium sunt, nostrae iterum dicioni subactae sint, necessarium duximus ipsam gloriosissimam paefecturam, quae in Pannonia fuerat constitutam, iuxta Pannoniam in nostra felicissima patria collocare, cum nihil quidem magni distat a Dacia mediterranea secunda Pannonia, multis autem spatiis separatur prima Macedonia a Pannonia secunda. 3. Et quia homines semper bellicis sudoribus inhaerentes non erat utile reipublicae ad primam Macedoniam per tot spatia tantasque difficultates venire, ideo necessarium nobis visum est ipsam praefecturam ad superiores partes trahere, et iuxta eam provinciae constitutae facilius sentiant illius medicinam. 4. Et ideo tua beatitudo et omnes praefatae Primae Justinianae sacrosancti antistites archiepiscopi habeant praerogativam et omnem licentiam suam auctoritatem eis impertire et eos ordinare, et in omnibus supradictis provinciis primum honorem, primam dignitatem, summum sacerdotium, summum fastigium: ut a tua sede creentur et te solum archiepiscopum habeant, nulla communione adversus ‹eos› Thessaloniciensi episcopo servanda; sed tu ipse et omnes Primae Justinianae antistites sint eius iudices et disceptatores: quicquid oriatur inter eos discrimen, ipsi hoc dirimant et finem ei imponant et eos ordinent, neque ad alium quemdam eatur, sed suum cognoscant archiepiscopum omnes praedictae provinciae, et eius sentiant creationem, et vel per se vel per suam auctoritatem vel clericos mittendos habeat omnem potestatem omnemque sacerdotalem censuram et creationis licentiam 5. Sed et in Aquis, quae est provinciae Daciae ripensis, ordinari volumus a tua sanctitate episcopum, ut non in posterum sub Meridiano episcopo sit constituta: sed Meridianus quidem maneat in Meridio, nulla ei communione cum Aquis servanda; Aquensis autem episcopus habeat praefatam civitatem et omnia eius castella et territoria et ecclesias, ut possit Bonosiacorum scelus ex ea civitate et terra repellere vel in orthodoxam fidem transformare.

6. Ut igitur sciat beatitudo tua nostri nominis dispositionem, ideo praesentem legem ad tuam venerabilem sedem transmisimus, ut in perpetuum tale beneficium habeat patriae nostrae ecclesia in dei omnipotentis gloriam et nostri numinis sempiternam recordationem.

7. Quando autem tuae sedis gubernatorem ab hac luce decedere contigerit, pro tempore archiepiscopum eius a venerabili suo concilio metropolitanorum ordinari sancimus, quemadmodum decet archiepiscopum omnibus honoratum in ecclesiis provehi, nulla penitus Thessalonicensi episcopo neque ad hoc communione servanda. Beatitudo igitur tua quae nostra sanxit aeternitas modis omnibus ad effectum perducere non differat.

Dat. XVIII. Kal. Mai ⟨Belisario v. c. cons.⟩ (a. 535).

giat din cetatea Sirmium la Salonic, i-a urmat atunci prefecturii şi demnitatea sacerdotală, iar episcopul de Salonic a dobîndit o situaţie privilegiată, nu prin autoritatea sa, ci sub umbra prefecturii. 2. Dar, fiindcă în timpul de faţă, cu ajutorul lui Dumnezeu, statul nostru s-a mărit, aşa că amîndouă ţărmurile Dunării sînt populate acum cu cetăţi de ale noastre şi atît Viminacium cît şi Recidiva şi Litterata, care se găsesc dincolo de Dunăre, au fost supuse din nou stăpînirii noastre, am socotit necesar să aşezăm lîngă Pannonia, în prea fericita noastră patrie, însăşi preaglorioasa prefectură, care fusese rînduită în Pannonia, deoarece Pannonia secunda nu se află la mare depărtare de Dacia mediteraneană, dar Macedonia prima este despărţită de Pannonia secunda prin spaţii întinse. 3. Şi, deoarece nu era lucru folositor statului, ca oamenii aflaţi mereu în sudorile războaielor să vină pînă în Macedonia prima, peste întinderi atît de mari şi prin atîtea greutăţi, ni s-a părut necesar să mutăm însăşi prefectura în părţile mai de sus, pentru ca provinciile rînduite lîngă ea să-i simtă alinarea mai uşor. 4. Şi de aceea, cuvioşia ta şi toţi sfinţii arhiepiscopi conducători ai pomenitei Iustiniana prima să aibă prerogativa şi toată libertatea de a le împărţi autoritatea şi de a-i orîndui, şi de a avea în toate provinciile amintite mai sus cea dintîi cinste, cea dintîi demnitate, cea mai înaltă funcţiune sacerdotală, cea mai înaltă treaptă: să fie aleşi de scaunul tău şi numai pe tine să te aibă arhiepiscop, fără să păstreze nicio legătură cu episcopul din Salonic; ci tu însuţi şi toţi episcopii Primei Iustiniane să le fie judecători şi arbitri: orice neînţelegere s-ar ivi între ei, numai aceştia s-o împiedice şi să-i pună capăt, să-i rînduiască şi să nu meargă la altcineva, ci să-l recunoască drept arhiepiscop al lor toţi cei din provinciile amintite şi să-i simtă autoritatea de a alege; şi fie prin sine, fie prin autoritatea sa ori prin trimitere de clerici să aibă toată puterea şi tot controlul sacerdotal şi liberatea de a alege. 5. Dar şi la Aquae, care se află în provincia Dacia Ripensis, voim să fie rînduit un episcop de către sanctitatea ta, în aşa fel ca pe viitor să nu mai fie sub episcopul din Meridium; ci Meridianul să rămînă în Meridium, dar să nu păstreze nici o legătură cu Aquae; iar episcopul din Aquae să aibă numita cetate şi toate castelele, teritoriile şi bisericile ei, spre a putea izgoni din acea cetate şi de pe acel pămînt fărădelegea bonosiacilor şi a o aduce la credinţa cea mai adevărată.

6. Deci pentru ca sfinţia ta să cunoască hotărîrea puterii noastre supreme, am trimis venerabilului tău scaun prezenta lege, pentru ca biserica patriei noastre să aibă pe veci această binefacere spre gloria autotputernicului dumnezeu şi pentru eterna amintire a puterii noastre supreme.

7. Iar cînd stăpînului acelui scaun îi va fi dat să părăsească această lume, hotărîm ca la timp potrivit episcopul să fie rînduit de venerabilul sobor al mitropoliţilor, cum se cade unui episcop să fie înălţat în cinste şi în toate bisericile, fără să se păstreze nici pentru aceasta vreo legătură cu episcopul din Salonic.

Deci sfinţia ta să nu întîrzie să ducă la îndeplinire în toate chipurile cele hotărîte de eterna noastră putere.

Dat la 16 aprilie (sub consulatul preailustrului bărbat Belisarius) (anul 535)

XVII, p. 117, 39—41. Mandata principis. Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς Ἀλανικὸς Βανδαλικὸς Ἀφρικανὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος, νικητὴς τροπαιοῦχος ἀεὶ σέβαστος Αὔγουστος... p. 127,10 Dat. XVI. K. Mai CP. Belisario v.c. cons [anno 535]..

XXVI, p. 203, 1—11. Περὶ τοῦ πραίτωρος Θρᾴκης. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος. Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β. ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

‹Προοίμιον›. Ἐκεῖνο τῶν ἀνωμολογημένων ἐστὶν ὅτιπερ, εἴ τις τὴν Θρᾳκῶν ὀνομάσειε χώραν, εὐθὺς συνεισέρχεται τῷ λόγῳ καί τις ἀνδρείας καὶ στρατιωτικοῦ πλήθους καὶ πολέμων καὶ μάχης ἔννοια· ταῦτα γὰρ ἐγγενῆτε καὶ πάτρια τῇ χώρᾳ καθέστηκεν ἐκείνῃ...(p. 209, 6—19). Dat. XV. K. Ian. CP. Belisario c. c. cons. [anno 535]

Δεῖ [δὲ] παρέχεσθαι τῷ πραίτωρι Θρᾴκης· ὑπὲρ ἀννόνων καὶ καπιτατιόνων καὶ λοιπῆς παραψυχῆς sol. CCC.
τῷ αὐτοῦ παρέδρῳ so. l. LXXII
τῇ αὐτοῦ τάξει auri lib. II.

Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως· τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου sol. IX
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων καὶ τοῖς λατερκουλισίοις sol. XXIV
τῷ βοηθῷ αὐτοῦ III
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προσταγμάτων καὶ πάσης ἑτέρας αἰτίας sol. XL.

XLI, p. 262, 5—30. Ἡ διάταξις πρὸς Βόνον κοιαίστωρα ἐξέρκιτου τάττει τὰς ἐκκλήτους ἀπὸ τῶν πέντε ἐπαρχιῶν Καρίας καὶ Κύπρου καὶ τῶν Κυκλάδων νησῶν καὶ Μυσίας καὶ Σκυθίας, παρὰ τίνι δεῖ ταύτας ἐξετάζεσθαι.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βόνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι Ἰουστινιανῷ εξέρκιτου.

‹Προοίμιον.› Ἴσμεν πρώην θείαν πεποιημένοι διάταξιν, καθ' ἣν τῇ σῇ ἐνδοξότητι παραδεδώκαμεν τὰς πέντε ταύτας ἐπαρχίας, Καρίαν καὶ Κύπρον καὶ τὰς ἐν κύκλῳ κειμένας νήσους καὶ πρός γε Μυσίαν τε καὶ Σκυθίαν, ἐφ' ᾧτε τελεῖν αὐτὰς ὑπὸ τῇ σῇ ἐνδοξότητι· προσθέντες ὥστε καὶ τὰς ἐκκλήτους γινομένας δίκας κατὰ τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας μηκέτι πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους, ἀλλὰ πρὸς τὴν σὴν ἀναπέμπεσθαι μεγαλοπρέπειαν. Ἐπειδὴ τοίνυν πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν τῶν ἐκ Καρίας καὶ Ῥόδου καὶ Κύπρου δυσχεραίνοντες καὶ φάσκοντες ἀναγκάζεσθαι πολλάκις καὶ χειμῶνος ὥρᾳ γίνεσθαι κατὰ τὴν Σκυθῶν καὶ Μυσῶν, ἔνθα διάγεις, κἀκεῖσε τὰς ἐκκλήτους ἴσως οὐδὲ ὑπὲρ μεγάλων χρημάτων ἐγγυμνάζειν, καὶ κινδυνεύειν καὶ πελάγη διαπερῶντας μακρὰ καὶ ἀφικνομένους εἰς χώρας ὑπὸ βαρβάρων ἐνοχλουμένας, διὰ τοῦτο συνείδομεν τόνδε τὸν νόμον γράψαι πρὸς τὴν σὴν ἐνδοξότητα· ὥστε τῶν μὲν ἐκ Σκυθίας καὶ Μυσίας δικῶν ὡς ἐκ γειτόνων οὐσῶν τὴν σὴν ὑπεροχὴν καθ' ἑαυτὴν ἀκροᾶσθαι, τῶν δὲ ἄλλων, τουτέστι τῶν ἀπὸ Καρίας καὶ τῶν εἰρημένων νήσων καὶ Κύπρου (εἴπερ ἐξ ἀρχῆς αὗται παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἐπάρχοις ἠγωνίζοντο, ἐκ θείας κελεύσεως ἡμῶν παραδεδομέναι τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι), εἰ μὲν αὐτὸς ἐνδημοίης ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει. καὶ αὐτὰς ὑπὸ σοὶ κινεῖσθαι καὶ

XVII, p. *117*, 39—41. *Decretele împăratului*. În numele stăpînului Isus Hristos Dumnezeul nostru, împăratul Caesar Flavius Iustinianus alamanicul, goticul, francicul, germanicul, antul, alanicul, vandalicul, africanul, evlaviosul, fericitul, strălucitul, victoriosul, purtătorul de trofee şi veşnic veneratul august..p. *127*, 10. Dat la 18 aprilie în timpul consulatului preailustrului bărbat Belisarius (anul 535).

XXVI, p. *203*, 1—11. Despre pretorul Traciei. Împăratul Iustinian augustul către Ioannes al doilea prea strălucit eparh ale sacrelor pretorii din Orient, exconsular şi *patricius*.

(Cuvînd înainte). E un lucru de netăgăduit, că, dacă zice cineva Tracia, ne vine imediat în minte şi ideea de bărbăţie, mulţime de oşti, războaie şi luptă: căci acestea sînt înăscute şi-şi au patria în ţara aceea... (p. *209*, 6—19). Dat la 17 mai în timpul consulatului preailustrului bărbat Belisarius (anul 535).

Trebuie acordate pretorului Traciei:

pentru aprovizionări, capete şi altă mîngîiere	300 de *solidi*
asesorului său	72 de *solidi*
orînduirii sale	2 livre de aur.

El trebuie să acorde cu ocazia întîlnirilor în felul acesta:

onoraţilor trei *chartulari* din *sacrum cubiculum*	9 *solidi*
lui *primicerius* şi străluciţilor tribuni notari şi secretarilor	24 *solidi*
ajutorului său	3 *solidi*
orînduirii preavestiţilor eparhi după dispoziţii şi din oricare altă cauză	40 *solidi*

XLI, p. *262*, 5—30. Dispoziţia către Bonus, cvestorul armatei, stabileşte de către cine trebuie cercetate apelurile din cele cinci eparhii: Caria, Ciprul, insulele Ciclade, Moesia şi Sciţia.

Acelaşi împărat către Bonus, preavestitul cvestor al armatei lui Iustinian.

(Cuvînd înainte). Ştim că am luat de curînd o sacră hotărîre prin care am încredinţat preastrălucirii tale aceste cinci eparhii, Caria, Ciprul, insulele Ciclade, apoi Moesia şi Sciţia, spre a sta sub oblăduirea preastrălucirii tale, adăugînd că şi apelurile judiciare din amintitele eparhii să nu mai fie trimise la preavestiţii noştri eparhi, ci la preavestita ta mărinimie. 13. Dar pentru că au venit la noi prea mulţi oameni nemulţumiţi din Caria, Rodos şi Cipru şi ne-au spus că sînt siliţi să se ducă de multe ori şi în timpul iernii în ţinutul sciţilor şi moesilor, unde te afli tu, că introduc acolo apeluri pentru lucruri neînsemnate, că ajung în primejdie şi, după ce străbat mări întinse, sosesc în nişte ţinuturi molestate de către barbari; de aceea am hotărît să trimitem preastrălucirii tale această lege, ca înălţimea ta să asculte de faţă pricinile din Sciţia şi Moesia, care sînt apropiate, iar pe celelalte, adică pe cele din Caria, din insulele amintite şi din Cipru (pentru că au fost dezbătute de la început în faţa preastrăluciţilor prefecţi, iar apoi din sfînta noastră poruncă au fost încredinţate conducătorului provinciei), dacă te găseşti tu însuţi în această cetate de reşedinţă, să fie promovate şi cercetate şi

ἐξετάζεσθαι ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου ἐν σάκρῳ auditoriῳ, καθάπερ καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς ἐκκλήτοις κείμενος ὑφηγεῖται νόμος· 1. εἰ δὲ αὐτὸς ἐπὶ Σκυθίας καὶ Μυσίας διατρίβοις, τῷ τὸν τόπον πληροῦντι τὸν σὸν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν προσάγεσθαι τὰς ἐφέσεις, πάντως μέντοι γινόμενον αὐτὸν ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιαίστωρι τῆς ὑποθέσεως ἀκροᾶσθαι κατὰ τῶν τοιούτων ἐξετάσεων σχῆμα, καὶ μὴ τοὺς ἀνθρώπους τὰς εἰρημένας ὑπομένειν δυσκολίας, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῖς κοινῇ κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον κρίνεσθαι, διὰ τὸ παραστῆναι ἡμῖν οὕτω τάξαι τὸν νόμον, ὥστε μετὰ πλείονός τε καὶ μείζονος ἀκριβείας καὶ αὐθεντίας τὰς ὑποθέσεις ἀγωνίζεσθαι. 2. Εἰ δὲ αὐτὸς δοίης τὸν δικαστὴν ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἔμπροσθεν ἐπαρχιῶν, ὁ τὴν τάξιν ἐπέχων τὴν σὴν κατὰ τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἀκροάσεται, καθὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων νενόμισται. (p. 263, 1—7) εἰ μέντοι ἀρχθῆναι παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι συμβαίῃ τὴν δίκην ἐνταῦθα ὡς εἰκὸς εὑρισκομένῃ, εἶτα ἐν μέσῳ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας ἐκδημῆσαι, ταύτην ἀνυπερθέτως πληροῦσθαι παρὰ τῷ τὴν σὴν ἔχοντι τάξιν, καθάπερ αὐτῆς καὶ αὐτὸς ἠκροῶ· εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις ἡ ἔφεσις ἔκ τινων ἐπαρχιῶν ἀνεπέμπετο, ἀλλ' εἰς ἕτερον δικαστήριον, τὴν ἀρχαιότητα παντελῶς οὐ καινίζομεν.

‹Ἐπίλογος.› Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι καὶ παραφυλάττειν εἰς τὸ διηνεκὲς σπευσάτω. Dat. [XV] K. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI post cons. Belisanii V. C. anno II ind. I [anno 537]

CXX, p. 578, 1—7. De alienatione emphyteusi rerum ecclesiasticarum. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων...

Caput IX (p. 588, 4—8). Ταῖς δὲ ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις Ὀδησσοῦ καὶ Τόμεως τῶν πόλεων ἐπιτρέπομεν ἐκποιεῖν πράγματα ἀκίνητα ὑπὲρ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρύσεως, πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἱρήσει κτήσεις τινὲς αὐταῖς ἐδόθησαν, ἐφ' ᾧ κατὰ μηδένα τρόπον ταύτας ἐκποιεῖσθαι.

(p. 591, 6—7). Dat. VII. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basilii vc. anno III. (a. 544).

CXXXI, p. 654, 15—19. De ecclesiasticis canonibus et privilegiis. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων...

Caput III (p. 655, 16—22). Τὸν δὲ κατὰ καιρὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἔχειν ἀεὶ ὑπὸ τὴν οἰκείαν δικαιοδοσίαν τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν Δακίας mediterraneas καὶ Δακίας ripensias, Praevaleως καὶ Dardaniaς καὶ Μυσίας τῆς ἀνωτέρας καὶ Παννονίας, καὶ παρ' αὐτοῦ τούτους χειροτονεῖσθαι, αὐτὸν δὲ ὑπὸ τῆς οἰκείας συνόδου χειροτονεῖσθαι, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἀπὸ τοῦ ἁγίου πάπα Βιγιλίου...

(p. 664, 28—30 Dat. XV a Kl. Aprl. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII post. cons. Basili vc. anno IV. ind. VIII [anno 545]

CXLVIII, p. 722, 1—6. Περὶ συγχωρήσεως λοιπάδων δημοσιῶν. ‹Ἰουστῖνος Αὔγουστος ἔδικτον.› ‹Προοίμιον.› Ὅσην περὶ τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων

şi acestea de către tine împreună cu preastrălucitul cvaestor al dumnezeescului nostru palat, în sacrul auditoriu, după cum dispune şi legea în vigoare privitoare la apeluri. 1. Iar dacă te afli în Sciţia şi în Moesia, apelurile să fie aduse în faţa celui care îţi ţine locul în această fericită cetate; în genere deci cel care se află împreună cu preastrălucitul nostru cvestor să asculte ceea ce i se pune sub cercetare, după natura acestor cercetări, şi să nu mai sufere oamenii neplăcerile amintite, ci să fie judecaţi de aceştia împreună, după cele spuse de noi mai sus, deoarece ne-am hotărît să rînduim legea în aşa fel, ca pricinile să fie dezbătute cu mai multă grijă şi autoritate. 2. Dacă ai dat tu însuţi judecător pentru provinciile amintite mai sus, va audia cel care îţi ţine locul în fericita cetate, după cum este obicei şi la preastrăluciţii prefecţi (p. *263*, 1—7). Dacă se întîmplă că judecata a fost începută în faţa preastrălucirii tale, care se află acolo din întîmplare, dar pe urmă ai plecat spre a plăti cheltuielile ostăşeşti, atunci această (judecată) să fie dusă la îndeplinire fără amînare de către cel care îţi ţine locul, ca şi cum ai fi ascultat-o tu însuţi. Dacă apelul din unele provincii n-a fost trimis de la început la preastrăluciţii prefecţi, ci la altă autoritate judecătorească, noi nu mai schimbăm deloc dispoziţiile vechi.

(Epilog). Cele hotărîte şi lămurite de către noi prin această sfîntă lege, prea strălucirea ta să le treacă la faptă şi îndeplinire şi să caute să le păstreze fără întrerupere. Dat la (18) august anul XI (de domnie) a preastrălucitului părinte, împărat, stăpîn Iustinian, tată al patriei, suveran, în al doilea an de consulat al preastrălucitului bărbat Belisarius, dar prima perioadă (anul 537).

CXX, p. *578*, 1—7. Despre înstrăinarea şi ipotecarea obiectelor bisericeşti. Acelaşi împărat către Petrus, eparhul pretoriilor ...

Capitolul IX (p. *588*, 4—8). Îndemnăm preasfintele biserici din oraşele Odessos şi Tomis să înstrăineze imobile pentru răscumpărarea prizonierilor de război, în afară de cazurile cînd au fost date de ctitori cu specificarea că ele nu pot fi însărcinate în nicio împrejurare.

(p. *591*, 6—7). Dat la 2 mai în al optsprezecelea an de domnie a împăratului şi stăpînului Iustinian augustul, părintele patriei, în al treilea an de consulat al ilustrului bărbat Basilius (anul 544).

CXXXI, p. *654*, 15—19. Despre canoanele şi privilegiile eclesiastice. Acelaşi împărat către Petrus preailustrul eparh al pretoriilor...

Capitolul III (p. *655*, 16—22). Preafericitul arhiepiscop din momentul de faţă în Iustiniana Prima, patria noastră, să aibă totdeauna sub propria jurisdicţie pe episcopii eparhiilor Dacia mediteraneană, Dacia ripensis, Praevalis, Dardania, Moesia superior şi Pannonia; aceştia să fie hirotoniţi de dînsul, iar el să fie hirotonit de către propriul său sinod; în eparhiile supuse lui să aibă acelaşi rang cu scaunul apostolic din Roma în conformitate cu hotărîrile date de sfîntul papă Vigilius...

(p. *664*, 28—30). Dat la 15 martie în al optsprezecelea an de domnie al împăratului şi stăpînului Iustinian augustul, părinte al patriei, în al optulea an de consulat al ilustrului bărbat Basilius, indicţiunea a opta (anul 545).

CXLVIII, p. *722*, 1—6. Despre scutirea rămăşiţelor din dările obşteşti. (Edict dat de împăratul Iustin).

εὐθὺς ἐκ προοιμίων τῆς ἡμητέρας βασιλείας ἐποιησάμεθα πρόνοιαν τε καὶ σπουδὴν τῆς παραδοθείσης ἡμῖν ἐκ θεοῦ πολιτείας κηδόμενοι, ἐξ ὧν ἤδη πεπράχαμεν ανερὸν κατεστήσαμεν ἅπασι...

Cap. I (p. 722, 13—22). Κοινὴν τοίνυν καὶ ταύτην ἡμῶν τὴν εὐεργεσίαν εἰς ἅπαντας ἐπεκτείνοντες συγχωροῦμεν τοῦ προλαβόντος χρόνου μέχρι τῆς octavas ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς τοῦ ἐνεστῶτος κύκλου τὰ ὀφειλόμενα παρὰ τῶν ὑποτελῶν ἐλλείμματα τῷ δημοσίῳ, καὶ θεσπίζομεν μηδεμίαν εἴσπραξιν γενέσθαι τῶν ἐν λοιπάσιν ὀφειλομένων ἄχρι τῆς εἰρημένης ἐπινεμήσεως, εἴτε τὴν γενικὴν εἴτε τὴν ἰδικὴν τράπεζαν τῆς σῆς ἐνδοξότητος ταῦτα ὁρᾷ ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν παρὰ Ἰλλυριοῖς ἱερῶν πραιτωρίων ἢ τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἰουστινιανοῦ ἐπάρχου τῶν ἐπὶ Μυσίας καὶ Σκυθίας στρατιωτικῶν καταλόγων ἢ καὶ τῶν θείων ἡμῶν θησαυρῶν ἢ τοῦ ἱερωτάτου ἡμῶν ταμείου ἢ τοῦ θείου πατριμονίου ἢ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου κουράτωρος τῶν οἰκιῶν· ἀλλὰ πᾶν ὅσον ἔν τε χρυσίῳ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἑτέροις εἴδεσι κεχρεωστημένον εἴη, τοῦτο πᾶσι τοῖς ὀφείλουσι συγχωρείσθω, ὥστε οὔτε γεωργοὶ οὔτε μισθωταὶ οὔτε ἐμφυτευταὶ οὔτε μὴν οἱ κεκτημένοι εἰσπραχθήσονται τὰ ὀφειλόμενα τῷ δημοσίῳ ἐλλείμματα τῶν ἄχρι τῆς εἰρημένης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς χρόνων.

(p. 723, 19) D. anno I Iustinou pp. Aug. [anno 566]

CLXIII (p. 749, 16—17). Περὶ κουφισμοῦ δημοσιῶν. ‹Προοίμιον.› I... (p. 749, 23—25) Ἴσμεν τοίνυν τὰς ἐπαλλήλους τε καὶ πολυτρόπους τῶν ἀνθρώπων φθορὰς εἰς τοσοῦτον τὰς κτήσεις καταγαγεῖν ἀπορίας, ὥστε μήτε προσόδους εἰσάγειν δύνασθαι τοῖς κεκτημένοις μήτε μὴν τὰς τῶν δημοσίων αὐτάρκως εἰσκομίζειν φοράς, καὶ ταῦτα στρατιωτικῆς τε καὶ τῆς ἄλλης (p. 750, 1—5) κατά τὸ ἀναγκαῖον προϊούσης δαπάνης ἐπικειμένης καὶ σφόδρα καὶ συνωθούσης ἡμᾶς πολλοῖς περιρρεομένους πολέμοις συχνὰς ποιεῖσθαι χρημάτων τὰς ἐπιδόσεις. ἐμεριμνήσαμεν οὖν ἱκανῶς, πῶς ἂν γένοιτο καὶ τὴν χρείαν πληρῶσαι καὶ τῶν ὑπηκόων τὴν ἔνδειαν θεραπεῦσαι· πρὸς πολλά τε μεριζομένης ἡμῖν τῆς περὶ ταῦτα γνώμης ἐκράτησεν ὅμως τὸ μᾶλλον πρὸς φιλανθρωπίαν ἰδεῖν καὶ τῆς ἀρεσκούσης θεῷ μεταδοῦναι τοῖς ὑποτελέσι βοηθείας, τὸ δὲ λεῖπον τοῖς κοινοῖς δαπανήμασιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀντεισαγαγεῖν θησαυρῶν.

Caput I (p. 750, 6—13). Ἀναθέντες τοιγαροῦν καὶ ταύτην ἡμῶν τὴν φροντίδα τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, καὶ πρέποντα πράττοντες ταῖς παρούσαις τῆς μεγάλης ἑορτῆς ἡμέραις τοῦ σωτηριώδους πάθους καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ ἀναστάσεως, προσάγομεν ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος εἰκότως αὐτῷ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος δωρεάν, δι' ἧς concedimus γεωργοῖς τε καὶ συντελεσταῖς ἅπασι (ταὐτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν τοῖς τῶν χωρίων κυρίοις) integrum unum canonem τῶν δημοσίων φόρων [τῆς] εἰς quadriennium διαιρουμένης, τουτέστι τῆς μὲν εἰσελευσομένης ἐνάτης ἐπινεμήσεως τετάρτην τούτου μοῖραν, τῆς δὲ μετὰ ταύτην δεκάτης τοσοῦτον ἕτερον μέρος, ὁμοίως, καὶ τῆς ἑνδεκάτης ‹καὶ δωδεκάτης› ἐπινεμήσεως ἀνὰ τετάρτην μοῖραν, συναπομειοῦντες καὶ τὰς ὁπωσοῦν ὑπὲρ τούτων παρεχομένας τισὶ συνηθείας.

II. (p. 750, 14—18). Ἀφίεμεν δὲ τούτοις καὶ τὰ ἐλλείμματα τοῦ φθάσαντος χρόνου μέχρι πέρατος τῆς ἄρτι παρελθούσης quintae ἐπινεμήσεως, καὶ θεσπίζομεν μηδεμίαν εἴσπραξιν γενέσθαι τῶν παρ' ἡμῶν φιλοτιμηθέντων εὐσεβῶν τελεσμάτων, εἴτε τὴν μεγίστην ἀρχὴν ὁρᾷ ταῦτα τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων εἴτε τὴν παρ' Ἰλλυριοῖς ἐπαρχότητα ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν νήσων καὶ τῶν ἐπὶ Σκυθίας τε καὶ Μυσίας στρατιωτικῶν ταγμάτων ἢ τὰς θείας ἡμῶν λαργι-

(Cuvînt înainte). Cîtă prevedere și străduință am arătat față de treburile obștești chiar și la începuturile domniei noastre, purtînd grijă de statul încredințat nouă de Dumnezeu, am lăsat să vadă toți din ceea ce am săvîrșit pînă acuma...

Cap. I. (p. *722*, 13—22). Extindem deci asupra tuturor și această obștească binefacere a noastră și îi scutim pe supuși de rămășițele dărilor datorate de ei fiscului pentru timpul scurs pînă la al optulea an fiscal, și inclusiv acesta, din actuala perioadă fiscală; decretăm să nu se facă nici o încasare a rămășițelor dărilor datorate pînă la anul amintit, fie că acestea privesc casa de bani generală sau specială a preamăririi tale, sau conducerea sacrelor pretorii de la illiri, sau comandantul prea ilustrului prefect Iustinian al unităților militare din Moesia și Sciția sau sacrele noastre tezaure sau preasfînta noastră trezorerie sau patrimoniul sacru sau casele pramăritului *curator*; ci orice datorie în aur, argint sau alte forme să fie iertată tuturor datornicilor, așa încît nici agricultorilor, nici celor care iau în armată dările, nici arendașilor pe termen lung, nici proprietarilor să nu li se ceară rămășițele datorate fiscului pentru timpul pînă la anul pomenit și inclusiv acesta (p. *723*, 19).

Dată în anul I, al domniei lui Iustin părinte al patriei și suveran (în anul 566)

CLXIII (p. *749*, 16-17). Despre strîngerea dărilor.

(Cuvînt înainte)... (p. *749*, 23—25). Știm că distrugerile continue și numeroase de oameni au împins cîștigurile la atîta lipsă, încît producătorii nici nu pot da venituri proprietarilor și nici nu sînt în stare să plătească cu îndestulare dările obștești, iar faptul acesta ne crează multe cheltuieli suplimentare pentru întreținerea armatei (p. *750*, 1—5) și alte nevoi curente, fiind îngreuiați de numeroase războaie și siliți să facem o mulțime de cheltuieli bănești. Ne-am gîndit cu grijă cum am face să ne satisfacem și nevoile, dar să vindecăm și lipsurile supușilor noștri; și, după ce s-au ivit multe păreri divergente în această privință, a triumfat ideea să avem în vedere mai mult dragostea de oameni: să dăm supușilor noștri un ajutor plăcut lui Dumnezeu, iar ceea ce lipsește în cheltuielile obștești să fie luat din tezaurele imperiale.

Cap. I (p. *750*, 6—13). Închinînd deci și această grijă a noastră stăpînului Hristos și făcînd cele cuvenite în aceste zile de mare sărbătoare a mîntuitoarelor patimi și a sfintei sale învieri, îi aducem drept meritată ofrandă spre binele statului și darul de față, prin care acordăm agricultorilor și tuturor contribuabililor (e tot una cum am zice proprietarilor de pămînturi) o singură dispoziție de ansamblu cu privire la dările obștești, distribuindu-le pe patru ani și anume în indicțiunea a noua, care va urma, a patra parte; în indicțiunea a zecea de după aceasta, altă parte la fel; și tot așa în indicțiunea unsprezece (și a douăsprezecea) cîte o pătrime micșorînd totodată și dările cutumiare care se dau cu prilejul unora dintre ele.

Cap. II. (p. *750*, 14—18). Le iertăm acestora și rămășițele din timpul scurs pînă la sfîrșitul celei de a cincea perioade fiscale, încheiate de curînd, și decretăm să nu se facă nicio încasare a pioaselor dări iertate de noi, fie că acestea privesc conducerea supremă a sacrelor pretorii din Orient, fie prefectura din Illyria, fie conducerea insulelor și a unităților militare din Sciția și Moesia, fie sacrele noastre case de ajutor, fie altă autoritate; ... interzi-

τιόνας ἢ καὶ ἄλλην ἀρχήν· ἀπαγορεύοντες βουλευταῖς τε καὶ ἐκλήπτορσι, σκρινιαρίοις τε καὶ ταξεώταις, παλατίνοις τε καὶ ἀνυταῖς, ἔτι γε μὴν καὶ ὑποδέκταις καὶ παντὶ δημοσίων ἀπαίτησιν τε καὶ ὑποδοχὴν ποιησαμένῳ τε καὶ ποιουμένῳ περινοίαις χρῆσθαι κατὰ τῶν γεωργῶν τε καὶ ὑποτελῶν, ἢ καὶ τοὺς τῶν χωρίων δεσπότας * * * ὡς διαφόρους ἐκ τῶν συγκεχωρημένων ἐλλειμμάτων προκαταβαλοῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν ἢ καὶ ἀντιφωνήσεως ἢ ἐγγύας καὶ ὁμολογίας λαβοῦσι δολερῶς.
<Dat. ... April. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII> [anno 575]

Edictum XIII, Caput XI (p. 785, 12—27). ‹Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς› Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

Ἡμεῖς δὲ θεσπίζομεν, ἀνάγκην ἔχειν τὸν περίβλεπτον αὐγουστάλιον καὶ ἐπαμύνειν τοῖς τε παρὰ τοῦ σοῦ θρόνου στελλομένοις εἰς τοῦτο καὶ τοῖς τρακτευταῖς καὶ σκρινιαρίοις ἤτοι τῷ πληροῦντι τὸν αὐτῶν τόπον ἐπὶ ταῖς εἰσπράξεσι ταῖς δρώσαις αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν γενικὴν καὶ ἰδικὴν ἀναφερομέναις τράπεζαν. 1. εἰ δέ τινας συμβαίῃ τῶν ἐκ τῶν εἰρημένων χωρῶν ἀγνωμονεῖν περὶ τὸ δημόσιον καί τινα ταραχὴν πειρᾶσθαι ποιεῖν, ἵνα διαφύγοιεν τὴν εἴσπραξιν, θεσπίζομεν ἄδειαν ἔχειν τὸν τρακτευτὴν ἤτοι τοὺς σκρινιαρίους ἤτοι τὸν ἐπέχοντα τὴν τάξιν αὐτῶν δῆλα ταῦτα καθιστᾶν τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ αὐγουσταλίῳ, τὸν δὲ οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως καταναγκάζειν τοὺς στρατιώτας ἀμύνειν τῷ πράγματι καὶ συνέχειν τοὺς ἀγνωμονοῦντας καὶ ἀπαιτεῖν τὰ ταῖς ‹σαῖς› τραπέζαις ὀφειλόμενα οἰκείῳ κινδύνῳ, ὥστε διά τε τῆς πολιτικῆς διά τε τῆς στρατιωτικῆς χειρὸς ταῦτα ἀνυόμενα ἀνυπέρθετον ἔχειν τὴν εἴσπραξιν τήν τε ἐπὶ τὴν μεγάλην ταύτην πόλιν εἰσφοράν· εἰδότων τῶν τε λαμπροτάτων τριβούνων τῶν [τε] ἀνδρειοτάτων στρατιωτῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐν αὐτοῖς πρωτευόντων, ὅτι τούτου εἰ ῥᾳθυμήσειαν καὶ μὴ παρασκευάσουσιν αὐτοὺς ἅπαντα πρᾶξαι ὁπόσα εἰρήκαμεν, καὶ περὶ τῶν σιτήσεων κινδυνεύουσι· παρακατασχεθήσονται γὰρ αὗται παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν αὐγουσταλίου καὶ εἰσκομισθήσονται ταῖς σαῖς τραπέζαις οἰκείῳ κινδύνῳ, καὶ δήμευσιν ὑποστήσονται οἵ τε λαμπρότατοι αὐτῶν τριβοῦνοι καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς πρωτεύοντες (οἵπερ καὶ κεφαλικὴν τιμωρίαν εὐλαβείσθωσαν), καὶ τὸ πᾶν τάγμα μεταστὰν ἐκ τῆς χώρας ἐν τοῖς πορρωτέρω τοῦ Ἴστρου ἤτοι Δανουβίου ποταμοῦ τόποις μετατεθήσεται, τοῖς ἐκεῖσε λιμιτοῖς τῆς παραφυλακῆς ἕνεκα προσκαρτερῆσον...

[Intra Sept. a. 538 et Aug. a. 539]

cem curialilor, perceptorilor, scriniarilor, cohortalilor ,palatinilor şi reclamatorilor, la fel şi incasatorilor şi oricui a făcut şi face revendicare şi primire de dări, să folosească vre-o înşelăciune faţă de agricultori şi cei impuşi la dări sau faţă de stăpînii moşiilor spre a-şi procura avantaje din rămăşiţele dărilor iertate sau să ia cu viclenie angajamente, cauţiuni şi garanţii.

(Dată în luna aprilie anul întîi de domnie al preafericitului împărat Tiberius Constantinus, perioada a VIII-a) (anul 575).

Edictul XIII. Capitolul XI (p. *785*, 12—27) (Acelaşi împărat) către

Ioannes, preaslăvitul eparh al sfintelor comandamente militare din Orient. Iar noi decretăm că onoratul augustal trebuie să dea ajutor celor trimişi pentru aceasta de la scaunul tău: şi celor care mînuiesc bani şi scriniarilor sau celui care le ţine locul în încasările care îi privesc pe aceştia precum şi în cele predate casei generale şi speciale. 1. Dacă se întîmplă că unii din ţinuturile amintite sînt necinstiţi faţă de fisc şi încearcă să facă tulburare spre a scăpa de obligaţia de a plăti, decretăm că cel care mînuieşte bani obşteşti sau scriniarii ori cel care le ţine locul are libertatea să lămurească aceste lucruri prea mărinimosului augustal, iar acesta cu propria lui primejdie şi a unităţii militare care ascultă de el să deă ordin oştenilor să sprijine fapta şi să-i prindă pe cei necinstiţi, cerînd cele datorate caselor tale de bani, cu propria lui primejdie, aşa încît atît prin mijloace de forţă civile cît şi militare să se pună capăt acestor lucruri şi fără întîrziere să avem încasate dările şi ele să fie trimise în această mare cetate a noastră. Să ştie şi prea luminaţii tribuni ai prea vitejilor noştri oşteni şi mai ales conducătorii lor, că dacă iau lucrurile acestea în uşor şi nu pregătesc toate măsurile pe care le-am amintit, se vor afla în primejdie şi în ce priveşte aprovizionările. Aceste provizii vor fi sechestrate de la augustal din clipa aceea şi vor fi trimise caselor tale de bani pe propria lor primejdie; şi vor fi supuşi la confiscare prea luminaţii tribuni şi conducători lor (care trebuie să se teamă şi de pedeapsa capitală); iar unitatea militară în întregime va fi strămutată din ţară şi aşezată în ţinuturile de dincolo de fluviul Istru sau Dunăre spre a sta de pază la hotarele de acolo...

(Între sept. a. 538 şi aug. a. 539).

L. ΗΣΥΧΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΠΑΣΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ

ἀβακής· ἄβαξ, ἄφωνος, σιωπηρός· καὶ ὄνομα ἀρχιτεκτονικόν. οἱ Σκύθαι λέγουσιν ἄνδρα καλεῖν

ἀβί·· ὑπό· Σκύθαις εἴρηται

ἄβιε· ἔβαλλον Σκύθαι

ἄγλυ· ὁ κύκνος, ὑπὸ Σκυθῶν

ἀδιγόρ. τρωξαλλίς, ὑπὸ Σκυθῶν

ἀλώνητος· τούς...ἅλας λαμβάνοντες οἱ Θρᾷκες ἀνδράποδα ἐδίδοσαν· οἱ δὲ εὔωνος, ὀλίγου ἄξιος

Ἀνάχαρσις· ἰχθὺς ποιός, καὶ ὄνομα κύριον.

ἄορ. νοῦς, ὑπὸ Σκυθῶν

ἀποσκυθίσαι· περιτεμεῖν

Ἀρτιμήασαν· οὐρανίαν Ἀφροδίτην ὑπὸ Σκυθῶν

Ἀστραλίαν· τὸν Θρᾷκα. Λυδοί

Ἀχίλλειον πλάκα· τὴν Ἀχιλλέως νῆσον, τὴν Λευκὴν λεγομένην· εἰσὶ δὲ καὶ Ἀχιλλέως δρόμοι περὶ ταύτην τὴν νῆσον

Βαρυγέτας· Βάρος μὲν ἔχοντας, Γέτας δὲ ὄντας

Βασσάραι· χιτῶνες, οὓς ἐφόρουν αἱ Θρᾳκίαι Βάκχαι

Βενδίς· ἡ Ἄρτεμις, Θρᾳκιστί· παρὰ δέ Ἀθηναίοις ἑορτὴ Βενδίδ(ε)ια

Βούσβατον· τὴν Ἄρτεμιν. Θρᾷκες

βρύγχος· βρόχος

βυθίζων· ποντίζων ἐν βυθῷ. Σκύθαι

γέντα· κρέα. σπλάγχνα

Γοιτόσυρον· τόν Ἀπόλλωνα. Σκύθαι

ἐσκοροδισμένος· σκόροδα βεβρωκώς. Ἀριστοφάνης ἐν Ἀχαρνεῦσι παίζει ἅμα μὲν ὅτι σκοροδοφαγοῦσιν οἱ Θρᾷκες, ἅμα δὲ ὅτι παροξύνονται οἱ ἀλέκτορες πρὸς τὰς μάχας, ὅταν ἐμφάγωσι τῶν σκορόδων

L. HESYCHIOS DIN ALEXANDRIA

A trăit probabil în sec. al V-lea sau al VI-lea şi este autorul celui mai bogat Lexicon care ni s-a păstrat din antichitate. Într-o scrisoare trimisă prietenului său Eulogios, Hesychios arată că gramaticul Diogenianos adunase înaintea lui, într-un singur lexicon (numit Περιεργοπένητες) conţinutul glosarelor cu privire la epopeea homerică, poezia lirică, tragedie, comedie şi oratori. Hesychios spune că a căutat să completeze această lucrare. Opera sa cuprinde, în ordine alfabetică, termeni rari şi proverbe întrebuinţate de autorii clasici. Lexiconul lui Hesychios are diferite glose etnice, printre care scitice şi trace.

Ediţia folosită: Hesychii Alexandrini *LEXICON*, post Ioannem Albertum recensuit Mauricius Schmidt, tom. I—V, Jena, 1858—1868.

CULEGERE ALFABETICĂ DE CUVINTE DE TOT FELUL

abakes: fără glas, mut, tăcut. E şi termen de arhitectură. Sciţii zic aşa bărbatului.

abi: de către. Se zice de către sciţi.

abie: au aruncat, zic sciţii.

agly: e numită lebăda de către sciţi.

adigor: insectă care mănîncă plante, cum e numită de sciţi.

halonetos[1]: tracii..., cînd luau sare, dădeau sclavi. Unii însă (înţeleg): ieftin, care preţuieşte puţin.

Anacharsis: un fel de peşte. Şi nume propriu.

anor: minte, (se spune) de către sciţi.

aposkythisai[2]: a tăia împrejur.

Artimeasa: Afrodită cerească,[3] (numită aşa) de sciţi.

Astralia: tracul, zic lidienii.

Cîmpia lui Ahile: insula lui Ahile, care se cheamă Leuce. Există şi cursele lui Ahile lîngă această insulă[4].

Barygetas: care au greutate şi care sînt geţi.

Basarai: haine purtate de bacante în Tracia

Bendis: Artemis la traci; la atenieni sărbătărirea zeiţei Bendis

Busbaton: Artemis. (Spun) tracii.

brynchos: laţ.

bythizon (cufundînd): care bagă la fundul mării. Sciţii.

genta: carne, măruntaie.

Goitosyron:[5] Appolo. Sciţii.

---

[1] „Vîndut pentru sare" cf. Pollux, VII, 14 (IR, p. 623).

[2] Adică a jupui piele cu păr de pe cap (ca sciţii).

[3] Adică luna, cf. Herodot, IV, 59 (IR, p. 33).

[4] Este limba de nisip de la gurile Niprului, cf. IR, p. 449, n. 109.

[5] Cf. IR, p. 36

ἐ φ έ σ τ ι ο ι· ἔνοικοι, ὅσοι ἑστίαν καὶ οἶκον ἔχουσι. ξένοι, ἐπίδημοι, οἰκέται. Σκυθῶν βασιλέως ἀποστάται

Ζ ά λ μ ο ξ ι ς· τοῦτον Ἡρόδοτος μέν φησι τοὺς περὶ τὸν Πόντον οἰκοῦντας Ἕλληνας λέγειν δοῦλον Πυθαγόρου γενέσθαι, εἶτα ἐλευθερωθέντα καὶ πλεύσαντα ἐπανελθεῖν, καὶ σωφρονεστέραν μαθόντα δίαιταν καὶ Ἑλληνικήν, τοὺς πρώτους τῶν Ἀστῶν συναγαγεῖν καὶ εὐωχεῖν, λέγοντα, ὡς οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ συμπόται τεθνήξονται· ἄλλοι δὲ (τὸν αὐτὸν) τῷ Κρόνῳ εἶναι λέγουσιν.

Ζ ι β υ θ ί δ ε ς· αἱ Θρᾷσσαι, ἢ Θρᾷκες γνήσιοι

ζ ί λ α ι· ὁ οἶνος παρὰ Θρᾳξί

θ ά ψ ι ν ο ν· τὸ ξανθόν, ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς θάψου [ὃ βάπτει], ᾧ ξανθίσουσι τὰ ἔρια καὶ τὰς κεφαλάς· τοῦτό τινες Σκυθὸν λέγουσι· καὶ ὁ ποταμός, παρ' ᾧ φύεται τὸ ξύλον Θάψος καλεῖται· ἔστι δὲ καὶ ῥίζα θαψία καλουμένη.

θ ρ ά τ τ η ς· ὁ λίθος ὑπὸ Θρᾳκῶν

Ἰ σ τ ρ ι α ν ί δ ε ς· αἱ Σκυθικαὶ στολαί

Ἴ σ τ ρ ο ς· ποταμὸς ὁ καὶ Δανούβιος

κ ά ν (ν) α β ι ς· Σκυθικὸν θυμίαμα, ὃ τοιαύτην ἔχει δύναμιν, ὥστε ἐξικμάζει(ν) πάντα τὸν παρεστῶτα· ἔστι δὲ φυτόν τι λίνῳ ὅμοιον, ἐξ οὗ αἱ Θρᾶσσαι ἱμάτια ποιοῦσιν. Ἡρόδοτος. τούτου τὸ σπέρμα θυμιῶσιν.

Κ ά π ρ ο ν τ α ι· ἐκαλοῦντο οὕτως οἱ Θρᾷκες

κ α ρ α ρ ύ ε ς· οἱ Σκυθικοὶ οἶκοι· ἔνιοι δε τὰς κατήρεις ἁμάξας

Κ ρ ό β υ ζ ο ι· γένος Θρᾳκῶν

Λ έ β α· πόλις ὑπὸ Θρᾳκῶν

λ ω τ ο β ο σ κ ὸ ν φ ῦ λ ο ν· οἱ μὲν τὴν Θρᾴκην οἱ δὲ τὴν Αἴγυπτον· ἄλλοι Σκυθίαν

μ ε γ ά λ η θ ε ό ς· Ἀριστοφάνης ἔφη τὴν Βενδῖν. Θρᾳκία γὰρ ἡ θεός

μ ε λ ί τ ε ι ο ν· πόμα τι Σκυθικὸν μέλιτος ἑψομένου σὺν ὕδατι καὶ πόᾳ τινί

μ έ σ π λ η· ἡ σελήνη, παρὰ Σκύθαις

ὀ ρ μ ά τ α ι· οἱ ἀνδρόκτονοι· Σκύθαι

π α γ α ί η· κύων. Σκύθιστί

π ά ρ μ η· Θρᾴκιον ὅπλον, σκεπαστήριον

π έ λ τ η ς· Θρᾴκιον ὅπλον καὶ εἶδος ταρίχου

π η λ α μ ύ ς· διὰ τοῦ ῦ ἰχθὺς ἐν Πόντῳ

Ῥ ῖ π α ι· ὄρη Σκυθικά· ὅθεν βορρᾶς ὁ ἄνεμος πνεῖ

ῥ ο μ φ α ί α· Θρᾴκιον ἀμυντήριον, μάχαιρα, ξίφος ἢ ἀκόντιον μακρόν

σ ά γ α ρ ι ς· πελέκιον μονόστομον

σ ά ν α π τ ι ν· τὴν οἰνιώτην. Σκύθαι

σ α π έ ρ δ η ς· ὄνομα ἰχθύος. οἱ δὲ ταρίχου εἶδος. ἄλλοι ὑπὸ Ποντικῶν τὸν κορακῖνον ἰχθύν

hrănit cu usturoi: care a mîncat usturoi. Aristofan glumeşte în „Acarnienii", cînd, că tracii mănîncă usturoi, cînd, că sînt întărîtaţi să se bată cocoşii, ori de cîte ori mănîncă usturoi.

ephestioi: slugi, care au vatră şi casă. Străini, care stau într-o ţară. Servitorii. Sclavi fugari ai regelui sciţilor.

Zalmoxis. Despre acesta Herodot[6] ne spune că grecii care locuiesc în jurul Pontului afirmă că a fost sclavul lui Pitgaora, că apoi a fost eliberat şi s-a înapoiat cu corabia în ţinuturile sale de baştină, unde a propagat învăţături despre un trai mai înţelept decît cel al grecilor. A adus cu sine fruntaşi atenieni şi i-a primit cît se poate de bine, spunînd că nici el, nici discipolii săi nu vor muri. Alţii susţin că [Zalmoxis] era consacrat lui Cronos [nemuritor].

Zibythide ; femeile trace sau tracii nobili.

zilai: vinul la traci.

thapsinon [galben]: culoarea galbenă din lemnul plantei thapsos, cu care se vopseşte galben lîna şi părul capului. Unii spun că aceasta este scitică. Şi rîul, lîngă care creşte lemnul, se numeşte Thapsos. Există şi o rădăcină numită „thapsia".

thrattes: piatra la traci.

Istrianides: hainele scitice.

Istros: fluviu care (se numeşte) şi Danubius.

kan(n)abis [cînepă]: parfum scitic, care are o astfel de putere, încît usucă tot ce e aşezat în apropiere. Există o plantă asemănătoare cu inul, din care femeile trace fac haine. Herodot[7]. Sămînţa acestei plante se arde pentru a produce fum.

kaprontai: se numeau aşa tracii.

kararyes: locuinţele scitice. Unii însă (numesc astfel) carele gătite.

kimmerioi (cimmerieni); sciţi...

krobyzoi: un neam de traci.

leba: oraş la traci.

trib lotobosc: unii (socotesc) Tracia, alţii Egiptul, alţii Sciţia.

marea zeiţă: zice Aristofan despre Bendis; căci este zeiţa tracă.

meliteion[8]: o băutură scitică din miere fiartă cu apă şi cu nişte iarbă.

mesple: luna, (numită astfel) la sciţi.

hormatai: cei care ucid oameni. Sciţi.

pagaie: cîine, în limba scitică.

parme: armă tracă, armă defensivă.

peltes: armă tracă; un fel de peşte sărat.

pelamys (pălămidă), cu *y*, (este un) peşte din Pont.

Ripai: munţi scitici, de unde suflă vîntul boreas.

rhomphaia [sabie]: armă defensivă tracă, sabie uşor curbată, sabie dreaptă sau suliţă lungă.

sagaris: secure cu o singură gură[9].

sanaptin: (numesc) pe băutorul de vin.

---

[6] IV, 95 (IR, p. 49).
[7] IV, 75 (IR, p. 43).
[8] Μελίτειον — hidromel, băutură făcută din apă cu miere.
[9] Un fel de secure de luptă de care se serveau perşii şi neamurile scitice.

σκάλμη· μάχαιρα Θρᾴκια

σκάρκη· Θρακιστὶ ἀργύρια

Σκύθαι· οὕτω τι τῶν γενεῶν ἐλέγετο

Σκυθικά· ὑποδήματα ποιά

Σκυθικὸν ξύλον· τὴν διάπυρον· ἔνιοι τὴν θαψίαν

Σκυθικός· Κρατῖνος Σκυθικὸν ἔφη τὸν Ἱππόνικον, διὰ τὸ πυῤῥὸν εἶναι· καὶ ᾧ ξαντίζονται αἱ γυναῖκες καὶ βαπτίζουσι τὰ ἔρια

σκυθιστὶ. χειρόμακτρον· οἱ Σκύθαι τῶν λαμβανομένων πόλων ὧν τὰς κεφαλὰς ἐκδέροντες [ἦσαν] ἀντὶ χειρομάκτρων ἐχρῶντο

Σκυθῶν ἐρημία· παροιμία, ἀπὸ τῶν φυγόντων ἐξ Ἐφέσου Σκυθῶν διαδοθεῖσα... τίθεται τοίνυν ἐπὶ τῶν ἐρημουμένων ὑπό τινων

τάρανδος· ζῷον ἐλάφῳ παραπλήσιον, οὗ τὰς δορὰς εἰς χιτῶνας χρῶνται Σκύθαι

τορέλλη· ἐπιφώνημα θρηνητικὸν σὺν αὐλῷ Θρᾳκικόν

Τραλλεῖς οὕτως ἐκαλοῦντο μισθοφόροι Θρᾷκες τοῖς βασιλεῦσιν, οἱ τὰς φονικὰς χρείας πληροῦντες

Τρανιψοί· ἔθνος Θρᾴκιον

sarperdes : nume de pește. Unii (spun că este) un fel de pește sărat; alții (că e) peștele coracin, din apele pontice.

scalme [sabie tracă]: cuțit mare trac...

scarke : în limba tracă „bani de argint".

sciți : astfel se spunea unuia dintre neamurile de oameni

Skythika (scitice): un fel de încălțăminte.

lemn scitic : (femeia) cea focoasă; unii (numesc așa planta) thapsia.

scitic : Cratinos zicea scit lui Hipponicos[9], fiindcă era roșcovan. (Se cheamă așa și aceea) cu care vopsesc femeile lîna.

ștergar în felul scitic: sciții jupuiau pielea de pe capetele (dușmanilor) și o foloseau în loc de ștergare.

pustiul sciților : proverb răspîndit de la sciții fugari din Efes... Se aplică celor ce sînt părăsiți de cineva.

ren : animal asemănător cu un cerb a cărui piele sciții o folosesc pentru haine.

torelle : exclamație de jale, tracă, însoțită de flaut.

tralleis : așa se numeau mercenarii traci în serviciul regilor, care îndeplineau slujbe în legătură cu uciderile.

tranipsoi : neam tracic.

[9] Atenian bogat din sec. al V-lea î.e.n.

LI. VICTORIS TONNENNENSIS EPISCOPI

CHRONICA

453. Opilione et Vincomalo consulibus.

2. Eo tempore Attila moritur, de cuius regno dum filii eius dimicant, Hugni vastantur ac deinde minorantur.

510. Boethio v.c. cons.

Vitalianus comes Patricioli filius fidei catholicae subversionem et synodi Calchedonensis damnationem remotionesque orthodoxorum atque successiones haereticorum cognoscens virorum fortium validam manum congregat et Anastasii imperio rebellat.

511. Felice v.c. cons.

Vitalianus comes Hypatium nepotem Anastasii principis magistrum Romanae militiae congressione facta sexaginta et quinque milibus viris ex

LI. VICTOR DIN TUNUN

A trăit pe la mijlocul sec. al VI-lea şi a fost episcop în Tunun, un oraş puţin cunoscut din Africa. A devenit adeptul ereziei numite *Tria capitula*, ca majoritatea clerului african, şi a stat închis în diferite mănăstiri. În jurul anului 566 se afla în Constantinopol şi a întocmit o *Cronică* de la facerea lumii pînă în anul 566, din care s-a păstrat numai partea privind anii 444—566, constituind continuarea cronicii lui Prosper din Aquitania.

Ediţia folosită: *Chronica minora saec. IV, V, VI, VII*, edidit Theodorus Mommsen, vol. II, Berlin 1894 (MGH, AA, XI, p. 184 şi urm.)

CRONICA

453. În timpul consulatului lui Opilio şi Vincomalus.

2. În vremea aceea a murit Attila. În timp ce fiii acestuia se luptau pentru domnie, hunii şi-au cheltuit forţele, iar apoi puterea lor a scăzut [1].

510. În timpul consulatului strălucitului [2] Boethius [3] Comitele Vitalianus [4], fiul lui Patriciolus [5], aflînd despre înlăturarea dreptei credinţe [6],despre condamnarea sinodului de la Chalcedon, despre îndepărtarea episcopilor drept credincioşi [8] şi despre înlocuirea lor cu eretici, a strîns [9] o oaste [10] mare de bărbaţi viteji [10] şi s-a răsculat împotriva împăratului Anastasius [11].

511. În timpul consulatului strălucitului Felix. Comitele Vitalianus l-a prins de viu pe Hypatius [12], nepotul împăratului Anastasius şi comandantul armatei romane [13], după ce a omorît şasezeci şi cinci de mii de ostaşi [14]

---

[1] Nu luptele dinastice ale urmaşilor lui Attila, ci coaliţia neamurilor pînă atunci supuse în frunte cu gepizii, şi înfrîngerea dezastruoasă de pe rîul Nedao, din anul 544, au fost cauza principală a decăderii hunilor.

[2] Era titlul purtat de membrii senatului.

[3] Celebru filozof roman (480—525).

[4] Originar din Dobrogea, el a fost comandatul trupelor de mercenari barbari *(comes foederatorum)*. Cf. Marc. Com., a. 514.

[5] Acesta îndeplinise aceeaşi funcţie.

[6] Împăratul sprijinea secta monofiziţilor şi luase măsuri în favoarea acesteia.

[7] Acesta condamnase în mod solemn doctrina monofiziţilor, în anul 451.

[8] Patriarhii din Constantinopol şi Antiohia, Macedonius şi Flavianus, precum şi numeroşi episcopi fuseseră înlocuiţi cu adepţi ai doctrinei monofizite.

[9] Aceasta s-a întîmplat în anul 513.

[10] Formată în cea mai mare parte din federaţi bulgari.

[11] A domnit între anii 491—518.

[12] Comandantul armatei din Tracia *(magister militum per Thracias)*.

[13] Care pornise în urmărirea lui Vitalianus.

[14] Cifra este desigur mult exagerată, deoarece în acea vreme nici o armată bizantină n-a atins asemenea cifre şi probabil nici măcar jumătate din ea.

militia Romana peremptis virum capit et vinculis aereis vinctum in custodiam caveae ferrae trudit et postea distrahit.

514. Senatore v.c. cons.
Vitalianus comes cum manu valida barbarorum Constantinopolim veniens in Sosthene sedit: qui non aliter postulatus pacem Anastasio imperatori promittit, nisi prius defensores synodi Calchedonensis relegatos exilio sedibus propriis reddat et Romanae ecclesiae cunctas Orientis ecclesiae uniat.

522. Symacho et Boethio conss.
Vitalianus sacramento recepto Constantinopolim redit, quem Iustinus Aug. grate suscipiens magistrum militum facit et consulatum dare permittit.

523. Maximo c.c. cons.
3. Vitalianus Constantinopoli intra politium loco, quod Graeco vocabulo dicunt, Iustiniani patricii factione dicitur interfectus fuisse.

560. Post consulatum Basili v.c. anno XX.
Bulgares Thraciam pervadunt et usque ad Syces Constantinopolim veniunt, Sergium patricium, qui dudum Africanae fuerat dux militiae, capiunt simulque et distrahunt, sed patricii Belisarii armis fortiter debellati pariterque fugati Danuvium transierunt.

563. Post consulatum Basili v.c. anno XXIII.
2. Eo anno Iustinianus princeps legatos gentis Avarorum primus primos suscepit et cum donis maximis remeare unde venerant facit.

în lupta pe care a purtat-o cu trupele romane. Pe prizonier l-a pus în lanțuri și l-a aruncat într-o cușcă de fier, iar mai tîrziu l-a omorît [15].

514. În timpul consulatului strălucitului Senator. Comitele Vitalianus a ajuns la Constantinopol cu o mare armată de barbari și s-a așezat la Sosthene [16]: fiind rugat, a promis împăratului Anastasius că va încheia pace numai dacă se permite întoarcerea în scaunele lor a apărătorilor [17] sinodului de la Chalcedon, care fuseseră exilați, și dacă toate bisericile din Orient se reunesc cu biserica romană [18].

522. În timpul consulatului lui Symmachus și Boetius. Vitalianus s-a întors la Constantinopol după ce a primit o făgăduință întărită cu jurămînt [19]. Împăratul Justin l-a primit cu bunăvoință, l-a făcut *magister militum* [20] și i-a acordat consulatul [21].

523. În timpul consulatului strălucitului Maximus.

3. Se spune că Vitalianus a fost ucis la Constantinopol [22], de către partizanii patricianului Iustinian [23], în interiorul palatului, în locul căruia pe grecește i se spune „Purcel".

560. În timpul celui de al douăzecilea an după consulatul strălucitului Basilius.

Bulgarii [24] invadează Tracia și ajung pînă la Constantinopol, în regiunea Sycae [25]. Îl prind pe patricianul Sergius [26], care fusese odinioară comandantul armatei din Africa și îl ucid. Dar fiind cu totul învinși [27] și puși pe fugă de patricianul Belisarius ei se întorc peste Dunăre [28].

563. În anul al douăzeci și treilea de la consulatul strălucitului Basilius.

2. În anul acela împăratul Iustinian pentru prima oară a primit pe cei dintîi soli ai neamului avarilor [29] și i-a trimis, încărcați cu daruri, înapoi de unde au venit.

---

[15] Cînd a atacat tabăra bizantină de lîngă Odessos.

[16] Astăzi localitatea Stema la Marea de Marmara.

[17] Care fuseseră destituiți din funcțiile lor de patriarhi sau episcopi.

[18] Din cauza politicii monofizite a împăratului se ajunsese la ruptură cu papa.

[19] Prin care împăratul Iustin îi garanta viața lui Vitalianus.

[20] Mai exact *magister militum praesentalis*, adică șeful suprem al armatei.

[21] Pentru anul 520.

[22] Evenimentul a avut loc în iulie 520.

[23] Viitorul împărat Iustinian (527—565).

[24] De fapt este vorba despre hunii cutriguri de sub conducerea lui Zabergan, la care au participat și elemente bulgare și slave.

[25] Cartierul Galata de astăzi.

[26] Unul dintre comandanții armatei care s-au luptat cu hunii.

[27] Reușind să respingă din fața capitalei corpul de trupă condus chiar de Zabergan.

[28] Aceasta s-a întîmplat de abea peste cîteva luni și numai după ce Justinian a încheiat o înțelegere prin care se obliga la plata unor subsidii.

[29] Este vorba despre ambasada a doua, trimisă de avari imediat după ce au atins Dunărea, în anul 561, și cerînd permisiunea de a se stabili în imperiu, respectiv în Dobrogea. Cronicarul o confundă cu prima ambasadă, din iarna lui 557—558, cînd avarii veniseră în contact cu bizantini în Caucaz.

LII. ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΙΝΔΙΚΟΠΛΕΥΣΤΟΥ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

III, 169 C—D... τὰ πρὸς νότου πανταχοῦ ἐκκλησίαι Χριστιανῶν εἰσι, καὶ ἐπίσκοποι, μάρτυρες, μονάζοντες, ἡσυχασταὶ διαπαντός, ὅπη ἐστὶ κηρυττόμενον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· ὁμοίως πάλιν Κιλικίαν, 'Ασίαν, Καππαδοκίαν, Λαζικὴν καὶ Πόντον καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη Σκυθῶν, 'Υρκάνων, 'Ερούλλων, Βουλγάρων, 'Ελλαδικῶν τε καὶ 'Ιλλυριῶν, Δαλμάτων, Γότθων, Σπανῶν, 'Ρωμαίων, Φράγγων καὶ λοιπῶν ἐθνῶν μέχρι τῶν Γαδείρων τοῦ 'Ωκεανοῦ κατὰ τὸ βόρειον μέρος, πιστευσάντων καὶ καταγγελλόντων τὸ εὐαγγέλλιον τοῦ Χριστοῦ...

LII. COSMAS INDICOPLEUSTES

A trăit pe la mijlocul sec. al VI-lea şi a călătorit ca negustor în Pontul Euxin Arabia, Africa şi Asia pînă în Ceylon. A stat apoi un timp în Alexandria şi în cele din urmă s-a retras pe muntele Sinai, unde între anii 547—549 a alcătuit geografia sa intitulată *Topografie creştină*, scrisă într-o limbă simplă şi populară. În această operă a adunat ştiri importante despre geografia, cultura şi religia timpului şi mai ales despre răspîndirea creştinismului.

Ediţia folosită: *The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes*, edited with geographical notes by E. O. Winstedt, University Press, Cambridge, 1909

TOPOGRAFIA CREŞTINĂ

III, 169 C—D... Pretutindeni sînt biserici ale creştinilor şi episcopi, martiri, monahi, sihaştri, pe oriunde s-a vestit evanghelia lui Hristos; de asemenea şi în Cilicia, Asia, Capadocia, Lazica, Pontul şi ţinuturile dinspre miazănoapte ale sciţilor, hircanilor, herulilor, bulgarilor, heladicilor, illyrilor, dalmaţilor, goţilor, spanilor, romanilor, francilor şi ale celorlalte neamuri pînă la Gadeira dinspre Ocean spre miazănoapte, crezînd şi vestind evanghelia lui Hristos...

LIII. VIGILII PAPAE

EPISTOLA (OLIM XII) AD VALENTINIANUM EPISCOPUM TOMITANUM

(PL, LXIX, 51—53) Dilectissimo fratri Valentiniano episcopo de Tomis provinciae Scythiae Vigilius.

Fraternitatis tuae relegentes scripta, pontificalem in vobis sollicitudinem inesse gratanter accepimus; quia profetica tibi possunt verba competenter aptari, quibus ait: „Salvabo gregem meum, et suscitabo super eum pastorem qui pascat eum, servum meum" (*Ezech.*, XXXIV). Oportet ergo charitatem tuam ea quoque Domini nostri verba sectari, per quae dixit:„Speculatorem te posui domus Israel; et audies de ore meo verbum, et annuntiabis eis ex me" (*Ezech.*, III); et convocatos eos quos scandalizari diversis rumoribus retulisti, incessanter hortari, ne per hos forsitan seduncantur, qui sub praetextu catholico, nequissimo spiritu simplicium Christianorum corda fallacia sua decipere moliuntur, et patris sui diaboli consuetudinem maligno sectantes spiritu, Ecclesiam tibi commissam diversis mendacibus scriptis conturbare desiderant, quibus apostolica lectio congruenter aptatur, dicens: „Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos qui dissensiones et offendicula praeter doctrinam quam vos didicistis faciunt et declinate ab illis" (*Rom.*, XVI). Et infra: „Et per dulces sermones et benedictiones se ducunt corda innocentium" *(ibid.)*. Vestra autem obedientia in omni loco divulgata est, quatenus fraternitatis vestrae adhoratione saepe commoniti, nulla fideles eorum animos

LIII. PAPA VIGILIUS

A ocupat scaunul pontifical între anii 537—555 şi a dus o luptă împotriva împăratului Iustinian, încercînd să apere punctul de vedere al provinciilor de limbă latină în problema celor „Trei capitole" şi mai ales independenţa puterii seculare faţă de cea laică. În cele din urmă a trebuit să se supună cererilor împăratului şi a cedat. De la el au rămas şaisprezece scrisori şi decrete privind cele „Trei capitole".

Ediţia folosită: PL, LXIX, 51—53, Paris, 1865.

SCRISOARE (ODINIOARĂ XII) CĂTRE EPIRCOPUL TOMITAN VALENTINIANUS

(PL, LXIX, 51—53). Vigilius, către prea iubitul frate Valentinianus [1], episcop de Tomis, din provincia Sciţiei.

Citind scrisoare frăţiei tale, am aflat cu bucurie că te frămîntă [2] unele lucruri şi în calitatea ta de episcop ţi s-ar potrivi bine cuvintele profetului, prin care spune: „Voi mîntui turma mea şi drept păstor care s-o pască voi pune peste ea pe robul meu" (*Ezech.*, XXXIV). Ar trebui deci ca milostenia ta să urmeze şi acele cuvinte ale Domnului nostru, prin care a zis: „Te-am pus supraveghetor al casei lui Israel; şi vei auzi din gura mea cuvînt, şi le vei vesti lor de la mine" (*Ezech.*, III); şi adunînd pe cei care ai spus că sînt revoltaţi [3] de diferite zvonuri [4] să-i îndemni neîncetat să nu fie amăgiţi de aceştia [5], care sub înfăţişarea catolică, cu duh prea necurat, încearcă să înşele prin vicleniile lor inimile creştinilor simpli şi urmînd cu duh răutăcios obiceiul tatălui lor, diavolul, doresc să tulbure prin diferite scrieri mincinoase comunitatea creştină încredinţată ţie; acestora li se potriveşte bine textul apostolic, care spune: „Dar vă rog pe voi, fraţilor, să observaţi pe aceia care fac desbinări şi sminteli împotriva învăţăturii pe care aţi învăţat-o voi şi feriţi-vă de ei" (*Rom.*, XVI). Şi... mai jos: „Şi prin vorbe blînde prin blagoslovenii înşeală inimile celor fără de răutate" (*ibidem*). Ascultarea voastră însă s-a făcut cunoscută în tot locul, pentru ca, preveniţi de îndemnul frăţiei voastre, nici o vestire răutăcioasă să nu îndepărteze sufletele lor cre-

---

[1] Este ultimul episcop din Tomis pe care îl cunoaştem din sec. al VI-lea.

[2] În legătură cu ceea mai recentă dispută teologică, a celor „Trei capitole", care împărţise în două tabere tot clerul creştin.

[3] În anul 543 împăratul Iustinian dăduse primul edict împotriva celor „Trei capitole", iar la 11 aprilie 548 papa Vigilius, care se afla la Constantinopol, a fost constrîns să ratifice hotărîrile împăratului prin celebrul *Iudicatum*. O mare parte a clerului de limbă greacă, precum şi tot clerul de limbă latină, inclusiv cel din provinciile dunărene, sprijiniţi la început chiar de papa Vigilius, s-au împotrivit hotărîrii lui Iustinian. Capitularea papei a trezit mare nedumerire şi de aceea mitropoliţii din Tomis şi Arles (Gallia) s-au adresat papei, arătînd nemulţumirea şi chiar revolta suscitată de *Iudicatum*.

[4] Care afirmau că prin hotărîrile luate s-a dat o lovitură conciliului de la Chalcedon şi deci s-au făcut concesii sectei monofiziţilor.

[5] Adică adversarii hotărîrilor de condamnare a celor „Trei capitole".

a rectitudine viae, quae Christus, est, qui ait: „Ego, sum via, et veritas, et vita" (*Ioan*, XIV), qualibet maligna annuntiatione submoveat: sed si, quod non oportet, ab adversariis conturbati, aliquid (quod Deus avertat) contra fidem factum forte formidant, cum mansuetudine, quae convenit Christianis, prophetica verba sectentur, dicentis: „Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi seniores tuos, et dicent tibi" (*Deut.*, XXXII), et alius propheta: „Labia sacerdoris custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore eius" (*Malach.*, II). Et quoniam Basinianus illustris et magnificus vir, filius noster, cum his qui pro actibus fraternitatis Ecclesiae in Constantinopoli observant, pari ratione dixisse noscuntur, etiam hoc Dei inimicos fuisse mentitos, quod personae episcoporum Ibae atque Theodori in nostro (quod absit) fuissent iudicato damnatae: legant ergo qua de causa, quae hic mota est, ad fratrem nostrum Mennam Constantinopolitanae urbis episcopum scribentes legimus definisse, et tunc cognoscent nihil a nobis, Deo nos custodiente, commisum, vel certe dispositum, quod contra fidem praedictionemque venerandarum quattuor synodorum, quae pro una eademque fide definita sunt, id est Nicaenae, Constantinopolitanae, Ephesinae primae, et Chalcedonensis reperiatur aversum; aut unius ex his, qui definitioni suprascriptae Chalcedoniensis fidei subscripserunt, tangant iniuriam: vel quod decessorum praecedessorumque nostrorum inveniatur (quod absit) constitutis forte contrarium: sed in omnibus apostolicae sedis praesulum, et beatae recordationis papae Leonis, et praedicatarum synodorum adversariis restitisse; fraternitatem autem vestram credimus non latere, inimicos fidei Christianae hoc semper saeculari et reprobanda molitos astutia, ut evengelistos quattuor contraria sibi (quod absit) dixisse monstrarent; quibus a sanctis patribus per evangeliorum concordiae libros est coelesti sapientia contradictum. Quod nunc quoque sancti Chalcedonensis concilii adversarii (inter quos etiam Rusticam et Sebastianum comperimus istius auctores scandali, quos olim meritis suis a sacra communione suspendimus, in quibus nos, si non resipuerint celeriter, fraternitas tua cognoscat canonicam sententiam prolaturos), qui sub praetextu falsae defen-

dincioase de la calea cea dreaptă, care este Hristos, cînd spune: „Eu sînt calea şi adevărul şi viaţa" (*Ioan*, XIV); dar dacă — lucru ce n-ar trebui să se întîmple — tulburaţi de vrăjmaşi, s-ar teme că s-a făcut ceva (ferească Dumnezeu) împotriva credinţei [6], cu blîndeţea care se cuvine creştinilor să urmeze cuvintele profetului, care zice: „Întreabă pe tatăl tău şi îţi va vesti ţie, pe cei mai bătrîni ai tăi şi-ţi vor spune ţie" (*Deut.*, XXXII) şi alt profet: „Buzele preotului păzesc ştiinţa şi legea o caută [ei] din gura lui" (*Malach.*, II). Şi fiindcă Basinianus , bărbat vestit şi minunat, fiul nostru, împreună cu acei care veghează la Constantinopol la acţiunile bisericii frăţiei tale, după cum se ştie, au spus şi ei că vrăjmaşii lui Dumnezeu au minţit, că persoanele episcopilor Ibas şi Teodor [7] ar fi fost condamnate [8] (ferească Dumnezeu) în hotărîrea [9] noastră, să citească deci cele ce am stabilit despre pricina [10] care s-a ivit aici, cînd am scris fratelui nostru Mennas [11], episcopul oraşului Constantinopol, şi atunci vor cunoaşte că ocrotindu-ne Dumnezeu, nimic n-a fost săvîrşit sau cel puţin orînduit de noi, care să fie împotriva credinţei şi a celor anunţate la cinstitele patru sinoade, care au fost fixate pentru una şi aceeaşi credinţă, adică la cel din Niceea, din Constantinopol, la primul din Efes şi la cel din Chalcedon; sau ar încerca să ofenseze pe unul din acei care au semnat definirea credinţei a mai sus pomenitului sinod) din Chalcedon [12]; sau care să fie în contradicţie poate (ferească Dumnezeu) cu cele stabilite de predecesorii noştri; ci în toate s-a împotrivit vrăjmaşilor titularilor scaunului apostolic şi ai papei Leon [13], de fericită amintire, şi ai sinoadelor mai înainte pomenite; frăţia voastră însă cred că ştie, că duşmanii credinţei creştine au încercat întotdeauna prin viclenie lumească şi respingătoare să arate că cei patru evanghelişti au spus (ferească Dumnezeu) lucruri contrare unii altora; aceştia au fost contrazişi cu ajutorul înţelepciunii cereşti, de către sfinţii părinţi prin cărţile evangheiilor care se potrivesc între ele. Acest lucru (încearcă) acum şi vrăşmaşii sinodului din Chalcedonia — între care am descoperit ca autori ai acestui scandal pe chiar Rusticus şi pe Sebastianus [14], pe care odinioară i-am oprit de la sfînta împărtăşanie din pricina vinovăţiei lor şi împotriva cărora, dacă nu se vor cuminţi de grabă, frăţia ta să ştie că vom da o sentinţă canonică — care sub înfăţişarea unei false apărări încearcă să arate că acelaşi

---

[6] Prin publicarea răsunătorului *Iudicatum* de către papa Vigilius.

[7] Este vorba despre Teodor din Mopsuest şi Ibas din Edessa, ale căror scrieri fuseseră condamnate de edictul lui Iustinian.

[8] Deoarece opera episcopilor amintiţi era puternic combătută de monofiziţi, condamnarea lor era socotită ca o concesie făcută monofiziţilor, fapt care a dezlănţuit protestele adversarilor acestora din urmă.

[9] Celebrul *Iudicatum*.

[10] Adică despre disputa celor „Trei Capitole".

[11] Căruia era adresat *Iudicatum*.

[12] Sinodul din Chalcedon (a. 451) condamnase secta monofiziţilor, lucru pentru care adversarii acestora vegheau la respectarea hotărîrilor luate atunci.

[13] Celebrul papă (440—461 e.n.) care a scris aşa-numitul *Tom al lui Leon*, în care combate monofizitismul şi dezvoltă doctrina oficială a bisericii.

[14] Erau doi clerici din suita papei — primul fiindu-i chiar nepot — care au protestat împotriva hotărîrii date prin *Iudicatum*.

sionis student, ut eamdem synodum contra praedictas tres synodos dixisse (quod absit), ostendant. Quibus haec conantibus prophetae dicta consonanter aptantur, dicentis: „Vere mendacium operatus est stylus mendax scribarum" (*Jer.* VIII), Verbum Domini nostri proiecerunt, et sapientia nulla est in eis. „Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium; ut inique agerent, laboraverunt" (*Jer.* IX). Quibus, si non poenituerint, veniet Psalmistae invocata sententia, dicentis: „Ut destruas inimicum et defensorem". Credimus enim catholicis Ecclesiae filiis ea quae tunc ad fratrem et coepiscopum nostrum Mennam scripsimus, id est de blasphemiis Theodori Mopsuesteni, eiusque persona, vel de epistola quae ad Marim Persam scripta ab Iba dicitur, et scriptis Theodoriti, quae contra rectam fidem et duodecim capitula sancti Cyrilli facta sunt, abunde posse sufficere; quippe dum in constituto nostro superis designato possit diligenter agnosci, quia in ipsa definitione fidei, quam sancti Chalcedonensis concilii sacerdotes secundum praecedentes eam tres alias sanctas synodos protulerunt non aliud mutaverunt, sed laudantes omnia quae a superioribus acta sunt, sancta definitione sua perpetuo roborare firmaverunt. Tamen si post haec aliquis (quod non credimus) dubitare voluerit, hortamur, ut cum tuae fraternitatis ordinationem ad nos venire festinet, quatenus lucida admonitione cognoscat, omnia quae decessorum nostrorum et antefatarum quattuor synodorum sunt de una eademque fide acta scriptaque temporibus, a nobis inviolabiliter fuisse servata. Qua ratione percepta, sublato, sicut oportet, de Christianissimis animis scandalo, pax Deo placita in eius Ecclesia illibata perduret. Hoc quoque fraternitatem tuam credimus adhortandam, ne ulterius praedictorum Rustici et Sebastiani, aut illorum qui pravae eorum praesumptionis probantes esse participes, scripta suscipiat; sed et universos ad tuam pertinentes ordinationem commoneas, ne vel ipsi a praedictis relegant aliquid destinatum, vel falsitati eorum ulterius animum suae credulitatis accomodent. Deus te incolumem custodiat, frater charissime. Datum XV Kalendas Aprilis, imperii domini Justiniani perpetui Augusti anno 25 post consulatum Basilii viri clarissimi anno 9, per Joannem presbyterum apocrisiarium, et ipse direxit eam per Maxentium hominem suum.

sinod[15] a vorbit (ferească Dumnezeu) împotriva celor trei sinoade mai înainte pomenite. Celor care încearcă acestea li se potrivesc bine cuvintele profetului, care zice: „Cu adevărat minciună a fabricat condeiul scriitorilor" (*Ier.*, VIII), au aruncat cuvîntul Domnului nostru şi nu este nicio înţelepciune în ei. „Căci au învăţat limba lor să vorbească minciună; să lucreze nedrept s-au căznit" (*Ier.*, IX). Împotriva acestora dacă nu se vor pocăi, va veni sentinţa invocată de plasmist care zice: „Să nimiceşti pe duşman şi pe apăsător". Căci credem că ar putea să fie de ajuns fiilor bisericii universale cele ce am scris atunci fratelui nostru Mennas, episcop ca şi noi, adică despre hulele lui Teodor din Mopsuest şi despre persoana lui, sau despre scrisoarea[16] care se spune că a fost trimeasă de Iba lui Maris Persanul, şi despre scrierile lui Theodoretos[17] care au fost făcute împotriva dreptei credinţe şi a celor douăsprezece capitole ale sfîntului Ciril; într-adevăr pînă să se poată cunoaşte exact în decretul nostru, arătat în cele de sus, că în însăşi definirea credinţei, pe care preoţii sfîntului sinod din Chalcedon au făcut-o după celelalte trei sfinte sinoade precedente, n-au schimbat nimic, ci lăudînd toate care au fost făcute de cei de dinainte, le-au întărit pentru totdeauna prin sfînta lor definiţie. Totuşi, dacă după acestea cineva ar voi să se îndoiască (ceea ce nu credem), îl îndemnăm să se grăbească să vină la noi cu ordinul frăţiei tale, ca prin sfătuire luminoasă să ia cunoştinţă că au fost păstrate neschimbat de noi toate ale predecesorilor noştri şi ale celor patru sinoade pomenite înainte, care au fost făcute şi scrise cu vremea. După ce se va înţelege aceasta, înlăturîndu-se, aşa cum se cuvine, revolta din inimile creştinilor, pacea plăcută lui Dumnezeu să dăinuiască neştirbită în Biserica lui. Credem că frăţia ta trebuie sfătuită să nu mai primească scrieri ale lui Rusticus şi ale lui Sebastianus, pomeniţi înainte, sau ale acelora care dau dovadă că sînt părtaşi ai presupunerii lor greşite; ci şi pe toţi, care ţin de cîrmuirea ta, să-i îndemni să nu citească ceva trimis de cei mai sus pomeniţi, şi să nu mai dea cu uşurinţă crezare minciunii lor. Dumnezeu să te păzească sănătos, prea iubite frate. Dat în ziua a cinsprezecea înaintea calendelor lui aprilie[18], în anul al douăzeci şi cincilea al domniei stăpînului Justinian August perpetuu, în anul al nouălea[19] după consulatul prea strălucitului bărbat Basilius, prin preotul şi apocrisiariul[20] Ioan, care a trimis-o personal prin omul său Maxentius.

---

[15] Adică cel din Chalcedon, care este al IV-lea.

[16] În ea fuseseră emise idei de coloratură nestoriană.

[17] Theodoretos din Cir a fost şi el membru al şcolii teologice de la Antiohia, leagănul sectei nestorienilor. În scrierile sale contra lui Ciril din Alexandria a exprimat idei asemănătoare cu ale lui Teodor din Mopsuest.

[18] Adică la 15 martie 553.

[19] Adică în anul 549. Dintre cele două date, ultima este cea bună, deoarece zarva iscată în imperiu de actul papei *(Iudicatum)* a avut loc în anul 549, ca şi protestul celor doi diaconi menţionaţi, pe care în anul 550 papa i-a şi destituit.

[20] Apocrisiarul era un reprezentant permanent al papei de la Roma, sau al patriarhilor din Orient, la curtea din Constantinopol.

LIV. IORDANIS

ROMANA

216. Dardanos Mysosque Curion primum proconsul edomuit primusque omnium Romanorum Danubium amnem usque profectus cuncta eius loca vastavit. Pannonum quoque regem in certamine superans idem Lucius redegit in provinciam utrasque Pannonias.

217. ... Daces autem post haec iam sub imperio suo Traianus, Decebalo eorum rege devicto, in terras ultra Danubium, quae habent mille milia spatia, in provinciam redegit. Sed Gallienus eos dum regnaret amisit Aurelianusque imperator evocatis exinde legionibus in Mysia conlocavit ibique aliquam partem Daciam mediterraneam Daciamque ripensem constituit et Dardaniam iunxit. Illyricus autem cuncta per partes quidem et membra devicta ad unum tamen corpus apta est, quae habet intra se provincias XVIII et sunt Norici duo, Pannonias duas, Valeria, Suavia, Dalmatia, Moesia superior, Dardania, Dacias duas, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epyros duo, Praevales, Creta, simul XVIII.

LIV. IORDANES

A fost un got romanizat, originar din Moesia, care a slujit ca *notarius*, iar în anul 551 a alcătuit o *Cronică universală (De summa temporum vel origine actibusque gentis Romanorum)* și o *Istorie a goților (De origine actibusque Getarum)*. Pentru prima a utilizat îndeosebi pe Eusebius-Hieronymus, Florus, Rufius Festus și Marcellinus Comes, iar pentru a doua o operă a lui Cassiodorus, azi pierdută. Autorul sprijinea politica lui Iustinian și urmărea o reconciliere între goți și stăpînirea bizantină. Prima parte a operei sale n-are mare valoare, deoarece ni s-au păstrat și sursele ei; dar a doua conține informații deosebit de prețioase pentru istoria goților, slavilor și populației romanizate din sud-estul Europei.

Ediția folosită: Iordanis *Romana et Getica*, recensuit Theodorus Mommsen, Berlin, 1882 (1961) (MGH, AA, vol. V, partea 1).

FAPTELE ROMANILOR

216. Pe dardani și pe moesi pentru întîia oară i-a îmblînzit proconsulul Curio [1] și ajungînd ca primul dintre toți romanii pînă la fluviul Dunărea, a devastat toate împrejurimile acestuia. Același Lucius, învingînd într-o luptă și pe regele panonilor, a transformat în provincie ambele Pannonii [2].

217. ... După aceasta, pe dacii din ținuturile de dincolo de Dunăre, care au o întindere de un milion de pași, i-a prefăcut în provincie Traian, în timpul domniei sale, după ce regele lor Decebal a fost omorît. Gallienus însă le-a pierdut în timpul domniei sale, iar împăratul Aurelian, rechemînd de acolo legiunile [3], le-a așezat în Moesia și acolo, într-o parte a acesteia a întemeiat Dacia Mediterranea și Dacia Ripensis [4], la care a adăugat Dardania. Toată Illyria însă, care fusese supusă pe regiuni în mod separat, a fost unită într-un singur organism, care are în interiorul său optsprezece provincii și anume: două Noricum, două Pannonii, Valeria, Suavia, Dalmatia, Moesia Superioară, Dardania, două Dacii, Macedonia, Thessalia, Achaia, două Epyrus, Praevales, Creta; împreună optsprezece.

---

[1] În anul 74 î.e.n. Paragr. 216, 217, 218 și 221 redau cap. VIII și IX din Festus, cu unele mici adausuri proprii ale lui Iordanes.

[2] În realitate provincia a fost creată de abea spre sfîrșitul domniei lui Augustus și a fost scindată de Traian.

[3] La Festus era vorba de „romani". Iordanes, care completează uneori cu informații proprii știrile despre Moesia, întîlnite în autorii folosiți, procedează la fel și aici. Restrîngerea noțiunii de „romani" la sfera „legiunilor", adică a „armatei" de către un cunoscător al regiunii, arată clar caracterul limitat al retragerii romane din Dacia (cf. Vl. Iliescu, *Evocatis exinde legionibus. Zu Iord. Rom. 217*, în „Studii clasice", XIII (1971).

[4] Numele celor două noi provincii a fost și el adăugat de Iordanes.

221. Marcus Lucullus... similiterque capiens et civitates, quae litori Pontico inherebant, id est Appolonia Galato Parthenopolim Thomos Istro, omniaque loca usque ad Danuvium subdens Scythis ostendit Romanorum virtutem.

245. Moesi vero quam feri, quam truces erant? ut unus ducum ante aciem postulato silentio „qui vos estis"? inquid. Responsum est: „Romani gentium domini". Et ille „ita fiet", inquid, „si nos viceritis". Sed mox ad bellum ventum est, nec classicum audire valuerunt: sic a Marcio superati sunt. 246. Thraces autem antea saepe, tunc tamen Romaetalca regnante sibi a Romanis disciscunt. Nam is barbaros et disciplina et signis militaribus adsueverat: sed a Pisone perdomiti in ipsa captivitate rabiem ostendebant: nam catenas, quibus legati erant, morsibus vellicantes feritatem suam ipsi puniebant.

247. Daciam quoque ultra Danubium sitam exindeque saepius Dacos gelato Danubii alveo ad furta in Romania transeuntibus Lentulo misso vicit, expulit atque subegit. Sarmatas quoque per eundem Lentulum ultra Danubium pepulit qui nihil aliud ubi degunt praeter nives pruinasque et silvas habent, tantaque barbaries in illis est ut nec intellegant pacem.

267. Traianus pene omnium imperatorem potior regnavit an. XVIII m. VI. hic enim de Dacis Scythisque triumphavit Hiberosque et Sauromatas... edomuit.

284. Decius... bellantibus Getis cum filio suo crudeli morte occubuit Abritto. 285. Gallus et Volusianus regnaverunt ann. II m. IV. Hi cum adversum Aemilianum, qui in Moesia res novas moliebatur, ex urbe profecti essent, in Foro Flaminінii interfecti sunt.

287. ... Greciam Gothi vastaverunt, Quadi et Sarmatae Pannonias invaserunt...

290. Aurelianus Dacia Ripense oriundus... expeditioneque facta in Danubium Gothos magnis praelliis profligavit...

294. Carus... bellum Sarmaticum feliciter superavit.

299. Carporum si quidem gens tunc devicta et in Romanum solum translata est.

313. Gens Hunorum super Gothos inruens certos ex ipsis subiugat, alios fugat. Qui venientes in Romania sine armorum suscepti depositione per avaritiam ducis Maximi fame compulsi rebellare coacti sunt, superatique Romanis in congressione funduntur in Tracias.

331. Hunnorum rex Attila iunctis secum Gepidas cum Ardarico, Gothosque cum Valamir, diversasque alias nationes suis cum regibus, omnem Illyricum Traciamque et utramque Daciam, Mysiam et Scythiam populatus est. Contra quem Arnegisclus magister militum Mysiae egressus a Marcianopolim fortiter dimicavit... et ... occisus est.

221. ... Marcus Lucullus cucerind[5] de asemenea și cetățile care erau așezată pe țărmul Pontului, adică Apollonia, Calatis, Parthenopolis, Tomis, Istros și supunînd toate regiunile pînă la Dunăre, a arătat sciților vitejia romanilor.

245. Dar cît erau de sălbatici și de îngrozitori moesii? Atunci cînd unul dintre comandanții lor, cerînd să se facă liniște, a întrebat în fața liniei de bătaie: „Cine sînteți voi?" I s-a răspuns: „Sîntem romanii, stăpînitorii neamurilor". Iar acela a spus: „Așa va fi, dacă ne veți învinge pe noi". S-a trecut imediat la luptă și nici n-au fost în stare să suporte sunetul trîmbiței care anunța atacul; așa au fost bătuți de Marcius[6]. 246. Tracii însă, care și mai înainte o făcuseră adesea, s-au răsculat mai ales atunci, în timpul domniei lui Rometalce, Căci acesta îi obișnuise pe barbari și cu disciplina și cu semnalele militare; însă fiind îmblînziți de către Piso, ei și-au arătat furia lor chiar în captivitate; căci mușcîndu-și cu dinții lanțurile cu care erau legați, ei înșiși pedepseau propria lor sălbăticie.

247. Fiind trimis Lentulus a învins, alungat și supus pe dacii care treceau adesea din Dacia de dincolo de Dunăre, cînd albia ei era înghețată, pentru a face prădăciuni în teritoriul roman. Chiar și pe sarmați, același Lentulus i-a alungat dincolo de Dunăre. Aceștia nu au nimic altceva, acolo unde își petrec viața, decît zăpadă, gheață și păduri, iar barbaria lor este atît de mare încît nici nu înțeleg ce înseamnă pacea.

267. Traian a domnit mai mult decît aproape toți împărații: 18 ani și 6 luni. El a repurtat un triumf asupra dacilor și sciților,[7] iar pe iberi și pe sarmați ... i-a îmblînzit.

284. Decius însuși în timpul luptelor cu geții[8] a murit de o moarte năprasnică, împreună cu fiul său la Abrittus. 285. Gallus și Volusianus au domnit doi ani și patru luni. Aceștia după ce au plecat din Roma împotriva lui Aemilianus care se revoltase în Moesia, au fost omorîți în Forum Flaminii.

287 ... Goții au devastat Grecia, cvazii și sarmații au invadat[9] provinciile Pannonia.

290. Aurelian, originar din Dacia Ripensis... făcînd o expediție la Dunăre[10] i-a învins pe goți prin mari lupte.

294. Carus ... a terminat în chip fericit războiul cu sarmații.

299. Negreșit atunci [sub Dioclețian] a fost învins[11] neamul carpilor și a fost trecut pe teritoriul roman.

313. Neamul hunilor năvălind asupra goților pe unii dintre aceștia îi supun, iar pe alții îi fugăresc. Aceștia venind în teritoriul roman[12] sînt primiți fără a depune armele. Datorită lăcomiei generalului Maximus sînt chinuiți de foame și constrînși să se răscoale. După ce i-au învins pe romani într-o luptă, se răspîndesc în Tracii.

---

[5] În anul 72 î.e.n. (cf. Eutr. VI, 10).
[6] Paragr. 245, 246 și 247 urmează pe Florus (cf. IR, p. 525).
[7] Cf. Hieron. a. 102; Cassiod. Chron., a. 106.
[8] Ca de obicei la Iordanes este vorba despre goți. Pentru tot paragr. cf. Get., 101—105.
[9] În timpul lui Gallienus, prin anii 258-260 e.n.
[10] În anul 271 e.n. pe cînd se afla în drum spre Orient.
[11] În anul 296 e.n., cf. Aur. Vict. 39,43 și Eutr. IX, 24.
[12] În anul 376 e.n. cf. Amm. Marc. XXXI, 4.

336. Tunc Leo... Bigelemque Getarum regem per Ardaburem Asparis filium interemit.

357. Sed et quod plus fuit dolendum, contra ultimum suum famulum Vitalianum de Scythiam per sex annos civile bellum extraxit. Is si quidem Vitalianus cum LX milibus armatorum tertio paene non rei publicae sed regi infestus accedens multa suborbana regiae urbis praedis spoliisque adtrivit.

358. Contra quem cum Hypatius nepos Caesaris cum exercitu numeroso pugnaturus egreditur, ante ab Hunnis auxiliaribus capitur et Vitaliano multa insedens turpiter venditur, antequam aperto proelio parte adversa esse inimicum ostenderet. Post quem item Rufinus Alathortque mag. mil. saepe superati, saepe inrisi ab eo et spreti sunt.

360. Iustinus foedusque cum Vitaliano percussit et ad se evocitum magistrum militiae praesentis et consulem ordinarium fecit; quem rursus in suspicionem habens facti prioris XVI vulneribus in Palatio cum Celeriano et Paulo satellitibus effosum peremit.

363. Iustinianus... Illyricumque saepe ab Herulis Gipidisque et Bulgaris devastantibus per suos iudices frequenter obstitit viriliterque cecidit.

388. Hi sunt casus Romanae rei publicae praeter instantia cotidiana Bulgarum, Antium et Sclavinorum.

GETICA

28. Haec ergo pars Gothorum, quae apud Filemer dicitur in terras Oium emenso amne transposita, optatum potiti solum. Nec mora ilico ad gentem Spalorum adveniunt consertoque proelio victoriam adipiscunt, exindeque iam velut victores ad extremem Scythiae partem, que Ponto mari vicina est, properant.

31. ... Scythia, longe se tendens lateque aperiens,... circumdatur Oceano... Ponto atque extremo alveo Istri, qui dicitur Danubius ab ostea sua usque ad fontem.

33. In qua Scythia prima ab occidente gens residet Gepidarum quae magnis opinatisque ambitur fluminibus. Nam Tisia per aquilonem eius cho-

331. Regele hunilor Attila, în strînsă unire cu gepizii şi goţii, în fruntee cărora se găseau Ardaric şi Valamir, şi cu diferite alte neamuri conduse da regii lor, a devastat [13] toată Illyria, Tracia, ambele Dacii, Moesia şi Sciţia. Comandantul trupelor din Moesia, Arnegisclus, iese din Marcianopolis şi pleacă în întîmpinarea sa. Luptîndu-se vitejeşte . . . este ucis.

336. În timpul împăratului Leon... Ardabur, fiul lui Aspar, l-a ucis pe regele goţilor [14] Bigelis.

357. Dar ceea ce e şi mai de plîns, [împăratul] a purtat timp de şase ani un război civil împotriva ultimului său sclav, Vitalianus [15] din Sciţia. Acest Vitalianus a venit pentru a treia oară cu şasezeci de mii de ostaşi, ca duşmani al împăratului şi nu al statului, şi a devastat multe suburbii ale capitalei, luînd multe prăzi.

358. Cînd Hypatius, nepotul împăratului, a pornit cu o armată numeroasă să lupte împotriva lui Vitalianus, mai înainte de a se ajunge la o luptă făţişă în care acesta să se arate ca duşman, a fost prins de huni, care erau aliaţii lui Vitalianus, aşezat pe un catîr şi vîndut în mod ruşinos acestuia din urmă. După aceasta a învins de mai multe ori pe generalii Rufinus şi Alathort, de care adesea şi-a bătut joc şi pe care i-a dispreţuit.

360. Iustin . . . a ajuns la o înţelegere cu Vitalianus, l-a chemat la el şi l-a făcut comandant suprem al armatei şi consul; imediat după aceea, bănuindu-l de aceleaşi fapte ca cele din trecut, l-a omorît — corpul fiind străpuns de şasesprezece lovituri — împreună cu Celerianus şi Paulus, care făceau parte din anturajul lui.

363. Iustinian adesea s-a împotrivit prin intermediul demnitarilor săi herulilor, gepizilor şi bulgarilor, care devastau Illyria, şi i-a învins [16] vitejeşte.

388. Acestea sînt nenorocirile suportate de statul roman, în afară de atacurile zilnice [17] ale bulgarilor, anţilor şi sclavinilor.

GETICA

28. Despre acea parte a goţilor, care era cu Filimer, se spune că a trecut un rîu şi s-a mutat în regiunea Oium, unde a pus stăpînire pe pămînturile dorite. Şi fără să mai întîrzie, se apropie de neamul spalilor. Luîndu-se la luptă cu aceştia, [goţii] obţin izbînda, după care victorioşi se îndreaptă spre partea cea mai îndepărtată a Sciţiei, care se învecinează cu Marea Pontică.

31. Sciţia se întinde mult în lung şi în lat . . . , este înconjurată de Ocean ... de Pont şi de ultima parte a cursului Istrului, care este numit Dunăre, de la gurile sale şi pînă la izvor.

33. În această Sciţie primul neam care este aşezat, pornind de la apus, este al gepizilor. Partea aceasta a Sciţiei este străbătută de fluvii mari şi

[13] Cînd au încetat substidiile de la Constantinpol (cf. Marc. Com. a. 447).

[14] Aceştia se aflau prodabil în sudul Dobrogei, împreună cu alte elemente dislocate după destrămarea imperiului lui Attila.

[15] Cf. Marc. Com. a. 514.

[16] Cf. Marc. Com. a. 530.

[17] În anul 551 e.n. situaţia Dobrogei era şi ea foarte grea.

rumque discurrit: ab africo vero magnus ipse Danubius, ab eo Flutausis secat, qui rapidus ac verticosus in Istri fluenta furens divolvitur. 34. Introrsus illis Dacia qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per immensa spatia Venetharum natio populosa consedit. Quorum nomina licet nunc per varias familias et loco mutentur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. 35. Sclaveni e civitate Novietunense et loco qui appellatur Mursiano usque ad Danastrum et in boream Viscla commorantur: hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, a Danastro exdenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt.

37. Ultra quos distendunt supra mare Ponticum Bulgarum sedes, quos notissimos peccatorum nostrorum mala fecerunt. Hinc iam Hunni...

38. Quorum mansione prima in Scythiae solo iuxta paludem Meotidem, secundo in Mysiam Thraciamque et Daciam, tertio supra mare Ponticum rursus in Scythia legimus habitasse.

39. ...In secunda, id est Daciae, Traciaeque et Mysiae solo Zamolxen quem mirae philosophiae eruditionis fuisse testantur plerique scriptores annalium. Nam et Zeutam prius habuerunt eruditum, post etiam Dicineum, tertium Zamolxen, de quo superius diximus. Nec defuerunt, qui eos sapientiam erudirent. 40. Unde et pene omnibus barbaris Gothi sapientiores semper extiterunt Grecisque pene consimiles, ut refert Dio, qui historias eorum annalesque Greco stilo composuit. Qui dicit primum Tarabosteseos, deinde vocatos Pilleatos hos, qui inter eos generosi extabant, ex quibus eis et reges et sacerdotes ordinabantur. Adeo ergo fuere laudati Gaetae, ut dudum Martem, quem poetarum fallacia deum belli pronuntiat, apud eos fuisse dicant exortum. Unde et Vergilius: „gradivumque patrem, Geticis qui praesidet arvis". 41. Quem Martem Gothi semper asperima placavere cultura (nam victimae eius mortes fuere captorum), opinantes bellorum praesulem apte humani sanguinis effusione placandum. Huic praede primordia vovebantur, huic truncis suspendebantur exubiae, eratque illis religionis preter ceteros insinuatus affectus, cum parenti devotio numinis viderentur inpendi.

54. Indeque Scythicis gentibus dorso suo terminum praebens ad Pontum usque discendit, consertisque collibus Histri quoque fluenta contingit, quo amne scissus dehiscens Scythia quoque Taurus vocatur.

celebre. Căci Tisa aleargă prin nordul și vestul ei; înspre sud se află însăși marea Dunăre, iar dinspre est o taie Flutausis [18] care este repede și vijelios și se varsă cu furie în undele Dunării. 34. În mijlocul or se află Dacia, apărată de Alpii abrupți, ca de o coroană. În partea lor stîngă, spre nord, de la izvorul Vistulei se află așezată pe un spațiu imens numeroasa populație a veneților. Deși astăzi numele lor variază după diferitele familii și regiuni, ei poartă mai ales numele de sclavini și anți. 35. Sclavinii locuiesc de la cetatea Noviodunum și lacul care este numit Mursianus [19] și pînă la Nistru, iar în nord pînă la Vistula: drept orașe au păduri și mlaștini. Anții însă, care sînt cei mai viteji dintre ei, se întind de la Nistru la Nipru, acolo unde Marea Pontică face un cot. Aceste rîuri se găsesc la o distanță de mai multe zile de drum unul de altul.

37. Dincolo de aceștia, deasupra Mării Pontice, se întind lăcașurile bulgarilor, care au devenit foarte cunoscuți datorită consecințelor nenorocite ale păcatelor noastre. Urmează de aici hunii...

38. Citim despre lăcașul acestora [20] că mai întîi a fost pe pămîntul Sciției lîngă mlaștina Meotis, că apoi au locuit în Moesia, Tracia și Dacia, iar la urmă din nou în Sciția deasupra Mării Pontice.

39. ... În cel de al doilea lăcaș al lor, adică în Dacia, Tracia și Moesia, goții au avut drept rege pe Zamolxe, despre care cei mai mulți scriitori de anale ne spun că a fost un filozof cu o erudiție de admirat. Căci și mai înainte au avut pe învățatul Zeuta, după aceea pe Deceneu și în al treilea rînd pe Zamolxe despre care am vorbit mai sus. Goții n-au fost deci lipsiți de oameni care să-i învețe filozofie. 40. De aceea goții au fost totdeauna superiori aproape tuturor barbarilor și aproape egali cu grecii, după cum relatează Dio, care a compus istoria și analele lor în limba greacă. El spune că acei dintre ei care erau de neam s-au numit la început Tarabostes, iar apoi Pilleati: dintre dînșii se alegeau regii și preoții. Și într-atît au fost de lăudați goții, încît se spună că la ei s-a născut Marte, pe care înșelăciunea poeților l-a făcut zeu al războiului. De aceea spune și Vergilius: [21] „Neobositul părinte, care stăpînește cîmpiile geților". 41. Pe acest Marte, goții totdeauna l-au înduplecat printr-un cult sălbatec (căci victimele lui au fost prizonierii uciși), socotind că șeful războaelor trebuie împăcat prin vărsare de sînge omenesc. Lui i se jertfeau primele prăzi, lui i se atîrnau pe triunghiurile arborilor prăzile de război cele dintîi și exista un simțămînt religios adînc în comparație cu ceilalți zei, deoarece se părea că invocația spiritului său era ca aceea adresată unui părinte.

54 ... Apoi muntele formînd cu creasta sa marginea popoarelor scitice, înaintează pînă la Pontul Euxin și prin colinele înșirate strîns, el atinge chiar apele Istrului, în locul în care acest rîu, despicîndu-se, se desface și Sciția se numește și Taurus.

---

[18] Probabil Oltul.

[19] Probabil nu Noviodunum din Dobrogea ci actualul Dernovo din Jugoslavia și lacul Nezider (cf. Gh. Ștefan în Arch. Hung., XVII (1965), p. 101).

[20] Pentru a arăta vechimea și strălucirea goților, Iordanes i-a identificat cu sciții și cu geto-dacii, atribuindu-le și faptele acestora.

[21] *Eneida*, III, 35.

58. Dio storicus... qui operi suo Getica titulum dedit... (quos Getas iam superiori loco Gothos esse probavimus, Orosio Paulo dicente).

59. ...Huius itaque regnum Moesiam appellavere maiores. Quae provincia habet ab oriente ostia fluminis Danubii, a meridie Macedonia, ab occasu Histria, a septentrione Danubium.

62. ...Tunc Thomyris regina aucta victoria tantaque praeda de inimicis potita, in partem Moesiae, quae nunc a magna Scythia nomen mutuatum minor Scythia appelatur, transiens, ibi in Ponti Moesiaco litore Thomes civitatem suo de nomine aedificavit.

63. Dehinc Darius, rex Persarum, Hystaspis filius, Antyri, regis Gothorum, filiam in matrimonio postulavit, rogans pariter atque deterrens, nisi suam peragerent voluntaem. Cuius affinitatem Gothi spernentes, legationem eius frustrarunt. Qui repulsus dolore flammatus est et DCC milia armatorum contra ipsos produxit exercitum, verecundiam suam malo publico vindicare contendens; navibusque pene a Chalcedona usque ad Bizantium in instar pontium tabulatis atque consertis Thraciam petit et Moesiam; pontemque rursus in Danubio pari modo constructum duobus mensibus crebris fatigatus in Tapis VIII milia perdidit armatorum, timensque, ne pons Danubii ab eius adversariis occuparetur, celeri fuga in Thracia repedavit, nec Mysiae solum sibi credens tutum fore aliquantulum remorandi.

64. Post cuius decessum iterum Xerxes filius eius paternas iniurias ulcisci se aestimans, cum sua septingenta et auxiliarium CCC milia armatorum, rostratas naves mille ducentas, onerarias tria milia, super Gothos ad bellum profectus nec temptare in conflictu praevaluit, eorum animositate et constantia superatus.

65. Sic namque ut venerat, absque aliquo certamine suo cum robore recessit. Philippus quoque, pater Alexandri Magni, cum Gothis amicitias copulans Medopam Gudilae regis filiam accepit uxorem, ut tali affinitate roboratus Macedonum regna firmaret. Qua tempestate Dio storico dicente Philippus inopia pecuniae passus, Odyssitanam Moesiae civitatem instructis copiis vastare deliberat, quae tunc propter vicinam Thomes Gothis erat subiecta. Unde et sacerdotes Gothorum illi qui pii vocabantur subito patefactis portis cum citharis et vestibus candidis obviam egressi patriis diis, ut sibi propitii Macedonas repellerent, voce supplici modulantes. Quos Macedones sic fiducialiter sibi occurrere contuentes stupiscent et, si dici fas est, ab inermibus terrentur armati. Nec mora soluta acie quam ad bellandum construxerant, non tantum ab urbis excidio abstinuerunt, verum etiam et quos foris fuerant iure belli adepti, reddiderunt, foedusque initio ad sua reversi sunt.

58. Istoricul Dio . . . care a dat operei sale titlul de *Getica*, despre care geţi am arătat mai sus că sînt goţi, după cum spune Paulus Orosius.

59. Regatul acestuia strămoşii l-au numit Moesia. Provincia aceasta se mărgineşte la răsărit cu gurile fluviului Dunăre; la Sud cu Macedonia, la apus cu Istria iar la nord cu Dunărea.

62. . . . Regina Tomiris,[22] luînd de la inamic atîta pradă după obţinerea victoriei, a trecut în părţile Moesiei, care acuma se cheamă Sciţia Minor, împrumutîndu-şi numele de la Sciţia Mare, şi acolo pe ţărmul moesic al Pontului a zidit oraşul Tomis căruia i-a dat numele său.

63. Mai apoi Darius, regele perşilor, fiul lui Histaspe, a cerut în căsătorie pe fiica lui Antyrus,[23] regele goţilor, rugîndu-l şi îngrozindu-l în acelaşi timp, dacă nu i-ar împlini voinţa. Goţii însă, dispreţuind legătura de rudenie cu el, au înşelat speranţele soliei. Fiind refuzat, Darius s-a aprins de mînie şi a pregătit împotriva lor o armată de şapte sute de mii de soldaţi, încercînd să răzbune o ruşine personală cu preţul nenorocirii statului; după ce a aşezat vase aproape de la Chalcedon şi pînă la Bizanţ în chip de pod, el a intrat în Tracia şi Moesia; construind în acelaşi fel un pod peste Dunăre şi fiind atacat necontenit , timp de două luni, a pierdut la Tape opt mii de soldaţi şi, temîndu-se ca podul de peste Dunăre să nu fie ocupat de adversarii săi, a luat-o repede la fugă spre Tracia, fără a se mai opri în Moesia vreun momei , deoarece nu se credea aici în siguranţă.

64. După moartea sa, fiul acestuia, Xerxes, socotind că el va răzbuna insulta adusă tatălui său, a pornit război împotriva goţilor, cu şapte sute de de mii de soldaţi şi cu trei sute de mii de trupe auxiliare, avînd şi o mie două sute de vase de război şi trei mii de vase de transport. El n-a izbutit în încercarea sa de a se lupta cu ei, fiind depăşit de curajul şi fermitatea goţilor. Şi s-a întors precum a venit, cu trupele sale, fără a da nici o luptă.

65. Chiar şi Filip, tatăl lui Alexandru cel Mare, a luat în căsătorie pe Medopa, fiica regelui Gudila, legînd prietenie cu goţii[24], şi fiind întărit de o astfel de rudenie a consolidat regatul macedonian. În vremea aceea, după cum spune istoricul Dio, ducînd Filip mare lipsă de bani, s-a gîndit să jefuiască cu armată regulată cetatea Odessus din Moesia şi care pe atunci era supusă goţilor[25] din cauza vecinătăţii în care se afla cu oraşul Tomis. De aici, preoţii goţilor, aceia care se numesc cei cucernici, deschizînd în grabă porţile şi îmbrăcaţi în haine albe i-au ieşit înainte cu chitare şi au invocat prin cîntece şi prin rugăciuni pe zeii lor strămoşeşti să le fie favorabili şi să alunge pe macedonieni. Aceştia, văzîndu-i pe cei care se apropiau de ei cu atîta încredere, rămaseră încremeniţi şi, dacă e permis să spun aşa, nişte oameni înarmaţi s-au îngrozit de unii neînarmaţi. Şi fără întîrziere desfăcînd formaţia de luptă pe care o ocupaseră, nu numai că s-au obţinut să dărîme cetatea, dar au dat înapoi chiar şi pe acei care îi făcuseră prizonieri în împrejurime, după dreptul războiului şi încheindu-se pace, s-au reîntors la casele lor.

---

[22] Regina sciţilor. Legenda urmărea probadil să explice prezenţa sciţilor în sec. IV î. e. n. în Dobrogea (cf. infra 65)

[23] Adică Idanthyrsos regele sciţilor (cf. Orosius II, 8,4).

[24] Meda şi Kothelos sînt geţi (cf. IR, p. 155)

[25] Probabil sciţii lui Ateas (cf. Vl. Iliescu, în „Eos" LVI (1966), 2, 316—320).

66. Quod dolum post longum tempus reminiscens egregius Gothorum ductor Sithalcus, CL virorum milibus congregatis Atheniensibus intulit bellum adversus Perdiccam Macedoniae regem, quem Alexander apud Babylloniam ministri insidiis potans interitum Atheniensium principatui hereditario iure reliquerat successorem. Magno proelio cum hoc inito Gothi superiores inventi sunt, et sic pro iniuria, qua illi in Moesiam dudum fecissent, isti in Graecia discurrentes cunctam Macedoniam vastaverunt.

67. Dehinc regnante Gothis Buruista Dicineus venit in Gothiam, quo tempore Romanorum Sylla potitus est principatum. Quem Dicineum suscipiens Buruista dedit ei pene regiam protestatem, cuius consilio Gothi Germanorum terras, quas nunc Franci optinent, populati sunt.

68. Caesar vero, qui sibi primus omnium Romanorum vindicavit imperium et pene omnem mundum suae dicioni subegit omniaque regna perdomuit, adeo ut extra nostro orbe in oceani sinu repositas insulas occuparet, et nec nomen Romanorum auditu qui noverant, eos Romanis tributarias faceret, Gothos tamen crebro pertemptans nequivit subicere. Gaius Tiberius iam tertius regnat Romanis; Gothi temen suo regno incolume perseverant.

69. Quibus hoc erat salubre adcommodum, hoc votivum, ut, quidquid Dicineus eorum consiliarius precepisset, hoc modis omnibus expetendum, hoc utile indicantes, effectui manciparent. Qui cernens eorum animos sibi in omnibus oboedire et naturalem eos habere ingenium omnem pene phylosophiam eos instruxit: erat namque huius rei magister peritus. Nam ethicam eos erudiens barbaricos mores compescuit; fysicam tradens naturaliter propriis legibus vivere fecit, quas usque nunc conscriptas belagines nuncupant; logicam instruens rationis eos supra ceteras gentes fecit expertes; practicen ostendens in bonis actibus conversare suasit; theoreticen demonstrans signorum duodecem et per ea planetarum cursus omnemque astronomiam contemplari edocuit, et quomodo lunaris urbis augmentum sustinet aut patitur detrimentum, edixit, solique globum igneum quantum terreno orbe in mensura excedat, ostendit, aut quibus nominibus vel quibus signis in polo caeli vergente et revergente trecentae quadraginta et sex stellae ab ortu in occasu praecipites ruant, exposuit.

70. Qualis erat, rogo, voluptas, ut viri fortissimi, quando ab armis quantolum vacassent, doctrinis philosophicis inbuebantur? videris unum caeli positionem, alium herbarum fructicumque explorare naturas, istum lunae commoda incommodaque, illum solis labores adtendere et quomodo rotatu caeli raptos retro duci ad partem occidua, qui ad orientalem plagam ire festinant, ratione accepta quiescere.

66. Aducîndu-și aminte, după mult timp, de această fărădelege, Sitalces, strălucitul rege al goților, strîngîndu-și o sută cinci zeci de mii de soldați, a pornit război împotriva atenienilor, și anume contra lui Peridiccas, regele macedonenilor, pe care Alexandru îl lăsase ca succesor cu depline drepturi asupra principatului atenienilor, atunci cînd a băut la Babilon veninul de moarte, prin uneltirile unui ofițer de-al său. Dînd o mare bătălie cu aceștia, goții au ieșit învingători și astfel, pentru nedreptatea pe care o făcuseră aceia în Moesia de mult, aceștia năvălind în Grecia au devastat întreaga Macedonie.

67. Apoi, în timpul domniei la goți a lui Buerebista, a venit în Goția Deceneu, pe vremea cînd Syla a pus mîna pe putere la Roma. Primindu-l pe Deceneu, Buerebista i-a dat o putere aproape regală. După sfatul acestuia goții au început să pustiească pămînturile germanilor pe care acuma le stăpînesc francii.[26]

68. Caesar însă, care cel dintîi dintre toți a luat asupra sa conducerea statului roman, care a supus puterii sale toată lumea, care a subjugat toate țările pînă într-atît, încît a ocupat în afară de cetatea noastră pînă și insulele așezate departe în sînul Oceanului, și care a făcut tributari romanilor chiar și pe aceia care încă nu auziseră de numele de roman, totuși pe goți,[27] deși a încercat în repetate rînduri, n-a putut să-i supună. Gaius Tiberius era de acum al treilea împărat al romanilor; totuși goții au rămas independenți și în timpul domniei sale.

69. Ei socoteau ca noroc și cîștig, drept unica lor dorință, îndeplinirea în orice chip a lucrurilor pe care le sfătuia îndrumătorul lor Deceneu, judecînd că este folositor să realizeze aceasta. El, observînd înclinarea lor de a-l asculta în toate, și că ei sînt din fire deștepți, i-a instruit în aproape toate ramurile filozofiei; căci era un maestru priceput în acest domeniu. El i-a învățat etica, dezvățîndu-i de obiceiurile lor barbare, i-a instruit în științele fizicii, făcîndu-i să trăiască conform legilor naturii; transcriind aceste legi, ele se păstrează pînă astăzi, sub numele de *belagines*; i-a învățat logica, făcîndu-i superiori celorlalte popoare, în privința minții; dîndu-le un exemplu practic i-a îndemnat să petreacă viața în fapte bune; demostrîndu-le teoria celor douăsprezece semne ale zodiacului, le-a arătat mersul planetelor și toate secretele astronomice și cum crește și scade orbita lunii și cu cît globul de foc al soarelui întrece măsura globului pămîntesc și le-a expus sub ce nume și sub ce semne cele trei sute și patruzeci și șase de stele trec în drumul lor cel repede de la răsărit pînă la apus spre a se apropia sau depărta de polul ceresc.

70. Vezi ce mare plăcere, ca niște oameni prea viteji să se îndeletnicească cu doctrinele filozofice, cînd mai aveau puțintel timp liber după lupte. Putem vedea pe unul cercetînd poziția cerului, pe altul însușirile ierburilor și ale fructelor, pe acesta studiind descreșterea și scăderea lunii, pe celălalt observînd eclipsele soarelui și cum, prin rotația cerului, (astrele) care se grăbesc să atingă regiunea orientală sînt duse înapoi spre regiunea occidentală, odihnindu-se apoi după o regulă prestabilită.

---

[26] Aluzie la luptele din Panonia contra celților (cf. Vl. Iliescu, în „Rev. Roum. Ling." XVI (1971), 1.

[27] Adică geți, respectiv daci.

71. Haec et alia Dicineus Gothis sua peritia tradens mirabilis apus eos enituit, ut non solo mediocribus, immo et regibus imperaret. Elegit namque ex eis tunc nobilissimos prudentioresque viros, quos theologiam instruens, numina quaedem et sacella venerare suasit fecitque sacerdotes, nomen illis pilleatorum contradens, ut reor, quia opertis capitibus tyaris, quos pilleos alio nomine nuncupamus, litabant; 72. reliquam vero gentem capillatos dicere iussit, quod nomen Gothi pro magno suscipientes adhuc odie suis cantionibus reminiscent.

73. Decedente vero Dicineo pene pari venaratione habuerunt Comosicum, quia nec inpar erat sollertiae. Hic etenim et rex illis et pontifex, ob suam peritiam habebatur et in summa iustitia populos indicabant. Et hoc rebus excedente humanis Coryllus rex Gothorum in regno conscendit et per quadraginta annos in Dacia suis gentibus imperavit. 74. Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi possidere noscuntur. Quae patria in conspectu Moesiae sita trans Danubium corona montium cingitur, duos tantum habens accessus, unum per Boutas alterum per Tapas. Haec Gotia, quam Daciam appellavere maiores, quae nunc, ut diximus, Gepidia dicitur, tunc ab oriente Aroxoloni, ab occasu Iazyges, a septentrione Sarmatae et Basternae, a meridiae amnis Danubii terminabant. Nam Iazygis ab Aroxolonis Aluta tantum fluvio segregantur.

75. Et quia Danubii mentio facta est, non ab re iudico pauca de tali amne egregio indicare. Nam hic in Alamannicis arvis exoriens sexaginta a fonte suo usque ad ostia in Ponto mergentia per mille ducentorum passu milia hinc inde suscipiens flumina in modum spinae, quem costas ut cratem intexunt, omnino amplissimus est. Qui lingua Bessorum Hister vocatur, ducentis tantum pedibus in altum aquam in alveo habet profundam. Hic etenim amnis inter cetera flumina in magnum omnes superans praeter Nilum. Haec de Danubio dixisse sufficiat...

76. Longum namque post intervallum Domitiano imperatore regnante eiusque avaritiam metuentes foedus, quod dudum cum aliis principibus pepigerant, Gothi solventes, ripam Danubii iam longe possessam ab imperio Romano deletis militibus cum eorum ducibus vastaverunt. Cui provinciae tunc post Agrippam Oppius praeerat Savinus, Gothis autem Dorpaneus principatum agebat, quando bello commisso Gothi, Romanos devictos, Oppi Savini caput abscisum, multa castella et civitates invadentes de parte imperatoris publice depraedarunt. 77. Qua necessitate suorum Domitianus cum omni virtute sua Illyricum properavit et totius pene rei publicae militibus ductore Fusco praelato cum lectissimis viris amnem Danubii consertis navibus ad instar pontis transmeare coegit super exercitum Dorpanei. 78. Tum Gothi

71. Comunicînd acestea şi alte multe goţilor cu măiestrie, Deceneu a devenit în ochii lor o ființă miraculoasă, încît a condus nu numai pe oamenii de rînd, dar chiar şi pe regi. Căci atunci a ales dintre ei pe bărbaţii cei mai de seamă şi mai înţelepţi pe care i-a învăţat teologia, i-a sfătuit să cinstească anumite divinităţi şi sanctuare făcîndu-i preoţi şi le-a dat numele de pileaţi, fiindcă, după cum cred, avînd capetele acoperite cu o tiară, pe care o numim cu un alt nume *pilleus*, ei făceau sacrificii; 72. restul poporului a dat ordin să se numească *capillati*, nume pe care goţii îl reamintesc pînă astăzi în cîntecele lor, deoarece i-au dat o mare consideraţie.

73. Iar după moartea lui Deceneu, ei au avut aproape în aceiaşi veneraţie pe Comosicus, fiindcă era tot aşa de iscusit. Aceasta era considerat la ei şi ca rege şi ca preot suprem şi ca judecător, datorită priceperii sale, şi împărţea poporului dreptate ca ultimă instanţă. Părăsind şi acesta viaţa, s-a urcat pe tron, ca rege al goţilor, Corilus[28] care a condus timp de patruzeci de ani popoarele sale în Dacia. 74. Am în vedere Dacia cea veche pe care acum o ocupă popoarele gepizilor. Această ţară, aşezată în faţa Moesiei, dincolo de Dunăre, este înconjurată de o cunună de munţi, avînd numai două intrări, una pe la Boute şi alta pe la Tape. Această Goţia pe care strămoşii noştri au numit-o Dacia şi care acum se numeşte Gepidia, după cum am spus, se mărgineşte la răsărit cu roxolanii, la apus cu iazigii, la miază-noapte cu sarmaţii şi bastarnii şi la miazăzi cu fluviul Dunărea. Iazigii sînt despărţiţi de roxolani numai prin rîul Aluta.

75. Şi fiindcă s-a făcut menţiunea Dunării, cred că nu e înafara subiectului să dau cîteva indicaţii despre acest fluviu atît de însemnat. Căci el izvorăşte din cîmpiile alamanilor şi primeşte de la izvorul său şi pînă la gura sa care se varsă în Pont şasezeci de rîuri din dreapta şi din stînga, pe o întindere de 1 200 mile, avînd forma unei spinări de peşte, în care se înfig fluviile ca nişte coaste şi în general este cel mai mare fluviu. El se numeşte Hister în limba bessilor şi are adîncimea apei, în albia unde este mai adîncă, numai de două sute de picioare. Dunărea întrece în mărime toate celelalte fluvii, în afară de Nil. Ajunge cît am spus despre Dunăre.

76. După un interval de timp îndelungat, sub domnia împăratului Domiţian, goţii, de teama zgîrceniei[29] sale, desfăcură tratatul ce-l încheiaseră odinioară cu alţi împăraţi şi începură să devasteze, împreună cu şefii lor, malurile Dunării care erau de mult în stăpînirea Imperiului roman, distrugîndu-le armatele împreună cu comandanţii lor. În fruntea acestor provincii se găsea pe atunci ca guvernator, după Agrippa, Oppius Sabinus, iar la goţi conducerea o avea Durpaneus. Dîndu-se lupta, romanii au fost învinşi, iar lui Oppius Sabinus i s-a tăiat capul şi goţii, năvălind asupra mai multor castele şi cetăţi, au prădat regiunile care ţineau de imperiu. 77. Din cauza nenorocirii celor ai săi, Domiţian a plecat cu toate forţele sale în Illyria şi încredinţînd conducerea aproape întregii armate generalului său Fuscus şi cîtorva bărbaţi aleşi, i-a obligat să treacă peste Dunăre împotriva armatei lui Durpaneus, pe un pod din corăbii legate între ele. 78. Atunci goţii, care n-au fost luaţi pe neaşteptate, au pus mîna

---

[28] Adică Scorylo (cf. I R, p. 431)

[29] Probabil aluzie la subsidiile pe care dacii le primiseră pînă atunci.

haud segnes reperti arma capessunt primogene conflictu mox Romanos devincunt, Fuscoque duce extincto divitias de castris militum spoliant magnaque potiti per loca victoria iam proceres suos, quorum quasi fortuna vincebant, non puros homines, sed semideos id est Ansis vocaverunt.

82... Ablabius enim storicus refert, quia ibi super limbum Ponti, ubi eos diximus in Scythia commanere, ibi pars eorum, qui orientali tenebat, eisque praeerat Ostrogotha, utrum ab ipsius nomine, an a loco, id est orientales, dicti sunt Ostrogothae, residui vero Vesegothae, id est a parte occidua.

83. Et quia iam superius diximus eos transito Danubio aliquantum temporis in Mysiam Thraciamque vixisse, ex eorum reliquis fuit et Maximinus imp. post Alexandrum Mamaeae.

89. Nan gens ista mirum in modum in ea parte, qua versabatur, id est Ponti in litore Scythiae soli, enituit... Philippo namque ante dicto regnante Romanis... Gothi, ut adsolet, subtracta sibi stipendia sua aegre ferentes, de amicis effecti sunt inimici. Nam quamvis remoti sub regibus viverent suis, rei publicae tamen Romanae foederati erant et annua munera percipiebant. 90. Quid multa? transiens tunc Ostrogotha cum suis Danubio Moesiam Thraciasque vastavit. Ad quem rebellandum Decius senator a Philippo dirigitur. Qui veniens dum Getis nihil praevalet, milites proprios exemptos a militia fecit vitae privatae degi, quasi eorum neglectu Gothi Danubium transfretassent, factaque ut puta in suis vindicata ad Philippum revertitur. Milites vero videntes se post tot labores militia pulsos, indignati ad Ostrogothae regis Gothorum auxlium confugerunt. 91. Qui excipiens eos eorumque verbis accensus mox tricenta milia suorum armata produxit ad bellum adhibitis sibi Taifalis et Astringis nonnullis, sed et Carporum trea milia, genus hominum ad bella nimis expeditum qui saepe fuere. Romanis infesti; quos tamen post haec imperante Diocletiano et Maximiano Galerius Maximinus Caesar devicit et rei publicae Romanae subegit. His ergo addens Gothos et Peucinos ab insula Peucis, quae in ostia Danubii Ponto mergentia iacet, Argaithum et Gunthericum nobilissimos suae gentis doctores praefecit. 92. Qui mox Danubium vadati et de secundi Moesiam populati, Marcianopolim eiusdem patriae urbem famosam metropolim adgrediuntur, diuque obsessam accepta pecunia ab his qui inerant reliquerunt.

94. Abhinc ergo, ut dicebamus, post longam obsidionem accepto praemio ditatus Geta recessit ad propria. Quem cernens Gepidarum natio subito ubique vincentem praedisque ditatum, invidia ductus arma in parentibus movit.

97. Ergo, ut dicebamus, Gepidarum rex Fastida quietam gentem excitans patrios fines per arma dilatavit. Nam Burgundzones pene usque ad inter-

pe arme și chiar la prima ciocnire au învins pe romani, omorînd și pe comandantul acestora Fuscus și au jefuit bogățiile din lagărul soldaților[30]. Pentru dobîndirea acestei victorii mari ei i-au numit pe conducătorii lor semizei, adică „anzi" și nu simpli oameni, ca și cum ar fi învins datorită norocului lor.

82 . . . Istoricul Ablavius relatează că acolo pe țărmul Pontului, unde, după cum am spus, s-au așezat goții, o parte dintre ei, care ocupau regiunile răsăritene și se aflau sub conducerea lui Ostrogotha, au fost numiți ostrogoți, adică „răsăriteni", fie din cauza numelui conducătorului lor sau a locului; iar ceilalți au fost numiți vizigoți, adică „din partea apuseană".

83. Și deoarece am spus mai sus că după ce au trecut Dunărea ei au trăit un timp în Moesia și Tracia, dintre rămășițele lor a fost și Maximinus[31], un împărat după Alexandru fiul lui Mamea.

89. Căci neamul acesta a strălucit într-un chip uimitor în regiunea în care trăia, adică pe malul scitic al Pontului . . . În timpul domniei împăratului Filip[32], mai sus-amintit, . . . goții[33], suportînd cu greu retragerea ajutoarelor lor bănești, cum se obișnuiește, din prieteni au devenit dușmani. Căci ei, deși trăiau retrași sub regii lor, erau totuși federați ai statului roman și primeau în fiecare an daruri de la acesta. 90. Ce să mai vorbim? Ostrogoții trecînd atunci cu oamenii săi peste Dunăre, a început să jefuiască Moesia și Tracia. Filip a trimis în contra sa pe senatorul Decius. Acesta, venind în fruntea trupelor sale și neobținînd nici un succes contra goților, și-a concediat soldații, trimițîndu-i pe la vetrele lor ca simpli particulari, ca și cum goții ar fi trecut Dunărea din neglijența lor și vărsîndu-și răzbunarea astfel asupra oamenilor săi, se întoarce la Filip. Soldații însă, văzîndu-se concediați după atîtea chinuri, alergară de supărare în ajutorul lui Ostrogotha, regele goților. 91. Acesta primindu-i s-a înflăcărat de vorbele lor și a alcătuit de îndată o armată de treizeci de mii de oameni dintr-ai săi în vederea războiului; au fost incluși și taifali și unii dintre asdingi, dar și trei mii de carpi, un neam de oameni totdeauna gata de război și care adesea au fost dușmănoși romanilor; totuși pe aceștia, în urmă, pe vremea împăraților Dioclețian și Maximianus, cezarul Galerius Maximus i-a învins și i-a supus statului roman. Adăugînd deci Ostrogotha acestora pe goții săi și pe peucinii din insula Peuce, care se găsește la gurile Dunării, la vărsarea în Pont, a pus în fruntea lor pe Argait și pe Gunteric, cei mai vestiți comandanți din neamul lor. 92. Aceștia, trecînd pe dată Dunărea și devastînd Moesia pentru a doua oară, au atacat Marcianopolis, faimoasa metropolă a acestei regiuni, și după un lung asediu au părăsit-o, primind bani de la cei ce se aflau în cetate.

94. De aici geții, după cum spuneam, după un lung asediu, s-au întors acasă îmbogățiți de pe urma banilor primiți. Văzîndu-i pe aceștia deodată și pretutindeni învingători și bogați din cauza prăzilor, neamul gepizilor, împins de invidie, îndreaptă armele împotriva unor rude.

97. După cum spuneam deci, Fastida, regele gepizilor, îmboldind poporul său liniștit cu armele a mărit hotarele patriei sale. Căci a distrus aproape

[30] Pentru luptele dacilor nu cunoaștem izvorul autorului.
[31] Maximianus Daia, împărat între 309—313, originar din Iliria.
[32] Filip Arabul, împărat în anii 244—249.
[33] De acum înainte este vorba despre goții veritabili.

nicionem delevit aliasque nonnullas gentes perdomuit. Gothos quoque male provocans consanguinitatis foedus prius importuna concertatione violavit superba admodum elatione iactatus, crescendi populo dum terras coepit addere, incolas patrios reddidit rariores. 98. Is ego missis legatis ad Ostrogotham, cuius adhuc imperio tam Ostrogothae quam Vesegothae, id est utrique eiusdem gentes populi, subiacebant, inclusum se montium quaeritans asperitate silvarumque densitate constrictum, unum poscens e duobus, ut aut bellum sibi aut locorum suorum spatia praepararet. 99. Tunc Ostrogotha rex Gothorum, ut erat solidi animi, respondit legatis bellum se quidem talem horrere durumque fore et omnino scelestum armis confligere cum propinquis, loca vero non cedere. Quid multa? Gepidas in bellum inruunt, contra quos, ne minor iudicaretur, movit et Ostrogotha procinctum, conveniuntque ad oppidum Galtis, iuxta quod currit fluvius Auha, ibique magna partium virtute certatum est, quippe quos in se et armorum et pugnandi similitudo commoverat; sed causa melior vivacitasque ingenii iubit Gothos.

100. Inclinata denique parte Gepidarum proelium nox diremit. Tunc relicta suorum strage Fastida rex Gepidarum properavit ad aptriam, tamp udendis obprobiis humiliatus, quam fuerat elationis erectus. Redeunt victores Gothi Gepidarum discessione contenti, suaqeue in patria feliciter in pace versantur, usque dum eorum praevius existeret Ostrogotha. 101. Post cuius decessum Cniva, exercitum dividens in duas partes, nonnullos ad vastandum Moesiam dirigit, sciens eam neglegentibus principibus defensoribus destitutam; ipse vero cum LXX milibus ad Eusciam, id est Novas conscendit. Unde a Gallo duce remotus Nicopolim accedit, quae iuxta Iatrum fluvium est constituta notissima; quam devictis Sarmatis Traianus et fabricavit et appellavit Victoriae civitatem. Ubi Decio superveniente imperatore tandem Cniva in Hemi partibus, quae non longe aberant, recessit, unde apparatu disposito Philippopolim ire festinans. 102. Cuius secessu Decius imperator cognoscens et ipsius urbis ferre subsidium gestiens iugum Hemi montis transacto ad Beroam venit. Ibique dum equos exercitumque lassum refoveret, ilico Cniva cum Gothis in modum fulminis ruit, vastatoque Romano exercitu imperatorem cum pauculis, qui fugere quiverant, ad Eusciam rursus trans Alpes in Mysia proturbavit, ubi tunc Gallus dux limites cum plurima manu bellatium morabatur: collectoque tam exinde quam de Usco exercitu, futuri belli se parat in aciae.

103. Cniva vero diu obsessam invadit Philippopolim praedaque potitus Prisco duce qui inerat sibi foederavit quasi cum Decio pugnaturum. Venientes ad conflictum ilico Decii filium sagitta saucium crudeli funere confodiunt. Quod pater animadvertens licet ad confortandos animos militum fertur dixisse: „nemo tristerur: perditio unius militis non est

cu totul pe burgunzi şi a supus şi alte cîteva popoare. Şi provocînd prosteşte şi pe goţi, a călcat el mai întîi printr-un atac nedrept legăturile de rudenie şi, împins de o trufie nemărginită, în timp ce adăuga noi ţinuturi pentru poporul său, rărea numărul locuitorilor patriei sale. 98. Trimiţînd deci soli la Ostrogotha, sub conducerea căruia se găseau încă şi ostrogoţii şi vizigoţii, adică ambele ramuri ale aceluiaşi neam, deoarece el se găsea închis de munţi înalţi şi strîmtorat de păduri, i-a cerut una din două: sau să se pregătească de război sau să-i pună la dispoziţie o parte din ţara sa.

99. Atunci Ostrogotha, regele goţilor, care era un bărbat cu sufletul integru, răspunse delegaţilor că el se îngrozeşte de un astfel de război şi că va fi greu şi cu totul criminal să se încaiere cu armele ca nişte rude, dar că nu-i cedează teritorii. Ce să mai spun? Gepizii se reped la luptă; împotriva lor, ca să nu fie mai prejos, porneşte şi Ostrogotha cu armata la luptă şi se întîlnesc lîngă oraşul Galtis, pe lîngă care curge rîul Auha [34]. Aici s-a dat lupta din ambele părţi cu mult curaj, deoarece ambii aveau aceleaşi arme şi fel de a se lupta; dar pe goţi i-a ajutat o cauză mai dreaptă şi vioiciunea minţii.

100. În cele din urmă partea gepizilor a început să se retragă, iar noaptea a oprit lupta. Atunci Fastida, regele gepizilor, părăsind locul de dezastru al oamenilor săi, a fugit în patria sa pe atît de umilit de ocara cea ruşinoasă pe cît fusese de umflat de îngîmfare. Goţii s-au reîntors victorişi şi mulţumiţi de plecarea gepizilor şi au trăit fericiţi în pace în patria lor cît timp a trăit şi Ostrogotha călăuza lor. 101. După moartea acestuia, Cniva, împărţindu-şi, armata în două, pe unii i-a îndemnat să devasteze Moesia, ştiind că din cauza nepăsării împăraţilor ţara este lipsită de apărători, iar el cu şaptezeci de mii de soldaţi s-a urcat spre Euscia, adică spre Novae. De aici fiind respins de generalul Gallus, s-a dus la Nicopol, o cetate foarte vestită, aşezată lîngă fluviul Iatrus; această cetate a zidit-o Traian după înfrîngerea sarmaţilor [35], şi a numit-o cetatea Victoriei. Sosind aci împăratul Decius, Cniva s-a retras în părţile Hemului, care nu e departe de aici, de unde făcînd pregătiri, s-a grăbit să meargă la Philippopolis. 102. Împăratul Decius [36] aflînd despre retragerea lui şi dorind cu orice preţ să vină în ajutorul cetăţii, a trecut lanţul muntelui Haemus şi a ajuns la Beroe. Şi în vreme ce îşi odihnea caii şi armata obosită, Cniva cu goţii săi năvăli ca fulgerul peste ei şi, nimicind armata romană, a alungat pe împărat cu puţinii oameni care putuseră să fugă din nou la Euscia dincolo de munţi, în Moesia, unde pe atunci Gallus, comandantul limesului, se afla aşezat cu cea mai mare parte dintre soldaţi. Şi după ce s-au unit armatele, cea de aici cu cea de la Oescus, împăratul s-a pregătit pentru lupta viitoare.

103. Cniva însă după un asediu mai îndelungat al Philipopulului, a pătruns înăuntru şi după ce a pus mîna pe pradă s-a unit cu generalul Priscus care fusese în cetate, ca şi cum ar fi avut de gînd să lupte împotriva lui Decius. Şi după ce a început bătălia. îl străpung îndată de moarte pe fiul lui Decius,

[34] Probabil în anul 249. Localizarea este încă foarte dezbătută (cf. K. Horedt, în *Omagiu Daicoviciu*, Bucureşti, 1960).

[35] Schimbarea autorului pentru *daci* (cf. Vl. Iliescu, în „Philologus“ 114 (1970), Festschrift Schneider).

[36] Împărat între 249—251.

rei publicae deminutio", tamen paterno affectu non ferens, hostes invadit, aut mortem aut ultionem filii exponscens, veniensque ad Abritto Moesiae civitatem circumseptus a Gothis et ipse extinguitur imperii finem vitaeque terminum faciens. Qui locus hodieque Decii ara dicitur, eo quod ibi ante pugnam mirabiliter idolis immolasset.

105. Tunc et Aemilianus quidem Gothis saepe ob principum neglegentiam Mysiam devastantibus, ut vidit licere nec a quoquam sine magno rei publicae dispendio removeri, similiter suae fortunae arbitratus posse venire, tyrannidem in Moesia arripuit omneque manu militari ascita coepit urbes et populos devastare. Contra quem intra paucos menses dum multitudo apparatus aderescent, non minimum incommodum rei publicae parturivit, qui tamen in ipso pene nefario conatus sui initio extinctus et vitam et imperium, quod inhiabat, amisit.

106. Hi ergo mox imperio adepti sunt, foedus cum gente pepigerunt Gothorum.

110. Exinde ergo ad proprias sedes regressi post haec a Maximiano imperatore rediguntur in auxilio Romanorum contra Parthos rogati, ubi omnino datis auxiliariis fideliter decertati sunt.

111. Nam sine ipsos dudum contra quasvis gentes, Romanus exercitus difficile decertatus est... 112.... quorum et numerus et militia usque ad praesens in republica nominatur.

113. ... Primitias regni sui mox in Vandalica gente extendere cupiens contra Visimar eorum rege qui Asdingorum stirpe, quod inter eos eminet genusque indicat bellicossissimum, Deuxippo storico referente, qui eos ab Oceano ad nostrum limitem vix in anni spatio pervenisse testatur prae nimia terrarum inmensitate. Quo tempore erant in eo loco manentes, ubi nunc Gepidas sedent iuxta flumina Marisia, Miliare et Gilpil et Grisia, qui omnes supra dictos excedet.

114. Erat namque illis tunc ab oriente Gothus, ab occidente Marcomannus, a septentrione Hermundolus, a meridie Histrum, qui et Danubius dicitur. Hic ergo Vandalis commorantibus bellum indictum est a Geberich rege Gothorum ad litus praedicti amnis Marisiae, ubi nec diu certatum est ex aequali, sed mox ipse rex Vandalorum Visimar magna parte cum gentis suae prosternitur.

115. Geberich vero Gothorum ductor eximius superatis depraedatisque Vandalis ad propria loca, unde exierat, remeavit. Tunc perpauci Vandali qui evasissent, collecta imbellium suorum manu, infortunata patria relinquentes Pannoniam sibi a Constantino principe petierunt ibique per LX

care fusese rănit de o săgeată. Tatăl, observînd aceasta, se zice că pentru întărirea sufletului soldaților a spus: „Nimeni să nu se întristeze: pierderea unui soldat nu este o micșorare a forțelor statului". Totuși neputînd rezista durerii părintești, năvăli asupra dușmanului, căutînd să moară sau să-și răzbune fiul, și ajungînd la Abrittus, o cetate din Moesia, a fost înconjurat de dușmani și omorît și el, punînd un capăt și vieții și domniei sale. Acest loc se numește și astăzi „Altarul lui Decius", fiindcă înainte de bătălie el făcuse acolo jertfe minunate idolilor.

105. Tot atunci și un oarecare Aemilianus, văzînd că de pe urma nepăsării împăraților goții jefuiesc mereu Moesia, luîndu-și singuri permisiunea aceasta și văzînd că nu pot fi împiedecați de cineva fără mari sacrificii, s-a gîndit de asemenea să-și încerce norocul și a pus mîna pe putere în Moesia. Apoi a folosit forța armelor pentru cucerirea orașelor și jefuirea populației. În curs de cîteva luni, în timp ce mulțimea se ridica tot mai mult contra lui, pierderile și pagubele priciunite statului n-au fost neînsemnate. Pierzînd și viața și puterea imperială după care ofta , el a murit chiar la începutul criminalei sale încercări . . . .

106. ... Aceștia însă îndată ce au obținut domnia, au încheiat un tratat cu neamul goților.

110. De acolo ei s-au întors acasă, iar apoi au fost chemați de împăratul Maximianus și trimiși în ajutorul romanilor împotriva parților. Cu acest prilej ei au furnizat trupe auxiliare care s-au luptat cu multă credință.

111. Căci, fără ei, cu greu s-ar fi putut lupta odinioasă armata romană cu indiferent care neam . . 112 . . . numărul și armata lor sînt pomenite în statul nostru și pînă în ziua de astăzi.

113. Dorind ca începuturile domniei sale să le inaugureze prin supunerea vandalilor, el a pornit împotriva lui Visimar, regele acestora, care era din tribul asdingilor, cel mai de seamă dintre toate triburile și foarte războinic. După referințele istoricului Dexip [37], ei au ajuns de la Ocean pînă în regiunile noastre, abia în decurs de un an, din pricina mărimii teritoriilor pe care au trebuit să le străbată. Ei acupau atunci locurile unde astăzi locuiesc gepizii, lîngă rîurile Marisia, Miliare, Gilpil și Grisia,[38] care întrece în mărime pe toate celelalte mai sus amintite.

114. Pe atunci la răsărit de ei se aflau goții, la apus marcomanii, la miazănoapte hermundurii, la miazăzi Istrul, care este numit și Dunăre. Pe cînd se aflau vandalii aici, li s-a declarat război de către Geberich regele goților, la țărmul susamintitului rîu Marisia, unde nu s-a luptat mult timp pe picior de egalitate, ci imediat e culcat la pămînt însuși Visimar, regele vandalilor, cu o mare parte din neamul său.

115. Iar Geberich, strălucitul conducător al goților, după ce a biruit și jefuit pe vandali s-a întors la locurile sale, de unde plecase. Atunci prea puțini vandali care scăpaseră, după ce au strîns ceata celor care nu se puteau lupta, părăsind patria lor nenorocită, au cerut de la împăratul Constantin [39] să

[37] P. Herennius Dexippos, născut în 210, în 262 agonotet și archon, în 267 rezistă împotriva herulilor, după anul 270 își compune *Cronica*.

[38] Probabil Mureșul și cele trei Crișuri.

[39] Constantin cel Mare, născut în anul 285 în orașul Naissus, împărat între 306—337.

annos plus minus sedibus locatis imperatorum decretis ut incolae famularent.

119. Post Herulorum cede idem Hermanaricus in Venethos arma commovit, qui, quamvis armis despecti, sed numerositate pollentes, primum resistere conabantur... Nam hi, ut in initio expositionis vel catalogo gentium dicere coepimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina ediderunt, id est Venethi, Antes, Sclaveni; qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deseviunt, tamen tunc omnes Hermanarici imperiis servierunt.

121. Post autem non longi temporis intervallo, ut refert Orosius, Hunnorum gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos... Filimer rex Gothorum et Gadarici magni filius qui post egressu Scadnzae insulae iam quinto loco terrens principatum Getarum, qui et terras Scythicas cum sua gente introisset...

130 .. Inter haec Hermanaricus tam vulneris dolore quam Hunnorum incursionibus non ferens grandevus et plenus dierum centesimo decimo anno vitae suae defunctus est. Cuius mortis occasio dedit Hunnis praevalere in Gothis illis, quos dixeramus orientali plaga sederi et Ostrogothas nuncumpari.

131. Vesegothae, id est illi alii eorum socii et occidui soli cultores, metu parentum exteriti, quidnam de se propter gentem Hunnorum deliberarent, ambigebant, diuque cogitantes tandem communi placito legatos in Romania direxerunt ad Valentem imperatorem fratrem Valentiniani imperatoris senioris, ut, partem Thraciae sive Moesie si illis traderet ad colendum, eius se legibus eiusque vivere imperiis subderentur. Et, ut fides uberior illis haberetur, promittunt se, si doctores linguae suae donaverit, fieri Christianos. 132. Quod Valens comperto mox gratulabundus annuit, quod ultro petere voluisset, susceptosque in partibus Moesie Getas quasi murum regni sui contra citeras statuit gentes. Et quia tunc Valens imperator Arrianorum perfidia saucius nostrarum partium omnes ecclesias obturasset, suae parti fautores ad illos diriget praedicatores, qui venientes rudibus et ignaris ilico perfidiae suae virus infundunt. Sic quoque Vesegothae a Valente imperatore Arriani potius quam Christiani effecti. 133. De cetero tam Ostrogothis quam Gepidis parentibus suis pro affectionis gratia evangelizantes huius perfidiae culturam edocentes, omnem ubique linguae huius nationem ad culturam huius sectae invitaverunt. Ipsi quoque, ut dictum est, Danubio transmeantes Daciam ripensem, Moesiam Thraciasque permisos principis insederunt.

137. ... Illa namque dies Gothorum famen Romanorumque securitatem ademit, coeperuntque Gothi iam non ut advenae et peregrini, sed ut cives et domini possessoribus imperare totasque partes septentrionales usque ad Danubium suo iure tenere.

le dea Pannonia și au rămas aici cu aproximație timp de șaisezeci de ani în locuri arendate lor și s-au supus decretelor imperiale ca niște locuitori din provincii.

119. După înfrîngerea herulilor Hermanaric a pornit cu armată împotriva veneților care, deși erau de disprețuit ca forță militară, totuși erau puternici prin numărul lor mare; la început ei au încercat să se împotrivească . . . Ei, cum am arătat la început expunerii noastre, cînd am înșirat toate neamurile, se trag dintr-o singură tulpină, iar acum apar sub trei nume, și anume: veneți, anți și sclavini. Deși acum, datorită păcatelor noastre, se poartă pretutindeni ca niște fiare sălbatice, totuși atunci cu toții erau supuși puterii lui Hermanaric.

121. Nu după mult timp, cum relatează Orosius [40], neamul hunilor cel mai crud dintre toți, datorită sălbăticiei sale, a fost cuprins de furie împotriva goților... Filimer, regele goților și fiul marelui Gadaric, care, după plecarea din insula Scandia, era al cincilea rege al goților, intrase cu neamul său pe pămînturile Sciției.

130.... Între timp Hermanaric, care era foarte bătrîn, ajungînd la vîrsta respectabilă de 110 ani, n-a putu suporta nici suferințele pricinuite de rană, nici atacurile hunilor și a murit. Moartea sa le-a dat hunilor posibilitatea să obțină supremația asupra acelor goți care, după cum am spus, locuiesc în partea de răsărit și se numesc ostrogoți.

131. Vizigoții, adică ceilalți tovarăși ai lor, care locuiau în partea de apus, la fel de îngroziți ca și frații lor, nu știau din cauza hunilor ce hotărîre să ia cu privire al ei. Chibzuind mult timp ei trimiseră în sfîrșit, după o hotărîre comună, delegați în imperiu, la împăratul Valens, fratele împăratului Valentinianus [41]. Ei cereau să li se acorde ca loc de agricultură o parte din Tracia sau din Moesia, ca să poată trăi sub legile și autoritatea sa. Ca să fie mai demni de încredere ei permit să devină creștini în caz că li se vor de a propovăduitori în limba lor. 132. Aflînd Valens [42] acest lucru și socotind că-i aduce glorie, a aprobat imediat ceea ce a vrut chiar el să le propună și i-a așezat pe goți în regiunile Moesiei ca un fel de zid al imperiului său contra celorlalte neamuri barbare. Și deoarece împăratul Valens închisese toate bisericele noastre, prins fiind de perfidia arianilor, a trimis la predicatori din secta sa, care răspîndiră acolo, la niște oameni simpli și ignoranți, otrava ereziei lor. Și astfel vizigoții au fost făcuți de către împăratul Valens mai degrabă ariani decît creștini. 133. Mai departe, împinși de zel, predicară evanghelia atît ostrogoților cît și gepizilor, care erau înrudiți cu cei dintîi, învățîndu-i cultul acestei erezii și invitară toate neamurile de limba lor să ia parte la cultul acestei secte. Ei înșiși, după cum am spus, trecînd Dunărea, s-au stabilit, cu permisiunea împăratului, în Dacia Ripensis, în Moesia și în Tracia.

137. Ziua aceea a înlăturat foamea goților și siguranța romanilor. Goții au început să se poarte, nu ca niște noi sosiți și străini, ci să comande ca cetățeni și stăpîni unor simpli posesori și să țină sub autoritatea lor cu depline drepturi toate regiunile de nord pînă la Dunăre.

---

[40] Paulus Orosius a fost contemporan cu Augustin și a scris în anul 417.

[41] Valentinianus I, împărat între 367 și 375.

[42] Flavius Valens, împărat între 364—378.

145. Defuncto ergo Aithanarico cunctus eius exercitus in servitio Theodosii imperatoris perdurans Romano se imperio subdens cum milite velut unum corpus effecit militiaque illa dudum sub Constantino principe foederatorum renovata et ipsi dicti dunt faederati.

176. ...Aetius ergo patricius tunc praeerat militibus, fortissimorum Moesium stirpe progenitus in Durostorena civitate a patre Gaudentio...

178. Qua pace Attila, Hunnorum omnium dominus et paene totius Scythiae gentium solus in mundo regnator, qui erat famosa inter omnes gentes claritate mirabilis. Ad quem in legatione se missum a Theodosio iuniore Priscus istoricus tali voce inter alia refert: „Ingentia si quidem flumina, id est Tisia Tibisiaque et Dricca transientes venimus in loco illo, ubi dudum Vidigoia Gothorum fortissimus Sarmatum dolo occubuit; indeque ad instar civitatis amplissimae, in quo lignea moenia ex tabulis nitentibus fabricata repperimus, quarum compagno ita solidum mentiebatur, ut vix ab intentu possit iunctura tabularum conpraehendi. 179. Videris triclinia ambitu prolixiore distenta porticusque in omni decore dispositas. Area vero curtis ingenti ambitu cingebatur, ut amplitudo ipsa regiam aulam ostenderet. Hae sedes erant Attilae regis barbariae tota tenenti: haec captis civitatibus habitacula praeponebat".

226. ... Igitur ab Dacia et Pannonia provinciis, in quibus tunc Hunni cum diversis subditis nationibus insidebant, egrediens Attila in Alanos movit procinctum.

247. Qui avi Vultulfi virtute imitatus,quamvis Hermanarici felicitate inferior, tamen aegre ferens Hunnorum imperio subiacere, paululum se subtrahens ab illis suaque dum nititur ostendere virtute, in Antorum fines movit procinctum, eosque dum adgreditur prima congressione superatus, deinde fortiter egit regemque eorum Boz nomine cum filiis suis et LXX primatibus in exemplum terroris adfixit, ut dediticiis metum cadavera pendentium geminarent.

260. Quod et Gepidarum rex conperit Ardarichus, indignatus de tot gentibus velut villissimorum mancipiorum condicione tractari, contra filios Attilae primus insurgit inlatumque serviendi pudore secuta felicitate, nec solum suam gentem, sed et ceteras qui pariter praemebantur sua discenssione absolvit, quia facile omnes adpetunt, quod pro-cunctorum utilitate temptatur. In mutuum igitur armantur, exitium bellumque committitur in Pannonia iuxta flumen, cui nomen est Nedao... 262. Post multos ergo gravesque conflictos favit Gepidis inopinata

145. După moartea lui Athanaric toată armata sa a rămas în serviciul împăratului Theodosius [43] și s-a supus Imperiului roman, formînd parcă un singur tot cu armata romană. Astfel au fost reconstituite acele unități de federați, înființate odinioasă de Constantin, iar goții au fost numiți federați.

176. .... Pe atunci comandantul armatei era patricianul Aetius, care se trăgea din neamul foarte viteaz al moesilor, fiind originar din orașul Durostor și avînd ca părinte pe Gaudentius.

178. La această pace, Attila, stăpînul tuturor hunilor, și singurul stăpînitor în lume al aproape tuturor neamurilor din întreaga Sciție, a fost admirat și s-a bucurat de o faimă strălucită la toate neamurile. Istoricul Priscus [44], fiind trimis de Theodosius cel Tînăr [45] într-o ambasadă la el, ne relatează, între altele, următoarele: „Trecînd peste niște fluvii foarte mari și anume Tisia, Tibisia [46]și Drica, am ajuns în locul în care odinioară Vidigoia, cel mai viteaz dintre goți, a căzut printr-o mișelie a sarmaților; de aici am ajuns nu departe de satul în care stătea regele Attila, zic sat dar era de mărimea unui oraș foarte mare. Într-însul am găsit un palat de lemn făcut din scînduri lucioase, a căror legătură era așa de închegată într-un tot, încît cu greu se putea observa locul de unire al scîndurilor, și numai dacă priveai cu atenție. 179. Puteai să vezi săli întinse pentru oaspețe și portice de o construcție foarte frumoasă. Toată curtea era înconjurată de o împrejmuire uriașă, încît însăși mărimea ei arăta că este vorba de un portal regal. Aceasta era reședința regelui Attila care stăpînea toate meleagurile barbarilor; el prefera locurile acestea tuturor cetăților cucerite de dînsul".

226 .... Plecînd prin urmare Attila din Dacia și Pannonia, provincii în care atunci locuiau huni cu diferitele neamuri supuse lor, și-a pornit armata împotriva alanilor.

247. Asemănîndu-se în privința vitejiei cu bunicul său Vultulfus, dar fiind mai puțin norocos decît Hermanaric, el suporta cu greu să fie supus hunilor. De aceea, eliberîndu-se puțin de aceștia și vrînd să-și arate vitejia, a pornit cu armata în teritoriul anților. Cînd i-a atacat, a fost învins în prima luptă, dar apoi s-a luptat vitejește și l-a răstignit pe regele acelora, Boz, împreună cu fiii și cu șaptezeci de fruntași. A făcut aceasta ca să-i sperie și ca trupurile celor răstigniți să mărească frica celor învinși și supuși.

260. Cînd Ardaric, regele gepizilor, a aflat aceasta, supărat de faptul că atît de multe neamuri sînt tratate ca niște sclavi fără valoare, s-a răsculat[47] cel dintîi împotriva fiilor lui Attila. Avînd succes a șters rușinea și pata rușinoasă a sclaviei, care îi fusese impusă, și a eliberat — prin acțiunea sa de cîștigare a independenței — nu numai neamul său, dar și pe celelalte, care erau la fel de asuprite: toată lumea se alătură cu dragă inimă unei acțiuni întreprinse în folosul tuturor. Astfel toți se înarmează ca să se ucidă unii pe alții, iar lupta are loc lîngă rîul Nedao din Pannonia... 262. După multe și grele ciocniri în mod cu totul neașteptat izbînda s-a arătat prielnică gepizilor.

---

[43] Flavius Theodosius I, împărat între 379—395.
[44] Priscus Panites a fost în solie la Attila în anul 448.
[45] Flavius Theodosius II cel Tînăr, împărat între 408—450.
[46] Probabil Timișul.
[47] În anul 454.

victoria. Nam XXX fere milia tam Hunnorum quam aliarum gentium, quae Hunnis ferebant auxilium, Ardarici gladius conspiratioque peremit. In quo proelio filius Attilae maior natu nomine Ellac occiditur... 263. Reliqui vero germani eius eo occiso fugantur iuxta litus Pontici maris, ubi prius Gothos sedisse descripsimus. Cesserunt itaque Hunni, quibus cedere putabatur universitas... Haec causa Ardarici regis. Gepidarum felix affuit diversis nationibus, qui Hunnorum regimini inviti famulabantur, eorumque diu maestissimos animos ad helaritatem libertatis votivam erexit; venientesque multi per legatos suos ad solum Romanum et a principe tunc Marciano gratissime suscepti distributas sedes quas incolerent, acceperunt. 264. Nam Gepidi Hunnorum sibi sedes viribus vindicantes totius Daciae fines velut victores potiti nihil aliud a Romano imperio, nisi pacem et annua sollemnia, ut strenui viri, amica pactione postulaverunt. Quod et libens tunc annuit imperator et usque nunc consuetum domum gens ipsa a Romano suscipit principe. Gothi vero cernentes Gepidas Hunnorum sedes sibi defendere Hunnorumque populum suis antiquis sedibus occupare, maluerunt a Romano regno terras petere quam cum discrimine suo invadere alienas, accipientesque Pannoniam, quae in longo porrecta planitiae habet ab oriente Moesiam superiorem, a meridie Dalmatiam, ab ocassu Noricum, a septentrione Danubium. Ornata patria civitatibus plurimis, quarum prima Syrmi, extrema Vindomina. 265. Scyrii vero et Sadagarii et certi Alanorum cum duce suo nomine Candac Scythiam minorem inferioremque Moesiam acceperunt. 266. Cuius Candacis Alanoviiamuthis patris mei genitor Paria, id est meus avus, notarius, quousque Candac ipse viveret, fuit, eiusque germanae filio Gunthicis, qui et Baza dicebatur, mag. mil., ... ego... item notarius fui... Hernac quoque iunior Attilae filius cum suis in extrema minoris Scythiae sedes delegit. Emnetzur et Ultzindur, consanguinei eius in Dacia ripense Uto et Hisco Almoque potit, sunt, multique Hunnorum passim proruentes tunc se in Romania dedideruntì e quibus nunc usque Sacromontisi et Fossatisii dicuntur. 267. Erant si quidem et alii Gothi, qui dicuntur minores, populus inmensus, cum suo pontifice ipsoque primate Vulfila, qui eis dicitur et litteras instituisse. Hodieque sunt in Moesia regionem incolentes Nicopolitanam ad pedes Emimonti gens multa, sed paupera et inbellis...

Căci aproape 30 000 de ostaşi huni şi dela alte neamuri care îi ajutau pe huni au pierit de sabia lui Ardaric şi a celorlalţi conspiratori. În lupta aceasta a fost omorît fiul mai mare al lui Attila, pe nume Ellac... 263. După moartea sa ceilalţi fraţi au fost fugăriţi pînă pe ţărmul Mării Pontice, unde, după cum am scris, au stat înainte goţii. Şi astfel s-au retras hunii, în faţa cărora toată lumea părea că se retrage.... Această acţiune a lui Ardaric, regele gepizilor, a adus fericirea diferitelor neamuri care, împotriva voinţei lor, erau sclavii puterii hunilor şi a făcut ca sufletele lor întristate de multă vreme să se bucure de libertatea mult dorită. După ce au trimis mai întîi pe solii lor, mulţi au venit în Imperiul roman unde au fost primiţi cu multă bucurie de împăratul de atunci, Marcianus [48], şi au căpătat anumite pămînturi pe care să se aşeze. 264. Iar gepizii, însuşindu-şi cu forţa regiunile hunilor şi punînd stăpînire în calitate de învingători pe tot teritoriul Daciei ca nişte oameni destoinici, n-au cerut altceva de la Imperiul roman decît pace şi daruri anuale. Printr-un tratat de prietenie împăratul a consimţit atunci bucuros la aceasta şi pînă astăzi poporul acesta primeşte darul obişnuit de la împăratul roman. Iar goţii, văzînd că gepizii păstrează pentru ei regiunile hunilor şi că poporul hunilor ocupă locurile lor de odinioară, au preferat să ceară pămînturi de la Imperiul roman decît să năvălească cu primejdie în altele străine. Şi au primit Pannonia care se întinde într-o cîmpie lungă şi e mărginită la răsărit de Moesia Superioară, la miazăzi de Dalmaţia, la apus de Noricum, iar la miazănoapte de Dunăre. Ţara este împodobită cu multe cetăţi, dintre care prima este Sirmium iar ultima Vindobona. 265. Scirii însă, sadagarii şi unii dintre alani împreună cu conducătorul lor, pe nume Candac, au primit Scythia Minor şi Moesia Inferior. 266. Paria, părintele tatălui meu Alanoviiamuthis, adică bunicul meu, a fost notarul acelui Candac cîtă vreme a trăit acesta şi de asemenea notar al fiului surorii lui Candac, generalul roman Gunthic, care se mai chema şi Baza. ... şi eu am fost notar... Şi Hernac, fiul mai tînăr al lui Attila împreună cu oamenii săi şi-au ales loc de aşezare în părţile cele mai îndepărtate ale Scyhiei Minor. Fraţii săi Emnetzur şi Ultzindur au pus stăpînire pe oraşeel Utus, Oescus şi Almus din Dacia Ripensis. Răspîndindu-se năvalnic în toate părţile, mulţi dintre huni s-au predat şi au devenit supuşi romani Din rîndul lor fac parte cei care sînt numiţi acum „sacromontizi" şi „fosatizi". 267. Au existat şi alţi goţi, numiţi „cei mici". Ei sînt în număr mare şi au avut ca episcop pe Ulfilas, [49], despre care se spune că le-a creat un alfabet. Şi astfel se mai află ei în Moesia şi locuiesc în regiunea Nicopolis, la picioarele Hemimontului; ei sînt mulţi, dar săraci şi paşnici.

---

[48] Marcianus, împărat între anii 450—457.
[49] Ulfilas sau Wulfila a trăit între 311—383, fiind episcop între 341—348.

LV. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ

ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

I,8,3. Ξυνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Ἰουστῖνος, ὃς δὴ ὕστερον Ἀναστασίου τελευτήσαντος ἐβασίλευσε, καὶ Πατρικιόλος ξὺν Βιταλιανῷ τῷ παιδί, ὃς ὅπλα ἀντάρας Ἀναστασίῳ βασιλεῖ οὐ πολλῷ ὕστερον ἐτυράννησε· καὶ Γοδίδισλκός τε καὶ Βέσσας, Γότθαι ἄνδρες, Γότθων τῶν οὐκ ἐπισπομένων Θευδερίχῳ ἐς Ἰταλίαν ἐκ Τράκης ἰόντι, γενναίῳ τε ὑπερφυῶς ἄμφω καὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον πραγμάτων ἐμπείρω.

II, 4,1. Τότε καὶ ὁ κομήτης ἀστὴρ ἐφάνη...4. Μέγα μὲν εὐθὺς στράτευμα Οὐννικὸν, διαβάντες ποταμὸν Ἴστρον, ξυμπάσῃ Εὐρώπῃ ἐπέσκηψαν, γεγονὸς μὲν πολλάκις ἤδη, τοσαῦτα δὲ τὸ πλῆθος κακὰ ἢ τοιοῦτα τὸ μέγεθος οὐκ ἐνεγκὸν πώποτε τοῖς ταύτῃ ἀνθρώποις. ἐκ κόλπου γὰρ τοῦ Ἰονίου οἱ βάρβαροι οὗτοι

LV. PROCOPIUS DIN CAESAREA

S-a născut în jurul anului 500, a făcut studii temeinice şi între anii 527—540 a însoţit pe Belisarius în campaniile din Persia, Africa şi Italia. A obţinut titlurile de *illustrios*, *patrikios* şi, probabil, *praefectus urbi* (în anul 562). Era partizanul aristocraţiei senatoriale şi privea cu scepticism spre religia creştină şi reformele lui Iustinian. A alcătuit o lucrare mare intitulată *Războaiele* (în opt cărţi: 1 şi 2, războaiele cu perşii; 3 şi 4, războaiele cu vandalii; 5—8, războaiele cu goţii). Această operă descrie evenimente, în bună parte, văzute de el însuşi şi cuprinde informaţii istorice de o valoare incontestabilă. Ea a fost compusă treptat între anii 540 şi 553. În jurul anului 550 autorul a completat opera numită *Războaiele* cu o aspră critică împotriva regimului lui Iustinian, apărută după moartea împăratului, şi cunoscută azi sub numele de *Istoria inedită* sau *Istoria secretă*. În opera *Despre zidiri*, alcătuită între 553—555, a descris construcţiile militare din epoca sa, lăsînd materiale preţioase pentru cunoaşterea istoriei militare, a topografiei şi toponimiei Imperiului bizantin din secolul al VI-lea.

Ediţia folosită: Procopii Caesariensis *Opera omnia*, recognovit J. Haury. Editio stereotypa correctior. Addenda et corrigenda adiecit Gerhard Wirth, Leipzig, 1962—1964.

DESPRE RĂZBOAIE

I, 8, 3. Împreună cu aceştia era şi Iustin, care mai tîrziu, după moartea lui Anastasius, a ajuns împărat [1], precum şi Patriciolus [2] cu fiul său Vitalianus. Acesta a ridicat armele împotriva lui Anastasius [3] şi nu cu mult mai tîrziu a ajuns uzurpator... şi Godidisclos şi Bessas, goţi [4] din rîndurile goţilor care nu urmaseră pe Teoderich cînd a mers din Tracia în Italia, [5] amîndoi peste măsură de vrednici şi pricepuţi în treburile războiului.

II, 4, 1. Atunci a apărut şi o cometă [6]... 4. Îndată o oaste mare de huni [7] a trecut fluviul Istru şi s-a abătut asupra întregii Europe [8]. Lucrul acesta se întîmplase de multe ori şi mai înainte, dar nenorociri atît de mari şi aşa de multe la număr încă nu adusese nimeni oamenilor din părţile acelea.

---

[1] Între anii 518—527.

[2] Acesta era *comes foederatorum* (comandantul contingentelor barbare) în Tracia.

[3] În anul 513. cf. supra Marc. Com., a. 514.

[4] Sînt ostrogoţii din Moesia Inferioară cu fosta resedinţă regală la Novae (Şiştov).

[5] În toamna anului 488.

[6] În decembrie 539.

[7] În realitate erau bulgari. De multe ori sub numele de huni se ascund, la scriitorii bizantini, bulgarii sau avarii.

[8] În cazul de faţă este vorba despre Peninsula Balcanică.

ἅπαντα ἐφεξῆς ἐληίσαντο μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίων προάστεια. 5. καὶ φρούρια μὲν δύο καὶ τριάκοντα ἐν Ἰλλυριοῖς εἷλον, πόλιν δὲ τὴν Κασσάνδρειαν κατεστρέψαντο βίᾳ (ἣν οἱ παλαιοὶ Ποτίδαιαν ἐκάλουν, ὅσα γε ἡμᾶς εἰδέναι) οὐ τειχομαχήσαντες πρότερον. 6. καὶ τά τε χρήματα ἔχοντες αἰχμαλώτων τε μυριάδας δυοκαίδεκα ἀπαγόμενοι ἐπ' οἴκου ἅπαντες ἀνεχώρησαν, οὐδενὸς σφίσιν ἐναντιώματος ἀπαντήσαντος. 7. χρόνῳ τε τῷ ὑστέρῳ πολλάκις ἐνταῦθα γενόμενοι ἀνήκεστα ἐς Ῥωμαίους δεινὰ ἔδρασαν.

III, 1,10. Τὰ γὰρ ἀμφὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον, ὅς ἐκ Βυζαντίου χωρεῖ ἐς τὴν λίμνην, ἅπαντα ἀκριβολογεῖσθαι ἀμήχανα ἦν, βαρβάρων τῶν ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον, ὃν καὶ Δανούβιον καλοῦσι, Ῥωμαίοις βατὴν ἥκιστα ποιουμένων τὴν ἐκείνῃ ἀκτήν, πλήν γε δὴ ὅτι ἐκ Βυζαντίου μὲν ἐς τὰς τοῦ Ἴστρου ἐκβολὰς ἡμερῶν ἐστιν ὁδὸς δύο καὶ εἴκοσιν, ἅσπερ τῇ Εὐρώπῃ λογιζομένους ἐντιθέναι προσήκει.

III, 2, 1. Ὀνωρίου δὲ τὴν πρὸς ἡλίου δυσμαῖς ἔχοντος βασιλείαν βάρβαροι τὴν ἐκείνου κατέλαβον χώραν· οἵτινες δὲ καὶ ὅτῳ τρόπῳ, λελέξεται. 2. Γοτθικὰ ἔθνη πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πρότερόν τε ἦν καὶ τανῦν ἔστι, τὰ δὲ δὴ πάντων μέγιστά τε καὶ ἀξιολογώτατα Γότθοι τέ εἰσι καὶ Βανδίλοι καὶ Ουισίγοτθοι καὶ Γήπαιδες. πάλαι μέντοι Σαυρομάται καὶ Μελάγχλαινοι ὠνομάζοντο· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ Γετικὰ ἔθνη ταῦτ' ἐκάλουν. 3. οὗτοι ἅπαντες ὀνόμασι μὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν, ὥσπερ εἴρηται, ἄλλῳ δὲ τῶν πάντων οὐδενὶ ἰδιαλλάσσουσι. 4. λευκοί τε γὰρ ἅπαντες τὰ σώματά εἰσι καὶ τὰς κόμας ξανθοί εὐμήκεις τε καὶ ἀγαθοὶ τὰς ὄψεις, καὶ νόμοις μὲν τοῖς αὐτοῖς χρῶνται, ὁμοίως δὲ τὰ ἐς τὸν θεὸν αὐτοῖς ἤσκηται. 5. τῆς γὰρ Ἀρείου δόξης εἰσὶν ἅπαντες, φωνή τε αὐτοῖς ἐστι μία, Γοτθικὴ λεγομένη καί μοι δοκοῦν ἐξ ἑνὸς μὲν εἶναι ἅπαντες τὸ παλαιὸν ἔθνους, ὀνόμασι δὲ ὕστερον τῶν ἑκάστοις ἡγησαμένων διακεκρίσθαι. 6. οὗτος ὁ λεὼς ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον ἐκ παλαιοῦ ᾤκουν. ἔπειτα Γήπαιδες μὲν τὰ ἀμφὶ Σιγγιδόνον τε καὶ Σίρμιον χωρία ἔσχον, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς ποταμοῦ Ἴστρου, ἔνθα δὴ καὶ ἐς ἐμὲ ὕδρυνται.

III, 2, 39. Γότθοι δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἴστρου διάβασιν ποιησάμενοι Παννονία μὲν τὰ πρῶτα ἔσχον, ἔπειτα δὲ βασιλέως δόντος ᾤκησαν τὰ ἐπὶ τῆς Θρᾴκης χωρία. 40. ἐνταῦθά τε οὐ πολὺν διατρίψαντες χρόνον τῆς ἑσπερίας ἐκράτησαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς περὶ τῶν Γότθων εἰρήσεται.

V, 3, 15. Τῷ δὲ λόγῳ πρεσβευτὴν τὸν Ἀλέξανδρον βασιλεὺς ἔπεμψε, τοῖς τε ἀμφὶ τῷ Λιλυβαίῳ ξυνταραχθεὶς (ἅπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις δεδήλωται) καὶ ὅτι Οὖννοι δέκα ἐκ τοῦ ἐν Λιβύῃ στρατοπέδου, δρασμοῦ ἐχόμενοι, ἐς Καμπανίαν ἀφίκοντο, Οὐλίαρίς τε αὐτούς, ὃς Νεάπολιν ἐφύλασσεν, Ἀμαλα-

Din golful Ionic [9] şi pînă la marginile oraşului Bizanţ, barbarii aceştia pustiiau pretutindeni toate ţinuturile. 5. Ei au cucerit 32 de cetăţi în Illyria şi au luat cu sila cetatea Casandrea (pe care cei vechi o numeau Potideia, după cîte ştim) fără să fie nevoiţi să lupte mai întîi la ziduri. 6. Au pus stăpînire pe avuţii, au luat cu dînşii 120 000 de prizonieri [10] şi s-au întors cu toţii acasă, fără să întîlnească nici o împotrivire din partea cuiva. 7. Mai tîrziu s-au mai întors de multe ori în aceste locuri şi au pricinuit romanilor suferinţe fără margini.

III, 1, 10. Nu a fost chip să înfăţişăm mai în amănunţime ţinuturile din jurul Pontului Euxin, care se întinde de la Bizanţ pînă la mlaştina Meotică, deoarece barbarii de dincolo de fluviul Istru, numit şi Dunăre, fac ca romanii să nu fie în stare să ajungă pe ţărmul din părţile acelea. Se poate spune doar că din Bizanţ şi pînă la gurile Istrului este o cale de 22 de zile, care trebuie calculată la itinerarul Europei.

III, 2, 1. În timpul cînd în apus era împărat Honorius, [11] barbarii i-au cuprins ţara. Cine erau ei şi în ce chip au venit, voi arăta în cele ce urmează. 2. Neamurile gotice erau şi sînt şi astăzi multe la număr şi deosebite unele de altele, dar, dintre toate, cele mai mari şi mai vrednice de luat în seamă sînt goţii, vandalii, vizigoţii şi gepizii. Altădată li se spunea sarmaţi şi melanhleni, iar unii îi numeau neamuri getice [12]. 3. Toţi aceştia se deosebesc între ei prin nume, după cum am mai spus, dar încolo sînt în toate la fel. 4. Căci toţi sînt albi la trup şi cu părul blond, înalţi la statură, frumoşi la chip şi folosesc aceleaşi legi. 5. Toţi sînt de credinţa lui Arius şi au o singură limbă, numită gotică. Eu cred că la obîrşie se trag cu toţii dintr-un singur neam, iar mai tîrziu s-au deosebit după numele şefilor care i-au condus pe fiecare. 6. Acest neam locuia din vechime dincolo de fluviul Istru. Mai tîrziu gepizii au luat în stăpînire ţinuturile de lîngă Singidunum şi Sirmium [13], dincoace şi dincolo de fluviul Istru, unde sălăşluiesc ei pînă în zilele noastre [14].

III, 2, 39. Goţii au trecut Istrul şi au stăpînit mai întîi Pannonia, apoi s-au aşezat în ţinuturile din Tracia, date de către împărat [15]. 40. Acolo n-au stat mult timp, ci au pornit să cucerească Apusul. Dar despre toate acestea voi povesti în lucrarea despre goţi.

V, 3, 15. După cum mergea vorba, împăratul [16] îl trimisese ca sol pe Alexandru, deoarece era neliniştit de cele întîmplate în Lilybaeum, despre care am povestit în cărţile de mai înainte, şi pentru că zece huni din armata din Libia fugiseră în Campania; iar Uliaris [17], care păzea Neapolis, îi tri-

---

[9] Adică Marea Ioniană.
[10] Cifra aceasta este desigur mult exagerată.
[11] Între anii 395—423.
[12] Este confuzia care se făcea uneori la autorii tîrzii între goţi şi geţi. Cf. supra Iordanes.
[13] Probabil în anul 472, cînd gepizii se aşează în aceste regiuni, luînd locul ostrogoţilor.
[14] Pînă în anul 567 cînd sînt înfrînţi de longobarzii aliaţi cu avarii.
[15] Este vorba despre împăratul Zenon (474—491). Cf. nota 4.
[16] Iustinian.
[17] Un comandant ostrogot.

σούνθης οὔτι ἀκουσίου ὑπεδέξατο, Γότθοι τε Γήπαισι τοῖς ἀμφὶ Σίρμιον πολεμοῦντες, πόλει Γρατιανῇ, ἐν τῇ Ἰλλυριῶν ἐσχατιᾷ κειμένῃ, ὡς πολεμίᾳ ἐχρήσαντο.

V, 11, 5. Γότθοι, ἐπειδὴ ἐς Ῥεγάτα ξυνελέγησαν, βασιλέα σφίσι τε καὶ Ἰταλιώταις Οὐίττιγιν εἵλοντο, ἄνδρα οἰκίας μὲν οὐκ ἐπιφανοῦς ὄντα, ἐν μάχαις δὲ ταῖς ἀμφὶ Σίρμιον λίαν εὐδοκιμηκότα τὸ πρότερον, ἡνίκα τὸν πρὸς Γήπαιδας πόλεμον Θευδέριχος διέφερε.

V, 27,1. Ταῦτα μὲν οὖν, ἐπειδὴ τειχομαχοῦντες ἀπεκρούσθησαν, τρίτῃ ἡμέρᾳ οἱ Γότθοι ἔδρασαν. ἡμέραις δὲ ὕστερον εἴκοσιν ἢ ὁ Πόρτος ἥ τε πόλις καὶ ὁ λιμὴν ἑάλω, Μαρτῖνός τε καὶ Βαλεριανὸς ἧκον, ἑξακοσίους τε καὶ χιλίους στρατιώτας ἱππεῖς ἐπαγομένω. 2. καὶ αὐτῶν οἱ πλεῖστοι Οὖννοι τε ἦσαν καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται, οἳ ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον οὐ μακρὰν τῆς ἐκείνῃ ὄχθης ἵδρυνται. 3. Βελισάριος δὲ ἥσθη τε αὐτῶν τῇ παρουσίᾳ καὶ πολεμητέα σφίσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους εἶναι τὸ λοιπὸν ᾤετο... 27. Διαφέρειν δὲ, ὅτι Ῥωμαῖοι μὲν σχεδόν τι ἅπαντες καὶ οἱ ξύμμαχοι Οὖννοι ἱπποτοξόται εἰσὶν ἀγαθοί, Γότθων δὲ τὸ ἔργον τοῦτο οὐδενὶ ἤσκηται, ἀλλ' οἱ μὲν ἱππεῖς αὐτοῖς μόνοις δορατίοις τε καὶ ξίφεσιν εἰώθασι χρῆσθαι, οἱ δὲ τοξόται, πεζοί τε ὄντες καὶ πρὸς τῶν ὁπλιτῶν καλυπτόμενοι, ἐς μάχην καθίστανται. 28. οἵ τε οὖν ἱππεῖς, ἢν μὴ ἐκ χειρὸς ἡ ξυμβολὴ εἴη, οὐκ ἔχοντες καθ' ὅ τι ἀμυνοῦνται πρὸς τῶν ἐναντίων τοξεύμασι χρωμένων, εὐπετῶς ἂν βαλλόμενοι διαφθείρονται, καὶ οἱ πεζοὶ κατ' ἀνδρῶν ἱππέων ἐπεκδρομὰς ποιεῖσθαι οὐκ ἄν ποτε ἱκανοὶ εἶεν.

VI, 14,1. Οἵτινες δὲ ἀνθρώπων εἰσὶν Ἔρουλοι καὶ ὅθεν Ῥωμαίοις ἐς ξυμμαχίαν κατέστησαν ἐρῶν ἔρχομαι. ὑπὲρ μὲν Ἴστρον ποταμὸν ἐκ παλαιοῦ ᾤκουν πολύν τινα νομίζοντες θεῶν ὅμιλον, οὓς δὴ καὶ ἀνθρώπων θυσίαις ἱλάσκεσθαι ὅσιον αὐτοῖς ἐδόκει εἶναι.

VI, 14,23. Διὸ δὴ ἐνδιατρίβειν ἤθεσι τοῖς πατρῴοις οὐκέτι εἶχον, ἀλλ' ἐνθένδε ὅτι τάχιστα ἐξαναστάντες ἐπίπροσθεν ἀεὶ ἐχώρουν, τὴν γῆν ξύμπασαν, ἣ ἐκτὸς Ἴστρου ποταμοῦ ἐστι, ξύν τε παισὶ καὶ γυναιξὶ περιιόντες. 24. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐς χώραν, οὗ δὴ Ῥογοὶ τὸ παλαιὸν ᾤκηντο, οἳ τῷ Γότθων στρατῷ ἀναμιχθέντες ἐς Ἰταλίαν ἐχώρησαν, ἐνταῦθα ἱδρύσαντο. 25. ἀλλ' ἐπεὶ τῷ λιμῷ ἐπιέζοντο ἅτε ἐν χώρᾳ ἐρήμῳ ἐνθένδε οὐ πολλῷ ὕστερον ἐξαναστάντες, ἄγχιστά που τῆς Γή-

mise la dînsul cu îngăduința Amalasunthei, [18], apoi pentrucă goții care se războiau cu gepizii lîngă Sirmium se arătaseră dușmănoși față de orașul Gratiana, situat la marginea Illyriei [19].

V, 11, 5. După ce se adunară la Regata, goții [20] își aleseră rege pentru ei și pentru italioți pe Vitiges, un bărbat care nu se trăgea dintr-un neam strălucit, dar își cîștigase mai înainte multă faimă în luptele de lîngă Sirmium, cînd purtase război cu gepizii [21].

V, 27, 1. Acestea le săvîrșiseră goții a treia zi după ce fuseseră înfrînți în luptele din fața zidurilor. Douăzeci de zile după căderea cetății Portus, a orașului și a portului, sosiră Martinus și Valerianus, aducînd 1 600 de soldați călări. 2. Cei mai mulți dintre ei erau huni, sclavini și anți, care își au sălașurile dincolo de fluviul Istru, nu departe de țărm. 3. Belisarius se bucură de venirea lor și socoti că de acum vor lupta împotriva dușmanilor..... [22] 27. E o deosebire, deoarece mai toți romanii și aliații lor huni sînt arcași călări pricepuți, pe cînd goții nu-s pregătiți pentru astfel de luptă, ci călăreții lor mînuiesc de obicei numai lănci și săbii, iar arcașii sînt pedeștri și intră în luptă la adăpostul oștenilor cu arme grele. 28. Așadar călăreții, dacă nu se încaieră de aproape, n-au cum să se apere împotriva armelor aruncate de către dușmani și sînt nimiciți repede de loviturile primite, iar arcașii pedeștri nu pot înfrunta călăreții.

VI, 14,1. Ce fel de oameni sînt herulii [23] și cum au ajuns ei aliați cu romanii voi arăta în cele ce urmează. Din timpuri vechi ei locuiau dincolo de fluviul Istru, credeau într-o sumedenie de zei și li se părea lucru sfînt să-i îmblînzească cu jerte omenești.

VI, 14,23. De aceea nu mai putură stărui în lăcașurile părintești [24], ci se ridicară cît mai repede de acolo și purceseră mai departe, prin toată țara care se întinde dincolo de fluviul Istru, mergînd împreună cu copiii și femeile lor. 24. Ajungînd în ținutul locuit mai înainte de rugi [25], care se amestecaseră cu oastea goților și porniseră spre Italia, se așezară acolo. 25. Dar erau chinuiți de foame, pentru că se aflau într-o țară pustie și nu mult după aceea se ridi-

---

[18] Fiica și urmașa la tron a lui Teoderich cel Mare.

[19] Probabil în anii 528—529 gepizii au încercat să recucerească cetatea Sirmium, acțiune la care pare să fi participat și celebrul conducător gepid Mundus cu un grup de mercenari heruli. Goții i-au respins pe atacatori în parte înapoi peste Dunăre și în parte în provincia bizantină Moesia Prima, cu care ocazie au prădat orașul Gratiana.

[20] Este vorba despre ostrogoții din Italia.

[21] Cf. nota 19.

[22] În fragmentul acesta este vorba despre luptele din Italia care au avut loc în iulie 557 în cursul războiului dintre Bizanț și ostrogoți.

[23] Un trib germanic din ramura răsăriteană a germanilor.

[24] Cam în jurul anului 510 herulii sînt înfrînți de către longobarzi și siliți să părăsească Slovacia.

[25] Regatul rugilor se întindea la nord de cursul mijlociu al Dunării, cam pe teritoriul de astăzi al Austriei. El a luat sfîrșit în anul 488, în urma luptelor cu trupele lui Odoacru. Locul rugilor a fost luat de longobarzii care veneau din Moravia, unde fuseseră în dependența herulilor cu care se învecinau la răsărit. Mai tîrziu longobarzii au părăsit fostele teritorii ale rugilor și s-au așezat între Dunăre și Tisa, la nord de gepizi.

παίδων χώρας ἀφίκοντο. 26. καὶ αὐτοὺς Γήπαιδες τὰ μὲν πρῶτα ἱκέτας γενομένους ἐνοικίζεσθαί τε καὶ προσοίκους σφίσι ξυνεχώρουν εἶναι. 27. ἔπειτα δὲ ἤρξαντο ἐξ αἰτίας οὐδεμιᾶς ἀνόσια ἔργα ἐς αὐτοὺς ἐνδείκνυσθαι· γυναῖκάς τε γὰρ ἐβιάζοντο καὶ βοῦς τε καὶ ἄλλα χρήματα ἥρπαζον, καὶ ἀδικίας οὐδ' ὁτιοῦν ὑπελείποντο, καὶ τελευτῶντες ἀδίκων χειρῶν ἐς αὐτοὺς ἦρχον. 28. ἅπερ Ἔρουλοι φέρειν τὸ λοιπὸν οὐχ οἷοί τε ὄντες Ἴστρον τε ποταμὸν διαβαίνουσι καὶ τοῖς ἐκείνῃ Ῥωμαίοις προσοικεῖν ἔγνωσαν, Ἀναστασίου τὴν αὐτοκράτορος ἀρχὴν ἔχοντος, ὅσπερ αὐτοὺς πολλῇ φιλοφροσύνῃ δεξάμενος ἱδρύεσθαι αὐτοῦ εἴασε.

VI, 15,1. Ἡνίκα Ἔρουλοι Λαγγοβαρδῶν ἡσσηθέντες τῇ μάχῃ ἐξ ἠθῶν τῶν πατρίων ἀνέστησαν, οἱ μὲν αὐτῶν, ὥσπερ μοι ἔμπροσθεν δεδιήγεται, ᾠκήσαντο ἐς τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς χωρία, οἱ δὲ δὴ ἄλλοι Ἴστρον ποταμὸν διαβαίνειν οὐδαμῇ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐς αὐτάς που τὰς ἐσχατιὰς τῆς οικομένης ἱδρύσαντο. 2. οὗτοι γοῦν πολλῶν ἐκ τοῦ βασιλείου αἵματος ἡγουμένων σφίσιν ἤμειψαν μὲν τὰ Σκλαβηνῶν ἔθνη ἐφεξῆς ἅπαντα, ἔρημον δὲ χώραν διαβάντες ἐνθένδε πολλὴν ἐς τοὺς Οὐάρνους καλουμένους ἐχώρησαν...

VII, 11, 15. Στρατεύματος δὲ Οὐννικοῦ τοῖς Ἰλλυριοῖς ἐπισκήψαντος παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ἐξηνδραποδίσθαι τετύχεκεν.

VII, 13, 24. Βαρβάρων γὰρ Σκλαβηνῶν πολὺς ὅμιλος ἔτυχον ἔναγχος διαβάντες μὲν ποταμὸν Ἴστρον, ληϊσάμενοι δὲ τὰ ἐκείνῃ χωρία καὶ Ῥωμαίων ἐξανδραποδίσαντες πάμπολυ πλῆθος 25. οἷς δὴ Ἔρουλοι ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἐς χεῖρας ἐλθόντες, νικήσαντές τε παρὰ δόξαν μέτρῳ σφᾶς πολλῷ ὑπεραίροντας, αὐτούς τε κτείνουσι καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐς τὰ οἰκεῖα ξύμπαντας ἀφῆκαν ἰέναι. 26. τότε δὲ ὁ Ναρσῆς καί τινα εὑρὼν ἐπιβατεύοντα τοῦ Χιλβουδίου ὀνόματος, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς καὶ Ῥωμαίων ποτὲ στρατηγήσαντος, διελέγξαι τὴν ἐπιβουλὴν ῥᾳδίως ἔσχε. τοῦτο δὲ ὅ τί ποτε ἦν αὐτίκα δηλώσω.

VII, 14, 1. Χιλβούδιος ἦν τις ἐκ τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλέως οἰκίας ἐσάγαν μὲν δραστήριος τὰ πολέμια, ἐς τόσον δὲ χρημάτων κρείσσων ὥστε ἀντὶ μεγίστου κτήματος ἐν τῇ οὐσίᾳ τῇ αὑτοῦ εἶχε τὸ κεκτῆσθαι μηδέν. 2. τοῦτον βασιλεὺς τὸν Χιλβούδιον, ὅτε δὴ τέταρτον ἔτος τὴν αὐτοκράτορα εἶχεν ἀρχήν, Θρᾴκης στρατηγὸν ἀνειπών, ἐπὶ τῇ τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ φυλακῇ κατεστήσατο, φυλάσσειν κελεύσας ὅπως μηκέτι τοῖς ταύτῃ βαρβάροις ὁ ποταμὸς διαβατὸς ἔσται, ἐπεὶ αὐτοῦ τὴν διάβασιν πολλάκις ἤδη Οὖννοί τε καὶ Ἄνται καὶ Σκλαβηνοὶ πεποιημένοι ἀνήκεστα Ῥωμαίους ἔργα εἰργάσαντο. 3. Χιλβούδιος δὲ οὕτω τοῖς βαρβάροις φοβερὸς γέγονεν ὥστε ἐς τριῶν ἐνιαυτῶν χρόνον, ὅσον ξὺν ταύτῃ δὴ σῇ τιμῇ τὴν διατριβὴν ἐνταῦθα εἶχεν, οὐχ ὅσον διαβῆναι τὸν Ἴστρον ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους

cară de acolo și ajunseră undeva în apropiere de țara gepizilor [26]. 26. Întîi îi rugară, iar gepizii îi primiră la început și le îngăduiră să locuiască împreună cu dînșii și să le fie vecini. 27. Dar mai tîrziu, fără nici o pricină, aceia începură să le pricinuiască tot felul de necazuri. Le siluiau femeile, le răpeau vitele și alte lucruri de preț și nu mai conteneau cu nedepretățile, iar pînă la urmă porniră împotriva lor un război nedrept. 28. Herulii nu putură răbda, trecură fluviul Istru și hotărîră să se așeze lîngă romanii de acolo, în timpul împăratului Anastasius [27], care îi primi cu multă bunăvoință și le îngădui să rămînă acolo.

VI, 15, 1. Cînd fură răpuși în luptă de către longobarzi, herulii purceseră din ținuturile părintești [28]; cum am arătat mai sus, unii dintre ei se așezară în părțile Illyriei [29], iar alții nu vrură să treacă fluviul Istru, ci își căutară șălașuri în părțile cele mai depărtate ale lumii locuite pe atunci. 2. Conduși de mai mulți șefi de sînge regesc, ei trecură pe rînd peste toate neamurile sclavinilor, apoi străbătură o mare țară pustie și ajunseră la așa-zișii varni ... [30]

VII, 11, 15. O oaste a hunilor năvăli [31] în Illyria și luă ca sclavi femeile și copiii de acolo.

VII 13,24. O mare mulțime de barbari sclavini trecuseră de curînd [32] fluviul Istru, pustiiseră ținuturile de acolo și luaseră ca sclavi un număr mare de romani. 25. Sclavinii aceștia fură înfruntați fără de veste de heruli [33] și învinși împotriva așteptării lor, căci se credeau cu mult mai tari. Herulii îi omorîră și-i slobozîră pe cei prinși să se întoarcă cu toții la vetrele lor. 26. Cu acest prilej Narses [34] dădu peste unul care luase numele lui Chilbudios, fost pe vremuri conducător al armatei romane. Dar lui Narses îi fu ușor să descopere înșelăciunea. Voi lămuri îndată cum se înfățișau lucrurile.

VII, 14,1. Chilbudios era unul dintre curtenii împăratului Iustinian, foarte viteaz în lupte și atît de mîndru față de bani încît pentru el avuția cea mai de preț din toată chiverniseala lui era faptul că nu avea nimic. 2. Pe acest Chilbudios, împăratul, în al patrulea an al domniei sale [35], îl pusese comandant militar peste Tracia și-l însărcinase cu paza fluviului Istru, poruncidu-i să vegheze ca barbarii de acolo să nu mai poată trece fluviul; pentru că hunii, anții și sclavinii îl trecuseră de mai multe ori și pricinuiseră romanilor pagube de nesuferit. 3. Chilbudios ajunsese atît de temut de barbari, încît timp de trei ani, cît a stat acolo în acea dregătorie, nimeni nu fu în stare să treacă Istrul împotriva romanilor, ci de multe ori treceau romanii pe țărmul dimpo-

---

[26] Adică în sudul Pannoniei.

[27] În anul 512 cea mai mare parte a herulilor a fost primită în imperiu. Urmașii lor vor forma un element de bază al armatelor bizatine din secolul al VI-lea.

[28] Adică Slovacia.

[29] Probabil pe malul stîng al rîului Sava.

[30] Populație din Țările-de-Jos, învecinată cu ramura apuseană a herulilor. Grupul acesta de heruli, atingînd mai întîi regiunile noastre, a străbătut toată Germania, trecînd apoi în Scandinavia, de unde porniseră strămoșii lor.

[31] Spre sfîrșitul anului 544 bulgarii trec Dunărea și năvălesc în Illyria.

[32] În anul 545.

[33] V. nota 27.

[34] Celebrul general care venise în Tracia spre sfîrșitul anului 545 să recruteze trupe pentru luptele cu ostrogoții din Italia.

[35] În anul 530.

οὐδεὶς ἴσχυσεν, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι ἐς ἤπειρον τὴν ἀντιπέρας σὺν Χιλβουδίῳ πολλάκις ἰόντες ἔκτεινάν τε καὶ ἠνδραπόδισαν τοὺς ταύτῃ βαρβάρους. 4. ἐνιαυτοῖς δὲ τρισὶν ὕστερον διέβη μὲν ὁ Χιλβούδιος τὸν ποταμὸν ᾗπερ εἰώθει ξὺν ὀλίγῳ στρατῷ, Σκλαβηνοὶ δὲ πανδημεὶ ὑπηντίαζον. 5. μάχης τε καρτερᾶς γενομένης Ῥωμαίων τε πολλοὶ ἔπεσαν καὶ Χιλβούδιος ὁ στρατηγός. 6. καὶ τὸ λοιπὸν ὅ τε ποταμὸς ἐσβατὸς ἀεὶ τοῖς βαρβάροις κατ' ἐξουσίαν καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα εὐέφοδα γέγονε, ξύμπασά τε ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἀνδρὸς ἑνὸς ἀρετῇ ἀντίρροπος γενέσθαι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ οὐδαμῇ ἴσχυσε.

7. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἄνται καὶ Σκλαβηνοὶ διάφοροι ἀλλήλοις γενόμενοι ἐς χεῖρας ἦλθον, ἔνθα δὴ τοῖς Ἄνταις ἡσσηθῆναι τῶν ἐναντίων τετύχεκεν. 8. ἐν ταύτῃ δὲ τῇ μάχῃ Σκλαβηνὸς ἀνὴρ τῶν τινα πολεμίων ἄρτι γενειάσκοντα, Χιλβούδιον ὄνομα, αἰχμάλωτον εἷλεν, ἔς τε τὰ οἰκεῖα λαβὼν ᾤχετο. 9. οὗτος ὁ Χιλβούδιος προϊόντος τοῦ χρόνου εὔνους τε ὡς ἔνι μάλιστα τῷ κεκτημένῳ ἐγένετο καὶ τὰ ἐς τοὺς πολεμίους δραστήριος. 10. πολλάκις τε τοῦ δεσπότου προκινδυνεύσας ἠρίστευσέ τε διαφερόντως καὶ κλέος ἴσχυσε περιβαλλέσθαι ἀπ' αὐτοῦ μέγα. 11. ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Ἄνται ἐπισκήψαντες εἰς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία πολλοὺς ἐληΐσαντο καὶ ἠνδραπόδισαν τῶν ἐκείνῃ Ῥωμαίων. οὕσπερ ἐπαγόμενοι ἀπεκομίσθησαν εἰς τὰ πάτρια ἤθη. 12. τούτων δὲ ἕνα τῶν αἰχμαλώτων εἰς φιλάνθρωπόν τινα ἤγαγεν ἡ τύχη καὶ πρᾶον δεσπότην. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ κακοῦργός τε λίαν καὶ οἷος ἀπάτῃ τοὺς ἐντύχοντας περιελθεῖν. 13. ἐπειδή τε βουλόμενος ἐπανήκειν ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν οὐδεμιᾷ μηχανῇ εἶχεν, ἐπενόει τοιάδε. τῷ κεκτημένῳ ἐς ὄψιν ἥκων τῆς τε φιλανθρωπίας ἐπήνεσε καὶ πολλὰ μὲν οἱ διὰ τοῦτο πρὸς τοῦ θεοῦ ἰσχυρίσατο τἀγαθὰ ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸν δὲ οὐδαμῇ ἀχάριστον δεσπότῃ φιλανθρωποτάτῳ φανήσεσθαι, ἀλλ' ἤν γε αὐτῷ τὰ βέλτιστα εἰσηγουμένῳ ἐπακούειν ἐθέλῃ, κύριον αὐτὸν οὐκ εἰς μακρὰν καταστήσεσθαι χρημάτων μεγάλων. 14. εἶναι γὰρ ἐν τῷ Σκλαβηνῶν ἔθνει Χιλβούδιον, τὸν Ῥωμαίων στρατηγήσαντα, ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ, πάντας βαρβάρους λανθάνοντα ὅστις ποτέ ἐστιν. 15. ἢν τοίνυν αὐτῷ βουλομένῳ εἴη προέσθαι τε τὰς τοῦ Χιλβουδίου τιμὰς καὶ διακομίζειν τὸν ἄνθρωπον ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν, δόξαν τε ἀγαθὴν καὶ πλούτου αὐτὸν πάμπολυ χρῆμα περιβαλέσθαι πρὸς βασιλέως οὐκ ἀπεικὸς εἶναι. 16. ταῦτα ὁ Ῥωμαῖος εἰπὼν τὸν κεκτημένον εὐθὺς ἔπεισε, καὶ ξὺν αὐτῷ γίνεται ἐν Σκλαβηνοῖς μέσοις. ἐπεκηρυκεύοντο γὰρ ἤδη καὶ ἀλλήλοις ἀνεμίγνυντο ἀδεῶς οἱ βάρβαροι οὗτοι. χρήματα γοῦν πολλὰ τῷ Χιλβούδιον κεκτημένῳ προέμενοι τὸν ἄνδρα ὠνοῦντο καὶ ξὺν αὐτῷ ἀπιόντες εὐθὺς ᾤχοντο. 17. ἐπεί τε ἐν ἤθεσι τοῖς σφετέροις ἐγένοντο, ἀνεπυνθάνετο τοῦ ἀνθρώπου ὁ πριάμενος, εἰ Χιλβούδιος αὐτὸς ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἴη. 18. καὶ ὃς οὐκ ἀπηξίου τὰ ὄντα [λέγειν] καταλέγειν ξὺν τῷ ἀληθεῖ λόγῳ ἐφεξῆς ἅπαντα, ὡς εἴη μὲν καὶ αὐτὸς Ἄντης τὸ γένος, μαχόμενος δὲ ξὺν τοῖς ὁμογενέσι πρὸς Σκλαβηνούς, τότε πολεμίους σφίσιν ὄντας, πρός του τῶν ἐναντίων ἁλῴη, τανῦν δὲ, ἐπεὶ ἀφίκετο ἐς τὰ πάτρια ἤθη, ἐλεύθερος τὸ λοιπὸν κατά γε τὸν νόμον καὶ αὐτὸς ἔσται. 19. ὁ μὲν οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ χρυσίον προέμενος ἐς ἀφασίαν ἐμπεπτωκὼς ἥσχαλλεν, ἐλπίδος ἀποτυχὼν οὐ μετρίας τινός. 20. ὁ δὲ Ῥωμαῖος τόν τε ἄνθρωπον παρηγορεῖν τήν τε ἀλήθειαν ἐκκρούειν ἐθέλων, ὡς μή τι αὐτῷ τῆς ἐς τὴν οἰκείαν ἐπαν-

trivă, sub conducerea lui Chilbudios, și ucideau sau luau sclavi pe barbarii de acolo. 4. Trei ani mai tîrziu Chilbudios trecu fluviul, ca de obicei, cu oaste puțină, iar sclavinii îl întîmpinară cu toată mulțimea. 5. Se iscă o luptă înverșunată, în care căzură mulți romani, printre care și comandantul lor Chilbudios. 6. De atunci încolo barbarii putură să treacă fluviul nestingheriți, iar bogățiile romanilor ajunseră pentru ei lesne de atins; toată împărăția romană nu fu în stare să tragă în cumpănă, în această împrejurare, cît vrednicia unui singur om.

7. Mai tîrziu anții și sclavinii ajunseră la neînțelegeri între ei și se încăierară [36], dar se întîmplă ca anții să fie învinși de vrăjmașii lor. 8. În această luptă un sclavin luă ca prizonier pe un tînăr dușman, cu numele de Chilbudios, și-l duse cu sine acasă. 9. Cu timpul acest Chilbudios ajunse cu multă tragere de inimă față de stăpînul său și viteaz în lupte. 10. Își punea de multe ori viața în primejdie pentru stăpînul său și se învrednicea în chip deosebit și dobîndi prin aceasta o mare faimă. 11. În acest timp [37] anții năvăliră în ținuturile Traciei; ei prădară și luară ca sclavi o mulțime de romani de acolo, și îi duseră cu dînșii la vetrele strămoșești. 12. Întîmplarea făcu ca unul din acești prizonieri să dea peste un stăpîn omenos și blînd. Prizonierul acela era peste măsură de viclean și în stare să înșele pe aceia care aveau de-a face cu dînsul. 13. Vrînd să se întoarcă în țara romanilor, și neavînd cum, se gîndi la următoarele. Se înfățișă înaintea stăpînului său și începu să-l laude pentru omenia lui, spunîndu-i că pentru aceasta va avea mult bine de la Dumnezeu și nici el nu va rămînea nerecunoscător față de un stăpîn atît de omenos; ci, dacă va voi să asculte sfatul său cît se poate de binevoitor, în scurt timp îl va pune în posesia unei averi imense. 14. Și iată cum: printre sclavini se află ca sclav fostul comandant al armatei romane, Chilbudios, fără ca nimeni dintre barbari să știe cine e. 15. Dacă, prin urmare, va voi să plătească prețul răscumpărării pentru Chilbudios și să-l ducă în țara romanilor, fără îndoială își va dobîndi faimă prin aceasta și o foarte mare avere de la împărat. 16. Vorbele acestea ale romanului îl înduplecară îndată pe stăpîn, care merse împreună cu dînsul la sclavini. Căci barbarii aceștia [38] încheiaseră acum pace între ei și se întîlneau fără teamă. Așadar, dădură o sumă mare de bani stăpînului lui Chilbudios, îl răscumpărară și plecară îndată împreună cu dînsul. 17. Ajungînd la ei acasă, cel care îl răscumpărase îl întrebă pe om dacă-i Chilbudios, comandantul armatei romane. 18. Acesta îi povesti totul, cu de-amănuntul și fără ocol, supunîndu-i adevărul cum că și el e de neam ant și că luptîndu-se împreună cu ai săi împotriva sclavinilor, care pe atunci erau dușmanii lor, a fost prins de unul din ei; și că de acum înainte, odată ce a ajuns în țara sa, va fi și dînsul liber, potrivit legilor. 19. Cel care plătise banii pentru el rămase încremenit și se umplu de necaz văzînd că i s-a spulberat o speranță atît de mare. 20. Dar romanul căuta să-l mîngîie și să înlăture adevărul, spre a nu fi împiedicat să se întoarcă acasă și spunea cu tărie că omul

[36] Triburile de anți de pe teritoriul țării noastre se luptau adesea între ele.
[37] Adică înainte de atacul bulgarilor de la sfîrșitul anului 544.
[38] Adică anții și sclavinii.

ὁδοῦ χαλεπὸν εἴη, Χιλβούδιον μὲν ἐκεῖνον ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ἄνδρα ἰσχυρίζετο εἶναι, δεδιότα δὲ ἅτε δὴ ὄντα ἐν μέσοις βαρβάροις ὡς ἥκιστα ἐθέλειν ἀποκαλύψαι τὸν πάντα λόγον, ἢν μέντοι γένηται ἐν γῇ τῇ Ῥωμαίων, οὐχ ὅσον οὐκ ἀποκρύψεσθαι τὸν ἀληθῆ λόγον, ἀλλὰ καὶ φιλοτιμήσεσθαι, ὡς τὸ εἰκός, ἐπὶ τούτῳ δὴ τῷ ὀνόματι τὰ μὲν οὖν πρῶτα κρύφα ταῦτα ἐπράσσετο τῶν ἄλλων βαρβάρων.

21. Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος περιφερόμενος ἐς ἅπαντας ἦλθεν, ἠγείροντο μὲν ἐπὶ τούτῳ Ἄνται σχεδὸν ἅπαντες, κοινὴν δὲ εἶναι τὴν πρᾶξιν ἠξίουν, μεγάλα σφίσιν οἰόμενοι ἀγαθὰ ἔσεσθαι, κυρίοις ἤδη τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ Χιλβουδίου γεγενημένοις. 22. τὰ γὰρ ἔθνη ταῦτα, Σκλαβηνοί τε καὶ Ἄνται, οὐκ ἄρχονται πρὸς ἀνδρὸς ἑνός, ἀλλ' ἐν δημοκρατίᾳ ἐκ παλαιοῦ βιοτεύουσι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῖς τῶν πραγμάτων ἀεὶ τά τε ξύμφορα καὶ τὰ δύσκολα ἐς κοινὸν ἄγεται· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα ὡς εἰπεῖν ἅπαντα ἑκατέροις ἐστί τε καὶ νενόμισται τούτοις ἄνωθεν τοῖς βαρβάροις. 23. θεὸν μὲν γὰρ ἕνα τὸν τῆς ἀστραπῆς δημιουργὸν ἁπάντων κύριον μόνον αὐτὸν νομίζουσιν εἶναι, καὶ θύουσιν αὐτῷ βόας τε καὶ ἱερεῖα πάντα· εἱμαρμένην δὲ οὔτε ἴσασιν οὔτε ἄλλως ὁμολογοῦσιν ἔν γε ἀνθρώποις ῥοπήν τινα ἔχειν, ἀλλ' ἐπειδὰν αὐτοῖς ἐν ποσὸν ἤδη ὁ θάνατος εἴη, ἢ νόσῳ ἁλοῦσιν ἢ ἐς πόλεμον καθισταμένοις, ἐπαγγέλλονται μέν, ἢν διαφύγωσι, θυσίαν, τῷ θεῷ ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτίκα ποιήσειν, διαφυγόντες δὲ θύουσιν ὅπερ ὑπέσχοντο, καὶ οἴονται τὴν σωτηρίαν ταύτης δὴ τῆς θυσίας αὐτοῖς ἐωνῆσθαι. 24. σέβουσι μέντοι καὶ ποταμούς τε καὶ νύμφας καὶ ἄλλα ἄττα δαιμόνια, καὶ θύουσι καὶ αὐτοῖς ἅπασι, τὰς τε μαντείας ἐν ταύταις δὲ ταῖς θυσίαις ποιοῦνται· οἰκοῦσι δὲ ἐν καλύβαις οἰκτραῖς διεσκηνημένοι πολλῷ μὲν ἀπ' ἀλλήλων, ἀμείβοντες δὲ ὡς τὰ πολλὰ τὸν τῆς ἐνοικήσεως ἕκαστοι χῶρον. 25. ἐς μάχην δὲ καθιστάμενοι πεζῇ μὲν ἐπὶ τοὺς πολεμίους οἱ πολλοὶ ἴασιν ἀσπίδια καὶ ἀκόντια ἐν χερσὶν ἔχοντες, θώρακα δὲ οὐδαμῇ ἐνδιδύσκονται. 26. τινὲς δὲ οὐδὲ χιτῶνα οὐδὲ τριβώνιον ἔχουσιν, ἀλλὰ μόνας τὰς ἀναξυρίδας ἐναρμοσάμενοι μέχρι ἐς τὰ αἰδοῖα, οὕτω δὴ ἐς ξυμβολὴν τοῖς ἐναντίοις καθίστανται. ἔστι δὲ καὶ μία ἑκατέροις φωνὴ ἀτεχνῶς βάρβαρος. 27. οὐ μὴν οὐδὲ τὸ εἶδος ἐς ἀλλήλους τι διαλλάσσουσιν. εὐμήκεις τε γὰρ καὶ ἄλκιμοι διαφερόντως εἰσὶν ἅπαντες, τὰ δὲ σώματα καὶ τὰς κόμας οὔτε λευκοὶ ἐσάγαν ἢ ξανθοί εἰσιν οὔτε πη ἐς τὸ μέλαν αὐτοῖς παντελῶς τέτραπται, ἀλλ' ὑπέρυθροί εἰσιν ἅπαντες. 28. δίαιταν δὲ σκληράν τε καὶ ἀπημελημένην, ὥσπερ οἱ Μασσαγέται, καὶ αὐτοὶ ἔχουσι, καὶ ῥύπου ἧπερ ἐκεῖνοι ἐνδελεχέστατα γέμουσι, πονηροὶ μέντοι ἢ κακοῦργοι ὡς ἥκιστα τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ κἀν τῷ ἀφελεῖ διασώζουσι τὸ Οὐννικὸν ἦθος· 29. Καὶ μὴν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἓν τὸ ἀνέκαθεν ἦν. Σπόρους γὰρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην, οἶμαι, διεσκηνημένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι. 30. διὸ δὴ καὶ γῆν τινα πολλὴν ἔχουσι· τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς ἑτέρας τοῦ Ἴστρου ὄχθης αὐτοὶ νέμονται· τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τὸν λεὼν τοῦτον ταύτῃ πη ἔχει.

31. Ἄνται δὲ τότε ἀγειρόμενοι, ὥσπερ ἐρρήθη, τὸν ἄνδρα τοῦτον ἠνάγκαζον ὁμολογεῖν σφίσιν ὅτι Χιλβούδιος αὐτὸς ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἴη. 32. ἀρνηθέντα τε κολάζειν ἠπείλουν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράσσετο τῇδε, ἐν τούτῳ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς πρέσβεις τινὰς παρὰ τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους στείλας ἠξίου ξυνοικίζεσθαι ἅπαντας εἰς πόλιν ἀρχαίαν, Τούρριν ὄνομα, ἣ κεῖται μὲν ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον, Τραϊανοῦ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις αὐτὸν δειμαμένου, ἔρημος δὲ ἐκ παλαιοῦ ἐτύγχανεν οὖσα, ληϊσαμένων αὐτὴν τῶν

acela e Chilbudios cel adevărat; dar se teme, fiind între duşmani, şi nu vrea să descopere totul; însă cînd va ajunge pe teritoriul roman nu numai că nu va ascunde adevărul, ci se va mai făli cu numele acesta, după cum e firesc. Toate acestea fură săvîrşite la început, în taină, fără ştirea celorlalţi barbari.

21. Dar cînd vestea se răspîndi şi ajunse la urechile tuturor, se adunară aproape toţi anţii, deoarece socoteau că este o treabă a obştii întregi; căci ei credeau că vor avea un mare folos din faptul că au pus mîna pe Chilbudios, comandantul armatei romane. 22. Neamurile acestea, sclavinii şi anţii, nu sînt conduse de un singur om, ci trăiesc încă din vechime în rînduială democratică şi dea aceea treburile lor, atît cele prielnice cît şi cele neprielnice, sînt totdeauna dezbătute de către obşte. La fel sînt comune la aceşti barbari mai toate celelalte obiceiuri ale lor, încă din vechime. 23. Cred[39] că este un singur Dumnezeu, făuritorul fulgerului şi singurul stăpîn al tuturor lucrurilor, şi îi jertfesc boi şi alte animale de tot felul. Ei nu ştiu ce-i aceea soartă nemiloasă, nici nu mărturisesc că ea ar avea vreo înrîurire asupra oamenilor. Cînd îi ameninţă moartea, fie că se îmbolnăvesc, fie că pornesc la război, făgăduiesc lui Dumnezeu că, dacă vor scăpa cu viaţă, îi vor aduce o jertfă; iar după ce scapă, îi jertefesc ceea ce au făgăduit şi cred că şi-au răscumpărat viaţa cu preţul acelei jertfe. 24. Ei mai cinstesc şi rîuri, nimfe şi alte zeităţi şi jertfesc tuturor acestora, iar cu prilejul jertfelor fac prorociri. Locuiesc în colibe jalnice, răzleţiţi mult unii de alţii şi mereu se mută dintr-un loc în altul. 25. Cînd porunesc la luptă, cei mai mulţi merg pe jos împotriva duşmanului; poartă în mîini scuturi mici şi lănci; dar nu-şi pun niciodată platoşă. 26. Unii n-au nici cămaşă, nici manta; ci îmbracă numai nişte pantaloni pînă la părţile ruşinoase şi pornesc aşa la luptă împotriva duşmanilor. Amîndouă neamurile au o singură limbă, cu totul barbară. 27. Nici la înfăţişare nu se deosebesc cu ceva între ei. Toţi sînt înalţi şi foarte voinici. Culoarea pielii nu e prea albă, aceea a părului nu e prea blondă şi nici nu bate cu totul în negru, ci sînt toţi roşcovani. 28. Duc o viaţă aspră şi neîngrijită, la fel ca masageţii, şi sînt mereu plini de murdărie, ca şi aceia. Dar nu-s răutăcioşi, nici vicleni, şi în simplitatea lor păstrează felul de a fi al hunilor. 29. Pînă şi numele sclavinilor şi anţilor era unul singur la început. Într-adevăr, şi unii şi alţii se numeau altădată „spori", poate pentru faptul că locuiesc sporadic, în corturi împrăştiate[40]. 30. De aceea au şi mult pămînt; căci cea mai mare parte a ţărmului de dincolo al Istrului este locuită de dînşii. Aşa stau lucrurile cu neamul acesta.

31. După cum am spus, anţii se adunară atunci şi-l siliră pe omul acela să spună că e Chilbudios, comandantul armatei romane. 32. Îl ameninţau cu pedeapsa dacă va zice că nu. În timp ce la ei se petereceau acestea, împăratul Iustinian trimise o solie la acei barbari, cerîndu-le să se aşeze cu toţii într-o cetate veche, cu numele Turris[41], care se află dincolo de Istru şi fusese zidită pe vremuri de împăratul roman Traian, dar rămăsese părăsită de mult

---

[39] În pasajul care urmează Procopius expune credinţele religioase ale neamurilor slave.

[40] Bineînţeles că etimologia dată de Procopius se sprijină pe datele limbii greceşti şi n-are de aceea nici o valoare.

[41] Nu se poate şti dacă este vorba despre T. Măgurele sau despre o cetate din regiunea gurilor Dunării, ca Bărboşi de lîngă Dinogetia.

ταύτῃ βαρβάρων. 33. ταύτῃ γὰρ αὐτοὺς καὶ τῇ ἀμφ' αὐτὴν χώρᾳ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἅτε προσηκούσῃ τὸ ἐξ ἀρχῆς Ῥωμαίοις ὡμολόγει δεδωρήσεσθαι καὶ σφίσι ξυνοικιεῖν μὲν δυνάμει τῇ πάσῃ, χρήματα δὲ μεγάλα σφίσι προΐεσθαι ἐφ' ᾧ οἱ ἔνσπονδοι τὸ λοιπὸν ὄντες Οὔννοις ἐμπόδιοι ἐς ἀεὶ γένωνται, κατοθεῖν βουλομένοις τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. 34. ταῦτα ἐπεὶ οἱ βάρβαροι ἤκουσαν, ἐπήνεσάν τε καὶ πράξειν ἅπαντα ὑπέσχοντο, εἴπερ αὐτοῖς τὸν Χιλβούδιον στρατηγὸν Ῥωμαίων αὖθις καταστησάμενος ξυνοικιστὴν δοίη, αὐτὸν ἐκεῖνον ἰσχυριζόμενοι, ἧπερ ἠβούλοντο, Χιλβούδιον εἶναι. 35. ταύταις δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐπαρθεὶς ταῖς ἐλπίσιν ἤδη καὶ αὐτὸς ἤθελέ τε καὶ ἔφασκε Χιλβούδιος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἶναι. ἐφ' οἷς δὴ αὐτὸν στελλόμενον ἐς Βυζάντιον Ναρσῆς ἐν ταύτῃ τῇ πορείᾳ καταλαμβάνει. 36. καὶ ξυγγενόμενος, ἐπεὶ φενακίζοντα τὸν ἄνθρωπον εὗρε (καίπερ τήν τε Λατίνων ἀφιέντα φωνὴν καὶ τῶν Χιλβουδίου γνωρισμάτων πολλὰ ἐκμαθόντα τε ἤδη καὶ προσποιεῖσθαι ἱκανῶς ἔχοντα) ἔν τε δεσμωτηρίῳ καθεῖρξε καὶ τὸν πάντα ἐξειπεῖν λόγον ἠγάγκασεν, οὕτω τε ἐς Βυζάντιον ξὺν αὐτῷ ἤγαγεν. ἐγὼ δὲ ὅθενπερ ἐξέβην ἐπάνειμι.

VII, 29, 1. Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον Σκλαβηνῶν στράτευμα διαβάντες ποταμὸν Ἴστρον Ἰλλυριοὺς ἅπαντας ἄχρι Ἐπιδαμνίων ἔδρασαν ἀνήκεστα ἔργα, κτείνοντες καὶ ἀνδραποδίζοντες τοὺς ἐν ποσὶν ἡβηδὸν ἅπαντας καὶ τὰ χρήματα ληϊζόμενοι. 2. ἤδη δὲ καὶ φρούρια ἐνταῦθα πολλά τε καὶ δοκοῦντα ἐχυρὰ τὰ πρότερα εἶναι οὐδενὸς ἀμυνομένου ἐξελεῖν ἴσχυσαν, καὶ περιήρχοντο ξύμπαντα κατ' ἐξουσίαν διερευνώμενοι. 3. οἱ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν ἄρχοντες στράτευμα πεντακισχιλίων τε καὶ μυρίων ἔχοντες εἵποντο, ἄγχιστα μέντοι τῶν πολεμίων οὐδαμῇ ἐτόλμων ἰέναι.

VII, 33, 8. Γήπαιδες δὲ πόλιν τε Σίρμιον καὶ Δακίας ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἁπάσας καταλαβόντες ἔσχον, ἐπειδὴ τάχιστα βασιλεὺς αὐτὰς Ἰουστινιανὸς ἀφείλετο Γότθους· ἐξηνδραπόδισάν τε τοὺς ταύτῃ Ῥωμαίους, ἔτι μέντοι ἐπίπροσθεν ἀεὶ ὁδῷ ἰόντες ἐληΐζοντο βιαζόμενοι τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. 9. διὸ δὴ βασιλεὺς αὐτοῖς τὰς συντάξεις οὐκέτι ἐδίδου, ἅσπερ εἴθιστο σφᾶς ἀνέκαθεν πρὸς Ῥωμαίων κομίζεσθαι. 10. Λαγγοβάρδας δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐδωρήσατο Νωρικῶν τε πόλει καὶ τοῖς ἐπὶ Παννονίας ὀχυρώμασί τε καὶ ἄλλοις χωρίοις πολλοῖς καὶ χρήμασι μεγάλοις ἄγαν. 11. διά τοι τοῦτο ἐξ ἠθῶν τῶν πατρίων Λαγγοβάρδαι ἐξαναστάντες ἐνθένδε ποταμοῦ Ἴστρου ὑδρύσαντο, Γηπαίδων οὐ πολλῷ ἄποθεν. 12. Καὶ αὐτοὶ μὲν Δαλμάτας τε καὶ Ἰλλυριοὺς μέχρι τῶν Ἐπιδάμνου ὁρίων ληϊσάμενοι ἠνδραπόδισαν, ἐπειδή τε τῶν τινες αἰχμαλώτων ἐνθένδε φυγόντες οἴκαδε ἀποκομίζεσθαι ἴσχυσαν, περιιόντες τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οἱ βάρβαροι οὗτοι ἅτε Ῥωμαίοις ἔνσπονδοι ὄντες ἤν τινας τῶν ἀποδράντων ἐπιγνοῖεν ἐνταῦθα, ὥσπερ ἀνδραπόδων οἰκείων δεδραπετευκότων ἐπελαμβάνοντο, τῶν τε γειναμένων ἀφέλκοντες ἐς τὰ οἰκεῖα ξὺν αὐτοῖς ἐκομίζοντο, οὐδενὸς σφίσιν ἀντιστατοῦντος. 13. Καὶ ἄλλα μέντοι Δακίας χωρία δόντος βασιλέως Ἔρουλοι ἔσχον ἀμφὶ πόλιν Σιγγιδόνον, οὗ δὴ ἵδρυνται νῦν, Ἰλλυριούς τε καὶ τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία κατα-

timp, căci o pustiiseră barbarii localnici. 33. Iustinian făgăduia că le va dărui cetatea, împreună cu teritoriul din jurul ei, deoarece aparținea romanilor încă de la început; că va face tot ce-i va sta în putință ca să-i adune laolaltă și să le mai dea și o sumă mare de bani, numai să-i fie deacum înainte aliați și să-i împiedice pentru totodeauna pe huni de a mai cotropi împărăția romană, așa cum își puseseră în gînd. 34. Auzind aceasta, barbarii se învoiră și făgăduiră că vor face totul, numai să-l numească din nou pe Chilbudios comandant al armatei romane [42] și să-l lase să locuiască în mijlocul lor, zicînd că acela era Chilbudios pe care-l voiau ei. 35. Ademenit de această nădejde, omul nostru ținea acum și el să fie Chilbudios, comandantul armatei romane; și zicea că el e acela. Pe temeiul acestor spuse fu trimis la Bizanț; dar pe drum se întîlni cu Narses. 36. Acesta intră în vorbă cu el și văzu că omul minte (deși vorbea latinește și învățase multe din apucăturile lui Chilbudios, pe care era în stare să le imite). Narses îl puse la închisoare [43] și-l sili să mărturisească totul; după aceea îl luă cu sine la Bizanț.

VII. 29,1. Cam în acel timp [44] o armată de sclavini trecu fluviul Istru și săvîrși lucruri îngrozitoare în întreaga Illyrie, pînă la Epidamnum, omorînd și luînd în sclavie pe toți tinerii care le cădeau în mînă și prădînd avuțiile. 2. De data aceasta ei fură în stare să distrugă, fără nici o împotrivire, o mulțime de cetăți de acolo, care mai înainte păreau puternice; cutreierară în lung și în lat și cercetară toate după voie. 3. Conducătorii provinciei Illyria îi urmăreau cu o armată de cincisprezece mii de oameni; dar nu îndrăzneau să se apropie prea mult de dușmani.

VII. 33,8. Gepizii cuprinseră [45] și stăpîneau cetatea Sirmium și aproape toate cetățile Daciei, îndată după ce împăratul Iustinian le cucerise de la goți [46], luară sclavi pe romanii de acolo și înaintară mereu, prădînd împărăția romană. 9. De aceea împăratul nu le mai plăti suma de bani pe care obișnuiau s-o primească din vechime de la romani. 10. Împăratul Iustinian dărui longobarzilor țara noricilor [47], întăriturile din Pannonia și multe alte ținuturi, precum și foarte mulți bani. 11. Din această pricină longobarzii părăsiră locurile lor strămoșești și se așezară dincoace de fluviul Istru, nu departe de gepizi [48]. 12. Ei prădară și luară sclavi pe dalmați și pe illyri pînă la hotarele Epidamnului. Unii dintre prizonieri scăpară de aci și izbutiră să se întoarcă acasă; dar barbarii cutreierau Imperiul roman ca federați și cum descopereau pe vreunii dintre fugari puneau mîna pe ei, ca și cum le-ar fi fugit sclavii lor de acasă, îi smulgeau de la părinți și îi luau cu ei fără să întîmpine vreo împotrivire din partea cuiva. 13. Alte ținuturi din Dacia fură primite în dar de la împărat și ocupate de heruli, în jurul cetății Singidunum, unde locuiesc și astăzi

[42] Adică *magister militum per Thracias*.
[43] V. nota 32.
[44] Pe la începutul anului 548.
[45] În anul 536.
[46] În anul 535 cînd încep ostilitățile contra ostrogoților.
[47] În realitate era o provincie.
[48] Căutînd aliați împotriva francilor, care ocupaseră Veneția și părți din Raetia și și Noricum, și împotriva gepizilor care deveniseră agresivi, Iustinian i-a invitat în anul 546 pe longobarzi să se așeze în sud-estul Noricului și în Pannonia, lucru pe care regele Alboin l-a acceptat.

θέοντες καὶ ληϊζόμενοι ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον. τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ Ῥωμαίων στρατιῶται γεγένηνται ἐν τοῖς φοιδεράτοις καλουμένοις ταττόμενοι.

VII, 34, 10. «Γότθοι μὲν τὴν Δακῶν χώραν ἐς φόρου ἀπαγωγὴν τὰ πρότερα εἶχον, Γήπαιδες δὲ τοῦ Ἴστρου ἐπὶ θάτερα τὸ ἐξ ἀρχῆς ᾤκηντο ἅπαντες, Γότθων μὲν οὕτω κατεπτηκότες τὴν δύναμιν ὥστε τὸν ποταμὸν διαπορθμεύεσθαι οὐδὲ ὅσον ἀποπειράσασθαι πώποτε ἴσχυσαν».

VII, 34, 17. «Γήπαιδες Σίρμιον ἔχουσι καὶ Ῥωμαίους ἀνδραποδίζουσιν, ὅλην τε προσποιεῖσθαι Δακίαν αὐχοῦσι».

VII, 34, 35. «Πάντως δὲ οἱ κλῶπες οὗτοι τό τε Σίρμιον καὶ ἄλλα ἐπὶ Δακίας ἄττα χωρία ὑπόθεσιν ὑμῖν τοῦ πολέμου τοῦδε προΐσχονται εἶναι».

VII, 38, 1. Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον στράτευμα Σκλαβηνῶν οὐ πλέον ἢ ἐς τρισχιλίους ἀγηγερμένοι, ποταμόν τε Ἴστρον, οὐδενὸς σφίσιν ἀντιστατοῦντος, διέβησαν, καὶ πόνῳ οὐδενὶ ποταμὸν Εὗρον εὐθὺς διαβάντες δίχα ἐγένοντο. 2. εἶχε δὲ αὐτῶν ἁτέρα μὲν συμμορία ὀκτακοσίους τε καὶ χιλίους, ἡ δὲ δὴ ἑτέρα τοὺς καταλοίπους, 3. ἑκατέροις μὲν οὖν καίπερ ἀλλήλων ἀπολελειμμένοις ἐς χεῖρας ἐλθόντες οἱ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες ἔν τε Ἰλλυριοῖς καὶ Θρᾳξίν, ἡσσήθησάν τε ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου καὶ οἱ μὲν αὐτοῦ διεφθάρησαν, οἱ δὲ κόσμῳ οὐδενὶ διαφυγόντες ἐσώθησαν. 4. ἐπεὶ δὲ οἱ στρατηγοὶ πάντες οὕτω παρ' ἑκατέρων τῶν βαρβαρικῶν στρατοπέδων, καίπερ ἐλασσόνων παρὰ πολὺ ὄντων, Ἀσβάδῳ ἡ ἑτέρα τῶν πολεμίων ξυμμορία ξυνέμιξεν. 5. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ βασιλέως μὲν Ἰουστινιανοῦ δορυφόρος, ἐπεὶ ἐς τοὺς Κανδιδάτους καλουμένους τελῶν ἔτυχε, τῶν δὲ ἱππικῶν καταλόγων ἦρχεν, οἳ ἐν Τζουρουλῷ τῷ ἐν Θρᾴκῃ φρουρίῳ ἐκ παλαιοῦ ἵδρυνται, πολλοί τε καὶ ἄριστοι ὄντες. 6. καὶ αὐτοὺς οἱ Σκλαβηνοὶ τρεψάμενοι οὐδενὶ πόνῳ πλείστους μὲν αἴσχιστα φεύγοντας ἔκτειναν, Ἄσβαδον δὲ καταλαβόντες ἐν μὲν τῷ παραυτίκα ἐζώγρησαν, ὕστερον δὲ αὐτὸν ἐς πυρὸς ἐμβεβλημένον φλόγα ἔκαυσαν, ἱμάντας πρότερον ἐς τοῦ νώτου τοῦ ἀνθρώπου ἐκδείραντες. 7. ταῦτα διαπεπραγμένοι τὰ χωρία ξύμπαντα, τά τε Θρᾳκῶν καὶ Ἰλλυριῶν, ἀδεέστερον ἐληΐζοντο, καὶ φρούρια πολλὰ πολιορκίᾳ ἑκάτεροι εἷλον, οὔτε τειχομαχήσαντες πρότερον, οὔτε ἐς τὸ πεδίον καταβῆναι τολμήσαντες, ἐπεὶ οὐδὲ γῆν τὴν Ῥωμαίων καταθεῖν ἐγκεχειρήκασι οἱ βάρβαροι οὗτοι πώποτε. 8. οὐ μὴν οὐδὲ στρατῷ ποταμὸν Ἴστρον φαίνονται διαβεβηκότες ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου, πλήν γε δὴ ἐξ ὅτου μοι ἔμπροσθεν εἴρηται.

9. Οὗτοι δὲ οἱ τὸν Ἄσβαδον νενικηκότες μέχρι ἐς θάλασσαν ληϊσάμενοι ἐφεξῆς ἅπαντα καὶ πόλιν ἐπιθαλασσίαν τειχομαχήσαντες εἷλον, καίπερ στρατιωτῶν φρουρὰν ἔχουσαν, Τόπηρον ὄνομα· ἣ πρώτη μὲν Θρᾳκῶν τῶν παραλίων ἐστί, τοῦ δὲ Βυζαντίου διέχει ὁδῷ ἡμερῶν δυοκαίδεκα. εἷλον δὲ αὐτὴν τρόπῳ τοιῷδε. 10. οἱ μὲν πλεῖστοι ἐν δυσχωρίαις πρὸ τοῦ περιβόλου σφᾶς αὐτοὺς ἔκρυψαν, ὀλίγοι δέ τινες ἀμφὶ τὰς πύλας γενόμενοι, αἳ πρὸς ἀνίσχοντά εἰσιν ἥλιον

şi de unde năvălesc şi pustiesc mereu Illyria şi Tracia. Unii dintre ei au ajuns soldaţi în armata romană, în trupele de federaţi [49].

VII, 34,10. „Mai înainte Dacia plătea goţilor un tribut, iar gepizii locuiau la început toţi de cealaltă parte a Istrului; şi atît de tare se tem de puterea goţilor, încît nici măcar n-au încercat vreodată să trească fluviul".

VII, 34,17. „Gepizii stăpînesc Sirmium, îi duc în sclavie pe romani şi se laudă că vor cuceri toată Dacia".

VII, 34,35. „Aceşti tîlhari vă amintesc acum prin toate mijloacele că Sirmium şi alte localităţi din Dacia ar fi acum pentru voi prilej şi pricină de război" [50].

VII, 38,1. Cam în acelaşi timp [51], o armată de sclavini, nu mai mult de trei mii de oameni, trecu fluviul Istru fără ca nimeni să li se împotrivească şi îndată după aceea trecură fără greutate şi fluviul Hebrus şi se împărţiră în două. 2. O ceată cuprindea o mie opt sute de oameni, iar cealaltă restul. 3. Cu amîndouă, însă despărţite una de alta, se încăierară comandanţii armatei romane în Illyria şi în Tracia, dar fură învinşi, împotriva aşteptării; unii din ei fură măcelăriţi, iar alţii scăpară cu fuga, fără nici o rînduială. 4. După ce toţi comandanţii avură această soartă din partea celor două oştiri barbare, deşi cu mult mai slabe, una din cetele duşmane dădu peste Asbadus. 5. Acest bărbat era lăncier al împăratului Iustinian şi fusese trecut în rîndurile aşa-zişilor *candidaţi*; el conducea trupele de călăreţi care sălăşluiau de multă vreme în cetatea Tzurulum din Tracia, fiind mulţi la număr şi deosebit de vrednici. 6. Sclavinii îi puseră pe fugă şi măcelăriră fără greutate pe cei mai mulţi din ei, pe cînd fugeau în chipul cel mai ruşinos; iar pe Asbadus îl prinseră şi deocamdată îl lăsară în viaţă ;dar mai pe urmă îl aruncară în foc şi-l arseră de viu, după ce-şi tăiară mai întîi curelele de pe spinarea lui. 7. După aceste isprăvi, cele două cete prădară netulburate toate ţinuturile Traciei şi ale Illyriei şi cuceriră prin asediu o mulţime de cetăţi, măcar că nu luptaseră mai înainte pe ziduri şi nici nu cutezaseră să coboare în cîmpie [52]; căci barbarii aceştia nu încercaseră niciodată să năvălească pe teritoriul roman. 8. Se pare chiar că nici nu trecuseră vreodată cu oastea peste rîul Istru, decît de atunci de cînd am arătat mai sus.

9. Cei care l-au învins pe Asbadus prădară totul pînă la mare şi cuceriră cu asalt o cetate de lîngă mare cu numele Toperos, deşi avea o garnizoană de soldaţi. Aceasta e cea dintîi dintre cele de pe coasta Traciei şi se află la douăsprezece zile de drum depărtare de Bizanţ. Ei au cucerit-o în felul acesta. 10. Cei mai mulţi se ascunseră în nişte văgăuni din faţa cetăţii, iar cîţiva se îndreptară spre poarta dinspre răsărit şi începură a hărţui pe romanii de pe

---

[49] În anul 528 regele herulilor, împreună cu un număr de fruntaşi, s-a botezat la Constantinopol, exemplul lui fiind apoi urmat şi de o parte dintre supuşii săi. După aceasta herulii au primit pămînturi pe malul drept al rîului Sava şi subsidii în calitate de federaţi.

[50] Declară soli longobarzi care se aflau la Constantinopole în anul 547, pentru a cîştiga pe bizantini de partea lor, în războiul cu gepizii, care era pe punctul de a izbucni.

[51] La începutul anului 550.

[52] Aceasta arată experienţa militară cîştigată de slavi în cursul numeroaselor lupte purtate cu bizantinii şi probabil şi influenţa dinamică a elementelor bulgare care de cele mai multe ori inspirau atacurile din sudul Dunării sau chiar participau la ele.

τοὺς ἐν ταῖς ἐπάλξεσι Ῥωμαίους ἠνώχλουν. 11. ὑποτοπήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, ὅσοι τὸ ἐνταῦθα φυλακτήριον εἶχον, οὐ πλείους αὐτοὺς ἢ ὅσοι καθεωρῶντο εἶναι, ἀνελόμενοι αὐτίκα τὰ ὅπλα ἐξίασιν ἐπ' αὐτοὺς ἅπαντες. 12. οἱ δὲ βάρβαροι ὀπίσω ἀνέστρεφον, δόκησιν παρεχόμενοι τοῖς ἐπιοῦσιν ὅτι δὴ αὐτοὺς κατωρρωδηκότες ἐς ὑπαγωγὴν χωροῦσι· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὴν δίωξιν ἐκπεπτωκότες πόρρω που τοῦ περιβόλου ἐγένοντο. 13. ἀναστάντες οὖν οἱ ἐκ τῶν ἐνεδρῶν κατόπισθέν τε τῶν διωκόντων γενόμενοι ἐσιτητὰ σφίσιν ἐς τὴν πόλιν οὐκέτι ἐποίουν. 14. ἀναστρέψαντες δὲ καὶ οἱ φεύγειν δοκοῦντες ἀμφιβόλους ἤδη τοὺς Ῥωμαίους πεποίηνται. οὓς δὴ ἅπαντας οἱ βάρβαροι διαφθείραντες τῷ περιβόλῳ προσέβαλον. 15. οἱ δὲ τῆς πόλεως οἰκήτορες τῶν στρατιωτῶν τῆς δυνάμεως ἐστερημένοι, γίνονται μὲν ἐν ἀμηχανίᾳ πολλῇ, καὶ ὡς δὲ τοὺς ἐπιόντας ἐκ τῶν παρόντων ἠμύνοντο. 16. καὶ πρῶτα μὲν ἔλαιόν τε καὶ πίσσαν ἐπὶ πλεῖστον θερμήναντες τῶν τειχομαχούντων κατέχεον, καὶ λίθων βολαῖς πανδημεὶ ἐς αὐτοὺς χρώμενοι τοῦ ἀπεῶσθαι τὸν κίνδυνον οὐ μακράν που ἐγένοντο. 17. ἔπειτα δὲ αὐτοὺς πλήθει βελῶν οἱ βάρβαροι βιασάμενοι ἐκλιπεῖν τε τὰς ἐπάλξεις ἠνάγκασαν καὶ κλίμακας τῷ περιβόλῳ ἐρείσαντες κατὰ κράτος τὴν πόλιν εἷλον. 18. ἄνδρας μὲν οὖν ἐς πεντακισχιλίους τε καὶ μυρίους εὐθὺς ἅπαντας ἔκτειναν καὶ πάντα τὰ χρήματα ἐληίσαντο, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἐν ἀνδραπόδων πεποίηνται λόγῳ. 19. καίτοι τὰ πρότερα οὐδεμιᾶς ἡλικίας ἐφείσαντο, ἀλλ' αὐτοί τε καὶ ἡ συμμορία ἡ ἑτέρα, ἐξ ὅτου δὴ τῇ Ῥωμαίων ἐπέσκηψαν χώρᾳ, τοὺς παραπίπτοντας ἐβηδὸν ἅπαντας ἔκτεινον. ὥστε γῆν ἅπασαν, ἥπερ Ἰλλυριῶν τε καὶ Θρᾳκῶν ἐστι, νεκρῶν ἔμπλεων ἐπὶ πλεῖστον ἀτάφων γενέσθαι. 20. ἔκτεινον δὲ τοὺς παραπίπτοντας οὔτε ξίφει οὔτε δόρατι οὔτε τῷ ἄλλῳ εἰωθότι τρόπῳ, ἀλλὰ σκόλοπας ἐπὶ τῆς γῆς πηξάμενοι ἰσχυρότατα, ὀξεῖς τε αὐτοὺς ἐς τὰ μάλιστα ποιησάμενοι, ἐπὶ τούτων ξὺν βίᾳ πολλῇ τοὺς δειλαίους ἐκάθιζον, τήν τε σκολόπων ἀκμὴν γλουτῶν κατὰ μέσον ἐνείροντες ὠθοῦντές τε ἄχρι ἐς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔγκατα, οὕτω δὴ αὐτοὺς διαχρήσασθαι ἠξίουν. 21. καὶ ξύλα δὲ παχέα τέτταρα ἐπὶ πλεῖστον ἐς γῆν κατορύξαντες οἱ βάρβαροι οὗτοι, ἐπ' αὐτῶν τε χεῖράς τε καὶ πόδας τῶν ἡλωκότων δεσμεύοντες, εἶτα ῥοπάλοις αὐτοὺς κατὰ κόρρης ἐνδελεχέστατα παίοντες, ὡς δὴ κύνας ἢ ὄφιες ἢ ἄλλο τι θηρίον διέφθειρον. 22. ἄλλους δὲ ξύν τε βουσὶ καὶ προβάτοις, ὅσα δὴ ἐπάγεσθαι ἐς τὰ πάτρια ἤθη ὡς ἥκιστα εἶχον, ἐν τοῖς δωματίοις καθείρξαντες, οὐδεμιᾷ φειδοῖ ἐνεπίμπρασαν. οὕτω μὲν Σκλαβηνοὶ τοὺς ἐντυχόντας ἀεὶ ἀνῄρουν. 23. ἀλλὰ νῦν αὐτοί τε καὶ οἱ τῆς ἑτέρας συμμορίας, ὥσπερ τῷ τῶν αἱμάτων μεθύοντες πλήθει. ζωγρεῖν τὸ ἐνθένδε ἠξίουν τῶν παραπεπτωκότων τινάς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μυριάδας αἰχμαλώτων ἐπαγόμενοι ἀριθμοῦ κρείσσους ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν ἅπαντες.

VII, 40 ,1. Γερμανοῦ δὲ τὸ στράτευμα ἐν Σαρδικῇ, τῇ Ἰλλυριῶν πόλει, ἀγείραντός τε καὶ διέποντος, ἅπαντά τε ἰσχυρότατα ἐξαρτυομένου τὰ ἐς τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν, Σκλαβηνῶν ὅμιλος ὅσος οὔπω πρότερον ἀφίκετο ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν. Ἴστρον τε ποταμὸν διαβάντες ἀμφὶ Ναϊσον ἦλθον. 2. ὧν δὴ ὀλίγους τινὰς ἀποσκεδασθέντας μὲν τοῦ στρατοπέδου, πλανωμένους δὲ καὶ κατὰ μόνας περιιόντας τὰ ἐκείνη χωρία τῶν τινες Ῥωμαίων καταλαβόντες τε καὶ ξυνδήσαντες ἀνεπυνθάνοντο ὅτου δὴ ἕνεκα οὗτος δὴ ὁ τῶν Σκλαβηνῶν στρατὸς καὶ ὅ τι κατεργασόμενοι διέβησαν ποταμὸν Ἴστρον. 3. οἱ δὲ ἰσχυρίσαντο ὡς Θεσσαλονίκην τε αὐτὴν καὶ πόλεις τὰς ἀμφ' αὐτὴν πολιορκίᾳ ἐξαρήσοντες ἥκοιεν. ἅπερ ἐπεὶ βασιλεὺς ἤκουσεν, ἄγαν τε ξυνεταράχθη καὶ πρὸς Γερμανὸν εὐθὺς ἔγραψεν, ὁδὸν μὲν ἐν τῷ παραυτίκα τὴν ἐπὶ Ἰταλίαν ἀναβαλέσθαι, Θεσσαλονίκῃ δὲ καὶ

metereze. 11. Oștenii care stăteau de pază acolo crezură că nu erau mai mulți decît cîți se vedeau; ei luară îndată armele și ieșiră cu toții împotriva lor. 12 Barbarii o luară la fugă, făcîndu-i pe urmăritori să creadă că se retrag de frica lor. Romanii se luară după ei și se depărtară de zidul cetății. 13. Cei din ascunzători ieșiră la iveală, căzură în spatele urmăritorilor și le tăiară intrarea în cetate. 14. Cei care se prefăcuseră că fug se întoarseră și ei, și astfel romaniii fură prinși acum din două părți. Barbarii îi măcelăriră pe toți și luară zidul cu asalt. 15. Lipsiți de apărarea ostașilor proprii, locuitorii orașului ajunseră la mare strîmtoare; totuși ei se apărară împotriva atacurilor cum putură. 16. La început turnară peste asediatori smoală și ulei fierbinte și aruncară asupra lor bolovani; și nu lipsi mult ca primejdia să fie înlăturată. 17. Însă barbarii îi siliră printr-o ploaie mare de arme de aruncat să părăsească meterezele, se suiră pe ziduri și cuceriră orașul. 18. Ei uciseră îndată pe toți bărbații în număr de cincisprezece mii, și prădară tot avutul lor; iar pe copii și pe femei îi luară ca sclavi. 19. Pînă atunci ei nu cruțară nicio vîrstă, ci atît ei cît și cei din ceata cealaltă, din clipa cînd puneau piciorul pe pămîntul romanilor, ucideau pe toți tinerii care le cădeau în mînă, astfel încît teritoriul Illyriei și al Traciei era aproape în întregime acoperit de cadavrele celor neîngropați. 20. Pe cei pe care-i prindeau nu-i omorau cu paloșul, sau cu lancea, sau în vreun alt mod obișnuit, ci înfingeau în pămînt pari, pe care-i ascuțeau bine de tot, și după aceea așezau deasupra cu nespusă tărie pe nefericiți, le băgau vîrful parului în mijlocul șezutului, îl împingeau pînă în măruntaie și-i omorau în felul acesta. 21. Barbarii aceia mai îngropau în pămînt patru pari groși și după ce legau de ei mîinile și picioarele celor prinși îi loveau necontenit peste față cu ciomege pînă îi omorau, ca pe cîini, șerpi sau alte animale. 22. Pe alții îi închideau în grajduri împreună cu vacile și cu oile, pe care nu le puteau mîna pînă acasă la ei, și le dădeau foc fără cruțare. Astfel ucideau sclavinii pe toți aceia pe care-i întîlneau. 23. Dar acum, atît ei cît și cei din ceata cealaltă, ca și cum s-ar fi săturat de atîta sînge, se hotărîră să lase în viață de aici înainte pe unii dintre cei care le cădeau în mînă; și ducînd cu ei zeci de mii de prizonieri se întoarseră cu toții acasă.

VII, 40,1. În timp ce Germanus [53] aduna oștire și o instruia în orașul Serdica în Illyria, pregătind totul cît mai temeinic pentru război, o ceată de scalavini, mai mare ca niciodată, pătrunse [54] pe teritoriul roman. Ei trecuseră fluviul Istru și ajunseseră lîngă Naissus. 2. Cîțiva dintre ei, care se răzlețiseră de tabără și rătăceau izolați prin acele locuri, fură prinși de niște romani, care-i legară și-i întrebară din ce pricină și pentru ce treabă a trecut această oaste de sclavini fluviul Istru. 3. Aceia spuseră că ei veneau să asedieze și să distrugă Tesalonicul și orașele de primprejur. Auzind aceasta împăratul se tulbură foarte și-i scrise îndată lui Germanus să amîne deocamdată

[53] Nepotul lui Iustin I și vărul lui Iustinian, unul dintre cei mai celebri generali bizantini, tocmai strîngea trupe pentru luptele din Italia contra ostrogoților.

[54] În vara anului 550.

πόλεσι ταῖς ἄλλαις ἀμῦναι, καὶ τῶν Σκλαβηνῶν ἔφοδον ὅση δύναμις ἀποκρούσωσθαι. 4. καὶ Γερμανὸς μὲν ἀμφὶ ταῦτα διατριβὴν εἶχε. Σκλαβηνοὶ δὲ γνόντες διαρρήδην πρὸς τῶν αἰχμαλώτων Γερμανὸν ἐν Σαρδικῇ εἶναι ἐς δέος ἦλθον. 5. μέγα γὰρ ὄνομα ἐς τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους ὁ Γερμανὸς εἶχεν ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. ἡνίκα Ἰουστινιανὸς ὁ Γερμανοῦ θεῖος τὴν βασιλείαν εἶχεν, Ἄνται, οἳ Σκλαβηνῶν ἄγχιστα ᾤκηνται, Ἴστρον ποταμὸν διαβάντες στρατῷ μεγάλῳ ἐσέβαλον ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν. 6. ἐτύγχανε δὲ Γερμανὸν βασιλεὺς Θρᾴκης ὅλης στρατηγὸν καταστησάμενος οὐ πολλῷ πρότερον. ὃς δὴ ἐς χεῖρας ἐλθὼν τῷ τῶν πολεμίων στρατῷ κατὰ κράτος τε μάχῃ νικήσας σχεδόν τι ἅπαντας ἔκτεινε, κλέος τε μέγα ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ὁ Γερμανὸς ἐς πάντας ἀνθρώπους καὶ διαφερόντως ἐς τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους περιεβάλετο. 7. δειμαίνοντες οὖν αὐτόν, ὥσπερ μοι εἴρηται, Σκλαβηνοί, ἅμα δὲ καὶ δύναμιν ἀξιολογωτάτην αὐτὸν ἐπάγεσθαι οἰόμενοι ἅτε πρὸς βασιλέως στελλόμενον ἐπὶ Τουτίλαν τε καὶ Γότθους, ὁδοῦ μὲν εὐθὺς τῆς ἐπὶ Θεσσαλονίκην ἀπέσχοντο, ἐς δὲ τὸ πεδίον καταβῆναι οὐκέτι ἐτόλμων, ἀλλὰ ξύμπαντα τὰ ὄρη τὰ Ἰλλυριῶν διαμείψαντες ἐν Δαλματίᾳ ἐγένοντο.

VII, 40, 31. Σκλαβηνοὶ δέ, οἵ τε τὰ πρότερα ἐν γῇ τῇ βασιλέως γενόμενοι, ὥσπερ μοι ἔναγχος δεδιήγηται, καὶ ἄλλοι οὐ πολλῷ ὕστερον Ἴστρον ποταμὸν διαβάντες καὶ τοῖς προτέροις ἀναμιχθέντες, κατέθεον ἐν πολλῇ ἐξουσίᾳ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. 32. καί τινες μὲν ἐν ὑποψίᾳ εἶχον ὡς Τουτίλας τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους χρήμασι πολλοῖς ἀναπείσας ἐπιπέμψειε τοῖς ταύτῃ Ῥωμαίοις, ὅπως δὴ βασιλεῖ ἀδύνατα εἴη τὸν πρὸς Γότθους πόλεμον ἀσχολίᾳ τῇ ἐς τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους εὖ διοικήσασθαι. 33. εἴτε δὲ Τουτίλᾳ χαριζόμενοι εἴτε ἄκλητοι Σκλαβηνοὶ ἐνταῦθα ἦλθον οὐκ ἔχω εἰπεῖν. ἐς τρία μέντοι τέλη σφᾶς αὐτοὺς διελόντες οἱ βάρβαροι οὗτοι ἀνήκεστα ἐν Εὐρώπῃ τῇ ὅλῃ ἔργα εἰργάσαντο, οὐχ ἐξ ἐπιδρομῆς ληϊζόμενοι τὰ ἐκείνῃ χωρία, ἀλλ' ὥσπερ ἐν χώρᾳ οἰκείᾳ διαχειμάζοντες οὐδέν τε δεδιότες πολέμιον. 34. ὕστερον δὲ Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς στρατιὰν ἀξιολογωτάτην ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν, ἧς ἄλλοι τε καὶ Κωνσταντιανὸς καὶ Ἀράτιος καὶ Ναζάρης ἡγοῦντο καὶ Ἰουστῖνος ὁ Γερμανοῦ παῖς καὶ Ἰωάννης, οὕπερ ἐπίκλησεν ἐκάλουν Φαγᾶν. 35. ἐπιστάτην δὲ Σχολαστικὸν ἐφ' ἅπασι κατεστήσατο, τῶν ἐν Παλατίῳ εὐνούχων ἕνα. 36. οὗτος ὁ στρατὸς μοῖραν τῶν βαρβάρων καταλαμβάνουσιν ἀμφὶ Ἀδριανούπολιν, ἥπερ ἐπὶ Θρᾴκης ἐν μεσογείοις κεῖται, πέντε ἡμερῶν ὁδὸν Βυζαντίου διέχουσα. 37. καὶ πρόσω μὲν χωρεῖν οἱ βάρβαροι οὐκέτι εἶχον. λείαν γὰρ ἐπήγοντο ἀνθρώπων τε καὶ ζῴων ἄλλων καὶ πάντων χρημάτων ἀριθμοῦ κρείσσονα. 38. Μένοντες δὲ αὐτοῦ ἠπείγοντο τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἰέναι, τούτοις δὲ αὐτοῖς αἴσθησιν ὡς ἥκιστα παρεχόμενοι

plecarea în Italia şi să apere Tesalonicul şi celelalte oraşe, respingînd din toate puterile atacul sclavinilor. 4. Atunci Germanus se ocupă de aceasta. Cînd slavinii aflară în chip lămurit de la prizonieri că Germanus se află în Serdica, fură cuprinşi de frică; 5. pentru că Germanus se bucura de o mare faimă la acei barbari din următoarea pricină. Cînd Iustinian [55], unchiul lui Germanus, se suise pe tron [56], anţii, care locuiesc aproape de sclavini, trecuseră Istrul cu oaste multă şi cotropiseră teritoriul roman. 6. Nu mult înainte împăratul făcuse pe Germanus comandantul armatei din întreaga Tracie. Acolo se încăierase cu oştile duşmane, le biruise în luptă şi le măcelărise aproape pe toate; în urma acestei acţiuni Germanus îşi cîştigase o mare faimă în lumea întreagă şi mai ales printre acei barbari. 7. Deci, după cum am spus, slavinii se temeau de el şi credeau că vine cu o armată foarte puternică — ca unul care fusese trimis de împărat în contra lui Totila [57] şi a goţilor. Ei renunţară îndată să mai pornească asupra Tesalonicului şi nu mai îndrăzniră să coboare în cîmpie, ci trecură pe rînd peste toţi munţii Illyriei şi ajunseră în Dalmaţia.

VII, 40,31. Sclavinii, atît cei care se aflau mai dinainte pe teritoriul imperiului, după cum am arătat mai sus, cît şi alţii care trecuseră [58] fluviul Istru nu mult după aceea şi se uniseră cu aceştia, cotropiră în deplină libertate imperiul roman. 32. Unii presupun că Totila i-ar fi înduplecat pe acei barbari, dîndu-le bani mulţi, şi i-ar fi trimis împotriva romanilor de acolo, pentru ca împăratul, ocupat cu barbarii aceia, să nu poată duce cum trebuie războiul împotriva goţilor. 33. Nu pot spune dacă slavinii au venit acolo fără a fi chemaţi sau ca să facă pe placul lui Totila. Destul că barbarii aceia, împărţindu-se în trei cete, săvîrşiră atrocităţi în întreaga Europă [59]. Nu pustiau ţinuturile de acolo prin năvăliri, ci iernau în ele, ca în ţara lor de baştină, fără să se teamă de duşmani. 34. Mai pe urmă, împăratul Iustinian trimise în contra lor o armată foarte însemnată, în fruntea căreia se aflau, între alţii, Constantin [60], Aratios [61], Nazares [62], Iustin, fiul lui Germanus, şi Ioan, poreclit Mîncăul. 35. Mai mare peste toţi fu pus (de către împărat) Scholasticus [63], unul din enuncii de la palat 36. Această armată surpinse una din cetele barbare lîngă Adrianopol, care se află în interiorul Traciei, departe de Bizanţ cale de cinci zile. 37. Barbarii nu mai puteau înainta, căci transportau o pradă imensă de oameni, animale şi lucruri de tot felul. 38. Rămaseră deci pe loc, pregătindu-se de luptă cu duşmanii, dar ferindu-se de a fi simţiţi. Sclavi-

---

[55] În realitate trebuie citit *Justin*, conform realităţii şi cum e şi în manuscrise. Ediţia Haury a păstrat însă emendaţia propusă de Maltretus în ediţia sa.

[56] În anul 518.

[57] Regele ostrogoţilor din Italia.

[58] Deşi între timp Germanus murise, sclavinii s-au retras din Dalmaţia spre interiorul peninsulei, unde au rămas şi în iarna 550—551, primind întăriri de peste Dunăre.

[59] Adică Peninsula Balcanică.

[60] Este vorba despre fostul *comes sacri stabuli*, un general cunoscut şi om de încredere al împăratului.

[61] Armeanul Aratius Kamsarakan, fost comandant în armata persană, era şi el un general destoinic.

[62] Este vorba despre unul din generalii care comandaseră armata din Illyria.

[63] Care deţinea probabil funcţia de *protospatharios*. Numărul mare de generali celebri reuniţi pentru această campanie arată gravitatea neobişnuită a invaziei sclavinilor.

οἱ μὲν Σκλαβηνοὶ ἐστρατοπεδεύοντο ἐς τὸ ὄρος, ὃ ταύτῃ ἀνέχει, Ῥωμαῖοι δὲ ἐν τῷ πεδίῳ οὐ πολλῷ ἄποθεν. 39. χρόνου δὲ σφίσιν ἐν ταύτῃ τῇ προσεδρείᾳ τριβουμένου συχνοῦ ἤσχαλλόν τε οἱ στρατιῶται καὶ δεινὰ ἐποιοῦντο, τοῖς στρατηγοῖς ἐπικαλοῦντες, ὅτι δὴ αὐτοὶ τὰ ἐπιτήδεια ξύμπαντα εὔπορα ἔχοντες ἅτε τοῦ Ῥωμαίων συρατοῦ ἄρχοντες τοὺς στρατιώτας περιορῶσι τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀπορίᾳ πιεζομένους καὶ οὐ βούλονται τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἰέναι. 40. οἷς δὴ οἱ στρατηγοὶ ἀναγκασθέντες τοῖς ἐναντίοις ξυνέμιξαν. καὶ γίνεται μὲν καρτερὰ μάχη, ἡσσῶνται δὲ κατὰ κράτος Ῥωμαῖοι. 41. ἔνθα δὴ στρατιῶται μὲν πολλοί τε καὶ ἄριστοι θνήσκουσιν, οἱ δὲ στρατηγοὶ παρ' ὀλίγον ἐλθόντες ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι ξὺν τοῖς καταλοίποις μόλις διαφυγόντες ἐσώθησαν, ὥς πη ἑκάστῳ δυνατὰ γέγονε. 42. καὶ Κωνσταντιανοῦ δὲ τὸ σημεῖον οἱ βάρβαροι εἷλον, τοῦ τε Ῥωμαίων στρατοῦ ἐς ὀλιγωρίαν τραπόμενοι πρόσω ἐχώρουν. 43. καὶ χώραν τὴν Ἀστικὴν καλουμένην ἐληΐζοντο κατ' ἐξουσίαν, ἀδῄωτον ἐκ παλαιοῦ οὖσαν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ λείαν αὐτοὺς πολλήν τινα ἐνταῦθα εὑρεῖν ξυνηνέχθη· οὕτω δὲ χώραν πολλὴν ληϊζόμενοι ἄχρι ἐς τὰ μακρὰ τείχη ἀφίκοντο, ἅπερ ὀλίγῳ πλέον ἢ ἡμέρας ὁδὸν Βυζαντίου διέχει. 44. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ὁ Ῥωμαίων στρατὸς τούτοις δὴ ἐπισπόμενοι τοῖς βαρβάροις, μοίρᾳ τε αὐτῶν ἐντυχόντες τινὶ καὶ ἐξαπιναίως ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἐτρέψαντο. 45. καὶ τῶν μὲν πολεμίων πολλοὺς ἔκτειναν, Ῥωμαίων δὲ τῶν αἰχμαλώτων μέγα τι διεσώσαντο χρῆμα, τό τε Κωνσταντιανοῦ σημεῖον εὑρόντες ἀνείλοντο. οἱ δὲ λοιποὶ βάρβαροι ξὺν τῇ ἄλλῃ λείᾳ ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν.

VIII, 5, 12. Ὅσοι τε αὐτοὺς διαφυγεῖν ἴσχυσαν, ξὺν παισί τε καὶ γυναιξὶν ἐνθένδε ἀναστάσαντες ἀπέλιπον μὲν τὰ πάτρια ἤθη, διαπορθμευσάμενοι δὲ ποταμὸν Ἴστρον ἐν γῇ τῇ Ῥωμαίων ἐγένοντο. 13. καὶ πολλὰ μὲν τοὺς ταύτῃ ᾠκημένους δεινὰ ἔδρασαν, μετὰ δὲ δόντος βασιλέως ᾠκήσαντο ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία, καὶ τὰ μὲν ξυνεμάχουν Ῥωμαίοις, τά τε συντάξεις ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατιῶται πρὸς βασιλέως κομιζόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος καὶ φοιδερᾶτοι ἐπικληθέντες· οὕτω γὰρ αὐτοὺς τότε Λατίνων φωνῇ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἡσσημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ Γότθοι, ἀλλ' ἐπὶ ξυνθήκαις τισὶν ἔνσπονδοι ἐγένοντο σφίσι. 14. φοίδερα γὰρ Λατῖνοι τὰς ἐν πολέμῳ καλοῦσι ξυνθήκας, ἧπερ μοι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δεδήλωται λόγοις. τὰ δὲ καὶ πόλεμον πρὸς αὐτοὺς διέφερον οὐδενὶ λόγῳ, ἕως ᾤχοντο ἀπιόντες ἐς Ἰταλίαν, Θευδερίχου ἡγουμένου σφίσι. τὰ μὲν οὖν τῶν Γότθων τῇδε κεχώρηκεν.

15. Οὖννοι δὲ αὐτῶν τοὺς μὲν κτείναντες, τοὺς δὲ, ὥσπερ ἐρρήθη, ἐξαναστήσαντες τὴν χώραν ἔσχον· καὶ αὐτῶν Κουτρίγουροι μὲν παῖδας τε καὶ γυναῖκας μεταπεμψάμενοι ἐνταῦθα ἱδρύσαντο, οὗ δὴ καὶ ἐς ἐμε ᾤκηνται· 16. καὶ δῶρα μὲν πολλὰ πρὸς βασιλέως ἀνὰ πᾶν ἔτος κομίζονται, καὶ ὣς δὲ διαβαίνοντες ποταμὸν Ἴστρον καταθέουσιν ἐσαεὶ τὴν βασιλέως χώραν, ἔνσπονδοί τε καὶ πολέμιοι Ῥωμαίοις ὄντες. 17. Οὐτίγουροι δὲ ξὺν τῷ ἡγουμένῳ ἐπ' οἴκου ἀπεκομίζοντο, μόνοι τὸ λοιπὸν ἐνταῦθα καθιζησόμενοι. 18. οἵπερ ἐπειδὴ Λίμνης τῆς Μαιώτιδος ἀγχοῦ ἐγένοντο, Γότθοις ἐνταῦθα τοῖς Τετραξίταις καλουμένοις ἐνέτυχον.

VIII, 5, 29. Ἐκ δὲ Χερσῶνος πόλεως ἐς τὰς ἐκβολὰς ποταμοῦ Ἴστρου, ὃν καὶ Δανούβιον καλοῦσιν, ὁδὸς μὲν ἐστιν ἡμερῶν δέκα, βάρβαροι δὲ τὰ ἐκείνῃ

nii își așezaseră lagărul pe muntele care se înalță acolo, iar romanii în cîmpie, nu prea departe de ei. 39. Deoarece ei pierdeau mult timp pîndindu-se astfel unii pe alții, soldații începură să-și piardă răbdarea și făceau lucruri de neîngăduit, învinuindu-și căpeteniile că au din belșug toate cele de trebuință ca conducători ai armatei romane, dar puțin le pasă de soldați, care duc lipsă de cele trebuitoare și nu doresc să lupte cu dușmanii. 40. Siliți de soldații lor, comandanții angajară lupta cu adversarii. După o bătălie înverșunată, romanii fură învinși. 41. Acolo pieriră mulți ostași dintre cei mai buni; iar comandanții ajunseră în primejdia de a cădea în mîna dușmanilor și abia scăpară cu fuga cu resturile armatei, care cum putu. 42. Barbarii luară steagul lui Constantianus și disprețuind armata romană porniră înainte. 43. Ei prădară în voie teritoriul numit Astice, care din vechime rămăsese nepustiit, și găsiră acolo o pradă bogată; în felul acesta ei prădară o regiune întinsă și ajunseră pînă la zidurile cele lungi [64], care se află departe de Bizanț cale de ceva mai mult de o zi [65]. 44. Nu mult după aceea, urmărind pe acești barbari și dînd peste o ceată a lor, armata romană se încăieră pe neașteptate cu ei și-i puse pe fugă. 45. Ai noștri uciseră o mulțime de dușmani, liberară un mare număr de prizonieri romani și găsind steagul lui Constantianus îl luară cu ei. Ceilalți barbari se întoarseră acasă cu restul prăzii [66].

VII. 5, 12. Cîți (goți) fură în stare să scape de ei [67], se ridicară de acolo cu copiii și cu femeile, își părăsiră locuințele strămoșești și trecînd fluviul Istru ajunseră pe teritoriul roman. 13. Și pricinuiră mult rău locuitorilor de acolo; după aceea se stabiliră în localitățile din Tracia ce le fuseseră date de împărat și luptară alături de romani, primind soldă anuală de la împărat, la fel ca ceilalți soldați, și fiind numiți *foederati*. Acesta era numele latinesc pe care îl dădeau romanii, probabil ca să se arate că goții deveniseră aliații lor nu în urma unei înfrîngeri, ci pe baza unui tratat; 14. căci latinii numesc *foedera* tratatele încheiate în urma unui război, cum am arătat în capitolele dinainte. Pe de altă parte însă goții continuau să poarte război cu romanii fără nici un motiv, pînă ce plecară în Italia, sub conducerea lui Teodorich [68]. Astfel s-au petrecut lucrurile cu goții.

15. Iar hunii le ocupară țara, pe unii omorîndu-i și pe alții alungîndu-i, după cum am spus. O parte dintre ei, cutrigurii, își aduseră copiii și femeile și se stabiliră acolo unde locuiesc și azi. 16. Ei primesc în fiecare an o mulțime de daruri de la împărat; cu toate acestea trec fluviul Istru și năvălesc necontenit în țara împăratului, fiind în același timp și aliații și dușmanii romanilor. 17. Utrigurii însă se întoarseră acasă împreună cu conducătorul lor, spre a sălășlui acolo de atunci înainte numai ei singuri.. 18. După ce ajunseră aproape de lacul Meotic, dădură peste goții de acolo, numiți tetraxiți.

VIII. 5,29. De la cetatea Cherson [69] pîna la gurile fluviului Istru, care se mai numește și Dunăre, este cale de zece zile. Locurile acelea sînt toate ocu-

---

[64] Este vorba despre celebrul „Zid lung", de la Marea Neagră la Marmara.
[65] El se afla la o depărtare de aproximativ 65 km de Constantinopole.
[66] Au trecut înapoi peste Dunăre.
[67] Adică de huni.
[68] În anul 488.
[69] Din Crimeea.

ξύμπαντα ἔχουσιν. 30. Ἴστρος δὲ ποταμὸς ἐξ ὀρέων μὲν τῶν Κελτικῶν ῥεῖ, περιιὼν δὲ τὰς Ἰταλίας ἐσχατιὰς, φερόμενός τε ἐπὶ τὰ Δακῶν καὶ Ἰλλυριῶν καὶ τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία, ἐκβάλλει ἐς τὸν Εὔξεινον Πόντον. τὰ δὲ ἐνθένδε ἅπαντα μέχρι ἐς Βυζάντιον τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως τυγχάνει ὄντα. 31. ἡ μὲν οὖν τοῦ Εὐξείνου Πόντπυ περίοδος ἐκ Καλχήδονος μέχρι ἐς Βυζάντιον ταύτῃ πῃ ἔχει. 32. ἐς ὅσον δὲ ἡ περίοδος ἥδε διήκει, ἅπαντα μὲν ἐς τὸ ἀκριβὲς οὐκ ἔχω εἰπεῖν, βαρβάρων ὥσπερ μοι ἐρρήθη, ᾠκημένων ἐνταῦθα τοσούτων τὸ πλῆθος, ἐπιμιξίας τε Ῥωμαίοις παρ' αὐτῶν τινας, ὅτι μὴ ὅσα κατὰ πρεσβείαν, ἴσως οὐδεμιᾶς οὔσης. ἐπεὶ οὐδὲ τοῖς πρότερον ταῦτα ἐγκεχειρηκόσι διαμετρήσασθαι ἐς τὸ ἀκριβές τι ξυμβαίνει εἰρῆσθαι. 33. ἐκεῖνο μέντοι διαφανές ἐστιν, ὡς Πόντον τοῦ Εὐξείνου τὰ ἐν δεξιᾷ, εἴη δὲ ἂν ἐκ Καλχηδόνος ἐς ποταμὸν Φᾶσιν, δυοῖν καὶ πεντήκοντα ὁδὸς ἡμερῶν ἐστιν εὐζώνῳ ἀνδρί· ᾧ δή οὐκ ἄπο τρόπου τεκμηριούμενος φαίη ἄν τις καὶ τὴν ἑτέραν τοῦ Πόντου μοῖραν μέτρου τοῦδε εἶναι οὐ πολλῷ ἄποθεν.

VIII, 18, 12. Ἐν δὲ τῇ ἐκεχειρίᾳ ταύτῃ οὐχ οἷοί τε γεγενημένοι ἐς τῶν ἀντιλεγομένων τὴν διάλυσιν ἀλλήλοις ξυμβῆναι, αὖθις ἐπὶ τὰ πολέμια ἔργα χωρεῖν ἔμελλον. 13. δειμαίνοντές τε Γήπαιδες τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν (ἐπίδοξοι γὰρ ἦσαν ὡς Λαγγοβάρδαις συντάξονται) τῶν τινας Οὔννων ἐς τὴν ὁμαιχμίαν ἐπάγεσθαι διενοοῦντο. 14. ἔπεμψαν οὖν παρὰ τῶν Κουτριγούρων τοὺς ἄρχοντας, οἳ δὴ ἐνθένδε ᾤκηνται Λίμνης τῆς Μαιώτιδος, καὶ αὐτῶν ἐδέοντο πόλεμον τὸν πρὸς Λογγοβάρδας ξυνδιενεγκεῖν σφίσιν. 15. οἱ δὲ αὐτοῖς δισχιλίους τε καὶ μυρίους εὐθὺς ἔπεμψαν, ὧν ἄλλοι τε ἡγοῦντο καὶ Χινιαλὼν, ἀνὴρ διαφερόντως ἀγαθὸς τὰ πολέμια. 16. Γήπαιδες δὲ τούτων δὴ τῶν βαρβάρων τῇ παρουσίᾳ ἐν τῷ παρόντι ἀχθόμενοι, ἐπεὶ οὔπω ὁ τῆς μάχης ἐνειστήκει καιρὸς, ἀλλ' ἐνιαυτὸς ταῖς ξυνθήκαις ἔτι ἐλέλειπτο, πείθουσιν αὐτοὺς καταθεῖν μεταξὺ τὴν βασιλέως γῆν, πάρεργον τῆς σφετέρας ἀκαιρίας πεποιημένοι τὴς ἐς Ῥωμαίους ἐπιβουλήν. 17. ἐπεὶ δὲ Ῥωμαῖοι τὴν διάβασιν ποταμοῦ Ἴστρου ἐς τὸ ἀκριβὲς ἔν τε Ἰλλυριοῖς καὶ τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης χωρίοις ἐφρούρουν, αὐτοὶ τούτους δὴ τοὺς Οὔννους ἐν χώρᾳ τῇ κατ' αὐτοὺς διαπορθμεύσαντες ποταμὸν Ἴστρον ἐς τὰ Ῥωμαίων ἤδη ἀφίεσαν. 18. Καὶ οἱ μὲν πάντα σχεδόν τι ἐληΐσαντο τὰ ἐκείνῃ χωρία, βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς ἐπενόει τάδε. πέμψας παρὰ Οὔννων τῶν Οὐτιγούρων τοὺς ἄρχοντας, οἳ δὴ ἐπέκεινα Λίμνης ᾤκηνται τῆς Μαιώτιδος, ἐμέμφετό τε καὶ ἄδικον αὐτῶν ἐπεκάλει τὴν ἐς Κουτριγούρους ἀπραγμοσύνην... 24. ἐπεὶ δὲ τοῦ ποταμοῦ τὴν διάβασιν ἐποιήσαντο, τῶν Κουτριγούρων πολλοῖς ὑπαντιάσασιν ἐς χεῖρας ἦλθον. ὧνπερ ἰσχυρότατα τοὺς ἐπιόντας ἀμυνομένων ἐπὶ μακρότατον μὲν ἡ μάχη ἐγεγόνει, μετὰ δὲ Οὐτίγουροι τρεψάμενοι τοὺς ἐναντίους πολλοὺς ἔκτειναν. 25. ὀλίγοι δέ τινες φεύγοντες, ὅπῃ αὐτῶν ἑκάστῳ δυνατὰ γέγονε, διεσώθησαν· καὶ αὐτῶν οἱ πολέμιοι παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ἀνδραποδίσαντες ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν.

VIII, 25, 1. Σκλαβηνῶν δὲ πολὺς ὅμιλος Ἰλλυριοῖς ἐπισκήψαντες πάθη ἐνταῦθα οὐκ εὐδιήγητα εἰργάσαντο. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς στράτευμα ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν, οὗ δὴ ἄλλοι τε καὶ οἱ Γερμανοῦ παῖδες ἡγοῦντο. 2. οἵπερ τῷ πλήθει τῶν πολεμίων παρὰ πολὺ ἐλασσούμενοι χωρῆσαι μὲν αὐτοῖς ὁμόσε οὐδαμῆ ἴσχυσαν, ὄπισθεν δὲ ἀεὶ μένοντες τῶν βαρβάρων τοὺς ἀπολειπομένους ἐσίνοντο. 3. καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἔκτεινον, τινὰς δὲ καὶ ζωγρήσαντες βασιλεῖ

pate de barbari. 30. Fluviul Istru porneşte din munţii Celtici, ocoleşte extremităţile Italiei, se îndreaptă spre teritoriul Daciei, Illyriei şi Traciei şi se varsă în Pontul Euxin. De aici încolo toată regiunea pînă la Bizanţ aparţine împăratului romanilor. 31. Deci drumul în jurul Pontului Euxin, de la Chalcedon pînă la Bizanţ, se înfăţişează cam în felul acesta. 32. Cît de lung e acest înconjur n-aşi putea să spun exact, avînd în vedere, cum am spus, marea mulţime de barbari care locuiesc acolo şi faptul că ei nu vin în contact cu romanii decît doar atunci cînd trimit solii; de altfel şi cei care s-au apucat în trecut să facă astfel de măsurători n-au spus lucruri precise. 33. Atît e lămurit, că partea dreaptă a Pontului Euxin, cam de la Chalcedon pînă la fluviul Phasis[70], este de cincizeci şi două de zile de drum de om vrednic. De aici putem deduce în mod firesc că şi cealaltă parte a Pontului Euxin are o lungime nu cu mult deosebită de aceasta.

VIII, 18,12. În timpul acestui armistiţiu [71] nu fură în stare să ajungă la o înţelegere între ei pentru aplanarea certurilor şi erau gata să pornească iarăşi la război. 13. Gepizii se temeau de romani (căci erau încredinţaţi că aceştia se vor înţelege cu longobarzii) şi se gîndiră să determine o parte din huni să se alieze cu ei. 14. Deci trimiseră o solie la căpeteniile cutrigurilor, care locuiesc dincoace de lacul Meotic, şi le cerură să-i ajute ca să continuie războiul pînă la capăt cu longobarzii. 15. Aceia le trimiseră îndată douăsprezece mii de oameni, în fruntea cărora se afla, printre alţii, şi Chinialon, un om deosebit de vrednic în treburile războiului. 16. Gepizii însă, indispuşi de prezenţa acelor barbari în momentul acela, căci încă nu sosise timpul hotărît pentru luptă [72], ci mai trebuia încă un an potrivit învoielii, îi convinseră să năvălească între timp pe teritoriul împăratului şi să-l atace deocamdată pe acesta, pentru că veniseră prea devreme. 17. Cum însă romanii păzeau cu străşnicie trecerea fluviului Istru, atît în Illyria cît şi dinspre Tracia, gepizii îi trecură pe huni peste fluviul Istru în ţara romanilor prin regiunea lor. 18. Hunii prădară aproape toate localităţile de acolo, dar împăratul Iustinian se gîndi la cele ce urmează. Trimise la căpeteniile hunilor utriguri, care locuiesc dincolo de lacul Meotic şi începu să-i dojenească; le spunea că este o nedreptate faptul că nu fac nimic împotriva cutrigurilor ... 24. După ce trecură fluviul [73] se încăierară cu numeroşi cutriguri care veneau împotrivă. Cum aceştia se apărau cu vitejie de năvălitori, lupta se prelungi foarte mut, dar pe urmă cutrigurii, punînd pe fugă pe potrivnici, uciseră mulţi din ei. 25. Numai cîţiva fugiră şi scăpară cu viaţă. Iar duşmanii le luară ca sclavi copii şi femeile şi se întoarseră acasă.

VIII, 25, 1. O mulţime mare de sclavini năvăliră [74] în Illyria şi pricinuiră acolo grozăvii de nedescris. Atunci împăratul Iustinian trimise împotriva lor o armată, în fruntea căreia se aflau, printre alţii, şi feciorii lui Germanus [75]. 2. Fiind cu mult inferiori în număr duşmanilor, aceştia nu-i putură ataca,

---

[70] Din Colhida.

[71] În primăvara anului 550 între gepizi şi longobarzi s-a încheiat un armistiţiu pe timp de doi ani.

[72] Cutrigurii sosiseră în 551, deci numai un an după încheierea armistiţiului.

[73] Don (Tanais).

[74] La sfîrşitul anului 551.

[75] V. nota 53.

ἔπεμψαν. οὐδὲν μέντοι ἧσσον οἱ βάρβαροι οὗτοι τὰ δεινὰ ἔδρασαν. 4. ἐν ταύτῃ τε τῇ λεηλασίᾳ χρόνου τι μέγα κατατρίψαντες μῆκος τὰς μὲν ὁδοὺς νεκρῶν ἀνέπλησαν ἁπάσας, ἐξανδραποδίσαντες δὲ ἀνάριθμα πλήθη καὶ ληϊσάμενοι ξύμπαντα, οὐδενὸς σφίσιν ἀντιστατοῦντος, ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν σὺν πάσῃ τῇ λείᾳ. 5. οὐδὲ γὰρ διαπορθμευομένους ποταμὸν Ἴστρον ἴσχυσαν σφᾶς ἐνεδρεῦσαι Ῥωμαῖοι ἢ ἄλλῳ τῳ βιάσασθαι τρόπῳ, ἐπεὶ Γήπαιδες αὐτοὺς μισθαρνήσαντες ὑπεδέξαντο καὶ διεπόρθμευσαν μακρόμισθοι γεγενημένοι. ἐπὶ κεφαλῇ γὰρ ἑκάστῃ κατὰ στατῆρα χρυσοῦν ἡ μίσθωσις ἦν. 6. διόπερ βασιλεὺς ἐδυσφορεῖτο, οὐκ ἔχων τὸ λοιπὸν ὅπῃ ποτὲ αὐτοὺς ἀναστέλλοι διαβαίνοντας ποταμὸν Ἴστρον, ἐφ' ᾧ ληΐσονται τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, ἢ ξὺν ταῖς ὠφελίαις τὴν ἀποπορείαν ποιουμένους ἐνθένδε, ἤθελέ τε τούτων δὲ ἕνεκα Γηπαίδων τῷ ἔθνει ἐς συνθήκας καταστῆναί τινας...

VII, 25, 10. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον Λαγγοβάρδαις κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν δεομένοις στρατιὰν ἐς ξυμμαχίαν ἐπὶ Γήπαιδας Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἔπεμψεν, ἐπενεγκὼν Γήπαισι Σκλαβηνῶν τινας ἐπὶ πονηρῷ τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὰς ξυνθήκας διαβιβάσαι ποταμὸν Ἴστρον.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

18,16. Κατέτεινε δὲ ἡ Γότθων ἀρχὴ πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ἐκ Γάλλων τῆς γῆς ἄχρι τῶν Δακίας ὁρίων, οὗ δὴ πόλις τὸ Σίρμιόν ἐστι. 17. Γαλλίας μὲν οὖν καὶ Βενετίων γῆν τὴν πολλὴν Γερμανοὶ ἔσχον, ἐπειδὴ ἀφίκετο ἐς Ἰταλίαν ὁ Ῥωμαίων στρατός. 18. Σίρμιον δὲ καὶ τὰ ἐκείνῃ χωρία Γήπαιδες κατέχουσιν, ἅπαντα μέντοι συλλήβδην εἰπεῖν ἀνθρώπων παντελῶς ἔρημα. 19. τοὺς μὲν γὰρ ὁ πόλεμος, τοὺς δὲ νόσος τε καὶ λιμὸς διεχρήσαντο, ἃ δὴ τῷ πολέμῳ ἕπεσθαι πέφυκεν. 20. Ἰλλυριοὺς δὲ καὶ Θρᾴκην ὅλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίων προάστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιωτῶν ἡ χώρα ἐστίν, Οὖννοι τε καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδόν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτῃ ἀνθρώπους. 21. πλέον γὰρ ἐν ἑκάστῃ ἐσβολῇ οἶμαι ἢ κατὰ μυριάδας εἴκοσιν εἶναι τῶν τε ἀνῃρημένων καὶ ἠνδραποδισμένων ἐνταῦθα Ῥωμαίων, ‹ὥστε› τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν ἀμέλει ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνειν ‹εἶναι›.

25. Οὐ μέντοι οὐδὲ Πέρσαις ἢ Σαρακηνοῖς ἢ Οὔννοις ἢ τῷ Σκλαβηνῶν γένει ἢ τῶν ἄλλων βαρβάρων τισὶν ἀκραιφνέσιν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ξυνηνέχθη ἀπαλλαγῆναι. 26. ἔν τε γὰρ ταῖς ἐφόδοις καὶ πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἔν τε πολιορκίαις καὶ ξυμβολαῖς ἐναντιώμασι πολλοῖς προσεπταικότες οὐδέν τι ἧσσον ξυνδιεφθάρησαν.

ci urmăreau necontenit pe barbari şi hărţuiau pe cei rămaşi în urmă. 3. Mulţi dintre aceştia fură omorîţi, iar unii fură prinşi şi trimişi împăratului. Cu toate acestea barbarii continuară să săvîrşească atrocităţi. 4. Ei cutreierară mult timp şi acoperiră toate drumurile cu cadavre, luînd o mulţime nenumărată de oameni şi prădînd totul, fără să întîlnească vreo împotrivire din partea cuiva; după aceea se întoarseră acasă cu toată prada. 5. Căci romanii nu fură în stare să-i înfrunte nici măcar în timpul cînd treceau fluviul Istru şi nici să-i constrîngă în vreun chip oarecare; pentru că gepizii îi primeau la ei şi-i treceau peste fluviu în schimbul unei plăţi mari, căci de fiecare om preţul era un stater de aur. 6. Împăratul era nemulţumit, deoarece nu putea să-i împiedice nici cînd treceau fluviul Istru pentru a prăda imperiul roman, nici cînd se retrăgeau de aici cu prada, de aceea doria să intre în tratative cu gepizii.... [76].

VII, 25,10. Nu cu mult mai tîrziu longobarzii cerură ajutor, potrivit înţelegerii de arme [77]; iar împăratul Iustinian le trimise o armată [78] pentru a lua parte la luptă împotriva gepizilor, învinovăţind pe gepizi că, după încheierea tratatului, trecuseră nişte cete de sclavini, peste fluviul Istru, în dauna romanilor.

ISTORIA SECRETĂ

18,16. Înainte de acest război, stăpînirea goţilor se întindea din ţara gallilor pînă la hotarele Daciei, acolo unde se află oraşul Sirmium [79]. 17. Cînd ajunse armata romanilor în Italia, o mare parte din pămîntul Galliei şi al venetilor o stăpîneau germanii. 18. Sirmium şi ţinuturile de acolo le aveau în stăpînire gepizii [80]; dar toate erau, în genere, cu sesăvîrşire pustii şi lipsite de locuitori. 19. Pe unii îi răpuse războiul, pe alţii boala şi foamea, care întovărăşesc războiul. 20. De cînd Iustinian a luat conducerea Imperiului roman, hunii, sclavinii şi anţii, năvălind mai în fiecare an în Illyria şi în întreaga Tracie, de la golful Ionic şi pînă la cartierele mărginaşe ale Bizanţului, unde se află cuprinse Grecia şi Chersonesul, au pricinuit dezastre îngrozitoare locuitorilor de prin acele părţi. 21. Cred că la fiecare năvălire numărul romanilor ucişi sau duşi în robie era de peste două sute de mii, încît teritoriul acesta părea peste tot un adevărat pustiu scitic ... [81].

25. Dar nici perşii, saracenii, hunii, sclavinii sau alţi barbari nu ieşeau teferi din ţara romanilor; 26. căci piereau şi ei deopotrivă în atacurile lor,şi mai ales în asedii şi încăierări, unde se izbeau de o mulţime de obstacole.

---

[76] O ambasadă gepidă a venit la Constantinopole şi a reînnoit vechea alianţă prin care gepizii deveneau „federaţi".

[77] Conform vechiului tratat.

[78] Într-adevăr un corp de trupe bizantine, sub comanda ostrogotului Amalafred, a participat la bătălia în care longobarzii au ieşit învingători în mai sau iunie 552.

[79] V. nota 46.

[80] V. nota 45.

[81] „Pustiul scitic" era aproape o locuţiune proverbială.

21,26... Πολλάκις δὲ καὶ Οὔννων πολεμίων στρατῷ ἀνδραποδίσασί τε καὶ ληϊσαμένοις τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οἱ Θρᾳκῶν τε καὶ Ἰλλυριῶν στρατηγοὶ βεβουλευμένοι ἀναχωροῦσιν ἐπιθήσεσθαι ἀπεπήδησαν, ἐπεὶ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ γράμματα εἶδον, ἀπεροῦντα σφίσι τὴν ἐς τοὺς βαρβάρους ἐπίθεσιν, ἀναγκαίων αὐτῶν ἐς ξυμμαχίαν Ῥωμαίοις ὄντων ἐπὶ Γότθους ἴσως ἢ ἐπὶ ἄλλους πολεμίων τινάς. 27. καὶ ἀπ' αὐτοῦ οἱ βάρβαροι οὗτοι ἐληΐζοντο μὲν ὡς πολέμιοι καὶ ἠνδραποδίζοντο τοὺς τῇδε Ῥωμαίους, ξὺν δὲ τῇ ἄλλῃ λείᾳ καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις ἅτε φίλοι καὶ ξύμμαχοι Ῥωμαίοις ὄντες ἐπ' οἴκου ἀπεκομίζοντο.

23,6. Ἔπειτα δὲ Μήδων μὲν καὶ Σαρακηνῶν τῆς Ἀσίας γῆν τὴν πολλήν, τῶν δὲ δὴ Οὔννων καὶ Σκλαβηνῶν καὶ ‹Ἀντῶν› ξύμπασαν Εὐρώπην ληϊσαμένων, χαὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν καθελόντων ἐς ἔδαφος, τὰς δὲ ἀργυρολογησάντων ἐς τὸ ἀκριβὲς μάλιστα, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐξανδραποδισάντων ξὺν χρήμασι πᾶσιν, ἔρημόν τε τῶν οἰκητόρων καταστησαμένων χώραν ἑκάστην ταῖς καθ' ἡμέραν ἐπιδρομαῖς, φόρον μὲν οὐδενὶ τῶν ἁπάντων ἀφῆνε, πλήν γε δὴ ὅσον ἐνιαυτοῦ ταῖς ἁλούσαις τῶν πόλεων μόνον.

ΠΕΡΙ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ

IV, 1, 1. Πέλαγος μέγα νηὶ διαπλεῦσαι ἀπαρασκεύῳ μοχθηρόν τε ἡγοῦμαι εἶναι καὶ κινδύνων μεγάλων ἀτεχνῶς ἔμπλεων. ταὐτό δέ ἐστι τὰς Ἰουστινιανοῦ βασιλέως οἰκοδομίας λόγῳ φαυλοτάτῳ διαμετρήσασθαι. 2. ψυχῆς γὰρ μεγέθει ὁ βασιλεὺς οὗτος τά τε ἄλλα, ὡς εἰπεῖν, ἅπαντα καὶ τὰς ἐς τὰς οἰκοδομίας οὐδέν τι ἧσσον λόγου διαπέπρακται κρείσσω. 3. ἐν δὲ δὴ τῇ Εὐρώπῃ καὶ τὴν ὑπουργίαν ἐναρμόσασθαι τῷ τῆς χρείας ἀξιώματι διὰ σπουδῆς ἔχων ἔργα οὐκ εὐδιήγητα οὐδὲ εἰς συγγραφὴν διαπεπόνηται πρόχειρα. 4. γεγένηται γὰρ ἐπαξίως τῷ τε γειτονήματι ποταμοῦ Ἴστρου καὶ τῇ ἐνθένδε διὰ τοὺς ἐγκειμένους τῇ χώρᾳ βαρβάρους ἀνάγκῃ. 5. ἔθνη γὰρ αὐτῇ γειτονοῦντα διακεκλήρωται Οὐννικά τε καὶ Γοτθικά, καὶ τὰ ἐν Ταύροις καὶ τὰ ἐν Σκύθαις ἀνταίρει, καὶ ὅσα Σκλαβηνοὶ καὶ ὅσα ἄττα, εἴτε Σαυρομάτας Ἁμαξοβίους εἴτε Μετανάστας ταῦτα δὴ ἐκάλουν τὰ ἔθνη οἱ τῶν ἱστοριῶν ἀναγραψάμενοι τὰ ἀρχαιότατα, καὶ εἴ τι ἄλλο θηριῶδες ἀνθρώπων γένος ἢ νέμεσθαι, ἢ ἱδρύσθαι ἐνταῦθα ξυμβαίνει. 6. οἷς δὴ ἀπέραντα πολεμησείουσιν ὑπαντιάζειν διατεινομένῳ Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ πάρεργόν τε οὐδὲν ποιουμένῳ ἐπάναγκες ἦν ἐρύματά τε περιβάλλεσθαι ἀνάριθμα καὶ στρατιωτῶν ἀμύθητα φυλακτήρια καταστήσασθαι, καὶ ὅσα ἄλλα πολεμίοις ἀνεπικηρυκεύτοις τε καὶ ἀνεπιμίκτοις ἐμπόδια εἴη. 7. οἷς δὴ τοῖς πολεμίοις τὸν πόλεμον οὐκ ἐξ αἰτίας ἐγειρομένοις ποιεῖσθαι νόμος, οὐδὲ μετὰ πρεσβείαν ἐπενεγκεῖν, οὐδὲ μὴν οὐδὲ ξυνθήκαις διαλῦσαί τισιν, ἢ κατὰ χρόνον ἀνακωχεῦσαι, ἀλλ·

21,26 .... Adeseori hunii vin cu armată, ca vrăjmași, spre a lua sclavi. Ei pustiesc, împărăţi romană, iar comandanţii din Tracia şi din Illyria, vrînd să-i atace la întoarcere, se depărtează, după ce primesc scrisori de la îmăratul Iustinian, prin care îi opreşte să înfrunte pe barbari, deoarece are nevoie de aceştia ca aliaţi ai romanilor împotriva goţilor sau altor duşmani. 27. Şi de aceea barbarii aceştia devastau ca nişte vrăjmaşi şi duceau în sclavie pe romanii din acele părţi şi se întorceau acasă împreună cu cealaltă pradă şi cu prizonierii, ca prieteni şi aliaţi ai romanilor.

23,6. Apoi cînd mezii şi saracenii devastau o mare parte din teritoriul Asiei, iar hunii, sclavinii şi anţii [82] răvăşeau aproape toată Europa [83], distrugînd pînă la pămînt unele oraşe, iar pe altele golindu-le bine de bani, ducînd pe oameni în sclavie cu toate averile şi pustiind ţara de locuitori în năvăliri aproape zilnice, el [84] n-a iertat nimănui birul, afară doar, pentru un singur an, cetăţilor care fuseseră cucerite.

DESPRE ZIDIRI

IV, 1,1. Cred că încercarea de a străbate o mare imensă pe o corabie rău echipată este o întreprindere grea şi plină de mari primejdii. Acelaşi lucru e şi încercarea de a enumera zidirile împăratului Iustinian într-o operă istorică atît de neînsemnată cum e a mea. 2. Căci e peste putinţă să descrii tot ce a înfăptuit împăratul acesta cu suflet mare, şi îndeosebi construcţiile sale. 3. Mai ales în Europa, căutînd să potrivească ajutorul după mărimea nevoilor, el a înfăptuit lucruri despre care cu greu putem vorbi şi care nici în scris nu pot fi aşternute uşor. 4. Ele au fost făcute ţinînd seama de vecinătatea fluviului Istru şi din pricina barbarilor care ameninţau ţara noastră. 5. Căci în preajma lui s-au aşezat neamuri hunice şi gotice şi se ridică ameninţătoare neamuri taurice [85] şi scite, sclavinii şi acele pe care istoricii mai vechi îi numesc sarmaţi hamaxobi [86] sau metanaşti, [87], precum şi alte soiuri de oameni sălbatici care cutreieră cu turmele sau sălăşluiesc acolo. 6. Hotărît să se împotrivească celor care căutau necontenit prilej de război şi nefăcînd nimic pe jumătate, împăratul Iustinian a fost nevoit să ridice întărituri fără număr, să aşeze străji de oşteni nespus de multe şi să opună împotrivă tot ce putea fi o piedică pentru nişte duşmani neîmblînziţi şi sălbatici. 7. Căci ei n-au obiceiul să poarte război împinşi de o pricină oarecare, nici să-l vestească printr-o solie sau să-l închieie prin înţelegeri de pace, sau măcar să-l întrerupă pentru cîtva

[82] Aceasta înseamnă că şi după anul 546, cînd au avut loc tratativele cu Bizanţul, anţii au continuat atacurile peste Dunăre. v. şi notele 41, 42.

[83] Adică Peninsula Balcanică.

[84] Împăratul.

[85] Adică din Crimeea.

[86] „Care-şi duc viaţa în căruţe, nomazi".

[87] Adică „emigranţi". Este vorba de iazigii care s-au mutat de la Marea Neagră în cîmpia dintre Dunăre şi Tisa — de unde şi porecla primită — în prima jumătate a sec. I e.n. La data cînd scrie Procopius, resturile de sarmaţi împuţinate şi mai mult de luptele cu ostrogoţii, de pe vremea lui Leon I, dispăruseră aproape cu totul, fiind probabil absorbiţi de gepizii care se stabiliseră cam în aceleaşi regiuni.

ἐγχειρῆσαι μὲν ἀπροφασίστως, καταλῦσαι δὲ σιδήρῳ μόνῳ· ἀλλὰ καὶ ὣς ἐπὶ τῆς ἱστορίας τὰ λειπόμενα βαδιούμεθα. 8. ἔργου γὰρ ἀρξαμένους τρόπῳ ὁτῳοῦν ἐς πέρας ἀφῖχθαι ξυνοίσει μᾶλλον ἢ ἀτελεύτητον ἀπολιπόντας ὀπίσω ἰέναι. 9. ἐπεὶ καὶ ἄλλως ἂν οὐκ ἔξω κατηγορίας τὸ πρᾶγμα εἴη, βασιλέα μὲν τὸν ἡμέτερον εἰργάσθαι τὰ ἔργα, ἡμᾶς δὲ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀποκνεῖν λόγους. 10. μέλλοντας δὲ τὰ Εὐρωπαῖα τούτου δὴ τοῦ βασιλέως διαριθμεῖσθαι οἰκοδομήματα, ὀλίγα ἄττα ἀμφὶ τῇδε τῇ χώρᾳ ὑπειπεῖν ἄξιον.

11. Ἐκ τοῦ Ἀδριατικοῦ καλουμένου πελάγους ἐπιρροή τις διωθουμένη τε καὶ ἀποσαλεύουσα τῆς θαλάσσης ἐπὶ τὴν ἤπειρον ἀναβαίνει, καὶ σχίζουσα τὴν γῆν ἐπὶ πλεῖστον ποιεῖται τὸν Ἰόνιον κόλπον, ἐν δεξιᾷ μὲν Ἠπειρώτας τε καὶ τὰ ἐκείνῃ ἔθνη, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Καλαβροὺς ἔχουσα, ἔν τε πορθμῷ ἐπὶ μακρότατον θλιβομένη περιλαμβάνει τὴν ἤπειρον σχεδόν τι πᾶσαν. 12. καθύπερθε δὲ ἀντιπρόσωπος τῇ θαλάσσῃ φερόμενος ποταμὸς Ἴστρος γῆς τῆς Εὐρώπης νησοειδῆ τὴν γῆν τίθεται. 13. ἐνταῦθα οἰκοδομήματα πολλά τε καὶ ἀξιολογώτατα ὁ βασιλεὺς οὗτος πεποίηται. 14. πᾶσαν γὰρ Εὐρώπην ἐς τὸ ἀσφαλὲς τειχισάμενος ἀπρόσβατον κατεστήσατο βαρβάροις εἶναι, οἳ δὴ ὑπὲρ Ἴστρου ποταμοῦ ᾤκηνται...

33. Πρόβολον δὲ ἰσχυρότατον αὐτῶν τε καὶ πάσης Εὐρώπης Ἴστρον ποταμὸν ποιεῖσθαι ἐθέλων, ἐρύμασι τοῦ ποταμοῦ τὴν ἠϊόνα περιβάλλει συχνοῖς, ὥσπερ μοι γεγράψεται οὐ πολλῷ ὕστερον, φυλακτήριά τε στρατιωτῶν πανταχόθι τέθειται τῆς ἀκτῆς, ἀναχαιτίσοντα τὴν διάβασιν βεβαιότατα τοῖς τῇδε βαρβάροις. 34. ἀλλὰ καὶ τούτων οἱ ἐξειργασμένων, ὑπόπτως ἐς τῆς ἀνθρωπείας ἐλπίδος τὸ σφαλερὸν ἔχων, λογισάμενός τε ὡς εἰ τοῖς πολεμίοις ὅτῳ δή ποτε τρόπῳ διαπορθμεύσασθαι δυνατὰ εἴη, ἐπιθήσονται ἀφυλάκτοις τὸ παράπαν τοῖς ἀγροῖς οὖσι, καὶ ἀνθρώπους μὲν ἐξανδραποδιοῦσιν ἡβηδὸν ἅπαντας, χρήματα δὲ ληΐσονται πάντα, οὐκ ἐπὶ κοινῆς αὐτοῖς μόνον τὴν ἀσφάλειαν ἐν τοῖς κατὰ τὸν ποταμὸν ὀχυρώμασιν ἀπέλιπεν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἰδίαν πεποίηται· 35. οὕτω συνεχῆ τὰ ἐρύματα ἐν τοῖς χωρίοις ἀπεργασάμενος ὥστε ἀγρὸς ἕκαστος ἢ φρούριον ἀποτετόρνευται, ἢ τῷ τετειχισμένῳ πρόσοικός ἐστιν...

IV, 4, 1. Ὅσα δὲ καὶ ἄλλα ὀχυρώματα ἐν τῇδε τῇ τῆς Εὐρώπης πεποίηται μοίρᾳ εἰπεῖν ἄξιον. καὶ εἰ μὲν παρ' ἄλλοις ἀνθρώπων τισὶ μακράν τε ᾠκημένοις καὶ πολιτείαν ἑτέραν ἔχουσι τὸν κατάλογον ἐποιούμεθα τῶν τῇδε φρουρίων, ἅπερ Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται, ἵνα δὴ ἔμελλεν ὁ λόγος ἀμάρτυρος εἶναι, εὖ οἶδ' ὅτι μυθολόγος τε ἂν τῶν ἔργων τῷ ἀριθμῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄπιστος ὅλως. 2. νῦν δὲ (ἥ τε γὰρ ὄψις οὐ μακράν που τυγχάνει οὖσα καὶ παμπληθεῖς ἄγαν οἱ ἐκεῖθεν ἐπιχωριάζοντες ἡμῖν ἄνθρωποι) φέρε δὴ νεανιευσάμενοι τὴν ἀλήθειαν ἐχέγγυον οὖσαν, ἀπαριθμησώμεθα μηδεμιᾷ ὀκνήσει τὰ ὀχυρώματα, ὅσα δὴ ἀμφὶ τὰς χώρας τάς μοι ἔναγχος δεδηλωμένας πεποίηται Ἰουστινιανὸς βασιλεύς, ἢ τὰ πεπονηκότα ἐρυμάτων ἀνανεούμενος, ἢ νέα τείχη ἐπιτεχνώμενος. 3. οὐδὲν δὲ χεῖρον ὡς ἐν καταλόγῳ ἐπελθεῖν ἅπαντα, ὡς μὴ τῶν ὀνομάτων ἐπιμιξίᾳ ὄχλος τις ἐπιγένηται τῷ λόγῳ πολύς.

IV, 5, 1. Οὕτω μὲν σύμπασαν τὴν μεσόγειαν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐν Ἰλλυριοῖς ἐτειχίσατο. τρόπον δὲ ὅντινα καὶ τὴν ἠϊόνα ποταμοῦ Ἴστρου, ὃν καὶ Δανούβιον ὀνομάζουσιν, ἐρύμασί τε καὶ φυλακτηρίοις στρατιωτῶν ἐκρατύνατο, ἐγὼ δηλώσω. 2. οἱ Ῥωμαίων τὸ παλαιὸν αὐτοκράτορες τοῖς ἐπέκεινα ᾠκημένοις

timp; ci încep războiul fără nici un pretext și nu-l sfîrșesc decît cu sabia. Dar să desfășurăm mai departe firul povestirii noastre. 8. Căci tot mai de folos va fi să ajungem la capăt, oricum ar fi, odată ce am început treaba, decît s-o lăsăm neisprăvită și să dăm înapoi. 9. Pe lîngă aceasta, nici n-ar fi de iertat ca, în timp ce împăratul nostru înfăptuiește asemenea opere, noi să nu ne încumetăm a scrie despre ele. 10. Și fiindcă ne-am pus în gînd să numerăm zidirile sale din Europa, se cuvine să spunem mai întîi cîteva cuvinte despre aceste ținuturi.

11. O parte a apelor din Marea Adriatică se desface de restul mării și se înfundă în continent, despărțind pămîntul pe o întindere considerabilă și formînd golful Ionic [88]. Acest braț de mare are în dreapta Epirul și neamurile de acolo, iar la stînga Calabria; și strecurîndu-se pînă foarte departe, el înconjoară aproape tot continentul. 12. Mai sus de această mare și în fața ei curge fluviul Istru și face din Europa un pămînt în formă de insulă. 13. Acolo împăratul a făcut o mulțime de zidiri vrednice de luat în seamă. 14. Căci a întărit cu ziduri toată Europa [89] și a făcut-o peste putință de înfruntat de către barbarii care locuiesc dincolo de fluviul Istru ...

33. Vrînd să facă din Istru cea mai puternică apărare a noastră și a întregii Europe, împăratul a acoperit țărmul fluviului cu întărituri dese, după cum vom arăta ceva mai încolo, și a așezat pretutindeni pe țărm străji de oșteni, pentru a opri cu străşnicie trecerea barbarilor din părțile acelea. 34. Cu toate aceste înfăptuiri, neavînd încredere în amăgitoarea nădejde omenească și gîndindu-se că, dacă dușmanii vor izbuti să treacă fluviul în vreun fel oarecare, vor cotropi ogoarele lipsite de apărare, vor lua ca sclavi pe toți oamenii de vîrstă tînără și vor prăda toate avuțiile, împăratul nu se mulțumi să le dea o siguranță colectivă prin fortificațiile de pe malurile fluviului, ci le mai dădu și una deosebită. 35. El făcu atît de dese întărituri în sate, încît fiecare ogor își are fortificația sa, sau se află în vecinătatea unui loc întărit.

IV, 4,1. Se cuvine să vorbim și despre celelalte întărituri pe care le-a făcut în această parte a Europei. Dacă aș alcătui o listă a cetăților zidite de împăratul Iustinian la alți oameni, care locuiesc departe și în altă țară, unde n-ar avea mărturie cele spuse de mine, știu bine că vorbele mele ar părea o poveste cu totul de necrezut, din cauza numărului imens al lucrărilor. 2. Dar cum nu-i departe locul unde ele pot fi văzute, iar în mijlocul nostru se află o mulțime de oameni originari de acolo, vom spune cu hotărîre adevărul, căci e o chezășie, și vom enumera fără întîrziere întăriturile făcute de împăratul Iustinian în provinciile despre care tocmai am pomenit, fie înnoind pe cele ruinate, fie înălțînd ziduri proaspete. 3. Va fi bine să le înșirăm pe toate într-o listă, spre a nu se ivi multă încurcătură în cuvintele noastre din pricina amestecului de nume.

IV, 5,1. În felul acesta împăratul Iustinian a fortificat tot ținutul dinlăuntrul Illyriei. Acum voi arăta și cum a întărit țărmul fluviului Istru, care se mai numește și Dunăre, cu fortificații și garnizoane de soldați. 2. Căutînd să oprească trecerea Dunării de către barbarii care locuiau de cealaltă parte,

[88] Este vorba despre partea de la intrarea în Marea Adriatică.
[89] Adică Peninsula Balcanică.

βαρβάροις τὴν τοῦ Δανουβίου διάβασιν ἀναστέλλοντες ὀχυρώμασί τε κατέλαβον τούτου δὴ τοῦ ποταμοῦ τὴν ἀκτὴν ξύμπασαν, οὐ δὴ ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἐνιαχῆ ἐπὶ θάτερα πολίσματά τε καὶ φρούρια τῆδε δειμάμενοι. 3. ταῦτα δὲ τὰ ὀχυρώματα ἐξειργάσαντο οὐκ ἀμήχανα προσελθεῖν, εἴ τις προσίοι, ἀλλ' ὅσον δὴ μὴ ἀνδρῶν ἔρημον τὴν τοῦ ποταμοῦ ἠνίονα λελεῖφθαι· ἐπεὶ τειχομαχεῖν τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις οὐδαμῆ ἔγνωστο. 4. τὰ πολλὰ τῶν ἐρυμάτων αὐτοῖς ἀμέλει ἀπεκέκριτο ἐς πύργον ἕνα, μονοπύργιά τε, ὡς τὸ εἰκός, ἐπεκαλεῖτο, ἄνθρωποί τε ὀλίγοι κομιδῆ ἐν αὐτοῖς ἵδρυντο. 5. καὶ τοῦτο τηνικάδε ἀπέχρη τὰ τῶν βαρβάρων δεδίσσεσθαι γένη, ὥστε δὴ ἀναδύεσθαι τὴν ἐς Ῥωμαίους ἐπίθεσιν. 6. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀττίλας στρατῷ μεγάλῳ ἐσβεβληκώς, τά τε ὀχυρώματα πόνῳ οὐδενὶ ἐς ἔδαφος καθεῖλε, καὶ γῆν Ῥωμαίων ὑπαντιάζοντός οἱ οὐδενὸς ἐληΐσατο τὴν πολλήν. 7. ἀλλ' Ἰουστιανὸς βασιλεὺς ἀνῳκοδομήσατό τε τὰ καθῃρημένα, οὐχ ἧπερ τὰ πρότερα ἦν, ἀλλ' ἐς τοῦ ὀχυρώματος τὸ καρτερώτατον μάλιστα, καὶ πλεῖστα ἔτι ἐπετεχνήσατο καινουργήσας αὐτός. 8. ταύτῃ τε παντάπασιν ἀνεσώσατο ἀπολωλυῖαν ἤδη τὴν ἀσφάλειαν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. ἅπερ ἅπαντα ὅντινα γεγένηται τρόπον, ἐγὼ δηλώσω.

IV, 5, 9. Κάτεισι μὲν ἐξ ὀρέων τῶν ἐν Κελτοῖς ποταμὸς Ἴστρος, οἳ τανῦν Γάλλοι ἐπικαλοῦνται. χώραν δὲ περιβάλλει πολλήν, ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ πλεῖστον παντελῶς ἔρημον, ἐνιαχῆ δὲ βαρβάρους οἰκήτορας ἔχουσαν, θηριώδη τέ τινα δίαιταν ἔχοντας καὶ ἀνεπίμικτον τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις 10. Δακίας δὲ ὡς ἀγχοτάτω γενόμενος, ἐνταῦθα διαρίζων φαίνεται πρῶτον τούς τε βαρβάρους, οἳ δὴ αὐτοῦ τὰ ἐπ' ἀριστερᾷ ἔχουσι, τήν τε Ῥωμαίων γῆν ἐν δεξιᾷ οὖσαν. 11. διὸ δὴ Ῥιπησίαν καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὴν ταύτῃ Δακίαν· ῥῖπα γὰρ ἡ ὄχθη τῇ Λατίνων καλεῖται φωνῇ. 12. πόλιν οὖν παρὰ τὴν ἐκείνῃ ἀκτήν, ὄνομα Σιγγηδόνον, ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐδείμαντο πρώτην. 13. ταύτην δὲ βάρβαροι προϊόντος τοῦ χρόνου ἑλόντες, ἔς τε τὸ ἔδαφος καθελόντες εὐθύς, ἔρημον ἀνθρώπων παντάπασι κατεστήσαντο. 14. τρόπῳ δὲ τῷ αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων ὀχυρωμάτων κατεστήσαντο τὰ πλεῖστα. 15. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς ἀνανεωσάμενος ξύμπασαν καὶ τειχίσματι ὀχυρωτάτῳ περιβαλών, πόλιν περιφανῆ τε καὶ λόγου πολλοῦ ἀξίαν πεποίηκεν αὖθις. 16. φρούριόν τε ἄλλο διαφερόντως ἐχυρὸν ἀνέστησε νέον, πόλεως Σιγγηδόνου. ὀκτὼ μάλιστα σημείοις διέχον, ὅπερ Ὄκταβον λόγῳ τῷ εἰκότι καλοῦσιν. 17. ἐπίπροσθεν δὲ αὐτοῦ πόλις ἦν ἀρχαία τὸ Βιμινάκιον, ἥνπερ ὁ βασιλεὺς (ἐκ θεμελίων γὰρ ἀπωλώλει τῶν ἐσχάτων πολλῷ πρότερον) ἀνοικοδομησάμενος ξύμπασαν ἀπέδειξε νέαν).

IV, 6, 1. Ἐκ δὲ Βιμινακίου προϊόντι ὀχυρώματα τρία πρὸς τῇ τοῦ Ἴστρου ἠϊόνι ξυμβαίνει εἶναι, Πιγκούς τε καὶ Κούπός καὶ Νοβάς. 2. οἷς δὲ πρότερον ἥ τε οἰκοδομία καὶ τὸ ὄνομα ἐπὶ πύργου ἑνὸς ἔκειτο. ἀλλὰ νῦν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τά τε οἰκία καὶ τὰ ἐρύματα ἔς τε πλῆθος καὶ μέγεθος ἐν τούτοις δὴ τοῖς χωρίοις ἀνενεγκὼν μέγα, πόλεων αὐτοῖς ἀξιώματα οὐκ ἀπὸ τοῦ εἰκότος ἐντέθεικε. 3. Νοβῶν δὲ καταντικρὺ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ πύργος ἐκ παλαιοῦ ἀπημελημένος

împărații romani de odinioară au acoperit tot țărmul acestui fluviu cu fortificații, nu numai în dreapta fluviului, ci au zidit pe alocuri și în partea opusă orășele [90] întărite și cetăți. 3. Dar aceste întărituri nu fuseseră făcute în așa fel încît să poată rezista vreunui atac, ci numai ca să nu rămînă țărmul fluviului fără apărători; pentru că barbarii de prin acele părți nu știau să ia cu asalt ziduri. 4. E adevărat că cele mai multe întărituri constau dintr-un singur turn și de aceea se și numeau *monopyrgia* [91]. În ele se afla un număr de oameni cu totul redus. 5. Și atît era de ajuns pe atunci pentru a speria triburile barbare, care se fereau să atace pe romani. 6. Mai tîrziu însă, cînd Attila [92] năvăli cu oaste multă, el dărîmă aceste întărituri pînă la pămînt, fără nici o greutate, și pustii cea mai mare parte a teritoriului roman fără să întîmpine vreo împotrivire. 7. Însă împăratul Iustinian a zidit din nou întăriturile dărîmate, nu cum fuseseră mai înainte, ci cu mult mai puternice; și pe foarte multe le-a dres și le-a înnoit tot el. 8. În felul acesta a redat complet imperiului roman siguranța pe care o pierduse. Toate acestea le voi arăta așa cum s-au întîmplat.

IV, 5,9. Fluviul Istru coboară din munții celților, care acum se numesc galli, ocolește un teritoriu întins, în cea mai mare parte cu desăvîrșire pustiu, locuit numai pe ici-colo de barbari, ducînd o viață ca animalele și lipsiți de legături cu ceilalți oameni. 10. Cînd ajunge foarte aproape de Dacia, el apare pentru prima oară ca hotar între barbarii care ocupă partea stîngă a fluviului și teritoriul roman din dreapta sa. 11. De aceea romanii numesc Dacia din această parte *Ripensis*, căci „țărm" se cheamă în latinește *ripa*. 12. În vremurile de demult romanii zidiseră pe țărmul de acolo primul oraș cu numele Singidunum. 13. Cu trecerea timpului l-au cucerit barbarii, l-au distrus pînă în temelii și l-au făcut cu desăvîrșire nelocuit. 14. La fel au fost și cu cele mai multe dintre celelalte locuri întărite. 15. Împăratul Iustinian l-a zidit în întregime din nou, l-a înconjurrat cu ziduri foarte puternice și a făcut din el iarăși un oraș vestit și de mare însemnătate. 16. A mai înălțat o cetate nouă, deosebit de puternică, la o depărtare de cel mult opt mile [93] de orașul Singidunum, de aceea se și numește, după cum se și cuvine, *Octava*. 17. În fața ei se află un oraș vechi, Viminacium, pe care împăratul l-a rezidit, făcîndu-l în întregime nou (căci fusese distrus pînă în temelii cu mult timp înainte).

IV, 6,1. De la Viminacium, mergînd înainte, întîlnim trei fortificații pe țărmul Istrului: Pinci, Cupi și Novae. 2. Construcția și numele lor se întemeia mai înainte pe un singur turn. Acum însă împăratul Iustinian a sporit mult numărul și mărimea clădirilor și întăriturilor din aceste locuri și le-a dat însemnătatea unui oraș. 3. În fața orașului Novae, pe celălalt țărm, stătea din

---

[90] Este vorba despre capetele de pod pe care romanii le-au păstrat probabil fără întrerupere de la părăsirea Daciei de către Aurelian și pînă la Atila, situație atestată de ceramică și numeroasele monede găsite în Banat și Oltenia.

[91] Adică „întărituri formate dintr-un singur turn".

[92] În anii 441—443 și 447—448.

[93] Aproximativ 12 km.

ἑστήκει, ὄνομα Λιτερατά· ὅνπερ οἱ πάλαι ἄνθρωποι Λεδέρατα ἐκάλουν. 4. ὃν δὴ ἐς φρούριον μέγα τε καὶ διαφερόντως ἐχυρώτατον ὁ καθ' ἡμᾶς βασιλεὺς μετεστήσατο. 5. μετὰ Νοβὰς δὲ φρούρια Κανταβαζά τε καὶ Σμόρνης τε καὶ Κάμψης καὶ Τανάτα καὶ Ζέρνης καὶ Δουκεπράτου. ἐν δὲ τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ ἄλλα τε πολλὰ φρούρια ἐκ θεμελίων [καὶ ταῦτα] τῶν ἐσχάτων ἐδείματο. 6. μετὰ δὲ Καπούτβοες ὠνόμασται, τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ ἔργον, καὶ πολίχνιον ἐφεξῆς παλαιόν, Ζάνης ὄνομα. 7. οἷσπερ ἅπασιν ἐρύματα περιβαλὼν ἐχυρώτατα προβόλους εἶναι τῆς πολιτείας ἀνανταγωνίστους πεποίηται. 8. τούτου δὲ τοῦ Ζάνης οὐ πολλῷ ἄποθεν φρούριον μέν ἐστι, Πόντες ὄνομα· ὁ δὲ ποταμὸς ἐκροήν τινα ἐνταῦθα ἐκβάλλων, ταύτῃ τε περιπολῶν ὀλίγην τινὰ τῆς ἀκτῆς μοῖραν, ἐπιστρέφει αὖθις ἐς ῥοῦν τὸν οἰκεῖον, καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἀναμίγνυται. 9. ποιεῖ δὲ ταῦτα οὐκ αὐτόματος, ἀλλ' ἀνθρώπων ἐπινοίαις ἀναγκασθείς. 10. ὅτου δὲ δὴ ἕνεκα Πόντες τε ὁ χῶρος ἐκλήθη καὶ ἀναγκαστὸν περιάγουσιν αὐτόσε τὸν Ἴστρον, ἐγὼ δηλώσω.

11. Ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ Τραϊανός, θυμοειδής τε ὢν καὶ δραστήριος, ὥσπερ ἀγανακτοῦντι ἐῴκει, ὅτι δὴ οὐκ ἀπέραντος αὐτῷ ἡ βασιλεία εἴη, ἀλλὰ ποταμῷ Ἴστρῳ ὁρίζεται. 12. ζεῦξαι οὖν αὐτὸν γεφύρᾳ διὰ σπουδῆς ἔσχεν, ὡς διάβατός τε αὐτῷ καὶ οὐδαμῇ ἐμπόδιος εἴη ἐς τοὺς ἐπέκεινα βαρβάρους ἰόντι. 13. ὅπως μὲν οὖν τὴν γέφυραν ἐπήξατο ταύτην, ἐμοὶ μὲν οὐκ ἂν ἐν σπουδῇ γένοιτο, Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ Δαμασκηνός, ὁ καὶ παντὸς γεγονὼς ἀρχιτέκτων τοῦ ἔργου, φραζέτω. 14. οὐ μέντοι τις τὸ λοιπὸν γέγονεν ὄνησις ἐνθένδε Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ τὴν γέφυραν ὅ τε Ἴστρος ἐπιχυθεὶς ὕστερον καὶ ὁ χρόνος ἐπιρρεύσας καθεῖλον. 15. πεποίηται δὲ Τραϊανὸς τότε καὶ φρούρια δύο τοῦ ποταμοῦ ἐφ' ἑκάτερα, καὶ αὐτοῖν Θεοδώραν μὲν ἐπωνόμασαν τὸ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ, Πόντες δὲ τὸ ἐπὶ Δακίας ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ ἐκλήθη. 16. πόντεν γὰρ τὴν γέφυραν Ῥωμαῖοι τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ. ἀλλ' ἐπεὶ ἐνταῦθα γινομέναις ναυσὶν ἄπλους τὸ λοιπὸν ὁ ποταμὸς ἦν, τῶν τῆς γεφύρας αὐτόθι ἐρειπίων τε καὶ θεμελίων [ἐνταῦθα] κειμένων τούτου δὴ ἕνεκα τὸν ποταμὸν ἀναγκάζουσι μεταπορεύσθαι τὸν αὐτοῦ δρόμον καὶ τὴν πορείαν ἀνακυκλεῖν αὖθις, ὅπως ἂν πλώϊμον καὶ τὸ ἐνθένδε αὐτὸν ἔχοιεν. 17. ἄμφω μὲν οὖν καταπεπονηκότα τὰ φρούρια ταῦτα διά τε χρόνου μῆκος καὶ οὐχ ἥκιστα ἐπισκηψάντων ἐνταῦθα βαρβάρων διεφθάρθαι ξυνέβη. 18. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς Πόντην μέν, ὅπερ ἐστὶ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ δεξιᾷ, νέᾳ τε καὶ ἀμάχῳ ἐπιεικῶς ἀνανεωσάμενος οἰκοδομίᾳ, τὴν ἀσφάλειαν Ἰλλυριοῖς ἀνεσώσατο· τοῦ δὲ αὐτοῦ ἐπὶ θάτερα ὄντος, ὅπερ Θεοδώραν καλοῦσιν, ἅτε ἀποκειμένου τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις, προσήκειν οἱ ἐπιμελεῖσθαι οὐδαμῇ ᾤετο· τὰ δὲ νῦν ἑστῶτα μετὰ τὴν Πόντην ὀχυρώματα ᾠκοδομήσατο καινουργήσας αὐτός, ἅπερ καλεῖται Μαρεβούργου τε καὶ Σουσίανα, Ἁρμάτα τε καὶ Τιμένα, καὶ Θεοδωρούπολίς τε καὶ Στιλιβούργου καὶ Ἁλικανιβούργου.

vechime un turn lăsat în părăsire, cu numele Literata[94], pe care oamenii de demult îl numeau Lederata. 4. Pe acesta împăratul nostru l-a transformat într-o fortăreață mare și deosebit de întărită. 5. După Novae urmează fortărețele Cantabaza, Smornes, Campses[95], Tanata, Zernes[96] și Ducepratu. Pe celălalt țărm au fost construite din temelii multe alte fortărețe. 6. După aceea urmează așa-numitul Caputbovis, o lucrare a împăratului roman Traian și un orășel foarte vechi cu numele Zanes. 7. Pe toate acestea le-a înconjurat cu întărituri foarte puternice și a făcut din ele cetăți de necucerit ale imperiului. 8. Nu departe de această Zanes se află un post întărit cu numele Pontes. Acolo fluviul întinde un braț și, după ce ocolește o mică parte a țărmului, se întoarce din nou în albia sa obișnuită și se amestecă cu sine însuși. 9. Nu face acest lucru de la sine, ci constrîns de născocirea omenească. 10. Voi arăta din ce pricină locul acesta a fost numit Pontes și de ce silesc oamenii Istrul să facă acolo un înconjur.

11. Împăratul roman Traian, om inimos și energic, nu putea suferi ca împărăția lui să aibă margini și să se termine la fluviul Istru. 12. De aceea se grăbi să construiască peste el un pod [97], spre a putea trece și spre a nu fi împiedicat de a porni împotriva barbarilor de dincolo. 13. Nu mă grăbesc să arăt cum a construit podul; lucrul acesta să-l facă Apolodor din Damasc [98], care a fost arhitectul întregii lucrări. 14. Totuși după aceea n-a rezultat vreun folos din el petru romani, deoarece scurgerea timpului și revărsările Istrului au distrus podul. 15. Tot atunci Traian a pus să se construiască și două fortărețe de ambele părți ale fluviului; cea de pe malul opus a fost numită Theodora [99], iar cea de pe țărmul Daciei Pontes, după numele lucrării; 16. căci podul romanii îl numesc în limba latină *pontem*. Deoarece fluviul nu mai era navigabil pentru corăbii în acea parte, din cauza ruinelor și a temeliilor podului risipite acolo, locuitorii au silit fluviul să-și schimbe cursul și să facă un ocol, ca să-l aibă navigabil și de acolo înainte. 17. Cele două fortărețe, ruinate din cauza timpului îndelungat și mai ales din pricina năvălirilor barbare de prin acele părți, erau complet distruse. 18. Împăratul Iustinian a refăcut Pontes, care se află pe partea dreaptă a fluviului, printr-o construcție nouă și de necucerit și a pus astfel în siguranță pe illyri. Dar n-a socotit nicidecum că e nimerit să se îngrijească și de fortăreața Theodora [99], de pe celălalt mal, fiindcă era expusă barbarilor de acolo. Fortărețele care urmează după Pontes și care stau întregi le-a construit pentru întîia oară Iustinian. Ele se numesc Mareburgu, Susiana, Armata, Timena, Theodoropolis, Stiliburgu și Halicaniburgu [100].

---

[94] Prin etimologie populară în loc de Lederata.
[95] Este vorba probabil despre *Caput Fossae* (satul Șip).
[96] Probabil Dierna (Orșova).
[97] Lucrarea a fost începută în primăvara anului 103, între Turnu-Severin (Drobeta) și Cladovo (Zanes).
[98] Un vestit arhitect al vremii (60—125).
[99] Probabil vechea Drobeta — distrusă și ea în timpul lui Atila — din care a fost reconstruit acum doar un turn, care a primit numele soției împăratului.
[100] Simple posturi de observație de dată recentă, care n-au fost identificate.

19. Ἦν δέ τι πολίχνιον ἐγγὺς κείμενον, Ἀκυὲς ὄνομα, οὗπερ ὀλίγα ἄττα σαθρὰ γεγονότα ὁ βασιλεὺς ἐπηνώρθωσε. 20. καὶ μετ' ἐκεῖνο Βουργονόβορε καὶ Λακκόβουργο, καὶ τὸ Δορτικὸν ἐπικαλούμενον φρούριον, ὅπερ τῷ χρόνῳ ἐξίτηλον γεγενημένον, ἐς ὀχύρωμα νῦν ἐχυρώτατον κατεστήσατο. 21. καὶ πύργον ἕνα, Ἰουδαῖος καλούμενον, φρούριον διεσκευάσατο κεκαλλιστευμένον καλεῖσθαι ‹τε› καὶ εἶναι. 22. καὶ τὸ δὴ Βουργουάλτου ὠνομασμένον, ἔρημόν τε καὶ παντάπασιν ἀοίκητον τὰ πρότερα ὄν, ἀλλὰ καὶ χῶρον ἕτερον περιβόλῳ ἐτειχίσατο νέῳ, ὅνπερ ἐπικαλοῦσι Γόμβες. 23. καὶ τὸ Κρίσπας ἔρυμα καταπεπονηκὸς τῷ μήκει τοῦ χρόνου, ἔτι μέντοι καὶ Λογγινιάνα καὶ Ποντεσέριον ἐδείματο, ἔργον διαφερόντως ἐξαίσιον. 24. ἐν δὲ Βονωνίᾳ τε καὶ Νοβῷ προμαχεῶνας διερρυηκότας ἀνενεώσατο. καὶ Ῥατιαρίας πόλεως ὅσα καταπεπτώκει, ὀρθὰ ἐστήσατο. 25. καὶ πολλὰ δὲ ἄλλα κατὰ τὸ χρείᾳ ξυνοῖσον ἢ βραχέα κομιδῇ ὄντα ἐπὶ μέγα ἐξῆρεν, ἢ συνέστειλε τὸ περιττὸν ἀφελόμενος, ὅπως δὴ μὴ τοῖς πολεμίοις ἢ τῷ ὑπεράγαν βραχεῖ ἢ τῷ ἀμέτρῳ εὐέφοδα εἴη, ὥσπερ ἀμέλει Μωκατίανα μὲν πύργον ἕνα κατὰ μόνας τὰ πρότερα ὄντα φρούριον τανῦν τελεώτερον κατεστήσατο. 26. τὸ δέ γε Ἀλμοῦ, χώραν περιβεβλημένον πολλήν, ἐς ὀλίγον ξυναγαγὼν σὺν τῷ ἀσφαλεῖ ἄμαχον εἶναι τοῖς πολεμίοις εἰργάσατο. 27. καὶ πολλαχῇ δὲ πύργον ἕνα κατὰ μόνας ἑστῶτα εὑρὼν καὶ διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητον τοῖς ἐπιοῦσιν ὄντα φρούριον ἐχυρώτατον κατεστήσατο. 28. ὃ δὴ περί τε Τρίκεσαν καὶ Πούτεδιν πεποίηκε. καὶ μὴν καὶ ὀχυρώματα τοῦ ἐν Κεβρῷ τὰ καταπεπονηκότα θαυμασίως ὡς ἐπηνώρθωσε· φρούριόν τε οὐ πρότερον ὂν ἐν Βιγρανῇ δεδημιούργηκε, καὶ αὐτοῦ ἄγχιστα ἕτερον ἐν χωρίῳ, ἐφ' οὗ δὴ πύργος εἷς τὰ πρότερα ᾤν εἱστήκει μόνος, ὄνομα Ὄνος. 29. ἐλέλειπτο δὲ μόνα πόλεως ἐδάφη οὐ πολλῷ ἄποθεν. Αὐγοῦστες ὠνομάζετο ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἡ πόλις. 30. νῦν δὲ τὸ μὲν παλαιὸν ὄνομα ἔχουσα, νέα δὲ καὶ ἀκραιφνὴς ὅλη πρὸς Ἰουστινιανοῦ βασιλέως γεγενημένη, ὁμίλῳ οἰκητόρων ἐπιεικῶς πλήθει. 31. ἀλλὰ καὶ τὰ πεπονθότα τοῦ ἐν Ἀεδάβῃ ἐρύματος ἐπηνώρθωσε, καὶ Βαριάνα πόλιν ἐκ παλαιοῦ κειμένην ἀνέστησεν· ἔτι μέντοι καὶ Βαλεριάναν, ἔρυμα πρότερον οὐδὲν ἔχουσαν, ἐτειχίσατο.

32. Πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ χωρίων οὐ παρὰ τοῦ ποταμοῦ κειμένων τὴν ὄχθην, ἀλλὰ κατὰ πολὺ ἄποθεν ὄντων ἐπεμελήσατο, πεσουμένων ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον, τειχίσμασί τε αὐτὰ περιβέβληκεν ἀμάχοις τισί. 33. Κάστρα Μάρτις τε καὶ Ζητνουκόρτου καὶ Ἰσκὸς τὰ χωρία ἐπικαλεῖται ταῦτα. παρὰ δὲ τοῦ ποταμοῦ τὴν ὄχθην φρούριον παλαιόν, Οὔννων ὄνομα, ἐπιμελείας ἠξίωσε τά τε ἄλλα καὶ ἀμφὶ τῷ περιβόλῳ πολλῆς. 34. ἔστι δέ τις χῶρος οὐ πολλῷ ἄποθεν τούτου δὴ τοῦ Οὔννων φρουρίου, ἔνθα δὴ ὀχυρώματα δύο Ἴστρου ποταμοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἦν, ἐν μὲν Ἰλλυριοῖς Παλατίολον ὄνομα, ἐπὶ θάτερα δὲ Συκίβιδα. 35. ταῦτα καθῃρημένα τῷ χρόνῳ ἀνανεωσάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς τῶν ταύτῃ βαρβάρων τὰς ἐπιδρομὰς ἀνεχαίτισεν, ἐπέκεινά τε φρούριον ᾠκοδομήσατο, παλαιὸν ἔρυμα, ὅπερ Οὔτως ὠνό-

19. În apropiere era un orăşel cu numele Aquae [101], care avea unele părţi ruinate pe care le-a restaurat împăratul. 20. După el a refăcut Burgonovore [102], Laccoburgu [103] şi cetăţuia poreclită Dorticum. Aceasta se ruinase cu timpul şi a fost transformată acum într-o cetate din cele mai puternice. 21. De asemenea a refăcut în aşa fel un turn numit Iudaeus, încît e socotit ca o fortăreaţă din cele mai impunătoare, după cum şi este de fapt. 22. La fel a făcut şi cu Burgualtu [104], părăsit şi cu desăvîrşire nelocuit mai înainte; ci a mai înconjurat cu ziduri noi şi alt loc, numit Gombes [105]. 23. Apoi a zidit din nou cetatea Crispa [106], ruinată complet din cauza vechimii, precum şi Longiniana [107] şi Ponteserium [108], o lucrare deosebit de valoroasă. 24. În Bononia şi Novum [109] a refăcut meterezele prăbuşite şi a înălţat din nou tot ce căzuse la pămînt din oraşul Ratiaria. 25. Şi pe multe altele le-a redus după nevoie sau le-a făcut mai mari, deoarece erau prea mici, sau a înlăturat ce era de prisos, spre a nu fi uşor atacate de duşmani, fie din cauza micimii lor, fie din cauza mărimii exagerate. Aşa, din Mocatiana, care mai înainte era un turn izolat, a făcut acum o adevărată fortăreaţă; 26. iar Almus, care era foarte întins, l-a redus la un spaţiu restrîns, făcîndu-l inaccesibil duşmanilor prin siguranţa pe care o prezintă. 27. În multe locuri, unde a găsit cîte un turn izolat, care din pricina aceasta era uşor dispreţuit de atacatori, a construit cîte o fortăreaţă din cele mai puternice, 28. cum a făcut lîngă Tricesa şi la Putedis [110]. A înălţat din nou, în mod minunat, întăriturile din Cebrus, care căzuseră în ruină. A construit o fortăreaţă nouă la Bigranae [111], şi foarte aproape de ea alta, într-un loc unde se afla mai înainte numai un turn, numit Onos [112]. 29. Nu departe de acolo nu mai rămăseseră decît temeliile dintr-un oraş, care în vremurile de demult se numea Augustes. 30. În prezent, păstrîndu-şi vechiul nume, el a devenit cu totul nou şi întreg, datorită împăratului Iustinian, şi are o mulţime de locuitori. 31. Tot el a refăcut părţile ruinate ale cetăţii din Aidava şi a reconstruit oraşul Variana, care de mult era în ruine. A mai înconjurat cu ziduri şi Valeriana, care mai înainte nu avea întăritură.

32. Afară de aceasta a avut grijă şi de cetăţile care nu se aflau de-a lungul malului fluviului, ci foarte departe de el şi care de cele mai adeseori ameninţau să se ruineze. Pe acestea le-a înconjurat cu ziduri foate puternice. 33. Aceste cetăţi se numesc: Castra Martis, Zetnucortu [113] şi Iscus. Lîngă malul fluviului se află o fortăreaţă veche, numită a hunilor [114], de care împăratul avu grijă deosebită, mai ales în privinţa zidului înconjurător. 34. Este un loc, nu prea departe de această fortăreaţă a hunilor, unde erau două întărituri de ambele părţi ale fluviului Istrus, şi anume Palatiolum în Illyria şi Sucidava de cealaltă parte. 35. Împăratul Iustinian a restaurat aceste posturi, care se ruinaseră cu timpul, şi în felul acesta a oprit năvălirile barbarilor de acolo [115]. Mai departe a transformat într-o fortăreaţă o

---

[101] Mai exact *Ad Aquas* (Vidrovac).

[102] Probabil forma coruptă a lui *Burgus Novus* neidentificat.

[103]-[113] De asemenea neidentificate.

[114] Această localitate, probabil o rămăşiţă a efemerei formaţiuni politice de după moartea lui Atila, din acea regiune, poate fi presupusă în faţa actualului lac Potel.

[115] Se pare că punctul de trecere a Dunării de la Sucidava—Oescus era favorabil unor invazii.

μασται. 36. ἐν ὑστάτῳ δὲ τῶν Ἰλλυρικῶν ὁρίων φρούριον ἀνῳκοδομήσατο, Λαπιδαρίας ὄνομα, καὶ πύργον ἕνα ἑστῶτα μόνον, Λουκερναριαβούργου καλούμενον, ἐς φρούριον ἀξιοθέατον μετεστήσατο. 37. ταῦτα μὲν Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἐν Ἰλλυριοῖς διαπέπρακται. οὐ μόναις δὲ ταῖς οἰκοδομίαις τὴν χώραν ἐτειχίσατο ταύτην, ἀλλὰ καὶ στρατιωτῶν φρουρὰς ἐν τοῖς ὀχυρώμασι πᾶσιν ἀξιολογωτάτους καταστησάμενος τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιβουλὰς ἀπεκρούσατο.

IV, 7, 1. Τὰ μὲν οὖν Ἰλλυριῶν ὀχυρώματα παρὰ ποταμὸν Ἴστρον ταύτῃ πῃ ἔχει· ἐπὶ Θρᾴκης δὲ νῦν ἰτέον ἡμῖν τὰ ἐρύματα, ὅσα δὴ παρὰ τὴν ἐκείνῃ ἀκτὴν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἴργασται. 2. οὐ γάρ μοι ἀπὸ τρόπου ἔδοξεν εἶναι ἅπασαν πρότερον περιηγησαμένῳ τὴν ταύτῃ ἠϊόνα οὕτω δὴ ἐπελθεῖν καὶ τὰ κατὰ τὴν μεσόγαιαν αὐτῷ πεπραγμένα.

IV, 7, 3. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ Μυσοὺς ἐνθένδε ἴωμεν, οὕσπερ ἀγχεμάχους οἱ ποιηταὶ καλοῦσιν. ἐπεὶ καὶ χώραν τὴν Ἰλλυριοῖς ὅμορον ἔχουσι. 4. μετὰ τὸν χῶρον οὖν, ὅνπερ Λουκερναριαβοῦργον καλοῦσι, Σεκούρισκα τὸ φρούριον ᾠκοδομήσατο Ἰουστινιανὸς βασιλεύς, καινουργήσας αὐτός. 5. ἐπέκεινά τε τὰ πεπονηκότα ἐν Κυντοδήμου ἀνενεώσατο. καὶ μετὰ τοῦτο πόλιν ἐδείματο οὐ πρότερον οὖσαν, ἥνπερ ὁμωνύμως τῇ βασιλίδι Θεοδωρόπολιν ἐπωνόμασεν. 6. ἔτι μέντοι φρουρίων τοῦ τε Ἰατρῶν καλουμένου καὶ Τιγᾶς τὰ πεπονθότα νέᾳ τινὶ διεσώσατο οἰκοδομίᾳ, καὶ τοῖς Μαξεντίου πύργον ἐντέθεικεν, ἐπεὶ αὐτοῦ προσδεῖν ᾤετο. καὶ τὸ Κυντῶν ἐδείματο φρούριον οὐ πρότερον ὄν. 7. μεθ' ὃ δὴ τὸ Τρασμαρίσκας ὀχύρωμά ἐστιν· οὗπερ καταντικρὺ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ Κωνσταντῖνός ποτε Ῥωμαίων βασιλεὺς φρούριον οὐκ ἀπημελημένως ᾠκοδομήσατο, Δάφνην ὄνομα, οὐκ ἀξύμφορον νενομικὼς εἶναι φυλάσσεσθαι ταύτῃ τὸν ποταμὸν ἑκατέρωθεν. 8. ὃ δὴ προϊόντος τοῦ χρόνου βάρβαροι μὲν ἀφανίζουσι τὸ παράπαν, Ἰουστινιανὸς δὲ ἀνῳκοδομήσατο βασιλεὺς ἐκ θενελίων ἀρμάμενος. 9. μετὰ δὲ Τρασμαρίσκαν ερυμά τε τὸ Ἀλτηνῶν, καὶ ὅπερ καλοῦσι Κανδιδιάνα, καθηρημένον πρὸς αὐτῶν πολεμίων πολλῷ πρότερον, ἐπιμελείας ἠξίωσε κατὰ λόγον τῆς χρείας. 10. ἔστι δὲ τρία ἑξῆς ὀχυρώματα παρὰ τὴν τοῦ Ἴστρου ἠϊόνα, Σαλτουπύργος τε καὶ Δορόστολος καὶ Συκιδάβα. 11. ὧν δὴ ἑκάστου τὰ πεπονθότα οὐκ ἀπημελημένως ὁ βασιλεὺς ἐπηνώρθωσε. 12. καὶ Κούηστρις δέ, ὅπερ κεῖται τῆς ἀκτῆς ἔκτοσθεν, ἐπιμέλειαν τὴν ὁμοίαν πεποίηται. καὶ Πάλματις ἐν στενῷ κείμενον μεῖζόν τε κατεστήσατο καὶ διαφερόντως εὐρύτερον, καίπερ οὐ παρὰ τὴν

veche întăritură numită Utos. 36. La extremitatea hotarelor Illyriei a zidit din nou o fortăreață cu numele Lapidaria și a transformat un turn izolat, numit Lucernariaburgu [116], într-o fortăreață demnă de văzut. 37. Acestea le-a înfăptuit împăratul Iustinian în Illyria. Dar el nu s-a mărginit numai să fortifice acest teritoriu cu construcții, ci a așezat în toate cetățile garnizoane de soldați foarte însemnate, prin care a respins încercările de atac ale barbarilor.

IV, 7, 1 Acestea sînt cetățile din Illyria, de-a lungul fluviului Istru. Să ne îndreptăm acum spre cele din Tracia [117], pe care împăratul Iustinian le-a construit de-a lungul țărmului de acolo. 2. Căci mi s-a părut că e natural ca mai întîi să parcurg întregul țărm de acolo și pe urmă să mă îndrept spre cele înfăptuite de el în interiorul țării.

IV, 7, 3. Deci, să pornim mai întîi de aici spre locuitorii din Moesia, pe care poeții îi numesc „luptători de aproape" [118]; pentru că țara lor se mărginește cu Illyria. 4. După localitatea numită Lucernariaburgu, împăratul Iustinian a zidit o fortăreață nouă, Securisca [119]. 5. Dincolo de acesta a renovat ruinele din Quintodemu, iar mai departe a construit un oraș nou, pe care l-a numit Theodoropolis, după numele împărătesei. 6. A mai refăcut și părțile ruinate ale fortărețelor numite Iatron și Tigas, printr-o construcție nouă, și a adăugat un turn fortăreței lui Maxentius [120]; căci socotea că e necesar. A zidit fortăreața Quinton, care nu exista mai înainte [121]. 7. După ea e cetatea Trasmarisca. În fața ei, pe celălalt țărm, împăratul roman Constantin construise odinioară, cu multă grijă, fortăreața numită Daphne [122], socotind că nu va fi inutil să fie străjuit acolo fluviul de ambele părți. 8. Cu trecerea timpului barbarii au distrus totul, iar împăratul Iustinian a zidit la loc începînd din temelii. 9. După Trasmarisca s-a îngrijit, după cum și era nevoie, de cetățile Altina [123] și Candidiana [124], distruse cu mult înainte de dușmani. 10. După aceea sînt de-a lungul malului Istrului trei cetăți: Saltupyrgos [125], Dorostolos și Sucidava. 11. La fiecare din ele împăratul a reparat cu îngrijire părțile căzute în ruină. 12. Aceeași grijă a avut și de Questris [126], care e mai departe de țărm. De asemenea a făcut mai mare și mai întins fortul Palamatis, situat într-un loc strîmt, deși nu lîngă malul fluviului. 13. În imediata apropiere de el a zidit o fortăreață nouă, Adina [127],

[116] Ambele localități neidentificate.

[117] Este vorba de dioceza Tracia cu cele șase provincii ale ei, printre care și Moesia Inferior sau Secunda și Scythia.

[118] Citatul este din *Iliada* XIII, 5.

[119] Pentru localizarea acestei fortărețe s-a propus satul Belavoda sau orașul Nicopol.

[120] Localitate neidentificată care își trage desigur numele de la împăratul Maxentius (306—312).

[121] De asemenea neidentificată.

[122] Amm. Marc., XXVII, 6,2 o plasează pe malul drept al Dunării. De aceea localizarea este foarte dezbătută și cu soluții variate. V. de curînd discuția la P. Diaconu, *În căutarea Dafnei*, „Pontica", IV (1971).

[123] Este probabil Oltina de pe malul Dunării, stațiune a flotei militare după Notitia Dignitatum, lîngă Adamclili (cf. și infra, p. 473).

[124] Probabil Malăk Preslaveț din Bulgaria.

[125] Neidentificat.

[126] Probabil Equestris, care apare ca epitet a lui *Colonia Iulia* (CIL, XIII, 2, 1).

[127] Localitate neidentificată din sudul Dobrogei.

ἀκτὴν τοῦ ποταμοῦ ὄν. 13. οὗ δὴ ἄγχιστα καὶ φρούριον Ἄδινα καινουργήσας ἐδείματο, ἐπεὶ διηνεκὲς διαλανθάνοντες Σκλαβηνοὶ βάρβαροι ἐνταῦθα ἐνεδρεύοντές τε κεκρυμμένως ἀεὶ τοὺς τῇδε ἰόντας ἄβατα ἐποίουν τὸ ἐκείνῃ χωρία. 14. καὶ φρούριον δὲ τὸ Τιλικίων ᾠκοδομήσατο, καὶ αὐτοῦ ἐν ἀριστερᾷ κείμενον ἔρυμα.

IV, 7, 15. Οὕτω μὲν καὶ Μυσοῖς τὰ ὀχυρώματα ἐπί τε τῆς ἀκτῆς ποταμοῦ Ἴστρου ἔσχε καὶ ταύτης πλησίον. 16. ἐπὶ Σκύθας δὲ τὸ λοιπὸν βαδιοῦμαι· ἔνθα δὴ φρούριον πρῶτον Κυρίλλου ἁγίου ἐπώνυμόν ἐστιν, οὗπερ τὰ πεπονηκότα τῷ χρόνῳ ἀνῳκοδομήσατο οὐκ ἀπημελημένως Ἰουστινιανὸς βασιλεύς. 17. ἐπέκεινά τε αὐτοῦ ἦν μὲν ἐκ παλαιοῦ ὀχύρωμα, Οὐλμιτῶν ὄνομα, βαρβάρων δὲ Σκλαβηνῶν ἐπὶ χρόνου μῆκος ἐκείνῃ τὰς ἐνέδρας πεποιηκότων, διατριβήν τε αὐτόθι ἐπὶ μακρότατον ἐσχηκότων, ἔρημόν τε παντάπασι γέγονε, καὶ οὐδὲν αὐτοῦ ὅτι μὴ τὸ ὄνομα, ἐλέλειπτο ἔτι. 18. ὅλον τοίνυν ἐκ θεμελίων δειμάμενος, ἐλεύθερα τῆς τῶν Σκλαβηνῶν ἐπιθέσεώς τε καὶ ἐπιβουλῆς κατεστήσατο εἶναι τὰ ἐκείνῃ χωρία. 19. ἔστι δέ που μετὰ τοῦτο Ἰβιδὰ πόλις, ἧς δὴ τοῦ περιβόλου πολλὰ ἐπεπόνθει, ἅπερ ἀνανεωσάμενος οὐδεμιᾷ μελλήσει ἐχυρωτάτην διεπράξατο εἶναι. 20. φρούριόν τε δεδημιούργηκε νέον αὐτὸς μετ' αὐτήν, ὅπερ Αἴγισσον ὀνομάζουσι. καὶ ἄλλο δὲ φρούριον Σκυθίας ἐν ὑστάτῳ κεῖται, Ἅλμυρις ὄνομα, οὗ δὴ τὰ πολλὰ σαθρὰ γεγονότα διαφανῶς ἀνοικοδομησάμενος διεσώσατο.

IV, 11, 14. Ἔστι δέ τις ἐν Ῥοδόπῃ πόλις ἀρχαία, Τόπερος ὄνομα, ἣ ποταμοῦ μὲν ῥεῖθρα περιβάλλεται ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον, λόφον δὲ αὐτῇ ἐπανεστηκότα ὄρθιον εἶχεν· ἀφ' οὗ δὴ οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν Σκλαβηνοῖς βαρβάροις ἑάλω.

IV, 11, 20. Καὶ φρούρια δὲ ἀνάριθμα ἐπὶ Θρᾴκης ἱδρύσατο πάσης, δι' ὧν τὴν χώραν, ἀποκειμένην τὰ πρότερα ταῖς τῶν πολεμίων ἐπιδρομαῖς, παντάπασιν τανῦν ἀδήωτον κατεστήσατο. ἔστι δὲ τὰ φρούρια, ὅσα ἡμᾶς μεμνῆσθαι αὐτῶν, πρὸς ὄνομα τάδε..

Τὰ Θρᾳκῶν λειπόμενα. Παρά τε τὸν Εὔξεινον πόντον καὶ ποταμὸν Ἴστρον, κἀν τῇ μεσογείᾳ, οὕτως. Μυσίας παρὰ μὲν ποταμὸν Ἴστρον·

Ἑρκούλεντε	Ἐξεντάπριστα
Σκατρῖνα	Δεονίανα
Ἀππίαρα	Λιμώ

pentru că barbarii sclavini [128] stăteau mereu ascunşi acolo şi pîndeau pe călători, făcînd cu neputinţă trecerea prin acele locuri. 14. A mai construit şi fortul Tilicion [129], iar la stînga lui o întăritură.

IV, 7, 15. Acestea sînt fortificaţiile din Moesia, atît cele de pe malul Istrului, cît şi cele din apropierea lui. 16. Acum mă voi ocupa de cele din Sciţia [130]. Aici este mai întîi fortăreaţa cu numele sfîntului Ciril [131], căreia împăratul Iustinian i-a refăcut cu grijă părţile ruinate din cauza timpului. 17. Dincolo de ea se află din vechime o cetate numită Ulmetum. Din cauză că barbarii sclavini îşi făcuseră acolo un loc de pîndă, unde stătuseră un timp foarte îndelungat, ea fusese lăsată cu totul în părăsire şi nu mai rămăsese nimic din ea, decît numele. 18. Pe aceasta a rezidit-o din temelie şi a scăpat astfel părţile acelea de năvălirile [132] sclavinilor. 19. Undeva, după ea, se află oraşul Ibida, ale cărui ziduri se ruinaseră în mare parte; pe acestea le-a renovat fără întîrziere şi a făcut astfel ca oraşul să fie cît se poate de întărit. 20. Dincolo de el a pus să se construiască o fortăreaţă nouă, numită Aegissus. Se mai află, la extremitatea Sciţiei, şi altă fortăreaţă, cu numele Halmyris [133]. Şi pe aceasta a restaurat-o, reparîndu-i o mare parte care se ruinase.

IV, 11, 14. În Rodope [134], este un oraş vechi, cu numele Toperos [135], înconjurat aproape peste tot de un fluviu. În faţa oraşului se ridică o colină povîrnită tare. Nu cu mult timp înainte [136] barbarii sclavini au pornit de pe acea colină şi au cucerit oraşul.

IV, 11, 20. A ridicat în toată Tracia nenumărate fortăreţe, datorită cărora regiunea, care mai înainte fusese expusă năvălirilor duşmanilor, a fost acum pusă cu totul la adăpost de pustiiri. Iată numele acestor fortăreţe, după cîte ne amintim...

Celelalte fortăreţe [137] ale Traciei, de-a lungul Pontului Euxin şi ale fluviului Istru, precum şi în interiorul ţării [138]:

În Moesia, de-a lungul fluviului Istru:

Erculente	(S)Exantaprista
Scatrina	Deoniana
Appiara	Limo [139]

[128] Este vorba despre unele grupuri avansate care se desprinseseră de masa principală de slavi din Cîmpia Munteană, de curînd veniţi în acele locuri.

[129] Editorul textului crede că e vorba despre Tegulicium (Vetren, Bulgaria).

[130] Adică de provincia Scythia.

[131] Probabil la Rasova, în apropiere de Cernavoda (Axiopolis). Cf. însă recent A. Aricescu în „Dacia", XIV (1970), care propune Tropaeum Traiani şi alte indentificări noi şi interesante pentru Procopius în aceiaşi regiune.

[132] V. nota 128.

[133] De remarcat poziţia strategică importantă a ultimelor cinci cetăţi refăcute sub Iustinian.

[134] Este vorba despre provincia cu acest nume.

[135] V. *Războaiele*, VII, 38,9.

[136] V. nota 51.

[137] Pentru Dobrogea numărul fortăreţelor refăcute se ridică la peste 50. Dintre numele date de Procopius, multe n-au putut fi localizate decît cu aproximaţie iar în unele cazuri de loc.

[138] Provinciile Moesia Secunda şi Scythia.

[139] Probabil Dimum.

Ὀδυσσός
Βίδιγις
Ἀρῖνα
Νικόπολις
Ζικίδεβα
Σπίβυρος
πόλις Κάστελλον
Κιστίδιζος
Βαστέρνας
Μέταλλος
Βηρίπαρα
Σπαθιζός
Μαρκέρωτα
Βόδας
Ζισνούδεβα
Τουρούλης
Ἰουστινιανούπολις
Θερμά
Γεμελλομοῦντες
Ἀσίλβα
Κούσκαυρι
Κούσκουλι
Φοσσᾶτον
Βισδίνα
Μαρκιανούπολις
Σκυθιάς
Γραψώ
Νονώ
Τροσμής
Νεαϊοδουνώ
Ῥεσιδίνα
Κωνσταντιανά
Καλλάτις
Βασσίδινα
Βελεδίνα
Ἄβριττος
Ῥουβοῦστα
Δινισκάρτα
Μοντερεγῖνε
Βέκις
Ἀλτῖνα
Μανροβάλλε
Τίγρα
Σκεδεβά
Νόβας

Ἐν δὲ τῇ μεσογείᾳ·

Κοπούστορος
Βιργινασώ
Τιλλιτώ
Ἀγκυριανά
Μουριδεβά
Ἴτζης
Καστελλόνοβο
Παδισάρα
Βισμαφά
Βαλεντινιάνα
Ζάλδαπα
Ἀξίοπα

Odyssus
Bidigis
Arina
Nicopolis
Zicideva [140]
Spibyros
Orașul Castellon
Cistidizus
Basternas [141]
Metallos
Veripara
Spathizos
Marcerota
Bodas
Zisnudeva
Turules [142]
Iustinianupolis
Therma
Gemellomuntes
Asilva [143]
Cuscauri
Cusculi
Fossatum [144]
Bisdina
Marcianopolis
Scythias
Grapso [145]
Nono [146]
Trosmis
Neaioduno [147]
Residina [148]
Constantiana [149]
Callatis
Bassidina
Beledina [150]
Abrittos
Rubusta [151]
Diniscarta
Monteregine
Becis
Altina
Manroballe
Tigra [152]
Scedeba
Novas

În interiorul țării:

Copustoros [153]
Virginaso
Tillito
Ancyriana
Murideva
Itzes
Castellonovo
Padisara
Bismafa
Valentiniana
Zaldapa [154]
Axiopa [155]

---

[140] Probabil Sucidava.
[141] Avem probabil de-a face cu o colonie de bastarni aduși în Moesia.
[142] Ar putea fi "τοῦ Ψούνις" de lîngă Varna.
[143] Numele corect trebuie să fi fost Ad Silvam.
[144] V. alban. *fshat* și rom. *sat*.
[145] Localitate situată probabil în nordul Dobrogei, pe Dunăre.
[146] Este desigur Novo pentru Novovicus (Mihai Bravul) de lîngă Babadag.
[147] Noviodunum (Isaccea).
[148] Localitate situată probabil în nordul Dobrogei, pe Dunăre.
[149] Nu putem ști dacă este noul nume pentru Tomis (Constanța) sau o altă localitate. Cf. infra Tomis. V. și de curînd Em. Popescu în *Tabula imperii Romani*, L35, Bucarest, 1969, p. 34, s.v.
[150] Aceste două localități trebuie să fi fost așezate lîngă Callatis.
[151] Următoarele șase localități, toate neidentificate cu excepția Altinei, erau situate probabil în triunghiul format de orașele Durostorum, Abrittus și Transmarisca.
[152] Reprezintă o variantă a lui Tigas (Martin) situat pe Dunăre între Prista și Appiaria.
[153] Următoarele zece localități neidentificate sînt situate probabil între Abrittus și coasta mării.
[154] Situată probabil în împrejurimile orașului Bazargic.
[155] Forma coruptă pentru Axiopolis.

Καρσώ
Γρατίανα
Πρέϊδις
'Αργαμώ
Παυλίμανδρα
Τζάσκλις
Πούλχρα Θεοδώρα
Τόμις
Κρέας
Κατασσοῦ
Νίσκονις
Νοβεϊουστινιανά
Πρεσιδίω
'Εργαμία

Carso [156]
Gratiana [157]
Preidis [158]
Argamo [159]
Paulimandra [160]
Tzasclis [161]
Pulchra Theodora
Tomis
Creas [162]
Catassu
Nisconis
Noveiustiniana
Presidio
Ergamia [163]

---

[156] Forma coruptă pentru Carsium.

[157] Este desigur localitatea menţionată de *Not. Dign.* (Or, XXXIX, 27) pe Dunăre şi avînd o garnizoană de trupe auxiliare.

[158] Localităţile care urmează sînt aşezate de-a lungul ţărmului Mării Negre.

[159] Argamum trebuie situată la Capul Dolojman.

[160] Adică „Staulul lui Paul".

[161] Ar putea eventual să fie vorba despre (Ad) Salices.

[162] Forma aceasta s-ar putea pune în legătură cu Crane (Ecrene).

[163] Nu este exclus să fie o variantă a lui Argamum de mai sus, greşit înţeleasă de autor.

LVI. ΑΓΑΘΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Prooem. 3. Οὐ γὰρ οἶμαι κοτίνου γε ἕνεκα καὶ σελίνου οἱ Ὀλυμπιονῖκαι ἐν ταῖς κονίστραις ἐναπεδύοντα... ἀλλὰ δόξης... ἕκατι βεβαίας τε καὶ ἀκηράτου. ἣν οὐχ οἷόν τε ἄλλως καρπώσασθαι ἢ τῆς ἱστορίας αὐτοὺς ἀπαθανατιζούης, οὐχ οἷα τὰ Ζαμόλξιδος νόμιμα καὶ ἡ Γετικὴ παραφροσύνη, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς τρόπῳ τινὶ θείῳ τε καὶ ἀθανάτῳ καὶ ᾧ μόνῳ δύναται τὰ θνητὰ ἐς ἀεὶ διαβιώσκειν.

Prooem. 24... τούτους δὲ ἅπαντας ἐκ τῶν Προκοπίου λόγων ἄριστα ἂν διαγνοίης... 26... τάς τε τῶν Οὔννων ἐπιδρομάς, οἳ δὴ ἐν τῷ τότε τὸν Ἴστρον ποταμὸν περαιωθέντες μέγιστα οἷα τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐλυμήναντο, Ἰλλυριούς τε καὶ Θετταλοὺς καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Εὐρώπης ληϊσάμενοι...

I, 22, 1. Ὡς δὲ οὐδὲν ἐπημαίνοντο, διαλογισάμενος ἅπαντα ὁ Ναρσῆς βαρβαρικήν τινα στρατηγίαν καὶ μᾶλλον τοῖς Οὔννοις μεμελετημένην ἐμηχανᾶτο. ἐκέλευε γὰρ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν στρέψαντας τὰ νῶτα ἐς τὰ ὀπίσω ἀναχωρεῖν τροτροπάδην, ὡς δὴ δεδιότας καὶ φεύγοντας, καὶ ἐκκαλεῖσθαι τοὺς βαρβάρους ὡς ἀπωτάτω τῆς νάπης ἀνὰ τὰ ψιλὰ τοῦ πεδίου...

IV, 22, 6... ὁ δὲ [Ἰουστῖνος], καίτοι γιγνώσκων τὰ ποιούμενα πολλάκις τε τῶν λεηλατουμένων ὡς αὐτὸν ἰόντων καὶ σὺν ὀλοφυρμῷ προκαλινδουμένων λώφησίν τε γενέσθαι σφίσι τῶν κακῶν ἀντιβολούντων ὅμως τῶν ὀδυρμῶν καὶ δακρύων ὀλίγα φροντίσας ἤσθιεν ἀδεῶς ἐκ τῶν ἀδικημάτων καὶ ἥδετο μὲν ἀπριάτην εὐωχούμενος καὶ πρός γε μεστὸν κατὰ τὸ πλέον καὶ ἐμβριθέστερον ποιῶν τὸ φασκώλιον. 7. ἤμελλε δὲ ἄρα χρόνῳ ὕστερον ποινὰς μεγάλας ἡλίκας ἀποτιννύναι. εἰ γὰρ καὶ μυρίους μετὰ ταῦτα διήνυσε πόνους καὶ μέγιστον ἤρατο κλέος ἀμφὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομὰς ἀνακόπτων, ἀλλ' οὐδὲν ἐνθένδε ἡ τοῦ κρείττονος ἐθωπεύετο δίκη οὐδὲ τούτοις ἐκεῖνα ἐπεκαλύπτετο...

LVI. AGATHIAS

S-a născut în Myrina (Asia Mică), a făcut studii juridice în Alexandria și Constantinopol și a devenit avocat (σχολαστικός). A scris numeroase epigrame, care au intrat în colecția numită *Anthologia Palatina*, precum și o operă istorică în cinci cărți dedicată evenimentelor dintre anii 552—558. Aceasta constituie o continuare a operei lui Procopius și se sprijină în primul rînd pe amintirile personale ale autorului. Stilul e deosebit de îngrijit, încercînd să imite scrierile clasice ale lui Herodot și Tucidide.

Ediția folosită: Agathiae Myrinaei *Historiarum libri quinque*, recensuit Rudolfus Keydell, Berlin, 1967 (*Corpus fontium historiae Byzantinae*, series Berolinensis, 2).

ISTORII

Prefață, 3. Căci, după părerea mea, nu pentru coroană de măslin sau de pătrunjel se dezbrăcau în arenă învingătorii la jocurile olimpice..., ci pentru o glorie statornică și nepieritoare, pe care nu era cu putință să o culeagă altfel, decît dacă istoria îi făcea nemuritori, dar nu ca regulele lui Zamolxis și aiureala getică, ci cu adevărat, într-un chip divin și nemuritor și singurul în care cele muritoare pot viețui în veci.

Prefață, 24... Pe toți aceștia ai putea să-i cunoști foarte bine din scrierile lui Procopius... și năvălirile hunilor, care trecînd în acea vreme fluviul Istru, au adus foarte mari vătămări Imperiului roman, jefuind pe illyri, pe tesalieni și cele mai multe ținuturi din Europa...

I, 22, 1. Cum nu sufereau nici o vătămare, Narses, calculînd în sinea sa toate, puse la cale o stratagemă barbară și folosită mai ales de huni. Căci porunci ca ai săi, întorcînd spatele, să se retragă în grabă, ca și cum s-ar fi temut și ar fi luat-o la fugă, și să facă pe barbari să iasă cît mai departe de vîlceaua împădurită în cîmp deschis...

IV, 22, 6... Dar acesta[1] [Iustinus], deși cunoștea cele ce se petreceau și veneau la el adesea cei care erau jefuiți aruncîndu-i-se la picioare cu tînguiri și rugîndu-l să facă să înceteze suferințele lor, totuși, sinchisindu-se puțin de plînsete și de lacrimi, mînca fără teamă din bunurile luate pe nedrept și se desfăta ospătîndu-se fără cheltuială și făcîndu-și punga tot mai plină și mai grea. 7. Dar într-o vreme mai tîrziu avea să sufere mari pedepse. Căci deși a făcut nenumărate strădanii și a dobîndit o glorie foarte mare lîngă fluviul Istru, respingînd atacurile barbarilor, dreptatea celui mai puternic însă n-a fost înmuiată și cu acestea n-au fost acoperite faptele acelea...

---

[1] Cf. Menander Protector,9 și Euagrios, V, 1.

V, 11, 2. Οἱ Οὔννοι τὸ γένος τὸ μὲν παλαιὸν κατῴκουν τῆς Μαιώτιδος λίμνης τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον καὶ ἦσαν τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη, ὁπόσα ἐντὸς Ἰμαίου ὄρους ἀνὰ τὴν Ἀσίαν ἐτύγχανον ἱδρυμένα· οὗτοι δὲ ἅπαντες κοινῇ μὲν Σκύθαι καὶ Οὔννοι ἐπωνομάζοντο· ἰδίᾳ δὲ κατὰ γένη Σκύθαι καὶ Οὔννοι ἐπωνομάζοντο. ἰδίᾳ δὲ κατὰ γένη τὸ μέν τι αὐτῶν Κοτρίγουροι, τὸ δὲ Οὐτίγουροι, ἄλλοι δὲ Οὐλπίζουροι καὶ ἄλλοι Βουρούγουνδοι, καὶ ἄλλοι ὡς ἂν αὐτοῖς πάτριόν τε ἦν καὶ εἰθισμένον. 3. γενεαῖς δὲ πολλαῖς ὕστερον διέβησαν ἐς τὴν Εὐρώπην, εἴτε ὡς ἀληθῶς ἐλάφου τινὸς κατὰ τοῦτο δὴ τὸ θρυλούμενον τὰ πρῶτα ἡγησαμένης, εἴτε καὶ ἀλλοίᾳ χρησάμενοι τύχῃ, καὶ τὴν ἐκροὴν τῆς λίμνης τὴν ἐς τὸν Εὔξεινον Πόντον φερομένην, ἄπορον τέως δοκοῦσαν, τότε δὴ ὁτῳοῦν τρόπῳ διαπεραιωθέντες, ἀλώμενοι δὲ ὅμως ἀνὰ τὴν ὀθνείαν, πλεῖστα ὅσα τὸ ἰθαγενὲς ἐλυμήναντο, ἀπροσδόκητα προσπεσόντες, ὡς καὶ τοὺς προτέρους οἰκήτορας ἀπελάσαντες αὐτοὶ τὴν ἐκείνων κατέχειν. 4. ἤμελλον δὲ ἄρα οὐκ ἐπὶ μακρότατον διαμένειν, ἀλλὰ πρόρριζοι τὸ λεγόμενον ἀπολεῖσθαι. αὐτίκα γοῦν Οὐλτίζουροί τε καὶ Βουρούγουνδοι μέχρι μὲν Λέοντος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἐν τῷ τότε Ῥωμαίων γνώριμοί τε ὑπῆρχον καὶ ἄλκιμοι εἶναι ἐδόκουν· ἡμεῖς δὲ οἱ νῦν οὔτε ἴσμεν αὐτοὺς οὔτε, οἶμαι, εἰσόμεθα, τυχὸν μὲν διαφθαρέντας, τυχὸν δὲ ὡς πορρωτάτω μεταναστάντας. 5. ἐκείνου γε μὴν τοῦ ἔτους, ἐν ᾧ δὴ ἔφην τὴν λοιμώδη νόσον τῇ πόλει ἐνσκῆψαι, τὰ λοιπὰ τῶν Οὔννων γένη ἐσῴζετο καὶ ἦσαν ἔτι ὀνομαστότατα. Κατιόντες δὲ ὅμως οἱ Οὔννοι ἐς τὰ πρὸς νότον ἄνεμον οὐ πόρρω τῆς ὄχθης τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ ηὐλίζοντο, ἡνίκα ἦν αὐτοῖς βουλομένοις. 6. τότε δὴ οὖν τοῦ χειμῶνος ἐπιλαβομένου, τὰ μὲν ῥεῖθρα τοῦδε τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὸ εἰωθὸς ὑπὸ τοῦ κρύους ἐπήγνυτο ἐς βάθος καὶ ἦσαν ἤδη σκληρὰ καὶ βάσιμα καὶ ὑππήλατα. Ζαβεργὰν δέ ὁ τῶν Κοτριγούρων Οὔννων ἡγεμὼν σὺν πλείστοις ὅσοις ἱππόταις ἐπιδραμὼν καθάπερ χέρσον τὰς δίνας ἐς τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν εὐκολώτατα διαβαίνει· ἔρημά τε εὑρὼν τὰ ἐκείνῃ χωρία καὶ μηδενὸς αὐτῷ κωλύματος γιγνομένου ἀνὰ τὰ πρόσω πορευομένῳ, αὐτίκα ὅ γε Μυσίαν τε καὶ Σκυθίαν παραμειψάμενος τῇ Θράκῃ προσέβαλλεν. 7. ἐνταῦθα δὲ διελὼν τὸν οἰκεῖον στρατὸν ἀπόμοιραν μέν τινα ἔστειλεν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, καταδραμουμένους τὰ ἀφύλακτα τῶν τῇδε χωρίων καὶ λεηλατήσοντας, ἑτέρους δὲ ἐς τὴν Χερρόνησον τὴν Θρᾳκίαν.

V, 23, 6...τοιγάρτοι ἀποχωρήσαντες καὶ οἵδε τῆς ἐπὶ τὴν Θρᾴκην εἴχοντο πορείας, ὡς ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ εἰκὸς τοῖς ὁμοφύλοις προστεθησόμενοι καὶ κοινῇ τὸ λοιπὸν ἐς τὰ σφέτερα ἐπανήξοντες.

V. 25, 1. Ταῦτα ὁ Σάνδιλχος διὰ τῶν ἑρμηνέων ἀναλεξάμενος εὐθὺς ἐχαλέπαινε καὶ ἐλύττα καὶ κατέχειν οὐ μάλα οἷός τε ἦν τὴν ὀργήν, ἀλλ' αὐθημερὸν ἵετο τίσασθαι τοὺς Κοτριγούρους τῆς ἐς αὐτὸν παροινίας. Πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν ῥᾳδίως τοῖσδε τοῖς ῥήμασι διαταραχθῆναι ψυχὴ βάρβαρος καὶ αὐτάδης καὶ ἀεὶ κερδῶν γλιχομένη; 2. τοιγάρτοι κινήσας τὸν οἰκεῖον στρατὸν πρῶτα μὲν ἐμβάλλει ἀθρόον τοῖς τῶν πολεμίων χωρίοις· καταπλήξας τε τοὺς αὐτοῦ μεμενηκότας τῷ ἀπροσδοκήτῳ γύναια πολλὰ καὶ παῖδας ἠνδραποδίσαντο. ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἐκ Θρᾴκης ἐπανερχομένοις ἄρτι τὸν Ἴστρον ποταμὸν διαπεραιωθεῖσιν ὑπαντιάζει ἐξαπιναίως· καὶ πολλοὺς ὅσους ἀποκτείνας τά τε χρήματα αὐτοὺς τὰ παρὰ βασιλέως καὶ ἅπασαν τὴν λείαν ἀφαιρεῖται. 3. μόλις δὲ οἱ σεσωσμένοι ἐς τὰ σφέτερα

V, 11, 2. Hunii locuiau în vechime partea răsăriteană a lacului Meotic și se aflau mai la nord de fluviul Tanais, ca și celelalte neamuri barbare stabilite în Asia dincolo de muntele Imaios [2]. Toți aceștia purtau numele comun de sciți și huni; iar îndeosebi, după triburi, se numeau unii cotriguri, alții utiguri, ulpizuri și burugunzi. Alții aveau și alte nume, moștenite de la strămoși și încă uzitate. 3. După multe generații, ei trecură în Europa, fie că la început au fost conduși într-adevăr de un cerb, după o legendă foarte cunoscută, fie că s-au folosit de vreun alt prilej și au trecut atunci într-un mod oarecare Lacul (Meotic), pe acolo pe unde se varsă în Pontul Euxin și care pînă atunci părea imposibil de trecut. Cutreierînd prin ținuturi străine, ei pricinuiră pagube nenumărate băștinașilor, atacîndu-i pe neașteptate, astfel încît alungară pe locuitorii de mai înainte și le ocupară țara 4. Dar se vede că nu le-a fost dat să rămînă prea mult timp acolo, ci să piară, cum se zice, din rădăcină. Astfel ultizurii și burugunzii, pînă la împăratul Leon și pînă la romanii din acel timp, erau cunoscuți și socotiți ca viteji; noi însă cei de acum nici nu-i cunoaștem, nici nu cred să-i cunoaștem vreodată, fie că poate au fost nimiciți, fie că s-au mutat foarte departe. 5. În orice caz, în anul acela, în care am spus că s-a abătut ciuma asupra orașului, celelalte triburi de huni scăpaseră și mai erau încă foarte cunoscute. Deci hunii coborîră spre ținuturile dinspre miazăzi și se așezară nu departe de țărmul fluviului Istru, din propria lor hotărîre. 6. În acea epocă, în toiul iernii, cursul acestui fluviu înghețase, ca de obicei, pînă la fund, din pricina gerului; așa că acum era tare și putea fi trecut și pe jos și călare. Atunci [3] Zabergan, căpetenia hunilor cotriguri, trecînd fluviul ca pe uscat cu un număr imens de călăreți, năvăli cu foarte mare ușurință pe teritoriul roman. Găsind localitățile de acolo pustii și neîntîlnind nici o piedică în înaintarea sa, el străbătu îndată Moesia și Sciția și pătrunse în Tracia. 7. Acolo își împărți oștirea și trimise o parte în Grecia, pentru a cotropi și prăda toate localitățile nepăzite, iar cealaltă parte a oștirii o trimise în Chersonesul tracic.

V, 23, 6.... De aceea și acești (huni) plecară și se îndreptară spre Tracia, spre a se uni acolo cu cei din neamul lor și împreună să se reîntoarcă acasă.

V, 25, 1. Cînd i se citiră acestea [4] de către interpreți, Sandilchus [5] turbă de mînie și, nemaiputînd să se stăpînească, se repezi să-i pedepsească pe cotriguri, încă în ziua aceea, pentru insulta ce i-o aduseseră. Și cum nu avea să se tulbure ușor prin astfel de vorbe un suflet barbar și arogant, care năzuia veșnic numai la cîștig? 2. Deci își puse oștirea în mișcare și năvăli deodată asupra localităților dușmane; și umplînd de groază pe locuitori prin atacul neașteptat, luă ca sclavi un mare număr de femei și de copii. După aceea ieși pe neașteptate în calea celor care se întorceau din Tracia, și care trecuseră de curînd fluviul Istru, și, omorînd pe mulți din ei, le luă banii ce-i primiseră de la împărat și toată prada. 3. Cu mare greutate cei care scăpară se înturnară

---

[2] Lanț de munți din Sciția asiatică; azi munții *Bolor*, partea de nord a Himalaiei.

[3] În martie 559 (cf. Malalas, XVIII, p. 490 și Menander Protector, 1).

[4] Scrisoarea primită de la Justinian comunica utrigurilor că banii destinați lor erau ceruți de cutriguri. Cf. Men. Prot. 3.

[5] Căpetenia hunilor utriguri, amic al romanilor.

ἤθη ἀπονοστήσαντες καὶ κατὰ ταὐτὸ τοῖς ἄλλοις γενόμενοι ἐς πόλεμον τοῖς ἐναντίοις καθίσταντο· οὕτω τε ἐξ ἐκείνου ἐπὶ πλεῖστον ἑκάτεροι διετέλουν κατ' ἀλλήλων τρεπόμενοι καὶ τὴν δυσμένειαν ἐμπεδοῦντες. 4. νῦν μὲν γὰρ ἐφόδους καὶ λεηλασίας ἐποιοῦντο, νῦν δὲ ἐς ἐμφανῆ μάχην παρετάττοντο, ἕως ἑκατέρωθεν αἱ δυνάμεις διαρρυεῖσαι ἀνάστατοι ἄρδην γεγένηνται, ὡς καὶ αὐτὴν δήπου τὴν πάτριον ἐπωνυμίαν ἀποβεβληκέναι. 5. ἐς τοῦτο γὰρ συμφορᾶς τὰ δὲ τὰ Οὐννικὰ ἔθνη ἐξώκειλεν, ὡς εἴπερ ἄρα τι αὐτῶν καὶ μεμένηκε μέρος, σποράδην ἑτέροις δουλεύειν καὶ ἐς τὸ ἐκείνων ὄνομα μεταβεβλῆσθαι. οὕτω δή τι αὐτοὺς ἐνεργότατα μετῆλθον αἱ ποιναὶ τῶν προτέρων ἀσεβημάτων. ἀλλ' ἡ μὲν παντελὴς τοῖνδε τοῖν γενοῖν ἀνατροπὴ καὶ κατάλυσις χρόνῳ ὕστερον ξυνενέχθη, καί μοι εἰρήσεται ἕκαστα προσηκόντως ἁρμοζομένῳ ὡς οἷόν τε τῇ τῶν χρόνων ὁμολογίᾳ. 6. τῆς δὲ στάσεως ἔτι ἀκμαζούσης καὶ κατὰ τὸ Βυζάντιον ἀπαγγελλομένης, τότε δὴ ἅπασιν ἀνωμολόγητο καὶ διαδηλοτάτη ἐδείκνυτο ἡ τοῦ βασιλέως προμήθεια καὶ εὐβουλία, ὅτι δὴ τῶν βαρβάρων ὑπὸ σφῶν διαφθειρομένων αὐτὸς ὅπλα μὴ κινῶν πάντως ἐνίκα τῇ γνώμῃ ἐφ' ἑκατέρᾳ ῥοπῇ τοῦ πολέμου καὶ ἀπήλαυε τῆς ἐλπίδος. ἐπειδὴ γὰρ ἐμόχθουν ἑκάστοτε τοῖς οἴκοι δεινοῖς ἐνησχολημένοι, οὐκέτι κατὰ Ῥωμαίων χωρεῖν διενοοῦντο· ἀλλὰ καὶ ὅποι γῆς ἐρύγχανον ὄντες, τοῖς πλείστοις ἠγνόηντο.

la locurile lor și unindu-se cu ceilalți porniră la luptă împotriva dușmanului. În felul acesta ei continuară mult timp să se avînte unii contra altora și să sporească dușmănia dintre ei. 4. Într-adevăr, cînd atacau și prădau, cînd luptau în mod deschis, pînă ce, sleindu-și puterile și unii și alții, fură distruși cu desăvîrșire, astfel încît își pierdură și denumirea lor strămoșească. 5. Căci aceste neamuri hunice au devenit atît de nenorocite, încît, dacă a mai rămas vreo parte din ei, a ajuns în scalavie la alții, în diferite locuri, și a primit numele de la aceia. Astfel au fost ei pedepsiți în mod aspru pentru nelegiurile lor anterioare. Dar prăbușirea și nimicirea acestor două neamuri s-a întîmplat mai tîrziu și voi povesti toate întîmplările cum trebuie, punîndu-le pe cît posibil în acord cu timpul în care au avut loc. 6. Cînd dezbinarea, care era încă în toiul ei, fu anunțată la Bizanț, toți recunoscură și văzură cît se poate de clar prudența și buna chibzuință a împăratului; fiindcă, în timp ce barbarii se nimiceau între ei, fără ca el să pună în mișcare armata, părerea lui triumfa, oricare ar fi fost rezultatul războiului și speranța i se realiza. Căci fiind preocupați mereu de relele lor lăuntrice, ei nu se mai gîndiră să pornească împotriva romanilor; ba cei mai mulți nici măcar nu știau în ce parte a pămîntului se află.

LVII. ΨΕΥΔΟ-ΚΑΙΣΑΡΙΟΥ

ΕΡΩΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ

I, 68 (PG, XXXVIII, col. 936). Ὅρα δέ... τὸν ἕνα τῶν τεττάρων ἐκ τῆς ἐν παραδείσῳ κρήνης ῥεόντων ποταμῶν, τὸν Φισῶνα, παρὰ τῇ καθ' ἡμᾶς Γραφῇ, παρ' Ἕλλησι δὲ Ἴστρον, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις Δανούβιον, παρὰ δὲ Γότθοις Δούναβιν προσαγορευόμενον· χειμῶνος πηγνυμένου, καὶ εἰς λιθώδη ἀντιτυπίαν μεθισταμένης τῆς μαλακῆς τοῦ ῥείθρου φύσεως, ὡς οἷαν τε φέρειν ἐπιπορευομένων πολεμίων, καὶ πρὸς τὰ Ῥωμαίων, Ἰλλύριά τε καὶ Θρᾴκεια μέρη διαφοιτώντων πλῆθος.

II, 109 (PG, XXXVIII, col. 984). Ἐν τῇ ἐξωτέρᾳ Γερμανίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ Σαρματίᾳ καὶ ἐν Σκυθίᾳ καὶ πᾶσι ἐν τοῖς ἐξωτικοῖς μέρεσι τοῦ Πόντου ἔθνεσιν, οὐχ οἷόν τε εὑρεῖν κολλυβιστὴν ἢ πλάστην ἢ ζωγράφον, οὐκ ἀρχιτέκτονα, οὐ φωνασκόν, οὐχ ὑποκριτὴν ποιημάτων, ὡς παρ' ἡμῖν.

LVII. PSEUDO-CAESARIOS

Sub numele acesta este cunoscută în literatura de specialitate o lucrare pe care primii ei editori au atribuit-o în mod greșit medicului și naturalistului Caesarios din Nazianz, fratele celebrului teolog Grigore din Nazianz, din sec. al IV-lea. Este vorba despre patru dialoguri, în care se încearcă o punere de acord a teologiei creștine cu datele științelor naturii și unde Caesarios apare numai ca principalul interlocutor, fapt care a dus la o greșită atribuire a paternității lucrării.

Datarea acestui izvor, foarte important pentru regiunile noastre, nu s-a putut face cu prea multă precizie. În orice caz, avem de-a face cu o lucrare tîrzie din prima jumătate a sec. al VI-lea, probabil din timpul invaziilor slave în Balcani, care au avut loc mai ales între anii 530—560. Pentru discuția paternității și a datei se va consulta cu folos studiul lui Ivan Dujcev, *Le témoignage du Pseudo-Césaire sur les Slaves*, „Slavia antiqua", VI, 1959, p. 100—108.

Ediția folosită: PG, XXXVIII, col. 851—1190, Paris 1862.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

I, 68 (PG, XXXVIII, col. 936). Privește [1] la ... unul singur din cele patru fluvii care curg din izvorul ce se află în paradis [2], și anume cel numit Fison de scriptura noastră [3], Istru de eleni, Danubius de romani, Dunavis [4] de goți. Înghețînd în timpul iernii, natura moale a apei se face tare ca piatra, fiind în stare să suporte dușmanii [5] care trec peste ea și se îndreaptă din toate părțile, în număr mare, spre ținuturile romanilor, ilirilor și tracilor.

II, 109 (PG, XXXVIII, col. 984). În Germania exterioară, în Sarmația superioară, în Sciția și la toate neamurile din ținuturile cele mai din afară ale Pontului [6] nu poți găsi nici un cămătar, sculptor sau pictor, nici vreun arhitect, profesor de muzică sau recitator de poeme, ca pe la noi [7].

---

[1] Autorul face o comparație între bolta cerească și un rîu înghețat.

[2] V. Biblia, *Geneza*, II, 8—14.

[3] Adică după Biblie.

[4] Pentru numele Dunării v. articolele lui K. Müllenhoff, „Archiv für slav. Phil.", I, 1876, p. 290—298 și M. Förster „Zeitschrift für slav. Phil.", I, 1924, p. 1—24.

[5] Invadatorii de la nordul Dunării (bulgari, huni, slavi).

[6] Adică în ținuturile care n-au făcut parte din Imperiul roman.

[7] În lumea greco-romană.

II, 110 (PG, XXXVIII, col. 985—986). Πῶς δὲ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ὅποι δ'ἂν γίνωνται, τῇ μιαιγαμίᾳ τῶν ὁμαίμων παροινοῦσι; πῶς δ'ἐν ἑτέρῳ τμήματι ὄντες οἱ Σκλαυηνοὶ καὶ Φισωνῖται, οἱ καὶ Δανούβιοι προσαγορευόμενοι, οἱ μὲν γυναικομαστοβοροῦσιν ἡδέως, διὰ τὸ πεπληρῶσθαι τοῦ γάλακτος, μυῶν δίκην τοὺς ὑποτίτθους ταῖς πέτραις ἐπαράττοντες· οἱ δὲ καὶ τῆς νομίμης καὶ ἀδιαβλήτου χρεωβορίας ἀπέχονται; καὶ οἱ μὲν ὑπάρχουσιν αὐθάδεις, αὐτόνομοι, ἀνηγεμόνευτοι, συνεχῶς ἀναιροῦντες, συνεσθιόμενοι ἢ δυνοδεύοντες, τῶν σφῶν ἡγεμόνα καὶ ἄρχοντα, ἀλώπεκας καὶ τὰς ἐνδρύμους κάττας καὶ μονιοὺς ἐσθίοντες, καὶ τῇ λύκων ὠρυγῇ σφᾶς προσκαλούμενοι· οἱ δὲ καὶ ἀδδηφαγίας ἀπέχονται, καὶ τῷ τυχόντι ὑποταττόμενοι καὶ ὑπείκοντες;

II, 112 (PG, XXXVIII, col. 993). Οἱ ἐν Λεύκῃ τῇ νήσῳ τὸν Ἴκαχον Ἀχιλλέα ‹σέβουσιν›.

III, 144 (PG, XXXVIII, col. 1093). Καὶ ὄνομα τῷ ἑνὶ Φεισσών. Οὗτος δὲ τὴν Αἰθιοπίαν, φησί, καὶ τὴν Ἰνδικὴν παροδεύων, Γάγγης παρ' αὐτῶν προσαγορεύεται· παρὰ δὲ Ἕλλησιν Ἴστρος καὶ Ἰνδὸς ποταμός· παρὰ δὲ Ἰλλυριοῖς καὶ Ῥιπιανοῖς τοῖς παροικοῖς τοῦ Ἴστρου, Δανούβης· παρὰ δὲ Γότθοις Δουναῦτις.

II, 110 (PG, XXXVIII, col. 985—986). Cum [8] (se face că) cei din Babilon, oriunde s-ar găsi , fac căsătorie nelegiuită cu cei de-un sînge cu ei? Cum (se face că) dintre sclavini [9] și fisoniți[10] numiți și danubieni, care trăiesc în altă parte (a lumii), unii mănîncă cu plăcere mamelele femeilor, deoarece s-au umplut cu lapte, iar pe copiii alăptați îi lovesc cu violență de pietre, ca pe niște șobolani, în timp ce ceilalți se abțin și de la consumul legitim și nevinovat al cărnii? Unii sînt mîndri, independenți, nu suportă conducători, omorîndu-l adesea cînd stau la masă cu el sau îl însoțesc în călătorie. Ei mănîncă vulpi, pisici sălbatice și mistreți și se strigă între ei urlînd ca lupii. Pe cînd ceilalți se stăpînesc de a fi lacomi la mîncare și se supun primului om care se nimerește a fi conducătorul sau șeful lor, dîndu-i ascultare.

II, 112 (PG, XXXVIII, col. 993). Cei din insula Leuce (îl venerează) pe Ahile Icachos [11].

III, 144 (PG, XXXVIII, col. 1093). Iar numele unuia (din fluvii) este Fison. Acesta, spune el [12], trecînd pe lîngă Etiopia și India, este numit de ei Ganges, iar de eleni Istros și Indos; de illyri și de riveranii care locuiesc lîngă Istru, Danuvis; iar de goți, Dunautis [13].

[8] Vorbind despre caracterul deosebit al legilor din diferitele regiuni ale lumii, autorul se inspiră din *Liber legum regionum*, lucrare atribuită scriitorului sirian Bordesan din Edessa, dar scrisă în realitate mai tîrziu de către unul din elevii lui Bordesan, între anii 154—222.

[9] V. articolul citat mai sus al lui Ivan Dujcev, unde tot pasajul este analizat pe larg, cu indicarea întregii literaturi a problemei.

[10] Numiți astfel după una din denumirile Dunării în evul mediu. Identificarea acestei populații cu anții, propusă de Ivan Dujcev, nu pare prea convingătoare din cauza caracterelor cu totul deosebite atribuite ei de autor, în poziție cu sclavinii. Anții se asemănau foarte mult cu sclavini, fiind tot un grup de triburi slave.

[11] În locul acestui epitet — cu totul de neînțeles al lui Ahile — editorul propune lecțiunea ἀείκακον Dar nici aceasta nu este mai fericită.

[12] Adică autorul care vorbește despre cele patru fluvii.

[13] Probabil o transcriere greșită a lui Δούναβις (pentru *Dunavis*)

LVIII. ΠΕΤΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑΙ

4. Ὅτι Δεκέβαλος ὁ Δακῶν βασιλεὺς ἐπεκηρυκεύετο πρὸς Δομετιανόν, εἰρήνην ὑπισχνούμενος· ἐφ' οὗ ἔπεμψε Δομετιανὸς Φοῦσκον μετὰ πολλῆς δυνάμεως· ὅπερ μαθὼν ὁ Δεκέβαλος ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν πρεσβείαν αὖθις ἐν χλευασμῷ, λέγων ὡς, εἰ ἕλοιτο ἕκαστος Ῥωμαίων δύο ὀβολοὺς Δεκεβάλῳ ἑκάστου ἔτους τελεῖν, εἰρήνην πρὸς αὐτὸν τίθεσθαι· εἰ δὲ τοῦτο ἕλοιτο, πολεμήσειν καὶ μεγάλα αὐτοῖς προστρίψεσθαι κακά [Exc. de legat., p. 24, Par. 122—123 Niebuhr].

5. Ὅτι Δεκέβαλος πρὸς Τραϊανὸν πρέσβεις ἔπεμψε πιλοφόρους· οὗτοι γάρ εἰσι παρ' αὐτοῖς οἱ τιμιώτεροι. πρότερον γὰρ κομήτας ἔπεμπεν, εὐτελεστέρους δοκοῦντας παρ' αὐτοῖς εἶναι. ἐκεῖνοι δὲ ἐλθόντες ἐπὶ τοῦ Τραϊανοῦ ἔρριψαν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὰς χεῖρας ὄπισθεν δήσαντες ἐν αἰχμαλώτων τάξει ἐδέοντο τοῦ Τραϊανοῦ εἰς λόγους ἐλθεῖν Δεκεβάλῳ.

Ὅτι πάλιν ὁ Δεκέβαλος πρεσβείαν ἔπεμψε πρὸς Τραϊανὸν τῶν παρόντων ἀνακωχὴν κομισόμενος. ὑπισχνεῖτο δὲ τά τε ὅπλα πάντα καὶ τὰ μηχανήματα παραδιδόναι τῷ Τραϊανῷ καὶ τοὺς μηχανοποιοὺς τοὺς Ῥωμαίους τοὺς παρ' αὐτῷ ὄντας καὶ τοὺς αὐτομόλους καὶ τὰ ἐρύματα πάντα ὅσα κατεσκεύασεν καθαιρεῖν, παραχωρεῖν δὲ καὶ τῆς γῆς, ἣν ἐκράτησεν ὁ Τραϊανός, καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ καὶ τῶν Ῥωμαίων οἰκείους ἐχθροὺς νομίζειν, καὶ αὐτομόλους μὴ ὑποδέχεσθαι, μηδὲ στρατιώτην Ῥωμαίων ἔχειν ἐγγὺς ἑαυτοῦ· προσεδέξατο οὖν τὴν πρεσβείαν ὁ Τραϊανὸς ἐπὶ ταύταις ταῖς συνθήκαις. ὁ δὲ Δεκέβαλος τὰ ὅπλα ἔρριψεν ἐπὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν γῆν πεσὼν προσεκύνησε, καὶ εἰς Ῥώμην πρέσβεις ἔπεμψε, καὶ αὐτοὶ ὁμοίως τὰς χεῖρας ἔδησαν ὡς ἐν αἰχμαλώτων τάξει [Exc. de legat., p. 24 Par., 123 Niebuhr]

LVIII. PETRUS PATRICIUS

Petrus s-a născut la Tesalonic către anul 500 şi a murit în 565. A fost trimis de împăratul Iustinian cu diferite solii în Italia, Persia şi alte regiuni şi a primit în anul 538 titlul de *magister officiorum*, iar în anul 550 pe cel de *patricius*, sub care a rămas cunoscut pînă azi. A scris o lucrare istorică din care s-au păstrat numai fragmente.

Ediţia folosită: L. Dindorf, HGM, I, p. 425—437.

ISTORII

4. Decebal, regele dacilor, a trimis [1] o solie la Domiţian, promiţînd pace. În urma acestui fapt, Domiţian l-a trimis pe Fuscus cu armată multă. Cînd a auzit de aceasta, Decebal a trimis din nou o solie la el pentru a-i spune în bătăie de joc că dacă primeşte ca fiecare roman să plătească anual lui Decebal cîte doi oboli, atunci face pace cu el; iar dacă nu primeşte, va porni cu război şi le va pricinui mari necazuri. [Extrase din *Soliile*, p. 24, Par., 122—123, Niebuhr].

5. Decebal a trimis la Traian soli [2] care purtau *pileum*, căci aceştia au la ei mai multă trecere. Mai înainte îi trimisese soli cu plete, care sînt socotiţi oameni de rînd. Aceia au venit în faţa lui Traian, au aruncat armele, şi-au împreunat mîinile la spate în felul prizonierilor de război şi l-au rugat pe Traian să înceapă tratative cu Decebal.

Decebal a trimis iarăşi o solie la Traian pentru a-şi uşura printr-un armistiţiu greutăţile în care se zbătea. Îi făgăduia să-i predea lui Traian toate armele şi maşinile de război, pe romanii, meşteri de maşini, care se aflau la el şi pe dezertori, să distrugă toate întăriturile pe care le construise, să cedeze teritoriul pe care-l ocupase Traian, să considere pe duşmanii acestuia şi ai romanilor ca pe duşmanii săi proprii, să nu primească pe dezertori şi să nu ţină pe lîngă sine nici un soldat roman. Cu aceste condiţii Traian a primit solia [3]. Decebal a aruncat armele în faţa sa, a căzut la pămînt şi i s-a închinat, apoi a trimis soli la Roma. Aceştia şi-au împreunat de asemenea mîinile la spate, în felul prizonierilor de război. [Extrase din *Soliile*, p. 24, Par. 123, Niebuhr].

---

[1] În anul 86 e.n.
[2] În anul 102 e.n.
[3] Pentru pacea încheiată cf. şi Dio Cassius, LXVIII, 8,3 (IR, p. 689-691).

8. Ὅτι Κάρποι τὸ ἔθνος φθονοῦντες τοῖς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τελεουμένοις τοῖς Γότθοις ἔπεμψαν πρὸς Ἰούλιον Μηνόφιλον πρεσβείαν μετὰ ὑπερηφανίας ἀπαιτοῦντες χρήματα· οὗτος δὲ δοὺξ ἦν Μυσίας, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸν στρατὸν ἐγύμναζε, καὶ προμαθὼν τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας οὐκ ἐδέξατο αὐτούς, διδοὺς αὐτοῖς ἄδειαν ὁρᾶν τοὺς στρατιώτας γυμναζομένους. καὶ ἵνα τῷ παρελκυσμῷ καθέλοι αὐτῶν τὰ φρονήματα, καθίσας ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ καὶ παραστήσας τοὺς μεγίστους τοῦ στρατοπέδου ἐδέξατο αὐτούς, μηδένα λόγον αὐτῶν ποιούμενος, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ λεγόντων αὐτῶν τὴν πρεσβείαν συνεχῶς ἑτέροις διελέγετο, ὡς δὴ ἄλλα τιμιώτερα πράγματα ἔχων· οἱ δὲ περιδεεῖς γενόμενοι οὐδὲν ἄλλο εἰρήκασιν, εἰ μὴ ὅτι «διὰ τί οἱ Γότθοι τοσαῦτα χρήματα παρ' ὑμῶν λαμβάνουσι καὶ ἡμεῖς οὐ λαμβάνομεν;» ὁ δὲ εἶπεν ὅτι «αὐτοκράτωρ πολλῶν χρημάτων κύριός ἐστι καὶ τοῖς δεομένοις αὐτοῦ χαρίζεται.» οἱ δὲ ἐπήγαγον ὅτι «καὶ ἡμᾶς ἐχέτω εἰς τοὺς δεομένους καὶ δότω ἡμῖν τοσαῦτα· ἡμεῖς γὰρ κρείττονες ἐκείνων ἐσμέν». Καὶ γελάσας ὁ Μηνόφιλος εἶπε, «καὶ περὶ τούτων μηνῦσαι δέομαι τῷ αὐτοκράτορι· καὶ μετὰ τέσσαρας μῆνας δεῦτε εἰς τόνδε τὸν τόπον καὶ λαμβάνετε ἀπόκρισιν». καὶ μετῆλθεν ἐκεῖ, καὶ πάλιν τοὺς στρατιώτας ἐγύμναζε· καὶ ἦλθον οἱ Κάρποι μετὰ τοὺς τέσσαρας μῆνας καὶ τὸ ὅμοιον σχῆμα ποιήσας αὐτοῖς ἑτέραν εὗρεν ἀναβολὴν τριῶν μηνῶν. Καὶ πάλιν εἰς ἕτερον στρατόπεδον ἐδέξατο αὐτοὺς ὁμοίως καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ἀπόκρισιν ὅτι «ὅσον ἐξ ὑποσχέσεως οὐδὲν ὑμῖν παντελῶς δίδωσιν ὁ βασιλεύς, εἰ δὲ δέεσθε συγκροτήσεως, ἀπελθόντες ῥίψατε ἑαυτοὺς πρηνεῖς καὶ δεήθητε αὐτοῦ· καὶ εἰκός ἐστι συγκροτηθῆναι ὑμᾶς». οἱ δὲ μετὰ ἀγανακτήσεως ἀνεχώρησαν καὶ κατὰ τὴν τοῦ Μηνοφίλου ἀρχὴν εἰς τρία ἔτη ἀνυσθεῖσαν ἡσυχίαν ἔσχον [Exc. de legat., p. 24—25 Par., 134—126, Niebuhr].

12. Ὅτι Οὐάνδαλοι ἡττηθέντες ἔπεμψαν πρεσβείαν πρὸς Αὐρηλιανόν, παρακαλοῦντες εἰς εἰρήνην. Αὐρηλιανὸς δὲ ἀσμένως ἐδέξατο καὶ πακτεύσας πρὸς αὐτοὺς ἀνεχώρησεν [Exc. de legat., p. 26 Par., 126 Niebuhr].

8. Carpii îi invidiau pe goţi pentru că primeau în fiecare an un tribut de la romani. Ei au trimis [4] o solie la Iulius Menophilus [5] şi i-au cerut cu îngîmfare bani. Acesta era comandant în Moesia şi în fiecare zi îşi instruia armata. Aflînd de îngîmfarea lor, nu i-a primit decît după mai multe zile, dîndu-le prilejul să vadă cum îşi făceau soldaţii instrucţia. Şi pentru a le frînge îndrăzneala din inimi cu tărăgăneli, el s-a suit pe o tribună înaltă, a aşezat în jurul său pe mai marii oştirii şi apoi a primit pe carpi, dar nu asculta cuvintele lor, ci în vreme ce solii îşi arătau păsurile, el sta de vorbă cu alţii, ca unul care avea ceva mai bun de făcut. Carpii şi-au pierdut cumpătul şi n-au spus nimic altceva decît atît: „De ce primesc goţii de la voi atît de mulţi bani, iar noi nu primim?" El spuse: „Împăratul stăpîneşte multe bogăţii şi se îndură de cei care vin la el cu rugăminţi". Ei adăugară: „Să ne socotească şi pe noi în numărul celor care vin la el cu rugăminţi şi să ne dea şi nouă la fel, deoarece noi sîntem mai vrednici decît goţii". Menophilus începu a rîde şi spuse: „Despre lucrurile acestea sînt dator să-l înştiinţez pe împărat. Întoarceţi-vă după patru luni tot în acest loc şi veţi primi răspunsul". Apoi s-a dus şi-şi instruia din nou soldaţii. Carpii au venit după patru luni. El s-a purtat cu ei la fel ca mai înainte şi le-a dat o nouă amînare de trei luni. Apoi iarăşi i-a primit, dar în altă tabără, însă în acelaşi chip, şi le-a împărtăşit răspunsul: „Împăratul nu vă dă nimic decît în urma unei învoieli. Dacă aveţi nevoie de mărinimia lui, duceţi-vă la el, aruncaţi-vă la picioarele lui şi rugaţi-vă. Poate se va arăta mărinimos faţă de voi". Dar ei s-au retras înfuriaţi şi, timp de trei ani cît a condus Menophilus provincia, au rămas liniştiţi [6]. [Extrase din *Soliile*, p. 24—25, Par., 124—126 Niebuhr].

12. Vandalii au fost înfrînţi şi au trimis [7] o solie la Aurelian pentru a cere pace. Aurelian i-a primit cu bucurie şi s-au învoit, apoi ei s-au îndepărtat. [Extrase din *Soliile*, p. 26 Par., 126 Niebuhr].

---

[4] În anul 239 e.n.
[5] Guvernator roman în Moesia, sub împăratul Gordian al III-lea între anii 239—241.
[6] De abea în 242 vor invada Moesia şi Tracia (cf. SHA, *Gord.*, 26,11).
[7] În anul 271 e.n.

ΠΕΡΙ ΜΗΝΩΝ

IV, 132 [IV, 83]...οἱ Γότθοι Γέται.

ΠΕΡΙ ΔΙΟΣΗΜΕΙΩΝ

4...'Απουλήϊος δὲ περὶ τῶν τοιούτων γράφων καὶ ὑπὸ Κλαυδίῳ Καίσαρι τρεῖς ἡλίους ὀφθῆναί φησιν, ὁμοίως δὲ καὶ σελήνας τοσαύτας ἐπὶ Γαίου 'Αννίου καὶ ‹Γναίου› Δομιτίου τῶν ὑπάτων· ‹ᾧ› ἄντικρυς ἐδηλοῦτο Γάλλους τε καὶ Σαυρομάτας τὰ 'Ρωμαίων δηώσειν.

6...Εἶτα τῆς ἐπιούσης νυκτὸς πὺρ ἀνεφλέχθη τοσοῦτον ὥστε σπινθήρων τῶν ἀέρα γενέσθαι μεστόν· ἐδηλοῦτο δὲ ἄρα ὁ μὲν δῆμος ἐπαναστησόμενος τῷ βασιλεύοντι, ἡ δὲ πρὸς τῇ Μυσίᾳ στρατιὰ ἔργον τῆς Βιταλιανοῦ γενησομένη χειρός (a. 514)· αὐτὸς δὲ μέχρι τῶν τῆς πόλεως τειχῶν ἐλάσας παρὰ μικρὸν ἦλθε τῶν πραγμάτων κρατῆσαι. καὶ τὸ δὴ πέρας, οὕτως ἀτιμοτάτης βαρβάρων γενομένης ἐφόδου, μικροῦ προήκατο καὶ τὸν βασιλείαν ἑκὼν 'Αναστάσιος, καὶ φαῦλα δὲ συνέβη πάντα, ὅσα ἐν εἰδόσι λέγειν ἀδολεσκίας ἐστίν.

LIX. IOANNES LYDOS

S-a născut pe la anul 490 în Filadelfia din Lydia, a îndeplinit înalte funcţii oficiale, iar în anul 552 s-a retras din viaţa politică şi s-a dedicat apoi activităţii literare. A murit în anul 565. Discursurile sale şi o *Istorie a războiului cu perşii* s-au pierdut. S-au păstrat trei tratate: *Despre luni* (informaţii despre calendarul roman, despre sărbători şi alte legende), *Despre semne* (tunete, fulgere, meteori, comete, cutremure şi un mare număr de fapte privind ştiinţa augurală şi religia romanilor sau etruscilor), *Despre magistraturile statului roman* (ştiri despre conducerea politică şi administraţia la romani). Valoarea acestor tratate constă în faptul că autorul a utilizat un număr de lucrări speciale, azi pierdute, şi în felul acesta a salvat de la uitare o seamă de ştiri importante.

Ediţiile folosite: Ioannis Laurentii Lydi *Liber de mensibus*, edidit Ricardus Wuensch, Leipzig, 1898; *Liber de ostentis et calendaria Graeca omnia iterum* edidit Curtius Wachsmuth, Leipzig 1897; *De magistratibus populi Romani libri tres*, edidit Ricardus Wuensch, Leipzig, 1903 (Stuttgart, 1967).

DESPRE LUNI

IV, 132 [IV, 83] ... Goţii sînt (numiţi şi) geţi.

DESPRE SEMNELE CEREŞTI

4. ... Apuleius, scriind despre astfel de fenomene[1], spune că în timpul domniei împăratului Claudius au fost văzuţi trei sori şi tot atîtea luni în timpul consulilor Gaius Annius şi Gnaeus Domitius ; prin aceste semne se arăta de-a dreptul că galii şi sarmaţii vor pustii ţara romanilor.

6. ... Apoi, în noaptea următoare, s-a aprins un foc atît de mare, încît văzduhul s-a umplut de scîntei. Se arăta deci că poporul avea să se ridice împotriva împăratului, iar armata din Moesia avea să devină victima mîniii lui Vitalianus[2]; înaintînd pînă la zidurile oraşului, Vitalianus a fost cît p-aci să pună stăpînire pe putere. În cele din urmă, avînd loc o năvălire cumplită a barbarilor, puţin a lipsit ca Anastasios să renunţe de bunăvoie la domnie şi s-au întîmplat toate relele, încît ar fi prea mult chiar pentru cei care ştiu să le descrie.

---

[1] L. Apuleis din Madaura în Numidia (125 — circa 220), probabil în tratatul *De mundo*, în care a utilizat lucrările lui Aristotel.

[2] Cf. Marc. Com. a. 514.

ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

II, 6 (p. 6, 4—7). Περὶ τοῦ ἐπάρχου Σκυθίας καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πραίτορος καὶ τοῦ μαγίστρου τῶν κήνσων καὶ τοῦ Κυαισίτορος, καὶ ὅτι οὐ πρώτως αἱ ἀρχαὶ αὗται ἐπενοήθησαν, ἀλλ' ἠμελημέναι ἀνεκλήθησαν (p. 82, 11—86, 8).

III, 8 (p. 6, 14—16). Διὰ τί τὸν ποταμὸν νῦν μὲν Ἴστρον, νῦν δὲ Δανούβιον συμβαίνει προσαγορεύεσθαι (p. 120, 7—121,12).

ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

I,11 (p. 16,9—12). Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον εἶδος ἀσπίδος βραχυτέρας, ἃς πεζομαχεῖν οἱ ὑπὲρ Ἴστρον οὐκ ἰσχύοντες ἐπὶ τῶν ἵππων κομίζουσι· πάρμαν αὐτὴν Ιταλοὶ καλοῦσιν, ὡσεὶ πέλτας οἱ Σκύθαι.

I,17 (p. 21, 14—25). Ἐπίσημα δὲ τοῖς πατράσιν— ἤτοι πατρικίοις — ἦν δίπλακες μὲν ἤτοι χλαμύδες ... Καὶ παραγαῦδαι, χιτῶνες λογχωτοί, ἀκροπόρφυροι, λευκοὶ διόλου, περιχερίδας ἔχοντες· μάνικας αὐτὰς ἐκεῖνοι λέγουσι· τοὺς δὲ τοιούτους χιτῶνας παραγαύδας τὸ πλῆθος οἶδεν ὀνομάζειν· ἀρχαῖος ὅμως χιτὼν ὁ παραγαύδης, Πέρσαις καὶ Σαυρομάταις ἐπίσημος, ὡς Διογενιανῷ τῷ λεξικογράφῳ εἴρηται

I, 47 (p. 49, 9—13 — 50,1—4)... οἱ Ῥωμαῖοι... βετερανοὺς δὲ τοὺς ἐγγεγηρακότας τοῖς ὅπλοις... τίρωνας δὲ τοὺς ταπεινούς, ὁποίους εἶναι συμβαίνει καθ' ἡμᾶς τοὺς λεγομένους Τριβαλλούς· οὕτως δὲ τοὺς Βέσσους Ἀρριανὸς ἐν τοῖς περὶ Ἀλεξάνδρου προσηγόρευσε.

II, 10 (p. 65,4—10)...Κωνσταντίνου γὰρ μετὰ τῆς Τύχης τὴν Ῥώμην ἀπολιπόντος καὶ τῶν δυνάμεων, ὅσαι τὸν Ἴστρον ἐφρούρουν, ἐπὶ τὴν κάτω Ἀσίαν ψήφῳ τοῦ βασιλέως διασπαρεισῶν, Σκυθίαν μὲν καὶ Μυσίαν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνων φόρους ἐζημιώθη τὸ δημόσιον, τῶν ὑπὲρ Ἴστρον βαρβάρων μηδενὸς ἀνθισταμένου κατατρεχόντων τὴν Εὐρώπην

II,28 (p. 83,4—25). Μετ' ἐκεῖνον δὲ Ἰουστίνου ἐν ἡσυχίᾳ βιοῦντος καὶ μηδὲν νεώτερον ἐξευρόντος ὁ μετὰ ταῦτα, ἀδελφιδοῦς αὐτῷ γενόμενος, πᾶν ὅ,τι χρήσιμον περιποιεῖν τοῖς κοινοῖς ἐπειγόμενος ὅλην τε τὴν ὀφρὺν τῆς ἀρχαίας ὄψεως ἀνακαλούμενος, πρῶτον μὲν ἐξεῦρε τὸν λεγόμενον τῆς Σκυθίας ὕπαρχον. σοφὸς γὰρ ὢν καὶ διὰ τῶν βιβλίων εὑρών, ὡς εὐδαίμων μὲν ἡ χώρα τοῖς χρήμασιν, ἰσχυρὰ δὲ τοῖς ὅπλοις ἐστί τε νῦν καὶ πάλαι γέγονεν, — ‹ἣν› πρῶτος ἑλὼν σὺν Δεκεβάλῳ τῷ Γετῶν ἡγησαμένῳ Τραϊανὸς ὁ πολὺς πεντακοσίας μυριάδας χρυσίου [λι]τρῶν, διπλασίας δὲ ἀργύρου, ἐκπωμάτων ἄνευ καὶ σκε[υῶν] τιμῆς ὅρον ἐκβεβηκότων, ἀγελῶν τε καὶ ὅπλων, καὶ ἀνδρῶν μαχιμωτάτων ὑπὲρ πεντήκοντα μυριάδας σὺν τοῖς ὅπλοις Ῥωμαίοις εἰσήγαγεν, ὡς ὁ Κρίτων παρὼν τῷ πολέμῳ διϊσχυρίσατο — συνεῖδεν αὐτὸς κατὰ μηδὲν Τραϊανοῦ παραχωρῶν, περισῶσαι Ῥωμαίοις ἤδη ποτὲ ἀφηνιάζουσαν τὴν βορείαν. Καὶ θαυμαστὸν οὐδέν, εἰ πάντα κατ' εὐχὰς

DESPRE MAGISTRATURI

CAPITOLELE CĂRŢII ÎNTÎIA.

II, 6 (p. 6,4—7). Despre prefectul Sciţiei şi pretorul lui Iustinian, magistrul censului şi despre cvestor şi că aceste magistraturi n-au fost inventate atunci întîia oară, ci , fiind neglijate un timp, au fost reluate.

III, 8 (p. 6,14—16). De ce fluviul se numeşte cînd Istru, cînd Danubiu.

DESPRE MAGISTRATURILE STATULUI ROMAN.

CAPITOLELE CĂRŢII A TREIA.

I, 11 (p. 16,9—12). Există şi un alt gen de scut mai scurt (italicii îl numesc „parma"); neştiind să lupte cu el ca pedeştri, cei de peste Istru îl poartă pe cai, ca sciţii „peltele".

I, 17 (p. 21,14—25). Insignele patricienilor sau patricilor erau mantale duble sau hlamide ... şi paragode, tunici lanceolate, împodobite pe margini cu o cordea de purpură, albe peste tot, cu periheride, pe care ei le numesc mîneci; astfel de tunici, mulţimea le numeşte paragavde; paragavdă este totuşi o veche tunică, haină distinctivă a perşilor şi sarmaţilor, după cum a spus lexicograful Diogenianos [3] ...

I, 47 (p. 49,9—13 — 50,1—4). Romanii numesc ... veterani pe cei care au îmbătrînit sub arme... şi recruţi pe cei de jos, cum sînt acum cei cărora li se zice tribali; astfel a numit pe bessi Arian [4] în scrierile sale despre Alexandru.

II, 10 (p. 65, 4—10) ... După ce Constantin a lăsat Roma în voia soartei, iar trupele care străjuiau Istrul, printr-un decret al împăratului, au fost dispersate în Asia-de-Jos, tezaurul public a fost păgubit cu Sciţia, Moesia şi tributurile lor, în timp ce barbarii de dincolo de Istru făceau incursiuni în Europa, fără ca cineva să le stea împotrivă ...

II, 28 (p. 83,4—25). După aceea Iustin a trăit în linişte şi n-a găsit nimic deosebit; cel care a urmat după aceea şi care îi era nepot [5], silindu-se să procure statului orice lucru folositor şi readucînd toată strălucirea vechei înfăţişări, mai întîi a numit un prefect al Sciţiei. Căci fiind un om înţelept şi aflînd din cărţi că această ţară este bogată în averi şi puternică în arme şi acum şi că a fost şi mai înainte — ţară pe care mai întîi a cucerit-o marele Traian învingînd pe Decebal, regele geţilor, şi a adus romanilor cinci milioane de libre de aur şi de două ori pe atîtea de argint, afară de cupe şi de obiecte care depăşesc limita aricărui preţ, de turme, de arme şi de peste cinci sute de mii de bărbaţi foarte războinici cu arme cu tot, după cum a afirmat Criton, care luase parte la război [6] — nevoind să cedeze întru nimic lui Traian, a hotărît să păstreze pentru romani regiunea de la nord, care lepădase jugul cîndva. Şi nu e de mirare că toate i-au ieşit după voie, căci nu numai că a

[3] Diogenianos, originar din Heraclea pontică, a trăit în prima jumătate a sec. al II-lea şi a compus un dicţionar al limbii greceşti, azi pierdut.

[4] Flavius Arrianus din Nicomedea (circa 100—170) în *Anabasis*.

[5] Iustinian.

[6] Probabil a zecea parte a cifrelor se apropie de realitate (cf. IR, p. 507).

προῆλθεν αὐτῷ· οὐδὲ γὰρ Τραϊανὸν τοῖς ὅπλοις ἐξήλωσε μόνον, ἀλλ' αὐτὸν Αὔγουστον τῇ περὶ θεὸν εὐσεβείᾳ καὶ τρόπων μετριότητι, καὶ Τίτον τῇ καλοκἀγαθίᾳ, Μάρκον δὲ τῇ συνέσει παρώθησεν.

II,29 (p. 84,1—9). Ὡς ἔφθην εἰπών, προάγει τοίνυν ἔπαρχον ἐπόπτην τῶν Σκυθικῶν δυνάμεων, ἀφορίσας αὐτῷ ἐπαρχίας τρεῖς τὰς πασῶν ἐγγὺς εὐπορωτάτας, Κεραστίδα— τὴν καθ' ἡμᾶς Κύπρον, ἀπὸ Κύπριδος κατὰ τὸν μῦθον τιμηθείσης ἐν αὐτῇ μεταβαλοῦσαν τὴν προσηγορίαν — Καρίαν τε ὅλην σὺν ταῖς Ἰωνίσι νήσοις· ἃς ἄρτι τελούσας ὑπὸ τὴν πρώτην τῶν ἀρχῶν, ὥσπερ τὰς ἄλλας ἁπάσας, συνεῖδεν ὁ βασιλεὺς χωρισθείσας αὐτῆς τελεῖν ὑπὸ ‹τῷ› Σκυθίας ἐπάρχω...

III, 31 (p. 119, 22—25 — 120,1—6) ... Κωνσταντῖνος πρῶτος, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, Σκυθίαν τε καὶ Μυσίαν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνων φόρους ἄκων ἐζημίωσε τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν, τὰς φρουρούσας δυνάμεις τὴν ὄχθην τοῦ πρὸς βορέαν Ἴστρου ἐπὶ τὴν κάτω Ἀσίαν δέει τυραννίδος διασκεδασάμενος. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ βραχὺ παρατραπέντι τοῦ σκοποῦ περὶ τῆς προσηγορίας τοῦ ποταμοῦ διὰ βραχέων εἰπεῖν· νῦν μὲν γὰρ Ἴστρον, [νῦν] δὲ Δανούβιον τὸν αὐτὸν εὑρίσκομεν ὀνομαζόμενον. ὥστε δεήσει διδασκαλίας.

III, 32 (p. 120,1—12, 19—25 — 121,1—12). Ἐκ τῶν Ῥαιτικῶν ὀρῶν, ἃ τῆς Κελτικῆς ὀρεινῆς εἶναί φησιν ὁ Καῖσαρ ἐν βιβλίῳ τῷ πρώτῳ τῆς κατ' αὐτὸν Γαλλικῆς ἐφημερίδος, ἐκ μιᾶς πηγῆς ὅ τε Ῥῆνος ὅ τε Ἴστρος, οὐδέτερος δὲ αὐτῶν μὴ τὴν ἐπωνυμίαν ἀμείψας, ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐξωθεῖται· ὁ μὲν γὰρ Ῥῆνος πᾶσαν τὴν Γαλατικὴν μεσόγειον ... διατρέχων ... τοῖς τῆς Βρεττανικῆς θαλάττης ἐπισύρεται κόλποις. ὁ δὲ Ἴστρος ἐάσας τὸν ἀδελφὸν Ῥῆνον πρὸς δύνοντα ἥλιον ἀναχωροῦντα αὐτὸς ἐπὶ τὴν [ἑῴα]ν μερίζεται· καὶ ἄχρι μὲν Παννονίας, ἣν Ἕλληνες Παιονίαν δι' εὐφωνίαν καὶ φυγὴν βαρβαρισμοῦ καινοτομοῦντες ἐκάλεσαν, καὶ Σιρμίου, τῆς πάλαι μὲν Ῥωμαίων εὐδαίμονος πόλεως, νῦν δὲ Γηπαιδῶν, τὴν ἰδίαν διασῴζει προσηγορίαν· περὶ δὲ τὴν Θρᾳκίαν εἱλούμενος ἀποβάλλει μὲν παρὰ τοῖς ἐπιχωρίοις τὸ ἔμπροσθεν ὄνομα, Δανούβιος μετακληθείς· οὕτω δὲ αὐτὸν οἱ Θρᾷκες ἐκάλεσαν, διότι ἐπὶ ‹τὰ› πρὸς ἄρκτον ὄρη καὶ θρασκίαν ἄνεμον συννεφὴς ὁ ἀὴρ ἐκ τῆς ὑποκειμένης τῶν ὑγρῶν ἀμετρίας σχεδὸν διὰ παντὸς ἀποτελούμενος αἴτιος αὐτοῖς συνεχοῦς ἐπομβρίας ἀποτελεῖσθαι νομίζεται, Δανούβιον δὲ τὸν νεφελοφόρον ἐκεῖνοι καλοῦσι πατρίως. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ποταμῶν ὡς ἐν παρεκβάσει κατὰ Σαμω[νι]κὸν τὸν Ῥωμαίων ἱστορικόν, ὃς πρὸς Διοκλητιανὸν καὶ Γαλέριον τὸν γέροντα περὶ ποικίλων ζητημάτων διελέχθη.

III, 33 (p. 121,13—14). Κωνσταντῖνος οὖν Σκυθίαν τε καὶ Μυσίαν καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν φόρους, ὡς ἔφην, ἀπώλεσε.

III, 40 (p. 128, 5—11). Κωνσταντίνου, ὥσπερ ἔφην, μετὰ τῆς Τύχης τὴν Ῥώμην ἀπολιπόντος καὶ τῶν δυνάμεων, ὅσαι τὸν Ἴστρον ἐφρούρουν, ἐπὶ τὴν κάτω Ἀσίαν ψήφῳ τοῦ βασιλέως διασπαρεισῶν, Σκυθίαν μὲν καὶ Μυσίαν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνων φόρους ἐζημιώθη τὸ δημόσιον, τῶν ὑπὲρ Ἴστρον βαρβάρων μηδενὸς ἀνθισταμένου κατατρεχόντων τὴν Εὐρώπην...

III, 56 (p. 145, 7—13) ... αὖθις Χοσρόης ... ἐπὶ τὰς Συρίας ἀπροόπτως ἐξεχύθη ... Κόλχους τε καὶ τὸν Καύκασον Σκυθῶν καὶ τὴν Θρᾴκην μυρίων ὅσων θηρίων ἐνοχλούντων.

căutat să egaleze pe Traian, în arme, dar a întrecut chiar pe August prin pietatea față de Dumnezeu și prin modestia moravurilor, pe Titus prin cinste și pe Marcus prin înțelepciune.

II, 29 (p. 84, 1—9). A numit deci, cum spusei, un prefect comandant al trupelor din Sciția și i-a mai dat trei provincii, aproape cele mai bogate dintre toate: Cerastis, adică Ciprul de acum, care, potrivit legendei, și-a luat altă denumire de la Cypris [7], care este cinstită în această insulă, Caria toată împreună cu insulele ioniene, care pînă atunci fuseseră sub magistratura cea mai mare, ca toate celelalte, și împăratul a voit să fie separate de aceasta și să le dețină prefectul Sciției [8].

III, 31 (p. 119, 22—25 — 120, 1—6) ... După cum s-a spus mai înainte, Constantin a păgubit primul, fără voia sa, statul roman cu Sciția, Moesia și tributurile lor, dispersînd prin Asia-de-Jos, de teama unei tiranii, trupele care străjuiau malul de la nord al Istrului. Socotesc de cuviință ca, îndepărtîndu-mă puțin de la subiect, să spun cîteva cuvinte despre numele fluviului. Căci găsim același fluviu numit cînd Istru cînd Danubiu, încît va fi nevoie de o explicație.

III, 32 (p. 120, 1—12, 19—25 — 121, 1—12). Din munții Retici, despre care Cezar spune în cartea întîia a memoriilor sale despre Gallia că aparțin regiunii muntoase a Celției, dintr-un singur izvor, Rinul și Istrul curg spre mare, fără să-și schimbe numele niciunul dintre ele. Căci Rinul ... străbătînd ...toată regiunea din interior a Galliei ... se varsă în marea Britanică. Istrul însă, lăsînd pe fratele său să se retragă spre soare-apune, el însuși se întoarce spre răsărit și pînă în Pannonia, pe care grecii au numit-o Paeonia, schimbîndu-i numele pentru eufonie și pentru a evita un barbarism, și pînă la Sirmium, odinioară oraș fericit al romanilor, iar acum al gepizilor, își păstrează numele său propriu, însă cînd curge pe lîngă Tracia își pierde la localnici numele dinainte și îl schimbă în Danubiu. Tracii l-au numit așa, pentrucă pe lîngă munții de la nord și vîntul de la nord-est aerul e aproape totdeauna încărcat cu nori din cauza umidității excesive și ei îl socotesc cauza ploilor continui. Ei numesc Danubiu în limba maternă pe aducătorul de nori. Acestea despre fluvii, ca într-o digresiune, după istoricul roman Samonicus, care a scris și închinat lui Dioclețian și Galerius cel Bătrîn opera *Deosebite întrebări*[9].

III, 33 (p. 121, 13—14). Așadar, cum am spus, Constantin a pierdut Sciția și Moesia și veniturile lor.

III, 40 (p. 128, 5—11). După ce Constantin a lăsat, cum am spus, Roma în voia soartei și trupele care străjuiau Istrul au fost dispersate printr-un decret al împăratului în Asia-de-Jos, tezaurul public a pierdut Sciția și Moesia și tributurile lor, pentrucă barbarii de peste Istru făceau incursiuni în Europa fără ca cineva să le stea împotrivă.

III, 56 (p. 145, 7—13). ... Chosroes a năvălit iarăși pe neașteptate în Siria ..., iar sciți nenumărați, ca niște fiare turburau pe colchidieni, Caucazul și Tracia.

---

[6] Marcus Aurelius.
[7] Afrodita.
[8] În anul 536 este creat un *quaestor Justinianus exercitus*, cu sediul la Odessos (Varna), care conducea pe lîngă cele trei provincii navale și Scythia Minor împreună cu Moesia II.
[9] Această operă nu s-a păstrat.

LX. MAGNI AURELII CASSIODORI

CHRONICA

A.U.C.	A.p.Chr.	
657	46	Asiaticus et Cornelius.
659		Thracia hucusque regnata in provinciam redigitur.
744	105	Candidus et Quadratus.
745		His conss. Traianus de Dacis et Scytis triumphavit.
746	106	Commodus et Caerealis.
747		His. conss. Traianus Hiberos Sauromatas... in foedus accepit.
954	252	Gallus et Volusianus.
956		Decius cum filio suo Abritto Thraciae loco a Gothis occiditur.
971	263	Albinus et Maximus.
972		His conss. Graecia Macedonia Pontus Asia depopulata per Gothos aliasque provincias barbarorum quassavit inruptio.
981	271	Valerianus et Bassus.

LX. CASSIODORUS

Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus s-a născut în jurul anului 490 şi a trăit în Italia la curtea regilor ostrogoţi, unde a ocupat cele mai înalte funcţii de stat. A fost fecund, scriind numeroase opere teologice şi laice. În opera sa majoră intitulată *Cronică* a consemnat evenimentele mai de seamă începînd de la facerea lumii pînă la anul 519. O altă operă importantă a fost, fără îndoială, *Istoria goţilor*, care s-a pierdut, dar a fost folosită de Iordanes. Pe la 540 s-a retras în mănăstirea Vivarium din Calabria, unde a introdus practica copierii manuscriselor şi a contribuit la păstrarea şi transmiterea culturii antice. A murit către anul 583.

Ediţia folosită: Magni Aureli Cassiodori *Opera*, edidit Theodorus Mommsen, Berlin, 1893—1894 (MGH, AA, 11—12).

CRONICA

Anul Romei	Anul erei noastre	
657	46	Asiaticus şi Cornelius (consuli).
659		Tracia, pînă acum sub regi, e transformată în provincie romană[1].
744	105	Candidus şi Quadratus (consuli).
745		Sub aceşti consuli Traian a triumfat[2] asupra dacilor şi sciţilor[3].
746	106	Commodus şi Caerealis (consuli).
747		Sub aceşti consuli Traian a primit ca federaţi[4] pe iberi şi sarmaţi.
954	252	Gallus şi Volusianus (consuli).
956		Decius împreună cu fiul său sînt ucişi[5] de goti în localitatea Abrittus din Tracia.
971	263	Albinus şi Maximus (consuli).
972		Sub aceşti consuli Grecia, Macedonia, Pontul şi Asia au fost prădate[6] de goţi, iar năvala barbarilor a zguduit şi alte provincii.
981	271	Valerianus[7] şi Bassus (consuli).

---

[1] Este vorba despre măsura luată în anul 46 de împăratul Claudius, după moartea ultimului rege odrid, Rhoemetalces III.

[2] Războiul a fost început în iunie 105 şi terminat în vara lui 106, iar triumful propriu-zis a fost serbat în anul 107.

[3] Probabil bastarni şi sarmaţi, în speţă roxolani, cu care romanii au luptat în prima campanie. Cf. şi Eusebius, 194 b.

[4] Atunci se pare că au primit subsidiile care apoi au fost mărite de Hadrian, v. HA. *Hadr.*. 6, 8.

[5] Evenimentul acesta s-a petrecut în realitate în anul 251.

[6] În decursul deceniului şapte din sec. al III-lea goţii împreună cu alte neamuri germanice atacaseră în repetate rînduri, pe mare şi pe uscat, provinciile dunărene şi Asia Mică.

[7] În realitate împăratul Aurelian (270—275).

982		His conss. Claudius barbaros vastantes repellit et Sirmi moritur.
1125	377	Gratianus IV et Merobaudes.
1127		Gothi diffunduntur in Thracia.
1128	378	Valens VI et Valentinianus II.
1129		His conss. a Gothis in Thracia Valentis trucidatur exercitus. Ipse quoque imperator incensa domo, ubi se occultaverat, igne combustus est.
1137	382	Antonius et Siagrius.
1138		His conss. Athanaricus rex Gothorum Constantinopolim venit ibique vitam exegit.
1238	442	Dioscurius et Eudoxius.
1239		His conss. Huni Thracias et Hillyricum saeva populatione vastarunt.
1343	504	Caetheus v.c. cons.
1344		Hoc cons. virtute domini regis Theoderici victis Vulgaribus Sirmium recepit Italia.

VARIARUM LIBI XII

VIII, 10, 1. Habetis, patres consripti, unde glorioso principi gratiam referre debeatis, quando praecelso viro Tolnin, et nostra affinitate fulgenti, vestri ordinis contulimus dignitatem... 4. Cuius et coepit aetas adolescere, tenerique anni in robustam gentis audaciam condurari, ad expeditionem directus est Sirmiensen, ut quod ab illo Martio viro didicerat verbis in camporum libertate monstraret. Egit de Hunnis inter alios triumphum et emeritam laudem primis congressibus auspicatus, neci dedit Bulgares toto orbe terribiles...

982 983		Sub acești consuli Claudius alungă pe barbarii devastatori și moare[8] în Sirmium.
1125	377	Gratianus pentru a patra oară și Merobaudes (consuli).
1127		Goții se răspîndesc în Tracia.
1128	378	Valens[9] pentru a șasea oară și Valentinianus[10] pentru a doua oară (consuli).
1129		Sub acești consuli e măcelărită[11] armata lui Valens în Tracia. Chiar și împăratul a ars în foc, după ce fusese incendiată casa unde se ascunsese.
1137	382	Antonius și Siagrius (consuli).
1138		Sub acești consuli Atanaric, regele goților, a venit la Constantinopol și s-a stins din viață acolo[12].
1238	442	Dioscurius și Eudoxius (consuli).
1239		Sub acești consuli hunii au pustiit[13] cu cruntă devastare Traciile și Illyria.
1343	504	Caetheus preastrălucitul[14] (consul). Sub acest consul, prin vitejiile stăpînului și regelui nostru Theoderic au fost învinși bulgarii[15] și Italia a recăpătat (orașul Sirmiun[16]).

SCRIERI VARIATE ÎN DOUĂSPREZECE CĂRȚI

VIII, 10, 1. Senatori[17], aveți pentru ce arăta recunoștință gloriosului principe[18], cînd conferiți demnitatea ordinului vostru prea înaltului bărbat Tolnin[19], strălucit și prin înrudirea noastră ... 4. Atunci cînd vîrsta lui a început să se maturizeze și anii fragezi s-au întărit pentru cutezanța robustă firească neamului său, el a fost trimis în expediția împotriva orașului Sirmium spre a arăta în largul cîmpurilor de luptă ce a învățat din cuvintele acelui bărbat[20] războinic. A repurtat printre alții un triumf împotriva hunilor, a dobîndit o laudă meritată din primele întîlniri (cu dușmanii) și a ucis pe bulgarii de care se înspăimîntă toată lumea.

---

[8] De fapt Claudius II i-a învins pe goți la Naissus, în anul 269, iar moartea a survenit în primăvara lui 270.

[9] Împăratul Valens (364—378).

[10] Împăratul Valentinianus (375—392).

[11] În celebra bătălie de lîngă Adrianopol.

[12] Regele grupului de vizigoți care se retrăsese în Transilvania a fost silit de adversarii săi să se refugieze în imperiu. Încheind un tratat cu împăratul Theodosius, el vine la Constantinopol la 11 ianuarie 381, unde moare peste două săptămîni.

[13] În marea invazie a lui Attila, din anii 441—442, hunii au ajuns pînă la Constantinopol, cucerind numeroase cetăți.

[14] Titlu purtat de toți senatorii.

[15] La sfîrșitul sec. V e.n. grupuri de bulgari ajunseseră în regiunile dunărene, de unde încep să facă incursiuni la sud de Dunăre.

[16] Trupele ostrogote sub comanda lui Pitzia reocupaseră de la gepizi cetatea Sirmium.

[17] Scrisoarea este adresată senatului orașului Roma de către Athalaric, nepotul lui Teodoric cel Mare, după preluarea puterii, spre sfîrșitul anului 525 e.n.

[18] Adică Teodoric cel Mare.

[19] Celebrul general al ostrogoților fusese numit șef al armatei *(patricius praesentalis)*.

[20] Aluzie tot la Teodoric cel Mare.

LXI. ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΛΑΛΑ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

XI, p. 274,22 — 275,1—2. Ἐποίησε δὲ καὶ ἄλλην ἐπαρχίαν εἰς τὸν Δάνουβιν ποταμόν, ἣν ἐκάλεσε Δακίαν παραποταμίαν.

XI, p. 277, 12—14 ... Ἐποίησε δὲ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς καὶ πέραν τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ ἐπὶ τὰ δυκτικὰ μέρη ἐπαρχίας δύο. ἅστινας ἐκάλεσε Δακίαν πρώτην καὶ δευτέραν.

XII, p. 301, 5—6 ... Ὁ δὲ αὐτὸς Αὐρηλιανὸς καὶ Δακίαν ἐποίησεν ἐπαρχίαν τὴν παραποταμίαν, πλησίον οὖσαν τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ.

XII, p. 302, 12—15 ... Ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς Πρόβος ἐπολέμησε τοῖς Γότθοις ἐν τῷ Σιρμίῳ· καὶ ἐν τῷ πολεμεῖν αὐτὸν ἐγένετο λιμὸς κοσμικὸς μέγας, καὶ μὴ εὑρεθέντων ἀναλωμάτων ἐστασίασεν ὁ στρατός· καὶ ἐπελθόντες ἔσφαξαν αὐτὸν ἐν τῷ Σιρμίῳ ὄντα ἐνιαυτῶν ν'.

XVI, p. 402, 3—403,3. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐτυράννησε Βιταλιανὸς ὁ Θρᾴξ διὰ πρόφασίν τινα, φησί, λέγων ὅτι διὰ τοὺς ἐξορισθέντας ἐπισκόπους. καὶ παρέλαβε τὴν Θρᾴκην καὶ Σκυθίαν καὶ Μυσίαν ἕως Ὀδησσοῦ καὶ Ἀγχιάλου, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος Οὔννων καὶ Βουλγάρων. καὶ ἔπεμψεν ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ὑπάτιον τὸν στρατηλάτην Θρᾴκης· καὶ παρετάξατο αὐτῷ, καὶ προδοθεὶς παρελήφθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Βιταλιανοῦ· καὶ δοθέντων χρημάτων πολλῶν ἀνεδόθη Ῥωμαίοις. καὶ διαδεχθέντος τοῦ αὐτοῦ Ὑπατίου, μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπάνοδον αὐτοῦ προήχθη ἀντ' αὐτοῦ στρατηλάτης Θρᾴκης Κύριλλος Ἰλλυρικιανός. καὶ εὐθέως ἀπελθὼν παρετάξατο τῷ αὐτῷ Βιταλιανοῦ· καὶ συνέκρουσαν, καὶ ἔπεσαν πολλοὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. καὶ περιγενόμενος ὁ Κύριλλος εἰσῆλθεν ἐν Ὀδησσῷ τῇ πόλει, καὶ διῆγεν ἐκεῖ, Βιταλιανοῦ ἀναχωρήσαντος ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων· διὰ δόσεως δὲ χρημάτων ἐξηγόρασεν ὁ αὐτὸς Βιταλιανὸς

LXI. IOANNES MALALAS

Originar din Antiohia, a trăit între anii 491—578 și a compus o *Cronică universală* în optsrezece cărți, din care începutul și sfîrșitul s-au pierdut. Ea cuprindea o istorie a lumii de la creație și pînă la sfîrșitul domniei lui Iustinian și era scrisă într-o limbă simplă și accesibilă publicului mare. Ca izvor istoric numai partea privind istoria contemporană are o valoare documentară. Totuși istoria lui Malalas s-a bucurat de multă trecere și a servit ca model cronicarilor bizantini pînă în sec. al XI-lea, fiind tipul cel mai vechi al acestor cronici „universale bizantine".

Ediția folosită: Ioannis Malalae *Chronographia*, ex recensione Ludovici Dindorfii, Bonn, 1831 *(Corpus scriptorum historiae Byzantinae)*

CRONOGRAFIA

XI, p. 274, 22—275, 1—2 ... A mai făcut și o altă provincie la fluviul Dunărea, pe care a numit-o Dacia Parapotamia.

XI, p. 277, 12—15 . ... Același împărat a făcut și dincolo de fluviul Dunărea, în părțile occidentale, două provincii, pe care le-a numit *Dacia prima* și *secunda*.

XII, p. 301, 5—6 . ... Același Aurelianus a creiat provincia Dacia Parapotamia, care este aproape de fluviul Dunărea.

XII, p. 302, 12—15. ... Același împărat Probus s-a războit cu goții la Sirmium. În timpul războiului său s-a întîmplat o mare foamete în toată lumea și negăsindu-se alimente, armata s-a răsculat, (soldații) l-au atacat și l-au omorît la Sirmium pe cînd avea vîrsta de 50 de ani.

XVI, p. 402,3 — 403,3. În timpul domniei acestui (împărat) a ajuns tiran Vitalianus Tracul[1], pretextînd că vrea să răzbune pe episcopii exilați. A ocupat Tracia, Sciția și Moesia pînă la Odessos și Anchialos, avînd de partea sa o armată numeroasă de huni și de bulgari. Împăratul a trimis (împotriva lui) pe Hypatios, comandantul armatei din Tracia; (acesta) s-a luptat cu el și, fiind trădat, a fost prins de Vitalianus; apoi, în schimbul unei sume mari de bani, el a fost dat înapoi romanilor. Hypatios a fost înlocuit și după ce sa întors la Constantinopol a fost adus în locul lui comandant al armatei din Tracia Ciril Illyricianul; acesta a pornit imediat și a dat lupta cu Vitalianus; s-au bătut și au căzut mulți din amîndouă părțile. Fiind învingător, Ciril s-a dus în orașul Odessos și ședea acolo. Vitalianus s-a retras din părțile acelea. El a cumpărat cu bani pe paznicii porților orașului Odessos, trimițîndu-le

[1] Cf. Marc. Com., a. 514.

τοὺς φυλάττοντας τῆς αὐτῆς Ὀδησσοῦ πόλεως τὰς πόρτας, πέμψας διά τινων συγγενῶν τῶν αὐτῶν πορταρίων χρήματα καί τινας ἐπαγγελίας· προδοσίας δὲ γενομένης, εἰσῆλθε νυκτὸς εἰς τὴν Ὀδησσον πόλιν ὁ αὐτὸς Βιταλιανός, καὶ παρέλαβε τὸν στρατηλάτην Θρᾴκης Κύριλλον καὶ ἀνεῖλεν αὐτόν· καὶ ἦλθε πραιδεύων πάλιν πᾶσαν Θρᾴκην καὶ τὴν Εὐρώπην, ἕως οὗ ἦλθεν ἐν Σύκαις καὶ ἐπὶ τὸν ἀνάπλουν πέραν Κωνσταντινουπόλεως, βουλόμενος καὶ αὐτὴν Κωνσταντινούπολιν λαβεῖν.

XVI, p. 405, 5—9, 16—18 — 406, 7—8 Καὶ γίνεται ἐκεῖ ἡ ναυμαχία ὥραν τρίτην τῆς ἡμέρας· καὶ ἀνήφθησαν ἐξαίφνης ὑπὸ πυρὸς τὰ πλοῖα ἅπαντα Βιταλιανοῦ τοῦ τυράννου καὶ ἐποντίσθησαν εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ῥεύματος μεθ' ὧν εἶχον Γότθων καὶ Οὔννων καὶ Σκύθων στρατιωτῶν συνεπομένων αὐτῷ... ὁ δὲ Βιταλιανὸς ἔφευγε νυκτὸς μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων αὐτῷ ἐκ τοῦ, ὁδεύσας ἐν τῇ νυκτὶ μίλια ξ'... ὁ δὲ Βιταλιανὸς ἀπελθὼν ἐν Ἀγχιάλῳ ἐκάθετο ἐκεῖ ἡσυχάζων.

XVIII, p. 431—433. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ χρόνῳ καὶ ὁ πλησίον Βοσπόρου ῥὴξ τῶν Οὔννων ὀνόματι Γρὼδ προσεῤῥύη τῷ αὐτῷ βασιλεῖ· καὶ ἦλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐφωτίσθη· ὅντινα ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἐδέξατο εἰς φώτισμα, καὶ πολλὰ χαρισάμενος αὐτῷ ἀπέλυσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν εἰς τὸ φυλάττειν τὰ Ῥωμαϊκὰ καὶ τὴν Βόσπορον, ἥντινα πόλιν Ἡρακλῆς ὁ ἀπὸ Ἱσπανιῶν ἔκτισε καὶ ἐποίησε συντελεῖν Ῥωμαίοις ἀντὶ χρημάτων βόας κατ' ἔτος, δεδωκὼς αὐτῇ τῇ πόλει ὄνομα Βοῶν φόρος, ὅπερ καὶ συντελεῖν αὐτὴν ἐκέλευσεν... Οἱ ἱερεῖς τῶν αὐτῶν Οὔννων... ἔσφαξαν τὸν ῥῆγα καὶ ἐποίησαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν Μοῦγελ· καὶ πτοηθέντες Ῥωμαίους ἦλθον εἰς Βόσπορον καὶ ἐφόνευσαν τοὺς φυλάττοντας τὴν πόλιν. καὶ ἀκούσας ταῦτα δαὐτὸς βασιλεὺς ἐποίησε κόμητα στενῶν τῆς Ποντικῆς θαλάσσης, δν ἐκέλευσε καθῆσθαι ἐν τῷ λεγομένῳ Ἱερῷ εἰς αὐτὸ τὸ στομίον τῆς Πόντου, Ἰωάννην τὸν ἀπὸ ὑπάτων, ἀπο στείλας αὐτὸν μετὰ βοιηθείας Γοτθικῆς· καὶ ἐπεστράτευσε κατὰ τῶν αὐτῶν Οὔννων ὁ αὐτὸς βασιλεὺς πέμψας διὰ τῆς αὐτῆς Ποντικῆς θαλάσσης πλοῖα γέμοντα στρατιωτῶν καὶ ἔξαρχον, ὁμοὶως δὲ καὶ διὰ γῆς πέμψας πολλὴν βοήθειαν καὶ στρατηγὸν Βαδουάριον· καὶ ἀκούσαντες οἱ βάρβαροι, ἔφυγον, καὶ γέγονεν ἐν εἰρήνῃ ἡ Βόσπορος, ὑπὸ Ῥωμαίων οἰκουμένη.

XVIII, p. 437,19—438,20. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας δύο στρατηγοὶ Οὔννων ἐποῤῥίψαντες μετὰ πλήθους εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ τὴν Μυσίαν, ὄντος ἐκεῖ στρατηλάτου Ῥωμαίων Βαδουαρίου καὶ Ἰουστίνου ἐξελθόντων αὐτῶν κατὰ τῶν Οὔννων, καὶ συμβολῆς γενομένης, ἐσφάγη Ἰουστῖνος ἐν τῷ πολέμῳ· καὶ ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ Κωνσταντίολος ὁ Φλωρεντίου στρατηλάτης τῆς Μυσίας· καὶ ἦλθον οἱ Οὖννοι πραιδεύοντες ἕως τῆς Θρᾴκης· καὶ ἐξελθὼν κατ' αὐτῶν ὁ στρατηλάτης Κωνσταντίολος καὶ Γοδιλᾶς καὶ ὁ τοῦ Ἰλλυρικοῦ στρατηλάτης Ἀσκοὺμ ὁ Οὖννος, δν ἐδέξατο ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐν ἁγίῳ βαπτίσματι, καὶ μεσολαβηθέντων τῶν Οὔννων ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν πιπτόντων, ἀπέφυγεν ἡ πραῖδα πᾶσα, καὶ ἐγένοντο Ῥωμαῖοι ἐπικρατέστεροι, φονεύσαντες καὶ τοὺς δύο ῥῆγας· καὶ ὡς ὑποστρέφουσιν, ὑπηντήθησαν ὑπὸ ἄλλων Οὔννων· καὶ συμβαλόντες ἀπὸ κόπου, καὶ ἀσθενέστεροι ὄντες οἱ Ῥωμαίων στρατηγοί, δέδωκαν νῶτα· καὶ καταδιώξαντες οἱ Οὖννοι ἐσόκευσαν φεύγοντας τοὺς ἐξάρχους Ῥωμαίων· καὶ ὁ μὲν Γοδιλᾶς ἀποσπάσας τὸ ἴδιον ξίφος ἔκοψε τὸν σόκον καὶ ἐξείλησεν, ὁ δὲ Κωνσταντίολος ἠνέχθη ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐπὶ τὸ ἔδαφος· καὶ ὁ Ἀσκοὺμ δὲ συνελήφθη· καὶ λαβόντες τοὺς δύο αἰχμαλώτους, τὸν μὲν Κωνσταντίολον ἀνέδοκαν, λαβόντες παρὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων νομίσματα μύρια, καὶ ἀνῆλθεν

bani şi oarecari promisiuni prin intermediul unor rude ale acestor portari. Săvîrşindu-se astfel trădarea, Vitalianus a intrat noaptea în oraşul Odessos, a prins pe Ciril, comandantul (armatei) Traciei, şi l-a omorît. Şi a mers prădînd iarăşi toată Tracia şi Europa, pînă a ajuns în Sycai şi la Anaplus dincolo de Constantinopol, intenţionînd să cucerească şi Constantinopolul.

XVI, p. 405, 5—9; 16—18 — 406, 7—8. Acolo s-a dat lupta navală la ora a treia din zi. Şi au fost cuprinse deodată de foc toate corăbiile tiranului Vitalianus şi s-au scufundat în adîncul apei împreună cu ostaşii goţi, huni şi sciţi care veniseră cu el ... Vitalianus fugi în timpul nopţii din Anaplus cu cei care îi rămăsăseră şi străbătu în aceeaşi noapte o cale de şasezeci de mile .... Vitalianus plecă la Anchialos şi rămase acolo liniştit.

XVIII, p. 431—433. În aceeaşi vreme regele hunilor care era în apropierea Bosforului, cu numele Grod, se dădu de partea împăratului. El veni la Constantinopol şi fu luminat. Împăratul însuşi l-a primit întru luminare şi dîndu-i multe daruri, l a trimis în ţara sa ca să aibă grijă de treburile romane şi să păzească Bosforul. Acest oraş l-a întemeiat Heracles cel din Hispanii şi a pus să plătească romanilor, în loc de bani, boi în fiecare an, dînd şi oraşului numele de „tribut de boi" (Bosporos), de la tributul pe care l-a pus să-l plătească .... Preoţii acestor huni ... au ucis pe rege şi au pus în locul lui pe fratele său Mugel. Temîndu-se de romani, ei s-au dus la Bosfor şi au omorît pe cei care păzeau oraşul. Cînd a auzit acestea, împăratul a numit *comes* al strîmtorilor Mării Pontice pe Ioannes, fost consul, şi trimiţîndu-l cu trupe gotice de ajutor, i-a poruncit să stea în Hieron, chiar la gura Pontului. Şi a pornit o expediţie împotriva acestor huni însuşi împăratul, trimiţînd pe Marea Pontică corăbii încărcate cu soldaţi şi pe comandant, iar pe uscat trimise de asemenea multă armată de ajutor şi pe generalul Baduarios. Cînd au auzit acestea barbarii au fugit şi Bosforul a rămas liniştit, locuit de romani.

XVIII, p. 437,19 — 438,20. În timpul[2] domniei aceluiaşi (împărat) doi conducători ai hunilor au năvălit cu o mare armată în Sciţia şi Moesia; acolo erau comandanţi ai armatei romane Baduarios şi Iustin; aceştia au mers împotriva hunilor şi dîndu-se o bătălie, Iustin a fost ucis în luptă. În locul lui a fost numit comandant al armatei din Moesia Constantiolus, fiul lui Florentius. Hunii au mers prădînd regiunile pînă în Tracia. Împotriva lor au ieşit comandantul Constantiolus, Godilas şi comandantul armatei din Illyria, Acum hunul, pe care împăratul Iustinian îl primise în sfîntul botez. Hunii au fost prinşi la mijloc în luptă şi mulţi din ei au căzut; toată prada s-a risipit; romanii au fost învingători şi au ucis pe cei doi „regi". Pe cînd se întorceau, au fost întîmpinaţi de alţi huni. Fiind obosiţi şi prea fără puteri, comandanţii romani au întors spatele. Hunii au urmărit pe comandanţii romani care fugeau şi i-au prins cu laţurile. Godilas şi-a scos sabia, a tăiat laţul şi a scăpat, pe cînd Constantiolus a fost trîntit jos de pe cal; şi Ascum a fost prins împreună cu el. După ce au pus mîna pe cei doi captivi, pe Constantiolus l-au dat îna-

[2] În anul 528.

ἐν Κωνσταντινουπόλει· τὸν δὲ Ἀσκοὺμ τὸν Οὖννον κρατήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὴν χώραν αὐτῶν μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν αἰχμαλώτων· καὶ εἰρήνευσε λοιπὸν τὰ Θρᾳκικὰ μέρη.

XVIII, p. 450,19—451,15. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑπατείας Δεκίου προσεῤῥύη Ῥωμαίοις Μοῦνδος ὁ ἐκ γένους τῶν Γηπέδων καταγόμενος, υἱὸς ὢν ῥηγός, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρὸς πρὸς Θραυστίλαν, θεῖον αὐτοῦ, γεγονώς, καὶ διῆγεν ἐν τῷ Σιρμίῳ. Καὶ γνοὺς τοῦτο ὁ ῥὴξ Ῥώμης ὁ Οὐαλεμεριακὸς ὁ καὶ Θευδερίχος, πέμψας προετρέψατο τὸν αὐτὸν Μοῦνδον· καὶ ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν μετὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ καὶ διέτριψε πρὸς αὐτόν, ἀναχωρήσας δὲ Μοῦνδος ἀπὸ Ῥώμης ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν Δανούβιον ποταμόν· καὶ πέμψας πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν πρεσβευτὰς ᾔτησεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ γενέσθαι. καὶ ἐδέξατο αὐτὸν σὺν τοῖς ἀνθρώποις αὐτοῦ ποιήσας αὐτὸν στρατηλάτην τοῦ Ἰλλυριῶν ἔθνους, καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ στρατηλασίᾳ. Καὶ καταλαβόντος αὐτοῦ τὴν χώραν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἐπέῤῥιψαν αὐτῷ Οὖννοι μετὰ πολλοῦ πλήθους διαφόρων βαρβάρων· καὶ ἐξελθὼν ὥρμησε κατ' αὐτῶν, καὶ πάντας κατανήλωσε· καὶ ἔπεμψε πραῖδαν ἐξ αὐτῶν καὶ ἕνα ῥῆγα αὐτῶν· καὶ ἐγένετο εἰρήνη ἐν τῇ Θρᾴκῃ, καὶ ἐκ τούτου φόβος κατεῖχε τὰ βάρβαρα ἔθνη.

XVIII, p. 489. Καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ εἰσῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔθνος Οὔννων παράξενον τῶν λεγομένων Ἀβάρων.

XVIII, p. 490, 6—12. Μηνὶ μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος ζ' ἐπανέστησαν οἱ Οὖννοι καὶ οἱ Σκλᾶβοι τῇ Θρᾴκῃ· καὶ πολεμήσαντες πολλοὺς ἀπέκτειναν καί τινας ἐπραίδευσαν· τὸν δὲ υἱὸν Βάκχου Σέργιον τὸν Στρατηλάτην καὶ Ἐδέρμαν μειζότερον Καλοποδίου ἐπραίδευσαν, λαβόντες αὐτοὺς αἰχμαλώτους. εὗρον δὲ τοῦ τείχους Κωνσταντινουπόλεως τόπους καταπεπτωκότας, κἀκεῖθεν εἰσελθόντες κατέδραμον ἕως τοῦ ἁγίου Στρατονίκου.

poi, primind de la împăratul roman zece mii de monezi; acesta s-a înapoiat la Constantinopol. Pe Ascum hunul l-au dus înapoi în țara lor împreună cu mulți alți sclavi. După aceea a fost pace în părțile Traciei.

XVIII, p. 450, 19 — 451,15. În timpul consulatului lui Decius s-a dat de partea romanilor Mundus,[3] care se trăgea din neam de gepizi și era fiu de rege. După moartea tatălui său ședea în Sirmium, la un unchi al său Traustila. Cînd a aflat aceasta regele Romei Valemeriacus, zis și Theuderichus, a trimis (o scrisoare) ca să îndemne pe Mundus (să vină la el). Acesta s-a lăsat convins, a venit împreună cu oamenii săi și a stat la el, luptînd pentru Valemeriacus, zis și Theuderichus. Apoi Mundus s-a întors din Roma și a venit la fluviul Dunărea. A trimis soli la împăratul Iustinian și a cerut să fie primit ca supus al imperiului său. Împăratul l-a primit împreună cu oamenii săi, l-a făcut comandant al armatei din Illyria și l-a trimes la comanda sa. Cînd acesta a ocupat regiunea Illyriei l-au atacat hunii cu o armată numeroasă, compusă din diferiți barbari. (Mundus) s-a năpustit asupra lor și i-a nimicit pe toți. A trimes (la Constantinopol) chiar și pradă luată de la ei și pe un rege de al lor. Pe urmă a fost pace în Tracia și neamurile barbare erau cuprinse de teamă după această întîmplare.

XVIII, p. 489. În aceeași vreme a venit la Constantinopol un neam de huni străini, al așa numiților avari.

XVIIII, p. 490, 6—12. În luna martie, indicționul al șaptelea, hunii și slavii au invadat Tracia[4]; s-au războit (cu populațiile) și au ucis mulți oameni, iar pe unii i-au prădat. Pe comandantul Sergius, fiul lui Bacchus și pe Ederma, fiul mai mare al lui Calopodios, i-au prădat și i-au luat sclavi. Găsind spărturi în zidul Constantinopolului, au intrat pe acolo și au pătruns pînă la sfîntul Stratonicos.

---

[3] În anul 529.
[4] În anul 540.

LXII. THEOPHANIS BYZANTII

FRAGMENTUM

Photii *Bibliotheca*, 64, p. 26 α, 28—36. Ὅτι τὰ πρὸς εὖρον ἄνεμον τοῦ Ταναΐδος Τοῦρκοι νέμονται, οἱ πάλαι Μασσαγέται καλούμενοι, οὓς Πέρσαι οἰκείᾳ γλώσσῃ Κερμιχίωνάς φασι. Καὶ αὐτοὶ δὲ ἐν τῷ τότε δῶρα καὶ πρέσβεις πρὸς βασιλέα Ἰουστῖνον ἔστειλαν, δεόμενοι μὴ ὑποδέξασθαι αὐτὸν τοὺς Ἀβάρους. Ὁ δὲ τὰ δῶρα λαβὼν καὶ ἀντιφιλοφρονησάμενος ἀπέλυσεν εἰς τὰ οἰκεῖα. Τοῖς δὲ Ἀβάροις ὕστερον ἐλθοῦσι, καὶ Παννονίαν οἰκῆσαι καὶ εἰρήνης τυχεῖν δεομένοις, διὰ τὸν πρὸς τοὺς Τούρκους λόγον καὶ τὰς συνθήκας οὐκ ἐσπείσατο.

LXII. THEOPHANES DIN BIZANȚ

A compus o lucrare istorică în zece cărți, care trata evenimentele dintre anii 566—581. Această operă a fost scrisă către sfîrșitul sec. al VI-lea. Din ea s-au păstrat numai cîteva fragmente în *Biblioteca* lui Photius.

Ediția folosită: Photius, *Bibliothèque*, tome I (Codices 1—84). Texte établi et traduit par René Henry, Les Belles Letres, Paris, 1959.

FRAGMENT

Photii *Bibliotheca*, 64, p. 26 a, 28—36. În partea de răsărit a Tanaisului locuiesc turcii, numiți odinioară masageți și cărora perșii în limba lor le zic chermihioni. Aceștia au trimis în acea vreme soli și daruri la împăratul Iustin, rugîndu-l să nu primească pe avari. El a luat darurile și, dîndu-le la rîndul său dovezi de bunăvoință, i-a trimis acasă. Cînd au venit mai tîrziu avarii și au cerut să locuiască în Pannonia și să trăiască în pace, n-a ajuns cu ei la nicio înțelegere din pricina cuvîntului dat turcilor și a convențiilor încheiate cu ei

LXIII. MENANDRI

FRAGMENTA

3... Ἐπεὶ οὖν ταῦτα τῇδε ἐχώρει καὶ οἵ γε ἀμφὶ τὸν Ζαβεργὰν Οὖννοι πόρρω που τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἀπεληλαμένοι ἐτύγχανον, τηνικαῦτα Ἰουστινιανός, ἐν νῷ γὰρ εἶχεν ὡς ἐλεύσονται καὶ αὖθις οἱ Κοτρίγουροι δῃώσοντες τὰ ἐπὶ Θρᾴκης, ἐγκείμενός τε ἦν τῷ Σανδίλχῳ τῷ τῶν Οὐτιγούρων ἡγεμόνι, ἀνίει τε οὐδαμῶς παραινῶν, πρεσβείας τε συχνὰς ἐκπέμπων καὶ ἄλλοτε ἄλλῳ τρόπῳ ἀνερεθίζων, ὡς ἂν ἀμωσγέπως ἐκπολεμώσῃ γε αὐτὸν ὡς τὸν Ζαβεργάν· προσετίθει δὲ ταῖς ὡς τὸν Σάνδιλχον ἀγγελίαις ὁ αὐτοκράτωρ ὡς εἴ γε καταγωνίσοιτο τοὺς Κοτριγούρους, καὶ τὰ ὅσα ἐτήσια χρήματα ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἀπονεμηθέντα ἦσαν τῷ Ζαβεργᾷ, μεταθήσειν ὡς αὐτόν. καὶ τοίνυν ὁ Σάνδιλχος, Ῥωμαίοις γὰρ ἐπιτήδειος ἐβούλετο εἶναι, βασιλεῖ ἐσήμηνεν ὡς πέφυκεν οὐχ ὅσιον μὲν οὐδὲ ἄλλως εὐπρεπὲς τοὺς ὁμοφύλους ἀφανίσαι ἄρδην, μὴ ὅτι ὁμόγλωσσοί τέ εἰσι καὶ ὁμόσκηνοι ἡμῖν καὶ ὁμοίᾳ χρῶνται στολῇ καὶ διαίτῃ, ἀλλ' ὅτι καὶ συγγενεῖς κἂν ἑτέροις τισὶ τετάχαται ἡγεμόσιν· ὅμως δ' οὖν, Ἰουστινιανὸς μὲν γὰρ ὁ τὰ τοιάδε ἐγκελευσάμενος, αὐτίκα τὴν ἵππον τοὺς Κοτριγούρους ἀφελόμενος οἰκεῖον ποιήσομαι κτῆμα, ὡς ἂν μὴ ἔχοιεν ὅτῳ ὀχούμενοι σίνοιντο τοὺς Ῥωμαίους [Exc. de legat.,p. 132—133, Par. 344—345, Niebuhr]

5. Ὅτι δημηγορήσας ὁ βασιλεύς, τοῦ ἱεροῦ ξυλλόγου τὸ ἀγχίνουν τε καὶ βουλευτικὸν τοῦ βασιλέως ἐπαινέσαντος, παραχρῆμα τά τε δῶρα ἔστελλε, σειράς τε χρυσῷ διαπεποικιλμένας καὶ κλίνας ἐσθῆτάς τε σηρικὰς καὶ ἕτερα πλεῖστα

LXIII. MENANDER PROTECTOR

Se trăgea dintr-o familie din Constantinopol, a studiat dreptul și a ajuns avocat. La începutul domniei împăratului Mauricius (582) s-a îndreptat spre activitatea literară și a alcătuit o *Istorie* în care a înfățișat evenimentele dintre anii 558—582, continuînd pe Procopius și Agathias. Nu s-a preocupat mult de forma artistică, dar a prezentat cu destulă fidelitate adevărul istoric. Titlul *protector* arată că a trăit mai mult timp la curtea imperială și în provincie ca înalt funcționar militar și a cunoscut de aproape legăturile oficiale și tratativele cu populațiile migratoare. Opera sa e una dintre cele mai valoroase izvoare pentru istoria Bizanțului, cu toate că au rămas din ea numai fragmente.

Ediția folosită: *Excerpta de legationibus*, edidit Carolus De Boor, Berlin, 1903, p. 170—221, 442—447.

FRAGMENTE

3 ... După ce lucrurile s-au petrecut în felul acesta și hunii din jurul lui Zabergan au fost izgoniți departe de pămîntul aflat în stăpînirea romanilor, Iustinian a început să aibă bănuieli [1] că hunii cotriguri vor veni din nou să pustiască Tracia. De aceea a căutat să se sprijine pe Sandilchos, conducătorul hunilor utiguri, și din clipa aceea nu-l slăbea deloc cu îndemnurile, trimițîndu-i dese solii și folosind tot felul de alte mijloace, spre a-l ațîța într-un fel oarecare la război împotriva lui Zabergan. În soliile către Sandilchos împăratul îi punea condiția că dacă va nimici în luptă pe cotriguri, îi va trece lui tributul pe care stăpînirea romană fusese silită pînă acum să-l plătească lui Zabergan. Iar Sandilchos, cu toate că ar fi dorit să fie prieten cu romanii, a dat de știre împăratului că nu este lucru sfînt și nici cuviincios să-și măcelărească cu desăvîrșire tovarășii de triburi, nu numai pentru faptul că vorbesc aceeași limbă și locuiesc în aceleași corturi, că folosesc aceeași îmbrăcăminte și aceeași hrană, ci și pentru să sînt de același neam, deși ascultă de alți șefi. Totuși (Iustinian dăduse această poruncă) noi vom lua îndată caii cotrigurilor și-i vom trece în stăpînirea noastră, încît să nu mai aibă ce încăleca spre a pricinui stricăciuni romanilor". [Extr. din *Soliile* p. 132—133, Par. 344—345, Niebhur].

5. După ce împăratul rosti o cuvîntare, iar sacra adunare lăudă înțelepciunea și chibzuiala împăratului, trimise îndată (delegaților) darurile, lanțuri împodobite de aur, paturi, haine de mătase și foarte multe alte lucruri capabile

[1] În anuf 559 (cf. Agathias, V, 11 și 25).

ἐκμαλθακῶσαι οἶά τε ὄντα ἀλαζονείας ἀνάπλεα φρονήματα, πρὸς τοῖς καὶ πρεσβευσόμενον Βαλεντῖνον, εἷς δὴ οὗτος τῶν βασιλικῶν μαχαιροφόρων, καὶ προυτρέπετο τὸ φῦλον ὁμαιχμίαν ἐσάγειν Ῥωμαίοις καὶ κατὰ τῶν ἀντιπάλων ὁπλίζεσθαι, ἐμφρονέστατα, οἶμαι, προμηθευσάμενος ὁ βασιλεὺς ὡς ἢ νικῶντες οἱ Ἄβαροι ἢ καὶ ἡσσώμενοι ἐξ ἀμφοῖν περιθῶσι Ῥωμαίοις τὸ συνοῖσον· τοῦ δὲ Βαλεντίνου ἐκεῖσε ἀφικομένου καὶ τὰ δῶρα παρασχομένου καὶ ὅσα ἐσήμηνεν ὁ βασιλεὺς ἐξείποντος, πρῶτον μὲν ἐξεπολεμώθησαν Οὐτιγούροις, εἶτα Ζάλοις, Οὐννικῷ φύλῳ· καὶ Σαβείρους δὲ καθεῖλον. [Exc. de legat., p. 100 Par, 283—184 Niebuhr]

9. Ὅτι ἐδέξατο Ἰουστινιανὸς παρὰ Ἀβάρων πρέσβεις, ἐφ' ᾧ σφᾶς περιαθρῆσαι γῆν, ὅποι τὸ φῦλον θήσονται τὰς οἰκήσεις· καὶ ὁ μὲν βασιλεύς, Ἰουστίνου τοῦ στρατηγοῦ σημήναντός οἱ, ἐν βουλῇ ἐποιήσατο ἐς τὴν Ἐλούρων χώραν κατοικίσαι τὸ ἔθνος, ἔνθα πρὸ τοῦ ᾤκουν οἱ Ἔλουροι· δευτέρα δὲ προσαγορεύεται Παιονία· καὶ εἴ γε θυμῆρες αὐτοῖς ἐγενετο, καὶ κατένευσεν ἂν ὁ βασιλεύς· ἀλλ' ἐκεῖνοι Σκυθίας οὔτι ᾤοντο δεῖν ἔσεσθαι ἐκτός· αὐτῆς γὰρ δήπουθεν ἐσότι ἐφιέντο. τοῦτο μὲν οὖν οὐ προὔβη, ἔστειλε δὲ ὅμως Ἰουστῖνος ὁ στρατηγὸς τοὺς πρέσβεις ἐς τὸ Βυζάντιον, ἐδήλωσέ τε τῷ βασιλεῖ, ὡς ἂν αὐτοῦ ἐν κατοχῇ ἔσοιντο ἐπὶ πολύ. ἐφιλοποιήσατο γὰρ τῶν πρέσβεων ἕνα ὄνομα Οἰκουνίμων· ἐν ἀπορρήτῳ τέ οἱ ἔλεγεν ὁ Οἰκουνίμων ὡς ἕτερα διαλεγόμενοι ἕτερα γνωματεύουσι, καὶ ὡς λόγοις μὲν ἐν τὰ μάλιστα μετρίοις χρῶνται καὶ ὡς τὴν ἐπιείκειαν παραπέτασμα προβάλλονται τοῦ δόλου, τῷ ἐμπεδῶσαι δῆθεν τὸ εὔνουν ὡς τοὺς Ῥωμαίους, ὡς ἂν ταύτῃ διαπεραιωθεῖεν τὸν Ἴστρον, τὸ δέ γε βουλόμενον αὐτοῖς τῆς γνώμης ἔχει ἑτέρως, καὶ ὡς, εἴ γε διέλθοιεν τὸν ποταμόν, βούλονται πανστρατὶ ἐπιθέσθαι· τούτων οὖν Ἰουστῖνος ἐγνωσμένων, αὐτῷ τῷ βασιλεῖ ἐσήμηνεν ὡς ἂν οἱ πρέσβεις τῶν Ἀβάρων ἐγκαθειργμένοι ὦσιν ἐν Βυζαντίῳ· ταύτῃ γὰρ οὐκ ἀνέξοιντο διελθεῖν τὸ ῥεῖθρον, πρὶν ἢ ἀφεθῶσιν οἱ πρέσβεις· ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἔπρασσεν ὁ Ἰουστῖνος, οὐχ ἧττον παρεσκευάζετο ἅμα φυλάξων τὰς διαβάσεις τοῦ ποταμοῦ· Βόνον γὰρ τὸν πρωτοστάτην τοῦ θητικοῦ καὶ οἰκετικοῦ τῇ τοῦ ποταμοῦ ἀπένειμε φυλακῇ· οἱ δὲ πρέσβεις τῶν Ἀβάρων ἐπεὶ οὐδέν τι ὤνησαν ὥνπερ αἰτοῦντες πρὸς βασιλέα ἀφίκοντο, δῶρα ὥσπερ σύνηθες ἦν αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ εἰληφότες, καὶ μὲν οὖν ὠνησάμενοι τὰ ὅσα χρεών, τοῦτο δὲ καὶ ὅπλων ‹πλῆθος›, ἀρέθησαν μέν, ὅμως δ' οὖν Ἰουστίνῳ λάθρα ἐνεκελεύσατο ὁ βασιλεὺς τρόπῳ τῳ τὰ ὅπλα ἀφελέσθαι παρὰ σφῶν· καὶ οὖν ὁ στρατηγὸς ἐπεὶ ἐδέξατό γε αὖθις ἐπανιόντας τοὺς πρέσβεις, κατὰ ταῦτα ἐποίει· ἐντεῦθεν ἤρξατο ἡ δυσμένεια Ῥωμαίων τε καὶ Ἀβάρων, ἤδη ἐκ πολλοῦ ὑποτυφομένη, καὶ μάλιστα τῇ μὴ ὡς θᾶττον ἀφεθῆναι τοὺς πρέσβεις. συνεχέστατα γὰρ ἐσήμηνεν ὁ Βαϊανὸς ὡς ἂν ἐπανέλθοιεν· τὸ μελετώμενον δὲ σάφα ἐπιστάμενος ὁ βασιλεὺς ἄλλοτε ἄλλως διετίθει τὸ παρόν, ὅπως ἐς τὴν βασιλίδα πόλιν ἐγκαθειργμένοι εἶεν [Exc. de legat., p. 101 Par., 285—286 Niebuhr]

14. Ὅτι ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ νέου οἱ τῶν Ἀβάρων πρέσβεις παρεγένοντο ἐν Βυζαντίῳ, τὰ συνήθη δῶρα ληψόμενοι, ἅπερ τῷ κατ' αὐτοὺς ἔθνει Ἰουστινιανὸς ὁ πρὸ τοῦ βασιλεὺς ἐδίδου... [Exc. de legat., p. 101—103, Par. 286—290, Niebuhr]

24. Ὅτι Ἀλβοῖνος ὁ τῶν Λογγιβάρδων μόναρχος, οὐ γὰρ αὐτῷ ἀπέληγεν ἡ πρὸς Κονιμοῦνδον ἀπέχθεια, ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου ᾤετο δεῖν καταστρέψασθαι

să înmoaie inimile pline de trufie. Pe lîngă aceste trimise delegat pe Valentinus, unul dintre spătarii împăratului şi-l rugă să îndemne tribul să se alieze cu romanii şi să se înarmeze împotriva duşmanilor, prevăzînd cu foarte multă înţelepciune, după părerea mea, că avarii, fie învingători, fie învinşi, oricum aveau să aducă folos romanilor. După ce sosi acolo, Valentinus predă darurile şi spuse cele ce arătase împăratul. Ei porniră că războiu mai întîi împotriva utigurilor, apoi împotriva zalilor, un trib hunic, şi nimiciră pe sabiri. [Extras din *Soliile*, p. 100, Par. 283—284, Niebuhr].

9. Iustinian a primit pe solii avarilor [2], care cereau îngăduinţa să vadă pămîntul, unde tribul lor urma să-şi aleagă loc pentru locuinţe. La sfatul generalului său Iustinus, împăratul şi-a pus în gînd să aşeze acest neam în ţinutul herulilor, adică acolo unde locuiseră herulii (el se numeşte a doua Pannonie) ; iar dacă le-ar fi pe plac, împăratul le-ar îngădui. Dar ei spuneau că nu pot părăsi Sciţia şi lăsau să se înţeleagă că ţin mult la această ţară. Convorbirea n-a putut propăşi, iar între timp comandantul Iustinus a trimis soli la Bizanţ şi a arătat împăratului că ar face bine să-i oprească acolo, în închisoare pentru o bucată de vreme. Căci el s-a împrietenit cu unul din soli, anume cu Oicunimon şi acesta i-a mărturisit în taină că avarii una vorbesc şi alta au în minte, că folosesc cuvinte cît mai cumpănite spre a-şi masca viclenia şi căpăta bunăvoinţa romanilor, măcar pînă trec Istrul, dar că de fapt au alte gînduri, iar după ce vor trece fluviul, vor porni la război împreună cu toată armata lor. Cînd a aflat aceste ştiri, Iustinus a dat de veste împăratului să-i ţină închişi la Bizanţ pe solii avarilor, deoarece aceştia nu vor trece fluviul înainte de a fi sloboziţi solii. În timp ce făcea toate acestea, Iustinus nu înceta deloc pregătirile pentru a supraveghea trecerile peste rîu, căci îi încredinţase lui Bonus, comandantul trupelor mercenare şi domestice, paza fluviului. Iar solii avarilor, văzînd că nu dobîndesc nimic din ceea ce veniseră să ceară de la împărat, au luat de la el daruri, aşa cum le era obiceiul, şi-au cumpărat cele de trebuinţă, între altele şi arme, şi au fost lăsaţi să se ducă. Dar între timp împăratul a trimis în taină poruncă lui Iustinus să le ia armele într-un chip oarecare, iar comandantul i-a primit pe soli la întoarcere şi a îndeplinit toate acestea. De aici s-a iscat duşmănie între romani şi avari, duşmnănie pricinuită de multe motive, dar mai ales de faptul că n-au fost sloboziţi mai repede solii, deoarece Baian [3] le dăduse poruncă să se întoarcă cît mai curînd. Dar împăratul ştia bine ce gînduri au şi de aceea făcea fel şi chip să-i ţină închişi cît mai multă vreme în oraşul său de reşedinţă [Extr. din *Soliile*, p. 101 Par. 285—286 Niebuhr].

14. În timpul lui Iustin cel Tînăr, solii avarilor veniră la Bizanţ, ca să ia în primire darurile pe care obişnuia să le dea neamului acestora Iustinian, împăratul dinaintea lui .... [Extr. din *Soliile*, p. 101—103 Par., 286—290 Niebuhr].

24. Alboin, regele longobarzilor, nu înceta deloc duşmănia[4] împotriva lui Conimund [5], ci îşi făcea socoteli că trebuie să răstoarne în orice chip stă-

[2] În anul 562. Cf. Agathais, IV, 22 şi Euagrius, V, 1.
[3] Hanul avarilor.
[4] În anul 568.
[5] Regele gepizilor.

τὴν τῶν Γηπαίδων ἐπικράτειαν, ταύτῃ τοι πρέσβεις ἐξέπεμψεν ὡς τὸν Βαϊανόν, ἐς ὁμαιχμίαν παρακαλῶν. παραγενομένων δὲ τῶν πρέσβεων, ἠντιβόλουν μὴ περιιδεῖν σφᾶς ὑπὸ Γηπαίδων τὰ ἀνήκεστα πεπονθότας, μάλιστα καὶ Ῥωμαίων τῶν ἄγαν ἐχθίστων Ἀβάροις συμμαχούντων τοῖς Γήπαισιν. ἐδίδασκον δέ, ὡς οὐ κατὰ τοσοῦτον πρὸς Γήπαιδας τὸν πόλεμον ἐναρρίψουσι καθ' ὅσον Ἰουστίνῳ μαχήσονται, βασιλεῖ τῷ τῶν Ἀβάρων ἔθνει ἐς τὰ μάλιστα δυσμενεστάτῳ γε ὄντι, ὃς παρωσάμενος τὰς Ἰουστινιανῷ τοῦ μητραδέλφου σπονδὰς πρὸς Ἀβάρους ἐκ πολλοῦ γεγενημένας τῶν εἰωθότων ἐστέρησε. προσετίθησαν δὲ ὡς, εἴγε ἔσοιντο ἅμα Λογγιβάρδοις, ἀκαταμάχητοι γενήσονταί πως, καὶ ὡς καταστρεφόμενοι Γήπαιδας τοῦ τε πλούτου σφῶν, ἔτι γε μὴν καὶ τῆς ἐκείνων κοινῇ κρατήσουσι χώρας, καὶ ὡς ἡ Σκυθία τὸ λοιπὸν αὐτοῖς εὐημεροῦσί γε ἐς ἀεί, καὶ μὲν οὖν ἡ Θρᾴκη αὐτὴ ἔσται εὐεπίβατος, καὶ ἁπλῶς ξὺν οὐδενὶ πόνῳ ἐκ γειτόνων ὁρμώμενοι τὴν Ῥωμαίων καταδραμοῦνται, καὶ ὡς ἄχρι αὐτοῦ γε δήπου τοῦ Βυζαντίου ἐλάσουσιν. ἔφασκον δὲ οἱ τῶν Λογγιβάρδων πρέσβεις ὡς καὶ συνοίσει τοῖς Ἀβάροις τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἀσπάσασθαι μάχην· ἢ γὰρ ἂν ἐκεῖνοι προτερήσουσι καὶ ἐκ παντὸς τρόπου καθελοῦσι τὴν Ἀβάρων δύναμιν, ὅπου καὶ γῆς τυγχάνουσιν ὄντες [Exc. de legat., p. 110—111 Par. 303—304 Niebuhr]

25. Ὅτι ὁ Βαϊανὸς τοὺς τῶν Λογγιβάρδων πρέσβεις δεξάμενος ἐδόκει τούτους περιφρονεῖν, τῷ βούλεσθαί γε αὐτὸς κερδαλεώτερον θέσθαι ὡς αὐτοὺς τὴν συμμαχίαν, καὶ πῇ μὲν τὸ μὴ δύνασθαι, πῇ δὲ τὸ δύνασθαι μὲν προΐσχετο, μὴ βουλέσεσθαι δέ· ξυνελόντα δὲ εἰπεῖν ἅπαντα τρόπον ἀπάτης τοῖς δεομένοις ἐπισείσας ἔδοξε μὲν πείθεσθαι μόλις, οὐκ ἄλλως δὲ ἢ τὸ δεκατημόριον τῶν τετραπόδων ἁπάντων, ὅσα παρὰ Λογγιβάρδοις ὑπῆρχεν, αὐτίκα κομίσαιντο, καὶ ὡς εἰ γένοιντο καθυπέρτεροι, ἥμισυ μὲν τῆς λείας ἕξουσιν αὐτοί, τὴν δὲ τῶν Γηπαίδων χώραν εἰς τέλεον· ἃ δὴ καὶ ἐγένετο· καὶ ἐχώρουν Γήπαισι πολεμήσοντες... [Exc. de legat., p. 111 Par. 304—305 Niebuhr]

27. Ὅτι ὁ Βαϊανὸς μετὰ τὴν τειχομαχίαν στέλλει τινὰς ἀμφὶ τῆς εἰρήνης διαλεχθησομένους· ἔνιοι δὲ τῶν ἐν Σιρμίῳ ἀνὰ τὸ ἠλίβατον τοῦ βαλανείου, ὃ δῆτα τῷ δήμῳ ἐτύγχανεν ἀνείμενον, ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν πολεμίων κατὰ τὸ σύνηθες ἐνιζάνοντες, καὶ ἐν ἀπόπτῳ καραδοκοῦντές τε καὶ θεώμενοι εἴ που ἐπήλυσις ἔσται βαρβαρική, ὡς κατενόησαν τοὺς τῶν Ἀβάρων ἀγγελιαφόρους ἤδη προσιόντας, τῷ μήκει τῆς ἀτραποῦ ἀποπλανηθέντες καὶ οὔπω κατεγνωκότες τὸ ἀκριβὲς ὑπετόπησαν εἶναι πληθὺν Ἀβαρικήν, ἐδήλωσάν τε αὐτίκα καὶ τὸ σημεῖον καθεῖλον· ὁ δὲ Βῶνος πρὸς τοῦτο δυσχεράνας σαφέστερον ἔσπευσε καταμαθεῖν τἀληθές· γνοὺς δὲ ὀλίγους εἶναι τοὺς Ἀβάρους καὶ βούλεσθαί οἱ ἐπικηρυκεύσασθαι, ἐξέπεμψε καὶ αὐτὸς τοὺς ποιησομένους τὰς καταλλαγὰς ἐς τὰ ἔξω τοῦ τείχους... ταῦτα Βώνου εἰρηκότος, εὖ ἔχειν ἔδοξε τῷ Βαϊανῷ τὰ ῥήματα· ἐσήμανε δὲ αὖθις· «ἐπειδὴ τὰ ἐς ὁμαιχμίαν ἑπόμενά μοι ἔθνη αἰσχύνομαι, αἰδώς τέ με ἔχει, εὖ γε πάντῃ ἄπρακτος ἐνθένδε ἀναχωρήσω, μηδέν τι ὀνήσας ἐμαυτόν, ὡς ἂν μὴ οὖν δόξω μάτην πεποιηκέναι καὶ ἀκερδῆ τὴν ἐπιχείρησιν, βραχέα μοί τινα πέμψατε δῶρα καὶ γὰρ ἐν τῇ Σκυθίᾳ περαιωθεὶς οὐδὲν ὅτι οὖν ἐκομισάμην, καὶ τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ κἀντεῦθεν ἥκιστα ὠφεληθέντα με ἀπελεύ-

pînirea gepizilor. De aceea el a trimis soli la Baian spre a-l chema la tovărăşie de arme. Solii au venit şi au început să-l roage să nu treacă cu vederea suferinţele pe care le îndură din partea gepizilor, mai ales că romanii, cei mai aprigi duşmani ai avarilor, s-au aliat cu gepizii. Ei arătau că nu doresc atît să pornească război împotriva gepizilor cît să lupte cu Iustinus, cel mai înverşunat duşman al avarilor, care n-a ţinut seama de înţelegerea făcută mai demult cu unchiul său Iustinian şi i-a lipsit pe avari de obişnuitul lor tribut anual. Au mai adăugat că dacă se vor uni cu longobarzii, vor ajunge neînfrînţi în lupte, vor nimici pe gepizi şi vor stăpîni împreună bogăţiile şi pămîntul lor. Ei vor avea de aici înainte pentru vecie Sciţia, şi le va fi deci foarte uşor să treacă în Tracia, iar din ţinuturile megieşe vor păşi fără nici o osteneală pe pămîntul romanilor şi vor ajunge pînă la Bizanţ. Solii longobarzilor au mai spus că avarii se vor găsi într-o situaţie prielnică, dacă vor începe ei mai întîi lupta împotriva romanilor, iar dacă ceilalţi le iau înainte, vor distruge cu desăvîrşire puterea avarilor, oriunde s-ar întîmpla să fie. [Extr. din *Soliile*, p. 110—111, Par. 303—304, Niebuhr].

25. Baian, după ce primi pe solii longobarzilor, se hotărî să-i trateze cu dispreţ, pentru ca astfel să încheie alianţa cu ei în condiţii mai avantajoase. De aceea zicea uneori că nu poate (să încheie alianţă), alteori că poate, dar nu vrea. Într-un cuvînt, după ce folosi tot felul de viclenii împotriva lor, păru în cele din urmă că dă ascultare cererilor lor, însă numai cu condiţia să-i dea îndată a zecea parte din toate patrupedele care se aflau la longobarzi şi, dacă aveau să fie biruitori, pretindea jumătate din pradă şi tot ţinutul gepizilor. Aceste condiţii fură primite şi ei se pregătiră de război împotriva gepizilor .... [Extr. din *Soliile*, p. 111, Par. 304—305, Niebuhr].

27. După asedierea zidurilor, Baian a trimis soli[6] pentru a sta de vorbă cu privire la condiţiile de pace. Cîţiva dintre cei din Sirmium se aflau pe acoperişul de sus al băii populare şi priveau înspre duşmani, ca de obicei. Ei cercetau zarea pînă departe şi se uitau dacă nu cumva se iscă un atac din partea duşmanilor, cînd au băgat de seamă că se apropie solii avarilor, însă din pricina lungimii drumului nu desluşeau încă bine rătăcirile lor şi nici nu-i puteau recunoaşte, dar au bănuit că sînt o ceată de avari, au dat numaidecît alarma şi au făcut semne că vin duşmanii. Bonus a avut îndoieli în această privinţă şi s-a grăbit să afle adevărul în mod mai lămurit. Văzînd că avarii sînt puţini la număr şi că doresc să discute condiţiile de pace, a trimis şi el soli pentru a sta de vorbă în afara zidurilor ... După ce Bonus a spus aceste cuvinte, Baian a socotit că are dreptate. El a adăugat: „Mi-e ruşine în faţa neamurilor care m-au urmat în această tovărăşie de arme să mă întorc înapoi fără nici o ispravă şi nici un folos pentru mine. Pentru ca să nu se pară că m-am ostenit în zadar şi că în cercarea noastră a fost fără cîştig, trimiteţi-mi cîteva daruri neînsemnate. Căci la trecerea mea din Sciţia peste fluviu n-am adus nimic cu mine şi-mi este cu neputinţă să plec şi de aici fără să mă folosesc măcar

[6] În anul 568.

σεσθαι». Βώνῳ δὲ τῷ στρατηγῷ καὶ τοῖς ὅσοι γε ἀμφ' αὐτόν, ἦν δὲ ὁ τῆς πόλεως μέγιστος ἱερεύς, ἔδοξεν εὔλογον μὲν εἶναι τὸ προτεινόμενον· οὐδὲ γὰρ πλεῖστα ἐβούλετο κομίσασθαι, ἀλλ' ἄχρι δίσκου ἑνὸς ἀργυροποιήτου καὶ ὀλίγου χρυσίου, ἔτι γε μὴν καὶ ἀμπεχονίου σηρικοῦ· πλὴν ἐδεδίεσαν οἱ περὶ Βῶνον ἰδιοβουλῆσαι καὶ οὐχὶ γνώμῃ τοῦ αὐτοκράτορος ἅπαντα διαπράξασθαι... πρὸς ταῦτα ἀγανακτήσας ὁ Βαϊανὸς σὺν ὅρκῳ ἠπείλησεν — ἦν μὲν στράτευμα ἐκπέμψειν τὴν Ῥωμαίων ἐπιδραμούμενον. καὶ δὴ τοῦ στρατηγοῦ κατάδηλον αὐτῷ πεποιηκότος ὡς ἐξέσται μὲν οἱ ποιεῖν ὅσα ἂν δυνήσοιτο, εἰδέναι δὲ ὡς οὐ πάντως ἐπ' ἀγαθῷ τῶν στελλομένων ἔσται ἡ ἐπιδρομή, αὐτὸς ἔφη ὅτι· «τοιούτους ἐπαφήσω τῇ Ῥωμαϊκῇ ὡς εἰ καὶ συμβαίη γέ σφισι θανάτῳ ἁλῶναι, ἀλλ' ἐμοί γε μὴ γενέσθαι τινὰ συναίσθησιν». Καὶ δὴ παρεκελεύσατο δέκα χιλιάδας τῶν Κουτριγούρων λεγομένων Οὔννων διαβῆναι τὸν Σάον ποταμὸν καὶ δῃῶσαι τὰ ἐπὶ Δαλματίαν, αὐτὸς δὲ ξὺν πάσῃ τῇ κατ' αὐτὸν πληθυῖ διελθὼν τὸν Ἴστρον ἐς τὰ τῶν Γηπαίδων διέτριβεν ὅρια [Exc. de legat., p. 111—114 Par., 306—310 Niebuhr].

28. Ὅτι ὁ Βαϊανὸς ὁ τῶν Ἀβάρων ἡγεμὼν ἐν βουλῇ ἐποιήσατο πρεσβεύσασθαι καὶ περὶ σπονδῶν λόγους προσαγαγεῖν· τὸν δὲ Βιταλιανὸν ἐζήτει χρυσίον οἱ παρασχεῖν, ὡς ἂν μὴ λεηλασίᾳ χρήσοιτο κατὰ δὴ τὸν τῆς ἐκεχειρίας καιρόν· ὁ δὲ Ἰουβουλήδας, καὶ εἰληφὼς ἐκ τοῦ τῆς Ἰλλυρίδος ὑπάρχου νομίσματα οὐ μεῖον ἢ ὀκτακόσια, παρέσχετο τῷ Βαϊανῷ· ταύτῃ τοι καὶ ἔστειλε τὸν Ταργίτιον ὁ τῶν Ἀβάρων ἡγούμενος, ξὺν τῷ καὶ Βιταλιανὸν τὸν ἑρμηνέα, τῷ βασιλεῖ λέξοντας ὥστε τὸ Σίρμιον οἱ ἐνδοθῆναι, καὶ τὰ συνήθη χρήματα, ἃ Κουτρίγουροι καὶ Οὐτίγουροι πρὸς Ἰουστινιανοῦ ἐκομίζοντο βασιλέως, οἷα δὴ αὐτοῦ ἄμφω τὼ φύλω τούτω καθελόντος· πρὸς τοῖς καὶ Οὐσδίβαδον τὸν Γήπαιδα· ἔφασκε γὰρ τοὺς Γήπαιδας ἅπαντας αὐτῷ ἀνήκειν, ἅτε δὴ καὶ αὐτοὺς πρὸς αὐτοῦ καταπολεμηθέντας· ἀφικομένων δή οὖν τῶν πρέσβεων κατὰ δὴ τὴν βασιλίδα πόλιν, παρελθόντων τε ὡς τὸν αὐτοκράτορα, ἔφη ὁ Ταργίτης «ὦ βασιλεῦ, πάρειμι σταλεὶς ὑπὸ τοῦ σοῦ παιδός· πατὴρ γὰρ αὐτὸς ἀληθῶς Βαϊανοῦ τοῦ καθ' ἡμᾶς δεσπότου· πέποιθα δὴ οὖν ὡς ἐπιδείξασθαι προθυμηθείσης τὴν περὶ τὸν παῖδα στοργὴν τῷ διδόναι τὰ τοῦ παιδός...» ταῦτα ὁ Ταργίτης ἔλεξεν· ἀτὰρ ὁ βασιλεὺς «οὐ πρεσβευσόμενος ἥκεις, ὡς ἔοικεν, ὦ Ταργῖτα, μᾶλλον μὲν οὖν πρὸς ἀγνοοῦντας ἡμᾶς τεκμηριώσασθαι βουλόμενος τῶν Ἀβάρων τοὺς τρόπους... ὑμεῖς μὲν γὰρ τὸν Οὐσδίβατον, ἡμεῖς δὲ τοὺς Γήπαιδας ὑμᾶς τοὺς λοιποὺς εἰσπράξοιμεν. Ῥωμαῖοι γὰρ ἄνωθέν τε καὶ ἐξ ἀρχῆς σωφρονίζειν ἐτάχθημεν τὸ ἀνόητον, οὐ μὴν ἀνόητοί τινες εἶναι νομίζεσθαι. ἀλλὰ τὸ Σίρμιον ἐγχειρίσωμεν βαρβάροις; οὐκ ἀρκέσει γὰρ ὑμῖν τὸ περιεῖναι μέχρι ὅπλα κινεῖν οὐ βούλοιντο Ῥωμαῖοι. ἀλλ' ἐρεῖς, ὦ Ταργῖτα, ὅτι διαβήσεται Ἴστρον ὁ Χαγάνος, ἔτι μὴν καὶ τὸν Ἕβρον, καὶ ὅτι τὰς ἐπὶ Θρᾴκης αὐτοβοεὶ παραστήσεται πόλεις. ἀλλὰ προφθάσουσιν αἱ Ῥωμαϊκοὶ δυνάμεις καὶ τῆς ἐλπίδος αὐτὸν ἀφαιρήσονται, καὶ μᾶλλον αὐτοὶ σκευαγωγήσουσι τὰ Ἀβάρων. καὶ οὐ παυσόμεθα καταβάλλοντές τε καὶ χειρούμενοι, ἕως ἂν ἐφυβρίσῃ τὸ βάρβαρον. λυσιτελήσει δὲ Ῥωμαίοις ἀντὶ τῆς εἰρήνης ὁ πόλεμος. Ἀβάρων γὰρ τῶν νομάδων τε καὶ ἐπηλύδων καθεστάναι φίλους τῆς ὡς αὐτοὺς δυσμενείας βαρύτερον, ἄλλως τε καὶ φιλίας ὑπούλου καθεστώσης

cît de puțin". Comandantul Bonus și cei din jurul său, printre ei se afla și preotul suprem al orașului, au socotit că propunerea este întemeiată, căci nu dorea altceva decît un disc de argint, puțin aur și o manta de mătase. Dar Bonus [7] și cei din jurul său se temeau să ia o hotărîre proprie fără să țină seamă în toate de părerea împăratului ... La acestea Baian s-a supărat și a amenințat cu jurămînt că va trimite armată să pustiască pămîntul romanilor, iar comandantul roman i-a spus în mod lămurit că poate face tot ce-i stă în putere, dar să știe că n-are să le fie prea bine celor care vor primi poruncă să dea năvală, iar el i-a răspuns: „Voi trimite astfel de oameni pe pămîntul roman, încît chiar dacă vor pieri, nu voi simți pierderi în urma morții lor". Și într-adevăr a poruncit ca zece mii de huni, numiți cotriguri, să treacă rîul Saos și să pustiască Dalmația, iar el însuși împreună cu toată mulțimea din jurul său a trecut Istrul și s-a îndreptat înspre ținuturile gepizilor. [Extr. din *Soliile*, p. 111—114, Par. 306—310, Niebuhr.]

28. Baian, conducătorul avarilor, a hotărît în adunare [8] să trimită soli (la romani) spre a se înțelege cu ei în privința tratatelor. El a cerut lui Vitalianus [9] să-i dea aur pentru a nu săvîrși devastări în timpul armistițiului. Iobulidas [10] a primit de la guvernatorul Illyriei nu mai puțin de opt sute de monede și le-a dat lui Baian. În felul acesta conductătorul avarilor l-a trimis pe Targitios și împreună cu acesta pe Vitalianus ca interpret, să spună împăratului să-i dea orașul Sirmium și banii plătiți (potrivit înțelegerii) de către împăratul Iustinian cutrigurilor și utigurilor, deoarece el (Baian) a distrus amîndouă aceste triburi; în afară de acestea, să-i dea pe gepidul Usdibad [11]. Căci spunea că toți gepizii au ajuns în stăpînirea lui, deoarece i-a înfrînt în război. Solii au venit în capitala imperiului și s-au înfățișat înaintea împăratului, iar Targites a spus: „Împărate, mă găsesc aici, fiind trimis de către fiul tău, deoarece tu ești într-adevăr tatăl lui Baian, stăpînul nostru. Sînt încredințat să îi vei arăta bunăvoință și dragoste, așa cum se cuvine față de un fiu ...". Acestea le-a spus Targites, iar împăratul a răspuns: „Pe cît mi se pare, o Targites, tu n-ai venit aici să-ți îndeplinești misiunea de sol, ci ai de gînd să ne vorbești despre obiceiurile avarilor, pe care noi nu le cunoaștem .... Voi ne cereți pe Usdibad, iar noi vă cerem pe toți ceilalți gepizi. Căci de mult timp și de la bun început noi romanii am socotit că lipsa de minte poate avea leac, dar nu credem că unii oameni sînt cu desăvîrșire lipsiți de minte. Dar este oare cu putință să dăm barbarilor orașul Sirmium? Nu vă puteți denumiri pe ce lume trăiți, decît atunci cînd romanii se hotărăsc să pună mîna pe arme. Îmi vei spune, o Targites, că hanul va trece Istrul, ba chiar și Hebrul, și că va pune stăpînire, de la prima lovitură, pe orașele din Tracia. Dar îi vor ieși întru întîmpinare trupele romane, spulberîndu-i orice nădejde, și vor pune mîna pe agoniseala avarilor. Și nu vom înceta să-l lovim și să-l despuiem pînă cînd barbarul va părăsi gîndurile sale trufașe, iar pentru romani războiul va fi mai folositor decît pacea. Căci cu avarii rătăcitori și venetici îți vine mai greu să fii

[7] Comandantul roman.
[8] În anul 568.
[9] Sol și interpret, trimis de Iustinus la avari, este aruncat în temniță.
[10] Nobil avar.
[11] Un gepid fugit la romani.

κρεῖσσον ἐν τοῖς σώμασι καὶ οὐχὶ ταῖς ψυχαῖς φέρειν τὰ τραύματα· πρὸς ταῦτα, ὦ Ταργῖτα, καὶ τόξα καὶ ἵπποι καὶ μυρίαι δυνάμεις ὁπλιτῶν ἔστωσαν ἐν παρασκευῇ· οὐ γὰρ ἡσυχία τοῦ συνοίσοντος αἱρετώτερον». τοσαῦτα εἰπὼν ὁ αὐτοκράτωρ, μεγαληγορίᾳ τε χρησάμενος πολλῇ, τῶν Ἀβάρων ἀφῆκε τοὺς πρέσβεις... [Exc. de legat., p. 154—156, Par. 385—389, Niebuhr]

33. Ὅτι αὖθις οἱ Ἄβαροι πρεσβείαν ἔστειλαν ὡς Ῥωμαίους, καὶ περὶ ὧν πολλάκις, περὶ τῶν αὐτῶν ἐπρεσβεύοντο· ὡς δὲ οὐδὲν ὑπήκουον οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ γὰρ Ἰουστῖνον τὸν αὐτοκράτορα ἤρεσκε, τὸ τελευταῖον τοῦ Ἄψὶχ ἐς πρεσβείαν ἐληλυθότος ξυνήρεσε Τιβερίῳ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀψὶχ παρασχεθῆναι γῆν τοὺς Ῥωμαίους, ἵνα κατοικίζεσθαι μέλλοιεν οἱ Ἄβαροι, εἴ γε τῶν παρὰ σφίσιν ἀρχόντων λήψονται τοὺς παῖδας ὁρμηρεύσοντας· καὶ οὖν τὰ τοιάδε Τιβέριος ἐσήμηνε βασιλεῖ. ἀλλὰ γὰρ τῷ αὐτοκράτορι οὔτι ἐδόκει τοῖς πράγμασι τῶν Ῥωμαίων εἶναι λυσιτελές· οὐκ ἄλλως δὲ εἰρηνεύσειν ἔφασκεν, εἴγε μὴ αὐτου δῆτα τοῦ Ἀβάρων ἡγουμένου λάβοι τῶν παίδων τινὰς ἐς ὁμήρους. Τιβερίῳ δὲ οὐταὐτὰ ἐδόκει· ἐγνωμάτευε γὰρ ὡς, εἴγε τῶν παρὰ Σκύθαις ἀρχόντων λήψονται τοὺς παῖδας, οἷα εἰκός, βουλευομένου τοῦ χαγάνου τὰ ξυντεθειμένα παρώσασθαι, οὐ συγχωρήσειν ποτὲ τῶν ὁμηρευόντων τοὺς πατέρας. Τιβέριος μὲν τοιᾶσδε ὑπῆρχε γνώμης, βασιλεῖ δὲ οὐχ οὕτως ἐδόκει· ἀλλὰ γὰρ δήπου καὶ ἐνεμέσιζε τοῖς Ῥωμαίων στρατιάρχαις τὸν πόλεμον ἀναβαλλομένοις, συλλαβαῖς τε ἐχρῆτο ὡς αὐτοὺς διαγορευούσαις ὡς δέοι τοῖς βαρβάροις ἐνδείκνυσθαί ὅτι γε δήπου Ῥωμαίοις οὐχὶ ἐς τὸ ἁβροδίαιτον ὁ βίος, ἄλλως δὲ ὡς φιλοπόλεμοί τέ εισι καὶ φερέπονοι. ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς ἔριδος ἐνίκα καὶ ὁ πόλεμος ἠπειλεῖτο, Τιβέριος ἐσήμηνε Βώνῳ ἐν γράμμασι φυλάξασθαι τὰς διαβάσεις τοῦ ποταμοῦ [Exc. de legat., p. 114—115, Par. 311—312, Niebuhr]

47... κατὰ δὲ τὸ τέταρτον ἔτος Τιβερίου Κωνσταντίνου Καίσαρος βασιλείας ἐν τῇ Θράκῃ ξυνηνέχθη τὸ Σκλαβηνῶν ἔθνος μέχρι που χιλιάδων ἑκατὸν Θρᾴκην καὶ ἄλλα πολλὰ ληΐσασθαι [Exc. de legat., p. 124, Par. 320—327, Niebuhr]

48. Ὅτι κεραϊζομένης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Σκλαβηνῶν καὶ ἁπανταχόσε ἀλλεπαλλήλων αὐτῇ ἐπηρτημένων τῶν κινδύνων, ὁ Τιβέριος οὐδαμῶς δύναμιν ἀξιόμαχον ἔχων οὐδὲ πρὸς μίαν μοῖραν τῶν ἀντιπάλων, μήτι γε καὶ πρὸς πάντας, οὔτε μὴν οἷός τε ὢν πολέμοις σφισὶν ὑπαντιάζειν τῷ ἀνὰ τοὺς ἑῴους πολέμους τὰς Ῥωμαίων τετράφθαι δυνάμεις, πρεσβεύεται ὡς Βαϊανὸν τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀβάρων, τηνικαῦτα οὐ δυσμενῶς ἔχοντα πρὸς Ῥωμαίους, ἄλλως δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ χαίρειν ἐθέλοντα δῆθεν εὐθὺς ἐκ προοιμίων τῆς αὐτοῦ Τιβερίου βασιλείας. ταύτῃ τοι καὶ πείθει γε αὐτὸν κατὰ Σκλαβηνῶν ἄρασθαι πόλεμον, ὡς ἂν ὁπόσοι τὴν Ῥωμαίων δῄουσι, τοῖς οἰκείοις ἀνθελκόμενοι κακοῖς, ἀπαρκέσαι τε βουλόμενοι τῇ πατρῴᾳ κατὰ τὸ μᾶλλον, παύσαιντο μὲν τοῦ τὴν Ῥωμαϊκὴν λεηλατεῖν, οἱ δὲ περὶ τῆς οἰκείας τὸν κίνδυνον ἀναδέξονται. τοῦ Καίσαρος τοίνυν τὴν τοιάνδε ὡς αὐτὸν στείλαντος πρεσβείαν, οὔτι ἠπείθησεν ὁ Βαϊανός. ἐκπέμπεται δ'οὖν ἐπὶ τούτῳ Ἰωάννης, ὃς δὴ τῶν νήσων διήνυε τὴν ἀρχὴν τηνικαῦτα καὶ

prieten decît duşman, iar prietenia lor este înşelătoare. Mai curînd îndurăm o lovitură dată trupurilor, decît sufletelor noastre. De aceea, Targites, noi vom avea totul pregătit, şi arcul şi caii şi zecile de mii de soldaţi greu înarmaţi, căci liniştea nu ne poate fi mai scumpă decît interesele noastre". După ce a rostit aceste cuvinte mari şi pompoase, împăratul a slobozit pe solii avarilor... [Extr. din *Soliile*, p.154—156, Par. 385—389, Niebuhr].

33. Avarii au trimis din nou o solie la romani [12] pentru a sta de vorbă cu privire la aceleaşi lucruri pe care le discutaseră în repetate rînduri mai înainte, dar romanii nici n-au avut să audă de ei, deoarece nu erau pe placul împăratului Iustin. În cele din urmă solia lui Apsih [13] a fost primită şi s-au înţeles cu Tiberius ca romanii să dea avarilor pămînt de locuit, cu condiţia să primească de la şefii lor copii ca ostateci. Tiberius l-a înştiinţat pe împărat despre aceste condiţii, dar împăratul a socotit că ele nu sînt de nici un folos pentru romani şi a zis că nu le poate încuviinţa decît dacă i se dau ca ostateci cîţiva dintre copiii conducătorului suprem al avarilor. Tiberius nu judeca de fel, ci se gîndea că dacă romanii vor lua ca ostateci pe copiii şefilor sciţi, atunci fără îndoială părinţii acestor copii nu vor îngădui ca hanul să calce în picioare înţelegerea făcută. Deci Tiberius avea această părere, însă împăratul judeca în alt chip şi era supărat pe comandanţii romanilor că nu pornesc la război. El le trimitea scrisori şi îi îndemna să arate barbarilor că romanii nu duc o viaţă moleşită, ci sînt iubitori de luptă şi gata oricînd să înfrunte greutăţile războiului. Deoarece au ieşit biruitori partizanii vrajbei şi războiul era pe cale să izbucnească Tiberius a dat de ştire lui Bonus [14] prin scrisori să păzească trecerile peste fluviu [Extr. din *Soliile*, p. 114—115, Par. 311—312, Niebuhr].

47 ... În anul al patrulea al domniei împăratului Tiberius Constantinus [15] s-a adunat în Tracia neamul sclavinilor în număr de aproape o sută de mii de oameni şi au pustiit Tracia şi multe alte ţinuturi. [Extr. din *Soliile*, p. 124, Par. 320—327, Niebuhr].

48. Grecia era pustiită de către sclavini şi de pretutindeni ne ameninţau fel de fel de primejdii, iar Tiberius nu avea la îndemînă trupe potrivite pentru luptă, nici măcar pentru o parte a duşmanilor şi cu atît mai puţin împotriva tuturor, şi apoi nu era în stare să-i înfrunte dintr-o dată, deoarece trupele romane fuseseră îndrumate pe frontul de răsărit. De aceea el a trimis soli la Baian, conducătorul avarilor, care pe atunci încă nu era supărat pe romani, ci la începutul domniei lui Tiberius dorea chiar să se bucure de dreptul nostru de cetăţenie. Aşadar împăratul a căutat să-l înduplece pe han să pornească război împotriva sclavinilor, pentru ca cei care pustiiau pămîntul roman să fie atraşi în propriile lor suferinţe şi, dorind să dea ajutor celor de acasă, să fie siliţi să pună capăt prădăciunilor din ţinuturile romanilor şi să alunge primejdia din preajma celor de un neam cu dînşii. Deci împăratul a trimis la el această solie, iar Baian s-a lăsat înduplecat cu uşurinţă. Cu acest prilej a fost trimis ca sol Ioannes, care în timpul acela avea în seamă conducerea insulelor şi fusese

---

[12] În anul 570.

[13] Şef avar sub conducerea lui Baian, trimis în solie la împăratul Iustin în anul 570.

[14] Bonus, comandant roman, apărase oraşul Sirmium şi păzise trecerile peste Dunăre împotriva avarilor şi în anul 562, v. fragm. 9.

[15] În anii 578-579.

τὰς Ἰλλυρίδας ἰθύνειν ἔλαχε πόλεις. οὗτος παραγενόμενος ἐν Παιονίᾳ τῇ χώρᾳ, μετήγαγεν ἐς τὴν Ῥωμαίων αὐτόν τε τὸν Βαϊανὸν καὶ τὰς τῶν Ἀβάρων δυνάμεις, ἐν ταῖς δὴ λεγομέναις ὁλκάσι μακραῖς τὰ βαρβαρικὰ διαβιβάσας πλήθη· καὶ λέγεται ἀμφὶ τὰς ἑξήκοντα χιλιάδας ἱππέων θωρακοφόρων ἐς τὴν Ῥωμαίων διαπορθμευθῆναι. ἐνθένδεν αὖθις διὰ τῆς Ἰλλυριῶν διαγαγών, εἶτα ἐς τὴν Σκυθῶν ἀφικόμενος, ἔμπαλιν διελθεῖν παρασκεύασε τὸν Ἴστρον ἐν ταῖς καλουμέναις ἀμφιπρύμνοις τῶν νεῶν· ἐπειδὴ δὲ ἐπεραιώθη ἐς τὸ κατ' ἀντικρὺ τοῦ ῥείθρου, παραχρῆμα τάς τε κώμας ἐνεπίμπρα τῶν Σκλαβηνῶν καὶ ἐσίνετο τοὺς ἀγρούς, ἦγέ τε καὶ ἔφερεν ἅπαντα, οὐδενός που τῶν ἐκεῖσε βαρβάρων θαρρήσαντός οἱ ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, ἐς τὰ λάσια δὲ καὶ κατηρεφῆ τῆς ὕλης καταπεφευγόντων· ἡ δὲ τῶν Ἀβάρων κίνησις κατὰ Σκλαβηνῶν ‹ἐγίγνετο› οὔτι γε μόνον τῆς τοῦ Καίσαρος ἕνεκα πρεσβείας καὶ τῷ βούλεσθαι τὸν Βαϊανὸν Ῥωμαίοις ἐκτῖσαι χάριν ἀνθ' ὧν ἐς τὰ μάλιστα ἐφιλοφρονεῖτό γε αὐτὸν ὁ Καῖσαρ, ἀλλ' ὅτι γε αὐτῷ καὶ ἔχθιστοι ὑπῆρχον ἰδίας ἕκατι δυσμενείας. ἔστειλε γὰρ ὡς αὐτὸν Δαυρέντιον καὶ τοὺς ὅσοι ἐν τέλει τοῦ ἔθνους ὁ τῶν Ἀβάρων ἡγούμενος, σφᾶς τε ὑπακούειν κελεύων Ἀβάροις καὶ ἐς φόρου ἀπαγωγὴν ἔσεσθαι ἀναγράπτους. Δαυρίτας δὲ καὶ οἵ γε ξὺν αὐτῷ ἡγεμόνες, «καὶ τίς ἄρα» ἔφασαν «οὗτος πέφυκεν ἀνθρώπων καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου θέρεται ἀκτῖσιν, ὃς τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπήκοον ποιήσεται δύναμιν; κρατεῖν γὰρ ἡμεῖς τῆς ἀλλοτρίας εἰώθαμεν, καὶ οὐχ ἕτεροι τῆς ἡμεδαπῆς· καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν βεβαίῳ, μέχρι πόλεμοί τε ὦσι καὶ ξύφη». οὕτως ἀπαυθαδισαμένων τῶν Σκλαβηνῶν, οὐκ ἄλλως καὶ οἱ Ἄβαροι διετέλουν χρώμενοι μεγαληγορίαις· εἶτα ἐκ τούτου προπηλακισμοὶ καὶ ὕβρεις, καὶ ἅτε βάρβαροι τῷ σκληρά τε καὶ ὀγκώδη φρονήματα ἔχειν τὴν ὡς ἀλλήλους ἀνεσόβησαν ἔριν. καὶ οἱ Σκλαβηνοὶ τὸ σφῶν αὐτῶν ὀργίλον οὐχ οἷοί τε ὄντες ἐγχαλινῶσαι τοὺς ἐκεῖσε ἀφιγμένους πρέσβεις ἀναιροῦσιν, ὡς ἑτέρωθεν ἀμέλει ἔκπυστα γενέσθαι ταῦτα Βαϊανῷ. τοῦτο τοιγαροῦν κατὰ Σκλαβηνῶν ἐπίκλημα ποιούμενος ἐκ πολλοῦ ὁ Βαϊανός, καὶ ὑποκρύφιον ἔχων ὡς αὐτοὺς τὸ ἔχθος, καὶ ἄλλως ἀσχάλλων, ὅτι αὐτῷ ὑπήκοοι οὐκ ἐγένοντο, μήτι γε πρὸς αὐτῶν καὶ τὰ ἀνήκεστα πεπονθέναι, καὶ ἅμα μὲν χάριν εἰδέναι βουλόμενος τῷ Καίσαρι, ἅμα καὶ πολυχρήματον τὴν χώραν εὑρήσειν οἰόμενος, ἅτε ἐκ πολλοῦ τῆς Ῥωμαίων ὑπὸ Σκλαβηνῶν ‹πεπορθημένης›, τῆς δὲ κατ' αὐτοὺς γῆς πρὸς ἑτέρου τινὸς πάντων ἐθνῶν οὐδαμῶς [Exc. de legat. Rom., p. 164—165, Par. 404—407, Niebuhr]

63. Ὅτι Βαϊανὸς ὁ τῶν Ἀβάρων χαγάνος οὐδεμιᾶς ἀφορμῆς ἢ σκήψεως λαβόμενος, ουδὲ ψευδῆ γοῦν κατὰ Ῥωμαίων αἰτίαν ἀξιώσας τινὰ συνθεῖναι, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ τόδε ὁμοίως τὸ ἔρος Ταργίτιον πρὸς βασιλέα στείλας, ὡς τὰ συνταχθέντα κομίσαιτο τῶν χρημάτων, ὀγδοήκοντα δὲ χιλιάδες ὑπῆρχον εἰς ἔτος ἕκαστον νομισμάτων, ἐπειδὴ τόν τε ἄλλον φόρτον, ὃν ἐκ τῶν χρημάτων ἐνεπορεύσατο, καὶ τὸ χρυσίον ἔχων ἐπανῆκεν ὡς αὐτόν, ἐκεῖνος ἀναισχυντότατα καὶ βαρβαρώτατα ἄφνω παραλύσας τὰς συνθήκας, ἃς πρὸς Τιβέριον τῆς Καίσαρος ἐπιβάντα τύχης εὐθὺς ἐν ἀρχαῖς ἐποιήσατο, καὶ πανστρατιᾷ κινήσας ἀφικνεῖται κατὰ δὴ τὸν Σάον ποταμόν, μεταξὺ Σιρμίου πόλεως καὶ Σιγγηδόνος, καὶ γεφυροῦν ἐπεχείρει τὸν ῥοῦν, ἐπιβουλεύων μὲν Σιρμίῳ τῇ πόλει καὶ παραστήσασθαι ταύτην βουλόμενος· δείσας δὲ μὴ διακωλυθείη πρὸς τῶν Ῥωμαίων τῶν ἐπιφυλαττόντων ἐν Σιγγηδόνι καὶ τὴν ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου πεῖράν τε καὶ ἐπιστήμην ἐν ταῖς τοῦ ποταμοῦ ναυσὶν ἐπιδόμενος, βουλόμενός τε πρὸ τοῦ τὴν βουλὴν

rînduit guvernator peste orașele din Illyria. Acesta a sosit în Peonia și a strămutat pe Baian și trupele avarilor în pămîntul roman, transportînd (peste fluviu) mulțimile barbare în corăbii mari. Să zice că au trecut pe pămîntul roman aproape șaizeci de mii de călăreți bine înarmați. De aici i-a dus mai departe prin ținutul illyrilor și a ajuns iarăși pe pămîntul sciților[15bis]. Acolo s-a pregătit să-i treacă din nou peste Istru în asa-numitele corăbii cu cîrme de jur împrejur. După ce a trecut pe malul celălalt al rîului, (Baian) a năvălit pe neașteptate în satele sclavilor, a pustiit ogoarele și a tîrît după sine sau a răpit tot ce-a putut, deoarece nici unul dintre barbarii de acolo nu avea îndrăzneala să-i stea împotriva, ci se refugiau în păduri și văgăuni. Mișcarea aceasta a avarilor împotriva sclavinilor s-a iscat nu numai din pricina soliei împăratului și a dorinței lui Baian de a face pe placul romanilor, drept răsplată pentru bună voința arătată față de el de către împărat, ci și din motive personale, deoarece Baian era foarte supărat pe sclavini. Conducătorul avarilor a trimis soli la Daurentios [16] și la celelalte căpetenii ale sclavinilor și le-a poruncit să se pună sub ascultarea avarilor și să se numere printre cei care le plătesc tribut. Iar Dauritas și șefii din jurul său au spus: „Dar cine-i acest om și la care raze de soare se încălzește, de are îndrăzneala să vină cu puterea peste noi? Noi sîntem deprinși să stăpînim pămînt străin și nu alții să stăpînească pămîntul nostru, iar obiceiul acesta va stărui în rîndurile noastre atît cît vor exista războaie și săbii". Astfel au răspuns sclavinii cu mîndrie, iar avarii nu s-au lăsat mai prejos, ci au întrebuințat și ei cuvinte mari și umflate. Din toate acestea s-au ivit apoi certuri și gîlceavă, deoarece barbarii sînt neînduplecați și trufași, așa că au ajuns la neînțelegeri. Sclavinii nu și-au putut stăpîni mînia și au ucis solii veniți la dînșii, iar faptul acesta a fost aflat de Baian. Așadar împotriva sclavinilor Baian avea acum un motiv de învinuire pe care îl aștepta de multă vreme și nu mai era în stare să-și ascundă mînia. Era supărat că n-au dat ascultare poruncilor sale și i-au pricinuit o mulțime de suferințe, apoi mai voia să facă pe placul împăratului și era încredințat că va găsi în țara lor multe bogății, deoarece ținuturile romanilor fuseseră pustiite în multe rînduri de către sclavini, pe cînd pămîntul lor nu fusese călcat niciodată de alte neamuri. [Extr. din *Soliile*, p. 164—165 Par. 404—407 Niebuhr].

63. Baian, hanul avarilor, n-a mai căutat motive de ceartă și nici nu s-a mai gîndit să-și aleagă prilej de minciună față de romani, ci în același an [17] l-a trimis la împărat pe Targitios pentru a ridica tributul rînduit între ei, în valoare de optzeci de mii monezi pe an. După ce s-a întors cu tributul și cu mărfurile cumpărate și i-a adus aur, Baian a rupt deodată, cu nerușinare și ca un barbar, tratatele încheiate cu împăratul Tiberius la începutul domniei sale, apoi a pornit cu toată armata și a ajuns la rîul Saos, între orașele Sirmium și Singidunum. Acolo a încercat să facă un pod și să treacă apa, cu gîndul să pună mîna pe orașul Sirmium și să-și așeze armata în preajma lui. Dar îi era teamă să nu fie împiedicat de către romanii care stăteau de strajă și Singidunum, mai ales că știa de mult timp că ei sînt îndemînatici

---

[15bis] Adică în Dobrogea. De remarcat drumul ocolit al avarilor de-a lungul malului drept al Dunării.

[16] Daurentios sau Dauritas, unul din conducătroii triburilor slave din stînga Dunării.

[17] În anul 580.

ἐς τὸ φανερὸν ἐκπεσεῖν τὸ ἐγχείρημα τελεώσασθαι, πλοῖα συναγείρας κατὰ τὴν ἄνω Παννωνίαν εἰς τὸν Ἴστρον πολλὰ βαρέα, καὶ οὐ κατὰ λόγον τῆς ναυπηγικῆς τέχνης, ὅμως ἐκ τῶν ἐνόντων μακρὰς συμπηξάμενος στρατιώτιδας ναῦς, καὶ πολλοὺς ἐν αὐταῖς ἐπιβιβάσας ὁπλίτας ἐρέτας τε, οὐ κατὰ κόσμον ἀλλὰ βαρβαρικῶς τε καὶ ἀνωμάλως ταῖς κώπαις τύπτοντας τὸ ὕδωρ, κινήσας ἀθρόον ταῖς τε ἐπακτρίσι κατὰ τὸν ποταμόν, καὶ αὐτὸς μετὰ πάσης τῆς Ἀβάρων στρατιᾶς πεζῇ διὰ τῆς Σιρμιανῆς πορευόμενος νήσου, παραγίνεται κατὰ τὸν Σάον ποταμόν. διαταραχθέντων δὲ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις Ῥωμαίων καὶ τὸ ἐγχείρημα συννοησάντων, τοῦ τε ἐν Σιγγηδόνι στρατηγοῦ, Σήθου τοὔνομα, στείλαντος πρὸς τὸν Χαγάνον καὶ ἐπερωτῶντος ὅ,τι δὴ καὶ βουλόμενος εἰρήνης βεβαίας τε καὶ φιλίας συνεστώσης αὐτῷ τε καὶ Ῥωμαίοις πρὸς τὸν Σάον ἀφίκετο ποταμόν, ἅμα δὲ λέγοντος ὡς οὐ περιόψεται γευροῦν ἐπιχειροῦντος αὐτοῦ τὸν ποταμόν, οὐκ ἐπιτρέποντος ὅλως τοῦ αὐτοκράτορος· οὐ κατὰ Ῥωμαίων τι μηχανώμενος ἔφη βούλεσθαι πηγνύναι τὴν γέφυραν, ἄλλως δὲ κατὰ Σκλαβηνῶν χωρεῖν, καὶ διαπεραιούμενος τόν Σάον ἐπιβαίνων τε ἐς τὴν Ῥωμαίων αὖθις τὸν Ἴστρον διαβήσεσθαι κατ' αὐτῶν, πλοίων αὐτῷ πολλῶν παρὰ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ἐς τὴν διάβασιν παρασκευαζομένων. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ πρότερον πρὸς χάριν τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως πρᾶξαι, καὶ πολλὰς αἰχμαλώτων μυριάδας ἐκ τῆς Ῥωμαίων. γῆς Σκλαβηνοῖς δεδουλωμένων ἐλευθέρας αὖθις Ῥωμαίοις ἀποδοῦναι· νῦν δὲ ὑβρίσθαι μὲν ἔλεγε πρὸς αὐτῶν οὐ βουλομένων τὸ συνταχθὲν τηνικαῦτα τέλος παρὰ σφῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπ' αὐτὸν κατατιθέναι· καὶ πρέσβεις δὲ Ἀβάρων σταλέντας πρὸς αὐτῶν ἀνῃρῆσθαι· διὰ ταῦτά τε ἥκειν ἐς τὸν Σάον, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρέσβεις ἐκέλευσε δέξασθαι παρ' αὐτοῦ τὸν Σῆθον σταλησομένους δι' αὐτοῦ ὡς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ αἰτήσοντας παρασκευάσαι κατὰ τὸν Ἴστρον αὐτῷ τὰ πλοῖα διαπεραιοῦσθαι μέλλοντι κατὰ Σκλαβηνῶν· ὀμνύειν τε ἔλεγεν ἔχειν ἑτοίμως τοὺς νομιζομένους μεγίστους παρά τε Ἀβάροις καὶ Ῥωμαίοις ὅρκους, ὡς οὐδεμίαν τινὰ κατὰ Ῥωμαίων ἢ κατὰ τῆς Σιρμίου πόλεως μηχανώμενος βλάβην, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τοῦ ἔθνους τῶν Σκλαβηνῶν ἐφόδῳ τὴν γέφυραν βούλοιτο πήξασθαι· ταῦτα οὐ πιστὰ μὲν οὔτε Σήθῳ αὐτῷ οὔτε τοῖς ἐν Σιγγηδόνι ἐδόκει Ῥωμαίοις [Extr. din *Soliile*, p. 126—129 Par., 332—336 Niebuhr].

64. Ὅτι ἀφικομένων τῶν πρέσβεων τῶν Ἀβάρων εἰς τὴν βασιλίδα, καὶ αἰτούντων τὸν αὐτοκράτορα παρασκευάσαι τὰς ναῦς τῷ Χαγάνῳ καὶ τῇ στρατιᾷ τῶν Ἀβάρων ἐς τὸν Ἴστρον διαβησομένῃ κατὰ Σκλαβηνῶν, θαρροῦντα γὰρ ἤδη τὸν Χαγάνον ἐς τὴν φιλίαν τὴν αὐτοῦ τὴν γέφυράν τε ἐς τὸν Σάον ἐργάζεσθαι ποταμὸν καὶ βούλεσθαι τοὺς κοινοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ τε καὶ Ῥωμαίων Σκλαβηνοὺς ἐκτρίψαι, ταῦτα ἀπαγγειλάντων εὐθὺς μὲν τὸ ἐπιχείρημα καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ Χαγάνου διέγνω σαφῶς ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς τὴν πόλιν τὸ Σίρμιον ἐξελεῖν βουλόμενος ἐργάζοιτο τὴν γέφυραν ἀποκωλῦσαι βουλόμενος τὴν τῶν ἀναγκαίων εἰσκομιδήν, ὅπως λιμῷ παραστήσοιτο τὴν πόλιν· οὐ γὰρ ἦν ἀποχρώσας δαπάνας ἐς αὐτὴν προαποθέμενος, τῇ συνεστώσῃ πρὸς Ἀβάρους εἰρήνῃ θαρρῶν· ἀπορῶν δὲ στρατιᾶς, οὔτι λέγω πρὸς τὴν Ἀβάρων δύναμιν ἀντιταξομένης, ἀλλ' οὐδὲ ὀλιγίστης ὅλως ὑπαρχούσης αὐτῷ, πάντων τῶν στρατιωτικῶν καὶ Καλόγων ἐς τὸν Πέρσας πόλεμον ἐν Ἀρμενίᾳ τε καὶ τῇ μέσῃ τῶν ποταμῶν ἐνησχολημένων, ἀπεπροσποιεῖτο δῆθεν ὡς οὐ συννοήσας τὸ βουλευθὲν τῷ Χαγάνῳ· ἔφασκε δὴ βούλεσθαι μὲν καὶ αὐτὸς κατὰ Σκλαβηνῶν αὐτοὺς χωρῆσαι, πολλὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας δῃούντων· οὐκ εἶναι δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως τὸν καιρὸν Ἀβάροις συμ-

și pricepuți la mînuirea corăbiilor pe fluviu. De aceea, înainte de a-și da în vileag planurile, a vrut să facă o încercare, și anume, a adunat un număr mare de corăbii grele pe rîul Istru, în partea de sus a Pannoniei, și din ele a construit corăbii mari de război, însă nu după datele și pe măsura științei navale; apoi a urcat pe aceste corăbii soldați înarmați și vîslași, care loveau în apă, cu vîslele, nu după reguliele navigației, ci în neorînduială, ca niște barbari. Strîns unite, corăbiile s-au pus în mișcare pe rîu la vale, iar el împreună cu toată armata avarilor a pornit pe jos prin insula Sirmiană și au ajuns la rîul Saos. Romanii din aceste orașe s-au înspăimîntat și au început să se gîndească la măsuri de apărare. Ei au trimis la han pe comandantul orașului Singidunum (comandantul se numea Sethus) pentru a-l întreba ce gînduri are de a se apropie de rîul Saos, cînd se știe că între ei și romani există un tratat de pace trainică și prietenie. Totodată el a mai adăugat că romanii nu pot îngădui construirea unui pod peste fluviu fără învoirea împăratului. Hanul a răspuns că nu face pod pentru a unelti ceva împotriva romanilor, ci pentru a porni cu război împotriva sclavinilor. Iar după ce va trece rîul Saos și va pătrunde în teritoriul roman, se va întoarce din nou peste Istru la ai săi, deoarece pentru trecere va avea la îndemînă un mare număr de corăbii din partea împăratului romanilor. Lucrul acesta l-a făcut și mai înainte de dragul împăratului romanilor, deoarece a pus în libertate și restituit zeci de mii de prizonieri luați de sclavini de pe teritoriul roman. Acum, spunea el, are din nou supărări din partea lor pentru că nu vor să-i plătească tributul anual și au răpit pe solii avarilor trimiși de ei. Acestea sînt motivele pentru care vine la rîul Saos. De aceea a dat poruncă lui Sethus să primească pe solii trimiși la împărat, care cereau să-i pregătreasccă corăbii pentru a trece Istrul împotriva sclavinilor. El a mai adăugat că este gata să jure pe tot ce au mai sfînt atît avarii cît și romanii că nu va pricinui nicio pagubă romanilor și nici orașului Sirmium, ci vrea numai să-și facă pod spre a avea loc de trecere împotriva neamului sclavinilor. Toate acestea nu păreau vrednice de crezare nici lui Sethus însuși și nici romanilor din Singidunum. [Extr. din *Soliile*, p. 126—129, Par. 332—336 Niebuhr)].

64. Solii avarilor au sosit în capitală [18] și au cerut împăratului să pregătească corăbii pentru hanul și armata avarilor spre a trece Istrul și porni împotriva sclavinilor. Căci hanul se bizuie pe prietenia romanilor, face pod peste rîul Saos și vrea să zdrobească pe sclavini, dușmanii săi și ai romanilor. Primind aceste știri, împăratul a recunoscut numai decît în mod lămurit îndrăzneala și gîndurile hanului, că acesta, voind să pună mîna pe orașul Sirmium, făcea podul cu scopul de a împiedica aprovizionarea cu cele trebuitoare, pentru a lua orașul prin foame. Căci împăratul nu avusese grijă să aducă provizoii îndestulătoare, pentru că avea încredere în pacea pusă la cale cu avarii. El nu avea acolo armată destulă, nu numai spre a se împotrivi puterii avarilor, ci nici cît de puțină, deoarece toate armatele recrutate erau ocupate în războiul împotriva perșilor în Armenia și Mesopotamia, dar se prefăcea că nu înțelege gîndurile hanului. A răspuns că și el ar vrea să pornească război împotriva sclavinilor, care au pustiit multe ținuturi romane, dar că nu este acum un prilej nimerit pentru avari, deoarece turcii

[18] În anul 580.

φέροντα, Τούρκων ἤδη περὶ Χερσῶνα ἐστρατοπεδευμένων καὶ ταχεῖαν αἴσθησιν αὐτῶν, ἢν τὸν Ἴστρον διαπεραιωθῶν, δεξομένων· ἀλλὰ ἐπισχεῖν γὰρ νῦν εἶναι καλὸν αὐτοὺς καὶ ὑπερβαλέσθαι τὴν ἐπιχείρησιν. αὐτὸς δὲ οὐ πολλοῦ τὴν χρόνου διάνοιαν γνώσεσθαι Τούρκων ὅποι δὴ καὶ τῆς ἐφόδου τὴν ἔνοιαν ἔχοιεν, καὶ ταύτην δήλην ποιήσειν τῷ Χαγάνῳ. ταῦτα οὐκ ἔλαθε τὸν Ἀβάρων πρεσβευτὴν ἐξεπίτηδες πρὸς τοῦ βασιλέως συμπεπλασμένα, καὶ ὡς τὸν ἀπὸ Τούρκων αὐτοῖς προβαλλόμενος φόβον ἐφέξειν ἤλπιζε τῆς ἐπινοίας αὐτούς· ἔδοξε δ' οὖν πείθασθαι, καὶ συνετίθετο πάντως ἐπισχήσειν τῷ Χαγάνον· ἢν δὲ οὗτος ὁ μάλιστα ἐνάγων αὐτὸν ἀεὶ καὶ παροτρύνων ἐς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον· καὶ οὗτος μὲν δῶρα, ἐφ' οἷς ὑπέσχετο, πολλὰ κομισάμενος ἐξώρμησε τῆς βασιλίδος. καὶ συνέβη κατὰ τὴν Ἰλλυριῶν αὐτὸν διοδεύοντα μετὰ τῶν προπεμπόντων ὀλίγων Ῥωμαίων πρὸς τῶν κατατρεχόντων τὴν χώραν Σκλαβηνῶν ἀναιρεθῆναι· οὐ πολλαὶ δὲ διέδραμον ἡμέραι καὶ παραυτίκα ἕτερος ἧκεν ἐκ τοῦ Χαγάνου σταλεὶς ἐς τὴν βασιλίδα πρεσβευτής, Σόλαχος τοὔνομα... [Exc. de legat., p. 129–131, Par. 336–440, Niebuhr].

66. Ὅτι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας (ἐνιαυτοὺς Niebuhr) πόλεμος Ῥωμαίοις καὶ Ἀβάροις συνεκροτήθη, μηδεμιᾶς δυνάμεως Ῥωμαϊκῆς κατὰ τὴν πρὸς Δαλματίᾳ γέφυραν ἐπιφανείσης, καίτοι σαθρότατα ἔχουσαν· ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ Ἀψὶχ καὶ τό κατ' αὐτὸν Ἀβαρικὸν αὐτοῦ ἐφεδρεύοντες πρότερον τοσαύτην καταφρόνησιν ἐπεδείξαντο κατὰ Ῥωμαίων ὥστε μετενεχθῆναι σφᾶς κατὰ δὴ τὴν ἑτέραν γέφυραν, ἄλλην τε δύναμιν προστεθῆναι τῇ δυνάμει Βαϊανοῦ· πιεζομένων τοιγαροῦν τῶν ἐν τῷ Σιρμίῳ λιμῷ μεγίστῳ, ἤδη τε ἁπτομένων ἀθεμίτων τροφῶν τῷ ἐστερῆσθαι τῶν ἀναγκαίων καὶ γεγεφυρῶσθαι τὴν διάβασιν τοῦ Σαοῦ, καὶ Σολομῶνος τοῦ τηνικαῦτα προεστῶτος τοῦ Σιρμίου ἐκμελέστατά πως διατελοῦντος καὶ μηδὲν ὁτιοῦν στρατηγίας ἐχόμενον ἐπιδεικνυμένου, πρός γε καὶ τῶν τῆς πόλεως ἀπειρηκότων τοῖς χαλεποῖς, ὀλοφυρομένων τε καὶ ἐς τὰς ἐσχάτας ἐλπίδας ἐξωλισθηκότων, καταμεμφομένων τε τοῖς Ῥωμαίων ἡγεμόσι, Θεογνιδός τε αὐτοῦ ὀλιγοχειρίαν νοσοῦντος· ταῦτα [ἐπεὶ] Τιβέριος ὁ βασιλεὺς κατέμαθεν, αἱρετώτερον ἡγησάμενος μὴ συναιχμαλωτισθῆναι τῇ πόλει τῶν οἰκητόρων τὸν ὅμιλον, ἐν γράμμασι κελεύει Θεόγνιδι καταλῦσαι τὸν πόλεμον ἐπὶ σπονδαῖς ὥστε ὑπεξελθεῖν παμπληθεὶ τοὺς τῇδε οἰκοῦντας, μηδὲν ἐπιφερομένους τῶν οἰκείων ἢ μόνον τὸ ζῆν καὶ παρασχὸν οὕτω περιβόλαιον ἕν· καὶ δὴ συνέβησαν ἐπὶ ταῖς τοιαῖσδε ξυνθήκαις, καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἐλώφησαν, ἐφ' ᾧ παραχωρῆσαι μὲν Ῥωμαίους Ἀβάροις τῆς πόλεως, Ἀβάρους δὲ Ῥωμαίοις τοῦ ἐν τῇ πόλει πλήθους, ἄνευ τῶν ὅσα ἑκάστῳ ἐν περιουσίᾳ ὑπῆρχεν· ἐπεζήτει δὲ ὁ Χαγάνος καὶ τριῶν ἐτῶν παρῳχημένων χρυσίον, ὧν οὐκ εἰλήφει τι κατὰ τὸ σύνηθες, τῶν παρεχομένων αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ μὴ χρῆσθαι ὅπλοις· ἦσαν δὲ τὰ εἰρηναῖα χρήματα ἑκάστῳ ἔτει ἀμφὶ χιλιάδας ὀγδοήκοντα χρυσίου νομισμάτων· ἔτι γε μὴν καὶ ἕνα τινὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ ταττομένων, ὃς προσεχώρησε τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ, καθὰ λέγεται, τῇ γυναικὶ τοῦ Βαϊανοῦ ἐς ἀφροδίσια συνελθών· ταύτῃ τοι κατάδηλον ἐποίησε Θεόγνιδι ἐκδοθῆναί οἱ τὸν αὐτόμολον· ἢ γὰρ ἂν ἄλλως μὴ ἀνέξεσθαι ἰδεῖν ἐς σπονδάς· ὁ δέ γε ἀντεσήμηνεν ὡς ἡ γῆ τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως μεγίστη τέ ἐστι καὶ ἄπλετος, καὶ ὡς δυσεύρετόν τι φυγὰς ἀνὴρ ἐν αὐτῇ ἀλώμενος, τυχὸν δὲ ὅτι καὶ ὀλέθρῳ ἥλω. πρὸς ταῦτα ἀντέλεξεν ὁ Βαϊανὸς ὀμνῦναι τοὺς Ῥωμαίων ἡγεμόνας ὡς ἀναμαστεύσουσι, καὶ εἴ τι εὕροιεν τὸν φυγάδα, ἀποκρύψοιντο οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐκ παντὸς τρόπου ἐγχειριεῖν αὐτὸν τῷ τῶν Ἀβάρων μονάρχῳ· εἰ δέ γε τετελευτηκὼς εἴη, καὶ οὕτω σημῆναι [Exc. de legat., p. 174—175 Par., 425—425 Niebuhr].

au tăbărît lîngă Cherson, iar dacă vor trece Istrul, le va da de știre fără întîrziere. De aceea ar fi mai bine să aștepte și să lase pentru mai tîrziu orice încercare de război. El însuși va afla în curînd gîndul turcilor, unde și ce drum au, și-l va vesti despre acestea și pe han. Solul avarilor și-a dat seama că toate acestea erau simple plăsmuiri ale împăratului, care flutura teama de turci în nădejdea de a-l întoarce pe han de la încercarea sa. Totuși a socotit că este mai nimerit să-i dea ascultare și a făgăduit că hanul va amîna planurile sale. Acest sol îl îndemna mereu pe han să pornească război împotriva romanilor. El a primit o mulțime de daruri, cerute ca răsplată, și a plecat din orașul împărătesc, dar pe cînd se afla în drum prin Illyria, împreună cu cîțiva romani trimiși pentru pază, a fost ucis de către sclavinii care făceau prădăciuni prin părțile acelea. N-au trecut multe zile și a sosit iarăși în capitală un alt sol din partea hanului, un anume Solachos ... [Extr. din *Soliile*, p. 129—131 Par., 336—340 Niebuhr].

66. Trei zile (ani, Niebuhr) dură lupta dintre romani și avari[19], dar nicio trupă romană nu se arăta ca să atace podul ce ducea către Dalmația, deși era puțin întărit. De aceea Apsih și avarii săi, care șezuseră înainte acolo pentru paza podului, arătară atît de mare dispreț împotriva romanilor, încît să duseră la alt pod și adăugară alte trupe trupelor lui Baian. Locuitorii din Sirmium sufereau de foame cumplită și se hrăneau cu lucruri neîngăduite, pentru că le lipseau cele necesare și dușmanii făcuseră un pod peste Saos. Pe lîngă acestea Salomon, care era atunci căpetenia orașului Sirmium, administra treburile cu multă neatenție și se arăta un comandant lipsit de pricepere. Chinuiți de aceste suferințe, locuitorii orașului se tînguiau și, pierzînd orice speranțe, învinuiau pe conducătorii romanilor. Apoi Teognis avea prea puține trupe. Cînd împăratul Tiberius află acestea, socotind că este mai bine să nu cadă în mîna dușmanilor mulțimea locuitorilor o dată cu orașul, porunci printr-o scrisoare lui Teognis să pună capăt războiului cu un tratat în care să fie pusă condiția ca cei care locuiau în oraș să poată ieși cu toții, neluînd nimic cu ei din ale lor decît numai viața și o singură haină. Ei căzură la înțelegere asupra acestui tratat și încetară războiul, cu condiția ca romanii să cedeze avarilor orașul, iar avarii să lase romanilor mulțimea din oraș, fără averea pe care o avea fiecare. Hanul căută să mai obțină și aur pentru trei ani din urmă, pe care nu-l primise ca de obicei și care i se plătea pentru ca să nu se folosească de arme. Banii plătiți pentru pace în fiecare an erau în sumă de aproape optzeci de mii de monede de aur. Mai cerea și pe unul dintre supușii săi, care se refugiase în Imperiul roman, cum se spune, după ce se făcuse vinovat de adulter cu femeia lui Baian. Făcu cunoscut lui Teognis să-i predea pe fugar, că altfel nu va ține seamă de tratatul de pace. Teognis însă arătă că ținutul împăratului romanilor este foarte întins și e greu de găsit un fugar care rătăcește în cuprinsul lui și poate că a și murit. La acestea Baian răspunse: „Să jure conducătorii romanilor că vor cerceta și, dacă vor găsi pe fugar, nu-l vor ascunde deloc, ci îl vor preda oricum domnitorului avarilor; iar de va fi murit, să dea de știre și despre aceasta". [Extr. din *Soliile*, p. 174—175 Par., 424—425 Niebuhr].

---

[19] În anul 582.

LXIV. ΕΥΑΓΡΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

I, 17, p. 2,20—22. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ὁ πολὺς τῷ λόγῳ πόλεμος ἐκεκίνητο, Ἀττίλα τοῦ τῶν Σκυθῶν βασιλέως ὃν περιέργως καὶ ἐς τὰ μάλιστα λογίως Πρίσκος ὁ Ῥήτωρ γράφει, μετὰ πολλῆς τῆς κομψείας διηγούμενος, ὅπως τε κατὰ τῶν ἑῴων καὶ ἑσπέρων ἐπεστράτευε μερῶν, οἵας τε καὶ ὅσας πόλεις ἑλὼν κατήγαγε, καὶ ὅσα πεπραχώς, τῶν ἐντεῦθεν μετέστη.

III, 2, p. 100,6—13. Ταῦτα μὲν οὖν κατ' ἀρχὰς ὁ Ζένων ἐκδεδιῃτημένος τὸν βίον· οἱ δέ γε ὑπήκοοι πρός τε ἀνίσχοντα πρός τε δυόμενον ἥλιον κακῶς ἔπασχον ἔνθεν μὲν τῶν Σκηνιτῶν βαρβάρων πάντα ληϊζομένων, Θρᾴκην δὲ πλῆθος Οὔννων τῶν πάλαι Μασσαγετῶν ἐπιδραμόντων, καὶ τὸν Ἴστρον διαβάντων μηδενὸς ἀμύνοντος, αὐτοῦ δέ γε Ζήνωνος τὰ ἐπίλοιπα βαρβαρικῷ τῷ τρόπῳ πρὸς βίας ἀφαιρουμένου.

III, 43, p. 145, 1—31. Τυραννεῖ τὸν Ἀναστάσιον Βιταλιανὸς Θρᾷξ γένος, ὃ τήν τε Θρᾴκην καὶ Μυσίαν μέχρις Ὀδυσσοῦ καὶ Ἀγχιαλοῦ δῃώσας, ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἠπείγετο, πλῆθος ἀστάθμητον ἔχον Οὐννικῶν ἐθνῶν. Ὅπερ Ὑπάτιον ὑπαντήσοντα, πέπομφεν ὁ βασιλεύς. Καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῶν οἰκείων προδοθεὶς ὁ Ὑπάτιος ζωγρίας ἥλω, λύτρων τε μεγάλων ἀφείθη, Κύριλλος τὰς ἐπιστρατεύσεις ἐγχειρίζεται, καὶ πρῶτα μὲν τῆς μάχης ἀγχωμάλου γενομένης, εἶτα καὶ πολλὰς τροπὰς δεξαμένης, ἔν τε ταῖς ὑπαγωγαῖς καὶ τοῦ Κυρίλλου τὸ πλέον ἐσχηκότος ἐπιστροφάδην παλινδίωξις γέγονεν, ἐθελοκακησάντων τῶν στρατιωτῶν. Καὶ οὕτω τὸν Κύριλλον ἐκ τῆς Ὀδυσσοῦ παρείληφεν ὁ Βιταλιανός, καὶ μέχρι τῶν καλουμένων Συκῶν τὴν ἔλασιν ἐποιήσατο, πάντα δῃῶν, πάντα πυρπολῶν· οὐδὲν ἕτερον ταῖς φαντασίαις ἔχων, ἢ καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν ἐξελεῖν, καὶ τῆς βασι-

LXIV. EUAGRIOS SCOLASTICUL

S-a născut în anul 536 în localitatea Epiphania din Siria şi în anul 588 a venit la Constantinopol, unde a primit diferite distincţii din partea împăraţilor Tiberius (578—582) şi Mauricius (582—602) pentru activitatea sa de scriitor. A alcătuit o *Istorie bisericească* în şase cărţi, în care a înfăţişat evenimentele dintre anii 431—594, utilizînd, între alţii, pe Eustathios şi Epiphanios (în cărţile II—III), pe Procopius din Caesarea (în cartea IV), pe Menander Protector (în cartea V) şi pe Ioannes Malalas (în cartea VI). Modelul său stilistic a fost istoricul Tucidide. Euagrios a citit cu grijă izvoarele şi ne-a transmis informaţii preţioase.

Ediţia folosită: *The ecclesiastical history of Euagrios with the scholia*, edited with introduction, critical notes and indices by J. Bidez and L. Parmentier, Londra, 1898.

ISTORIA BISERICEASCĂ

I, 17, p.2, 20—22. În aceste vremuri, războiul acela de care s-a vorbit mult a fost pornit de Atila, regele sciţilor, despre care a scris cu grijă şi cu deosebită elocinţă Priscus Retorul, povestind cu multă eleganţă cum a pornit cu oastea împotriva părţilor răsăritene şi apusene, cîte şi cît de mari oraşe a cucerit şi le-a trecut sub stăpînirea sa şi după cîte isprăvi s-a mutat din lumea de aci.

III, 2, p. 100, 6—13. În acest chip şi-a schimbat Zenon viaţa la începutul domniei sale. Iar supuşii din răsărit şi de la apus sufereau amarnic: barbarii trăitori în corturi pustiau totul, în Tracia năvălea mulţimea hunilor, masageţi de odinioară, şi treceau Istrul fără să fie împiedicaţi de nimeni, iar celelalte ţinuturi erau devastate în mod barbar chiar de către Zenon.

III, 43, p. 145, 1—31. Împotriva lui Anastasius s-a răsculat Vitalianus, trac de neam, care, după ce a pustiit Tracia şi Moesia pînă la Odessos, s-a îndreptat către oraşul de reşedinţă al împăratului cu o mulţime nenumărată de neamuri hunice. Împăratul a trimis împotriva lui pe Hypatios. După ce Hapatios a fost făcut prizonier, fiind trădat de ai săi, şi a fost eliberat pe un preţ mare de răscumpărare, i s-a încredinţat conducerea expediţiei militare lui Ciril. La început lupta a fost nehotărîtă. Apoi, după ce războiul a avut multe schimbări, iar Ciril a fost mai tare în timpul urmăririi, duşmanii s-au întors pe neaşteptate şi au început să atace, în timp ce soldaţii (romani) se lăsau bătuţi de bunăvoie. Şi în felul acesta Vitalianus a capturat pe Ciril în Odessos şi a înaintat pînă la Sycai, pustiind şi arzînd totul şi neavînd în gînd altceva decît că cucerească însăşi capitala şi să pună stăpînire pe imperiu. După ce şi-a aşezat cortul în Sycai, a fost trimis de împărat cu

λείας κρατῆσαι. Ἐν Συκαῖς δὲ αὐτοῦ σκηνησαμένου, στέλλεται πρὸς τοῦ βασιλέως Μαρῖνος ὁ Σύρος, οὗ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, μετὰ νηίτου στρατοῦ πολεμήσων τῷ Βιταλιανῷ. Συνήτην οὖν ἄμφω τὼ στρατώ, ὁ μὲν ἐπὶ πρύμναν τὰς Συκᾶς, ὁ δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔχων. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνεκώχευον· εἶτα μετὰ τοὺς ἔκπλους καὶ τοὺς ἀκροβολισμοὺς μεταξὺ τοῖν δυοῖν στρατοπέδοιν, ναυμαχίας καρτερᾶς συστάσης περὶ τὰ καλούμενα Βυθάρια, φεύγει μὲν προτροπάδην πρύμναν κρουσάμενος ὁ Βιταλιανός, τὰ πολλὰ τῆς δυνάμεως ἀποβαλών. Φεύγουσι δὲ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν οὕτω τάχιστα, ὡς μηδένα πολέμιου ἀνὰ τὴν ἑξῆς περὶ τὸν Ἀνάπλουν, ἢ περὶ τὴν πόλιν αὐτὴν εὑρεθῆναι. Φασὶ δ'οὖν τὸν Βιταλιανὸν ἐν Ἀγχιάλῳ τινὰ χρόνον διατρίψαι, τὴν ἡσυχίαν ἄγοντα.

IV, 3, p. 154, 6—21. Τὸν δέ γε Βιταλιανὸν ἐπὶ τῆς Θρᾴκης ποιούμενον, ὃς Ἀναστάσιον ἐξῶσαι τῆς βασιλείας ἐβουλήθη, πρὸς τὴν Κωνσταντίνου μετακαλεῖται πόλιν, δείσας μὲν αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀμφὶ τοὺς πολέμους ἐμπειρίαν, τό τε παρὰ πᾶσι κλέος, καὶ ἣν εἶχε περὶ τὴν βασιλείαν ἔφεσιν. Εὐθυβόλως δὲ ἐπιστήσας, ὡς οὐχ ἑτέρους αὐτοῦ περιέσεται, μήτιγε φίλος εἶναι προσποιήσαιτο, καὶ τῷ δόλῳ προσωπεῖον ἀνεξέλεγτον περιθείς, στρατηγὸν αὐτὸν ἑνὸς τῶν καλουμένων πραισέντων ἀναδείκνυσιν. Πλείω δὲ τῇ πειθοῖ χώραν διδούς, ἐπ' ἐξαπάτῃ μείζονι, καὶ ἐς ὑπάτους τὸν Βιταλιανὸν ἀναβιβάζει. Οὗτος τῆς ὑπατείας ἐχόμενος, ἐπειδὴ κατὰ τὰ βασίλεια γέγονεν, ἔν τινι μεταυλείῳ θύρᾳ δολοφονηθεὶς ἐτελεύθησε, ποινὴν τῶν παρ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς παροινηθέντων, ταύτην καταβαλών.

IV, 20, p. 170, 4—9. Ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, ὡς ὁ αὐτὸς Προκόπιος ἀναγράφει, Ἔρουλοι ποταμὸν Ἴστρον ἤδη διαβάντες ὅτε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν Ἀναστάσιος διεκυβέρνα, φιλοφρονηθέντες ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ χρήμασι μεγάλοις αὐτοὺς δωρησαμένου, πασσυδὶ Χριστιανοὶ γεγόνασι καὶ τὴν δίαιταν ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μετέβαλον.

V, 1, p. 196, 1—18. Θράσει δὲ καὶ δειλίᾳ ταῖς κακίαις κρατούμενος, πρῶτον Ἰουστῖνον προσγενῆ τυγχάνοντα καὶ πολὺ κλέος παρὰ πᾶσιν ἔχοντα περί τε ἐμπειρίαν πολέμων καὶ τὰς ἄλλας ἀξιώσεις, μετάπεμπτον ποιεῖται, ἀμφὶ τὸν Ἴστρον τὰς διατριβὰς ποιούμενον, καὶ τὰς τῶν Ἀβάρων διαβάσεις ἀνείργοντα. Ἔθνος δὲ Σκυθικὸν οἱ Ἄβαροι τῶν ἁμαξοβίων τῶν ὑπὲρ τὸν Καύκασον τὰ ἐπέκεινα πεδία νεμομένων· οἳ τοὺς γειτνιῶντας Τούρκους πασσυδὶ πεφευγότες, ἐπεὶ κακῶς πρὸς αὐτῶν ἐπεπόνθεσαν, ἐπὶ τὸν Βόσπορον ἀφίκοντο· καὶ τὴν ἠϊόνα τοῦ Εὐξείνου καλουμένου Πόντου καταλιπόντες — ἔνθα συχνὰ μὲν ἔθνη βαρβαρικά, ἐξῳκίσθησαν δὲ καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων πόλεις τε καὶ τινες προσορμήσεις, ἢ στρατιωτῶν ἀπομάχων γιγνομένων, ἢ καὶ ἀποικιῶν πρὸς τῶν βασιλέων στελλομένων —, τὴν πόρευσιν ἐποιοῦντο πᾶσι τοῖς ἐν ποσὶ βαρβάροις ἀνταγωνιζόμενοι, μέχρις οὗ τὰς ἠϊόνας τοῦ Ἴστρου κατειλήφασι καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐπρεσβεύσαντο.

V, 5, p. 197, 26—31. Γράφει δὲ ὁ Ἰουστῖνος ... Ἐν ὀνόματι ..., αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστῖνος ..., Γηπαιδικός,...

V, 11, p. 207, 20—32. Διῴκει δὲ τὸ πολίτευμα Τιβέριος, Θρᾷξ μὲν γένος, τὰ πρωτεία δὲ παρὰ Ἰουστίνῳ φέρων· ὃν καὶ κατὰ τῶν Ἀβάρων πρῴην ἐπεπόμφει, πολὺ ἀγείρας πλῆθος στρατοῦ. Ὃς καὶ μικροῦ ἑάλω, τῶν στρατιωτῶν μηδὲ τὴν θέαν τῶν βαρβάρων ὑπενεγκάντων, εἰ μὴ θεία πρόνοια παραδόξως τοῦτον διέσωσε,

armată nomadă Marinos Syros, despre care am pomenit mai înainte, ca să lupte împotriva lui Vitalianus. Așadar amîndouă armatele ședeau față în față, una avînd în spate Sycai, cealaltă Constantinopolul. Și la început ședeau liniștite în timp de armistițiu. Apoi, după cîteva atacuri și hărțuieli între cele două oști încingîndu-se o luptă navală îndîrjită lîngă locurile numite Bytharia, Vitalianus fugi cu pupa întoarsă și pierdu mulți oameni din armata sa. Fugiră și cei care erau de partea sa așa de repede, încît în ziua următoare nu s-a mai aflat niciun dușman lîngă Anaplus sau prin orașul (împărătesc). Se zice că Vitalianus a petrecut cîteva vreme în Anchialos, stînd liniștit.

IV, 3, p. 154, 6—21. Pe cînd ședea în Tracia Vitalianus, care voise să alunge de la domnie pe Anastasius, îl chemă (Iustin) la Constantinopol, temîndu-se de puterea lui, de priceperea în treburile războiului, de faima lui răspîndită la toți și de dorința pe care o avea el de a pune mîna pe imperiu. Știind bine că nu va putea să-l prindă altfel, decît dacă se va preface că îi este prieten, și punîndu-și cu viclenie o mască cu neputință de recunoscut, îl proclamă comandant al uneia dintre cele două armate numite *praesentes*. Apoi dădu și mai mare dovadă de încredere, ca să-l poată înșela mai bine, și ridică pe Vitalianus la gradul de consul. Fiind făcut consul, acesta veni la palat și muri ucis prin viclenie la o poartă a curții interioare, primindu-și această pedeapsă pentru relele pricinuite Imperiului roman de către înfumurarea sa.

IV, 20, p. 170, 4—9. Tot în vremea aceea, după cum scrie chiar Procopius, trecînd herulii fluviul Istru, pe cînd deținea domnia romanilor Anastasius, și avînd gînduri bune, și apoi după ce Iustinian le-a dăruit avuții mari s-au făcut cu toții creștini și și-au schimbat felul de viață în unul mai blînd.

V, 1, p. 196, 1—18. Fiind stăpînit de două rele, de cutezanță și de trîndăvie, el îl chemă la sine mai întîi pe Iustin, care se întîmplă să-i fie rudă și avea multă trecere la toți din pricina priceperii în războaie și a altor lucruri vrednice. Acesta își petrecea timpul lîngă Istru și împiedica încercările de trecere ale avarilor. Avarii sînt un neam scitic, dintre cei care trăiesc în căruțe și sălășluiesc în cîmpiile de dincolo de Caucaz. Fugind cu toții de vecinii lor turci, deoarece suferiseră mult din pricina lor, ei ajunseră pînă în Bosforul cimerian. După ce părăsiră țărmul Pontului numit Euxin (unde se aflau tot felul de neamuri barbare, iar romanii întemeieaseră orașe, tabere militare și cîteva stațiuni de veterani, sau de coloniști trimeși de împărați), ei își deschiseră o trecere și se luptară cu toți barbarii ieșiți în cale, pînă ce ajunseră la țărmurile Istrului și trimiseră soli la Iustinian.

V, 5, p. 197, 20—31. Scrise Iustin ... În numele ..., împăratul Caesar Flavius Iustinus [1] ... învingătorul gepizilor ...

V, 11, p. 207, 20—32. Conducea statul Tiberius [2], trac de neam, care avea mare trecere și autoritate pe lîngă Iustin. Puțin mai înainte (Iustin) îl trimisese împotriva avarilor, după ce strînsese o armată numeroasă. Dar cum soldații nu puteau să înfrunte nici măcar înfățișarea barbarilor, Tiberius era să fie prins, dacă nu l-ar fi salvat pronia divină în chip neașteptat, și nu l-ar fi păstrat pentru Imperiul roman, care, datorită încercărilor neso-

[1] Domnește 565-578.
[2] Domnește 578-582.

καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων βασιλεία ἐφύλαξε, κινδυνεύσανσαν τοῖς Ἰουστίνου παραλόγοις ἐγχειρήμασι, σὺν καὶ τῷ ὅλῳ πολιτεύματι διαῤῥυῆναι, καὶ βαρβάροις τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἐκστῆναι.

V, 12, p. 208, 17—20. Τούτων κατὰ τὴν Ἑῴαν πραττομένων, τὸ Σίρμιον πρὸς τῶν Ἀβάρων ἑάλω· πρώην μὲν ὑπὸ Γηπαίδων κρατούμενον, Ἰουστίνῳ δὲ πρὸς αὐτῶν παραδοθέν.

V, 24, p. 219, 2—7. Καὶ Δεξίππῳ δὲ πλεῖστα περὶ τούτων πεπόνηται, ἀπὸ μυθικῶν ἀρξαμένῳ καὶ λήξαντι ἐς τὴν Κλαυδίου τοῦ μετὰ Γαλλιῆνον βασιλείαν· ᾧ συνανείληπται περὶ ὧν Κάρποι καὶ ἕτερα βάρβαρα ἔθνη, κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Θρᾴκην καὶ Ἰωνίαν διαπολεμοῦντες ἔπραξαν.

cotite ale lui Iustin, ajunsese în primejdia de a pieri împreună cu tot statul şi de a trece în stăpînirea barbarilor.

V, 12, p. 208, 17—20. În timp ce se petreceau acestea în răsărit, Sirmium fu cucerit [3] de avari; mai înainte fusese ocupat de gepizi, apoi fusese predat de ei lui Iustin.

V, 24, p. 219, 2—7. Şi Dexip şi-a dat osteneala să scrie foarte multe despre acestea, începînd de la războaiele scitice [4] şi terminînd cu domnia lui Claudius care a urmat după Gallienus; tot Dexip a mai scris şi despre cele ce au făcut carpii şi alte neamuri barbare, purtînd războaie în Grecia, în Tracia şi în Ionia.

[3] În anul 582, cf. supra Men. Prot., fragm. 66.
[4] Cf. IR, p. 733.

LXV. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΣΙΜΟΚΑΤΤΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΙ

I, 3. Ἤδη δὲ τὸν τῆς ἱστορίας ὑφαίνειν ἱστὸν ἀπαρχόμενος, τούς τε βαρβαρικοὺς πολέμους ἀναγράπτους ποιούμενος, τῆς κατὰ τοὺς Ἀβάρους κινήσεως πρῶτα μνησθήσομαι διά τε τὸ τῶν πράξεων προσεχέστατον τῆς τε τάξεως τὸ προσφορώτατον· οὐκ ὀλίγα τοίνυν νεανικώτερον παρ' ἐκείνων τὸ τηνικαῦτα τετόλμηται. Οὖννοι δὲ οὗτοι, προσοικοῦντες τῷ Ἴστρῳ, ἀπιστότατον ἔθνος καὶ ἀπληστότατον τῶν νομάδην βιούντων· οὗτοι πρεσβεύονται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον, οὐχ ἥκιστα τοῦ μεγίστου πολίσματος γενόμενοι κάτοχοι. Σίρμιον δὲ τοῦτο ὠνόμαστο, ἄστυ τε περίδοξον ἦν, τοῖς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην οἰκοῦσι Ῥωμαίοις περιλαλούμενον καὶ ᾀδόμενον. τοῦτο ἥλω πρό τινος βραχυτάτου καιροῦ τοῦ τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον τὰς Ῥωμαϊκὰς μετὰ τῆς πορφύρας ἐνδύντα φροντίδας τῆς τῶν Καισάρων ἐποχεῖσθαι καθέδρας· τὸ δ' ὅπως Μενάνδρῳ τῷ περιφανεῖ σαφῶς διηγόρευται· περὶ ὧν οὔ μοι σχολὴ ἐπεξεργαστικώτερον τοῖς μακροῖς ἐκείνοις λόγοις ἐπεξελθεῖν, αὖθις δ' ἀριζήλως εἰρημένα μυθολογεύειν καὶ ποιητικοῖς ἐπιτρίβεσθαι μώμοις. ἐπεὶ δὲ ἐν χερσὶ τὸ ἄστυ ἐγεγόνει τῶν Οὔννων, προσῆλθον αἱ σπονδαί, ὅπως ἡσυχίαν ἀσπάσοιτο τὸ πολέμιον καὶ τὴν ἠρεμίαν φιλοσοφήσοιεν. αἱ δὲ συνθῆκαι ἐπονείδιστοι Ῥωμαίοις· μετὰ γὰρ τηλικούτου κολοφῶνα κακοῦ, οἷά πως ἀγωνοθέται καθήμενοι, ὥσπερ ἆθλον εὐδοξίας δῶρα λαμπρὰ τοῖς βαρβάροις παρείχοντο ὀγδοήκοντά τε χιλιάδας χρυσῶν καθωμολόγουν ἀν' ἔτος ἕκαστον τοῖς βαρβάροις ἐγκαταβάλλεσθαι δι' ἐμπορίας ἀργύρου τε καὶ ποικίλης ἐσθῆτος. οὐ περαιτέρω δὲ διήρκεσαν τῶν δύο ἐνιαυτῶν αἱ σπονδαί· κατηυθαδιάσατο γὰρ Ῥωμαίων ὁ παρὰ τοῖς Οὔννοις Χαγάνος οὕτω λεγόμενος... ναὶ μὴν ἠξίου καὶ πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα τοῦ χρυσοῦ χιλιάσι καὶ ἑτέρας εἴκοσιν ἀν' ἔτος ἕκαστον παρὰ Ῥωμαίων ἀποίσεσθαι· καὶ δῆτα δυσα-

LXV. TEOFILACT SIMOCATA

Theophylaktos Simokattes s-a născut în Alexandria din Egipt, a fost avocat, a ocupat unele demnități înalte, iar între anii 610—641 a scris o operă istorică, în care a continuat pe Menander Protector și a înfățișat evenimentele dintre anii 582—602. A cunoscut și imitat pe Herodot, Tucidide, Xenofon și Procopius, iar pentru istoria mai nouă a folosit opera lui Ioannes Epiphanios, azi pierdută. În afară de acestea a utilizat documente, rapoarte și informații contemporane. Deși păcătuiește prin abuz de retorică și stil insolit, opera sa are o valoare istorică incontestabilă și rămîne principalul nostru izvor de cunoaștere a epocii respective.

Ediția folosită: Theophylacti Simocattae *Historiae*, edidit Carolus de Boor, Leipzig, 1887.

ISTORII

I, 3. De acum, începînd țesătura istoriei și descriind războaiele cu barbarii, voi aminti întîi mișcarea împotriva avarilor, pentru că aceste întîmplări sînt foarte alăturate de faptele arătate mai înainte și ordinea aceasta este cea mai potrivită. Așadar nu puține isprăvi au fost săvîrșite atunci de ei cu îndrăzneală nesocotită. Acești huni, care locuiesc lîngă Istru, sînt neamul cel mai necredincios și mai nesățios dintre cele care duc o viață nomadă. După ce puseră stăpînire[1] pe un oraș foarte mare, ei trimiseră soli la împăratul Mauricius. Localitatea se numea Sirmium și era oraș foarte vestit, lăudat și slăvit de romanii care locuiau în Europa. Îl cuceriseră cu foarte puțină vreme înainte ca împăratul Mauricius să se urce pe tronul cezarilor, luînd asupra sa, odată cu purpura, și grijile romanilor. Cum l-au ocupat, a arătat vestitul Menandru. Eu n-am răgaz să adaog ceva mai amănunțit la acele lungi povestiri, să istorisesc din nou cele spuse limpede și să mă expun mustrării poetului. După ce orașul Sirmium fu în mîinile hunilor, se ajunse la înțelegerea ca, lăsînd dușmănia, să se bucure de pace și să trăiască în liniște. Dar tratatul fu rușinos pentru romani; căci stînd ca niște judecători ai luptei, ei acordară barbarilor daruri strălucite ca răsplată a unei glorii, făgăduiră să verse în fiecare an barbarilor optzeci de mii de piese de aur în bani și în îmbrăcăminte felurită de la negutători. Tratatul însă nu dură mai mult de doi ani, căci haganul — așa era numit de huni — se purta cu trufie față de romani ... Pe lîngă cele optzeci de mii de piese de aur cerea să i

1 În anul 582.

νασχετοῦντος τοῦ αὐτοκράτορος, περιφρονεῖ τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους ταῖς αὔραις φέρειν ἐδίδου, 4. ἀθρόον τε τὴν πολέμῳ φίλην ἀράμενος σάλπιγγα τὰς δυνάμεις συνέθροιζε καὶ τὴν Σιγγηδόνα τὴν πόλιν ἐξαπιναίως ἄφρακτον οὖσαν ἐλάμβανε πολεμικῶν τε ὀργάνων χηρεύουσαν διὰ τὸ ἐκ τῆς εἰρήνης ῥαθυμίαν πολλὴν ὑπερεκχεῖσθαι τῆς Θρᾴκης· ἀφύλακτον γὰρ εἰρήνη, καὶ προμηθείας οὐκ ἀνεχόμενον· τῶν τε τοῦ ἄστεος τοῖς πλείστοις συμπαρομαρτεῖ ἐν τοῖς ἀγροῖς αὐλιζομένοις, τῆς ἅλω τοῦτο κατεπειγούσης ποιεῖν· θέρους γὰρ ὥρα ὑπῆν, καὶ ὅσον ἀποζῆν ἐθησαυρίζοντο· ἀκονιτὶ δὲ τὴν πόλιν οὐχ εἷλεν ὁ βάρβαρος· μεγίστη γὰρ συμπλοκὴ ἀνὰ τὰς πύλας συνεπεπτώκει τοῦ ἄστεος, πολλοῖς τε τῶν Ἀβάρων διαφθαρῆναι συνέτυχεν, καδμείαν τε, τὸ τοῦ λόγου, ἀποφέρεσθαι νίκην· πολλὰς δὲ καὶ ἑτέρας ἀστυγείτονας πόλεις ληΐζεται· ταύτας δὲ ῥᾷστα καὶ πόντων ἐκτός. ἀόρατον γὰρ ἦν τὸ κακὸν καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἀκαραδόκητον· ἀνελών τε Αὐγοῦσταν καὶ τὸ Βιμινάκιον (πόλεις δ' αὗται λαμπραὶ ὑπὸ τὸ Ἰλλυρικὸν φορολογούμεναι) παραυτίκα στρατοπεδεύεται καὶ τὴν Ἀγχίαλον περιτέμνεται, τάς τε περιοικίδας κώμας ἐδήωσεν· τὸν δὲ τῶν θερμῶν ὑδάτων οἶκον οὐκ ἀναστῆσαι φασί... λέγεται δὲ τὰ ὑδάτια ταῦτα τοῖς λουσαμένοις ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς ὑγείαν τούτοις συμμαχεῖν. τριῶν δ' ἐπιγενομένων μηνῶν πρεσβεύονται Ῥωμαῖοι πρὸς Χαγάνον καὶ τὸν πόλεμον ἀπεκηρυκεύσαντο, Ἐλπίδιον ἐκπέμψαντες, ἄνδρα ἐς συγκλήτου βουλὴν ἀναγόμενον, τῆς τε Σικελίας ἡγεμονεύσαντα καὶ τῶν τοῦ πραίτωρος ἐπιβάντα βημάτων· ἀρχή δέ τις αὕτη παρὰ Ῥωμαίοις οὐκ ἄκομψος· ξυνωρικεύουσι δ' αὐτῷ καὶ Κομεντίολον, ἄνδρα τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως ὑπερφερόμενον, ὃν σκρίβωνα τῇ Λατινίδι φωνῇ Ῥωμαῖοι κατονομάζουσιν· ἧκον γοῦν ἄμφω παρὰ τὸν Χαγάνον ἐπὶ τὴν Ἀγχίαλον καὶ περὶ σπονδῶν ἠξίουν ὡς προσετάχθησαν. τοῦ δὲ μὴ μετριοπαθοῦντος ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασιν, ἀλλὰ καὶ προσαπειλοῦντος αὐθαδικώτερον τὰ λεγόμενα τείχη καθαιρήσειεν Μακρὰ... Κομεντίολος... τοῖσδε προσεχρήσατο ῥήμασιν.

I, 6. Ἐπεὶ δ' ὁ μέγας οὗτος διεπερατοῦτο τοῖς ῥήμασιν ἔλεγχος... ὁ βάρβαρος... δεσμοῖς τὸν Κομεντίολον ἠτίμωσεν... τῇ δὲ ὑστεραίᾳ... ὁ Χαγᾶνος ἠτιμωμένους ἐς βασιλέα ἐξεπεμπεν.

Τοῦ δ' ἐπιόντος ἔτους πάλιν ὁ Ἐλπίδιος ἐπὶ τῇ αὐτῇ πρεσβείᾳ χειροτονηθεὶς ἀποστέλλεται, καὶ ὡς τὸν Χαγάνον γενόμενος ἐζήτει πρεσβευτὴν ἅμα αὐτῷ ἐς βασιλέα γενέσθαι, ὅπως ἀναζωπυρήσειε τὰς σπονδὰς καὶ εἴκοσιν ἑτέρων χιλιάδες χρυσῶν ταῖς συνθήκαις εἴησαν ἐπαυξήματα. ὁ δὲ Χαγάνος τοὺς λόγους εἰσεποιήσατο Ταργίτιόν τε, τῷ τῶν Ἀβάρων φύλῳ ἄνδρα περίβλεπτον, ὡς τὸν Καίσαρα σὺν Ἐλπιδίῳ παρέπεμπεν. ἧκον δ' ἄμφω ἐς βασιλέα, ῥήτρα τε καὶ ὁμολογία ἐγίνετο ἦ μὴν εἴκοσι χιλιάδας πρὸς ταῖς ὀγδοήκοντα καταθεῖναι Ῥωμαίους χρυσῶν, ἢ πόλεμον ἀντιλαμβάνειν παραμελήσαντας· τοιγάρτοι αἱ συνθῆκαι δοκοῦσί πως ἀναθάλπεσθαι, καὶ ὁ πόλεμος ἐκεχειρίαν ἐλάμβανεν. μετά τινα δέ βραχείαν χρόνου ῥοπὴν ἡ τῆς εἰρήνης εὐεξία νοθεύεται, καὶ πάλιν Ῥωμαίοις τὸ τῶν Ἀβάρων ἐπιτίθεται φῦλον, ἀλλ' οὐκ ἀναφανδόν, ῥαδιουργικώτερον δέ πως καὶ δολερώτερον. 7. τὸ γὰρ τῶν Σκλαβηνῶν ἔθνος ἐπαφίησιν, καὶ πλεῖστα τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀποκείρεται, καὶ τῶν Μακρῶν μέχρι καλουμένων τειχῶν, οἷα διάττοντες, ἀθρόον προσβαλόντες ταῖς ὄψεσι, πολὺν ἀπεργάζονται φόνον· διὸ καὶ δεδιὼς βασιλεὺς τὰ Μακρὰ διεφρούρησε τείχη, καὶ τὰς περὶ αὐτόν τῶν στρατευμάτων πληθῦς ἀπεξῆγε τῆς πόλεως, ὥσπερ ἀξιολογώτατον ἔρυμα περὶ τὸ ἄστυ αὐτοσχέδιον μηχανώμενος· τότε δή, Κομεντίολος οὐκ ἄκομψον ταξιαρχίαν πιστεύεται, κατά τε τὴν Θρᾴκην ἐπιὼν ἀπελαύνει τῶν Σκλαβηνῶν τὰ πλήθη.

se plătească către romani altele douăzeci în fiecare an. Şi cu toată indignarea împăratului, dispreţui tratatul, dădu în vînt jurămintele făcute, 4. şi ridicînd fără zăbavă trîmbiţa, prietenă a războiului, adună trupele şi luă fără de veste oraşul Singidunum, care era neîntărit şi lipsit de maşini de război, pentru că, în urma păcii, se răspîndise multă nepăsare în Tracia; căci pacea neglijează paza şi nu e prevăzătoare pentru viitor. El urmări pe cei mai mulţi dintre locuitorii oraşului care sălăşluiau pe ogoare, pentru că îi silea să facă acest lucru aria de grîu, căci era vară şi strîngeau cele trebuitoare pentru trai. Dar nu fără trudă luă barbarul oraşul; deoarece se dăduse o luptă foarte grea la porţile oraşului şi mulţi avari fură nimiciţi: fu dobîndită o victorie, vorba ceea, „cadmeeană" [2]. El prădă şi multe alte oraşe vecine, foarte uşor şi fără caznă, căci nenorocirea venea neprevăzută şi neaşteptată. După ce luă Augusta şi Viminacium (oraşe supuse Ilyricului), porni îndată cu armată, împresură şi prădă Anchialos şi pustii satele din jur. Clădirea apelor calde se zice că n-a devastato-o ... Cică aceste ape fac bine celor care se spală şi ajută la tămăduire. După ce trecură trei luni, romanii trimiseră solii la hagan şi cerură încetarea războiului. Ei trimiseră pe Elpidius, senator, care condusese Sicilia şi fusese pretor; această magistratură este în cinste la romani. Îi dădură tovarăş pe Comentiolus, omul cel mai de seamă dintre cei din garda împăratului, pe care romanii îl numesc scrib (*scribo*) în limba latină. Sosiră deci amîndoi la hagan în Anchialos şi, aşa cum li se dase dispoziţii, cerură respectarea tratatului. Dar cum el nu-şi potolise dorinţa de a face nedreptăţi, ci mai şi ameninţa cu mai multă obrăznicie că vor distruge zidurile numite lungi, ... Comentiolus ... spuse vorbele următoare ....

I, 6. După ce fu terminată această aspră mustrare în vorbe, ... barbarul ... necinsti pe Comentiolus şi-l puse în lanţuri ... În ziua următoare, trimise la împărat pe cei trataţi fără cinste.

În anul următor, Elpidius fu ales pentru aceeaşi solie şi trimis din nou. Sosind la hagan, ceru să meargă împreună cu dînsul un delegat la împărat, ca să restabilească tratatul şi să se adauge alte douăzeci de mii de piese de aur la suma prevăzută în tratatul dinainte. Haganul primi această cerere şi trimise la împărat, împreună cu Elpidius, pe Targitios, un om cu mare vază la avari. Sosiră amîndoi la împărat şi se făcu convenţia şi înşelegerea ca romanii să plătească douăzeci de mii de piese de aur pe lîngă cele optzeci de mii hotărîte mai înainte; iar de vor neglija, să aibă război. Deci păru că se restabileşte înţelegerea, iar războiul încetează. După scurtă vreme însă bunăstarea păcii se strică şi neamul avarilor atacă iarăşi pe romani, nu însă pe faţă, ci oarecum mai mişeleşte şi în chip mai viclean. 7. Căci împinse neamul sclavinilor şi distruse o foarte mare parte din ţinutul romanilor; avîntîndu-se pînă la zidurile numite „Lungi", sclavinii săvîrşiră un mare măcel. De aceea împăratul, temîndu-se, păzi zidurile „Lungi" şi scoase din oraş trupele pe care le avea lîngă el, urzind de grabă un fel de apărare foarte bună în jurul oraşului. Atunci Comentiolus primi comanda unui corp de armată, funcţie nu fără importanţă, şi, înaintînd în Tracia, alungă cetele sclavinilor.

[2] Victorie cadmeeană, adică dezastruoasă atît pentru învingători cît şi pentru învinşi, ca cea a lui Eteocle şi Polinice.

I, 8. Μετοπώρου δὲ ἀρχομένου πάλιν οἱ βάρβαροι τὰς συνθήκας διέχεον τήν τε ὁμαιχμίαν εἰς τὸ φανερὸν ἀνδραποδίζονται· λέξω δὲ τὴν αἰτίαν, ουδ' ἀναίνομαι. Σκύθης ἀνὴρ Βοοκολαβρὰ τὴν ἐπωνυμίαν περιαγόμενος (εἰ δέ τις καὶ τῆς προσηγορίας τὸ σαφέστατον ὑπογλίχῃ μαθεῖν, παραυτίκα πρὸς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μετοχετεύσω τὸ ὄνομα μάγον, ταὐτὸν δὲ φάναι ἱερέα, τὴν τῶν Σκυθῶν ἐπὶ τὴν εὐγενίδα μεταμορφοῦντες φωνὴν τῆς ἑρμενείας τευξόμεθα), οὗτος ἔδρα τὸ τηνικαῦτα καιροῦ φιλοκίνδυνον τόλμημα· παρευνάζεται γὰρ ἑνὶ τῶν τοῦ Χαγάνου γυναίων ἡδονῇ τε βραχείᾳ δελεασθεὶς εἰς μεγάλας ἄρκυς θανάτου ἐμπέπηχεν. ὑποτοπήσας δὲ μή που τὸ κακὸν φωραθείη καὶ περίβλεπτον ὠδίνοι τὸν ἔλεγχον, ὑποπείσας ἐκ τῶν ὑπηκόων Γηπαίδων ἄνδρας ἑπτὰ τὴν φυγὴν ἐπὶ τὸ ἀρχέγονον ἐπεποίητο φῦλον. Οὖννοι δ' οὗτοι, προσοικοῦντες τῇ ἕῳ, Περσῶν πλησιόχωροι, οὓς καὶ Τούρκους ἀποκαλεῖν τοῖς πολλοῖς γνωριμώτερον. καὶ οὖν διαπορθμεύων τὸν Ἴστρον, ἐπὶ τὴν Λιβιδινῶν πόλιν φερόμενος, ἁλοὺς ὑπό τινος τῶν Ῥωμαϊκῶν ἡγεμόνων τῶν ἐς φρουρὰν συντεταγμένων τοῦ Ἴστρου τό τε γένος ἐδήλου καὶ τὰς πάλαι διατριβὰς καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπελαύνοσαυν ἡδονήν· ἐπεὶ δὲ πιθανὸς ἐδόκει τῇ διηγήσει τοῦ ἀτυχήματος, παρὰ τὸν αὐτοκράτορα ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος παραπέμπεται· κἀντεῦθεν ἐδόκουν αἱ Ῥωμαϊκαὶ σπονδαὶ διασχίζεσθαι, καὶ παραγυμνοῦται ὁ πόλεμος, ἔτι Ταργιτίου τοῦ βασιλικοῦ ἐπιβαίνοντος ἄστεος ἐν πρέσβεων μοίρᾳ καὶ τὸν ἐγκύκλιον πλοῦτον παρὰ Ῥωμαίων ὑποθερίζοντος, ὃν αἱ συνθῆκαι τῷ Χαγάνῳ ἀν' ἔτος ἐβλάστανον ἕκατον· τοῦτό τοι καὶ βασιλέα οὐκ ἀπὸ τρόπου πρὸς ὀργὴν ὑπηρέθιζεν οὐχ ἥκιστα φενακίζεσθαι ὑπὸ τῶν Ἀβάρων διανοούμενον, τοῦ μὲν ἐξαιτοῦντος τὸν ἐγκύκλιον πλοῦτον καὶ τὰς εἰρηναίας προσόδους, τοῦ δὲ μὴ ἀτρεμοῦντος, ἀλλὰ τὴν Εὐρώπην δῃοῦντος καὶ ἀναστάτους ποιουμένου τὰς πόλεις· ἐξοστρακίζεται γοῦν ὁ Ταργίτιος ἐπὶ τὴν Χαλκίτιδα νῆσον ἐπὶ μῆνας σκληραγωγούμενος ἕξ, καὶ μέχρι τούτου ὁ τοῦ βασιλέως θυμὸς ὑπεφλέγμαινεν· ἠπειλεῖτο γὰρ καὶ θάνατος κατὰ τοῦ πρέσβεως δογματίζεσθαι· οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Χαγάνον τῶν τε Σκυθῶν καὶ Μυσῶν τοὺς περιοίκους ἐλυμήναντο πάντας εἷλόν τε πόλεις πολλάς, τήν τε Ῥατηρίαν καὶ Βονώνειαν καὶ Ἀκὺς καὶ Δορόστολον καὶ Ζαλδαπὰ καὶ τὰ Παννασὰ καὶ Μαρκιανούπολιν καὶ Τρόπαιον· πράγματα δὲ οἱ πολλὰ παρείχετο ἡ ἐγχείρησις· οὐ γὰρ ἀνιδρωτὶ καὶ ἀπεριμερίμνως τάδε παρεστήσατο τὰ πολίσματα, καίτοι μεγάλης ἐπικουρούσης ἐπιπνοίας αὐτῷ τῆς ἀθρόας ἐπιφοιτήσεως, ἥτις ἐς τὰ μάλιστα ἀνανταγωνίστῳ κακῷ τῇ ῥαθυμίᾳ κατέχεται· βασιλεὺς δὲ Κομεντίολον στρατηγὸν ἀνίστησι, καὶ τῆς πάσης ἡγημονίας κηδεμόνα τουτονὶ προεστήσατο.

9. Ἀλλ' ἐπεὶ περί γε τῶν Οὔννων τῶν πρὸς τῷ Ἴστρῳ βιούντων τὰ προαύλιά μοι τῆς ἱστορίας γενένηται, ἄγε δή, ἄγε καὶ τὰς Περσικὰς πράξεις τῇ τῆς διηγήσεως ἀνατινάξωμεν φόρμιγγι...

II, 10... Τούτῳ δῆτα τῷ ἐνιαυτῷ Κομεντίολος ἐπὶ τὴν Ἀγχίαλον ἧκε συναγείρει τε τὸ στράτευμα τούς τε ἀλκιμωτάτους τοῦ πλήθους διευκρινήσας τῆς ἀχρήστου δυνάμεως διεχώριζεν· τρεῖς δὲ τάξεις συνέταχε καὶ τρίχα ἀνὰ τοὺς βαρβάρους διέσπειρεν· καὶ τοῦ μὲν δεξιοῦ λόχου ταξιαρχεῖν Μαρτίνῳ παρεκελεύετο, Κάστρον δὲ λοχαγὸν τοῦ ἑτέρου κέρατος προεστήσατο· τὸ δὲ μεσαίτατον τῆς δυνάμεως ὁ στρατηγὸς ἀνελάμβανεν· ἡ δὲ πληθὺς τῆς μαχίμου δυνάμεως ἓξ χιλιάδες ὑπῆσαν· αἱ γὰρ τέτταρες διὰ κακίαν ψυχῆς ἦσαν ἀπόμαχοι, ἃς καὶ προσέταττεν ὁ στρατηγὸς μετά γε τῆς ἀποσκευῆς διὰ φυλακῆς ἔχειν τὸν λεγόμενον χάρακα· ὁ μὲν Κάστος τὸ ἑαυτοῦ ἀράμενος σύνταγμα τὰ τῆς χώρας περιενόστει λαιά, ἧκε δὲ ἐπὶ Ζαλδαπὰ ἐπί τε Αἶμον τὸ ὄρος· ἀτὰρ ἀδοκήτως τοῖς βαρ-

I, 8. La începutul toamnei barbarii călcară iarăşi tratatul şi dispreţuiră pe faţă alianţa militară. Voi spune pricina, nu mă dau înapoi. Un scit cu numele Bokolabras (dacă doreşte cineva să afle însemnarea numelui, voi trece îndată în limba greacă acest nume; schimbînd limba scită în cea nobilă, voi traduce mag, adică preot) săvîrşi în acea vreme o faptă îndrăzneaţă şi plină de primejdie. Căci avu legătură cu una dintre femeile haganului şi, momit de o scurtă plăcere, s-a băgat într-o mare plasă a morţii. Temîndu-se ca nu cumva nelegiuirea să fie aflată şi să-i pricinuiască o pedeapsă cumplită, convinse pe şapte dintre gepizii de sub supunerea sa şi fugi la neamul de baştină. Aceşti huni, care locuiesc în răsărit, sînt vecini cu perşii, pe care mulţi obişnuiesc să-i numească şi turci. Trecînd deci Istrul se duse la oraşul Libidina; fiind prins de unul dintre comandanţii romani care fuseseră puşi la paza Istrului, arătă neamul, vechea sa ocupaţie şi plăcerea care-l făcuse să fugă de colo. Pentru că părea convingător în povestirea nenorocirei sale, fu trimis de comandant la împărat. Şi de aici se păru că tratatul roman se rupse şi se reluă războiul, cînd între timp mai veni şi Targitios ca delegat în oraşul împărătesc şi ceru de la romani suma de bani care, potrivit, tratatului, trebuia să fie dată în fiecare an haganului. Acest lucru făcu pe împărat să se înfurie pe bună dreptate, socotind că este înşelat foarte mult de avari; pe de o parte Targitios cerea suma de bani anuală şi venitul paşnic, iar pe de altă parte haganul nu şedea neclintit, ci pustia Europa şi ruina oraşele. Targitios fu deci surghiunit în insula Chalcitis şi tratat aspru şase luni pînă într-atît se aprinsese mînia împăratului, căci ameninţa să se hotărască pedeapsa cu moartea împotriva delegatului. Haganul însă şi oamenii lui necăjeau pe toţi vecinii sciţilor şi ai moesilor şi cuceriră multe oraşe[3]: Ratiaria, Bononia, Aquis, Dorostolos, Zaldapa, Panassa, Marcianopolis şi Tropaeum. Această întreprindere i-a dat mult de lucru, căci nu fără trudă şi fără grijă a supus aceste oraşe, deşi deasa venire la ai săi — care este un rău de neînvins pentru nepăsare — l-a ajutat dîndu-i mult curaj. Împăratul ridică pe Comentiolus la rangul de general şi-l puse comandant peste toată armata.

9. Dar pentrucă am făcut preludiul istoriei despre hunii care locuiesc lîngă Istru, să sunăm din lira povestirii şi isprăvile împotriva perşilor. ...

II, 10 ... În acest an Comentiolus veni la Anchialos, adună oastea şi alegînd pe cei mai viteji din mulţimea nefolositoare pentru război, îi separă. Alcătui trei corpuri de trupe şi le aşeză în trei părţi împotriva barbarilor. Lui Martinus îi porunci să comande aripa dreaptă, iar pe Castus îl puse comandant al celeilalte aripe; partea din mijloc a armatei şi-o reţinu conducătorul armatei. Numărul luptătorilor era de şase mii, căci patru mii erau nefolositori pentru luptă din pricina nedestoiniciei; pe aceştia din urmă comandantul îi puse să păzească bagajele şi tabăra. Castus cu trupa sa străbătu partea stîngă a ţinutului şi sosi la Zaldapa şi la muntele Haemus. Atacă fără de veste pe barbari în zorii zilei şi, găsindu-i neîntăriţi, dobîndi o mare

[3] În 586-587 este pustiit sudul Dobrogei cu care ocazie a fost definitiv distrus şi Tropaeum Traiani.

βάροις ἑωθινὸς κατεσπίλασεν ἀφράκτους τε εὑρόμενος ἐνευδοκίμει τῷ δόρατι περίδοξόν τε ἀπεφέρετο τὸ τρόπαιον· τοῦ γὰρ πλήθους τῶν βαρβάρων ἀποδασμὸν διέφθειρε μέγιστον καὶ οὐν λαφύροις πολλοῖς τὴν ἀριστειὰν ἀνεκαλλώπιζεν ἀποίσειν τε ὑπασπιστῇ ἐδίδου τινί· ὡς εἴθε μὴ ὤφελεν· τοῦτον γὰρ ἀφαιροῦνται τὴν προνομὴν ἐναθροισθέντες τῇ ὑστεραίᾳ οἱ βάρβαροι. Μαρτῖνος δ' ἐς τὰ περὶ Τόμεα τὴν πόλιν γενόμενος, ἐνθαδὶ τὸν Χαγάνον τό τε 'Αβαρικὸν αὐλιζόμενον ἐπεσκόπευεν. ἐλλοχῶσι γοῦν οἱ 'Ρωμαῖοι καὶ ἀθρόον καρτερῶς ἐπιτίθενται· καὶ ὕφαλός τις ἐνῆν τοῖς βαρβάροις ὁ θάνατος, ᾗ τις ἄμπωτις ἐξαπιναίως καταρροφοῦσά πως τὸ πολέμιον· ὁ δὲ Χαγάνος παράδοξόν τι ἕρμαιον τὴν σωτηρίαν ηὐτύχησε, καὶ φυγῇ συνέριθος ἦν· ἐλάνθανε γὰρ νῆσος ἐν τῇ λίμνῃ τὸν βάρβαρον διασώζουσα· ἢ γὰρ ἂν ἥλω καὶ περίδοξον ἐγεγόνει 'Ρωμαίοις ζωάγριον· μέγιστος γὰρ οὑτοσὶ καὶ ὀνομαστότατος τοῖς βαρβάροις ἐνέκηψε κίνδυνος· ἦν δ' ἄρα τἀληθὲς καὶ παρὰ τῶν αὐτομολησάντων 'Αβάρων πέμπτῃ ἡμέρᾳ νοσφίσασθαι· καὶ δῆτα ἀνέζευξεν ἐξ ἑωθινοῦ ὁ Μαρτῖνος, ἔνθα τῷ στρατηγῷ τῇ προτεραίᾳ διώριστο, ὡμορρόθει δὲ καὶ Κάστος ἐς ταὐτὸν Μαρτίνῳ γενόμενος· πλείστης τε δυνάμεως ἐδίδοσάν τε καὶ ἀντελάμβανον τῇ συντυχίᾳ παρ' ἑαυτῶν τὰ συντάγματα ἀσυλίαν ἐχυρωτάτην εἰληχότες διὰ τὴν σύμμιξιν. 11. Κομεντίολος δὲ τὴν ὁμολογίαν ἀποπεμψάμενος τάς τε πρὸ τῆς προτεραίας συνθήκας οὐδέν τι διεπράξατο ἐς ἐντρέχειαν βλέπον. οὔτε ὡς τὸν Κάστον καὶ Μαρτῖνον ἀπῴχετο διὰ τὸ πλῆθος βαρβάρων ἐς νῶτα διασύρεσθαι καὶ ἐν τροπαίῳ συμπλέκεσθαι· λόγος δὲ καταιτιᾶται καὶ 'Ρουστίκιον συντάγματός τινος ἡγημονεύοντα τῷ στρατηγῷ ὑποτίθεσθαι ὀλιγώρως ἔχειν περὶ τὴν ἄφιξιν καὶ παραμελεῖν τῆς ἐς Μαρτῖνον καὶ Κάστον ἀντανόδου διά τε τὸ τῆς τύχης ἀσαφὲς καὶ δυσέφικτον, τήν τε βασιλέως γνώμην μὴ οὕτως ἔχειν, καὶ τηλικούτοις μὴ ἐγχειρεῖν κινδύνοις ἐπείγουσαν· καὶ δῆτα ἐξεδίδου ὁ στρατηγὸς 'Ρουστικίῳ τὰ ὦτα, καὶ τὸ σπουδαζόμενον τῇ ῥαθυμίᾳ ἐγίνετο. Μαρτίνος δὲ καὶ Κάστος ἐς Μαρκιανοῦ πόλιν τὸν στρατηγὸν ἥκειν πυθόμενοι παρ' αὐτὸν ἐπανήεσαν· ἡλίου δ' ὑπερχομένου τῆς κυκλικῆς τῆς φωσφόρου δινήσεως, πανστρατιᾷ Κομεντίολος ἐπὶ τὸν ἴδιον ἐχώρησε χάρακα, ἔνθα καὶ τοὺς ἀπολέκτους τοῦ 'Ρωμαϊκοῦ κατελελοίπει στρατεύματος· μετ' ἐκεῖνο δῆτα ἐπὶ τοὺς στενωποὺς τοῦ Αἵμου στρατοπεδεύεται, ἐπί τε τοὺς γηλόφους καὶ τοὺς ἐφ' ὕψους αὐλῶνας ἀνάγων· Σαβουλέντε Κανάλιον ὁ τόπος ὠνόμασται ἐπιχωρίῳ προσηγορίᾳ τινί... ἔνθα δὴ τῇ προτεραίᾳ, ἅμα τῇ ὑστεραίᾳ τὸ στρατόπεδον προσέταττεν ὁ στρατηγὸς ἐναυλίζεσθαι· περὶ τὴν ξυλίνην δὲ γέφυραν τοῦ γείτονος ποταμοῦ ἀνιχνεύειν τὸ 'Αβαρικὸν ἐξ ἑωθινοῦ λογίτῃ γε ὄντι Μαρτίνῳ ὁ στρατηγὸς ἐγκελεύεται ἐπισκοπεῖν τε, εἴγε διεπεραιώθη τὸ ῥοῦν τὸ πολέμιον, Κάστρον δὲ κατὰ τὴν λιθίνην διάβασιν ἀνερευνᾶσθαι τὰ τῶν πολεμίων κινήματα, πῶς τε ἔχουσι γνώμης, καὶ πρὸς τὸ ἀντιπέρας εἴγε στρατοπεδεύοιντο· ἄλλ' ἐπεὶ Μαρτῖνος ἐτεθέατο διαπεραιοῦσθαι τὸν ῥοῦν ὅσον οὔπω τὸ πολέμιον μέλλον, παλίνορσος οἷα ἐπανῆκε καὶ συνείρει τοῖς ἀμφὶ τὸν Κομεντίολον στρατεύμασιν· ὁ δὲ Κάστος ὑπερβαίνων τόν τε ποταμὸν διεπεραιώσατο καὶ εἰς τὸ πέραν ἀφικόμενος συγγίνεται τοῖς προθέουσι τῶν ἀντιπάλων καὶ ῥωμαλεώτερον ἅπαντας τῷ ἀκινάκῃ διώλεσεν... 12. 'Ο δὲ πόλεμος ἐπίδοσιν μᾶλλον ἐλάμβανε καὶ πρὸς τὸ λαβρότερον ἐξεκαίετο· ὁ γὰρ Χαγάνος ὥσπερ ἀπό τινος ἀφετηρίας κακῶν ἐπαφίησι στρατιὰν πολλήν, ὅπως τὴν Θράκην διατέμηται πᾶσαν... τρίτῃ δ' ἡμέρᾳ ὁ Κωνσταντίολος τοὺς λοχαγοὺς καὶ χιλιάρχους τούς τε ἐπιεικεστάτους τοῦ συντάγματος ἐπὶ τὸ ἑαυτοῦ συνήλιξε σκηνοπήγιον καὶ συνεκοινοῦτο ὅ τι καὶ μέλλοιεν δράσειν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τούς τε ἱππεῖς καὶ τὸ πεζικὸν συναθροίσας

faimă cu armele şi cîştigă un trofeu strălucit. Căci nimici o foarte mare parte din mulţimea barbarilor şi-şi împodobi vitejia cu multe prăzi, pe care le dădu unui scutier să le ducă. O, de nu i le ar fi dat! Căci adunîndu-se barbari în ziua următoare, îi răpiră prada. Martinus merse pînă în împrejurimile oraşului Tomis şi acolo află prin cercetaşi că haganul şi avarii erau tăbărîţi în cîmp. Romanii pregătiră deci o cursă şi îndată îi atacară cu putere. Barbarii îşi găsiră moartea sub mare, căci îi luară fără de veste un reflux al mării şi îi înghiţi. Haganul dobîndi salvarea ca pe un dar neaşteptat şi fugi; căci în lac era ascunsă o insulă, care salvă pe barbar. Dacă însă ar fi fost prins, ar fi fost însemnată plata pentru răscumpărarea lui dată romanilor; căci această primejdie căzută pe capul barbarilor a fost foarte mare. Era în adevăr a cincea zi de cînd barbarii se gîndeau la dezertare. Martinus se întoarse în zorii zilei acolo unde hotărîse comandantul în ziua precedentă. Înţelegîndu-se cu Martinus, veni şi Castus în acelaşi loc. Din această întîlnire puterea trupelor crescu foarte mult şi prin unire obţinură un fel de adăpost foarte întărit. 11. Comentiolus însă nu ţinu seamă de înţelegerea şi convenţia din ajun, nu luă nici o măsură cu grijă şi nici nu plecă la Castus şi la Martinus, ca să alunge pe barbari şi în fugă să dea lupta cu ei. Lumea învinovăţea şi pe Rusticius, un comandant de trupă, că îndemna pe comandant să nu se îngrijească de sosire şi să neglijeze mergerea la Martinus şi Castus, pentru că soarta era nesigură şi greu de atins, iar voia împăratului nu era aşa şi nu se grăbea să se expună la primejdii atît de mari. Şi comandantul dădea ascultare lui Rusticius şi era nepăsător. Aflînd că sosise comandantul la Marcianopolis, Martinus şi Castus plecară la el. Cînd se ivi soarele, Comentiolus se întoarse cu toată oastea în tabăra sa, unde lăsase pe cei aleşi din armata romană. După aceea porni cu armata spre trecătorile înguste ale Haemusului, care duc la colinele şi văile de pe înălţime. Locul este numit de băştinaşi Sabulente Canalion ... Acolo porunci comandantul să facă popas armata în ajun şi în ziua următoare. El ordonă lui Martinus să urmărească pe avari disdedimineaţă lîngă podul de lemn al rîului vecin şi să observe dacă duşmanul a trecut apa. Lui Castus îi porunci să cerceteze cu de-amănuntul pe uscat mişcările duşmanilor, ce gînd au şi dacă tăbărăsc în partea opusă. Martinus după ce observă că duşmanul era gata să treacă rîul, se înapoie de grabă şi spuse lui Comentiolus şi armatei. Castus, întorcîndu-se, trecu rîul şi ajungînd pe malul celălalt, se încăieră cu vrăjmaşii care alergau înainte şi îi măcelări pe toţi ... 12. Războiul luă o amploare şi mai mare şi ardea cu mai multă furie. Căci haganul trimitea, ca dintr-un loc unde izbucnesc relele, armată numeroasă ca să pustiască toată Tracia ... A treia zi Comentiolus adună la cortul său pe centurioni, pe tribuni şi pe cei mai destoinici din armată şi le împărtăşi ceea ce avea de gînd să facă. În ziua următoare, strîngînd pe călăraşi şi pedestrimea şi ţinînd o adunare îi îndemnă să nu întoarcă spatele la barbari şi să nu socotească toate mai prejos de virtute. 13.

ἐκκλησίαν τε ἀγείρας παρεγεγύα τῷ συλλόγῳ μὴ τὰ νῶτα τοῖς βαρβάροις παρέχεσθαι δεύτερά τε πάντα τῆς ἀρετῆς διατίθεσθαι. 13. τονθορύζων δέ τις τῶν χιλιάρχων ἐς μέσον ἔστη ἀπερικαλύπτως τε τοῦ στρατηγοῦ τὰς ὑποθήκας διέχεεν, εἰς τοὐπίσω δ' ἀναρρεῖν ἔφασκε συνοίσειν αὐτῇ τε τῇ στρατιᾷ καὶ τῷ στρατηγῷ, τοῖσδε τοῖς λόγοις χρησάμενος... ἀνήρ τις πρεσβύτης ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀνέθορε μετὰ βοῆς τῷ χιλιάρχῳ μεμφόμενος

II, 15. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ὁ γέρων τῇ ἐκκλησίᾳ ενήχει τὰ ῥήματα, ἐζωπύρει τὸ πλῆθος καὶ παρώτρυνε πρὸς παράταξιν, τῶν μὲν βελτίστων ἀκαθέκτους τὰς ἐφέσεις ποιούμενος, τῶν δὲ νωθροτέρων οἷα μάστιγι τῷ λόγῳ τινὶ διανύττων πως καὶ μεταπλάττων τὸ ἄνανδρον· βοὴ δὲ πολλὴ ἐκ τῆς βουλῆς ἐκεκίνητο, καὶ ταῖς εὐφημίαις κατεκελάδουν τὸ θέατρον ἀγάμενοι τῆς μεγαλονοίας τὸν στρατιώτην τὸν γέροντα. παραχρῆμα δ' ἀδελφὰ τῆς ἑαυτῶν γνώμης συμφρονήσαντες ἅπαντες τὴν βουλὴν διαλύσαντες ἐς πανοπλίαν ἐτρέποντο. κατῆραν τοίνυν τοῦ Αἵμου ἐπὶ Καλβομοῦντις καὶ Λιβιδουργὸν πολεμησείοντες, καὶ τὸν Χαγάνον εἰσορῶσιν οὐ πόρρω που διατρίβοντα, ἀλλ' ὡς ἀπὸ σημείων τεττάρων ἀπεριμερίμνως τὰς σκηνὰς συμπηξάμενον, ἅτε δὴ τῆς ἐκείνου πληθύος ἀνὰ πᾶσαν ἐκχεθείσης τὴν Θρᾴκην· διακοσμήσας γοῦν ὁ Κομεντίολος τὸ στράτευμα καὶ ἐς τάξιν μίαν συντάξας βαδίζειν εἶα· καὶ πρὸς τὴν Ἀστικὴν χωρεῖν διατάττεται τήν τε νύκτα διὰ φυλακῆς ἔχειν προσπίπτειν τε τῇ ὑστεραίᾳ τῷ Χαγάνῳ λαίλαπος δίκην καὶ μέγιστον φόνον διὰ τῆς ὁμιλίας παρέχεσθαι· ἀλλ' ἔδοξε τύχῃ τινὶ παραχαράττειν τῆς στρατηγίας τοὺς γνώμονας· κηφῆνος γὰρ δίκην τοὺς τῆς εὐβουλίας σίμβλους ἠφάνισε καὶ οἷα μελίττης τινὸς τοῦ στρατηγοῦ τοὺς πόνους ληΐζεται· τοῦ γὰρ ἡλίου τὰ νῶτα τῇ σκυθρωπῷ νυκτὶ παραδείξαντος, καὶ τῆς περικαλλοῦς καὶ φωσφόρου λαμπάδος τὸ φαιδρὸν περιστειλαμένης καὶ παραχωρούσης κράτει νυκτερινῷ, ἕν τι τῶν ὑποζυγίων τὸν ἐπικείμενον παραπέρριψε φόρτον· συνέτυχε δὲ τὸν κεκτημένον εἰς τὸ πρόσω βαδίζειν· οἱ δὲ παρεπόμενοι καὶ ὁρῶντες τὸ νωτοφόρον ζῷον τὰ ἐπικείμενά πως αὐτῷ ἐπισυρόμενον ἀκοσμότερον εἰς τοὐπίσω τραπέσθαι τὸν δεσπότην ἐκέλευον, τό τε σκευοφόρον ζῷον ἐπανορθοῦσθαι τοῦ πλημμελήματος· τοῦτό τοι τῆς ἀταξίας γέγονεν αἴτιον καὶ τὴν εἰς τοὐπίσω παλίρροιαν αὐτοματίζεται· παρηχεῖται γὰρ τοῖς πολλοῖς ἡ φωνή, καὶ παράσημον ἦν τὸ λεγόμενον, καὶ φυγὴν ἐδόκει δηλοῦν, ὡς οἷα τῶν πολεμίων ἐπιφανέντων ἀθρόον αὐτοῖς καὶ παρακλεψάντων τὴν δόκησιν· μεγίστου δὲ συμπεσόντος τῷ στρατεύματι θρύλλου, θροῦς παρ' αὐτῶν πολὺς ἐπανίσταται, παλινοστεῖν τε ἐβόα πᾶς γεγωνὼς διαπρύσιον, ἐπιχωρίῳ τε γλώττῃ εἰς τοὐπίσω τραπέσθαι ἄλλος ἄλλῳ προσέταττεν, «τόρνα, τόρνα» μετὰ μεγίστου ταραχοῦ φθεγγόμενοι, οἷα νυκτομαχίας τινὸς ἐνδημούσης ἀδοκήτως αὐτοῖς· διασπᾶται γοῦν ἅπαν τὸ σύνταγμα ὥσπερ ἁρμονίας τινὸς τῶν ἐν τῇ λύρᾳ νευρῶν· ἐντεῦθεν ὁ Χαγάνος τὸν δεύτερον τοῦτον καὶ μέγιστον διεδίδρασκε κίνδυνον, καὶ ᾗ ποδῶν εἶχεν, καταλελοίπει τὰς συνήθεις διατριβὰς καὶ πρὸς ἕτερον μετῳκίζετο χῶρον, σωτηρίαν τε τῆς προτέρας παραδοξοτέραν ηὐτύχησε· παραπλήσια δὲ καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔδρα, καὶ ἀμοιβαία τις ἦν ἡ φυγή, καὶ φόβος τις κίβδηλος τὸ Ῥωμαϊκὸν περιεστόβει στρατόπεδον, καὶ νόθος αὐτοὺς ἐξετάραττε κίνδυνος· ὅμως ἀναιροῦνται τῶν Ἀβάρων οἱ πλείους, συμπλοκῆς ἀδοκήτου συνενεχθείσης ἀμφοῖν τοῖς στρατεύμασιν· ἀντιστραφέντων γάρ τινων τῆς Ῥωμαϊκῆς συμμορίας, εὐσθενέστατα τοῖς πολεμίοις προσέμιξαν. Ἐπεὶ δὲ τῶν δισσῶν τούτων θορύβων ὁ Χαγάνος ἀνέπνευσεν, τὴν ἐκ τῶν ἐφόδων σπιλάδα διακρουσάμενος, τὸ βαρβαρικὸν συναθροίσας ταῖς Ῥωμαϊκαῖς προσέβαλλε πόλεσι, τό τε φρούριον τὴν Ἀππιάρειαν ἐχειρώσατο.

Atunci unul dintre tribuni murmurînd veni la mijloc, combătu pe față sfatul comandantului și spuse că întoarcerea înapoi va folosi armatei înseși și comandantului, pronunțînd următoarele cuvinte ... Un bătrîn din adunare sări, dojenind cu glas tare pe tribun ...

II, 15. După ce bătrînul spuse aceste vorbe adunării, reaprinse în pepturile soldaților curajul pentru luptă, la cei mai destoinici făcînd să se nască o dorință neînfrînată de a se bate, și pișcînd cu vorba ca și cu un bici lipsa de bărbăție a celor domoi îl făcu să se schimbe. Se ridică un strigăt puternic din adunare și teatrul răsuna de laudele celor care admirau pe soldatul bătrîn pentru marele lui curaj. Și îndată, cu toții într-un gînd, părăsiră adunarea și se îndreptară spre arme. Coborîră deci de pe Haemus la Calvomuntis și la Libidurgos și văzură nu departe, cam la patru mile de acolo, pe hagan stînd cu corturile fără nici o grijă, întrucît armata îi era împrăștiată prin toată Tracia. Comentiolus aranjă armata și punînd-o pe o singură linie de luptă o lăsă să înainteze; porunci să se îndrepte spre Astice, noaptea să fie sub pază, iar a doua zi să năvălească asupra haganului ca o furtună și să facă un mare măcel printre dușmani. Dar o soartă potrivnică găsi cale să schimbe socotelile acestei expediții. Căci, întocmai ca un bondar, distruse stupii bunei chibzuiri și prădă osteneala comandantului, ca pe cea a unei albine. În adevăr, după ce soarele și-a arătat spatele sumbrei nopți și lampa prea frumoasă și dătătoare de lumină acoperindu-și strălucirea a cedat puterii nopții, unul dintre animalele de povară și-a scuturat sarcina de pe el. Se întîmplase însă că stăpînul lui să meargă înainte. Dar cei care veneau în urmă și vedeau animalul de povară tîrînd în dezordine sarcina după el, strigară la stăpîn să se întoarcă și să îndrepte povara de pe animal. Ei bine, acest lucru a fost pricina tulburării ordinei în oștire și a făcut să înceapă fuga înapoi; căci mulțimea auzea glasul și cele spuse erau luate greșit drept un semnal care se părea că era pentru fugă, ca și cum dușmanii s-ar fi ivit în apropiere de ei mai repede decît orice închipuire. S-a produs o foarte mare învălmășeală în armată și mult sgomot; fiecare striga tare să se întoarne și se îndemna unul pe altul în limba băștinașă[4] să se întoarcă înapoi, grăind cu foarte mare tulburare *torna*, *torna* „întoarce-te, întoarce-te", ca și cum li s-ar fi ivit pe neașteptate o luptă în timpul nopții. Se împrăștie așadar toată oștirea ca o armonie a coardelor de la liră. Haganul fugi de această a doua și cea mai mare primejdie cît îl ținură picioarele și lăsînd căile bătute și strămutîndu-se în alt loc, găsi o scăpare și mai neașteptată decît cea dintîi. La fel făcură și romanii și fugeau la rîndul lor; o frică falsă făcuse să se întoarcă oștirea romană și o primejdie neadevărată înspăimînta pe ostașii ei. Totuși aceștia măcelăriră mai mulți avari cînd se dădu o ciocnire neașteptată între cele două armate; căci întorcîndu-se unii din armata romană, atacară foarte energic pe dușmani.

Cînd însă haganul a răsuflat după această îndoită învălmășeală, spre a șterge pata pricinuită de atacurile adversarilor, strîngînd ceata de barbari, s-a năpustit asupra cetăților romane și a pus stăpînire pe castelul Appiaria.

[4] Adică limba vorbită de populația romanică din Balcani (cf. și Theoph. Conf. I. p, 397). Pentru acest celebru pasaj v. SCIV, 7(1956), 1-2. p. 179-188 și „Acta Musei Napocensis", I, (1964), p. 483-488.

VI, 3... Ὁ δὲ Χαγάνος ἐπενθήκας λαμβάνειν τὰς συνθήκας ἐζήτει τὸν Καίσαρα· ἐπεὶ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς λόγοις τοῦ βαρβάρου ὤτων οὐκ ἐδίδου βαλβῖδα, ἀντελάμβανε παραυτίκα τὸν πόλεμον· καὶ οὖν ὁ Χαγάνος τοῖς Σκλαβηνοῖς προστάττει ἀκατίων πλήθη τεκταίνεσθαι, ὅπως πρὸς διάβασιν σχοίη τὸν Ἴστρον πειθήνιον. 4. οἱ μὲν τῆς Σιγγηδόνος οἰκήτορες ἀθρόαις ἐφόδοις τισὶ τῶν Σκλαβηνῶν τοὺς πόνους ληΐζονται καὶ πυρὶ παρεδίδοσαν τὰ πρὸς ναυτιλίαν τούτων ἐπίχειρα. διά τοι τοῦτο πολιορκοῦσι τὴν Σιγγηδόνα οἱ βάρβαροι, ἡ δὲ πόλις ἐς τοὔσχατον ἀφικομένη κακοῦ ἰσχνὰς ἐπεφέρετο σωτηρίας ἐλπίδας· ἑβδόμη δὲ ἡμέρα, καὶ ὁ Χαγάνος τοῖς βαρβάροις προσέταττε τῆς πολιορκίας ἀπέχεσθαι γενέσθαι τε ὡς αὐτόν. ἐπεὶ δὲ τὸ βάρβαρον τούτων αὐτήκοον γέγονεν, ἀπολιμπάνει τὸ πόλισμα χρυσῶν δαρεικῶν χιλιάδας ἀπενεγκάμενος δύο τράπεζάν τε χρυσόπαστον καὶ στολήν· καὶ οὖν ὁ Χαγάνος παρασάγγας ποιησάμενος πέντε στρατοπεδεύεται ἀνὰ τὸ Σίρμιον, πλήθη τε Σκλαβηνῶν ξυλουργεῖν παρεσκεύαζεν, ὅπως τὸν ποταμὸν τὸν λεγόμενον Σάον ναυτιλλόμενος διανήξηται· ὁ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἐπιστρατείαν ἠπείγετο, οἱ δὲ σύνδρομον τῷ προστάγματι τὴν ναυτιλίαν παρείχοντο· τοιαῦτα γὰρ οἶδε τῶν ταττομένων ὁ φόβος ταξιαρχῶν ἀπεργάζεσθαι· ἐπακτρίδων γοῦν ἄρτι που τῷ βαρβάρῳ γενομένων τε καὶ προκειμένων, τὸν ἀγχίθυρον ποταμὸν διαπεραιοῦται τὸ βάρβαρον· ὁ μὲν οὖν Χαγάνος δυνάμεως συντάξας ἀποδασμὸν προθέειν ἐκέλευε καὶ φοβερὰν τὴν ἐντυρίαν τῆς ἐπιστασίας Ῥωμαίοις παρέχεσθαι· πέμπτη δὲ ἡμέρα, καὶ τῇ Βονωνίᾳ προσωμιλεῖ· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στρατηγὸν χειροτονεῖ τῆς Εὐρώπης τὸν Πρίσκον αὐτοσχεδίῳ δυνάμει συμφράξας αὐτόν· ὁ μὲν οὖν Πρίσκος ὑποστράτηγον Σαλβιανὸν ποιησάμενος χιλίοις τε καθοπλίσας ἱππεῦσιν ἐκέλευε προκατασχεῖν τῶν ἐχυρωμάτων τὸ ἄσυλον.

VI, 6... ἦρος δὲ ἀρχομένου ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως παρὰ τὸν Ἴστρον ἐπέμπετο, ὅπως τὰ τῶν Σκλαβηνῶν γένη διανήξασθαι τὸν ποταμὸν κωλυόμενα ἀφοβίαν ἄκοντα τῇ Θρᾴκῃ παράσχοιντο· ἔφασκε γὰρ ὁ αὐτοκράτωρ τῷ Πρίσκῳ, οὐκ ἂν ἠρεμοίη τὸ βάρβαρον, εἰ μὴ τὸν Ἴστρον ἐς τὰ μάλιστα τὸ Ῥωμαϊκὸν περιφρουρήσοιτο· ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τῆς ἱππικῆς δυνάμεως τὰς ἡνίας ἐλάμβανεν. Γέντζων δὲ τῆς πεζικῆς πληθύος ἐπιστατεῖν ὑπὸ τοῦ βασιλέως προστάττεται· τῇδε περὶ τὴν Ἡράκλειαν ἦρος μεσοῦντος τὸ Ῥωμαϊκὸν συναγείρεται· ἑβδομαῖος δὲ ὁ στρατηγὸς τὴν τάφρον μεταφοιτᾶν ἐγκελεύεται, βάσανόν τε τοῦ συμμαχικοῦ ποιησάμενος καὶ τὰς δυνάμεις διαριθμησάμενος, τὰς ἐγκυκλίους τῶν χρημάτων αὐτοῖς διανομὰς ἐποιήσατο· ἀπάρας ἐντεῦθεν καὶ τέσσαρας ποιησάμενος χάρακας ἐπὶ τὰ Δριζίπερα γίνεται. πέντε δὲ πρὸς ταῖς δέκα ἐνδιατρίψας ἡμέραις τῷ χώρῳ εἴκοσι χάραξι πρὸς τὴν Δορόστολον παραγίνεται ὁ μὲν οὖν Χαγάνος ἀκοῇ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπιστρατείαν διέγνωκε κἀντεῦθεν πρέσβεις ὡς τὸν Πρίσκον ἐξέπεμπεν· ἀφικομένων γοῦν τῶν πρέσβεων ὡς τὸν Πρίσκον, ὁ Κὸχ (βάρβαρος δὲ οὗτος) τῶνδε τῆς πρεσβείας [ῥημάτων] ἀπήρξατο· «τί τοῦτο...; Ἴστρος ὁρᾷ πολεμίαν ὄψιν καὶ χάρακα καὶ σιδηροφοροῦντα τὸν Πρίσκον τὸν πρὸ μικροῦ τὴν εἰρήνην Ἀβάροις τε καὶ Ῥωμαίοις νυμφαγωγήσαντα...»

VI, 7. Δωδεκάτη δὲ ἡμέρα καὶ ναῦς ὁ στρατηγὸς συμπηξάμενος τὸν ποταμὸν διενήξατο, ἀκηκοώς τε τὸν Ἀδράγαστον ποιησάμενον τὰ τῶν Σκλαβηνῶν πλήθη ἀπόδημα, ὅπως λείας ἐπικυρήσειεν, μεσούσης νυκτὸς τὴν ἔφοδον ἐμπορεύεται· ὁ μὲν οὖν Ἀδράγαστος ταῖς ὄψεσι τῶν ὀνειράτων χαίρειν εἰπὼν τῇ τε τοῦ θρύλου ἐπιστάσει διανήψας τοῦ ὕπνου, ἵππου γυμνῆς ἐπιβὰς τὴν φυγὴν ἐπεποίητο· περιπίπτει γοῦν Ῥωμαίοις ὁ βάρβαρος καὶ ἀποβὰς τῆς ἵππου κατασυστάδην τὴν μάχην ἀσπάζεται· ἐπεὶ δέ φέρειν οὐκ εἶχε τὴν ἀντίθετον ῥύμην, διὰ δυσχωρίας τινὸς

VI, 3 .... Haganul căuta să obțină de la împărat tribut sporit față de cel stabilit prin înțelegere. Pentru că împăratul nu dădea ascultare vorbelor barbarului, acesta reluă îndată războiul. Așadar haganul porunci sclavinilor să construiască un mare număr de bărci, ca să le aibă la îndemînă pentru trecerea Istrului. 4. Locuitorii Singidunului nimiciră prin atacuri dese strădaniile sclavinilor și dădură pradă focului lucrările acestora pentru navigare. De aceea barbarii asediară Singidunum, iar orașul ajuns la cea mai cumplită mizerie nutrea slabe speranțe de scăpare. Dar în a opta zi haganul porunci barbarilor să renunțe la asediere și să vină la dînsul. Fiindcă gloata barbară ascultă de aceste ordine, părăsi cetățuia primind două mii de darice de aur, o masă bătută cu aur și un vestmînt. Deci haganul, după ce făcu cinci parasange, așeză tabăra la Sirmium și însărcină mulțimea sclavinilor să lucreze nave de lemn, ca să treacă rîul numit Saos. Așadar el se grăbea pentru expediție, iar aceștia, potrivit poruncii, pregăteau vasele pentru trecere, căci aveau teamă de comandanții numiți pentru această treabă. Cînd fură deci construite bărcile pentru barbari și puse la dispoziția lor, aceștia trecură rîul vecin. Orînduind o parte din trupe, haganul porunci să alerge înainte și prin sosirea lor să producă romanilor teamă. În a cincea zi se apropie și de Bononia. Împăratul rîndui comandant al Europei pe Priscus, numindu-l cu puteri depline. Priscus îl făcu pe Salvianus ajutor de comandant, îi dădu sub comandă o mie de călărași și îi porunci să ocupe înainte întăriturile.

VI, 6 .... La începutul primăverii comandantul (Priscus) fu trimis [5] de către împărat la Istru, pentru ca neamul sclavinilor, împiedicat de el să treacă fluviul, să asigure chiar fără să vrea securitate și liniște Traciei. Căci spune împăratul lui Priscus că barbarii nu se vor liniști, dacă romanii nu vor păzi Istrul cît mai strașnic. Așadar Priscus luă conducerea armatei de călărași, iar Gentzon fu pus de împărat în fruntea oastei de pedestrași. La mijlocul primăverii romanii se adunară la Heraclea. În a șaptea zi comandantul porunci să ridice tabăra și după ce făcu verificarea aliaților și numărătoarea exactă a trupelor, le împărți periodic solda. Plecînd de acolo, după ce săvîrși patru opriri cu tabăra, ajunse la Drizipera. După ce petrecu în acest loc cincisprezece zile, pornind, după douăzeci de opriri cu tabăra, ajunse la Dorostolos. Haganul află din auzite despre expediție și trimise soli la Priscus. Sosind deci solii la Priscus, Coch (un barbar) începu să vorbească astfel: „Ce este asta ....?.... Istrul vede un spectacol dușman, o tabără și pe Priscus înarmat, care cu puțin mai înainte făgăduia pace avarilor și romanilor" ...

VI, 7. În a douăsprezecea zi, după ce construise nave, generalul trecu fluviul și auzind că Ardagast scoasese ceata de sclavini și plecase ca să facă prăzi, la miezul nopții porni împotriva lui. Trezit din somn de zgomotul mare, Adragastos spuse că a avut niște vedenii în vis și încălcînd pe un cal fără șea o luă la fugă. Barbarul dădu apoi peste romani și descălecînd de pe cal începu lupta corp la corp. Dar pentru că nu putea să țină piept celor care

[5] În anul 592.

τὴν φυγὴν περιβάλλεται· ὁ οὖν Ἀδράγαστος ἐπροτέρευε κινήμασιν ἐθάδα πρὸς τοῦτο κεκτημένος τὴν φύσιν· σκαιοτέρας δὲ τύχης συμπεσούσης αὐτῳ, πρέμνῳ μεγίστου δένδρου τινὸς περιπίπτει ὁ βάρβαρος· ἐντεῦθεν τοῖς διώκουσιν ἦν ἂν θήραμα καὶ μάλα εὐκτόν, εἰ μὴ ποταμὸς αὐτῷ σωτήριος γέγονεν· διανήξας γὰρ ἀποδιδράσκει τὸν κίνδυνον· οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πλήθη Σκλαβηνῶν μαχαίρας ποιησάμενοι δεῖπνον τὴν ἀμφὶ τὸν Ἀδράγαστον διατέμονται χώραν, ἐνέρσει τε ξύλων τοὺς ζωγρηθέντας ποιήσαντες ἐς Βυζάντιον ἔπεμπον.

VII, 1. Οὕτω μὲν οὖν Πρίσκος ἀπεχειροτονεῖτο, πολέμαρχος δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ Πέτρος ἀναγορεύεται, ὃς καὶ αὐτάδελφος Μαυρικίου ἐτύγχανεν ὤν· ἐγχαράττει τοίνυν βασιλικὰς ἐπιστολὰς ὁ Μαυρίκιος, ταύτας τε τῷ στρατηγῷ ἐπιδοὺς τοῦτον ἀπεκδημεῖν τοῦ ἄστεος παρεσκεύαζε καὶ πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀφικέσθαι παρεκελεύετο... ἀποφοιτήσας τοίνυν τῆς Περίνθου ὁ στρατηγὸς ἐπὶ τὰ Δριζιπέρα γίνεται, καὶ καταλιπὼν τὰ Δριζιπέρα τῇ Ὀδησσῷ προσομιλεῖ. τὸ μὲν οὖν στρατόπεδον ἐπιβεβηκότα τῆς Ὀδησσοῦ τὸν πολέμαρχον ἐπισήμως ὑπεδέχετο λίαν· τεττάρτη δὲ ἡμέρα, καὶ ὁ πολέμαρχος στηλιτεῦσαι τῷ πλήθει τὰς βασιλικὰς συλλαβὰς ἐνεχείρει· ἡ μὲν οὖν πληθὺς ἑώρα πρὸς τάραχον· προηκηκόει γὰρ τὸ βασιλικὸν πρόσταγμα... 2... τεττάρτη δὲ ἡμέρα καὶ τῷ αὐτοκράτωρ τὰ περὶ τῆς στάσεως τῶν δυνάμεων κατεμήνυεν, ἀπολιπών τε τὴν Ὀδησσὸν ἐπὶ τὰ εὐώνυμα τῶν χώρων μεταφοιτᾷ, τῇ τε Μαρκιανοῦ συγγενόμενος πόλει χιλίους προθέειν τοῦ στρατοπέδου προσέταξεν. Καὶ οὖν ἐντυγχάνουσιν οὗτοι ἑξακοσίοις Σκλαυηνοῖς λείαν ἐπαγομένοις Ῥωμαίων πολλήν· τὰ γὰρ Ζαλδαπὰ ἐικαὶ Ἄυκς καὶ Σκόπις καταπρονομεύσαντες αὖθις ἐλαφυραγώγουν τοὺς ἀτυχήσαντας, ἦν δὲ αὐτοῖς ἐπὶ πλήθους πολλοῦ ἁμαξῶν ἡ ἀποσκευὴ τῶν λαφύρων· ἐώςδὲ ἐπιόντας ἔβλεψαν τοὺς Ῥωμαίους οἱ βάρβαροι, εἶτα καὶ ἀντεβλέφθησαν, ἐπὶ τὸν φόνον τῶν αἰχμαλώτων ἐτράποντο· ἀναιρεῖται τοίνυν ἡ τῶν ἀρρένων αἰχμαλώτων ἡβηδὸν ἡλικία· ἐπεὶ δὲ δυσφεύκτος τοῖς βαρβάροις ὑπῆν ἡ συνάντησις, τὰς ἁμάξας συνθέντες περιεβάλοντο χάρακα, ἅμα τοῖς μειρακίοις τὰ γύναια εἰς τὸ μεσαίτατον τῆς τάφρου ἐναποθέμενοι· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πεπλησιακότες τοῖς Γέταις (τοῦτο γὰρ τοῖς βαρβάροις τὸ πρεσβύτερον ὄνομα) οὐκ ἐθάρρουν εἰς κεῖρας ἐλθεῖν· ἐδεδίεσαν γὰρ τὰ ἐκ τοῦ χάρακος κατὰ τῶν ἵππων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀκόντια προερχόμενα· ὁ τοίνυν τούτων ἐπιστατῶν (Ἀλέξανδρος ὄνομα αὐτῷ) τῇ πατρίῳ τῶν Ῥωμαίων φωνῇ τοῖς Ῥωμαίοις ἐνεκελεύετο ἀποβῆναι τῶν ἵππων καὶ κατασυστάδην τῶν πολεμικῶν κινδύνων ἐφάπτεσθαι· ἀτὰρ οἱ Ῥωμαῖοι ἀποβάντες τῶν ἵππων προσομιλοῦσι τῷ χάρακι ἐδίδοσάν τε καὶ ἀντελάμβανον τὰς ἐκπομπὰς τῶν βελῶν... οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐγκρατῶς ἐπιθέμενοι ὀψέ που καὶ μόλις τοὺς περὶ τὸν χάρακα βαρβάρους ἀπέκτειναν... δεκάτη δὲ ἡμέρα, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος βασίλειον ἐπιστολὴν αὐταδέλφῳ ἐξέπεμπεν ἐνδημῆσαι τῇ Θράκῃ· ἠκηκόει γὰρ ὁ Μαυρίκιος τῶν Σκλαυηνῶν τὰ πλήθη ἐς Βυζάντιον τὰς ὁρμὰς ἐπιφέρειν. ὁ δὲ στρατηγὸς ἐκ τούτου ἐπὶ τὸ Πιστοῦ γίνεται φρούριον, μετὰ τοῦτο πρὸς τὰ Ζαλδαπὰ ἀφικνεῖται· δευτέρα δὲ ἡμέρα, καὶ πρὸς τὴν Ἰατρὸν τὴν πόλιν φοιτᾷ, καὶ δῆτα τὸ Λαταρικίου φρούριον παραμείψας εἰς Νόβας στρατοπεδεύεται... 3. τρίτη δὲ ἡμέρα, καὶ ἐν Ἀσήμῳ τῇ πόλει τὰς ἐπαύλεις ποιεῖται... 5.... καὶ ἂν ἡ στρατιὰ διόλωλεν ἅπασα, εἰ μὴ βάρβαρόςτις ἁλοὺς τὸν Ἡλιβακίαν αὐτοῦς ἐξέλεξε ποταμόν τέτταρες παρασάγγας ἀπέχοντα .... οἱ, μὲν οὖν Ῥωμαῖοι νενικημένοι πρὸς φυγὴν ἀποκλίνουσιν. Καταπολεμηθέντος τοίνυν ὑπὸ τῶν βαρβάρων τοῦ Πέτρου, Πρίσκος γίνεται στρατηγός.

luptau, începu să fugă prin niște locuri greu de străbătut. Ardagast o luă înainte datorită iuțelii de picior, căci natura îl deprinsese pentru aceasta. Dar o soartă potrivnică i se arătă și barbarul dădu peste trunchiul unui arbore mare. De aceea ar fi fost o pradă foarte ușor de prins pentru dușmani, dacă fluviul nu l-ar fi salvat. Căci trecîndu-l înnot, scăpă de primejdie. Romanii făcură ospăț tăiușului săbiei un mare număr de sclavini, pustiiră ținutul lui Ardagast, iar pe cei prinși vii îi trimiseră la Bizanț cu juguri de lemn legate de gît.

VII, 1. Astfel deci fu scos din funcție Priscus și fu numit de către împărat comandant al războiului Petrus, care se întîmpla să fie frate al lui Mauricius. Scrise deci scrisori imperiale Mauricius, le dădu comandantului și îi spuse să plece din cetate și să se ducă la armată ... Plecînd[6] deci din Perinthos, comandantul sosi la Drizipera și părăsind apoi Drizipera veni la Odessos. Armata primi cu deosebită cinste pe comandantul sosit la Odessos. A patra zi comandantul începu să facă cunoscute ostașilor scrisorile împărătești. Soldații se puseră să facă tulburare, căci auziseră ordinul împăratului. 2..... A patra zi îl înștiință pe împărat despre răzvrătirea trupelor și părăsind Odessos merse pe calea din stînga ținutului, iar cînd ajunse la Marcianopolis ordonă ca o mie din oamenii săi se alerge înaintea armatei. Aceștia dădură peste șase sute de sclavini care duceau o mare cantitate de pradă de la romani. Căci devastînd Zaldapa, Aquis și Scopis, ei jefuiseră din nou pe nenorociți și aveau prăzile încărcate pe un mare număr de care. Cînd barbarii văzură pe romani apropiindu-se de ei și apoi fură văzuți și ei, se repeziră să ucidă pe captivi; și astfel fură omorîți captivii de parte bărbătesască ce erau în floarea vîrstei. Pentru că barbarii nu puteau să evite întîlnirea cu romanii, puseră carele laolaltă, se înconjurară cu un fel de întăritură de barbari împotriva cailor lor. Atunci comandantul (Alexandru îi era numele) îi îndemnă în limba părintească a romanilor să descalece de pe cai și să dea lupta cu dușmanii corp la corp. Așadar romanii, descălecînd de pe cai, se apropiară de întăritură; ei dădură și primiră la rîndul lor lovituri de săgeți ... dar romanii atacară cu putere și tîrziu îi uciseră cu greu pe barbarii din întăritură ... În a zecea zi împăratul Mauricius trimise o scrisoare împărătească fratelui său (Petrus) sfătuindu-l să stea în Tracia; căci Mauricius auzise că trupele sclavinilor porneau spre Bizanț. De aceea generalul (Petrus) veni la fortăreața Pistos, apoi sosi la Zaldapa. A doua zi merse la orașul Iatros și trecînd pe lîngă fortăreața Latarícium așeză tabăra la Novae ... 3 .... A treia zi așeză tabăra în orașul Asemos ... 5 ... și toată armata (romană) s-ar fi prăpădit, dacă un barbar oarecare nu le-ar fi arătat rîul Ilivakia[7], care se afla la o depărtare de patru parasange[8] ... romanii fiind prin urmare biruiți, s-au retras în fugă. Petrus fiind cu totul învins în luptă de barbari, Priscus a fost numit comandant (al armatei).

[6] În anul 596 va porni prima campanie contra sclavinilor.
[7] Este probabil rîul Ialomița.
[8] Adică 20 de km.

VII, 7. Ἦρος δὲ ἀρχομένου καὶ ὁ Πρίσκος τοῦ Βυζαντίου ἀποφοιτᾷ· εἶτα πρὸς τῇ Ἀστικῇ τὰς δυνάμεις συνήθροισε τόν τε ἀριθμὸν τῆς δυνάμεως ἐξετάσας εὑρίσκει ὁ στρατηγὸς πολὺ τῶν Ῥωμαίων πλῆθος διαφθαρέν· πειρᾶται τοιγαροῦν ἐς Μαυρίκιον τὸν αὐτοκράτορα κατάδηλα τὰ τοῦ Πέτρου ποιήσασθαι σφάλματα· ὅμως ὑποπείθεται ὑπὸ συμβούλων τινῶν κρύψαι τὰ πλημμελήματα· δέκα τοίνυν καὶ πέντε ποιησάμενος χάρακας τόν τε Ἴστρον διαπεραιωθεὶς ποταμόν, τετάρτῃ ἡμέρα, καὶ εἰς Νόβας τὰς ἄνω ὁ στρατηγὸς παραγίνεται· ὁ δὲ Χαγάνος τοῦτο μεμαθηκὼς ὡς τὸν Πρίσκον πρέσβεις ἐξέπεμψε τήν τε αἰτίαν ἐξηρευνᾶτο μαθεῖν τῆς τῶν Ῥωμαίων· ὁ δὲ στρατηγὸς τοὺς τόπους ἔφασκεν εὐφυεῖς ἐς κυνηγέσια πεφυκέναι, ἱππασίμους τε καὶ λίαν εὐύδρους· ὁ δὲ Χαγάνος ἐδήλου ἐπ' ἀλλοτρίας γῆς ἐπιβαίνειν Ῥωμαίους παρασπονδῆσαι τε Πρίσκον, καὶ ἀοράτως τὴν εἰρήνην ὑπ' αὐτοῦ περισχίζεσθαι· ἔφασκε τοίνυν ὁ Πρίσκος Ῥωμαϊκὸν ὑπεῖναι τὸ ἔδαφος, ὁ δὲ βάρβαρος ὅπλοις καὶ νόμοις πολέμων Ῥωμαίους ἀποκτήσασθαι τοῦτο· τοῦ τοίνυν Χαγάνου ζυγομαχοῦντος καὶ διαμφιβάλλοντος περὶ τούτων τῶν τόπων, φασὶ τὸν Πρίσκον τὴν ἐκ τῆς ἕω ἀπόδρασιν ὀνειδίσαι Χαγάνῳ.

VII, 13. Καὶ γοῦν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ὁ παρὰ τοῖς Ἀβάροις Χαγάνος τιμώμενος τὰ περὶ ἑαυτὸν συλλεξάμενος πλήθη περὶ τὴν Θρᾳκικὴν Μυσίαν χωρεῖ, εἶτα Τομέα τῇ πόλει ἐφίσταται· τούτων ὁ Πρίσκος πυθόμενος ἐπηρεαζομένῃ τῇ πόλει προσομιλεῖ. Ῥωμαῖοι τοιγαροῦν καὶ οἱ βάρβαροι εἰς τὰ περὶ Τομέαν τὴν πόλιν στρατοπεδεύοντες ὥρας ἐπιγινομένης χειμῶνος οὐδαμῶς τὸν χάρακα διελύσαντο· τοῦ δὲ ἦρος ἀνίσχοντος λιμὸς τοῖς Ῥωμαίοις ἐνέσκεψεν· μελλούσης δὲ ἐπιβήσεσθαι τῆς μεγάλης τῶν Χριστιανῶν ἑορτῆς, καὶ πάθος δμοῦ καὶ ἀνάστασιν τοῦ σωτῆρος ἑορτάζειν θεοῦ, τοῦ τελιμοῦ τοὺς Ῥωμαίους καταπιέζοντος, παραδόξῳ προνοίᾳ τινὶ ὁ Χαγάνος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πρεσβεύεται. ἡ δὲ ἀξίωσις ἦν λύσιν τῷ λιμῷ ἐπιθεῖναι· ὁ μὲν οὖν Πρίσκος ἐπὶ τῷ καινοπρεπεῖ τῆς ἀξιώσεως διηπόρει τε καὶ ἠπίστει ἐπεὶ δὲ πίστεις Ῥωμαῖοί τε καὶ βάρβαροι ἔδοσαν καὶ ἀντελάμβανον, πενθημέρους σπονδὰς συστησάμενοι τὴν ἀφοβίαν ἐπραγματεύοντο· ἁμάξας τοιγαροῦν ὁ Χαγάνος ἐπισιτισμῶν λιμώττουσι τοῖς Ῥωμαίοις παρείχετο· διὰ τοῦτο μέχρι τῶν χρόνων τῶν καθ' ἡμᾶς τῶν παραδοξολογουμένων τὰ τῆς βαρβαρικῆς φιλανθρωπίας ταύτης καθέστηκεν· τετάρτῃ δὲ ἡμέρα, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως εὐθενούσης τοῖς πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαιοτάτοις τῷ βίῳ, ὁ Χαγάνος πρέσβεις ἐξέπεμπεν Ἰνδικὰς ὑπὸ τοῦ Πρίσκου λαβεῖν ἀξιῶν καρυκείας· ὁ μὲν οὖν στρατηγὸς τοῦ βαρβάρου τὴν ἀξίωσιν ἐθεράπευε πέπερί τε ἐξέπεμψε καὶ φύλλον Ἰνδικὸν κασίαν τε καὶ τὸν λεγόμενον κόστον· ὁ δὲ βάρβαρος τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀπολαβὼν δωρεάς, καταρωματισάμενος ἥσθη λίαν περιχαρῶς· γίνεται τοίνυν ἀπόμαχος μέχρις ὅτου Ῥωμαίοις ἡ δημοτελὴς ἐκείνη καὶ μεγάλη πανήγυρις ἐπεπέραστο· συνηυλίζοντο τοιγαροῦν τὰ ἀντίθετα, καὶ οὐκ ἦν δέος ἐν ἑκατέραις δυνάμεσιν· οὐκοῦν ἀποτερματιζούσης τῆς ἑορτῆς ἀγγέλους ὁ Χαγάνος ἐξέπεμψε διακρίνεσθαι ἀπ' ἀλλήλων ἀξιῶν τὰς δυνάμεις· οὕτω μὲν οὖν διαχωρίζεται ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων ὁ βάρβαρος.

Ἑκαταῖος δὲ ὁ Χαγάνος, ἐπεὶ ἠκηκόει Κομεντίολον δυνάμεις ἀναλαβόμενον μέλλει τῇ Νικοπόλει προσομιλεῖν, τὸ ὁπλιτικὸν συλλεξάμενος κατὰ Κομεντιόλου στρατοπεδεύεται· Κομεντίολος δὲ ἥκειν τὸν Χαγάνον ἀκούσας ἐπὶ τὴν Μυσίαν χωρεῖ ἐπί τε Ζικιδίβα τὰς σκηνὰς συνεπήξατο· ἑβδομαῖος δὲ εἰς Ἰατρὸν ἀφικνεῖται τὴν πόλιν· ὁ δὲ βάρβαρος εἴκοσι παρασάγγας ἀφεστήκει Ῥωμαίων· νυκτὸς δὲ μεσούσης ἐν ἀπορρήτῳ πρὸς τὸν Χαγάνον ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐξέπεμψεν ἄγγελον· εἶτα τὸ Ῥωμαϊκὸν προσέταξεν ἐξοπλίσασθαι, ὡς ἐκ τοῦ παρή-

VII, 7. La începutul primăverii Priscus plecă din Bizanţ. Apoi adună trupele la Astice şi după ce făcu numărătoarea armatei, comandantul aflã că un mare număr de romani pierise. Încercă deci să facă vădite împăratului Mauricius greşelile lui Petrus; totuşi fu convins de sfaturile unora să ascundă greşelile. Aşadar, după ce făcu cincisprezece popasuri cu tabăra şi trecu Istrul, în a patra zi comandantul sosi la Novae-de-Sus [9]. Aflînd aceasta, haganul trimise soli la Priscus şi-l întrebă care este cauza sosirii romanilor. Comandantul spuse că locurile sînt potrivite de la natură pentru vînătoare şi călărie şi sînt foarte bogate în ape. Haganul arătă că romanii păşesc pe un pămînt străin, iar Priscus a călcat tratatul, iar pacea este tulburată de el pe pierascuns. Priscus spuse că pămîntul este roman, iar barbarul că romanii l-au dut prin arme şi prin legea războiului. Cum haganu l îl combătea şi se certaupentru aceste locuri, se spune că Priscus i-a reproşat fuga din Orient.

VII, 13. În această vreme haganul care este în mare cinste la avari, strîngîndu-şi trupele, înaintă prin Mysia tracică, apoi atacă oraşul Tomis [10]. Aflînd acestea, Priscus veni în ajutorul oraşului ameninţat. Aşadar romanii şi barbarii aveau taberele lîngă Tomis şi, deşi venea iarna, rămaseră pe loc. La apariţia primăverii o foamete lovi pe romani. Cînd era aproape să sosească marea sărbătoare creştinească a patimilor şi a învierii Dumnezeului mîntuitor şi foametea copleşea pe romani, dintr-o pronie neaşteptată haganul trimise solie la romani. Cererea era să pună capăt foametei. Priscus era nedumerit de ciudăţenia cererii şi nu-i venea să creadă. Cînd însă romanii şi barbarii dădură şi primiră garanţii, încheind un armistiţiu de cinci zile, îndepărtară orice teamă. Deci haganul trimise care cu alimente romanilor înfometaţi. De aceea pînă în vremea noastră dintre lucrurile povestite ca extraordinare a rămas amintirea acestei omenii barbarice. În a patra zi, cînd armata romană avea din abundenţă cele necesare pentru hrană, haganul trimise soli ca să ceară de la Priscus aromate din India. Comandantul satisfăcu cererea barbarului şi-i trimise piper, foi de India, scorţişoară şi aşa numitul cost [4]. Primind darurile şi parfumîndu-se cu aromate barbarul s-a bucurat foarte mult. S-a abţinut deci de la luptă pînă a trecut acea sărbătoare populară şi mare. Locuiau deci împreună trupele adverse şi nu exista nici o teamă în cele două armate. După ce au trecut sărbătorile haganul a trimis soli cerînd să se separe trupele. Şi astfel barbarul se despărţi de romani [11].

În a şasea zi, cînd auzi că Comentiolus are să vină cu trupele la Nicopolis, haganul îşi adună oaste şi porni împotriva lui. Auzind însă că vine haganul, Comentiolus plecă în Mysia şi-şi aşeză corturile la Zicidiba. În a şaptea zi sosi în oraşul Iatros. Barbarul era la o depărtare de douăzeci de parasange de romani. La mijlocul nopţii comandantul roman trimise în taină haganului un vestitor. Apoi, vorbind ca în treacăt, dădu ordin ca soldaţii romani să se

[9] *Novae superiores* sînt Novae din Banat.

[10] Probabil un oraş pe lîngă Remesiana, iar nu Constanţa (cf Gh. Ştefan, „Dacia", XI (1967), p. 253-258).

[11] Cu aceasta Singidunum a fost despresurat în 599.

κοντος τὸν λόγον ποιούμενος... 14. ἐντεῦθεν οἱ βάρβαροι τὰ ἐχυρώματα τῶν διαβάσεων περικάθενται. κλεισούρας τῇ πατρίῳ Ῥωμαῖοι φωνῇ ἀποκαλεῖν ταῦτα εἰώθασιν· ἀτὰρ ἀναιροῦνται τῶν Ῥωμαίων πολλοί.

VIII, 1... Θέρους δὲ ἐπιόντος... τὸ ὁπλιτικὸν ὁ Κομεντίολος ἀθροίζει καὶ ἐπὶ τὸν Ἴστρον γίνεται ποταμὸν καὶ ἐν τῇ Σιγγηδόνι συνανακοινοῦται τῷ Πρίσκῳ. 2. τετάρτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἐκκλησιάζονται τὰ στρατόπεδα, καὶ δημηγορήσαντος Πρίσκου περισχίζεται ἡ πρὸς Ἀβάρους καὶ Ῥωμαίους εἰρήνη· ὁ γὰρ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τοῖς στρατηγοῖς παρασπονδῆσαι διὰ βασιλικοῦ προστάγματος ἐγκελεύεται· ἐς τὸ φανερὸν τοίνυν τῆς εἰρήνης λυθείσης, οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸ Βιμινάκιον γίνονται· αὕτη δὲ νῆσος καθέστηκε περὶ τὰ ῥεῖθρα τοῦ Ἴστρου· ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ ὁ Κομεντίολος ἔδοξε νοσηλεύεσθαι· τῶν δὲ Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς νήσου διαπεραιουμένων ἐπὶ τὴν ἤπειρον, ἠκηκόει ὁ Χαγάνος τὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοπέδου κινήματα· ὁμ ἐν οὖν βάρβαρος συναθροίσας δυνάμεις τὴν Ῥωμαίων διατέμνεται γῆν, τοῖς δὲ παισὶ τέταρσιν ὑποῦσιν αὐτῷ παρεδίδου δυνάμεις καὶ παρενεγύα τὰς διαβάσεις τοῦ Ἴστρου περιφρουρεῖν· οἱ μὲν οὖν παῖδες τοῦ βαρβάρου τὰς διαβάσεις τοῦ Ἴστρου περιφρουρεῖν κατὰ τὸ προσταχθὲν ἐνεχείρουν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὰς λεγομένας σχεδίας συρράψαντες ὁμοθυμαδὸν τὸν ποταμὸν διενήξαντο· περὶ τὰς ὄχθας τοίνων τοῦ ποταμοῦ γεγονυίας τῆς μάχης, κρατοῦσι Ῥωμαῖοι τῶν ἀντιθέτων δυνάμεων· ὁ δὲ Κομεντίολος ἅμα τῷ Πρίσκῳ εἰς τὸ Βιμινάκιον τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο... διαπορθμευθέντων τοίνυν τῶν Ῥωμαίων τὸν Ἴστρον καὶ συστησαμένων τὸν χάρακα, ‹οὐ› κατελίμπανε τὴν νῆσον ὁ Πρίσκος· οὐκ ἤθελε γὰρ τοῦ Κομεντιόλου ἐκτὸς ποιήσασθαι τὴν παράταξιν· οἱ δὲ βάρβαροι, ἀστρατήγου τῆς Ῥωμαίων ὑπαρχούσης δυνάμεως, πρὸς τὸν χάρακα τούτων ἐκτρέχουσιν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀγγέλους εἰς τὸ Βιμινάκιον τοῖς στρατηγοῖς ἐπιπέμπουσι τόν τε κίνδυνον παρεδήλουν· δυσανασχετοῦντός τε τοῦ Πρίσκου τοῦ Κομεντιόλου ἐκτὸς τοῦ ἔργου ἐφάψασθαι, καὶ τῶν βαρβάρων λίαν ἐγκρατῶς ἐπικειμένων, πείθεται ὁ Πρίσκος τὸν Κομεντίολον καταλιπεῖν καὶ τὰς φροντίδας τῶν κινδύνων αὐτὸς ἀναδέξασθαι· καὶ οὖν καταλιμπάνει τὸ Βιμινάκιον καὶ πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν γίνεται χάρακα... τοίνυν τῶν βαρβάρων κατεπειγομένων πρὸς πόλεμον, τετάρτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ὁ Πρίσκος ἐξ ἑωθινοῦ σιδηροφορεῖν τοῖς Ῥωμαίοις προσέταξεν, καὶ ὡς ἐνῆν τὰς ἐκτάξεις τρισὶ συστησάμενος φάλαγξι τῶν πολεμικῶν ἐγχειρημάτων ἀπήρχετο... ἐπὶ ὥρας πολλὰς ὁ πόλεμος εἶχε τὸν πρόοδον· ἡλίου δὲ κλίναντος συνανεπέκλινε καὶ ὁ πόλεμος, καὶ ἦν ἐπιδέξιος αὕτη τοῦ πολέμου τοῖς Ῥωμαίοις ῥοπή, τριακοσίων τε ἀναιρεθέντων Ῥωμαίων, χιλιάδες τέτταρες ἐκ τῶν Ἀβάρων διώλοντο· ἐπιγενομένης οὖν νυκτὸς εἰς τὸν χάρακα οἱ Ῥωμαῖοι ἀνέζευξαν.

VIII, 3. Τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ, καὶ ὁ βάρβαρος ἕτερον συνεστήσατο πόλεμον· ὁ μὲν οὖν Πρίσκος ὡς οἷόν τε συντάξας τὸ στράτευμα ἑωθινὸς ἐχώρει πρὸς τὴν παράταξιν· τρεῖς τοίνυν συντάξας δυνάμεις εἰς τὰ μάλιστα τοῖς Ῥωμαίοις, εἶτα ἐνεγύησεν ἐς τὸ καρτερὸν τὰ κέρατα περισχίσαι αὐτίκα οὕτω τε τοὺς Ἀβάρους εἰσδέξασθαι, ὅπως οἱ βάρβαροι, περὶ τὰ κοιλότερα γινομένης τῆς δυνάμεως, καὶ κατειλημμένοι ἐν μέσῳ, περιπέσωσι συμφοραῖς ἀδοκήτοις· τῷ τοιούτῳ τοίνυν τρόπῳ καταστρατηγοῦνται οἱ βάρβαροι, καὶ ἀναιροῦνται ἐκ τῆς πολεμίας καὶ ἀντιθέτου δυνάμεως χιλιάδες ἐννέα· ἡλίου δὲ δύοντος ἐπὶ τὴν τάφρον τὸ νενικηκὸς ἐπανῆκεν· δεκάτῃ δὲ ἡμέρᾳ, καὶ ὁ στρατηγὸς ἠκηκόει ἥκειν αὖθις τὸν βάρβαρον πρὸς παράταξιν· ἡμέρας δὲ λαμπούσης τό Ῥωμαϊκὸν καθοπλίσας κοσμίως τε συμφραξάμενος ἐχώρει πρὸς πόλεμον· ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τρισσαῖς αὖθις φάλαγξι

înarmeze ... 14. Atunci barbarii se așezară în jurul întăriturilor trecătorilor pe care romanii în limba lor părintească obișnuiesc să le numească *cleisurae*. Fură uciși deci mulți romani.

VIII, 1. Cînd veni cu primăvara ... Comentiolus adună oastea, se duse al Istru și se uni cu Priscus în Singidunum. 2. În a patra zi trupele fură chemate la adunare și după ce vorbi Priscus, se rupse pacea dintre avari și romani; căci împăratul Mauricius poruncise comandanților printr-o hotîrâre imperială să calce tratatul. Pacea fiind deci anulată pe față, romanii merseră la Viminacium, care este o insulă în apele Istrului. În această insulă Comentiolus păru că este bolnav. Cînd romanii trecură din insulă pe continent, haganul auzi de mișcările armatei romane. Deci barbarul aducînd soldați atacă teritoriul romanilor, dădu celor patru fii ai săi trupe și-i îndemnă să păzească trecerile Istrului. Fiii barbarului începură să păzească trecerile Istrului potrivit ordinului; romanii însă, legînd împreună așa zisele plute, trecură fluviul. În lupta dată pe malurile fluviului romanii învinseră trupele adversare. Comentiolus și Priscus se găseau la Viminacium ... Cînd romanii trecură Istrul și făcură întăritura, Priscus nu părăsi insula, căci nu voia să dea lupta fără Comentiolus. În timp ce armata romanilor era fără general, barbarii alergară spre întăritura acestora. Romanii trimiseră vestotori la Viminacium comandanților și le arătară primejdia. Deși lui Priscus îi venea greu să treacă la acțiune fără Comentiolus, dar deoarece barbarii amenințau foarte mult, el se înduplecă să lase pe Comentiolus și să ia el însuși asupra sa grija stăvilirii primejdiei. Părăsi deci Viminacium și se duse la întăritura romană ... Fiindcă barbarii se grăbeau la luptă, ordonă și Priscus romanilor să se înarmeze dis-de-dimineață și aranjînd ordinea de bătaie cît se putea pe trei linii, începu bătălia... Lupta dură multe ore. Cînd soarele se înclină să apună, se înclină și sorții luptei; înclinarea balanței luptei era favorabilă romanilor, căci în timp ce pieriseră numai treisute de romani, dintre avari fuseseră uciși patru mii. Făcîndu-se noapte, romanii se retraseră în tabără.

VIII, 3. În a treia zi barbarul începu altă luptă [12]. Priscus își pregăti, cît putu, armata și porni dimineața la luptă. După ce rîndui cît putu mai bine trupele și le împărți în trei stoluri, îndemnă pe toți la luptă, să desfacă aripile și să cuprindă pe avari, pentru ca barbarii, prinși în spațiul gol de la mijloc, să cadă în nenorociri neașteptate. În modul acesta deci fură învinși barbarii prin această manevră și pieriră din armata dușmană nouă mii de oameni. La asfințitul soarelui învingătorii se întoarseră la șanțul lor. În a zecea zi comandantul auzi că barbarul vine iarăși la luptă. Și cînd se lumină de ziuă, înarmînd pe soldații romani și orînduindu-i la luptă, Priscus înainta cu armata împărțită iarăși pe trei linii, iar barbarul, așezîndu-și oa-

[12] În anul 601 Priscus și Comentiolus pornesc din nou contra avarilor.

τὰς δυνάμεις κατεστρατεύσατο, ὁ δὲ βάρβαρος μίαν συστησάμενος φάλαγγα κατὰ τοῦ Πρίσκου ἐχώρησεν. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τὴν εὔθετον τῶν τόπων χώραν καταλαβὼν τήν τε ῥύμην τοῦ πνεύματος ἔχων συνέριθον, ἀφ' ὕψους τοῖς 'Αβάροις ἐνήραξε τοῖς τε δύο κέρασι κατεπολέμησε τὸ πολέμιον· ἐπεὶ δὲ λίμνη ὑπέστρωτο τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἐπὶ τὰ ὕδατα ἐξωθεῖ τὸ βάρβαρον· διὰ τοῦτο περὶ τὸ ῥόθιον ἀποκρουσθέντες οἱ βάρβαροι καὶ τὴν λίμνην ἀντιμέτωπον δυστυχήσαντες λίαν σφοδρῶς ἀπεπνίγοντο· πλήθους τοίνυν πολλοῦ κατὰ ταύτην τὴν λίμνην ἀνῃρημένου, τῶν τε παίδων τοῦ Χαγάνου ἀποπνιγέντων αὐτόθι, περιφανεστάτην ὁ Πρίσκος τὴν νίκην ἐνεπορεύσατο· καταφθείρονται τοίνυν περὶ τοῦτον τὸν πόλεμον πεντεκαίδεκα χιλιάδες βαρβάρων· ὁ μὲν οὖν Χαγάνος ἐπικινδύνως διασωθεὶς κατὰ τὸν Τισσόν γίνεται ποταμόν· τριακοστὴ δὲ ἡμέρα, καὶ ὁ βάρβαρος συνέλεξε δύναμιν· ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τέταρτον πόλεμον τὴν ἐπιβολὴν ἐποιεῖτο, καὶ τούτων ὁ τῶν 'Ρωμαίων στρατηγός ἠκηκόει, στρατοπεδεύει ὁ Πρίσκος ἐπὶ τὸν Τισσόν ποταμόν· ὁρίζεται τοιγαροῦν ἑκατέρᾳ δυνάμει ἡμέρα πρὸς πόλεμον· ἐπεὶ δὲ τὸ διωρισμένων πέρας ἐλάμβανεν, ὑπό πρώτην ἕω ὁ Πρίσκος ἐναλλὰξ τὰς δυνάμεις συνέταξεν, καὶ τὴν εὐώνυμον φάλαγγα δεξιὰν ἐποιήσατο, τὴν δὲ μέσην εὐώνυμον· ὁ δὲ βάρβαρος δυοκαίδεκα συστήμασιν ἐξοπλίζει τὸν πόλεμον· οἱ μὲν οὖν 'Ρωμαῖοι ἡρωϊκώτερον τῆς μάχης ἀντείχοντο, τῇ τοίνυν ἐντάσει τοὺς βαρβάρους κατεπολέμησαν, καὶ διόλλυται καὶ κατὰ ταύτην τὴν μάχην πλῆθος πολεμίων πολύ. ταύτην τοίνυν τὴν νίκην ἐνδοξοτέραν τὸ τῶν 'Ρωμαίων ὁπλιτικὸν ἀνεδήσατο· ὁ δὲ Πρίσκος τέσσαρας χιλιάδας συντάξας τὸν Τισσὸν διανήξασθαι ἐκέλευε ταύταις ἀνερευνᾶσθαί ‹τε› τὰ τῶν πολεμίων κινήματα· οἱ μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ ἐκπεμφθέντες τὸν γείτονα ποταμὸν διαπεραιοῦνται. περιτυγχάνουσι τοιγαροῦν χωρίοις Γηπαίδων τρισίν· οἱ δὲ βάρβαροι μηδὲν τῶν ἐν τῇ προτεραίᾳ διεγνωκότες συμπόσιον καθίσταντες πανήγυριν ἑώρταζον ἐπιχώριον· τὰς τοίνυν φροντίδας ἀναθέντες τῇ μέθῃ κατεπαννυχίζοντο εὐωχούμενοι. οἱ δὲ 'Ρωμαῖοι ἐπὶ τό λεγόμενον λυκόφως, ἔτι λειψάνων ὑπούσης νυκτὸς, κραιπαλῶσι τοῖς βαρβάροις ἐπίκεινται καὶ μέγιστον ἀπεργάζονται φόνον· ἀναιροῦνται γὰρ βαρβάρων χιλιάδες τριάκοντα· πλείστης τε αἰχμαλωσίας κρατήσαντες τὸν ποταμὸν ἀντενήξαντο πρός τε τὸν Πρίσκον τὴν προνομὴν διεσώσαντο· ἡμέρα δὲ εἰκοστή, καὶ πάλιν ὁ βάρβαρος περὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν συναγείρει δυνάμεις· διὰ τοῦτο ὁ Πρίσκος πολιννοστεῖ περὶ τὸν Τισσὸν τὸν ποταμόν· γίνεται τοιγαροῦν κατὰ τοῦτον τὸν χῶρον μεγίστη καὶ ἀξιολογωτάτη παράταξις οἱ μὲν οὖν βάρβαροι καταπολεμηθέντες ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐγκρατῶς κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποταμοῦ ἀποπνίγονται, συναπόλλυνται δὲ τούτοις καί Σκλαυηνῶν πλείστη ἀπόμοιρα· ἐζωγρεῖτο δὲ μετὰ τὴν ἧτταν τὸ βάρβαρον, καὶ ἥλωσαν Ἄβαροι μὲν τρισχίλιοι, ἄλλοι δὲ βάρβαροι πρὸς ταῖς τέτταρσι χιλιάσι δισχίλιοί τε καὶ διακόσιοι, καὶ Σκλαυηνῶν χιλιάδες ὀκτώ· οὕτω μὲν οὖν ζωγρηθέντες δεσμοῖς παρεδίδοντο, ὁ δέ στρατηγὺς ἐν Τόμει τῇ πόλει τοὺς λαφυραγωγηθέντας βαρβάρους ἐξέπεμπεν· ὁ δὲ Χαγάνος, πρίν τι τὸν αὐτοκράτορα τῶν γεγενημένων ἐν εἰδήσει γενέσθαι, πρέσβεις εἰς Μαυρίκιον ἔπεμψεν, ἀναλαβεῖν τοὺς ζωγρηθέντας πειρώμενος· ὁ δὲ Μαυρίκιος ταῖς ἀπειλαῖς τοῦ βαρβάρου καταπλαγεὶς καὶ τοῖς λόγοις ἀποβουκολούμενος δι' ἐπιστολέως τῷ Πρίσκῳ προσέταξεν ἀποδρῦναι τοὺς ζωγρηθέντας τῷ Χαγάνῳ 'Αβάρους· οὕτω μὲν οὖν ἀπὸ τῆς Τόμεως ἀνεδίδοντο τῷ Χαγάνῳ οἱ βάρβαροι.

VIII, 4. 'Ο δὲ Κομεντίολος ὥσπερ ἀπό τινων ἐνυπνίων μακρῶν μόλις διανήψας ἔδοξεν ἀπηλλάχθαι τῆς νόσου· παραγίνεται τοιγαροῦν εἰς τὰς Νόβας, καὶ συγκα-

menii pe o singură linie, venea împotriva lui Priscus. Priscus, care ocupase un loc favorabil în acea regiune, se repezi de pe înălțime cu mare avînt războinic împotriva avarilor și cu cele două aripi ale frontului său atacă pe dușman. Fiindcă sub acele locuri se întindea un lac, împinse în apele lui pe barbar. De aceea barbarii aruncați în valuri se zbăteau nenorociți în lac și se înecau. Pierind deci o mare mulțime în acest lac și fiii haganului înnecîndu-se tot aici, Priscus repurtă cea mai strălucită victorie. În această luptă au fost nimiciți cincisprezece mii de barbari. Haganul scăpă teafăr cu destulă primejdie și se duse la rîul Tissos. În a treizecea zi adună armată. Deoarece se pregătea pentru a patra luptă și comandantul roman aflase despre aceasta, Priscus merse cu trupele la rîul Tissos. Fu stabilită deci de fiecare din cele două armate ziua pentru luptă. Cînd se împlini termenul, în zorii zilei Priscus schimbă ordinea trupelor și linia din stînga o puse la dreapta, iar pe cea din mijloc la stînga. Barbarul se pregătise pentru luptă cu douăsprezece stoluri. Romanii întîmpinară lupta cu vitejie, atacară cu îndîrjire pe barbar și nimiciră în această luptă o mare mulțime de dușmani. Această victorie strălucită fu dobîndită de către armata romană. Apoi Priscus dădu ordin să treacă rîul Tissos patru mii de oameni și să observe mișcările dușmanilor. Cei trimiși trecură rîul din apropiere și dădură pestre trei așezări ale gepizilor. Neștiind nimic din cele întîmplate în ziua precedentă, barbarii se așeaseră la ospăț și sărbătoreau o sărbătoare băștinașă. Lăsînd în seama beției orice grijă, petreceau noaptea în chefuire. La așa-zisa mijire, cînd încă mai era noapte, romanii tăbărîră peste barbarii amețiți de băutură și făcură un măcel foarte mare. Fură uciși treizeci de mii de barbari. Punînd mîna pe o pradă numeroasă, romanii trecură înapoi rîul și o duseră la Priscus. În a douăzecea zi barbarul strînse din nou trupe lîngă acest rîu. De aceea Priscus se reîntoarce la rîul Tissos. Se dădu deci în această regiune o luptă foarte mare și memorabilă. Ca să spun pe scurt, în această zi barbarii fură înecați în apa rîului și împreună cu ei pieri și o foarte mare parte din sclavini. După această înfrîngere barbarii au fost făcuți prizonieri, și anume au fost prinși trei mii de avari, alți barbari șase mii două sute și opt mii de sclavini. Prizonierii fură puși în lanțuri și comandantul trimise barbarii ca pradă de război în orașul Tomis. 4. Mai înainte ca împăratul să afle despre cele întîmplate, haganul trimise soli la Mauricius, încercînd să ia înapoi prizonierii. Înspăimîntat de amenințările barbarului și înșelat de vorbe, Mauricius porunci lui Priscus prin ajutorul de comandant să dea înapoi haganului pe avarii făcuți prizonieri. Astfel deci barbarii fură redați de la Tomis haganului [13].

VIII, 4. Sculat cu greutate ca dintr-un somn lung, Comentiolus păru că a scăpat de boală. Se duse deci la Novae și chemînd pe cîțiva dintre local-

[13] Aceasta marchează sfîrșitul acțiunii ofensive a lui Priscus.

λεσάμενος τῶν ἐγχωρίων τινὰς τὸν ποδηγοῦντα παρ' αὐτῶν ἠξίου ἀναλαβεῖν, ὅπως τὴν λεγομένην Τραϊανοῦ παροδεύσεται τρίβον· ἠπείγετο γὰρ ἐς Βυζάντιον τὴν χειμέριον ὥραν ποιήσασθαι· οἱ μὲν οὖν ἐγχώριοι ἀπηγόρευον τῷ Κομεντιόλῳ ταύτην δὴ τὴν ἀτραπόν· ἐπὶ τούτῳ μανεὶς δύο τῶν ἀπαγορευόντων ἀπέτεμεν· οἱ μὲν οὖν περὶ τὰς Νόβας ἔφασκον τῷ Κομεντιόλῳ μὴ ἔχειν τὸν ὑποδείξοντα, ὑπεῖναι δὲ σημείων δέκα καὶ δύο παλαίτατον λίαν γερόντων χρόνων πεφυκὸς ἑκατὸν πρὸς τοῖς δεκαδύο· τοῦτον ἐπίστασθαι τὴν λεγομένην τρίβον Τραϊανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος κατισχυρίζοντο· γενόμενος τοίνυν κατὰ τὸν χῶρον ἐκεῖνον Κομεντίολος ὁ στρατηγὸς τὸν πρεσβύτην ἠξίου τῆς ὁδοιπορίας προηγήσασθαι· ὁ δὲ γέρων διεπορεῖτο καὶ ἤσχαλλεν, καὶ λίαν χαλεπὸν τὸ ἐγχείρημα τῷ στρατηγῷ προηγόρευε τήν τε δυσωρίαν τόν τε χειμῶνα καὶ τὸ τῆς τρίβου ἀνήμερον διεξήρχετο· ὑπεῖναι γὰρ τὴν τρίβον ταύτην ἀδιεξόδευτον ἀπὸ ἐτῶν ἐνενήκοντα. ἀντιτείνει τοίνυν ὁ στρατηγός τοῖς τοῦ γέροντος λόγοις. ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς χείρονος ἐπιβαλῆς ἐπροτέρησεν, ἀπάρχονται τῆς ὁδοιπορίας αἱ τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις. κατὰ ταύτας δὴ τὰς ἡμέρας ἐπεδήμησε μέγα καὶ ἐξαίσιον ψῦχος, καὶ μεγάλου γεγονότος τοῦ κρύους, καὶ τῆς τῶν πνευμάτων πικρότητος ἐγκρατῶς ἐγκειμένης, ὄλλυνται πολλοὶ τῆς δυνάμεως τῶν τε νωτοφόρων ζώων ἡ πλείστη ἀπόμοιρα. λίαν γοῦν καὶ ἀπευκτῶς ὁ Κομεντίολος ἐπὶ τὴν Φιλίππου πόλιν ἀφίκετο. τοίνυν ἐκεῖσε τὴν ἅπασαν τοῦ χειμῶνος ὥραν ἐνδιατρίψας ἔαρος ἀρχομένου ἐς Βυζάντιον παραγίνεται· τῷ δὲ ἐπιόντι θέρει πάλιν στρατηγὸς ὑπὸ Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος ἀναδείκνυνται.

VIII, 5... Μενοῦν γε ὁ Πέτρος ὁ στρατηγὸς τὰς δυνάμεις ἀθροίσας ἐπὶ τὸν Ἴστρον χωρεῖ καὶ εἰς Παλάστολον ἀφικνεῖται, καὶ χάρακα ποιησάμενος οὕτω τὴν τοῦ θέρους ὥραν διήνευεν· μετοπώρου τε ἀρχομένου ἐπὶ τὸ κλίτος τῆς Δαρδανίας ὁ στρατηγὸς ἐνεδήμησεν· ἠκηκόει γὰρ περὶ τοὺς λεγομένους Καταράκτας ἀθροισθῆναι τῶν Ἀβάρων τὰ πλήθη τόν τε Ἄψιχ ἐνθαδὶ στρατοπεδεύεσθαι· τοίνυν τῶν Ῥωμαίων γεγονότων αὐτόθι, Πέτρος ὁ στρατηγὸς πρὸς τὸν Ἀψίχ, τὸν ὑποστράτηγον τῆς Ἀβάρων δυνάμεως, ἐδίδου καὶ ἀντελάμβανε λόγους· ὁ δὲ Ἀψὶχ τοὺς λεγομένους Καταράκτας ἀπὸ Ῥωμαίων ἐνεχείρει δουλώσασθαι δυσανασχετοῦντος δὲ τοῦ στρατηγοῦ μὴ τοιαύταις συνθήκαις ζωπυρεῖν τὴν εἰρήνην, ἑκατέρα διαλύεται δύναμις, καὶ ὁ μὲν Χαγάνος ἐπὶ τὴν λεγομένην Κωνσταντίολαν ἐχώρησεν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὰς Θρᾳκῴας διατριβὰς ἐπανέζευξεν.

VIII, 6... Ὥρας τοίνυν μετοπωρινῆς ἐνδημούσης, καὶ Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος ἐνοχλοῦντος τὸν Πέτρον ἐν ταῖς τῶν Σκλαυηνῶν χώρας τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις τὸν τοῦ χειμῶνος ἐνδιατρίψαι καιρόν, τῶν τε Ῥωμαίων βαρυνομένων ἐπὶ τῇ τοῦ βασιλέως βουλῇ διά τε τὴν λείαν αὐτὴν διά τε τὴν τῆς ἵππου ταπείνωσιν, ἔτι γε μὴν καὶ διὰ τὸ πλήθη βαρβάρων περικυμαίνειν τὴν χώραν τὴν ἀντιπέρας τοῦ Ἴστρου, καὶ τοῦ στρατηγοῦ τὸ βασιλικὸν κρατύνοντος πρόσταγμα, στάσις μεγίστη τοῖς στρατεύμασι γίνεται· ὁ μὲν οὖν Μαυρίκιος διὰ πυκνῶν συλλαβῶν ἐπετίθετο Πέτρῳ τοῦτο τοὺς Ῥωμαίους ποιήσασθαι, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀντιπεριΐσταντο πρὸς συντονωτέραν ἀπόφασιν. διὸ τὸν ποταμὸν παροδικῶς διενήξαντο. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἀφικνοῦνται ἐν Παλαστόλῳ, μεγίστῳ θυμῷ τὰς ψυχὰς μεθυσθέντες... πέμπουσι τοίνυν πρὸς τὸν Πέτρον εἴκοσι σημεῖα ἀπῳκισμένον τοῦ χάρακος πρέσβεις οἱ Ῥωμαῖοι ὀκτώ, ἐξ ὧν ἐτύγχανεν ὢν καὶ Φωκᾶς ὁ χαλεπώτατος τύραννος... 7... ἑτέραν δὲ καὶ τῇ ἐς ὕστερον ἐκκλησίαν πεποιηκότα τὰ πλήθη ἔξαρχον τὸν ἑκατόνταρχον Φωκᾶν προεστήσαντο... 11... ὁ τύραννος... ἀναιρεῖ τὸν Μαυρίκιον εἰς τὸν λεγόμενον Εὐτροπίου λιμένα...

nici, ceru o călăuză de la ei, ca să meargă pe calea numită a lui Traian; căci se grăbea să se ducă la Bizanț să petreacă iarna acolo. Băștinașii sfătuiau pe Comentiolus să nu apuce pe această cale. Înfuriat din această cauză, el omorî doi dintre ei. Cei din Novae spuseră lui Comentiolus că nu are pe nimeni care să-i arate drumul, dar că la depărtare de douăsprezece mile se află un moșneag în vîrstă de o sută doisprezece ani și afirmară că el cunoaște așa numita cale a împăratului Traian. Ajungînd deci în acel loc, comandantul Comentiolus rugă pe bătrîn să meargă înainte spre a-i arăta calea. Moșneagul însă se codea și se indigna spunînd comandantului că întreprinderea este foarte anevoioasă și îi arătă greutatea de mers prin aceste locuri, asprimea iernii și sălbăticia drumului, căci nu mai era umblat de nouăzeci de ani. Dar fiindcă gîndul rău a învins, trupele romane începură marșul. În aceste zile veni un frig grozav și extraordinar și fiindcă se lăsase ger mare și vînturile suflau cu asprime, pieriră mulți din oștire și cea mai mare parte din animalele de povară. Comentiolus ajunse deci la Philippopolis în blestemele alor săi. După ce petrecu acolo toată iarna, la începutul primăverii se duse la Bizanț. În vara următoare fu numit iarăși comandant de împăratul Mauricius.

VIII, 5 .... Adunînd trupele, comandantul Petrus[14] se îndreaptă spre Istru, ajunse la Palastolon și făcîndu-și tabără petrecu aici vara; la începutul toamnei el se duse în părțile Dardaniei. Căci auzise că mulțimea avarilor se strînsese la așa numitele Cataracte [15] și că Apsich era cu tabăra aici. Cînd romanii ajunseseră acolo, comandantul Petrus avu o convorbire cu Apisch, subcomandantul armatei avarilor. Apsich încerca să smulgă de la romani Cataractele. Neputînd comandantul admite să se reînnoiască pacea în asemenea condiții, fiecare din cele două armate plecară de acolo: haganul se duse la Constantiola, iar romanii se înapoiară în Tracia ...

VIII,6 ... La sosirea toamnei, fiindcă împăratul Mauricius pricinuia supărare lui Petrus cu privire la reținerea trupelor romane în ținuturile sclavinilor pe vremea iernii, iar romanii erau nemulțumiți atît pentru puțina pradă de aici cît și pentru numărul mic de cai, și pentru că mulțimea de barbari înconjurau regiunea de dincolo de Istru, iar comandantul punea totul pe seama poruncii împărătești, se născu o revoltă foarte mare în armate[16]. Prin scrisori dese, Mauricius îi impunea lui Petrus ca romanii să facă așa cum poruncise el. Romanii însă refuzau cu îndîrjire. De aceea ei trecură fluviul. După ce se întîmplă aceasta, veniră la Palastolon plini de mînie cumplită. Romanii trimiseră la Petrus, care se mutase la douăzeci de mile depărtare de tabără, opt soli, dintre care se întîmpla să fie și Phocas, tiranul cel mai crunt .... 7 .... Făcînd în ziua următoare altă adunare, mulțimea își puse în frunte exarh pe centurionul Phocas .... 11 .... Tiranul .... ucise pe Mauricius în portul zis al lui Eutropius ...

[14] In toamna lui 601 Petrus l-a înlocuit din nou pe Priscus.
[15] *Clausura* însemnează „închizătură", „poartă" (cf. denumirea *Porțile de fier* la Dunăre).
[16] Este începutul revoltei din 602 care, prin plecarea trupelor spre Constantnopol, va permite revărsarea masivă a slavilor în Peninsula Balcanică.

LXVI. ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΝ

XI, 3. Πῶς δεῖ ἁρμόζεσθαι Σκύθαις, τουτέστιν Ἀβάροις καὶ Τούρκοις καὶ λοιποῖς ὁμοδιαίτοις αὐτῶν Οὐννικοῖς ἔθνεσιν;

‹1.› Τὰ Σκυθικὰ ἔθνη μιᾶς εἰσιν, ὡς εἰπεῖν, ἀναστροφῆς τε καὶ τάξεως πολύαρχα τε καὶ ἀπράγμονα. Μόνα δὲ τὰ τῶν Τούρκων καὶ Ἀβάρων φροντίζουσι τάξεως πολεμικῆς, ἰσχυροτέρας τῶν ἄλλων Σκυθικῶν ἐθνῶν τὰς κατὰ συστάδην μάχας ποιουούμενα. ‹2.› Καὶ τὸ μὲν Τούρκων πολύανδρόν τε καὶ ἐλεύθερον, ἀπηλαγμένον τῆς τῶν πλειόνων πραγμάτων ποικιλίας καὶ δεινότητος, οὐδὲν ἕτερον ἠσκημένον ἢ τὸ ἀνδρείως πρὸς τοὺς ἐχθροὺς διακεῖσθαι. ‹3.› Τὸ δὲ Ἀβάρων μοχθηρότατον τε καὶ ποικίλον καὶ πρὸς τοὺς πολέμους ἐμπειρικώτατον· ταῦτα τοίνυν ὡς μοναρχούμενα καὶ ἀπηεῖς τὰς ἐπεξελεύσεις ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐκ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν ὑφιστάμενα οὐκ ἀγάπῃ, ἀλλὰ φόβῳ κεκρατημένα τοὺς πόνους καὶ μόχθους γενναίως φέρουσιν. Ἀνέχονται δὲ καύσωνος καὶ ψύχους καὶ τῆς λοιπῆς τῶν ἀναγκαίων ἐνδείας νομαδικὰ ὄντα. ‹4.› Περίεργα δὲ καὶ κρυψίβουλα φαῦλα τε καὶ ἄπιστα ὄντα καὶ τῇ ἀπληστίᾳ τῶν χρημάτων κρατούμενα ὅρον περιφρονοῦσι μηδὲ συνθήκας φυλάττοντα μηδὲ δώροις ἀρκούμενα, ἀλλὰ πρὶν τὸ δοθὲν δέξονται, ἐπιβουλὴν μελετῶσι καὶ ἀνατροπὴν τῶν δοκούντων. ‹5.› Καὶ τοὺς ἐπιτηδείους καιροὺς δεινῶς στοχαζόμενα τούτοις ἀνυπερθέτως κέχρηνται σπουδάζοντα οὐ τοσοῦτον τοὺς ἐχθροὺς χειρὶ καταγωνίσασθαι ὅσον

LXVI. MAURICIUS

Cea mai întinsă şi importantă operă de strategie de pînă la începutul sec. al VII-lea a iscat numeroase discuţii privind autorul şi titlul lucrării. Patru dintre cele cinci manuscrise (Ambrosianus 139, Neapolitanus III—C—26, Parisinus 2447 şi Vaticanus 1164) dau ca autor pe Maurikios, iar al cincilea (Laurentianus LV, 4) pe Urbikios. În primul dintre ele apare titlul Στρατηγικά, în ultimul Τακτικὰ — Στρατηγικά, iar în celelalte trei Στρατηγικόν. În cuprinsul lucrării a fost inclus un adaos intitulat „Adaosul lui Urbicius", Οὐρβικίου Ἐπιτήδευμα. Probabil din eroare, în unul din cele cinci manuscrise numele lui Urbicius a ajuns din anexă în capul lucrării. În consecinţă autorul lucrării e un oarecare Mauricius, care nu trebuie confundat cu împăratul cu acelaşi nume. Dintre cele trei titluri păstrate în manuscrise preferăm pe cel mai scurt şi mai răspîndit, care de altfel s-a încetăţenit de mult în ştiinţă. Judecînd după conţinut, lucrarea aceasta a luat naştere în primul pătrar al sec. al VII-lea.

Ediţia folosită: Mauricii *Strategicon* edidit, Dacoromanice vertit, prolegomenis instruxit H. Mihăescu, Bucureşti, 1970 (*Scriptores Byzantini*, VI).

ARTA MILITARĂ

XI, 2. Cum să ne rînduim în luptă împotriva sciţilor, adică avarilor, turcilor şi celorlalte neamuri hunice cu trai la fel ca dînşii?

‹1.› Popoarele scitice[1] cunosc, să zicem aşa, un singur fel de a se întoarce şi de a se rîndui în luptă, au multe căpitenii şi sînt nepricepute la treburi. Numai neamurile turcilor şi avarilor au grijă de rînduiala de război şi dau lupte închegate, mai puternice decît celelalte popoare scitice. ‹2.› Neamul turcilor e mare la număr şi slobod, se ţine departe de frămîntarea şi vitregia celor mai multe treburi şi nu deprinde altceva decît să lupte cu bărbăţie împotriva duşmanilor. ‹3.› Cel al avarilor îndură bine greutăţile, e schimbător şi arată multă pricepere în războaie. Deci aceste neamuri aspre, aflate sub o singură conducere, în care urmăririle greşelilor cad în sarcina comandanţilor, sînt stăpînite nu prin dragoste, ci prin frică şi ele îndură în linişte muncile şi suferinţele. Rabdă căldura, frigul şi celelalte lipsuri de lucruri trebuitoare, deoarece sînt neamuri de păstori. ‹4.› Fiind bănuitoare, cu gînduri ascunse, neprietenoase, lipsite de încredere şi stăpînite de pofta de bani, ele calcă jurămîntul, nu păzesc înţelegerile făcute şi nu se satură de daruri, ci înainte de a le primi pun la cale gînduri viclene şi întorc pe dos ce au hotărît. ‹5.› Caută cu grijă

[1] Aici toate celelalte neamuri migratoare dar sedentare (germani şi slavi) de la nordul Dunării, în opoziţie cu migratorii nomazi (altaici şi turci).

ἀπάταις καὶ αἰφνιδιάσμασι καὶ ταῖς τῶν ἀναγκαίων στενώσεσιν. ‹6.› Ὁπλίζονται δὲ ζάβαις καὶ σπαθίοις, τόξοις τε κονταρίοις, ὅθεν ἐν ταῖς μάχαις διπλοῦν ἅρμα οἱ πλείους αὐτῶν ἐπιφέρονται, ἐν τοῖς ὤμοις τὰ κοντάρια ἀναβαστάζοντες καὶ τὰ τόξα ἐν ταῖς χερσὶ κατέχοντες ἀμφοτέροις κατὰ τὴν ἀπαντῶσαν χρείαν κεκρημένοι. ‹7.› Οὐκ αὐτοὶ δὲ μόνον ὁπλοφοροῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἵπποι τῶν ἐμφανῶν σιδήρῳ ἢ κεντούκλοις τὰ ἔμπροσθεν μέρη σκέπονται. ‹8.› Ἤσκηνται δὲ ἐπιμελῶς καὶ πρὸς τὴν ἔφιππον τοξείαν. ‹9.› Ἀκολουθεῖ δὲ αὐτοῖς καὶ πλῆθος ἀλόγων ἀῤῥένων τε καὶ θηλείων, ἅμα μὲν πρὸς ἀποτροφήν, ἅμα δὲ διὰ πλήθους θεωρίαν. ‹10›. Ἀπληκεύουσι δὲ οὐκ ἐν φοσσάτῳ, ὥσπερ Πέρσαι καὶ Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ μέχρι μὲν τῆς τοῦ πολέμου ἡμέρας διεσπαρμένοι κατὰ γένη καὶ φυλάς, τοὺς ἵππους βώσκοντες διηνεκῶς ἔν τε θέρει καὶ χειμῶνι· τότε δὲ τοὺς ἀναγκαίους κατέχοντες καὶ πεδικλοῦντες πλησίον τῶν τενδῶν φυλάττουσι μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς παρατάξεως ὑπὸ νύκτα τῆς παρατάξεως ἀρχόμενοι. ‹11.› Τὰς δὲ σκούλκας αὐτῶν ἀπὸ μήκους ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλους καθιστῶσιν εἰς τὸ μὴ εὐκόλως αὐτοὺς ὑπομένειν αἰφνιδιασμούς. ‹12.› Ἐν δὲ τῇ μάχῃ οὐχ ὡς Ῥωμαῖοι καὶ Πέρσαι τὴν παράταξιν τάσσουσιν ἐν τρισὶ μέρεσιν, ἀλλ' ἐν διαφόροις μόραις δρουγγιστὶ συνάπτοντες ἀλλήλοις τὰς μοίρας, ὥστε μίαν τινὰ φαίνεσθαι παράταξιν. ‹13.› Ἔχουσι δὲ ἔξω τῆς παρατάξεως δύναμιν τινὰ ἐκ περισσοῦ, ἣν πρὸς ἐνέδραν ἐκπέμπουσι κατὰ τῶν ἀμελῶς ἀντιτασσομένων αὐτοῖς ἢ εἰς βοήθειαν τοῦ βαρουμένου μέρους φυλάττουσι. τὰ δὲ ἀδέστρατα αὐτῶν ὄπιθεν τῆς παρατάξεως ἔχουσι πλησίον καὶ τὸν τοῦλδον ἢ ἀριστερὰ ἢ δεξιὰ τῆς παρατάξεως ὡς ἀπὸ ἑνὸς ἢ δευτέρου μιλίου ὑπὸ μετρίαν παραφυλακήν. ‹14.› Πολλάκις δὲ καὶ συνζευγνύντες τὰ περισσὰ τῶν ἵππων κατὰ νώτου τῆς παρατάξεως ποιοῦσιν εἰς φυλακὴν αὐτῆς. καὶ τὰ μὲν βάθη τῶν ἀκιῶν ἀορίστως ὡς ἀπαντᾶ ποιοῦσι, βάθους μᾶλλον φροντίζοντες καὶ ἴσον ποιοῦσι καὶ πυκνὸν τὸ μέτωπον. ‹15.› Χαίρουσι δὲ ταῖς ἀπὸ μήκοθεν μάχαις καὶ ἐνέδραις καὶ ταῖς κυκλώσεσι κατὰ τῶν ἐναντίων καὶ ταῖς ἐσχηματισμέναις ὑποχωρήσεσι καὶ ἀντιστροφαῖς καὶ ταῖς κατὰ κούνας τάξεσι, τουτέστι ταῖς διεσπαρμέναις. ‹16.› Τρέποντες δὲ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν πάντα ἐν δευτέρᾳ τάξει τιθέμενοι οὐκ ἀρκοῦνται ὥσπερ Πέρσαι καὶ Ῥωμαῖοι καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη τῇ μετρίᾳ καταδιώξει καὶ τῇ τῶν χρημάτων ἁρπαγῇ, ἀλλὰ μέχρι τοσούτου ἐνίστανται μέχρις ο τελείως τὴν τῶν ἐχθρῶν κατάλυσιν ποιήσονται, πάσῃ μεθόδῳ εἰς τοῦτο κεχρημένοι. ‹17.› Εἰ δὲ καί τινες τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν διωκόμενοι εἰς ὀχύρωμα καταφύγωσι, σπουδάζουσιν, ἀκριβῶς κατανοοῦντες τὴν τῶν ἀναγκαίων ἔνδειαν τῶν ἵππων ἢ τῶν ἀνδρῶν, προσκαρτερεῖν, ἵνα τῇ στενότητι τούτων χειρώσωνται τοὺς ἐχθροὺς ἢ εἰς τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς σύμφωνα τούτοις ἀνάγωσιν· πρῶτον κουφότερα τινὰ ἐπερωτῶντες καὶ τότε συντιθεμένων αὐτοῖς τῶν ἐχθρῶν καιριώτερα προτιθέασιν. ‹18.› Ἐναντιοῦνται δὲ αὐτοῖς ἔνδεια βοσκῆς διὰ τὸ πλῆθος ὧν ἐπιφέρονται ἀλόγων. ‹19.› Καὶ ἐν καιρῷ δὲ συμβολῆς τάξις πεζικὴ συντεταγμένη ὡς ἐναντία αὐτοῖς· καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων οὖσι καὶ οὐκ ἀποβαίνουσι τούτων οὐδὲ γὰρ στῆναι πεζῇ καρτεροῦσιν, ὡς συντραφέντες τοῖς ἵπποις, οὐδὲ τοῖς ποσὶν αὐτῶν ἐπιβαίνειν τῇ ἀσθενείᾳ κρατούμενοι. ‹20.› Τόπος ὁμαλὸς καὶ γεγυμνωμένος· τάξις καβαλλαρικὴ πεπυκνωμένη καὶ ἀδιάσπαστος ἀκολουθοῦσα. ‹21.› ἡ ἐκ χειρὸς συμβολὴ ἤτοι συμπλοκή· ἔφοδοι νυκτεριναὶ ἀσφαλῶς γινόμεναι, ἐφ' ᾧ μέρος μὲν συνίστασθαι τεταγμένως, μέρος δὲ ἐφεδρεύειν. ‹22.› Λυπεῖ δὲ αὐτοὺς σφόδρα καὶ ἡ τῶν αὐτομολούντων ἀναχώρησις· ἀστάτου γὰρ ὄντα γνώμης καὶ φιλοκερδῆ καὶ ἐκ πολλῶν φυλῶν συγκείμενα οὐ ποιοῦνται λόγον συγγενῶν

clipele potrivite și le folosesc fără tărăgănare, și se străduiesc să înfrunte dușmanii, nu atît cu brațul, cît cu înșelăciuni, năvăliri pe neașteptate și strîmtorări de la cele de trebuință <6.> Se înarmează cu zale, săbii, arcuri și sulițe, iar în lupte mulți dintre ei au două rînduri de arme. Poartă sulițele pe umeri și țin arcurile în mîini, dar se folosesc de amîndouă, după nevoie și cum le vine la îndemînă <7.> Nu numai ei au arme, ci și caii comandanților de seamă sînt ocrotiți în părțile din față cu fier și pături de pîslă <8.> Deprind cu grijă și săgetarea de pe cal. <9.>. Sînt însoțiți de o mare mulțime de animale, bărbătești și femeiești, atît pentru hrană, cît și pentru a li se vedea mulțimea. <10.> Tăbărăsc sub corturi, nu în tabăra cu șanțuri, ca perșii și romanii, ci, pînă în ziua războiului, sînt împrăștiați pe ginți și triburi și își pasc mereu caii, vara și iarna. Apoi prind caii mai de trebuință, îi împiedică lîngă corturi și-i păzesc pînă în clipa rînduirii pentru luptă, pe care o încep către seară. <11>. Își așează străjile la depărtare, unele după altele, ca să nu cadă ușor în primejdia de a fi surprinși <12.> În luptă, nu rînduiesc întocmirea ca romanii și perșii, în trei despărțituri, ci în stoluri deosebite, pe care le alătură unele de altele, la o grămadă, încît par o singură întocmire. <13.> În afara întocmirii au cîțiva oșteni de prisos pe care îi trimet să hărțuiască dușmanii așezați în față și fără grijă sau îi păstrează ca să vină în ajutorul despărțiturii amenințate. Caii de prisos precum și ființele sau lucrurile însoțitoare le țin în apropiere, în spatele ntocmirii sau în stînga ori în dreapta ei, cam la o mie sau două mii de pași, sub oarecare pază. <14.> De multe ori leagă la olaltă caii de prisos în spatele întocmirii ca un fel de apărare a ei. Adîncimile liniilor de bătaie le fac fără un hotar anumit, cum se întîmplă, deoarece au mai multă grijă de adîncime, iar fruntea o fac dreaptă și îndesată. <15.> Îi bucură luptele din depărtare, hărțuielile, înconjurările dușmanilor, tragerile îndărat cu socoteală, întoarcerile și așezările în chip de piroane și anume cele împrăștiate. <16.> După ce-și pun dușmanii pe fugă și își așează toate lucrurile în a doua întocmire, nu se mulțumesc, ca perșii, romanii și alte neamuri, cu o urmărire măsurată și cu jefuirea averilor, ci se țin atîta pînă cînd pricinuiesc răvășirea dușamnilor, folosind toate căile pentru treaba aceasta. <17.> Dacă unii dintre dușmanii urmăriți fug într-o întăritură, își dau osteneala să cerceteze cu grijă lipsa de cele trebuitoare a cailor și oștenilor și, prin strîmtorarea de la acestea, caută să pună mîna pe dușmani sau prin aceste mijloace îi aduc la hotărîri prielnice pentru ei. Mai întîi le cer lucruri mai ușoare și, după ce dușmanii le primesc, le pun înainte fapte mai deosebite. <18.> Îi stingherește lipsa de pășuni din pricina mulțimii de animale pe care le poartă cu dînșii. <19.> În timpul luptei, întocmirea strînsă de oșteni pedeștri le e potrivnică: aflîndu-se pe cai și pentrucă nu coboară de pe ei, nu pot sta în picioare, ca și cum ar fi crescut într-un trup cu caii și nici nu sînt în stare să meargă pe picioarele lor din pricina bicisniciei. <20.> Loc neted și descoperit, întocmire de călăreți îndesată și cu însoțire neîntreruptă, <21.> luptă sau încăierare din apropiere, înfruntări în timpul nopții, făcute cu tărie: cu acest prilej o despărțitură să lupte în rînduială, iar alta să hărțuiască. <22>. Le pricinuiește multă pagubă și trecerea de partea noastră a fugarilor, căci n-au gînduri statornice și le place cîștigul: fiind o adunătură de multe

καὶ τῆς εἰς ἀλλήλους ὁμονοίας. ‹23.› ὀλίγων δὲ ἀρχομένων προσρύεσθαι καὶ φιλοφρονουμένων πλῆθος αὐτοῖς ἐπακολουθεῖ.

XI, 4. Πῶς δεῖ Σκλάβοις καὶ Ἄνταις καὶ τοῖς τοιούτοις ἁρμόζεσθαι;

‹1.› Τὰ ἔθνη τῶν Σκλάβων καὶ Ἀντῶν ὁμοδίαιτα τε καὶ ὁμότροπά εἰσι καὶ ἐλεύθερα μηδαμῶς δουλοῦσθαι ἢ ἄρχεσθαι πειθόμενα καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ; ‹2.› πολύανδρα τε καὶ τληπαθῆ, φέροντα ῥᾳδίως καὶ καύσωνα καὶ ψύχος καὶ βροχὴν καὶ σώματος γυμνότητα καὶ τὴν τῶν δαπανημάτων ἔνδειαν. ‹3.› Εἰσὶ δὲ τοῖς ἐπιξενουμένοις αὐτοῖς ἤπιοι καὶ φιλοφρονούμενοι, αὐτοὺς διασώζουσιν κατὰ διαδοχὴν ἐκ τόπου εἰς τόπον, οὗ ἂν δέονται· ὡς εἴγε δι' ἀμέλειαν τοῦ ὑποδεχουμένου συμβῇ τὸν ξένον βλαβῆναι, πόλεμον κινεῖ κατ' αὐτοῦ ὁ τοῦτον παραθέμενος, σέβας ἡγούμενος τὴν τοῦ ξένου ἐκδίκησιν. ‹4.› Τοὺς δὲ ὄντας ἐν ταῖς αἰχμαλωσίᾳ παρ' αὐτοῖς οὐκ ἀορίστῳ χρόνῳ, ὡς τὰ λοιπὰ ἔθνη, ἐν δουλείᾳ κατέχουσιν, ἀλλὰ ῥητὸν ὁρίζοντες αὐτοῖς χρόνον ἐν τῇ γνώμῃ αὐτῶν ποιοῦνται, εἴτε θέλουσιν ἐν τοῖς ἰδίοις ἀναχωρῆσαι μετά τινος μισθοῦ ἢ μένειν ἐκεῖσε ἐλεύθεροι καὶ φίλοι. ‹5.› Ὕπεστιν δὲ αὐτοῖς πλῆθος ἀλόγων παντοίων καὶ γενημάτων ἐν θημωνίαις ἀποκείμενον καὶ μάλιστα κέγχρου καὶ ἐλύμου. ‹6.› Σωφρονοῦσι δὲ καὶ τὰ θήλεα αὐτῶν ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν ἀνθρώπου, ὥστε πολλὰς αὐτῶν τὴν τῶν ἰδίων ἀνδρῶν τελευτὴν ἴδιον ἡγεῖσθαι θάνατον καὶ ἀποπνίγειν ἑαυτὰς ἑκουσίως οὐ ἡγούμενα ζοὴν τὴν ἐν χηρείᾳ διαγωγήν. ‹7.› Ἐν ὕλαις δὲ καὶ ποταμοῖς καὶ τέλμασι καὶ λίμναις δυσβάτοις οἰκοῦνται καὶ πολυσχιδεῖς τὰς διεξόδους τῶν οἰκέσεων ποιούμενα διὰ τὰς ὡς εἰκὸς συμβαινούσας αὐτοῖς περιστάσεις. ‹8.› Τὰ ἀναγκαῖα τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἐν ἀποκρύφῳ χωννύουσιν, οὐδὲν περιττὸν ἐν φανερῷ κεκτημένα. ‹9.› Καὶ βίον ζῶντα ληστρικόν, φιλοῦσιν ἐν τοῖς δασέσι καὶ στενοῖς καὶ κρημνώδεσι τόποις τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν ἐγχειρήσεις ἐργάζεσθαι. Κέχρηνται δὲ ἐπιτηδείως ταῖς ἐνέδραις καὶ τοῖς αἰφνιδιάσμασι καὶ κλοπαῖς, ἐν τε νυξὶ καὶ ἡμέραις πολλὰς μεθόδους σχηματιζόμενα. ‹10.› Ἐν πείρᾳ δέ εἰσιν καὶ τῆς τῶν ποταμῶν διαβάσεως, ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, καὶ γενναίως ἐγκαρτεροῦσι τοῖς ὕδασιν, ὡς πολλάκις τινὰς αὐτῶν ἐν τοῖς οἰκείοις διάγοντας, αἰφνιδιαζομένους ἐκ περιστάσεως, καταδύναντας ἐν τῷ βάθει τοῦ ὕδατος, καλάμους ἐπὶ τούτῳ πεποιημένους μακρούς, δι' ὅλου κεκενωμένους, κρατεῖν ἐν τοῖς στόμασιν αὐτῶν διήκοντας, μέχρι τῆς τοῦ ὕδατος ἐπιφανείας, καὶ κειμένους ὑπτίους ἐν τῷ βάθει δι' αὐτῶν ἀναπνέειν, καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἐξαρκεῖν, ὥστε μηδεμίαν ὑπόνοιαν ἐξ αὐτῶν γίνεσθαι. ἀλλὰ κἂν συμβῇ τοὺς καλάμους ἔξωθεν ὁρᾶσθαι, συμφυεῖς τῷ ὕδατι τούτοις νομίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἀπείρων· διὸ οἱ πρὸς τοῦτο ἐμπείρως ἔχοντες, τὸν κάλαμον διὰ τῆς τομῆς καὶ θέσεως ἐπιγινώσκοντες ἢ κατανύττουσιν αὐτῶν τὰ στόματα δι' αὐτῶν ἢ ἀποσπῶντες τούτους ἀναφέρουσιν ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐ δυναμένων αὐτῶν τοῦ λοιποῦ ἐπιμένειν τῷ ὕδατι.

‹11.› Ὁπλίζονται δὲ ἀκοντίοις μικροῖς δυσὶν ἕκαστος ἀνήρ, τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ σκουταρίοις γενναίοις μὲν, δυσμετακομίστοις δέ. κέχρηνται δὲ καὶ τόξοις ξυλίνοις καὶ σαγίτταις μικραῖς κεχρημέναις τοξικῷ φαρμάκου, ὅπερ ἐστὶν ἐνεργητικόν, εἰ μὴ πόματι τῆς θηριακῆς προκαταληφθῇ ὁ τιτρωσκόμενος παρ' αὐτοῦ ἢ ἑτέροις βοηθήμασιν ἐγνωσμένοις τοῖς ἐπιστήμασι τῶν ἰατρῶν ἢ παρ' εὐθὺ περιτμηθῇ τήν πληγὴν εἰς τὸ μὴ κατανέμεσθαι αὐτὰ καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος. ‹12.› Ἄναρχα δὲ καὶ μισάλληλα ὄντα, οὐδὲ τάξιν γινώσκουσιν, οὐδὲ τὴν κατὰ συστάδην μάχην ἐπιτηδέουσι μάχεσθαι, οὐδὲ ἐν γυμνοῖς καὶ ὁμαλοῖς τόποις φαίνεσθαι ἤ, εἰ δὲ καὶ συμβῇ αὐτοῖς κατατολμῆσαι ἐν τῷ καιρῷ τῆς συμβολῆς,

seminţii, nu pun preţ pe rudenie şi pe unirea dintre ei, <123.> iar cînd încep să se strecoare cîţiva şi sînt primiţi bine, îi urmează o mulţime.

XI, 4. Cum să ne rînduim în luptă împotriva slavilor şi anţilor şi celor deopotrivă cu dînşii?

<1.> Neamurile slavilor şi anţilor au traiul şi obiceiurile la fel şi sînt slobode: ele nu rabdă nicidecum să fie robite sau stăpînite şi mai cu seamă în ţara lor. <2.> Au mulţi bărbaţi şi sînt suferitoare, îndurînd cu uşurinţă căldura, frigul, ploaia, goliciunea trupului şi lipsa de hrană. <3.> Sînt blînzi şi binevoitori cu oaspeţii şi-i duc pe rînd din loc în loc unde au nevoie. Dacă întîmplător străinul a fost păgubit din lipsă de grijă a celui care l-a primit, vecinul acestuia porneşte cu război împotriva lui, socotind drept o datorie sfîntă să-şi răzbune oaspetele <4.> Pe cei care se află prizonieri la ei nu-i ţin ca sclavi pînă la nesfîrşit[2], ca celelalte neamuri, ci le hotărăsc un anumit timp şi lasă în seama lor dacă doresc să se întoarcă în ţinuturile de baştină, plătind o răscumpărare oarecare, sau rămîn acolo slobozi şi prieteni. <5.> Au o mulţime de animale de tot felul şi de roade, care zac în grămezi, mai ales mei şi părîng. <6.> Femeile lor sînt de o cuminţenie mai presus de firea omenească, aşa încît multe din ele cred că moartea bărbaţilor e şi moartea lor şi se lasă sugrumate de bunăvoie, deoarece nu mai socotesc viaţă traiul petrecut în văduvie. <7.> Locuiesc în păduri şi pe lîngă rîuri, mlaştini şi bălţi greu de pătruns şi îşi fac mai multe ieşiri din locuinţele lor, de bună seamă din pricina împrejurărilor în care se află. <8.> Lucrurile de trebuinţă le ţin ascunse în pămînt şi nu agonisesc nimic de prisos, să se vadă. <9.> Duc o viaţă de jaf şi le place să-şi încerce duşmanii în locuri încurcate, înguste şi stîncoase. Folosesc cu pricepere năvălirile repezi, înfruntările pe neaşteptate şi loviturile pe furiş, ziua şi noaptea, şi născocesc multe căi de înfruntare. <10.> Sînt iscusiţi şi în trecerea rîurilor, mai mult ca toţi, şi se împotrivesc cu tărie în apă: de pildă, de multe ori unii dintre ei, cînd se află în locurile lor şi sînt luaţi pe neaşteptate de jur împrejur, se cufundă în apă, apucă în gură trestii mari, crescute în apă şi goale peste tot, care se întind pînă deasupra apei, şi stînd la fund, cu faţa în sus, răsuflă prin ele şi ajung de le ţin multe ceasuri, încît nici nu-i bănuieşti; cu toate că văd întîmplător trestiile, cei neştiutori le cred crescute în locurile acelea. Cei care se pricep la asta, cunosc trestiile după tăietură şi aşezare; ei le înţeapă cu ele gurile sau le smulg din gură şi-i scot afară, pentrucă nu mai pot sta după aceea în apă[3].

<11.> Se înarmează cu două suliţi mici de fiecare bărbat, iar unii din ei cu scuturi temeinice, dar greu de purtat. Folosesc şi arcuri de lemn cu săgeţi mici, unse cu otravă, care e vătămătoare, dacă cel lovit de ele nu ia o băutură împotriva otrăvii sau alt ajutor scornit de minţile vracilor ori nu-şi taie repede rana, ca să nu îmbolnăvească tot trupul. <12.> Sînt nestăpîniţi şi răzbunători, nu cunosc rînduiala şi nici nu caută să se prindă în luptă închegată sau să iasă în locuri descoperite şi netede; sau, dacă se întîmplă că au

---

[2] Nu existau decît forme de sclavaj embrionar, patriarhal.

[3] Regiunea aceasta plină de gîrle şi bălţi a fost identificată de I. Donat („Studii", 20 (1967), 6, p. 1155) drept viitorul judeţ Vlaşca — zonă romanică —, numit astfel de slavii noi veniţi. Cf. infra 38.

κράζοντες ἅμα ὀλίγον ἐπὶ τὸ πρόσω κινοῦσιν· καὶ εἰ μὲν ἐνδώσουσι τῇ φωνῇ αὐτῶν οἱ ἀντιτασσόμενοι, ἐπέρχονται σφοδρῶς· εἰ δὲ μήγε, τὴν αὐτὴν τρέπονται, μὴ σπεύδοντες χειρὶ ἀποπειραθῆναι τῆς τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν δυνάμεως, προστρέχουσι δὲ ταῖς ὕλαις, πολλὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν ἔχοντες, ὡς γινώσκοντες ἁρμοδίως ἐν τοῖς στενώμασι μάχεσθαι. ‹13.› Καὶ γὰρ πολλάκις πραῖδαν φερόμενα ὑπὸ μετρίας ταραχῆς, ταύτης περιφρονοῦντα ἐν ταῖς ὕλαις προστρέχουσι καὶ τῶν ἐπερχομένων περὶ τὴν πραῖδαν ῥεμβομένων εὐκόλως ἐπανιστάμενα βλάπτουσι τούτους· τοῦτο δὲ διαφόρως καὶ ἑκουσίως ποιεῖν ἐπιτηδέουσι πρὸς δέλεαρ τῶν ἐναντίων αὐτῶν. ‹14›. Ἄπιστοι δέ εἰσι παντοίως καὶ ἀσύμφωνοι περὶ τὰς συνθήκας, φόβῳ μᾶλλον ἢ δώροις εἴκοντες· διαφόρου γὰρ γνώμης κρατούσης ἐν αὐτοῖς, ἢ οὐ συμβαίνουσιν ἢ καὶ συμβαινόντων αὐτῶν τὰ δοκοῦντα συντόμως ἕτεροι παραβαίνουσι, πάντων ἐναντίων ἀλλήλων φρονούντων καὶ μηδενὸς τῷ ἑτέρῳ παραχωρεῖν βουλομένου. ‹15.› Λυποῦσι δὲ αὐτὰ ἐν ταῖς μάχαις αἱ τῶν σαγιττῶν βολαὶ καὶ αἰφνίδιοι κατ' αὐτῶν ἐγχειρήσεις καὶ αἱ ἐκ διαφόρων τόπων ἐπελεύσεις καὶ αἱ τῶν πεζῶν ἐκ χειρὸς μάχαι, καὶ μάλιστα ψιλῶν, καὶ αἱ τῶν γυμνῶν καὶ ἀναπεπταμένων τόπων θέσεις. ‹16.› Χρὴ τοίνυν καβαλλαρίων καὶ πεζῶν, μάλιστα ψιλῶν ἤτοι ἀκοντιστῶν, δύναμιν παρασκευάσαι καὶ βελῶν πλῆθος, μὴ μόνον σαγιττῶν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων ἀκοντίων, ‹17› καὶ γεφυρωμάτων κατασκευάς, εἰ δυνατόν, τὰς λεγομένας πλωτάς, ὥστε ἀσκόπους τὰς διελεύσεις τῶν ποταμῶν γίνεσθαι, πολλῶν ὄντων καὶ δυσβάτων ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν· καὶ κατὰ τὸ Σκυθικὸν σχῆμα, τοὺς μὲν γεφυροῦν, τοὺς δὲ πουλπιτοῦν. ‹18.› Ἔχειν δὲ καὶ ἀσκοὺς βοείους ἢ αἰγείους, ὥστε δι' αὐτῶν σχεδίας γίνεσθαι· καὶ ἐν ταῖς αἰφνιδίοις καταδρομαῖς καὶ διαβάσεσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐν καιρῷ θέρους νήχεσθαι δι' αὐτῶν τοὺς στρατιώτας. ‹19.› Χρὴ δὲ τὰς κατ' αὐτῶν ἐγχειρήσεις ἐν χειμερίοις μᾶλλον καιροῖς γίνεσθαι, ὅταν τῶν δένδρων γυμνουμένων λανθάνειν εὐκόλως οὐ δύνανται, ἀλλὰ καὶ τῆς χιόνος τὰ ἴχνη τῶν φευγόντων διελεγχούσης καὶ τῆς φαμιλίας αὐτῶν ταπεινῆς οὔσης οἷα γυμνῆς, λοιπὸν δὲ καὶ τῷ κρύει οἱ ποταμοὶ εὐδιάβατοι γίνονται. ‹20.› Τὰ πλείονα δὲ τῶν ἀλόγων καὶ τὴν περισσὴν ἀποσκευὴν ἐν τοῖς ἰδίοις καταλιμπάνειν ἐν ἀσφαλεστέρῳ τόπῳ, μετὰ μετρίας παραφυλακῆς καὶ ἄρχοντος, τοὺς δὲ δαίμονας καταστῆσαι ἐν τοῖς τράκτοις τοῖς ἀναγκαίοις. ‹21.› Μοίραν δέ τινα καβαλλαρίων ἐάσαι ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ ἐμφανῶν ἀρχόντων, ἅμα μὲν πρὸς παταφυλακὴν αὐτῆς, εἰς τὸ μὴ περιπαθῆναι τὸν περοῦντα στρατόν, ἐχθρῶν ὡς εἰκὸς ἐφεδευόντων αὐτῇ· ἅμα δὲ φημίσαι ὡς καὶ δι' ἑτέρων τόπων μέλλει ἡ ἔφοδος κατ' αὐτῶν γίνεσθαι, ἵνα τῇ φήμῃ ταύτῃ καὶ τῇ προλήψει τῶν ἀρχόντων ἕκαστος ἀγωνιῶν ὑπὲρ τῶν ἰδίων μὴ λάβῃ καιρὸν συναχθῆναι καὶ κόπους τῷ στρατῷ παρασχεῖν. ‹22.› Τούτους δὲ μηδὲ πλησίον Δανουβίου μένειν, ἵνα μὴ κατασκοπούμενοι ὡς ὀλίγοι εὐπεριφρόνητοι γίνωνται, μηδὲ πολὺ μήκοθεν εἰς τὸ μὴ ἐμβραδύνειν αὐτοὺς χρείας μελλούσης ἑνωθῆναι τῷ περῶντι στρατῷ, ἀλλ' ὡς ἀπὸ μιᾶς μόνης τοῦ Δανουβίου διάγειν. ‹23.› Τὸν δὲ περῶντα ἐν τῇ πολεμίᾳ ἄφνω ἐπιστῆναι καὶ τὴν διάβασιν ἐν ὁμαλοῖς καὶ ἴσοις ποιήσασθαι τόποις, καὶ εὐθέως χρήσιμον ἄρχοντα μετὰ ἐπιλέκτων ἀνδρῶν προδραμεῖν καὶ κρατῆσαι γλῶτταν, δι' ἧς δυνήσηται τὰ κατὰ τοὺς ἐχθροὺς πολυπραγμονῆσαι. ‹24.› Παραφυλάττεσθαι δέ, ὅσον ἐστὶ δυνατόν, εἰς τὸ διὰ δυσβάτων ἤτοι δασέων τόπων ἐν καιρῷ θέρους τὴν πάροδον ὡς ἔτυχεν, ἀπολυπραγμόνως μὴ ποιεῖσθαι, ἐχθρῶν. μάλιστα συνισταμένων πρὶν ἢ τούτους διὰ πεζῶν ἢ καβαλλαρίων ἐκδιωχθῆναι

îndrăzneală în clipa încăierării, scot numai strigăte și se mișcă puțin înainte. Dacă dușmanii rînduiți în față se trag îndărăt la strigătele lor, ei se avîntă mai cu tărie; dacă nu, se întorc pe unde au venit și nu se grăbesc să încerce puterea dușmanilor, ci fug în păduri, deoarece acolo au multă îndemînare și ajutor și se pricep să lupte cu iscusință în locuri strîmte. ‹13.› Și de multe ori aduc prăzi, pe care, cu oarecare tulburare, le lasă fără să le bage în seamă și fug în păduri, iar pe cei care rătăcesc și se îndreaptă spre prăzi îi înfruntă cu ușurință și le pricinuiesc pagube. Asemenea isprăvi sînt gata să facă în tot felul și de bună voie, ca să-și vatăme dușmanii. ‹14.› Sînt cu totul fără credință și lipsiți de cuvînt față de înțelegerile făcute, urmîndu-le mai mult de teamă decît cu daruri, și se lasă duși cînd de un gînd, cînd de altul: ori nu se înțeleg, ori se înțeleg, dar îndată vin alții și calcă în picioare hotărîrile luate, deoarece fiecare gîndește în alt chip și nimeni nu vrea să asculte de celălalt. ‹15.› În lupte îi supără loviturile săgeților, înfruntările pe neașteptate, năvălirile din mai multe părți, încăierările pedestrașilor și mai cu seamă ale celor cu arme ușoare, ca și așezările în locuri descoperite și întinse. ‹16.› Așadar trebue să pregătim călăreți și pedestrași, mai ales osteni cu arme ușoare sau lăncieri, și un număr mare de lovituri, nu numai de săgeți, ci și de alte arme de aruncat, ‹17.› precum și cele trebuitoare pentru înjghbarea podurilor, dacă se poate, așa-zise ciobace, pentruca trecerile peste rîuri să se facă pe nevăzute, deoarece în țara lor sînt multe ape greu de trecut: și, după obiceiul sciților, peste unele să facem poduri, iar peste altele punți. ‹18.› Să avem la îndemînă și burdufuri din piele de bou sau de capră, spre a le folosi și pe ele ca mijloace de plutire, iar în năvălirile pe neașteptate și în trecerile împotriva dușmanilor, din timpul verii, oștenii să înnoate cu ajutorul acestora. ‹19.› Încercările împotriva lor să le facem mai ales în vreme de iarnă, cînd arborii se golesc de frunze și dușmanii nu sînt în stare să se ascundă cu ușurință, ci îi dau în vileag pe fugari și urmele lăsate pe zăpadă, iar cele de trebuință pentru trai le sînt îndestulătoare, deoarece sînt goi, apoi și rîurile sînt mai ușor de trecut, pentrucă îngheață. ‹20.› Cele mai multe animale și lucruri de prisos să le lăsăm în ținuturile noastre, într-un loc mai întărit, împreună cu o mică pază și cu o căpetenie, iar chipurile dumnezeești să le punem în cutiile lor de ceară obișnuite. ‹21.› Un stol oarecare de călăreți să-l lăsăm în țară împreună cu căpitani de ispravă, atît pentru pază, ca oastea care trece dincolo să nu se îndepărteze și să dea năvală dușmanii în țară, cît și pentru a răspîndi vestea că avem de gînd să trecem și prin alte locuri, pentruca prin această veste și prin grija comandanților fiecare să lupte pentru ai săi și dușmanul să nu aibă timp să-și strîngă rîndurile și să ne lovească oastea. ‹22.› Aceștia să nu stea aproape de Dunăre, ca să nu se vadă că sînt puțini și să ajungă de ocară, dar nici să nu meargă prea departe, ca să nu întîrzie să se unească la nevoie cu oastea care a trecut dincolo, ci să-și petreacă timpul cam la o zi depărtare de Dunăre. ‹23.› Iar oastea trecută în țara dușmanilor să se rînduiască îndată pentru luptă și să străbată în locuri netede și drepte, apoi în grabă un comandant destoinic cu cîțiva osteni aleși să alerge înainte și să prindă limbă, pentru a putea cerceta cu grijă locurile dușmanilor. ‹24.› Să se păzească, pe cît e cu putință, să nu treacă în timpul verii, prin locuri grele și încurcate, așa la întîmplare și fără multă băgare de seamă, mai ales în apropierea dușmanilor, înainte de

‹25.› Εἰ δὲ διὰ τῶν αὐτῶν τόπων στενῶν ὄντων ἀνάγκη τὴν ἐπάνοδον προσδοκᾶσθαι, δεῖ τούτους, καθὼς εἴρηται ἐν τῷ περὶ τούτου λόγῳ, ἢ ἐκκόπτειν καὶ κρατύνειν ἢ τὸν ἀρκοῦντα στρατὸν ἐν αὐτοῖς καταλιμπάνειν μέχρι τῆς ἐπανόδου, ἵνα μὴ οἱ ἐχθροὶ αἰφνιδιάζοντες ἢ καὶ λανθάνοντες βιάζωνται ἐν τῇ παρόδῳ τὸν στρατὸν μετὰ πραίδας ὡς εἰκὸς ὄντα. ‹26.› Καὶ ἐν τοῖς ἀπλήκτοις δὲ φυλάττεσθαι τοὺς δασεῖς τόπους, ὡς ἐνδέχεται, καὶ μὴ πλησίον αὐτῶν σκηνοῦν· δι' αὐτῶν γὰρ εὐκόλως ἔφοδοι τολμῶνται καὶ κλοπαὶ ἀλόγων γίνονται. ‹27.› Τὴν δὲ πεζικὴν δύναμιν ἐν τάξει καὶ ἐν φοσσάτῳ ἀπληκεύειν, τοὺς καβαλλαρίους ἔξωθεν τούτου, τὰς δὲ σκούλκας μήκοθεν ἐν κύκλῳ τῶν βοσκομένων ἵππων ποιεῖν, εἰ μὴ ἄρα ἀποτροφὰς τῶν ἀλόγων ἐπινοεῖν δύνανται, ἵνα καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν νυκτὶ ἡ ἵππος ἔσω ἐστίν. ‹28.› Εἰ δὲ καιρὸς γένηται μάχης, μὴ πάνυ βαθείας τὰς κατ' αὐτῶν τάξεις ποιεῖν, μηδὲ ἐπιτηδεύειν δι' ὄψεως μόνον τὰς κατ' αὐτῶν ἐγχειρήσεις, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων τόπων. ‹29.› Εἰ δὲ οἷα εἰκὸς ὀχυρώτερον τόπον κατέχοντες καὶ τὸν νῶτον φυλαττόμενοι εὐχέρειαν οὐ διδόασι, κύκλωσιν ἢ ἔφοδον κατὰ τῶν πλαγίων ἢ τοῦ νώτου αὐτῶν γενέσθαι, ἀναγκαῖόν ἐστί τινας ἐνέδρας ποιεῖν, ἑτέρους δὲ καὶ φυγὴν σχηματίζεσθαι εἰς ὄψιν αὐτῶν, ἵνα τῇ ἐλπίδι τῆς διώξεως κρατούμενοι ἀποστῶσι τοῦ ὀχυρώματος καὶ τότε κατ' αὐτῆς ἀντιστρέφεσθαι ἢ τοὺς τῆς ἐνέδρας ἐπέρχεσθαι αὐτοῖς.

‹30.› Πολλῶν δὲ ὄντων ῥηγῶν καὶ ἀσυμφώνως ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους οὐκ ἄτοπόν τινας αὐτῶν μεταχειρίζεσθαι ἢ λόγῳ ἢ δώροις καὶ μάλιστα τοὺς ἐγγυτέρω τῶν μεθορίων καὶ τοῖς ἐπέρχεσθαι, ἵνα μὴ ἡ πρὸς πάντας ἔχθρα ἕνωσιν ἢ μοναρχίαν ποιήσῃ. ‹31.› Τοὺς δὲ λεγομένους ῥεφούγους ἤτοι προσφύγους ἐπιστελλομένους καὶ στράτας δεικνύειν τινὰ δεῖ ἀσφαλῶς φυλάττειν· κἂν γὰρ Ῥωμαῖοί εἰσι τῷ χρόνῳ ποιωθέντες καὶ τῶν ἰδίων ἐπιλαθόμενοι τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς εὔνοιαν ἐν προτιμήσει ποιοῦνται. οὓς εὐγνωμοῦντας μὲν εὐεργετεῖν, κακουργοῦντας δὲ τιμορεῖσθαι προσήκει. ‹32.› Τὰς δὲ εὑρισκομένας δαπάνας ἐν τῇ χώρᾳ ἐκ τοῦ πλησίον μὴ ἀκαίρως ἀναλίσκειν, ἀλλὰ σπουδάζειν ἐν τῇ ἰδίᾳ μετακομίζειν διά τε ζῴων καὶ πλοίων. τῶν γὰρ ποταμῶν αὐτῶν ἐπιμιγνυμένων τῷ Δανουβίῳ εὔκολος ἡ μετακομιδὴ διὰ πλοίων γίνεται.

‹33.› Ἀναγκαῖοι δε εἰσὶν οἱ πεζοί, οὐ μόνον ἐν τοῖς στενοῖς τόποις καὶ ὀχυρώμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν δυσβάτοις τόποις καὶ ποτομαῖς, ἔνθα καὶ ἐχθρῶν φαινομένων. εὐκόλως τούτους δυνατὸν γεφυροῦσθαι. ὀλίγων γὰρ σκουτάτων καὶ ψιλῶν ἐν νυκτὶ λεληθότως ἢ ἐν ἡμέρᾳ ἀντιπερούντων, εἰς τάξιν δὲ εὐθέως ἀντικαθισταμένων καὶ ἐχόντων εἰς νῶτα τὸν ποταμὸν ἄδειαν παρέχουσι γεφυροῦσθαι τοὺς ποταμοὺς πρὸς διάβασιν. ‹34.› Ἐν δὲ ταῖς στεναῖς διάβασεσι ποταμῶν ἢ τόπων ἀναγκαῖόν ἐστι πάντως ὀπισθοφύλακας εἶναι ἐξπλήκτους, πρὸς τὴν τοῦ τόπου θέσιν. τότε γὰρ συμβαίνει τὰς ἐφόδους ἐπιτηδεύεσθαι, ὅταν μεμερισμένη ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ οἱ προλαμβάνοντες τοὺς ὄπισθεν βοηθεῖν δύνανται. ‹35.› Τὰς δὲ κατὰ τῶν ἐχθρῶν γινομένας ὡς εἰκὸς αἰφνιδίους ἐπιδρομὰς κανόνι

a-i urmări cu oșteni pedeștri sau cu călăreți. ‹25.› Dacă de nevoie hotărăsc să treacă prin locuri strîmte, trebuie, cum am spus în cuvîntul despre acestea, sau să le curățe și să le netezească, sau să lase în ele oaste îndestulătoare pînă la întoarcere, ca să nu năvălească dușmanii pe neașteptate sau să se ascundă și să ne tulbure trecerea, cînd, firește, oastea e încărcată cu pradă. ‹26.› De asemenea și la tăbărîre să ne păzim de locurile încurcate, pe cît se poate, și să nu așezăm corturile în apropierea lor, căci din ele pornesc ușor înfruntări cutezătoare și lovituri împotriva animalelor. ‹27›. Oastea pedestră să tăbărască în rînduială în tabăra cu șanțuri și călăreții în afara ei, iar străjile să le rînduim pînă departe împrejurul cailor, pe care îi paștem, dacă nu putem aduce nutreț pentru animale, așa încît nici ziua și nici noaptea caii să nu rămînă pe dinafară. ‹28.› Cînd vine timpul luptei, să nu facem împotriva lor întocmiri prea adînci și să nu-i înfruntăm numai din față, ci și din alte locuri. ‹29.› Dacă ei stăpînesc cumva un loc mai puternic sau își păzesc spatele și nu ne dau un prilej potrivit, să punem la cale o învăluire sau o lovire din laturile sau din spatele lor: e bine ca unii să-i hărțuiască, iar alții să încerce o fugă prefăcută în fața lor, ca să fie cuprinși de nădejdea urmăririi și să iasă din întăritură, și abia atunci să ne întoarcem împotriva lor sau să îndreptăm înspre ei pe cei din cetele de hărțuire.

‹30.› Deoarece au mulți regi [4] și nu se înțeleg între dînșii, e nimerit ca pe unii dintre ei să-i mînuim cu vorbe sau daruri, mai ales pe cei din apropierea hotarelor noastre, iar împotriva celorlalți să pornim cu război, pentruca dușmănia față de toți să nu ducă la unire sau la o singură stăpînire. ‹31› De așazișii refugiați [5], trimiși să ne arate drumurile și să ne descopere pe cineva, trebuie să ne păzim cu străjnicie; măcar că sînt romani, ei au căpătat cu vremea această calitate, au uitat de ale lor și sînt cu mai multă tragere de inimă față de dușmani. Pe cei binevoitori să-i răsplătim, iar pe cei care ne fac rău să-i pedepsim. ‹32.› Bucatele aflate în țara din apropiere să nu le părăduim, ci să ne străduim să le aducem în țară la noi, pe animale și corăbii: căci rîurile lor se varsă în Dunăre și căratul se face ușor cu ajutorul corăbiilor.

‹33.› Avem nevoie de oșteni pedeștri nu numai în locuri strîmte și în întărituri, ci și în locuri greu de trecut și la rîuri. Acolo, chiar în fața dușmanilor, ușor putem înjgheba poduri peste ele, căci trec pe ascuns dincolo, în timpul nopții sau ziua, cîțiva scutieri și oșteni cu arme ușoare, se așează repede în rînduri și, avînd în spate rîul, dau ocrotire celor care fac podurile pentru trecerea rîurilor. ‹34.› La trecătorile înguste ale rîurilor sau în alte locuri e nevoie să avem numaidecît oșteni aleși ca paznici ai spatelui, după așezarea locului, căci se întîmplă că tocmai atunci sînt puse la cale hărțuieli, cînd oastea e împărțită și cei care o iau înainte nu pot veni în ajutorul celor din urmă. ‹35.› Iar loviturile pe neașteptate împotriva dușmanilor să le facem cu socoteală:

---

[4] Erau doar simpli conducători militari temporari. La data aceea structura politică era încă foarte puțin diferențiată și nu exista încă o regalitate de tipul mai vechi al celei germanice sau de cel din trecut al celților și tracilor din aceleași regiuni.

[5] Termenul tehnic latin folosit arată o categorie juridică. Este vorba despre elemente romanice de la nordul Dunării, care se refugiaseră la sud de Dunăre — la ei acasă în imperiu — dar serveau drept călăuze trupelor bizantine la nord de Dunăre, locuri familiare lor, deoarece nu se refugiaseră de mult.

ποιεῖσθαι, ὥστε τοὺς μὲν δι' ὄψεως ἐπέρχεσθαι καὶ διαταράσσειν αὐτούς, ἑτέρους δὲ ὄπισθεν λεληθότως πεζοὺς ἢ καβαλλαρίους καθιστᾶν, ἔνθα προσδοκοῦσι φεύγειν, ὥστε τοὺς ὡς εἰκὸς λανθάνοντας ἢ ἐκφεύγοντας τὴν πρώτην ἐπιδρομὴν τῇ ἄλλῃ ἀπροόπτως περιπίπτειν. ‹36.› Ἀναγκαῖόν δέ ἐστιν μηδ' ἐν θέρει ἀργεῖν εἰς τὴν κατ' αὐτῶν βλάβην, ὥστε ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς τοὺς γυμνοτέρους καὶ πιλωτέρους τόπους πραιδεύειν καὶ ἐπιτηδεύειν ἐμβραδύνειν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, ἵνα ἄδειαν λάβωσιν οἱ Ῥωμαῖοι αἰχμάλωτοι ἀναχωρεῖν ἀδεῶς δι' αὐτῶν. τότε γὰρ μάλιστα τῆς ὕλης κομώσης εὐχέρεια γίνεται τοῖς αἰχμαλώτοις ἀφόβως ἀναχωρεῖν. ‹37.› Τὰ μέντοι περὶ τῆς ὁδοιπορίας καὶ καταδρομῆς ἤτοι πραίδας τῆς χώρας καὶ τῶν ἄλλω πως παρεμπιπτόντων εἴρηται μὲν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς ἐν τῇ πολεμίᾳ εἰσόδου. νῦν δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐν συντόμῳ λεχθήσεται. ‹38.› Τῶν γὰρ χωρίων τῶν Σκλάβων καὶ Ἀντῶν κατὰ τοὺς ποταμοὺς ἐφεξῆς διακειμένων καὶ συνημμένων ἀλλήλοις, ὥστε μηδὲ διάλειμμα εἶναι μεταξὺ αὐτῶν ἄξιον λόγου ὕλης τε ἢ παλοιδίων ἢ καλαμεώνων ἐγγιζόντων αὐτοῖς ὡς ἐπίπαν συμβαίνει ἐν ταῖς κατ' αὐτῶν γινομέναις ἐφόδοις, ἅμα τοῦ τῷ πρώτῳ αὐτῶν χωρίῳ ἐπιστῆναι κἀκεῖσε ἐνασχολεῖσθαι τὸν πάντα στρατόν, τὰ λοιπὰ ὡς γειτονεύοντα καὶ ἐγγὺς τὰς ὕλας ἔχοντα, αἰσθανόμενα τῆς τοιαύτης κινήσεως ἐκ τοῦ πλησίον μὲν εὐκόλως φυγαδεύουσι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς. ‹39.› Ἔξπληκτοι δὲ οἱ νεώτεροι αὐτῶν γινόμενοι ὡς εὐκαιροῦντες λεληθότως τοῖς στρατιώταις ἐπέρχονται, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν δύνασθαι εἰς βλάβην τῶν ἐχθρῶν ἐργάζεσθαι τοὺς τὴν ἔφοδον κατ' αὐτῶν ποιουμένους. ‹40.› Διὸ χρὴ αἰφνιδίους κατ' αὐτῶν τὰς ἐγχειρήσεις ποιεῖσθαι διὰ τόπων μάλιστα ἀνυπόπτων, προορδινεύειν δὲ τὰ βάνδα ἤτοι τάγματα εἰς τὸ εἰδέναι αὐτὰ ποῖον πρῶτον καὶ ποῖον δεύτερον καὶ τρίτον καὶ ἐφεξῆς ὀφεῖλον περιπατεῖν διὰ τοὺς στενοὺς μάλιστα τόπους, ἵνα μὴ συγχέωνται καὶ βραδέως ἐν τῇ διανομῇ διακρίνωνται. ‹41.› Τοῦ δὲ περάματος ἄφνω γινομένου, εἰ μὲν διὰ δύο τόπων ἐπιτηδείων τὴν ἐγχείρησιν γίνεσθαι δυνατόν, δεῖ τὸν στρατὸν εἰς δύο μερίζεσθαι, καὶ τὸ μὲν ἓν μέρος λαμβάνειν τὸν ὑποστράτηγον, ἔξπληκτον καὶ χωρὶς τούλδου, καὶ προκόπτοντα ὡς δεκαπέντε ἢ εἴκοσι μιλίων διάστημα δι' ἀγνώστων τόπων ἐκ πλαγίου ὡς ἀπὸ τῶν ὀρινωτέρων μερῶν ἐγχειρεῖν, καὶ ἐγγίζοντα τοῖς χωρίοις ἐκεῖθεν ἄρχεσθαι τῆς πραίδας, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ μέρος τοῦ στρατηγοῦ ἔρχεσθαι. τὸν δὲ στρατηγὸν ἔχοντα τὸ ἄλλο μέρος διὰ τῆς ἑτέρας ἀρχῆς τῶν χωρίων εἰσβάλλειν καὶ πραιδεύειν, καὶ ἀμφοτέρους εἰς ἀπαντὴν ἀλλήλων ἐρχομένους καὶ ἀφανίζοντας ἤτοι πραιδεύοντας τὰ ἐν μέσῳ χωρία, ἐν ᾧ οὖν φθάσωσιν τόπῳ ἐφ' ἑσπέραν ἐκεῖσε ἐν τῷ ἅμα ἀπληκεύειν. ἐκ τούτου γὰρ καὶ ἀσφαλῶς ἡ ἐγχείρησις γίνεται καὶ οἱ διαφεύγοντες τῶν ἐχθρῶν τὸν ἕνα· αὐτῶν τῷ ἄλλῳ αὐτῶν περιπίπτουσιν ἀδοκήτως μηδὲ ἐπισυναχθῆναι δυνάμενοι. ‹42.› Εἰ δὲ μία ἐστὶν ἡ ἐπιτηδεία ὁδός, δι' ἧς τὴν ἐκβολὴν κατὰ τῶν χωρίων δυνατὸν γενέσθαι, χρὴ καὶ οὕτως τὸν στρατὸν διανεμηθῆναι, καὶ τὸ μὲν δίμοιρον αὐτοῦ ἢ καὶ πλέον ἔξπληκτον καὶ εὐδύναμον λαμβάνειν τὸν ὑποστράτηγον δίχα τούλδου, καὶ μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ, ἐν ᾧ αὐτὸς τάσσεται, βάνδου ἔμπροσθεν πάντων προηγεῖσθαι, ἔχοντα μεθ' ἑαυτοῦ πάντας τοὺς τῶν ταγμάτων αὐτοῦ ἄρχοντας, καὶ ὅταν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἐπιστῇ πρὸς τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ἀφορίζειν εἴτε ἓν εἴτε δύο βάνδα, ὥστε τοὺς μὲν πραιδεύειν, τοὺς δὲ φυλάττειν τοὺς πραιδεύοντας. ‹43.› Καλὸν δέ ἐστιν ἐν τοῖς πρώτοις χωρίοις μὴ πολλὰ βάνδα ἀφορίζεσθαι, κἂν εἰ μεγάλα συμβαίνει τὰ χωρία εἶναι ἐπιφθάζοντος γὰρ τοῦ στρατοῦ οὐ δίδοται καιρὸς ἀντικαταστάσεως τοῖς ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένοις. συντόμως δὲ τὴν πάροδον τὸν ὑποστράτηγον ἐπὶ τὰ πρόσωπα ποιούμενον, ὁμοίως καὶ εἰς τὰ λοιπὰ χωρία

unii să-i înfrunte din faţă şi să-i destrame, iar alţii — oşteni pedeştri sau călăreţi — să se rînduiască pe ascuns în spate, acolo unde ne aşteptăm să fugă, aşa încît duşmanii care se strecoară şi scapă de înfruntarea dintîi să cadă pe neştiute în primejdia celeilalte împotriviri. ‹36.› E nevoie ca nici vara să nu încetăm cu pagubele împotriva lor: în acest timp să prădăm locurile descoperite şi înghesuite şi să căutăm să ne încetinim drumul prin ţara lor, pentruca prizonierii romani să aibă putinţa să se strecoare fără primejdie printre ei; căci atunci pădurea e înfrunzită şi prizonierilor romani le vine uşor să fugă, fără să se teamă. ‹37›. Cele privind mersul pe drum şi năvălirea sau jefuirea ţării şi altele cîte pot să se întîmple au fost arătate în cuvîntul despre năvala în ţara duşmanilor. Acuma le vom spune pe scurt, cît e cu putinţă. ‹38.› Aşezările slavilor şi anţilor sînt tot pe lîngă rîuri şi se ţin unele de altele, dar fără să fie la mare depărtare între ele şi au în apropiere păduri, mlaştini şi stufării, încît se întîmplă totodeauna că năvălirile împotriva lor se opresc în pragul acestor aşezări şi toată oastea se trudeşte acolo. Cei din ţinuturile vecine, avînd în preajmă pădurile, cînd simt de aproape mişcarea duşmanilor fug uşor din faţa celor care-i înfruntă. ‹39.› Tinerii lor sînt iscusiţi şi, cînd găsesc o clipă potrivită, se reped pe ascuns asupra oştenilor noştri, aşa încît năvălitorii nu pot face nici un rău duşmanilor. ‹40.› De aceea împotriva lor trebuie să încercăm năvăliri neaşteptate, mai ales în locurile unde nu bănuiesc, şi să rînduim din timp steagurile sau cetele, ca ele să ştie care să meargă întîi, care a doua, care a treia şi care după aceea, mai cu seamă prin locuri strîmte, ca să nu se încurce şi să se despartă repede la împărţirea în rînduri. ‹41.› După ce trecem în grabă dincolo, dacă e cu putinţă să încercăm prin două locuri potrivite, să împărţim oastea în două, şi o parte s-o ia subconducătorul oştirii: oaste aleasă, dar fără fiinţele şi lucrurile însoţitoare; şi după ce merge înainte cam cincisprezece sau douăzeci de mii de paşi depărtare, prin locuri necunoscute., pieziş, încearcă din laturile mai înalte; şi cînd se apropie de ţinuturile de acolo,începe a prăda şi apoi se îndreaptă spre partea conducătorului de oşti; iar conducătorul de oşti, cu a doua parte a oştirii, pătrunde prin cealaltă latură a ţinuturilor acelora şi le pustieşte sau le pradă. Fiecare merge în întîmpinarea celuilalt, pustiind sau prădînd ţinuturile de la mijloc, apoi în locul în care se întîlnesc către seară, tăbărăsc acolo împreună. În felul acesta şi năvala se face cu temei, şi duşmanii care fug de unul din ei dau pe neaşteptate peste celălalt şi nu mai sînt în stare să se adune la un loc. ‹42›. Dacă e un singur drum potrivit prin care se poate năvăli în ţinuturile acelea, trebue şi aşa să împărţim oastea: o jumătate din ea, mai aleasă şi mai puternică, o ia subconducătorul, dar fără fiinţele şi lucrurile însoţitoare, şi împreună cu ceata în care e aşezat chiar el, păşeşte înainte drept călăuză, avînd cu el pe toţi căpitanii cetelor sale; şi cînd ajunge în cel dintîi ţinut din faţa oastei sale, aduce unul sau două steaguri, ca unii să facă prădăicuni, iar ceilalţi să-i păzească pe cei care pradă. ‹43.› E bine ca în cele dintîi ţinuturi să nu fie aduse multe steaguri, măcar că s-ar întîmpla să fie locuri întinse; căci dacă ajunge oastea prea devreme, nu le rămîne răgaz să se aşeze pentru împotrivire celorlalţi aflaţi în rîndurile ei. Totuşi subconducătorul trebue să grăbească drumul spre cele dinlăuntru şi să facă mereu la fel şi în celelalte ţinuturi, cît îi ajung cetele aflate sub ascultarea sa. Tot el, adică subconducătorul, să se afle mai în afară decît toţi şi să aibe în jurul

ἐφεξῆς τοῦτο ποιεῖν, μέχρις οὗ ἐπαρκήσουσι τὰ παραδιδόμενα αὐτῷ τάγματα, αὐτὸν δὲ τὸν ὑποστράτηγον ἐξωτέρω πάντων εὑρισκόμενον δεῖ τρία ἢ τέσσαρα βάνδα ἄχρι χιλίων ἀνδρῶν χρησίμων περὶ αὐτὸν ἔχειν μέχρι τελείας τοῦ πράγματος ἐκβάσεως τῆς ἐφόδου, ἵνα σκούλκα καὶ ἀσφάλεια ἐν τοῖς λοιποῖς γένηται. ‹ 44.› Τούτων οὖν ἐκ τοῦ ὑποστρατήγου γινομένων, χρὴ τὸν στρατηγὸν ὑπακολουθοῦντα τοὺς κατὰ μέρος πραιδεύοντας ἐπισυνάγειν καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω προκόπτειν, ὡς ἐπὶ τὸν ὑποστράτηγον, ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ὑποστράτηγον ὑποστρέφοντα τὸ αὐτὸ ποιεῖν καὶ ἐπισυνάγειν παρερχόμενον τοὺς πραιδεύοντας. καὶ ἐν ᾧ ἂν τόπῳ ἑκάτεροι ὑπαντήσουσιν ἀλλήλοις ἀπληκεύειν ἅμα κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ μὴ μέχρι τῶν δεκαπέντε ἢ καὶ εἴκοσι μιλίων χωριζομένους ποιεῖσθαι τὰς τοιαύτας αἰφνιδίους ἐπελεύσεις, ἵνα φθάζωσιν ἀμφότεροι καὶ τὴν πραῖδαν ποιεῖν καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀπληκεύειν. ‹45.› Ἐν δὲ τοιαύταις ἐφόδοις οὐ δεῖ τοὺς δυναμένους ἀντικαθίστασθαι τῶν ἐχθρῶν ζωγρεύειν, ἀλλὰ πάντας τοὺς παρατυγχάνοντας φονεύειν καὶ παρέρχεσθαι, καὶ μὴ εἰς αὐτοὺς ἐμβραδύνειν τοὺς τὴν πάροδον μάλιστα ποιουμένους καὶ τὸν καιρὸν γριπίζεσθαι. ‹46.› Ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὸ δυνατὸν ἔκ τε τῆς πείρας αὐτῆς καὶ ἐκ τῶν τοῖς ἀρχαίοις εἰρημένων κατανοήσαντες ἀπεγραψάμεθα πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν. τὰ δὲ ἄλλα πάντα κεφάλαια, τὰ ὡς εἰκὸς ἀπαντῶντα καὶ μὴ γεγραμμένα ἐν τῇ παρούσῃ βίβλῳ ἔκ τε τῶν ἡμῖν γεγραμμένων, ἔκ τε τῆς προλαβούσης πείρας καὶ αὐτῆς δὲ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως δεῖ στοχάζεσθαι καὶ ὡς δυνατὸν ἁρμόζεσθαι τοῖς ἀναφυομένοις. πῶς γὰρ δυνατὸν εἶναι ἡμᾶς ἢ ἕτερόν τινα πρὸς πάντα τὰ ὁπωσοῦν μέλλοντα ἀναφύεσθαι γράφειν διὰ προφυλακήν τινα, ἅπερ εὐθέως καὶ ὡς ἀεὶ ἐγχειρούντων ὑπὸ τῶν ἐναντίων καὶ ὅσα τις δυνηθῇ τεκμήρασθαι τὰ μέλλοντα, ἀλλ' οὐδὲ μιᾷ γνώμῃ στρατηγοῦνται. ποικίλης γὰρ τῆς στρατηγίας οὔσης διάφοροι καὶ οἱ τρόποι τῶν ἐγχειρήσεων γίνονται. διὸ χρὴ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν δεήσει σχολάζειν, ἵνα τις δι' αὐτοῦ δύναται τὸν ἐχθρὸν σοφίζεσθαι. πανοῦργος γὰρ καὶ ἀκατάληπτος ἡ ανθρώπεια φύσις ὑπάρχουσα πολλὰ καὶ βουλεύεσθαι καὶ ἐγχειρίζεσθαι ταῖς πανουργίαις δύναται.

său trei sau patru steaguri, cam o mie de bărbați destoinici, pînă la deplina izbîndă a năvălirii, ca să fie strajă și scut celorlalți. ‹44.› În timp ce se fac aceste lucruri de către subconducător, conducătorul să însoțească și să țină în mînă pe cei care pradă în partea lui; și să meargă înainte înspre subconducător, iar subconducătorul să se abată spre dînsul și să facă la fel; și îndreptîndu-se către el să-i adune pe cei care pradă în partea lui; iar în locul unde se vor întîlni unii cu alții, să așeze împreună tabăra, tot în ziua aceea; și să nu se depărteze unii de alții mai mult de cincisprezece sau douăzeci de mii de pași cînd fac asemenea năvăliri pe neașteptate, ca să izbutească fiecare să facă prăzi și să ajungă în tabără tot în ziua aceea. ‹45. În năvălirile de felul acesta să nu-i luăm prizonieri pe dușmanii care sînt în stare să se împotrivească, ci să-i ucidem pe toți cîți ne ies în cale și să trecem mai departe, ca să nu-și încetinească drumul și să-și piardă timpul mai cu seamă oștenii aflați pe de laturi. ‹46› Acestea le-am învățat, cît a fost cu putință, din chiar încercările noastre și din cele spuse de cei vechi și le-am scris spre folosul celor care se întîmplă că au nevoie de ele. Iar toate celelalte mai de căpetenie, cîte ne întîmpină, dar nu-s scrise în cartea de față, să le deprindem din scrierea noastră, din încercările avute pînă acum și chiar din firea lucrurilor și, pe cît e cu putință, să ne potrivim la cele ce sînt în fire. Căci cum ar fi fost cu putință ca noi sau altcineva să scrie despre toate cîte vor fi, ca să ne păzim într-un fel oarecare, pentrucă mereu sîntem înfruntați cu repeziciune de către dușmani? Și în ce măsură poate nimeri cineva întîmplările viitoare? Dar nici oștile nu sînt conduse de o singură minte: conducerea lor e de multe feluri, de aceea și înfățișările încercărilor noastre sînt deosebite. Așadar e nevoie de ajutorul lui Dumnezeu pentru ca cineva să poată înșela dușmanul, căci firea oamenilor e gata pentru orice și nu se lasă înfrîntă; ea pune la cale și e în stare să încere multe lucruri prin iscusință.

LXVII. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΙΣΙΔΟΥΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΟΜΕΝΗΝ ΕΦΟΔΟΝ ΤΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ

(BELLUM AVARICUM)

(16—40) Ἤδη μὲν ὥσπερ δυσγενεῖς ἀποσπάδες
Τούρκων ἀποσχισθέντες ἄγριοι κλάδοι,
Καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς εὐγενεστάτοις τόποις
παρεντεθέντες ὥσπερ ἐμφυλίσματα,
καρποὺς παρεβλάστησαν ἐν τοῖς ἡμέροις
φυτοῖς ὑποτρέφοντας ἀγρίαν φύσιν.
ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ἐκταθεῖσα τῶν κλάδων
ἡ ῥίζα τῆς γῆς τοὺς ὅρους ὑφήρπασεν,
ὕλη δὲ πολλῶν βαρβάρων ἐγίνετο,
οὐκ ἦν ἀνεκτὴ τοῖς παροίκοις ἡ βλάβη,
ἀλλ' ὥσπερ εἰς γῆν ἐμπεσοῦσαι λαμπάδες
ἡ φλὸξ ἐκείνου τοῦ γένους ἀνημμένη
τὰ τερηνὸν ἄνθος τῶν τόπων ἐβόσκετο.
ὅμως ἐπισχεῖν τὴν τοσαύτην ἀγρίαν
ὁ Ποντογείτων Ἴστρος ἴσχυσεν μόλις
ὡς ῥευστὸν ἀντίφραγμα καὶ τεῖχος νέον·
τεῖχος γὰρ αὐτοῖς ἀντέβη τὰ κύματα
καὶ φραγμὸς ἑστὼς εἰς ἀείδρομον φύσιν.
τέως μὲν οὖν τὸ ῥεῖθρον ἀγράφῳ κρίσει
τούτους μεσάζον τοὺς ὅρους ἐπήξατο,
ὅσην δὲ λοιπὸν ἡ πολιτεία βλάβην
ἐκ τῶν ἀθέσμων βαρβάρων ὑφίστατο,
τῶν μὲν θελόντων τοὺς πεπηγμένους ὅρους
ἀεὶ σαλεύειν, τοῦ δὲ Ῥωμαίων κράτους
εἴργοντος αὐτοῖς τὰς καθ' ἡμῶν εἰσόδους.

. . . .

LXVII. GEORGIOS PISIDES

S-a născut în Pisidia și între anii 610—641 a fost diacon și arhivar în biserica Sfînta Sofia din Constantinopol. În poeziile sale cu conținut istoric a înfățișat unele episoade din războaiele cu perșii, asedierea capitalei de către avari din anul 626 și legăturile sporadice cu populațiile de la Dunărea-de-Jos. Deși encomiastice, aceste poezii cuprind aluzii prețioase și pot sluji ca izvor istoric de prima mînă.

Ediția folosită: Giorgio di Pisidia, *Poemi*. I. *Panegririci epici*. Edizione critica, traduzione e commento a cura di Agostino Pertusi. Ettal, 1959 *(Studia Patristica et Byzantina*, hg. von Johannes M. Hoeck, Heft VII).

NĂVALA BARBARILOR

(RĂZBOIUL CU AVARII)

(16—40) Asemenea unor mlade netrebnice, desprinse din trunchiul turcilor, ramurile sălbatice s-au înfipt ca niște altoiuri în ținuturile noastre prea vrednice și au dat roadele pe care le hrănește o natură sălbatică în arborii de soi bun. Cînd după aceia rădăcina acestor ramuri s-a întins și a început a cuprinde ținuturile pămîntului nostru, ea a ajuns o pădure cu sumedenie de barbari, iar locuitorii noștri nu mai puteau îndura răutățile lor. Ca niște torțe care cădeau asupra pămîntului, flăcările neamului aceluia mistuiau floarea plină de încîntare a ținuturilor noastre. Istrul vecin cu Pontul abia a putut opri atîta sălbăticie, întocmai ca un zăgaz în mișcare și ca un zid de apărare proaspăt, căci valurile străjuiau ca o întăritură și ca un stăvilar puternic împotriva firii lor mereu rătăcitoare.

Cît timp apele s-au aflat la mijloc și au apărat aceste hotare cu o hotărîre de nedescris, a fost bine; dar cîte răutăți a avut de suferit statul nostru de pe urma barbarilor nelegiuiți: ei căutau mereu să treacă peste hotarele întărite, iar oastea romană îi împiedica să pătrundă în ținuturile noastre.

. . . .

(194—211) οὐκ ἦν γὰρ ἁπλῆ καὶ μονήρης ἡ μάχη,
ἀλλ' εἰς πολυσχιδεῖς τε καὶ πολυπλόκους
ἀρχὰς ἀπεσκίρτησε συμπεφυρμένη.
Σθλάβος γὰρ Οὔννῳ καὶ Σκύθης τῷ Βουλγάρῳ
αὖθίς τε Μῆδος συμφρονήσας τῷ Σκύθῃ
γλωττῶν ἔχοντες καὶ τόπων μερίσματα
καὶ χωρὶς ὄντες καὶ μακρὰν συνημμένοι
μίαν καθ' ἡμῶν ἀντεκίνησαν μάχην
καὶ τὴν ἑαυτῶν ἠξίουν ἀπιστίαν
ἔχειν καθ' ἡμῶν πίστιν ἠκριβωμένην·
ἔνθεν μὲν οὖν ἔβραζεν ἡ Σκυθοτρόφος
Σκύλλα σφοδρῶς ζέσασα, τῆς δὲ Περσίδος
ἐκεῖθεν ἡ Χάρυβδις ἀντήχει μέγα·
μέσος δὲ τούτων. οὐ πλανήτης ὡς πάλαι,
ὁ τῶν δόλων ἐκεῖνος ἦν βουληφόρος·
ἀλλ' αὐτὸς ἕλκων ἀπλανῆ τὴν ὀρθίαν
καὶ λευκὰ τείνων τῶν λογισμῶν ἱστία
τῇ κοσμογωνῷ συνδιέπλεις ὁλκάδι…

ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

(II, 66—97) Ἐπεὶ δὲ πάντας οἰκοδεσπότου δίκην,
τοὺς ἔνδον ἡμῶν ἐξεχέρσωσας τόπους
καὶ τὰς ἐκείνους τῶν παθημάτων φλέβας
τῷ σῷ κενώσας εὐσεβεῖ καθαρσίῳ
τῆς ἔνδον ὠμότητος εἶρξας τὴν βλάβην,
ἐκτὸς δὲ λοιπὸν καὶ τὰ τῆς Θρᾴκης νέφη
χειμῶνας ἡμῖν ἐξανέστησεν μάχης,
καὶ πῇ μὲν ἡ Χάρυβδις ἡ Σκυθοτρόφος
σιγᾶν δοκοῦσα ληστρικῶς ὠδοστάτει,
πῇ δ' αὖ συνεκθέοντες οἱ Σκλάβοι λύκοι
τῇ γῇ συνῆπτον τῆς θαλάττης τὸν σάλον,
καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν αἵμασιν πεψυρμένος
ὁ ῥοῦς ἐρυθρὸς ἐκ βίας ἐγίνετο,
κἀκεῖθεν ὥσπερ ἀντερίζουσα πλέον
ἀντιπρόσωπος ἡ δυσάντητος θέα
τῆς Γοργόνος προσῆκτο τῆς τοῦ Περσέως·
καὶ πᾶς ὁ κόσμος ἦν ὁμοῦ πεφυρμένος.
σὲ δὲ στρατηγεῖν ἦν ἀνάγκη τῆς μάχης·
τυχὸν μὲν ἄλλος ἐν τοσαύτῃ συγχύσει
οὐκ ἂν κυβερνᾶν ῥᾳδίως ἠνέσχετο,
ὑμῖν δὲ δόξαν ὥστε πᾶν τὸ φορτίον,
εἴπερ δυνηθῇς, ἀντὶ πάντων βαστάσαι,
ἀπηγόρευσας τῶν σεαυτοῦ φροντίδων
καὶ σὰς ἐποίου τὰς ἁπάντων φροντίδας.

(194—211) Lupta nu era simplă şi într-un singur fel: ea se dădea împotriva unor neamuri deosebite, însă unite între ele; căci slavul se înţelegea cu hunul, scitul cu bulgarul, medul cu scitul, deşi aveau limbi deosebite şi veneau din locuri deosebite. Ei s-au unit cu temeinicie şi au dus o luptă comună împotriva noastră, socotind că lipsa de credinţă se bucură la noi de o încredere deplină. Într-o parte gemea furioasă şi fierbea cu putere Scylla hrănitoare de sciţi, în altă parte se împotrivia cu măreţie Charibda din Persia, iar între ele se afla diavolul, făuritorul şi sfătuitorul înşelăciunilor, însă nu mai era rătăcitor ca altă dată; dar tu ai ales calea cea dreaptă, ai desfăcut pînzele albe ale judecăţilor bune şi te-ai avîntat pe valuri cu corabia ta, conducătoarea lumii.

HERACLEIADA[1]

(II, 66—97). După ce ai însănătoşit, ca un tată de familie, toate locurile dinlăuntru şi ai curăţit cu leacurile tale binefăcătoare vinele lăuntrice ale patimilor, punînd capăt răutăţilor interne, iată că dincolo de hotare nourii din Tracia au ridicat împotriva noastră negurile războiului. Într-o parte, Charibda, hrănitoarea sciţilor, părea că stă liniştită şi aşteaptă ca hoţii la drumul mare; iar în altă parte slavii alergau toţi ca lupii şi îşi uneau răutăţile de pe uscat cu cele de pe mare; iar valurile amestecate cu sîngele lor se înroşeau din răsputeri. De atunci s-a ivit în faţa ochilor noştri chipul înspăimîntător al Georgonei, cu mult mai duşmănos decît cel al lui Perseu[2] şi dintr-o dată toată lumea a fost zguduită.

Tu ai fost nevoit să iei conducerea luptei. Poate altcineva n-ar fi fost în stare să ţină cu uşurinţă cîrma, pe o furtună atît de mare; dar tu ai crezut nimerit să te încarci, cît era cu putinţă, cu toată greutatea, pentru noi

[1] Panegiricul, închinat împăratului Heraclius, descria victoria finală asupra perşilor.
[2] După o veche legendă, perşii erau urmaşii lui Perseu.

καὶ πολλάκις τὸ τόξον ἐντεῖναι θέλων
βαλεῖν τε τὴν Χάρυβδιν εἰς τὴν Γοργόνα
τὴν πετροποιὸν τῶν θεατῶν εἰκόνα,
στραφεὶς ἐπέσχες τὴν πολὴν ἠπειγμένην·
καὶ δὴ κατ' αὐτῆς ἀντιβάλλοντας βέλος
ἀνθεῖλκον ὑμᾶς οἱ φιλάρπαγες λύκοι·
χρόνῳ δὲ μικρῷ συγκροτῶν ἐκαρτέρεις
μίαν κατ' αὐτῶν τριπλοκίνδυνον μάχην.

toți; și ai luat grijile noastre asupra ta, fără să te mai gîndești la ale tale. Dorind în multe rînduri să întinzi arcul, aruncai pe Charibda împotriva Gorgonei[3], al cărui chip împietrește pe cel care o privește și te trăgeai îndărăpt cu arcul întins; cînd te pregăteai să lovești în ea cu arma, te împiedicau lupii cei dornici de pradă; dar puțin timp după aceea ai prins inimă și i-ai îndrumat pe toți împreună într-o luptă cu întreite primejdii[4].

[3] Adică pe avari împotriva perșilor; prin lupi autorul înțelegea slavi.
[4] În anul 626 armata bizantină a luptat pe uscat (la Constantinopol) împotriva avarilor, pe mare împotriva slavilor și, în răsărit, împotriva perșilor.

LXVIII. ISIDORI HISPALENSIS

ETYMOLOGIARUM LIBRI XX

V, 39, 6. Ragau ann. CXXXII genuit Seruc. Regnum inchoat Scytharum.

V, 39, 24. Soter ann. XVII. Thraces Romanis subiciuntur.

V, 39, 34. Claudius ann.II. Iste Gothos ab Illyrico expulit.

V, 39, 37. Valentinianus ann. XIV. Gothi haeretici efficiuntur.

VIII, 11, 50... licet et tria sint genera consuetudinum, sicut Scytharum, ubi et feminae et viri in pugnam eunt.

IX, 2, 31. Thiras, ex quo Thraces; quorum non satis inmutatum vocabulum est, quasi Tiraces.

IX, 2, 32.. Filii Gomer, nepotes Iaphet. Aschanaz, a quo Sarmatae, quos Graeci Rheginos vocant.

IX, 2, 43. Bactriani Scythae fuerunt ...

IX, 2, 44. Parthi quoque et ipsi ab Scythis originem trahunt. Fuerunt enim eorum exules, quod etiam eorum vocabulo manifestatur. Nam Scythico sermone exules „Parthi" dicuntur.

IX, 2, 63. Massagetae ex Scytharum origine sunt. Et icti Massagetae, quasi graves, id es fortes Getae.

IX, 2, 82. Thraces ex filio Iaphet, qui vocatus est Thiras, et orti et cognominati, ut superius dictum est, perhibentur; licet gentiles eos ex moribus ita dictos existimant, quod sint truces. Saevissimi enim omnium gentium fuerunt, unde et multa de eis fabulosa memorantur: quod captivos diis suis litarent, et humanum sanguinem in ossibus capitum potare soliti essent.

LXVIII. ISIDOR DIN SEVILLA

Episcop de Hispalis (Sevilla), între anii 600—636, a dezvoltat o bogată activitate de compilator și popularizator al științei, scriind între altele o lucrare intitulată *Etimologii*, în douăzeci de cărți, în care a expus, sub formă de explicații de cuvinte, tot ciclul de cunoștințe științifice înregistrate pînă la dînsul. Din lucrările sale istorice (o cronică universală și o istorie a regilor goți, vandali și suebi) s-au păstrat numai cîteva fragmente.

Ediția folosită: Isidori Hispalensis Episcopi *Etymologiarum sive originum libri XX*, recognovit brevique adnotatione critica instruxit W. M. Lindsay, tom. I—II, Clarendon Press, Oxford, 1966.

ETIMOLOGII ÎN XX DE CARȚI

V, 39, 6. Ragau, anul 132, a născut pe Seruc. Începe domnia sciților.

V, 39, 24. Soter, anul 17. Tracii sînt supuși romanilor.

V, 39, 34. Claudius, anul 2. Acesta alungă pe goți din Illyricum.

V. 39, 37. Valentinianus, anul 14. Goții devin eretici.

VIII, 11, 50. Sînt trei soiuri de obiceiuri, de pildă... al sciților, unde și femeile și bărbații merg la luptă.

IX, 2, 31. Thiras, de la care Thraces (tracii), a căror nume, puțin schimbat, este ca Tiraces.

IX, 2, 32, Fiii lui Gomer, nepoții lui Iafet. Aschanaz, din care (se trag) sarmații, pe care grecii îi numesc[1] „regini".

IX, 2, 43. Bactrianii au fost sciți...

IX, 2, 44. Și parții înșiși își trag originea de la sciți ... căci au fost exilații acestora, ceea ce arată chiar numele lor; într-adevăr în vorbirea scitică parți se zice „exilați".

IX, 2, 63. Masageții sînt din neamul sciților. Și li se spune masageți, ca unora grei, adică „geți puternici".

IX, 2, 82. Tracii sînt socotiți că s-au născut din fiul lui Iafet, care s-a chemat Thiras și au fost numiți după numele lui, cum s-a spus mai sus, cu toate că păgînii cred că ei au fost numiți așa din pricina obiceiurilor lor, pentru că sînt cruzi. Căci au fost cei mai cruzi dintre toate neamurile; de aceea se povestesc despre ei multe lucruri fabuloase: că jertfeau pe captivi zeilor lor, și s-au obișnuit să bea sînge de om în craniile capetelor.

[1] Probabil o confuzie cu sciții „regali".

IX, 2, 83. Istrorum gens originem a Colchis ducit, qui missi ad Argonautas persequendos, ut a Ponto intraverunt Istrum fluvium, a vocabulo ammis, quo a mari recesserant, appellati sunt.

IX, 2, 89. Gothi a Magog filio Iaphet nominati putantur, de similitudine ultimae syllabae, quos veteres magis Getas quam Gothos vocaverunt; gens fortis et potentissima, corporum mole ardua, armorum genere terribilis, de quibus Lucanus (2.54):

Hinc Dacus premat, inde Getes...

IX, 2, 90. Daci autem Gothorum soboles fuerunt, et dictos putant Dacos, quasi Dagos, quia de Gothorum stirpe creati sunt. De quibus ille (Paulinus ad Nicetam 17): „Ibis arctoas procul usque Dacos."

IX, 2, 93. Sarmatae patentibus campis armati inequitabant, prius quam eos Lentulus Danubio prohiberet; atque inde ob studio armorum Sarmatae nuncupati existimantur.

IX, 2, 94. Lanus fluvius fertur ultra Danubium, a qui Alani dicti sunt, sicut et populi inhabitantes juxta Lemannum fluvium Alemanni vocantur.

XI, 3, 25. Hippopodes in Scythia sunt, humanam formam et equinos pedes habentes.

XIII, 15, 2. Quinque (scil. Oceanus) a proximis regionibus diversa vocabula sumpsit: ut Gallicus, Germanicus, Scythicus, Caspius, Hyrcanus, Atlanticus, Gaditanus.

XIII, 16, 4. Inde Ponticus sinus amplissimus a tergo Maeotidis paludis: quod mare ex multitudine fluminum dulcius quam caetera, nebulosumque et brevius. Unde et Pontum vocatum, quod sit brevius; atque eo praeter phocas et thynnos atque delphinos alias beluas maiores non patitur.

XIII, 21, 28. Danubius Germaniae fluvius vocari fertur a nivium copia quibus magis augetur. Iste est qui in Europa plus omnibus habet famam. Idem et Ister, quia dum per innumeras vadit gentes, mutat et nomen et maiores sibi ambiendo colligit vires. Oritur a Germanicis iugis, et occidentalibuspartibus barbarorum, pergens contra Orientem: sexaginta in se fluvios recipit: septem ostiis in Ponto influit.

XIV, 3, 31. Scythia sicut et Gothia a Magog filia Iaphet fertur cognominata. Cuius terra olim ingens fuit; nam ab Oriente India, a septentrione per paludes Maeotides inter Danubium, et Oceanum usque ad Germaniae fines porrigebatur. Postea vero minor effecta, a dextra orientis parte, qua Oceanus

IX, 2, 83. Neamul istrilor își trage originea de la colchidienii care au fost trimiși să urmărească pe argonauți. Cum ei au intrat din Pont pe fluviul Istru, au fost denumiți de la numele fluviului pe care s-au îndreptat de pe mare[2].

IX, 2, 89. Goții se crede că au fost numiți (astfel) de la Magog, fiul lui Iafet, după asemănarea ultimei silabe; cei vechi i-au numit mai mult geți[3], decît goți, neam tare și foarte puternic, înalt prin statura corpurilor, îngrozitor prin felul armelor. Despre ei Lucanus spune[4]:

„De aici să ne atace dacul, de dincolo getul..."

IX, 2, 90. Dacii au fost mlădițe ale goților și se crede că s-au numit daci, ca dagi, fiindcă s-au născut din neamul goților. Despre ei spune cunoscutul (poet[5] „Paulinus către Niceta"): „Vei merge departe la miazănoapte, pînă la daci".

IX, 2, 93. Sarmații umblau călare înarmați prin cîmpii întinse, înainte de a-i opri Lentulus la Dunăre, și de aici, din cauza ocupației cu armele, se crede că au fost numiți sarmați.

IX, 2, 94. Dincolo de Dunăre curge fluviul Lanus, de la care șia-u luat numele alanii, după cum și populațiile care locuiesc lîngă fluviul Lemanus se numesc alemani.

IX, 3, 25. În Sciția sînt hipopozi, care au chip omenesc și picioare de cal.

XIII, 15, 2. Și acesta (= oceanul) a luat diferite nume de la regiunile cele mai apropiate, ca: cel galic, germanic, scitic, caspic, hircan, atlantic, gaditan.

XIII, 16, 4. Apoi (urmează) golful pontic, foarte întins, de la spatele lacului Meotic, care este o mare mai dulce decît celelalte, din cauza mulțimii de fluvii, întunecată și mai scurtă, pentru care pricina se și numește pontică, fiindcă este mai scurtă, și în afară de foci, toni și delfini, nu îngăduie alte animale mai mari.

XIII, 21, 28. Dunărea, fluviu al Germaniei, se spune că este numit (astfel) de la mulțimea de zăpezi, datorită cărora crește și mai mult. El este cel care în Europa are mai multă faimă la toți. E tot una cu Istrul, fiind că în timp ce trece pe la nenumăratele neamuri, își schimbă și numele și în drumul său își adună puteri mai mari. Izvorăște din munții Germaniei și pădurile de apus ale barbarilor, se îndreaptă către răsărit, primește în albia sa șaizeci de rîuri și se varsă în Pont prin șapte guri.

XIV, 3, 31. Sciția, ca și Goția, se spune că a fost numită de la Magog, fiul lui Iafet; teritoriul ei a fost odinioară foarte mare, căci se întindea de la India răsăriteană și de la miazănoapte prin lacurile Meotice, între Dunăre și Ocean, pînă la hotarele Germaniei. După aceea însă, devenind mai mică, din partea dreaptă a Orientului, pe unde se întinde oceanul Seric, pînă la

---

[2] Cf. Plinius Maior, III, 18(22), 127-128 (IR, p. 397).

[3] Identificarea aceasta, făcută de mulți autori tîrzii și mai ales de Iordanes (cf. supra), va duce la multe confuzii.

[4] Cf. *Pharsalia*, II, 54 (IR, p. 375).

[5] Cf. Paulinus din Nola, XVII, 295.

Sericus tenditur usque ad mare Caspium, quod est ad Occasum; dehinc a meridie usque ad Caucasi iugum deducta est...

XIV, 4, 3. Prima Europae regio Scythia inferior, quae a Maeotidis paludibus incipiens inter Danubium et Oceanum septentrionalem usque ad Germaniam porrigitur; quae terra generaliter propter barbaras gentes, quibus inhabitatur, Barbarica dicitur. Huius par prima Alania est, quae ad Maeotidis paludes pertingit; post hanc Dacia, ubi et Gothia: deinde Germania...

XIV, 4, 4. Germania post Scythiam inferiorem a Danubio inter Rhenum fluvium Oceanumque conclusa.

XIV, 4, 5. Provincias autem quas Danubius a Barbarico ad Meditarraneum mare secludit: prima est Moesia, a messium proventu vocata; unde et eam veteres Cereris horreum nuncupabant. Haec autem ab oriente ostiis Danubii iungitur, ab Euro vero Thraciae, a meridie Macedoniae, ab occasu Histriae copulatur. Post Moesiam autem Pannonia est. Inde Noricus ager frigidus et parcius fructuosus.

marea Caspică, care este la apus; de aici a coborît la miazăzi pînă la culmea munților Caucaz...

XIV, 4, 3. Prima regiune a Europei (este) Sciția inferioară, care începe de la mlaștina Meotică și se întinde între Dunăre și Oceanul nordic pînă în Germania; acestei țări în general i se zice barbară, din cauza neamurilor barbare de care este locuită. Prima parte a ei este Alania, care ajunge pînă la lacurile Meotice. După aceasta Dacia, unde (este) și Goția, apoi Germania...

XIV, 4, 4. Germania, după Sciția inferioară de la Dunăre, închisă între luviul Rin și Ocean.

XIV, 4, 5. Dintre provinciile pe care le-a despărțit Dunărea de la marea Barbarică la marea Mediterană, prima este Moesia, numită (astfel) de la producția de grîne. De aceea cei vechi o numeau grînarul Cererei[6]. Aceasta se unește la răsărit cu gurile Dunării, în partea de unde suflă vîntul Eurus este vecină cu Tracia, la miazăzi cu Macedonia, la apus cu Histria. După Moesia, este Pannonia. Apoi Noricum, ținut rece și mai puțin roditor.

---

[6] Cf. Solinus, 21,3 (IR, p. 731).

COSMOGRAPHIA

I, 12, 11. Sexta ut hora noctis Scitharum est patria, unde Sclavinorum exorta est prosapia, sed et Itites et Chimabes ex illis egressi sunt. cuius post terga oceanum non invenimus navigari. Septima ut hora noctis Sarmatum est patria; ex quo patria gens Carporum, quae fuit expedita in bello, egressa est. cuius post terga oceanus innavigabilis est.

Octava ut hora noctis Roxolanorum est patria. cuius post terga infra oceanum procul magna insula Antiqua Scithia reperitur. quam insulam plerique phylosophi... historiographi conlaudant; quam et Iordanus, sapientissimus cosmographus, Scanzan appellat. ex qua insula... pariterque gentes occidentales egressae sunt; nam Gothos et Danos, una simul Gepidas ex ea antiquitus exisse legimus.

I, 13, 12. Sed si legeris, Odo care, bellum quod gessit Traianus Romanorum imperator, quando litus totum arctoum oceanum ambulavit, quando et Dacorum regem devicit, mirifice ibidem inveniens, quomodo mirabanturRomanorum sapientissimi arbitrantes detinere terram aequaliter.

I, 17, p. 14. Nos denique volumus... quamque circa litus quatuor principalia colfora maris designare, id est... secundum colfum Ponticum, qui remigatur iuxta litus maris ab Iero et Caldeorum terra usque ad Lazorum patriam, revolvitur autem ab Asilia, Avasgia, Phanugoria usque Vosporum vel Chersona et usque introitum Danubii fluminis in mare.

IV, 5, p. 47. Nec non iuxta regionem Meotidam est patria maxima qui dicitur Dardania in qui diverse patrie usque ad Mare Magnum Ponticum pertingunt; nos eorundem regionum civitates secundum praenominatum Livianum exposuimus. item ad aliam partem sunt civitates quae dicuntur:

LXIX. GEOGRAFUL DIN RAVENNA

În sec. al VII-lea un autor creştin necunoscut din Ravenna a redactat o lungă operă geografică în cinci cărţi, intitulată *Cosmographia*, care cuprinde aproximativ 5300 de nume. Ea a fost făcută pe baza unei hărţi militare unice, probabil revăzute în sec. al V-lea sau al VI-lea, cu schimbări şi adaosuri din Orosius, Iordanes şi Isidor din Sevilla. Materialul se află în strînsă legătură cu cel din *Tabula Peutingeriana*, iar elementele vechi sînt dintr-un prototip care a stat şi la baza lucrării *Itinerarium Antonini*, din sec. al III-lea.

Ediţia folosită: *Itineraria Romana*. Vol. II, Ravennatis Anonymi *Cosmographia*, edidit Ioseph Schnetz, Teubner, Leipzig, 1940.

DESCRIEREA LUMII

I, 12, 11. A şasea, în ordinea orelor nopţii, este ţara sciţilor, de unde se trage seminţia slavilor. Dar şi itiţii şi chimabii au ieşit din acele locuri. Despre oceanul din spatele acestei ţări am aflat că este nenavigabil. A şaptea, în ordinea orelor nopţii, este ţara sarmaţilor. Din ţara aceasta a ieşit neamul carpilor, care a fost apt pentru războaie. În spatele ei oceanul este nenavigabil.

A opta, în ordinea orelor nopţii, este ţara roxolanilor. În spatele ei în josul oceanului în depărtare se află insula Vechea Sciţie. Această insulă cei mai mulţi filozofi... istoriografi o laudă mult; pe aceasta şi Iordanes, prea înţeleptul cosmograf, o numeşte Scandia[1]. Din insula aceasta... au ieşit de asemenea şi neamurile occidentale. Am citit că în vechime au ieşit dintr-însa goţii, danezii împreună cu gepizii.

I, 13, 12. Dar dacă citeşti, dragă Odo, despre războiul pe care Traian, împăratul romanilor, l-a purtat atunci cînd a cutreierat tot oceanul de nord şi cînd a învins pe regele dacilor, vei găsi acolo un lucru de mirare, şi anume în ce chip se minunau cei mai înţelepţi dintre romani, ei care socoteau că stăpînesc în egală măsură tot pămîntul.

I, 17, p. 14. În sfîrşit, noi am vrut să arătăm... şi cele patru principale golfuri ale mării de lîngă uscat, adică... al doilea este golful Pontic care se întinde de-a lungul ţărmului, de la Iero şi ţara haldeilor pînă în ţara lazilor, iar apoi se rostogoleşte de la Absilia, Phanagoria pînă la Bosfor sau Cherson şi pînă la intrarea fluviului Dunărea în mare.

IV, p. 5, 47. Iar în dreptul regiunii meotice este ţara foarte mare numită Dardania, în care se întind diverse ţări pînă la marea cea mare a Pontului... noi am arătat oraşele din aceste regiuni după mai sus numitul Livianus... De asemenea în altă parte sînt oraşele care se numesc: Tyras[2] ... Ermenium,

---

[1] Cf. *Get.*, 25 urm.

[2] Drumul care începe de la cetatea Albă, ducînd prin pasul Angustia (Breţcu) la Porolisum (Moigrad), forma legătura între cele două ramuri sarmate, roxolanii şi iazigii (IR, p. 703, n. 103).

Phira... Ermenium, Urgum, Sturium, Congri, Parollisum, Certie. Item ad aliam parte sunt civitates, id est Stoma Peuci, Salsovia, Egypsum, Novioduno, Dinogessia, Arubion, Roramis, Birafon, Carsion, Capidava.

Per quas diversas patrias transeunt plurima flumina, inter cetera que dicuntur... item fluvius Mariscus.

IV, 6, p. 47. Iterum iuxta Mare Magnum est patria que dicitur Tratia... p. 48. in qua Tratia plurimas fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est circa litore maris... Dionisopolis, Bizoi, Timum, Tirissa, Callatis, Stratonius, Tomis, Istriopolis.

Inter vero Tratiam vel Macedoniam et Mysiam inferiorem modo Bulgari habitant, qui ex supra scripta Maiore Scythia egressi sunt.

IV, 7, pp. 49—50. Iterum... ponuntur Misie due, id est inferior et superior... in qua Misia plurimas fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est Bireon, Carsion, Capidava, Sancidapa, Durostolon, Tegulitia, Nigrinianis, Stamarisca,... Item trans fluvium Danubium sunt civitates Mysie inferioris, id est Porolissos, Certie, Lagiana, Optatiana, Macedonica, Napoca, Patabissa, Salinis,, Brutia, Apulon, Sacidaba, Cedonia, Caput Stenarum, Betere, Aluti, Romulas. Item iuxta ipsam Cedoniam est civitas quae dicitur Burticum, Blandiana, Germigera, Petris, Aquas, Sarmazege, Augmonia, Augusti.

IV, 11, p. 52. Ex cuius Sarmatie montibus exeunt plurima flumina, inter cetera unum procedit ‹in› Oceano quod dicitur Bangis et aliud venit quasi ad partem ‹septentrionalem› Danubii, quod dicitur Appion.

IV, 14, pp. 53—54. Iterum ad partem quasi meridianam, ut dicamus ad spatiossossimam terram, sunt patrie spatiosissime quae dicuntur Datia prima et secunda, que et Gepidia appellatur, ubi modo Uni qui et Avari inhabitant. quas utrasque Datias plurimi descripserunt phylosophi, ex quibus ego legi Menelac et Aristarchum Gothorum phylosophos, sed ego secundum Sardatium ipsas patrias designabi. in quas Dacorum patrias antiquitus plurimas fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est Drubetis, Medilas, Pretorich, Panonin, Gazanam, Masclunis, Tibis, qui coniungitur cum civitate Agmonia patrie Misie.

Item ad aliam partem sunt civitates in ipsas Datias, id est Tema, Tiviscum, Gubali, Zizis, Bersovia, Arcidaba. Canonia, Potula, Bacaucis.

Per quas Dacorum patrias transeunt plurima flumina, inter cetera quae dicuntur Tisia, Tibisia, Drica, Marisia, Arine, Gilpit, Gresia.

Que omnia flumina in Danubio merguntur: nam fluvius Flautasis finit patriam. temen ipsas patrias praefatus Iordanis chronographus subtilius exposuit.

V, 11, p. 93... Thira, Tyremsum, Istriopolis, Tomis, Stratonis, Calliatis, Turisia, Byzoris, Tumo, Dionisopolis... Mesembria.

A super scripta civitate que dicitur Chimerium circa ipsa ipsa littora maris usqua ad civitate que nominatur Mesembria sunt civitates triginta quatuor et supputantur miliaria mille viginti tres.

Urgum, Sturium, Congri, Porolissum, Cersiae. De asemenea în altă parte[3] sînt orașe, și anume: Gura Peuce, Salsovia, Aegyssus, Noviodunum, Dinogetia, Arrubium, Troesmis, Beroë, Carsium, Capidava.

Prin aceste diferite țări trec mai multe fluvii, între altele acelea care se numesc... de asemenea fluviul Mureș.

IV, 6, 47. Tot lîngă Marea cea Mare este țara care se numește Tracia. În această Tracie am citit că au fost foarte multe orașe, dintre care vom arăta pe unele și anume lîngă țărmul mării... Dionysopolis, Bizone, Timum, Tiriza, Callatis, Stratonis, Tomis, Histria.

Iar între Tracia sau Macedonia și Moesia Inferioară locuiesc acum bulgarii, care au ieșit din Sciția Mare mai suspomenită.

IV, 7, p. 49—50. Tot așa... sînt așezate două Moesii, adică cea de Jos și cea de Sus... În această Moesie am citit că au existat numeroase orașe dintre care vom arăta pe unele și anume: Beroë, Carsium, Capidava, Sucidava, Durostorum, Tegulicium, Nigriana,[4] Transmarisca... De asemenea, peste fluviul Dunărea, sînt orașele Moesiei Inferioare,[5] și anume: Porolissum, Certia, Largiana, Optatiana, Macedonica,[6] Napoca, Potaissa, Salinae, Brucla, Apulum, Acidava, Cedonia, Caput Stenarum, Pons Vetus, Pons Aluti, Romula. De asemenea lîngă însăși Cedonia este un oraș cu numele Burticum, Blandiana, Germisara, Petris, Aquae, Sarmizegetusa, Acmonia.

IV, 11, p. 52. Dintre munții acestei Sarmații izvoresc numeroase rîuri, între altele unul numit Bangis se varsă în ocean, iar altul, cu numele Apus, vine cam în partea de miazănoapte a Dunării.

IV, 14, p. 53—54. Tot așa cam în partea sudică, ca să vorbim despre un pămînt foarte întins, se află regiuni foarte întinse care se numesc Dacia Prima și Secunda numite și Gepidia, unde locuiesc acum hunii numiți și avari. Amîndouă aceste Dacii au fost descrise de foarte mulți filosofi dintre care eu am citit pe Sardonius și Hylas și pe Aristarh, filosofi ai grecilor. Dar regiunile înseși le-am descris după Sardonius. În aceste regiuni ale dacilor am citit că odinioară au existat foarte multe orașe, dintre care vom arăta pe unele, și anume: Drobeta, Ad Mediam, Praetorium, Ad Pannonios, Gaganis, Masclianis, Tibiscum, care se leagă cu orașul Acmonia din provincia Moesia. De asemenea în altă parte există orașe chiar în Dacii, și anume: Tema, Tibiscum, Caput Bubali, Aizizis, Bersovia, Argidava, Centum Putea, Bacaucis.

Prin aceste regiuni ale dacilor trec foarte multe rîuri, între altele și acele care sînt numite Tisia, Tibiscum, Drica, Marisis, Miliare, Gilpit, Crisia.

Toate aceste rîuri se varsă în Dunăre. Căci rîul Flutausis formează hotarul regiunii. Totuși mai sus-amintitul cronicar Iordanes le-a expus mai amănunțit.

V, 11, p. 93. ... Tyras, Histria, Tomis, Stratonis, Callatis, Tirizis, Bizone, Timum, Dionysopolis... Mesembria.

De la mai sus-amintitul oraș cu numele de Chimerium, de-a lungul țărmului mării, pînă la orașul care se numește Mesembria, sînt treizeci și patru de orașe și se socotesc o mie și douăzeci de mile.

---

[3] În Moesia Inferioară.

[4] Deși apare și în Tab. Peut., VIII, 2(cf. IR, p. 739) numele adevărat pare să fi fost Candidiana (Malăk Preslaveț, Bulgaria).

[5] În realitate ale Daciei. Confuzie datorită pierderii de demult a provinciei.

[6] Probabil legiunea a V-a Macedonica, cu sediul la Potaissa (Turda).

LXX. CHRONICON PASCHALE

I, 47, 13—18 (P 27 b-c). Εἰσὶν δὲ τὰ τοῦ Ἰάφετ ἔθνη ἀπὸ Μηδίας ἕως τοῦ ἑσπερίου κατεσπαρμένα Ὠκεανοῦ βλέποντα τὰ πρὸς βοῤῥᾶν οὕτως· Μῆδοι, Ἕλληνες... Σαυρομάται, Γάλλοι, Ταύριοι, Βάσαντες, Ἰλλυριοί... Θρᾷκες... Ἰλλυρικοί, Ἰστροί...

I, 48, 1—18 (P 27 c-d). Οἱ δὲ ἐπιστάμενοι αὐτῶν γράμματά εἰσιν οὗτοι· Καππάδοκες, Ἴβηρες οἱ καὶ Τυράννιοι, Ταβαρινοί, Λατῖνοι οἷς χρῶνται οἱ Ῥωμαῖοι, Σαρμάται, Σπανοί, Σκύθες, Ἕλληνες, Βασταρνοί, Μῆδοι, Ἀρμένιοι...

Αἱ δὲ χῶραι αὐτῶν εἰσι κατὰ τὰς φυλὰς αὐτῶν αὗται... Σαρματίς, Ταυριαννίς, Βασταρνίς, Σκυθία, Θρᾴκη, Μακεδονία, Δαλματία... Ἰλλυρίς.

I, 51, 14—21 — 52, 1—2 (P 29 b). Χανανίων δέ εἰσι πατριαὶ σὺν Χαναὰν τῷ πατρὶ αὐτῶν ιβ'... Σιδῶνα, ἐξ οὗ Μυσοί... Γεργεσαῖον, ἐξ οὗ Σαρμάται. Εὐαῖον, ἐξ οὗ Παννώνιοι. Ἀρουκαῖον, ἐξ οὗ Παίονες. Ἀσενναῖον, ἐξ οὗ Δελμάται.

I, 55, 14—18 (P 31 b). Ταῦτα δέ εἰσιν τὰ ἐξ αὐτοῦ γενόμενα ἔθνη· α' Ἑβραῖοι, οἱ καὶ Ἰουδαῖοι... ιβ' Σκύθαι.. ιε' Παίονες...

I, 56, 12—21 — 57, 1—9 (P 31 d—32 b). Τὰ δὲ ἔθνη ἃ διέσπειρε Κύριος ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐν ταῖς ἡμέραις Φαλὲγ καὶ Ἰεκτὰν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ πυργοποιΐᾳ, ὅτε συνεχύθησαν αἱ γλῶσσαι αὐτῶν, ἐστὶν ταῦτα· α' Ἑβραῖοι οἱ καὶ Ἰουδαῖοι... λε'... Σκύθες... λη' Βοσποριανοί... μθ' Θρᾷκες, ν' Μυσοί, να' Βέσσοι, νβ' Δάρδανοι, νγ' Σαρμάται, νδ' Γερμανοί, νε' Παννώνιοι οἱ καὶ Παίονες, νς' Νώρικοι, νζ' Δελμάται...

I, 60, 7—8 (P 33 c). Σαρματῶν ἔθνη καὶ ἀποικίαι εἰσὶ δύο, α' Ἀμαξόβιοι, β' Γραικοσαρμάται.

I, 61, 16—21 — 62, 1—4 (P 34 c). Ποταμοὶ γάρ εἰσιν ὀνομαστοὶ μ'... ις' Βορυσθένης... κγ' Βοῖος... λγ' Στρυμών, λδ' Παρθένιος, λε' Ἴστρος...

I, 62, 5—7 (P 34 c). Ἔδοξε μοὶ καὶ τὰς ἐπισήμους πόλεις τῶν ἑπτὰ κλιμάτων ἐξειπεῖν...

I, 64, 3—6 (P 35 a). Κλίματος ἕκτου... Μυσίας τῆς κάτω Ὀδησσός, Δορόστολος· Θρᾴκης Ἀπολλωνίας, Ἀγχίαλος, Βυζάντιον.

LXX. CHRONICON PASCHALE

Sub acest titlu s-a păstrat o cronică universală de la facerea lumii pînă la anul 628. Autorul, probabil cleric, şi-a scris opera nu numult după anul 628 înşirînd evenimentele în ordine cronologică. Pentru cele întîmplate înainte de anul 532 a folosit cronica lui Malalas, iar pentru anii 532—600 *Fasti consulares*. Sfîrşitul conţine evenimente trăite de autor şi are o valoare proprie.

Ediţia folosită: *Chronicon Paschale*, recensuit Ludovicus Dindorf, Bonn, 1832.

I, 47, 13—18 (P 27 b—c). Neamurile care se trag din Iafet, răspîndite către nord de la Media pînă la Oceanul occidental, sînt următoarele: mezii grecii... sarmaţii, gallii, taurii, basantii, illirii..., tracii, ... iliricii, istrii...

I, 48, 1—8 (P. 27 c—d). Cei care îşi cunosc literile sînt următorii: capadocienii, iberii care se numesc şi tiranieni, tabarinii, latinii,(literele) pe care le folosesc romanii, sarmaţii, spanii, sciţii, grecii, bastarnii, mezii, armenii.

Regiunile lor după triburi sînt acestea: ... Sarmaţia, Tauriana, Bastarnia, Sciţia, Tracia, Macedonia, Dalmaţia, ... Iliria.

I, 51, 14—21 — 52, 1—2 (P 29 b). Neamurile hananeenilor, cu Hanaan, tatăl lor, sînt douăsprezece: Sidon, din care se trag mysii... Gergesaeus, din care se trag sarmaţii. Evaeus, din care se trag peonii. Arucaeus, din care se trag peonii. Asennaeum, din care se trag dalmaţii.

I, 55, 14—18 (P 31 b). Acestea sînt neamurile care se trag din el: 1. evreii, care se numesc şi iudei, ... 12. sciţii, ... 15. peonii...

I, 56, 12—27 — 57, 1—9 (P d—32 b). Neamurile pe care domnul dumnezeu le-a împrăştiat pe pămînt după potop în zilele lui Faleg şi Iectan, fratele său întru construirea turnului, cînd li s-au amestecat limbile, sînt acestea: 1. evreii, care se numesc iudei, ... 35. scitii... 38 bosporianii... ... 49. tracii, 50. mysii, 51. besii, 52. sardanii, 53, sarmaţii, 54. germanii, 55. panonii, care se numesc şi peoni, 56. noricii, 57. dalmaţii...

I, 60, 7—8 (P. 33 c). Neamurile şi coloniile sarmaţilor sînt două: 1. hamaxobii şi 2. grecosarmaţii.

I, 61, 16—21—62, 1—4 (P 34 c) .... Sînt 40 de fluvii renumite:... 16. Boristene, ... 23. Bois... 33. Strymon, 24. Parthenius. 35. Istrul...

I, 62, 6—7 (P 34 c.). Cred că e bine să enumăr oraşele însemnate ale celor şapte climate...

I, 64, 3—6 (P. 35 d). Ale climatului al şaselea: ...În Moesia Inferior: Odessus, Dorostolos; în Tracia: Apollonia, Anchialos, Bizanţ.

I, 84, 15—21 — 85, 1—7 (P 47 a). Ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἐβασίλευσεν τῶν Αἰγυπτίων πρῶτος ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Χάμ Σέσωστρις, ὅστις ὁπλισάμενος ἐπολέμησεν Ἀσσυρίοις καὶ ὑπέταξεν αὐτοὺς καὶ τοὺς Χαλδάιους καὶ Πέρσας ἕως Βαβυλῶνος. ὁμοίως δὲ ὑπέταξε καὶ τὴν Ἀσίαν πᾶσαν καὶ Εὐρώπην καὶ τὴν Σκυθίαν καὶ τὴν Μυσίαν. καὶ ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐκ τῆς χώρας τῆς Σκυθίας ἐπελέξατο ἀνδρῶν νεανίσκων πολεμιστῶν χιλιάδας δεκαπέντε, οὕστινας μετανάστας ποιήσας ἐκέλευσεν αὐτοὺς οἰκεῖν ἐν τῇ Περσίδι, δοὺς αὐτοῖς χώραν ἐκεῖ ἣν ἐπελέξαντο. καὶ ἔμειναν ἐν Περσίδι οἱ αὐτοὶ Σκύθαι ἐξ ἐκείνου ἕως τῆς νῦν, οἵτινες ἐκλήθησαν παρὰ τῶν Περσῶν Παρθυαῖοι, ὅ ἐστιν Περσικῇ γλώσσῃ Σκύθες, οἵ καὶ τὴν φορεσίαν καὶ τὴν λαλίαν καὶ τοὺς νόμους Σκυθῶν ἔχουσιν ἕως τῆς νῦν, καί εἰσιν μαχιμότατοι ἐν τοῖς πολέμοις, καθὼς Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα συνεγράψατο.

I, 88, 14 (P 49 a). Σχόλιον. Σκυθισμὸς ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἄχρι τῆς τοῦ πύργου οἰκοδομῆς ἐπ' ὀλίγοις ἔτεσιν, τουτέστιν ἕως Ῥαγαῦ. Οἵτινες ἐπὶ τὸ τῆς Εὐρώπης νενευκότες τῷ τῆς Σκυθίας μέρει καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἔθεσιν προσεκρίθησαν ἕως τῆς τοῦ Ῥαγαῦ ἡλικίας καὶ ἐπέκεινα, ἐξ οὗπερ οἱ Θρᾷκες γεγόνασιν.

I, 508, 6—8 (P 273 a). Anno 271. Ἐπὶ τούτου Κλαυδίου ἐνικήθησαν Γότθοι καὶ παρέλαβε τὸ Σίρμιον. Κλαύδιος τελευτᾷ ἐν Σιρμίῳ, ὢν ἐτῶν νς'.

I, 527, 16—17 (P 284). Anno 328. Κωνσταντῖνος ὁ εὐσεβὴς τὸν Δανοῦβιν πλειστάκις ἐπέρασεν καὶ γέφυραν αὐτῷ λιθίνην ἐποίησεν.

I, 535, 6—10 (P 289 b). Anno 349. Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων ἀπεκτάνη Κώνστας ἐν Γαλλίαις ὑπὸ Μαγνεντίου, ἄρξας ἔτη ιβ', καὶ ἐπήρθη Μαγνέντιος πρὸ ιε' καλανδῶν φεβρουαρίων, καὶ Βετρανίων εἰς τὸ Σίρμιον καλάνδαις μαρτίαις.

I, 541, 15—19 (P 293 a). Anno 355. Τούτῳ τῷ ἔτει Γάλλος ὁ καὶ Κωνστάντιος, Καῖσαρ ὤν, ἐκ διαβολῆς, ὡς παρὰ γνώμην Κωνσταντίου τοῦ Αὐγούστου ἀποκτείνας ἔπαρχον πραιτωρίων καὶ κυέστωρα, μετασταλλεὶς ἀπὸ τῆς Ἀντιοχέων ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ Αὐγούστου ἐν Ἴστρῳ τῇ νήσῳ ἀνῃρέθη.

I, 549, 17—21 (P 297 b). Anno 363. Ἐμαρτύρησεν δὲ καὶ ἐν Δοροστόλῳ τῆς κατὰ τὴν Θράκην Σκυθίας Αἰμιλιανός, ἀπὸ στρατιωτῶν πυρὶ παραδοθεὶς ὑπὸ Καπετωλίνου οὐϊκαρίου, πολλοί τε ἄλλοι κατὰ διαφόρους τόπους καὶ πόλεις καὶ χώρας διέτρεψαν τῇ εἰς Χριστὸν ὁμολογίᾳ ὧν οὐκ ἔστιν ῥᾴδιον τὸν ἀριθμὸν ἐξειπεῖν καὶ τὰ ὀνόματα.

I, 561, 1—4 (P 303 c). Anno 378. Ἐπήρθη Θεοδόσιος Αὔγουστος ἐν Σιρμίῳ ὑπὸ Γρατιανοῦ Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ γυναικαδελφοῦ μηνὶ αὐδηναίῳ πρὸ ιδ' καλανδῶν φεβρουαρίων καὶ εἰσῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μηνὶ δίῳ πρὸ η' καλανδῶν δεκεμβρίων.

I, 583, 9—11 (P 315 c). Anno 439. ὑπ. Κύρου μόνου. Ἐπὶ τούτου ἐσφάγη Ἰωάννης Οὐάνδαλος ἐν τῇ Θράκῃ.

I, 583, 12—15 (P 315 c). Anno 442. ὑπ'. Εὐδοξίου καὶ Διοσκόρου. Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων ἐπέρασαν οἱ Οὖννοι καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν ἠρήμωσαν Ἀττίλας καὶ Βλίδας.

I, 84, 15—21—85, 1—7 (P 47 a). În timpul următor a domnit în Egipt primul din tribul lui Ham, Sesostris, care după ce și-a pregătit o armată, a pornit cu război împotriva asirienilor, i-a supus și pe ei și pe haldei și pe perși pînă la Babilon. Tot așa a supus Asia toată, Europa, Sciția și Moesia. La întoarcerea sa în Egipt a ales din regiunile Sciției cinsprezece mii de tineri războinici, pe care i-a strămutat și le-a poruncit să locuiască în Persia, dîndu-le acolo regiunea pe care au ales-o. Și au rămas în Persia de atunci pînă acum acești sciți, care au fost numiți de perși parți, adică sciți în limba persană; ei păstrează pînă acum portul, graiul și legile sciților și sînt foarte viteji în războaie, după cum a scris despre acestea Herodot prea înțeleptul.

I, 88, 14 (P 49 a). Sholie. Scitismul: din zilele lui Noe, după potop, pînă la construirea turnului și a Babilonului și puțini ani în urma construirii turnului, adică pînă la Ragav. Cei care s-au îndreptat spre Europa trăiesc în părțile Sciției, și și-au ales obiceiurile lor pînă în timpul lui Ragav și (cei de) dincolo, pînă unde sînt tracii.

I, 508, 6—8 (P 273 a). Anul 271. În vremea acestui Claudius au fost răpuși goții, ia el a luat Sirmium. Claudius a murit la Sirmium, în vîrstă de 56 de ani.

I, 526, 16—17 (P 284). Anul 328. Constantin evlaviosul a trecut în mai multe rînduri Dunărea și a făcut peste ea un pod de piatră.

I, 535, 6—10 (P 289 b). În anul 349. În timpul acestor consuli Constans a fost ucis în Galia de Magnentius, după o domnie de 12 ani și a fost ridicat Magnentius în ziua a cinsprezecea înainte de calendele lui februarie [1] și Vetranius în Sirmium la calendele lui martie [2].

I, 641, 15—19 (P. 293 a) Anul 355. În acest an caesarul Gallus, zis și Constantius, l-a ucis prin mișelie, oarecum fără voința împăratului Constanțiu, pe prefectul pretoriului și pe cvestor. Fiind chemat din Antiohia de către Constanțiu Augustul, a fost surghiunit în insula Istros.

I, 549, 17—21 (P. 297). Anul 363. A suferit martiriul și în Dorostolos, oraș al Sciției de lîngă Tracia, Aemilianus, fiind aruncat în foc de soldați sub vicarul [3] Capitolinus, mulți alții, în diferite locuri, orașe și țări, s-au distins prin mărturisirea întru Hristos, al căror număr și nume nu e ușor de spus.

I, 561, 1—4 (P 303 c). Anul 378. Theodosius a fist ridicat Augustus în Sirmium de către Gratianus Augustus, fratele soției sale, în luna audianeus, în ziua a patrusprezecea înainte de calendele lui februarie [4] și a intrat în Constantinopol în luna dius ziua a opta înainte de calendele lui decembrie [5].

I, 583, 9—11 (P 315 c). Anul 439, consul fiind Cyrus singur. În timpul consulatului acestuia a fost ucis Ioan Vandalul în Tracia.

I, 583, 12—15 (P 315 c) Anul 442. În timpul consulilor Eudoxius și Dioscurus. În timpul acestor consuli au trecut hunii și au devastat Illyricul, Attila și Blidas.

---

[1] La 18 ianuarie
[2] La 1 martie
[3] Locțiitor al guvernatorului întregei Tracii.
[4] La 19 ianuarie, anul 378.
[5] Theodosius a intrat în Constantinopol prima dată în anul 380, în ziua a optsprezecea înainte de calendele lui februarie.

I, 586, 3—7a(P 317α). Anno 447. ὑπ. Ἀρδαβουρίου καὶ Ἀλυπίου. Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων Μαρκιανούπολις παρελήφθη, καὶ ἐσφάγη Ἀνάργισκος στρατηλάτης Θρᾴκης. Καὶ αὐτῷ τῷ ἔτει ἐγένοντο σεισμοὶ μεγάλοι, ὥστε τὰ τείχη πεσεῖν.

I, 587, 7—21 — 588, 1—6 (P 318 a). Ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου καὶ Οὐαλεντινιανοῦ Αὐγούστων ἐπεστράτευσεν κατὰ Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως Ἀττίλας ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Γηπέδων Οὔννων, ἔχων πλῆθος μυριάδων πολλῶν. καὶ ἐδήλωσεν διὰ Γότθου ἑνὸς πρεσβευτοῦ Οὐαλεντινιανῷ βασιλεῖ Ῥώμης· «Ἐκέλευσέ σοι δι' ἐμοῦ ὁ δεσπότης μοῦ καὶ δεσπότης σου Ἀττίλας ἵνα εὐτρεπίσῃς αὐτῷ παλάτιν». ὁμοίως καὶ Θεοδοσίῳ βασιλεῖ τὰ αὐτὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδήλωσεν δι' ἑνὸς Γότθου πρεσβευτοῦ. καὶ ἀκηκοὼς Ἀέτιος ὁ πρῶτος συγκλητικὸς Ῥώμης τὴν ὑπερβάλλουσαν τόλμαν τῆς ἀπονενοημένης ἀποκρίσεως Ἀττίλα, ἀπῆλθε πρὸς Ἀλλάριχον εἰς τὰς Γαλλίας, ὄντα ἐχθρὸν Ῥώμης διὰ Ὀνώριον, καὶ προετρέψατο αὐτὸν ἅμα αὐτῷ κατὰ Ἀττίλα, ἐπειδὴ ἀπώλεσεν πόλεις πολλὰς τῆς Ῥωμης. Καὶ ἐξαίφνης ἐπιῤῥίψαντες αὐτῷ, ὡς ἔστιν ἡπληκευμένος πλησίον τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ, ἔκοψαν αὐτοῦ χιλιάδας πολλάς. εἰς δὲ τὴν συμβολὴν ὁ Ἀλλάριχος πληγὴν λαβὼν ἀπὸ σαγίττας τελευτᾷ. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἀττίλας τελευτᾷ καταφορᾷ αἵματος διὰ τῶν ῥινῶν ἐνεχθεὶς νυκτὸς μετὰ Οὔννας παλλακίδος αὐτοῦ καθεύδων, ἥτις κόρη καὶ ὑπενοήθη ὅτι αὐτὴ ἀνεῖλεν αὐτόν· περὶ οὗ πολέμου συνεγράψατο ὁ σοφώτατος Πρίσκος ὁ Θρᾴξ.

I, 598, 3—9 (P 323 d). Anno 469. Ἐπὶ τούτου τοῦ προκειμένου ὑπάτου Δινζέριχος, υἱὸς Ἀττίλα, ἐσφάγη ὑπὸ Ἀναγάστου τοῦ στρατηλάτου Θρᾴκης, καὶ εἰσῆλθεν ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἱππικοῦ ἀγομένου, καὶ ἐπόμπευσεν διὰ τῆς μέσης, καὶ ἀνηνέχθη εἰς τὸν Ξυλόκιρκον καὶ ἐπάγη ἐν ξύλῳ· καὶ ἐξῆλθε πᾶσα ἡ πόλις εἰς θέαν αὐτῆς ἐπὶ ἡμέρας ἱκανάς.

I, 712, 12—21 — 713, 1—14 (P 391 b-c). Anno 623. Τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ μηνὶ δαισίῳ, κατὰ Ῥωμαίους ἰουνίου ε΄, ἡμέρᾳ πρώτῃ, ὄντος τοῦ βασιλέως Ἡρακλείου εἰς τὰ Θρᾴκια μέρη μετά τινων ἀρχόντων καὶ τινων οὐ μόνον κτητόρων καὶ κληρικῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐργαστηριακῶν καὶ δημοτῶν ἐξ ἑκατέρου μέρους καὶ πλήθους ἄλλου οὐκ ὀλίγον, πλησιάσαντος τῷ μακρῷ τείχει τοῦ Χαγάνου τῶν Ἀβάρων μετὰ πλήθους ἀπείρου, μελλούσης, ὡς καθὼς ἐφημίσθη, μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀβάρων εἰρήνης γίνεσθαι, καὶ μέλλοντος ἱππικοῦ ἐν Ἡρακλείᾳ ἄγεσθαι, τῇ φήμῃ ταύτῃ συναπαχθὲν πλῆθος ἄπειρον ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πανευδαίμονος, καὶ περὶ ὥραν δ΄ τῆς κυριακῆς αὐτῆς ὁ Χαγάνος τῶν Ἀβάρων τῷ φραγελλίῳ αὐτοῦ ἔνευσεν, καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ ὁρμήσαντες εἰσῆλθον τὸ μακρὸν τεῖχος, ἐκείνου μείναντος ἔξωθεν τοῦ τείχους, μετά τινων τῶν αὐτοῦ, καὶ ὡς καθὼς εἶπεν ὅτι καὶ τὸ τεῖχος εἰσήρχετο καὶ τὴν πόλιν παρελάμβανεν, εἰ μὴ ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐκώλυσεν· πλὴν οἱ αὐτοῦ εἰσελθόντες αὐτῇ τῇ κυριακῇ ἀπὸ ἑσπέρας ἕως τῆς Χρυσῆς πόρτας πάντας ἐπραίδευσαν οὓς ηὗρον ἔξω τῆς πόλεως μετὰ καὶ τῶν ἐν τοῖς προαστείοις ὅπως οὖν εὑρεθέντων ἀνθρώπων τε καὶ ἀλόγων παντοδαπῶν. εἰσῆλθον δὲ καὶ εἰς τοὺς ἁγίους Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν ἐν Βλαχέρναις, καὶ εἰς τὸν Ἀρχάγγελον πέραν εἰς τὰ Προμώτου, καὶ οὐ μόνον ὅτι τὰ κιβούρια καὶ ἄλλα κειμήλια ἀφείλοντο, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν τραπέζαν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀρχαγγέλου κατέκλασαν, καὶ πάντας μετὰ τῶν ἀφαιρεθέντων αὐτῶν μετῴκισαν πέραν τοῦ Δανουβίου, μηδενὸς ἀντιστατοῦντος.

I, 586,3—7 (P 317 a). Anul 447. În timpul consulilor Ardaburus şi Alypius. În timpul acestor consuli a fost luat Marcianopolis şi a fost ucis Anargiscus, comandantul militar al Traciei. În acelaşi an au fost cutremure mari, încît zidurile s-au năruit.

I, 587, 7—12—588, 1—6 (P 318 a). În timpul domniei Auguştilor Theodosius şi Valentinianus a pornit expdiţia împotriva Romei şi a Constantinopolului Attila, cel din neamul gepizilor huni, cu o nenumărată mulţime de trupe. Printr-un sol got i-a făcut cunoscut lui Valentinianus, împăratului Romei: „Ţi-a poruncit prin mine stăpînul meu şi stăpînul tău Attila să-i pregăteşti palatul". Deasemenea i-a făcut cunoscut acelaşi lucru şi împăratului Theodosius în Constantinopol, printr-un sol got. Aetius, primul senator al Romei, auzind îndrăzneala mare a cererii zmintite a lui Attila, a plecat în Gallia la Alaric, care era duşman al Romei din cauza lui Honorius şi l-a atras de partea sa împotriva lui Attila, fiindcă (acesta) distrusese multe oraşe ale Romei. Năvălind asupra lui pe neaşteptate, cînd era cu tabăra lîngă fluviul Dunărea, i-au ucis multe mii (de oameni). În timpul luptei Alaric a fost lovit de o săgeată şi a murit. De asemenea şi Attila a murit din cauza unei hemoragii din nas, noaptea, pe cînd dormea cu ţiitoarea sa hună; această tînără a fost bănuită că l-a omorît. Despre acest război a scris prea înţeleptul Priscus din Tracia.

I, 598, 3—9 (P 323 d). Anul 469. În timpul acestui consul, pomenit mai înainte [6], Dengizic, fiul lui Atila, a fost ucis de Anagastus, comandantul militar al Traciei, iar capul lui a fost adus la Constantinopol, în timp ce aveau loc jocurile de circ, a fost condus prin mijlocul (oraşului), a fost dus în Xilocirc şi înfipt într-un par .Tot oraşul a ieşit să-l vadă cîteva zile.

I, 712, 12—21—713, 1—14 (P 391 b—d). Anul 623. În acest an, în luna daisios [4], la romani 5 iunie, ziua întîia, aflîndu-se împăratul Heraclius în părţile Traciei, împreună cu cîţiva comandanţi şi cu alţi cîţiva, nu numai proprietari şi clerici, ci şi meseriaşi şi oameni din popor din ambele stări, şi multă altă lume, s-a apropiat de marele zid hanul avarilor cu o mulţime nenumărată, vrînd, după cum se zicea, să facă pace între romanii şi avari. Urmînd să aibă loc în Heraclea o întrecere hipică, la această veste o mare mulţime de oameni ieşise din prea fericita cetate şi pe la ora a patra a acelei duminici hanul avarilor dădu semn cu biciul său şi toţi cei împreună cu el s-au repezit să treacă peste zidul mare, el însă rămase în afara zidului, cu unii dintre ai săi; şi cum am spus, a pătruns peste zid,şi ar fi luat şi oraşul, dacă nu l-ar fi oprit dumnezeu. Oamenii lui pătrunserăîn acea duminecă, spre seară pînă la Poarta de aur. Îi răpiră pe toţi cîţiîi găsiră în afara oraşului şi pe cei din suburbii, oameni şi vite de tot felul. Ieşiseră şi de sfinţii Cosma şi Damian din Blacherne, şi de la sfîntul Arhan- gel, dincolo, în suburbia lui Promotos. Şi luară nu numai vase şi alte obiecte, ci răpiră şi sfînta masă a bisericii Arhanghelului. Şi pe toate cele răpite le duseră cu dînşii dincolo de Dunăre, fără ca nimeni să li se împotrivească.

---

6 Anthemius Augustus, consul a doua oară, anul 469.

7 Luna *daisios* la macedoneni, la atici *thargelion*, între 15 mai şi 15 iunie.

LXXI. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΣΥΓΚΕΛΛΟΥ

ΕΚΛΟΓΗ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

(p. 402). Ἐν Πόντω πόλις Ἴστρος ἐκτίσθη.

(p. 655). Τραϊανὸς δὲ Δάκας καὶ Σκύθας ὑποτάξας κατ' αὐτῶν ἐθριάμβευσεν, ἐπαρχίαν ποιήσας τὴν Δακίαν.

(p. 705). Σκύθαι περαιωθέντες οἱ λεγόμενοι Γότθοι τὸν Ἴστρον ποταμὸν ἐπὶ Δεκίου πλεῖστοι τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν κατενέμοντο. οὗτοι τοὺς Μυσοὺς φεύγοντας εἰς Νικόπολιν περίεσχον· Δέκιος δὲ ἐπελθὼν αὐτοῖς, ὡς Δέξιππος ἱστορεῖ, καὶ τρισμυρίους κτείνας ἐλαττοῦται κατὰ τὴν μάχην, ὡς καὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἀπολέσαι ληφθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν καὶ Θρᾷκας πολλοὺς ἀναιρεθῆναι. ἐπανιοῦσι δὲ Σκύθαις ἐπὶ τὰ σφέτερα ὁ αὐτὸς Δέκιος ἐπιθέμενος ἀναιρεῖται ἐν Ἀβρύτῳ, τῷ λεγομένῳ φόρῳ Θεμβρωνίῳ, σὺν τῷ παιδὶ διὰ νυκτὸς ὁ θεόμαχος· οἵ τε Σκύθαι μετὰ πλείστων αἰχμαλώτων καὶ λαφύρων ἐπανέρχονται.

(p. 721). Αὐρηλιανός... τὴν Τραϊανοῦ δὲ Δακίαν βαρβάροις ἀφεὶς ἄνδρας καὶ γυναικᾶς (p. 722) εἰς τὸ μεσαίτατον τῆς Μυσίας στήσας ἑκατέρωθεν, Δακίαν δὲ μέσην νομίζεσθαι.

LXXI. GEORGIOS SYNCELLUS

A trăit un timp ca monah în Palestina, apoi a ajuns secretarul tainic al patriarhului Tarasios (784—806) şi după moartea acestuia a alcătuit o *Cronică universală* a evenimentelor mai de seamă de la facerea lumii pînă la anul 284 din era noastră.

Ediţia folosită: *Georgius Syncellus ex recensione* G. Dindorfii, vol. I—II, Bonn 1829.

CULEGERE DE CRONOGRAFE

(p. 402). În Pont a fost întemeiat oraşul Istria.

(p. 655). Traian a învins[1] pe daci şi pe sciţi, a triumfat împotriva lor şi a făcut Dacia provincie romană.

(p. 705). Sciţii numiţi goţi au trecut fluviul Istru împotriva lui Decius şi în număr mare au disputat împărăţia romanilor. Aceştia au strămutat pe moesii fugari în Nicopolis. Decius a pornit împotriva lor, cum povesteşte Dexip, a ucis treizeci de mii şi a fost învins în luptă, încît a pierdut şi Philippopolis, luat de ei, şi au fost ucişi mulţi oameni din Tracia. Pe cînd sciţii se întorceau la vetrele lor, le-a ieşit înainte chiar Decius, dar luptătorul împotriva lui Dumnezeu a fost ucis noaptea în Abrittus, în aşa-numitul *forum Thembronium*, împreună cu fiul său. Sciţii s-au întors acasă cu foarte mulţi prizonieri şi prăzi de război.

(p. 721). Aurelian... a lăsat Dacia lui Traian pe mîinile barbarilor, şi a aşezat bărbaţii şi femeile[2] (p. 722) în partea cea mai de la mijloc a Moesiei, numită *Dacia mediterranea*.

---

[1] Ca şi informaţia anterioară a fost preluată din Eusebius (cf. supra).

[2] Informaţie lipsită de valoare, deoarece reproduce cu greşeli — Dacia Interioară! — ştiri din tradiţia tendenţioasă a lui Eutropius (cf. supra nota 11), care fusese tradus de trei ori în greacă!

LXXII. ΘΕΟΦΑΝΟΥ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

(Anno 5818(326), p. 27—28 De Boor). Τούτῳ τῷ ἔτει Κωνσταντῖνος νικητὴς εὐσεβέστατος κατὰ Γερμανῶν καὶ Σαρματῶν καὶ Γότθων στρατεύσας νίκην ἤρατο κραταιὰν διὰ τῆς τοῦ σταυροῦ δυνάμεως, καὶ τούτους ἐρημώσας εἰς ἐσχάτην αὐτοὺς κατήγαγε δουλείαν.

(Anno 5820(328), p. 28, 19—20 De Boor). Τούτῳ τῷ ἔτει Κωνσταντῖνος ὁ εὐσεβὴς τὸν Δανοῦβιν περάσας γέφυραν ἐν αὐτῷ λιθύνην πεποίηκε καὶ τοὺς Σκύθας ὑπέταξεν.

(Anno 5849(357) 41, p. 42, 19—35; p. 43, 1—31 De Boor). Τούτῳ τῷ ἔτει Ἀθανάσιος καὶ Παῦλος, τελευτήσαντος Εὐσεβίου τοῦ δυσσεβῶς ἄρξαντος τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως, κατῆλθον πάλιν εἰς Ῥώμην πρὸς Ἰούλιον τὸν πάπαν καὶ Κώνσταντα τὸν βασιλέα, ἀδελφὸν Κωνσταντίου. τοῦ γὰρ Εὐσεβίου θανόντος,ὁ λαὸς τὸν Παῦλον τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως ἀνεκατέστησαν, οἱ δὲ Ἀρειανοὶ τὸν Μακεδόνιον ἀντεχειροτόνησαν, ὡς ἐντεῦθεν ἐμφύλιον γενέσθαι πόλεμον· ὅπερ μαθὼν ὁ Κωνστάντιος ἐν Ἀντιοχείᾳ διάγων Ἑρμογένει στρατηλάτῃ κατὰ τὴν Θρᾴκην πεμφθέντι κελεύει ὁδοῦ πάρεργον ποιήσασθαι καὶ ἐκβαλεῖν Παῦλον τῆς ἐκκλησίας· ὅπερ τοῦ Ἑρμογένους πληρῶσαι δοκιμάσαντος, ὁ δῆμος τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐνέπρησε καὶ αὐτὸν Ἑρμογένην ἀπέκτεινε καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἔρριψεν. τότε οὖν ὁ βασιλεὺς μαθὼν ἐξ Ἀντιοχείας εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἤλασε καὶ τὸν Παῦλον τοῦ θρόνου ἐκβαλὼν Μακεδόνιον τέως οὐκ ἐνεθρόνισεν. τότε ὀργιζόμενος διὰ τὸν Ἑρμογένους φόνον τὴν πόλιν ἐζημίωσε τέσσαρας μυριάδας ἄρτων ἡμερησίων ἐκ τῶν δωρηθέντων ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μυριάδων η΄. τότε οὖν ὁ Παῦλος, ὡς προείρηται, πρὸς Ἰούλιον ἦλθε Ῥώμης καὶ ἐπανέλθε μετὰ γραμμάτων αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει. ὁ δὲ Κωνστάντιος καὶ τότε ἐν Ἀντιο-

LXXII. THEOPHANES CONFESSOR

S-a născut pe la mijlocul secolului al VIII-lea (probabil în anul 752) într-o familie bogată, a intrat de timpuriu în mănăstirea de la Sigriane, a luat parte la luptele iconoclastice și a murit în exil, în anul 818, în insula Samotrace. Biserica răsăriteană îl socotește între sfinții mărturisitori, de unde și numele său latinesc *Confessor*. *Cronica* sa a luat naștere între anii 810—814 și a înfățișat evenimentele dintre anii 284—813. Ea prezintă o valoare documentară importantă, îndeosebi pentru evenimentele din secolele VII și VIII.

Ediția folosită: Theophanis *Chronographia* recensuit C. De Boor, vol. I, Leipzig, 1883.

CRONOGRAFIA[1]

(Anul 5818 (326), p. *27—28* De Boor). În acest an Constantin, victoriosul și prea cucernicul, a pornit cu oaste împotriva germanilor, sarmaților și goților și a dobîndit o izbîndă temeinică cu ajutorul crucii; și după ce i-a pustiit, i-a adus la cea din urmă sclavie.

(Anul 5820 (328), p. *28*, 19—20 De Boor). În acest an Constantin cucernicul a trecut Dunărea, după ce a făcut peste ea un pod de piatră, și a supus pe sciți.

(Anul 5849 (357), p. *42*, 19—35; p. *43*, 1—31 De Boor). În acest an Athanasius și Paul, după moartea lui Eusebius, stăpînul nelegiuit al scaunului constantinopolitan, s-au dus iar la Roma, la papa Iuliu și la împăratul Constans, fratele lui Constantius. Căci murind Eusebius, poporul pusese în scaunul constantinopolitan pe Paul, iar arienii hirotoniseseră din partea lor pe Macedonius, așa încît se ivise de aici un război intern. Aflînd de acestea, Constantius, care se afla în Antiohia, a poruncit conducătorului de oști Hermogenes, trimis în Tracia, să facă un adaus de drum și să-l alunge pe Paul de la conducerea bisericii. Pe cînd Hermogenes voia să îndeplinească acest lucru, poporul i-a incendiat casa, l-a ucis și l-a aruncat în mare. Aflînd atunci împăratul de toatea, cestea a pornit din Antiohia spre orașul de reședință, l-a alungat din scaun pe Paul și l-a înscăunat repede pe Macedonius. Apoi, supărat din pricina morții lui Hermogenes, a pedepsit cetatea cu patruzeci de mii de pîini din cele optzeci de mii dăruite zilnic de către tatăl său. Atunci Paul, cum am zis, s-a dus la Iuliu, în Roma, și s-a întors în Constantinopol cu scrisori de la dînsul. Constantinus, aflat în acel timp în Antiohia, auzind

[1] Theophanes, care prezintă o cronologie foarte amănunțită, urmează era alexandrină, după care de la facerea lumii și pînă la era creștină au trecut 5492 ani.

χείᾳ διάγων, μαθών, ὅτι τὸν Παῦλον Ἰούλιος τῷ θρόνῳ ἀπεκατέστησαν, ὀργισθεὶς κελεύει Φιλίππῳ τῷ ἐπάρχῳ Παῦλον ἐκδιῶξαι καὶ Μακεδόνιον ἀντικαταστῆσαι τῷ θρόνῳ. ὁ δὲ ἔπαρχος φόβῳ τῶν γεγονότων εἰς Ἑρμογένην διὰ τὸν Παῦλον εἰς τὸ κατὰ τὸν Ζεύξιππον λουτρὸν μεταστειλάμενος τὸν Παῦλον, διὰ θυρίδος χαλάσας εἰς Θεσσαλονίκην ἐξώρισεν, ὅθεν καὶ ὥρμᾶτο. Μακεδόνιον δὲ τῷ ἑαυτοῦ ὀχήματι ἀναλαβὼν ἀπεκατέστησεν ὡς τύραννον τῆς ἐκκλησίας ληστρικῶς, τῶν ὀρθοδόξων ἀντιστάντων ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς ἀναιρεθῆναι, γρν´ ἄνδρας, καὶ οὕτω τῆς ἐκκλησίας Ἀρειανοὺς κρατῆσαι. τότε καὶ Ἀθανασίῳ θάνατον ἠπείλησε Κωνστάντιος, ὅπερ φοβηθεὶς φυγὰς αὖθις τὴν Ῥώμην κατέλαβεν, παραυτὰ δὲ καὶ Παῦλος ἀπὸ Θεσσαλονίκης· οἵ καὶ προσελθόντες τῷ Κώνσταντι τὰ καθ' ἑαυτοὺς διηγήσαντο. ὁ δὲ Κώνστας ἐπαλγήσας τοῖς ἁγίοις γράφει Κωνσταντίῳ τῷ ἀδελφῷ λυπούμενος, ἢ ἀποδοῦναι Παύλῳ καὶ Ἀθανασίῳ τοὺς ἰδίους θρόνους, ἢ πόλεμον ἀπειλῶν κινεῖν κατ' αὐτοῦ· προετρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ τοῦ γενέσθαι σύνοδον ἐν Σερδικῇ, ἐν ᾗ τῶν ἑσπερίων συνῆλθον ἐπίσκοποι τ´, ἀνατολικοὶ δὲ λς´. οὗτοι τοῖς δυτικοῖς ἀντέπιπτον αἰτοῦντες ἐξελασθῆναι πρότερον Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον· ὁ δὲ Ὅσιος, ὁ Κουδρούβης ἐπίσκοπος, καὶ Πρωτογένης Σερδικῆς οὐκ ἠνέσχοντο μὴ παρεῖναι τοὺς ἁγίους Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον. τότε οἱ ἀνατολικοὶ ἐν Φιλιππουπόλει γενόμενοι ἀναιδῶς τὸ ὁμοούσιον ἀνεθεμάτισαν. οἱ δὲ ἐν Σερδικῇ ὀρθόδοξοι τὸν ὀρθὸν τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως ὅρον ἐκύρωσαν τὸ ἀνόμοιον ἀναθεματίσαντες· ἀποδεδώκασι δὲ καὶ τοὺς θρόνους Ἀθανασίῳ καὶ Παύλῳ καὶ Μαρκέλλῳ τῷ Ἀγκύρας ὁμολογοῦντι τὸ ὁμοούσιον καὶ ἀπολογουμένῳ, μὴ ἐννοεῖσθαι τὰ συγγραφέντα αὐτῷ τοῖς διαβάλλουσιν αὐτόν. οὕτω τῆς ἐν Σερδικῇ συνόδου πραξάσης κατὰ τῶν ἀποδιαστάντων ἀνατολικῶν καὶ κυρωσάσης τό ὁμοούσιον, Κωνστάντιος δῆθεν Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον ἐντίμως ἐδέξατο καὶ τοὺς ἰδίους θρόνους ἀποδέδωκεν· καὶ οὕτως Ἀθανάσιος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦλθε καὶ ἀπεδέχθη μετὰ χαρᾶς μεγάλης ἐξώσας Γεώργιον τὸν Ἀρειανόν.

(Anno 5855 (363), p. 51, 16—19 De Boor). Ἐμαρτύρησε δὲ καὶ ἐν Δοροστόλῳ τῆς Θρᾴκης Αἰμιλιανὸς ἀπὸ στρατιωτῶν, πυρὶ παραδοθεὶς ὑπὸ Καπετωλίνου· καὶ πολλοὶ ἄλλοι κατὰ διαφόρους τόπους καὶ τρόπους διέτρεψαν ἐν τῇ εἰς Χριστὸν ὁμολογίᾳ.

(Anno 5859(367), p. 56, 9—21 De Boor). Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ διῆγεν Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ἐν Μαρκιανουπόλει τῆς Μυσίας. σεισμὸς δὲ μέγας γέγονε καθ' ὅλης τῆς γῆς ἐν τῇ η´ ἰνδικτιῶνι ἐν νυκτί, ὡς καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πλοῖα προσωρμισμένα τῷ αἰγιαλῷ ἐπαρθῆναι εἰς ὕψος καὶ ὑπερβῆναι τὰς ὑψηλὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰ τείχη καὶ μετατεθῆναι ἔνδον εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τὰ δώματα τὰ πλοῖα· ὑπαναχωρησάσης δὲ τῆς θαλάσσης, ἔμειναν ἐπὶ ξηρᾶς οἱ δὲ λαοὶ ἐκ τῆς πόλεως φυγόντες διὰ τὸν σεισμόν, θεωρήσαντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εἰς ἁρπαγὴν τῶν ἐν τοῖς πλοίοις φορτίων ἐπῆλθον· καὶ ἐπιστρέψαν τὸ ὕδωρ πάντας ἐκάλυψαν. ἄλλους δὲ ναυτικοὺς διηγήσασθαι, ὡς κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐν μέσῳ τοῦ Ἀδρία πλέοντες καταληφθῆναι, ἐξαίφνης δὲ ἐν τῷ πελάγει εἰς τὸ ἔδαφος καθίσαι τὸ πλοῖον· καὶ μετὰ βραχὺ πάλιν ἐπανελθεῖν τὸ ὕδωρ, καὶ οὕτω πλεῦσαι.

(Anno 5860 (368), p. 57, 14—15 De Boor). Ἐν Μαρκιανουπόλει δὲ Οὐάλης στρατεύων κατὰ Γότθων παρεχείμαζεν ἐκεῖ.

(Anno 5867(375), p. 61, 25—33; p. 62, 1—2 De Boor). Τούτῳ τῷ ἔτει Οὐαλεντινιανὸς ὁ μέγας ἐτελεύτησεν ἐτῶν πδ´, βασιλεύσας ἔτη ια´, τρόπῳ τοιῷδε· Σαυρομάται, ἔθνος [μικρόν τε καὶ] οἰκτρόν, ἐπαναστάντες αὐτῷ καὶ ἡττηθέντες πρέσβεις

că Iuliu l-a rînduit în scaun pe Paul, s-a supărat și a poruncit eparhului Filip să-l alunge pe Paul și să-l așeze în scaun pe Macedonius. Eparhul, de teama celor întîmplate lui Hermogenes din pricina lui Paul, cînd ajunse la băile Zeuxip, timise după Paul, îl slobozi pe fereastră și-l exilă în Tesalonic, de unde era de loc. Iar pe Macedonius, îl duse în carul său și-l așeză hoțește ca tiran al bisericii, în timp ce dreptcredincioșii se opuneau pînă într-atît, încît au fost uciși trei mii și o sută și cinci zeci de bărbați; și în felul acesta au ajuns stăpîni în biserică arienii. Atunci Constantius, l-a amenințat cu moartea pe Athanasie, iar acesta s-a înspăimîntat și a fugit din nou la Roma, la fel și Paul a fugit în Tesalonic și s-a dus la Constans și i-a povestit ceea ce li se întîmplase, iar Constans s-a înduioșat de sfinții bărbați și a scris îndurerat fratelui său Constantin că, ori dă lui Paul și Athanasie scaunele, ori el pornește cu război împotriva sa. Îl îndemnă să pregătescă un sinod în Serdica, unde s-au adunat trei sute de episcopi din apus și treizeci și șase din răsărit. Aceştia se împotriviră celor din Apus, cerînd să fie mai întîi exilați Athanasie și Paul. Iar Hosius, episcopul din Corduba și Protogenes din Serdica propuseră să fie de față și sfinții Athanasie și Paul. După ce ajunseră în Philippopolis, cei din răsărit condamnară fără rușine termenul *homousion*, „de aceeași ființă"; iar dreptcredincioșii din Serdica întăriră definiția justă a credinței dată în Niceea, anatemizînd termenul *anhomoousion*, „nu de aceeași ființă". Ei dădură înapoi scaunele lui Athanasie, Paul și Marcel din Ancara, care fusese de acord cu termenul „de aceeași ființă" și se apăra că nu fusese de acord cu cele scrise de către cei care l-au alungat. În felul acesta s-a ținut sinodul din Serdica împotriva celor răzvrătiți din răsărit și a fost confirmat termenul *homousion*, „de aceeași ființă". Iar Constantius a primit apoi cu cinste pe Athanasie și Paul și le-a restituit scaunele pe care le avuseseră mai înainte. Și astfel Athanasie s-a dus în Alexandria și a fost primit cu mare bucurie, iar arianul Georgios a fost alungat.

(Anul 5855 (363), p. *51*, 16—19 De Boor). A devenit martir în Durostor, în Tracia, Aemilanus, din rîndurile soldaților, fiind ars în foc de Capitolinus; și mulți alții din diferite locuri și în felurite chipuri au mărturisit credință în Hristos.

(Anul 5859 (367), p. *56*, 9—21 De Boor). Tot în anul acesta se afla în Marcianopolis din Moesia împăratul Valens. S-a ivit un mare cutremur pe tot pămîntul, în indicțiunea a șaptea, noaptea; în Alexandria corăbiile au ajuns pînă sus pe țărm sau au trecut peste palate înalte și ziduri și au fost împinse prin curți și în case. După ce marea s-a retras pe uscat, oamenii fugiți din oraș din pricina cutremurului, văzînd corăbiile pe uscat, s-au năpustit să fure încărcătura din ele, dar apa s-a întors din nou și i-a înghițit pe toți. Alți corăbieri care pluteau în clipa aceea pe Adriatica au fost luați de ape și duși cu corabia pînă în fundul mării, iar după scurt timp apa i-a ridicat din nou la suprafață și au plutit apoi mai departe.

(Anul 5860 (368), p. *57*, 14—15 De Boor). Aflîndu-se în Marcianopolis cu oaste împotriva goților, Valens a petrecut iarna acolo.

(Anul 5867 (375), p. *61*, 25—33; p. *62*, 1—2 De Boor). În acest an a murit Valentinianus cel Mare, la optzeci și patru de ani, după o domnie de 11 ani, în felul acesta. Sarmații, un neam (mic la trup și) bicisnic, se ridicară împotriva

ἔπεμψαν αἰτοῦντες τὴν εἰρήνην. Οὐαλεντινιανοῦ δὲ τοὺς πρέσβεις ἐρωτῶντος, εἰ πάντες οἱ Σαυρομάται τοιοῦτοί εἰσι τοῖς σώμασιν οἰκτροί, καὶ αὐτῶν εἰπόντων, ὅτι «τοὺς κρείττονας πάντων ὧδε ἔχεις καὶ ὁρᾷς», ἀνακράξας βιαίως ἔφη· «δεινὰ Ῥωμαίων ἡ βασιλεία ὑπομένει εἰς Οὐαλεντινιανὸν λήξασα, εἰ Σαυρομάται τοιοῦτοι ὄντες Ῥωμαίων κατεξανίστανται». ἐκ δὲ τῆς διατάσεως καὶ τοῦ κρότου τῶν χειρῶν φλεβὸς ῥαγείσης καὶ πλείστου ἀναδοθέντος αἵματος, ἔν τινι φρουρίῳ Γαλλίας θνήσκει μηνὶ Δίῳ ιζ, ἰνδικτιῶνος γ΄.

(Anno 5869 (377), p. 64, 16—23 De Boor). Οἱ δὲ Γότθοι ὑπὸ Οὔννων πολεμηθέντες βοήθειαν αἰτοῦνται παρὰ Οὐάλεντος δι' Εὐφίλα, ἐπισκόπου αὐτῶν Ἀρειανόφρονος, προσυνδιατρίψαντος ἐπὶ Κωνσταντίου Εὐδοξίῳ καὶ Ἀκακίῳ τοῖς Ἀρειανοῖς. οὗτος ἀρειανίζειν τοὺς Γότθους ἐδίδαξεν οἱ δὲ Γότθοι διῃρέθησαν εἰς δύο· καὶ τῶν μὲν ἐστρατήγει Ἀθανάριχος, τῶν δὲ Φριτιγέρνης· οὗτος ἡττηθεὶς καὶ βοήθειαν λαβὼν παρὰ Οὐάλεντος νικᾷ τοὺς περὶ Ἀθανάριχον· Οὐάλεντι δὲ χαριζόμενος ἀρειανίζειν ἐπὶ πλεῖον τοὺς Γότθους ἐδίδαξεν.

(Anno 5870(387), p. 64, 34; p. 65, 3 De Boor). Τούτῳ τῷ ἔτει οἱ Γότθοι πάλιν ἑνωθέντες ἐξῆλθον εἰς τὴν γῆν τῶν Ῥωμαίων καὶ ἠρήμωσαν πολλὰς ἐπαρχίας, Σκυθίαν, Μυσίαν, Θρᾴκην, Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν, καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, περὶ τὰς εἴκοσιν ἐπαρχίας... (p. 65, 17—26) ἐν ᾧ συμβαλὼν τοῖς Γότθοις Οὐάλης καὶ ἡττηθεὶς φεύγει σὺν ὀλίγοις ἐν οἰκίσκῳ. τοῦτον δὲ καταλαβόντες οἱ βάρβαροι καὶ τὴν οἰκίαν ἀνάψαντες, ἀγνοοῦντες τοὺς ἐν αὐτῇ πάντας κατέκαυσαν. φασὶ δὲ ὅτι ὁ θεῖος Ἰσαάκιος ἐν τῇ φρουρᾷ τῆς δυσωδίας Οὐάλεντος ἐμπριζομένου ἀντελάβετο θείῳ χαρίσματι καὶ ψυχῆς καθαρότητι προεῖπέ τε τὴν ἀναίρεσιν αὐτοῦ τοῖς συνοῦσιν, πρὶν ἢ παραγενέσθαι τοὺς ἀπαγγέλλοντας ἐκ τοῦ πολέμου τὰ πεπραγμένα. μετὰ δὲ τὴν ἧτταν καὶ τὸν διὰ πυρὸς θάνατον Οὐάλεντος ἐπαρθέντες οἱ Γότθοι τῇ νίκῃ δεινῶς τὰ προάστεια Κωνσταντινουπόλεως ἐδῄουν... (p. 65, 29—30; p. 66, 1—3) Τούτων [Σαρακηνῶν] δὲ οὕτω διατεθέντων, γνοὺς Γρατιανὸς ὁ Αὔγουστος, ἐν τῇ Πανονίᾳ κατερχόμενος ὡς πρὸς βοήθειαν ἀντὶ Οὐάλεντος ἐνέδυσε Θεοδόσιον Αὔγουστον καὶ ἀνηγόρευσε βασιλέα καὶ ἀνέστειλεν εἰς τὸν κατὰ τῶν Γότθων πόλεμον. Γότθους δὲ ἐπιχωρίως τοὺς Σκύθας λέγεσθαι Τραϊανὸς ὁ πατρίκιος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἱστορίᾳ φησίν.

(Anno 5931(439), p. 94, 9—23 De Boor) Ἦσαν δέ τοτε Γοτθικὰ ἔθνη πολλά τε καὶ μέγιστα πέραν τοῦ Δανουβίου ἐν τοῖς ὑπερβορείοις τόποις κατῳκισμένα. τούτων δὲ ἀξιολογώτερά εἰσι τέσσαρα, Γότθαι, Ισίγοτθοι, Γήπαιδες καὶ Οὐανδῆλοι ἐν ὀνόμασι μόνον καὶ οὐδενὶ ἑτέρῳ διαλλάττοντες, μιᾷ διαλέκτῳ κεχρημένοι· πάντες δὲ τῆς Ἀρείου ὑπάρχουσι κακοπιστίας. οὗτοι ἐπὶ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου τὸν Δανοῦβιν διαβάντες ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων γῇ κατῳκίσθησαν. καὶ οἱ μὲν Γήπαιδες, ἐξ ὧν ὕστερον διῃρέθησαν Λογγίβαρδοι καὶ Ἄβαρεις, τὰ περὶ Σιγγιδόνα καὶ Σέρμιον χωρία ᾤκησαν. οἱ δὲ Ἰσίγοτθοι μετὰ Ἀλάριχον τὴν Ῥώμην πορθήσαντες εἰς Γαλλίας ἐχώρησαν καὶ τῶν ἐκεῖ ἐκράτησαν. Γότθοι δὲ Πανονίαν ἔσχον πρῶτον, ἔπειτα τῷ ιθ΄ ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ νέου ἐπιτρέψαντος τὰ τῆς Θρᾴκης χωρία ᾤκησαν καὶ ἐπὶ νη΄ χρόνους ἐν τῇ Θρᾴκῃ διατρίψαντες

lui, dar fură învinşi. Ei trimiseră soli să ceară pace. Întrebînd Valentinianus pe soli dacă tot sarmaţii sînt atît de bicisnici la trup şi răspunzînd ei că „aici îi ai şi-i pe vezi cei mai destoinici dintre toţi", împăratul a strigat cu putere şi a zis: „Grozave lucruri aşteaptă împărăţia romană ajunsă sub domnia lui Valentinianus, dacă sarmaţii, care arată în felul acesta, se ridică împotriva romanilor". Din pricina încordării glasului şi a agitaţiei mîinilor, i s-a rupt o venă şi a curs mult sînge: împăratul a murit într-o fortăreaţă din Gallia în luna lui Dios [2], în ziua a şaisprezecea, indicţiunea a treia.

(Anul 5869 (377), p. *64*, 16—23 De Boor). Înfruntaţi cu război de către huni, goţii cerură ajutor de la Valens prin mijlocirea lui Ulfila, episcopul lor de credinţă arianică; acesta se întîlnise sub Constans cu arienii Eudoxius şi Acacius şi a predicat goţilor arianismul. Iar goţii se despărţiră în două: pe unii îi conducea Athanarich, iar pe ceilalţi Fritigern. Acesta din urmă fu învins şi ceru ajutor de la Valens, dar mai pe urmă îi răpuse pe cei din jurul lui Athanarich. Făcînd pe placul lui Valens el îi deprinse pe goţi mai mult cu arianismul.

(Anul 5870 (378), p. *64*, 34; p. *65*,3 De Boor). În anul acesta goţii se uniră din nou, pătrunseră pe pămîntul romanilor şi pustiiră multe provincii: Sciţia, Moesia, Tracia, Macedonia, Achaia şi toată Elada, aproximativ douăzeci de provincii ... (p. *65*, 17—26). Între timp Valens se întîlni cu goţii, fu învins şi fugi împreună cu puţini într-o casă mică. Pe aceasta o cuprinseră barbarii, îi dădură foc şi, fără să ştie, îi arseră pe toţi cei aflaţi întrînsa. Se zice că divinul Isaacius, aflat în închisoare, a simţit mirosul arderii lui Valens, şi prin harul lui Dumnezeu şi curăţenia sa sufletească a prevestit celor de faţă dezastrul împăratului înainte de sosirea celor care au adus veşti de pe cîmpul de luptă, despre cele întîmplate. După înfrîngerea şi moartea prin foc a lui Valens, goţii se semeţiră de izbîndă şi pustiiră în chip înspăimîntător împrejurimile Constantinopolului... (p. *65*, 29—30; p. *66*, 1—3). Aceştia (saracenii) fură astfel alungaţi, iar Gratianus augustul, aflat în Pannonia, spre a veni în ajutor, a auzit, l-a învestit în locul lui Valens pe Theodosius augustul, l-a proclamat împărat şi l-a trimis în războiul împotriva goţilor. Traian *patricius* zice în istoria sa că goţii sînt numiţi la noi sciţi.

(Anul 5931 (439), p. *94*, 9—23 De Boor). Pe atunci se aflau multe neamuri gotice mari locuind dincolo de Dunăre în ţinuturile nordice. Dintre acestea vrednice de menţionat sînt patru: goţii, vizigoţii, gepizii, vandalii, care se deosebesc numai după nume şi prin nimic altceva, şi folosesc o singură limbă. Toţi ascultă de credinţa netrebnică a lui Arius. Sub Arcadius şi Honorius, aceştia trecură Dunărea şi se aşezară pe pămîntul romanilor. Gepizii, din care s-au despărţit mai tîrziu longobarzii şi avarii, îşi aleseră ca locuinţe ţinuturile din jurul oraşelor Singidunum şi Sirmium. Vizigoţii devastară Roma, împreună cu Alarich, se îndreptară spre Gallii şi puseră stăpînire pe ţinuturile de acolo. Goţii luară mai întîi Pannonia, apoi în al nouăsprezecele an [3] al domniei lui Theodosius cel Tînăr se îndreptară spre ţinuturile Traciei şi le aleseră ca locuinţe. După cincizeci şi opt de ani petrecuţi în Tracia, puseră stăpînire

[2] În luna noiembrie, dar la Brigetio în Pannonia.
[3] Anul 427.

Θευδερίχου ἡγεμονεύοντος αὐτῶν, πατρικίου καὶ ὑπάτου, Ζήνωνος αὐτοῖς ἐπιθρέψαντος, τῆς ἑσπερίου βασιλείας ἐκράτησαν.

(Anno 5942 (450), p. 102, 13—26 De Boor). Τοῦ δὲ στόλου, ὡς προέφημεν, ἐν Σικελίᾳ ἐκδεχομένου τὴν τῶν πρεσβευτῶν Γιζερίχου ἄφιξιν καὶ τὴν τοῦ βασιλέως κέλευσιν, ἐν τῷ μεταξὺ Ἀττίλας, ὁ Μούνδου παῖς, Σκύθης, γενόμενος ἀνδρεῖος καὶ ὑπερήφανος, ἀποβαλὼν Βδελλάν, τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν, καὶ μόνος ἄρχων τὸ τῶν Σκυθῶν βασίλειον, οὓς καὶ Οὔννους καλοῦσιν, κατατρέχει τὴν Θρᾴκην. δι' ὃν μάλιστα Θεοδόσιος σπένδεται Γιζέριχον καὶ ἐπανάγει τὸν στόλον ἐκ Σικελίας. ἀποστέλλει δὲ τὸν Ἄσπαρα σὺν τῇ ὑπ' αὐτὸν δυνάμει καὶ Ἀρεόβινδον καὶ Ἀργαγίσκλον ἐπὶ τὸν Ἀττίλαν Ῥατιαρίαν ἤδη καὶ Ναΐσον καὶ Φιλιππούπολιν καὶ Ἀρκαδιούπολιν καὶ Κωνστάντιαν καὶ ἕτερα πλεῖστα πολίσματα καταστρεψάμενον καὶ σὺν αἰχμαλώτοις πολλοῖς ὑπέρογκον συμφορήσαντα λείαν. τῶν οὖν στρατηγῶν ἐλαττωθέντων σφόδρα ταῖς μάχαις, προῆλθεν Ἀττίλας καὶ μέχρι θαλάσσης ἑκατέρας, τῆς τε τοῦ Πόντου καὶ τῆς πρὸς Καλλιπόλει καὶ Σηστῷ κεχυμένης, πᾶσαν πόλιν καὶ φρούρια (p. 103, 1—8) δουλούμενος πλὴν Ἀδριανουπόλεως καὶ Ἡρακλείας, τῆς ποτε Πειρίνθου κληθείσης, ὥστε καὶ εἰς τὸν Ἀθύραν αὐτὸν φρούριον ἐλθεῖν. ἀναγκάζεται οὖν Θεοδόσιος πρεσβεύσασθαι πρὸς Ἀττίλαν καὶ ἑξακισχιλίας χρυσίου λίτρας ὑπὲρ τῆς ἀναχωρήσεως παρασχεῖν, χιλίων δὲ χρυσίου λιτρῶν ἐτήσιον φόρον αὐτῷ ἠρεμοῦντι προσομολογῆσαι, τελεῖν. τότε τοίνυν ἐπανελθούσης τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἀττίλαν, μετὰ βραχὺ τελευτᾷ Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς μηνὶ Ἰουλίῳ κ', ἰνδικτιῶνι γ'.

(Anno 5966 (474), p. 120, 9—12 De Boor). Χαλεπῶς δὲ ὁ Ζήνων μεταχειρισάμενος τὴν ἀρχήν, ἐν προοιμίοις Μεσοποταμίαν μὲν Σαρακηνοί, Θρᾴκην δὲ κατέδραμον Οὖννοι σφόδρα τοῖς πράγμασι λυμαινόμενοι, τοῦ βασιλέως ἡδοναῖς ἀτόποις καὶ πράξεσιν ἀδίκοις σχολάζοντος.

(Anno 5994 (502), p. 143, 26—27 De Boor). Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ οἱ καλούμενοι Βούλγαροι τῷ Ἰλλυρικῷ καὶ Θρᾴκῃ ἐπιτρέχουσι καὶ ἐπανατρέχουσι πρὶν γνωσθῆναι αὐτούς.

(Anno 5997 (505), p. 145, 17—20 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει στέλλεται παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου στρατιὰ Γότθων τε καὶ Βέσσων καὶ ἑτέρων Θρᾳκίων ἐθνῶν, στρατηγοῦντος τῆς ἕω καὶ ἐξαρχοῦντος αὐτῆς Ἀρεοβίνδου, τοῦ Δαγαλαΐφου παιδός, ὑπάτου γεγονότος ὀρδιναρίου...

(Anno 6005 (513), p. 157, 11—23 De Boor). Τούτῳ τῷ ἔτει Βιταλιανόν, τὸν υἱὸν Πατρικιόλου κόμητος Φοιδεράτων, οἱ ἐν Σκυθίᾳ καὶ Μυσίᾳ καὶ λοιπαῖς χώραις ὀρθόδοξοι παρεκάλουν κινηθῆναι κατὰ Ἀναστασίου τοῦ δυσσεβοῦς. ὁ δὲ κινηθεὶς πολλὰς μυριάδας ἀνεῖλε στρατοῦ τῶν ὑπὲρ Ἀναστασίου μαχομένων, χρυσόν τε εἰς ῥόγας αὐτῶν, πεμπόμενον πλεῖστον καὶ ὅπλα εἰς συμμαχίαν καὶ δαπάνας καὶ ὅσα ἄλλα ἐχειροῦτο· φασὶ δὲ ὅτι ἐν μιᾷ συμβολῇ ξε' χιλιάδας στρατοῦ βασιλικοῦ ἐκρήμνισε σὺν Ὑπατίῳ στρατηγοῦντι αὐτῶν, υἱῷ ἐξ ἀδελφῆς Ἀναστασίου καὶ Σεκουνδίνου πατρικίου, ὃν καὶ πιάσας ζῶντα ἐν φρουρᾷ εἶχεν. Ἀναστάσιος δὲ ὁ παράνομος βασιλεύς, καὶ Τιμόθεος, ὁ ἀνίερος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, πολλὰ κακὰ τοῖς ὑπὲρ Μακεδονίου καὶ τῆς συνόδου μοναχοῖς τε καὶ κληρικοῖς καὶ λαϊκοῖς ἐπεδείξαντο. ὥστε καὶ εἰς Ὄασιν τῆς Θηβαΐδος ἐξώρισαν

pe împărăţia de apus, sub conducerea lui Theodorich, care obţinuse rang de *patricius* şi de consul: ei fuseră îndemnaţi de Zenon.

(Anul 5942 (450), p. *102*, 13—26 De Boor). Cum am spus mai înainte, flota aştepta în Sicilia sosirea solilor lui Geizerich şi porunca împăratului. În acest timp scitul Attila, feciorul lui Mundus, ajungînd bărbat cu deosebită faimă, l-a îndepărtat pe fratele său mai mare Bleda şi după ce a devenit singur stăpînitor peste domnia sciţilor, numiţi şi huni, a năvălit în Tracia. Mai ales din pricina acestuia Theodosius a încheiat pace cu Geizerich şi şi-a retras flota din Sicilia. El a trimis pe Aspar, împreună cu oastea de sub conducerea lui, pe Areobind şi pe Arnegisclus, împotriva lui Attila, ca e cucerise Ratiaria, Naissus, Philippopolis, Arcadiopolis, Constantia şi multe alte oraşe mai mici şi ducea cu sine o pradă deoseibt de mare împreună cu mulţi prizonieri de război. Comandanţii de oşti fură puternic învinşi în lupte, iar Attila merse înainte pînă la cele două mări şi anume Pontul şi cea care atinge Callipolis şi Sestos, şi subjugă toate oraşele şi cetăţile (p. *103*, 1—8) în afară de Adrianopolis şi Heracleea, numită altă dată Perinth, aşa încît a ajuns pînă la cetatea Athyra. Theodosius fu silit să trimită soli la Attila şi să-i ofere şase mii de livre de aur spre a se întoarce înapoi, şi pe deasupra făgădui să-i dea un tribut anual de o mie de livre de aur pentru a încheia pace. Atunci după întoarcerea armatei romane din războiul împotriva lui Attila, în scurt timp a murit împăratul Theodosius în luna iulie, ziua a douăsprezecea, indicţiunea a treia [4].

(Anul 5966 (474), p. *120*, 9—12 De Boor). Zenon a pus anevoie mîna pe domnie. La început năvăliră saracenii în Mesopotamia, iar hunii în Tracia devastau puternic avuţiile, în timp ce împăratul îşi petrecea timpul în plăceri nelalocul lor şi cu fapte nedrepte.

(Anul 5994 (502), p. *143*, 26—27 De Boor). Tot în anul acesta năvăliră în Illyria şi în Tracia aşa-zişii bulgari şi se retraseră înainte de a fi cunoscuţi mai deaproape.

(Anul 5997 (505), p. *145*, 17—20 De Boor). În anul acesta fu trimisă la împăratul Anastasius o oaste de goţi, besi şi alte neamuri tracice, condusă de comandantul trupelor din răsărit Areobind, feciorul lui Dagalaif, ajuns *consul ordinarius*...

(Anul 6005 (513), p. *157*, 11—23 De Boor). În anul acesta Vitalianus, fiul lui Patriciolus, comitele federaţilor, fu invitat de către dreptcredincioşii dih Sciţia, Moesia şi celelalte ţinuturi să se ridice împotriva necredinciosului Anastasius. El se puse în mişcare şi strînse de partea sa multe zeci de mii de oşteni din armata care luptase în sprijinul lui Anastasius, trimiţîndu-le drept răsplată foarte mulţi bani, arme spre a-i veni în ajutor în luptă, alimente şi alte lucruri. Se zice că într-o singură luptă a zdrobit şasezeci şi cinci de mii de romani din armata împăratului împreună cu conducătorul lor Hypatios, fiul vărului lui Anastasius şi a patricianului Secundinus, pe care l-a prins de viu şi l-a ţinut în închisoare. Dar nelegiutul împărat Anastasius şi lipsitul de sfinţenie Timotei, episcopul Constantinopolului, au pricinuit multe rele celor care sprijineau pe Macedonius şi sinodul, monahi, clerici şi laici, pînă într-atît încît a izgonit pe mulţi în Oaza Tebaidei... (p. *159*, 14—19) Se iviră

[4] A murit la 28 iulie 450.

πολλούς...(p. 159, 14—19) στάσις τε πολλὴ γέγονε καὶ ἐμπρησμὸς οἴκων πολλῶν καὶ φόνοι μυρίοι, τοῦ ὄχλου καταβοῶντος Ἀναστασίου, καὶ ἄλλον βασιλέα αἰτούντων, Βιταλιανὸν δὲ πάντων εὐφημούντων ὡς αὐτοκράτορα ὥστε φυγεῖν Ἀναστάσιον καὶ κρυβῆναι ἐν προαστείῳ ἐγγὺς Βλαχερνῶν, ὑπ' αὐτῆς δὲ Ἀρεάδνης ὑβρυσθῆναι ὡς πολλῶν κακῶν αἴτιον Χριστιανοῖς.

(Anno 6006 (514), p. 160, 13—32 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει Βιταλιανὸς παραλαβὼν πᾶσαν τὴν Θρᾴκην καὶ Σκυθίαν καὶ Μυσίαν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ πλῆθος Οὔννων καὶ Βουλγάρων παρέλαβε τὴν Ἀγχίαλον καὶ τὴν Ὀδυσσόπολιν, πιάσας καὶ Κύριλλον, τὸν στρατηλάτην Θρᾴκης, καὶ ἦλθε πραιδεύων ἕως τοῦ Βυζαντίου. φειδόμενος δὲ τῆς πόλεως ἐν τῷ Σωσθενίῳ ἐστρατοπέδευσεν. Ἀναστάσιος δὲ ἀπογνοὺς πέμπει τινὰς τῆς συγκλήτου παρακαλῶν εἰρηνεῦσαι αὐτὸν καὶ ὀμόσαι σὺν τῇ συγκλήτῳ, τούς τε ἐξορισθέντας ἐπισκόπους ἀνακαλεῖσθαι...ἐν Ἡρακλείᾳ τῆς Θρᾴκης. ὁ δὲ Βιταλιανὸς προσέθηκεν, ἵνα καὶ οἱ πρίγκιπες ἑκάστης σχολῆς τοῦτο ὀμόσωσιν, καὶ Μακεδόνιος καὶ Φλαβιανὸς οἱ ἀδίκως ἐκβληθέντες ἀπολάβωσι τοὺς ἰδίους θρόνους, ὁμοίως καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι, καὶ οὕτω κροτηθῇ ἡ σύνοδος ἐρχομένου καὶ τοῦ Ῥωμης καὶ πάντων τῶν ἐπισκόπων, καὶ κοινῇ κρίσει δοκιμασθῇ τὰ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων τολμηθέντα· τοῦ δὲ βασιλέως καὶ τῆς συγκλήτου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων τε καὶ λαῶν ὀμοσάντων καὶ βεβαιωσάντων ταῦτα οὕτω γίνεσθαι, εἰρήνη γέγονεν. καὶ ἐπανέζευξεν ἐπὶ τὰ ἴδια. Σεκουνδῖνος δὲ ὁ πατρίκιος, γαμβρὸς Ἀναστασίου ἐπ' ἀδελφῇ, πατὴρ δὲ Ὑπατίου, εἰς τοὺς πόδας Βιταλιανοῦ προσπεσὼν πολλοῖς δάκρυσιν Ὑπάτιον τὸν ἴδιον υἱὸν ἐκ τῶν ἐν Μυσίᾳ δεσμῶν ζῶντα ἀπέλαβεν. Ὁρμίσδας δέ, ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης, ὀχλούμενος ὑπὸ Θεοδερίχου χαριζομένου (p. 161, 1—12 De Boor) Βιταλιανῷ Ἐννόδιον τὸν ἐπίσκοπον ἔπεμψε καὶ Βιταλιανὸν ἀρχιδιάκονον εἰς τὸ κροτηθῆναι τὴν ἐν Ἡρακλείᾳ σύνοδον· ἦλθον δὲ ἐπίσκοποι ὡς διακόσιοι ἐκ διαφόρων τόπων· οἵ τινες ἐμπαιχθέντες ὑπὸ τοῦ παρανόμου βασιλέως καὶ Τιμοθέου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι. ὁ γὰρ ἀσεβὴς βασιλεὺς παραβὰς τὰς συνθήκας λάθρα ἐδήλωσε τῷ πάπᾳ Ῥώμης μὴ παραγενέσθαι. τῷ γὰρ Βιταλιανῷ σάκραν ἦν πέμψας τοῦ πέμψαι αὐτὴν εἰς Ῥώμην πρὸς τὸ παραγενέσθαι τὸν πάπαν ἐπὶ τὸ κροτηθῆναι τὴν σύνοδον ἐν Ἡρακλείᾳ. πᾶς δὲ ὁ λαὸς καὶ ἡ σύγκλητος παρρησίᾳ ἐλοιδόρουν Ἀναστάσιον ὡς ἐπίορκον. ὁ δὲ παράνομος ἀναιδῶς ἔλεγε νόμον εἶναι κελεύοντα βασιλέα κατ' ἀνάγκην ἐπιορκεῖν καὶ ψεύδεσθαι· ταῦτα ὁ παρανομώτατος μανιχαιόφρων.

(Anno 6007 (515), p. 161, 14—17 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει Βιταλιανὸς ἀγανακτήσας κατὰ Ἀναστασίου διὰ τὴν ἐπιορκίαν πολλὰ κακὰ τοῖς ὑπὸ Ἀναστάσιον στρατοπέδοις καὶ τῇ λοιπῇ πολιτείᾳ ἐπεδείκνυτο, ἀναιτῶν καὶ ἁρπάζων καὶ ἀφοπλίζων· καὶ τέλος πρὸς ὕβριν ἕκαστον στρατιώτην μιᾶς φόλλεως ἐπίπρασκεν.

(Anno 6031 (539), p. 217, 26—29 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει ἐκίνησαν οἱ Βούλγαροι, δύο ῥῆγες μετὰ πλήθους Βουλγάρων καὶ δρούγγου, εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ Μυσίαν, στρατηλάτου ὄντος τῆς Μυσίας Ἰουστίνου καὶ τῆς Σκυθίας Βαουδαρίου. οἵ τινες ἐξελθόντες κατὰ τῶν Βουλγάρων συνέβαλον πόλεμον, (p. 218, 1—17 De Boor) καὶ ἐσφάγη Ἰουστῖνος ὁ στρατηλάτης ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Φλωρεντίου· καὶ ἦλθον οἱ Βούλγαροι ἕως τῶν μερῶν τῆς Θρᾴκης· καὶ ἐξῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ στρατηλάτης Κωνσταντῖνος καὶ Γώδιλας καὶ [ἀκούσας]

răzvrătiri multe, incendii în numeroase case şi mii de ucideri; mulţimea striga împotriva lui Anastasius şi cerea alt împărat; toţi îl aclamau ca împărat pe Vitalianus, încît Anastasius a trebuit să fugă şi să se ascundă în împrejurimile capitalei, în apropiere de Blachernai, dar a fost răpus chiar de soţia sa Ariadna, deoarece se făcuse vinovat de multe răutăţi împotriva creştinilor.

(Anul 6006 (514), p. *160*, 13—32 De Boor). În acest an Vitalianus a cuprins toată Tracia, Sciţia şi Moesia. Avînd cu el o mulţime de huni şi bulgari, puse stăpînire pe Anchialos şi Odessopolis şi după ce se împreună cu Cyrillus, conducătorul militar al Traciei, merse prădînd pînă la Bizanţ, dar cruţă oraşul şi-şi aşeză tabăra în Sosthenion. În desperare Anastasius trimise pe cîţiva din senat şi-l îndemnă să facă pace; el jură că se va înţelege cu senatul şi va rechema pe episcopii exilaţi... în Heracleea din Tracia. Vitalianus a adăagat că trebuie să jure acest lucru şi şefii fiecărei şcoli militare; iar Macedonius şi Flavianus, expulzaţi pe nedrept, să-şi capete din nou scaunele, la fel şi toţi ceilalţi episcopi; şi abia în felul acesta să fie convocat sinodul, la care să vină episcopul Romei şi toţi episcopii, şi într-o judecată obştească să se discute hotărîrile îndrăzneţe împotriva dreptcredincioşilor. Împăratul, senatul şi ceilalţi conducători şi oameni din popor jurară şi întăriră că acestea aşa vor fi; şi se făcu pace, iar el se întoarse acasă. Secundinus *patricius*, ginerele de soră a lui Anastasius şi tatăl lui Hypatios, căzu la picioarele lui Vitalianus, cu multe lacrimi, şi obţinu viu pe fiul său Hypatios, aflat într-o închisoare din Moesia. La rugămintea lui Theoderich, care îl sprijinea pe Vitalianus (p. *161*, 1—2 De Boor), Hormisdas, episcopul Romei, trimise pe episcopul Ennodius şi pe arhidiaconul Vitalianus ca delegaţi la sinodul convocat în Heracleea. Veniră cam douăsute de episcopi din diferite locuri, iar cei cîţiva trimişi în bătaie de joc de către nelegiuitul împărat şi de episcopul Constantinopolului se întoarseră fără să facă nici o ispravă. Căci necredinciosul împărat a călcat înţelegerile şi l-a îndemnat în taină pe papa de la Roma să nu se înfăţişeze; iar lui Vitalianus îi trimisese o scrisoare sacră spre a fi expediată la Roma cu rugămintea ca papa să vină la Sinodul convocat în Heracleea. Tot poporul îl blestemau pe Anastasius pentru călcarea cuvîntului dat, ca pe unul care nu-şi ţinuse jurămîntul. Iar nelegiuitul promulgă fără ruşine o lege care dispunea că "împăratul are dreptul să-şi calce jurămîntul şi să mintă la nevoie". Lucruri ca acestea a săvîrşit prea nelegiuitul apărător al maniheilor.

(Anul 6007 (515), p. *161* , 14—17 De Boor). În anul acesta Vitalianus, supărat pe Anastasius din pricina călcării jurămîntului, a făcut mult rău oştilor de sub conducerea lui Anastasius şi ceilalţi cetăţeni, omorînd, răpind şi dezarmînd; pînă în cele din urmă, în bătaie de joc, vindea fiecare oştean pentru o monedă.

(Anul 6031 (539), p. 217, 26—29 De Boor). În anul acesta bulgarii, doi regi[5] împreună cu o mulţime de bulgari şi cu un „drongos"[6], se puseră în mişcare înspre Sciţia şi Moesia, fiind comandant militar în Moesia Iustin, iar în Sciţia Baduarius. Cîţiva ieşiră împotriva bulgarilor şi se loviră în luptă (p. *218*, 1—17 De Boor), dar comandantul Iustin fu zdrobit în încăierare. În locul

[5] În realitate doi conducători, cf. Malalas, p. 442,8—10.

[6] Termenul formează obiectul unei discuţii aprinse (cf. Zlatarski, *Ist. Bulg.*, I, 1, Sofia, 1918, p. 52-53).

ὁ στρατηλάτης τοῦ Ἰλλυρικοῦ, Ἀκοῦμ ὁ Οὖννος, ὃν ἐδέξατο ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος· καὶ μέσον βαλόντες τοὺς Βουλγάρους ἔκοψαν αὐτοὺς καὶ ἀπέκτειναν πλήθη πολλά, καὶ ἐξετίναξαν πᾶσαν τὴν πραῖδαν καὶ ἐνίκησαν κατὰ κράτος φονεύσαντες καὶ τοὺς δύο ῥῆγας αὐτῶν. καὶ ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς μετὰ χαρᾶς ὑπήντησαν αὐτοῖς ἄλλοι Βούλγαροι, καὶ ὡς ἀπὸ κόπου ὄντες οἱ στρατηλάται δέδωκαν αὐτοῖς νῶτα, καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς οἱ Βούλγαροι καὶ ἐσώκισαν αὐτοὺς φεύγοντας, Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Ἀκοὺμ καὶ Γώδιλαν. καὶ ὁ μὲν Γώδιλας μετὰ τοῦ παραμηρίου αὐτοῦ κόψας τὸν σῶκον ἐξείλησεν, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος σὺν τῷ Ἀκοὺμ συνελήφθησαν ζῶντες. καὶ τὸν μὲν Κωνσταντῖνον δέδωκαν λαβόντες χίλια νομίσματα, καὶ ἦλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸν δὲ Ἀκοὺμ ἐκράτησαν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα μετὰ καὶ ἄλλων αἰχμαλώτων.

(Anno 6032 (540), p, 218, 31—32 De Boor). Τούτῳ τῷ ἔτει προσερρύη Ῥωμαίοις Μοῦνδος ἐκ τοῦ γένους τῶν Γηπαίδων καταγόμενος, υἱὸς Γιέσμου, ὅστις μετὰ τὴν τελευτὴν (p. 219, 1—16) τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἦλθε πρὸς Ῥῆγαν, τὸν θεῖον αὐτοῦ ἀπὸ μετρός, ῥῆγα ὄντα τοῦ Σερμίου. καὶ γνοὺς τοῦτο ὁ ῥὴξ Ῥώμης, ὁ Θευδέριχος, πέμψας πρὸς αὐτόν, καὶ πεισθεὶς ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν καὶ ἦν μετ' αὐτοῦ συμμαχῶν αὐτῷ· μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Θεοδερίχου ἦλθεν ἐπὶ τὸν Δανούβιον ποταμὸν καὶ ἠτήσατο τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν εἶναι ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· καὶ ἦλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. καὶ πολλὰ αὐτὸν φιλοτιμησάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπέλυσεν αὐτούς, ποιήσας αὐτὸν στρατηλάτην τοῦ Ἰλλυρικοῦ. καὶ ἐν τῷ παραγενέσθαι αὐτὸν εἰς τὸ Ἰλλυρικόν, ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι πλῆθος πολύ, καὶ ὁρμήσας κατ' αὐτῶν πάντας ἀνήλωσεν. καὶ ἀπέστειλεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τὸν ἡγούμενον αὐτῶν μετὰ καὶ ἄλλων, καὶ ἐπόμπευσαν ἐν τῷ ἱππικῷ. καὶ ἐγένετο εἰρήνη βαθεῖα ἐν τῇ Θρᾴκῃ, μηκέτι τολμώντων τῶν Οὔννων περᾶσαι τὸν Δανοῦβιν. τοὺς δὲ αἰχμαλώτους τῶν Βουλγάρων ἔπεμψαν ὁ βασιλεὺς εἰς Ἀρμενίαν καὶ εἰς Λαζικήν, καὶ κατετάγησαν ἐν τοῖς νουμερίοις ἀριθμοῖς.

(Anno 6037 (545), p. 224, 29—33 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει ἐπανέστη ἡ θάλασσα τῇ Θρᾴκῃ ἐπὶ μίλια δ' καὶ ἐκάλυψεν αὐτὴν ἐπὶ τὰ μέρη Ὀδύσσου καὶ Διονυσουπόλεως καὶ τὸ Ἀφροδίσιον· καὶ πολλοὶ ἐπνίγησαν ἐν τοῖς ὕδασιν. καὶ πάλιν τῷ τοῦ θεοῦ προστάγματι ἀπεκατέστη ἡ αὐτὴ θάλασσα εἰς τοὺς ἰδίους τόπους.

(Anno 6050 (558), p. 232, 6—13 De Boor) Τῷ δ 'αὐτῷ χρόνῳ εἰσῆλθεν ἔθνος ἐν Βυζαντίῳ παράδοξον τῶν λεγομένων Ἀβάρων, καὶ πᾶσα ἡ πόλις συνέτρεχεν εἰς τὴν θέαν αὐτῶν, ὡς μηδέποτε ἑωρακότες τοιοῦτον ἔθνος. εἶχον γὰρ τὰς κόμας ὄπισθεν μακρὰς πάνυ, δεδεμένας πρανδίοις καὶ πεπλεγμένας, ἡ δὲ λοιπὴ φορεσία αὐτῶν ὁμοία τῶν λοιπῶν Οὔννων. οὗτοι φυγόντες ἐκ τῆς ἰδίας χώρας ἦλθον εἰς τὰ μέρη Σκυθίας καὶ Μυσίας καὶ ἔπεμψαν πρὸς Ἰουστινιανὸν πρέσβεις αἰτοῦντες δεχθῆναι αὐτούς.

(Anno 6051 (559), p. 233, 4—8 De Boor) Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐπανέστησαν οἱ Οὖννοι καὶ οἱ Σκλάβοι τῇ Θρᾴκῃ πλήθη πολλὰ καὶ ἐπολέμησαν αὐτὴν καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν καὶ ᾐχμαλώτευσαν. ἐπίασαν δὲ καὶ Σέργιον τὸν στρατηλάτην, τὸν υἱὸν Βάκχου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ τὸν Ἐδερμᾶν, τὸν στρατηγὸν Καλοποδίου, τοῦ ἐνδοξοτάτου κουβικουλαρίου καὶ πραιποσίτου...(p. 234, 7—12 De Boor) λοιπὸν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς γενέσθαι πλοῖα διάπρυμνα, ὥστε ἀπελθεῖν εἰς τὸν Δανοῦβιν καὶ ἀπαντῆσαι τοῖς βαρβάροις περνοῦσι καὶ πολεμῆσαι αὐτούς· τοῦτο γνόντες οἱ βάρβαροι παρεκάλεσαν διὰ πρεσβευτοῦ ἀκινδύνως ἐᾶσαι αὐτοὺς πε-

său ajunse comandant Constantinus, fiul lui Florentius. Iar bulgarii înaintară pînă în părțile Traciei. Și le ieșiră înainte comandantul Constantinus, Godilas și comandantul oștilor din Illyria, hunul Acum, pe care îl adoptase împăratul de la botez: ei îi cuprinseră pe bulgari la mijloc și îi striviră; măcelăriră mulțimi multe, le luară toată prada și îi răpuseră cu desăvîrșire, omorînd și pe cei doi regi ai lor. La întoarcere, cînd erau bucuroși, îi întîlniră alți bulgari; și fiind obosiți, conducătorii întoarseră spatele, iar bulgarii îi urmăriră și îi prinseră cu arcanele din fugă pe conducători, pe Acum și pe Godilas. Godilas tăie arcanul cu sabia de la șold și scăpă, dar Constantinus și Acum fură prinși de vii. Pe Constantinus îl slobozîră, luînd o mie de monede; iar el se duse la Constantinopol. Pe Acum îl luară cu ei în țara lor împreună cu alți prizioneri.

(Anul 6032 (540), p. *218*, 31—32 De Boor). În acest an a trecut de partea romanilor Mundus, din neamul gepizilor, feciorul lui Giesm, care după moartea (p. *219*, 1—16) tatălui său se dusese la Rigas, unchiul său după mamă și rege în Sirmium. Aflînd de acest lucru Theoderich, regele Romei, trimise la dînsul; și fiind înduplecat, trecu de partea lui și erau împreună tovarăși de arme. După moartea lui Theuderich se duse la fluviul Danubiu și ceru împăratului Iustinian să-l lase sub stăpînirea sa; și merse la Constantinopol. Împăratul îl milui pe el și pe fiul său cu multe daruri și îl lăsă să plece după ce îl numi conducător de oști în Illyricum. Pe cînd se îndrepta spre Illyricum, îi ieși înainte o mare mulțime de bulgari, dar el porni împotriva lor și îi măcelări pe toți. Și trimise la Constantinopol ca prizonieri de război pe șeful lor împreună cu alții, care fură duși cu falǎ prin circ. Și se făcu pace adîncă în Tracia, deoarece hunii nu mai cutezau să mai treacă Dunărea. Iar pe prizonierii bulgari îi trimise împăratul în Armenia și în Lazica și îi încadră în rîndurile unităților militare de acolo.

(Anul 6037 (545), p. *224*, 29—33 De Boor). În acest an se ridică marea în Tracia pînă la patru mii de pași și acoperi țărmul în părțile orașelor Odessos, Dionysopolis și Aphrodision. Mulți oameni pieriră în valuri. Și cu voința lui Dumnezeu marea sa retrase din nou în locurile ei de baștină.

(Anul 6050 (558), p. *232*, 6—13 De Boor). Tot în anul acesta veni în Bizanț un neam ciudat de oameni, al așa-zișilor avari; și tot orașul se strînse să-i vadă, pentru că niciodată nu privise asemenea neam de oameni; căci aveau plete lungi de tot, date pe spate, legate cu cordele și împletite, iar restul îmbrăcămintei era la fel cu a celorlalți huni. Aceștia fugiră din țara lor, trecură în părțile Sciției și Moesiei și trimiseră soli la Iustinian: ei cereau să fie primiți ca supuși.

(Anul 6051 (559), p. *233*, 4—8 De Boor). Tot în anul acesta se ridicară[7] hunii și slavii în Tracia cu mulțimi nenumărate și o înfruntară cu război: ei uciseră și luară prizonieri mulți oameni. Îi prinseră și pe conducătorul de oști Sergius, feciorul lui Bacchus cel bătrîn, și pe comandantul Edermas, fiul lui Calopodios, preaslăvitul *cubicularius* și *praepositus*... (p. *234*, 7—12 De Boor). Dealtfel împăratul porunci să fie confecționate corăbii cu două pupe, ca să meargă la Dunăre și să înfrunte în lupte pe barbarii care încercau să treacă. Aflînd de lucrul acesta, barbarii cerură printr-un sol să-i lase să

[7] În marea invazie sub Zabergan (cf. supra Agathias, Men. Prot. și Malalas).

ρᾶσαι τὸν Δανοῦβιν. καὶ ἔπεμψεν Ἰουστῖνον, τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ καὶ κουροπαλάτην, καὶ διέσωσεν αὐτούς.

(Anno 6066 (574), p. 246, 32 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει ἦλθον οἱ Ἄβαρεις εἰς τὰ μέρη τοῦ Δανουβίου, (p. 247, 1—3 De Boor) καὶ μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε Τιβέριον, τὸν κόμητα τῶν ἐκσκουβιτόρων, κατ' αὐτῶν· καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἡττήθη αἰφνιδιασθεὶς ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀποβαλὼν πολλοὺς ὑπέστρεψεν.

(Anno 6075 (583), p. 252, 31—34 De Boor) ... τῷ δε αὐτῷ μηνὶ [τῷ Μαΐῳ] πρεσβεύουσινοί Ἄβαρεις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον οἵ πρὸ ὀλίγου χρόνου τὸ Σέρμιον χειρωσάμενοι, πόλιν τῆς Εὐρώπης ἐπίσημον, ἠξίουν ταῖς ὀγδοήκοντα χιλιάσι τοῦ χρυσοῦ, αἷς ἐλάμβανον κατ' ἔτος παρὰ Ῥωμαίων, (p. 253, 1—13 De Boor) προστεθῆναι ἄλλας κ'· ὁ δὲ βασιλεὺς εἰρήνης ἐφιέμενος τοῦτο κατεδέξατο· ἤτησε δὲ καὶ ἐλέφαντα, ζῶον Ἰνδικόν, ἐκπεμφθῆναι αὐτῷ πρὸς θέαν· καὶ ὁ βασιλεὺς τὸν μείζοντα πάντων ἀπέστειλε πρὸς αὐτόν· καὶ τοῦτον θεασάμενος πάλιν ἔπεμψεν αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα. ὁμοίως καὶ κλίνην χρυσῆν ἤτησε σταλῆναι αὐτῷ· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ταύτην ἀπέστειλεν, αὐτὸς δὲ καὶ ταύτην ἀπέστρεψεν εὐτελίσας αὐτήν. ἤτει δὲ πάλιν ἄλλας κ' χιλιάδας προστεθῆναι ταῖς ρ'. τοῦ δὲ βασιλέως μὴ καταδεξαμένου, στρατεύσας ὁ Χαγάνος τὴν Σιγγιδόνα πόλιν κατέστρεψε καὶ πολλὰς ἑτέρας πόλεις ἐχειρώσατο τὰς ὑπὸ τὸ Ἰλλυρικὸν τελούσας. παρέλαβε δὲ καὶ τὴν Ἀγχίαλον, ἠπείλει δὲ καὶ τὰ Μακρὰ τείχη καταστρέψαι. ὁ δὲ βασιλεὺς Ἐλπίδιον τὸν πατρίκιον σὺν Κομεντιόλῳ πρέσβεις πρὸς τὸν Χαγάνον ἐξαπέστειλεν. καὶ ὁ βάρβαρος ἐπὶ ταῖς τῶν πάκτων συνθήκαις εἰρήνην ἄγειν καθωμολόγησεν.

(Anno 6076 (584), p. 254, 3—7 De Boor)...ὁ δὲ Χαγάνος τὴν εἰρήνην διαλῦσαι δόλῳ ἔσπευδεν· τὰ γὰρ Σκλαυινῶν ἔθνη κατὰ τῆς Θρᾴκης ἐξώπλισεν. ἅτινα παρεγένοντο μέχρι τῶν Μακρῶν τειχέων πολλὴν ἅλωσιν ποιούμενα· ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ τοῦ παλατίου στρατεύματα ἐξαγαγὼν τῆς πόλεως καὶ τοὺς δήμους φυλάττειν τὰ Μακρὰ τείχη ἐκέλευσεν.

(Anno 6079 (587), p. 257, 11—30 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ τῶν Ἀβάρων Χαγάνος τὰς σπονδὰς διαλύσας τήν τε Μυσίαν καὶ Σκυθίαν κατεπολέμει δεινῶς καταστρέψας τήν τε Ῥατιάριαν καὶ Βονωνίαν καὶ Ἄκυς καὶ Δορόστολον καὶ Ζάρδαπα καὶ Μαρκιανούπολιν. ὁ δὲ Κομεντίολος ἐπὶ τὴν Ἀγχίαλον ἦλθε καὶ διελὼν τὸ στράτευμα τοὺς ἀδοκίμους ἐκ τῶν ἀριστέων διέκρινεν· καὶ τὴν μὲν ἄχρηστον δύναμιν μ' χιλιάδας φυλάττειν τὸν χάρακα κελεύει, τοὺς δὲ ἐπιλέκτους ἑξακισχιλίους ὄντας παραλαβὼν δύο χιλιάδας παρέδωκε τῷ Κάστῳ καὶ δύο τῷ Μαρτίνῳ, καὶ τὰς δύο αὐτὸς ἀναλαβὼν κατὰ τῶν βαρβάρων χωρεῖ. ὁ δὲ Κάστος ἐλθὼν ἐπὶ τὰ Ζάρδαπα καὶ τὸν Αἷμον, εὑρὼν τοὺς βαρβάρους ἠμελημένους πολλοὺς διέφθειρεν· αἰχμαλωσίας δὲ κρατήσας πολλῆς δορυφόρῳ διασώζειν ἐδίδου. Μαρτῖνος δὲ εἰς τὰ περὶ Τόμεα τὴν πόλιν γενόμενος, τῷ Χαγάνῳ ἀπροσδοκήτως περιπεσὼν πολλοὺς τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀνεῖλεν, ὥστε αὐτὸν φυγῇ τὴν σωτηρίαν πραγματεύσασθαι. ὁ δὲ Μαρτῖνος ἐπίδοξον νίκην ἀράμενος πρὸς τὸν στρατηγὸν ἐπανήρχετο, ἔνθα ἐπηγγείλατο ἀναμένειν αὐτούς. ὁ δὲ Κομεντίολος δειλίᾳ κατασχεθαὶς εἰς Μαρκιανούπολιν ὑπέστρεψεν. οἱ δὲ μὴ εὑρόντες αὐτὸν ἐπεσύναξαν τὰ ἴδια στρατεύματα καὶ ἐπὶ τοὺς στενωποὺς τοῦ Αἵμου στρατοπεδεύονται. ἰδὼν δὲ ὁ Μαρτῖνος τὸν Χαγάνον διαπερῶντα τὸν ποταμὸν πρὸς τὸν στρατηγὸν ἐπανῆλθεν. ὁ δὲ Κάστος (p. 258, 1—22 De Boor) τὸν ποταμὸν διαπεράσας καὶ πλησιάσας τοὺς προτρέχοντας τῶν Ἀβάρων τῆς μάχης κρατεῖ. σκαιοῦ δέ τινος δαίμονος ὑποθήκαις οὐκ ἀνέστρεψεν ἐπὶ τὸν στρατηγόν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ κρατήσας

treacă Dunărea fără primejdie. Iar împăratul îl trimise pe nepotul său Iustin, conducătorul palatului, şi îi scăpă cu viaţă.

(Anul 6066 (574), p. *246*, 32 De Boor). În anul acesta au venit avarii[8] în părţile Dunării (p. *247*, 1—3 De Boor) şi aflînd împăratul trimise împotriva lor pe Tiberius, comitele excubiţilor; şi lovindu-se cu dînşii fu luat pe neaşteptate şi înfrînt.

(Anul 6075 (583), p. *252*, 31—34 De Boor)... tot în luna aceasta (în mai) avarii trimiseră soli la împăratul Mauricius. Cu puţin timp mai înainte ei puseseră mîna pe Sirmium, oraş vestit al Europei, şi cereau ca pe lîngă cele optzeci de mii de monede de aur, pe care le primeau anual de la romani (p. *253*, 1—13 De Boor), să li se adauge alte douăzeci. Împăratul avea nevoie de pace şi primi aceste condiţii. Ei mai cereau să li se trimită un elefant, animal din India, ca să-l vadă. Împăratul alese pe cel mai mare dintre toţi şi-l trimise. Şi după ce-l privi, (conducătorul barbar) îl trimise din nou la împărat. De asemenea mai cerea să-i trimită o masă de aur; împăratul i-o trimise şi pe aceasta, iar el i-o întoarse înapoi fără s-o ia în seamă. Şi cerea din nou să-i fie adăugate alte douăzeci de mii de monede de aur la cele o sută. Împăratul nu primi, iar hunul porni cu oaste, distruse oraşul Singidunum şi puse stăpînire pe multe alte oraşe din Illyricum. Luă şi Anchialos şi se îndreptă să zdrobească chiar zidurile cele lungi. Împăratul trimise soli la han pe Elpidius *patricius* împreună cu Comentiolus, iar barbarul se învoi să încheie pace în condiţiile stabilite.

(Anul 6076 (584), p. *254*, 3—7 De Boor)... Hanul Baian se grăbi să rupă pacea în chip viclean, căci înarmase neamurile sclavinilor împotriva Traciei. Acestea înaintară pînă la zidurile cele lungi şi luară multă pradă. Împăratul scoase din oraş gărzile palatului şi porunci organizaţiilor cetăţeneşti să stea de pază la zidurile cele lungi.

(Anul 6079 (587), p. *257*, 11—30 De Boor). În anul acesta hanul avarilor a rupt înţelegerea de pace şi a pornit cu război împotriva Moesiei şi Sciţiei, înfruntînd cu străşnicie Ratiaria, Bononia, Aquae, Durostorum, Zaldapa şi Marcianopolis. Comentiolus s-a dus în Anchialos şi a desfăcut oastea în două, despărţind pe cei bicisnici de cei mai buni. Oştirii netrebnice în număr de patruzeci de mii i-a poruncit să păzească tabăra, iar pe cei aleşi în număr de şase mii i-a luat cu sine: două mii a dat lui Castus, două lui Martinus, iar alte două le-a luat el şi a pornit împotriva barbarilor. Castus a mers spre Zaldapa şi Haemus, a găsit barbari stînd fără nici o grijă şi a măcelărit pe mulţi din ei. După ce a luat o mare mulţime de prizonieri, i-a dat în păstrarea scutierului său. Martinus a ajuns pînă în împrejurimile oraşului Tomis, a dat pe neaşteptate de han şi a ucis pe mulţi din oastea lui, iar acesta şi-a găsit scăparea prin fugă. După ce a dobîndit o izbîndă strălucită, Martinus s-a întors la comandantul oştirii şi a primit poruncă să rămînă acolo. Comentiolus a fost cuprins de teamă şi s-a întors în Marcianopolis. Deoarece nu l-au găsit ceilalţi, şi-au unit oştile şi au tăbărît împreună la picioarele muntelui Haemus... Văzînd că hanul trece fluviul, Martinus s-a întors la comandantul oştirilor.

[8] Evenimentele din timpul lui Mauricius (582-602) sînt în general redate după Teofilact Simocata.

τὰς διαβάσεις ὁ Χαγάνος ἀπέκλεισεν αὐτόν. περισχίζεται τοίνυν ὁ λαός, καὶ ἕκαστος ὡς εἶχε δυνάμεως διὰ τοῦ ἄλσους ἔφυγον. θηρεύονται τοίνυν τινὲς παρὰ τῶν βαρβάρων καὶ καταμηνύουσιν, ποῦ ἐκέκρυπτο Κάστος, καὶ τοῦτον ζωγρήσαντες περιεσκίρτων καὶ ἠγάλλοντο. ὁ δὲ Χαγάνος διὰ τῆς μεσημβρίας ὁδεύσας κατὰ τῆς Θρᾴκης χωρεῖ καὶ τὰ Μακρὰ τείχη κατέλαβεν· ὁ δὲ Κομεντίολος ἐν ταῖς ὕλαις τοῦ Αἵμου κρυπτόμενος ἐξῆλθε σὺν τῷ Μαρτίνῳ. καὶ καταλαβὼν τὸν Χαγάνον ἀνετοιμότατον διὰ τὸ τὴν πληθὺν τῶν βαρβάρων περικεχῦσθαι τῇ Θρᾴκῃ, πρώτῃ φυλακῇ κατ' αὐτοῦ χωρεῖ· καὶ ἦν αὐτῷ μέγα τῶν ἐπιχείρων τὸ κατόρθωμα, εἰ μὴ τύχῃ τινὶ παρεσφάλη τοῦ ἐγχειρήματος. ἑνὸς γὰρ ζῴου τὸν φόρτον διαστρέψαντος, ἕτερος τὸν δεσπότην τοῦ ζῴου προσφωνεῖ τὸν φόρτον ἀνορθῶσαι τῇ πατρῴᾳ φωνῇ. «τόρνα, τόρνα, φράτερ». Καὶ ὁ μὲν κύριος τῆς ἡμιόνου τὴν φωνὴν οὐκ ᾐσθάνετο, οἱ δὲ λαοὶ ἀκούσαντες καὶ τοὺς πολεμίους ἐπιστῆναι αὐτοῖς ὑπονοήσαντες εἰς φυγὸν ἐτράπησαν, «τόρνα, τόρνα» μεγίσταις φωναῖς ἀνακράζοντες. ὁ δὲ Χαγάνος μεγάλην δειλίαν περιβαλόμενος ἀκρατῶς ἔφυγεν. καὶ ἦν ἰδεῖν 'Αβάρους τε καὶ 'Ρωμαίους ἀλλήλους διαδιδράσκοντας, μηδενὸς διώκοντος· ὁ δὲ Χαγάνος ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις τὴν 'Απειρίαν πόλιν παρεκάθισεν.

(Anno 6084 (592), p. 269, 11—23 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ Χαγάνος ἐζήτει προσθήκας ταῖς συνθήκαις λαμβάνειν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τοὺς λόγους τοῦ βαρβάρου οὐ παρεδέξατο· διὰ τοῦτο ὁ Χαγάνος ἤρατο πάλιν τὸν πόλεμον καὶ πολιορκεῖ τὴν Σιγγιδόνα καὶ στρατοπεδεύει κατὰ τὸ Σέρμιον. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στρατηγὸν τῆς Εὐρώπης χειροτονεῖ τὸν Πρίσκον. ὁ δὲ Πρίσκος Σαλβιανὸν ὑποστράτηγον ποιήσας προτρέχειν ἐκέλευσεν· καὶ κατὰ τῶν βαρβάρων χωρήσαντες συγκροτοῦσι πόλεμον, καὶ νικῶσι 'Ρωμαῖοι. ὁ δὲ Χαγάνος τοῦτο ἀκηκοώς, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις ἐχώρει πρὸς πόλεμον. ὁ δὲ Σαλβιανὸς ἰδὼν τὰ πλήθη καὶ καταπλαγεὶς πρὸς Πρίσκον ἀφικνεῖται. γνοὺς δὲ ὁ Χαγάνος τὴν τῶν 'Ρωμαίων ὑποχώρησιν εἰς 'Αγχίαλον ἐξέρχεται ἤτοι εἰς τὸν ἅγιον 'Αλέξανδρον καὶ τοῦτον τῷ παμφάγῳ πυρὶ παραδέδωκεν

(Anno 6085 (593), p. 270, 21—29 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τὸν Πρίσκον σὺν πάσαις ταῖς 'Ρωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν ἔπεμψεν, ὥστε τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη διαπερᾶσαι κωλύσῃ. τούτου δὲ ἐλθόντος ἐπὶ τὸν Δορόστολον, ὁ Χαγάνος μαθὼν πρέσβεις ἐξέπεμψε πρὸς αὐτόν, καὶ κατῃτιᾶτο 'Ρωμαίους ἔναρξιν τῷ πολέμῳ διδόντας· ὁ δὲ Πρίσκος ἀπελογεῖτο, ὅτι «οὐπρὸς 'Αβάρους τὸν πόλεμον ποιῆσαι παραγέγονα, ἀλλὰ πρὸς τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεστάλην»· ἀκηκοὼς δὲ ὁ Πρίσκος, ὅτι 'Αρδάγαστος τὰ πλήθη τῶν Σκλαυινῶν πρὸς τὸ πραιδεύειν διεσκόρπισεν, διαπεράσας τὸν Ἴστρον (p. 271, 1—27 De Boor) μεσούσης νυκτὸς ἀδοκήτως τῷ 'Αρδαγάστῳ συνέμυξεν· ὁ δὲ 'Αρδάγαστος τοῦ κινδύνου αἰσθόμενος ἵππου τε γυμνοῦ ἐπιβὰς μόλις διασῴζεται. οἱ δὲ 'Ρωμαῖοι ἀνελόντες πλήθη Σκλαυινῶν καὶ τὴν περὶ τὸν 'Αρδάγαστον διατεμόντες χώραν αἰχμαλωσίας τε κρατήσαντες πολλῆς εἰς τὸ Βυζάντιον ἔπεμπον διὰ Τατίμερος. ὁ δὲ Τατίμερ ἐκλύτως τὴν πορείαν ποιούμενος καὶ εἰς μέθην καὶ τρυφὴν ἐπιδιδοὺς ἠμέλει. καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πλήθη Σκλαυινῶν ἐπιτίθηνται αὐτῷ· καὶ δειλίᾳ συσχεθείς, φεύγων εἰς τὸ Βιζάντιον ἧκεν· οἱ δὲ σὺν αὐτῷ 'Ρωμαῖοι ἐγκρατῶς τοῖς Σκλαυινοῖς μαχησάμενοι κρατοῦσι τῶν βαρβάρων παραδόξως καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον τὴν αἰχμαλωσίαν τῷ βασιλεῖ ἀποζώξουσιν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εὐφρανθεὶς εὐχαριστηρίους ὕμνους μετὰ πάσης τῆς πόλεως τῷ θεῷ προσέφερεν. ὁ δὲ Πρίσκος θαρρήσας εἰς τὰ ἐσώτερα μέρη τῶν Σκλαυινῶν

Castus (p. *258*, 1—22 De Boor) a trecut fluviul, s-a apropiat de avangărzile avarilor şi le-a înfrînt în luptă, dar la îndemnurile unui demon răusfătuitor nu s-a întors la comandantul său, iar a doua zi hanul a ocupat trecerile şi i-a tăiat întoarcerea. Oştenii lui s-a înprăştiat şi fiecare a fugit unde a putut prin păduri. Unii au fost prinşi de către barbari şi au arătat unde se ascunsese Castus. L-au prins de viu şi s-au veselit cu cîntece şi jocuri. Hanul a mers spre miazăzi împotriva Traciei şi a ajuns pînă la zidurile cele lungi. Comentiolus s-a ascuns mai întîi în pădurile din Haemus, apoi a ieşit la iveală împreună cu Martinus. Şi luîndul pe han pe nepregătite, deoarece mulţimea barbarilor se împrăştiase prin Tracia, a înaintat împotriva lui la primul schimb al gărzilor de noapte. Şi avea în mîinile sale prilej de mare izbîndă, dacă n-ar fi fost abătut de la această încercare din pricina unei întîmplări [9]. Un animal de povară aruncase sarcina de pe el şi cineva a strigat pe stăpînul animalului să îndrepte sarcina, zicîndu-i în limba maternă: *Torna, torna, frater* („Întoarce-te, întoarce-te, frate"). Stăpînul catîrului n-a auzit glasul, dar l-au auzit oştenii şi, crezînd că sînt înfrînţi de duşmani, o luară la fugă, strigînd în gura mare: *Torna, torna* („Întoarce-te, întoarce-te"). Cuprins de spaimă grozavă, hanul începu să fugă şi el din răsputeri. Şi era un lucru vrednic de văzut cum avarii şi romanii fugeau unii de alţii, fără să fie urmăriţi de nimeni. Hanul şi-a luat oştile şi s-a aşezat în oraşul Apiaria.

(Anul 6084 (592), p. *269*, 11—23 De Boor). În acest an hanul cerea să primească adaosuri la sumele stabilite, dar împăratul n-a primit condiţiile barbarului. De aceea hanul a iscat din nouă război, a împresurat oraşul Singidunum şi a tăbărît lîngă Sirmium. Împăratul a numit conducător de oşti în Europa pe Priscus, iar Priscus l-a făcut ajutor de comandant pe Salvianus şi a dat poruncă de înaintare. Mergînd ei împotriva barbarilor s-au lovit în luptă şi au ieşit biruitori romanii. Cînd a auzit de acest lucru, hanul şi-a luat oştile şi a pornit la război. Văzînd mulţimile şi fiind lovit, Salvianus a sosit lîngă Priscus. Hanul a aflat de retragerea romanilor şi s-a îndreptat spre Anchialos şi (lăcaşul) Sfîntul Alexandru, dîndu-l pradă focului nimicitor din toate părţile...

(Anul 6085 (593), p. 270, 21—29 De Boor). În acest an împăratul Mauricius îl trimise pe Priscus împreună cu toate oştile romane la Istru spre a împiedica neamurile sclavinilor să treacă fluviul. Ajungînd Priscus în Durostor şi aflînd hanul trimise la el soli şi cerea romanilor să pună capăt războiului. Priscus răspunse că „n-a venit să facă război cu avarii, ci a fost trimis de împărat împotriva neamurilor sclavinilor". Aflînd Priscus că Ardagast răsfirase mulţimile sclavinilor pentru a prăda, pe neaşteptate trecu Istrul (p. *271*, 1—27 De Boor) la miezul nopţii şi se încăierară cu Ardagast. Simţind primejdia, Ardagast încălecă pe un cal fără şea şi abia putu scăpa. Romanii luară mulţi sclavini şi străbătînd ţara din preajma lui Ardagast puseră mîna pe un mare număr de prizioneri şi-i trimiseră la Bizanţ sub conducerea lui Tatimer. Acesta făcu trecerea fără strîngere de inimă, apoi se dădu la beţie şi desfrîu şi n-avea nicio grijă. A treia zi mulţimile sclavinilor să răsculară împotriva lui. Cuprins de teamă, el scăpă cu fuga şi ajunse în Bizanţ. Romanii aflaţi împreună cu dînsul se luptară cu sclavinii din răsputeri şi împotriva

---

[9] Pentru acest important episod cf. supra Teof. Sim., II, 15.

ἐχώρει. Γήπαις δὲ ἀνὴρ τῆς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχων αὐτομολεῖ πρὸς Ῥωμαίους καὶ τὴν εἴσοδον τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέδειξεν· καὶ τῶν βαρβάρων ἐκράτησαν· ἔφησε δὲ καὶ Μουσούκιον, τὸν ῥῆγα τῶν βαρβάρων, ἀπὸ τριάκοντα σημείων διάγειν. προδοσίᾳ δὲ τοῦ Γήπαιδος διαβὰς τὸν ποταμὸν ὁ Πρίσκος μεσούσης νυκτὸς εὑρίσκει τὸ Νουσούκιον διεφθαρμένον τῇ μέθῃ· ἐπιτάφιον γὰρ ἑορτὴν τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ ἑώρταζεν· καὶ τοῦτον συλλαβόμενος ζῶντα φόνον πολὺν ἐν τοῖς βαρβάροις εἰργάσατο. πολλῆς δὲ αἰχμαλωσίας κρατήσαντες τρυφῇ καὶ μέθῃ ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασιν. συναθροισθέντες δὲ οἱ βάρβαροι τοῖς νενικηκόσιν ἐφίστανται· καὶ ἦν ἂν ἡ ἀντίδοσις χαλεπωτέρα τῆς προϋπαρξάσης ἀνδραγαθίας, εἰ μὴ ὁ Γένζων μετὰ τῆς πεζικῆς δυνάμεως τῶν Ῥωμαίων ἐπιστὰς μάχῃ κραταιᾷ διεκώλυσε τὰς ὁρμὰς τῶν βαρβάρων· ὁ δὲ Πρίσκος τοὺς τὴν φρουρὰν αὐτῷ πεπιστευμένους ἀνεσκολόπισεν.

(Anno 6086 (504), p. 272, 11—18 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει τοῦ Πρίσκου πάλιν τὸν Ἴστρον καταλαβόντος καὶ τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη πραιδεύσαντος καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν τῷ βασιλεῖ ἀναπέμψαντος, ὁ βασιλεὺς τὸν Τατίμερα ἀποστείλας πρὸς Πρίσκον παρακελεύεται αὐτόθι τὸν χειμῶνα διατρῖψαι τοὺς Ῥωμαίους καιρόν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοῦτο μεμαθηκότες ἀντέλεγον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται τοῦτο γενέσθαι διά τε τὰ πλήθη τῶν βαρβάρων καὶ τὸ πολεμίαν ὑπεῖναι τὴν χώραν καὶ τὰ ψύχη ἀφόρητα. ὁ δὲ Πρίσκος λόγοις πιθανοῖς ἔπεισεν αὐτοὺς ἐκεῖ χειμάσαι καὶ τὴν τοῦ βασιλέως κέλευσιν πληρῶσαι.

(Anno 6087 (595), p. 273, 1—29 De Boor). Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Πρίσκον τῆς στρατηγίας ἀποπαύει, Πέτρον δέ, τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφὸν, στρατηγὸν τῆς δυνάμεως ποεῖται Ῥωμαίων. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τὰς δυνάμεις ἀράμενος πρὶν ἢ τὸν Πέτρον φθάσαι διαπερᾷ τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Χαγάνος τὴν μετάβασιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ἀκηκοὼς λίαν ἐθαύμαζε καὶ πρὸς τὸν Πρίσκον ἀπέστειλεν, μαθεῖν τὴν αἰτίαν ἐπιζητῶν καὶ μοῖραν λαβεῖν τῆς πραίδας καὶ οὕτω τὸν ποταμὸν διανήξασθαι. λίαν γὰρ ἐχαλέπαινεν ἐπὶ τοῖς εὐτυχήμασι τῶν Ῥωμαίων. πέμπει τοίνυν ὁ Πρίσκος περὶ τούτων πρὸς τὸν Χαγάνον πρέσβιν Θεόδωρον τὸν ἰατρὸν ἀγχινοίᾳ καὶ συνέσει κεκοσμένον. οὗτος ἑωρακὼς τὸν Χαγάνον μέγα φρονοῦν. τὰ καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀλλαζονικώτερον ποιούμενον (ἠπείλει γὰρ πάντων τῶν ἐθνῶν αὐτὸν εἶναι κύριον) διηγήματι παλαιῷ τὸν βαρβαρικὸν κατεπράϋνε τῦφον. ἔφασκε γάρ· «ἄκουσον, Χαγάνε, ἐπωφελοῦς διηγήματος. Σεσῶστρις, ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς, περιφανής τε καὶ λίαν εὐδαίμων, τῷ πλούτῳ λαμπρὸς καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἀκαταμάχητος, πλεῖστα καὶ μεγάλα ἐδουλώσατο ἔθνη· ἐντεῦθεν εἰς ἀλαζονείαν περιπεσών, χρυσοκόλλητον ὄχημα ἐκ λίθων τιμίων κατασκευάσας ἐπικάθηται τούτῳ καὶ ὑποβάλλει τῷ ζυγῷ τῶν ἡττηθέντων βασιλέων τέσσαρας ἕλκειν τὸ ὄχημα. τούτου δὲ γινομένου ἐν ἐπισήμῳ ἑορτῇ, εἷς τῶν τεσσάρων βασιλέων συχνῶς τὸ ὄμμα ἐπέστρεφεν εἰς τοὐπίσω καὶ τὸν τροχὸν ἑώρα κυλιόμενον· τῷ δὲ Σεσώστρει ἐπερωτῶντι, «διὰ τί ὄπισθεν ἐπιστηρίζεις τὰ ὄμματα;» τοῦτον εἰπεῖν· «τὸν τροχὸν θαυμάζω ἀστατοῦντα καὶ ἄλλοτε ἄλλως κινούμενον, καὶ ποτὲ μὲν τὰ ὑψηλὰ ταπεινοῦντα, αὖθις δὲ τὰ ταπεινὰ ἀνυψοῦντα. τὸν δὲ Σεσῶστριν συνετῶς τὴν παραβολὴν ἐπισκέψαντα νομοθετῆσαι τὸ μηκέτι τοὺς βασιλεῖς ἕλκειν τὸ ὄχημα». ὁ δὲ Χαγάνος ταῦτα ἀκηκοὼς καὶ ὑπογελάσας ἔφησε τὴν εἰρήνην ἄγειν, τῇ δὲ προαιρέσει Πρίσκου, εἴ τι ἂν θέῃ τῶν λαφύρων τὸν Χαγάνον τιμῆσαι. ὁ δὲ Πρίσκος τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπέδωκε (p. 274, 1—4 De Boor) τῷ Χαγάνῳ ὑπὲρ τῆς διαβάσεως· τὰ δὲ λάφυρα πάντα λαβὼν ἀκινδύνως τὸν

aşteptărilor, îi învinseră pe barbari, apoi îi aduseră pe prizonieri în Bizanţ în faţa împăratului. Acesta s-a bucurat şi a înălţat lui Dumnezeu imnuri de mulţumire împreună cu toată cetatea. Priscus prinse inimă şi înaintă în părţile mai dinlăuntru ale sclavinilor. Un bărbat gepid, stăpînit de credinţa creştină, fugi la romani şi le arătă romanilor drumul. Şi îi înfrînseră pe barbari. El spuse că Musocius, regele barbarilor, se află la treizeci de mile. Îndemnat de trădarea gepidului, Priscus trecu fluviul la miezul nopţii şi îl descoperi pe Musokius doborît de beţie: căci sărbătorise ziua morţii fratelui său. Îl prinse viu şi pricinui mult măcel între barbari. După ce puseră mîna pe mulţi prizonieri, romanii se dădură la mîncare şi băutură, dar barbarii se adunară şi îi înfruntară pe învingători. Şi răspunsul ar fi fost mai aprig decît bărbăţia lor de mai înainte, dacă n-ar fi intervenit Gentzon cu un pîlc de călăreţi romani şi n-ar fi împiedicat printr-o luptă înverşunată urmările barbarilor. Priscus i-a tras în ţeapă pe cei încredinţaţi cu paza sa.

(Anul 6086 (594), p. *272*, 11—18 De Boor). În acest an Priscus a trecut din nou Istrul, a prădat neamurile sclavinilor şi a trimis împăratului o mulţime de prizonieri. Împăratul a trimis pe Tatimer la Priscus şi a poruncit ca romanii să petreacă iarna acolo. Aflînd de acest lucru, romanii se împotriveau, deoarece nu era cu putinţă să se facă aşa ceva din pricina mulţimii barbarilor, duşmăniei locuitorilor şi frigului de nesuportat. Priscus i-a îndemnat cu cuvinte măgulitoare şi i-a înduplecat să ierneze acolo şi să îndeplinească porunca împăratului.

(Anul 6087 (595), p. *273*, 1—29 De Boor). Împăratul i-a luat lui Priscus conducerea militară şi l-a numit conducător de oşti pe fratele său Petrus. Priscus a pornit cu oştirea înainte de a sosi Petrus şi a trecut fluviul. Auzind de trecerea oştirii romane, hanul se miră în chip deosebit şi trimise la Priscus cerînd să afle pricina, să ia o parte din pradă şi abia aşa să treacă fluviul, căci era mîhnit în chip deosebit de succesele romanilor. Pentru aceste treburi Priscus îl trimise ca sol la han pe medicul Teodor, un bărbat inteligent şi cumpănit. Văzînd acesta că hanul se semeţeşte şi dă răspunsuri lăudăroase (căci spunea că e stăpînul tuturor neamurilor) a molcomit trufia barbară cu o povestire bătrînească, zicînd: „Ascultă, hane, o vorbă de folos. Sesostris, faraonul egiptenilor, era vestit şi preafericit, strălucitor prin bogăţii şi de neînfrînt prin oştile sale: el supusese multe neamuri mari şi de aceea căzuse în păcatul îngîmfării: şi-a pregătit un car poleit cu aur şi acoperit cu pietre nestemate, s-a aşezat pe dînsul şi a pus în jug să tragă carul patru dintre regii învinşi. Lucrurile acestea se petreceau într-o zi de sărbătoare mare. Unul dintre regi îşi întorcea mereu ochii îndărăt şi privea spre roata care se învîrtea. La întrebarea lui Sesostris, dece îşi întoarce ochii îndărăt, acesta răspunse că se miră dece roata nu stă pe loc şi se mişcă fără încetare; şi cînd partea de sus se lasă în jos, cînd iarăşi cea de jos se ridică în sus. Sesostris a înţeles tîlcul povestirii şi a poruncit ca regii să nu mai fie puşi în jug să tragă carul". Ascultînd aceste cuvinte hanul surîse şi zise că face pace, dar rămîne la alegerea lui Priscus dacă doreşte să-l onoreze pe han cu prăzi de război. Priscus dădu hanului prizonierii (p. *274*, 1—4 De Boor) spre a obţine trecerea, iar toate prăzile de război le luă cu sine şi trecu fluviul fără primejdie.

ποταμὸν διεπέρασεν. ὁ δὲ Χαγάνος ταῦτα δεξάμενος ἥσθη μεγάλως· καὶ ὁ Πρίσκος εἰς Βυζάντιον ἧκεν. ὁ δὲ Πέτρος τὴν στρατηγίαν παρέλαβεν.

(Anno 6088 (596), p. 274, 17—21 De Boor) Ἐλθὼν δὲ ἐπὶ Μαρκιανούπολιν (ὁ Πέτρος) ἀποστέλλει χιλίους προτρέχειν. οὗτοι περιτυχόντες Σκλαυινοῖς ἐπιφερομένοις Ῥωμαϊκὴν λεηλασίαν πολλὴν τούτους τρέπονται. οἱ δὲ βάρβαροι τὴν αἰχμαλωσίαν ἀποσφράξατες...καὶ αἰχμαλωσίας πολλῆς κρατήσαντες ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὑπέστρεψαν.

(Anno 6089 (597), p. 274, 26—32 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει Πέτρου τοῦ στρατηγοῦ κυνηγοῦντος, καὶ ὑὸς ἀγρίου αὐτῷ συναντήσαντος, τὸν πόδα τούτου ἐν δένρῳδ ἐξέθλιψεν, καὶ ἀφορήτοις ὀδύναις χρόνῳ πολλῷ ἐνοσιλεύετο· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ γράμμασιν αἰσχίστοις καὶ ὀνειδισμοῖς ἀφορήτοις αὐτὸν περιέβαλεν ἀκούων Σκλαυινὰ ἔθνη κατὰ τοῦ Βυζαντίου κινεῖσθαι. ὁ δὲ Πέτρος βιασάμενος εἰς Νόβας παρεγένετο. οἱ δὲ τῆς πόλεως ἐπίσημοι στρατιῶται ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ τῷ στρατηγῷ ὑπήντων· οὓς ἰδὼν ὁ (p. 275, 1—32) στρατηγὸς καὶ θαυμάσας τήν τε ἐξόπλισιν καὶ ἀνδρείαν αὐτῶν κελεύει καταλιπόντας τὸ ἄστυ τῇ Ῥωμαϊκῇ πληθύϊ συναναμίγνυσθαι· οἱ δὲ στρατιῶται ἐπὶ φρουρᾷ τῆς πόλεως συντεταγμένοι οὐκ ἐπείθοντο τοῦτο ποιῆσαι. θυμοθεὶς δὲ ὁ στρατηγὸς ἀπέστειλε Γένζωνα μετὰ πλήθους στρατιωτῶν. οἱ δὲ μαθόντες ἔφυγον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς θύρας τοῦ ναοῦ κλείσαντες ἐκάθηντο ἔνδον. ὁ δὲ Γένζων τῇ αἰδοῖ τοῦ ναοῦ ἄπρακτος διέμεινεν. Πέτρος δὲ ὀργισθεὶς ἀποχειροτονεῖ τὸν Γένζωνα τῆς στρατηγίας καὶ ἐκπέμπει σκρίβωνα ἠτιμωμένως τὸν ἐπίσκοπον πρὸς αὐτὸν ἀγαγεῖν. οἱ δὲ τῆς πόλεως πανοικεὶ συναχθέντες ἀτίμως τὸν σκρίβωνα τῆς πόλεως ἀπελαύνουσιν. καὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως κλείσαντες τὸν μὲν Μαυρίκιον βασιλέα εὐφήμουν, τὸν δὲ στρατηγὸν ὕβρεσι περιέβαλλον· καὶ οὕτως ἀτίμως ὁ Πέτρος ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν. προπέμπει δὲ χιλίους ἐπὶ κατασκοπῇ. οἱ δὲ περιτυγχάνουσι Βουλγάροις χιλίοις τὸν ἀριθμόν· οἱ δὲ Βούλγαροι θαρροῦντες τῇ εἰρήνῃ τοῦ Χαγάνου ἀμερίμνως ἐβάδιζον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Βουλγάρους τὰς ὁρμὰς ἐποιοῦντο. οἱ δὲ Βούλγαροι ἀποστέλλουσιν ἄνδρας ἑπτὰ παραινοῦντες μὴ παραλῦσαι τὴν εἰρήνην· τούτων ἀκούσαντες οἱ προτρέχοντες μηνύουσι τῷ στρατηγῷ ταῦτα. ὁ δὲ στρατηγὸς ἔφη· «οὐδὲ εἰ ὁ αὐτοκράτωρ παρέλθῃ, τούτων φείσομαι». συμβολῆς δὲ πολέμου γενομένης, τρέπονται Ῥωμαῖοι. οἱ δὲ βάρβαροι οὐκ ἐδίωξαν αὐτούς, ἵνα μὴ νιξῶντες κινδύνῳ περιπέσωσιν. ὁ δὲ στρατηγὸς τὸν ταξίαρχον τῶν προτρεχόντων χαλεπῶς ἐμαστίγωσεν. τοῦτο μαθὼν ὁ Χαγάνος πρέσβεις πρὸς τὸν Πέτρον ἐξέπεμψε τὴν ἔναρξιν αἰτιώμενος, καὶ ὡς Ῥωμαῖοι ἄνευ δικαίας αἰτίας τὴν εἰρήνην διέλυσαν· ὁ δὲ Πέτρος ἀπατηλοῖς λόγοις χρησάμενος μὴ εἰδέναι τὴν κίνησιν διϊσχυρίζετο, διπλασίονα δὲ διδόναι τὰ σκῦλα ἅπαντα· καὶ οὕτως ἐν μοίραις δύο οἱ βάρβαροι τὰ ἀπολωλότα σκῦλα ἀναλαβόντες στέγουσι τὴν εἰρήνην. ὁ δὲ Πέτρος κατὰ Περαγάστου τοῦ ἐξάρχου τῶν Σκλαυινῶν χωρεῖ, οἱ δὲ βαρβαροι περὶ τὴν ὄχθαν τοῦ ποταμοῦ τούτοις ὑπαντήσαντες διεκώλυον τοῦ περᾶσαι. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῶν πορθμίων τοξεύοντες τούτους ἀπέστρεψαν· καὶ τραπέντων αὐτῶν, πλήττεται κατὰ (p. 276, 1—11) τῆς λαγόνος ὁ Πηράγαστος καὶ θνήσκει. περάσαντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι αἰχμαλωσίας πολλῆς ἐκράτησαν καὶ εἰς τὰ ἴδια ἐπανέζευξαν. πλανηθέντων δὲ τῶν ὁδηγῶν καὶ ἀνύδροις τόποις περιπεσόντων ἐκινδύνευε τὸ στρατόπεδον· βαδίσαντες τοίνυν διὰ τῆς νυκτὸς περιτυγχάνουσι τῷ Ἡλιβακίᾳ ποταμῷ. λόχμης δὲ εἰς τὸ ἀντιπέρα ὑπούσης τῷ ποταμῷ, οἱ βάρβαροι ἐν ταύτῃ κρυπτόμενοι τοὺς ἀρυομένους τὸ ὕδωρ ἐτόξευον. μεγάλης τοίνυν ἐπηρείας τοῖς Ῥωμαϊκοῖς γενομένης στρατεύμασιν, πρὸς φυγὴν

Hanul primi aceste condiții și se bucură mult. Priscus veni în Bizanț, iar Petrus luă asupra sa conducerea oștirilor.

(Anul 6088 (596), p. *274*, 17—21 De Boor). Îndreptîndu-se spre Marcianopolis, Petrus trimise înaintea sa o mie de oșteni. Aceștia se întîlniră cu sclavinii încărcați cu multă pradă romană și îi puseră pe fugă. Barbarii uciseră prizonierii... și punînd mîna pe mulți prizonieri se întoarseră în ținuturile romane.

(Anul 6089 (597), p. *274*, 26—32 De Boor). În acest an conducătorul de oști Petrus merse la vînătoare, se întîlni cu un mistreț și fu izbit cu piciorul de un copac. Și multă vreme a bolit el de dureri de nesuferit. Iar împăratul îl înfrunta cu scrisori nerușinate și cu insulte insuportabile, deoarece aflase că neamurile sclavinilor erau în drum spre Bizanț. De nevoie Petrus se îndreptă spre Novae. Oștenii de pază din cetate împreună cu episcopul ieșiră înaintea comandantului. Cînd îi văzu (p. *275*, 1—32), acesta se minună de armele și bărbăția lor și le porunci să părăsească orașul și să intre în armata romană. Dar oștenii rînduiți pentru paza orașului nu ascultară să facă acest lucru. Înfuriat, comandantul trimise pe Gentzon împreună cu o mulțime de oșteni. Aceia aflară, fugiră în biserică, închiseră ușile și se așezară înăuntru, iar Gentzon se sfii în fața edificiului sacru și se întoarse fără nici o ispravă. Pentrus se înfurie, îi luă lui Gentzon conducerea militară și trimise un secretar să aducă la dînsul pe episcop, fără să-l cruțe. Cei din cetate se adunară din toate părțile și-l izgoniră pe secretar din oraș, fără să-l ia în seamnă; și după ce închiseră porțile cetății, începură să-l slăvească pe împăratul Mauricius, iar pe conducătorul de oști să-l acopere cu insulte; și așa s-a retras de acolo Petrus fără nici o cinste. El trimise înainte o mie de oșteni pentru cercetare. Aceștia se întîlniră cu bulgarii, o mie la număr. Bulgarii se încrezuseră în pacea hanului și mergeau fără grijă. Romanii își îndreptară pașii spre bulgari, iar bulgarii trimiseră șapte oameni cerînd să nu strice pacea. Auzind acestea, cei care alergau înainte îl vestiră pe conductărul de oști. Dar conducătorul de oști zise: „Nu-i voi cruța chiar dacă ar veni și împăratul". Se încăierară în luptă și romanii fură puși pe fugă. Barbarii nu-i urmăriră, ca să nu cadă în primejdie după izbîndă. Conducătorul de oști îl biciui în chip rușinos pe căpitanul avangărzilor. Aflînd de aceasta, hanul trimise soli la Petrus spre a-l învinui de agresiune și de faptul că romanii au rupt pacea fără nici o justificare. Petrus folosi cuvinte blînde și înșelătoare și zise că n-a știut de pornirea luptei, dar că restituie toate prăzile îndoit. Și așa luară barbarii prăzile pierdute, în două grămezi, și făcură pace. Petru se îndreptă împotriva lui Piragast, conducătorul sclavinilor, iar barbarii îi întîmpinară pe aceștia pe malul fluviului și îi împiedicau să treacă. Romanii trăgeau cu arcurile din corăbii și-i întoarseră înapoi. După ce fură puși pe fugă, Piragast fu lovit la un șold și muri. Romanii trecură dincolo, luară o mulțime de prizonieri și se întoarseră în tabăra lor. Dar călăuzele rătăciră drumul și căzură cu toții în locuri lipsite de apă, încît oastea era în primejdie. După ce merseră toată noaptea ajunseră la rîul Ilivakia[10]. Dar barbarii se pitiseră în ascunzișuri pe malul celălalt și trăgeau în cei care veneau să ia apă. Se iviră pierderi mari în oștile romane și începură a fugi, în timp ce erau hărțuiți de

[10] Probabil Ialomița (cf. și Teof. Sim., VII, 5).

ἐχώρησαν καταπολεμηθέντες ὑπὸ τῶν βαρβάρων. ὁ δὲ Μαυρίκιος ταῦτα ἀκηκοὼς τὸν Πέτρον τῆς στρατηγίας ἀπέπαυσε καὶ τὸν Πρίσκον πάλιν στρατηγὸν τῆς Θρᾴκης ἀπέστειλεν.

(Anno 6069 (598,) p. 276, 22—34 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει Πρίσκος ὁ στρατηγὸς ἐξελθὼν ἐν τῇ Θρᾴκῃ τὰς δυνάμεις ἠρίθμησε καὶ εὗρεν ὅτι πλῆθος πολὺ διεφθάρη ἐξ αὐτῶν. τούτους δὲ ἀναλαβὼν παραγίνεται εἰς τὸν Ἴστρον ποταμὸν εἰς Νόβας. ὁ δὲ Χαγάνος τοῦτο μαθὼν πρέσβεις ἐξέπεμψε τὴν αἰτίαν πυνθανόμενος τῆς ἀφίξεως. ὁ δὲ Πρίσκος προεφασίσατο διὰ κυνηγέσια ἐληλυθέναι. ὁ δὲ Χαγάνος, «οὐ δίκαιόν ἐστιν», φησίν, «ἐν ἀλλοτρίῳ τόπῳ κυνηγεῖν»· ὁ δὲ Πρίσκος ἴδιον ἔλεγεν εἶναι τὸν τόπον καὶ τὴν ἐξ ἀνατολῆς ἀπόδρασιν τῷ Χαγάνῳ ὠνείδιζεν. ὁ δὲ βάρβαρος τῆς Σιγγιδόνος τὸ τεῖχος κατέλυσεν, καὶ ἐπὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων γῆν ἐχώρει. τοῦτο μαθὼν Πρίσκος παραγίνεται εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἴστρου, καὶ παραλαβὼν δρόμωνας παραγίνεται πρὸς τὸν Χαγάνον εἰς Κωνσταντίολα, θέλων αὐτῷ ὁμιλῆσαι· ἐλθόντι δὲ τῷ Χαγάνῳ πρὸς τὴν ὄχθαν τοῦ ποταμοῦ ὁ Πρίσκος ἀπὸ τῆς νηὸς (p. 277, 1—13 De Boor) διελέγετο. ὁ δὲ Χαγάνος ἔφη πρὸς αὐτόν· «τί σοι, Πρίσκε, καὶ τῇ γῇ τῇ ἐμῇ; καὶ ταύτην βούλει διὰ ψεύδους λαβεῖν ἐκ τῶν χειρῶν μου; κρινεῖ ὁ θεὸς ἀναμέσαν ἐμοῦ καὶ Μαυρικίου τοῦ βασιλέως· ἐκζητήσει τὸ αἷμα τοῦ στρατοῦ τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐμοῦ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ»· ὁ δὲ Πρίσκος ἔφη· < «Σιγγιδόνα τὴν πόλιν ἀπόδος τοῖς Ῥωμαίοις» ὁ δὲ ἔφη, > «σὺ μίαν πόλιν ἐγχειρεῖς παρ' ἡμῶν λαβεῖν· ὄψει μετ' ὀλίγον πεντήκοντα πόλεις Ῥωμαϊκὰς δουλουμένας Ἀβάροις. ὁ δὲ Πρίσκος διὰ τοῦ ποταμοῦ τὰς ναῦς τῇ Σιγγιδόνι παραστησάμενος ταύτην ἐπόρθησε καὶ τοὺς Βουλγάρους ἐξ αὐτῆς ἐξεδίωξε καὶ τὸ τεῖχος κτίζειν ἀπήρξατο. ὁ δὲ Χαγάνος ἀγγέλους πρὸς αὐτὸν ἀπέστειλε καὶ τοὺς ψευδωνύμους ἑαυτοῦ θεοὺς διεμαρτύρατο καταιτιώμενος τῶν γινομένων τὸν Πρίσκον. χειμῶνος δὲ καταλαβόντος, ἑκάτεροι εἰς τὰ ἴδια ὑπεχώρησαν.

(Anno 6092 (600), p. 278, 13—34 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει, ἰνδικτιῶνος γ', μηνὶ Μαρτίῳ, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις ὁ Πρίσκος ἐπὶ τὴν Σιγγιδόνα παραγίνεται· ὁ δὲ Χαγάνος συναθροίσας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἄφνω τῇ Μυσίᾳ ἐφίσταται καὶ τὴν Τομέαν πόλιν ἐνεχείρει λαβεῖν. διὰ τοῦτο καὶ Πρίσκος τὴν Σιγγιδόνα καταλιπὼν τούτῳ ἐπλησίασεν. τῆς δὲ ἑορτῆς τοῦ πάσχα καταλαβούσης, καὶ τῶν Ῥωμαίων λιμῷ τηκομένων, ἀκηκοὼς ὁ Χαγάνος τῷ Πρίσκῳ ἐδήλου ἁμάξας ἐκπέμψαι πρὸς αὐτόν, ὅπως δαπανήματα ἀποστείλῃ αὐτοῖς, ἵνα μετὰ ἱλαρότητος τήν ἑαυτῶν ἑορτὴν ἐκπληρώσασεν. τετρακοσίας τοίνυν ἁμάξας πληρώσας τούτοις ἐξέπεμψεν· ὁμοίως καὶ ὁ Πρίσκος εἴδη τινὰ Ἰνδικὰ ἀντέπεμψε τῷ βαρβάρῳ, πέπερί τε καὶ φύλλον Ἰνδικὸν καὶ κόστον καὶ κασσίαν καὶ ἕτερα τῶν ἐπιζητουμένων, καθεζομένου τοῦ Χαγάνου εἰς τὸ Σέρμιον· καὶ ταῦτα δεξάμενος ἥσθη ἐπ' αὐτοῖς· καὶ μέχρι τοῦ πληρωθῆναι τὴν ἑορτὴν Ῥωμαῖοί τε καὶ οἱ βάρβαροι ἀλλήλοις συνηυλίζοντο, καὶ οὐκ ἦν φόβος ἐν ἑκατέραις δυνάμεσιν· τῆς δὲ ἑορτῆς πληρωθείσης διαχωρίζονται ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων οἱ βάρβαροι. ὁ δὲ Μαυρίκιος ἐπὶ συνάρσει δῆθεν τοῦ Πρίσκου Κομεντίολον ἀπέστειλε μετὰ πεζικῆς δυνάμεως. τοῦτο μαθὼν ὁ Χαγάνος ἐπὶ τὴν Μυσίαν κατὰ Κομεντιόλου στρατεύεται ἀπὸ λ' σημείων τοῦ Κομεντιόλου. ὁ δὲ Κομεντίολος ἐν ἀπορρήτῳ ἄγγελον πρὸς τὸν Χαγάνον ἐξέπεμψεν. φασί δε τινες τὸν Μαυρίκιον ὑποθέσθαι τῷ Κομεντιόλῳ, ὅπως τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα παραδώσῃ πολέμοις διὰ τὰς ἀταξίας αὐτῶν. νυκτὸς δὲ μεσούσης (p. 279, 1—30 De Boor) ἐκέλευσε τὸν στρατὸν ὁπλίσασθαι, μὴ παραγυμνώσας τοῖς ὄχλοις μέλλειν πόλεμον συστήσασθαι.

barbari. Cînd a aflat de aceste lucruri, Mauricius i-a luat lui Petrus conducerea și l-a trimis din nou pe Priscus comandant în Tracia.

(Anul 6090 (598), p. *276*, 22—34 De Boor). În anul acesta conducătorul de oști Priscus se duse în Tracia, numără oștile și află că pierise o mare mulțime de osteni. Luă oștile și se duse la fluviul Istru, în Novae. Aflînd de acest lucru, hanul trimise soli și întreba care a pricina sosirii sale. Priscus dădu ca motiv că a venit la vînătoare, iar hanul răspunse: „Nu-i lucru cu dreptate să vînezi pe locul altuia". Priscus zise că locul este al său și îl învinui pe han că e un fugar din răsărit. Barbarul distruse zidurile cetății Singidunum și pătrunse pe pămîntul romanilor. Aflînd de aceasta. Priscus se duse într-o insulă a Istrului, luă corăbii iuți și ajunse la han în Constantiola, dorind să se întîlnească cu dînsul. Hanul veni pe țărmul fluviului, iar Priscus vorbea cu el din corabie (p. *277*, 1—13 De Boor). Hanul îi spuse: „Ce ai, Priscus, cu pămîntul meu? Și pe acesta vrei să-l iei cu înșelăciune din mîinile mele? Va judeca Dumnezeu între mine și împăratul Mauricius. Vă cere din mîinile sale sîngele armatei romanilor și a oștirii mele". Priscus răspunse: < „Dă înapoi romanilor orașul Singidunum", iar el zise > : „Tu încerci să iei de la noi un singur oraș. Vei vedea că peste puțin timp cincizeci de orașe romane vor fi subjugate de avari". Priscus lăsă corăbiile pe rîu, lîngă Singidunum, pustii orașul, alungă din el bulgarii și începu a construi ziduri. Hanul trimise la dînsul soli, luînd ca martori pe zeii săi mincinoși, și îl învinui pe Priscus de cele întîmplate. Dar îi apucă iarna și fiecare din ei se retrase în tabăra proprie.

(Anul 6092 (600), p. *278*, 13—34 De Boor). În acest an, indicțiunea a treia, în luna martie, Priscus își luă oștile și se îndreptă spre Singidunum. Hanul își adună oastea sa, pătrunse pe neașteptate în Moesia și încercă să cuprindă orașul Tomis. [11] De aceea Priscus părăsi orașul Singidunum și se apropie de Tomis. Fură luați prin surprindere de sărbătoarea Paștilor și romanii sufereau de foame. Aflînd de lucrul acesta, hanul îi ceru lui Priscus să trimită la dînsul căruțe, spre a le da hrană, ca să petreacă cu bucurie sărbătoarea. După ce umplu cu bucate patrusute de care le trimise romanilor. De asemenea și Priscus trimise în dar barbarului mărfuri din India, ca piper, frunză de dafin, arome, scorțișoare și altele bunătăți, în vreme ce hanul se afla în Sirmium. Acesta le primi și se bucură de ele. Și pînă la trecerea sărbătorilor Paștilor romanii și barbarii petrecură și se veselîră împreună și nu le era teamă de oștile celorlalți. Iar după trecerea sărbătorii barbarii se despărțiră de romani. Mauricius îi trimise lui Priscus ca întărire pe Comentiolus împreună cu o oaste pedestră. Aflînd de acest lucru, hanul porni cu oastea împotriva lui Comentiolus, în Moesia, la treizeci de mile de Comentiolus. Neștiind cum să iasă din încurcătură, Comentiolus trimise un sol la han. Unii zic că Mauricius l-ar fi îndemnat pe Comentiolus să predea dușmanilor oastea romană din pricina lipsei de disciplină a oștenilor. Pe la miezul nopții (p. *279*, 1—30 De Boor), comandantul dădu ordin ca oastea să se înarmeze, dar nu descoperi

[11] Probabil un alt oraș din Jugoslavia, iar nu Constanța (cf. supra Teof. Sim., VII, 13).

αὐτοὶ δὲ ὑπειληφότες, ὅτι γυμνασίας ἕνεκεν σιδηροφορεῖν αὐτοὺς ἐκέλευσεν, οὐχ ὡς ἔδει ὡπλίσαντο. ἡμέρας δὲ γενομένης, καὶ τῶν βαρβάρων καταλαβόντων, θρῦλος πολὺς τὸν στρατὸν κατέλαβεν· ὁ δὲ Κομεντίολος τὰς τάξεις ἐτάραττε καὶ αἴτιος αὐτοῖς ἀκαταστασίας ἐγένετο. οὕτω μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς φυγὴν ἐτρέποντο, οἱ δὲ βάρβαροι ἀστρατήγητον τὸν λαὸν εὑρηκότες ἀνηλεῶς τούτους ἐφόνευον. ὁ δὲ Κομεντίολος ἀσχήμῳ φυγῇ ἐπὶ τὰ Δριζίπερα γίνεται· οἱ δὲ τῆς πόλεως ὕβρεσε καὶ λίθοις βάλλοντες αὐτὸν τοῦ ἄστεως ἀποπέμπουσιν. οἱ δὲ βάρβαροι ἐπὶ τὰ Δριζίπερα ἐλθόντες τήν τε πόλιν ἐπόρθησαν καὶ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου ἐνέπρησαν, τόν τε τάφον αὐτοῦ ἠργυρωμένον εὑρόντες ἀνοσίως σκυλεύουσιν καθυβρίσαντες καὶ τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος. καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν ἐν τῇ Θρᾴκῃ ποιησάμενοι εὐωχοῦντο λαμπρῶς Ῥωμαίων κατεπαιρόμενοι. τοῦ δὲ Κομεντιόλου ἐν Βυζαντίῳ καταλαβόντες, μέγιστος τάραχος καὶ κλύδων τῇ πόλει ἐνέσκηψεν· ὥστε φοβηθέντες βούλεσθαι τὴν Εὐρώπην καταλιπεῖν καὶ πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐν Χαλκηδόνι μετοικισθῆναι. ὁ δὲ βασιλεὺς τά τε ἐκσκούβιτα ἀναλαβὼν καὶ ὁπλιτικὸν συλλεξάμενος ὅμιλον τὰ Μακρὰ διεφρούρησε τείχη. οἱ δὲ δῆμοι τὴν πόλιν ἐφύλαττον· καὶ ἡ σύγκλητος παρῄνει τὸν βασιλέα πρεσβείαν πρὸς τὸν Χαγάνον ἐκπέμψαι. ὁ δὲ θεὸς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ μάρτυρος Ἀλεξάνδρου ποιούμενος λοιμικὸν νόσον τοῖς βαρβάροις ἔπεμψεν· καὶ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἑπτὰ υἱοὺς τοῦ Χαγάνου διὰ πυρετοῦ καὶ βουβῶνος ἀπέκτεινε σὺν πολλοῖς ἄλλοις ὄχλοις· ὥστε ἀντὶ χαρᾶς ἐπινικίου καὶ παιάνων καὶ ᾀσμάτων θρήνους καὶ δάκρυα καὶ πένθη ἀπαρηγόρητα ἔχειν τὸν βάρβαρον. ἡ δὲ σύγκλητος παρεκάλει τὸν καίσαρα πρεσβεῦσαι ‹πρὸς› τὸν Χαγάνον. ‹ ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Ἁρμάτζωνα ἀπέστειλε μετὰ δώρων πολλῶν πρὸς τὸν Χαγάνον› εἰς τὰ Δριζίπερα, ὅστις λόγοις ἠπίοις τὸν βάρβαρον ἐκολάκευον. ὁ δὲ βάρβαρος οὐκ ἠβούλετο τὰ δῶρα δέξασθαι, θρήνῳ (p. 280, 1—20 De Boor) ἀσχέτῳ τῶν παίδων κατεχόμενος. ἔφασκε δὲ πρὸς τὸν πρέσβιν· «κρινεῖ ὁ θεὸς ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος· αὐτὸς γὰρ τὴν εἰρήνην διέλυσεν· ἐγὼ δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδίδωμι αὐτῷ κατὰ ψυχὴν νόμισμα ἓν κομιζόμενος παρ' αὐτοῦ». ὁ δὲ Μαυρίκιος οὐκ ἠνέσχετο δοῦναι· καὶ πάλιν ὁ Χαγάνος ᾐτήσατο ἀνὰ ἡμίσους λαβεῖν κατὰ ψυχήν· καὶ οὐδ' οὕτως ὁ βασιλεὺς δοῦναι κατεδέξατο, ἀλλ' οὐ δὲ τεσσάρων κερατίων λαβεῖν. καὶ θυμωθεὶς ὁ Χαγάνος πάντας ἀπέκτεινε καὶ ἐπὶ τὰ ἴδια ἀνέζευξεν, πεντήκοντα χιλιάδας ‹χρυσῶν› ταῖς σπονδαῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιθείς. καὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν μὴ διαβαίνειν ὡμολόγησαν· ἐκ τούτου πολὺ μῖσος ἐκινήθη κατὰ Μαυρικίου τοῦ βασιλέως, καὶ ἤρξαντο λοιδορίαις τοῦτον βάλλειν· ὁμοίως καὶ ὁ λαός ὁ ἐν τῇ Θρᾴκῃ πρὸς λοιδορίαν τοῦ βασιλέως ἐκινήθη· ὁ δὲ στρατὸς ἐντολικαρίους ἀπέπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα κατὰ Κομεντιόλου ὡς προδοσίαν ἐν τῷ πολέμῳ ποιήσαντος, ἐν οἷς ἦν καὶ Φωκᾶς, ὅστις τῷ βασιλεῖ διαλεγόμενος βρυερῶς τούτῳ ἀντέλεγεν ἐν τῷ σελεντίῳ, ὥστε τινὰ τῶν πατρικίων τοῦτον ματζῶσαι καὶ τὸν πώγωνα αὐτοῦ τίλαι. ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ κατεδέξατο τὴν κατὰ Κομεντιόλου ‹τοῦ λαοῦ› ἔγκλησιν, ἀλλὰ τούτο καὶ ἡ ἐπιβουλὴ τοῦ βασιλέως ἀρχὴν ἐλάμβανεν.

(Anno 6093 (601) p. 281, 21—32 De Boor) Ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ προσχὼν τὰς ἐγκλήσεις τῶν ἐν τῇ Θρᾴκῃ στρατευμάτων κατὰ Κομεντιόλου, ὁ αὐτὸς Κομεντίολος ἀναλαβὼν τὸ ὁπλιτικὸν ἔρχεται ἐπὶ τὸν Ἴστρον καὶ ἑνοῦται τῷ Πρίσκῳ ἐν Σιγγιδόνι· καὶ λύεται ἡ πρὸς τοὺς Ἀβάρους εἰρήνη· ταύτης λυθείσης, ἔρχονται εἰς τὸ Βιμηνάκιον, ἥτις ἐστὶ νῆσος μεγάλη τοῦ Ἴστρου. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Χαγάνος, συναθροίσας τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ χωρεῖ· τοῖς δὲ

mulțimilor că are în gînd să pornească război. Ei crezură că primesc poruncă să pună mîna pe arme pentru exerciții, nu pentru luptă. Cînd se făcu ziuă și fură înfruntați de dușmani, oastea fu cuprinsă de teamă multă, iar Comentiolus încurca și mai mult rîndurile și ajunse pentru ei pricină de nerînduială. În felul acesta romanii fură puși pe fugă, iar barbarii găsiră mulțimea lipsită de conducere militară și o măcelăriră fără cruțare. În fuga lui rușinoasă Comentiolus ajunse în Drizipera, dar cei din oraș îl primiră cu insulte și cu pietre și îl alungară din cetate. Barbarii se îndreptară spre Drizipera, cuprinseră cetatea, incendiară biserica sfîntului Alexandru și descoperind mormîntul lui împodobit cu aur, îl prădară fără teamă de Dumnezeu și necinstiră trupul martirului. După ce luară o mulțime de prizonieri din Tracia, se desfătau cu semeție și-i înfruntau pe romani. La sosirea lui Comentiolus în Bizanț se iviră în oraș tulburări mari și nemulțumiri, deoarece se temeau că vrea să părăsească Europa și să se mute în Asia la Chalcedon. Împăratul luă unitățile excubiților, înfiripă o oaste și începu a supraveghea zidurile cele lungi. Gărzile populare stăteau de pază în oraș. Senatul îl îndemnă pe împărat să trimită o solie la han. Dumnezeu făcu dreptate martirului Alexandru și trimise în rîndurile barbarilor o boală nimicitoare. Și într-o singură zi ea prăpădi șapte feciori ai hanului, de febră și bube, împreună cu mulți alții din popor, așa încît în loc de bucuria izbînzii, de ovații și de cîntece de slavă barbarul avea plînsete, lacrimi și jăliri fără pic de mîngîiere. Senatul îl îndemnă pe împărat să trimită soli la han. (Împăratul trimise la han pe Harmatzon cu daruri multe) la Drizipera, iar acesta îl măgulea pe barbar cu vorbe lingușitoare. Barbarul nu vru să primească darurile deoarece era sfîșiat de durere (p. *280*, 1—20 De Boor) nespusă pentru pierderea copiilor, dar răspunse solului: „Va judeca Dumnezeu între mine și împăratul Mauricius, pentru că împăratul a rupt pacea. Eu îi dau prizonierii, dacă primesc de la dînsul cîte o monedă de fiecare suflet". Mauricius nu primi să dea atîta. Și iarăși ceru hanul să-i dea jumătate de monedă de fiecare suflet, dar împăratul nu primi nici așa, și nici patru zecimi. Hanul se înfurie și îi măcelări pe toți și se întoarse acasă, cerînd cinci zecii de mii (de livre de aur). Peste suma cu care se înțelesese cu romanii. Și se învoiră între dînșii să nu treacă fluviul Istru. De aici s-a iscat multă ură împotriva împăratului Mauricius și începură a-l împroșca cu insulte. De asemenea și gloata din Tracia porni cu ocări împotriva împăratului. Armata trimise delegați la împărat cu învinuiri împotriva lui Comentiolus că ar fi trădat în timpul războiului. Între acești soli se afla și Focas, care a stat de vorbă cu împăratul și l-a contrazis cu tărie la recepție, încît unul dintre *patricii* îl pălmui și-l trase de barbă. Împăratul nu primi învinuirea adusă lui Comentiolus, ci îi lăsă să plece fără nici un rezultat. De aceea își deschise drum și o prigoană împotriva împăratului.

(Anul 6093 (601), p. *281*, 21—32 De Boor). Împăratul nu admise acuzațiile armatelor din Tracia împotriva lui Comentiolus, iar acesta își luă oștile, se duse la Istru și se uni cu Priscus în Singidunum, iar pacea cu avarii fu desfăcută. După ce rupseră pacea, se îndreptară spre Viminacium, care este o insulă mare pe Istru. Auzind de acestea, hanul își adună oștile sale și porni

τέσσαρσιν αὐτοῦ υἱοῖς παραδοὺς ἑτέρας δυνάμεις παρέστησε φρουρεῖν τὰς διαβάσεις τοῦ Ἴστρου· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι σχεδίας ποιήσαντες τὸν ποταμὸν διενήξαντο καὶ πόλεμον μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Χαγάνου συνεστήσαντο, Πρίσκου στρατηγοῦντος. ὁ γὰρ Κομεντίολος ἀσθενήσας εἰς τὸ Βιμηνάκιον τὴν νῆσον ἐκαθέζετο. ἐπὶ πολλὰς δὲ ὥρας τοῦ πολέμου κρατήσαντος, καὶ τοῦ ἡλίου δύναντος, (p. 282, 1—30 De Boor), τριακοσίων τε Ῥωμαίων ἀναιρεθέντων, χιλιάδες τέσσαρες ἐκ τῶν βαρβάρων διώλοντο. ἕωθεν δὲ πάλιν συντάξαντες τὰ στρατεύματα πάλιν τοῦ πολέμου ἀπήρξαντο καὶ πάλιν ὀκτὼ χιλιάδες τῶν βαρβάρων ἀνεῖλον. ὁμοίως καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ παραταξάμενοι ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐχώρησαν, καὶ τούτους τρέψαντες καὶ ἐπὶ τὰ ὕδατα τῆς λίμνης τοὺς Ἀβάρους ὠθήσαντες πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἀπέπνιξαν· ἐν οἷς καὶ οἱ τοῦ Χαγάνου παῖδες ἀπεπνίγησαν· καὶ νίκην οἱ Ῥωμαῖοι περιφανῆ ἀνεδήσαντο. ὁ δὲ Χαγάνος συναθροίσας δυνάμεις πολλὰς κατὰ Ῥωμαίων ἐπήρχετο· πολέμου δὲ κροτηθέντος, τρέπουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς βαρβάρους, καὶ πασῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπισημοτέραν ταύτην ἀπηνέγκαντο τὴν νίκην. ὁ δὲ Πρίσκος τέσσαρας χιλιάδας συντάξας τὸν Τίσσον ποταμὸν περᾶσαι ἐκέλευσε καὶ κατασκοπῆσαι τὰ τῶν βαρβάρων κινήματα· οἱ δὲ βάρβαροι μηδὲν τῶν γεγονότων ἐγνωκότες ἑορτὴν ἐπιτελοῦντες συνεποσιάζον. τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι κρυπτῶς ἐπιπεσόντες μέγιστον φόνον ἀπεργάζονται. τριάκοντα γὰρ χιλιάδας Γηπαίδων καὶ ἑτέρων βαρβάρων ἀπέκτειναν· καὶ πλείστην αἰχμαλωσίαν λαβόντες πρὸς τὸν Πρίσκον ὑπέστρεψαν, ὁ δὲ Χαγάνος πάλιν δυνάμεις συναθροίσας ἐπὶ τὸν Ἴστρον παραγίνεται καὶ συμβαλόντες πόλεμον ἡττῶνται οἱ βάρβαροι καὶ εἰς τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποταμοῦ ἀποπνίγονται. συναπόλλυνται δὲ τούτοις καὶ Σκλαυινοὶ πολλοί. ζῶντας δὲ ἐκράτησαν Ἀβάρους μὲν τρισχιλίους, ‹Σκλαυινοὺς δὲ ὀκτακοσίους καὶ Γήπαιδας τρισχιλίους› διακοσίους καὶ βαρβάρους δισχιλίους. ὁ δὲ χαγάνος εἰς Μαυρίκιον τὸν βασιλέα πρέσβεις ἀπέστειλεν ἀναλαβεῖν τοὺς ζωγρηθέντας πειρώμενος. ὁ δὲ Μαυρίκιος μήπω μαθὼν τὴν περιφανῆ τῶν Ῥωμαίων νίκην γράφει τῷ Πρίσκῳ ἀποδοῦναι τῷ Χαγάνῳ τοὺς Ἀβάρους καὶ μόνον. ὁ δὲ Κομεντίολος μόλις τῆς νόσου διαγενόμενος ἐξέρχεται εἰς Νόβας ζητῶν ὁδηγοὺς τοῦ ἐξαγαγεῖν αὐτὸν τὴν ὁδὸν Τεαϊανοῦ τοῦ βασιλέως. γέρων δέ τις ταύτην ἐπιστάμενος ἔφασκε δυσχερῆ ταύτην εἶναι καὶ ἀδιόδευτον ἀπὸ ἐτῶν (p. 283, 1—6 De Boor) πολλῶν καὶ χειμῶνος ὄντος, ὑψηλὰ ὄρη καὶ χιόνας κεκτημένην· ὁ δὲ Κομεντίολος μὴ πεισθεὶς τοῖς λόγοις τοῦ γέροντος ἀπέρχεται διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης. ψύχους δὲ γεγονότος ἐξαισίου καὶ μεγάλου κρύους, διαφθείρονται πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν νωτοφόρων ζώων τὰ πλεῖστα. καὶ μόλις ἐπὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἀφίκετο. Κἀκεῖσε τῶν Ῥωμαίων παραχειμασάντων, ὁ Κομεντίολος εἰς Βυζάντιον ἔρχεται.

(Anno 6094 (602), p. 284, 6—21 De Boor) Ὁ δὲ βασιλεὺς Πέτρον, τὸν ἴδιον ἀδελφόν, στρατηγὸν πάλιν τῆς Θρᾴκης χειροτονήσας ἀπέστειλεν. ἠκηκόει γὰρ περὶ τοὺς Καταράκτας ἀθροισθῆναι τὰ τῶν βαρβάρων πλήθη τὸν Ἀψὴχ στρατηγὸν ἔχοντα· ὁ δὲ Πέτρος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀψὴχ πρεσβευτὴν περὶ εἰρήνης· ὁ δὲ Ἀψὴχ τοὺς Καταράκτας ἐκ τῶν Ῥωμαίων ἐπεχείρει λαβεῖν· καὶ ὁ Χαγάνος ἐπὶ τὴν Κωνσταντιόλαν ἐχώρησεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὴν Θρᾴκην ἐπανέζευξεν καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν ἀφίκοντο. ὁ δὲ βασιλεὺς μαθών, ὅτι ὁ Χαγάνος κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἐπέρχεται, γράφει τῷ Πέτρῳ εἰς τὸν Ἴστρον ὑποστρέψαι, καὶ ἀποστέλλει Βώνοσον τὸν σκρίβωνα μετὰ ναυτιλίας τοῦ διαπερᾶναι τὸν λαόν. ἀποστείλας δὲ Πέτρος Γουδούην τὸν ὑποστράτηγον πέραν τοῦ Ἴστρου πολλῆς αἰχμαλωσίας

împotriva ținuturilor romane. El încredință alte oști celor patru feciori ai săi și îi puse să păzească trecerile peste Istru. Iar romanii pregătiră bărci, trecură fluviul și începură războiul cu feciorii hanului, sub conducerea lui Priscus. Comentiolus se îmbolnăvi și se stabili în insula Viminacium. Războiul a durat mai multe ceasuri pînă după apusul soarelui (p. *282*, 1—30 De Boor), și au fost uciși trei sute de romani și patru mii de barbari. A doua zi dimineață oștile se rînduiră iar pentru luptă și continuară războiul; și iarăși au fost uciși opt mii de barbari. La fel se rînduiră și a treia zi și romanii porniră la atac împotriva barbarilor de pe locuri mai înalte: îi loviră, îi împinseră pe avari în apele unui lac și îi înecară pe mulți dintre dînșii. Între aceștia pieriră și feciorii hanului. Și romanii dobîndiră o izbîndă strălucită. Hanul strînse oști multe și porni împotriva romanilor. După izbucnirea războiului, romanii îi alungară pe barbari și dobîndiră cea mai strălucită izbîndă dintre toate. Priscus strînse patru mii de oșteni și le porunci să treacă rîul Tisa și să cerceteze mișcările barbarilor. Barbarii nu știau nimic de cele întîmplate și petreceau la o sărbătoare stînd în jurul meselor. Romanii căzură pe ascuns asupra lor și făcură un mare măcel, căci au ucis treizeci de mii de gepizi și de alți barbari. Și luînd foarte mulți prizonieri și pradă de răzbio se întoarseră la Priscus. Hanul adună din nou oști și veni la Istru. După ce se loviră în luptă, barbarii fură învinși și înecați în apele fluviului. Între aceștia veniră și mulți sclavini. Romanii prinseră de vii trei mii de avari, (opt sute de sclavini, trei mii) două sute de gepizi și două mii de alți barbari. Hanul trimise soli la împărat și făcu încercări să capete înapoi pe cei trimiși Mauricius nu aflase încă de izbînda strălucită a romanilor și scrise lui Priscus să restituie hanului pe avari și nimic mai mult. Comentiolus abia vindecat de boală se duse la Novae și căută cercetași să-l ducă pe calea împăratului Traian[12]. Un bătrîn, care o cunoștea, îi spuse că acesta este foarte anevoioasă și impracticabilă de mulți ani (p. *283*, 1—6 De Boor), apoi se mai împotriveau pe deasupra și iarna, munții înalți și zăpada. Dar Comentiolus nu ascultă de cuvintele bătrînului și porni pe drumul acesta. Se ivi un ger grozav, îngheț mare și pieriră mulți romani, precum și majoritatea vitelor de povară. Și cu greu ajunseră la Philippopolis. Romanii iernară acolo, iar Comentiolus se duse la Bizanț.

(Anul 6094 (602), p. *284*, 6—21 De Boor). Împăratul numi din nou conducător militar al Traciei pe fratele său Petrus și îl trimise acolo; căci aflase că mulțimile barbarilor se adunaseră în jurul cataractelor[13], sub conducerea lui Apsih. Pentrus trimise la Apsih un sol de pace. Dar Apsih încercă să ia cataractele din mîinile romanilor. Hanul se duse la Constantiola. Romanii merseră în Tracia și sosiră la Adrianopol. Cînd auzi împăratul că hanul se îndreaptă spre Bizanț, scrise lui Petrus să se întoarcă la Istru: și trimise pe secretarul Bonosus cu corăbii spre a trece gloata dincolo. Petrus trimise dincolo de Istru pe subcomandantul Guduin, care puse mîna pe o mulțime de prizonieri. Cînd află de acestea, hanul trimise pe Apsih cu oaste multă ca

---

[12] Ducea peste Dunăre și Balcani la Philippopolis (Plovdiv). Amintirea lui s-a păstrat în Pasul lui Traian.

[1] Porțile de Fier.

ἐκράτησεν· ταῦτα μαθὼν ὁ Χαγάνος τὸν Ἀψὴχ μετὰ πλήθους ἀπέστειλεν, ὅπως τὸ τῶν Ἀντῶν διολέσῃ ἔθνος ὡς σύμμαχον τῶν Ῥωμαίων. τούτου δὲ γενομένου τῶν βαρβάρων ἀπόμοιρα προσερρύη τοῖς Ῥωμαίοις...(p. 286, 15—29 De Boor) Μαυρικίου τοῦ βασιλέως κελεύσαντος τῷ Πέτρῳ ἐν τῇ τῶν Σκλαυινῶν χώρᾳ τὸν λαὸν παραχειμάσαι ἀντέστησαν οἱ Ῥωμαῖοι μὴ καταδεχόμενοι τοῦτο ποιεῖν διά τε τὴν τῶν ἵππων ταπείνωσιν καὶ διὰ τὸ πολλὴν πραῖδαν ἐπιφέρεσθαι καὶ διὰ τὸ πλήθη βαρβάρων περικεχῦσθαι τῇ χώρᾳ, καὶ στάσιν ἐμελέτησαν ὁ δὲ στρατηγὸς διαγανακτῶν κατὰ τοῦ λαοῦ εἰς ἀπόνοιαν αὐτοὺς ἐνέβαλεν. ἐπιπίπτουσι τοίνυν ὑετοὶ λάβροι τῷ λαῷ καὶ ψῦχος πολύ. ὁ δὲ Πέτρος ἀπὸ εἴκοσι μιλίων τῆς στρατιᾶς τὴν διατριβὴν ἐποιεῖτο· Μαυρίκιος δὲ τῷ Πέτρῳ ἐπώχλει διὰ γραμμάτων περᾶσαι τὸν Ἴστρον, καὶ τὰς χειμερινὰς ἀποτροφὰς τοῦ λαοῦ ἐκ τῆς τῶν Σκλαυινῶν χώρας ἀρύσασθαι, ὅπως μὴ δημοσίας σιτήσεως ἀναγκασθῇ τοῖς Ῥωμαίοις παρασχέσθαι. ὁ δὲ στρατηγὸς μεταστειλάμενος τὸν Γουδούην ἔφησεν· «λίαν μοι βαρύτατα τὰ τοῦ βασιλέως προστάγματα ἐπὶ ἀλλοτρίας γῆς χειμάσαι Ῥωμαίους· καὶ τὸ παρακοῦσαι χαλεπόν, καὶ τὸ ὑπακοῦσαι δεινότερον· οὐδὲν καλὸν τίκτει φιλαργυρία, μήτερ δὲ (p. 287, 1—9 De Boor) πάντων τῶν κακῶν καθέστηκεν· ταύτην νοσῶν ὁ αὐτοκράτωρ τῶν μεγίστων κακῶν αἴτιος τοῖς Ῥωμαίοις γίνεται». μεταστειλάμενος δὲ τοὺς ταξιάρχας τοῦ λαοῦ τὸν τοῦ βασιλέως σκοπὸν αὐτοῖς παρεδήλωσεν. οἱ δὲ ἔφησαν τὸν λαὸν τοῦτο μὴ κατεδέξασθαι· ὁ δὲ λαὸς τοῦτο ἀκούσας ἐστασίασεν· καὶ οἱ ἐπίσημοι ἄρχοντες φυγόντες ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸν στρατηγὸν παρεγένοντο. τὰ δὲ πλήθη συναθροισθέντα προβάλλονται ἔξαρχον Φωκᾶν τὸν κένταρχον, καὶ ἐπὶ ἀσπίδος τοῦτον ὑψώσαντες εὐφήμησαν ἔξαρχον. καὶ τοῦτα ὁ Πρίσκος ἀκηκοὼς εἰς φυγὴν ἐτράπη καὶ τῷ βασιλεῖ πάντα κατάδηλα ἐποίησεν.

(Anno 6096 (604), p. 292, 9—14 De Boor) Ὁ δὲ Φωκᾶς τὰς δυνάμεις ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν μετέφερε τῷ Χαγάνῳ τὰ πάκτα ἐπαυξήσας, νομίζων ἠρεμεῖν τῶν Ἀβάρων τὸ ἔθνος.

(Anno 6117 (625), p. 315, 7—11 De Boor)... τὸν δὲ Σάρβαρον σὺν τῷ λοιπῷ αὐτοῦ στρατῷ κατὰ Κωνσταντινουπόλεως ἀπέστειλεν, ὅπως τοὺς ἐκ δύσεως Οὔννους, οὓς Ἀβάρους καλοῦσιν, Βουλγάροις τε καὶ Σκλάβοις καὶ Γηπαίδαις συμφωνήσας, κατὰ τῆς πόλεως χωρήσωσι καὶ ταύτην πολιορκήσωσιν...(p. 316, 16—25 De Boor) ὁ δὲ Σάρβαρος τῇ Χαλκηδόνι προσβαλών, καὶ οἱ Ἄβαρεις ἐκ τῆς Θρᾴκης τῇ πόλει πλησιάσαντες, ταύτην ἑλεῖν ἐβούλοντο, καὶ πολλὰς μηχανὰς κατ' αὐτῆς κινήσαντες καὶ εἰς σκάφη γλυπτὰ ἐκ τοῦ Ἴστρου πλῆθος ἄπειρον καὶ ἀριθμοῦ κρεῖττον ἐνέγκαντες τὸν κόλπον τοῦ Κέρατος ἐπλήρωσαν· δέκα δὲ ἡμέρας τῇ πόλει παρακαθίσαντες διά τε γῆς καὶ θαλάττης τῇ τοῦ θεοῦ δυνάμει καὶ συνεργίᾳ καὶ ταῖς πρεσβείαις τῆς ἀχράντου καὶ θεομήτορος παρθένου ἡττήθησαν· καὶ πλήθη πολλὰ ἀποβαλόντες ἐν τε γῇ καὶ θαλάττῃ, μετὰ μεγάλης αἰσχύνης εἰς τοὺς ἑαυτῶν τόπους ὑπέστρεψαν.

(Anno 6171 (679), p. 356, 18—27 De Boor.) Καὶ τούτῳ τῷ χρόνῳ τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἐπῆλθε τῇ Θρᾴκῃ· ἀναγκαῖον δὲ εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Οὐννογουνδούρων Βουλγάρων καὶ Κοτράγων. ἐν τοῖς ἀρκτῴοις περατικοῖς μέρεσι τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἐν τῇ λεγομένῃ Μαιώτιδι λίμνῃ, εἰς ἣν εἰσάγεται ποταμὸς μέγιστος ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ καταφερόμενος διὰ τῆς τῶν Σαρματῶν γῆς, λεγόμενος Ἄτελ, εἰς ὃν εἰσάγεται ὁ λεγόμενος Τάναϊς ποταμὸς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν Ἰβηρίων πυλῶν ἐξερχόμενος τῶν ἐν τοῖς Καυκασίοις ὄρεσιν, ἀπὸ δὲ τῆς μίξεως τοῦ Τάναϊ καὶ τοῦ Ἄτελ, (ἄνωθεν τῆς προλεχθείσης Μαιώτιδος λίμνης σχιζομένου τοῦ

să distrugă neamul anților, ca fiind aliații romanilor. După ce făcură așa, o parte dintre barbari trecură la romani... (p. *286,* 15—29 De Boor). La porunca împăratului Mauricius, dată lui Petru, de a ierna în țara sclavinilor, romanii se împotriviră și nu primiră așa ceva, deoarece le erau caii bicisnici, aveau de adus multă pradă și mișunau în țară o mulțime de barbari; și ei puseră la cale o răscoală. Comandantul se înfurie pe gloată și-i împinse la desperare. Mai căzură asupra oamenilor și ploi grozave precum și un ger năprasnic. Petrus își petrecea timpul la douăzeci de mile de oaste. Mauricius îl ocăra pe Petrus prin scrisori să treacă Istrul și să strîngă hrană de iarnă pentru gloate din țara sclavinilor, pentru a nu fi silit să ofere romanilor din alimentele statului. Comandantul trimise după Guduin și-i spuse: „Îmi sînt deosebit de grele poruncile împăratului de a ierna în țară străină. E lucru anevoios să le dau ascultare, dar și mai primejdios să le trec cu vederea. Nimic bun nu naște patima de bani, ci ea ajunge mama tuturor relelor (p. *287,* 1—9 De Boor). Suferind de această boală, împăratul se face vinovat de cele mai mari nenorociri față de romani". El trimise după căpeteniile gloatelor și le lămuri țelul împăratului. Acestea răspunseră că gloata nu primește așa ceva, iar mulțimea auzi și se răsculă. Conducătorii de vază fugiră din rîndurile lor și se duseră la comandamentul oștirii. Gloatele se adunară și proclamară conducător pe centurionul Focas, apoi îl înălțară pe scut și îl ovaționară ca comandant. Cînd auzi Priscus fugi și înștiință pe împărat de toate acestea.

(Anul 6096 (604), p. *292,* 9—14 De Boor). Focas strămută oștile din Europa în Asia, după ce spori alocațiile pentru han, socotind că va liniști neamul avarilor.

(Anul 6117 (625), p. *315,* 7—11 De Boor)... iar pe Sarvar, împreună cu restul armatei sale, Chosroes îl trimise împotriva Constantinopolului, ca să împace pe hunii din apus, numiți avari, cu bulgarii, cu slavii și cu gepizii, apoi să pornească împotriva orașului și să-l împresureze... (p. *316,* 16—25 De Boor). Sarar căzu asupra Chalcedonului, iar avarii din Tracia se apropiară de oraș și încercau să-l cuprindă. Ei aduceau împotriva lui o mulțime de mașini de război, iar în corăbii colorate, transportau dinspre Istru o mulțime imensă și cu neputință să fie numărată și umplură golful Cornului (de aur). Zece zile înfruntară cetatea pe apă și uscat, dar cu puterea și cu ajutorul lui Dumnezeu și cu voința preacuratei fecioare născătoare de Dumnezeu ei fură învinși. După ce pierdură o mulțime de oameni pe mare și pe uscat, se întoarseră cu mare rușine în locurile lor de baștină.

(Anul 6171 (679), p. *356,* 18—27 De Boor). În acest an neamul bulgarilor pătrunse în Tracia. E necesar să vorbim și despre vechimea bulgarilor [14] unogunduri și cotragi.

În părțile de miazănoapte ale țărmului Pontului Euxin, în așa-zisa mlaștină Meotică, se varsă cel mai mare fluviu dinspre ocean, după ce străbate pămîntul sarmaților, fiind numit Atel. În ea se varsă fluviul așa-numit Tanais, izvorînd și el din munții Caucazi de la porțile iberice; iar de la confluența lui Tanais cu Atel (căci Atel se desparte în două mai sus de amintita mlaștină

---

[14] Pentru tot fragmentul despre bulgari și așezarea lor cf. et infra Nicephoros *Brev.*, p. 33-35.

Ἄτελ) ἔρχεται ὁ λεγόμενος Κοῦφις ποταμός, καὶ (p. 357, 1—28 De Boor) ἀποδίδει εἰς τὸ τέλος τῆς Ποντικῆς θαλάσσης πλησίον τῶν Νεκροπήλων εἰς τὸ ἄκρωμα τὸ λεγόμενον Κριοῦ Πρόσωπον· ἀπὸ δὲ τῆς προσημανθείσης λίμνης ἴσα ποταμῷ θάλασσα, καὶ εἰσάγεται εἰς τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου θάλασσαν διὰ τῆς γῆς Βοσφόρου καὶ Κιμμερίου, ἐξ οὗ ποταμοῦ ἀγρεύεται τὸ λεγόμενον μουρζοῦλιν καὶ τὰ τούτου ὅμοια, καὶ εἰς μὲν τὰ πρὸς ἀνατολὴν μέρη τῆς προκειμένης λίμνης ἐπὶ Φαναγουρίαν καὶ τοὺς ἐκεῖσε οἰκοῦντας Ἑβραίους παράκεινται ἔθνη πλεῖστα· ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς λίμνης ἐπὶ τὸν λεγόμενον Κοῦφιν ποταμόν, ἔνθα τὸ ξυστὸν ἀγρεύεται Βουλγαρικὸν ὀψάριν, ἡ παλαιὰ Βουλγαρία ἐστὶν ἡ μεγάλη, καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφιλοι αὐτῶν καὶ οὗτοι τυγχάνοντες. ἐπὶ δὲ τῶν χρόνων Κωνσταντίνου, τοῦ εἰς τὴν δύσιν, Κροβάτου τοῦ κυροῦ τῆς λεχθείσης Βουλγαρίας καὶ τῶν Κοτράγων τὸν βίον μεταλλάξαντος καὶ πέντε καταλιπόντος υἱοὺς καὶ διατυπώσαντος μηδαμῶς τούτους ἀποχωρισθῆναι ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους διαίτης, διὰ τὸ πάντη κυριεύειν αὐτοὺς καὶ ἑτέρῳ μὴ δουλωθῆναι ἔθνει, μετ' ὀλίγον δὲ χρόνον τῆς ἐκείνου τελευτῆς εἰς διαίρεσιν ἐληλυθότες οἱ αὐτοῦ πέντε υἱοὶ διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων μετὰ τοῦ ἐν ὑπεξουσιότητι ἑκάστου αὐτῶν ὑποκειμένου λαοῦ. καὶ ὁ μὲν πρῶτος υἱὸς ὁ λεγόμενος Βατβαιᾶν τὴν ἐντολὴν τοῦ οἰκείου φυλάξας πατρὸς διέμεινεν ἐν τῇ προγονικῇ αὐτοῦ γῇ μέχρι τῆς δεῦρο· ὁ δὲ δεύτερος τούτου ἀδελφός, ὁ λεγόμενος Κότραγος, τὸν Τάναϊν διαβὰς ποταμὸν ἀπέναντι τοῦ πρώτου ᾤκησεν ἀδελφοῦ· ὁ δὲ τέταρτος καὶ ὁ πέμπτος τὸν Ἴστρον ἤτοι Δανοῦβιν λεγόμενον περαιωθέντες ποταμόν, ὁ μὲν εἰς Πανονίαν τῆς Ἀβαρίας ὑποταγεὶς τῷ Χαγάνῳ τῶν Ἀβάρων ἔμεινεν ἐκεῖ μετὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὁ δὲ τὴν πρὸς τῇ Ῥαβέννῃ Πεντάπολιν καταλαβὼν ὑπὸ τὴν βασιλείαν τῶν Χριστιανῶν γέγονεν. ἔπειτα τούτων ὁ τρίτος, Ἀσπαροὺχ λεγόμενος, τὸν Δάναπριν καὶ Δάναστριν περάσας καὶ τὸν (p. 358, 1—30 De Boor) Ὄγλον καταλαβὼν βορειοτέρους τοῦ Δανουβίου ποταμοὺς μεταξὺ τούτου κἀκείνων ᾤκησεν, ἀσφαλῆ καὶ δυσμάχητον εἶναι τὸν τόπον στοχασάμενος ἐξ ἑκάστου μέρους· τελματώδης γὰρ ἔμπροσθεν, καὶ ἄλλοθεν τοῖς ποταμοῖς στεφανούμενος, πολλὴν τῷ ἔθνει τεταπεινωμένῳ διὰ τὸν μερισμὸν τὴν ἐκ τῶν πολεμίων παρεῖχεν ἄνεσιν. τούτων δὲ οὕτως εἰς πέντε μέρη διαιρεθέντων καὶ ἐν βραχύτητι καταντησάντων, ἐξῆλθε τὸ μέγας ἔθνος τῶν Χαζάρων ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου βάθους Βερζιλίας τῆς πρώτης Σαρματίας καὶ ἐδέσποσε πάσης τῆς περατικῆς γῆς μέχρι τῆς Ποντικῆς θαλάσσης· καὶ τὸν πρῶτον ἀδελφὸν Βατβαιᾶν, τῆς πρώτης Βουλγαρίας ἄρχοντα, ὑποτελῆ καταστήσας φόρους παρ' αὐτοῦ κομίζεται μέχρι τοῦ νῦν. ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος μεμαθηκώς, ὅτι ἐξάπινα ἔθνος ῥυπαρὸν καὶ ἀκάθαρτον ἐκεῖθεν τοῦ Δανουβίου εἰς τὸν Ὄγλον ἐσκήνωσεν, καὶ τὰ πλησιάζοντα τῷ Δανουβίῳ ἐκτρέχει καὶ λυμαίνεται, τοῦτ' ἔστι τὴν νῦν κρατουμένην ὑπ' αὐτῶν χώραν, ὑπὸ Χριστιανῶν τότε κρατουμένην, ἠνιάθη σφόδρα· καὶ κελεύει περᾶσαι πάντα τὰ θέματα ἐν τῇ Θρᾴκῃ. καὶ ἐξοπλίσας στόλον διά τε γῆς καὶ θαλάσσης κατ' αὐτῶν ἀπεκίνησε πολέμῳ τούτους ἐκδιῶξαι πειρώμενος, καὶ διὰ μὲν τῆς πρὸς τῷ Ὄγλῳ καλουμένῳ καὶ Δανουβίῳ ἠπείρου τὰ πεζικὰ παρατάξας, διὰ δὲ τῆς πλησιαζούσης ἀκτῆς τὰς ναῦς προσορμίσας. τοῦτο δὲ τὸ ἀθρόον καὶ παμπληθὲς τῆς παρατάξεως οἱ Βούλγαροι θεασάμενοι, τῆς ἑαυτῶν ἀπεγνωκότες σωτηρίας εἰς τὸ προλεχθὲν ὀχύρωμα καταφεύγουσι καὶ ἑαυτοὺς ἀσφαλίζονται· ἐν τρισὶ δὲ καὶ τέτρασιν ἡμέραις ἐκ τοῦ τοιούτου ὀχυρώματος αὐτῶν μὲν ἐξελθεῖν μὴ τολμησάντων, τῶν δὲ Ῥωμαίων πόλεμον μὴ συναψάντων διὰ τὴν προκειμένην τῶν τελμάτων πρόφασιν, στοχασάμενον τὸ μιαρὸν ἔθνος τὴν χαυνότητα τῶν Ῥωμαίων ἀνελάβετο καὶ προθυμό-

Meotică) curge așa-numitul fluviu Cufis și (p. *357*, 1—28 De Boor) se varsă în capătul Mării Pontice, aproape de Necropile, lîngă înălțimea zisă Criu Prosopon (Fruntea berbecului). Din mlaștina Meotică pomenită mai sus se naște o mare ca un fluviu și se varsă în Pontul Euxin prin ținutul Bosforului și regiunea cimeriană. Din acest fluviu este pescuit murzuliul și alți pești la fel cu dînsul. Iar în părțile dinspre răsărit ale mlaștinei amintite, lîngă Fanaguria și lîngă evreii [15] care locuiesc pe acolo, se află foarte multe neamuri. Între această mlaștină și fluviul zis Cufis, în care e pescuit peștele bulgăresc numit *xyst*, se află Bulgaria veche, zisă Bulgaria cea Mare, precum și așa-zișii cotragi, care se întîmplă să fie de același neam cu dînșii. Pe timpul lui Constantin [16], stăpînul dinspre apus al pomenitei Bulgarii, anume Kubrat, conducător și peste cotragi, a lăsat la moartea sa cinci feciori și le-a cerut să nu se despartă niciodată de traiul lor împreună spre a stăpîni toate neamurile și a nu fi subjugați de nici unul din ele. Puțin timp după moartea lui, cei cinci feciori ajunseră la învoială și se despărțiră unul de altul, fiecare împreună cu gloata aflată sub conducerea sa. Feciorul cel mai mare, numit Batbaian, a păzit porunca tatălui său și a rămas pe pămîntul strămoșesc pînă în ziua de astăzi. Al doilea frate, numit Cotrag, trecu fluviul Tanais și se stabili în preajma fratelui celui dintîi. Al patrulea și al cincilea trecură fluviul Istru sau Danubis: unul rămase cu oastea în Pannonia, în regiunea avarilor, aflată sub conducerea hanului avarilor, iar celălalt se îndreaptă spre Pentapolis de lîngă Ravenna și ajunse sub stă- tind pînirea creștinilor. Apoi după acești frați, cel de al treilea numit Asparuh, trecu peste fluviile Danapris și Danastris de la nord de Dunăre, (p. *358*, 1—3 De Boor) și ocupă (regiunea) Oglos și se așeză între acesta din urmă și celelalte două socotind că e un loc sigur și inexpugnabil din orice latură, căci avea în față mlaștini, ar din celelalte laturi era înconjurat de rîuri și oferea multă siguranță împotriva dușmanilor pentru un neam micșorat prin separarea de ceilalți. După ce s-au despărțit acești frați, în felul amintit, în cinci grupe și au ajuns la fărîmițare, s-a ridicat marele neam al chazarilor, din adîncimile cele mai îndepărtate ale Berziliei din prima Sarmație și a pus stăpînire pe tot pămîntul de dincolo de fluviu pînă în Marea Pontică. Acesta l-a supus pe fratele cel dintîi Batbaian, stăpînul primei Bulgarii și a luat de la el tribut pînă în ziua de azi. Împăratul Constantin (al IV-lea) a aflat că pe neașteptate un neam murdar și nespălat s-a așezat în Oglu, dincolo de Dunăre și, năvălind în ținuturile din apropierea Dunării, pustiește țara stăpînită acum de ei, dar aflată atunci sub oblăduirea creștinilor. El s-a întristat peste măsură și a dat poruncă tuturor comandamentelor militare să treacă în Tracia. După ce a înarmat o flotă, a pornit împotriva lor pe apă și pe uscat, încercînd să-i urmărească cu război: a rînduit trupele pedestre pe uscatat între numitul Oglu și Dunăre, iar de-a lungul țărmului din apropiere a pus în mișcare corăbiile. Cînd au văzut bulgarii această oaste unită și numeroasă, s-au gîndit să scape, au fugit în întăriturile lor și s-au pus la adăpost. Trei patru zile n-au cutezat să iasă din întărituri, ia romanii nu s-au prins în lupte din pricina mlaștinilor aflate în față. Văzînd slăbiciunea romanilor, neamul acesta necurat a prins inimă și a ajuns mai cutezător. Suferind greu de

[15] Probabil o confuzie cu chazarii de religie mozaică.
[16] Al III-lea, în anul 641.

τερον γέγονεν. τοῦ δὲ βασιλέως ἐν ποδαλγίᾳ ὀξυπαθήσαντος καὶ ἐπὶ Μεσημβρίαν βιασθέντος ὑποστρέψαι διὰ συνήθειαν λουτροῦ ἅμα πέντε δρομώνων καὶ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ἀνθρώπων, κατέλιπε τοὺς στρατηγοὺς καὶ τὸν λαὸν (p. 359, 1—25 De Boor) κελεύσας παρακουδακίζειν καὶ ὑποσῦραι αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὀχυρώματος καὶ πόλεμον πρὸς αὐτοὺς κροτῆσαι, εἰ τύχοι αὐτοὺς ἐξελθεῖν· εἰ δὲ μή, κἂν παρακαθίσαι αὐτοὺς καὶ φυλάττειν ἐν τοῖς ἐρύμασιν. οἱ δὲ τοῦ καβαλλαρικοῦ τὸν βασιλέα φεύγειν διαφημίσαντες καὶ φόβῳ συσχεθέντες τῇ αὐτῇ φυγῇ ἐχρήσαντο, μηδενὸς διώκοντος. οἱ δὲ Βούλγαροι τοῦτο θεασάμενοι ἐπεδίωκον ὀπίσω αὐτῶν καὶ τοὺς πλείστους ξίφει ἀνεῖλον, πολλοὺς δὲ καὶ ἐτραυμάτισαν. καὶ καταδιώξαντες αὐτοὺς μέχρι τοῦ Δανουβίου καὶ τοῦτον περάσαντες καὶ ἐλθόντες ἐπὶ τὴν λεγομένην Βάρναν πλησίον Ὀδύσσου καὶ τοῦ ἐκεῖσε μεσογαίου, τὸν τόπον ἑωρακότες ἐν πολλῇ ἀσφαλείᾳ διακείμενον, ἐκ μὲν τῶν ὄπισθεν διὰ τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ, ἔμπροσθεν δὲ καὶ ἐκ πλαγίων διὰ κλεισουρῶν καὶ τῆς Ποντικῆς θαλάσσης, κυριευσάντων δὲ αὐτῶν καὶ τῶν παρακειμένων Σκλαυινῶν ἐθνῶν τὰς λεγομένας ἑπτὰ γενεάς, τοὺς μὲν Σέβερεις κατῴκισαν ἀπὸ τῆς ἔμπροσθεν κλεισούρας Βερεγάβων ἐπὶ τὰ πρὸς ἀνατολὴν μέρη, εἰς δὲ τὰ πρὸς μεσημβρίαν καὶ δύσιν μέχρις Ἀβαρίας τὰς ὑπολοίπους ἑπτὰ γενεὰς ὑπὸ πάκτον ὄντας· ἐν τούτοις οὖν πλατυνθέντων αὐτῶν ἐγαυρίασαν, καὶ ἤρξαντο τὰ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ὄντα κάστρα τε καὶ χωρία ἐπιρρίπτειν καὶ αἰχμαλωτίζειν· ὅθεν ἀναγκασθεὶς ὁ βασιλεὺς εἰρήνευσε μετ' αὐτῶν, ἐτήσια αὐτοῖς συμφωνήσας πάκτα παρέχειν ἐπ' αἰσχύνῃ Ῥωμαίων διὰ πλῆθος πταισμάτων. θαυμαστὸν γὰρ ἦν ἀκουόμενον τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς, ὅτι ὁ πάντας ὑποτελεῖς ἑαυτῷ καταστησάμενος, τούς τε κατὰ τὴν ἑῴαν καὶ δύσιν καὶ ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, ὑπὸ τοῦδε τοῦ μυσαροῦ καὶ νεοφανοῦς ἔθνους ἡττήθη.

(Anno 6196 (704), p. 373, 14—28 De Boor)...εὐθέως δὲ ἀποστέλλει Θεοδώραν ἐν Χαζαρίᾳ, αὐτὸς δὲ ἀπὸ Φαναγουρίαν λάθρα δραπετεύσας εἰς Τόμιν κατῆλθεν. καὶ εὑρηκὼς ἁλιάδα ἐξηρτιμένην ἐπέβη ἐπ' αὐτὴν καὶ παραπλεύσας τὴν Ἀσσάδα ἦλθε μέχρι Συμβόλου πλησίον τῆς Χερσῶνος. καὶ ἀποστείλας κρυπτῶς ἐν Χερσῶνι ἐπῆρε Βαρισβακούριον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τόν τε Σαλιβᾶν καὶ Στέφανον, καὶ τὸν Μωρόπαυλον σὺν Θεοφίλῳ· καὶ σὺν αὐτοῖς ἀπολεύσας διέβη τὸν φάρον Χερσῶνος. εἶθ' οὕτως παραπλεύσας τὰ Νεκρόπηλα τὸ στόμιόν τε τοῦ Δάναπρι καὶ τοῦ Δάναστρι, κλύδωνος γεγονότος, ἀπέγνωσαν πάντες τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. Μυάκης δέ, ὁ οἰκειακὸς αὐτοῦ ἄνθρωπος, ἔφη αὐτῷ· «ἰδοὺ ἀποθνήσκομεν, δέσποτα, τάξαι τῷ θεῷ περὶ τῆς σωτηρίας σου, ἵνα, ἐὰν ὁ θεὸς ἀποδώσῃ σοι τὴν βασιλείαν σου, μηδένα ἀμύνεσθαι τῶν ἐχθρῶν σου»· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἐν θυμῷ λέγει αὐτῷ· «ἐὰν φείσωμαί τινος ἐξ αὐτῶν, ὁ θεὸς ἐνταῦθά με καταποντίσῃ». καὶ ἀκινδύνως ἐκ τοῦ κλύδωνος ἐκείνου ἐξῆλθε καὶ (p. 374, 1—8 De Boor) εἰσῆλθεν εἰς τὸν Δανοῦβιν ποταμόν. ἀποστείλαντος δὲ αὐτοῦ Στέφανον πρὸς Τέρβελιν, τὸν κῦριν Βουλγαρίας, ἐπὶ τῷ δοῦναι αὐτῷ σύναρσιν, ὅπως κρατήσῃ τὴν προγονικὴν αὐτοῦ βασιλείαν, ὑπέσχετο αὐτῷ πλεῖστα παρέχειν δῶρα καὶ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα εἰς γυναῖκα. αὐτοῦ δὲ πάντα ὑπακούειν καὶ συντρέχειν ἐνωμότως ὑποσχομένου καὶ τοῦτον μετὰ τιμῆς δεξαμένου, συγκινεῖ πάντα τὸν ὑποκείμενον αὐτῷ λαὸν τῶν Βουλγάρων καὶ Σκλάβων· καὶ τῷ ἐρχομένῳ χρόνῳ ὁπλισθέντες ἐπὶ βασιλεύουσαν πόλιν παρεγένοντο.

(Anno 6255 (763), p. 434, 6—17 De Boor) Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς γέγονε κρύος μέγα καὶ πικρότατον, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν γῆν μόνον,

dureri de picioare și fiind silit să se întoarcă în Mesembria pentru o cură de băi, împăratul împreună cu cinci corăbii repezi și cu oamenii lor a părăsit pe conducători și gloata (p. *359*, 1—25 De Boor), după ce le-a poruncit să lupte mai departe, să-i alunge din întărituri sau să-i înfrunte cu război, dacă se întîmplă să iasă din ele; iar dacă nu ies, să stea lîngă dînșii și să-i păzească în adăposturi. Cei din trupele de călăreți au răspîndit zvonul că împăratul fuge și, cuprinși de teamă, au luat-o și ei la fugă, fără să fie alungați de nimeni. Cînd au văzut bulgarii așa ceva, au început să-i urmărească din urmă; pe cei mai mulți i-au ucis cu săbiile, iar pe o seamă i-au rănit. Și urmărindu-i pînă la Dunăre, au trecut-o și pe aceasta și au mers pînă la așa-zisa Varna, lîngă Odessos, și pînă în ținuturile aflate mai înlăuntru. Ei au găsit locuri așezate în deplină siguranță și străjuite în spate de fluviul Dunărea, iar în fața și în lături de strîmtorile munților, de Marea Pontică și de neamurile învecinate ale sclavinilor, de așa-zisele șapte seminții: pe severieni i-au strămutat din fața strîmtorii Veregavilor în părțile dinspre răsărit, iar în ținuturile dinspre miazăzi și apus în țara avarilor aveau înțelegere cu restul celor șapte seminții. Ei s-au răspîndit și s-au lățit în aceste ținuturi și au început a prăda cetățile și satele din împărăția romană, luînd prizonieri. De aceea împăratul se văzu silit să încheie pace cu dînșii și se înțeleseră să le plătească un tribut anual, spre rușinea romanilor, din pricina pierderilor. Căci era lucru vrednic de auzit pentru oamenii din depărtare și din apropiere, cum o împărăție care îi supusese pe toți, în răsărit, la apus, la miazăzi și la miazănoapte, fusese înfrîntă de acest neam murdar și abia ieșit la iveală.

(Anul 6196 (704), p. *373*, 14—28 De Boor)... o trimise îndată pe Teodora în Chazaria, iar el (Iustinian II) se furișă în taină din Fanagoria și ajunse în Tomis[17]. Acolo descoperi o barcă pescărească, se sui în ea și, trecînd pe lîngă Asada, merse pînă la Symbolon, lîngă Cherson. Și trimițînd în taină vorbă în Cherson, luă cu sine pe Barisbacurios și pe fratele său, pe Salivas, pe Ștefan și pe Moropaul împreună cu Teofil. Pluti cu ei mai departe și trecu de farul din Cherson, apoi tot așa mai departe, pe lîngă țărm, pe la Necropila și gurile fluviilor Danapris și Danastris; dar se ivi o furtună și pierdură cu toții nădejdea că vor scăpa. Myaces, omul lui de încredere, îi zice: „Iată că murim, stăpîne. Făgăduiește lui Dumnezeu pentru scăparea ta așa; <Dacă Dumnezeu îți dă domnia, să nu înlături pe nici unul dintre dușmanii tăi>. Împăratul îi răspunse mișcat, zicînd: „Dacă mă voi atinge de unul din ei, să mă cufunde Dumnezeu aici unde sîntem". Ieși fără primejdie din furtuna aceea și (p. *374*, 1—8 De Boor) apoi ajunse la fluviul Dunărea. El trimise pe Ștefan la Tervel, stăpînul Bulgariei cu rugămintea să-i dea ajutor spre a pune mîna pe domnia strămoșească, promițîndu-i daruri foarte multe și pe fiica sa de soție. Tervel făgădui cu jurămînt să-l asculte în toate și să-l ajute, iar împăratul îl primi cu cinste. Tervel puse în mișcare tot poporul bulgarilor și slavilor de sub ascultarea sa, iar cu timpul se înarmară și ajunseseră în cetatea împărătească.

(Anul 6255 (763), p. *434*, 6—17 De Boor). Tot în anul acesta, începînd din luna octombrie, se ivi un ger mare și năprasnic, nu numai în pămîntul nostru,

---

[17] Tomis, la vest de Bosforul cimerian, în Crimeea. Cf. și Nicephoros, p. 41, 15—16.

ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον κατὰ ἀνατολὴν καὶ ἄρκτον καὶ δύσιν, ὥστε τὴν ἀρκτῴαν τοῦ Πόντου παραλίαν ἐπὶ ρ΄ μίλια τὸ πέλαγος ἀπολιθωθῆναι ἐκ τοῦ κρύους ἐπὶ λ΄ πήγεις τὸ βάθος, καὶ ἀπὸ Ζιγχίας μέχρι τοῦ Δανουβίου καὶ τοῦ Κοῦφι ποταμοῦ τοῦ Δάναστρί τε καὶ τῶν Νεκροπήλων καὶ τῆς λοιπῆς ἀκτῆς μέχρι Μεσημβρίας καὶ Μηδείας τὰ ὅμοια πεπονθότων. τοῦ δὲ τοιούτου πάγους ἐπιχιονηθέντος ηὐξήθη ἐπὶ ἄλλας κ΄ πήχεις, ὥστε συμμορφωθῆναι τὴν θάλασσαν τῇ ξηρᾷ, καὶ πεζοβατεῖσθαι ὕπερθεν τοῦ κρύους ἀπό τε Χαζαρίας, Βουλγαρίας καὶ τῶν λοιπῶν παρακειμένων ἐθνῶν, ὑπό τε ἀνθρώπων ἀγρίων τε καὶ ἡμέρων ζώων.

(Anno 6265 (773), p. 446, 27—31 De Boor) Τούτῳ τῷ ἔτει μηνὶ Μαΐῳ ἰνδικτιῶνος ιβ΄ ἐκίνησε Κωνσταντῖνος στόλον χελανδίων β κατὰ Βουλγαρίας καὶ εἰσελθὼν καὶ αὐτὸς εἰς τὰ Ῥούσια χελάνδια ἀπεκίνησε πρὸς τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸν Δανοῦβιν ποταμὸν καταλιπὼν καὶ τοὺς τῶν καβαλλαρικῶν θεμάτων στρατηγοὺς ἔξω τῶν κλεισουρῶν, εἴ πως δυνηθῶσι τῶν Βουλγάρων εἰς αὐτὸν ἀσχολουμένων εἰσελθεῖν εἰς Βουλγαρίαν.

ci mai ales în răsărit, miazănoapte și apus, așa încît pe țărmul de nord al Pontului, pe o lungime de o sută de mile, marea a înghețat pînă la o adîncime de treizeci de coți, de la Zinchia pînă la Dunăre la fluviul Cufis, la Danastris, Danapris și Necropile; iar restul țărmului pînă la Mesembria și Medeea a suferit la fel. Peste ghiață a căzut zăpadă și a sporit cu încă douăzeci de coți, așa încît marea s-a făcut una cu pămîntul și putea fi străbătută pe jos, pe deasupra ghețurilor, din Chazaria pînă la Bulgaria și la celelalte neamuri vecine, de către oameni și de animalele sălbatice și domestice.

(Anul 6265 (773), p. *446*, 27—31 De Boor). În anul acesta, în luna mai, indicțiunea douăsprezece, Constantin (al V-lea) a pus în mișcare, împotriva Bulgariei, o flotă de două mii de bărci. A pornit și el însuși, urcîndu-se într-o barcă roșie, spre a pătrunde pe fluviul Dunărea, lăsînd pe comandanții unităților lor de cavalerie în afara strîmtorilor spre a pătrunde în Bulgaria, în vreme ce bulgarii se aflau ocupați împotriva sa.

LXXIII. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ

(A. 619, p. 12, 20—30). Χρόνος δέ τις παρῴχετο καὶ ὁ τῶν Οὔννων ἔθνους κύριος τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἄρχουσι καὶ δορυφόροις ἅμα εἰς Βυζάντιον εἰσῄει, μυεῖσθαι δὲ τὰ Χριστιανῶν βασιλέα ἐξῄτει. ὁ δὲ ἀσμένως αὐτὸν ὑπεδέχετο, καὶ οἱ Ῥωμαίων ἄρχοντες τοὺς Οὐννικοὺς ἄρχοντας καὶ τὰς ἐκείνων γαμετὰς αἱ τούτων αὐτῶν τῷ θείῳ λουτρῷ ἐπεκνώσαντο σύζυγοι. οὕτω τε τὰ θεῖα μνηθεῖσι δώροις βασιλικοῖς καὶ ἀξιώμασιν ἐφιλοτιμήσατο· τῇ γὰρ ἀξίᾳ τοῦ πατρικίου τὸν ἡγημόνα τοῦτον τετίμηκε καὶ πρὸς τὰ Οὐννικὰ ἤθη φιλοφρόνως ἐξέπεμπε.

Μετὰ δὴ ταῦτα καὶ ὁ τῶν Ἀβάρων τοῦ ἔθνους ἡγημὼν ἐπὶ συμβάσεσιν ὡς Ἡράκλειον ἐπικηρυκεύεται, ἐφ' ᾧ (p. 13, 1—16) λίαν ὑπεραγάμενος δώροις αὐτὸν ἠμείβετο καὶ δὴ καὶ ἔπεμπεν ὡς αὐτὸν ἀγγαλιαφόρους, Ἀθανάσιον τὸν πατρίκιον, εἶτα μετ' αὐτὸν καὶ Κοσμᾶν τὴν ἀξίαν ἣν δὴ κυαίστορα καλοῦσι, τὰ τῆς βασιλέως γνώμης αὐτῷ ἀπεροῦντας. ὁ Ἄβαρος δὲ τὰ πρὸς φιλίαν ὑποκρινόμενος αἱμύλα τε καὶ ἐπαγωγὰ πρὸς αὐτοὺς ἀποφθεγγόμενος ὑπήγετο, ὡς φίλος εἴη Ῥωμαίοις, καὶ ἥκειν ὡς βασιλέα ἐπὶ σπονδαῖς ἐπήγγελτο.

(a. 628, p. 24, 9—15)...ὑπὸ δὲ τόν αὐτὸν καιρὸν ἐπανέστη· Κούβρατος ὁ ἀνεψιὸς Ὀργανᾶ ὁ τῶν Οὐννογουνδούρων κύριος τῷ τῶν Ἀβάρων Χαγάνῳ, καὶ ὃν εἶχε παρ' αὐτοῦ λαὸν περιυβρίσας ἐξεδίωξε τῆς οἰκείας γῆς. διαπρεσβεύεται δὲ πρὸς Ἡράκλειον καὶ σπένδεται εἰρήνην μετ' αὐτοῦ, ἥνπερ ἐφύλαξαν μέχρι τέλους τῆς ἑαυτῶν ζοῆς· δῶρα τε γὰρ αὐτῷ ἔπεμψε καὶ τῇ τοῦ πατρικίου ἀξίᾳ ἐτίμησεν.

(a. 673, p. 33, 6—28). Ταῦτα ακηκοότες καὶ οἱ πρὸς τὰ ἑσπέρια οἰκοῦντες μέρη, τουτέστιν ὁ τῶν Ἀβάρων ἡγεμὼν καὶ οἱ ἐπέκεινα ἄρχοντες τῶν πρὸς δύσιν παρακειμένων ἐθνῶν διὰ πρέσβεων δῶρα τῷ βασιλεῖ στείλαντες εἰρήνην ἐζήτησαν· ἐφ' οἷς εἴξαντος τοῦ βασιλέως εἰρήνη τὸ λοιπὸν καὶ γαλήνη ἔν τε τοῖς ἑῴοις ἐν τε τοῖς ἑσπερίοις ἐβραβεύετο. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἔσχε.

Λεκτέον δὲ ἤδη περὶ τῆς τῶν λεγομένων Οὔννων καὶ Βουλγάρων ἀρχῆς καὶ καταστάσεως αὐτῶν· περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην κατὰ τὸν Κώφινα ποταμὸν καθίσταται ἡ πάλαι καλουμένη μεγάλη Βουλγαρία καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι, ὁμόφυλοι αὐτῶν καὶ οὗτοι τυγχάνοντες. ἐν δὲ τοῖς Κωνσταντίνου χρόνοις ὃς κατὰ τὴν δύσιν ἐτελεύρα, Κοβρᾶτός τις ὄνομα κύριος γενόμενος τῶν φύλων τούτως τὸν βίον μεταλλάξας πέντε καταλιμπάνει υἱούς, ἐφ' οἷς διατίθεται μηδαμῶς τὴν

LXXIII. NICEPHOROS

A fost patriarh între anii 806—815 şi bun prieten cu poetul Theodoros Studites (759—826), a combătut pe iconoclaşti şi a murit în anul 829. A alcătuit scrieri cu caracter teologic, precum şi o operă istorică, în care a înfăţişat evenimentele dintre anii 602—769.

Ediţia folosită: Nicephori *Breviarium*, ed. C. De Boor, Leipzig, 1880.

SCURTĂ ISTORIE

(a. 619, p. *12*, 20—30). A trecut cîtva timp şi stăpînul neamului hunilor[1], împreună cu şefii şi cu lăncierii din jurul său, a venit în Bizanţ şi a cerut de la împărat să fie iniţiat în tainele credinţei creştine. Acesta l-a primit cu bunăvoinţă, iar conducătorii hunilor împreună cu soţiile lor au fost îndrumaţi spre izvoarele sfinte ale credinţei de către conducătorii romanilor. După ce s-au iniţiat în cele sacre au fost cinstiţi cu daruri şi demnităţi împărăteşti: pe conducător împăratul l-a onorat cu demnitatea de *patricius* şi l-a slobozit cu cinste să se întoarcă în ţinuturile hunilor.

După aceea şi conducătorul neamului avarilor a trimis soli de pace la Heraclius. Cu acest prilej (p. *13*, 1—16) împăratul s-a bucurat mult, a schimbat cu el daruri şi a trimis apoi la dînsul soli pe Athanasius *patricius* şi mai pe urmă şi pe Cosma, care avea demnitatea numită cvestor, spre a-i vesti voinţa împăratului. Avarul s-a prefăcut că primeşte prietenia, a schimbat cu ei cuvinte blînde şi binevoitoare, zicînd că e prietenul romanilor şi le-a făgăduit că va veni să se înţeleagă cu împăratul.

(a. 628, p. *24*, 9—15). Tot în timpul acela s-a ridicat împotriva hanului avarilor Kubrat, vărul lui Organa, stăpînul unogundurilor: el a ponegrit neamul pe care acela îl avea lîngă dînsul şi l-a alungat din ţara sa. A trimis soli la Heraclius şi i-a făgăduit pace, pe care a păstrat-o pînă la sfîrşitul vieţii. Împăratul i-a trimis daruri şi l-a cinstit cu demnitatea de *patricius*.

(a. 673, p. *33*, 6—28). Cînd au auzit acestea şi cei care locuiau în părţile dinspre soare-apune, şi anume conducătorul avarilor şi şefii neamurilor mai dinspre apus, au trimis soli cu daruri la împărat şi au cerut pace. Împăratul a fost de acord; şi după aceea au stăpînit pacea şi liniştea atît în ţinuturile răsăritene cît şi în cele apusene. Şi acestea aşa s-au întîmplat.

Acuma să spunem ceva despre începuturile aşa-zişilor huni şi bulgari şi despre aşezarea lor[2]. În preajma lacului Meotis, lîngă rîul Cofis, se află ceea ce se numea altă dată Bulgaria Mare, precum şi aşa-zişii cotragi, care se întîmplă să fie de acelaşi neam cu ei. În timpul lui Constantinus, care a murit în Occident, a ajuns stăpîn peste aceste neamuri un oarecare Kubrat. Cînd s-a săvîrşit din viaţă, acesta a lăsat cinci feciori, cărora le-a rînduit să nu se des-

[1] Persoana posibilului han (Kubrat) este contestată.

[2] Cf. Teoph. Conf., p. 356.

ἀλλήλων ἀποχωρισθῆναι διαίτης, ὡς ἂν διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους εὐνοίας τὰ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν διασῴζοιτο. οὗτοι μικρὰ τῆς πατρικῆς φροντίσαντες παραινέσεως ὀλίγου παρῳχηκότος χρόνου διέστησαν ἀλλήλων, ἕκαστος αὐτῶν τοῦ λαοῦ ἴδιον μέρος ἀποτεμνόμενος. ὧν ὁ μὲν πρῶτος Βαϊανὸς υἱὸς λεγόμενος κατὰ τὰ ἐνταλθέντα αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῇ προγονικῇ γῇ διέμεινε μέχρι τοῦ δεῦρο, ὁ δὲ δεύτερος λεγόμενος Κότραγος τὸν Τάναϊν (p. 34, 1—23) περαιωθεὶς ποταμὸν ᾤκησε τούτων ἀντικρύ, ὁ δὲ τέταρτος τὸν Ἴστρον ποταμὸν διαβὰς ἐν Παννωνίᾳ τῇ νῦν ὑπὸ Ἀβάροις κειμένῃ αὐλίζεται ὑπόσπονδος τῷ ἐγχωρίῳ ἔθνει γενόμενος, ὁ δὲ πέμπτος κατὰ τὴν Ῥαβεννησίαν πεντάπολιν ἱδρυσάμενος ὑπόφορος Ῥωμαίοις ἐγένετο. τούτων δὲ ὁ λοιπὸς τρίτος ἀδελφὸς ὄνομα Ἀσπαροὺχ τὸν Δάναπριν καὶ τὸν Δάναστριν ποταμὸν περαιωθεὶς περὶ τὸν Ἴστρον οἰκίζεται, τόπον πρὸς οἴκησιν ἐπιδήδειον, Ὄγλον τῇ σφῶν καλούμενον φωνῇ, καταλαβόμενος δυσχερῆ τε καὶ ἀνάλωτον πολεμίοις ὑπάρχοντα· ἀσφαλής τέ ἐστι τὰ μὲν ἔμπροσθεν τῇ τε δυσχωρίᾳ καὶ τῷ τελματώδης εἶναι τυγχάνων· τὰ δ' οὖν ὄπισθεν κρημνοῖς ἀβάτοις τετειχισμένα. οὕτω τοίνυν τοῦ ἔθνους διαιρεθέντος καὶ σκεδασθέντος, τὸ τῶν Χαζάρων φῦλον ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου τῆς Βερυλίας λεγομένης χώρας ὡς πλησίον τῶν Σαρματῶν ᾠκεμένον πλείστης ἀδείας ἐντεῦθεν ἐπέτρεχον. τὰ τοιαῦτα πάντα κατέδραμον χωρία τῆς ὑπὲρ Πόντου τὸν Εὔξεινον γῆς καὶ θαλάττης ἐπέρασε· μεθ' ὧν καὶ Βαϊανὸν ὑπεξούσιον ποιησάμενος εἰς ὑπαγωγὴν φόρων κατέστησε.

Κωνσταντῖνος δὲ ἐπειδὴ ἔγνω ὡς τὸ σκηνῶσαν τὸν Ἴστρον ἔθνος τὰ πλησιάζοντα τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων ἀρχῆς χωρία καταθέον διαφθείρειν ἐπεχείρει, στρατὸν ὁπλίτην ἐπὶ τὴν Θρᾳκῴαν διαβιβάσας χώραν, ἔτι τε καὶ στόλον ὁπλίσας (p. 35, 1—25) κατὰ τοῦ ἔθνους ὡς ἀμυνόμενος ᾤχετο. οἱ δὲ Βούλγαροι τῶν τε ἱππικῶν καὶ πλοΐμων τὰ πλήθη θεασάμενοι καὶ τῷ αἰφνιδίῳ καὶ ἀνελπίστῳ καταπλαγέντες πρὸς τὰ ἑαυτῶν ὀχυρώματα ἔφυγον, τέτρασιν ἡμέραις ἐκεῖσε ὑπομείναντες· καὶ τῶν Ῥωμαίων μὴ δυνηθέντων αὐτοῖς πολέμῳ συμμῖξαι διὰ τὴν δυσχωρίαν τοῦ τόπου ἀνελάμβανόν τε αὐτοὺς καὶ προθυμότεροι ἐγίνοντο. ὁ δὲ βασιλεὺς νόσῳ ποδαλγικῇ συσχεθεὶς καὶ ὀξυπαθήσας ἐπὶ Μεσήμβρειαν τήν πόλιν ἀπέπλει θεραπείας ἕνεκεν, προστάξας τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς λαοῖς προσεδρεύειν τῷ ὀχυρώματι καὶ ὅσα πρὸς ἄμυναν τοῦ ἔθνους κατεργάσασθαι. φήμη δέ τις ἐδέδοτο τὸν βασιλέα φεύγειν μηνύουσα, δι' ἣν θορυβηθέντες οὐδενὸς διώκοντος συντόμως ἔφευγον. οἱ δὲ Βούλγαροι ἐπιδόντες ἐπεδίωκον καρτερῶς, καὶ ὅσους μὲν τοῦ λαοῦ κατελάμβανον ἀνῄρουν, πλείστους δὲ καὶ ἐτραυμάτιζον. περαιωθέντες δὲ τὸν Ἴστρον ἐπὶ τὴν λεγομένην Βάρναν πλησίον Ὀδύσσου καὶ τοῦ ὑπερκειμένου μεσογαίου, τὸ ὀχυρὸν καὶ ἀσφαλὲς τοῦ τόπου πάντοθεν ἔκ τε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς ἄγαν δυσχωρίας θεασάμενοι ἐνταῦθα σκηνοῦσι. κρατοῦσι δὲ καὶ τῶν [ἐγγιζόντων] παρῳκημένων Σκλαβηνῶν ἐθνῶν, καὶ οὓς μὲν τὰ πρὸς Ἀβάρους πλησιάζοντα φρουρεῖν, οὓς δὲ τὰ πρὸς Ῥωμαίους ἐγγίζοντα τηρεῖν ἐπιτάττουσι ἐν τούτοις ὀχυρωθέντων καὶ αὐξηθέντων τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία τε καὶ πολίσματα καταδῃοῦν ἐπεχείρουν· τῷ βασιλεῖ δὲ ἀνάγκη ἦν ταῦτα ὁρῶντι ἐπὶ τελέσμασι πρὸς αὐτοὺς σπένδεσθαι.

(a. 702, p. 41, 15—27). Εὐθὺς δὲ Θεοδώραν τὴν γαμετὴν πρὸς τὸν πατέρα ἐκπέμπει, αὐτὸς δὲ ἀπάρας εἰς Τόμιν καλούμενον παραθαλλάσσιον χωρίον κατῆλθε. κἀκεῖσε νηῒ ἐπιβὰς σὺν ἑτέροις τισὶν ἀνδράσι καὶ ταύτην παραπλεύσας ἦλθε μέχρι Συμβόλου τῇ πόλει πλησιάσας Χερσῶνι· καὶ προσορμίσας τῷ ἐκεῖσε λιμένι πέμπει ἕνα τῶν ἑταίρων ἐπὶ τῇ πόλει, κἀκεῖθεν ἄγει πρὸς τὸν Βαρασβακούριον καὶ τὸν τούτου ἀδελφὸν τόν τε Σαλιβᾶν καὶ ἑτέρους τινάς ἄνδρας. καὶ σὺν αὐτοῖς

partă niciodată, deoarece numai prin unire își vor putea păstra domnia. Dar lor puțin le-a păsat de îndemnul părintesc și după puțin timp s-au despărțit unul de altul și fiecare a luat cu el o parte din neamul lor. Feciorul cel mai mare, numit Baian, după îndemnul părintelui său a rămas pînă azi în țara strămoșească. Al doilea, cu numele Cotrag, a trecut fluviul Tanais (p. *34*, 1—23) și s-a așezat dincoace de el. Al patrulea mers peste fluviul Istru și s-a așezat în Pannonia, aflată acum sub stăpînirea avarilor, și a ajuns aliat cu neamul din țara aceea. Al cincilea s-a stabilit în preajma pentapolei ravennaților și a devenit tributarul romanilor. Celălalt dintre ei, al treilea, cu numele Asparuh, a trecut peste rîurile Danapris și Danastris și s-a oprit să locuiască lîngă Istru, ocupînd un loc potrivit pentru locuire, numit în limba lor Oglos, greu de atins și inaccesibil pentru dușmani, deoarece întîmplător avea în față un teren anevoios și plin de mlaștini, iar în spate stînci prăpăstioase ca niște ziduri mari și cu neputință de trecut. După ce neamul acesta s-a despărțit și s-a răzlețit în felul acesta, tribul chazarilor din țara mai dinlăuntru a Beryliei [3], locuind în apropiere de sarmați, îi înfrunta cu multă îndrăzneală. Invadînd toate aceste ținuturi, ei au trecut peste Pontul Euxin și, între alții, l-au supus pe Baian și l-au silit să le plătească tributuri.

Aflînd că un neam stabilit lîngă Istru cutreiera ținuturile din preajma împărăției romane și încerca să le nimicească, împăratul Constantin a dus o oaste bine înarmată în Tracia, a înarmat o flotă (p. *35*, 1—25) și a pornit să respingă acest neam. Văzînd mulțimile de călăreți și corăbii, bulgarii s-au îngrozit de atacul lor rapid și neașteptat și au fugit în întăriturile lor, rămînînd acolo patru zile. Dar pentrucă romanii nu puteau să-i înfrunte cu război din pricina locurilor inaccesibile, bulgarii și-au venit în fire și au ajuns mai îndrăzneți. Împăratul suferea de o boală de picioare. Fiind apucat de criză a plecat pe mare spre orașul Mesembria ca să se îngrijească, poruncind conducătorilor și oștenilor să stea lîngă întăritură și să facă cele necesare pentru înfruntarea acestui neam. Dar a pornit să circule un zvon că împăratul fuge: ei s-au înspăimîntat și au luat-o cu toții la fugă, fără să fie urmăriți de nimeni. Bulgarii s-au ținut de ei și i-au urmărit cu înverșunare. Pe cîți i-au putut prinde, i-au omorît, iar pe cei mai mulți i-au rănit. Ei au trecut Dunărea și s-au îndreptat spre așa-zisa Varna, de lîngă Odessos și spre interiorul continentului. Văzînd locuri întărite și apărate din toate părțile, între fluviu și ținuturi inaccesibile, ei s-au așezat acolo. Au cucerit și neamurile sclavinilor care locuiau în apropiere și i-au pus pe unii să păzească locurile vecine cu avarii, iar pe alții pe cele din preajma romanilor. După ce s-au întărit și au sporit la număr, încercau să năvălească în ținuturile și orașele Traciei. Cînd a văzut toate acestea, împăratul a fost nevoit să se înțeleagă cu ei și să le plătească tributuri.

(a. 702, p. *41*, 15—27). A trimis-o îndată pe soția sa [4] Teodora la tatăl ei, iar el s-a îndreptat spre ținutul din preajma mării numit Tomis [5]. A ajuns acolo împreună cu cîțiva tovarăși și, după ce a plutit pe alături, a mers mai departe pînă la cetatea Symbolon de lîngă Cherson. Acolo a intrat în port și a trimis pe

[3] Probabil un nume de familie chazar.
[4] Împăratul Justinian II (cf. Theoph. Conf., p. 373-374).
[5] După poziție nu poate fi Constanța de azi.

ἐκπλεύσας, τὰ λεγόμενα Νεκρόπηλα παρελθὼν πρὸς τὸν Ἴστρον ποταμὸν παραγίνεται. ἐκεῖθεν ἐκπέμπει τῶν συνόντων τινὰ Στέφανον πρὸς Τέρβελιν κύριον ὄντα τηνικαῦτα τῶν ἐκεῖσε Βουλγάρων, παρακαλῶν συλλαβέσθαι αὐτῷ ὥστε τὸν τῆς βασιλείας ἀπολήψεσθαι (p. 42, 1—5) θρόνον, ἄλλα τε πλεῖστα δῶρα ὑποσχόμενος καὶ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα εἰς γυναῖκα αὐτῷ δώσειν ἐπαγγειλάμενος ὁ δὲ προθύμως ἐν πᾶσιν ὑπεῖκε, καὶ Ἰουστινιανὸν σὺν τιμῇ μεγάλῃ ἐδέξατο, καὶ ἅπαντα τὸν ὑπ' αὐτῷ λαὸν ὁπλίσας σὺν αὐτῷ ἐπὶ τὴν βασιλεύουσαν ᾤχετο.

(a. 756, p. 66, 15—25). Ταῦτα τοίνυν οἱ Βούλγαροι ὡς ἐπολίζοντο θεασάμενοι, φόρους ᾔτουν παρὰ βασιλεῖ δέξασθαι· τοῦ δὲ μὴ δεξαμένου οἵ γε στρατευσάμενοι τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία κατέτρεχον καὶ μικροῦ τοῦ μικροῦ καλουμένου τείχους ἐπεξέθεον· ὁ δὲ (Constantinus) ἀντεπεξῄει καὶ συμβαλὼν πολέμῳ εἰς φυγὴν ἐτρέψατο καὶ ἐδωίκεν ἀνὰ κράτος καὶ πλείστους Βουλγάρους ἀνεῖλε· μετ' οὐ πολὺ πλοΐ καὶ πεζῇ κατ' αὐτῶν ἐστράτευεν· οἱ γοῦν τὰς ναῦς ἔχοντες ἄχρι καὶ εἰς πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν συντελούσης, διὰ τοῦ Εὐξείνου ἐκπλεύσαντες ἐπίμπρασαν καὶ δορυαλώτους οὐκ ὀλίγους εἷλον...

(a. 764, p. 69, 3—19). Τὰ δὲ κατὰ τοὺς Οὔννους Βουλγάρους ἐπράττετο τῇδε· οὗτοι τὰ πρὸς ἀλλήλους συνθέμενοι τοὺς μὲν ἐκ σειρᾶς τὴν κυρείαν τὴν ἐπ' αὐτοὺς κεκτημένους κτείνουσιν, ἡγεμόνα δὲ ἐφ' ἑαυτοῖς καθιστᾶσι Τελέσιον ὄνομα, ἄνδρα σοβαρὸν καὶ τὸ ἐκ νεότητος θράσος ἅμα ἐπιδεικνύμενον. οὗτος λαὸν συναγείρας ὁπλίτην καὶ μάχιμον τὰ πλησιαίτερα τῶν Ῥωμαίων χωρία καὶ φρούρια κατέτρεχε καρτερῶς. οὗ τὸ θρασὺ καὶ αὔθαδες Κωνσταντῖνος θεασάμενος ναῦς ἱππαγώγους ἄχρι καὶ εἰς τὰ ὀκτακοσίας κατεσκεύασε. καὶ ταύτας ἱππικῷ στρατῷ πληρώσας διὰ τοῦ Εὐξείνου πρὸς τὸν Ἴστρον ἐξέπεμψεν. αὐτὸς δὲ στρατὸν ἕτερον ἐπαγόμενος πρὸς Ἀγχίαλον πόλιν παραγίνεται· καθ' ὃν Τελέσιος ἐξέρχεται ἔχων εἰς συμμαχίαν καὶ Σκλαβηνῶν οὐκ ὀλίγα πλήθη. Καὶ ἡττηθεὶς μάχῃ εἰς φυγὴν ἐτράπετο. πλεῖστοι δὲ τῶν πολεμίων ἀφ' ἑκατέρου μέρους πίπτουσι, καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν ἐπιφανεστέρων ἐζωγρήθησαν. οὕτω τε τοῦ πολέμου κρατήσας πρὸς τό Βυζάντιον Κωνσταντῖνος ᾤχετο.

(a. 765, p. 70, 25—28). Κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἰνδικτιόνα εἰσέρχεται Κωνσταντῖνος εἰς Βουλγαρίαν τῷ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν κατασταθέντα ὑπὸ Σαβίνου Οὔμαρον ὄνομα τῆς ἀρχῆς μεταστῆναι Βουλγάρους, ἀπειπεῖν δ' ἐν αὐτῇ Τόκτον ἄνδρα Βούλγαρον τὸν Βαϊανοῦ (p. 71, 1—3) ἀδελφόν· οἱ δὲ Βουλγάρων φυγάδες ἐν ταῖς ὕλαις τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἴστρου ἀπῴχοντο, οὐκ ὀλίγοι δὲ αὐτῶν κατακτείνονται..

unul dintre însoţitori în cetate şi a adus de acolo la sine pe Barasvacurios, pe fratele acestuia Salivas şi încă alţi cîţiva bărbaţi. A plecat cu dînşii mai departe, a trecut pe lîngă aşa-zisa Necropila şi a ajuns la fluviul Istru. Acolo a trimis dintre însoţitorii săi pe un oarecare Ştefan la Tervel, conducătorul de atunci al bulgarilor din părţile acelea; şi i-a cerut să-l ajute să ocupe tronul împărăţiei. (p. *42*, 1—5). I-a făgăduit daruri foarte multe şi l-a vestit că îi va da pe fiica sa de soţie. Bucuros, Tervel a fost de acord cu toate acestea şi l-a primit pe Iustinian cu mare cinste, apoi a înarmat tot poporul de sub ascultarea sa şi a pornit împreună cu el spre capitala împărăţiei.

(a. 756, p. *66*, 15—25). Văzînd cum se întăreau toate acestea, bulgarii cereau de la împărat tributuri. Acesta n-a primit, iar ei au pornit cu oaste şi au năvălit în ţinuturile Traciei; şi cu încetul au ajuns pînă la zidul cel mic. Împăratul (Constantin V) le-a ieşit înainte, i-a lovit cu război, i-a pus pe fugă, i-a urmărit din răsputeri şi a ucis foarte mulţi bulgari. Nu mult după aceea a pornit împotriva lor cu o flotă şi cu oaste pedestră. Cei de pe corăbii, în număr de cinci sute, au plutit prin Pontul Euxin, au incendiat şi au luat mulţi prizonieri ...

(a. 764, p. 69, 3—19). Faptele îndreptate împotriva hunilor bulgari s-au petrecut în felul acesta. Aceştia s-au înţeles între dînşii, au ucis pe cei care dobîndiseră în şir domnia peste dînşii şi au aşezat domn pe unul cu numele Telesios,[6] un bărbat mîndru şi în acelaşi timp foarte cutezător din pricina tinereţii. Acesta a strîns oaste bine înarmată şi dornică de luptă şi a năvălit cu vigoare în ţinuturile şi cetăţile din preajma romanilor. Văzînd îndrăzneala şi încrederea acestuia, Constantin V a pregătit pînă la opt sute de corăbii de transport, le-a umplut cu oaste pedestră şi le-a trimis prin Pontul Euxin pînă la Dunăre. El însuşi a strîns altă oaste şi s-a îndreptat spre oraşul Anchialos. Telesios i-a ieşit înainte, avînd ca aliaţi şi o mulţime de sclavini, dar a fost înfrînt în luptă şi pus pe fugă. Cei mai mulţi dintre duşmani din ambele părţi au căzut, iar ceilalţi (şi nu puţini), dintre cei mai de vază, au fost luaţi prizonieri. După ce a cîştigat războiul în felul acesta, Constantin s-a îndreptat spre Bizanţ.

(a. 765, p. *70*, 25—28). În indicţiunea a treia Constantinus a pătruns în Bulgaria, deoarece bulgarii schimbaseră din domnie pe conducătorul lor Umaros, aşezat de Sabinus, şi puseseră în locul lui pe bulgarul Toctos,[7] (p. *71*, 1—3) fratele lui Baian. Fugarii bulgarilor s-au ascuns în pădurile fluviului Istru, iar mulţi dintre ei au fost ucişi ...

[6] Ţarul bulgar a domnit între 761-764.
[7] Ultimii trei ţari s-au succedat în anii 764-767.

LXXIV. ΣΥΜΕΩΝ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

Κόσμου ἔτος ςτζ', τῆς θείας σαρκώσεως ἔτος ωζ...

9 (p. 615). Καὶ εὑρόντες τὴν Ἀδριανούπολιν κραταιουμένην παρεκάθισαν. καὶ ποιήσαντες ἡμέρας πολλὰς καὶ μηδὲν ἰσχύσαντες ἀπὸ τοῦ περικαθισμοῦ, στήσαντες μαγγανικὰ ἐπολέμουν τὸ κάστρον· καὶ δὴ στενωθέντες, μὴ ἔχοντες βοήθειάν ποθεν καὶ ἀποθνήσκοντες τοῦ λιμοῦ, παρέδωκαν ἑαυτούς. καὶ λαβόντες οἱ Βούλγαροι τὴν αἰχμαλωσίαν πᾶσαν εἰς πλῆθος οὖσαν ἀναρίθμητον καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν, μετῴκισαν αὐτοὺς εἰς Βουλγαρίαν ἐκεῖθεν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ.

Κόσμου ἔτος ςυη', τῆς θείας σαρκώσεως τη'...

7 (p. 722). Τοῦ δὲ Βουλγάρου Συμεὼν τὴν Θρᾴκην ληϊζομένου, Ἰωάννης ὁ Βογᾶς πατρίκιος γενέσθαι καὶ κατ' αὐτοῦ τοὺς Πατζινάκους ἀγαγεῖν· δῶρά τε λαβὼν ἀπῆλθε, καὶ ὁμήρους ἤγαγεν ἐν τῇ πόλει, συνθεμένων τῶν Πατζινάκων περᾶσαι καὶ τὸν Συμεὼν καταπολεμῆσαι.

10 (p. 724). Ἀπεστάλη δὲ Ῥωμανὸς πατρίκιος καὶ δρουγγάριος τῶν πλωΐμων μετὰ παντὸς τοῦ στόλου ἐν τῷ Δανουβίῳ ποταμῷ βοηθήσων Λέοντι τῷ Φωκᾷ· ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης ὁ Βογᾶς καταγαγεῖν Πατζινάκους, ὡς εἴρηται, κελευσθέντος τοῦ δρουγγαρίου Ῥωμανοῦ διαπερᾶσαι. εἰς μάχας δὲ ἐλθόντων, ὁρῶντες αὐτοὺς οἱ Πατζινάκοι στασιάζοντας ὑπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια. τοῦ δὲ πολέμου ἤδη τέλος λαβόντος, καὶ ὑποστρέψαντος ἐν τῇ πόλει τοῦ τε Ῥωμανοῦ καὶ τοῦ Βογᾶ, κατ' αὐτῶν ἐκίνησεν ἡ πόλις, καὶ εἰς τοσοῦτον κίνδυνον τὸν δρουγγάριον Ῥωμανὸν περιέστησαν ὥστε τὴν τῶν ὀφθαλμῶν στέρησιν καταδικασθῆναι, ὡς ἀμελείᾳ, μᾶλλον δὲ κακουργίᾳ μὴ διαπερᾶσαι τοὺς Πατζινάκους μηδὲ τοὺς φεύγοντας Ῥωμαίους ἐν τοῖς πλοίοις ὑποδέξασθαι. (p. 725) Καὶ τοῦτο ἂν ἐπεπόνθαι, εἰ μὴ παρὰ Κωνσταντίνου πατρικίου τοῦ Γογγύλη καὶ Στεφάνου μαγίστρου πολλὰ δυναμένων παρὰ τῇ Αὐγούστῃ τὰ τῆς καταδίκης ἀνετράπη.

LXXIV. SIMEON MAGISTER

A trăit în prima jumătate a secolului al X-lea, fiind contemporan cu Constantin Porfirogenetul, şi a redactat o cronică universală care merge pînă la anul 948. A folosit o cronică anonimă mai veche, exploatată şi de alţi cronicari bizantini, între alţii de Leon Gramaticul: de aceea ambele cronici apar alături în manuscrise şi au fost publicate împreună. Autorul nostru avea titlurile de *magister* şi *logothetes*.

Ediţia folosită: Leonis Grammatici *Chronographia* ex recensione I. Bekkeri, Bonn, 1842, p. 1—228.

CRONOGRAFIE

Anul de la facerea lumii 6307, iar de la naşterea Domnului ... 9 (p. 615). Au găsit Adrianopolea întărită şi au împresurat-o. Au stat mai multe zile şi n-au putut face nimic cu împresurarea. Au aşezat maşini de luptă şi au început a bate cetatea. Cei închişi înlăuntru n-aveau de unde primi ajutoare şi muriau de foame: de aceea s-au predat. Bulgarii[1] i-au luat pe toţi prizonieri în număr mare şi întreaga lor pregătire de război, apoi i-au colonizat în Bulgaria de dincolo de fluviul Istru.

Anul de la facerea lumii 6408, iar de la naşterea domnului ... 7 (p. 722). Deoarece bulgarul Simeon[2] pustiia Tracia, s-a cerut ca Ioannes Bogas să fie numit în demnitatea de *patricius* şi să ducă împotriva lui Simeon pe pecenegi. Ioannes a luat daruri, a adus ostateci în oraş şi s-a înţeles cu pecenegii să treacă fluviul şi să lupte împotriva lui Simeon.

10 (p. 724). A fost trimis Roman, care avea demnitatea de *patricius* şi era comandant de corăbii, împreună cu toată flota la fluviul Dunărea spre a da ajutor lui Leon Focas. Dar, cum am zis, Bogas primise ordin de la comandantul de corăbii Roman să aducă pe pecenegi şi să treacă fluviul. Au pornit la luptă, dar pecenegii au văzut că se ceartă şi s-au întors la vetrele lor. După ce războiul a luat sfîrşit şi Roman şi Bogas s-au întors împotriva lor şi l-a pus în atîta primejdie pe comandantul de corăbii Roman, încît s-a hotărît să i se scoată ochii pe motiv că pecenegii n-ar fi trecut fluviul din pricina neglijenţei, şi chiar mai mult, din cauza răutăţilor sale; apoi pentrucă n-ar fi luat cu el în corăbii pe romanii care fugiau. (p. 725). Şi ar fi ispăşit această pedeapsă, dacă hotărîrea luată n-ar fi fost combătută de Constantin Gongyles, care avea demnitatea de *patricius*, şi de Ştefan *magister*, oameni cu foarte multă influenţă pe lîngă împărăteasă.

[1] În anul 813 sub conducerea ţarului Krum.
[2] Ţar bulgar (893-927).

LXXV. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΣΥΝΤΟΜΟΝ

IX, 7 (p. 559, 8—18). Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἐπὶ τὸν πόλεμον τῶν Σαυρομάτων Οὐαλεντινιανὸς ὁ μέγας ἐκ τῶν μερῶν τῆς Γαλλίας εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐλθών, καὶ τοῦ πολέμου μόλις ἀρχὴν λαβόντες, ἀρρωστίᾳ αἰφνίδιον συσχεθεὶς ἐτελεύτησεν. πρέσβεις γὰρ Σαυρομάται ἀπέστειλαν ἐξαιτοῦντες εἰρήνην. οὓς Οὐαλεντινιανὸς θεασάμενος ἤτετο, εἰ πάντες Σαυρομάται τοιοῦτοι τυγχάνουσιν ὄντες τὰ σώματα. τῶν δὲ εἰπόντων ὅτι τοὺς παρ' αὐτοῖς ἀρίστους ἀπέστειλαν, ἀνακράξας μέγα δεινὰ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν εἶπεν ὑπομένειν εἰς αὐτὸν ἐλθοῦσαν, εἰ Σαυροματαίων οἱ ἄριστοι τοιοῦτοι Ῥωμαίοις τολμῶσι πολεμεῖν. ἐκ δὲ τῆς διαστάσεως φλεβὸς ῥαγείσης, καὶ πλείστου (p. 560, 1) αἵματος ἀναδοθέντος, ἔν τινι φρουρίῳ Γαλλίας ἐτελειώθη...

IX, 20 (p. 658, 18—22). Πολέμου τότε συγκροτηθέντος μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ βαρβάρων ἐπὶ τὴν Μυσίαν, ὑπέθετο Μαυρίκιος ὁ βασιλεύς, ὥς φασιν, τῷ στρατηγῷ τῷ καταπιστευθέντι τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα παραδοῦναι τούτους τοῖς πολεμίοις διὰ τὴν ἀνταρσίαν αὐτῶν, ὅπερ τοῦ στρατηγοῦ ὑπακούσαντος καὶ γέγονεν (p. 659, 1—10) συνελήφθη οὖν λαὸς πολύς. τῆς δὲ συγκλήτου παρακαλεσάσης τὸν βασιλέα τοῦ ἀγορασθῆναι αὐτούς, εἴξας ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν ἄρχοντα τῶν βαρβάρων, ἵνα τοὺς ὑπ' αυτοῦ κρατηθέντας ἀπολύσῃ· ὁ δὲ ἐδήλωσεν· ἀποδίδωμι πάντας κατὰ ψυχὴν νόμισμα κομιζόμενος. ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ ἀνασχόμενος δοῦναι, πάλιν ὁ βάρβαρος ἀνὰ ἥμισυ λαβεῖν ἠξίωσεν τοῦ δὲ βασιλέως μηδὲ τοῦτο καταδεξαμένου, θυμωθεὶς ὁ βάρβαρος ἀπέκτεινε πάντας ὁμοῦ χιλιάδας ιβ'. ὅθεν ἐκ τούτου μισηθεὶς Μαυρίκιος, ἤρξαντο πάντας λοιδορεῖν αὐτὸν καὶ διαβάλλειν.

IX, 25 (p. 728, 15—18). καθ' ὃν χρόνον τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἀπὸ τοῖς ἀρκτῴοις περατικοῖς μέρεσι τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐκ τῆς λεγομένης Μαιώτιδος λίμνης ἐπῆλθε τῇ Θράκῃ μετὰ πολλῆς πτωχείας καὶ ἀπορίας. ὅπερ μαθὼν Κωνσταντῖνος καὶ σφόδρα (p. 729, 1—16) λυπηθεὶς ἐξώρμησε κατ' αὐτῶν μετὰ πλείστης

LXXV. GEORGIOS MONACHOS

Opera lui Georgios Monachos (poreclit şi Hamartolos „Păcătosul"), scrisă între anii 842—867, se înfăţişează ca o cronică universală succintă, cuprinzînd evenimentele mai de seamă de la începutul lumii pînă la anul 842. Autorul foloseşte izvoare mai vechi şi judecă pe conducătorii politici după atitudinea lor faţă de monahi şi faţă de biserica creştină. Lucrarea are o valoare istorică proprie numai în partea finală.

Ediţia folosită: Georgii Monachi *Chronicon*, edidit Carolus De Boor, vol. I—II, Leipzig, 1904.

CRONICĂ SUCCINTĂ

IX, 7 (p. *559*, 8—18). Între timp Valentinianus cel Mare a pornit cu război împotriva sarmaţilor, mergînd din părţile Galliei spre Illyricum; dar abia începuse războiul, cînd a fost cuprins pe neaşteptate de o boală şi a murit. Sarmaţii trimiseseră soli să ceară pace. Cînd i-a văzut Valentinianus, a întrebat dacă toţi sarmaţii sînt la trupuri ca ei. Aceştia au răspuns că au trimis pe cei mai buni dintre dînşii. Împăratul a strigat din răsputeri, spunînd că grozave lucruri întîmpină împărăţia romană, ajunsă pînă la dînsul, dacă asemenea oameni îndrăznesc să lupte cu romanii. Din pricina tensiunii, i s-a rupt o venă şi a curs foarte mult (p. 560,1) sînge. El a murit într-o cetate din Gallia[1].

IX, 20 (p. 658, 18—22). Izbucnind atunci un război între romani şi barbari în Moesia, împăratul Mauricius ar fi poruncit, zice-se, conducătorului, căruia îi încredinţase armata romană, să-i lase pe oşteni în mîinile duşmanilor, din pricina neascultării lor. Lucrul s-a şi întîmplat, deoarece conducătorul a ascultat (p. *659*, 1—10), şi a fost prinsă multă lume. Senatul l-a rugat pe împărat să-i răscumpere, iar împăratul a acceptat şi a trimis soli la conducătorul barbarilor, ca să libereze pe cei luaţi în stăpînire de dînsul. Acesta a spus: „Îi eliberez pe toţi, dacă primesc de fiecare suflet cîte o monedă". Împăratul n-a primit să dea atîta, iar barbarul a arătat că se mulţumeşte să ia jumătate. Împăratul n-a primit nici aşa, iar barbarul s-a înfuriat şi i-a ucis pe toţi, în număr de douăsprezece mii. De aceea, din momentul acela, Mauricius a fost urît şi toţi au început să-l bîrfească şi să-l critice.[2]

IX, 25 (p. *728*, 15—18). În timpul acesta[3] neamul bulgarilor din părţile de miazănoapte ale ţărmului Pontului Euxin, de la aşa-numita mlaştină Meotică, a venit în Tracia cu multă sărăcie şi lipsă. Aflînd de acest lucru, Constantin s-a mîhnit amarnic (p. *729*, 1—16) şi a pornit împotriva lor cu

[1] De fapt la Brigetio în Pannonia.
[2] Cf. supra Teoph. Conf., p. 279—280.
[3] Sub împăratul Constantin al IV-lea, în anul 680. Cf. ibid., p. 358—359.

ναυμαχίας τε καὶ πεζομαχίας, καὶ διὰ μὲν τῆς ἠπείρου τοῦ ποταμοῦ Δανούβη (alte codice Δανούβι, Δούναβι) τὰ πεζικὰ παρατάξας, διὰ δὲ τῆς πλεσιαζούσης ἀκτῆς τὰς ναῦς προσορμίσας, οἱ Βούλγαροι λίαν φοβηθέντες εἰς ὀχύρωμα δυσάλωτον ἑαυτοὺς ἠσφαλίσαντο. τοῦ δὲ βασιλέως ὀξυπαθήσαντος ἐν ποδαλγίᾳ καἐπὶ Μεσέμβρειαν ἐκβιασθέντος ὑποστρέψαι χάριν βαλανείου μετὰ δρωμώνων ε', κατέλιπε τὸν λαὸν καὶ τοὺς στρατηγοὺς κελεύσας παρακαθέζεσθαι καὶ πολεμεῖν τὸ ἔθνος. ὁ δὲ λαὸς τὸν βασιλέα φεύγειν νομίσας εἰς τροπὴν ἔδωκε μηδενὸς διώκοντος. οἱ δὲ Βούλγαροι θεασάμενοι καὶ τοῦ ὀχυρώματος ὑπεξελθόντες ἐπεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν, καὶ πολλοὺς ἀνελόντες καὶ λαφυραγωγήσαντες [τὰ αὐτῶν] ἐκράτησαν ἔκτο τε καὶ κατακυρίευσαν τὴν τῶν Χριστιανῶν χώραν· ὅθεν ἀναγκασθεὶς ὁ βασιλεὺς εἰρήνευσε μετ' αὐτῶν πάντα δοὺς ἐπ' αἰσχύνῃ τῶν Ῥωμαίων ὡς ληϊζομένους πᾶσαν τὴν Θρᾴκην καὶ τὰ ἐπέκεινα ταύτης.

multă flotă și oaste pedestră, rînduindu-și pedestrașii pe uscat lîngă fluviul Dunărea (alte codice *Danuvi, Dunavi*), iar corăbiile în apropierea țărmului. Bulgarii s-au înspăimîntat foarte și s-au adăpostit într-o întăritură inexpugnabilă. Împăratul suferea greu de durere de picioare și a fost silit să se întoarcă în Mesembria împreună cu cinci corăbii rapide spre a face băi: el a părăsit oastea și a poruncit conducătorilor să se așeze pentru luptă și să înfrunte neamul bulgarilor. Dar mulțimea a crezut că împăratul fuge și a început să fugă, fără să fie urmărită de nimeni. Bulgarii au văzut, au ieșit din întăritură și i-au luat din urmă. Ei au ucis pe mulți, au prădat și au pus stăpînire pe pămîntul creștinilor. Împăratul n-a avut încotro și a făcut pace cu dînșii, dîndu-le orice, de rușinea romanilor, deoarece pustiau toată Tracia și ținuturile vecine.

LXXVI. ΦΩΤΙΟΣ Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

(p. 89). Φωτίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως λέξεων συναγωγή, αἳ μᾶλλον τῶν ἄλλων ῥήτορσι καὶ λογογράφοις ἀνήκουσιν εἰς χρείαν. Προσπεφώνηται δὲ Θωμᾷ πρωτοσπαθαρίῳ καὶ ἄρχοντι τοῦ Λυκοστομίου οἰκείῳ μαθητῇ.

LXXVI. PATRIARHUL FOTIE

S-a născut la Constantinopol în anul 827, a dobîndit o cultură cu totul remarcabilă, a fost patriarh ecumenic între 857—867 și 877—886 și a murit în surghiun în anul 893. E autorul cunoscutei *Biblioteci*, care ne-a păstrat un material informativ prețios. În lucrarea de față ne interesează o mențiune făcută în lexiconul său, pe care o reproducem după studiul recent al lui Kyriakos Tzantzanoglou, Τὸ Λεξικὸ τοῦ Φωτίου, Tesalonic, 1967, p. 89.

(p. 89) A lui Fotie, preasfîntul patriarh de Constantinopol, adunare de cuvinte, care mai mult decît altora le sînt de folos retorilor și scriitorilor de discursuri. Este adresată lui Toma, protospătar și guvernator al Licostomului[1], ucenicului său.

[1] Orășel în valea Tempe din Tesalia, după K. Tzantzanoglu, *op. cit.*, p. 26, sau Licostoma de la gurile Dunării (azi Periprava).

LXXVII. NOTITIAE EPISCOPATUUM

A. NOTITIA 8.

ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΩΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΙ

'Επαρχία Μυσίας ὁ Δυσσοῦ ἤτοι λέγεται καὶ Βάρνα.

'Επαρχία Σκυθίας ὁ Τομῆς... (p. 163 Parthey)

B. NOTITIA 5.

'Ανακεφαλαίωσις τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, τῶν ὁροθεσιῶν, καὶ συναρίθμησις τῶν ἀποστολικῶν θρόνων.

'Ο πρῶτος θρόνος τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, τῆς πρεσβυτέρας 'Ρώμης προέδρου...

'Αβάρων καὶ Σκυθῶν καὶ Δανουβίου τοῦ ποταμοῦ... (p. 138 Parhey).

C. NOTITIA 6.

Τάξις... τῶν αὐτοκεφάλων ἀρχιεπισκόπων.

α'. 'Επαρχία Μυσίας ὁ 'Οδυσσοῦ ἤτοι καὶ Βάρνης λέγεται.

β'. 'Επαρχία Σκυθίας ὁ Τομῆς... (p. 146 Parthey).

LXXVII. LISTELE EPISCOPATELOR

Din sec. al IX-lea, probabil din timpul patriarhului Nichifor (806—815), s-au păstrat cîteva liste de episcopate, în care figurează şi episcopatul de Tomis. Aceste liste mai au nevoie să fie cercetate cu grijă înainte de a se ajunge la o ediţie satisfăcătoare.

Ediţia folosită: *Hierocles Synecdemus et Notitiae graecae episcopatuum*, edidit G. Parthey, *Berlin*, 1866.

LISTELE EPISCOPATELOR

A. LISTA 8.

ARHIEPISCOPI AUTOCEFALI

Eparhia Moesiei, la Odessus sau se zice şi Varna.
Eparhia Sciţiei, la Tomis... (p. 163 Parthey).

B. LISTA 5.

Recapitularea preasfintelor patriarhii, a delimitărilor teritoriale, şi enumerarea scaunelor apostolice.

Primul scaun al celui dintîi dintre apostoli Petru, al păstorului din Roma cea Veche...

(scaunul) avarilor şi sciţilor şi fluviului Dunării... (p. 138 Parthey).

C. LISTA 6.

Rînduiala... arhiepiscopilor autocefali.
a). Epahia Moesiei, la Odessus sau se zice şi Varna.
b). Epahia Sciţiei, la Tomis... (p. 146 Parthey).

LXXVIII. WALAFRIDUS STRABUS

Cap. 7, col. 927. Ab ipsis autem Graecis *Kyrch* a Kyrios, et *papst* a papa, quod cuiusdam paternitatis nomen est et clericorum convenit dignitati; et *her* ab eo quod heros, et *uonn* et *monath* a μὴν, et alia multa accepimus. Sicut itaque domus Dei *bacilica*, id est regia, a rege; sic etiam *Kyriace*, id est dominica, a domino nuncupatur, quia Domino dominatium et Regi regum in illa servitur. Si autem quaeritur qua occasione ad nos vestigia haec Graecitatis advenerint, dicendum et barbaros in Romana republica militasse et multos praedicatorum Graece et Latine locutionis peritos inter has bestias cum erroribus pugnaturos venisse et eis pro causis multa nostros quae prius non noverant utilia didicisse praecipueque a Grothis, qui et Getae, cum eo tempore quo ad fidem Christi, licet non recto itinere, perducti sunt, in Graecorum provinciis comemorantes nostrum id est Theotiscum sermonem habuerint. Et (ut historiae testantur) postmodum studiosi illius gentis divinos libros in suae locutionis proprietatem transtulerint, quorum adhuc monumenta apud nonnullos habentur. Et fidelium fratrum didicimus apud quasdam Scytharum gentes maxime Tomitanos eadem locutione divina hactenus celebrari officia.

LXXVIII. WALAFRID STRABUS
(CEL SAŞIU)

S-a născut în Suabia (Germania) în anul 808 sau 809 şi a fost crescut la mănăstirea Reichenau (Austria), unde a ajuns stareţ în anul 838. A fost şi învăţătorul viitorului rege al Franţei Carol Pleşuvul. A murit în anul 849. Printre numeroasele sale lucrări se află şi o *Cărticică despre începuturile şi dezvoltările unor obiecte bisericeşti*, scrisă în anul 841, unde întîlnim ştiri despre cuvintele greceşti şi latineşti cu caracter bisericesc intrate în limba germană.

Ediţia folosită: Walafridi Strabi Fuldensis monachi *De ecclesiasticarum rerum exordiis et incrementis liber unus*, ed. Migne, PL, vol. CXIV, 1879, col. 919—966

Cap. 7, col. 927. Tot de la greci noi am primit pe kyrch „biserică" de la *Kyrios* „domn", *papst* „papă" de la *papa*, „părinte", cuvînt care arată o anumită paternitate și se potrivește cu vrednicia clericilor; *herr* „stăpîn" de la *heres*, *monn* „lună" și *monath* „lună", de la μήν și multe altele; tot așa și casa domnului (*bacilica*) sau casa regelui (*regia*), de la *rege*; la fel *Kyriaca*, adică *Dominica* „casa Domnului" și-a primit numele de la *dominus* „stăpînul", pentru că în ea se slujește Domnului Domnilor și Stăpînului Stăpînilor. Dacă ne întrebăm cu ce prilej au ajuns pînă la noi aceste urme de grecitate, trebuie să spunem că și barbarii au fost oșteni în statul roman și că mulți au venit printre aceste fiare ca să lupte împotriva păcatelor și că din aceste pricini ai noștri au învățat multe lucruri folositoare, pe care nu le cunoscuseră mai înainte, mai cu seamă de la goți, care se chiamă și geți, întrucît pe vremea cînd au fost aduși la credința lui Hristos, deși nu pe drumul cel drept [1], ei trăiau în ținuturile grecilor, însă vorbeau limba noastră cea tudească [2]. Și după cum mărturisesc istoriile, învățații acelui neam au tălmăcit pentru ei cărțile dumnezeiești pe înțelesul limbii lor, din care se păstrează și azi urme la unii din ei. Am aflat din cele istorisite de o seamă de frați vrednici de crezare că la unele seminții de ale sciților, și mai ales la tomitani [3], slujbele dumnezeiești se săvîrșesc pînă astăzi în aceeași limbă.

---

[1] Aluzie la erezia ariană în care au fost creştinaţi goţii.

[2] Adică a poporului (germană).

[3] E vorba de goţii trăind în părţile Constanţei de atăzi. De curînd acest text al lui Walahfrid Strabus a fost pus în legătură cu runele rupestre de la Basarabi-Murfatlar, vezi *Cîteva observaţii în legătură cu complexul arheologic de la Murfatlar (Basarabi)*, în „Mitropolia Olteniei", XX, 1968, nr. 11—12, p. 937—946.

LXXIX. LEONIS PHILOSOPHI

TAKTIKA

XVIII, 79 (col. 964 D). Καὶ γὰρ καὶ Σκλάβοι ἦν ποτε πέραν κατῴκουν τοῦ Ἴστρου, ὃν καὶ Δανούβιον καλοῦμεν. Οἷς καὶ προσεπολέμουν Ῥωμαῖοι ἐπιτιθέμενοι, νομαδικῶς καὶ αὐτῶν τότε διαζώντων πρὶν ἢ περαιωθῆναι τὸν Ἴστρον, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας τὸν αὐτῶν αὐχένα ὑποκλῖναι...

XVIII, 99 (col. 968 D). Καὶ τὰ Σκλαβικὰ δὲ ἔθνη ὁμοδίαιτά τε ἦσαν καὶ ὁμότροπα ἀλλήλοις, καὶ ἐλεύθερα, μηδαμῶς δουλοῦσθαι ἢ ἄρχεσθαι πειθόμενα, καὶ μάλιστα ὅτε πέραν τοῦ Δανουβίου κατῴκουν ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ. Ὅθεν καὶ ἐνταῦθα περαιωθέντα, καὶ οἱονεὶ βιασθέντα δέξασθαι τὴν δουλείαν, οὐχ ἑτέρῳ ἡδέως πείθεσθαι ἤθελον, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἑαυτοῖς· κρεῖττον γὰρ ἡγοῦντο ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος τῆς αὐτῶν φυλῆς φθείρεσθαι, ἢ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς δουλεύειν καὶ ὑποκλίνεσθαι νόμοις. Οἱ δὲ τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος τὸν ἁγιασμὸν καταδεξάμενοι ἄχρι τῶν ἡμετέρων χρόνων τοῦτο, ὅσον κατὰ αὐτούς, εἰς ἀρχαίας ἐλευθερίας συνήθειαν διατηροῦνται...

XVIII, 106 (col. 971 A—B). Ἐχρῶντο δὲ δαπάνῃ κέγχρῳ, μάλιστα ἐφίλουν δὲ καὶ ὀλιγάρκειαν, δυσχερῶς φέροντες τοὺς ἄλλους τῆς γεωργίας πόνους, διὰ τὸ ἐλευθεριωτέραν μᾶλλον φιλεῖν αὐτὰ τὴν διαγωγὴν ποιεῖσθαι καὶ ἄπονον, ἢ σὺν πολλῷ κόπῳ πολυτέλειαν βρωμάτων ἢ χρημάτων ἐπικτήσεσθαι.

XVIII, 107 (col. 971 C—D). Ὡπλίζοντο δέ ποτε μικροῖς ἀκοντίοις, ἤγουν ῥικταρίοις δυσὶν ἕκαστος ἀνήρ, τινὲς δὲ καὶ σκουταρίοις μεγάλοις ἐπιμήκεσιν, οἷον θυρεοῖς, ἐκέχρηντο δὲ καὶ τόξοις ξυλίνοις, καὶ σαγίττας εἶχον κεχρισμένας φαρμάκῳ, ὅπερ ἐστὶν ἐνεργητικόν, ἐὰν μὴ ὁ λαβὼν τὴν πληγὴν ἢ θηριακὴν ποιῇ, ἢ καὶ ἕτερον βοήθημα ἀντιφάρμακον, ἢ καὶ παρευθὺ περικόψῃ τὴν πληγήν,

LXXIX. LEON CEL ÎNȚELEPT

Împăratul Leon al VI-lea, zis cel Înțelept (886—912), a scris numeroase opere de dogmatică, astrologie, strategie, apoi versuri, epigrame și altele.

În lucrarea sa de strategie intitulată *Tactica*, în douăzeci de cărți sau capitole mari, alcătuită pe la anul 905, a încercat să strîngă la un loc și să sistematizeze cunoștințele de artă militară acumulate pînă la dînsul, folosind îndeosebi tratatul *Strategicon* al lui Mauricius de la începutul sec. al VII-lea. Știrile despre slavi sînt luate de acolo și conțin doar noutatea că aceștia trecuseră între timp la sudul Dunării și deveniseră supuși ai împărăției bizantine.

Ediția folosită: PG, vol. CVII (1863), col. 672—1120.

TACTICA

XVIII, 79 (col. 964 D). Slavii locuiau cîndva dincolo de Istru, numit și Dunăre. Romanii îi atacau și înfruntau cu război. Și slavii duceau o viață nomadă înainte de a trece Dunărea și de a-și apleca grumazul sub jugul împărăției romane...

XVIII, 99 (col. 968 D). Neamurile slave aveau același fel de trai și se asemănau între ele, erau libere și nu sufereau să fie aservite sau stăpînite, mai ales atunci cînd locuiau dincolo de Dunăre, în țara lor proprie. După ce au trecut dincoace și au fost silite să primească sclavia, n-au vrut să asculte cu plăcere de alții ci, într-un fel oarecare, numai de oamenii lor. Ei socoteau că e mai bine să fie nimiciți de șeful tribului, decît să slujească sau să se închine legilor romane și au primit sfințenia botezului salvator numai cu condiția de a-și păstra libertatea cu care se deprinseseră din vechime...

XVIII, 106 (col. 971 A—B). Foloseau ca hrană meiul, dar le plăcea mai mult cumpătarea și suportau greu muncile agricole, deoarece iubeau o viață mai liberă și lipsită de trudă, decît să dobîndească cu multă osteneală belșug de băuturi și avere.

XVIII, 107, (col. 971 C—D). Se înarmau uneori cu sulițe mici sau cu două lănci de fiecare bărbat, iar unii și cu scuturi mari și late sau cu scuturi rotunde; foloseau și arcuri de lemn și aveau săgeți înveninate, ceea ce e vătămător, dacă cel rănit nu ia măsuri contra otrăvii sau alt remediu împotriva veninului, sau nu-și taie în grabă rana, ca să nu se răspîndească

πρὸς τὸ μὴ διαδραμεῖν· Πάντως γὰρ ἂν καὶ τὸ ὅλον σῶμα ἀπόλλυται, καὶ δάσεσι δὲ καὶ δυσβάτοις οἰκεῖν καὶ καταφυγεῖν φιλοῦσιν.

XVIII, 108 (col. 972 A—B). Ὅπως δὲ κατὰ αὐτῶν ἐποιοῦντο τὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἐφόδους Ῥωμαῖοι τότε, διηγησάμην ἔμπροσθην ἐν τῇ περὶ ἀδοκήτων ἐφόδων διατάξει, ἵνα καὶ αὐτός, ὦ στρατηγέ, εἰ καὶ μὴ κατὰ αὐτῶν νῦν, ἀλλ' ἢ κατὰ τῶν ὁμοίων αὐτῶν, ἢ κατὰ ἑτέρων βαρβάρων ποιούμενος ἀδοκήτους ἐφόδους, εἴγε ἄρα χρήσιμόν τι ἐκ τῆς διατυπώσεως ἐκείνης εὑρεθῇ, ἔχῃς καὶ τοῦτο ἐξ ἑτοίμου πρὸς τὴν δέουσαν χρείαν ὡς προγεγυμνασμένον.

otrava, căci ea distruge tot corpul. Le place să locuiască şi să fugă în desişuri şi în locuri inaccesibile.

XVIII, 108 (col. 972 A—B). Cum făceau pe atunci romanii asalturi şi înfruntări împotriva lor, am arătat mai înainte în capitolul despre înfruntările pe neaşteptate, pentruca şi tu, conducătorule de oşti, dacă nu acum împotriva lor, dar cel puțin împotriva unora ca ei sau împotriva altor barbari să pregăteşti atacuri prin surprindere, cînd găseşti ceva de folos din schemele noastre; aşadar să le ai gata şi pe acestea la nevoie să şi faci exerciții din vreme.

LXXX. ΛΕΟΝΤΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

(p. 67). Τραϊανὸς ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ' μῆνας ς'. ὃς ἦν μισοπόνηρος καὶ φιλοδίκαιος... φίλου δέ τινος αὐτῷ ποτὲ διαβληθέντος ὡς ἐπιβούλου, καὶ τούς τε ὀφθαλμοὺς ἐκκεντηθέντος καὶ τὸ γένειον ἀποκειραμένου, ἐπεὶ τυφλὸς πρὸς Τραϊανὸν (p. 68) εἰσήχθη, πολλὰ λυπηθεὶς ἐπὶ τούτῳ πόλιν τε κτίσας ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τὴν νῦν Τραϊανόπολιν ὀνομαζομένην, καὶ τοῦτον κατοικτείρας, ὡς δεσπότην τῆς πόλεως ἐκεῖσε ἀπέστειλεν ἕως τῆς αὐτοῦ τελευτῆς.

(p. 77). Γάλλος καὶ Βολουσιανὸς ἐβασίλευσαν ἔτη β' μῆνας η'. γέγονε δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν λοιμός, κινηθεὶς ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως, καὶ οὐδεμία πόλις εὑρέθη ἄμοιρος ταύτης τῆς ἀπειλῆς... καὶ οἱ Σκύθαι περάσαντες τὸν Ἴστρον πᾶσαν τὴν δύσιν καὶ Ἰταλίαν ἀνατολήν τε καὶ Ἀσίαν ἐπόρθησαν καὶ παρέλαβον δίχα μόνης Ἰλίου καὶ Κυζίκου.

(p.84.) Κωνσταντῖνος... Λικίνιον δὲ γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ ποιησάμενος βασιλέα κατέστησε. προσφυγόντες (p. 85) δέ τινες τοῦ Κωνσταντίνου τῷ Λικινίῳ ὡς ἀντάρται ἐπιζητούμενοι παρ' αὐτοῦ οὐκ ἐδίδοντο, καὶ ἐκστρατεύσας Κωνσταντῖνος κατὰ Λικινίου ἐπολέμησεν αὐτὸν εἰς Παιονίαν· ἔνθα καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐθεάσατο ἐπιγραφὲν «ἐν τούτῳ νίκα». Καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον χρυσοῦν ποιήσας καὶ ἐπὶ δόρατος ἀναρτήσας τοὺς ἐχθροὺς ἐτροποῦτο. Λικίνιος δὲ τραπεὶς ἔφυγεν εἰς Θρᾴκην, κἀκεῖθεν καταπολεμηθεὶς εἰς Φιλιππούπολιν, ἔνθα λαμπρῶς καὶ περιφανῶς ἡττηθεὶς εἰρήνευσεν.

(p. 86). Εκ τούτων οὖν τῶν λίθων ἔργον ποιήσας ὁ βασιλεὺς [Κωνσταντῖνος] ἀπέστειλε τοῖς πέρα τοῦ Δανουβίου ἔθνεσιν, ἐπιγράφας «τῷ μείζονι τῷ δῶρον». ὅπερ γέγονεν αὐτοῖς ὀλέθρου αἴτιον διὰ τὴν ἐπιγραφήν.

(p. 98). Καταπολεμήσας δὲ [Οὐαλεντινιανὸς] τοὺς Σαυρομάτας, πρέσβεις ἀπ' αὐτῶν ἰδὼν ἐλθόντας, ἠρώτησεν εἰ τοιοῦτοι εἶεν Σαυρομάται· καὶ μαθὼν ὡς οἱ ἄριστοι πρὸς αὐτὸν ἥκασι, πλησθεὶς θυμοῦ καὶ πρηνεῖ τῇ χειρὶ τὸν μηρὸν πλήξας ἔφη «δεινὰ Ῥωμαίοις, εἰ τοιοῦτοι ὄντες πρεσβεύειν ἀξιοῦσιν». ἐκ δὲ τοῦ

LXXX. LEO GRAMMATICUS

A trăit în secolul al X-lea și a scris o scurtă cronică universală care merge pînă la anul 948. În ea a folosit o operă anonimă alcătuită pe la sfîrșitul secolului al VII-lea sau începutul secolului al VIII-lea. La sfîrșit autorul recunoaște că n-a făcut altceva decît să compileze. Valoarea cronicii sale e modestă.

Ediția folosită: Leo Grammaticus ex recensione I. Bekkeri, Bonn 1842.

CRONOGRAFIA

(p. 67). Traian a domnit 19 ani și 6 luni. El ura pe cei răi și iubea pe cei buni... Odată un prieten a uneltit împotriva sa; a fost orbit și i-a fost tăiată barba. Cînd a fost adus orb în fața lui Traian (p. 68), împăratul s-a îndurerat mult de acest fapt, a întemeiat un oraș cu numele său, numit azi Traianopolis, și l-a miluit pe omul acesta, lăsîndu-l acolo ca stăpîn al orașului pînă la sfîrșitul vieții[1].

(p. 77). Gallus și Volusianus au domnit 2 ani și 8 luni. În zilele lor s-a ivit o ciumă, care s-a răspîndit de la răsărit pînă la apus, și niciun oraș n-a scăpat teafăr de această molimă... Sciții au trecut fluviul Istru și au devastat tot occidentul și Italia, precum și răsăritul cu Asia, și au luat de două ori mănăstirea lui Ilie și Cyzicul.

(p. 84). Constantin... și-a luat ca ginere pentru soră-sa pe Licinius și l-a pus împărat. Cîțiva au fugit (p. 85) de la Constantin și s-au dus la Licinius ca rebeli, iar acesta nu i-a extrădat. Constantin a pornit cu război împotriva lui Licinius și l-a înfruntat în Pannonia. Acolo i s-a arătat și semnul crucii[2], unde scria: „În acest semn vei învinge". El a făcut acest semn în aur, l-a înălțat pe suliță și a învins dușmanii. Licinius a fost dat peste cap și a fugit în Tracia; iar acolo a fost urmărit cu război pînă la Philippopolis, unde a fost învins cu desăvîrșire și în chip strălucit și a făcut pace.

(p. 86). Din aceste pietre prețioase împăratul (Constantin) a făcut un obiect de podoabă și l-a trimis neamurilor de dincolo de Dunăre, scriind pe el: „Dar pentru cel mai vrednic". Acest obiect a devenit pentru ei prilej de măceluri, din pricina cuvintelor scrise pe dînsul.

(p. 98). Războindu-se (Valentinianus) cu sarmații, a văzut că vin de la ei soli și a întrebat dacă așa arată toți sarmații. Auzind că au venit la dînsul cei mai distinși, s-a înfuriat, s-a bătut cu mîinile peste șolduri și a zis: „Vai de romani, dacă asemenea oameni se învrednicesc să trimită la noi

---

[1] Un exemplu tipic pentru poveștile care circulau în cronicile bizantine.

[2] Confuzie — de asemenea tipică — cu celebra bătălie de la Pons Milvius contra lui Maxentius.

θυμοῦ φασι ἀναστομωθῆναι φλέβα καὶ ἀρτηρίαν διαρραγῆναι, καὶ αἵματος πολλοῦ ἐκχυθέντος τελευτῆσαι τὸν αὐτὸν βασιλέα Οὐαλεντινιανόν.

(p. 98). Οὐάλης ἐβασίλευσεν ἔτη τρία· ἐπὶ αὐτοῦ οἱ Γότθοι περάσαντες (p. 99) τὴν Μαιῶτιν λίμνην ἐλάφου ἡγησαμένης ἦλθον εἰς τὴν Θρᾴκην καὶ δύο γεγονότες μέρη ἀλλήλοις ἐμάχοντο· καὶ συμμαχίαν αἰτήσαντες οἱ τοῦ ἑνὸς μέρους παρὰ Οὐάλεντος ἐν ὑποσχέσει τοῦ Χριστιανοὺς γενέσθαι, ὅθεν καὶ βαπτισθέντες Ἀρειανοὶ ἀπεκατέστησαν, καθὼς ἦν καὶ Ουάλης. μετὰ τοῦτο οὖν ἐν Συρίᾳ τοῦ Οὐάλεντος διατρίβοντος οἱ Σκύθαι περάσαντες κατὰ τῆς πόλεως εἰσέφρησαν, σπονδὰς μὴ φυλάξαντες μετὰ τὸ βαπτισθῆναι αὐτούς· ὁ δὲ καταλαβὼν καὶ πολεμήσας ἡττηθεὶς κατέφυγεν ἐν ἀχυρῶνι, ἐν χωρίῳ Ἀδριανουπόλεως, κατεκάη ἐκεῖσε.

(p. 110). Ἐκ Γότθων ἔθνη γέγονε τέσσαρα, Γότθοι Ὑπόγοτθοι Γήπεδες καὶ Οὐάνδιλοι, ἐξ ὧν Ἄβαρις ἤρξατο διαπερᾶν ἐν τῇ Ῥωμαίων γῇ.

(p. 118). Ἐφ' οὗ Ἀναστασίου Βιταλιανὸς ὁ Θρᾷξ ἀντάρας, καὶ παραλαβὼν Θρᾷκας καὶ Σκύθας ἦλθεν ἕως τοῦ Ἀνάπλου πραιδεύειν· ἀλλὰ γαυμαχήσαντος αὐτῷ Μαριανοῦ τοῦ ἐπάρχου σοφωτάτου μετὰ τοῦ Μηδικοῦ πυρὸς καὶ θείου (p. 119) ἀπύρου, οὗ κατεσκεύασε Πρόκλος ὁ φιλόσοφος, κατέφλεξε τὰς ναῦς τῶν βαρβάρων· ὁ δὲ Βιταλιανὸς ἔφυγε μετ' ὀλίγων διασωθείς.

(p. 134). Οὗτος δὲ ὁ Ἰουστῖνος Τιβέριον τὸν κόμητα τῶν ἐξκουβιτόρων (135) ἀπέστειλε κατὰ τῶν Οὔννων, ἐξελθόντων καὶ λεηλανούντων τὰ Θρᾳκῶα μέρη...

(p. 139). Οὗτος οὖν ὁ Μαυρίκιος ὥρμητο ἐκ τῆς Καππαδοκῶν χώρας ... ἐπὶ τούτου Χαγάνος ὁ τῶν Ἀβάρων ἀρχηγός, τὰς σπονδὰς διαλύσας, ἐπὶ τὴν Θρᾴκην χωρεῖ καὶ πολλὰ στρατεύματα τῶν Ῥωμαίων ἀνεῖλε... [Μαυρίκιος] Πρίσκον ἀποστείλας τὸν ἴδιον γαμβρὸν κατὰ Σκυθῶν μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ· οἱ τοὺς Σκύθας νικήσαντες ἀντᾶραι κατὰ τοῦ βασιλέως ἐβουλεύοντο. ἔμεινε δὲ ἐπ' αὐτοῖς ὁ βασιλεύς. πολέμου συγκροτηθῆναι μέλλοντος μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀβάρων ὑπέθετο Μαυρίκιος ὁ βασιλεὺς τῷ στρατηγῷ τῷ καταπιστευθέντι τὸ στράτευμα προδοῦν αιτούτους (p. 140) τοῖς πολεμί οιςδι' ἣν ἀνταρσίαν κατ' αὐτοῦ ἐμελέτησαν· ὅπερ καὶ γέγονε· συνελήφθη οὖν πλῆθος πολύ, καὶ ἤγαγον αὐτοὺς οἱ Σκύθαι ἐξωνηθῆναι παρὰ Ῥωμαίων. ἐδήλωσε δὲ ὁ βασιλεὺς τῷ Χαγάνῳ δωρεὰν αὐτῷ πάντας ἀπολυθῆναι, εἰ τὴν εἰρήνην φιλεῖ· ὁ δὲ ἀντεδήλωσεν «ἀποδίδωμί πάντας κατὰ ψυχὴν ἓν νόμισμα κομιζόμενος». τοῦ βασιλέως μὴ ἀνασχομένου δοῦναι, ἀνὰ ἥμισυ νόμισμα ἠξίωσε λαβεῖν ὁ βάρβαρος· καὶ μηδὲ τοῦτο καταδεξαμένου τοῦ βασιλέως, θυμωθεὶς ὁ βάρβαρος ἀπέκτεινε χιλιάδας δώδεκα ἐν τῷ κάμπῳ τοῦ τριβουναλίου τὸ ὂν πλησίον τοῦ ἑβδόμου· ὅθεν ἐκ τούτου ἐμισήθη Μαυρίκιος ὑπὸ πάντων.

(p. 142). Τοῦ μετοπώρου δὲ καταλαβόντος καὶ τοῦ βασιλέως γράψαντος Πέτρῳ τῷ στρατηγῷ παραχειμάσαι μετὰ τῶν ταγμάτων ἐν τῇ τῶν Σκλάβων χώρᾳ ἀντεῖπεν ὁ λαός...

(p. 143). Φωκᾶς ὁ τύραννος ἐβασίλευσεν ἔτη ὀκτώ... (p. 145)· ὅ τε γὰρ Χοσρόης ὁ Πέρσας τὴν εἰρήνην διέλυσε καὶ Ἀβάρεις τὴν Θρᾴκην ἐδήωσαν καὶ ἄμφω τὰ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων διέφθειραν...

(p. 148). Ἐπεστράτευσαν δὲ καὶ οἱ Ἀβάρεις κατὰ τῆς πόλεως. εἰδὼς δὲ Ἡράκλειος τοὺς περιέχοντας αὐτῷ πανταχόθεν πολέμους, ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς εἰρήνην (p. 149) αἰτῶν· οἱ δὲ συνέθεντο ταύτην ποιῆσαι· ἐξελθόντος δὲ τοῦ βα-

soli". Din pricina furiei se zice că i s-a rupt o venă și s-a spart o arteră: a curs mult sînge și a murit împăratul Valentinianus.

(p. 98). Valens a domnit 3 ani[3]. În timpul său goții au trecut (p. 99) mlaștina Meotică, conduși de o capră sălbatecă, și s-au îndreptat spre Tracia; s-au despărțit în două grupuri și au început să se lupte între dînșii. Cei din unul din acestea grupuri au cerut ajutor de la Valens, făgăduind să se facă creștini. De aceea au fost botezați și au devenit arieni, cum era și Valens. După aceea, pe cînd Valens se afla în Siria, sciții au trecut fluviul și au pornit împotriva capitalei, fără să respecte înțelegerea făcută la botez. Împăratul s-a ridicat împotriva lor cu război, a fost înfrînt, a fugit într-o colibă țărănească din ținutul Adrianopolului și a ars acolo de viu.

(p. 110). Din goți s-au născut patru neamuri: goții, hypogoții, gepizii și vandalii, dintre care avarii au început să treacă pe pămîntul romanilor...

(p. 118). În timpul domniei lui Anastasius s-a răsculat tracul Vitalianus: el a luat pe traci și sciți și a mers pînă la intrarea în Bosfor, pustiind și devastînd. Dar l-a întîmpinat cu corăbiile Marianus, preaînvățatul eparh, cu foc produs de țiței din Persia și cu tehnica (p. 119) divină,[4] lipsită de foc, pregătită de învățatul Proclos și a zdrobit corăbiile barbarilor. Vitalianus a fugit și a scăpat teafăr numai cu puțini.

(p. 134). Acest Iustin l-a trimis împotriva hunilor pe Tiberius, comitele excubiților (p. 135). Hunii ieșiseră la iveală și pustiau ținuturile Traciei...

(p. 139). Acest Mauricius a pornit din țara Capadociei... În vremea lui, hanul și conducătorul avarilor a rupt înțelegerea făcută, a năvălit în Tracia și a înfrînt multe oști romane... (Mauricius) l-a trimis împotriva sciților cu toată oastea pe propriul său ginere Priscus. Ei au învins pe sciți și s-au sfătuit să se ridice împotriva împăratului, dar împăratul a rămas cu ei. Fiind pe cale să izbucnească un război între romani și avari, împăratul a poruncit comandantului de oști în care avea încredere să lase pe oșteni (p. 140) pe mîna dușmanilor; de aceea ei pregătiră o răscoală împotriva lui. Lucru s-a și întîmplat. S-a strîns o mulțime mare și sciții i-au luat prizonieri și cereau să fie răscumpărați de romani. Împăratul a arătat hanului că-i va răscumpăra pe toți, dacă iubește pacea; iar hanul a răspuns: „Îi dau pe toți, dacă primesc cîte o monedă de aur de fiecare suflet". Împăratul n-a vrut să dea atîta, iar barbarul a cerut să ia cîte jumătate de monedă. Împăratul n-a primit nici așa, barbarul s-a înfuriat și a ucis 120 000 de oameni în cîmpul tribunalului, aproape de miliarul al optulea. De aceea Mauricius era urît de toți.

(p. 142). Fiind tîrziu toamna, împăratul a scris conducătorului de oști Petru să ierneze împreună cu trupele sale în țara slavilor, dar mulțimea s-a împotrivit...

(p. 143). Tiranul Focas a domnit opt ani... (p. 145). Persul Chosroes a rupt pacea, avarii au pustiit Tracia și amîndouă taberele romane au fost zdrobite...

(p. 148). Au pornit cu oști împotriva orașului (Constantinopol) și avari. Văzînd Heraclius dușmanii care îl împresurau din toate părțile, a trimis

[3] De fapt 13 ani (365—378).

[4] Așa numitul „foc grecesc", care putea arde și pe apă, cu ajutorul căruia au fost respinse multe asedii grave ale Costantinopolului.

σιλέως εἰς τὸ μακρὸν τεῖχος μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς ὡς ὑποδέξασθαι τὸν χαγάνον καὶ λαβὼν πιστὰ παρ' αὐτοῦ καὶ σπονδὰς εἰρηνικὰς ποιήσας συνευφραίνετο. ὁ δὲ χαγάνος τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους ἀθετήσας αἴφνης κατὰ τοῦ βασιλέως τυραννικῶς ἐχώρησεν· ὁ δὲ βασιλεὺς φυγῇ μόλις ὑπέστρεψεν ἐν τῇ πόλει, ἔλαβέ τε ὁ βάρβαρος τήν τε βασιλικὴν ἀποσκευὴν καὶ δορυφορίαν, καὶ ὑπέστρεψε τὴν Θρᾴκην πᾶσαν ληϊσάμενος τῇ ἐλπίδι τῆς εἰρήνης· ὁ δὲ βασιλεὺς πάλιν πρέσβεις ἀπέστειλε πρὸς χαγάνον, ἐκκαλῶν αὐτὸν καὶ πρὸς εἰρήνην. προκαλούμενος· ὁ δὲ αἰδεσθεὶς τὴν τοῦ βασιλέως ἀγάπην εἰρήνευσεν.

(p. 151). Οἱ δὲ 'Αβάρεις τὰς εἰρηνικὰς σπονδὰς διαλύσαντες τῷ τείχει τοῦ Βυζαντίου προσπελάζουσι, πάντα τὰ τῆς πόλεως ἐκτὸς πυρὶ παραδιδόντες, καὶ ὥσπερ ἀναμερισάμενοι Πέρσαι μὲν τὰ τῆς ἀνατολῆς κατεδήουν, 'Αβάρεις δὲ τὰ τῆς Θρᾴκης πάντα διέφθειρον· διαπορηθέντες οὖν οἱ πολῖται καὶ ἀπελπίσαντες πρὸς τοὺς 'Αβάρεις πόλεμον συνῆψαν, συνεργίᾳ Βόνου πατρικίου καὶ Σεργίου πατριάρχου, καὶ πολλὰς χιλιάδας κατασφάξαντες καὶ τὰς ναῦς ἐμπρήσαντες πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν χώραν αὐτοὺς ἐξήλασαν.

(p. 160)... οἱ τὰ ἑσπέρια οἰκοῦντες Σκύθαι, ὅ τε χαγάνος καὶ οἱ ἐπέκεινα ῥῆγες καὶ οἱ κάσταλδοι, δῶρα τῷ βασιλεῖ στείλαντες ᾐτήσαντο εἰρήνην. εἶξεν (p. 161) οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκύρωσεν εἰρήνην, καὶ γέγονε γαλήνη ἔν τε ἀνατολῇ καὶ δύσει.

'Επὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος διαπεράσαν καὶ ἀπὸ τῶν ὁμοφύλων ἀποχωρισθὲν ἐσκήνωσεν ἐν Βάρναις ἔν τισι λόχμαις καὶ ὄρεσιν· ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο ἀκηκοὼς σὺν ναυσὶ καὶ στρατῷ ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν.

(p. 207). Λέων ὁ 'Αρμένιος ὁ παραβάτης ἐβασίλευσεν ἔτη ἑπτὰ μένας ε'... (p. 208) ὑπέστρεψεν, περικαθίσας τὴν 'Αδριανούπολιν· καὶ ταύτην ἑλών, πολλοὺς δὲ τῶν εὐγενῶν Μακεδόνων μετὰ λαοῦ πλείστου διαπεράσας, κατεσκήνωσεν ἐν τῷ Δανουβίῳ ποταμῷ.

(p. 231)... ἀπελθὼν δὲ καὶ ἐν 'Αδριανουπόλει παρέλαβεν αὐτήν, καὶ μετέστησεν ἀνδρῶν χιλιάδας δώδεκα χωρὶς γυναικῶν, καὶ τούτους κατῴκισεν μέχρι τοῦ Δανουβίου. ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως ἦν στρατηλάτης ἐν Μακεδονίᾳ ὁ Κορδύλης προσαγορευόμενος· εἶχεν δὲ καὶ υἱὸν Βάρδαν ὀνόματι, ἠνδρωμένον πάνυ, ὃν κατέλιπεν ἀντ' αὐτοῦ ἄρχειν τῶν Μακεδόνων τῶν ὄντων πέραν τοῦ ποταμοῦ τοῦ Δανουβίου. αὐτὸς δὲ μετὰ μηχανῆς τινὸς εἰσῆλθεν εἰς Θεόφιλον. ὃν δεξάμενος χαίρων καὶ γνοὺς ὃ θέλει, ἀπέστειλεν πλοῖα ἀναλαβέσθαι αὐτοὺς καὶ ἐλθεῖν ἐν τῇ πόλει· ἦν δὲ ἄρχων Βουλγαρίας Βαλδίμερ, ἔγγονος Κρούμου, πατὴρ Συμεῶνος· ἐποίησαν δὲ βουλὴν ὁ λαὸς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις (p. 232) ἐξελθεῖν ἐν 'Ρωμανίᾳ· ἐξελθόντες δὲ Μιχαὴλ Βουλγάρου ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἤρξαντο διαπερᾶν σὺν ταῖς ὑποστάσεσιν αὐτῶν. μαθὼν δὲ ὁ κόμης τοῦτο ἀντεπέρασεν πολεμήσων αὐτούς· ἀπογνόντες οὖν οἱ Μακεδόνες ἐποίησαν κεφαλὴν τόν τε Τζάντζην καὶ τὸν Κορδύλην, καὶ συμβαλόντες πόλεμον ἀπέκτειναν πολλούς, τινὰς δὲ καὶ ἐκράτησαν· οἱ δὲ μὴ δυνηθέντες περᾶσαι Βούλγαροι περιερρύησαν τοῖς Οὔγγροις, ἀναγγείλαντες αὐτοῖς πάντα τὰ τῶν Μακεδόνων· ἦλθον δὲ καὶ τὰ πλοῖα τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ ἀναλαβέσθαι αὐτοὺς καὶ ἀναγαγεῖν ἐν τῇ πόλει.

la ei soli să ceară pace (p. 149). Ei s-au înțeles să o facă. Ieșind împăratul spre zidul cel lung, cu multă pregătire, spre a primi pe han și luînd de la el dovezi de încredere, a făcut înțelegeri de pace și s-a bucurat. Dar hanul n-a luat în seamă înțelegerile și jurămintele și a pornit cu dușmănie împotriva împăratului. Împăratul abia a scăpat cu fuga în cetate, iar barbarul a luat pregătirile împăratului și lăncierii și s-a întors înapoi prădînd toată Tracia, în nădejdea păcii. Împăratul a trimis din nou soli la han, îndemnîndu-li și făcîndu-i promisiuni de pace. Acesta s-a rușinat de mărinimia împăratului și a făcut pace.

(p. 151). Avarii au rupt înțelegerea de pace și au dat năvală spre zidurile Bizanțului incendiind tot ce se afla în afara orașului; și ca și cum și-ar fi împărțit o sarcină, perșii devastau în părțile răsăritului, iar avarii răvășeau toate ținuturile Traciei. Cetățenii se aflau în încurcătură, au pierdut orice nădejde și au început război împotriva avarilor, cu ajutorul lui Bonus, care avea titlul de *patricius*, și a patriarhului Sergius. Ei au zdrobit multe mii de dușmani, le-au aprins corăbiile și i-au alungat în țara lor.

(p. 160). ... Sciții care locuiau în părțile de apus, hanul, regii și conducătorii de acolo au trimis daruri împăratului și au cerut pace. Împăratul (p. 161) a primit și a întărit pacea, și a făcut liniște atît în răsărit cît și în apus.

Sub același împărat neamul bulgarilor a trecut fluviul, s-a despărțit de semenii lui și s-a așezat lîngă Varna pe niște dealuri împădurite și în munți. Cînd a auzit împăratul, a pornit împotriva lor cu corăbii și cu oaste de uscat.

(p. 207). Leon Armeanul trădătorul a domnit 7 ani și 5 luni... (p. 288). S-a întors[5] și a împresurat Adrianopolul. După ce l-a cucerit, a trecut peste fluviu pe mulți macedonenii de neam, împreună cu o sumedenie de oameni din popor, și i-a colonizat pe malurile fluviului Dunărea.

(p. 231)... A plecat, a cucerit Adrianopolul și a mutat 12 000 de bărbați înafară de femei, colonizîndu-i pînă la Dunăre. În zilele împăratului Teofil era conducător de oști în Macedonia unul numit Cordyles. El avea și un fecior cu numele Bardas, bine făcut și ajuns la vîrsta bărbăției, pe care l-a lăsat să domnească în locul său asupra macedonenilor aflați dincolo de fluviul Dunărea. Iar el, cu un pretext oarecare, a intrat la Teofil. Împăratul l-a primit bucuros și aflînd ce dorește, a trimis corăbii să-i ia și să vină în oraș. Era pe atunci conducător al Bulgariei Valdimer, [6] nepotul lui Krum și tatăl lui Simeon. Poporul s-a învoit împreună cu femeile și cu copiii (p. 232) să plece în țara romanilor. Ducîndu-se bulgarul Mihail în Thesalonic, ei au început să treacă împreună cu supușii lor. Cînd a aflat comitele acest lucru, a trecut dincolo spre a-i întîmpina cu război. Auzind macedonenii au numit conducători pe Tzantzes și pe Cordyles, s-au lovit cu război și au ucis pe mulți, iar pe unii i-au luat prizonieri. Bulgarii n-au putut trece dincolo și au recurs la unguri, vestindu-le toate în legătură cu macedonenii. Au sosit

---

[5] Țarul bulgar Krum în anul 813. Cf. și Simion Magister, p. 615 — 617.

[6] Probabil o confuzie cu Malomir (831-837) care a fost contemporanul lui Teofil (809-812), deoarece Vladimir domnește 889—893.

παρευθὺ οὖν ἀνεφάνησαν Οὖννοι τῷ πλήθει ἄπειροι· οἱ δὲ ἰδόντες αὐτοὺς μετὰ δακρύων ἐβόων λέγοντες «ὁ θεὸς τοῦ ἁγίου Ἀδριανοῦ, βοήθει ἡμῖν», καὶ παρετάσσοντο πρὸς συμβολὴν πολέμου. Οἱ δὲ Τοῦρκοι εἶπον πρὸς αὐτοὺς «δότε ἡμῖν τὴν ὕπαρξιν ὑμῶν πᾶσαν καὶ ἀπέλθετε ὅπου βούλεσθαι». Οἱ δὲ τοῦτο οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ παρατεταγμένοι ὑπῆρχον ἐν τρισὶν ἡμέραις, καὶ τῇ τετάρτῃ ἤρξαντο εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν εἰσέρχεσθαι. θεασάμενοι δὲ τοῦτο οἱ Τοῦρκοι συνέβαλλον πόλεμον ἀπὸ ὥραν πέμπτην μέχρις ἑσπέρας· καὶ τραπὲν τὸ ἔθνος κατεδίωκον αὐτοὺς οἱ Μακεδόνες· καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ βουλομένων αὐτῶν ἀναχωρῆσαι, ἀνεφάνησαν πάλιν Οὖννοι πρὸς τὸ πολεμῆσαι αὐτούς. ἀναστὰς δὲ Μακεδόνων ἕτερος, Λέων ὀνόματι, ἐκ γένους τῶν Γημοστῶν, ὅς μετὰ ταῦτα γέγονεν ἑταιριάρχης, καὶ ἕτεροι ἀνονόμαστοι τῶν (p. 233) Μακεδόνων ἔτρεψαν αὐτοὺς καὶ ἐξήλασαν, καὶ ὑποστρέψαντες εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἀπεσώθησαν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ φιλοτιμηθέντες παρ' αὐτοῦ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, εἰς τὴν ἰδίαν χώραν.

(p. 267). Ἐκ δὲ τῶν Χαζάρων οἳ ἦσαν εἰς τὴν ἑταιρίαν Λέοντος, κρατηθέντες καὶ τὰς ῥῖνας αὐτῶν κοπέντες εἰς αἰσχύνην Ῥωμαίων ἐν τῇ πόλει περὰ Σιμεὼν ἀνεστάλησαν· οὓς ἰδὼν ὁ βασιλεὺς καὶ θυμωθεὶς ἀπέστειλεν Νικητᾶν τὸν λεγόμενον Σκληρὸν μετὰ δρομώνων ἐν τῷ ποταμῷ τοῦ Δανουβίου δοῦναι δῶρα τοῖς Τούρκοις καὶ πρὸς πόλεμον κινῆσαι μετὰ Συμεών. ὁ δὲ ἀπελθὼν καὶ συντυχὼν καὶ ταῖς κεφαλαῖς Ἀρπάδῃ καὶ Κουσάνῃ, καὶ συνθεμένων πολεμῆσαι, ὁμήρους λαβὼν ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα. ὁ δὲ βασιλεὺς πάλιν διὰ τῆς θαλάσσης ἀπέστειλεν Εὐστάθιον πατρίκιον καὶ δρουγγάριον τῶν πλοΐμων, Νικηφόρον δὲ πατρίκιον τὸν Φωκᾶν καὶ δομέστικον (p. 268) μετὰ τῶν θεμάτων ἀπέστειλεν διὰ γῆς, καὶ ἦλθεν μέχρι Βουλγαρίας. ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν εἰρήνην ἀσπαζόμενος μετὰ τοῦτο ἀπέστειλε καὶ Κωνσταντινάκην κοιαίστωρα πρὸς Συμεῶνα τὰ περὶ εἰρήνης συμβουλεύοντα. Συμεὼν δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ κίνησιν διά τε γῆς καὶ θαλάσσης ἰδῶν ἐν φρουρᾷ κατακλείει τὸν κοιαίστωρα ὡς ἐπὶ δόλῳ ἐλθόντα. περάσαντες δὲ οἱ Τοῦρκοι τοῦ Συμεὼν ἐπὶ τὸ στράτευμα Φωκᾶ ἀσχολουμένου, ᾐχμαλώτευσαν πᾶσαν τὴν Βουλγαρίαν. ταῦτα μαθὼν Συμεὼν κινεῖται κατὰ τῶν Τούρκων.

(p. 293). Τοῦ δὲ Βουλγάρου Συμεὼν τὴν Θρᾴκην πάλιν ληϊζομένου, ἐν φροντίδι οὔσης Αὐγούστης καὶ τῶν ἐν τέλει ὅπως αὐτὸν τῆς ἀλαζονείας παύσωσιν, ᾐτήσατο Ἰωάννης ὁ Βαγᾶς γενέσθαι πατρίκιος, ὑποσχόμενος ἀγαγεῖν Πατζινάκους. τῆς αἰτήσεως τυχὼν δῶρά τε πολλὰ λαβὼν εἰς τὴν τῶν Πατζινάκων χώραν ἀπῄει, καὶ δὴ ὁμήρους ἐκεῖθεν λαβὼν ἤγαγεν ἐν τῇ πόλει, συνθεμένων τῶν Πατζινάκων διαπερᾶσαι καὶ τὸν Συμεὼν καταπολεμῆσαι.

și corăbiile împăratului spre a-i lua și aduce în capitală. Pe neașteptate s-au ivit hunii cu mulțimi nenumărate. Cînd i-au văzut, au strigat cu lacrimi și au spus: „Dumnezeule sfîntului Adrian, ajută-ne". Și se pregăteau să se rînduiască pentru încăierare și război. Turcii le-au spus: „Dați-ne toate averile voastre și duceți-vă unde doriți". Ei n-au primit, ci s-au rînduit pentru luptă iș au rezistat trei zile, iar în ziua a patra au început să urce în corăbii. Văzînd acest lucru, turcii i-au lovit cu război de la ora a cincea pînă seara. Neamul lor a tost pus pe fugă, iar macedonenii i-au urmărit. În ziua următoare au vrut să se întoarcă, dar au apărut din nou hunii spre a le face război. S-a ridicat unul dintre macedoneni, anume Leon, din neamul gemostilor, ajuns conducător de stol, și alți șefi mai mărunți dintre macedoneni și i-au pus pe fugă, apoi au venit înapoi și au intrat în corăbii; și au scăpat cu viață la împărat, au fost răsplătiți de dînsul și s-au întors în Macedonia, în țara lor de baștină.

(p. 267). Cei care erau hazari din oastea lui Leon[6] au fost prinși, le-au fost tăiate nările și au fost trimiși de Simeon[7] la Constantinopol, spre rușinea romanilor. Cînd i-a văzut împăratul, s-a înfuriat și a trimis pe Nichita poreclit Scleros (Uscatul), împreună cu corăbii rapide, spre fluviul Dunărea, ca să dea daruri turcilor și să-i pornească la luptă împotriva lui Simeon. Nichita a plecat și s-a întîlnit cu căpeteniile Arpad[8] și Cusanes; și s-au înțeles să pornească lupta; apoi a luat ostateci și s-a întors la împărat. Împăratul l-a trimis din nou pe mare pe Eustatie[9], patrician și conducător de corăbii; iar pe Nichifor Focas, care avea titlurile de *patricius* și *domesticus*, (p. 268) l-a trimis împreună cu trupele de pe uscat, și a mers pînă în Bulgaria. Împăratul iubia pacea și l-a trimis după aceea la Simeon și pe Constantianachi cvestorul spre a pune la cale pacea. Văzînd ofensiva pe uscat și pe apă împotriva sa, Simeon l-a închis pe cvestor într-o fortăreață sub pretext că ar fi venit să-l înșele. Turcii au trecut fluviul în timpul cînd Simeon era strîmtorat de oastea lui Focas și au început a lua captivi din toată Bulgaria. Simeon a aflat de acest lucru și a pornit împotriva turcilor.

(p. 293). Deoarece bulgarul Simeon pustiia din nou Tracia[10] împărăteasa era îngrijorată și se gîndea cum să-l facă să pună capăt înfumurării sale. Ioan Bagas a fost propus să obțină titlul de *patricius* și a făgăduit să-i aducă pe pecenegi. El a dobîndit ceea ce cerea, a luat o mulțime de daruri și s-a dus în țara pecenegilor. De acolo a primit ostateci și s-a întors în capitală, după ce s-a înțeles cu pecenegii să treacă fluviul și să poarte război împotriva lui Simeon.

---

[6] Al VI-lea (886-912).
[7] Țarul bulgar domnește 893-927.
[8] Ungurii dintre Don și Nipru trec Dunărea, pustind Bulguria de nord-est în 895
[9] Amiralul flotei bloca gurile Dunării.
[10] În anul 914 cînd împărăteasa Zoe guverna pentru fiul ei minor Constantin VII Porfirogenetul.

LXXXI. ΓΕΝΕΣΙΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΙΑΙ

I(p. 28, 13—18). Ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν εἴ τι λυσιτελούντων διέγνωστο, φιλοπονίας οὐκ ἔληγεν· δι' ἧς κατά γε Θρᾴκην Μακεδονίαν τε πᾶσαν καὶ ἕως τῶν ὁρίων τῆς Σκυθῶν γῆς πόλεις ἀνενεώσατο, αὐτὸς ἐπελθὼν σὺν στρατιώτισι φάλαγξιν, ὅπως τάς τε πολεμίων ἐφόδους ἐκτρέποιτο καὶ ταῖς τούτων ἐπισκευαῖς παρέχοι τὸ εὐπεράτωτον.

II(p. 33, 13—15). Εἶτα μετ'... Σκλάβων, Οὕννων, Βανδήλων, Γετῶν... πολυθρύλλητον πανστρατιὰν στρατοπεδευσάμενος ἁπάσης τῆς ἀνατολῆς ἐκυρίευσεν.

IV (p. 85—86). Ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καλῶς τὰ τῆς πολιτείας ἐκεκυβέρνητο παρά τε βασιλέως Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῆς τούτου μητρός, μεσιτευόντων τῶν προδηλωθέντων ἀνδρῶν. ὁ δὲ ἀρχηγὸς Βουλγαρίας (οἷς τὸ γένος ἐξ Ἀβάρων τε καὶ Χαζάρων, ἀπὸ Βουλγάρου κυρίου ὀνόματος, ὃς παρὰ Ῥωμαίων ἐν κατοικήσει Δορυστόλου καὶ τῆς Μυσίας γεγένητο) ἐπαχθῆ προΐησι ῥήματα ἐπιδρομὴν Ῥωμαίοις ἐπαπειλῶν.

LXXXI. GENESIOS

S-a născut într-o familie bogată, a fost contemporan cu împăratul Constantin Porfirogenetul și la îndemnul acestuia a scris o *Istorie a împăraților* Leon V (813—820), Mihail II (820—829), Teofil (829—842), Mihail III (842—867) și Vasile I (867—886). Opera sa conține știri importante și a fost scrisă în limba vulgară, ceea ce o face să prezinte interes și pentru istoricii limbii grecești.

Ediția folosită: *Genesius* ex recensione C. Lachmanni, Bonn, 1834.

DOMNIILE

I (p. 28, 13—18). Dar cînd era vorba de lucruri de folos, (Leon) nu mai contenea cu rîvna pentru osteneală: prin aceasta a înnoit cetățile din Tracia și din toată Macedonia pînă la hotarele țării sciților, mergînd chiar el cu trupe de oșteni spre a respinge atacurile dușmanilor și a face cît mai ușoară trecerea la ei prin pregătiri de felul acesta.

II (p. 33, 13—15). Apoi... (Teofil) a pornit cu oști poliglote de slavi, huni, vandali, geți... și a pus stăpînire pe tot Orientul.

IV (p. 85—86). În acest timp treburile statului erau bine cîrmuite de împăratul Mihail (III) și de mama sa Teodora, cu ajutorul bărbaților amintiți mai înainte. Dar (Boris,) conducătorul Bulgariei (din neamul avarilor și chazarilor, de la numele stăpînului lor Bulgar, care a ajuns la romani stăpîn peste Durostor și Moesia) arunca vorbe disprețuitoare și amenința că va năvăli asupra romanilor.

LXXXII. CONSTANTINI PORPHYROGENITI

DE ADMINISTRANDO IMPERIO

1, 16—24. Ὑπολαμβάνω γὰρ κατὰ πολὺ συμφέρειν ἀεὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων εἰρήνην ἐθέλειν ἔχειν μετὰ τοῦ ἔθνους τῶν Πατζινακιτῶν καὶ φιλικὰς πρὸς αὐτοὺς ποιεῖσθαι συνθήκας τε καὶ σπονδὰς καὶ ἀποστέλλειν καθ' ἕκαστον χρόνον ἐντεῦθεν πρὸς αὐτοὺς ἀποκρισιάριον μετὰ ξενίων ἁρμοζόντων καὶ πρὸς τὸ ἔθνος ἐπιτηδείων καὶ ἀναλαμβάνεσθαι ἐκεῖθεν ὁμήρους, ἤτοι ὄψιδας καὶ ἀποκρισιάριον, οἵτινες ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ πόλει μετὰ τοῦ καθυπουργοῦντος εἰς ταῦτα συνελεύσονται, καὶ βασιλικῶν εὐεργεσιῶν καὶ φιλοτιμιῶν, τῶν ἐπαξίων πάντων τοῦ βασιλεύοντος ἀπολαύσουσιν.

2, 2—23. Ὅτι καὶ τοῖς Ῥῶς οἱ Πατζινακῖται γείτονες καὶ ὅμοροι καθεστήκασιν, καὶ πολλάκις, ὅραν μὴ πρὸς ἀλλήλους εἰρηνεύουσι, πραιδεύουσι τὴν Ῥωσίαν, καὶ ἱκανῶς αὐτὴν παραβλάπτουσι καὶ λυμαίνονται.

Ὅτι καὶ οἱ Ῥῶς διὰ σπουδῆς ἔχουσιν εἰρήνην ἔχειν μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν. Ἀγοράζουσι γὰρ ἐξ αὐτῶν βόας καὶ ἵππους καὶ πρόβατα, καὶ ἐκ τούτων εὐμαρέστερον διαζῶσι καὶ τρυφερώτερον, ἐπεὶ μηδὲν τῶν προειρημένων ζώων ἐν τῇ Ῥωσίᾳ καθέστηκεν. Ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ὑπερορίους πολέμους ἀπέρχεσθαι δύνανται ὅλως οἱ Ῥῶς, εἰ μὴ μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν εἰρηνεύοντες, διότι δύνανται—ἐν τῷ ἐκείνους τῶν οἰκείων ὑποχωρεῖν — αὐτοὶ ἐπερχόμενοι τὰ ἐκείνων ἀφανίζειν τε καὶ λυμαίνεσθαι. Διὸ μᾶλλον ἀεὶ σπουδὴν οἱ Ῥῶς τίθενται — διά τε τὸ μὴ παραβλάπτεσθαι παρ' αὐτῶν καὶ διὰ τὸ ἰσχυρὸν εἶναι τὸ τοιοῦτον ἔθνος — συμμαχίαν παρ' αὐτῶν λαμβάνειν καὶ ἔχειν αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, ὡς ἂν καὶ τῆς ἔχθρας αὐτῶν ἀπαλλάττωνται καὶ τῆς βοηθείας καταπολαύοιεν.

LXXXII. CONSTANTIN PORFIROGENETUL

S-a născut în anul 905 şi a ajuns împărat în anul 945 sub numele de Constantin al VII-lea. A fost numit Porfirogenetul pentru că a văzut lumina zilei în sala de purpură a palatului imperial din Constantinopol. A domnit 15 ani şi a murit în anul 959. A încurajat şi promovat activitatea literară, a organizat culegerea de izvoare istorice sau de lucrări de utilitate generală şi a compus el însuşi opere literare importante ca cuvîntări, *Viaţa împăratului Vasile I*, opera întinsă *Despre ceremoniile de la curtea bizantină*, lucrarea *Despre provinciile Imperiului bizantin*, alcătuită în jurul anului 930 şi mai ales o seamă de sfaturi către fiul său privind *Administraţia împărăţiei*, scrisă pe la anul 945, în care descrie obiceiurile vecinilor şi modul de a duce tratative cu dînşii, în avantajul imperiului. Operele sale au o valoare documentară deosebită pentru cunoaşterea realităţilor interne, cît şi a relaţiilor externe.

Ediţii folosite: Constantine Porphyrogenitus, *De administrando imperio*. Greek Text edited by Gy. Moravcsik, English Translation by R. J. H. Jenkins, Budapesta 1949; Constantino Porfirogenito, *De thematibus*. Introduzione, testo critico, commento a cura di A. Pertusi, Citta del Vaticano 1952.

CONDUCEREA ÎMPĂRĂŢIEI

1, 16—24. Socotesc că totdeauna e de mare folos pentru împăratul romanior să dorească să aibă pace cu neamul pecenegilor, să facă înţelegeri de prietenie şi alianţă, să trimită la ei în fiecare an un sol cu daruri potrivite şi de trebuinţă pentru neamul acela, să ia de acolo chezaşi sau ostateci şi un sol, care să vină în această cetate păzită de Dumnzeu, împreună cu cel care îl ajută la toate acestea, şi să se bucure de binefacerile, dragostea şi de toate cinstirile împăratului.

2, 2—23. Pecenegii au ajuns alături şi vecini de hotare şi cu ruşii. Adeseori, cînd nu se înţeleg între ei, pradă Rusia, o pustiesc şi îi pricinuiesc multe pagube.

Şi ruşii se străduiesc să aibă pace cu pecenegii, căci cumpără de la ei boi, cai şi oi şi cu acestea îşi fac o viaţă mai bună şi mai îmbelşugată, deoarece niciunul dintre animalele amintite nu trăieşte în Rusia. Dar ruşii nici nu pot porni cum trebuie la războaie purtate dincolo de hotarele lor, dacă nu se înţeleg mai întîi cu pecenegii, deoarece atunci cînd pleacă din locurile lor, ceilalţi vin şi le pricinuiesc pagube şi distrugeri. De aceea, pentru a nu fi vătămaţi şi spre a fi un neam puternic, ruşii se străduiesc întotdeauna să facă înţelegere cu dînşi şi să-i aibă prieteni, pe de o parte să înlăture duşmănia lor, iar pe de alta să dobîndească ajutor de la dînşii.

Ὅτι οὐδὲ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ταύτην τῶν Ῥωμαίων πόλιν οἱ Ῥῶς παραγίνεσθαι δύνανται, εἰ μὴ μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν εἰρηνεύοντες, οὔτε πολέμου χάριν, οὔτε πραγματείας, ἐπειδή — ἐν τῷ μετὰ τῶν πλοίων εἰς τοὺς φραγμοὺς τοῦ ποταμοῦ γίνεσθαι τοὺς Ῥῶς καὶ μὴ δύνασθαι διελθεῖν, εἰ μὴ ἐξαγάγωσι τοῦ ποταμοῦ τὰ πλοῖα αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων βαστάζοντες διαβιβάσωσιν, — ἐπιτίθενται τότε αὐτοῖς οἱ τοῦ τοιούτου ἔθνους τῶν Πατζινακιτῶν, καὶ ῥᾳδίως, ἅτε πρὸς δύο πόνους ἀντέχειν μὴ δύνανται, τροποῦνται καὶ κατασφάζονται.

4, 3—12. Ὅτι τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν εἰρηνεύοντος, οὔτε ‹οἱ› Ῥῶς πολέμου νόμῳ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας, οὔτε οἱ Τοῦρκοι δύνανται ἐπελθεῖν, ἀλλ' οὔτε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης μεγάλα καὶ ὑπέρογκα χρήματα τε καὶ πράγματα περὰ τῶν Ῥωμαίων δύνανται ἀπαιτεῖν, δεδιότες τὴν διὰ τοῦ τοιούτου ἔθνους παρὰ τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν ἰσχὺν ἐν τῷ ἐκείνους κατὰ Ῥωμαίων ἐκστρατεύειν. Οἱ ‹γὰρ› Πατζινακῖται, καὶ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα φιλίᾳ συνδούμενοι καὶ παρ' ἐκείνου διὰ γραμμάτων καὶ δώρων ἀναπειθόμενοι, δύνανται ῥᾳδίως κατὰ τῆς χώρας τῶν τε Ῥῶς καὶ τῶν Τούρκων ἐπέρχεσθαι καὶ ἐξανδραποδίζεσθαι τὰ τούτων γύναια καὶ παιδάρια καὶ ληΐζεσθαι τὴν χώραν αὐτῶν.

5, 3—13. Ὅτι καὶ τοῖς Βουλγάροις φοβερώτερος ἂν εἶναι δόξειεν ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεύς, καὶ ἀγάγκην ἡσυχίας ἐπιτιθέναι τούτοις δύναται ἐκ τοῦ μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν εἰρηνεύειν, ἐπειδὴ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Βουλγάρους οἱ εἰρημένοι Πατζινακῖται πλησιάζουσιν, καὶ ἡνίκα βουληθῶσιν, ἢ δι' οἰκεῖον κέρδος ἢ τῇ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμαίων χάριτι εὐχερῶς δύνανται κατὰ Βουλγαρίας ἐκστρατεύειν καὶ ἀπὸ τοῦ περιόντος πλήθους καὶ τῆς ἰσχύος αὐτῶν ὑπερνικᾶν αὐτοὺς καὶ ἡττᾶν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Βούλγαροι ἀγῶνα καὶ σπουδὴν διηνεκῶς ἔχουσι τοῦ εἰρηνεύειν καὶ ὁμονοεῖν μετὰ τῶν Πατζινακιτῶν. Ἐκ τοῦ γὰρ πολλάκις ὑπ' αὐτῶν καταπολεμηθῆναι τῇ πείρᾳ ἐγνώκασι καλὸν καὶ συμφέρον εἶναι τὸ εἰρηνεύειν ἀεὶ πρὸς αὐτούς.

8, 5—22. Ὅτι καὶ εἰς τὸ μέρος τῆς Βουλγαρίας καθέζεται λαὸς τῶν Πατζινακιτῶν, ἐπὶ τὸ μέρος τοῦ Δάναπρι καὶ τοῦ Δάναστρι καὶ τῶν ἑτέρων τῶν ἐκεῖσε ὄντων ποταμῶν. Καὶ βασιλικοῦ ἀποστελλομένου ἐντεῦθεν μετὰ χελανδίων, δύναται καὶ χωρὶς τοῦ εἰς Χερσῶνα ἀπελθεῖν ἐνταῦθα συντόμως καὶ ταχέως εὑρίσκειν τοὺς αὐτοὺς Πατζινακίτας, οὓς καὶ εὑρὼν μηνύει διὰ ἀνθρώπου αὐτοῦ ὁ βασιλικός, ἐντὸς τῶν χελανδίων μένων καὶ μεθ' ἑαυτοῦ τὰ βασιλικὰ ἐπιφερόμενος καὶ φυλάττων ἐν τοῖς χελανδίοις πράγματα. Καὶ κατέρχονται πρὸς αὐτόν, καὶ ὅτε κατέλθωσιν, δίδωσι πρὸς αὐτοὺς ὁ βασιλικὸς ἀνθρώπους αὐτοῦ ὄψιδας, καὶ λαμβάνει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν τοιούτων Πατζινακιτῶν ἑτέρους ὄψιδας, καὶ κρατεῖ αὐτοὺς εἰς τὰ χελάνδια, καὶ τότε συμφωνεῖ μετ' αὐτῶν· καὶ ὅτε ποιήσουσιν οἱ Πατζινακῖται πρὸς τὸν βασιλικὸν τοὺς ὅρκους κατὰ τὰ ζάκανα αὐτῶν, ἐπιδίδωσιν αὐτοῖς τὰς βασιλικὸς δωρεάς, καὶ ἀναλαμβάνεται φίλους ἐξ αὐτῶν, ὅσους βούλεται, καὶ ὑποστρέφει. Οὕτω δὲ χρὴ συμφωνεῖν μετ' αὐτῶν, ὥστε, ὅπου ἂν χρεωποιηθῇ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ποιήσωσι δουλείαν, εἴτε εἰς τοὺς Ῥῶς, εἴτε εἰς τοὺς Βουλγάρους, εἴτε καὶ εἰς τοὺς Τούρκους. Εἰσὶ γὰρ δυνατοὶ τοῦ πάντας τούτους πολεμεῖν, καὶ πολλάκις κατ' αὐτῶν ἐλθόντες, φοβεροὶ νῦν καθεστήκασιν.

9, 78—101. Ἀπὸ δὲ τοῦ νησίου τούτου [τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου] Πατζινακίτην οἱ Ῥῶς οὐ φοβοῦνται, ἕως ἂν φθάσωσιν εἰς τὸν ποταμὸν τὸν Σελινάν. Εἶθ' οὕτως ἀποκινοῦντες ἐξ αὐτοῦ μέχρι τεσσάρων ἡμερῶν ἀποπλέουσιν, ἕως οὗ καταλάβωσιν εἰς τὴν λίμνην τοῦ ποταμοῦ στόμιον οὖσαν, ἐν ᾗ ἐστιν καὶ ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Αἰθερίου. Καταλαβόντες οὖν οὗτοι τὴν τοιαύτην νῆσον, προσαναπαύουσιν

Rușii nu pot ajunge în cetatea de scaun a împărăției romanilor dacă nu se înțeleg cu pecenegii, fie că ar vrea să facă război, fie pentru alte treburi. Cînd ajung cu bărcile la pragurile fluviului (Nipru) și nu pot străbate mai departe dacă nu-și scot bărcile din fluviu, și le duc pe umeri spre a le trece mai înainte, rușii se văd întîmpinați atunci de neamul acesta al pecenegilor, și ușor sînt întorși înapoi sau zdrobiți, deoarece nu pot ține piept la două munci deodată.

4, 3—12. Dacă împăratul se înțelege cu pecenegii, nici rușii nu sînt în stare să pornească război împotriva stăpînirii romane, nici turcii (= ungurii), dar nici nu pot cere de la romani bani mulți și lucruri peste măsură de scumpe, deoarece se tem de puterea acestui neam unită cu cea a împăratului și nu pornesc cu război împotriva romanilor. Cînd au legături de prietenie cu împăratul și sînt înduplecați de el prin scrisori și daruri, pecenegii pot ușor pătrunde în țara rușilor și a turcilor (= ungurilor), luîndu-le în sclavie femeile și copiii sau pustiindu-le țara acestora.

5, 3—13. Se pare că și pentru bulgari ar ajunge mai de temut împăratul romanilor și i-ar putea sili să se liniștească cu ajutorul pecenegilor, deoarece pecenegii de care am amintit sînt vecini și cu bulgarii și, cînd doresc, sau pentru cîștigul lor sau de dragul împăratului roman, ei pot ușor porni cu război împotriva bulgarilor: cu mulțimea lor mare și cu puterea lor îi înving cu totul și îi subjugă. De aceea și bulgarii se străduiesc și caută fără încetare să se împace și să se înțeleagă cu pecenegii. Deoarece au fost înfrînți de ei în multe rînduri, bulgarii știu din experiență că e bine și folositor să trăiască totdeauna în pace cu dînșii.

8, 5—22. Neamul pecenegilor s-a așezat și într-o parte a Bulgariei, în ținutul Niprului, Nistrului și a celorlalte fluvii de acolo. Cînd e trimis acolo cu vasele, solul împărătesc poate merge de acolo, ușor și repede, spre Chersones [1], unde îi găsește tot pe pecenegi; iar după ce-i găsește, îi înștiințează printr-un om al său, însă rămîne în vase; și prin acest om le duce darurile împărătești, iar el păzește lucrurile din vase. Ei vin la dînsul și după ce se urcă pe vase, solul le dă oamenii săi ca ostatici, apoi ia și el alți ostatici de la acești pecenegi și îi ține în vase, și abia după aceea se înțelege cu dînșii. Cînd pecenegii fac jurăminte în fața solului, după legile lor, acesta le dă darurile împărătești și primește de la ei prieteni cîți poftește, și apoi se întoarce. Așa trebuie să ne înțelegem cu ei, în așa fel încît atunci cînd împăratul are nevoie de ei, să-l servească, fie împotriva rușilor, fie împotriva bulgarilor, fie împotriva turcilor (= ungurilor): căci ei sînt în stare să se războiască cu toți aceștia și de multe ori pornesc împotriva lor. Ei au ajuns de temut în zilele noastre.

9, 78—101. De la această insulă [a sfîntului Grigorie] [2] dînșii nu se tem de pecenegi pînă ce ajung la brațul Sulina. Ei pleacă de acolo și plutesc cam patru zile, pînă cînd ajung la un loc care se află la gura fluviului, unde este și o insulă a sfîntului Aetherios [3]. După ce fac escală în această insulă, se odihnesc acolo două sau trei zile. Apoi își pregătesc din nou bărcile pentru nevoile

[1] Chersones = Crimeea.
[2] În fața localității Zaporoje, la gurile Niprului.
[3] Insula Berezan, între gurile Niprului și Bugului.

ἑαυτοὺς ἐκεῖσε ἕως δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν. Καὶ πάλιν τὰ αὐτῶν μονόξυλα, εἰς ὅσας ἂν λίπωνται χρείας, περιποιοῦνται, τά τε ἄρμενα καὶ τὰ κατάρτια καὶ τὰ αὐχένια, ἅπερ ἐπιφέρονται. Ἐπεὶ δὲ τὸ στόμιον τοῦ τοιούτου ποταμοῦ ἐστιν ἡ τοιαύτη λίμνη, καθὼς εἴρηται, καὶ κρατεῖ μέχρι τῆς θαλάσσης, καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν κεῖται ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Αἰθερίου, ἐκ τῶν ἐκεῖσε ἀπέρχονται πρὸς τὸν Δάναστριν ποταμόν, καὶ διασωθέντες ἐκεῖσε πάλιν ἀναπαύονται. Ἡνίκα δὲ γένηται καιρὸς ἐπιτήδειος, ἀποσκαλώσαντες ἔρχονται εἰς τὸν ποταμὸν τὸν ἐπιλεγόμενον Ἄσπρον, καὶ ὁμοίως κἀκεῖσε ἀναπαυσάμενοι, πάλιν ἀποκινοῦντες ἔρχονται εἰς τὸν Σελινάν, εἰς τὸ τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ λεγόμενον παρακλάδιον. Καὶ ἕως οὗ διέλθωσι τὸν Σελινὰν ποταμόν, παρατρέχουσιν αὐτοῖς οἱ Πατζινακῖται. Καὶ ἐὰν πολλάκις ἡ θάλασσα μονόξυλον εἰς τὴν γῆν ἀπορρίψῃ, σκαλώνουσιν ὅλα ἵνα τοῖς Πατζινακίταις ἀντιπαραταχθήσωσιν ὁμοῦ. Ἀπὸ δὲ τὸν Σελινὰν οὐ φοβοῦνταί τινα, ἀλλὰ τὴν τῆς Βουλγαρίας γῆν ἐνδυσάμενοι, εἰς τὸ τοῦ Δανουβίου στόμιον ἔρχονται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Δανουβίου καταλαμβάνουσιν εἰς τὸν Κωνοπάν, καὶ ἀπὸ τοῦ Κωνοπᾶ εἰς Κωνστάντιαν * * * εἰς τὸν ποταμὸν Βάρνας, καὶ ἀπὸ Βάρνας ἔρχονται εἰς τὸν ποταμὸν τὴν Διτζίναν, ἅπερ πάντα εἰσὶ γῆ τῆς Βουλγαρίας...

13, 3—11. Ὅτι τοῖς Τούρκοις τὰ τοιαῦτα ἔθνη παράκεινται· πρὸς μὲν τὸ δυτικώτερον μέρος αὐτῶν ἡ Φραγγία, πρὸς δὲ τὸ βορειότερον οἱ Πατζινακῖται, καὶ πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος ἡ μεγάλη Μοραβία, ἤτοι ἡ χώρα τοῦ Σφενδοπλόκου, ἥτις καὶ παντελῶς ἠφανίσθη παρὰ τῶν τοιούτων Τούρκων, καὶ παρ' αὐτῶν κατεσχέθη. Οἱ δὲ Χρωβάτοι πρὸς τὰ ὄρη τοῖς Τούρκοις παράκεινται.

Ὅτι δύνανται καὶ οἱ Πατζινακῖται τοῖς Τούρκοις ἐπιτίθεσθαι καὶ μεγάλως πραιδεύειν καὶ παραβλάπτειν αὐτούς, καθὼς καὶ ἐν τῷ περὶ Πατζινακιτῶν κεφαλαίῳ προείρηται.

25, 15—32. Ἦσαν δὲ τῷ τότε Γότθοι καὶ ἔθνη πολλά τε καὶ μέγιστα μέχρι τοῦ Δανουβίου ἐν τοῖς ὑπερβορείοις τόποις κατῳκισμένα. Τούτων δὲ ἀξιολογώτερά εἰσι Γότθοι, Ἰσίγοτθοι, Γήπαιδες καὶ Οὐανδῆλοι, ἐν ὀνόμασι μόνον καὶ οὐδενὶ ἑτέρῳ διαλάττοντες, μιᾷ διαλέκτῳ κεχρημένοι· πάντες δὲ τῆς Ἀρείου ὑπάρχουσι κακοπιστίας. Οὗτοι ἐπ' Ἀρκαδίου καὶ Ὁνωρίου τὸν Δάνουβιν διαβάντες, ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων γῇ κατῳκίσθησαν. Καὶ οἱ μὲν Γέπαιδες, ἐξ ὧν ὕστερον διῃρέθησαν Λογγίβαρδοι καὶ Ἄβαρεις, τὰ περὶ Σιγγιδῶνα καὶ Σέρμιον χωρία ᾤκησαν. Οἱ δὲ Ἰσίγοτθοι μετὰ Ἀλάριχον τὴν Ῥώμην πορθήσαντες, εἰς Γαλλίας ἐχώρησαν καὶ τῶν ἐκεῖ ἐκράτησαν. Γότθοι δὲ Παννονίαν ἔχοντες πρῶτον, ἔπειτα ιθ' ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ νέου, ἐπιτρέψαντος, τὰ τῆς Θρᾴκης χωρία ᾤκησαν, καὶ ἐπὶ νη' χρόνους ἐν τῇ Θρᾴκῃ διατρίψαντες, Θειδερίχου ἡγεμονεύοντος αὐτῶν πατρικίου καὶ ὑπάτου, Ζήνωνος αὐτοῖς ἐπιτρέψαντος, τῆς ἑσπερίου βασιλείας ἐκράτησαν. Οἱ δὲ Οὐανδῆλοι Ἀλανοὺς ἑταιρισάμενοι καὶ Γερμανούς, τοὺς νῦν καλουμένους Φράγγους, διαβάντες τὸν + Νῖνον + ποταμόν, ἡγούμενον ἔχοντες Γοδίσκλον, κατῴκησαν ἐν Ἱσπανίᾳ, πρώτῃ οὔσῃ χώρᾳ τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ ἑσπερίου Ὠκεανοῦ.

care rămîn, aducînd frînghiile, catargele și vîslele. Gura acestui fluviu e un lac, cum am spus, și se întinde pînă în mare; iar în mare se află insula sfîntului Aetherios; de acolo ei plutesc pînă la fluviul Nistru și, după ce se adăpostesc acolo, se odihnesc din nou. Cînd vine clipa potrivită, se îmbarcă și merg pînă la rîul numit Aspros (= Alb) și se odihnesc și acolo. Apoi pornesc din nou și plutesc pînă la Sulina, un braț al fluviului Dunărea. Pînă ce trec de brațul Sulina, îi însoțesc pecenegii. Dacă marea aruncă o barcă pe țărm, ei descarcă toate lucrurile, spre a putea înfrunta pe pecenegi. De la Sulina înainte nu se mai tem de nimeni, ci intră în țara bulgarilor, și ajung la Gura Dunării. De la Dunăre se îndreaptă spre Conopa [4], iar de la Conopa spre Constanța, ††† apoi spre Varna, iar de la Varna plutesc spre rîul Ditzina [5]: toate acestea se află pe pămîntul Bulgariei.

13, 3—11 Lîngă turci (=unguri) locuiesc următoarele neamuri: în partea de apus francii, la miază-noapte pecenegii, în partea de miază-zi cei din Moravia sau din țara lui Svatopluk [6], care au dispărut cu totul din pricina acestor turci (= unguri) și au fost înghițiți de ei. Croații locuiesc lîngă hotarele turcilor (= ungurilor).

Pecenegii sînt în stare să se măsoare și cu turcii (= ungurii), să-i prade pe întinderi mari și să le facă pagube, după cum am spus și în capitolul despre pecenegi.

25, 15—32. Locuiau atunci în părțile de la miazănoapte pînă la Dunăre goții și multe neamuri foarte mari. Dintre aceștia cele mai vrednice de luat în seamă sînt goții, vizigoții, gepizii și vandalii, care se deosebesc între ei numai prin nume și prin nimic altceva și vorbesc o singură limbă. Toți țin de secta vătămătoare a lui Arius. Ei au trecut Dunărea pe timpul lui Arcadius și Honorius [7] și s-a așezat pe pămîntul romanilor. Gepizii, din care s-au despărțit mai tîrziu longobarzii și avarii, au locuit în ținuturile din preajma cetăților Singidunum și Sirmium. Vizigoții au asediat Roma împreună cu Alarich [8], apoi s-au îndreptat spre Gallia și au pus stăpînire pe ținuturile de acolo. Goții au ocupat mai întîi Pannonia, apoi cu îngăduința împăratului Theodosius cel Tînăr, în al nouăsprezecelea an al domniei sale, s-au așezat în ținuturile Traciei [9]; și după ce au stat în Tracia 58 de ani, sub conducerea lui Theoderich, patrician și consul, și cu îngăduința împăratului Zenon, au pus stăpînire pe împărăția de apus [10]. Vandalii s-au aliat cu alanii și cu germanii, numiți azi franci, au trecut fluviul Nin [11], sub conducerea lui Godisclus, și s-au așezat în Spania, cea dintîi țară din Europa începînd de la Oceanul de apus.

---

[4] Conopa era probabil un ostrov între brațul Sf. Gheorghe și lacul Razelm.

[5] Ditzina sau Vitzina (în antichitate Panysos), azi rîul Kamciya, între Varna și Mesembria (Nesebăr).

[6] Principele Moraviei.

[7] De fapt sub Valens în 376—377.

[8] În anul 410.

[9] În anul 427.

[10] În anul 488 are loc expediția ostrogoților în Italia.

[11] O greșeală de transcriere, de fapt Rinul, care a fost trecut pe la 400.

29, 3—7. Ὅτι Διοκλητιανὸς ὁ βασιλεὺς πάνυ τῆς χώρας Δελματίας ἠράσθη, διὸ καὶ ἀπὸ τῆς Ῥώμης λαὸν ἀγαγὼν μετὰ τὰς φαμιλίας αὐτῶν, ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Δελματίας χώρᾳ τούτους κατεσκήνωσεν, οἵ καὶ Ῥωμᾶνοι προσηγορεύθησαν διὰ τὸ ἀπὸ Ῥώμης μετοικισθῆναι, καὶ ταύτην μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἐπωνυμίαν ἐναποφέρονται...

29, 14—46. Ἡ δὲ καὶ τῶν αὐτῶν Ῥωμάνων διακράτησις ἦν μέχρι τοῦ Δανούβεως ποταμοῦ, οἵ καί ποτε θελήσαντες τὸν ποταμὸν διαπερᾶσαι καὶ καταμαθεῖν, τίνες κατοικοῦσιν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ, διαπεράσαντες εὗρον ἔθνη Σκλαβήνικα ἄοπλα ὄντα, ἅτινα καὶ Ἄβαροι ἐκαλοῦντο. Καὶ οὔτε οὗτοι ἤλπιζον ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ κατοικεῖν τινας, οὔτε ἐκεῖνοι ἔνθεν τοῦ ποταμοῦ. Διὰ οὖν τὸ ἀόπλους εὑρεῖν αὐτοὺς τοὺς Ἀβάρους οἱ Ῥωμᾶνοι καὶ πρὸς πόλεμον ὀπαρασκευάστους καταπολεμήσαντες, ἀνελάβοντο πραῖδαν καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ ἀνεχώρησαν. Καὶ ἔκτοτε ποιήσαντες ἀλλάγια δύο οἱ Ῥωμᾶνοι ἀπὸ πάσχα ἕως πάσχα τὸν λαὸν αὐτῶν συναντᾶν, τοὺς μὲν ἀποστρεφομένους ἀπὸ τοῦ παραμονίμου, τοὺς δὲ εἰς τὴν τοιαύτην δουλείαν ἀπερχομένους. Καὶ γὰρ πλησίον τῆς θαλάσσης ὑπὸ τὸ αὐτὸ κάστρον ἔστιν. τὸ ἐπιλεγόμενον Σαλῶνα, μέγεθος ἔχον τὸ ἥμυσι Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ᾧ πάντες οἱ Ῥωμᾶνοι συνήγοντο καὶ καθωπλίζοντο καὶ προσαπεκίνουν ἐκ τῶν ἐκεῖσε, καὶ πρὸς τὴν κλεισοῦραν ἀπήρχοντο, τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κάστρου ὑπάρχουσαν μίλια τέσσαρα, ἥτις καὶ μέχρι τοῦ νῦν καλεῖται Κλεῖσα διὰ τὸ συγκλείειν τοὺς διερχομένους ἐκεῖθεν. Καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖσε ἀπήρχοντο πρὸς τὸν ποταμόν. Τὸ οὖν τοιοῦτον ἀλλάγιον ἐπὶ πολλοὺς χρόνους γινόμενον οἱ ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ Σκλάβοι, οἱ καὶ Ἄβαροι καλούμενοι, καθ' ἑαυτοὺς ἐσκόπησαν λέγοντες, ὅτι· «Οὗτοι οἱ Ῥωμᾶνοι, ἐπεὶ ἐπέρασαν καὶ εὗρον πραῖδαν, ἀπὸ τοῦ νῦν καθ' ἡμῶν οὐ μὴ παύσονται διαπερῶντες, καὶ διὰ τοῦτο μηχανησόμεθα κατ' αὐτῶν.» Οὕτως οὖν οἱ Σκλάβοι, οἱ ‹καὶ› Ἄβαροι, βουλευσάμενοι, καὶ διαπερασάντων ποτὲ τῶν Ῥωμάνων, ποιήσαντες οὗτοι ἐγκρύμματα καὶ πολεμήσαντες, ἐνίκησαν αὐτούς. Καὶ ἀναλαβόμενοι τά τε ὅπλα αὐτῶν καὶ τὰ φλάμμουλα καὶ τὰ λοιπὰ πολεμικὰ σημεῖα, διαπεράσαντες οἱ προειρημένοι Σκλάβοι τὸν ποταμόν, ἦλθον εἰς τὴν κλεισοῦραν, οὓς καὶ ἰδόντες οἱ ἐκεῖσε ὄντες Ῥωμᾶνοι, θεασάμενοι δὲ τὰ φλάμμουλα καὶ τὴν ἐξόπλισιν τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν, τοὺς αὐτῶν ὁμοφύλους εἶναι νομίσαντες, ἡνίκα κατέλαβον οἱ Σκλάβοι οἱ προρρηθέντες εἰς τὴν κλεισοῦραν, παρεχώρησαν αὐτοῖς διελθεῖν. Διελθόντων δέ, εὐθὺς τοὺς Ῥωμάνους οὗτοι ἐξήλασαν, καὶ τὴν Σαλῶνα, τὸ προειρημένον κάστρον ἐκράτησαν.

32, 12—29. Σέρβοι δὲ τῇ τῶν Ῥωμαίων διαλέκτῳ 'δοῦλοι' προσαγορεύονται, ὅθεν καὶ 'σερβυλα' ἡ κοινὴ συνήθεια τὰ δουλικὰ φησιν ὑποδήματα, καὶ 'τζερβουλιανοὺς' τοὺς τὰ εὐτελῆ καὶ πενιχρὰ ὑποδήματα φοροῦντας. Ταύτην δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχον οἱ Σέρβλοι διὰ τὸ δοῦλοι γενέσθαι τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων. Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ ἔνδοξεν τοὺς αὐτοὺς Σέρβλους εἰς τὰ ἴδια ἀπελθεῖν, καὶ τούτους ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς. Ὅτε δὲ διεπάρεσον τὸν Δανούβιν ποταμόν, μετάμελοι γενόμενοι ἐμήνυσαν Ἡρακλείῳ τῷ βασιλεῖ διὰ τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ τότε τὸ Βελέγραδον κρατοῦντος, δοῦναι αὐτοῖς ἑτέραν γῆν εἰς κατασκήνωσιν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ νῦν Σερβλία καὶ Παγανία καὶ ἡ ὀνομασθεῖσα Ζαχλούμων χώρα καὶ Τερβουνία καὶ ἡ τῶν Καναλιτῶν ὑπὸ τὴς ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ὑπῆρχον, ἐγένοντο

29, 3—7. Împăratul Diocleţian iubea mult ţara Dalmaţiei, de aceea a adus din Roma popor împreună cu familiile lor şi i-a aşezat în ţara Dalmaţiei: aceştia se mai numesc şi romani, pentru că au venit din Roma, şi poartă acest nume pînă în ziua de astăzi.

29, 14—46. Împărăţia romanilor se întindea pînă la fluviul Dunărea. Cei care au dorit atunci să treacă fluviul şi să afle ce fel de oameni locuiesc dincolo de fluviu, au trecut şi au aflat neamuri slave neînarmate, care se mai numeau şi avari. Şi nici aceştia nu-şi închipuiau că locuiesc oameni dincolo de fluviu, nici aceia că există locuitori dincoace de fluviu. Deoarece romanii i-au găsit pe avari neînarmaţi şi nepregătiţi pentru război, au luat prăzi şi prizonieri şi s-au întors îndărăt. Şi de atunci înainte romanii făceau două schimburi de prizonieri şi îşi schimbau oamenii de la paşti pînă la paşti: se întîlneau între ei în sîmbăta mare şi sfîntă; unii se întorceau din captivitate, iar alţii se duceau în această sclavie. În apropierea mării, sub cetate, este un oraş, numit Salona, mare cît jumătate din Constantinopol: în el se adunau toţi romanii, se înarmau, porneau de acolo şi se îndreptau spre strîmtoare, la patru mii de paşi de oraş. Această strîmtoare se numeşte şi azi Clisa, deoarece îşi strîmtorează pe cei care trec pe acolo [12]. Apoi din locul acela se îndreptau spre fluviu. După ce schimbul acesta a durat mai mulţi ani, slavii de dincolo de Dunăre, numiţi şi avari, s-au sfătuit între ei şi au zis: „Aceşti romani au trecut la noi şi au găsit prăzi, dar de acum înainte nu vor mai avea răgaz să treacă şi vom porni împotriva lor". Aşa s-au sfătuit slavii, numiţi şi avari. Cînd au trecut odată romanii, slavii au făcut ascunzişuri, i-au întîmpinat cu război şi i-au înfrînt. După ce le-au luat armele, steagurile şi toate celelalte semne de război, slavii amintiţi mai sus au trecut fluviul şi s-au îndreptat spre strîmtoare. Cînd i-au văzut romanii de acolo şi s-au uitat la steagurile şi la armele celor de un neam cu dînşii, au crezut să sînt cei din neamul lor. Slavii amintiţi mai sus s-au apropiat de strîmtoare, iar ei le-au îngăduit să treacă. După ce au trecut, i-au alungat repede pe romani şi au pus stăpînire pe Salona, cetatea pe care am pomenit-o mai înainte.

32, 12—29. Serbi în limba romanilor se chiamă *servi* (sclavi): limba de toate zilele numeşte încălţămintea sclavilor, *servula*, iar celor care poartă încălţăminte ieftină şi sărăcăcioasă le spune „*servuliani*" [13]. Servii purtau acest nume din cauză că ajunseseră sclavii împăratului roman. După un timp oarecare serbii au hotărît să se întoarcă la casele lor, iar împăratul i-a lăsat să plece. După ce au trecut fluviul Dunărea, şi-au schimbat gîndurile şi au cerut împăratului Heraclius, prin mijlocirea conducătorului de oşti, care conducea atunci oraşul Belgrad, să le dea alt pămînt de locuit. Şi deoarece Serbia de azi, şi Pagania [14] şi ţara numită a Zachlumilor [15] şi Tervunia [16] şi ţinutul canaliţilor [17] se aflau sub stăpînirea împăratului roman şi toate aceste ţări

---

[12] Clisa sau Clissa în antichitate Andetrium, azi Klis, la nord-est de Salona; acolo izvorăşte rîuşorul Jadic, care se varsă în mare între Solin şi Split. Numele aminteşte de latinul *cludere* „a închide" şi *clusa* „închisă".

[13] Simplă apropiere de sunete, fără temei ştiinţific.

[14] Pagania, adică ţara păgînilor, nu poate fi localizată cu precizie.

[15] Zachlumi, adică locuitorii de dincolo de rîul Chlum (neidentificat).

[16] Tervunia, adică loc întărit.

[17] Ţinutul Canaliţilor se afla pe teritoriul Tarvuniei.

δὲ αἱ τοιαῦται χῶραι ἔρημοι παρὰ τῶν Ἀβάρων (ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε γὰρ Ῥωμάνους τοὺς νῦν Δελματίαν καὶ τὸ Δυρράχιον οἰκοῦντας ἀπέλασαν), κατεσκήνωσεν ὁ βασιλεὺς τοὺς αὐτοὺς Σέρβλους ἐν ταῖς τοιαύταις χώραις, καὶ ἦσαν τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων ὑποτασσόμενοι, οὓς ὁ βασιλεὺς πρεσβύτας ἀπὸ Ῥώμης ἀγαγὼν ἐβάπτισεν, καὶ διδάξας αὐτοὺς τὰ τῆς εὐσεβείας τελεῖν καλῶς, αὐτοῖς τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἐξέθετο.

37, 2—14. Ἰστέον, ὅτι οἱ Πατζινακῖται τὸ ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸν ποταμὸν Ἀτὴλ τὴν αὐτῶν εἶχον κατοίκησιν, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸν ποταμὸν Γεήχ, ἔχοντες τούς τε Χαζάρους συνοροῦντας καὶ τοὺς ἐπονομαζομένους Οὔζους. Πρὸ ἐτῶν δὲ πεντήκοντα οἱ λεγόμενοι Οὖζοι μετὰ τῶν Χαζάρων ὁμονοήσαντες καὶ πόλεμον συμβαλόντες πρὸς τοὺς Πατζινακίτας, ὑπερίσχυσαν, καὶ ἀπὸ τῆς ἰδίας χώρας αὐτοὺς ἐξεδίωξαν, καὶ κατέσχον αὐτὴν μέχρι τῆς σήμερον οἱ λεγόμενοι Οὖζοι. Οἱ δὲ Πατζινακῖται φυγόντες περιήρχοντο, ἀναψηλαφῶντες τόπον εἰς τὴν αὐτῶν κατασκήνωσιν, καταλαβόντες δὲ τὴν σήμερον παρ' αὐτῶν διακρατουμένην γῆν καὶ εὑρόντες τοὺς Τούρκους οἰκοῦντας ἐν αὐτῇ, πολέμου τρόπῳ τούτους νικήσαντες καὶ ἐκβαλόντες αὐτοὺς ἐξεδίωξαν, καὶ κατεσκήνωσαν ἐν αὐτῇ. καὶ δεσπόζουσιν τὴν τοιαύτην χώραν ὡς εἴρηται, μέχρι τὴν σήμερον ἔτη πεντήκοντα πέντε.

37, 15—33. Ἰστέον, ὅτι πᾶσα ἡ Πατζινακία εἰς θέματα ὀκτὼ διαιρεῖται, ἔχουσα καὶ μεγάλους ἄρχοντας τοσούτους. Τὰ δὲ θέματά εἰσιν ταῦτα· ὄνομα τοῦ πρώτου θέματος Ἠρτήμ, τοῦ δευτέρου Τζούρ, τοῦ τρίτου Γύλα, τοῦ τετάρτου Κουλπέη, τοῦ πέμπτου Χαραβόη, τοῦ ἕκτου Ταλμάτ, τοῦ ἑβδόμου Χοπόν, τοῦ ὀγδόου Τζοπόν. Κατὰ δὲ τὸν καιρόν, ὃν ἀπὸ τῆς ἰδίας χώρας οἱ Πατζινακῖται ἐξεδιώχθησαν, εἶχον ἄρχοντας εἰς μὲν τὸ θέμα Ἠρτὴμ τὸν Βαΐτζαν, εἰς δὲ τὸ Τζοὺρ τὸν Κούελ, εἰς δὲ τὸ Γύλα τὸν Κουρκοῦται, εἰς δὲ τὸ Κουλπέη τὸν Ἰπαόν, εἰς δὲ τὸ Χαραβόη τὸν Καϊδούμ, εἰς δέ τὸ θέμα Ταλμὰτ τὸν Κώσταν, εἰς ‹δέ› τὸ Χοπὸν τὸν Γιαζή, εἰς δὲ τὸ θέμα Τζοπὸν τὸν Βατᾶν. Μετὰ δὲ θάνατον αὐτῶν διεδέξαντο τὰς ἀρχὰς οἱ τούτων ἐξάδελφοι. Νόμος γὰρ ἐν αὐτοῖς καὶ τύπος ἐκράτησεν παλαιὸς μὴ ἔχειν ἐξουσίαν πρὸς παῖδας ἢ ἀδελφοὺς αὐτῶν μεταπέμπειν τὰ ἀξιώματα, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι μόνον τοῖς κεκτημένοις τὸ καὶ μέχρι ζωῆς ἄρχειν αὐτούς, μετὰ δὲ θάνατον προχειρίζεσθαι ἢ ἐξάδελφον αὐτῶν ἢ ἐξαδέλφων παῖδας πρὸς τὸ μὴ καθόλου εἰς ἓν μέρος τῆς γενεᾶς διατρέχειν τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου καὶ κληρονομεῖν καὶ ἀπεκδέχεσθαι τὴν τιμήν· ἀπὸ ξένης δὲ γενεᾶς οὐχ ὑπεισέρχεταί τις καὶ γίνεται ἄρχων. Τὰ δὲ ὀκτὼ θέματα διαιροῦντα εἰς τεσσαράκοντα μέρη, καὶ ἔχουσι καὶ ἐλάττονας ἄρχοντας.

37, 34—49. Ἰστέον, ὅτι αἱ τέσσαρες τῶν Πατζινακιτῶν γενεαί, ἤγουν τὸ θέμα Κουαρτζιτζοὺρ καὶ τὸ θέμα Συρουκάλπεη καὶ τὸ θέμα Βοροταλμὰτ καὶ τὸ θέμα Βουλατζοπόν, κεῖνται πέραν τοῦ Δανάπρεως ποταμοῦ πρὸς τὰ ἀνατολικώτερα καὶ βορειότερα μέρη, ἐναποβλέποντα πρός τε Οὐζίαν καὶ Χαζαρίαν καὶ Ἀλανίαν καὶ τὴν Χερσῶνα καὶ τὰ λοιπὰ κλίματα. Αἱ δὲ ἄλλαι τέσσαρες γενεαὶ κεῖνται ἔνθεν τοῦ Δανάπρεως ποταμοῦ πρὸς τὰ δυτικώτερα καὶ ἀρκτικώτερα μέρη, τουτέστιν τὸ θέμα Γιαζιχοπὸν πλησιάζει τῇ Βουλγαρίᾳ, τὸ δὲ θέμα τοῦ κάτω Γύλα πλησιάζει τῇ Τουρκίᾳ, τὸ δὲ θέμα τοῦ Χαραβόη πλησιάζει τῇ Ῥωσίᾳ τὸ δὲ θέμα Ἰαβδιερτὶμ πλησιάζει τοῖς ὑποφόροις χωρίοις χώρας τῆς Ῥωσίας, τοῖς τε Οὐλτίνοις καὶ Δερβενίοις καὶ Λενζενίνοις καὶ τοῖς λοιποῖς Σκλάβοις. Ἀπῴκισται δὲ ἡ Πατζινακία ἐκ μὲν Οὐζίας καὶ Χαζαρίας ὁδὸν ἡμερῶν πέντε, ἐκ δὲ Ἀλανίας ὁδὸν ἡμερῶν ἕξ, ἀπὸ δὲ Μορδίας ὁδὸν ἡμερῶν δέκα, ἀπὸ δὲ Ῥω-

ajunseseră goale de locuitori din pricina avarilor (căci romanii care locuiesc acum în Dalmaţia şi oraşul Dyrrachium fuseseră alungaţi de către avarii de acolo), împăratul[18] a colonizat în aceste locuri pe serbi, şi ei erau supuşi ai împăratului roman. Împăratul a adus misionari din Roma, i-a botezat, i-a învăţat să îndeplinească cu cinste legile bunelor purtări şi le-a impus credinţa creştină.

37, 2—14. Pecenegii au locuit la început lîngă fluviul Atel, precum şi în preajma rîului Geeh[19], avînd ca vecini pe chazari şi pe cei care se numesc uzi. Înainte cu cincizeci de ani cei care se numesc uzi s-au înţeles cu chazarii, au pornit cu război împotriva pecenegilor, i-au biruit, i-au alungat din ţara lor şi au stăpînit acolo pînă în zilele noastre cei care se numesc uzi. Pecenegii au scăpat cu fuga, au rătăcit încoace şi încolo, căutînd un loc unde să se aşeze şi au luat în stăpînire pămîntul pe care îl locuiesc şi azi. Aici au găsit pe turci (= unguri), dar i-au înfrînt în război, i-au alungat, i-au urmărit şi s-au aşezat în această ţară, pe care o stăpînesc, cum am spus, pînă în zilele noastre, timp de cincizeci şi cinci de ani.

37, 15—33. Toată ţara pecenegilor se împarte în opt ţinuturi (teme), stăpînite de conducători mari şi puternici. Ţinuturile (temele) sînt acestea: primul ţinut se numeşte Irtim, al doilea Tzur, al treilea Gyla, al patrulea Culpei, al cincilea Harovoe al şaselea Talmat, al şaptelea Hopon şi al optulea Tzopon. În timpul cînd pecenegii au fost goniţi din ţara lor aveau ca conducători în ţinutul Irtim pe Baitzas, în Tzur pe Cuel, în Gyula pe Curcutai, în Culpei pe Ipaon, în Haravoe pe Caidum, în ţinutul Talmat pe Constan, în Hozon pe Ghiazi, în ţinutul Tupon pe Batas. După moartea lor au primit domniile nepoţii de frate ai acestora. La ei este lege şi obicei vechi să nu lase domniile pe mîna copiilor sau a fraţilor, ci să se mulţumească, cei care stăpînesc, să domnească pînă la sfîrşitul vieţii, iar după moarte să pună mîna pe ele sau nepotul de frate sau copiii nepoţilor de frate, pentru ca domnia să nu ajungă numai într-o parte a neamului, ci să o moştenească şi să o primească şi cei de alături. Cine e de neam străin nu ajunge şi nu poate fi domn. Cele opt ţinuturi se împart în patruzeci de judeţe. Ei au şi dregători mai mărunţi.

37, 34—49. Patru triburi pecenege, şi anume ţinuturile Cuartizitzur, Syrucalpei, Borotalmat şi Bulatzopon se află dincolo de fluviul Nipru, spre răsărit şi miazănoapte, şi se orientează spre Uzia, Chazaria, Alania, Chersones şi alte regiuni. Celelalte patru triburi locuiesc dincoace de fluviul Nipru spre apus şi miazănoapte şi anume: ţinutul Giazihopon se învecinează cu Bulgaria, ţinutul Gyla-de-Jos se mărgineşte cu ţara turcilor (= ungurilor), ţinutul Haravoe se mărgineşte cu Rusia, iar ţinutul Iabdiertim se învecinează cu regiunile tributare ţării ruşilor, cu ultimii, derblenii, lentzenii şi cu ceilalţi slavi. Ţara pecenegilor se află la o depărtare de cinci zile de drum de Uzia şi Chazaria, de şase zile de drum de Alania, de zece zile de drum de Mordia, de o zi de drum de Rusia, de patru zile de drum de ţara turcilor (= ungu-

[18] Sub Heraclius par să fi venit din Carpaţii Paduroşi atît sîrbii cît şi croaţii, deşi problema este foarte controversată.

[19] Numele turceşti pentru rîurile Volga şi Ural.

σίας ὁδὸν ἡμέρας μιᾶς, ἀπὸ δὲ Τουρκίας ὁδον ἡμερῶν τεσσάρων, ἀπὸ δὲ Βουλγαρίας ὁδὸν ἡμέρας τὸ ἥμισυ, καὶ εἰς Χερσῶνα μέν ἐστιν ἔγγιστα, εἰς δὲ τὴν Βόσπορον πλησιέστερον.

37, 50—57. Ἰστέον, ὅτι κατὰ τὸν καιρόν, ὅν οἱ Πατζινακῖται ἀπὸ τῆς ἰδίας χώρας ἐξεδιώχθησαν, θελήσει τινὲς ἐξ αὐτῶν καὶ οἰκείᾳ γνώμῃ ἐναπέμειναν ἐκεῖσε, καὶ τοῖς λεγομένοις Οὔζοις συνῴκησαν, καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἰσιν ἐν αὐτοῖς, ἔχοντες τοιαῦτα γνωρίσματα, ὥστε διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς καὶ νοεῖσθαι, τίνες τε ἦσαν, καὶ πῶς αὐτοὺς ἀποσπασθῆναι τῶν ἰδίων συνέβη· τὰ γὰρ ἱμάτια αὐτῶν εἰσιν κόντουρα μέχρι γονάτων καὶ τὰ μανίκια ἀπὸ τῶν βραχιόνων ἀποκεκομμένα, ὡς δῆθεν ἐκ τούτου δεικνύντες, ὅτι ἀπὸ τῶν ἰδίων καὶ ὁμοφύλων ἀπεκόπησαν.

37, 58—67. Ἰστέον, ὅτι ἔνθεν τοῦ Δανάστρεως ποταμοῦ πρὸς τὸ ἀποβλέπον μέρος τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὰ περάματα τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ εἰσὶν ἐρημόκαστρα· κάστρον πρῶτον τὸ ὀνομασθὲν παρὰ τῶν Πατζινακιτῶν Ἄσπρον διὰ τὸ τοὺς λίθους αὐτοῦ φαίνεσθαι καταλεύκους, κάστρον δεύτερον τὸ Τουγγάται, κάστρον τρίτον τὸ Κρακνακάται, κάστρον τέταρτον τὸ Σαλμακάται, κάστρον πέμπτον τὸ Σαρακάται, κάστρον ἕκτον ‹τὸ› Γιαιουκάται. Ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς τῶν παλαιοκάστρων κτίσμασιν εὑρίσκονται καὶ ἐκκλησιῶν γνωρίσματά τινα καὶ σταυροὶ λαξευτοὶ εἰς λίθους πωρίνους, ὅθεν καί τινες παράδοσιν ἔχουσιν, ὡς Ῥωμαῖοί ποτε τὰς κατοικίας εἶχον ἐκεῖσε.

37, 68—71. Ἰστέον, ὅτι καὶ Κάγγαρ ὀνομάζονται οἱ Πατζινακῖται, ἀλλ' οὐχὶ πάντες, πλὴν ὁ τῶν τριῶν θεμάτων λαός, τοῦ Ἰαβδιηρτὶ καὶ τοῦ Κουαρτζιτζοὺρ καὶ τοῦ Χαβουξιγγυλά, ὡς ἀνδρειότεροι καὶ εὐγενέστεροι τῶν λοιπῶν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τοῦ Κάγγαρ προσηγορία.

38, 66—71. Ὅτι ὁ τῶν Πατζινακιτῶν τόπος, ἐν ᾧ τῷ τότε καιρῷ κατῴκησαν οἱ Τοῦρκοι, καλεῖται κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν τῶν ἐκεῖσε ὄντων ποταμῶν. Οἱ δὲ ποταμοί εἰσιν οὗτοι· ποταμὸς πρῶτος ὁ καλούμενος Βαρούχ, ποταμὸς δεύτερος ὁ καλούμενος Κουβοῦ, ποταμὸς τρίτος ὁ καλούμενος Τροῦλλος, ποταμὸς τέταρτος ὁ καλούμενος Βροῦτος, ποταμὸς πέμπτος ὁ καλούμενος Σέρετος.

40, 25—34... Οἱ δὲ Τοῦρκοι παρὰ τῶν Πατζινακιτῶν διωχθέντες ἦλθον καὶ κατεσκήνωσαν εἰς τὴν γῆν, εἰς ἣν νῦν οἰκοῦσιν. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ τόπῳ παλαιά τινα ἔστιν γνωρίσματα· καὶ πρῶτον μέν ἐστιν ἡ τοῦ βασιλέως Τραϊανοῦ γέφυρα κατὰ τὴν τῆς Τουρκίας ἀρχήν, ἔπειτα καὶ ἡ Βελέγραδα ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν τῆς αὐτῆς γεφύρας, ἐν ᾗ καὶ ὁ πύργος ἐστὶν τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως, καὶ πάλιν κατὰ τὴν τοῦ ποταμοῦ ἀναδρομήν ἐστιν τὸ Σέρμιον ἐκεῖνο λεγόμενον, ἀπὸ τῆς Βελεγράδας ὁδὸν ἔχον ἡμερῶν δύο, καὶ ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε ἡ μεγάλη Μοραβία, ἡ ἀβάπτιστος, ἣν καὶ ἐξήλειψαν οἱ Τοῦρκοι, ἧς ἦρχε τὸ πρότερον ὁ Σφενδοπλόκος.

40, 35—44. Ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Ἴστρον ποταμὸν γνωρίσματά τε καὶ ἐπωνυμίαι, τὰ δὲ ἀνώτερα τούτων, ἐν ᾧ ἔστιν ἡ πᾶσα τῆς Τουρκίας κατασκήνωσις, ἀρτίως ἐπονομάζουσιν κατὰ τὰς τῶν ἐκεῖσε ῥεόντων ποταμῶν ἐπωνυμίας. Οἱ δὲ ποταμοί εἰσιν οὗτοι· ποταμὸς πρῶτος ὁ Τιμήσης, ποταμὸς δεύτερος ‹ὁ› Τούτης, ποταμὸς τρίτος ὁ Μορήσης, ‹ποταμὸς› τέταρτος ὁ Κρίσος, καὶ πάλιν ἕτερος ποταμὸς ἡ Τίτζα. Πλησιάζουσι δὲ τοῖς Τούρκοις πρὸς μὲν τὸ ἀνατολικὸν μέρος οἱ Βούλγαροι, ἐν ᾧ καὶ διαχωρίζει αὐτοὺς ὁ Ἴστρος, ὁ καὶ Δανούβιος λεγόμενος ποταμός, πρὸς δὲ τὸ βόρειον οἱ Πατζινακῖται, πρὸς δὲ τὸ δυτικώτερον οἱ Φράγγοι, πρὸς δὲ τὸ μεσημβρινὸν οἱ Χρωβάτοι.

rilor) şi de jumătate de zi de drum de Bulgaria. Ea e foarte aproape de Cherson, însă ceva mai departe de Bosfor [20].

37, 50—57. În clipa cînd pecenegii au fost izgoniţi din ţara lor, unii dintre ei au rămas de bunăvoie acolo şi au locuit împreună cu uzii; ei trăiesc acolo şi pînă în ziua de azi, şi au aceste semne, că se pot deosebi şi cunoaşte între ei în privinţa obîrşiei şi în ce chip s-au despărţit de ai lor: poartă haine scurte pînă la genunchi şi fără mîneci; prin aceasta arată că s-au despărţit de cei de un neam cu dînşii.

37, 58—67. Dincoace de fluviul Nipru, înspre partea Bulgariei, lîngă malurile fluviului, există cetăţi părăsite: prima este cetatea numită de pecenegi Aspron (= Albă), deoarece pietrele sale par albe; a doua cetate se numeşte Tungate, a treia Cracnacate, a patra Salmacate, a cincea Saracate şi a şasea Gieucate [21]. În clădirile acestor cetăţi vechi se găsesc urme de biserici, cruci tăiate şi piatră poroasă; de aceea unii cred că romanii au avut cîndva locuinţe în locurile acelea.

37, 68—71. Pecenegii se mai numesc şi cangari, dar nu toţi, ci numai poporul din trei ţinuturi, anume Iavdierti, Kuartzitzur şi Habuxigyla [21], cei mai viteji şi mai vrednici dintre toţi; căci aceasta arată numele cangar.

38, 66—71. Locurile pecenegilor în care s-au aşezat atunci turcii (= ungurii) se numesc după numele fluviilor de acolo. Fluviile sînt acestea: primul fluviu se numeşte Baruh, al doilea Cubu, al treilea Trullos, al patrulea Brut iar al cincilea Svatopluk [21].

40, 25—34... Turcii (= ungurii) au fost alungaţi de pecenegi, au plecat şi s-au aşezat în ţara pe care o locuiesc şi azi. În locurile acelea sînt cîteva urme vechi: prima este podul lui Traian, la intrarea în Turcia (= Ungaria), apoi Belgradul, la trei zile de drum de acest pod; în Belgrad este şi un turn al sfîntului împărat Constantin cel Mare; mai departe, pe cursul fluviului, se află Sirmium, la două zile de drum de Belgrad, iar mai departe e Moravia mare, necreştinată, pe care au pustiit-o turcii (= ungurii) şi o condusese mai înainte Svatopluk [22].

40, 35—44. Acestea sînt locurile vrednice de amintit şi numele lor de lîngă fluviul Istru. Cele mai dinlăuntrul decît acestea, unde sînt peste tot aşezări turceşti (=ungureşti), au primit numiri după rîurile care curg pe acolo. Rîurile sînt acestea: primul rîu se numeşte Timiş, al doilea Tutis [23], al treilea Mureş, al patrulea Criş, iar un alt rîu este Tisa. Cu turcii (= ungurii) se învecinează în partea de răsărit bulgarii, unde îi desparte fluviul Istru, fluviu numit şi Dunăre; la apus sînt francii, iar la miazăzi croaţii.

---

[20] Bosforul cimerian, azi strîmtoarea Kerci, în nord-estul Mării Negre.
[21] Localităţi şi rîuri neidentificate.
[22] Svatopluk principele Moraviei mari a murit în anul 894.
[23] Neidentificat.

42, 15—23. Ἰστέον, ὅτι ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ ποταμοῦ Δανούβεως· ἐν ᾧ τὸ κάστρον ἐστὶν τὸ Βελέγραδα ἐπονομαζόμενον, ἔστιν ὁδὸς ἡμερῶν ὀκτώ, εἰ καὶ μὴ διὰ τοίχους τις, ἀλλὰ μετὰ ἀναπαύσεως πορεύεται. Καὶ κατοικοῦσιν μὲν οἱ Τοῦρκοι πέραθεν τοῦ Δανούβεως ποταμοῦ εἰς τὴν τῆς Μοραβίας γῆν, ἀλλὰ καὶ ἔνθεν μέσον τοῦ Δανούβεως καὶ τοῦ Σάβα ποταμοῦ. Ἀπὸ δὲ κάτωθεν τῶν μερῶν Δανούβεως ποταμοῦ τῆς Δίστρας ἀντίπεξα ἡ Πατζινακία παρέρχεται, καὶ κατακρατεῖ ἡ κατοικία αὐτῷ μέχρι τοῦ Σάρκελ, τοῦ τῶν Χαζάρων κάστρου, ἐν ᾧ ταξεῶται καθέζονται τριακόσιοι, κατὰ χρόνον ἐναλλασσόμενοι...

42, 55—67. Ἀπὸ δὲ τοῦ Δανούβεως ποταμοῦ μέχρι τοῦ προρρηθέντος κάστρου, τοῦ Σάρκελ ὁδός ἐστιν ἡμερῶν ξ΄. Μέσον δὲ τῆς τοιαύτης γῆς ποταμοὶ μέν εἰσιν πολλοί· δύο δὲ μέγιστοι ἐξ αὐτῶν ὅ τε Δάναστρις καὶ ὁ Δάναπρις. Εἰσὶ δὲ ἕτεροι ποταμοί, ὅ τε λεγόμενος Συγγοὺλ καὶ ὁ Ὑβὺλ ‹καὶ› ὁ Ἀλματαὶ καὶ ὁ Κοῦφις καὶ ὁ Βογοῦ καὶ ἕτεροι πολλοί. Εἰς δὲ τὰ ὑψηλότερα τοῦ Δανάπρεως ποταμοῦ μέρη κατοικοῦσιν οἱ Ῥῶς, δι' οὗ ποταμοῦ ἀποπλέοντες πρὸς Ῥωμαίους ποιοῦνται τὴν ἄφιξιν. Ἡ δὲ Πατζινακία πᾶσαν τὴν γῆν ‹μέχρι› τῆς τε Ῥωσίας καὶ Βοσπόρου κατακρατεῖ καὶ μέχρι Χερσῶνος καὶ ἕως τὸ Σαράτ, Βουρὰτ καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν. Τὸ δὲ τῆς παραλίας τῆς θαλάσσης ἀπὸ τοῦ Δανούβεως ποταμοῦ διάστημα μέχρι τοῦ Δανάστρεως ποταμοῦ εἰσιν μίλια ρκ΄. Ἀπὸ δὲ τοῦ Δανάστρεως ποταμοῦ μέχρι ‹τοῦ› ποταμοῦ Δανάπρεώς εἰσιν μίλια π΄, ὁ χρυσὸς λεγόμενος αἰγιαλός.

53, 124—137. Κώνστα δὲ τελευτήσαντος, ἐν Ῥώμῃ ἐβασίλευσεν Κωνσταντῖνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἐρχομένου αὐτοῦ ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, ἀντιστάσεως αὐτῷ ὑπό τινων ἐν τῇ Σκυθίᾳ γενομένης, ὑπεμνήσθη τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Κώνστα λεχθὲν περὶ τῆς τῶν Χερσωνιτῶν εὐνοίας τε καὶ συμμαχίας, καὶ ἀπέστειλεν κατὰ τὴν τῶν Χερσωνιτῶν πρέσβεις, ἐφ' ᾧ τε ἐλθεῖν αὐτοὺς κατὰ τὴν τῶν Σκυθῶν χώραν καὶ μαχήσασθαι τοῖς ἀνθεστηκόσιν αὐτῷ. Στεφανηφοροῦντος δὲ τότε καὶ πρωτεύοντος τῆς Χερσωνιτῶν Διογένους, τοῦ Διογένους, οἱ Χερσωνῖται τὴν κέλευσιν ἀσμένως πειθαρχήσαντες, πάσῃ σπουδῇ κατασκευάσαντες τά τε πολεμικὰ ἅρματα καὶ τὰς χειροβολίστρας, καταλαμβάνουσι τὸν Ἴστρον ποταμὸν καὶ τοῦτον πειράσαντες, ἀντεπαρατάξαντο τοῖς ἀνθεστηκόσιν, καὶ ἐτροπώσαντο αὐτούς. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν ὑπ' αὐτῶν γενομένην τροπήν, ἐκέλευσεν αὐτοὺς κατὰ τὴν ἐνεγκαμένην ἀπιέναι, τοὺς δὲ τούτων πρωτεύοντας προσκαλεσάμενος κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ εὐχαριστήσας τὰ μέγιστα, ἔφη αὐτοῖς...;

DE THEMATIBUS

[44] 1, 1—8. Πρῶτον θέμα τὸ ἐπὶ τῆς δύσεως Εὐρώπης κείμενον γῆς τὸ ὀνομαζόμενον Θρακῷον, ἐν ᾧ τὸ Βυζάντιον ἵδρυται καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων βασίλειον.

Δίκαιόν ἐστι προκατάρχειν τῆς Εὐρώπης γῆς τὸ Βυζάντιον, τὴν νῦν οὖσαν Κωνσταντινούπολιν, ἐπεὶ καὶ πόλις ἐστὶ βασιλεύουσα τοῦ τε κόσμου παντὸς ὑπερέχουσα, ὡς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ βασιλέως τὴν ἐπωνυμίαν κληρονομήσασα· ἀρχὴν δὲ τῆς Εὐρώπης ἐγὼ τίθημι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ Βυζάντιον τῆς Θράκης ἐστὶ μέρος τὸ κάλλιστόν τε καὶ τιμιώτατον. Τὸ τοίνυν θέμα τῆς Θράκης ἄρτι τὴν θέσιν καὶ τὴν ὀνομασίαν ἔλαχε θέματος, ἀφ' οὗ τὸ τῶν Βουλγάρων

42, 15—23. De la Salonic pînă la fluviu Dunărea, unde se află cetatea numită Belgrad, este o cale de opt zile, dacă merge cineva cu popasuri, nu în grabă. Turcii (= ungurii) locuiesc dincolo de fluviul Dunărea, pe pămîntul Moraviei, şi dincoace, între fluviile Dunărea şi Sava. În părţile de jos ale fluviului Dunărea, în faţa cetăţii Distra[24], se întinde ţara pecenegilor, iar locuinţele lor se găsesc pînă la Sarchel[25], cetatea chazarilor, unde străjuiesc trei sute de oşteni, şi sînt schimbaţi în fiecare an...

42, 55—67. De la fluviul Dunărea pînă la amintita cetate Sarchel este o cale de şaizeci de zile. La mijloc, pe acest pămînt sînt multe rîuri, dar cele mai mari dintre ele sînt două, Nistrul, Cufis, Bug[26] şi multe altele. În părţile cele de mai sus ale fluviului Nipru locuiesc ruşii: ei plutesc pe acest fluviu, cînd vin la romani. Pecenegii stăpînesc tot pămîntul pînă în ţara ruşilor şi pînă în Bosfor, Chersones, Sarat[27], Burat[27] şi celelalte ţinuturi. Distanţa pe ţărmul mării de la fluviul Dunărea pînă la fluviul Nistru este de 120 de mile. De la fluviul Nistru pînă la fluviul Nipru sînt 80 de mile, numit ţărmul de aur.

53, 124—137. După moartea lui Constans a domnit în Roma fiul său Constantin[28]. Cînd s-a dus el în Bizanţ s-a produs o revoltă împotriva sa în Sciţia. I s-a amintit cele spuse de tatăl său Constans despre bunăvoinţa şi ajutorul de arme al celor din Chersones. El a trimis soli la cei din Chersones cu rugămintea de a trece prin ţara sciţilor şi de a lupta împotriva celor care i se împotrivesc. Atunci a fost încoronat şi domnea asupra chersoniţilor Diogenes, fiul lui Diogenes. Chersoniţii au primit cu plăcere rugămintea şi au pregătit în grabă arme de luptă şi maşinile de aruncat, au pus stăpînire pe fluviul Istru, au trecut peste acest fluviu, s-au rînduit în luptă împotriva celor revoltaţi şi i-au învins. Aflînd de izbînda obţinută de ei, împăratul le-a poruncit să se întoarcă în ţara lor, iar pe conducătorii acestora i-a chemat în Bizanţ, le-a oferit daruri foarte mari şi le-a spus...

DESPRE PROVINCII

[44] *1*, 1—8. Prima provincie [temă] care se află spre apus, în Europa, este provincia numită Tracia, în care se află Bizanţul şi reşedinţa imperială a romanilor.

Pe drept cuvînt Bizanţul, numit azi Constantinopol, este cea dintîi ţară din Europa, deoarece este cetatea împăratului şi stăpîneşte peste toată lumea, ca una care a moştenit numele marelui împărat Constantin. De aceea o socotesc capitala Europei, deoarece Bizanţul este partea cea mai frumoasă şi mai însemnată din Tracia. Provincia Tracia a obţinut de curînd o situaţie

[24] Distra (anticul Durostorum), azi Silistra.

[25] Sarchel, azi satul Ţimljansk, pe Donul inferior.

[26] Dintre aceste nume de rîuri numai două au putut fi identificate: Cufis (probabil Cuban) şi Bug (actualul Bug).

[27] Sarat şi Burat, neidentificate (poate Siret şi Prut).

[28] Este vorba probabil despre Constans II (641—668 şi Constantin IV 1668—689) (cf. I. Barnea în *Omagiu lui P. Constantinescu Iaşi*, Bucureşti 1965, p. 162—163).

γένος τὸν Ἴστρον ποταμὸν διεπέρασεν, ἐπεὶ πρότερον εἰς βασιλείας διττὰς διῄρετο.

[45] 1, 8—31. Καὶ μαρτυροῦσιν αὐτὰ τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, ἥ τε Μεσημβρία καὶ Σηλυμβρία, βασιλέων προσηγορίας ἔχουσαι πόλεις πρὶν ἢ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν αὐξηθῆναι τε καὶ διαδραμεῖν πάντα τὰ τοῦ κόσμου πληρώματα. Ἀφ' οὗ γὰρ ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ τὴν ἑαυτῆς σαγήνην ἐξήπλωσεν εἰς πάντα τὰ τοῦ κόσμου τέρματα, πάντας, ὡς εἰπεῖν, διεσκεύασε καὶ μετεσκεύασεν εἰς μίαν ἀρχὴν καὶ ζυγὸν ἠνάγκασε τελεῖν ἕνα πάντας. Ἀρξαμένης δὲ τῆς σαγήνης διασήπεσθαι καὶ διαρρήγνυσθαι, ἄλλως καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα μετεποιήθησαν. Ἐπαρχία δὲ Θρᾴκης ὑφ' ἡγεμόνα ἐτέτακτο καὶ ὑπὸ τὸν λεγόμενον κονσιλιάριον, τουτέστι βουλευτήν. Ταῦρος γὰρ ἀνθύπατος ἐκράτει τῆς Θρᾴκης ἐπὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν πόλεις ὑφ' ἡγεμόνα καὶ κονσιλιάριον νγ'. Διασαπείσης δὲ τῆς σαγήνης, ὡς εἴπομεν, καὶ τῶν βαρβάρων ἐκπορθησάντων τὰς πόλεις, εἰς μικρὰ τμήματα διῃρέθη ἡ τῆς Θρᾴκης ἀρχή· ἥτε γὰρ Βουλγαρία καὶ αὐτὸς ὁ Ἴστρος καὶ τὸ περιώνυμον ὄρος τὸ διῆκον ἄχρι τοῦ Πόντου, τὸ καλούμενον Αἷμος, τῆς Θρᾴκης εἰσὶ μέρη, νυνὶ δὲ ἀλλότρια χρηματίζουσι. Τὸ δὲ τῆς Θρᾴκης θέμα ὑπὸ τὸν βασιλέα Κωνσταντινουπόλεως ἐτέτακτο καὶ εἰς ὑπουργίαν αὐτοῦ ἐχρημάτιζε, καὶ οὐδέπω τις στρατηγὸς ἦν ἐν αὐτῷ· ἀφ' οὗ δὲ τὸ θεομίσητον τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἐπεραιώθη εἰς τὸν Ἴστρον ποταμόν, τότε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σκυθῶν καὶ αὐτῶν τῶν Βουλγάρων εἰς θέματος τάξιν ἀγαγεῖν αὐτὸ καὶ στρατηγὸν ἐν [46] αὐτῷ χειροτονῆσαι. Ἐγένετο δὲ ἡ τῶν βαρβάρων περαίωσις ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν εἰς τὰ τέλη τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, ὅτε καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν φανερὸν ἐγένετο· πρότερον γὰρ Ὀνογουνδούρους αὐτοὺς ἐκάλουν.

[47] 1, 48—57. Ἐπαρχία Θρᾴκης, ἤγουν Εὐρώπης· ὑπὸ κονσιλαρίων, τουτέστι βουλευτῶν, πόλεις ιδ'· Εὐδοξιούπολις, Ἡράκλεια, Ἀρκαδιούπολις, Βιζύη, Πάνιον, Ὄρνοι, Γάνος, Καλλίπολις,Μήριζος, Σαλτική, Σαύαδα, Ἀφροδισία, Ἄπρος, Κοιλία.

Ἐπαρχία Ῥοδόπης· ὑπὸ τὸν αὐτὸν, πόλεις ζ'. Παρθικόπολις, Ἡράκλεια Στρύμνου, Αἶνος, Μαξιμιανούπολις, Σέρραι, Φίλιπποι, Τραϊανούπολις.

Ἐπαρχία Ἡμιμόντου· ὑφ' ἡγεμόνα, πόλεις ε[ξ]'· Ἀδριανούπολις, Ἀγχίαλος, Δεβελτός, Πλουτινούπολις, Τζόϊδα.

Ἐπαρχία Θρᾴκης· ὑπὸ κονσιλιάριον, πόλεις ε'· κλίμα Μεστικὸν καὶ Ἀκόντισμα, Φιλιππούπολις, Βερόη, νῆσος Θάσος, νῆσος Σαμοθρᾴκη.

[47] 1, 58—60. Ἐπαρχία [Μυσίας] ‹Σκυθίας›· ὑφ' ἡγεμόνα, πόλεις ιε'· Τόμις, Διονυσόπολις, Ἄκραι, Καλλάτις, Ἴστρος, ‹Κωνσταντιανά›, Ζέλπα, Τρόπαιος, Ἀξιούπολις, Καπίδαβα, Κάρσος, Τρόσμις, Νοβιόδουνος, Αἴγισσος, Ἁλμυρίς.

[56] 9, 1—8. Ἔνατον θέμα Δυρράχιον.

Δυρράχιον, ἡ ποτε Ἐπίδαμνος· ὑπὸ κονσιλαρίου, πόλεις θ'· Σκάμπτα, Ἀπολλωνία, Βούλλις, Ἀμαντία, Πουλχεριόπολις, Αὐλών, Λίστρων, Σκεύπτων, Α‹ὐ›λίνιδος μητρόπολις.

Ἐπαρχία Δακίας μεσογαίου· ὑπὸ κονσιλαρίου, πόλεις ε'· Παυταλία, Γερμαή, Ναισός, ἡ πατρὶς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, Ῥεμεσιάνα.

Ἐπαρχία [τῇ παλαιᾷ] ‹* * *›· ὑπὸ κονσιλαρίου, πόλεις ε'.

Ἐπαρχία Δαρδανίας· ὑφ' ἡγεμόνα, πόλεις γ'.

Ἐπαρχία Πανονίας· ὑπὸ τὸν αὐτόν, πόλεις β'.

și numele de provincie, de cînd neamul bulgarilor a trecut fluviul Istru; căci mai înainte era împărțită în două provincii.

[45] *1*, 8—31. Despre ele mărturisesc numele a două orașe, Mesembria, și Selymbria care au numele de la niște regi, înainte ca Imperiul roman să se fi mărit și să fi cuprins toate ținuturile pămîntului; căci după ce împărăția romană și-a întins plasa pînă la marginile lumii, le-a răvășit pe toate, ca să zic așa, le-a prefăcut într-o singură stăpînire și le-a silit pe toate să poarte un singur jug. Dar de cînd plasa a început să facă găuri mari și să se rupă, s-au schimbat și lucrurile și numirile în diferite chipuri. Eparhia Traciei a fost pusă sub un conducător și sub un așa-zis consilier sau sfătuitor; căci în timpul lui Constantin cel Mare conducea Tracia Taurus, avînd sub oblăduirea sa 53 de orașe administrate de un conducător sau consilier. Dar după ce plasa a fost găurită, după cum am spus, și barbarii au cucerit orașele, stăpînirea Traciei a fost ruptă în bucăți mai mici. Bulgaria, Istrul și muntele celebru numit Haemus, care se întinde pînă în Pont, erau părți din Tracia, dar acum sînt stăpînite de străini. Provincia actuală a Traciei fusese pusă sub oblăduirea împăratului din Constantinopol și a slujit pentru serviciile lui: în ea nu se afla niciun conducător de oști. Dar de cînd neamul urît de Dumnezeu al bulgarilor a trecut fluviul Istru, de atunci și împăratul, din pricina năvălirilor sciților și bulgarilor, s-a văzut silit s-o aducă în situația de provincie și să numească în ea [46] un conducător de oști. Trecerea barbarilor peste fluviul Istru s-a întîmplat spre sfîrșitul domniei lui Constantin Pogonat, cînd a ajuns cunoscut și numele lor; căci mai înainte erau nimiți onogunduri.

[47] *1*, 48—57. Eparhia Traciei sau a Europei se află sub conducerea unui consilier sau sfătuitor și are 14 orașe: Eudoxiopolis, Haracleea, Arcadiopolis, Bizya, Panion, Ornoi, Ganos, Callipolis, Merizos, Saltice, Sauada, Afrodisia, Apros și Coelia.

Eparhia Rodope se află tot sub conducerea unui consilier și are 7 orașe: Parthicopolis, Haracleea de pe Strymon, Aenos, Maximianopolis, Serrae, Philippi și Traianopolis.

Eparhia Haemimont se află sub un conducător și are 5 orașe: Adrianopolis, Anhialos, Dabeltos, Plutinopolis și Tzoida.

Eparhia Traciei se află sub un consilier și are 5 orașe: Mesticon, Acontisma, Philippopolis, Beroe, insula Thasos și insula Samothrace.

[47] *1*, 58—60. Eparhia Sciției se află sub un conducător și are 15 orașe: Tomis, Dionysopolis, Acrae, Callatis, Istros, Constantiana, Zelpa, Tropaeum, Axiopolis, Capidava, Carsos, Troesmis, Noviodunum, Aegissos și Halmyris.

[56] *9*, 1—8. A noua provincie e Dyrrhachium. Dyrrhachium, numit altădată Epidamnum, se află sub un consilier și are 9 orașe: Scampta, Apollonia, Bullis, Amantia, Pulcheriopolis, Aulon, Listron, Sceupton și metropola Aulind.

Eparhia Daciei mediteranene se află sub un consilier și are 5 orașe: Pautalia, Germae, Naissus, patria lui Constantin cel Mare și Remesiana.

Eparhia [din vechiul] *** se află sub un consilier și are 5 orașe.

Eparhia Dardaniei se află sub un conducător și are trei orașe.

Eparhia Pannoniei se află sub același conducător și are 2 orașe.

V, 9 (p. 357, 22—23). Μανεὶς οὖν ὁ Συμεὼν ἦρε κατὰ τῶν Ῥωμαίων τὰ ὅπλα· ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν (p. 358, 1—23) Κρηνίτην ἀποστέλλει κατ' αὐτοῦ στρατηλάτην ὄντα, λαῷ πολλῷ καὶ ἄρχουσι καθοπλίσας αὐτόν. συμβολῆς δὲ ἐν Μακεδονίᾳ γενομένης ἥττωνται Ῥωμαῖοι, καὶ κατασφάττεται αὐτός τε ὁ Κρηνίτης καὶ ὁ Ἀρμένιος Κουρτίκης καὶ ἄλλοι πολλοί. ἐπεὶ δὲ καὶ Χαζάρους κατέσχεν ὁ Συμεὼν τῶν ἐκ τῆς ἑταιρείας τοῦ βασιλέως Λέοντος, τὰς αὐτῶν ῥῖνας ἀποτεμὼν εἰς αἰσχύνην τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ πόλει ἀπέστειλεν· οὓς ἰδὼν ὁ βασιλεὺς καὶ θυμοῦ πλησθείς, Νικήταν τὸν ὀνομαζόμενον Σκληρὸν ἐν τῷ Δανουβίῳ ποταμῷ μετὰ δρωμώνων ἐξαπέστειλεν, δοῦναι δῶρα τοῖς Τούρκοις ὥστε τὸν Συμεὼν καταπολεμῆσαι. ὁ δὲ τούτοις συντυχὼν καὶ πείσας κατὰ Συμεὼν ὅπλα ἄρασθαι, ὁμήρους λαβὼν παρ' αὐτῶν πρὸς βασιλέα ὑπέστρεψεν, ὁ δὲ βασιλεὺς διά τε γῆς καὶ θαλάττης Εὐστάθιον δρουγγάριον ἀποστέλλει, διὰ γῆς δὲ πατρίκιον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν, δομέστικον τῶν σχολῶν μετὰ τὴν τελευτὴν Ἀνδρέου γενόμενον. ὧν μέχρι Βουλγαρίας καταλαβόντων, ὁ βασιλεὺς τὸν κυαίστωρα Κωνσταντινάκιν πρὸς Συμεὼν ἐξαπέστειλεν, ἔτι τὴν εἰρήνην στέργων καὶ βουλόμενος σπείσασθαι πρὸς αὐτόν· ὃν Συμεὼν κατασχὼν ἐν φρουρᾷ κατακλέει, δόλῳ πρὸς αὐτὸν ὑποπτεύσας παραγενέσθαι. Τοῦ Συμεὼν οὖν ἐπὶ τὸ στράτευμα Νικηφόρου ἀσχολουμένου, οἱ Τοῦρκοι καταδραμόντες πᾶσαν τὴν Βουλγαρικὴν ἐληΐσαντο· ὁ Συμεὼν ἐκμαθὼν κατὰ τῶν Τούρκων ἐτράπετο. οἱ δὲ ἀντιπεράσαντες πόλεμον πρὸς Βουλγάρους συμβάλλουσι καὶ (p. 359, 1—14) νικῶσι τούτους κατὰ κράτος, ὡς μόλις τὸν Συμεὼν ἐν τῇ Δίστρᾳ περισωθῆναι. ἠτήσαντο οὖν οἱ Τοῦρκοι τὸν βασιλέα τοὺς Βουλγάρων αἰχμαλώτους ὠνήσασθαι· ὃ δὴ καὶ πεποίηκεν τοὺς πολίτας ἐξαποστείλας εἰς τὴν τούτων ἐξώνησιν. ὁ δὲ Συμρὼν δι' Εὐσταθίου δρουγγαρίου τὸν βασιλέα περὶ τῆς εἰρήνης ἱκέτευεν· πρὸς ἣν ὑπεῖξεν ὁ βασιλεύς, καὶ τὸν Χοιροσφάκτην Λέοντα πρὸς τὸ ταύτην ποιήσασθαι ἐξαπέστειλεν. ὁ δὲ δομέστικος Νικηφόρος καὶ ὁ δρουγγάριος Εὐστάθιος ὑποστρέψαι μετὰ λαοῦ ἐκελεύσθησαν. Λέοντα δὲ Χοιροσφάκτην οὐδὲ λόγου ἠξίωσεν ὁ Συμεών, ἀλλ' ἐν εἱρκτῇ ἐστραγγαλίσατο· ἐκστρατεύσας δὲ κατὰ τῶν Τούρκων πάντας κατέσφαξεν, μὴ δυνηθέντας παρὰ Ῥωμαίοις βοήθειαν δέξασθαι. ὑποστρέψας δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ, γαυριῶν πρὸς τὸν Λέοντα ἔφη· «Εἰ μὴ πρότερον πᾶσαν τὴν αἰχμαλωσίαν Βουλγάρων λάβω, εἰρήνην

LXXXIII. THEOPHANES CONTINUATUS

Opera în șase cărți cunoscută sub numele Theophanes Continuatus continuă cronica lui Theophanes și cuprinde evenimentele petrecute între anii 813—961. Lucrarea în ansamblu a fost scrisă la îndemnul împăratului Constantin Porfirogenetul, iar cartea a V-a (evenimentele dintre anii 867—886) a fost redactată chiar de acest împărat. Cartea a VI-a tratează domniile împăraților dintre anii 886 și 961. Primele cinci cărți au fost elaborate între anii 945—959, iar a VI-a între anii 963—969.

Ediția folosită: *Theophanes continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus,* recensuit I. Bekker, Bonn, 1838, p. 1—211, 353—481.

V, 9 (p. *357,* 22—23). Simeon[1] s-a supărat și a ridicat armele împotriva romanilor. Împăratul l-a trimis împotriva lui (p. *358,* 1—23) pe Crinites, conducător de oști, înarmîndu-l cu oaste multă și căpitani. Lupta s-a dat în Macedonia, iar romanii au fost învinși: a fost ucis însuși Crinites, apoi armeanul Curtices și mulți alții. Simeon i-a prins și pe chazarii din suita împăratului Leon, le-a tăiat nările și i-a trimis în capitală, spre rușinea romanilor. Cînd i-a văzut, împăratul s-a mîniat și a trimis la fluviul Dunărea, cu corăbii iuți, pe Nichita poreclit Scleros („Uscatul"), spre a oferi daruri turcilor ca să lupte împotriva lui Simeon. Nichita s-a întîlnit cu aceștia și i-a convins să ridice armele împotriva lui Simeon, apoi a luat de la ei ostateci și s-a întors la împărat. Împăratul a trimis pe mare și pe uscat pe drungarul Eustathios, iar pe uscat pe patricianul Nichifor Focas, ajuns conducătorul școlilor (militare) după moartea lui Andrei. În timp ce aceștia înaintau spre Bulgaria, împăratul a trimis pe cvestorul Constantinachis la Simeon, deoarece mai iubea pacea și dorea să se înțeleagă cu dînsul. Simeon a pus mîna pe el și l-a ținut sub supraveghere, bănuind că a venit cu înșelăciuni. În timp ce Simeon era hărțuit de armata lui Nichifor, au năvălit turcii și au pustiit toată Bulgaria. Cînd a auzit Simeon, s-a îndreptat împotriva turcilor; dar aceștia au trecut fluviul, au dat război cu bulgarii și i-au (p. *359,* 1—14) înfrînt amarnic, încît Simeon cu greu a putut scăpa în Distra. Turcii au cerut țarului bulgarilor să-și răscumpere prizonieri. Acesta așa a făcut și a trimis oameni din cetăți pentru răscumpărarea lor. Simeon, prin drungarul Eustathios, l-a rugat pe împărat să facă pace. Împăratul a primit și l-a trimis pe Leon Choirosfactes să încheie pace. Conducătorul Nichifor și drungarul Eustahios au primit poruncă să se întoarcă acasă împreună cu oastea. Simeon nu l-a socotit vrednic de tratative pe Leon Choirosfactes, ci l-a aruncat în închisoare. Apoi a pornit cu oaste împotriva turcilor și i-a măcelărit pe toți, deoarece ei nu puteau primi ajutoare din partea romanilor. După ce s-a întors cu izbîndă, a zis cu îngîmfare către Leon: „Dacă nu voi primi mai întîi pe toți prizonierii bulgari, nu voi face pace". Împăratul

[1] Țarul bulgarilor, care domneste 893—927, începe luptele la începutul domniei sale. Cf. supra Leo Gramaticus, p. 267 urm.

οὐ ποιῶ». ἐπένευσεν οὖν ὁ βασιλεὺς ταύτην ἀποδοῦναι. ἦλθεν οὖν μετὰ Λέοντος ὁ Βούλγαρος Θεόδωρος, οἰκεῖος ὢν τῷ Συμεών, καὶ παρέλαβεν αὐτούς.

VI, 7 (p. 386, 23). Τοῦ δὲ Βουλγάρου Συμεὼν τὴν Θρᾴκην πάλιν ληϊζομένου, (p. 387, 1—7) ἐν φροντίδι οὔσης τῆς Αὐγούστης καὶ τῶν ἐν τέλει ὅπως αὐτὸν τῆς ἀλαζονείας παύσωσιν, ᾐτήσαντο Ἰωάννης ὁ Βογᾶς γενέσθαι πατρίκιος, ὑποσχόμενος κατ᾽ αὐτοῦ ἀγαγεῖν Πατζινάκας. τῆς αἰτήσεως δὲ τυχὼν δῶρά τε λαβὼν εἰς τὴν Πατζινάκων ἀπήει χώραν· καὶ δὲ σπεισάμενος, ὁμήρους ἐκεῖθεν λαβὼν ἤγαγεν ἐν τῇ πόλει, συνθεμένων Πατζινάκων διαπερᾶσαι καὶ τὸν Συμεὼν καταπολεμῆσαι.

VI, 10 (p. 389, 10—22). Μηνὶ δὲ Αὐγούστῳ εἰκάδι, ἰνδικτιῶνος ε΄, ὁ πόλεμος μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Βουλγάρων πρὸς τῷ Ἀχελῴῳ συνκεκρότηται ποταμῷ· καὶ οἷα τὰ τοῦ θεοῦ κρίματα, ὡς ἀνεξερεύνητα καὶ ἀνεξιχνίαστα, τρέπονται Ῥωμαῖοι πανστρατὶ καὶ γέγονε φυγὴ παντελὴς καὶ φρικώδης ὀλολυγή, τῶν μὲν ὑπ᾽ ἀλλήλων συμπατουμένων, τῶν δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναιρουμένων, αἵματός τε χύσις οἷα ἐξ αἰῶνος οὐ γέγονεν· ὁ δὲ Λέων ἐν Μεσημβρίᾳ διεσώθη φυγών. ἐσφάγη δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ τοῦ πολέμου συμβολῇ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Λὶψ καὶ Ἰωάννης ὁ Γράψων καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχόντων ἱκανοί· ἤπεστάλη δὲ καὶ Ῥωμανὸς πατρίκιος δρουγγάριος ὢν τῶν πλωΐμων μετὰ παντὸς τοῦ στόλου ἐν τῷ Δανουβίῳ ποταμῷ βοηθῆσαι Λέοντι τῷ Φωκᾶ. ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης ὁ Βογᾶς καταγαγεῖν Πατζινάκας, (p. 390, 1—5), ὡς εἴρηται· κελευσθέντος δὲ τοῦ δρουγγαρίου Ῥωμανοῦ τούτους διαπερᾶσαι κατὰ Βουλγάρων ὥστε συμμαχῆσαι Λέοντι τῷ Φωκᾶ, Ῥωμανοῦ δὲ καὶ Ἰωάννου εἰς ἔριδας καὶ λογομαχίας ἐλθόντων, ὁρῶντες αὐτοὺς οἱ Πατζινάκαι πρὸς ἀλλήλους διαμαχομένους καὶ συστασιάζοντας ὑπεχώρησαν εἰς τὰ ἴδια.

a consimțit să-i dea. Teodor, om de casă a lui Simeon, a venit împreună cu Leon bulgarul și a luat prizonierii.

VI, 7 (p. *386*, 23). Bulgarul Simeon pustiia din nou Tracia (p. *387*, 1—7). Împărăteasa și cei de la cîrmă erau îngrijorați, cum să-l facă să înceteze cu înfumurarea. Se cerea ca Ioannes Bogas să fie făcut patrician, cu făgăduiala de a ridica împotriva lui Simeon pe pecenegi. Ioannes a obținut această îngăduință, a luat daruri și a plecat în țara pecenegilor. S-a învoit cu ei, a luat de acolo ostateci și i-a adus în capitală, iar pecenegii au hotărît să treacă fluviul și să poarte război cu Simeon.

VI, 10 (p. *389*, 10—22). În a douăzecea zi a lunii august[2], indicțiunea cincea, a izbucnit războiul între romani și bulgari lîngă rîul Acheloos. Și cu hotărîrea lui Dumnezeu, cea nebănuită și neștiută, romanii cu toată oastea lor au fost puși pe fugă; și a început o învălmășeală în toate părțile, cu strigăte înspăimîntătoare: unii se măcelăreau între dînșii, alții erau uciși de dușmani; și a fost atunci o curgere de sînge cum nu se pomenise de veacuri. Leon a scăpat cu fuga în Mesembria. În iureșul războiului au fost măcelăriți, între alții, Constantin Lips, Ioannes Grapson și alți căpitani destoinici. A fost trimis și patricianul Roman, drungar de corăbii, împreună cu toată flota spre fluviul Dunărea, ca să vină în ajutorul lui Leon Focas. Iar Ioannes Bogas i-a adus pe pecenegi (p. *390*, 1—5), după cum am amintit. Drungarul Roman a primit poruncă să-i treacă pe aceștia peste fluviu, împotriva bulgarilor, ca să-l ajute în luptă pe Leon Focas. Dar Roman și Ioannes au ajuns la certuri și neînțelegeri. Văzînd că se luptă între dînșii și se ridică unul împotriva celuilalt, pecenegii s-au întors acasă.

[2] In anul 917. Cf. și Leo Grammaticus, p. 393.

LXXXIV. ΛΕΟΝΤΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

II, 2 (p. 18—19). Πολλῶν γὰρ αὐτῷ συῤῥαγέντων πολέμων παρὰ τὸν τῆς στρατηγίας καιρόν, οὐδέποτε τοῦ ἀντικαθισταμένου ἀπῆλθε μειονεκτῶν, ἀλλ' ἀεὶ τὸ πλέον τῆς νίκης ἀποφερόμενος. τῷ τοι καὶ Σκυθικῆς στρατιᾶς τὸν Ἴστρον περαιωθείσης τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ (Οὔννους τὸ ἔθνος κατονομάζουσιν), ἐπεὶ μὴ οἷός τε ἦν ὁ στρατηγὸς Λέων ἐξ ἀντιπάλου ταύτῃ συμπλέκεσθαι, ὑπεράριθμον ἐπαγγελλομένης τὸ πλῆθος τῆς φάλαγγος, σπανίζουσαν αὐτὸς καὶ οὐχ ἀξιόμαχον ἴλην στρατιωτῶν ἐπαγόμενος, ἔγνω μὴ ἐς προὖπον κίνδυνον φέρων ἐνσεῖσαι αὐτόν τε καὶ τοὺς συνεπομένους, λαθραίως δὲ μᾶλλον τοῖς Σκύθαις ἐπιπεσεῖν, καί τι γενναῖον δρᾶσαι καὶ ἀνδρικόν, καὶ δόξαν εὐκλεᾶ σφετερίσασθαι. ἄρτι γοῦν διὰ τῶν δρυμῶν κρύβδην παραδραμών, καὶ τὴν ἔπαυλιν τῶν Οὔννων ἐξ ἀπόπτου περιαθρήσας, καὶ τὸ πλῆθος ἐς τὸ ἀκριβὲς κατασκοπήσας, ἀωρὶ τῶν νυκτῶν τριχῇ διαιρήσας τὴν φάλαγγα, ἐπήει τοῖς Σκύθαις, καὶ τοσοῦτον φόνον αἰφνίδιον εἰσπεσὼν ἐν μικρᾷ καιροῦ ῥοπῇ ἀπειργάσατο, ὡς εὐαριθμήτους ἐκ τοῦ ἀμυθήτου πλήθους διαφυγεῖν.

IV, 6 (p. 63)... Καλοκύρην ἐκεῖνον τῷ τῶν πατρικίων τιμήσας ἀξιώματι, ἄνδρα ὁρμητίαν τὴν ἄλλως καὶ θερμουργόν, ἐς τοὺς Ταυροσκύθας ἐξέπεψεν, οὓς ἡ κοινὴ διάλεκτος Ῥῶς εἴωθεν ὀνομάζειν, ἐφ' ᾧ διανείμαντα τούτοις χρυσόν, ὃν αὐτῷ ἐνεχείρισεν, εἰς κεντηνάρια πεντεκαίδεκα συγκεφαλαιούμενον, ἐς τὴν χώραν καταγαγεῖν τῶν Μυσῶν, ταύτην αἱρήσοντας· ἀλλ' ὁ μὲν Καλοκύρης ἐς τοὺς Ταυροσκύθας ἠπείγετο...

V, 1 (p. 77)... ἐν ᾧ δὲ ταῦτα κατά τε τὴν Συρίαν καὶ τὸ Βυζάντιον τῷ βασιλεῖ διεπράττετο, ὁ πρὸς τοὺς Ταυροσκύθας σταλεὶς βασιλικῷ γεύματι Καλοκύρης ὁ Πατρίκιος, κατὰ τὴν Σκυθίαν γενόμενος, καὶ τῷ τῶν Ταύρων κατάρχοντι φιλιωθείς, δώροις τε τοῦτον διαφθείρας καὶ λόγοις καταγοητεύσας ἐπαγωγοῖς (φιλοκερδὲς δὲ ἅπαν ἐκτόπως τὸ Σκυθικόν, καὶ λίχνον ὅτι μάλιστα, καὶ ἐπιῤῥεπὲς πρὸς λημμάτων ὑπόσχεσιν καὶ ἀνάληψιν) ἐνέπεισε στρατιὰν συναγμοχύτα βα-

LXXXIV. LEON DIACONUL

Originar din Caloe în Asia Mică, a luat parte la campania din anul 986 a împăratului Vasile al II-lea împotriva bulgarilor, a fost diacon și în jurul anului 992 a alcătuit o operă istorică, în zece cărți, înfățișînd evenimentele dintre anii 959 și 976, la care a fost martor ocular. În consecință opera sa are o valoare istorică remarcabilă. Stilul e arhaizant și căutat, după modelul lui Agathias și Teofilact Simocates, dar aduce aminte și de procedeele lui Procopius din Caesareea.

Ediția folosită: Leonis Diaconi Caloensis *Historiae libri decem* ..., e recensione C. B. Hasii, Bonn, 1828.

ISTORIA

II, 2 (p. 18—19). În timpul conducerii sale [1] au izbucnit multe războaie, dar niciodată nu s-a întors înfrînt de dușmani, ci a dobîndit totdeauna izbînda. În vreme aceea trecuse Dunărea o oaste scitică (neamul acesta e numit al hunilor) și comandantul Leon nu era în stare să se măsoare în luptă deschisă, deoarece se auzea că au o mulțime nenumărată de luptători, iar el ducea cu sine numai o oaste slabă și incapabilă de luptă. De aceea a luat hotărîrea să nu se arunce într-o primejdie vădită, pe el însuși și pe cei care îl urmau, ci mai de grabă să năvălească asupra sciților pe ascuns, iar după ce va săvîrși fapte vrednice de un bărbat, să obțină o glorie strălucită. Așadar în vreme ce înainta în taină prin păduri și iscodea pe nevăzute așezările hunilor, cercetînd cu atenție numărul lor, într-o noapte și-a împărțit oastea în trei pîlcuri și a năvălit pe neașteptate asupra sciților; și a pricinuit într-o clipă atîta măcel încît dintr-o mulțime nenumărată numai cîțiva au scăpat cu fuga.

IV, 6 (p. 63) ... iar pe Calocyres, onorat cu titlu de *patricius*, de altfel un bărbat cutezător și înflăcărat, l-a trimis la taurosciți [2], pe care în limba comună obișnuim să-i numim ruși, spre a le da aur, înmînat de el, în greutate de cincisprezece sute de, livre ca să înainteze și să cuprindă țara moesilor [3]. Iar Calocyres a pornit spre ținuturile taurosciților ...

V, 1 (p. 77) .... în timp ce împăratul săvîrșea toate acestea în Siria și în Bizanț, patricianul Calocyres, trimis cu poruncă împărătească la taurosciți, a ajuns în Sciția și, după ce a fost primit cu dragoste de către conducătorul taurilor, l-a înduplecat prin daruri și cuvinte măgulitoare (căci neamul scitic e din cale-afară de lacom și deosebit de pornit spre făgăduială sau primire de daruri) să strîngă o oaste bine înarmată și să năvălească asupra moesilor; să-i

[1] Leon Focas, fratele împăratului Nicefor Focas (963—969), în anul 961.
[2] În anul 966 la curtea din Kiev.
[3] Adică Bulgaria.

ρεῖαν, ἐλαύνειν κατὰ Μυσῶν· τούτους δὲ καταγωνισάμενον ὑποποιήσασθαι μὲν τὴν χώραν καὶ ταύτην παρακατέχειν εἰς ἴδιον ἐνδιαίτημα· αὐτῷ δὲ κατὰ Ῥωμαίων συνάρασθαι, ὅπως κατάσχοι τὴν βασιλείαν, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας ἐπιτεύξοιτο. μεγάλας δὲ καὶ ἀνεκδιηγήτους τὰς ὠφελείας αὐτῷ πράξειν καθυπισχνεῖτο, ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων συνεκφορήσαντα.

V, 3 (pp. 79—80). Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ τὸ παρὰ τῶν Ταύρων ἀπεγνώκει διακηρυκεύεσθαι (ᾔδει γὰρ τὸν Πατρίκιον Καλοκύρην ἅπαξ τῆς εὐθείας ἐκκλίναντα καὶ τῆς τούτου κυρίας ἀφηνιάσαντα, καὶ μέγα παρὰ τῷ Σφενδοσλάβῳ δυνηθέντα, μὴ εὐείκτως τῷ τούτου θελήματι σπείσασθαι), πρὸς τοὺς ὁμοθρήσκους Μυσοὺς ἐβουλεύσατο μᾶλλον πρεσβείαν στείλασθαι. καὶ δῆτα πρέσβεις ὡς αὐτοὺς ἔστελλε, τόν τε Πατρίκιον Νικηφόρον, ᾧ τὸ ἐπώνυμον Ἐρωτικός, καὶ Φιλόθεον, τὸν τῶν Εὐχαΐτων πρόεδρον, καὶ τῆς τε θρησκείας αὐτοὺς ὑπεμίμνησκε (τὰ Χριστιανῶν γὰρ ἀναντιῤῥήτως πρεσβεύουσιν οἱ Μυσοί), καὶ παρθένους τοῦ βασιλικοῦ γένους ἐξήτει, ὡς συνάψῃ ταύτας τοῖς τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ παισί, καὶ ἀδιάῤῥηκτος ἐκ τοῦ κήδους ἥ τε πρὸς Ῥωμαίους καὶ τοὺς Μυσοὺς καταλλαγὴ καὶ φιλία ἐμπεδωθῇ. οἱ δὲ Μυσοὶ ἄσμενοι τὴν πρεσβείαν ἐδέχοντο, καὶ κόρας ἐξ αἵματος τοῦ βασιλικοῦ ἐπὶ ἁμαξῶν ἀναβιβάσαντες (εἰθισμένον δὲ γυναιξὶ Μυσῶν, ἐφ' ἁμαξῶν ὀχεῖσθαι), τῷ αὐτοκράτορι Νικηφόρῳ ἐξέπεμπον, ἀπαμῦναι σφίσιν ὅτι τάχιστα ποντινώμενοι, καὶ τὸν τοῖς αὐχέσιν αὐτῶν ἐπικείμενον πέλεκυν τῶν Ταύρων ἀποτρέψαι καὶ κενὸν ἀπεργάσασθαι. καὶ κἂν ἐπήμυνε τούτοις, καὶ τρόπαια κατὰ τῶν Ταύρων ἐστήσατο, ἐπεὶ καὶ κατὰ πάντων, πρὸς οὓς ἂν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀντεπήνεγκε δύναμιν.

V, 4 (p. 81). Οἱ μὲν δὴ Μυσοὶ χεῖρας ἱκέτιδας ἐφήπλουν, ἐπαμῦναι σφίσι δυσωποῦντες τὸν αὐτοκράτορα.

VI, 8 (pp. 102—103). Ἰωάννῃ δὲ τῷ αὐτοκράτορι πολλαῖς ταῖς φροντίσιν ἐταλαντεύετο ἡ διάνοια, ποίᾳ δὴ προτέρᾳ δοίη τὴν ῥυπὴν ἐν τριόδῳ ἀπειλημμένος, καὶ μὴ παρενεχθείη τοῦ δέοντος... πρὸς μέντοι τὸν Σφενδοσλάβον, τὸν τῆς Ῥωσσικῆς πανοπλίας κατάρχοντα, ἔγνω διακηρυκεύεσθαι· καὶ δὴ πρέσβεις ὡς αὐτὸν ἐκπέμπει, παραγγέλλων αὐτῷ τὸν πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου ἐπὶ τῇ καταδρομῇ τῶν Μυσῶν ὑπεσχημένον ἀνειληφότα μισθόν, ἐπὶ τὰ σφῶν ἤθη καὶ τὸν Κιμμέριον μετανίστασθαι Βόσπορον, τὴν δὲ Μυσίαν παραλιπεῖν, Ῥωμαίοις προσήκουσαν, καὶ ἀπόμοιραν τελοῦσαν Μακεδονίας ἀνέκαθεν. λέγεται γὰρ Μυσοὺς ἀποίκους τῶν ὑπερβορέων Κοτράγων, Χαζάρων τε καὶ Χουμάνων ὄντας, τῶν οἰκείων μεταστῆναι ἠθῶν· ἀλωμένους δὲ κατὰ τὴν Εὐρώπην, ταύτην κατειληφέναι καὶ κατοικῆσαι, Κωνσταντίνου, ᾧ Πωγωνάτος ἐπίκλησις, τότε Ῥωμαίων ἡγεγομονεύοντος· ὁμωνύμως δὲ τὴν χώραν ἀπὸ Βουλγάρου (τοῦ σφῶν φυλάρχου) Βουλγαρίαν καλέσαι.

VIII, 1 (p. 128). Τῆς δὲ χειμερινῆς κατηφείας εἰς ἐαρινὴν αἰθρίαν μεταλαλούσης, τὸ σταυρικὸν σημεῖον εὐθὺς ἄρας ὁ βασιλεὺς, κατὰ τῶν Ταυροσκυθῶν ἠπείγετο· καὶ δῆτα τῶν ἀνακτόρων ἐξαναστάς, τῷ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ κατὰ τὴν Χαλκῆν τιμωμένῳ σηκᾷ πρόσεισι, τὸ θεῖον ἐξευμενισόμενος... (p. 129). Τὴν γοῦν μετ' ἐμπειρίας καὶ κόσμου τῶν τριηρῶν εἰρεσίαν καὶ ἅμιλλαν ὁ βασιλεὺς θεασάμενος (ἐτύγχανον δὲ ὑπὲρ τὰς τριακοσίας, συνάμα λέμβοις καὶ ἀκατίοις, ἃ νῦν γαλέας καὶ μονέρια κοινῶς ὀνομάζουσι), φιλοφρονησάμενός τε τοὺς ἐρέτας καὶ τὸ περὶ αὐτὰς στρατιωτικὸν ἀργυρίου διανομῇ, ἐς τὸν Ἴστρον ἐκπέμπει, τὸν τούτου πόρον φρουρήσοντας, ὡς μὴ ἐνὸν εἴη τοῖς Σκύθαις, ἐς τὴν σφῶν πατρίδα ἐκπλεῖν καὶ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον, εἴγε πρὸς φυγὴν ἀποκλίνοιεν. λέγεται δὲ

înfrîngă în lupte, să le supună țara și s-o cuprindă spre a se așeza ei înșiși întrînsa; apoi să se ridice împotriva romanilor și să le ia domnia spre a dobîndi împărăția romană. Făgăduia că-i va aduce cîștiguri mari și nemaipomenite din tezaurele imperiale.

V, 3 (pp. 79—80). Apoi, pentrucă nu mai trăgea nădejde în solia de pe lîngă tauri (căci știa că patricianul Calocyres se abătuse odată de la calea cea dreaptă și rîvnise domnia, dar avea multă trecere pe lîngă Sviatoslav și anevoie se supunea voinței sale) s-a sfătuit că ar fi bine să trimită o solie pe lîngă moesi, care erau de aceeași religie cu dînșii. Și îndată a trimis la ei soli pe patricianul euhaiților [4] și le-a amintit de religie (căci moesii respectă fără murmur credința creștinilor), apoi le-a cerut fecioare de neam domnesc spre a le mărita cu vlăstare din familia imperială, ca să întărească prin încuscrire înțelegerea și prietenia dintre romani și moesi. Moesii au primit bucuroși solia, au adus în care fete de sînge domnesc (căci femeile moesilor au obieceiul să fie purtate în care) și le-au trimis împăratului Nichifor, rugîndu-l să le vină în ajutor cît mai repede, să îndepărteze securea taurilor care le atîrna deasupra grumajilor și s-o facă lipsită de primejdie. Iar dacă le va da ajutor, va dobîndi izbîndă împotriva taurilor și împotriva tuturor celor pe care îi va înfrunta armata romană.

V, 4 (p. 81). Moesii întindeau [5] mîini rugătoare, cerînd împăratului să le vină în ajutor la nevoie.

VI, 8 (pp. 102—103). Împăratul Ioan [6] era cuprins de griji și la această răscruce nu știa pe ce drum să apuce spre a nu se abate de la calea cea dreaptă... Hotărî să înceapă tratative de pace cu Sviatoslav, conducătorul armatei ruse, îi trimise la dînsul soli, vestindu-i să primească răsplata promisă de împăratul Nichifor pentru invadarea Moesiei și să se retragă în ținuturile lor de baștină și în Bosforul cimerian, iar Moesia s-o lase romanilor, cărora li se cuvine, precum și partea care ținea din vechime de Macedonia. Căci se zice că moesii au fost coloniștii cotragilor de la miazănoapte, a Chazarilor și a cumanilor, dar aceștia s-au mutat din locurile lor și, după ce au rătăcit prin Europa, au pus mîna pe Moesia și s-au stabilit aici în vremea cînd împărăția peste romani Constantin, poreclit Bărbosul [7]; iar după numele lui Bulgar (șeful lor), țara aceasta s-a numit Bulgaria.

VIII, 1 (p. 128). În vreme ce asprimea iernii se prefăcea în limpezime de primăvară, împăratul a pus din nou mîna pe cruce și a pornit [8] împotriva tauroscițilar. Îndată ce a pășit peste prag, s-a îndreptat spre cinstitul lăcaș din Chalce al Mîntuitorului Hristos și a cerut îndurarea lui Dumnezeu .... (p. 129). După ce a trecut în revistă mișcarea măestrită și spectaculoasă și întrecerea triremelor (erau peste treisute, în afară de corăbiile rapide și de luntrile numite azi îndeoșbte galere și vase cu pînză), împăratul a împărțit bani vîslașilor și ostașilor din ele și i-a trimis la Istru ca să păzească trecerea peste acesta: să nu le fie cu putință sciților să plutească spre patrie și spre

[4] Euchaita, oraș în Pont; speriat de așezarea lui Sviatoslav în Bulgaria, Focas a căutat o înțelegere cu bulgarii.
[5] În anul 969 după ce țarul lor Baris II fusese detronat.
[6] Ioan Tzimisces (969—976).
[7] Constantin Pogonat (668—685).
[8] În anul 972.

τὸν Ἴστρον ἕνα τῶν ἐξ Ἐδὲμ ἐκπρρυομένων εἶναι ποταμῶν, τὸν ἐπικεκλημένον Φισῶν, ἐκ τῆς ἕο μὲν ἐκδιδόμενον, ὑποδυόμενόν τε κατὰ γῆν ἀμηχάνῳ τοῦ δημιουργοῦ σοφίᾳ· καὶ αὖθις ἐκ τῶν (p. 130) Κελτικῶν ὄρεων ἀναπιδύοντα, ἑλλισσόμενόν τε διὰ τῆς Εὐρώπης, καί, εἰς πέντε τεμνόμενον στόματα, τὸν ῥοῦν ἐσβάλλειν παρὰ τὸν Πόντον, ὃς Εὔξεινος ὀνομάζεται...

VIII, 2 (p. 130). Ἀλλ' αἱ μὲν τριήρεις τοῦτον τὸν τρόπον ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἀνήχθηδαν. Ἰωάννης δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, τοῦ Βυζαντίου ἀπάρας, ἐς τὴν Ἀδριανοῦ σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι παραγίνεται...

VIII, 4 (p. 133)... Ἄρτι δὲ σταθηρᾶς ἡμέρας ἀπαυγαζούσης, διαναστάς, καὶ ἐς βαθείας φάλαγγας διατάξας τὸ στράτευμα, τὴν ἐπὶ Πραισθλάβας ᾔει, θαμινὰ τὰς σάλπιγγας τὸ ἐννάλιον ἐγκελευσάμενος ἐπηχεῖν, ἀλαλάζειν τε καὶ κύμβαλα καὶ τὰ τύμπανα παταγεῖν. ἐντεῦθεν βοή τις ἄρρητος ἀνεδίδοτο, συνεπηχούντων τοῖς τυμπάνοις τῶν ἐκεῖσε ὀρέων, καὶ ἀντικτυπούντων τῶν ὅπλων, καὶ τῶν ἵππων χρεμετιζόντων, τῶν τε ἀνδρῶν ἀλλήλοις ἐκβοώντων καὶ πρὸς τὴν μάχην ἐπιρρωννύντων, ὡς τὸ εἰκός. Ταυροσκύθας δέ, τὴν τοῦ στρατοπέδου μετ' ἐμπειρίας ὡς αὐτοὺς ἀθρήσαντας ἐπεξέλασιν, ἀμηχανία καὶ δέος ᾕρει, τῷ ἀπροσδοκήτῳ καταπληγέντας τοῦ πράγματος· ἀλλὰ καὶ ὡς σπουδῇ τὰ ὅπλα ἁρπάσαντες, καὶ τοὺς θυρεοὺς ἐπωμισάμενοι (ἐρυμνοὶ δὲ οὗτοι, καὶ ἐς τὸ ἀσφαλὲς ποδήρεις ἐξειργασμένοι πεποίηνται), ἐς καρτερὸν ἀντικαταστάντες συνασπισμόν, ἐπὶ τὸ πρὸ τοῦ ἄστεος ἱππήλατον πεδίον Ῥωμαίοις ἀντεπηεσαν, δίκην θηρίων βρυχώμενοι, καὶ καινὴν καὶ ἀλλόκοτον προϊέμενοι ὠρυγήν. Ῥωμαῖοι δέ, συμβαλόντες αὐτοῖς, ἐρρωμένως ἐμάχοντο, καὶ ἄξια πολέμων ἔργα εἰργάζοντο, τῆς μάχης ἰσοπαλοῦς ἀμφοτέροις γεγενημένης· ἐνταῦθα τοῖς ἀθανάτοις ὁ βασιλεὺς κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Σκυθῶν κέρας μετὰ ῥύμης εἰσβάλλειν ἐγκελεύεται· οἱ δὲ προβαλόντες (p. 134) τοὺς ἄκοντας καὶ σφοδρῶς τοῖς μύωψι τοὺς ἵππους κεντρίσαντες κατὰ τούτων ἤλαυνον. Σκύθαι δὲ ἅτε πεζέταιροι χρηματίζοντες· οὐδὲ γὰρ ἀφ' ἵππων εἰθισμένον ἐστὶν αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι, ὅτι μηδὲ πρὸς τοῦτο γυμνάζονται· οὐχ ὑπήνεγκαν τὸν τῶν Ῥωμαίων δορατισμόν, ἀλλ' ἐκκλίναντες εἰς φυγήν, ἐπὶ τὸν τοῦ ἄστεος περίβολον συνεκλείοντο· οὓς ἐπισπόμενοι Ῥωμαῖοι ἀνηλεῶς ἔκτεινον. φασὶ γὰρ παρὰ ταύτην τὴν προσβολὴν ὀκτακισχιλίους πρὸς τοῖς πεντακοσίοις ἀναιρεθῆναι Σκυθῶν.

5. Οἱ δὲ περιλειφθέντες, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄστυ συνεκλείσθησαν, ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἄνωθεν ἐρρωμένως ἠκροβολίζοντο· τηνικαῦτα λέγεται καὶ τὸν Πατρίκιον Καλοκύρην, τῇ Πραισθλάβᾳ ἐπιχωριάζοντα, ὅσπερ τὴν Ῥωσικὴν πανοπλίαν κατὰ τῶν Μυσῶν τὸ πρόσθεν, ᾗπέρ μοι ἤδη ἐρρήθη, κεκίνηκεν, αἰσθόμενον τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἄφιξιν (οὐδὲ γὰρ ἐνῆν λανθάνειν, τῶν βασιλικῶν παρασήμων τῇ στιλπνότητι τοῦ χρυσοῦ ἄρρητον ἐκπεμπόντων μαρμμαρυγήν), λαθραίως ὑπὸ νύκτα βαθεῖαν ὑπεξελθεῖν τε τοῦ ἄστεος καὶ ὡς τὸν Σφενδοσθλάβον ἀφικέσθαι, αὐτοῦ που παρὰ τὸ Δορύστολον (ὃ τὰ νῦν Δρίστα καλεῖται) πανουδὶ διατρίβοντα. ἀλλ' οὕτω μὲν ὁ Καλοκύρης ἀπέδρασε, Ῥωμαίους δὲ ἡ νὺξ ἐπελθοῦσα τῆς μάχης ἔπεσχεν. ἄρτι δὲ κατὰ τὴν ὑστεραίαν καὶ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς μετὰ τῶν ἑλεπόλεων ἀφιγμένης (ἡμέρα δὲ ἦν ἡ καλουμένη μεγάλη πέμπτη, καθ' ἣν ἐπὶ τὸ πάθος μολὼν ὁ Σωτὴρ τὰ σωτήρια τοῖς μαθηταῖς μετὰ τὸν μυστικὸν δεῖπνον διδάγματα ἐξεπαίδευσε), πρωϊθεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ἐξαναστὰς (p. 135), καὶ εἰς ἀρραγῆ συνασπισμὸν διατάξας τὰς φάλαγγας, παιωνίσας τε τὸ ἐνυάλιον τῷ τείχει προσέβαλεν, ὡς αὐτοβοεὶ αἱρήσων τὴν πόλιν. Ῥῶς δὲ καὶ αὐτοὶ πρὸς τοῦ σφῶν παρακροτούμενοι στρατηγοῦ (Σφέγκελος δὲ ἦν οὗτος, ὁ τρίτην ἔχων

Bosforul cimerian, dacă s-ar gîndi cumva să fugă. Se zice că Istrul numit Fison e unul din cele șase fluvii care curge din Eden; el izvorăște din răsărit, curge pe sub pămînt, prin înțelepciunea nemăsurată a Creatorului, și iese iarăși la iveală (p. 130) în munții celtici, apoi străbate Europa, se desparte în cinci brațe și se varsă în Pontul Euxin ...

VIII, 2 (p. 130). Triremele s-au îndreptat spre Istru în felul acesta, iar împăratul Ioan a pornit din Bizanț și a sosit cu toată oastea la Adrianopol ...

VIII, 4 (p. 133) ... A doua zi s-a sculat înainte de vărsarea zorilor, a rînduit oastea în cete adînci și a pornit împotriva cetății Preslava, poruncind să sune puternic din trîmbițe, să dea glas din chimvale și să bată în tîmpine. Se ivi un zgomot de nedescris, munții răsunau de ecoul tobelor, armele zăngăneau, caii nechezau, oștenii strigau fără încetare și se îndemnau la luptă, cum li-i obiceiul. Taurosciții priviră la năvala meșteșugită a oștirii care înainta spre ei și fără cuprinși de nedumerire și de spaimă, deoarece fuseseră luați pe neașteptate. Dar puseră în grabă mîinile pe arme, înălțară scuturile pînă la umeri (căci acestea arată puternice și, pentru siguranță, sînt făcute să ocrotească și picioarele) și se rînduiră pentru o puternică împotrivire. Ei alergară înaintea romanilor în cîmpia plină de cai din fața orașului, scoțînd strigăte în felul animalelor sălbatice și iscînd o larmă nemaipomenită. Romanii se încăierară cu dînșii și se luptară din răsputeri, săvîrșind fapte vrednice de laudă și dînd o luptă nehotărîtă pentru amîndouă taberile. Între timp împăratul porunci „nemuritorilor" să atace cu putere aripa stîngă a sciților. Aceștia dădură pinteni cailor (p. 134) și îi înfruntară pe neașteptate. Fiind pedeștri, sciții se clătinau, deoarece nu erau deprinși să se lupte de pe cai și nici nu făcuseră exerciții pentru așa ceva. Ei nu putură rezista împotriva armelor romane, ci o luară la fugă și se închiseră în zidurile cetății. Romanii îi urmăriră și îi uciseră fără milă. Se zice că în această luptă au fost măcelăriți opt mii cincisute de sciți.

5. Supraviețuitorii se închiseră în cetate și aruncau cu arme din răsputeri de sus de pe ziduri. Se zice că patricianul Calocyres se afla atunci la Preslava, după ce pusese oastea rusă în mișcare împotriva moesilor, cum am amintit mai înainte, și aflînd de sosirea împăratului (deoarece sosirea acestuia nu putea rămînea tăinuită din pricina strălucirii aurului de la steagurile imperiale care răspîndeau o lumină de nedescris) s-a strecurat în taină din cetate în adîncul nopții și a trecut la Sviatoslav, care se găsea cu toate trupele la Durostor (numit azi Drista). Calocyres a fugit în felul acesta, iar pe romani i-a oprit de la luptă sosirea nopții. A doua zi a venit și restul oștirii împreună cu mașinile de război (era în ziua numită „A cincea", cînd Mîntuitorul, înainte de patimile sale, a dat învățăceilor învățătura cea mîntuitoare după cina cea de taină). Împăratul Ioan a ieșit de timpuriu din tabără (p. 135), și-a rînduit oștile pentru o luptă necruțătoare, a dat glas din trîmbițe și s-a avîntat asupra zidurilor, spre a lua cetatea cu asalt. Rușii erau și ei îndemnați de către conducătorul lor (anume Sfenchel) care avea rangul al treilea la sciți după Sviatoslav; căci

τιμὴν παρὰ Σκύθαις μετά γε Σφενδοσθλάβον· ἐκεῖνος γὰρ ἁπάντων κατῆρχεν) ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἀντετάξαντο, καὶ Ῥωμαίους ἐπιόντας κατὰ τὸ ἐνὸν ἠμύνοντο, ἀκόντια, καὶ βέλη, καὶ λίθους χειροπλήθεις ἐπαφιέντες ἄνωθεν. Ῥωμαῖοι δὲ τοῖς τε τόξοις καὶ πετροβόλοις ὀργάνοις σφενδόναις τε καὶ ἀκοντίοις θαμινώτερον κάτωθεν βάλλοντες, ἀνεῖργον τοὺς Σκύθας, βιαζόμενοι καὶ μὴ ἐῶντες ἀδεῶς προκύπτειν ἐκ τῶν ἐπάλξεων. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ γεγωνότερον ἐμβοήσας καὶ τῷ περιβόλῳ τὰς κλίμακας προσερείδειν ἐγκελευσάμενος, ἐπέῤῥωσε τῇ βοῇ τὴν πολιορκίαν, ἐκθύμως ἐπ' ὄψεσι βασιλέως ἁπάντων διαγωνιζομένων καὶ τιμὰς ἀναλόγους τοῖς πόνοις τοπαραυτίκα πρὸς αὐτοῦ προσδοκώντων ἀποίσεσθαι.

6. Ῥωμαίων δὲ ἐπιβρισάντων καὶ τοῖς τείχεσι προσπελασάντων τὰς κλίμακας, ἐνταῦθά τις γενναῖος νεανίσκος, ἄρτι πυρσαῖς θριξὶν ἐπιχνοάζων τὴν γένυν, ἐκ τῆς τῶν Ἀνατολικῶν ὁρμώμενος γῆς, ᾧ Θεοδόσιος ὄνομα, Μεσονύκτης ἐπίκλησις, θατέρᾳ μὲν τὸ ξίφος σπασάμενος, τῇ λαιᾷ δὲ τὴν ἀσπίδα ὑπὲρ κεφαλὴν ἀνατείνας, ὡς μὴ βάλλοιτο ἄνωθεν παρὰ τῶν Σκυθῶν, διὰ τῆς κλίμακος ἄνεισιν· ἀγχοῦ δὲ γενόμενος τῆς ἐπάλξεως, καταστοχήσας τοῦ προκύπτοντος Σκύθου καὶ τοῦτον ἀμυνομένου (p. 136) τῷ δόρατι, παίει κατὰ τοῦ τένοντος· ἀπαραχθεῖσα δὲ ἡ κεφαλὴ σὺν τῇ κόρυθι ἔξω τειχῶν πρὸς ἔδαφος ἐσφαιρίζετο. Ῥωμαῖοι δὲ τῷ καινῷ τοῦ δράματος ἐπηλάλαξαν, καὶ συχνοὶ τοῦ πρώτως ἀνελθόντος τόλμαν ζηλώσαντες, διὰ τῶν κλιμάκων ἀνέθεον. ὁ δὲ Μεσονύκτης, ἐπεὶ τοῦ τείχους ἐπέβη, καὶ τῆς ἐπάλξεως ἐγκρατὴς ἐξεγένετο, πλείστους τῶν ἀμυνομένων Ῥῶς ἐπιστροφάδην πλήττων τῶν τειχῶν κατεκρήμνιζε. θᾶττον δὲ συχνῶν ἑκασταχοῦ τῶν περιβόλων ἀνελθόντων, καὶ παντὶ σθένει τοὺς ἐναντίους ἀποσφαττόντων, τὰς ἐπάλξεις καταλιπόντες οἱ Σκύθαι, ἐς τὴν βασίλειον αὐλήν, τειχίον ἐχυρὸν κεκτημένην, ἐν ᾗ καὶ ὁ πλοῦτος Μυσοῖς ἐναπέκειτο, ἀκλεῶς συνώσθησαν, πυλίδα μίαν ἠνεῳγμένην παραλιπόντες· ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐδρᾶτο, ἡ ἔξω τειχῶν ὁρμωμένη τῶν Ῥωμαίων πληθύς, τοὺς θαιροὺς τῶν πυλῶν καὶ μοχλοὺς διακόψασα καὶ συντρίψασα, ἔνδον εἰσήει τοῦ ἄστεος, ἀμύθητον φόνον αὐτουργήσασα τῶν Σκυθῶν. τότε δὴ καὶ Βορὴν συλληφθῆναι λέγεται, τῶν Μυσῶν βασιλέα, σὺν γυναικὶ καὶ δυσὶ νηπίοις, οὕτω πυρσοῖς τὴν γένον περιπυκάζοντα, καὶ προσαχθῆναι τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ τοῦτον δεξάμενος διὰ τιμῆς ἦγε, κοίρανον Βουλγάρων ἀποκαλῶν φάσκων τε ἥκειν Μυσοῖς τιμωρήσων, δεινὰ πεπονθόσι πρὸς τῶν Σκυθῶν.

7. Ῥωμαῖοι δὲ ἅπαξ ἐμπελασθέντες τῷ ἄστει ἐχώρουν διὰ τῶν στενωπῶν, τοὺς μὲν δυσμενεῖς ἀποκτείνοντες, τὰ δὲ χρήματα διαρπάζοντες. τηνικαῦτα καὶ τῇ βασιλείῳ αὐλῇ προσέβαλλον, (p. 137) ἐν ᾗ τῆς Ῥωσικῆς πληθύος συνώσθη τὸ μάχιμον, ἀλλ' εὐσθενῶς ἔνδον ἀντικαταστάντες οἱ Σκύθαι τούτους ἀνῄρουν, διὰ τῆς πυλίδος ἐξολισθαίνοντας καὶ μέχρι τῶν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἄνδρας ἀνεῖλον νεανικούς. ὁ δὲ βασιλεὺς τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα γνούς, θᾶττον ἐξιππασάμενος παντὶ σθένει πρὸς τὴν μάχην χωρεῖν τοῖς ἑπομένοις προὐτρέπετο· ἐπεὶ δὲ οὐκ εἶχέ τι γενναῖον ἀνύττειν (διὰ γὰρ τῆς ἐστενωμένης πυλίδος τοὺς εἰσιόντας Ταυροσκύθαι δεχόμενοι εὐπετῶς κατειργάζοντο, πλείστους κατασπαθίζοντες), τὴν μὲν πρόσω τῶν Ῥωμαίων ἀλόγιστον ὁρμὴν ἀνεχαίτισε, πῦρ δὲ τῇ αὐλῇ ἑκασταχοῦ διὰ τῶν περιβόλων ἐνιέναι προσέταξε. τῆς δὲ πυρκαϊᾶς σφοδρᾶς ἀναῤῥιπισθείσης, καὶ ἐκτρεφρούσης θᾶττον τὰ ὑποκείμενα, τῶν δόμων ὑπεξελθόντες οἱ Ῥῶς, ὑπὲρ τοὺς ἑπτακισχιλίους τυγχάνοντες, ἔς τε τὸ ὕπαιθρον τῆς αὐλαίας συσπειραθέντες, ἀμύνεσθαι τοῖς ἐπιοῦσι παρεσκευάζοντο. τούτοις ὁ βασιλεὺς Βάρδαν Μάγιστρον τὸν Σκληρὸν μετὰ νεανικοῦ συντάγματος ἀντέταξεν· οὓς κυκλωσάμενος τῇ συνε-

acela era comandant suprem). Ei se împotriveau de pe ziduri și-i înfruntau pe romanii năvălitori după cum puteau, aruncînd de sus sulițe, săgeți și pietre cu nemiluita. Romanii îi împroșcau de jos fără cruțare cu arcurile, cu mașinile de aruncat pietre, cu praștiile și cu sulițele și îi țineau locului pe sciți, neîngăduindu-le să iasă afară dintre ziduri. Împăratul striga neonstenit și poruncea să înainteze cu scările pînă la ziduri; el însuflețea cu glasul său împresurarea și toți se luptau bărbătește sub privirile împăratului, nădăjduind că vor avea din partea lui o răsplată pe măsura ostenelilor.

6. Romanii înaintau și se apropiau cu scările de ziduri. Atunci un tînăr inimos cu numele Teodosie, poreclit Miază-noapte, căruia abia îi mijeau cîțiva peri roșii în barbă, de loc din părțile Răsăritului, puse în grabă mîna pe spadă, ridică cu cealaltă mînă scutul de-asupra capului, ca să nu fie lovit de sus de către sciți, și începu să urce pe scară. El ajunse pînă sus la meterez, înfruntă pe scitul care îi ieși în cale, apărîndu-se cu scutul , și îl izbi drept peste grumaz: capul lui se desprinde de trup împreună cu coiful și se rostogoli la pămînt în afara zidurilor. Romanii rămaseră înmărmuriți de noutatea acestei fapte, se străduiră să fie cu toții cutezători întocmai ca primul atacant și alergară cu scările. Iar Miază-noapte păși de-asupra zidului, puse stăpînire pe meterez, lovi pe rînd mai mulți ruși care se apărau și îi aruncă jos de pe ziduri. Ai noștri năvăliră îndată cu toții de pretutindeni în jurul zidurilor și izbiră cu putere în dușmani. Sciții părăsiră meterezele și fugiră fără glorie în curtea domnească, întărită cu ziduri puternice, unde se aflau și comorile sciților, lăsînd în urmă o ușă deschisă. În vreme ce se petreceau toate acestea, mulțimea romanilor, aflată în mișcare înafara zidurilor, izbi cu putere și zdrobi balamalele și ușorii porților, pătrunse în interiorul cetății și săvîrși un măcel nemaipomenit în rîndurile sciților. Se zice că atunci a fost prins și Boris, regele moesilor, împreună cu soția și doi copii. El avea barbă deasă și roșie: și a fost dus în fața împăratului. Acesta l-a primit cu cinste, zicîndu-i „domnul Bulgariei" și i-a spus că a venit să răzbune pe moesi care înduraseră suferinți îngrozitoare din partea sciților.

7. Îndată ce puseră stăpînire pe cetate, romanii se răspîndiră pe ulițe și începură a măcelări pe nefericiții locuitori și a le lua avuțiile. Ei se aruncară apoi și asupra curții domnești (p. 137), în care își găsiseră scăpare oștenii gloatei ruse; dar sciții se împotriviră cu puteri proaspete și îi respinseră pe cei pătrunși pe poartă, omorînd pînă la o sută cincizeci de oșteni tineri. Aflînd de această întîmplare, împăratul alergă în grabă împreună cu toată oastea și îi îndemnă pe ai săi să pășească la luptă; dar nu dobîndi nimic de seamă (deoarece cei pătrunși prin poarta îngustă erau întîmpinați și încercuiți cu ușurință de către taurosciți, iar cei mai mulți cădeau uciși cu săbiile). Împăratul făcu semn să înceteze înaintarea fără rost și porunci romanilor să incendieze din toate părțile împrejmuirea curții domnești. După ce izbucni un incendiu puternic și cuprinse în grabă toate zidurile, rușii ieșiră din case, în număr de peste șapte mii, se adunară într-un loc deschis în interiorul curții și se pregăteau să se apere împotriva năvălitorilor. Împăratul rîndui în fața lor pe magistrul Bardas Scleros, împreună cu o ceată de oșteni tineri. Scleros îi înconjură cu

πομένη φάλαγγι τῶν ἀλκιμάτων ἀνδρῶν ὁ Σκληρὸς, ἔργου εἴχετο. καὶ τῆς συμπλοκῆς γενομένης καρτερῶς οἱ Ῥῶς διεμάχοντο, μὴ δόντες νῶτα τοῖς ἐχθροῖς, Ῥωμαῖοι δὲ τῇ σφῶν ἀρετῇ καὶ τῇ τῶν πολέμων πείρᾳ κατηκόντισαν ἅπαντας, πλείστων ὅτι καὶ Μυσῶν κατὰ ταύτην πεσόντων τὴν μάχην· οἵγε συνεπήμυνον Σκύθαις, Ῥωμαίοις δυσμεναίνοντες, ὡς γεγονόσιν αἰτίοις τῆς ὡς αὐτοὺς γεγηνημένης ἀφίξεως τῶν Σκυθῶν (p. 138). Σφέγκελος δὲ παρὰ τὸν Σφενδοσθλάβον ᾤχετο, φυγῇ μετ' ὀλίγων κλέψας τὴν σωτηρίαν· αὖθις δὲ ἀνῃρέθη, ὥσγε μοι ἤδη εἰρήσεται. ἀλλ' οὕτω μὴν ἡ Πραισθλάβα, ἐν δυσὶν ἡλίοις ἁλοῦσα, ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένετο.

8. Ἰωάννης δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν στρατιάν, ὡς τὸ εἰκός, φιλοφρονησάμενος, διανέπαυε καὶ τὴν θείαν ἀνάστασιν τοῦ Σωρῆρος αὐτόθι ἑώρταζεν. ἔκ τε τῶν δορυαλώτων Ταυροσκυθῶν τινας ἀποκρίνας ὡς τὸν Σφενδοσθλάβον ἐξέπεμπε, τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν ἀπαγγελοῦντας αὐτῷ καὶ τὴν τῶν ἑταίρων ἀναίρεσιν, φράζειν τε, μὴ διαμέλλειν, ἀλλ' αἱρεῖσθαι τὴν ταχίστην δυοῖν θάτερον· ἢ τὰ ὅπλα καταθέσθαι καὶ τοῖς κρείττοσι πειθαρχεῖν, καὶ τῶν τετολμήνων συγγνώμην αἰτεῖν, ἀφιστάμενον ἐξαυτῆς χώρας τῆς τῶν Μυσῶν· ἢ τοῦτο μὴ βουλομένου ἀλλ' εἰς τὴν σύντροφον αὐθάδειαν ἀποκλίναντος, παντὶ σθένει ἐπιοῦσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀμύνεσθαι δύναμιν. ταῦτα μὲν ἀπαγγέλλειν Σβενδοσθλάβῳ παρήγγειλεν· αὐτὸς δὲ ὀλίγων ἡμερῶν ἐνδιατρίψας τῇ πόλει καὶ ταύτης τὰ πεπονηκότα ὀχυρωσάμενος καὶ φρουρὰν ἀποχρῶσαν καταλιπών, Ἰωαννούπολίν τε ταύτην ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ καλέσας ὀνόματι, πανστρατὶ τὴν ἐπὶ τὸ Δορύστολον ἵετο· ὅπερ Κωνσταντῖνος, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος ἐκ βάθρων ἐδείματο, καὶ εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται κάλλος καὶ μέγεθος ἤγειρεν, ὁπηνίκα τὸ σταυρικὸν σημεῖον κατηστερισμένον ἐν οὐρανῷ θεασάμενος, Σκύθας δυσμενῶς ἀντιτεταγμένους αὐτῷ καὶ μανικῶς ὁρμῶντας κατεπολέμησε. πάρεργον δέ τῆς ὁδοῦ τήν τε καλουμένην Πλίσκουβαν (p. 139) καὶ Δίνειαν εἷλεν ὁ βασιλεὺς καὶ συχνὰς τῶν πόλεων, αἳ τῶν Σκυθῶν ἀφηνιάσασαι Ῥωμαίοις προσέθεντο. Σφενδοσθλάβος δὲ τὸ κατὰ τὴν Πραισθλάβαν πάθος γνοὺς, ἤσχαλλε μὲν καὶ ἤχθετο, οὐκ ἀγαθὸν οἰωνὸν τοῦ μέλλοντος τοῦτο τιθέμενος· τῇ δὲ Σκυθικῇ ἀπονοίᾳ παρακροτούμενος καὶ ταῖς κατὰ Μυσῶν νίκαις γαυρούμενος, εὐπετῶς ᾤετο καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν καταγωνίσασθαι δύναμιν.

9. Ὁρῶν δὲ Μυσοὺς τῆς ἐκείνου μὲν ἑταιρείας ἀφηνιάζοντας, τῷ δὲ βασιλεῖ προσχωροῦντας, πολλὰ γνωσιμαχήσας καὶ ἀνασκοπήσας, ὡς, εἰ πρὸς Ῥωμαίους οἱ Μυσοὶ ἀποκλίνειαν, οὐκ εἰς καλὸν αὐτῷ τελευτήσει τὰ πράγματα, τοὺς γένει καὶ δυναστείᾳ διαφέροντας συνειλοχὼς τῶν Μυσῶν, εἰς τριακοσίους ἀριθμουμένους, ὠμὸν καὶ ἀπάνθρωπον κατ' αὐτῶν ἐμελέτησε τόλμημα. δειροτομήσας γὰρ πάντας ἀπέκτεινε· τὴν δ' ἄλλην πληθὺν πεδήσας συνέκλεισεν ἐν εἱρκταῖς· αὐτὸς δὲ τὴν τῶν Ταυροσκυθῶν πανοπλίαν συναγαγών, εἰς ἑξήκοντα χιλιάδας συναγομένην ἀνδρῶν, Ῥωμαίοις ἀντετάξετο· ἐν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς σχολαιότερον τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπεποίητο ἄφιξιν, τινὲς παραβόλῳ τόλμῃ παρακροτιούμενοι τῶν θρασυτέρων, τῆς Ῥωσικῆς ἀποῤῥαγέντες φάλαγγος, ἐς λόχον ἐκάθιζον, καὶ δὴ τῶν προδρόμων τινὰς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐπελάσαντες ἔκτειναν. ὧν ὁ αὐτοκράτωρ ἐῤῥιμμένα παρὰ τὴν ἀταρπιτὸν τὰ πτώματα κατιδών, τῷ ῥυτῆρι τὸν ἵππον ἐπισχών, σχετλιάσας τε τὴν τῶν ὁμοεθνῶν ἀπώλειαν, (p. 140) ἀνιχνεύειν τοὺς τοῦτο δεδρακότας ἐκέλευε. τῶν δὲ πεζεταίρων τοὺς δρυμοὺς καὶ τὰς λόχμας καταδραμόντων σπουδῇ, καὶ τοὺς πελάτας ἐκείνους συνειληφότων, εἰς ὄψιν τε πεπεδημένους παραγαγόντων τῷ βασιλεῖ, αὐθωρὸν κατασπαθίζειν τούτους προσέταττεν. οἱ δὲ μηδὲν μελλήσαντες ξίφεσιν ἄρδην ἐμέλισαν ἅπαντας. ἄρτι δὲ τῶν

o ceată de bărbați viteji de sub conducerea sa, dar avu mult de lucru cu ei. După începerea luptei rușii se războiră cu îndîrjire, fără să întoarcă spatele la dușmani; dar romanii, cu bărbăția și cu experiența lor în războaie, îi măcelăriră pe toți. În această luptă căzură și mulți moesi: ei săriseră în ajutorul sciților, deoarece erau nemulțumiți de romani, care se făcuseră vinovați de sosirea sciților (p. 138). Sfenchel împreună cu cîțiva se duse la Sviatoslav, găsindu-și scăparea prin fugă. Ceva mai tîrziu el fu ucis, după cum voi arăta în continuare. În felul acesta Preslava, luată în două rînduri, a ajuns sub stăpînirea romanilor.

8. Cum e și lucru firesc, împăratul Ioan a răsplătit oastea, a lăsat-o să se odihnească și a sărbătorit acolo sfînta înviere a Mîntuitorului. El alese cîțiva sciți prizonieri și-i trimise la Sviatoslav ca să-i spună să nu stea mult pe gînduri, ci să aleagă cît mai repede una din două: sau să depună armele, să se supună învingătorilor, să ceară iertare pentru îndrăzneala sa și să se retragă din țara moesilor; sau dacă nu vrea așa, și înclină spre îndărătnicie înnăscută, atunci să se apare din răsputeri împotriva armatei romane care îl va înfrunta. Acestea a poruncit el să le vestească lui Sviatoslav. El însuși petrecu cîteva zile în cetate, drese și întări zidurile sfărîmate, lăsă în ea o garnizoană, îi dădu numele Ioannopolis, după numele său, și porni apoi cu toată oastea spre Durostor. Pe aceasta o zidise din temelii Constantin [9], slăvitul între împărați, și o înălțase la frumusețea și mărimea care se vede astăzi, atunci cînd a văzut pe cer semnul crucii și cînd se lupta împotriva sciților care i se împotriveau fără sorți de izbîndă și îl înfruntau nebunește. După ce făcu un adaos de drum, împăratul luă cetatea numită Pliscuva (p. 139), Dinia și toate orașele care scuturară jugul sciților și se supuseseră romanilor. Aflînd de înfrîngerea de la Preslava, Sviatoslav se mîhni și căzu pe gînduri, socotind că lucrul acesta nu va putea fi de bun augur pentru viitor. Dar se întări în sminteala sa scitică, se bizui pe victoriile sale împotriva moesilor și socoti că va înfrînge cu ușurință oastea romană.

9. Văzînd că moesii părăsesc prietenia sa și aleargă la împărat, el cumpăni mult în mintea sa și ajunse la gîndul că dacă moesii trec la romani lucrurile nu vor sfîrși cu bine; de aceea prinse pe moesii care se deosebiau prin naștere și putere, în număr de trei sute, și puse la cale o faptă îndrăzneață, nelegiuită și lipsită de omenie; la tăie tuturor grumajii și-i ucise, iar restul mulțimii o adună și o zăvorî de închisori. Apoi strînse toate oștile taurosciților, în număr de șaizeci de mii de oameni, și se rîndui în luptă împotriva romanilor. Între timp împăratul își făcu apariția ceva mai devreme și cîțiva oșteni se loviră cu o îndrăzneală necugetată de dușmani inimoși: ei fură împrăștiați de o ceată rusă, așezată în ascunzișuri, iar o seamă de cercetași fură luați pe neașteptate și măcelăriți. Împăratul zări trupurile aruncate lîngă drum, opri calul de căpăstru, jeli pierderea celor de un neam cu dînsul (p. 140) și porunci să fie urmăriți cei care săvîrșiseră această faptă. Oșteni pedeștri străbătură în grabă pădurile și tufișurile, puseră mîna pe agresori și îi aduseră legați în fața împăratului. El îi privi și porunci să fie tăiați cu sabia. Oștenii nu stătură mult pe gînduri, ci îi măcelăriră pe toți cu săbiile. Cînd oștile ajunseră într-un loc lîngă

[9] Constantin Cel Mare (306—337).

στρατευμάτων ἐς τὸν πρὸ τοῦ Δορυστόλου χῶρον συνελθόντων, ὃ καὶ Δρίστραν κικλήσκειν εἰώθεσαν, Ταυροσκύθαι μὲν ἔγχεσι καὶ θυρεοῖς τὰς φάλαγγας πυκνώσαντες, καὶ οἷον πυργώσαντες, τοὺς δυσμενεῖς παρὰ τὸ μεταίχμεον ἔμενον. Ῥωμαίους δὲ κατὰ μέτωπον ἀντιτάξας ὁ βασιλεύς, καὶ τοὺς παναιδήρους ἱππότας κατὰ θάτερον κέρας παραστησάμενος, τούς τε τοξότας καὶ σφενδονήτας ἐξόπισθεν ἐπιστήσας, καὶ θαμινὰ βάλλειν ἐγκελευσάμενος, ἐπῆγε τὴν φάλαγγα.

10. Τῶν δὲ στρατοπέδων εἰς χεῖρας ἀλλήλοις συναραχθέντων καὶ σφοδρᾶς τῆς μάχης καταῤῥαγείσης, ἰσοπαλὴς παρὰ τὰς πρώτας προσβολὰς ὁ ἀγὼν τέως ἐν ἀμφοτέροις ἐγίνετο. Ῥῶς μὲν γὰρ δεινόν που καὶ σχέτλιον τιθέμενοι, εἰ δόξαν παρὰ τῶν προσοίκων ἐθνῶν ἔχοντες, ἐν ταῖς μάχαις ἀεὶ τῶν ἀντιπάλων κρατεῖν, νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων αἰσχρῶς ἡττηθέντες ταύτης ἐκπέσοιεν, ἐκθύμως διηγωνίζοντο. Ῥωμαίοις δὲ αἰδώς τις εἰσήει καὶ νέμεσις, εἰ τὸ ἀντίξουν ἅπαν ὅπλοις καὶ τῇ σφῶν ἀρετῇ καταστρεφόμενοι, νῦν ἀπέλθοιεν, παρὰ πεζομαχοῦντος ἔθνους, ἱππάζεσθαι μηδόλως εἰδότος, καταγωνισθέντες, ὥς τινες ἔργων μάχης ἀνάσκητοι, καὶ (p. 141) τοσοῦτον αὐτοῖς ἐν ἀκαρεῖ κλέος οἰχήσεται. τὰς τοιαύτας δὴ δόξας παρ' ἑαυτοῖς ἐντρέφοντα τὰ στρατεύματα θαῤῥαλέως διηγωνίζοντο· καὶ Ῥῶς μὲν τῇ συντρόφῳ θηριωδίᾳ καὶ τῷ θυμῷ στρατηγούμενοι, μετὰ ῥύμης κατὰ Ῥωμαίων ἐφήλλοντο, οἷον ἐνθουσιῶντες καὶ βρυχώμενοι· Ῥωμαῖοι δὲ μετ' ἐμπειρίας καὶ τεχνικῆς ἐπιστήμης αὐτοῖς ἀντεπήεσαν. καὶ συχνοὶ παρ' ἀμφοτέρων ἔπιπτον τῶν μερῶν, καὶ μέχρι μὲν δείλης βαθείας ἀμφιτάλαντος ἡ νίκη ἐδόκει, τῇδε κἀκεῖσε μεταφερομένης τῆς μάχης. ἤδη δὲ τοῦ φωσφόρου καταφερομένου πρὸς δυσμάς, τὴν ἵππον ὁ βασιλεὺς ἀνὰ κράτος αὐτοῖς ἐπιῤῥάξας, ἐμβοήσας τε, Ῥωμαίους ὄντας ἐπὶ τῶν ἔργων τὴν σφῶν ἀρετὴν ἐπιδείκνυσθαι, τῶν ἀνδρῶν ἐπέῤῥωσε τὰ φρονήματα. ἐπέβρισαν γὰρ ἐκτόπῳ φορᾷ, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ τὸ ἐνυάλιον ἐπηλάλαξον, καὶ βοήτις ἀθρόα παρὰ Ῥωμαίων ἤρθη. Σκύθαι δὲ τὴν τούτων οὐκ ἐνεγκόντες ῥοπὴν ἐς φυγὴν ἔκλιναν καὶ πρὸς τὸ τεῖχος συνώσθησαν, πολλοὺς τῶν σφετέρων παρὰ ταύτην ἀποβαλόντες τὴν μάχην. Ῥωμαῖοι δὲ τὰ ἐπινίκια παιωνίσαντες ἐν εὐφημίαις εἶχον τὸν αὐτοκράτορα· ὁ δὲ ἀξιωμάτων τότε διανομαῖς καὶ δεξιώσεσιν ἑστιάσεων ἐφιλοφρονεῖτο τούτοις, καὶ προθυμοτέρους ἐπὶ τὰς μάχας εἰργάζετο.

IX, 1 (p. 142). Ἄρτι δὲ ἡμέρας διαυγαζούσης, ἐρυμνῷ χάρακι τοῦτον τὸν τρόπον ὁ βασιλεὺς τὸ στρατόπεδον ἐκρατύνετο. γεώλοφός τις χαμαίζηλος τοῦ Δορυστόλου ἐκ διαστήματος κατὰ τὸ πεδίον ἀνίσταται. ἐν τούτῳ τὸ στράτευμα διασκηνισάμενος, ταφρείαν ἀνορύττειν κυκλόθεν ἐκέλευε· τὸν δὲ χοῦν ἐκφοροῦντας ἐς τὴν τὸ (p. 143) στρατόπεδον ταινιοῦσαν τῆς τάφρου ὀφρῦν ἀποτίθεσθαι, ἐς ὕψος δὲ ἀποχρῶν αἰρομένων τῶν χωμάτων ἄνωθεν καταπηγνύειν τὰ δόρατα, ἐπερείδειν τε τούτοις τοὺς θυρεοὺς ἀλλήλων ψαύοντας· ὡς ἀντὶ τείχους χρηματίζειν τήν τε τάφρον καὶ τὸν ἐκφορηθέντα χοῦν τῷ στρατεύματι· καὶ μὴ ἐνὸν εἴη τοῖς ἐναντίοις ἔνδον διαβαίνειν, ἀλλ' εἴργεσθαι τῆς ἐφόδου τῇ τάφρῳ ἐγχρίπτουσιν. εἰθισμένον δὲ Ῥωμαίοις, ταύτῃ τὴν σφῶν ἐπὶ τῆς πολεμίας διατίθεσθαι ἔπαυλιν. ἐπεὶ δὲ τὸν χάρακα τοῦτον τὸν τρόπον ἐκρατύνατο, τῇ ἐπιούσῃ ἐκτάξας τὴν στρατιὰν τῷ τείχει προσέβαλλε. Σκύθαι δὲ τῶν πύργων προκύπτοντες βέλη καὶ χερμάδας καὶ ὅσα ἑκηβόλα πέφυκεν ὄργανα κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἠφίεσαν φάλαγγος. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ σφενδόναις καὶ βέλεσι Σκύθας ἠμύναντο κάτωθεν. καὶ μέχρι τῶν τοιούτων ἀκροβολισμῶν ἀμφοτέροις ἡ μάχη περιΐστατο, καὶ Ῥωμαῖοι μὲν ἐπὶ τὸν χάρακα ἤεσαν καὶ δεῖπνον εἵλοντο. Σκύθαι δὲ κλινούσης ἡμέρας ἔφιπποι τοῦ περιβόλου ἐξήεσαν τότε πρώτως φανέντες ἐφ' ἵππων ὀχούμενοι.

Durostor, numit de obicei și Dristra, tauroscițiii își îngrămădiră trupele în formații înguste și ascuțite ca niște ziduri spre a cuprinde dușmanul la mijloc. Împăratul îi rîndui pe romani în față, așeză de ambele laturi călăreți greu înarmați îmbrăcați în zale, iar în spate puse arcași și aruncători cu praștia; le porunci să arunce fără încetare și porni cu oastea la luptă.

10. Cînd oștile se încăierară și lupta ajunse în toi, după primele lovituri, războiul rămase multă vreme nehotărît atît într-o parte cît și în cealaltă. Rușii țineau grozav și cu înverșunare la un lucru: dacă se bucură de renume la neamurile vecine și își înving totdeauna dușmanii, fiind acum răpuși în chip rușinos de către romani, vor pierde această încredre; de aceea luptau din toată inima. Romanii erau cuprinși de rușine și de invidie că un dușman, învins cu armele și vitejia romanilor, ar scăpa acum teafăr, iar aceștia ar fi răpuși de o oaste pedestră și nepricepută la călărie, ca niște oameni neinstruiți pentru luptă (p. 141) și li s-ar răpi prilejul unei victorii atît de însemnate. Deci oștile nutreau asemenea gînduri și se luptau cu bărbăție. Rușii se războiau cu cruzime și înverșunarea lor înnăscută, izbind în romani cu tărie și țipînd ca niște furioși, iar romanii îi înfruntau cu dibăcie și cu știința artei militare. Au pierit mulți de amîndouă părțile și pînă tîrziu seara izbînda părea nehotărîtă, iar lupta se purta cînd încoace cînd încolo. Ziua era pe sfîrșite, cînd împăratul își îndreptă cu tărie calul spre dușmani și începu să strige romanilor să se arate vrednici de virtuțile lor. El restabili încrederea oștenilor, iar ei se avîntară într-un iureș fără precedent: trîmbițele răsunau cu îndemnuri la luptă și romanii înălțau de pretutindeni strigăte clocotitoare. Sciții nu putură suporta atacul, ci o luară la fugă și se îndreptară spre ziduri, pierzînd în această luptă pe mulți dintre semenii lor. Romanii înălțară cîntece de slavă și ovații în cinstea împăratului, iar el le împărți ranguri, le dărui ospețe și îi făcu mai cu tragere de inimă pentru luptă.

IX, 1 (p. 142). La revărsatul zorilor împăratul își întări oastea cu o împrejmuire puternică în felul acesta: la oarecare distanță în fața Durostorului, înspre cîmpie, se înălța o colină puțin înaltă; el așeză oastea pe această colină și-i porunci să sape un șanț de jur împrejur, să depoziteze pămîntul scos din adîncime la marginea șanțului, iar deasupra pămîntului adunat în felul acesta să înplînte lănci și pe acestea să le prindă între ele cu scuturi, așa încît șanțul și ridicătura de pămînt să stea în fața oștii dușmane ca un zid; să nu le fie cu putință dușmanilor să pătrundă înlăuntru, ci să fie opriți la intrarea în șanț. Romanii erau obișnuiți să-și așeze tabăra în chipul acesta în țara dușmanilor. După ce și-a făcut o întăritură în felul acesta, în ziua următoare și-a rînduit oastea și a pornit împotriva zidurilor. Sciții ieșiau la iveală din turnuri și aruncau asupra oștirii romane sulițe, pietre și tot felul de proiectile, iar romanii se apărau de jos împotriva sciților cu praștiile și cu arcurile. Lupta s-a mărginit numai la aruncări de felul acesta din amîndouă părțile, apoi romanii s-au retras în întăritură și au luat prînzul. Pe la scăpătat, sciții ieșiră călări din împrejmuire și atunci pentru prima oară se arătară luptînd de pe cai; căci ei

ἄφιπποι γὰρ παρὰ τοὺς πολέμους ἀεὶ χωρεῖν εἰώθεισαν, ἀνασκήτως ἔχοντες τῶν ἐφιππίων ἐπιβαίνειν καὶ τοῖς πολεμίοις ἀνταγωνίζεσθαι. Ῥωμαῖοι δὲ σπουδῇ τοῖς ὅπλοις φραξάμενοι καὶ τῶν ἵππων ἐπιβάντες τούς τε κοντοὺς ἀνειληφότες (ἐπιμήκεις δὲ τούτους παρὰ τὰς μάχας καταχειρίζονται), μετὰ ῥύμης καὶ βιαίου ὠθισμοῦ αὐτοῖς ἐπελαύνουσιν· οἱ δὲ μηδὲ τοῖς ῥυτῆρσι τοὺς ἵππους χαλιναγωγεῖν ἐπιστάμενοι πρὸς τῶν Ῥωμαίων κατακοντιζόμενοι νῶτα δόντες εἰς τὸ τεῖχος κατεκλείοντο.

IX, 2 (p. 144). Τηνικαῦτα δὴ καὶ αἱ τῶν Ῥωμαίων πυρφόροι τριήρεις μετὰ τῶν σιτηγῶν πορθμείων διὰ τοῦ Ἴστρου ἐφάνησαν ἀναπλέουσαι· ἃς Ῥωμαῖοι μὲν ἰδόντες ἀῤῥήτου χαρμονῆς ὑπεπλήσθησαν, Σκύθας δὲ δέος ἥρει, τὸ ἐπιφερόμενον αὐτοῖς ὑγρὸν πῦρ δεδιότας· ἠκηκόεισαν γὰρ πρὸς τῶν γεραιτέρων τοῦ σφῶν ἔθνους, ὡς τὸν μυριόστολον στρατὸν Ἴγγορος, τοῦ τὸν Σφενδοσθλάβον τεκόντος, Ῥωμαῖοι τῷ τοιούτῳ Μηδικῷ πυρὶ κατὰ τὸν Εὔξεινον ἐξετέφρωσαν. ἐντεῦθεν σπουδῇ τὰ ἑαυτῶν συναγαγόντες ἀκάτια, πρὸ τοῦ περιβόλου τοῦ ἄστεος εἵλκυσαν, ἵνα παραῤῥέων ὁ Ἴστρος τὸ θάτερον τοῦ Δορυστόλου περικλύζει πλευρόν· ταῦτα αἱ πυρφόροι νῆες κυκλόθεν ἐφρούρουν, ὡς μὴ εἴη Σκύθαις ἐνὸν αὐτῶν ἐπιβεβηκόσιν ἐπὶ τὴν σφῶν ἀνησώζεσθαι γῆν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ Ταυροσκύθαι τοῦ ἄστεος ὑπεκδύντες κατὰ τὸ πεδίον ἐτάξαντο ποδηνεκεῖς θυρεοὺς προβαλλόμενοι καὶ θώρακας ἁλυσιδωτούς. Ῥωμαῖοι δὲ καὶ αὐτοὶ τοῦ χάρακος ὑπεξήεσαν ἐς τὸ ἀκριβὲς τεθωρακισμένοι· καὶ καρτερῶς ἄμφω τὰ μέρη διηγωνίζοντο καὶ ἀμφίδοξος ἡ νίκη ἐδόκει, ἄλλοτε θατέρου μέρους ὠθοῦντος. ἐπεὶ δέ τις Ῥωμαίων τῆς φάλαγγος ἀποῤῥαγεὶς τὸν μετὰ Σφενδοσθλάβον τρίτον παρὰ Ταυροσκύθαις τιμώμενον Σφέγκελον. ἐκθύμως τότε διαγωνιζόμενον κατηκόντισεν, ἄνδρα γιγαντώδη καὶ νεανικόν· ἐπὶ τῷ τούτου πτώματι διαταραχθέντες Ταυροσκύθαι βάδην τοῦ πεδίου ὑπενόστουν καὶ πρὸς τὸ ἄστυ ἠπείγοντο· τηνικαῦτα καὶ Θεόδωρος, ὁ τὴν κατεπωνυμίαν Λαλάκων, ἀνὴρ κατά τε ἀλκὴν καὶ σώματος ῥώμην (p. 145) δυσάντητος καὶ ἀκαταγώνιστος, πλείστους τῶν δυσμενῶν σιδηρᾷ κορύνῃ ἀπέκτεινεν. ἰσχῦι γὰρ χειρὸς ταύτην καταφέρων, αὐτῇ κυνῇ καὶ τὴν ταύτῃ περιατελλομένην συνέθλαττε κεφαλήν. ἀλλ' οὕτω μὲν τότε Σκύθαι τὰ νῶτα δόντες διὰ τοῦ ἄστεος ὑπενόστησαν. Ῥωμαίους δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ ἀνακλητικὸν ἐπαυλεῖν ἐγκελεύσας συνεκαλεῖτο ἐπὶ τὸν χάρακα, οὓς δώροις καὶ προπόσεσιν ἐθεράπευε προθυμοποιῶν ῥωμαλέως ἐπὶ τοὺς πολέμους χωρεῖν.

IX, 5 (p. 147). Ἀλλ' οὕτω μὲν τῷ Κουροπαλάτῃ Λέοντι τὰ τῆς τυραννίδος εἰς δεινὸν καὶ ὀλέθριον κατέληξε τέλος· οἱ δὲ Ῥῶς συνσπίσαντες (p. 147) — αὖθις γὰρ ὁ λόγος, ὅθεν ἐξέβη, ἐπάνεισιν —ἐπὶ τὸ πεδίον ἐξήεσαν, παντὶ σθένει πειρώμενοι, τὰς τῶν Ῥωμαίων πυρπολεῖν μηχανάς. οὐ γὰρ τὰς τούτων μετὰ ῥοίζου ἔστεγον ἐκπεμπομένας βολάς, πλείστων ὁσημέραι ὑπὸ τῶν ἀφιεμένων λίθων ἀναιουμένων Σκυθῶν. Ἰωάννης δὲ ὁ Κουρούας καὶ Μάγιστρος ἐκ γένους προσήκων τῷ βασιλεῖ τὴν τῶν τοιούτων μηχανημάτων ποιούμενος φυλακὴν τὴν μετὰ θράσους ὁρμὴν τῶν ἐναντίων ἰδὼν καὶ ἄλλως οἴνῳ καρηβαρῶν καὶ νευστάζων (μετ' ἄριστον γὰρ ἦν) ἵππου ἐπιβὰς σὺν τοῖς ἐφεπομένοις λογάσιν ἤλαυνε κατ' αὐτῶν· βόθρῳ δὲ ὁ ἵππος κατενεχθεὶς ἀποβάλλει τῶν νώτων τὸν Μάγιστρον. οἱ δὲ Σκύθαι ἀριπρεπῆ πανοπλίαν ἰδόντες καὶ φάλαρα τοῦ ἵππου καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ἐξειργασμένα λαμπρῶς (ἐτύγχανον γὰρ κατακόρως ἀληλιμμένα χρυσῷ), δόξαντες αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι τὸν αὐτοκράτορα, ἀθρόως περιδραμόντες αὐτοῖς ὅπλοις τοῦτον τοῖς ξίφεσι καὶ πελέκεσι κατεμέλισαν ἀπηνῶς· δορατίῳ τε τὴν κεφαλὴν περιπείραντες, ἐπὶ τῶν πύργων κατέπηξαν, Ῥωμαίους τωθάζοντες, ὡς

obişnuiau să meargă totdeauna împotriva duşmanilor fără cai, deoarece nu erau deprinşi să călărească şi să lupte călări. Romanii îi loviră în grabă cu armele, încălecară pe cai, puseră mîinile pe lănci (căci folosesc în lupte lănci lungi) şi îi alungară cu tărie şi avînt puternic. Duşmanii nu se pricepeau să ţină caii de căpăstru: ei aruncară armele împotriva romanilor, întoarseră spatele şi se închiseră înlăuntrul zidurilor.

IX, 2 (p. 144). În momentul acela apărură şi triremele incendiare ale romanilor, încărcate cu alimente şi plutind pe Dunăre în sus. Cînd le zăriră, romanii se umplură de o nespusă bucurie, iar sciţii fură cuprinşi de spaimă, deoarece se temeau de focul adus de ele, căci auziseră de la cei mai bătrîni din neamul lor cum incendiaseră romanii cu un astfel de foc medic[10], în Pontul Euxin, flota de mii se vase a lui Igor, tatăl lui Sviatoslav. De aceea ei strînseră în grabă bărcile şi le traseră lîngă zidul cetăţii, pe unde curge Dunărea şi spală una din laturile Durostorului. Pe acestea le supravegheau din jur corăbiile purtătoare de foc, ca să nu fie cu putinţă sciţilor să se strecoare printre ele şi să scape în ţara lor. A doua zi taurosciţii ieşiră din cetate şi se rînduiră în cîmpie, purtînd scuturi lungi pînă la picioare şi zale în chip de plasă. Romanii ieşiră şi ei din întăritură, înzeuaţi cu mare grijă. Şi se luptară cu străşnicie de amîndouă părţile, iar izbînda părea nehotărîtă, trecînd cînd într-o latură cînd în alta. Unul din oastea romanilor se avîntă şi izbi cu suliţa pe al treilea în rang din rîndurile taurosciţilor după Sviatoslav, un luptător inimos, voinic şi tînăr. La această lovitură taurosciţii se înspăimîntară: ei începură să se tragă înapoi din cîmpie şi să se îndrepte spre cetate. Atunci Teodor, poreclit Lalacon („Mîrîială"), un bărbat temerar şi neînvins prin înălţimea şi tăria (p. 145) trupului său, ucise mai mulţi nefericiţi din rîndurile duşmanilor cu un buzdugan de fier: îl mînuia cu atîta putere, încît zdrobea cu o singură lovitură şi coiful şi capul duşmanului. Sciţii întoarseră spatele şi se retraseră în cetate. Împăratul porunci să sune semnalul de încetare a luptei şi-i chemă pe romani în întăritură; iar acolo avu grijă să-i cinstească cu daruri şi ospeţe, spre a-i face să meargă cu tragere de inimă împotriva duşmanilor ......

IX, 5 (p. 147). Şi aşa a sfîrşit în chip înspăimîntător şi mortal rebeliunea lui Leon Curopalatul. Iar ruşii îşi pregătiră armele (p. 147) — căci ne întoarcem cu povestirea de unde am pornit — şi ieşiră în cîmpie, încercînd din toate puterile să incendieze maşinile de război ale romanilor; pentrucă nu puteau suferi proiectilele izbite cu zgomot şi foarte mulţi sciţi fuseseră ucişi zilnic de către pietrele aruncate de aceste maşini. Ioan Curcuas, *magister militum*, din neamul împăratului, avea în seamă paza acestor maşini,cînd zări deodată năvala cutezătoare a duşmanilor. Fiind ameţit de vin şi abia sculat de la masă (căci era după prînz), el încălecă şi împreună cu cei care îl urmau se repezi să-i înfrunte. Dar calul său căzu într-o groapă şi-l aruncă jos pe *magister*. Sciţii se uitară la armele sale vrednice de luat în seamă, la zalele calului şi la toate celelalte podoabe strălucitoare (căci se întîmpla să fie poleite cu aur) şi crezură că e împăratul: ei alergară din toate părţile cu

---

[10] Cunoscut ca foc grecesc, care a respins şi al doilea atac al kievienilor, sub Igor (941), împotriva Constantinopolului. Cf. infra n. 12

τὸν σφῶν βασιλέα δίκην βοσκήματος κρεουργήσαντες. ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν Ἰωάννης ὁ Μάγιστρος ἀπηνέγκατο τὰ ἐπίχειρα, ὧν εἰς τοὺς θείους πεπαρῳνήκει σηκοὺς θυμοῦ βαρβαρικοῦ γεγονὼς παρανάλωμα. λέγεται γὰρ πολλοὺς τῶν κατὰ Μυσίαν κεραΐσαι καὶ τὰ τούτων ἔπιπλα καὶ σκεύη τὰ ἱερὰ εἰς ἰδιωτικὰ μετασκευάσαι κειμήλια.

IX, 6. Ῥῶς δὲ τῇ τοιαύτῃ νίκῃ κατεπαρθέντες ἐς τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ ἄστεος ὑπεξιόντες, παρὰ τὸ μεταίχμιον ἐτάξαντο. Ῥωμαῖοι (p. 149) δὲ καὶ αὐτοὶ ἐς βαθεῖαν συνασπίσαντες φάλαγγα τούτοις ἀντεπήεσαν. ἐνταῦθα Ἴκμορα, τὸν μετὰ τὸν Σφενδοσθλάβον τὸ Σκυθικὸν ἄγοντα στράτευμα καὶ τιμώμενον εὐθὺς μετ' ἐκεῖνον, ἄνδρα γιγαντώδη καὶ νεανικόν, ἰδὼν Ἀνεμᾶς, ὁ τῶν βασιλικῶν σωματοφυλάκων εἷς καὶ τοῦ τῶν Κρητῶν υἱὸς ἀρχηγοῦ, ἐνθουσιωδῶς ἐφορμῶντα μετὰ τῆς τῶν ἐφεπομένων πεζεταίρων φάλαγγος καὶ πλείστους Ῥωμαίων ἀποκτιννύοντα, ἀλκῇ τε φύσεως ἀναρθείς, τὸ παρηωρημένον ξίφος ἑλκύσας καὶ τὸν ἵππον τῇδε κἀκεῖσε παρεξελάσας τοῖς τε μύωψι καταικίσας κατὰ τοῦ Ἴκμορος ἵεται καὶ τοῦτον κατειληφὼς πλήττει κατὰ τοῦ τένοντος· ἡ δὲ τοῦ Σκύθου κεφαλὴ σὺν τῇ δεξιᾷ ἐκτμηθεῖσα χειρὶ πρὸς τοὔδαφος ἀπηράττετο· τοῦ δὲ πεσόντος βοή τις παρὰ τῶν Σκυθῶν οἰμωγῇ σύμμικτος αἴρεται· Ῥωμαῖοι δὲ τούτοις ἐπέδραμον. οἱ δὲ οὐκ ἤνεγκαν τὴν τῶν ἐναντίων ῥοπήν, ἀλλὰ τῷ τοῦ σφῶν στρατηγοῦ πάθει ἐκτόπως περιαλγήσαντες, τὰ σάκη κατὰ νώτου ἄραντες, ἐχώρουν διὰ τοῦ ἄστεος, οὓς ἐπισπόμενοι Ῥωμαῖοι ἀπέκτεινον. ἤδη δὲ νυκτὸς κατασχούσης καὶ τῆς μήνης πλησιφαοῦς οὔσης, κατὰ τὸ πεδίον ἐξελθόντες τοὺς σφετέρους ἀνεψηλάφων νεκρούς· οὓς καὶ συναλίσαντες πρὸ τοῦ περιβόλου καὶ πυρὰς θαμινὰς διανήψαντες κατέκαυσαν πλείστους τῶν αἰχμαλώτων, ἄνδρας καὶ γύναια ἐπὶ αὐτοῖς κατὰ τὸν πάτριον νόμον ἐναποσφάξαντες. ἐναγισμούς τε πεποιηκότες ἐπὶ τὸν Ἴστρον ὑπομάζια βρέφη καὶ ἀλεκτρυόνας ἀπέπνιξαν, τῷ ῥοθίῳ τοῦ ποταμοῦ ταῦτα καταποντώσαντες. λέγεται γὰρ Ἑλληνικοῖς (p. 150) ὀργίοις κατόχους ὄντας, τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον θυσίας καὶ χοὰς τοῖς ἀποιχομένοις τελεῖν εἴτε πρὸς Ἀναχάρσεως ταῦτα καὶ Ζαμόλξιδος, τῶν σφετέρων φιλοσόφων, εἴτε καὶ πρὸς τῶν τοῦ Ἀχιλλέως ἑταίρων...

IX, 7. Τότε δὲ ἤδη διανισχούσης ἡμέρας βουλὴν ὁ Σφενδόσθλαβος τῶν ἀρίστων ἐκάθιζεν, ἣν καὶ κομέντον τῇ σφετέρᾳ διαλέκτῳ φασίν. ἄρτι δὲ συναθροισθέντων περὶ αὐτὸν καὶ ὅ, τί δεῖ (p. 151) καὶ δρᾶν πρὸς αὐτοῦ διερωτηθέντων, οἱ μὲν ἀωρὶ συνεβούλευον τῶν νυκτῶν, ἐπιβάντες τῶν πλοίων πάσῃ μηχανῇ κλέψαι τὴν φυγήν· μὴ γὰρ οἵους τε καθεστάναι ἱππόταις πανσιδήροις ἀνδράσι συμπλέκεσθαι, ἀποβαλόντας καὶ ταῦτα τοὺς πρωταγωνιστάς, ὑφ' ὧν τὸ στρατόπεδον ἀνερρώννυτο καὶ οἱ θυμοὶ τῶν ἀνδρῶν παρεθήγοντο. οἱ δὲ τοὔμπαλιν δεξιὰς ἐμβάλλειν Ῥωμαίοις ἐξυνεβούλευον καὶ πίστεις λαμβάνειν καὶ οὕτω διασώζειν τὴν περιλειφθεῖσαν στρατιάν, οὐδὲ γὰρ ἔχειν εὐχερῶς κλέψαι τὸν ἀνόπλουν, τῶν πυρφόρων νεῶν παρὰ τοῦ Ἴστρου ἄνδηρα ἑκατέρωθεν φρουρουσῶν τὰ πορθμεῖα, ὡς, ἡνίκα πειραθεῖεν ἐκπλεῦσαι τὸν ποταμόν, πυρπολήσειν ἐξ αὐτῆς ἅπαντα. ὁ δὲ Σφενδοσθλάβος μύχιον καὶ πικρὸν ἀνοιμώξας, «οἴχεται τὸ κλέος, ἔφη, ὃ τῇ Ῥωσικῇ πανοπλίᾳ συνείπετο, τὰ πρόσοικα καταστρεφομένῃ ἔθνη ἀπονητὶ καὶ χώρας ὅλας ἀνδραποδιζομένῃ ἀναιμωτί, εἰ νῦν ἀκλεῶς Ῥωμαίοις ὑπείξομεν. ἀλλὰ γὰρ τὴν ἐκ προγόνων ἀνειληφότες ἀρετήν, ἀναλογισάμενοί τε, ὡς ἀκαταγώνιστος ἡ Ῥωσικὴ μέχρι καὶ τήμερον καθέστηκεν ἀλκή, ἐκθύμως ὑπὲρ τῆς σωτηρίας διαγωνισώμεθα. οὐδὲ γὰρ ἔθιμον ἡμῖν φεύγουσιν ἐς τὴν πατρίδα φοιτᾶν

armele şi-l sfîrtecară în chip sălbatec cu săbiile şi securile, apoi îi înălţară capul într-un vîrf de lance şi-l fixară de-asupra turnurilor, bătîndu-şi joc de romani, zicînd că le-au măcelărit împăratul ca pe o vită de sacrificiu. Iar Ioan *magister*, cînd a ajuns victima furiei barbarilor, a ispăşit pedeapsa greşelilor sale faţă de lăcaşurile sfinte, deoarece se zice că în războiul împotriva moesilor prădase multe dintre ele şi trecuse în posesiunea privată odăjdiile şi obiectele sacre ale acestora.

IX, 6. Îndemnaţi de izbîndă, ruşii ieşiră a doua zi din cetate şi se rînduiră pentru luptă. Romanii (p. 149) îşi aşezară oastea în rînduri adînci şi păşiră să-i înfrunte. Era unul Icmor, care conducea armata scită după Sviatoslav şi avea rang îndată după dînsul, un bărbat voinic şi tînăr. Cînd îl zări Anemas, unul dintre lăncierii împăratului şi feciorul conducătorului cretanilor, cum înainta plin de încredere împreună cu o ceată de însoţitori pedeştri şi ucidea o mulţime de romani, fu cuprins de mînie, scoase sabia de la şold, îşi potrivi calul încoace şi încolo, îi dădu pinteni, se repezi asupra lui Icmor, ajunse pînă lîngă el, îl izbi peste grumaz şi reteză cu mîna dreaptă capul scitului, rostogolindu-l la pămînt. La căderea acestuia se înălţă din mijlocul sciţilor un strigăt amestecat cu plînset, iar romanii se avîntară împotriva lor. Sciţii nu fură în stare să reziste la asaltul duşmanilor, ci, cuprinşi de o durere fără seamăn îşi puseră scuturile pe umeri şi se întoarseră în cetate; iar romanii îi urmăreau deaproape şi îi măcelăreau. După căderea nopţii, pe o lună plină, ieşiră în cîmpie şi îşi plînseră morţii, apoi îi strînseră în faţa împrejmuirii şi-i arseră pe ruguri, după ce jertfiră pentru ei, potrivit legii lor strămoşeşti, o mulţime de prizonieri, bărbaţi şi femei. Apoi organizară ceremonii funebre şi înnecară în Istru copii de ţîţă şi cocoşi, scufundîndu-i în apele fluviului. Se zice că ei cunosc şi orgiile (p. 150) elenice, iar celor care mor le aduc, în felul elenilor, jertfe şi libaţii; şi le-au deprins fie de la Anaharsis şi Zamolxis, înţelepţii lor, fie de la tovarăşii lui Ahile...

IX, 7. Apoi, la ivirea zilei, Sviatoslav îi chemă pe cei mai de seamă dintre oşteni la sfat, numit în limba lor *comenton*; iar după ce se adunară în jurul său, îi întrebă cum şi ce trebue să facă (p. 151). Unii îl sfătuiră să se îmbarce tîrziu noaptea pe corăbii şi să fugă pe ascuns, folosind toate şiretlicurile, căci nu sînt în stare să se măsoare în luptă cu călăreţii îmbrăcaţi în zale de fier, după ce au pierdut luptători de frunte, care erau tăria oştirii şi însufleţiau inimile oştenilor. Alţii îl sfătuiau să dea mîna cu romanii, să şi-i facă prieteni şi în felul acesta să salveze restul oştirii, căci nu vor avea întoarcere lesnicioasă, atîta vreme cît corăbiile purtătoare de foc vor supraveghea trecerile peste Dunăre, încît atunci cînd vor încerca să plutească pe fluviu, le vor incendia toate vasele. Sviatoslav scoase un geamăt greu de amărăciune şi zise: „A pierit gloria care însoţia oastea rusă. Aceasta a izbit la pămînt cu uşurinţă neamurile vecine şi a subjugat fără vărsare de sînge toate ţările; iar acum sîntem în primejdie de a fi înfrînţi în chip ruşinos de romani. Dar să ne păstrăm tăria strămoşească, să ţinem seama de faptul că pînă în prezent vitejia ruşilor a fost de neînfrînt şi să luptăm din toată inima pentru salvarea noastră. Nu stă în obiceiul nostru să fugim în patrie,

ἀλλ' ἢ νικῶντας ζῆν ἢ εὐκλεῶς τελευτᾶν ἔργα ἐπιδεδειγμένους γενναιῶν ἀνδρῶν». τοσαῦτα μὲν ὁ Σφενδοσθλάβος ἐβούλευσεν.

IX, 8. Λέγεται δὲ καὶ τοῦτο περὶ Ταυροσκυθῶν μήποτε μέχρι καὶ νῦν ἑαυτοὺς ἐγχειρίζειν τοῖς δυσμενέσιν ἡττωμένους· ἀλλ' ἤδη τῆς σωτηρίας ἀπαγορεύσαντας ὠθεῖν τε κατὰ τῶν σπλάγχνων τὰ (p. 152) ξίφη καὶ οὕτως ἑαυτοὺς ἀναιρεῖν· τοῦτο δὲ πράττουσι δόξαν κεκτημένοι τοιαύτην· φασὶ γὰρ τοὺς πρὸς τῶν ἐναντίων κατακτεινομένους ἐν τοῖς πολέμοις, μετὰ τὸν μόρον καὶ τὴν ἐκ τῶν σωμάτων διάζευξιν τῶν ψυχῶν ἐν ᾅδου τοῖς αὐθένταις ὑπηρετεῖν. Ταυροσκύθαι δὲ τὴν τοιαύτην δεδιότες λατρείαν, ἀποστυγοῦντες δὲ καὶ τοῖς ἀναιροῦσιν αὐτοὺς ἐξυπηρετεῖν, τῆς ἑαυτῶν σφαγῆς αὐτόχειρες γίνονται. ἀλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ ἐπικρατήσασα ἐν αὐτοῖς δόξα. τότε δὲ τῶν τοῦ ἄρχοντος λόγων ἀκούσαντες, φιλουρυχότατα τὸν ὑπὲρ τῆς σφῶν σωτηρίας αἱρεῖσθαι κίνδυνον κατετίθεντο, ἐκθύμως τε πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀντιτάξασθαι δύναμιν. τῇ γοῦν ὑστεραίᾳ (ἕκτη δὲ ἦν τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα καὶ εἰκάδα τετάρτην ἤλαυνεν ὁ Ἰούλιος μήν), περὶ καταφορὰν ὄντος ἡλίου, πανσυδὶ τῆς πόλεως ἐξελθόντες οἱ Ταυροσκύθαι, παντὶ σθένει διακινδυνεύειν ἠροῦντο, εἰς φάλαγγα καρτερὰν συνασπίσαντες, καὶ προβαλόντες τοὺς ἄκοντας. Ῥωμαίους δὲ διατάξας ὁ βασιλεὺς ὑπεξῆγε τοῦ χάρακος. ἤδη δὲ τῆς μάχης καταῤῥαγείσης, εὐρώστως οἱ Σκύθαι Ῥωμαίοις ἐπήεσαν, τοῖς τε ἀκοντίοις σινόμενοι, καὶ τοῖς βέλεσι τοὺς ἵππους τιτρώσκοντες, καὶ τοὺς ἐπιβάτας εἰς γῆν καταβάλλοντες· ἐνταῦθα ὁ τῇ προτεραίᾳ ἠριστευκὼς Ἀνεμᾶς καὶ τὸν Ἴκμορον κατακτείνας, τὸν Σφενδοσθλάβον ἰδὼν ἐνθουσιωδῶς κατὰ Ῥωμαίων ὁρμῶντα καὶ μανικῶς, καὶ τὰς αὐτοῦ ἐπιῤῥωννύοντα φάλαγγας, τὸν ἵππον παρεξελάσας (εἰθισμένον δὲ ἦν αὐτῷ τοῦτο δρᾶν, καὶ πλείστους τῶν Σκυθῶν τοιούτῳ τρόπῳ ἀνεῖλε τὸ πρότερον), ὅλην ἡνίαν τῷ ἵππῳ ἀνεὶς ὡς αὐτὸν ἰέναι, (p. 153) καὶ ξίφει παίει κατὰ τῆς κλειδός, καὶ τὸν μὲν πρηνῆ καταβάλλει, οὐ μὴν κατακτείνει· ἐπήρκεσε γὰρ ὁ ἁλυσιδωτὸς χιτὼν καὶ τὸ σάκος, ἅ, δεδιὼς τὰς Ῥωμαϊκὰς αἰχμάς, ἠμφιέννυτο. Ἀνεμᾶς δὲ πρὸς τῆς τῶν Σκυθῶν κυκλωθεὶς φάλαγγος τοῦ ἵππου καταβληθέντος συχναῖς τῶν δοράτων βολαῖς, πλείστους μὲν ἀναιρεῖ τούτων, ἐναποσφάττεται δὲ καὶ αὐτός, ἀνὴρ οὐδενὸς τῶν ἡλικιωτῶν ἡττώμενος ἐν τοῖς κατὰ τὰς μάχας ἀνδραγαθήμασιν.

IX, 9. Ἐπὶ τῷ τούτου τοίνυν οἱ Ῥῶς ἀναθαῤῥήσαντες πταίσματι, γεγωνόν τι καὶ ἄγριον ἐπηλάλαξαν, καὶ Ῥωμαίους ἀνώθησαν. οἱ δὲ προτροπάδην ὑπενόστουν, τὴν ἀλλόκοτον ὁρμὴν ἐκκλίνοντες τῶν Σκυθῶν· ἐνταῦθα ὁ βασιλεύς, ὡς ᾔσθετο κλινομένην τὴν Ῥωμαϊκὴν φάλαγγα, δεδοικώς, μὴ καταπτοηθεῖσα τὸ ἀλλόκοτον ὅρμημα τῶν Σκυθῶν, περὶ αὐτὰ πταίσοι τὰ καίρια, τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐγκελευσάμενος καὶ τὸ δόρυ σθεναρῶς μεταχειρισάμενος, κατὰ τῶν ἀντιπάλων ἐχώρει· ἐπαταγεῖτο δὲ καὶ τὰ τύμπανα, καὶ τὸ ἐνυάλιον συνεπήχουν αἱ σάλπιγγες. Ῥωμαῖοι δὲ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος καταιδεσθέντες ὁρμὴν τοὺς ἵππους περιελίξαντες μετὰ ῥύμης τοῖς Σκύθαις ἐφώρμησαν. παραυτίκα δὲ καὶ θύελλα ψεκάδι συμμιγὴς ἀναῤῥιπισθεῖσα, ἐπὶ πολύ τε τοῦ ἀέρος χεθεῖσα, τοὺς δυσμενεῖς ἔβαλλε, καὶ ἡ κόνις ἐγειρομένη τοὺς αὐτῶν ἔβλαπτεν ὀφθαλμούς...

IX, 10 (p. 154). Ῥωμαῖοι δὲ τῷ προπορευομένῳ θείῳ ἀνδρὶ ἐφεπόμενοι, (p. 155) τοῖς ἐναντίοις συμπλέκονται, καὶ καρτερᾶς μάχης συστάσης, οὐκ ἐνεγκόντες τὴν τῆς ἱππικῆς φάλαγγος οἱ Σκύθαι ῥοπήν, κυκλωθέντες τε πρὸς τοῦ Μαγίστρου Βάρδα, ᾧ Σκληρὸς ἡ ἐπίκλησις (ἐκεῖνος γὰρ μετὰ τοῦ συνεπομένου πλήθους τὴν κύκλωσιν ἐποιήσατο), εἰς φυγὴν ἔκλιναν, καὶ μέχρι τοῦ περιβόλου συμπα-

ci sau să trăim şi să învingem sau să murim plini de glorie săvîrşind fapte vrednice de nişte bărbaţi viteji". Aşa i-a sfătuit Sviatoslav.

IX, 8. Se mai spune şi acest lucru despre taurosciţi, că ei niciodată pînă acum nu s-au lăsat înfrînţi de greutăţi; ci, în momentul cînd pierd nădejdea că vor scăpa, îşi înfig săbiile în (p. 152) măruntaie şi se omoară ei înşişi în felul acesta. Făcînd aşa îşi cîştigă o glorie nespusă. Se zice că cei ucişi în războaie, în luptă cu duşmanii, după moarte şi după despărţirea sufletelor de trupuri, slujesc în infern celor care i-au omorît. Taurosciţii se tem de o asemenea sclavie şi mai curînd se sinucid decît să slujească celor care i-au omorît, şi îşi fac ei singuri seama. Deci o asemenea credinţă stăruie în rîndurile lor. În clipa aceea ei ascultară cuvintele comandantului lor şi se hotărîră să înfrunte bucuroşi primejdia spre a scăpa cu viaţă, rînduindu-se cu bărbăţie împotriva armatei romane. Deci în ziua următoare (era ziua a şasea a săptămînii, şi a douăzecea a lunii august), pe la apusul soarelui, taurosciţii ieşiră cu toată oastea din cetate şi hotărîră să înfrunte primejdia din toate puterile, rînduindu-se într-o puternică linie de bătaie şi aruncînd cu lăncile. Împăratul îi scoase pe romani din întăritură şi-i rîndui pentru luptă. După ce se încăierară, sciţii loveau cu putere pe romani, îi izbeau cu suliţele, le răneau caii cu săgeţile şi-i rostogoleau pe călăreţi la pămînt. Între timp Anemas, care se distinsese în ziua precedentă şi ucisese pe Icmor, îl zări pe Sviatoslav cum păşea inimos şi plin de mînie împotriva romanilor, însufleţindu-şi oastea. Anemas îşi îndemnă calul (deoarece era obişnuit cu asemenea acţiuni şi omorîse mai înainte în felul acesta mulţi sciţi), îl struni din răsputeri, se repezi asupra lui Sviatoslav (p. 153) şi îl izbi cu sabia peste grumaz: îl răsturnă la pămînt, dar nu-l ucise. Sviatolav fu ocrotit de cămaşa de zale şi de scutul pe care le luase cu dînsul de frica romanilor. Înconjurat de o ceată de sciţi, cu calul ciopîrţit de mulţimea loviturilor de suliţe, după ce ucisese mulţi duşmani, Anemas fu măcelărit: acest bărbat nu fusese întrecut de niciunul dintre camarazii săi de aceeaşi vîrstă în întrecerile vitejeşti din timpul luptelor.

IX. 9. Însufleţiţi de această lovitură, ruşii scoaseră strigăte puternice şi sălbatice şi se avîntară împotriva romanilor. Aceştia începură să se tragă îndărăt în neorînduială pentru a scăpa de presiunea sciţilor. Dar împăratul văzu şovăiala oastei romane şi-i fu teamă ca ea să nu cadă pradă disperării din pricina puternicului atac al sciţilor: la un moment potrivit el dădu porunci celor din jurul său, puse cu tărie mîna pe suliţă şi se repezi împotriva duşmanilor. Tobele băteau şi trîmbiţele răsunau de glasul războiului. Romanii se sfiiră la îndemnul împăratului, îşi struniră caii şi năvăliră cu putere împotriva sciţilor. Îndată după aceea căzu o ploaie însoţită de fulgere şi trăsnete, umplu pretutindeni văzduhul şi i lovi pe nefericiţii duşmani, iar picăturile purtate de vînt le închideau ochii...

IX, 10 (p. 154). Aşadar romanii îl urmară pe divinul bărbat, avîntat înainte (p. 155) şi se încăierară cu duşmanii. Se dădu o luptă crîncenă, iar sciţii nu putură rezista iureşului oştirii de călăreţi; ei fură înconjuraţi de magistrul Bardas[11], poreclit Scleros („Vîrtosul"), căci acesta executase

[11] Cumnatul împăratului Tzimisces.

τούμενοι, ἀκλεῶς ἔπιπτον. μικροῦ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Σφενδοσθλάβος ἐλήφθη, ἔξαιμος γεγονὼς καὶ μεταβελής, εἰ μὴ ἡ νὺξ ἐπελθοῦσα τοῦτον διέσωσεν· λέγεται δὲ παρὰ ταύτην τὴν μάχην πέντε καὶ δέκα χιλιάδας πρὸς τοῖς πεντακοσίοις ἀναιρεθῆναι Σκυθῶν, ληφθῆναι δὲ δισμυρίαν ἀσπίδα, καὶ ξίφη πάμπολλα. Ῥωμαίων δὲ τριακοσίους ἀποκτανθῆναι πρὸς τοῖς πεντήκοντα, τρωθῆναι δὲ συχνούς. ἀλλὰ τοιαύτην μὲν Ῥωμαῖοι τὴν νίκην παρὰ τὸν ἀγῶνα ἠνέγκαντο τουτονί. ὁ δὲ Σφενδοσθλάβος, παρ' ὅλην τὴν νύκτα βαρυθυμῶν ἐπὶ τῇ κατακοπῇ τῆς ἑαυτοῦ στρατειᾶς, ἤσχαλλε μὲν καὶ ἐσφάδαζε τῷ θυμῷ μὴ ἐξισχύων δ' ἔτι πρὸς ἀκαταγώνιστον ἀνύττειν πανστρατιὰν, ἔγνω, στρατηγοῦ νοῦν ἔχοντος ἔργον εἶναι, ἐν ἀμηχάνοις καταληφθέντα δεινοῖς, μὴ καταπίπτειν τοῖς λυπηροῖς, παντὶ δὲ τρόπῳ διασάζειν πειρᾶσθαι τοὺς ἐπ' αὐτόν. καὶ δῆτα παρὰ τὴν ἕω πρέσβεις ὡς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην στείλας, πίστεις ᾔτει ξυμβάσεων, ἐπὶ τῷ, Ταυροσκύθας μὲν τό τε, Δορύστολον ἐγχειρίσαι Ῥωμαίοις, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπολῦσαι, καὶ Μυσίας ἀφέξεσθαι, καὶ πρὸς τὴν σφῶν ἀναζεῦξαι πατρίδα· Ρωμαίους δὲ παραχωρῆσαι αὐτοῖς τοῦ ἀπόπλου, καὶ μὴ ἐναγομένοις (p. 156) ἐπιτεθήσεσθαι μετὰ τῶν πυρφόρων νεῶν (ἐκτόπως γὰρ ἐδεδίεσαν τὸ Μηδικὸν πῦρ, δυνάμενον καὶ τοὺς λίθους ἀποτεφροῦν)· ἐπισιτισμόν τε πρὸς τούτοις ἐπιχωρηγῆσαι, καὶ φίλους ἡγεῖσθαι αὐτοὺς κατ' ἐμπορίαν πρὸς τὸ Βυζάντιον στελλομένους, καθάπερ ἀνέκαθεν ἔθιμον ἦν.

IX, 11. Βασιλεὺς δὲ τὰς τοιαύτας ἄσμενος διαλλαγὰς προσδεξάμενος (εἰρήνην γὰρ διαφερόντως τῆς μάχης ἐτίμα· τὴν μὲν γὰρ ᾔδει τοὺς λαοὺς διασώζουσαν, τὴν δὲ τοὔμπαλιν διαφθείρουσαν), τάς τε ξυνθήκας ἐτέλει καὶ τὰς σπονδὰς καὶ σῖτον ἐδίδου, ἑκάστῳ ἀνδρὶ μετρῶν ἀνὰ μεδίμνων δύο. εἶναι δὲ τοὺς εἰληφότας τὸν σῖτόν φασιν ἄνδρας δυσμυρίους πρὸς τοῖς δισχιλίοις, οἳ ἐκ τῶν ἑξήκοντα χιλιάδων τῆς Ῥωσικῆς στρατιᾶς τότε τὸν ὄλεθρον ἔφυγον· τὰς γὰρ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ χιλιάδας ἡ Ῥωμαϊκὴ αἰχμὴ κατηκόντισε. μετὰ δὲ τὸ προσβῆναι τὰς σπονδάς, εἰς ὁμιλίαν ὁ Σφενδοσθλάβος τῷ βασιλεῖ συνελθεῖν ἐξαιτεῖ· ὁ δὲ μηδὲν ἀναδύς, διαχρύσῳ πανοπλίᾳ καθοπλισθεὶς, ἔφιππος παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Ἴστρου ἀφίκετο, μυριάνδρον ἴλην χρυσοφορούντων ἐνόπλων ἱππέων συνεπαγόμενος. καὶ ὁ Σφενδοσθλάβος δὲ ἧκεν ἐπί τινος Σκυθικοῦ ἀκατίου παραπλέων τὸν ποταμόν, τῆς κώπης ἡμμένος καὶ σὺν τοῖς ἑτέροις ἐρέττων, ὡς εἷς τῶν λοιπῶν. τὴν δὲ ἰδέαν τοιόσθε τις ἦν· τὴν ἡλικίαν μεμετρημένος, οὔτε εἰς ὕψος παρὰ τοῦ εἰκότος ἠρμένος, οὔτε εἰς βραχύτητα συστελλόμενος· δασεῖς τὰς ὀφρῦς, γλαυκοὺς ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς, τὴν ῥῖνα σιμός, (p. 157) ἐψιλωμένος τὸν πώγωνα, τῷ ἄνωθεν χείλει δασείαις καὶ εἰς μῆκος καθειμέναις θριξὶ κωμῶν περιττῶς. τὴν δὲ κεφαλὴν πάνυ ἐψίλωτο· παρὰ δὲ θάτερον μέρος αὐτῆς βόστρυχος ἀπῃώρητο, τὴν τοῦ γένους ἐμφαίνων εὐγένειαν· εὐπαγὴς τὸν αὐχένα, τὰ στέρνα εὐρύς, καὶ τὴν ἄλλην διάπλασιν εὖ μάλα διηρθρωμένος· σκυθρωπὸς τέ τις καὶ θηριώδης ἐδείκνυτο. θατέρῳ δὲ τῶν ὤτων χρύσειον ἐξῆπτο ἐνώτιον, δυσὶ μαργάροις κεκοσμημένον, ἄνθρακος λίθου αὐτοῖς μεσιτεύοντος. ἐσθὴς τούτῳ λευκή, οὐδέν τι τῶν ἑτέρων ὑπαλλάττουσα ἢ καθαρότητι· ὀλίγα γοῦν ἅττα περὶ διαλλαγῆς τῷ βασιλεῖ ἐντυχών, παρὰ τὸν ζυγὸν τοῦ ἀκατίου ἐφεζόμενος, ἀπηλλάττετο. ἀλλ' ὁ μὲν τῶν Ῥωμαίων πρὸς Σκύθας πόλεμος ὧδε ἐτελεύτα.

IX, 12. Ὁ δὲ Σφενδοσθλάβος τὸν Δορύστολον ἀπολιπὼν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους προσεπιδοὺς κατὰ τὰς σπονδάς, ἀπέπλει μετὰ τῶν περιλειφθέντων ἑταίρων, ἐπὶ τὴν πατρίδα ἱέμενος. Πατζινάκαι δὲ παρὰ τὸν ἀπόπλουν ἐλλοχήσαντες,

o operație de învăluire împreună cu mulțimea care îl însoțea. Dușmanii o luară la fugă și alegară pînă la împrejmuire, murind fără glorie. N-a lipsit mult să fie prins chiar și Sviatoslav, care fusese atins de lovituri și pierduse sînge. Numai căderea nopții l-a scăpat de primejdie. Se zice că în această luptă au fost omorîți cinsprezece mii și cinci sute de sciți și au fost capturate două mii de scuturi precum și o mulțime de săbii. Dintre romani au fost uciși trei sute și cincizeci de oșteni, iar răniți au fost o mulțime. Deci romanii au obținut o victorie în această luptă. Sviatoslav a suferit din greu toată noaptea din pricina loviturilor aduse oștirii sale, dar și-a revenit și a început a prinde inimă: el a văzut că nu poate ține piept unei armate invincibile și datoria unui conducător înțelept, prins în primejdii cu neputință de înfruntat, e să nu se lase copleșit de tristețe, ci să încerce în toate chipurile să-i scape pe cei care îl urmează. De aceea, îndată după ivirea zorilor, el a trimis soli la împăratul Ioan și a cerut oameni de încredere pentru a duce tratative, în condițiile următoare: taurosciții restituie romanilor Durostorul, eliberează prizonierii, se retrag din Moesia și se întorc în patria lor; romanii îi asistă la plutire și nu-i înfruntă (p. 156) cu corăbiile incendiare (căci se temeau grozav de focul medic[12], capabil să topească și pietrele); în afară de acestea, îi ajută cu hrană și îi consideră prieteni pe cei trimiși după negoț în Bizanț, după cum era obicei stabilit de mai înainte.

IX, 11. Împăratul a primit bucuros asemenea discuții (căci prețuia în chip deosebit pacea în locul războiului; știa că cea dintîi scapă oamenii cu viață, iar cea din urmă îi distruge). El a perfectat înțelegerea făcută, și-a respectat angajamentele și a dat alimente, măsurînd pentru fiecare bărbat cîte două medimne[13]. Se zice că cei care au primit alimente au fost în număr de douăzeci și două de mii: numai atîția scăpaseră de la moarte din cei șaizeci de mii ai oștirii ruse, deoarece treizeci și opt de mii fuseseră nimiciți de armata romană. După ce și-au dat cuvîntul, Sviatoslav a cerut să se întîlnească cu împăratul. Acesta n-a stat pe gînduri, ci s-a îmbrăcat în zale de aur și a sosit călare pe malul Dunării, ducînd cu dînsul o ceată numeroasă de călăreți echipați cu arme poleite în aur. A venit și Sviatoslav, plutind pe fluviu într-o barcă scitică și vîslind împreună cu ceilalți. El arăta la înfățișare cam așa: de statură mijlocie, nu mai înalt decît trebue și nici mai scurt decît se cuvine, sprîncene stufoase, ochi strălucitori, nas cîrn (p. 157), barbă rară, iar de-asupra buzei de sus mustață deasă și lungă. Capul îi era aproape pleșuv, cu bucle de o parte și de alta, dînd pe față o bună sănătate a neamului său; grumaz puternic, piept lat, iar în restul înfățișării simetric și bine făcut; arăta posac și sălbatec; la una din urechi îi atîrna un cercel de aur, împodobit cu două mărgăritare, prinse cu pietre scumpe; avea haină albă, cu nimic desebită de a celorlalți, decît doar prin curățenie. A schimbat numai puține cuvinte cu împăratul despre pace, stînd pe scîndura care împreuna pereții bărcii sale. Războiul romanilor împotriva sciților a luat sfîrșit în felul acesta.

IX, 12. Sviatoslav a părăsit Durostorul, a predat prizonierii conform înțelegerii făcute și a pornit pe apă împreună cu tovarășii săi rămași în viață, îndreptîndu-se spre patrie. În timpul plutirii l-au hărțuit pecenegii, un neam

[12] Focul medic, alimentat cu petrol brut adus din Media — (Persia). Cf. supra n. 10.
[13] Un medimn avea aproximativ 48 de chilograme.

ἔθνος νομαδικὸν τοῦτο καὶ πολυάνθρωπον, φθειροφάγον τε καὶ φερέοικον, ἐπ' ἁμαξῶν ὡς τὰ πολλὰ βιωτεῦον, σχεδὸν διέφθειραν ἅπαντας, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Σφενδοσθλάβον τοῖς λοιποῖς συγκατέσφαξαν, ὡς ἐκ τῆς τοσαύτης τῶν Ῥῶς στρατιᾶς εὐαριθμήτους ἀνασωθῆναι ἐς ἤθη τὰ πάτρια. Ἰωάννης δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ἐν τέτταρσιν ὅλοις μησὶ τὴν Ῥωσικὴν πανοπλίαν καταγωνισάμενος, ὡς φθάσας ὁ λόγος δεδήλωκε, καὶ τὴν Μυσίαν Ῥωμαίοις ἀνασωσάμενος, (p. 158) τό τε Δορύστολον Θεοδωρούπολιν ἐπ' ὀνόματι τοῦ στρατηλάτου καὶ μάρτυρος Θεοδώρου μετονομάσας, φυλαξήν τε ἀξιόμαχον ταύτῃ παραλιπὼν μετὰ μεγίστων τροπαίων ἐπάνεισιν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, τοὺς ἀστικοὺς πρὸ τῶν περιβόλων κατειληφώς, στεφάνοις αὐτὸν καὶ σκήπτροις δεξιουμένους, ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων ἐξειργασμένοις πολυτελῶν. ἦγον δὲ καὶ χρυσοκόλλητον λευκόπωλον ἅρμα· οὗ προσεπιβῆναι τοῦτον ἠξίουν, καὶ τὸν νενομισμένον καταγαγεῖν θρίαμβον. ὁ δὲ τοὺς μὲν στεφάνους καὶ τὰ σκῆπτρα προσήκατο καὶ πολλαπλασίως τούτους δώροις ἠμείψατο· ἐπιβῆναι δὲ τοῦ ἅρματος οὐκ ἠνέσχετο· ἀλλὰ τὴν τῆς θεομήτορος εἰκόνα, ἐνηγκαλισμένην τὸν θεάνθρωπον λόγον, ἣν ἐκ Μυσίας εἰλήφεν, ἐπὶ τὸν τοῦ ἅρματος χρυσήλατον θρόνον ἀνέθηκε, τὰς ἁλουργοὺς τῶν Μυσῶν σταλὰς ὑποθεὶς καὶ τὰ στέμματα· αὐτὸς δὲ ἵππῳ κέλητι ἐποχούμενος μετόπισθεν εἵπετο, τεταινιωμένος τὴν κεφαλὴν διαδήματι, καὶ τοὺς στεφάνους φέρων καὶ τὰ σκῆπτρα ἐν ταῖς χερσίν. οὕτω τὸν θρίαμβον καταγαγὼν διὰ μέσης τῆς πόλεως, ἐσθήσεσιν ἁλουργοῖς κεκοσμημένης ἑκασταχοῦ καὶ δίκην θαλάμου τοῖς τε τῶν δαφνῶν κλάδοις καὶ τοῖς χρυσοϋφέσι πέπλοις οὔσης συνηρεφοῦς, ἐς τὸν μέγαν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας εἰσελαύνει σηκόν· καὶ τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς ἀποδούς, τό τε τῶν Μυσῶν ἐκπρεπέστατον στέφος οἱονεὶ πρωτόλειον δῶρον τῷ Θεῷ καταθέμενος, εἰς τὴν ἀνακτορικὴν ἑστίαν φοιτᾷ, καὶ τῶν Μυσῶν βασιλέα Βορὴν παραγαγὼν τὰ τῆς βασιλείας ἀποθέσθαι παράσημα. τὰ δὲ ἦν τιάρα περιπόρφυρος, χρυσῷ καὶ μαργάροις κατάστικτος, (p. 159), ἐσθής τε ἁλουργὸς καὶ πέδιλα ἐρυθρά. τοῦτον δὲ τῶν Μαγίστρων τετίμηκεν ἀξιώματι. τοιαῦτα ἐν εὐαριθμήτῳ καιρῷ παρὰ πᾶσαν ὑπόνοιαν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης διαπραξάμενος τρόπαια, τήν τε Ῥωσικὴν αὐθάδειαν καὶ τὰ ἐπηρμένα τούτων φρονήματα ἐμπειρίᾳ πολέμων καὶ λελογισμένης ἀνδρείας τόλμῃ καταβαλὼν καὶ κατασπάσας εἰς γῆν, καὶ τὴν Μυσίαν Ῥωμαίοις καθυποτάξας παρὰ τὸ Βυζάντιον ἀπανελθὼν διεχείμαζε, καὶ τὸ ὑπήκοον δώροις, ὡς εἰκός, ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ θαλείαις ἐθεράπευεν ἑστιάσεσιν.

de păstori foarte numeros, mîncător de păduchi, „cu casa în spate” și trăind mai mult în căruțe. Ei i-au nimicit aproape pe toți și l-au înfruntat chiar pe Sfendoslav împreună cu ceilalți, încît dintr-o oaste atît de mare a rușilor numai cîțiva, să-i numeri pe degete, au scăpat în ținuturile strămoșești. Iar împăratul Ioan, după ce a nimicit oastea rusă în patru luni, cum am arătat puțin mai sus, și a cucerit Moesia pentru romani (p. 158), a schimbat numele Durostorului în Theodoropolis, după numele conducătorului de oști și martir Theodor, a lăsat în el o pază vrednică de încredere și s-a întors în Bizanț cu trofee mărețe, fiind întîmpinat de cetățeni în fața împrejmuirilor și onorat cu cununi și sceptre lucrate în aur și cu pietre prețioase de tot felul. Cetățenii au adus și un car poleit cu aur, tras de cai albi: l-au rugat să se suie în el și l-au condus în triumf, după obicei. Împăratul a primit cununile și sceptrele și a dat în schimb o mulțime de daruri de tot felul: dar n-a primit să se urce în carul triumfal; ci a așezat în car, pe un tron de aur, icoana maicii Domnului ținînd în brațe cuvîntul în chip de Dumnezeu-Om, pe care o luase din Moesia. Această icoană era sprijinită pe veșmintele luate de la moesi și pe steme. Iar împăratul, călare pe un cal mîndru, însoția icoana din urmă, avînd pe cap diadema și ducînd în mîini cununile și sceptrele. Purtat astfel în triumf prin mijlocul orașului cu podoabele și veșmintele cucerite, cu ramuri de dafin ca la nuntă, cu hainele aurite, el a mers pînă la marele lăcaș Sfînta Sofia („Înțelepciunea): a făcut rugăciuni de mulțumire și a oferit ca dar de preț lui Dumnezeu cununa deosebit de frumoasă a moesilor. Apoi s-a îndreptat spre palatul împărătesc unde a dus și pe Boris, țarul moesilor, care și-a depus insignele domniei. Acestea erau: o tiară împodobită cu purpură și încrustată cu aur și mărgăritare (p. 159), o manta de purpură și încălțăminte de culoare roșie; iar pe țar l-a cinstit cu titlul de *magister*. Asemenea trofee a obținut într-un timp scurt și împotriva tuturor așteptărilor împăratul Ioan, zdrobind domnia rușilor și gîndurile lor îndrăznețe prin încercările războiului și cutezanța unei vitejii bine cugetate; și i-a aruncat la pămînt. După ce a pus Moesia sub stăpînirea romanilor[14], s-a întors în Bizanț și a iernat acolo, oferind supușilor daruri, ca de obicei, și ospețe abundente.

[14] După cucerirea Bulgariei de răsărit și desființarea primului țarat în anul 972, Dobrogea redevine pentru două secole provincie bizantină.

LXXXV. SUIDAE

LEXICON

I, 55. Ἁδριανός· βασιλεὺς Ῥωμαίων... οὗτος ἐν Παννονίαν ἀφίκετο καὶ τὸν Ἴστρον μετὰ τῶν ὅπλων διενήξατο. Καὶ τοῦτο οἱ παρόντες βάρβαροι ἐξεπλάγησαν.

I, 167. Ἀναδρομαί· ἀναβάσεις... ἱκανὰ τῶν τοιούτων ὑποδείγματα τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἥ τε Πύρρου τοῦ τῶν Ἠπειρωτῶν βασιλέως βία καὶ πάροδος εἰς Ἄργος ἥ τε Λυσιμάχου στρατιὰ διὰ τῆς Θρᾴκης ἐπὶ Δρομιχαίτην τὸν βασιλέα τὸν Ὀδρυσῶν. Καὶ πολλὰ δὴ τούτοις ἕτερα παραπλήσια.

I, 343. Ἀρδαβούριος· υἱὸς Ἄσπαρος, γενναῖος τὸν θυμὸν καὶ τοὺς τὴν Θρᾴκην πολλάκις καταδραμόντας βαρβάρους εὐρώστως ἀποκρουσάμενος. Τούτῳ οὖν γέρα ἀριστειῶν ὁ βασιλεὺς Μαρκιανὸς παρέσχετο τὴν ἕω στρατοπεδαρχίαν.

I, 444. Ἄψυρτος· Προυσαεὺς, Νικομηδεὺς, στρατιώτης, στρατευσάμενος ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἐν Σκυθίᾳ παρὰ τὸν Ἴστρον. ἱππιατρικὸν βιβλίον οὗτος ἔγραψεν καὶ φυσικὸν περὶ τῶν αὐτῶν ἀλόγων. Καὶ ἕτερα. ἔγραψε καὶ Κίμων Ἀθηναῖος ἱπποσκυπικὸν βιβλίον θαυμάσιον.

II, 2. Δάκες· οἱ νῦν Πατζινακῖται λεγόμενοι...

II, 2. Δακία χώρα· ἣν ὁ Τραϊανὸς ἐν τοῖς πέραν τοῦ Ἴστρου χωρίοις κατῴκισε. Καὶ ταύτην Αὐρηλιανὸς ἀπέλιπε, κεκακωμένης τῆς Ἰλλυριῶν τε καὶ Μυσῶν χώρας, ἡγούμενος ἀδυνάτως ἔσεσθαι τὴν πέραν ἐν μέσοις τοῖς ποταμοῖς ἀπειλημμένην διασῴζεσθαι. ἐξαγαγὼν οὖν τοὺς ἐκεῖσε Ῥωμαίους ἀπῳκισμένους ἔκ τε τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀγρῶν ἐν μέσῃ τῇ Μυσίᾳ καθίδρυσε, τὴν χώραν ὀνομάσας Δακίαν· ἣ νῦν ἐν μέσῳ τῶν δύο Μυσιῶν κειμένη διαιρεῖ αὐτὰς ἀπ᾽ ἀλλήλων.

II, 116. Δίων, ὁ Κάσσιος χρηματίσας, ὁ ἐπίκλην Κοκκήϊος, οἱ δὲ Κοκκηϊανός· Νικαεύς, ἱστορικός, γεγονὼς ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαμαίας. ἔγραψε Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν ἐν βιβλίοις π΄. διαιροῦνται δὲ κατὰ δεκάδας· Περσικά, Γετικά, Ἐνόδια, Τὰ κατὰ Τραϊανόν, βίον Ἀρριανοῦ τοῦ φιλοσόφου.

LXXXV. SUIDAS

Sub acest nume, considerat multă vreme drept nume de autor, ni s-a păstrat un dicționar de cuvinte și de materii alcătuit în a doua jumătate a sec. al X-lea. Autorul sau autorii anonimi ai acestui dicționar au cunoscut bine cele două literaturi antice și au cules un maerial imens și deosebit de prețios, care completează informațiile rămase de la scriitorii antici. Numele Suidas sau (mai corect) Suda vine de la apelativul *suda* (σοῦδα), aplicat în mod metaforic și însemnînd „construcție mărează și făcută cu multă trudă, bine plănuită și utilă".

Ediția folosită: *Suidae Lexicon*, edidit Ada Adler, vol. I—V, Leipzig, 1928—1938.

LEXICON

I, 55. Adrian: împăratul romanilor... Acesta a venit în Pannonia și a trecut Istrul cu armele. Barbarii localnici au respins (această expediție).

I, 167. Incursiuni: expediții... pentru cei care judecă bine, exemple suficiente în acest sens sînt: forța și pătrunderea lui Pyrrhus, regele epiroților, în Argos, și expediția lui Lysimachos prin Tracia împotriva lui Dromichaites, regele odrizilor, și multe alte exemple de acest fel.

I, 343. Ardaburios, fiul lui Aspar, nobil la suflet, a respins cu vigoare pe barbari care atacau adesea Tracia. Ca dar pentru faptele sale glorioase împăratul Marcianus i-a dat conducerea trupelor din Orient.

I, 444. Apsyrtos din Prusa în Nicomedia, militar, a luptat sub împăratul Constantin în Sciția, lîngă Istru. A scris un tratat de medicină veterinară pentru cai și altul de științe naturale despre aceleași animale, precum și alte opere. O carte minunată privitoare la cai a scris și Cimon atenianul.

I, 2 Dacii: care acum sînt numiți pecenegi...

II, 2. Țara Daciei: pe care a întemeiat-o Traian în ținuturile de dincolo de Istru. Pe aceasta a părăsit-o[1] Aurelian, cînd a fost amenințată provincia illyrilor și moesilor, socotind că va fi cu neputință să salveze granița mărginașă din mijlocul rîurilor. Luînd deci pe romanii colonizați acolo, din orașe și din sate, i-a așezat în Moesia centrală, numind-o Dacia. Aceasta se află acum între cele două Moesii și le desparte una de cealaltă.

II, 116. Dio Cassius, slujbaș public, poreclit Cocceius sau Cocceianus. Era din Niceea, istoric, a trăit pe vremea lui Alexandru, fiul lui Mamaia. A scris o istorie a romanilor în 80 de cărți. Ele sînt grupate pe decade.(A mai scris): *Persica*, *Getica*, *Itinerarii*, *Evenimentele din timpul lui Traian*, *Viața filosofului Arian*.

[1] Informația reproduce doar versiunea lui Eutropius (cf. supra IX, 15, 1), fiind astfel lipsită de orice valoare proprie.

II, 322. Ἐξυβρίζοντα. Παρασπονδοῦντα, παραβαίνοντα τὰς συνθήκας, ἀδικοῦντα. Τὰ ἐκδικήματα τοῦ Δεκεβάλου ἐς τοσόνδε προσεληλύθει, ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι πολέμῳ καταπαῦσαι ἐξυβρίζοντα.

II, 500. Ζάμολξις. Πυθαγόρᾳ δουλεύσας, ὡς Ἡρόδοτος δ΄. Σκύθης. ὃς ἐπανελθὼν ἐδίδασκε περὶ τοῦ ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχήν. Μνασέας δὲ παρὰ Γέταις τὸν Κρόνον τιμᾶσθαι καὶ καλεῖσθαι Ζάμολξιν. Ἑλλάνικος δὲ ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς νόμοις φησίν, ὅτι Ἑλληνικός τε γεγονὼς τελετὰς κατέδειξε Γέταις τοῖς ἐν Θρᾴκῃ καὶ ἔλεγεν, ὅτι οὔτ' ἂν αὐτὸς ἀποθάνοι οὔθ' οἱ μετὰ τούτου, ἀλλ' ἕξουσι πάντα ἀγαθά· ἅμα δὲ ταῦτα λέγων ᾠκοδόμει οἴκημα κατάγαιον. ἔπειτα ἀφανισθεὶς αἰφνίδιον ἐκ Θρᾳκῶν ἐν τούτῳ διῃτᾶτο. οἱ δὲ Γέται ἐπόθουν αὐτόν. Τετάρτῳ δὲ ἔτει πάλιν φαίνεται, καὶ οἱ Θρᾶκες αὐτῷ πάντα ἐπίστευσαν. λέγουσι δέ τινες, ὡς ὁ Ζάμολξις ἐδούλευσε Πυθαγόρᾳ Μνεσάρχου Σαμίῳ καὶ ἐλευθερωθεὶς ταῦτα ἐσοφίζετο· ἀλλὰ πολὺ πρότερος δοκεῖ ὁ Ζάμολξις Πυθαγόρου γενέσθαι. ἀθανατίζουσιν δὲ καὶ Τέριζοι καὶ Κρόβυζοι καὶ τοὺς ἀποθανοῦντες ὡς Ζάμολξίν φασιν οἴχεσθαι, ἥξειν δὲ αὖθις· καὶ ταῦτα ἀεὶ νομίζουσιν ἀληθεύειν. θύουσι δὲ καὶ εὐωχοῦνται, ὡς αὖθις ἥξοντος τοῦ ἀποθανόντος.

II, 501. Ζέρκων, Σκύθης οὕτω καλούμενος, Μαυρούσιος τὸ γένος... Ἄσπαρι τῷ Ἀρδαβουρίῳ ἐδεδώρητο, καθ' ὃν ἐν Λιβύῃ διέτριβε χρόνον. ἥλω δὲ τῶν βαρβάρων ἐς τὴν Θρᾳκῶν ἐμβαλόντων καὶ παρὰ τοὺς βασιλείους ἤχθη Σκύθας.

II, 721. Θορυβούντων. ταραττομένων. Θορυβούντων δὲ τῶν Γετῶν καὶ αὐτίκα τιμωρεῖσθαι δεομένων, ἐπικρατῆσαι Δουρὰν ὄνομα, ὑποθέμενον τῷ βασιλεῖ τοῦτον φυλαχθῆναι.

III, 56. Καταρράκται: πέτραι ἐν τῷ Ἴστρῳ ποταμῷ, ὄρους τρόπον τινὰ ὑπὸ τῷ ῥεύματι ἐπὶ παντὸς τοῦ πλάτους ὑποπεφυκότος, οἷς ἅπασιν ὁ ποταμὸς ἐμπίπτων μετὰ μεγίστου πατάγου ἀνακόπτεται, καὶ καχλάζων περὶ ταῖς πέτραις, ἔπειτα ὑπερφερόμενος ἑλιγμούς τε καὶ παλιρροίας χαρύβδεις, κυκλουμένου τοῦ ῥεύματος, ἀποτελεῖ· καὶ τὸ σύμπαν, ὁ ποταμὸς κατὰ ταῦτα τὰ χωρία οὐ πολὺ ἀπέοικε τοῦ κατὰ Σικελίαν πορθμοῦ.

III, 256. Λείας: πραίδας ἀπὸ πολεμίων... Σκυθῶν ἐπιδραμόντων τὴν Ῥωμαίων χώραν καὶ πολλὴν λείαν παρασυράντων, ὁ βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ὀργισθεὶς καὶ βοήσας μειζόνως ἐρράγη τὰς τῆς φωνῆς αἴτια καὶ ἐτελεύτησε.

IV, 262. Πυθαγόρας, Σάμιος... δοῦλος δὲ ἦν αὐτῷ Ζάμολξις, ᾧ Γέται ὡς Κρόνῳ θύουσι.

IV, 382. Σκλαβηνόν: ἔθνος τὸ πέραθεν τοῦ Ἴστρου.

IV, 389. Σκύθαι· ὅτι ἐπὶ Κλαυδίου βασιλέως Ῥωμαίων Σκυθῶν οἱ περιλειφθέντες ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐπαρθέντες ἐφόδων ἐπὶ Γαλλιηνοῦ τοῦ μικροῦ, Ἐρούλους καὶ Πευκίστας καὶ Γότθους παραλαβόντες καὶ περὶ τὸν Τύραννον ποταμὸν ἀθροισθέντες εἰσέβαλον εἰς τὸν Πόντον. ναυπηγησάμενοι δὲ πλοῖα

II, 322. Insolent: care violează, care calcă convențiile și comite o nedreptate. Abaterile lui Decebal ajunseseră la un așa grad de insolență, încît a fost necesar ca insolentul să fie oprit prin război [2].

II, 500. Zamolxis: a fost sclavul lui Pitagora, cum spune Herodot, în cartea a patra. Era scit. Întorcîndu-se (acasă) învăța că sufletul este nemuritor. Mnaseas [3] arată că la geți Cronos era cinstit și numit Zamolxis. Hellanicos [4] în „Legiuirile barbare spune că (Zamolxis) a devenit grec și a arătat geților din Tracia ceremonii de inițiere în mistere și le-a mărturisit că el nu va muri și nici cei care sînt cu dînsul, ci vor avea parte de toate bunătățile. Spunînd acestea și-a construit o locuință sub pămînt. Apoi a dispărut dintr-o dată din mijlocul tracilor și își petrecea vremea în ea. Geții îl doreau. În al patrulea an a apărut din nou, iar tracii au căpătat deplină încredere în el. Unii susțin că Zamolxis a fost sclavul lui Pitagora, fiul lui Mnesarchos din Samos și, după ce a fost eliberat, propăvăduia aceste învățături. Dar se pare că Zamolxis a trăit cu mult înainte de Pitagora. Cred în nemurire și terizii și crobyzii și socotesc că cei morți se duc, cum spune Zamolxis, dar se vor întoarce din nou. Ei cred mereu că acestea sînt adevărate. Jertfesc și fac praznice, ca și cum mortul se va întoarce înapoi.

II 501. Zercon, numit astfel; scit, dar de neam era maur...Fusese oferit în dar lui Aspar Ardaburios [5], pe lîngă care a petrecut un timp în Libia. A fost luat prizonier de barbari care au năvălit în Tracia și a fost dus la sciții regali.

II 721. Cei care provoacă dezordini: care se răscoală. Provocînd dezordini și fiindu-le îndată teamă că vor fi pedepsiți, geții au cucerit (localitatea) cu numele Dura, pusă pentru paza împăratului.

III, 56. Cataracte: stînci în fluviul Istru [6], un soi de ridicături așezate sub curentul apei pe toată lățimea ei. Fluviul cade cu toată puterea asupra tuturor acestor stînci, se lovește de ele, mugește printre pietre, apoi trece peste ele în vîrtejuri, reveniri și bulboane, încolăcindu-se. În general, fluviul nu se deosebește mult în aceste locuri de strîmtoarea siciliană.

III, 256. Captură: prăzi de la inamici... Năvălind pe pămîntul sciților și luînd multă captură, împăratul Valentinianus s-a supărat și a țipat mai mult (decît a trebuit). I s-au rupt coardele vocale și a încetat din viață.

IV, 262. Pitagora din Samos... Acestuia i-a fost sclav Zamolxis, căruia geții îi aduc jertfe ca lui Cronos.

IV, 382. Sclavin: neam de dincolo de Istru.

IV, 389. Sciți: sub Claudius, împăratul romanilor, rămășițele sciților mînate de năvălirile precedente din timpul împăratului Gallienus cel Mic, luînd cu ei pe heruli, pe peuciști și pe goți, s-au adunat lîngă fluviul Tyras și au năvălit în Pont. Echipînd nouă sute de corăbii și îmbarcînd pe

---

[2] Aluzie la pregătirile lui Decebal între cele două războaie (cf. IR, p. 599 n. 54).
[3] Cf. IR, p. 157.
[4] Contemporan cu Herodot. S-au păstrat de la el numai cîteva fragmente. Cf. IR, p. 21.
[5] Flavius Ardaburios Aspar, consul în Bizanț în anul 434. Cf. supra I, 343.
[6] Porțile de fier.

ἐννακοσία καὶ τούτοις ἐμβιβάσαντες β' καὶ λ' μυριάδας, ἄραντες διὰ τοῦ Πόντου, πόλει Τόμει προβαλόντες ἀπεκρούσθησαν. ὡσαύτως καὶ Μαρκιανουπόλει· ἐπεὶ δὲ τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος κατέλαβον, ἐκ τοῦ ῥεύματος τὰ πλοῖα ἀλλήλοις προσήραττε, καὶ ἐφέρετο τὰ σκάφη σὺν οὐδενὶ κόσμῳ, τῶν κυβερνητῶν μεθιέντων τοὺς οἴακας· ὥστε τὰς μὲν καταδῦναι αὐτάνδρους τινὰς δὲ καὶ ἀνδρῶν ἐρήμους ὀκεῖλαι· καὶ πλεῖστοι ἀπώλοντο· οἱ δὲ περιλειφθέντες τὴν ἐπὶ Κύζικον ἔπλεον καὶ ἄχρι τοῦ Ἄθω παρενεχθέντες καὶ τῶν πλοίων ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι Κασσάνδρειαν καὶ Θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν. ἀποκρουσθέντες δὲ εἰς τὴν μεσόγειον ἀναβάντες πᾶσαν χώραν ἐληΐζοντο καὶ κατὰ διαφόρους χώρας διεφθείροντο· ὅσοι δὲ διεσώθησαν, Ῥωμαίους συνηριθμήθησαν καὶ πρὸς γεωργίαν ἐτράποντο.

IV, 617. Οἰκετία. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει τὰς τῶν Γετῶν ἐπιφανεστάτας οἰκετίας ἠθροῖσθαι ἔφασκον.

IV, 647. Ὑπεδέξαντο καὶ ὑπεδέχοντο. πολλοὶ δὲ τῶν Γετῶν μεθίσταντο καὶ τρισχίλιοι κατεκομίσθησαν. ἐντυχόντες δὲ τοὺς στρατηγοῖς εὖνοι τε ἔσσεσθαι ὑπεδέχοντο καὶ ὑπακούειν τοῖς ἐπιτάγμασιν.

IV, 669. Ὑπόδικοι: κατάκριτοι· στρατιῶται ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργίᾳ δρασμὸν βουλεύοντες παρὰ Δεκέβαλον θανάτῳ κολάζονται.

IV, 796. Φοιδεράτοι: οὕτω καλοῦσι Ῥωμαῖοι τοὺς ὑποσπόνδους τῶν Σκυθῶν.

ele trei sute şi douăzeci de mii de oameni [7], au străbătut Pontul şi au năvălit asupra oraşului Tomis, asediindu-l. La fel (au făcut) şi la Marcianopolis. Cînd au ajuns la strîmtorile Propontidei, bărcile s-au lovit unele de altele din cauza curentului şi au fost mînate în dezordine, deoarece cîrmacii au pierdut controlul cîrmelor: unele s-au scufundat cu oameni cu tot, iar altele au ajuns la ţărm goale. Cei mai mulţi au pierit. Cei rămaşi au plutit spre Cizic şi au fost duşi de ape pînă la Athos. Avînd grijă de corăbii, ei asediază Casandreia şi Tesalonicul. Pătrunzînd şi înaintînd spre continent, au pustiit tot ţinutul şi au distrus diferite regiuni. Cîţi au scăpat au fost trecuţi în rîndul romanilor şi îndreptaţi spre agricultură.

IV, 617. Oiketia. În acest oraş se spunea că s-au adunat cele mai vestite soiuri de sclavi domestici ale geţilor.

IV, 647. Şi-au luat obligaţia şi au acceptat. Mulţi dintre geţi s-au strămutat şi trei mii au fost aduşi mai în jos. Avînd de gînd să fie binevoitori cu conducătorii şi-au luat obligaţia să asculte şi de poruncile lor.

IV, 669. Puşi sub învinuire: acuzaţi. Soldaţii învinuiţi de fapte rele, care voiau să fugă la Decebal, erau pedepsiţi cu moartea [8].

IV, 796. Federaţi: astfel îi numesc romanii pe aceia dintre sciţi cu care au tratate de alianţă.

---

[7] Invazia s-a terminat prin celebra bătălie de la Naissus din 269, în care Claudius II i-a distrus pe goţi.

[8] Pentru aceasta a existat şi o clauză în tratatul încheiat după primul război (cf. Dio Cassius, LXVIII, 8, 5–6 = IR, p. 691).

LXXXVI. ACTA SANCTORUM

ASS, Ian. I, 82. In Ponto, civitate Tomis, trium fratrum Argaei, Narcissi et Marcellini pueri, qui sub Licinio principe inter tyrones comprehensus, cum nollet militare caesus ad mortem, et diu in carcere maceratus atque in mare mersus, martyrium consummavit.

ASS, Ian. I, 133. In Tomis civitate natale S. Theogenis Martyris, filii Episcopi... et Petri Martyris.

In Tomis civitate natalis Titi Episcopi (imo Theogenis filii Episcopi) qui sub Licinio inter tyrones comprehensus, cum nollet militare, caesus ad mortem, carcere mancipatus, missus in cippo est, donec relatione esset responsum: dimersoque in mare delato corpore eius in littore, a religiosissimis viris depositus est in villa Amandi religiosi viri, ubi fiunt curationes magnae.

LXXXVI. ACTA SANCTORUM

Tradiția manuscrisă privitoare la faptele sfinților bisericii creștine este extrem de bogată, deoarece biserica a avut mijloace îndestulătoare spre a multiplica și răspîndi aceste știri. Cele mai multe sînt legendare, dar cuprind și un sîmbure de adevăr în referințele lor privitoare la viața de toate zilele. O bună parte dintre aceste scrieri sînt anterioare sec. al VI-lea, dar au fost păstrate în copii relativ tardive, de după sec. al IX-lea. Ele au fost culese cu răbdare într-o colecție sistematică, de către Ioanes Bollandus, iar colecția lui a fost completată treptat după moartea fondatorului și numără astăzi peste 70 de volume mari. În afară de aceste volume, revista „Analecta Bollandiana" publică regulat texte suplimentare. În colecția lui Ioannes Bollandus textele au fost rînduite în ordine calendaristică, pe zile, săptămîni și luni. Fiecare lună a anului cuprinde mai multe volume numerotate cu cifre romane.

Edițiile folosite: *Acta sanctorum...*, collegit Ioannes Bollandus. Editio nova curante Ioanne Carmandet, Paris-Bruxelles-Roma, 1845—1959; abreviat ASS. Pentru Sava Gotul am dat textul stabilit de N. Delehaye; „Analecta Bollandiana", XXXI, 1912, p. 216—221 și comentat, vezi *Les Actes de saint Savas. Historire et archéologie,* în „Revue des études sud-est européennes", VII, 1969, p. 175—185.

FAPTELE SFINȚILOR

ASS, ian. I, 82. În Pont, în cetatea Tomis, se sărbătorește ziua a trei frați tineri: Argaeus, Marcissus și Marcellinus. Acesta fu prins între recruți sub împăratul Licinius[1]: deoarece refuza să facă serviciul militar, fu bătut pînă la moarte, chinuit multă vreme în închisoare și aruncat în mare, ispășind martiriul.

ASS, ian. I, 133. În cetatea Tomis se sărbătorește ziua nașterii[2] s. Theogenes martirul, fiul lui Episcopus... și a lui Petru martirul.

În cetatea Tomis este sărbătorită ziua de naștere a lui Titus Episcopus (*mai bine*: a lui Theogenes, fiul lui Episcopus); prins între recruți, sub împăratul Licinius, refuza să facă serviciul militar; bătut pînă la moarte, aruncat în închisoare, pus pe stîlp pînă dă răspuns, aruncat în mare și corpul adus pe țărm, a fost înmormîntat de bărbați foarte evlavioși în proprietatea agricolă a lui Amandus, bărbat evlavios, unde s-au făcut îngrijiri deosebite.

[1] După anul 320 au loc persecuțiile ce vor duce la conflictul cu Constantin și la înfrîngerea din anul 324.

[2] Aici prin ziua nașterii se înțelege moartea martirului, considerată ca naștere pentru viața veșnică.

ASS, Ian. I, 134. Item Phili Episcopi: qui sub Licinio Caesare inter tyrones comprehensus, cum nollet militare, caesus ad mortem, et diu in carcere maceratus et in cippo missus, deinde in mare demersus, martyrium consummavit. Cuius corpus ad littus delatum et a religiosis viris depositum magnis coruscat virtutibus.

ASS, Ian. I, 135. Postquam autem missus est beatissimus martyr in mare, venerunt fideles fratres, scilicet Eutyches, Eustathius, Zoticus et alii multi ex fratribus, et sustulerunt corpus eius de littore; erant autem et ipsi fideles, et timentes Deum, et posuerunt corpus eius in loculo, et pertulerunt nocte, et sepelierunt illud iuxta muros civitatis, in villa Adamanti fidelissimi viri in hypogeo.

ASS, Ian. I, 324. Apud Sirmium Athanasi...

ASS, Ian. I, 365. In Dacia S. Nicaetae Episcopi, qui feras et barbaras gentes Evangelii praedicatione mites reddidit ac mansuetas.

ASS, Ian. I, 470. Et in Sirmis Anastasi, Iocundi, Ratitis, Petri, Flori, Tilis, Floriani, Tatiae.

ASS, Ian. I, 486. Tempore quo Attila rex Hunnorum defunctus est utraque Pannonia, ceteraque confinia Danubii rebus turbabantur ambiguis: ac primum inter filios eius, de obtinendo regno magna exorta certamina, qui morbo iniquae dominationis inflati, materia sui sceleris accepere patris interitum. Tunc itaque sanctissimus dei famulus Severinis de partibus Orientis adveniens, in vicinis Norici Ripensis et Pannoniarum partibus, quod Asturis dicitur, oppido morabatur...

ASS, Ian. II, 50. Singidoni in Mysia superiori sanctorum Martyrum Hermyli et Stratonici, qui post saeva tormenta sub Licinio Imperatore in Istrum flumen demersi sunt.

ASS, Ian. II, 261, anno 372. Alter (scil. Sabba) Gothus sub fine eiusdem saeculi, a Gothorum rege Athanarico martyrio affectus, egregie triumfavit.

ASS, Ian. III, 235. Tomis in Scythia S. Britannionis Episcopi, qui mira sanctitate et zelo Catholicae fidei, sub Valente Imperatore Ariano, cui restitit, in Ecclesia floruit.

ASS, Ian. III, 235. Scythas praedicant simili de caussa in fide persistere. Gens ista multas quidem habet urbes, pagos, et castella, sed principatum obtinet Tomis, quae est urbs magna et opulenta prope mare posita, ad laevam cum quis ad Pontum Euxinum navigat. Vetus consuetudo est, quae ibi etiamnum servatur, ut unus Episcopus totius illius gentis Ecclesiis praesit.

Itaque tempore, de quo iam loquimur, illas administravit Brettanio, quando etiam Imperator Tomim advenit. Postquam autem accessit ad ecclesiam, et pro more suo ei persuadere conatus est, ut cum Arianis communicaret; Brettanio constanter admodum apud Imperatore, et bibere pro doctrina Concilii Nicaeni locutus, recessit ab eo, et ad alteram ecclesiam se contulit. Quem populus quoque secutus est. Fere autem ab universa civitate eo concursum est, partim Imperatorem viderent, partim quod alquid rerum eum moliturum exspectarent.

ASS, ian. I, 134. Tot la Tomis se sărbătorește ziua de naștere a lui Philus Episcopus: prins sub împăratul Licinius Caesar, nevrînd să facă serviciul militar, bătut pînă la moarte, chinuit în închisoare, pus pe stîlp și cufundat în mare și-a ispășit martirajul. Trupul lui, adus pînă la țărm și înmormîntat de bărbați evalavioși, strălucește de mari virtuți.

ASS, ian. I, 135. După ce preafericitul martir a fost aruncat în mare, veniră frații credincioși, anume Eutyches, Eustathius, Zoticus și alți mulți frați și ridicară trupul de pe țărm; și ei erau credincioși și temători de Dumnezeu. Puseră trupul într-un sicriu, îl duseră noaptea și-l îngropară lîngă zidurile cetății, în proprietatea agricolă a lui Adamantius, bărbat foarte credincios, într-o boltă subterană.

ASS, ian. I, 324. La Sirmium a avut loc martiriul lui Atanasie.

ASS, ian. I, 365. În Dacia se face sărbătorirea s. Niceta episcopul, care prin predicarea evangheliei a făqut blînde și domesticite neamuri sălbatice și barbare.

ASS, ian. I, 470. Și în Sirmium se sărbătorește martiriul lui Anastasius, Jucundus, Ratites, Petru, Florus, Tilis, Florianus și Tatia.

ASS, ian. I, 486. În vremea cînd a murit Attila, regele hunilor, cele două Pannonii și celelalte ținuturi mărginașe ale Dunării erau tulburate de evenimente grele. Mai întîi între fiii lui s-au iscat mari certuri pentru domnie: umflați de boala unei domnii nedrepte, ei au găsit prilej de crimă în moartea tatălui lor. Pe atunci preasfințitul rob al lui Dumnezeu Severinus, venit din părțile Răsăritului, viețuia în părțile megieșe ale Noricului Ripense și ale Pannoniilor, în orașul zis Asturis.

ASS, ian. II, 50. La Singidunum, în Moesia -de-Sus, se face sărbătorirea sfinților martiri Hermylus și Stratonicus, care, după chinuri îngrozitoare, au fost cufundați în fluviul Istru sub împăratul Licinnius.

ASS, ian. II, 261, anul 372. Al doilea got (adică Sava) a triumfat strălucit spre sfîrșitul acestui veac, fiind martirizat de Athanaricus, regele goților.

ASS, ian. III, 235. La Tomis, în Sciția, se sărbătorește ziua sf. Bretannio episcopul, care a strălucit în biserică printr-o admirabilă sfințenie și zel pentru credința sobornicească, sub împăratul arian Valens, căruia i s-a împotrivit.

ASS, ian. III, 235. Se spune[3] că sciții sînt statornici în credință dintr-o cauză asemănătoare. În adevăr acest neam are multe orașe, sate, locuri fortificate, dar întîietatea o deține Tomis, oraș mare și bogat, așezat aproape de mare, pe stînga cînd navighează cineva în Pontul Euxin. Este un vechi obicei, care se păstrează și acum, ca în fruntea bisericilor acelui neam în întregime să fie un singur episcop. Așadar în vremea despre care vorbim le cîrmuia Brettanio, cînd a venit la Tomis chiar împăratul. După ce a venit la biserică și potrivit obiceiului său a încercat să-l convingă ca să se unească cu arienii, Brettanio a vorbit în fața împăratului cu statornicie și liber în favoarea doctrinei sinodului de la Niceea, apoi s-a depărtat de el și s-a dus la altă biserică. L-a urmat și poporul. Aproape din toată cetatea au alergat oamenii într-acolo, pe de o parte ca să vadă pe împărat, pe de altă parte fiindcă se așteptau că el pune la cale vreo răscoală.

[3] Pentru tot pasajul cf. supra Sozomenos VI, 21.

Valens igitur cum suis derelictus, illud velut contumeliae loco factum graviter tulit. Atque Brettanionem comprehensum in exilium deduci mandavit: quem non multo post denuo reduci permisit. Nam cum videret, credo, Scythas Episcopi exilium iniquo animo pati, non parum veritus est, ne novis rebus studerent: quos quidem et fortes esse, et ipso locorum situ Imperio Romano necessarios videbat; quippe qui impetum Barbarorum illam orbis partem incolentium propulsarent. Itaque Imperatoris conatus sic a Brettanione compressus est...

ASS, Febr. III, 3. Circa an. CCCII. Apud Sirmium Sinerii monachi, et XLII Martyrum.

... Apud Sirmium B. Sineri... monachi et Martyris, qui iubente Maximiano Imp. tentus, cum se Christianum esse confiteretur, capite caesus est.

ASS, Mart.III. 553. Hic Sanctus (scil. Irenaeus). sub Diocletiano fuit Episcopus Sirmii, et comprehensus a Sirmio ductus est in Pannoniam... et oblatus Praesidi Probo: coram quo confitens et praedicans eam fidem, quae est in Christum verum Deum nostrum, in carcerem coniectus est; tum verberatus ac denique sententia accepta, gladio decollatus, coniectus est in fluvium Savum... atque ita martyrium consummavit.

ASS‘ Mart III, 19... Ὁ δὲ γέγονε καὶ περὶ τὸν Ἐπίσκοπον Εἰρηναῖον τῆς τοῦ Σιρμίου πόλεως...

Προσαχθεὶς οὖν τῷ τηνικαῦτα τῆς Παννονίας ἡγεμόνι Πρόβῳ, καὶ ἐπερωθεὶς, εἰ βούλοιτο θῦσαι, ἀπεκρίνατο ὁ μακάριος Εἰρηναῖος. Ἀλλ’ οὐδὲ ζῆν μεθ’ ὑμῶν αἱροῦμαι...

Καὶ μετὰ τό παραγενέσθαι εἰς τὴν γέφυραν, ἥτις καλεῖται Ἄρτεμις ... πληγεὶς τῷ ξίφει ἐπέμφθη εἰς τὸν Σαὸν ποταμόν.

Ἐπράχθη δὲ ταῦτα μηνὶ Αὐούστῳ εἰκάδι πρώτῃ, ἐν Σιρμίῳ, ἡγεμονεύοντος Πρόβου...

ASS, Mart. III, 614. In Sirmio SS. Montani Presbyteri et Maximae uxoris eius: qui comprehensi, missi sunt in fluvium, et aliorum quadraginta Martyrum.

ASS, Aprilis I, 244. In Scythia civitate Tomis; natalis sanctorum Evagrii et Benigni...

In Scythia natale SS. Thomae, Evagrii, Benigni cum aliis quinque...

Evagrius et Benignus Martyres coronas percipiunt in Scythia, civitate Tomis, III Nonas Aprilis.

ASS, Aprilis I, 534. Et in Sirmio Rosinae, Moderatae, Romanae, Secundi cum aliis septem, Florentini, Geminiani.

ASS, Aprilis I, 854. Alexandriae Apollonii Presbyteri, et in Dacia Repensi, Gaiani Diaconi.

ASS, Aprilis II, 126. Certamen sanctorum Martyrum, Maximi, Dadae, Cyntilliani. Hi erant temporibus Diocletiani et Maximiani sub Consulibus Galinio et Tarquinio, oriundi ex urbe Dorostolo in secunda Mysia. Ex his S. Maximus erat sanctae Ecclesiae Lector...

Așadar, părăsit împreună cu ai săi, Valens a scotit această faptă ca o ocară și a poruncit să fie prins Brettanio și dus în exil. Nu după multă vreme a îngăduit ca el să fie adus iarăși înapoi. Căci vedea, cred, că sciții suferă cu greu exilul episcopului, și nu puțin s-a temut ca nu cumva să se gîndească la răscoală; vedea în adevăr că ei sînt puternici și, prin însăși poziția locurilor, necesari Imperiului roman, ca unii care respingeau năvălirea barbarilor în acea parte a lumii. Așadar, în felul acesta a fost constrînsă îndrăzneala împăratului...

ASS, feb. III, 3. În jurul anului 302. La Sirmium se sărbătorește ziua monahului Sinerius și a patruzeci și doi de martiri. ... La Sirmium se sărbătorește ziua fericitului Sinerius, monah și martir, care, fiind prins din porunca împăratului Maximianus, fiindcă mărturisea că este creștin, a fost ucis prin tăierea capului.

ASS, mart. III, 553. Acest sfînt (adică Irineu) a fost episcop la Sirmium sub Dioclețian și, fiind prins, a fost dus de la Sirmium în Pannonia... și înfățișat guvernatorului Probus. Mărturisind înaintea acestuia și arătînd pe față credința în Hristos, adevăratul nostru dumnezeu, a fost aruncat în închisoare; apoi lovit cu vergi și după primirea sentinței, decapitat cu sabia a fost aruncat în rîul Sava... Și așa a suferit martiriul.

ASS, mart. III, 19... Aceasta s-a întîmplat și cu episcopul Irineu al orașului Sirmium...

Fiind adus la Probus, guvernatorul Pannoniei în această parte, și fiind întrebat dacă voiește să jertfească, fericitul Irineu a răspuns: „Dar nu prefer să trăiesc împreună cu voi..."

Și după ce au ajuns la podul ce se cheamă Artemis, ... fiind lovit cu sabia, a fost aruncat în rîul Sava.

Săvîrșitu-s-au acestea în luna august, douăzeci și unu, în Sirmium, pe timpul guvernării lui Probus.

ASS, mart. III, 614. În Sirmium se sărbătorește ziua sfinților Montanus presbiterul și a Maximei, soția lui; fiind prinși, aceștia au fost aruncați în rîu; se mai sărbătorește și ziua altor patruzeci de martiri.

ASS, aprilie, I, 244. În Sciția, în cetatea Tomis; ziua de naștere a sfinților Evagrius și Benignius...

În Sciția, ziua de naștere a sfinților Toma, Evagrius, Benignus și alți cinci...

Evagrius și Benignus martirii și-au primit cununile (de martiri) în Sciția, în cetatea Tomis, la 3 aprilie.

ASS, aprilie, I, 534. Și în Sirmium se sărbătorește ziua maritirului Rosinei, Moderatei, Romanei a lui Secundus cu alții șapte, a lui Florentinus, Geminianus.

ASS, aprilie I, 854. La Alexandria (ziua martirului) lui Apollonius presbiterul și, în Dacia Ripensis, al lui Gaianus diaconul.

ASS, aprilie II, 126. Lupta sfinților martiri: Maximus, Dada și Quintilianus. Aceștia erau în timpul lui Dioclețian și Maximian, sub consulii Gabinius și Tarquinius, de fel din orașul Dorostolus în Moesia secunda. Dintre ei, sf. Maximus era citeț al sfintei biserici...

În aceeași zi (= 2 august) s-a făcut aflarea sfintelor moaște ale lui Maximus, Dada și Quintilianus. Aceștia erau sub împăratul Maximian în Doros-

Eodem die Inventio sacrarum reliquiarum Maximi, Dadae et Cyntilliani... facta. Erant hi sub Maximiano Imperatore in Dorostolo civitate secundae Mysiae: et cum oblati essent Tarquinio Consuli, ac nollent diis immolare, verberati sunt et abducti in proprium locum, Ozobia dictum, ubi die XXVIII Aprilis capite plexi sunt.

ASS, Aprilis II, 753. Sub imitium seculi V.

Tomis in Scythia S. Theotimi Episcopi, quem ob insignem eius sanctitatem atque miracula, etiam infideles barbari venerati sunt.

... Tomitanam et reliquae Scytiae Eclesiam gubernabat Theotimus Scytha, vir in philosofia enutritus, quem ob virtutem admiratione et laude prosequentes barbari Hunni, accolae Istri, Deum Romanorum appellabant, nam sane divinas in eo virtutes experti fuerant. Fertur enim, quod aliquando iter per hanc barbarorum terram facientes, eadem via obviam facti sunt iis, qui ad praedationem adequitabant. Lamentatibus igitur eius sociis, perinde ac si perituri essent, ille descendens ab equo orabat: quo facto barbari neque ipsi, neque comitibus eius, neque equis quibus insidebant nocuerunt, sed intuiti praeterierunt. Cum autem crebris incursionibus Scythas infestarent Hunni, quamvis natura sua essent feri; tamen eos ad mansuetudinem convertit, tum conviviis tum muneribus liberaliter excipiens. Qua quidem ex re vir quidam barbarus opulentum esse eum suspicatus, dolo capere statuerat. Parato igitur ad hoc laqueo ad scutum alligato, sicut in hostes consueverat; illi dum colloquitur, sublata dextra funem immisurus erat, tanquam eum ad se et ad contribules attracturus. At vero manus in ipso conatu elevata, in aere remansit...

Floruit temporibus Arcadii Imperatoris, interfuitque Synodo Constantinopolitanae...

ASS, Aprilis II, 2† (=962), 1. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἡ παροικοῦσα Γοτθίᾳ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ παροικούσῃ Καππαδοκίᾳ καὶ πάσαις ταῖς κατὰ τόπον τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας παροικίαις...

Οὗτος (=Σάβας) γὰρ Γότθος ὢν τῷ γένει καὶ διατελῶν ἐν τῇ Γοτθίᾳ, ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης ἐφάνη ὡς φωστὴρ ἐν κόσμῳ, μιμούμενος τοὺς ἁγίους...

3. Οὐχ ἅπαξ γὰρ ἀλλὰ πλεονάκις πρὸ τοῦ τελειωθῆναι αὐτὸν ἐν πίστει ἔργον ἐπεδείξατο εὐσεβές· πρῶτον μὲν γὰρ ὡς ἤρξαντο οἱ κατὰ τὴν Γοτθίαν μεγιστᾶνες κινεῖσθαι κατὰ τῶν χριστιανῶν, ἀναγκάζοντες αὐτοὺς ἐσθίειν εἰδωλόθυτα, ἔδοξέ τίσιν ἐθνικοῖς τῶν κατὰ τὴν κώμην, ἐν ᾗ διῆγεν ὁ Σάβας, ἵνα κρέα μὴ εἰδωλόθυτα ἀντὶ εἰδωλοθύτων ποιήσωσι τοὺς προσήκοντας αὐτοῖς χρυστιανοὺς φαγεῖν ἐπὶ τῶν διωκτῶν δημοσίᾳ, ἐπὶ τὸ τοὺς μὲν ἰδίους ἀμώμους φυλάξαι τοὺς δὲ διώκτας ἀπατῆσαι. Ὅπερ γνοὺς ὁ μακάριος Σάβας οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ ἔφαγεν τῶν ἀπειρημένων βρωμάτων ἀλλὰ καὶ παρελθὼν εἰς τὸ μέσον διεμαρτύρατο τοῖς πᾶσι λέγων· «Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τῶν κρεῶν ἐκείνων, χριστιανὸς οὗτος εἶναι οὐ δύναται·» καὶ διεκώλυσε τοὺς πάντας μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου. Τούτου γοῦν ἕνεκεν οἱ τὴν τοιαύτην ἀπάτην μηχανώμενοι ἐξέβαλον αὐτὸν τῆς κώμης· εἶτα δὲ μετὰ χρόνον τινὰ ἐπέτρεψαν αὐτὸν ἐπανελθεῖν. Πάλιν δὲ κινηθέντος πειρασμοῦ κατὰ τὸ εἰωθὸς ὑπὸ τῶν Γότθων, τινὲς τῶν ἐκ τῆς προειρημένης κώμης

tolus, cetate din Moesia secunda. Cînd au fost aduși înaintea consulului Tarquinius și n-au voit să jertfească zeilor, au fost loviți cu vergi și duși într-un loc propriu al lor, numit Ozobia, unde în ziua a douăzeci și opta a lui aprilie au fo it decapitați.

ASS, aprilie II, 753. Către începutul sec. al V-lea.

La Tomis în Sciția (se cinstește ziua) sf. Theotimus episcopul, pe care l-au venerat chiar și barbarii necredincioși, datorită sfințeniei și minunilorlui.

...Biseria tomitană și a restului Sciției o cîrmuia Theotimus scitul,[4] bărbat hrănit întru filozofie, pe care chiar barbarii huni, locuitori lîngă Istru, copleșindu-l cu laudă și cu admirație pentru virtutea lui, îl numeau zeul romanilor; în adevăr constataseră la el puteri divine. Căci se spune că mergînd odată prin această țară a barbarilor, au dat în calea lor de cei care se duceau călare la prădăciune. Cum tovarășii lui se tînguiau, ca și cum aveau să piară, el coborî de pe cal și se rugă; în urma acestui fapt, barbarii nu l-au vătămat nici pe el, nici pe însoțitorii lui, nici caii pe care ședeau, ci privind au trecut pe alături. Pe cînd hunii supărau pe sciți cu desele lor năvăliri, deși din firea lor erau sălbatici, totuși i-a făcut să se întoarcă la blîndețe, primindu-i generos, cînd cu oaspețe, cînd cu daruri. De aceea un oarecare barbar, bănuind că el este bogat se hotărîse să-l înșele. Pregătind deci pentru aceasta un laț legat de scut, cum obișnuia împotriva dușmanilor, pe cînd vorbea cu el, ridică mîna dreaptă, cu gîndul să arunce funia, ca și cum ar fi vrut să-l tragă la el și la tovarășii lui. Dar chiar în momentul încercării, mîna a rămas nemișcată în aer...

A înflorit în timpul împăratului Arcadius și a luat parte la sinodul din Constantinopol...

ASS, aprilie II, 2 (= 962). Biserica lui Dumnezeu care sălășuiește în țara goților către biserica lui Dumnezeu din Capadocia și către toate parohiile bisericii catolice din acel loc...

Acesta (= Sava) fiind got de neam și petrecîndu-și viața în țara goților în mijlocul unei populații sucite și curioase, se arăta ca o stea în lume, imitînd pe sfinți...

3. Căci nu odată, ci adesea, înainte de a se săvîrși, a dat dovadă de fapte evlavioase întru credință. Întîi cînd mai marii din țara goților au început să se agite împotriva creștinilor, silindu-i să mănînce carne de victime, unii dintre băștinașii din satul în care ședea Sava au fost de părere ca pe creștinii de la ei să-i facă să mănînce carne neprovenită de la victime în loc de carne de victime la apariția persecutorilor, pentru a-i păstra neprihăniți și pe ei și pe ai lor și a înșela pe prigonitori. Aflînd aceasta, fericitul Sava nu numai că n-a mîncat din aceste mîncăruri, dar venind în mijloc, a protestat înaintea tuturor, spunînd: „Dacă cineva mănîncă din acele cărnuri, nu poate fi creștin". Și i-a împiedicat pe toți să cadă în plasa diavolului. Pentru acest lucru cei care uneltiseră această înșelăciune l-au izgonit din sat, apoi după cîtva timp, i-au îngăduit să vină înapoi. Punîndu-le la cale iarăși o încercare, ca de obicei, de către goți, unii dintre băștinașii din acel sat, aducînd jertre zeilor

[4] Cf. supra Sozomenos VI, 26.

[5] În anul 372, în cursul persecuției lui Athanarich a murit și Sava gotul. Cf. supra Vasile cel Mare, *Epist.*, CLV,CLXIV,CLXV.

ἐθνικῶν θυσίας τοῖς δαιμονίοις ἔμελλον ὀμνύειν τῷ διώκτῃ μὴ εἶναί τινα χριστιανὸν ἐν τῇ κώμῃ αὐτῶν. Ὁ δὲ Σάβας παρρησιασάμενος πάλιν καὶ παρελθὼν ἐν μέσῳ τῷ συνεδρίῳ ἔλεγεν· «Ὑπὲρ ἐμοῦ μηδεὶς ὀμόσῃ ἐγὼ γὰρ χριστιανός εἰμι.» Τότε ἐπιστάντος τοῦ διώκτου, ὤμοσαν οἱ κόμητες τοὺς ἰδίους ἀποκρύπτοντες, μὴ εἶναι ἐν τῇ κώμῃ αὐτῶν χριστιανὸν πλὴν ἑνός. Ἀκούσας δὲ ὁ ἄρχων τῆς ἀνομίας ἐκέλευσε παραστῆναι τὸν Σάβαν. Ὡς δὲ παρέστη, ἐπηρώτα τοὺς παραστήσαντας, εἰ ἔχοι τι ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ. Τῶν δὲ «μηδὲν ὧν περιβέβληται πλεῖον» εἰπόντων, ἐξουδενώσας αὐτὸν ὁ ἄνομος εἶπεν· «Οὔτε ὠφελῆσαι οὔτε βλάψαι δύναται ὁ τοιοῦτος.» Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκέλευσεν αὐτὸν ῥιφῆναι ἔξω.

4. Μετέπειτα δὲ διωγμοῦ μεγάλου κινηθέντος ὑπὸ τῶν ἁμαρτανόντων ἐν τῇ Γοτθίᾳ κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ὡς ἡ ἁγία ἡμέρα τοῦ Πάσχα ἤγγικεν, ἐβουλήθη ἀπελθεῖν εἰς ἑτέραν πόλιν πρὸς Γουθθικᾶν τὸν πρεσβύτερον μετ' αὐτοῦ ἐπιτελέσαι τὴν ἑορτήν. Πορευομένῳ δὲ αὐτῷ κατὰ τὴν ὁδόν, ὤφθη ἀνήρ τις ὑπερμεγέθης καὶ λαμπρὸς τῇ εἰδέᾳ, εἶπεν δὲ αὐτῷ. «Ὑπόστρεψον καὶ ἄπελθε πρὸς Σανσαλᾶν τὸν πρεσβύτερον.» Ὁ δὲ Σάβας ἀπεκρίθη λέγων αὐτῷ. «Σανσαλᾶς ἀποδημεῖ.» Ἦν δὲ ὁ Σανσαλᾶς διὰ τὸν διωγμὸν φυγὼν καὶ χρονίσας ἐν τῇ Ῥωμανίᾳ· τότε οὖν διὰ τὴν ἁγίαν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐληλύθει προσφάτως εἰς τὰ ἴδια· διὸ μὴ εἰδὼς ὁ Σάβας περὶ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ ταῦτα ἀπεκρίθη τῷ ὀφθέντι αὐτῷ καὶ ἐπολέμει πορευθῆναι πρὸς Γουθθικᾶν τὸν πρεσβύτερον. Μὴ βουλομένου δὲ αὐτοῦ πεισθῆναι τῷ προστάγματι, ἄφνω εὐδίας οὔσης κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ὤφθη πλῆθος ἄπειρον χιόνος ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ὡς ἐμφραγῆναι τὴν ὁδὸν καὶ μὴ δύνασθαι αὐτὸν διελθεῖν. Τότε συνῆκε θέλημα Θεοῦ εἶναι τὸ κωλύον αὐτὸν περαιτέρω διαβῆναι, κελεῦον ἀλλὰ ἀναλῦσαι πρὸς τὸν πρεσβύτερον Σανσαλᾶν· καὶ εὐλογήσας τὸν κύριον ὑπέστρεψεν. Καὶ θεασάμενος τὸν Σασναλᾶν ἐχάρη καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ καὶ ἄλλοις πλείοσι τὴν ὀπτασίαν ἣν ἴδε κατὰ τὴν ὁδόν. Ἐτέλεσαν δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐπὶ τὸ αὐτό. Τῇ δὲ τρίτῃ νυκτὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν ἰδοὺ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν ἀσεβῶν Ἀθάριδος, υἱὸς Ῥοθεστέου τοῦ βασιλίσκου, μετὰ φάλαγγος ἀνόμων λῃστῶν ἐπέστη εἰς τὴν κώμην ἐκείνην καὶ εὑρὼν τὸν πρεσβύτερον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καθεύδοντα, ἐποίησε δεθῆναι· ὁμοίως καὶ τὸν Σάβαν γυμνὸν ἁρπαγέντα ἀπὸ τῆς στρωμνῆς δεσμοῖς περιέβαλεν. Καὶ τὸν μὲν πρεσβύτερον ἐφ' ἁμάξης κατεῖχον, τὸν δὲ Σάβαν γυμνὸν ὡς γεγέννητο· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν διὰ τῶν ναπῶν ἃς προσφάτως ἦσαν φλογίσαντες, διώκοντες καὶ τύπτοντες ξύλοις καὶ φραγέλλαις ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς φερόμενοι κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ...

6. Καὶ μετ' οὐ πολὺ ἦλθον οἱ ἀποσταλέντες παρὰ τοῦ Ἀθαρίδου, φέροντες βρώματα εἰδωλόθυτα· εἶπον δὲ πρὸς τὸν πρεσβύτερον καὶ τὸν Σάβαν· «Ταῦτα Ἀθάριδος ἐκέλευσεν ὑμῖν κομισθῆναι, ἵνα φάγητε καὶ ῥύσησθε ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς ὑμῶν.» Ἀποκριθέντος δὲ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ εἰπόντος· «Ταῦτα ἡμεῖς οὐκ ἐσθίομεν· οὐ γὰρ ἔξεστιν ἡμῖν· ἀλλὰ παρακελεύσατε Ἀθάριδον ἵνα κελεύσῃ ἡμᾶς σταυρωθῆναι ἢ ἄλλως ὅπως βούλοιτο ἀναιρηθῆναι.» Λέγει ὁ Σάβας· «Τίς ὁ ἀποστείλας ταῦτα;» Οἱ δὲ εἶπον· «Ὁ δεσπότης Ἀθάριδος.» Ὁ δὲ Σάβας εἶπεν· «Εἷς δεσπότης Θεὸς ἐν οὐρανοῖς ἐστιν· Ἀθάριδος δὲ ἄνθρωπος ἀσεβὴς καὶ ἐπικατάρατος...»

7. Τότε γνοὺς πάντα ταῦτα Ἀθάριδος κελεύει ἀναιρηθῆναι αὐτόν· Οἱ γοῦν ὑπηρέται τῆς ἀνομίας ἐάσαντες τὸν πρεσβύτερον Σανσαλᾶν δέσμιον, παρέλαβον τὸν Σάβαν καὶ ἀπήγαγον πνῖξαι παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μουσαῖον...

erau gata să jure înaintea prigonitorului că nu este nimeni creştin în satul lor. Sava însă, arătîndu-se iarăşi sincer şi venind în mijlocul adunării, zise: „Pentru mine să nu jure nimeni, căci sînt creştin". Cînd s-a înfăţişat prigoniturul, sătenii i-au ascuns pe ai lor şi au jurat că în sat nu există creştini, în afară de unul singur. Aflînd conducătorul de această îndrăzneală a poruncit să se înfăţişeze Sava. După ce a venit, a întrebat pe cei de faţă dacă au ceva în sprijinul său. Ei au răspuns că n-au nimic, iar nelegiuitul n-a ţinut seama şi a zis: „Un asemenea om nu poate fi nici ajutat şi nici vătămat". Şi zicînd astfel a poruncit să-l scoată afară.

4. După aceea se iscă în ţara goţilor o persecuţie mare din partea păcătoşilor împotriva bisericii lui Dumnezeu, cînd s-a apropiat ziua sfîntă a Paştilor şi a vrut să se ducă în altă cetate, la preotul Guticas, spre a petrece sărbătoarea împreună cu dînsul. În vreme ce mergea pe drum a văzut un bărbat de o mărime extraordinară şi strălucit la înfăţişare, care i-a zis: „Întoarce-te şi du-te la preotul Sansalas". Sava a răspuns spunînd: „Sansalas a dispărut". Căci Sansalas fugise din pricina persecuţiei şi trăia în ţara romanilor, dar atunci se întorsese pe faţă în patrie pentru sfînta sărbătoare a Paştelui. Dar Sava nu ştia de întoarcerea sa şi de aceea răspunsese în felul acesta celui care i se arătase şi se înpotrivise să meargă la preotul Guticas. Deoarece nu voia să asculte de poruncă, deodată, fiind vreme frumoasă în ceasul acela, a văzut o mulţime imensă de zăpadă pe faţa pămîntului, încît îi împiedica drumul şi nu putea trece mai departe. Atunci a înţeles că este voinţa lui Dumnezeu care îl împiedică să meargă mai departe şi în schimb îi porunceşte să se îndrepte spre preotul Sansalas. Şi binecuvîntînd pe Dumnezeu s-a întors din drum. Cînd l-a văzut pa Sansalas s-a bucurat şi i-a vestit lui şi la mulţi alţii ceea ce văzuse pe drum. Ei au petrecut împreună ziua Paştilor. În a treia noapte după sărbătoare iată că din ceata nelegiuiţilor apăru în satul acela Atarid, fiul craiului Rodesteos, împreună cu un pîlc de tîlhari nelegiuiţi şi, găsindu-l pe preot dormind în casă, a pus să-l lege. În acelaşi timp l-au luat şi pe Sava dezbrăcat din aşternut şi l-au aruncat în lanţuri. Pe preot l-au aşezat într-o căruţă, iar pe Sava l-au dus gol cum se întîmplase. Şi-i tîrîră prin zăpada care fulguia, urmărindu-i şi lovindu-i cu vergi şi bastoane, arătînd cruzime şi neîndurare faţă de slujitorii lui Dumnezeu...

6. Şi nu mult după aceea veniră cei trimişi de Atarid, aducînd mîncăruri de la sacrificiile pentru idoli şi ziseră către preot şi Sava: „Atarid ne-a poruncit să vă aducem aceste, ca să mîncaţi şi să scăpaţi de moarte sufletele voastre". Preotul răspunse zicînd: „Noi nu mîncăm aşa ceva, deoarece nu ne este îngăduit. Spuneţi lui Atarid să dea poruncă să fim răstigniţi pe cruce sau ucişi în alt chip, cum va vrea el". Sava zise: „Cine a trimis toate acestea?". Ei răspunseră: „Stăpînul nostru Atarid". Sava zise: „Există un singur stăpîn, Dumnezeu din ceruri. Atarid este un om nelegiuit şi pîngărit..."

7. Atunci Ataris, aflînd acestea porunci să fie omorît. Aşadar slujitorii nelegiuirii, lăsînd pe preotul Sansalas legat luară pe Sava şi-l duseră la rîul ce se cheamă Museu [6] să-l înece... Cînd fu adus pe malul rîului, cei care-l

[6] Rîul Buzău de azi.

Ἡνίκα δὲ ἤχθη ἐπὶ τὴν ὄχθαν τοῦ ποταμοῦ, οἱ κατέχοντες αὐτὸν ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· «Δεῦτε τὸν ἀθῶον τοῦτον ἀπολύσωμεν· πόθεν γὰρ γνώσεται τοῦτο Ἀθάριδος;» Ὁ δὲ μακάριος Σάβας εἶπεν πρὸς αὐτούς. «Τί ματαιολογεῖτε καὶ οὐ ποιεῖτε τὸ προστεταγμένον ὑμῖν;...Τότε κατάγουσιν αὐτὸν εἰς τὸ ὕδωρ... καὶ ῥίψαντες αὐτὸν καὶ ἐπιθέντες αὐτῷ ξύλον κατὰ τοῦ τραχήλου, ἐπίεζον εἰς τὸ βάθος· καὶ οὕτω τελειωθεὶς διὰ ξύλου καὶ ὕδατος ἄχραντον ἐφύλαξε, τῆς σωτηρίας τὸ σύμβολον, ὢν ἐτῶν τριάκοντα ὀκτώ. Ἐτελειώθη δὲ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου τῇ μετὰ τὸ Πάσχα, ἥτις ἐστὶ πρὸ μιᾶς ἰδῶν ἀπριλλίων, ὑπατείας Φλαυΐου ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος αὐγούστων. Εὑρίσκονται οὗτοι ὑπατεύοντος Μοδέστου καὶ Ἀρινθέου.

8. Εἶτα ἐξελκύσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ ὕδατος οἱ φονεῖς ἀφῆκαν ἄταφον καὶ ἀνεχώρησαν· ἀλλ' οὔτε κύων οὔτε τι θηρίον τὸ σύνολον ἥψατο αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ χειρὸς τῶν ἀδελφῶν συνεστάλη καὶ ἀπετέθη τὸ λείψανον, ὅπερ Οὔνιος Σωρανός, ὁ λαμπρότατος δοὺξ τῆς Σκυθίας, τιμῶν τὸν κύριον, ἀποστείλας ἀξιοπίστους ἀνθρώπους, ἐκ τοῦ βαρβαρικοῦ εἰς τὴν Ῥωμανίαν μετήνεγκεν· καὶ χαριζόμενος τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι δῶρον τίμιον καὶ καρπὸν πίστεως ἔνδοξον, εἰς τὴν Καππαδοκίαν...

ASS, Aprilis II, 8* (=968). 1. Βασιλευόντων τῶν ἀσεβεστάτων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, ἐπὶ τῆς ὑπατείας Ταρκυνίου καὶ Γαβινίου, ἐν δευτέρᾳ αὐτῶν ἀρχῇ, ἡ τοῦ διαβόλου κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐξέῤῥηξεν μανία...

2. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἄνθρωπός τις μανιώδης προσελθὼν τῷ Ταρκυνίῳ εἶπεν· Εἰσὶν τρεῖς ἄνδρες, οἵ τινες τῇ χθεσινῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἠθέλησαν πειθαρχῆσαι τοῖς προστάγμασίν σου, καὶ θύσαι τοῖς θεοῖς, λέγοντες ἑαυτοὺς προσκυνεῖν μόνῳ τῷ Θεῷ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ταρκύνιος, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς οἰκείους ὑπηρέτας εἰς τὸ συσχεθῆναι αὐτούς. Ἀπελθόντες δὲ οἱ ὑπηρέται πρὸς αὐτοὺς ἐν τῷ κτήματι, οὕτω προσαγορευομένῳ Ὀζωβίᾳ, εὗρον αὐτοὺς εὐχὰς τῷ Θεῷ προσάγοντας· οὕς τινας συσχεθέντας, καὶ ἁλύσεσι σιδηραῖς δεθέντας, ἤγαγον αὐτοὺς συντόμως ἐν Δωροστόλῳ. Καὶ εἰσελθόντες, ἑσπέρας καταλαβούσης, ἀπήγγειλαν τῷ Ταρκυνίῳ λέγοντες, Ὅτι συνεσχέθησαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ λέγοντες ἑαυτοὺς εἶναι χριστιανούς. Ταρκύνιος ὁ Ἔπαρχος εἶπεν. Ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ προπετῶς οὐ δέχομαι αὐτούς, ἀλλὰ τῇ ὑμετέρᾳ πίστει τούτους φυλάξατε ἕως πρωΐ. Οἱ δὲ στρατιῶται, κατὰ τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς, ἐφύλαξαν αὐτοὺς ἕως πρωΐ...

3. Διαφαύματος* δὲ γενομένου, κελεύει ὁ Ταρκύνιος ἀχθῆναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοὺς Ἁγίους, καὶ ἑωρακὼς καὶ κατανοήσας αὐτοὺς εἶπεν. Οὗτοί εἰσιν οἱ καταφρονήσαντες τῶν ἡμετέρων προσταγμάτων, καὶ λατρεύοντες κατὰ τὸ ἴδιον θέλημα. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς. Πρῶτον εἴπατέ μοι τὰ ὀνόματα ὑμῶν. Ὁ ἅγιος Μάξιμος εἶπεν· Ἐγὼ μέν, κατὰ τὴν πίστιν ἡμῶν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, χριστιανός εἰμι μετὰ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου. Κατὰ δὲ ἀνθρώπους, Μαξιμος λέγομαι. Ταρκύνιος ὁ Ἔπαρχος εἶπεν· Ὡς πρέπει κληρικὸν ὑπουργοῦντα, οὐ τοῖς θεοῖς, ἀλλ' ἑτέρῳ τινὶ οὕτως ἀπεκρίθης· ὁ δὲ ἄλλος ὁ ἑπόμενός σοι, ὁ εἰς τοῦτο ἀνθιστάμενός μοι, τίς λέγεται; ὁ δὲ ἀπεκρίθη αὐτῷ, Δάδας, καὶ ἡμεῖς δὲ οὕτως ἐσμὲν ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν εἶπεν ὁ πρότερος. Ταρκύνιος εἶπεν. Καὶ ὁ τρίτος τίς λέγεται; Ὁ ἅγιος Κυντιλλιανὸς εἶπεν· Κυντιάλιανὸς λέγομαι, χριστιανὸς δέ εἰμι.

---

* Legi debet διαυγάσματος, cf. ASS, Aprilis II, 9*. n-b.

aveau în pază ziseră unii către alții: „Hai să slobozim pe acest nevinovat, căci de unde va cunoaște aceasta Atrid?". Dar fericitul Sava le spuse: „De ce vorbiți în zadar și nu faceți ce vi s-a poruncit?"... Atunci îl coborîră spre apă...; aruncîndu-l și punîndu-i un lemn pe gît, îl împinseră în adînc. Și săvîrșindu-se astfel din cauza lemnului și a apei, păstră neprihănit simbolul mîntuirii, la vîrsta de treizeci și opt de ani. Săvîrșitu-s-a în sîmbăta a cincea după Paști, adică în ajunul idelor lui aprilie, sub împărații Valentinian și Valens și pe vremea consulatului lui Modestus și Arintheus.

8. Apoi tîrîndu-l din apă, ucigașii îl aruncară neîngropat și se depărtară. Dar nici cîine, nici vreo fiară nu s-au atins deloc de el, ci rămășițele au fost adunate și îngropate de mîinile fraților. Unius Soranus prea strălucitul conducător al Sciției, cinstitor al domnului, trimise oameni vrednici de încredere și îl transportă din ținutul barbar în țara romanilor. Ș dînd țării lui dar de preț și rod slăvit al credinței, îl trimise în Copadocia...

ASS, aprilie II, 8 * (= 968) 1. În timpul domniei prea nelegiuiților Dioclețian și Maximian și al consulatului lui Tarquinius și Gabinius, în a doua guvernare a lor, a izbucnit sminteala diavolului împotriva creștinilor...

2. A doua zi, un om smintit mergînd la Tarquinius i-a zis: „Sînt trei oameni, care în ziua de ieri n-au voit să se supună poruncilor tale și să jertfească zeilor, spunînd că ei se închină singurului Dumnezeu care este în ceruri. Auzind aceasta, Tarquinius trimise la ei slujbași de-ai lui ca să-i prindă. Ducîndu-se slujbașii la ei în proprietatea numită Ozobia, îi găsiră făcînd rugăciuni lui Dumnezeu. Prinși și legați cu lanțuri de fier, îi duseră în scurtă vreme la Dorostolos [7]. Și intrînd, cînd se lăsase seara, vestiră pe Tarquinius zicînd că au fost prinși oamenii aceia care spun că sînt creștini. Guvernatorul Tarquinius a zis: „La vremea aceasta nu-i primesc în grabă, ci cu răspunderea voastră păziți-i pînă dimineață. Potrivit poruncii, soldații îi păziră pînă dimineața...

3. Cînd se lumină de ziuă, Tarquinius porunci să fie aduși sfinții înaintea sa și văzîndu-i spuse: „Aceștia sînt cei care au nesocotit poruncile noastre și se închină după voia lor". Și zise către dînșii: „Mai întîi spuneți-mi numele vostru". Sfîntul Maximus zise: „Eu, după credința noastră în domnul Isus Hristos, sînt creștin împreună cu acești frați ai mei; după oameni mă numesc Maximus". Guvernatorul Tarquinius zise: „Ai răspuns cum s-ar cădea față de un cleric care slujește nu zeilor, ci altcuiva. Iar celălalt care îți urmează și este mai încoace în fața mea, cine zice că este?" Acesta îi răspunse: „Dadas, și noi sîntem așa cum a spus și fratele nostru dintîi". Tarquinius zise: „Și al treilea cine zice că este?" Sfîntul Quintilianus spuse: „Mă numesc Quintilianus și sînt creștin."

[7] Durostor. De remarcat că acești martiri făceau parte din mediul rural.

4. Μαγνιλλιανοῦ δὲ τοῦ νοταρίου ἐκλαμβάνοντος τοὺς ἑκατέρων λόγους, Γαβίνιος ὁ Ὕπατος εἶπεν· Ἐξέλαβες πάντων τὰ ὀνόματα; Μαγνιλλιανὸς ὁ νοτάριος ἀπεκρίθη· Ἐὰν κελεύει ἡ ἐξουσία ὑμῶν, ἀναγνωσθήτω τὸ ὕφος· Γαβίνιος ὁ Ὕπατος εἶπεν· Ἀνάγνωθι. Τότε Μαγνιλλιανὸς ὁ νοτάριος ἀναγνοὺς εἶπεν· Ἃ ἐξέλαβον ὀνόματα ἐπὶ πάντων ταῦτά ἐστιν, Μάξιμος, Δάδας καὶ Κυντιλιανός. Τότε εἶπεν ὁ Ἔπαρχος· Ἰδοὺ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν παρεγένετο ἡ ὑμετέρα ἀγάπη· εἰ οὖν θέλετε ζῆσαι, ἀπέλθετε καὶ θύσατε τῇ μητρὶ τῶν θεῶν, καὶ ἔσεσθε ἱερεῖς αὐτῶν, ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς ὁ τιμῶν αὐτὴν ἀπέθανεν, καὶ πρὸς τὸν μέγαν Δία ἐπουράνιον βασιλέα ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἐκείνῳ ὑπουργεῖν. Ὁ ἅγιος Μάξιμος εἶπεν· Κάκιστε καὶ ἀναιδέστατε, οὐ δὲ φοβῇ σὺ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου...;

5. Γαβίνιος δὲ ὁ Ὕπατος προσκαλεσάμενος Δάδαν καὶ Κυντιλιανόν, συνεβούλευεν αὐτοῖς διὰ πολλῶν ματαίων λόγων, εἴγε δυνηθείη τούτους δελεᾶσαι ἐπ' ὀλεθρίᾳ εἰς τὸ οἰκεῖον θέλημα. Οἱ δὲ ἅγιοι Δάδας καὶ Κυντιλλιανός εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἡμεῖς συναινοῦμεν τοῖς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Μαξίμου λεχθεῖσιν, ἐπειδὴ οὗτος τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀναγνώστης ἐστίν, καὶ αὐτὸς καλῶς ἐπίσταται τὴν θείαν γραφήν, καὶ οἶδεν τὸ τί ἡμῖν συμφέρει πράττειν· σὺ δὲ τῇ δαιμονικῇ μανίᾳ ἀπατόμενος, ἀγνοεῖς τὸ τί σοι συμφέρει...

6. Γαβίνιος δὲ καὶ Ταρκύνιος Ὕπατοι διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς λεχθέντων ὑπὸ τῶν Ἁγίων, καὶ κελεύουσιν τοὺς ἁγίους Μάρτυρας εἰς φυλακὴν ἀποκατασταθῆναι. Οἱ δὲ Ἅγιοι ἐπορεύοντο, διαλεγόμενοι περὶ τῆς οἰκείας σωτηρίας...

7. Τότε ἐκέλευσαν τοῖς ὑπηρέταις, ἵνα ἀποδύσωσιν αὐτούς. Ἀποδυθέντων δὲ αὐτῶν, εἶπεν Γαβίνιος τοῖς ὑπηρέταις· Δήσαντες τείνατε αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, καὶ οὕτως αὐτοὺς μαστίξατε. Ὅπερ ἀκούσαντες οἱ ὑπηρέται, τάχειον ἐποίησαν τὸ κελευσθὲν αὐτοῖς. Ταρκύνιος εἶπεν. Ἐπερωτήσατε αὐτούς εἀν θέλωσιν πεισθῆναι ἡμῖν, καὶ θύσαι τοῖς θεοῖς, εἰ δὲ μὴ ἑτοιμάσωμεν αὐτοῖς ἄλλας τιμωρίας, ὥστε διὰ κακίστων βασάνων ἀπαλλαγῆναι αὐτοὺς τοῦ ζῆν. Ἐπερωτηθέντες δὲ ἐκ τῶν ὑπηρετῶν οἱ ἅγιοι Μάρτυρες, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος εἶπον· Ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐδυναμωθέντες, κατεφρονήσαμεν τῶν ὑμετέρων βασάνων, καὶ οὐδὲ συναιροῦμεν τοῖς φαύλοις ὑμῶν βουλεύμασιν εἰς τὸ θύσαι δαίμοσιν. Οἱ δὲ ὑπηρέται ταῦτα ἀκούσαντες ἐξ αὐτῶν, ἀπήγγειλαν αὐτοῖς. Ταρκύνιος Ὕπατος εἶπεν· Ἐὰν μή θέλωσι πεισθῆναι, βάλετε αὐτοὺς εἰς φυλακήν, ἐπειδὴ λοιπὸν ὥρα ἀρίστου ἐστίν.

8. Ὥρας δὲ ἑβδόμης περαιωθείσης, ἐκέλευσαν ἀχθῆναι τοὺς Ἁγίους ἐπὶ τοῦ βήματος· παραστάντων δὲ αὐτῶν, εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Γαβίνιος ὁ Ὕπατος· Τί Μάξιμε, ἐβουλεύσω τί ποτε ὑγιὲς εἰς τὸ θύσαι τοῖς θεοῖς; Ὁ ἅγιος Μάξιμος εἶπεν. Ἡμεῖς τοιαύτην βουλὴν οὐκ ἔχομεν· ὥσπερ οὖν καὶ πρὸ τούτου εἴπομέν σοι ὅτι ἄλλῳ τινὶ ἡμεῖς οὐ προσκυνοῦμεν, εἰ μὴ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τότε Γαβίνιος ὀργισθεὶς εἶπεν πρὸς τοὺς ἁγίους Μάρτυρας· Ἐὰν μὴ θελήσητε στῆναι σωφρόνως καὶ προσκυνῆσαι τοῖς θεοῖς, ἀπολέσω ὑμᾶς, καὶ εἰς τόπους βαρβαρικοὺς ποιῶ ὑμᾶς ἀπελθεῖν, κἀκεῖ τὰς κεφαλὰς ἀποτμηθῆναι κελεύω. Ταῦτα δὲ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες εἶπον.' Ενορκοῦμὲν σε, ἵνα τοῦτον τὸν λόγον πληρώσῃς, ὃν ἐβουλεύσω. Τότε ἐκέλευσαν οἱ Ὕπατοι ἀπενεχθῆναι αὐτοὺς εἰς τὸν ἴδιον τόπον, κἀκεῖ τοὺς Ἁγίους ἀποκεφαλιθῆναι Οἱ δὲ ἅγιοι Μάρτυρες λαβόντες τὴν ψῆφον, ἔδοξον τὸν Θεόν...

9. Ἐλθόντες δὲ οἱ Ἅγιοι ἐν τῷ τόπῳ τῷ οὕτω προσαγορευομένῳ Ὀζωβίᾳ τῇ τοῦ Χριστοῦ σφαγγίδι τὰ οἰκεῖα σώματα σφαγισάμενοι, καὶ στηριχθέντες

4. Cînd notarul Magnillianus lua declarațiile fiecăruia, consulul Gabinius zise: „Ai luat numele tuturor?" Notarul Magnillianus răspunse: „Dacă poruncește măria voastră, să se citească textul". Consulul Gabinius zise: „Citește". Atunci notarul Magnillianus spuse: „Numele pe care le-am luat la toți sînt următoarele: Maximus, Dadas, și Quintilianus". Atunci Tarquinius guvernatorul zise: „Iată noi avem milă față de voi. Deci dacă vreți să trăiți, duceți-vă și jertfiți mamei zeilor și să fiți preoți ai lor, pentru că preotul care o cinstea a murit și a plecat la marele Zeus, regele ceresc, ca să-i slujească lui". Sfîntul Maximus zise: „Prea nelegiuitule și prea nerușinatule, tu nu te temi de numele Domnului...?"

5. Chemînd pe Dadas și pe Quintilianus, consulul, Gabinius îl îndemnă cu multe vorbe deșarte, doar de ar putea să-i momească spre pierzanie la ceea ce voia el. Dar sfinții Dadas și Quintilianus îi răspunseră: „Noi ne alăturăm la cele spuse de fratele nostru Maximus, pentru că el este citeț al bisericii sobornicești, cunoaște bine sfînta scriptură și știe ce ne este folositor să facem; tu însă, fiind înșelat de sminteala demonilor, nu cunoști ceea ce-ți este de folos...".

6. Consulii Gabinius și Tarquinius discutară între ei cu privire la cele ce li se spusese de către sfinți și poruncîră ca sfinții martiri să fie duși înapoi la închisoare. Sfinții mergeau vorbind despre mîntuirea lor...

7. Atunci poruncîră slujitorilor să-i dezbrace. După ce fură dezbrăcați, Gabinius zise slujitorilor: „Legați-i, întindeți-i la pămînt și biciuiți-i!" Auzind aceasta, slujitorii degrabă făcură ceea ce li se poruncise. Tarquinianus zise: „Întrebați-i dacă nu vor să ni se supună și să jertfească zeilor, iar de nu, să le pregătim alte chinuri, încît să-și sfîrșească viața prin cele mai grozave cazne". Cînd fură întrebați de către slujbași, sfinții martiri spuseră ca dintr-o singură gură: „Noi, întăriți de Dumnezeu, am disprețuit torturile voastre și nu ne alăturăm îndemnurilor rele spre a jertfi demonilor". Auzind acestea de la ei, slujitorii înștiințară pe aceia. Consulul Tarquinius zise: „Dacă nu vor să se supună, aruncați-i în închisoare, pentru că acum este vremea prînzului".

8. Trecînd de ora a șaptea[8] poruncîră să fie aduși sfinții la altar. Cînd fură de față, consulul Gabinius le zise: „Ei, Maxime, ai chibzuit odată cuminte să jertfești zeilor?" Sfîntul Maximus răspunse: „Noi nu avem o astfel de hotărîre. Precum ți-am spus și mai înainte, noi nu ne închinăm altcuiva, decît numai domnului nostru Isus Hristos împreună cu tatăl și cu sfîntul duh". Atunci Gabinius mîniat zise sfinților martiri: „Dacă nu voiți să stați cuminte și să vă închinați zeilor, vă voi nimici; voi face să plecați în locuri barbare și voi porunci ca acolo să vi se taie capetele". Sfinții martiri răspunseră următoarele: „Jurămu-te să împlinești această vorbă, pe care ai chibzuit-o". Atunci consulii poruncîră ca aceștia să fie duși înapoi la proprietate și acolo sfinții să fie decapitați. Luînd cunoștință de hotărîre, sfinții martiri slăveau pe Dumnezeu .... 9. Cînd ajunseră sfinții în locul numit Ozobia, după ce-și pecetluiră trupurile cu pecetea lui Hristos și se sprijiniră pe sfîntul duh, fură de-

[8] Ora a șaptea corespunde orei a treisprezecea în vremea noastră.

τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἀπεκεφαλίσθηκαν ὑπὸ τοῦ σπεκουλάτορες, κατὰ τὸ ψηφισθὲν ὑπὸ τῶν Ὑπάτων, καὶ οὕτως τῷ Θεῷ ᾧ τινι ἐπίστευσαν, ἀπέδωκαν τὰς οἰκείας ψυχάς. Ἔπαθον δὲ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες Μάξιμος, Δάδας, καὶ Κυντιλλιανὸς μηνὶ Ἀπριλίῳ, εἴκαδι ὀγδόῃ, ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Ὀζωβίᾳ, βασιλευόντων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, καὶ ὑπατευόντων Ταρκυνίου καὶ Γαβινίου.

ASS, Aprilis III, 419. VI Kalendas Maii. In Axiopoli natalis Cyrilli.

ASS, Augusti VI, 515. In Syrmie natalis sanctae Bassillae virginis.

ASS, Septembrie IV, 55. Sanctorum martyrum Macrobii, Gordiani, Heli, Zotice, Luciani et Valeriani ...

Οὗτοι δὲ γενόμενοι κατὰ τὴν Τομέων πόλιν, ἐναλθοῦντας εὗρον τοὺς ἁγίους Ζωτικόν, καὶ Λουκανιόν, καὶ Ἡλεὶ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν παρὰ Μαξίμῳ τῷ ἡγεμόνι.

Hi vero (Macrobius et Gordianus) cum pervenissent ad Tomitarum urbem, invenerunt sanctos Foticum, Lucianum et Heli pro Christi confessione decertantes apud Maximum praefectum.

In Tomis civitate natalis sanctorum Stratorii, Valerii, Merobi et Gordiani.

ASS, Septembris V, 29. Marcianopoli in Thracia sanctae Melitinae martyris, quae sub Antonino imperatore et Antiocho praeside ad gentilium fana semel et iterum ducta, cum idola semper corruerent, suspensa et laniata, comprepraedicaret, ac demum capite plexa est.

Melitina martyr, Antonino Romanorum caesare, ex Marcianopoli Thraciae urbe fuit. Cum autem Christum praedicaret, comprehensa ab Antiocho eiusdem urbis praeside, confessaque se Christianam esse, gravissime caeditur. Deinde pertracta in idolorum templum, ut immolaret, fusis ad Deum precibus effecit, ut idola conciderent et conterentur. Ex quo factum est, ut Graecorum multi una cum praesidis uxore in Christum crederent. Quare flagris iterum caesa, in carcerem detruditur: deinde educta, nudataque suspenditur, et in lacenbus scalpitur: rursusque in alterum idolorum fanum, ut sacrificaret, ducta, Deum precatur, statimque collapsa idola in frusta conteruntur. Quamobrem, lata in ea, sententia, gladio caput ei amputatum fuit. Cuius reliquias Acacius quidam pius ac timens Deum translatas, in insula Lemno condidit.

ASS, Octobris I, 30. Tomis in Ponto sanctorum martyrum Prisci, Crescentis Euagrii.

In Thumis civitate sanctorum Prisci, Crscenti, Euagri, Denegothiae, Faustini, Martialis, Ianuarii... Alexandri, Euprobi, Digne, Gothiae, Saturnine, Spei, Casti, Primi, Donati, Passici, Propi.

ASS, Octobris, II 411, In Axiopoli natalis sancti Dasii.

pitați de către soldatul însărcinat cu paza lor, potrivit hotărîrii date de către consuli; și astfel își dădură sufletele lui Dumnezeu, în care crezuseră. Patimiră sinții martiri Maximus, Dadas și Quintilianus în luna aprilie, în ziua a douăzecișiopta, în ținutul Ozobia, în timpul domniei lui Diocletian și a lui Maximian și pe vremea consulatului lui Traquinius și al lui Gabinius.

ASS, aprilie III, 419. În ziua a șasea [9] înainte de calendele lunii mai. În Axiopolis se face pomenirea zilei de naștere a lui Cyrillus.

ASS, august VI, 515. În Sirmium se face pomenirea zilei de naștere a sintei Bassilla fecioara.

ASS, septembrie IV, 55. (Pomenirea) sfinților martiri Macrobius, Gordianus, Heli, Zoticus, Lucianus și Valerianus ...

Cînd aceștia veniră în orașul Tomis, găsiră pe sfinții Zoticus, Lucianus și Heli luptînd în fața guvernatorului Maximus pentru mărturisirea întru Hristos.

Iar aceștia (Macrobius și Maximus), cînd au venit la orașul tomitanilor, au găsit pe sfinții Zoticus, Lucianus și Heli luptînd în fața prefectului Maximus [10] pentru mărturisirea lui Hristos.

În cetatea Tomis se pomenește ziua de naștere a sfinților Stratorius, Valerius, Maerobus și Gordianus.

ASS, septembrue V, 29. La Marcianopolis, în Tracia, (se face pomenirea) sfintei martire Melitina, care, sub împăratul Antonius și guvernatorul Antiochus, a fost dusă o dată, apoi a doua oară la tempelele idolilor; și fiindcă idolii se năruiau mereu, a fost spînzurată și sfîșiată și în cele din urmă a fost decapitată.

Martira Melitina, din vremea împăratului romanilor Antonius, era din orașul Marcianopolis din Tracia. Fiindcă predica pe Hristos, a fost prinsă de Antiochus, guvernatorul aceluiași oraș și mărturisind că este creștină, fu lovită îngrozitor. Apoi tîrîtă în templul idolilor, ca să jertfească, prin rugăciuni îndreptate către Dumnezeu a făcut ca idolii să cadă și să se sfărîme. De aceea s-a întîmplat că multe femei grece împreună cu soția guvernatorului au crezut în Hristos. Pentru aceasta fu lovită din nou cu bice și aruncată în închisoare; apoi fu scoasă și fu spînzurată goală și crestată pe laturile corpului. Dusă iarăși în alt templu al idolilor, ca să jertfească, rugă pe Dumnezeu și îndată idolii se prăbușiră și se fărîmară în bucăți. De aceea, fiind dată o sentință împotriva ei, capul îi fu tăiat cu sabia. Acacius, un om pios și temător de Dumnezeu, îi transportă rămășițele și le îngropă în insula Lemnos.

ASS, Octombrie I, 30. La Tomis în Pont (se face pomenirea) sfinților martiri Priscus, Crescens, Evagrius.

În cetatea Tomis (pomenirea) sfinților Priscus, Criscens, Evagrius, Denegothia, Faustinus, Martialis, Ianuarius .... Alexander, Euprobus, Digna, Gothia, Saturnina, Speus, Castus, Primus, Donatus, Passicus, Propus.

ASS, octombrie II, 411. În Axiopolis (se face pomenirea) zilei de naștere a sfîntului Dasius.

---

[9] În ziua de 26 aprilie.
[10] Maximus era guvernatorul Moesiei.

SYNAXARIUM ECCLESIAE CONSTANTINOPOLITANAE

PROPYLAEUM NOVEMBRIS

ASS, Aprilis 17, p. 608, 32—46. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Σάβα τοῦ Γότθου. Οὗτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐαλεντινιανοῦ, ἐκ τῆς μάχης δὲ τῶν Γότθων. Ἐκ παιδόθεν χριστιανὸς ὤν, οὐ μόνον ἀπεστρέφετο τὰ εἰδωλόθυτα βρώματα, ἀλλὰ καὶ τοὺς βουλομένους αὐτῶν ἀπογεύεσθαι διεκώλυεν· ἀντὶ δὲ αὐτῶν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν παρατιθέμενος, πολλοὺς ἐπιστρέφων ἐβάπτιζεν. Ἐπισυστάντες οὖν ἐπ' αὐτὸν οἱ εἰδωλολάτροι βίᾳ τῆς πόλεως ἀπήλασαν. Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ Ἀθαναρίχου τοῦ ἄρχοντος τῶν Γότθων διωγμὸν κινήσαντος κατὰ χριστιανῶν καὶ πάντας τοὺς τὸν Χριστὸν θεὸν κηρύττοντας λυμαινομένου, ἐκρατήθη καὶ αὐτὸς καὶ ἐν τῷ τῆς ἁμάξης ἄξωνι προστεθεὶς ἐπὶ τῶν δοκῶν τῆς οἰκίας ἐκρεμάσθη.

ASS, Aprilis, p. 609, 1—5. Καὶ ἀπογεύσασθαι τῶν εἰδωλοθύτων μὴ πεισθείς, ἤχθη ἐπὶ τὸν ποταμὸν Μουσαῖον, προσδεθέντος αὐτῷ ξύλου μεγίστου κατὰ τοῦ τραχήλου· καὶ ἐν αὐτῷ ῥιφεὶς ἀπεπνίγη, ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας τριακοστὸν ὀγδόον.

ASS, Iun. 24, p. 767, 28—37. Ἐπαναστάσεως δὲ κατὰ τοὺς τότε χρόνους γεγενημένης τῶν Σκυθῶν διαβάντων τὸν Ἴστρον καὶ τὸν Θρᾴκην ληϊζομένων, ἄρτι μετὰ τὴν τελευτὴν Διοκλητιανοῦ Μαξιμιανὸς τὴν βασιλείαν κατασχὼν ἐν φροντίδι πολλῇ καὶ ἀμηχανίᾳ ἐγένετο, μάλιστα διὰ τὸ τὸν Μάρμαρωθ τὸν ἐξάρχοντα τῶν Σκυθῶν, μεγέθει σώματος καὶ ῥώμῃ τῶν πολλῶν διαφέροντα, προκαλεῖσθαι αὐτὸν ἤ τινα τῶν μετ' αὐτοῦ τοῦ διαγωνίσασθαι...

ASS, Sept. 13, p. 40, 7—24. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἄθλησις τῶν ἁγίων μαρτύρων Μακροβίου, Γορδιανοῦ, Ἡλεῖ, Ζωτικοῦ, Λουκιανοῦ καὶ Οὐαλεριανοῦ. Οὗτοι ἐμαρτύρησαν ἐπὶ Λικινίου τοῦ βασιλέως. Ὑπῆρχε δὲ ὁ Μακρόβιος Καππαδόκης, ὁ δὲ Γορδιανὸς ἐκ τῆς τῶν Παφλαγόνων ἐπαρχίας, συνεξανθοῦσαν ἔχοντες τῷ νεῷ τῆς ἡλικίας τὴν φρόνησιν καὶ ἐπικοσμούμενοι τῇ κατὰ Χριστὸν εὐσεβείᾳ, τεταγμένοι δὲ ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς τοῦ βασιλέως τραπέζης· οὓς πολλὰ ἐκπειράσας ὁ Λικίνιος, ἐπείπερ οὐκ ἴσχυσε πεῖσαι τὴν εἰς Χριστὸν ἀρνήσασθαι πίστιν, ὑπερορίζει ἐν τῇ Σκυθίᾳ, συμβουλὰς ἐπὶ τοῦτο παρὰ τῶν οἰκείων δεξάμενος. Ἤλπισε γὰρ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ταλαιπωρίᾳ μεταπεσεῖν αὐτοὺς εἰς ἀσέβειαν. Οὗτοι δὲ γενόμενοι κατὰ τὴν Τομέων πόλιν, ἐναθλοῦντας εὗρον τοὺς ἁγίους Ζωτικὸν καὶ Λουκιανὸν καὶ Ἡλεῖ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν παρὰ Μαξίμῳ τῷ ἡγεμόνι. Ὧν ὁ μὲν Ζωτικὸς καὶ (p. 41, 1—7) Λουκιανὸς μετὰ πολλὰς βασάνους ξίφει ἐτελειώθησαν. Αὐτοὶ δὲ μετὰ τοῦ Ἡλεῖ εἰς φυλακὴν ἐνεβλήθησαν καὶ μετὰ πολλὰς τιμωρίας ὁ μὲν Ἡλεῖ τὴν κεφαλὴν ἀποτμήθη, Μακρόβιος δὲ καὶ Γορδιανὸς διὰ πυρὸς τὸ τέλος ἐδέξαντο. Ὁ δὲ Οὐλεριανὸς ἐπὶ τῷ τάφῳ τῶν ἁγίων θρηνῶν ἀπέδωκε τὴν ψυχήν.

ASS, Sept. 15, p. 45, 24—30. Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Νικήτα. Ὃς ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς ἐν τῇ χώρᾳ βαρβάρων τῶν καλουμένων Γότθων, πέραν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ. Οὐ μὴν δὲ ἐκοινώνει τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ τῶν εὐσεβούντων ἦν, ὡς καὶ γένει καὶ περιουσίᾳ προέχων. Οὗτος συλληφθεὶς ὑπὸ Ἀθαναρίχου ἄρχοντος τοῦ ἔθνους διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ αἰκισθεὶς σφόδρα, διὰ πυρὸς τελειοῦται.

SINAXARIUL BISERICII CONSTANTINOPOLITANE

VOLUM INTRODUCTIV PE NOIEMBRIE

ASS, 17 aprilie, p. *608*, 32—46. În aceeași zi este prăznuirea sfîntului martir Sava Gotul. Acesta a trăit pe vremea domniei lui Valentianus, în țara goților. Creștin din copilărie, nu numai că a respins cărnurile de la sacrificii, ci i-a împiedicat și pe cei care doreau să guste. În locul lor și-a pus credința în Hristos, i-a convertit pe mulți și i-a botezat. Închinătorii de idoli s-au năpustit asupra lui și l-au izgonit cu forța din cetate. După un timp oarecare Athanarich, conducătorul goților, a pornit o persecuție împotriva creștinilor și a nimicit pe toți cei care vesteau pe Hristos Dumnezeul. A fost prins și el, a fost fixat pe roata unui car și ars pe acoperișul une case.

ASS, aprilie, p. *609*, 1—5. Și nefiind înduplecat să guste din sacrificii, fu dus la rîul Museu: i se legă un lemn mare de grumaz și fu aruncat în apă. Fu înnecat la vîrsta de 38 de ani.

ASS, iunie 24, p. *767*, 28—37. Producîndu-se în acele vremuri o răscoală a sciților care trecuseră Istrul și pustieau Tracia, îndată după moartea lui Diocletian, punînd mîna pe domnie Maximian, a ajuns la multă grijă și încurcătură, mai ales din pricina lui Marmaroth, conducătorul sciților, care se deosebea dintre mulți prin mărimea trupului și prin putere. Acesta l-a chemat la luptă de întrecere, pe dînsul sau pe unul dintre cei din jurul său.

ASS, septembrie 13, p. *40*, 7—24. În aceeași zi este prăznuirea sfinților martiri Macrobius, Gordianus, Ilie, Zoticus, Lucian și Valerian. Aceștia au fost martirizați pe timpul împăratului Licinius. Macrobius era din Cappadocia, iar Gordianus din provincia Paflagonia. Ei aveau înțelepciune înfloritoare pentru tinerețea vîrstei lor și ca podoabă credința în Hristos, fiind rînduiți la serviciul mesei împărătești. Licinius a încercat multe față de ei, dar n-a izbutit să le îndepărteze credința în Hristos. I-a exilat în Sciția, după ce s-a sfătuit cu cei din jurul său. Căci credea că cu timpul și prin suferință vor cădea iar în necredință. Ajungînd în orașul Tomis, aceștia îi găsiră luptînd (pentru credință) pe sfinții Zoticus, Lucianus și Ilie, deoarece mărturiseau pe Hristos în fața comandantului Maximus (p. *41*, 1—7). După multe încercări Zoticus și Lucian fură uciși cu sabia. Ei împreună cu Ilie fură aruncați în închisoare; și după multe chinuri Ilie fu decapitat, iar Macrobius și Gordianus își găsiră sfîrșitul în foc. Valerianus și a dat sufletul plîngînd pe mormîntul sfinților.

ASS, septembrie 15, p. *45*, 24—30. Prăznuirea sfîntului martir Nichita Acesta a trăit în timpul domniei lui Constantin cel Mare, fiind născut și crescut în țara barbarilor numiți goți, dincolo de fluviul Istru. El nu s a însoțit cu barbarii, ci a stat în rîndurile cuvioșilor, remarcîndu-se prin naștere și stare socială. El fu luat de Athanarich, conducătorul poporului, din cauza credinței în Hristos; după ce fu chinuit mult, și-a găsit moartea prin foc.

PASSIO S. NICETAE

(Anal. Bolland. XXXI, 1912, p. 210). 2. Νικήτας τοίνυν ὁ ἅγιος, οὗ τὴν μνήμην ἐνθάδε σήμερον ἑορτάζομεν, βάρβαρος ἦν ἐκ τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ τοῦ καλουμένου Δανουβίου προσοικούντων Γότθων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, κἀκεῖθεν χάριτι κυρίου φωστὴρ τῇ Μωψεατῶν ἀνέτειλεν πόλει ‹καὶ› τῇ Κιλίκων χώρᾳ, ἀρετῇ δὲ βίου καὶ ἀνδρείᾳ ψυχῆς καὶ τῇ τοῦ γένους ὑπεροχῇ τὰς πρώτας εἶχεν παρὰ τοῖς βαρβάροις τιμάς, ἔχων τὴν εἰς Χριστὸν ἐλπίδα καὶ διδασκαλίαν ὀρθόδοξον παρὰ Θεοφίλου ἐπισκόπου τῶν Γότθων ὅστις παρὼν καθυπέγραψεν τῃ ἐν Νικαίᾳ ἁγίᾳ συνόδῳ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβῶς γενομένου μεγαλου βασιλέως.

3. Χρόνου δέ τινος παρῳχηκότος, οἱ πέραν τοῦ Ἴστρου βάρβαροι, οἱ καλούμενοι Γότθοι, ἐμφύλιον πρὸς ἑαυτοὺς κυνήσαντες πόλεμον εἰς δύο μέρη ἐτμήθησαν· ὧν τοῦ ἑνὸς μὲν ἡγεῖτο Φριτιγένης τοῦ ἑτέρου δὲ Ἀθανάριχος. Ἐπικρατεστέρου δὲ τοῦ Ἀθαναρίχου φανέντος, Φριτιγένης προσφεύγει Ῥωμαίοις καὶ (p. 211) τὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν. Γνωρίζεται οὖν ταῦτα τῷ βασιλεῖ Ῥωμαΐων Οὐαλέντι· καὶ κελεύει τοὺς ἐνιδρυμένους κατὰ τὴν Θρᾴκην στρατιώτας βοηθεῖν τῷ Φριτιγένῃ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ βαρβαροις κατὰ Ἀθαναρίχου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ βαρβάρων. Καὶ στρατευουσιν προηγούμενον ἔχοντες τὸ δεσποτικὸν καὶ τίμιον τοῦ σταυροῦ σημεῖον, καὶ ποιοῦνται νίκην κατὰ Ἀθαναρίχου πέραν τοῦ Ἴστρου τοὺς πολεμίους εἰς φυγὴν τρέψαντες.

4. Αὕτη ἡ πρόφασις γέγονεν χριστιανοὺς γεγονέναι τοὺς πολλοὺς τῶν βαρβάρων. Τότε δὲ καὶ Οὐρφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος πρῶτον μὲν ἑπόμενος Θεοφίλῳ ἐπισκόπῳ παρόντι καὶ ὑπογράφοντι τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ, συνθεμένῳ δὲ καὶ τῇ γενομένῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδῳ γράμματα ἐφεῦρεν γοτθικὰ καὶ τὰς θείας γραφὰς εἰς τὴν τῶν Γότθων γλῶσσαν μεταβαλὼν τοὺς λοιποὺς βαρβάρους μανθάνειν τὰ θεῖα λόγια παρεσκεύαζεν. Ἐπεὶ δὲ Οὐρφίλας οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Φριτιγένην ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ Ἀθανάριχον ταττομένους βαρβάρους καὶ ἑαυτοὺς τὸν χριστιανισμὸν ἐδίδασκεν ὁ Ἀθανάριχος ὡς παραχαραττομένης τῆς πατρῴας θρησκείας πολλοὺς τῶν χριστιανιζόντων κολαστηρίους ὑπέβαλεν. Προηγεῖτο δὲ αὐτῶν ὁ ἅγιος Νικήτας.

PĂTIMIREA SF. NICHITA

Pătimirea sf. Nichita cuprinde aproximativ șase pagini și a fost redactată în orașul Mopsuestia din Cilicia, în preajma mormîntului sfîntului Nichita, cîndva după sec. al IV-lea. Din ea aflăm că Nichita era got de neam și a fost inițiat de episcopul Teofil, care a luat parte la sinoadele din Niceea (325) și Constantinopole (sinodul arian din 360). Martirajul său s-a petrecut în vremea cînd Atanarich se mai afla la nord de Dunăre, probabil în timpul persecuției din 372. Autorul a citit pe Socrates, din care reproduce textual pasajele care privesc activitatea episcopului Ulfilas.

Ediția folosită: H. Delahaye, *Saints de Thrace et de Mésie*, „Analecta Bollandiana", XXXI, 1912, p. 209—215.

(„Anal. Boland."., XXXI, 1912, p. 210). 2. Sfîntul Nichita, a cărui amintire o prăznuim azi[1] aici, era barbar din numărul goților care locuiau în timpul acela dincolo de fluviul Istru, numit Dunăre; și acolo, prin harul lui Dumnezeu a făcut să se înalțe lumină pentru orașul mopseaților[2] și pentru țara cilicienilor, și prin tăria vieții, bărbăția sufletului și vrednicia neamului său a ocupat primele locuri de cinste la barbari, avînd nădejde în Hristos și învățătură dreptcredincioasă pe lîngă Teofil, episcopul goților, care a fost de față ca semnatar la sfîntul sinod din Niceea sub marele împărat Constantin evlaviosul.

3. După o trecere de vreme, barbarii de dincolo de Istru, numiți goți, au iscat un război fratricid între ei și s-au împărțit în două: pe unii îi conducea Fritigen, iar pe ceilalți Athanarich. Cei de sub Athanarich au ajuns mai puternici, iar Fritigen a fugit la romani (p. 211) și a cerut ajutor împotriva dușmanului său. Faptele acestea au fost aduse la cunoștința împăratului Valens, iar el a poruncit oștenilor aflați în Tracia să-l ajute pe Fritigen și pe barbarii din jurul său împotriva lui Athanarich și a barbarilor care-l însoțeau. Ei au pornit cu oastea, avînd în frunte semnul conducător, stăpînitor și vrednic de cinste al crucii și au dobîndit izbîndă împotriva lui Athanarich, dincolo de Istru, izgonind pe dușmani.

4. Acest fapt a devenit un prilej pentru creștinarea multor barbari. Atunci și Urfilas, episcopul goților, care l-a urmat întîi pe episcopul Teofil, prezent și semnatar la sinodul de la Niceea, participant și la sinodul ținut în Constantinopole, a inventat litere gotice, a tălmăcit sfintele scripturi în limba goților și s-a pregătit să-i învețe și pe ceilalți barbari sfintele învățături. Pentru că Urfilas propovăduia creștinismul nu numai la barbarii aflați sub Fritigen, ci și la cei rînduiți sub Athanarih, acesta a pedepsit mulți creștini sub motiv că ar turbura religia lor strămoșească. În fruntea lor se afla sfîntul Nichita.

---

[1] Ziua pătimirii Sf. Nichita se sărbătorește la 15 septembrie.
[2] Mopsuestia (sau Mopsos), oraș în Cilicia, unde a fost înmormîntat Nichita.

5. Οἱ πολλοὶ δὲ τῶν βαρβάρων ἁπλῇ τῇ πίστει τὸν χριστιανισμὸν δεξάμενοι, ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως τῆς ἐνθάδε ζωῆς κατεφρόνησαν μετὰ τὴν ὑπατείαν Γρατιανοῦ (p. 212) τὸ τρίτον καὶ Εκκυτίου, καθάπερ ἐν ἐκκλησιαστικαῖς ἱστορίαις δηλοῦται. Οἱ δὲ Ἀθαναρίχου τοῦ διαβόλου ὑπηρέται τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ πίστιντε καὶ ἔνστασιν τῶν ἁγίων δρῶντες, ὠμοτέρως αὐτοῖς προσηνέχθησαν. Ἐπιλαβόμενοι γὰρ Νικήτα τοῦ ἁγίου Μάρτυρος καὶ κατεάξαντες αὐτὸν σύραντές τε καὶ συντρίψαντες εἰς τὸ πῦρ ἔβαλον. Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς ὀρθὸν καὶ ἀκλινῆ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν λογισμὸν ἔχων, οὕτως ἐτελειώθη καὶ τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης ἀξιωθεὶς σὺν ἑτέροις πλείστοις βαρβάροις τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν ἐκληρώσατο.

5. Mulți dintre barbarii au primit creştinismul cu simplitate şi au disprețuit viața trecătoare pentru credința în Hristos, după consulatul lui Gratianus [3] (p. 212) pentru a treia oară şi a lui Equitius, după cum se arată în istoriile eclesiasitice. Oamenii lui Athanarich, ascultînd de sfaturile diavolului, după ce-au văzut credința şi statornicia sfinților pentru Hristos, au început să-i prigonească amarnic. L-au prins pe sfîntul martir Nichita, l-au lovit, l-au tîrît cu ei şi l-au aruncat în foc. Sfîntul martir şi-a păstrat judecata dreaptă şi neclintită în Dumnezeu, a murit în felul acesta şi, fiind cinstit cu cununa dreptății împreună cu mulți alți barbari, a dobîndit împărăția cerurilor.

[3] Gratianus a fost consul pentru a treia oară în anul 374.

LXXXVII. MARTYRES GOTHORUM ECCLESIAE

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἄθλησις τῶν ἐν Γοτθίᾳ μαρτυρησάντων, ἐξ ὧν εἰσι πρεσβύτεροι δύο, Βαθούσης καὶ Οὐήρκας μετὰ δύο υἱῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων β′ καὶ Ἀρπύλα μονάζοντος, λαϊκοὶ δὲ Ἀβίππας, Ἁγίας, Ῥυΐας, Ἡγάθραξ, Ἡσκόης, Σίλας, Σίγητζας, Σουηρίλας, Σουήμβλας, Θέρθας, Φίλγας· καὶ ἐκ τῶν γυναικῶν Ἄννα, Ἀλάς, Βάρην, Μωϊκῶ, Καμίκα, Οὐηκῶ καὶ Ἀνημαΐς. Οὗτοι ὑπῆρχον ἐπὶ Ἰγγουρίχου βασιλέως τῶν Γότθων καὶ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος καὶ Γρατιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων. Διὰ δὲ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν ὑπὸ Οὐϊγγουρίχου διὰ πυρὸς τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον ἔλαβον, ἐμπρήσαντος τὴν τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ κατεφλέχθησαν οἱ ἅγιοι μάρτυρες· ὅτε συνέβη καὶ ἄνθρωπόν τινα τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ κομίζοντα προσφορὰν κατασχεθῆναι καὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογήσαντα αὐτὸν γενέσθαι προσφορὰν ὁλοκαυτωθέντα διὰ πυρός.

Τούτων τὰ λείψανα συνήγαγε Γάαθα, ἡ βασίλισσα τοῦ ἔθνους τῶν Γότθων, χριστιανὴ οὖσα καὶ ὀρθόδοξος, μετὰ δὲ ἑτέρων χριστιανῶν καὶ λαϊκοῦ Οὐέλλα. Καὶ καταλιποῦσα τὴν βασιλείαν τῷ υἱῷ αὐτῆς Ἀριμηρίῳ, τόπον ἐκ τόπου ἀμείβουσα ἦλθεν ἕως τῆς γῆς τῶν Ῥωμαίων. Ἦλθε δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Δουλκίλλα μετ᾽ αὐτῆς. εἶτα μηνύει τῷ υἱῷ αὐτῆς Ἀριμηρίῳ καὶ ἦλθεν ἐν αὐτῇ καὶ συναπῆλθεν αὐτῷ, καταλιποῦσα τὴν Δουλκίλλαν εἰς Κύζικον ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Θεοδοσίου, καὶ δέδωκεν ἐκ τῶν λειψάνων μερίδας ἐν πόλει ἁγιασμόν. Ὁ δὲ Οὐέλλας ἀπελθὼν πάλιν ἐν Γοτθίᾳ μετὰ Γάαθας καὶ λιθο‹βο›ληθεὶς ἐτελειώθη· αὐτὴ δὲ ὕστερον ἡ Δουλκίλλα ἐν εἰρήνῃ ἐκοιμήθη.

LXXXVII. LISTĂ DE MUCENICI GOȚI

Manuscrisul grec 1587 de la Biblioteca Națională din Paris cuprinde o listă de mucenici goți din epoca împăraților Valentinianus, Valens și Gratianus dintre anii 367—375, cînd a avut loc persecuția lui Atanarich.

Ediția folosită: H. Delehaye, *Martyrs de l'église de Gothie*, „Acta Bollandiana", XXXI, 1912, p. 279.

„În aceeași zi[1] (se pomenește) lupta celor care au mărturisit în Goția, dintre care sînt: doi preoți, Batuses și Vercas, cu doi fii ai lor și două fete și cu Arphylas monahul și mirenii Abippas, Hagias, Ryias, Egathrax, Escoes, Silas, Sigetzas, Suerilas, Suemblas, Therthas, Filgas; iar dintre femei Anna, Alas, Baren, Moico, Camica, Veco și Anemais. Aceștia au trăit sub Ingurih regele goților, și sub Valentinian, Valens și Grațian, împărații romanilor. Pentru mărturisirea lor către Hristos ei au primit de la Vingurih cununa mucenicie prin focul care a pîrjolit biserica creștinilor, în care au fost arși sfinții mucenici. S-a întîmplat atunci că un om, care aducea daruri la acea biserică, a fost prins și, mărturisind pe Hristos, a juns el însuși dar lui Hristos, prin ardere de tot.

Moaștele lor le-a adunat Gaatha, regina poporului goților, care era creștină și dreptcredincioasă, împreună cu alți creștini și cu un laic, Vella. Și lasînd domnia pe seama fiului ei Arimerios, mutîndu-se din loc în loc, ea a ajuns pînă în țara romanilor. A mers cu dînsa și fiica ei Dulcilla. Apoi a dat de știre fiului ei Arimerios, s-a dus la romani și a mers împreună cu dînsul, lăsînd pe Dulcilla în Cyzic, în timpul domniei lui Valentinianus și Theodosius[2]; și a dat părți din moaște în oraș întru sfințenie. Iar Vella s-a întors înapoi în Goția împreună cu Gaatha și a murit ucis cu pietre. Mai tîrziu a adormit în pace și Dulcilla.

---

[1] La 26 martie.
[2] Între anii 383 și 392.

INDICE *

A

* Întocmit de H. Mihăescu şi R. Lăzărescu.

B

C

Cimerian, vezi Bosfor — 581, 619

E

F

G

L

M

Q

R

S

Ț

U

V

W

X

CUPRINSUL

Redactor : ALEXANDRU VASILE
Tehnoredactor : MARILENA POPESCU

Bun de tipar 22. 12. 1970. Hirtie scris I A, format 16/70×100, de 80 g m² Coli de tipar 49,50 C.Z. pentru biblioteci mari 9(498) „03 : 10" (oo—12) C.Z. pentru biblioteci mici 9(498).

Tiparul executat sub comanda
nr. 311
la Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918".
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Republica Socialistă România
București